Universidad de Deusto
Biblioteca

D. Thom. in 3. ct. 4. lib Sct

Universidad de Deusto
Biblioteca

SCRIPTVM

D. THOMAE AQVINATIS DOCTORIS ANGELICI,

IN TERTIVM LIBRVM SENTENTIARVM

MAGISTRI PETRI LOMBARDI

Cuius Distinctiones, ac Quæstiones
sequens Index ostendit.

FACULTAD
DE
TEOLOGIA
Univ. de Deusto
BILBAO

ROMAE M D LXX

Doctor. X. Thomas
Fr. Hs. Mañanes

Universidad de Deusto
Biblioteca

INDEX DISTINCTIONVM

ET PARTITIONVM TERTII LIBRI SENTENTIARVM MAGISTRI PETRI LOMBARDI.

DISTINCTIO I.

Vare filius carnem assumpsit, non pater uel spiritus sanctus. fol 1
Vtrum pater uel spiritus sanctus potuerit incarnari. 4
An filius qui tantũ carnem accepit, aliquid fecerit quod non pater uel spiritus sanctus. ibidẽ

DISTINCTIO II.

Vtrum totam humanã naturã accepit, & quid nomine naturæ intelligit. 6
De unione uerbi & carnis mediante anima. 8
Quòd simul assumpsit carnem & animã uerbũ, nec caro prius est concepta q̃ assumpta. 9

DISTINCTIO III.

De carne assumpta, qualis ante fuerit. 10
Quòd nullus est sine peccato hic excepta Virgine. 13
Quare Christus non fuit decimatus in Abraam sicut Leui. 14
Quare caro Christi nõ est dicta peccatrix, sed similis. 16
Quod aduersatur illi sentẽtiæ qua dicitur, carnẽ Christi non prius conceptam, q assumptã. 16

DISTINCTIO IIII.

Quare spiritui sancto tribuatur incarnatio, cũ sit opus trinitatis. 17
Quare dicatur Christus cõceptus & natus de spiritu sancto. 18
Alia ratio quare dicatur natus de spiritu sancto. 19
Quare Apostolus dicit Christum factum, quem nos fatemur natum. 20

DISTINCTIO V.

Si persona uel natura personam uel naturam assumpsit, & si natura dei sit incarnata. 20
De parte quæstionis perplexa. 21
An diuina natura debeat dici caro facta. 22
Quare non accepit personã hominis cũ assumpsit hominem, quod quidam probare nituntur. 23
Oppositiones quibus probatur personam accepisse personam. 23

DISTINCTIO VI.

De intelligentia harum locutionum Deus est homo, deus factus est homo &c. tres sententias ponit. 25
Prima est eorum qui dicunt in incarnatione hominẽ quendã ex anima & carne constitutũ, & illũ hoiem factũ esse deũ, & deũ illũ hominẽ & authoritates quib' ita esse asserũt ponit. 26
Secunda est eorum qui dicunt hominem illũ ex tribus substantiis, uel ex duabus naturis cõstare, & hũc fatemur esse unã p̃sonã ante incarnationẽ simplicẽ tãtũ, sed in incarnatione cõpositã, & authoritates q̃bus se muniũt ponit. 26
Tertia est eorũ qui nõ solũ personam ex naturis cõpositã negãt, sed etiã aliquẽ hominẽ uel aliquã substãtiã ibi ex aĩa & carne cõpositã diffitẽtur, & sic illa duo s. aĩam & carnẽ uerbo unita dicũt, ut nõ ex illis aliqua substãtiã uel p̃sona cõponeret, sed illis duob' uelut indumẽto deus uestiret, ut mortalibus oculis appareret, q̃ rõnẽ incarnatiõis sed in habitũ accipiũt. 26
Deinde auctoritates inducit quibus sentẽtia roboratur. 27
Quatuor species habitus distinguuntur. 27

DISTINCTIO VII.

Deinde quæ singulis sententiis aduersari uidentur ponit. 28
Ex quo sensu dicitur Christus prædestinatus. 29
Quo sensu dicatur Christus prædestinatus. 31
Quòd non debet dici homo dominicus. ibidem

DISTINCTIO VIII.

An diuina natura dici debeat nata de Virgie. 31
De gemina natiuitate Christi q̃ bis natus est. 32

DISTINCTIO IX.

De adoratione exhibẽda humanitati Christi. 34

DISTINCTIO X.

An Christus secũdum quòd homo sit adoptiuus filius. 37
An persona uel natura prædestinata sit. 39

DISTINCTIO XI.

Vtrum Christus sit creatura uel factus. 40
De perfidia & pæna Arrii. 41

DISTINCTIO XII.

An homo ille semper fuerit, uel cæperit esse. 42
An Deus aliũ sumere potuerit, uel aliunde q̃ de genere Adæ. ibidem
Si hõ ille potuerit peccare, uel non esse deus. 43
Oppositio quòd etiã unita potuit peccare. ibidẽ
Si deus potuit assumere hominem in sexu mulieri. ibidem

DISTINCTIO XIII.

De sapientia & gratia hominis Christi, an in eis perficere potuerit. 44
An Ambrosius aduersetur huic sententiæ 45
Quomodo intelligantur eius uerba. 46

Universidad de Deusto
Biblioteca

DISTINCTIO XIIII.

Si anima Christi habuit sapientiam parem cum deo, & si omnia scit quæ deus. 47
Quare deus non dedit illi animæ potẽtiam omnium ut scientiam. 50

DISTINCTIO XV.

De hominis defectib' quos assumpsit Christ'. 52
De ꝓpassione & passiõe timoris uel tristitię. 53
De quibusdã capitulis obscuris Hylarii quibus a carne Christi dolores passionis submoueri uidentur. 55
De tristitia Christi, & eius causa secundum eundem. ibidem

DISTINCTIO XVI.

An in Christo fuerit necessitas patiendi & moriendi, quæ est defectus generalis. 57
De statibus hominis, & quid Christus de singulis acceperit. 58

DISTINCTIO XVII.

Si oĩs Christi oratio uel uolũtas impleta sit. 58
De uolũtatibus Christi secũdũ duas naturas. 59
De capitulis quibusdã Ambrosii & Hylarii, ubi de dubitatione & timore Christi agit. 60 & 61

DISTINCTIO XVIII.

Si Christus meruit sibi & nobis, & quid sibi, & quid nobis. 61
Quòd a cõceptu meruit Christus sibi hoc quod per passionem. 62
De eo quod scriptum est. Donauit illi nomẽ qđ est supra omne nomen. 62
Si Christus sine omni merito habere ualuit quod merito obtinuit. 63
De causa passionis & mortis Christi. 64

DISTINCTIO XIX.

Qualiter a diabolo & a peccato redemit nos Christus per mortem. 65
Cur deus homo & mortuus. 66
Quomodo a pena redemit nos Christus. ibidẽ
Quomodo pœnam nostram portauit. ibidem
Si Christus solus redemptor ut mediator debet dici. 67
De mediatore. ibidem
Secundum quam naturam sit mediator. 68

DISTINCTIO XX.

Quòd alio modo potuit liberare hominem, & quare potius isto. 68
Qua iustitia sit uictus diabolus. 69
De causa inter deum & hominem & diabolũ. 70
De traditione Christi facta a Iuda a deo & a iudeis. 70
Vtrũ Chri passio sit opus Dei uel iudeorũ. ibidẽ
Si Iudæi sunt ibi operati bonum. 71

DISTINCTIO XXI.

Si in Christi morte separata fuit anima uel caro a uerbo. 71
Qua ratione dicit Chrs mortuus uel passus. 73

DISTINCTIO XXII.

Si Christus in morte fuit homo. 75
Si Christus ubicunque est sit homo. ibidem
Quòd Christus ubiq; est totus, sed nõ totũ, ut totus est homo uel deus, sed non totum. 76
Si ea qua dicũtur de deo uel filio dei, possint dici de homine illo, uel de filio hominis. 78

DISTINCTIO XXIII.

Si Christus habuit fidẽ, spem, & charitatẽ. 78
Quid sit fides. 79
Quot modis dicitur fides. ibidem
Quid sit credere Deum, uel deo, uel in deum. 80
De informi qualitate mentis quæ in malo Christiano est. ibidem
Quòd fides est de his quæ non uidẽtur propriè, ipsa tamen uidetur ab eo in quo est. 82
Descriptio fidei. 83
Quare sola fides dicitur fundamentum. ibidem
An illa descriptio conueniat spei. 84

DISTINCTIO XXIIII.

Quomodo intelligitur quod scriptum est. Cum factum fueritis credatis. 86
Si Petrus habuit fidẽ passionis quando uidit hominem illum pati. 87
Si aliqua sciuntur quæ creduntur. ibidem

DISTINCTIO XXV.

De fide antiquorum. 89
De fide simplicium. 90
Quæ ante aduentum credere sufficiebat. ibidẽ
De fide Cornelii. 91
De ęqtate fidei spei, & charitatis, & operis. ibid.

DISTINCTIO XXVI.

De spe quid sit. 93
De quibus sit spes. ibidem
Quomodo differant fides & spes. ibidem
Si in Christo fuerit fides uel spes. 94
Si iusti in inferno fidem & spem habuerunt. 94

DISTINCTIO XXVII.

De charitate dei & proximi quæ in Christo & in nobis est. 97
Quid sit charitas. ibidem
Si eadẽ charitate diligitur deus & proximus. 98
Quare dicuntur duo mãdata charitatis. ibidem
De modo diligendi. ibidem
De impletione illius mãdati, diliges deũ ex toto corde tuo. &c. 100
Quòd alterum mandatum in altero est. 101
Quæ charitate diligenda sunt. 103

DISTIN-

DISTENCTIO XXVIII.

Si iubemur totum primum diligere & nos totos. 103
Si in dilectione proximi includitur dilectio angelorum. 104
Quid sit proximus, & quòd hoc nomen ad aliquid est. 105
Quibus modis dicitur proximus. ibidem

DISTINCTIO XXIX.

De ordine diligẽdi quid prius qd posterius. 105
An omnes homines pariter diligendi sunt. 106
De gradibus charitatis. ibidem
An proximus sit tantum diligendus, quantum nos. 105
An pari affectu sint omnes diligendi. ibidem

DISTINCTIO XXX.

Si melius est diligere amicos quàm inimicos. 109

DISTINCTIO XXXI.

Si charitas semel habita amittatur. 112
Quare fides, spes, & scientia dicuntur euacuari, & non charitas: cum & ipsa sit ex parte. 114
Si Christus ordinem diligendi seruauit quem nos. 115

DISTINCTIO XXXII.

De charitate dei. 116
Quomodo deus dicitur magis diligere uel minus hunc uel illum. 116
Quòd dupliciter inspiciẽda ẽ dilectio dei. ibidẽ
Si quis magis uel minus diligitur a deo uno tempore quàm alio. 117
Si deus ab ęterno dilexit reprobos. 117

DISTINCTIO XXXIII.

De quatuor uirtutibus principalibus. 117
Vtrum hæ uirtutes fuerint in Christo, & sint in angelis. ibidem
De usibus earum. ibidem

DISTINCTIO XXXIIII.

De septem donis spiritus sancti. 127
Vtrum sint uirtutes, & sint in angelis. ibidem
Vtrum in Christo fuerint. 128
De timorum distinctione. 129
De timore casto & seruili & initiali. 131
Quo differant castus & seruilis & initialis. 132
Quomodo timor seruilis & initialis dicũtur initium sapientiæ: sed differenter. 133
Quomodo castus timor ꝑmanet in æternũ. 134
Si timor pœnę qui fuit in Christo fuit seruilis uel initialis. ibidem

DISTINCTIO XXXV.

De sapientia & scientia quo differant. 135
In quo differat sapientia ab intellectu. 136
Vtrum intellectus & scientia quæ inter dona numerantur, sint illa quę naturaliter habet homo. 137
Quòd sapientia ista Dei est, nec est illa quæ Deus est. 138

DISTINCTIO XXXVI.

De cõnexione uirtutum quę non separãtur. 139
An cunctæ uirtutes pares sint in quocũque. 140
Quomodo in charitate tota lex pendet. 140

DISTINCTIO XXXVII.

De decem mandatis quomodo contineantur in duobus. 143
Quare idolum nihil esse in mundo dicitur. 143
Quare in spiritu sancto proprie dicitur fieri remissio peccatorum. ibidem
De sensu spirituali & carnali legis. ibidem
De furto. 144
De mendacio. ibidem

DISTINCTIO XXXVIII.

De triplici genere mendacii. 145
De octo speciebus mendacii. 146
Quid sit mendacium. ibidem
Quid mentiri. ibidem
Quòd omne mẽdacium peccatum sit, siue prosit siue non, & quare. 147
In quibus rebus cũ periculo erratur uel nõ. ibidẽ
De Iacob, si mentitus fuit. ibidem

DISTINCTIO XXXIX.

De periurio 148
An sit periuriũ quod non est mendaciũ. ibidem
De triplici modo periurii. ibidem
An iuratio sit malum. ibidem
De iuramento quod fit per creaturas. 149
Quæ iuratio sit grauior, an quæ fit ꝑ deũ, an quę fit uel per creaturas uel per euangelium. 149
Quid est dicere per deum. ibidem
De illis qui iurant per falsos deos. ibidem
Quòd iuramẽtum uel promissio contra Deum facta non est tenenda. ibidem
Si est periurus qui nõ facit qđ incaute iurat. 150
De illis qui uerborum caliditate iurant. ibidem
De illo qui cogit aliquem iurare. ibidem

DISTINCTIO XL.

Quare lex dicitur comprimere manum non animum. 151
Quæ sit littera occidens. 152
De legis & euangelii distantia. ibidem

Distinctionum tertij libri Magistri Petri Lombardi, finis.

Universidad de Deusto
Biblioteca

INDEX QVAESTIONVM ET ARTICVLORVM TERTII LIBRI SENTENTIARVM SANCTI THOMAE.

DISTINCTIONIS PRIMAE.

QVAESTIO I.

VTrum Deum incarnari fuerit impossibile fol.1
Vtrum deum incarnari fuerit congruum. 1
Vtrum si homo non peccasset, deus fuisset incarnatus 2
Vtrum decuerit deum tantum incarnationem suam differre. 3

QVAESTIO II.

Vtrum una persona sine alia possit carnem assumere 4
Vtrum magis conueniens fuerit filium incarnari, uel patré uel spiritum sanctum 4
Vtrum debuit magis patere quàm filius incarnari 6
Vtrum decuerit magis spiritū sanctum q̄ filiū incarnari. ibidē
Vtrum pater potuit carnem assumere uel etiam spiritus sanctus. ibidem
Vtrum pater & filius & spiritus sanctus possint eandem numero naturam assumere. 5
Vtrū una persona possit duas humanas naturas assumere 5

DISTINCTIONIS II.

QVAESTIO I.

Vtrum humana sit præ aliis assumptibilis. 6
Vtrum angelica sit magis assumptibilis quàm humana. ibidem.
Vtrum totum uniuersum sit magis assumptibile quàm humana natura. ibidem
Vtrum in omnibus suppositis natura humana sumi debuit. 7
Vtrum in aliquo suppositō ex eadem specie generato. ibidem.
Vtrum in ipso Adam assumere debuerit naturā humanā. ibidē.
Vtrum carnem humanam assumpsit. 8
Vtrum carnem tantum & non humanam animam assumpserit. ibidem
Vtrum assumpserit formam totius & ex compositione partium resultantem.

QVAESTIO II.

Vtrum assumpserit carnem mediante anima. ibidem
Vtrum animam assumpsit mediante spiritu. 8
Vtrum assumpserit totum mediantibus partibus. 8
Vtrum natura humana sit assumpta mediante gratia. 9
Vtrum assumpsit carnem mediante spiritu sancto. 9
Vtrum unio cadat media inter naturam humanam & diuinam. 9
Vtrum caro prius fuerit concepta quam assumpta. 10
Vtrum caro prius fuerit assumpta quam animata. ibidem.
Vtrum anima prius assumpta quàm corpori unita. ibidem

DISTINCTIONIS III.

QVAESTIO I.

Vtrum beata Virgo fuerit ante sanctificata quàm conceptio eius fuisset. 11
Vtrum ante animationem fuerit sanctificata. 11
Vtrum ante natiuitatem ex utero fuerit sanctificata. 11
Vtrum fuerit per sanctificationem totaliter ab originali mundata. 11
Vtrum per sanctificationem in utero fuerit immunis a peccato actuali. 12
Vtrum per sanctificationem secundam fuerit confirmata in bono. 12

QVAESTIO II.

Vtrum aliquid actiuè ad Christi conceptionē operata fuerit. 13
Vtrum generatio filii ex ea sit naturalis uel miraculosa. 13

QVAESTIO III.

Vtrum conueniebat uirgini saluatoris conceptionem annunciari. 13
Vtrum annuntiatio fuerit per modū corporalis uisitationis. 14
Vtrum annuntiatio debuit fieri per angelum. 14
Vtrum angelus annuntians fuit de summis ordinibus. ibidem

QVAESTIO IIII.

Vtrum caro Christi in antiquis patribus fuerit peccato obnoxia. 15
Vtrum caro Christi fuerit in antiquis patribus secundum quantitatem determinatam. 16
Vtrum solus Christus in Abraam non fuerit decimatus. 16
Vtrum Christus in Abraam decimatus sit. 16

QVAESTIO V.

Vtrū corpus Christi fuerit ex purissimis Virginis sanguinibus. 16
Vtrum conceptiō corporis Christi fuerit subito uel successiue. 16
Vtrum Christo sanctificari conueniat, sut indigeret sanctificatione. 17

DISTINCTIONIS IIII.

QVAESTIO I.

Vtrum efficientia conceptionis Christi debeat appropriari alicui personæ. 18
Vtrum debeat appropriari patri. 18
Vtrum sit attribuenda filio. 18
Vtrum debeat appropriari spiritui sancto. 18
Vtrum Christus secundum quod homo possit dicit filius spiritus sancti. 18
Vtrum possit dici filius trinitatis. 18

QVAESTIO II.

Vtrum beata Virgo possit dici mater hominis Christi Iesu. 19
Vtrum debeat dici mater dei. 19

QVAESTIO III.

Vtrum illam conceptionem aliqua præcesserunt in antiquis patribus. 19
Vtrum gratia sit naturalis illi homini. 20
Vtrum Christus diuinitate sit repletus corporaliter. ibidem

DISTINCTIONIS V.

QVAESTIO I.

Vtrum unio sit aliquid creatum. 20
Vtrum illa unio sit minima unionum. ibidem
Vtrum unio differat ab assumptione. ibidem
Vtrum unio sit facta in natura. ibidem
Vtrū unio sit facta in persona, & si Christus est una persona. 21

QVAESTIO II.

Vtrum assumere conueniat diuinæ personæ. 22
Vtrum assumere conueniat naturæ. 22
Vtrum conueniat naturæ remotis personis. 22

QVAESTIO III.

Vtrum humana natura sit assumpta. 23
Vtrum anima separata sit persona. 23
Vtrum persona sit assumpta. 23

DISTIN.

DISTINCTIONIS VI.

QVAESTIO I.

In quo tres illę opiniones communicant. 24
In quo vna harum opinionum ab alia differat. 24
Quid vnaquæque harum opinionum ponat. 24
Vtrum in Christo sint duę hypostases. 24
Vtrum in Christo sint duo suppositа. 24
Vtrum in Christo sint duo indiuidua. 24
Vtrum ibi sint duæ res naturę. 24
Vtrum filius Dei assumpserit hominem. 25
Vtrum homo dicat ibi compositū ex duabus substantijs tantū 25

QVAESTIO II.

Vtrum Christus sit duo naturaliter. 26
Vtrum in Christo sit tantum vnum esse. 27
Vtrum persona verbi post incarnationem sit compositа. 27

QVAESTIO III.

Vtrum in Christo fuerit aliqua compositio animæ & corporis. 27.
Vtrum humana natura verbo accidentaliter vniatur. 28.

DISTINCTIONIS. VII.

QVAESTIO I.

Vtrum hæc sit vera, Deus est homo. 29.
Vtrum Christus possit dici homo dominicus. 30.

QVAESTIO II.

Vtrum hæc sit vera, Deus factus est homo. 30.
Vtrum hæc sit vera, homo factus est Deus. 30.

QVAESTIO III.

Vtrum homo Christus sit prædestinatus filius Dei. 31.
Vtrum hic filius Dei sit prædestinatus esse homo. 31.
Vtrum hec sit vera, filius Dei est prædestinatus simpliciter. 31.

DISTINCTIONIS VIII.

QVAESTIO I.

Vtrum solum modo in viuentibus sit natiuitas. 31.
Vtrum humana natura sit nata in Christo. 32.
Vtrum diuina natura in Christo nata sit de virgine. 33.
Vtrum ponendę sint duę natiuitates Christi vel vna. ibidem.
Vtrum Christus debeat dici bis natus. ibidem.
Vtrum in Christo sint duæ filiationes. ibidem.

DISTINCTIONIS. IX.

QVAESTIO I.

Vtrum latria sit virtus. 33
Vtrum latria sit donum. 34
Vtrum sit generalis virtus. 34
Vtrum sit virtus theologica. 34
Vtrum ad aliquam virtutum cardinalium reducatur. 34
Vtrum humanitati Christi exhibenda sit latria. 34
Vtrum imaginibus Christi latria sit exhibenda. 35
Vtrum beatæ virgini latria sit exhibenda. 35
Vtrum cruci latria sit exhibenda. 35
Vtrum viris sanctis honor latriæ sit exhibendus. 35
Vtrum sine peccato alicui possit honor latriæ exhiberi. 35
Vtrum sit vnitas eum illa quæ Deo exhibetur. 35
Vtrum latria debeatur Deo ratione potentiæ. 36
An debeatur sibi ratione sapientię. 36
An debeatur sibi ratione bonitatis. 36
Vtrum alia latria debeatur patri, alia filio. 36
Vtrum latria Deo sit exhibenda secundum carnales ritus. 36

QVAESTIO II.

Vtrum latria & dulia sint idem. 36
Vtrum dulia habeat diuersas species. 36
Vtrum peccatores debeatur adorari dulia. 36
Vtrum prelatus peccator debeat adorari dulia. ibidem.
An prælatus malus minus sit adorandus quàm subditus bonus. ibidem.
Vtrum dæmonibus dulia debeat exhiberi. ibidem.
Vtrum irrationalibus dulia debeat exhiberi. ibidem.

DISTINCTIONIS X.

QVAESTIO I.

Vtrum Christus secundum quòd homo sit Deus. 37
Vtrum Christus secundum quòd iste homo sit Deus. 37
Vtrum Christus secundum quòd homo sit prædestinatus. 37
Vtrum Christus secundum quòd homo sit persona. 38
Vtrum secundum quòd homo sit induiduum. 38
Vtrum secundum quòd homo sit suppositum, vel res naturę 38
Vtrum conueniat Deo aliquem in filium adoptare. 38
Vtrum adoptare sit tantum Dei patris. ibi. 42
An toti trinitati competat adoptare. ibidem.
Vtrum per filium sit tantum adoptatio. ibidem.
Vtrum omnibus creaturis conueniat adoptari. 39
An homines ex ipsa creatione adoptet. ibidem.
Vtrum conueniat angelis adoptari. ibidem.
An Christus sit filius adoptiuus. ibidem.

QVAESTIO III.

Vtrum prędestinatio Christi sit de natura & de persona. 39
Vtrum prædestinatio Christi sit conformis prędestinationi humanæ. ibidem.
Vtrum prædestinatio Christi sit causa efficiens nostræ prædestinationis. ibidem.
An sit causa exemplaris. ibidem.
An sit causa finalis. ibidem.

DISTINCTIONIS XI.

QVAESTIO I.

Vtrum filius Dei sit creatura. 40
Vtrum Christus sit creatura. ibidem.
Vtrum Christus, secundum quòd homo possit dici creatura. 41
Vtrū ea q̄ sunt humanę naturæ possint dici de filio Dei. ibidem.

DISTINCTIONIS XII.

QVAESTIO I.

Vtrum hęc sit vera. Iste homo incipit esse. 42
Vtrum hęc sit vera. Homo incipit esse Deus. ibidem.

QVAESTIO II.

Vtrum ille homo potuit peccare. 43
Vtrum Christus habuit potentiam peccandi. ibidem.

QVAESTIO III.

Vtrum filius Dei assumere debuit aliquem sexum. 43
An vtrumque sexum assumere debuit. ibidem.
Vtrum sexum femineum assumere debuit. ibidem.
Vtrum ab vtroque sexu carnem assumere debuit. ibidem.
Vtrum de vno tantum carnem assumere debuit. ibidem.

DISTINCTIONIS XIII.

QVAESTIO I.

Vtrum in Christo fuerit gratia habitualis perficiens animam eius. 44
Vtrum in eo fuerit gratia singularis hominis. ibidem.
Vtrum habuit Christus plenitudinem gratiæ ibidem.
An Christus habuit morales virtutes vt temperantiam & huiusmodi. ibidem.
An Christus habuit magnificentiam & huiusmodi. ibidem.
Vtrum gratia Christi fuerit infinita. ibidem.
Vtrum gratia Christi fuerit infinita. ibidem.

QVAE. I.

Universidad de Deusto
Biblioteca

QVAESTIO II.

Vtrum Christus secundum quòd homo sit caput ecclesiæ. 45
Vtrum Christus secundum quòd homo sit caput angelorum. 45
Vtrum sit caput omnium hominum. 46
Vtrum sit caput animarum tantum & non corporum. ibidem.

QVAESTIO III.

Vtrum gratia vnionis sit creata. 46
Vtrum gratia vnionis sit idem quod gratia capitis. 47
Vtrum sit eadē gratia capitis & gratia singularis hominis. ibidē.
Vtrum gratia singularis personę præcedat gratiā vnionis. ibidē.
Vtrum gratia singularis personę præcedat gratiam capitis. ibidē.
Vtrum gratia vnionis sit prior quàm gratia capitis. ibidem.

DISTINCTIONIS XIIII.

QVAESTIO I.

Vtrum in Christo sit aliqua scientia creata. 48
Vtrum scientia creata vel cognitio in Christo sit actus tantum, vel actus & habitus. ibidem.
Vtrum anima Christi mediante aliquo habitu cognouerit verbum. ibidem.
Vtrum oportet in Christo ponere alium habitum quo cognoscit verbum, & quo res in verbo. ibidem.
Vtrum præter scientiam quam habet de rebus in verbo habeat aliam de rebus. ibidem.
Vtrum anima Christi videndo verbum cōprehēdat ipsum. 49.
Vtrum in verbo cognoscat omnia quę cognoscit verbum. ibidē.
Vtrum cognoscat omnia ita limpide sicut verbum. ibidem.
Vtrum vno intuitu omnia videat quæ cognoscit in verbo. ibidē.
Vtrum anima Christi secundum illam scientiam qua cognoscit res in propria natura cognoscat omnia. 50
Vtrum scientia animæ secundum quam cognoscit res, sit maior quàm scientia angelorum. ibidem.
Vtrum Christus habuerit scientiam per modū collationis. ibidē.
Vtrum per plures habitus scientia Christi diuisa fuerit. ibidem.
Vtrum scientia animæ Christi in aliquo profecerit. ibidem.
Vtrum anima Christi scientiam ab angelis acceperit. ibidem.
Vtrum anima Christi habuit omnipotentiam sicut omniscientiam. 51

DISTINCTIONIS XV.

QVAESTIO I.

Vtrum Christus naturam humanam cum defectibus & infirmitatibus accipere debuit. 52
Vtrum omnes defectus præter peccatum accipere debuit. ibidē.
Vtrum huiusmodi defectus susceperit vel contraxerit. 53

QVAESTIO II.

Vtrum omne corpus possit pati. 53
Vtrum anima sit passibilis. ibidem.
Vtrum anima Christi possit pati. ibidem.
Vtrum Christus iustitiam habuit. 54
Vtrum in Christo ira fuerit. 54
Vtrum in Christo fuerit timor. 54
Vtrum in Christo fuerit verus dolor in sensu. ibidem.
Vtrum dolor peruenit ad superiorem rationem. 55
Vtrum dolor Christi fuerit maior omnibus doloribus iustorum vel martyrum vel damnatorum qui sunt in inferno, vel ipsius Adæ, & possibile fuisset ipsum pati in statu innocentiæ. ibidem.

DISTINCTIONIS XVI.

QVAESTIO I.

Vtrum necessitas moriendi tantum sit homini ex peccato. 57
Vtrum in Christo fuit necessitas moriendi. ibidem.
Vtrum necessitas moriendi vel patiendi subsit in Christo voluntati humanæ. ibidem.

QVAESTIO II.

Vtrum claritas quæ fuit in Christi corpore in transfiguratione fuerit vera, & vtrum fuerit imaginaria. 58
Vtrum claritas illa fuerit gloriosa. ibidem.
Vtrum claritas redunder in corpus a gloria animæ. ibidem.
An fuerit in corpore Christi illa claritas vel in aere, vel in vestibus. ibidem.

DISTINCTIONIS XVII.

QVAESTIO I.

Vtrum in Christo fuerit voluntas alia quàm diuina. 58
An affectus humanus in Christo debeat dici voluntas. ibidem.
Vtrum in Christo fuerit alia voluntas humana, scilicet sensualitas præter voluntatem rationis. ibidem.
Vtrum in Christo sint plures voluntates rationis. ibidem.
Vtrum voluntas humana in Christo diuinæ voluntati semper conformis fuerit in volito. 59.
Vtrum voluntas sensualitatis fuerit contraria voluntati rationis in Christo. ibidem.
Vtrum voluntas rationis erat sibipsi contraria. 60
Vtrum Christum fuerit cōueniens orare. 60
Vtrum debuerit orare tantum pro alijs. ibidem.
Vtrum oratio qua pro se orauit fuerit actus sensualitatis. ibidē
Vtrum omnis oratio Christi fuerit exaudita. ibidem.
Vtrum Christus secundum quòd homo dubitauerit. ibidem.

DISTINCTIONIS XVIII.

QVAESTIO I.

Vtrum in Christo sit vna tantum actio. 61
Vtrum Christus meruerit. 62
Vtrum potuerit mereri in instanti sue conceptionis. 63
Vtrum Christus meruerit sibi immortalitatem animę. ibidem.
Vtrum meruerit exaltationem & nomen quod est super omne nomen. ibidem.
Vtrum meruerit substantiale præmium animę, ideſt fruitionem. ibidem.
Vtrum Christus per passionem meruerit sibi. 64
Vtrum Christus meruerit nobis. ibidem.
Vtrum meruerit nobis ianuę apertionem. 65
An per ascensionem aperuerit nobis ianuam. ibidem.

DISTINCTIONIS XIX.

QVAESTIO I.

Vtrum per passionem Christi simus liberati a peccato. 65
Vtrum omnia peccata per Christi mortem deleta sint. ibidem.
Vtrum per passionem Christi simus a diabolo liberati, vel a seruitute eius. 66
Vtrum per passionem Christi diaboli potentia diminuta sit vel extincta. ibidem.
Vtrum per passionē Christi liberati simus a pœna æterna. ibidē.
Vtrum per passionem eius liberati simus a pœna temporali. 67.
Vtrum quia Christus nos liberauit debeat dici redemptor. ibidē.
Vtrum solus filius Dei dicendus sit redemptor. ibidem.
Vtrum Christus nos Deo reconciliauit. ibidem.
Vtrum ipse sit mediator secundum humanam naturam. 68
Vtrum soli Christo homini conueniat esse mediatorem. ibidem.
An spiritus sanctus sit mediator vel dici debeat. ibidem.
An dæmones sint mediatores. ibidem.
An angeli beati possint dici mediatores. ibidem.
An sacerdotes sint mediatores & similiter alij sancti. ibidem.

DISTINCTIONIS XX.

QVAESTIO I.

Vtrum humana natura fuerit reparanda. 68
Vtrum per satisfactionem debuerit reparari. 69
Vtrum fuerit necessarium per satisfactionem humanam naturam reparari. 69
Vtrum aliqua pura creatura potuit satisfacere pro humana natura. 69
An purus homo poterat satisfacere pro humana natura. ibidem.
An quilibet hō potuit satisfacere p̄ natura q̄ in ipso erat. ibidē.
¶ Hæ tres questiones determinantur simul. ibidem.
An angelus potuit satisfacere pro humana natura. ibidem.
Vtrum satisfactio debuerit fieri per passionem Christi. 70.
An effusio sanguinis Chri i circūcisiōne potuit satisfacere. ibidē.

Vtrum

Vtrum alius modus fuerit possibilis nostræ redemptionis. ibidē.
Vtrum alius modus fuisset cōuenientior nostrę redēptiōis. ibidē.
Vtrum Deus pater tradiderit ad passionem filium. ibidem.
Vtrum passio Christi fuerit bona. 71

DISTINCTIONIS XXI.

QVAESTIO I.

Vtrum diuinitas sit separata a carne in morte Christi. 71
Vtrum diuinitas sit separata ab anima in morte Christi. ibidem.
Vtrum corpus Christi post mortem debuit incinerari. 72
Vtrum filius Dei debeat dici mortuus. ibidem.

QVAESTIO II.

Vtrum fuerit necessarium Christum resurgere. 72
Vtrum debuit tertia die resurgere. 73
Vtrum debuit statim resurgere cum expirauit. ibidem.
An sit verum quod dicitur Math. 12. Sicut fuit Ionas &c. ibidem
An resurrexerit secunda die vel magis secunda nocte. ibidem.
Vtrum Christus resurrectionem suam argumentis probare debuerit. 73
An illa argumenta euacuauerint fidem. ibidem.
An fuerint congruentia illa argumenta. ibidem.
Vtrum argumentum sumptum ex visibili operatione sit conueniens. ibidem.
An Christus a discipulis potuerit videri. ibidem.
An illa effigies peregrini quā ōndit fuerit in corpore Chri. ibidē.
Vtrum debuerit se palpabilem exhibere discipulis. ibidem.
An per palpationem sufficienter probauerit veritatem corporis sui. ibidem.
An per alios sensus probare debuerit veritatē resurrectiōis. ibidē.
Vtrum per cicatrices suam resurrectionē probare debuerit. ibidē.
An Chr̄s Thomę cicatrices palpabiles exhibere debuerit. ibidē.
Vtrum debuerit per manducationem suam resurrectionem probare. ibidem.

DISTINCTIONIS XXII.

QVAESTIO I.

Vtrum in triduo quo iacuit in sepulchro possit dici homo. 75
An sacerdotium Christi fuerit interruptum contra authoritatem prophetę, Tu es sacerdos in æternum &c. ibidem.
An post mortem possit dici homo. ibidem.
An post mortem possit dici quilibet homo. ibidem.
Vtrum Christus vbique fuerit homo. 75

QVAESTIO II.

Vtrum Christus ad inferos descendit. 76
Vtrum descendit vsque ad infernum damnatorum. 76
Vtrum Christus in lymbo moram contraxerit. ibidem.
Vtrum Christus lymbum patrum illuminauit. ibidem.
Vtrum Christus animas de inferno damnatorum extraxit. ibidē
Vtrum Christus eos qui erant in lymbo puerorum, inde eduxerit. ibidem.
Vtrum liberauerit eos qui erant in purgatorio. ibidem.
Vtrum congruum fuerit & expedieus Christum in cœlum ascendere. 77
Vtrum motus ascensionis fuerit violentus. ibidem.
Vtrum motus ascensionis fuerit subito. ibidem.
Vtrum statim post resurrectionem debuerit ascendere. ibidem.
Vtrum Christus ascenderit super omnes cœlos. 78
Vtrum ascenderit ad dexteram patris. ibidem.
Vtrum soli Christo conueniat sedere ad dexteram patris. ibidē.

DISTINCTIONIS XXIII.

QVAESTIO I.

Vtrum indigeamus habitibus in operationibus humanis. 79
Vtrum habitus in nobis existentes cognosci possint. 79
Vtrum virtutes sint habitus vel potentiæ. 80
Vtrum virtutes sint passiones. 80
Vtrum virtutes sint habitus vel actus. 80
Vtrum habitus intellectuales possint dici virtutes. 80
Vtrum virtutes morales ab intellectualibus distinguantur. ibidē.
Vtrum virtutes theologicę ab vtrisque distinguantur. ibidem.
Vtrum sint plures virtutes theologicę quàm tres 81
An sint tantum vna vel plures. ibidem.
An sint duæ. ibidem.

QVAESTIO II.

Vtrum diffinit apostoli quam ponit de fide sit conueniens secundum omnem partem. 81
Vtrum credere sit cum assensu cogitare sicut dicit Aug. 82
Vtrum actus credendi sit multiplex vel vnus tantum. ibidem.
Vtrum actus fidei habeat certi tudinē maiorem quàm scia. ibidē.
Vtrum fides sit in voluntate sicut in subiecto. 83
Vtrum fides sit in intellectu practico. ibidem.
Vtrum fides sit virtus intellectualis. 84
Vtrum fides sit virtus. Et verum sit habitus. 84
Vtrum fides sit vna virtus. Et vtrum sit habitus vnus. ibidem.
Vtrum fides sit prior alijs virtutibus. ibidem.

QVAESTIO III.

Vtrum fides per charitatem formetur. 84
Vtrum fides informis sit virtus. ibidem.
Vtrum fides formata & informis differant specie. ibidem.
Vtrum sit donum Dei vel habitus acquisitus. 85
Vtrum fides informis sit in dæmonibus. 85
Vtrum in hereticis maneat fides informis. ibidem.
Vtrum fides informis euacuetur aduenientę charitate. 86.
Vtrum maneat fides informis aduenientę charitate quo ad actum. ibidem.
Vtrum fides informis possit fieri formata. ibidem.

DISTINCTIONIS XXIIII.

QVAESTIO I.

Vtrum veritas increata sit obiectum fidei. 86
An veritas increata possit esse obiectum fidei. ibidem.
Vtrum veritas increata sit circa verum complexum vel enunciabilium. ibidem.
Vtrum fidei possit subesse falsum. 87
Vtrum fides possit esse vel sit de visis. 87
Vtrum fides possit esse de scitis. ibidem.
Vtrum ea de quibus est fides sint ignota. ibidem.
Vtrum necessarium sit homini credere aliquid, cuius non habet scientiam. 88
Vtrum credere his quæ non videmus sit laudabile. ibidem.
Vtrum ratio humana diminuat meritum fidei. ibidem.

DISTINCTIONIS XXV.

QVAESTIO I.

Vtrum diffinitio Rich. de sancto Vict. de articulo sit cōpetēs. 89.
An diffinitio Isidori sit bona. ibidem.
An alia diffinitio Vgo. de sanc. vict. sit bona. ibidem.
Vtrum articulus possit dici formatus vel informis. ibidem.
Vtrum articuli debuerint colligi in symbolo. 89
An alijs ab apostolis licuerit symbola condere. ibidem.
Quare symbolum apostolorum & Nicen. diuiduntur in tres partes, & symbolum Athanasij in duas. ibidem.
Quare symbolum apostolorum dicitur summisse, & alia cantantur. ibidem.
Vtrum articuli conuenienter distinguantur in symbolo. ibidem.
An in symbolo aliquid superfluum sit. ibidem.
An sit aliquid ibi diminutum. ibidem.
An symbolum sit sufficienter traditū & de sufficiētia eius. ibidē.

QVAESTIO II.

Vtrum explicatio fidei sit de necessitate salutis. 90
Vtrum quilibet teneatur habere fidem explicitam de omnibus quæ ad fidem pertinent. ibidem.
Vtrum maiores magis teneantur habere fidem explicitam quàm minores. ibidem.
Vtrum minores habeant fidem implicitam in fide maiorū. ibidē.
Vtrum per successionem temporum fides profecerit 91
Vtrum oportuit habere semper fidem explicitam de redemptore. ibidem.
Vtrum oportuerit semper habere fidem explicitam de his articulis quos tangit Magister in litera. ibidem.

Vtrum

Universidad de Deusto
Biblioteca

Vtrum oportuerit semper habere fidem expliciam de trinitate. ibidem.

DISTINCTIONIS XXVI.

QVAESTIO I.

Vtrum spes sit passio. 93
Vtrum spes sit in alia vi, quàm in concupiscibili. ibidem.
Vtrum spes differat ab aliis passionibus, scilicet timore &c. 94
Vtrum sit principalis passio, vel amor, vel desiderium, vel audacia vel pœnitentia. ibidem.
Vtrum spes possit esse in parte intellectiua. ibidem

QVAESTIO. II.

Vtrum spes sit virtus. 95
Vtrum sit virtus theologica. ibidem.
Vtrum sit virtus distincta ab aliis. 96
Vtrum possit esse informis. ibidem.
Vtrum habeat certitudinem in suo actu. ibidem.
Vtrum in Christo fuerit spes. ibidem.
Vtrum angeli & animę bonorum habeant spem. ibidem.
Vtrum patres qui fuerunt in lymbo habuerint spem. ibidem.
Vtrum damnati & dęmones habeant spem. 97

DISTINCTIONIS XXVII.

QVAESTIO I.

Vtrum diffinitio Diony. de amore secundum omnem partem sui sit bona. 97
Vtrum amor sit tantum in concupiscibili. 98
Vtrum amor sit prima & principalior affectio animæ. 99
Vtrum cognitio sit altior amore. 99

QVAESTIO II.

Vtrũ charitas sit idẽ quod cõcupiscẽtia, vel quid sit charitas. 100.
An sit idem quod amor. ibidem.
An sit idem quod benivolentia. ibidem.
An sit idem quod concordia. ibidem.
Vtrum charitas sit virtus. ibidem.
Vtrum subiectum charitatis sit ratio. 101
Vtrum sit vna virtus siue plures. ibidem.
Vtrũ sit distincta ab aliis virtutibus, vel sit specialis virtus. ibidẽ.
Vtrum charitas sit forma aliarum virtutum. ibidem.
Vtrum charitas possit esse informis. ibidem.

QVAESTIO III.

Vtrum Deus a nobis in statu viæ per essentiam suam possit amari. 102
Vtrum Deus possit totaliter diligi. 103
Vtrum dilectio qua Deum diligimus habeat modum. 103
Vtrũ modus diligendi qui est in precepto possit in via seruari. 103.

DISTINCTIONIS XXVIII.

QVAESTIO I.

Vtrum virtutes ex charitate sint diligendę. ibidem.
Vtrum creaturę irrationales ex charitate sint diligendę. ibidem.
Vtrum angeli ex charitate sint diligendi. ibidem.
Vtrum ad malos homines charitatem habere debeamus. ibidem.
Vtrum dęmones ex charitate sint diligendi. ibidem.
Vtrum homo debeat semetipsum diligere ex charitate. 105
Vtrum corpora nostra sint ex charitate diligenda. ibidem.

DISTINCTIONIS XXIX.

QVAESTIO I.

Vtrum charitas ordinem habeat. 106
Vtrum ordo charitatis sit accipiendus secundum affectum vel effectum. 106
Vtrum Deus sit diligendus supra omnia ex charitate. ibidem.
Vtrum in dilectione Dei possit haberi respectus ad aliquam mercedem. 107
Vtrum homo seipsum magis ex charitate diligat quàm proximum. 107
Vtrum homo ex charitate magis debeat diligere extraneos quàm proximos. ibidem.
Vtrum pater sit maxime diligendus, vel filij, vel benefactores, vel seipsum debeat diligere, vel vxorem, vel fratres, vel matrẽ. 108
Vtrum conuenienter distinguantur gradus charitatis. 109
Vtrum omnes teneantur ad charitatem perfectam. ibidem.
Vtrum habentes charitatem teneantur ad omnia quæ sunt perfectionis. ibidem.

DISTINCTIONIS. XXX.

QVAESTIO I.

Vtrum omnes teneantur diligere inimicos. 110
Vtrum omnes tenẽantur ostendere signa amicitiæ inimicis. 110
Vtrum maioris meriti sit diligere amicum quàm inimicum. 110
Vtrum diligere proximum sit magis meritorium quàm diligere Deum. 111
Vtrum meritum consistat principaliter in charitate. ibidem.

DISTINCTIONIS. XXXI.

QVAESTIO I.

Vtrum habens charitatem possit eam amittere. 113
Vtrum liber vitę sit quid creatum. ibidem.
Vtrum liber vitę sit proprium filij. ibidem
Vtrum sit attributum spiritus sancti, scilicet liber vitæ. ibidem.
Vtrum liber vitæ sit in respectu Dei. ibidem.
Vtrum sit in respectu omnium creaturarum. ibidem.
Vtrum sit de malis. ibidem.
Vtrum aliquid quod sit ibi debeat dici deleri. ibidem.
Vtrum quælibet charitas possit resistere cuilibet tentationi. 113
Vtrum homo post peccatum semper in minori charitate resurgat. ibidem.
Vtrum resurgat in maiori. ibidem.
Vtrum semper resurgat in equali charitate. ibidem.

QVAESTIO II.

Vtrum fides euacuetur in patria. 114
Vtrum spes euacuetur in patria. ibidem.
Vtrum aliquid de substantia habitus fidei & spei remaneat idem numero. ibidem.
Vtrum charitas vię euacuetur in patria. ibidem.
Vtrum ordo dilectionis qui modo est, fuerit in Christo, vel in sanctis qui sunt in patria. 115
Vtrum in sanctis beatis sit ordo charitatis quantum ad se & proximos. ibidem.
Vtrum diligant plus magis bonos & se meliores, plus quàm seipsos, & extraneos meliores quàm propinquos minus bonos illis. ibidem.
Vtrum Christus dilexerit plus Petrum, vel Ioannem, vel econuerso. ibidem.
Vtrum scientia quam modo habemus totaliter tollatur. ibidem.

DISTINCTIONIS XXXII.

QVAESTIO I.

Vtrum Deo competat creaturam amare. 116
Vtrum Deus diligat omnem creaturam. 116
Vtrum Deus ab ęterno dilexit creaturas. ibidem.
Vtrum Deus omnia æqualiter diligat. 117
Vtrum Deus plus diligat iustum præscitum quàm peccatorem prædestinatum. ibidem.
Vtrum Deus plus diligat pœnitentem quàm innocentem. ibidẽ.
Vtrum Deus magis diligat hominem quàm angelum. ibidem.
Vtrum Deus magis diligat humanũ genus quam Christũ. ibidẽ.

DISTINCTIONIS XXXIII.

QVAESTIO I.

Vtrum omnes virtutes morales sint vna virtus. 119.
Vtrum aliq virtutes morales a prudentia distinguantur. ibidem.
Vtrum aliq virtutes morales a tribus distinguantur quam Magister in littera ponit. ibidem.
An illæ tres abinuicem differant. ibidem
Vtrum virtutes morales insint a natura. ibidem

Vtrum virtutes morales possint acquiri actibus. ibidem
Vtrum aliquæ virtutes morales sint infusæ. 119
Vtrum infusæ differant specie ab acquisitis. ibidem
Vtrum virtutes morales consistant in medio. ibidem
Vtrum in iustitia sit medium rei. ibidem
Vtrum virtutes intellectuales habeant medium. 120
Vtrum virtutes theologicæ habeant medium. 120
Vtrum virtutes morales maneant in patria. ibidem

QVÆSTIO II.

Vtrum aliquæ virtutes debeant dici Cardinales. 120
An vna debeat dici Cardinalis respectu alterius. ibidem
An melius dicerentur capitales quàm Cardinales. ibidem
An omnes virtutes dicendæ sint Cardinales. ibidem
Vtrum morales virtutes dicendę sint Cardinales. ibidem
An virtutes theologicæ possint dici Cardinales. ibidem
Vtrum tantum quatuor sint virtutes Cardinales. ibidem
An pauciores vel plures. ibidem
Vtrum potius aliæ virtutes, scilicet mansuetudo, magnanimitas, humilitas, pœnitentia, liberalitas, debeant dici Cardinales. ibidem
Vtrum prudentia habeat aliam naturam specialem. 121
Vtrum passiones sint materia tẽperantiæ, & fortitudinis vel ses exteriores. 122
Vtrum iustitia sit circa operationes. 122
An iustitia habeat aliquam specialem materiam. 122
Vtrum prudentia habeat actum virtutis distinctũ ab aliis. 122
An actus quos Magister assignat in littera virtutibus, scilicet subuenire miseris, præcauere insidiis, & hmõi cõmunicent virtutibus. ibidem
Vtrum aliqua potentia animæ sit subiectum alicuius virtutis. ibidem
Vtrum temperantia & fortitudo sint in irascibili & concupiscibili. ibidem
An virtutes humanæ sint tantum in ratione, vel tantum in voluntate. ibidem
An appetitiua sensibilis possit esse subiectum virtutis. 123
Vtrum iustitia sit in irascibili & concupiscibili. ibidem
Vtrum prudentia sit in ratione vel in voluntate. ibidem
Vtrum aliæ virtutes Cardinales reducantur ad prudentiam, sicut ad principaliorem vel e vsam. ibidem
An ad iustitiam possint reduci, vel fortitudinem, vel temperantiam. ibidem

QVÆSTIO III.

An memoria præteritorum, intelligentia præsentium, & prouidẽtia futurorum sint partes prudentiæ, sicut dicit Tullius. 124
Vtrum prudentia, cautio, circunspectio, docilitas, sint partes prudentiæ sicut dicunt quidam. ibidem
Vtrum eusebia, synesis, gnomirum, sint partes prudentiæ, sicut dicit Philosophus, 6. Ethi. ibidem
Vtrum eusebia, solertia, prouidentia, politica, iconomica, dialectica, rhetorica, physica sint partes prudentię, sicut dicit quidam Phylosophus græcus. ibidem
Vtrum continentia, clementia, modestia, sint partes temperantiæ, sicut dicit Tullius. ibidem
Vtrum sobrietas & castitas sint partes temperantiæ, sicut dicũt quidam. 125
Vtrum austeritas, humilitas, continentia, simplicitas, ornatus, bona ornatio per se sufficientia ista septem sint partes tẽperantiæ, sicut scribitur a quodam Phylosopho græco. ibidem
Vtrum magnificentia, fidentia, patientia, perseuerantia, bene assignentur a Tullio esse partes fortitudinis ibidem
Vtrum magnanimitas, fiducia, securitas, magnificentia, constantia, tolerantia, firmitas, sint septem partes fortitudinis, sicut dicit Macrobius. ibidem
Vtrum Philosophus conuenienter istos quinque modos fortitudinis adiungat in 3°. Ethi. secundum q̃ fortitudo. ibidem
Vtrum eusebia, lema, magnanimitas, perseuerantia, magnificentia, androgachia sint partes fortitudinis sicut dicit quidã græcus. ibidem
Vtrum religio, pietas, gratia, meditatio, obseruantia, veritas, sint partes iustitiæ, sicut dicit Tullius. 126
Vtrũ innocentia, amicitia, concordia, pietas, religio, bonitas, affectº sint partes iustitiæ, sicut dicit Macrobius. ibidem
Vtrum obedientia respectu superioris, disciplina respectu inferioris, æquitas respectu parium, fides & veritas respectu omniũ, sint partes iustitiæ, sicut dicunt quidã. ibidem
Vtrum bene diuidant iustitiam in liberalitatem, & seueritatem, & hanc in benignitatem & beneficentiam. Et benignitatem in religionem, pietatem, innocentiam, amicitiam, reuerentiam, concordiam, misericordiam ibidem
Vtrum bene diuidat Phylosophus Ethi. 5. iustitiam in legalem, & specialem quæ est æquitas, &c. ibidem
Vtrum benignitas liberalitas, &c. sint familiares iustitiæ, vt dicit Phylosophus græcus. ibidem

DISTINCTIO XXXIIII.

QVÆSTIO I.

Vtrum dona sint virtutes. 127
Vtrum plura debeant esse dona quàm septem. 128
Vtrum dona maneant in patria. 129
Vtrum beatitudines respondeant singulis donis. ibidem
Vtrum fructus correspondeant donis. 130
Vtrum petitiones donis respondeant. 130

QVÆSTIO II.

Vtrum diffinitio timoris, secundum Dam. sit bona. 131
Vtrum timor bene diuidatur in seruilem, & castum. ibidem
Vtrum timor inter dona debeat computari. ibidem
Vtrum timor seruilis sit a spiritu sancto. 132
Vtrum vsus timoris seruilis sit bonus. ibidem
Vtrum timor seruilis rollatur adueniente charitate. ibidem
Vtrum timor castus idẽ sit in subſtantia cũ timore seruili. 133
Vtrum mutualis differat secundum substantiã a casto. ibidem
Vtrum timor castus diminuatur charitate crescente. ibidem
Vtrum timor castus euacuetur gloria adueniente. ibidem

QVÆSTIO III.

Vtrum fortitudo quæ est donum differat a fortitudine, quæ est virtus. 133
Quæritur quis est actus doni fortitudinis in via. 134
Quæritur quis actus insit in patria doni fortitudinis. ibidem
Vtrum pietas sit donum. ibidem
Quæritur de actu pietatis in via. ibidem
Quęritur de actu eius in patria. ibidem

DISTINCTIO XXXV.

QVÆSTIO I.

Vtrum vita conuenienter diuidatur per actiuam, & contemplatiuam. 135
Vtrum vita contemplatiua consistat tantum in actu cognitiue. ibidem
Vtrum vita contẽplatiua cõsistat in operatione rationis. ibidem
Vtrum omnis actus intellectus ad vitam contemplatiuam pertineat. 136
Vtrum vita actiua consistat tantum in his, quæ ad alterum sunt. ibidem
Vtrum cognitio aliquo modo ad actiuam pertineat. ibidem
Vtrum vita actiua possit esse cum contemplatiua. ibidem
Vtrum vita actiua sit nobilior, quàm contemplatiua. 137.
Vtrum vita actiua sit maioris meriti, q̃ contemplatiua. ibidem
Vtrum contemplatiua sit diuturnior actiua. ibidem

QVÆSTIO II.

Vtrum sapientia sit donum. 137
Vtrum sapientia sit tantum de diuinis. 138
Vtrum sapientia sit in intellectu. ibidem
Vtrum intellectus sit donum. ibidem
Vtrum intellectus donum habeat aliquem actũ in via. ibidem
Vtrum intellectus donum a sapientiæ differat dono. ibidem
Vtrum donum scientiæ sit tantum de humanis vel de diuinis. ibidem
Vtrum sit tantum practica scientia, vel speculatiua. ibidem
Vtrũ in scientia humanorũ sit aliquid curiositatis noxæ. ibidem
Vtrum consilium sit donum. 139
Vtrum consilii donum differat a dono scientiæ. ibidem
Vtrum actus consilii sit in patria. ibidem

DISTINCTIO XXXVI.

QVÆSTIO I.

Vtrum virtutes politicæ sint connexæ. 139
Vtrum virtutes gratuitæ sint connexæ. 140

Universidad de Deusto
Biblioteca

TABVLA TERTII SENTENTIARVM

Vtrum dona sint connexa. 141
Vtrum virtutes sint equales. ibidem
Vtrum vitia sint connexa. ibidem
Vtrum modus charitatis sit in patria. ibidem

DISTINCTIO XXXVII.

QVÆSTIO I.

Vtrum necessarium fuerit legem scriptam tradi & maxime decem præcepta. 142
Vtrum præcepta decalogi conuenienter assignentur. ibidem
Vtrum debeant decem legis esse præcepta. ibidem
Vtrum præcepta bene ordinentur. ibidem
Vtrum omnia legis præcepta ad illa decem decalogi reducantur. 143
Vtrum præcepta decalogi sint dispensabilia. 144
Vtrum conueniens fuerit sabbathi observationẽ præcipere. 144
Vtrum præceptum de sabbahto obseruando fuit morale ibidem
Vtrum illud præceptum de sabbatho debuit cessare tempore gratiæ. ibidem
Vtrum vsuras accipere sit peccatum. 145

DISTINCTIO XXXVIII.

QVÆSTIO I.

Vtrum diffinitio data in litera de mendacio sit conueniens. 145
Vtrum diuisio mendacii in litera sit conueniens. 146.
Vtrum omne mendacium sit peccatum. ibidem
Vtrum omne mendacium sit peccatum mortale. ibidem
Vtrum gradus mendaciorum conuenienter assignentur in litera. 147

DISTINCTIO XXXIX.

QVÆSTIO I.

Vtrum iurare sit idem quod Deum testem inuocare. 148
Vtrum iuramentum sit per se appetendum. 149
Vtrum licitum sit iurare. ibidem
Vtum illi tres comites, qui ponuntur in litera exigantur ad iurationem. ibidem
Vtrum iuramentum incautum sit obligatorium. 149
Vtrum iuramentum coactum sit obligatorium. ibidem
Vtrum iuramentum obliget secundum intentionem recipientis. ibidem
Vtrum periurium sit mendacium iuramento firmatum. 150
Vtrum omne periurium sit peccatum mortale. ibidem
Vtrum liceat iuramentum recipere & exigere. ibidem

DISTINCTIO XL.

QVÆSTIO I.

Vtrum mechia & furtum conuenienter inter præcepta decalogi assignentur. 151
Vtrum lex Moysi manum & animum cohibuit. ibidem
Vtrum lex vetus iustificaret. ibidem
An lex vetus occideret. ibidem
Vtrum lex vetus temporalia tantum, vel æterna promitteret. 152
Vtrum lex vetus differat a noua secundum radicem. ibidem
Vtrum lex vetus sit magis onerosa quàm noua. ibidem

Expliciunt tituli tertii sententiarum Sancti Thomæ Aquinatis ordinis prædicatorum.

SCRIPTVM D. THOMAE AQVINATIS DOCTORIS ANGELICI,

IN TERTIVM LIBRVM SENTENTIARVM, MAGISTRI PETRI LOMBARDI.

PROLOGVS. S. THO.

ADLOCVM, vnde exeũt flumina reuertũtur. Eccl. 1. Ex verbis istis duo possumus accipere, in quibus huius tertii libri materia comprehenditur, scilicet, diuinę incarnationis mysterium, & eius copiosum fructum. Mysterium incarnationis insinuatur in fluminum reuersione. cum dicitur. Ad locũ, vnde exeũt flumina, reuertũtur. Sed incarnatiõis fructus ostẽditur in iterato fluxu cum dicitur, vt iterum fluãt flumina ista sunt naturales bonitates, quas Deus creaturis influit, vt esse, viuere, intelligere, & huiusmodi. De quibus fluminibus potest intelligi quod dicitur Isaiæ. Aperiam in supremis montium flumina. Montes enim supremi sunt nobilissimæ creaturæ, in quibus prædicta flumina aperiri dicuntur, quia in eis & copiosissime recipiuntur, & sine imperfectione ostẽdun tur. Sed locus, vnde ista flumina exeunt, est ipse Deus, de quo potest intelligi quod dicitur Isa. 33. Locus fluuiorum riui latissimi, & parentes, ac si diceret. In loco ortus fluuiorum riui naturalium bonitatum, eminenter inueniuntur. vnde dicit latissimi, quantum ad perfectionem diuinæ bonitatis, secundum omnia attributa, & patentes quãtum ad communicationem insufficientem, quia eius bonitas ex qua omnia fluunt, nec exhauriri nec concludi potest. Ista flumina in aliis creaturis inueniuntur distincta, sed in homine inueniuntur quodammodo aggregata. homo enim est quasi orizon & confinium spiritualis & corporalis naturæ, vt quasi medium, inter vtrasque bonitates participet, & corporales, & spũales. vnde & oĩs creaturæ noĩe homo intelligit. Mar. vlti. vbi dicitur. Prædicate Euangelium omni creaturæ, vt beatus Gregorius exponit. & ideo, quando humana natura per incarnationis mysterium Deo coniuncta est, omnia flumina naturalium bonitatum, ad suum principiũ reflexa redierũt, vt posit dici qđ legitur Iosue. 4. Reuersæ sunt aquę in alueum suum, & fluebant sicut ante consueuerant. vnde & hic sequitur. Vt iterum fluant. in quo notatur incarnationis fructus. Ipse enim Deus qui naturalia bona influxerat, reuersis quodammodo omnibus per assumptionem humanæ naturæ in ipsum, non iam Deus tantummodo, sed Deus & homo hominibus fluenta gratiarum abũdanter influxit, quia de plenitudine eius omnes accepimus, gratiã pro gratia. Ioan. 1. Et de isto influxu legitur Ecc. 39. Benedictio illius quasi fluuius inundabit. Et sic patet materia tertii libri, in cuius prima parte agit de incarnatione. in secunda de virtutibus & donis, nobis per Christum collatis.

Cap. 41.

Homilia Ascen.

D. 23.

DIVISIO TEXTVS.

POSTQVAM enim magister, in duobus præcedentibus libris determinauit de rebus diuinis, secundum exitum a principio, in hoc libro incipit determinare de rebus quæ dicuntur diuinæ, secundum reditum in finem, scilicet, deum. vnde diuiditur hæc pars in duas partes. In prima determinat illum reditum in finem, ex parte reducentium. In secunda quantum ad ea quę exiguntur ex parte reductorum, scilicet, sacramenta, quæ ad gratiam disponunt. & hoc in 4. lib. Prima diuiditur in duas partes. In prima determinat de reducente effectiue, scilicet, de deo incarnato. In secunda de reducentibus formaliter, vt sunt virtutes & dona. 23. di. *Cum vero supra præhabitum sit.* Prima diuiditur in duas partes. In prima determinat de diuina incarnatione. In secunda prosequitur conditiones ipsius dei incarnationis. di. 6. *Ex præmissis autem.* Prima diuiditur in tres partes. In prima, determinat de incarnatione, ex parte assumentis carnem, quis sit. In secunda ex parte assumpti: quid sit, di. 2. *Et quia in homine.* In tertia ex parte vtriusque cuiusmodi sit. di. 5. *Præterea inquiri oportet.* Prima diuidit in tres partes. In prima ostendit p authoritatem Apostoli quæ sit persona assumens, quia

Gala. 4.

LIBER TERTIVS SENTENTIARVM.

DISTINCTIO PRIMA.

Quare filius carnem assumpsit, non pater uel spiritus sanctus.

CVM VENIT igitur plenitudo tẽporis (ut ait Apostolus) misit Deus filium suum factum de muliere: factum sub lege: ut eos qui sub lege erant redimeret, vt in adoptionem filiorum Dei reciperemur. Tempus autem plenitudinis dicitur tempus gratiæ: quod ab aduentu saluatoris sumpsit exordium: hoc est tempus miserendi: & annus benignitatis: in quo gratia & veritas per Iesum Christum facta est. Gratia: quia per charitatem impletur quod in lege præcipiebatur. filius. In secunda inquirit rationem, quare potius filius, quàm alia persona ibi. *Diligenter vero annotandum.* In tertia excludit obiectionem ibi. *Sed forte di. Diligenter vero.* Hic assignat rationẽ quare persona filii carnẽ assumpsit: & diuidit in duas partes. In prima dicit, q̃ magis cõgruum fuit filium incarnari, q̃ patrẽ, aut spiritũ sanctũ. In secunda inquirit, vtrum possibile fuerit patrẽ, aut spiritum sanctum incarnari ibi. *Si vero quæritur vtrum.* Circa primũ assignat tres rationes, quare filius carnẽ assumpsit. Quarũ prima, sumitur ex appropriato filii, qđ est sapientia. Secunda, ex origine ipsius, quia est ab alio ibi. *Ideo est filius.* Tertio ex proprio ipsius, quia filius est ibi. *Quod ideo factum est.* Hic est duplex quæstio. Prima de incarnatione. Secunda de persona, carnem assumente.

QVAESTIO. PRIMA.

Circa primum quęruntur quatuor.

Primo. Vtrum Deum incarnari fuerit possibile.
Secũdo. Vtrum fuerit congruum.
Tertio. Vtrum incarnatio fuisset, si homo non peccasset.
Quarto. De tempore incarnationis.

ARTICVLVS I.

A

Vtrum deum incarnari fuerit possibile.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur, q̃ impossibile fuerit deum assumere carnem. Omne enim quod est alteri vnibile, possibile est ad vnionẽ: sed omne possibile ad aliquid, reducitur ad actum per motum, vel passionem, & ab aliquo alio primo agente, cum non sit idem mouens & motum, agens & patiens. cum ergo impossibile sit deum mutari vel pati: nec aliquid prius eo esse possit: videtur, quòd carni vnibilis non fuerit.

¶ 2 Præt. Illud qđ est perfectũ in esse, non vnit alicui vnione essentiali, vnio enim essentialis est ex actu, & potentia, vel forma, & materia· quorũ vtrunq; est imperfectũ in esse. ergo qđ omnibus modis perfectum est, nullo modo alteri vniri potest: quod enim perfectissimum est additionem non recipit, cum nihil sibi desit: sed deus est omnibus modis † perfectus, quia in se omnem perfectionem præhabet: vt dicit Dio. & etiam philosophus, & Commen. eius in 5. Meta. ergo ipse vnibilis alteri non est.

Ca. 5. de diuinis. 5. vt. cap. de perfect. 1. t. & Co. 21

Universidad de Deusto
Biblioteca

¶ 3 Præt. Infinite distantium non est aliqua proportio: quorum autem non est proportio, non est possibilis vnio. vnde non quodlibet cuilibet vniri potest. cum ergo Deus, & creatura in infinitum distent videtur quòd Deus creaturæ vniri non possit.

¶ 4 Præt. Maior est distantia dei, & creaturæ, quàm duorum contrariorum: cum contraria in genere conueniant, & deus non contineatur in aliquo genere: sed duo contraria non possunt simul esse in eodem. ergo nec natura humana, & diuina, possunt esse in vna persona, & sic idem quod prius.

¶ 5 Præt. ad infinitatem diuinæ potentiæ exigitur, quòd neque sit corpus, neque virtus in corpore, vt in 8. † philosophorum probatur: sed potentia Dei nunquam potest esse finita. ergo nunquam potest Deus esse corpus, vel virtus in corpore: sed esse incarnatum est corpus vel virtus in corpore. ergo Deus non potest incarnari.

c. 77-78.

SED CONTRA. est, quòd Deus plus potest facere, quàm homo potest dicere. Luc. 1. Non erit impossibile apud Deum omne verbum. Sed hoc homo potest dicere, scilicet, deum humanam naturam assumere: nec contradictionem implicat, nec aliquem defectum in Deo ponit hoc dictum. ergo Deus multo fortius hoc facere potest.

¶ Præt. Eorum quæ habent similitudinem facilis est vnio: sed homo creatus est ad imaginem & similitudinem Dei. Gen. 1. ergo humana natura diuinæ aliquo modo vnibilis est in persona.

¶ Præt. In creaturis secundum diuisionem suppositorum duplicatur natura: sed in diuinis possunt esse, plures personæ in vna natura. ergo & pari ratione possunt esse plures naturæ in vna persona, & sic idem quod prius.

RESPONDEO. Dicendum, q̃ vnio aliquorum duorũ vel triũ põt esse tripliciter. Vno modo, ſm q̃ aliqua non vniuntur adinuicem nisi per coniunctionem eorum in aliquo vno. Quædã vero vniuntur econuerso, per coniunctionem eorum adinuicem, & in aliquo vno, quod ex eorum coniunctione constituitur. Quædam vero per coniunctionem eorũ adinuicem: sed non in aliquo vno, quia ex eorum coniunctione nihil resultat. Primum horum contingit quatuor modis, quia vel illud vnũ in quo coniunguntur est idem numero: sicut duo brachia coniunguntur in vno pectore, vel duo rami qui se non tangunt nisi in vno trunco. Vel vnum ſm speciem: sicut Sortes, & Plato in hoīe. Vel vnum genere: sicut homo & asinus in animali. Vel vnum analogia siue proportione: sicut substantia, & qualitas in ente, quia sicut se habet substantia ad esse sibi debitum, ita & qualitas ad esse sui generis conueniens. Quæ vero iunguntur adinuicem, & in aliquo vno ex eorũ cõiunctione cõstituto: sunt sicut materia & forma, quia forma coniungitur materiæ, vt perfectio eius, & ambo cõiunguntur in natura cõi, & simile est de partibus quantitatis continuatis adinuicem, ita q̃ ex eis proueniat aliquod totum, in quo duæ partes conueniant. Ea vero quæ vniuntur adinuicem, & non in aliquo vno, sunt sicut accidens, & subiectum, ex quibus non efficitur vnum per se, cuius subiectũ & accidens partes dici possint vt probatur in 8. Meta. † Et quia, vt dicit Hyarius comparatio terrenorum ad deum nulla est: nec exemplum sufficiens rebus diuinis ratio humana præstabit. Sciendũ est ergo, q̃ medius modus, quo aliqua coniunguntur adinuicem, vt ex eis aliquod tertium resultet omnino non põt Deo conuenire, quia duo quæ coniunguntur ſm hunc modum se habent ad tertium vt partes: ratio aũt partis: sicut & imperfecti pœnitus a deo remouetur: primum vero modum, & tertium, quantum ad aliquid possibile est deo cõuenire. In incarnatione enim ex parte assumentis, duo possunt considerari. s. persona & natura. Si aũt consideremus personam assumentem, sic coniungitur humanæ naturæ assumptæ, tertio modo coniunctionis, quia persona diuina fit persona huius naturæ humanæ: sed ex his duobus non resultat aliquod tertiũ: sicut nec ẽt in Sorte ex persona eius, & natura nõ fit aliquod tertium: sed persona eius in humana natura subsistit. Si autem consideremus naturam assumentis, sic cõiunctio eius ad naturam humanam est secundum primum modũ coniunctionis, inquantum duæ naturæ, in vna persona conueniunt, quæ in naturalibus proprietatibus nihil hominus distinctæ sunt. Et ideo incarnatio insertioni comparatur: sicut enim in insertione, in eodem trunco in quo erat vnus ramus per naturam: fit ramus alius per insertionem, ita in eadem persona, in qua naturaliter erat diuina natura est per vnionem humana natura. In vno autem genere vel specie deum & creaturã conuenire impossibile est: sed p̃ analogiam possibile est: sed hoc ex tunc fuit ex quo creaturæ esse cœperunt: & ideo de hoc non est ad præsens quæstio.

t.c. 14. 15. 16. 1. de Trini.

AD PRIMVM Ergo dicendum, q̃ contingit aliquando in relatiuis aliquid relatiue dici, nõ quia ipsum; creatura: sed quia alterum refertur ad ipsum: vt dicitur in 5. Meta. sicut scibile relatiue dr̃ ad sciẽtiam, & in talibus aliquid incipit dici de nouo quod prius non dicebat, nulla mutatione facta circa ipsum, sed circa alterũ: nulla. n. mutatiõe facta circa scibile incipit esse a me scitũ p̃ mei mutationẽ, & similiter dr̃ res scibilis, non p̃ potentiã passiuã quæ sit in ipsa: sed p̃ potentiã quæ est in sciente, & sic est in proposito: non. n. põt esse, vt creator ad creaturã referatur, nisi q̃ creatura ad ipsum refert, in qua ratõe dr̃ existit, vt in 1. li. dictũ est di. 30. & ideo deus dr̃ vniri non p̃ mutationẽ sui: sed circa eius cui vnitur. & similiter cum dicitur vnibilis: hoc dicitur non per potentiam aliquam passiuam in deo existentem: sed per potẽtiam quæ in creatura est vt vniri possit. Vel potest dici, quòd vnibile non dicit potẽtiam passiuam: sed actiuam: sed hæc responsio non cõgruit propter duo. Primo ex ipsa significatione nominis, q̃a vnibile signat possibile vniri: vnitiuum vero potens vnire. Secundo, quia cuius est actio, eius est potentia: vnde cum hæc actio quæ est vnire conueniat indifferenter toti trinitati, & vnibile si dicit actiuam potentiam vnionis, toti trinitati indifferenter conueniet, & non magis congruet filio, vt in litera dicitur.

t.c.20. D.16. Io. cap. 1. ar. 1. ad secundum. D. 10 8 6

¶ Ad secundum dicẽdum, q̃ illud quod est perfectum in se, non vnitur alteri ad acquirendum aliquam perfectionem: sed ad communicandũ, & sic deus hoi vniri voluit: nõ p̃ se, q̃a nõ hẽt quo crescat eius perfectio: sed p̃ hoiem, cui subueniendum erat: sicut ẽt deus est in oibus p̃ essentiã, p̃sentiam, & potentiã, suam bonitatem in oibus diffundendo: ex quo tamen nihil sibi accrescit.

¶ Ad tertium dicendum, quòd proportio dicitur dupliciter. Vno modo idem est proportio, quòd certitudo mẽsurationis duarum quantitatum, & talis proportio non potest esse nisi duorum finitorum: quorum vnum excedit, secundum aliquid certum & determinatum. alio modo dicitur proportio habitudo ordinis, sicut dicimus esse proportionem inter materiam & formam, quia se habet in ordine, vt perficiatur materia per formam, & hoc secundum proportionabilitatem quandam, quia sicut forma potest dare esse, ita materia potest recipere idem esse, & hoc modo etiã mouens, & motum debent esse proportionabilia & agens, & patiens, vt scilicet, sicut agens potest imprimere aliquem effectum: ita patiens possit recipere eundem: nec oportet, vt commensuretur potentia passiua recipientis, ad potentiam actiuam agentis: nec secundum numerum: sicut vnus artifex per artem suam potest in ligno inducere plures formas, vt formã archæ & formam ferræ: sed lignum non potest recipere nisi vnam illarum: nec etiã secundum intentionem, quia artifex per suam artem potest producere pulchram sculpturam: quam tamen lignum nodosum nõ potest recipere: & ideo non est incõueniens: vt hic modus proportionis inter Deum & creaturam saluetur: quamuis in infinitum distent: & ideo possibilis est vnio vtriusque.

I

¶ Ad quartum dicendum, quòd contraria nunquam possunt vniri hoc mõdo, quòd insint eidem secũdum idem, & sic etiam nec creatura creatori vnitur, quia secundũ † Dama. quod erat increabile, manſit increabile, & quod erat creabile, manſit creabile.

De fide Orthod. lib. 3. cap. 3. post medium.

¶ Ad quintum dicẽdum, q̃ aliquid dicitur esse virtus in corpore pluribus modis. Vno mõ, quia est forma corporis, & non hẽt operationẽ nisi mediante corpore, & sic potẽtiæ sensitiuæ, & quæ infra eas sunt dignitate dr̃ virtutes in corpore. alio modo põt dici virtus in corpore, quia est forma dans esse corpori: non tamen operans mediante corpore: quãuis indigeat corpore ad suam operationem, p̃ quod representatur sibi suũ obiectum: & hoc mõ, intellectus possibilis est virtus in corpore. Alio mõ posset dici virtus in corpore, quod est forma corporis: quãuis non operetur mediante corpore nec a corpore aliquid recipiat: sicut dixerunt de animabus orbiũ, qui posuerunt cœlos animatos alia intellectualitẽ: & patet, quia esse virtutem in corpore significat, vel esse formam corporis, vel ẽt cũ hoc dependere aliquo modo eius operationẽ a corpore: quorũ neutrũ de Deo dicimus ſm q̃ incarnatus est. vnde ad hoc q̃ ponamus eum incarnatum: non oportet quòd ponamus cũ virtute in corpore: vel aliquo mõ ad corpus finiri.

K

ARTICVLVS. II.

Vtrum Deum incarnari fuerit congruum.

3. q. 1. p. opu. 2. c. 5. q. cõ. c. 53. 54. 55.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur, quòd non fuerit congruum deum incarnari: etsi fuerit possibile: sicut enim bonitati opponitur malitia, ita maiestati opponitur infirmitas: sed summã bonitatem non decet assumere aliquã malitiam. ergo summæ maiestati indecens est omnis infirmitas: omnis autem sapiens vitat indecentiam. ergo cum deus sit sapientissimus, nullo modo nostram naturam quæ infirma est assumere debuit.

A

¶ 2 Præt. peccatum hominis & peccatũ angeli fuerunt eiusdẽ generis, quia vtrumque per superbiã peccauit: sed deus angelorum peccato non subuenit per aliquius naturæ assumptionem. ergo nec peccato hominis subuenire debuit per incarnationem.

B

Quare filius carnem assumpsit: nõ pater vel spiritus sanctus.

¶ 3 Præt. Creatio in creationi videt esse: sed deus ad creationẽ hominis nullã creaturã assumpsit. ergo nec ad eius recreationẽ incarnari ẽi congruũ fuit.

¶ 4 Præt. Vt in Psal. dicitur. Misericordes eius super omnia opera eius. ergo plus decuit, quòd deus ostenderet immensitatẽ suæ misericordiæ, q̃ seueritatem suæ iustitiæ. Sed ad magnitudinem misericordiæ pertinet, vt peccata sine satisfactione remittantur. vnde & a deo nobis præcipitur, vt debitoribus nostris gratis dimittamus. ergo & deus naturam humanam gratis reparare debuit, non expetendo satisfactionem, & ita non fuit opportunum, vt deus homo fieret ad satisfaciendum pro hominibus.

Ps. 144. Mat. ca. 18. & Luc. c. 6.

¶ 5 Præt. Nulla crudelitas deo est attribuenda, qui summe est misericors, sed exigere ab aliquo plus, quàm potest est crudele. ergo deus non exigit satisfactionem ab homine quãm homo non potest implere, & ita homo per se potest satisfacere, & sic non fuit necessarium quòd deus incarnaretur.

C

¶ 6 Præt. Quicunq; potest satisfacere pro maiori peccato, potest satisfacere pro minori: sed mortale peccatum actuale est maius quàm originale, quia habet plus de voluntario. ergo cum homo possit pro mortali satisfacere: potest pro originali multo fortius satisfacere. & sic idem quod prius.

¶ 7 Præter. In primo parente idem fuit peccatum originale & actuale, sed ipse per penitentiam de peccato actuali satisfecit. ergo & de originali potuit satisfacere. & sic idem quod prius.

¶ 8 Præt. Secundum Dion. lex diuinitatis est vltima per media reducere: sed homo per peccatum a deo abiectus erat. ergo cũ natura angelica inter naturam diuinam & humanam sit media. vt in 4. ca. de Hierar. ostenditur: videtur quòd & si homo sufficienter satisfacere non poterat: per Angelum hoc fieri debuerit, & non per deum incarnatum.

D

¶ 9 Præt. Quodlibet bonum creatum finitum est: sed bonum totius humanæ naturæ est creatum, quodlibet autem finito potest deus facere aliquid maius. ergo deus potest facere vnam creaturam, cuius bonitas præponderet bonitati totius naturæ humanæ. ergo per illam posset recompensari corruptio totius humanæ naturæ, & ita videtur quòd non oportuit ad reparationem humani generis deum incarnari.

SED CONTRA. Non erat conueniens vt vna nobilissimarũ creaturarũ suo fine totaliter frustraretur, sed humana natura est inter nobilissimas naturas. cum ergo tota corrupta fuerit per peccatum in primo parente, & ita beatitudine priuata, ad quam instituta erat, congruum fuit ipsam reparari, sed reparatio humani generis non potest fieri nisi peccatum dimittatur, nec iustum est, vt peccatum sine satisfactione dimittatur. ergo oportuit pro

E

peccato totius humanæ naturæ satisfieri: sed satisfactio decenter fieri non potest, nisi ab eo, qui debet satisfacere & potest, sed non debet nisi homo qui peccauit, & non potest nisi deus: quia quælibet creatura totum suum esse deo debet, ne dum vt pro alio satisfacere possit, & sic aliqua creatura pro homine non potest satisfacere: nec ipse pro se, cum peccato indignus reddatur.

¶ Præt. Nullius creaturę bonum excedit bonum naturę humanę, vt recompensationem pro tota natura possit facere. ergo oportunum fuit, vt deus homo fieret ad satisfaciendum pro homine.

¶ Præt. Sap. dicitur. Sapientia vincit malitiam, sed per malitiam diaboli & hominis humana natura, quæ opus est dei abiecta erat quantum ad deiici potuit in culpam & in miseriam. ergo decuit vt sapientia dei ipsam exaltaret, quantum exaltari potuit. ergo cũ humana natura sit assumptibilis in vnitatem diuinæ personæ, vt prius dictum est, videtur congruum fuisse vt deus humanam naturam assumeret.

Sap. 7.

¶ Item. Iaco. Deus superbis resistit, sed per superbiam diabolus homini inuidens, cum seruum suum constituit, & iniuste in seruitutem detinuit cum ad seruitiũ dei creatus sit. ergo decuit vt sum me potens deus, nequitiæ diaboli resisteret, vt non solum hominem de eius potestate eriperet, sed etiam econuerso, hominem dominum diaboli constitueret, sed cum nulla creatura sit superior angelica natura, quæ est in diabolo, hoc non posset esse nisi homo qui angelorum dominus esset, quod sibi deo cõcreato. ergo decuit vt deus homo fieret. vt sic in nomine Iesu omne genu flectatur cœlestium terrestrium & infernorum. Phil. 2.

Iac. 4.

RESPONDEO. Dicendum, quòd ad ea quæ fidei sunt, ratio demonstratiua haberi non potest, cum fides de non apparentibus esse dicatur. Heb. 11. & præcipue in illis quæ ex mera dei voluntate proueniunt, cuiusmodi est incarnatio, & ideo ad incarnationem probandam, ratio demonstratiua haberi non potest. nec etiam in contrarium: quia cum demonstratio scire faciat, scientia autem non nisi veri esse oportet omne quod demonstratur verum esse, & eius contrarium falsum, & ideo sufficit deiendere quòd nõ est impossibile incarnationem esse, quod in. 1. arti. ex parte dictũ est, & ostendere aliquam congruentiam ad incarnationem, quod ad hunc articulum pertinet.

¶ Sciendum ergo, quòd supposito lapsu humanæ naturæ, congruentia incarnationis apparet ex tribus. s. ex plenitudine diuinæ misericordiæ, & ex immobilitate iustitiæ ipsius. & ex decenti ordine sapientiæ eius, quia igitur deus summe bonus & misericors est: decenti vt nulli negaret naturæ hoc, cuius capax erat, ergo cum humana natura lapsa esset & nihilominus reparabilis erat, decuit vt eam repararet, quia etiam iustitia eius immutabilis est, cuius lege sancitum est, vt nunquam peccatum sine satisfactione dimittatur: decuit vt in humana natura institueret ei qui satisfacere posset, quia hoc purus homo per se facere non poterat vt dicetur, sed quia summe sapiens est, conuenientissimum modum reparationis debuit adinuenire. Modus aũt conuenientissimꝰ est, vt integre natura repararetur, & faciliter ad id quod amiserat homo peruenire posset. Si autem hominem per angelũ repararet, non integra esset reparatio, quia semper homo angelo salutis suæ debitor esset, & ita ei in beatitudine adæquari non posset, quod tamen consecutus fuisset si non peccasset, sicut & nunc consequuntur homines per gratiam reparationis, vt sint sicut angeli dei in cœlo. Matt. 22. Et ideo decuit vt non angelus, sed ipse deus hominem repararet. Similiter vt esset facilis modus ascendendi in deum, decuit vt homo ex his quę sibi cognita sunt, tam secundum intellectum quam affectum in deum consurgeret, & quia homini connaturale est secundum statum præsentis miserię, vt a visibilibus cognitionem accipiat, & circa ea afficiatur, ideo deus congruenter visibilis factus est humanam naturam assumendo, vt ex visibilibus in inuisibilium amorem & cognitionem rapiamur.

D

¶ Ad primum ergo dicendum, quòd maiestatem non decuit infirmitas eam deprimens & quodammodo inuoluens, nec per incarnationem infirmitas humanitatis diminuit potentiam maiestatis, quia du q̃ naturę in vna persona inconfuse & inalterabiliter sunt vnitę, nec est similis ratio de malitia & infirmitate, quia iusfirmitas de sui ratione non priuat ordinem a fine, & ideo propter aliquẽ finẽ assumi potuit, sed malitia dicit ſm deordinatiõnẽ a fine. & ita omnẽ congruitatẽ tollit, vnde omnino indecens fuisset vt summa bonitas quocunq; modo malitiam assumeret.

¶ Ad secundum dicendum, q̃ peccatum hominis fuit remediabile, non autem peccatum angeli. cuius ratio multiplicitur assignatur. Primo ex virtute naturali vtriusque: quia quantum ad cognitiuam angelus cognoscit in luce plena per intellectum deiformem, vt possit totum considerare sine inquisitione, quod ad electionem alicuius rei pertinet, vt sic per ignorantiam non excusetur, sicut homo qui cognoscit quæ agenda sunt deliberando per rationem, quæ est quasi quædam obumbratio intellectus. vt dicit Ysaac in lib. de diffinitionibus, quantum ad affectum vero, quia voluntas angeli immutabilis est post electionem, cum sit infra voluntatem diuinam, quæ est immutabilis ante & post, & supra voluntatem humanã quæ est vertibilis ante & post, & ideo angelus malo quod appetiit peccando, immobiliter inhæret. Secũda ratio assignatur ex natura vtriusq;, quia angelorum natura nõ propagat ex vno, ex quo vitium contrahat sicut humana, & ideo nec per vnum eam reparari congruit. & hoc est quod vide-

d. 15.

Universidad de Deusto
Biblioteca

tur Apostolus dicere ad Roma.5.Sicut per vnum hominem &c. Tertia ex peccato vtriusque, & quantum ad genus peccati:quia homo superhiuit ex appetitu scientiæ, cuius natura creata capax est, Angelus vero ex appetitu potentiæ, quam natura creata non ita perfecte potest recipere sicut scientiam. vnde & anima Christi commu-

D.944. nicata est omnis scientia, sed non omnipotentia. Et etiam quantum ad d circunstantiam peccati: quia homo peccans, & de venia cogitauit, & in aliquo deceptus est vt in 2. lib. dicitur non autem Angelus peccans, & similiter quantum ad occasionem peccati: quam homo habuit, quia

d.4.in textu & 12.d. q.1.ar.2.2. alio suggerente peccauit, non autem Angelus. Quarta, ex iustitia diuina: quia omnes illi ad quos corruptio peccati primi hominis venire debebat, nondum erant in actu: sed in virtute tantum. Et ideo, non decebat vt priusquam essent, vltimam damnationem reciperent, sicut omnes Angeli actu existentes proprio arbitrio peccauerunt. Quinta ex misericordia diuina: quia tota natura humana lapsa erat in vno parente, non autem tota natura Angelica: & ideo magis indecens erat vt natura humana tota relinqueretur sub damnatione, quàm natura Angelica, quæ non tota corruerat. Sexta vero & præcipua, est ex parte status vtriusque, quia homo non peccauit in termino viæ suæ sicut Angelus: cui ad propriam electionem status viæ finitus est,& hoc consonat verbo Dam.† qui dicit q̃ hoc est hominibus mors,quod Angelis casus. & de hoc in lib.2. dictū est.

De fide Ortho.lib.2.c. 4.in fine. d.7.q.1.articu.2.in o. ¶ Ad tertium dicendum, quòd in creatione se habet creatura sicut effectus productus in esse per creationem: & ideo non exigitur vt a creatura aliquo modo operatio creationis exeat: sed quòd ad eam terminetur: sed in recreatione, creatura se habet vt satisfaciens: quod sine eius operatione fieri non potest: & ideo quamuis creatio sit opus dei non per aliquam creaturam, tamen oportet quòd recreatio per modum redemptionis facta, sit opus dei, naturam creatam assumentis.

¶ Ad quartum dicendum, quòd quamuis Deus sit summe misericors, sua tamen misericordia nullo modo iustitiæ sue obuiat. Misericordia enim quæ iustitiam tollit, magis stultitia quàm virtus dici debet, & ita Deum non decet: propter quod Deus misericordiam infinitam sic manifestare voluit: vt in nullo eius iustitiæ derogaretur, quod factum est: dum pro nobis homo factus est, vt pro nobis satisfaceret, in quo etiam eius abundantior misericordia ostensa est ad nos. quàm si peccatum sine satisfactione dimisisset, inquantum naturam nostram magis exaltauit: & pro nobis mortem pertulit. Nec tamen est simile de homine & de Deo propter duo. Primo, quia ipse Deus est iudex omnium: ad quem pertinet iustitiæ ordinem seruare, non autem homo quilibet. vnde & iudex non debet proprio arbitrio peccata dimittere impunita. Secundo quia cum Deus sit ipsa bonitas, ex hoc ipso est aliquod malum, quod contra ipsum est: & ideo cum pœna non debeatur actui, nisi quia malus est, decet vt ipse se vindicet puniendo peccatum, quod contra ipsum commissum est: secus autem est de homine, vñ homo non debet punire quasi se vindicans: sed quasi Deum vindicans si hoc ex officio habet. Vnde dicitur Deutero. 32. secundum aliam literam. Mihi vindictam & ego retribuam.

¶ Ad quintum dicendum, quòd quantitas peccati ex duobus potest pensari, scilicet, ex parte Dei in quem peccatur: & sic infinitatem quandam habet prout offensa Dei est, quia quanto maior est qui offenditur, tanto culpa est grauior: vel ex parte boni, quod corrumpitur per peccatum, & sic quantitas culpæ finita est. secundum est corruptio naturæ: & ideo ad satisfactionē debitā requiritur actio hominis, quæ proportionet quantitati culpæ inquantū corruptio quedā est, & gratia cuius virtus quodammodo infinita est, cum sufficiat ad merendum præmiū infinitum: per quam satisfactio proportionatur quantitati culpæ, prout offensa dei est: & ideo ex se non sufficit ad satisfaciendum, quia ex se gratiam habere non potest: nec tamen Deus crudelis est hanc satisfactionem exigens, quia quamuis gratiam habere non possit ex se, & ita nec satisfacere, potest tamen satisfacere, per id quod Deus paratus est dare, scilicet, per gratiam.

¶ Ad sextum dicendum, quòd quantitas originalis, & actualis mortalis peccati, potest dupliciter attendi: vel quantum ad principium: vel quantum ad bonum, quod p̃ vtrunq; priuatur. Principium autem actualis peccati voluntas propria est. Principiū autem originalis in isto, est origo eius vitiata. vnde originale quodammodo est necessarium: sed actuale est omnino voluntarium: vnde plus habet de ratione culpæ, & vituperabilis. Bonum autem quod per actuale peccatum corrumpitur est bonum huius persone: cui præponde-

Cap.2. bonum totius naturæ, quod per originale corrumpitur, quia bonum gentis est diuinius, quàm bonum vnius hominis: vt dicit 1.Ethic. Vñ & originale peius erit, quàm actuale, vt sic possit dici, quòd actuale est maior culpa, & originale maius malum: actio aũt satisfacien-

Cap.& l.2. par. vlt. tis, vt prius dictū est, proportionat quantitati culpæ, ex parte boni, qđ p̃ culpā corrumpitur: & ideo cū ois actio sit personæ, quia actus singulariū sunt: ideo ad satisfactionē p̃ actuali sufficit actꝰ cuiuscunque hominis cum gratia diuina: non autem ad satisfaciendum pro originali peccato, nisi actio illius hominis plus valeret, quàm totum bonum humanæ naturæ, & hoc nō posset esse: si esset purus homo: & ideo oportuit esse deum & hominem, qui pro originali satisfaceret. Vel dicendum secundum quosdam, q̃ etiam pro actuali peccato non sufficit purus hō satisfacere nisi præsupposita satisfactione Christi, ex cuius passione ēt antiquorū patrū satisfactio efficax fuit: qui in fide eius saluabant.

¶ Ad septimum dicendum, quòd in peccato primi hominis persona corrupit naturam: vnde illud peccatum potest dupliciter considerari, vel quantum ad corruptionem boni personalis: & sic primus homo pro eo satisfecit adiutorio gratiæ dei, vel inquantum fuit corruptio naturæ, & sic pro eo Adā satisfacere non potuit, nec aliquis antiquorum patrum nisi solum inquantum corruptio naturæ in personam redundabat. Ex hac.n.parte originale pctm̃ in antiquis parribus p̃ fidē, decimas, circuncisionē, & sacrificia soluebat: & ideo decedentes, nondū ad visionē dei admittebāt, nisi prius p̃ satisfactionē Chri naturæ corruptio sanaret.

¶ Ad octauum dicendum, quòd ipsa reparatio humani generis aliquo modo mediantibus angelis facta est: ipsi enim nascituri dominum annunciauerunt, vt dicitur Luc. 1. non tamen sufficiebat angelus reparationem perficere, quia satisfacere non poterat pro tota humana natura: nec etiam debebat, quia ipse non peccauerat: & ideo oportuit, vt dictū est, quòd per deum hominem reparatio humani generis compleretur. Supra in corpore.

¶ Ad nonum dicendum, quòd nulla creatura, in quantacunque bonitate crearetur, potest sufficere ad reparationem corruptionis humanæ naturæ, per modū satisfactionis, cuius ratio potest esse triplex. Prima est, quia omnis creatura totum, quod potest pro se deo debet: vnde non relinquitur sibi. vt pro alio satisfacere possit. Secunda quia hoc requiritur in satisfactione, vt quod satisfaciens reddit: præponderet ei, quod per culpam ablatum est, vel saltē sit æquale illi: quamuis aũt aliqua natura creata sit, vel possit esse melior natura humana: non tñ natura in aliqua persona creata considerata, potest adæquare bonitatem totius naturæ humanæ: bonum enim humanæ naturæ quodammodo infinitum est, per comparationem ad supposita, inquantum natura humana in infinitum, per generationem communicabilis est: bonum autem cuiuslibet naturæ creatæ, & in se infinitum est, & finitur secundum quòd consideratur in vno supposito determinato: & ideo cum actus sint suppositorum, non potest esse, vt operatio alicuius creaturæ valeat tantum, quantum est totum bonum naturæ humanæ, vt possit esse digna satisfactio pro eius reparatione. Tertia est, quia vt in secundo dictum est, humana natura in prima sui cõditione accepit quædam p̃ quæ supra statū suis principiis cõgruentē eleuabatur: sicut immortalitē quādā quæ erat gr̃æ, non naturę, & alia huiusmodi sibi ex pura liberalitate diuina collata, quæ per peccatū amisit: vnde eā reparare erat ad gradū superiorem ipsam eleuare, in quo prius condita fuerat: non est aũt possibile eleuare aliquam naturā ad gradum superiorem, nisi ei qui naturas condidit: & earū gradus ordinauit: & ideo soli deo possibile fuit naturā humanā reparare. d. 19. q. 1. ar.4. in o.

ARTICVLVS III.

c. Vtrum si homo non peccasset Deus fuisset incarnatus.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur, quòd si homo non peccasset, Deus incarnatus fuisset: vt enim dicitur Deut.32. 3.q.1.ar.3.

Dei perfecta sunt opera: sed perfectio non potest esse, nisi vltimū principio coniungatur, vt sic quasi quidam circulus concludatur & alterius additio fieri non possit: cum ergo ipse deus sit primum: & homo sit vltima creaturarum, decuit ad perfectionem vniuersi: vt etiam si homo non peccasset, deus homo fieret.

¶ 2 Præt. Humilitas est perfecta virt⁹: vt dicitur in Glo. super Matth. 3. super illud. Sic decet nos implere omnem iustitiam: sed omnis perfectio deo attribuenda est. ergo ipse perfectissimam humilitatem habet: perfectissimus autem gradus humilitatis est, vt aliquis se inferiori, vel coniungat, vel subiiciat. ergo decuisset vt deus aliquam creaturam assumeret: ēt si homo non peccasset.

¶ 3 Item Ro. primo. Inuisibilia Dei, per ea quæ facta sunt intellecta conspiciuntur: sed potentia, & sapientia, & bonitas dei sunt infinita. ergo decuit, etiam si homo non peccasset, vt in aliquo effectu manifestarentur: sed potentia infinita non manifestatur, nisi per effectum infinitum, nec sapientia infinita, nisi per decorem infinitum, nec bonitas infinita, nisi per communicationem infinitam. cum ergo nulla creatura sit infinita, nec in ea sit infinitus decor resultans ex forma, & proportione partium, nec iterum aliqua creatura, cõmunicationem boni infiniti recipiat: videtur quòd etiam decuit homine non peccante, vnire deum homini, vt ex parte hominis ratio effectus esset, & ex parte dei infinitas, & ex coniunctione diuinæ naturæ ad creaturam, infinitus decor resplenderet, & infinitum bonum ipsi naturę humanę communicaretur. s. persona increata quæ in ea subsisteret.

¶ 4 Item. Per peccatum non est in aliquo capacitas humanę naturæ ampliata: sed post peccatum humana natura inuenta est capax tanti boni, vt a deo assumeretur in vnitatem personæ. ergo & ante peccatum huius dignitatis capax fuit: sed ad deum, qui infinito amore diligit ea quæ sunt, pertinet vt nullū bonum creaturæ deneget, cuius est capax. ergo ipse humanam naturam assumpsisset: etiam si homo non peccasset.

¶ 5 Item. Non est credendum, quòd homo ex peccato aliquod commodum reportauerit: sed maxima dignitas humanæ naturæ est in hoc, q̃ assumpta est in vnitatem diuinæ personæ. ergo hoc per peccatum homo consecutus non est, & sic idem quod prius.

¶ 6 Item. Cum homo ad beatitudinem creatus sit, ante peccatū totus homo beatificabilis erat: sed beatitudo hominis, quantum ad partem sensitiuā erit in aspectu humanitatis assumptæ, quantū vero ad partē intellectiuā erit in aspectu humanitatis assumptæ, quantum vero ad partem intellectiuam in contuitu deitatis assumentis: sic enim ingredietur homo, & egredietur, vt Augst. exponit, & pascua inueniet. Io. 10. ergo etiam si homo non peccasset, humanitas a deo assumpta fuisset.

Super Ioā. tract. 45.

Serm.1. aduent. ¶ 7 Præterea. † Bernar. exponens id quod dicitur Ionæ primo. Et propter me orta est tempestas &c. dicit, quòd diabolus vidit rationalem creaturam assumendam, in vnitatem personę filii dei & inuidit, & hęc inuidia fuit causa casus eius, & mouens ipsum ad tentandum hominem: si autem incarnatio non fuisset nisi homine peccante, non instigasset diabolus hominem ad peccandum, quia per hoc promouisset eum ad bonum, quod ei inuidebat. ergo ēt si homo non peccasset, deus fuisset incarnatus.

Serm. 8. SED CONTRA. Augst. in libro de verbis apostoli: exponens illud Matth. 18. Venit filius hominis quærere, & saluum facere quod perierat, dicit. Si homo non peccasset, filius hominis non venisset: sed ibi dominus loquitur de aduentu in carnem. ergo si homo non peccasset filius dei non esset incarnatus.

Glos. Aug. v. 5. ¶ Item primę Thi. prime. Christus Iesus venit in hunc mundum peccatores saluos facere. Vbi glo. Augst. dicit, quòd nulla causa fuit domino Christo veniendi, nisi peccatores saluos facere: tollo vulnera, tollo morbos, & nulla est causa medicinę: sed remota causa remouetur effectus. ergo si peccatum non fuisset, filius dei non fuisset incarnatus.

¶ Præterea. Apostolus dicit Hebr. 2. Quia pueri communicauerunt carni & sanguini, & ipse similiter cõmunicauit eisdem, vt per mortem destrueret eum qui habebat mortis imperium: sed mors per peccatum in hunc mundum intrauit. Ro. 5. ergo si peccatum non fuisset, per incarnationem deus carni & sanguini non communicasset.

In benedictione cerei Paschalis. ¶ Præt. Gregor. dicit, Nihil nobis nasci profuit, nisi redimi profuisset: sed redemptio non fuisset nisi peccati seruitus fuisset. ergo si peccatum non fuisset, filius dei temporaliter natus non fuisset.

RESPONDEO. Dicendum, q̃ huius quæstionis veritatem, solus ille scire potest, qui natus, & oblatus est, q̃ a voluit. Ea.n. quæ ex sola dei voluntate dependent, nobis ignota sunt, nisi inquantum nobis innotescunt per authoritates sanctorum, quibus deus suā voluntatem reuelauit, & quia in canone scripturæ, & in dictis sanctorum expositorū, hæc sola assignatur causa incarnationis: redemptio. s. hominis a seruitute peccati: ideo quidam probabiliter dicunt, q̃ si homo non peccasset, filius Dei homo nō fuisset: qđ etiam ex verbis Leonis Papæ in sermone de Trinitate expresse habetur: si.n. (inquit) homo ad imaginem & similitudinem Dei factus, in suo honore mansisset, creator mūdi creatura non fieret: aut sempiternus temporalitatem subiret: aut æqualis deo patri, dei filius, formam serui assumeret. Itē Aug. in Oratione ad beatam virginem. Vt quid.n. nescium peccati, pro peccatoribus parreres: si deesset qui peccasset? aut quid mater fieres saluatoris, si nulla esset indigentia salutis? Item super illud Matth. 1. Ipse enim saluum faciet populum, secundum Augustinum. Si homo non peccasset, virgo non peperisset. Alii vero dicunt, quòd cum per incarnationem filii dei, non solum liberatio a peccato: sed etiam humanæ naturæ exaltatio & totius vniuersi consummatio facta sit: etiam peccato non existente, propter has causas incarnatio fuisset, & hoc etiam probabiliter sustineri potest. Cap. 2.

¶ AD PRIMVM ergo dicendū, q̃ vniuersum perficitur, in coniunctione vltimi ad principium primum, non tamen oportet q̃ in coniunctione quæ est in vnitate personæ: sed in coniunctione quæ est per ordinem ad finem.

¶ Ad secundum dicendum, quòd aliquid pertinet ad perfectionem hominis, quod omnino derogat perfectioni dei. vnde quāuis humilitas sit perfecta virtus in homine, non tamen oportet vt in Deo ponatur, si propriæ sumatur humilitas, quod patet ex speciebus superbiæ quæ ei opponuntur: quarum prima est, cum bonum quod habet quis tribuit sibi, hoc quidem in homine vitium est: quia nihil habet a se: sed in deo summæ perfectionis est qui nihil habet ab extrinseco.

¶ Ad tertium dicendum, quòd in productione minimæ creaturæ manifestatur infinita potentia, sapientia, & bonitas Dei, quia quælibet creatura, ducit in cognitionem alicuius primi & summi: quod est infinitum in omni perfectione: nec oportet vt potentia infinita per effectum infinitum manifestetur, nec bonitas infinita per cõmunicationem infinitam, sed sufficit ad ostendendum bonitatem infinitam hoc, quod vnicuique iuxta suam capacitatem largitur.

¶ Ad quartum dicendum, quòd capacitas alicuius creaturæ potest intelligi dupliciter, vel secundum potētiam naturalem quæ pertinet ad rationem seminalem, & sic nullam capacitatem naturæ vacuam deus dimittit in genere: quamuis capacitas alicuius creaturæ particularis nō impleatur, propter aliquod impedimentum, vel secundum potentiam obedientiæ, secundum quòd quælibet creatura habet vt ex ea possit fieri quod Deus vult, & hoc modo in natura humana est capacitas huius dignitatis, vt in vnitatem diuinæ personæ assumatur: nec oportet quòd omnem talem capacitatem adimpleat, sicut non oportet, quod deus faciat quicquid potest: sed quod congruit ordini sapientiæ eius.

¶ Ad quintum dicendum, quod sicut dicit Apostolus Roma. 5. vbi abundauit delictum superabundauit & gratia. vnde non est inconueniens vt aliquod bonum deus ex peccato eliciat, quod si ne peccato non fuisset, vt patet in multis virtutibus, vt in patientia, pœnitentia & huiusmodi. & ita etiam ex peccato hominis hoc optimum deus potuit elicere, vt dei filius incarnaretur. propter quod dicit † Gregorius. O fœlix culpa, quæ talem ac tantū meruit habere redemptorem. In benedictione cerei Paschalis.

¶ Ad sextum dicendum, quòd beatitudo totius hominis est ex ipsa diuinitate, in quam virtus intellectus immediate fertur: ex quo redundat gloria in inferiores partes aiæ & in ipsum corpus: in visione aũt humanitatis Christi, erit quoddam gaudium accidentale, sicut etiam in victoria passionis eius: & tamen constat apud omnes q̃ si homo nō peccasset Christus passus non fuisset.

¶ Ad septimum dicendum, quòd si etiam ponatur, quòd diabolus præuiderit rationalem creaturam a filio Dei assumendā, non tamen oportet quòd præuiderit antecedentia ad ipsam: sicut etiā vt ibidem Ber. dicit, præuidet se futurum principem malorum, quod per suum casum consecutus est, & tamen suum casum non præuidit, vt in † 2.lib.dist.4.dictum est. In textu & q.1. arti.2.

Universidad de Deusto
Biblioteca

¶ Ad ea vero quæ in contrarium obiiciuntur, potest responderi secundum aliam opinionem, quòd authoritates illæ loquuntur de aduentu in carnem passibilem ad redimendum. redemptio enim non fuisset, nisi seruitus peccati præcessisset, & nō de aduentu in carnem simpliciter.

ARTIC. IIII.

Vtrum decuerit Deum tantum differre incarnationem suam.

3.q.1.2. AD Quartū sic procedit̃r. Videtur quòd filius dei non debuerit suam incarnationem tantum differre. tempus enim incarnationis dicitur tempus plenitudinis. ad Galat. 4. Cum venit plenitudo temporis &c. sed plenitudo perfectionem importat: cum ergo perfectio vniuersi consumata sit die septima, vt dicitur Gene. 1. videtur quòd tunc debuit filius Dei incarnari.

¶ 2 Item. Amor causat donum & celeritatem doni: sed deus ex maxima charitate incarnatus est. ergo videtur quòd non debuerit tantum incarnationem differre. Prima probatur per id, quod dicitur. Prouerb. 3. Ne dicas amico tuo, vade & reuertere & cras dabo tibi, cum statim possis dare. Secundum per hoc quod dicitur Hier. in charitate perpetua dilexi te: ideo attraxi te miserās. Cap.31.

¶ 3 Item. Quanto plus differtur medicina, tāto periculosius in ualescit morbus: sed sapiētis medici est vt morbi periculū euitet. ergo videtur q̄ incarnationē suam dei filius accelerare debuerit.

¶ 4 Item. 1. Thimo. 2. dicitur, quòd vult deus omnes homines saluos fieri: sed si Christus ante incarnatus fuisset, multis ad salutem magis via patuisset, vt dicitur Matth. 11. Si in Tyro & Sydone factæ fuissent virtutes, quæ factæ sunt in te, olim pœnitentiam egissent. ergo videtur quòd deus ante incarnari debuerit. H

¶ 5 Præt. Vt Boet. † dicit in libro de Consolatione. Nutura a perfectioribus initium sumit: sed opus dei non est minus ordinatum quàm opus naturæ: cū ergo perfectissimum in operibus dei sit incarnatio, videtur q̄ circa principiū deus incarnari debuerit. Lib.3.prosa.10.

SED CONTRA. perfectio gratiæ magis assimilatur perfectioni gloriæ q̄ perfectioni naturæ: sed perfectio gratiæ incarnationi debetur, vt dicitur Ioan. 1. Gratia & veritas p Iesum Christum facta est: cum ergo perfectio gloriæ fini sæculorum debeatur, perfectio vero naturæ principio, videtur quòd versus finem sæculorum magis quàm circa principium deus incarnari debuerit.

¶ Præt. Aug. dicit. Institutū est vt iam pactæ sponsæ nō statim tradantur, ne vilē habeat maritus datā, quā non suspirauit sponsus dilatā: sed hoc beneficiū. s. incarnationis, debet hō maxime charū habere. ergo decuit vt humanū gen⁹ ipsum dilatū suspiraret. I

¶ Præt. Perfectio fini debetur: sed tempus incarnationis est tempus perfectissimum, quia in eo dominus temporis natus est, vnde etiam tempus plenitudinis dicitur. ergo videtur quòd versus finem temporis incarnari debuerit.

RESPONDEO. Dicēdum q̄ incarnationi tempus congruissimum temporum dispensator elegit, omnia enim tempus habēt, vt habetur Ecclesiastes. 3. hæc autem congruitas non plene a nobis potest cognosci, qui non omnium temporum proportiones cognoscimus: sed tamen possunt plures rationes congruitatis assignari, quare hoc tempus ad incarnationem elegerit. Prima, quia homo per superbiam peccauerat, vnde oportebat quòd per humilitatem repararetur: ad quam exigebatur vt defectum suum cognosceret in virtute & in cognitione: defectus autem cognitionis innotuit homini tempore legis naturæ, quo tēpore multi (lumine naturalis rationis non obstante) in pessimos errores idolatriæ prolapsi sunt, & in nephandissima opera. defectus autem virtutis proprie innotuit homini tempore legis scriptæ, quia tunc per legem eruditus, nondum tamen peccati iugum excutere potuit: & ideo oportuit quòd post ista duo tempora quasi præparatoria deus homo fieret, vt in solo deo spes salutis haberetur. Secunda ratio est, quia naturalis ordo est, vt ab imperfecto ad perfectū veniatur. perfectissimum autem in operibus dei est ipsa incarnatio per quā creatura deo vnitur in vnitate personæ: & ideo oportuit vt non in principio humani generis: sed postmodum versus finem sæculorum compleretur, vt sic prius esset quod animale est, deinde quod spirituale est 1. Cor. 15. Et hanc causam † Augustinus assignat in lib. 83. quæstionum dicens, sicut absurdus est qui iuuenilem tantum vellet ætatem esse in homine: euacuaret enim pulchritudines quæ cęteris ætatibus suas vices atque ordines gerunt, sic absurdus est, qui ipsi vniuerso humano generi vnam etatem desiderat. nam & ipsum tanquam vnus hō suas ætates agit, Quæst.42.

F nec oportuit venire diuinitus magistrum: cuius imitatione in mores optimos formaretur, nisi in tempore iuuētutis: & ideo, Apostolus ad Gal 3. dicit, hoiem sub lege quasi sub pedagogo paruulos custoditos: donec veniret qui per prophetas promissus erat. Tertia ratio est, quia distantia, a principio facit debilitatem in effectu. Vnde & propter longe distare a principio, aliquæ res perpetuum esse non possunt retinere, vt maneant semper eodem secundum numerum. vnde si hoc maximū remedium incarnationis i principio sæculorum fuisset: procedente tempore, effectus eius in homines minus charus fuisset, refrigescente charitate: & ideo a principio generis humani indita est mentibus hominum lex naturalis, per quam homines deo subiecti essent: postmodum vero inualescente consuetudine peccatorum, lex naturalis adeo tenebrata est in pluribus, vt iam non videretur ad regimen humani generis sufficere: & ideo tunc additum est aliud remedium, scilicet, vetus lex, & ea quæ ad ipsam pertinent: qua etiam processu temporis in hominum cordibus debilitata: oportuit aliud perfectius remedium per incarnationem apponi vsque ad tempus illud, cum multorum charitas refrigesceret, & tunc succederet per secundum aduentum visio fidei, & status gloriæ statui præsentis ecclesiæ: & ideo dicit Diony. 3. capitulo cœlestis Hierar. quòd sicut se habet Hierarchia legis ad nostram Hierarchiam, ita se habet nostra ad cœlestem.

AD PRIMVM ergo dicendū, q̄ est triplex perfectio, scilicet naturæ, gratiæ, & gloriæ: perfectio autem naturæ est quæ fuit in principio sæculorum: perfectio vero gloriæ erit in fine sæculorū. & quia perfectio gratiæ media est inter vtramque: ideo Christus per quem gratia facta est, circa medium sæculorum venit, vnde dicitur Abac. 3. In medio annorum notum facies.

¶ Ad secundum dicendum, q̄ amor discretioni coniunctus non facit accelerare donum, antequam expediat ei, cui datur: non aūt expediebat humano generi hoc donū accipere, aliquā experimēto discceret, quantū eo indigebat, vt sic acceptū charius haberet.

¶ Ad tertium dicendum, quòd aliter est in morbo spirituali, q̄ corporali: ad sanationem enim corporalis morbi non exigitur vt infirmus vim medicinæ & periculum morbi cognoscat: quod tamen maxime est necessarium in morbi spiritualis sanatione, qui per humilitatem & cōtritionem spiritus sanatur: & ideo quamuis medicina corporalis non differatur: medicina tamen spiritualis differri potest: nec tamen ita dilata est, vt a principio pœnitus deesset, quia quamdiu fuit morbus, fuit medicina morbi, vt Hugo de Sancto Victore dicit, quāuis illa medicina non sit omnino sufficiens: sic. n. & medicus corporalis ægroto præparatoria quædam medicamenta præbet, anteq̄ perfectam medicinam det, & hic etiam fuit processus Dei in sanatione humani generis.

¶ Ad quartum dicendum, quòd nullus eorum, qui præordinati erant ab æterno, etiam ante Christi incarnationem periit, nec etiam aliquis non prædestinatus quandocunque incarnatio fuisset, saluatus esset: si tamen aliquod remedium præberetur non prædestinato, quod prædestinato datur, scilicet finalis gratia; ille etiam saluaretur: sed tamen hoc antecedens est incompossibile ei, quod est, eum non esse prædestinatum: vnde sic est vera ista: si Christus prædicasset alicui præscito, ille pœnitentiam egisset, sicut ista: si gratia sibi daretur, pœnitentiam ageret: sed vtriusque antecedens est incompossibile præscientię condemnationis: & ideo quærere, quare Christus illi non prædicauit, vel quare gratiam illi non apposuit: est idem quod quærere prædestinationis causam quæ nulla est, nisi voluntas Dei. K

¶ Ad quintum dicendum, quòd perfectum simpliciter præcedit imperfectum: sed accipiendo perfectum, & imperfectum, circa idem, imperfectum præcedit perfectum, quia motus est de imperfecto ad perfectum, & hoc fit aliquo perfecto agente: quod oportet prius esse: & ideo in humano genere prius fuit adhibita imperfecta medicina, quàm perfecta ab ipso perfecto deo, qui est perfectionis princeps, vt dicit Dionysius. De Diuin. nom. ca. 5.

QVAESTIO SECVNDA

B

Deinde quæritur de assumente carnem, & circa hoc quæruntur quinque.

Primo. Vtrum vna persona possit assumere carnem alia non assumente.

Secundo.

Secūdo. Si sic, quare magis filius carnem assumpsit.

Tertio. Vtrum pater vel spiritus sanctus potuerunt, vel possint carnem assumere.

Quarto. Si sic, vtrum potuerunt eandem numero humanam naturam assumere.

Quinto. Vtrum vna persona possit duas numero humanas naturas assumere.

Vtrū pater vel spiritus sanctus potuerit incarnari, vel possit.

ARTICVLVS I.

A

Vtrum una persona sine alia, possit carnem assumere.

SI vero quæritur, vtrum pater vel spiritus sanctus incarnari potuerit: vel etiam modo possit, sane responderi pōt, & potuisse olim & posse nunc carnē sumere, & hominem fieri, tā patrem, quàm spiritum sanctum. Sicut enim homo filius factus est, ita pater & spiritus sanctus potuit & potest. B

3.q.3.4. AD primū sic procedit̃r. Videtur quòd vna persona sine alia non possit carnem assumere. Dama. † enim dicit, quòd in diuinis omnia sunt vnum præter ingenerationem, generationem, & processionē: sed incarnatio nullum horum est. ergo incarnatio communis est tribus. Lib.1. de fide Orthod. cap.10. circa medium

¶ 2 Item. Sicut est vna essentia trium personarum, ita vna operatio diuina: sed assumere carnem est quædam operatio diuina. ergo est communis tribus personis.

¶ 3 Item Dama. † dicit, quòd tota natura diuina in vna suarū hypostasum incarnata est: sed quicquid dicitur de natura, cōmune est tribus. ergo incarnatio communis est tribus personis. De fide Orthod. lib.9. cap.6. paulo post principium.

¶ 4 Item. Quæcunque sunt vnum secundum substantiam simplicem, cuicunque vnitur vnum, & reliquum: sed tres personæ sunt vnum secundum substantiam quæ est cōmunis & simplex. ergo si carni vnitur filius, necessario & carni vnitur pater. C

¶ 5 Item. Maior est vnio quæ est per gratiam vnionis, quàm quę est per gratiam adoptionis: sed in vnione per gratiam adoptionis, non vnitur menti vna persona sine alia. ergo nec vna persona assumpsit carnem sine alia.

IN contrarium videtur, quod Dion. 2. ca. de di. no. ea quæ ad incarnationem pertinent, computat inter ea, quæ sunt de discreta theologia, hæc aūt sunt quæ vni personę cōueniunt sine alia. ergo incarnatio conuenit vni personæ sine alia & non omnibus.

¶ Iteꝝ. Incarnatio includit in suo intellectu missionē, vt in litera dicitur: sed ad hoc, q̄ vna persona mittatur non sequitur, q̄ omnes mittantur. ergo vna persona sine alia incarnari potest.

¶ Præt. Maior est distinctio rei, & rationis quàm distinctio rationis tantum: sed rationes diuersarum rerum in diuinis non distinguuntur nisi ratione, personæ autem distinguuntur, & re, & ratione. ergo maior est distinctio personarum in Deo, quàm rationum idealium: sed Deus p vnam rationem aliquid operatur, quod non operatur per aliam, quia alia ratione facit hominem, & alia ratione facit equum, vt Aug. ait. ergo multo amplius vna persona potest incarnari sine alia. D

RESPONDEO. Dicendum, q̄ quamuis tres personæ sint vnū in essentia, non tamen oportet, quòd si vna coniungitur carni, q̄ etiam alia. Ad cuius euidentiam sciendum est, quòd quando aliqua in aliquo coniunguntur, & in aliquo distinguuntur: tunc solum necessarium est, vt simul coniungantur, quando coniunctio fit secundum id, in quo communicant: siue illud sit idem numero, siue non, sicut patet, quòd homo, & asinus communicant in animali: & ideo quicquid communicat cum asino in genere: cōmunicat etiam cum homine: sed quia homo & asinus differentiis specificis distinguuntur, non oportet, quòd quicquid conuenit cum asino in differentia specifica, conueniat cum homine similiter, & ita etiam est in potentiis animæ, quia omnes radicantur in essentia vna numero: vnde cum anima vniatur corpori dupliciter, & secundum essentiam, vt est forma eius, & secundum potentiam, vt est motor ipsius, vel operans per ipsum, necessarium est, vt anima quæ vnitur oculo, & quantum ad essentiam animæ inquantum perficitur oculus in esse specifico, & secundum rationem visiuæ potentiæ, prout efficitur instrumentum videndi, coniungatur etiam linguæ, quantum ad essentiam animæ, non quantum ad rationem potentiæ eiusdem: eadem enim essentia animæ, quæ est in oculo, est in lingua: sed ibi secundum potentiam visiuam, hic secundum potentiam gustatiuā, & quod plus est, aliqua potentia est, quæ nulli parti corporis coniungitur quantum ad rationem potentiæ, vt intellectus: sed solum quantum ad rationem essentię. Dico ergo, quòd tres personæ distinguuntur quidem in personalitate: sed conueniunt in natura. Vnde quicquid vniretur filio in natura de necessitate vniretur patri: nō aūt oporteꝝ, q̄ si aliquid vniatur filio in persona, q̄ vniatur patri. Non n. nominus incarnatione filii esse hoc modo, vt sit vnio facta in natura: sed solum in persona: & ideo non oporteꝝ, q̄ ponamus patrem incarnatum: sicut non oporteꝝ, q̄ si potētia visiua sit actus corporis: q̄ intellectus sit actus corporis, quamuis conueniāt in vna essentia ei. E

¶ Ad primū ergo dicendū, q̄ incarnatio includit in se vnū illorū trium, quia incarnatio dicit vnionem in persona filii, cuius personalis proprietas ē generatio.

¶ Ad secundū dicendū, quòd assumere, duo importat, scilicet actionem & terminum vnionis: dicitur. n. assumere quasi ad se sumere. quicquid ergo actionis importatur in hoc verbo, totū est cōe tribus: verū. n. est dicere, q̄ tota trinitas vniuit humanā naturā filio in persona: sed terminus vnionis est solū persona filii & nō patris: & ideo filius carnem assumpsit, & nō pater, nec spiritus sanctus.

¶ Ad tertium dicendum, quòd de natura non dicitur incarnatio secundum se: sed ratione personæ, secundum quòd tota natura diuina incarnata est in vna persona filii: & ideo non oportet q̄ incarnari de tribus dicatur: hoc. n. est necessarium in illis quæ dicuntur de natura, ratione ipsius naturæ, non de illis quæ dicunt̃ de natura rōne pſonæ: & hoc pp idēritatē eſsētiæ, & pſonę sicut essentia diuina est pſona filii: nō tñ persona patris est pſona filii.

¶ Ad quartum dicendum, quòd si esset vnio in substantia vel natura: sequeretur quòd tres personæ essent incarnatæ si vna incarnaret: nunc vero nō est vnio facta in natura, vt. s. ex diuina & humana fiat vnū: sed in pſona vt sit vna pſona in humanitate & diuinitate subsistēs & ideo ratio nō procedit: vt ex † pdictis patet. 1. d. 33. ar. 1. & p.p.q. 3. ar. 1.

¶ Ad quintum dicendum, quòd in vnione quæ est per gratiam adoptionis, consideratur vnio per operationem tantum, quia scilicet Deus aliquem effectum in nobis operatur. & quia operatio est communis tribus: ideo oporteꝝ quòd etiam vnio illa communis sit: quamuis secundum quòd ille effectus appropriatur vni personæ, vel alii, dicatur in mentem mitti filius, vel spiritus sanctus: sed in hac singulari vnione diuinitatis ad humanitatem, non tantum notatur ex parte Dei operatio vel efficientia: sed etiam terminus vt dictum est: & ideo non est simile. In corpore. In rñsio: ad secundum.

ARTICVLVS II.

Vtrum magis fuerit conueniens filium incarnari, vel patrem, vel spiritum sanctum.

B

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur quòd non magis fuit cōueniens filium incarnari quàm patrem vel spiritum sanctum. sicut in mysterio incarnationis monstrata est sapientia in decentia reconciliationis; ita etiam monstrata est potentia in hoc, quòd in infinitum distantia coniuncta sunt, & etiam bonitas in hoc quòd non despexit proprii plasmatis infirmitatem, sicut dicit † Damasce. sed sicut sapientia attribuitur filio, ita bonitas spiritui sancto, & potentia patri. ergo non decebat magis filium incarnari quàm patrem vel spiritum sanctum. 3. q. 3. 8. 3. cont. gēt. c. 42. In princip. 3. li. de fide.

¶ 2 Item. Victoria potentiæ attribuitur: sed per incarnationem secuta est de hoste victoria. ergo incarnatio magis decebat patrem cui appropriatur potentia.

¶ 3 Item. Recreatio respōdet creationi: sed creatio appropriatur patri. Vnde cum dicitur Gen. 1. In principio creauit Deus cœlum & terram. Deus creans exponitur pater. ergo & incarnatio per quam recreatio facta est, patri potissime conueniet.

¶ 4 Item. Incarnatio ordinata est ad hoc vt nos adoptionem filiorum reciperemus ad Gal. 4. sed adoptare proprium patris est. ergo patrem decebat incarnari.

¶ 5 Item. Videtur q̄ magis congruum fuerit spiritum sanctum incarnari. eorum enim quæ magis vicina sunt, decentior est coniunctio. sed spūs sanctus est persona magis nobis vicina, vt dicit Aug. ergo spiritum sanctum magis decebat incarnari quàm filiū.

¶ 6 Præt. Incarnatio processit ex maxima charitate Dei quam ad nos habuit: sed charitas est proprie spiritus sanctus, vel etiam appropriate, si essentialiter sumatur. ergo spiritum sanctum potissime decebat incarnari.

SED CONTRA. In mente nostra sunt tria, tres personas representantia, scilicet mens, quæ representat patrem. notitia, quæ

Universidad de Deusto
Biblioteca

verbū mentis representans filium. & amor qui representat spūm sanctū: sed inter hæc tria, verbum mentis maxime est corporale, secundum q̄ per vocem exterius sonat. ergo & incarnatio conuenientissime verbum æternum decuit, quòd est ipse filius Dei.

T.to.4. ¶ Item. secundum philosophum 2. meta. id quod est primum in vnoquoq; genere, est causa eorū quæ sunt post. sed filiatio primo in filio Dei inuenitur, sicut & paternitas in Deo patre, ex quo ois paternitas in cœlo & i terra nominatur. Ephe. 3. ergo cōuenientissime filius Dei incarnatus est, vt per ipsum adoptionem filiorum Dei reciperemus.

¶ Præt. Decentissima est coniunctio sapientiæ & humilitatis. vnde Prouer. 11. vbi humilitas, ibi sapientia: sed sapientia appropriat filio. ergo ipsum maxime decuit humilitas incarnationis.

RESPON. Dicendum, quòd decentia incarnationis filii, potest attendi & ex propriis & appropriatis eius. In propriis autem ipsius possunt considerari quatuor, scilicet, quòd filius est, quòd verbum est, quòd imago, quòd media in trinitate persona. secundum autem quòd imago, conuenientiam habet cum eo qui reparandus erat, scilicet, cum homine qui ad imaginē Dei factus est. Gen. 1. vnde decuit vt imago imaginem assumeret, increata creatam: secundum autem quòd filius est conuenit ad modum reparationis, quæ expleta est per incarnationis & passionis mysteria. secundum enim quòd ex alio est, quod quidem sibi & spiritui sancto commune est, notatur authoritas patris respectu ipsius. vnde conuenit sibi ad patrem & deprecatio, & satisfactio, & alia huiusmodi, quæ in patre authoritatem demonstrant: sed secundum id quod in filio intelligitur, determinatus modus originis conuenit sibi nasci, vt qui in diuinitate est Dei filius, in humanitate sit virginis filius, vt non sint plures filii in trinitate. Conuenit etiam sibi inquantum filius naturalis est, vt per eum cuius est naturalis hæreditas, alii in filios adoptentur & cohæredes fiant. Sed inquantum verbum est: congruentiam habet ad officium prædicationis & doctrinæ, quia verbum manifestat dicentem, & ipse manifestauit patrem. Io. 17. Pater manifestaui nomē tuum hominibus. Inquantum vero est media in trinitate persona, congruit ad vltimum effectum, qui est reconciliatio hominis ad Deum, decet enim vt qui est medius etiam sit mediator. Inueniuntur etiam quatuor filio appropriata, scilicet, sapientia & virtus ab Apostolo. 1. Cor. 1. Christum Dei virtutem, & Dei sapientiam. Aequalitas ab Augustino, speciem, & pulchritudo ab Hyl. Inquantum autem sapientia est cōgruit ad restaurationem, quia decet, vt quæ in sapientia facta sunt, per sapietiam restaurentur, & etiam seruituti a qua hō liberandus erat, qui in eam seductus I quodammodo deuenerat: & ideo decebat vt per sapientiam a seductore liberaretur. Ipse etiam hō peccauit per appetitum scientiæ. vnde per sapientiam liberandus erat: inquantum autem est virtus & brachium patris, cōgruit ad victoriam de hoste capiendam. Luc. 1. Fecit potentiam in brachio suo. Inquantum vero est æqualitas: congruit etiam morbo qui sanandus erat. vterq; enim scilicet homo & diabolus peccauerat, appetendo æqualitatem, ille potentiæ, iste scientiæ. Inquantum vero species & pulchritudo est, congruit reparationi, vt per ipsum detur patio imaginis peccatum inducta, amoueatur. Patri vero non conuenit incarnatio præcipue propter propietatem innascibilitatis: non enim decet, vt qui in deitate est pater, in humanitate sit filius: sic enim filius Dei patris, esset nepos virginis, si ipsa virgo, mater esset Dei patris. Similiter etiam nec spiritui sancto conuenit, ne filii nomen in plures personas transferatur.

¶ Ad primum ergo dicendum, quòd in incarnatione ostenduntur K sapientia, potentia, & bonitas: & ideo efficientia incarnationis toti Trinitati attribuitur: sed tamen opus quod Deo incarnato debebatur: p filium expleri decuit, rationibus dictis in corpore huius articuli: & ideo tota Trinitas carnē soli filio vniuit.

¶ Ad secundum dicendum, quòd potentis non est vt per potentiam minus potentem vincat. hoc enim videtur violentum & non laudabile: sed per iustitiam & sapientiam: & ideo per filium debuit pater hostem vincere. Vel dicendum, quòd quamli. 3 2. mor. cap. 5. uis potētia attribuatur patri: eo quòd ipse est principium totius deitatis, tamē filius etiam dicitur virtus patris per quam in creatura operatur. vnde & brachium patris dicitur, vt exponit Gre. illud Iob. 40. si habes brachium sicut Deus: & ideo decenter per filium Deus pater diabolum vicit.

¶ Ad tertiū dicendū, q̄ tria opera tribus personis appropriātur: creatio quasi prima patri, qui est principiū non de principio: glorificatio, quæ est vltimus finis spiritui sancto ratione bonitatis: recreatio quæ media est filio, qui est media in Trinitate persona.

F ¶ Ad quartum dicendum, quòd quamuis patris sit adoptare; tamen decenter nos per filium adoptauit, cuius est hæreditas: vt sic per verum hæredē ipsa adoptatio acceptaretur, & firma ostenderetur, & vt filii adoptiui haberent verum filium ducem, quem imitarentur illi, quos præscivit conformes fieri imaginis filii sui vt ipse sit primogenitus in multis fratribus. Roma. 8.

¶ Ad quintum dicendum, q̄ spiritus sanct⁹ dicitur persona, maxime vicina nobis propter charitatem per quam nobis omnia dona donantur: sed filius est magi nobis vicinus quantum ad congruentiam incarnationis, rationibus dictis. Cap. 2. fin.

G ¶ Ad sextum dicendum, quòd charitas Dei est causa incarnationis: & ideo causalitas incarnationis, quamuis sit communis tribus personis, appropriatur tamen spiritui sancto, vt infra dicetur distin. 4. non tamen ex hoc sequitur quòd spiritus sanctus debuerit incarnari. Supra, in o. huius arti.

C

ARTICVLVS III.

Vtrum pater potuit carnem assumere, & etiam Spiritus Sanctus.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur quòd pater carnem assumere non potuerit, quia vt dicit † Anselmus minimum inconueniens est Deo impossibile: sed si pater carnem assumeret se quereretur inconueniens, vt scilicet, esset in Trinitate plures filii, quod in conclusionem quandam vergeret personarum. ergo pa- H ter carnem assumere non potuit. In textu. & q. 1. ar. 1. in o. & q. 3. o. 3. q. 3. 5. Lib. de Incarnatione verbi. ca. 4.

¶ 2 Item, opposita non possunt iungi in eodem etiam per miraculum: sed in patre est quædam proprietas quæ dicitur innascibilitas, secundum quam dicitur non esse ex alio, cui nascibilitas opponitur. ergo non potuit pater de virgine nasci, quod diceretur si carnem assumeret.

¶ 3 Item vt in litera dicitur. filii missio est ipsa incarnatio: sed patri non conuenit mitti, vt in primo libro habitum est. ergo nec incarnari potest.

¶ 4 Item ab eo qui est infinite misericordiæ semper optima expectanda sunt quæ contingere possunt: sed cum totus mundus per incarnationem vnius personæ melioratus sit: si etiam pater incarnaretur: multo amplius meliorabitur. ergo si possibile est patrem incarnari: hoc expectandum est, sicut & antiqui patres incarnationem filii expectauerunt: quod est omnino absurdum. dist. 15. q. 2. arti. 1. in o. & ad 3. & 4.

¶ 5 Præt. Non est maior Dei potentia quàm sua voluntas: cum vtrunque sit infinitum: sed pater nunquam voluit incarnari. ergo nec incarnari potest.

SED CONTRA. Sicut dicit Anselmus. omnis necessitas & impossibilitas Deo est subiecta: sed ei nihil est impossibile, cuius voluntati omnis impossibilitas subditur. ergo patrem incarnari non est impossibile.

¶ Item. Eorum quæ æque distant, æque possibilis est coniunctio: sed humana natura æqualiter distat a tribus personis; distat enim a qualibet in infinitum. ergo si potuit eam filius assumere, potest & pater.

¶ Præt. Quicquid dignitatis conuenit filio, conuenit & patri: sed posse assumere carnem est dignitatis in filio. ergo & patri attribuendum est.

RESPON. Dicendum, quòd cum in agentibus ex libertate voluntatis, executio potentiæ sequatur imperium voluntatis & ordinem rationis, considerandum est quando potentiæ diuinæ aliquid ascribitur; vtrum attribuatur potentiæ secundum se consideratæ: tunc enim dicitur posse illud de potentia absoluta: vel attribuatur sibi in ordine ad sapientiam & præscientiam, & voluntatem eius: tunc enim dicitur posse illud de potentia ordinata: ipsi ergo potentiæ absolute, cum infinita sit, necesse est attribuere omne id, quodin se est aliquid, & quod in defectum potentiæ non vergit. dico autem in se aliquid esse: quia coniunctio affirmationis & negationis nihil est, nec aliquem intellectum generat quòd dicitur homo & non homo simul accepta, quasi in vi vnius dictionis: & ideo potentia Dei ad hoc se non extendit, vt affirmatio & negatio sint simul. & eadem ratio est de omnibus quæ contradictionem includunt. dico autem in defectu potentiæ vergere quæ passionem potentiæ important: ex defectu enim potētiæ actiuæ ad resistendum contingit, quòd aliquid vel corrumpatur, vel diuidatur, vel aliquid huiusmodi. vnde & mollities impotentia naturalis dicitur propter facilem diuisibilitatem: & ideo non dicimus Deum in natura diuinitatis posse pati vel mori vel aliq̄d huiusmodi; sicut nō dicimus eū posse

posse esse impotentem. Huic autem potentiæ absolute consideratæ, quando attribuitur aliquid quòd vult facere & sapientia sua habet vt faciat: tunc dicitur posse illud secundum potentiam ordinatam. quando autem potentia se extendit quantum in se est ad illud quod sibi attribuitur: quamuis non habeat eius sapientia & voluntas vt ita fiat: tunc dicitur posse illud de potentia absoluta tātum. Sed in his distinguēdum est: quia in his sunt quędam, quę habent aliquid in se diuinæ sapientiæ & bonitati repugnans inseparabiliter coniunctum: vt peccare; mentiri: & huiusmodi. & etiam ista dicimus Deum non posse. quædam vero sunt, quæ de se non habent inconuenientiam ad diuinam sapientiam: sed solum de ordine aliquo suæ præscientiæ; quem Deus in rebus statuit vel præuidit, secundum suam voluntatem: vt quòd caput hominis sit inferius: & hæc Deus potest facere, quia potest statuere alium ordinem in rebus secundum quem sit conueniens: quod nunc secundum istum ordinem qui rebus inest inconueniens videtur. Sic ergo in his quæ diuinæ potentiæ attribui possunt; est quadruplex distinctio siue ordo. quędam enim nec ipsi potentiæ absolute attribuuntur. Vnde simpliciter dicendum est, Deum ea non posse sicut pati & contradictoria simul esse. quædā vero ex se sapientię & bonitati eius repugnant, & ista non dicimus Deum posse nisi sub conditione: scilicet si vellet. non enim inconueniens est vt in conditionali vera, antecedens sit impossibile. quædam vero de se repugnantiam non habent: sed solum ab exteriori, & talia absolute concedendum est Deum posse, de potentia absoluta, nec sunt neganda nisi sub conditione: scilicet vt dicatur, nō potest, si voluntati eius repugnat. quædam vero sunt quæ attribuūtur potentiæ ita quòd voluntati & sapientiæ eius congruunt. & hæc simpliciter dicendum est Deum posse: & nullo modo ea non posse. Dicendum est ergo, quòd patrem incarnari, non est de illis quæ potentiæ Dei absolute non subduntur: cum neque contradictionem implicet neque defectum aliquē incarnatio in persona incarnata ponat. est enim eadem dignitas patris & filii: & ratio eadem personalitatis in vtroque: nec est etiam de illis quæ ex se inconuenientiam habent: sed est de illis quæ habent inconuenientiam propter ordinem alium a Dei sapientia institutum: sed filium incarnari est in quarto ordine: & ideo simpliciter concedendum est, quòd pater potuit carnem assumere & similiter spiritus sanctus, loquendo de potentia absoluta.

¶ Ad primum ergo dicendum, quòd hoc est impossibile vt aliquid faciat Deus, & hoc sit inconueniens: sed tamen potest facere: vt illud quod modo est inconueniens secundum vnum ordinem: secundum alium ordinem fiat conueniens: sicut potest carnem hoc modo formando assumere: sicut corpus viri de terra formauit: sic enim filii nomen patri non conueniret: nec etiam si pater filius diceretur, esset de se repugnantiam habens, cum secundum diuersas naturas hæc sibi attribuerentur. D

¶ Ad secundum dicendum, quòd secundum idem non possunt opposita eidem inesse: sed secundū diuersa nihil prohibet. vnde quamuis patri conueniat innascibilitas secundum naturam diuinam: posset tamen eidem inesse natiuitas secundum naturam humanam: sicut filio secundum naturam diuinam inest, quòd sit pater virginis: cuius secundum naturam humanam est filius.

¶ Ad tertium dicendū, quòd incarnatio filii dicitur missio, quia filius ab alio est: si autem pater incarnaretur, eius incarnatio missio non dici posset: sicut ostensio spiritus sancti in columba, missio visibilis ipsius dicitur: non autem ostēsio patris in sono vocis. E

¶ Ad quartum dicendum, quòd tres personæ non sunt maioris bonitatis quàm vna tantum: & ideo nihil plus vniuerso accresceret de incarnatione omnium personarum, quàm de incarnatione vnius tantum. vnde fuisset superfluum: & ideo quamuis sit possibile patrem incarnari, non tamen est expectandum.

¶ Ad quintum dicendum, q̄ potentia dei non est maior quantum ad essentiam quàm voluntas: tamen ad plura obiecta se extendit potentia q̄ voluntas. vnde non sequitur: si aliquid Deus non vult, quod illud absoluta potentia non possit.

ARTICVLVS IIII.

d Vtrum Pater & Filius & Spiritus sanctus possit eandem numero naturam assumere.

3. q. 3. 6. in lib. 2. AD QVARTVM sic proceditur. Videtur quòd pater & spiritus sanctus nō possint vnam & eandem numero naturam

A assumere. primo per hoc quod dicit † Anselmus in lib. de incarnatione verbi. plures personæ non possunt assumere vnum eundemq; hominem: sed si vnam naturam assumerent; vnus homo assumptus esset a pluribus personis. ergo primum est impossibile. Cur Deus homo ca. 9.

¶ 2 Item. Assumptio humanæ naturæ terminatur ad aliquam vnionem: nō autem ad vnionem in natura: qa oporteret vel alterā tantum remanere: sicut patet in coniunctione cibi ad cibatum. vel etiam neutrum, vt patet in cōiunctione elementorum. in incarnatio ne vero vtraq; natura manet: vt Dama. † dicit, & sic patet quòd non potest esse vnio in natura. ergo oportet quòd terminetur ad vnionem in persona. non ergo possunt esse plures personæ vnam naturam assumentes. B Lib. 3. de fi de cap. 7.

¶ 3 Præt. Vt † Dama. dicit: in incarnatione, vniēs & vnitū communicant sibi sua idiomata: vt quicquid dicitur de filio hominis possit dici de filio dei: ergo si eadē natura humana a tribus personis assumpta esset: demonstrato illo homine, possemus cū dicere filium dei, & quicquid de filio dei dicitur, & ecōuerso, filium dei esse hunc hominem, & natum de virgine, & huiusmodi oia: sed stante eadem positione possemus dicere quòd hic homo esset pater, ergo esse patrem & quicquid est patris, posset prædicari de filio dei, quod manifeste confunhonem induceret personarum. 3. de fide q. 4 pit. 7.

¶ 4 Præt. Tres personæ distinguuntur relationibus. ergo quod attribuitur alicui personæ primo & per se, ratione eius quod ad alterū est, nullo modo tribus personis potest esse commune: sed C humanam naturam assumere conuenit filio secundum id quod ad alterum est, quia primo & per se conuenit personæ: naturæ autem prout est in persona. ergo assumere hanc naturam non potest esse commune tribus personis.

¶ 5 Præt. Vt in 1. lib. dictum est, omnis quiditas vel natura quę non est suum esse, diuiditur fm diuisionem suppositorum in ea subsistentium, quia esse habet fm q̄ in supposito est: sed humana natura est quiditas vel natura quæ non est suum esse (hoc. n. solius dei natura est) ergo, oportet, quòd diuidatur secundum esse ad diuisionem suppositorum in ea subsistentium: sed si tres assumeret humanam naturam essent tria suppolita in humana natura subsistentia. ergo essent tres humanæ naturæ: non ergo vna numero humana natura a tribus personis assumi potest. d. 8. q. 1. ar. 1. in corpo.

¶ 6 Præt. Si tres personæ vnam naturam humanā assumerent, aut essent vnus homo aut plures, sed non plures, quia non haberent nisi vnā animā & vnū corpus. ergo esset vnus homo, & posset demonstrari, ille homo est pater, & filius, & spiritus sanctus: sed ille homo non potest supponere nisi personam patris, vel filii, vel spiritus sancti. ergo persona patris esset pater, & filius, & spiritus sanctus, vel persona filii, vel persona spiritus sancti, qđ est impossibile. ergo impossibile est talem assumptionem esse. D

SED CONTRA. Humanæ naturæ conuenit esse assumptibilem secundum quòd est ad imaginem Dei: sed eadem numero humana natura est ad imaginem trium personarum. ergo humana natura eadem numero a tribus assumi potest.

¶ Præt. Maior est distantia diuersarum potentiarū animæ ad inuicem, quę etiam in absolutis distinguuntur, q̄ diuinarum personarum quę distinguuntur solum in eo quod ad aliud est: sed anima vnitur eidem membro secundum diuersas potentias, quod patet, quia organa aliorum sensuum sunt etiam organa tactus, qui per totum corpus diffunditur. ergo & deus potest vniri homini, ita quòd tres personę vnam naturam humanam assumant.

¶ Præt. Eorum quę magis conueniunt, facilior est vnio: sed humana natura assumpta a filio non minus cōuenit cum patre, sed etiam magis q̄ aliqua alia: ergo si pater potuit assumere aliam humanam naturam: vt dictum est. ergo multo magis eandem. E

RESPON. Dicendum, quòd tres personas diuinas assumere vnam humanam naturam in vnitate vnius personę, est impossibile, quia contradictionem implicat: cum enim vnio dei & hominis non possit fieri in natura, vt infra dist. 5. probabitur, oportet quòd fiat in persona, vt scilicet sit eadem personalitas assumentis & assumpti. vnde ponere vnam personam ex parte assumpti: & tres ex parte assumentis est incompossibile. Sit non potest etiā similiter esse vna vnitate vnius hypostasis vel suppositi, ad minus quantum ad secundam opinionem, quę ponitur infra dist. 6. quę ponit vnionem non tantum in persona: sed etiam in supposito & ypostasi: sed quòd natura assumpta a tribus personis sit vna vnitate singularis naturę: non est impossibile: loquendo de potentia absoluta: quamuis non sit congruum fm ordinem diuinę sapientię: cum vnius personę incarnatio, ad reparationē mille mundorum sufficiat. Dico autem vnitatem singularis naturę, si assume- q. 1. arti. 2. in. o. q. 1. art. 1.

Universidad de Deusto
Biblioteca

si assumeretur vnum corpus & vna anima sibi vnita: ex quorum vnione, vna humanitas resultaret, vt sic tres personæ in vna natura assumpta conuenirent: sicut conueniunt in natura eterna.

¶ Quidam vero econuerso contrariam opinionem tenent, & ſm vtramq; potest ad obiecta responderi.

¶ Ad primum ergo dicendum, quod Ansel. ibi accipit vnum hominem, vnam personam humanam, hoc enim est impossibile ei quod ponitur tres personas assumẽtes esse.

cap. 9.

¶ Ad secundum dicendũ, quòd assumptio illa terminaretur ad aliquid vnum in persona: non ita, quòd vni tantum personæ vni retur, sed quia a qualibet trium personarum assumeretur in vnitate personæ, vt non esset alia persona hominis assumpti a tribus personis patris, & filii, & spiritus sancti: quasi homo per se inquãtum homo sit persona, esset tamen alia persona patris, alia filii, alia spiritus sancti, humanitatem eandem assumentium.

¶ Ad tertium dicendum, quod communicatio idiomatum intelligitur respectu alterius naturæ. vnde prædicta positione facta: hic homo non communicaret filio idiomata patris, sed solũ idiomata humanæ naturæ.

¶ Ad quartum dicendum, quòd sicut supra in primo libro dictum est: in diuinis duplex est communitas rei & rationis: cõmunitate rei nihil est ibi commune nisi absolutum, sed communitate rationis est ibi commune hoc nomen, persona, vel relatio: & ita per hunc modum communitatis potest communiter conuenire patri, & filio, & spiritui sancto, vt vnusquisque eorum trahat humanam naturam eandem numero in vnitatem personæ suæ.

¶ Ad quintum dicendum, quòd tres personæ non distinguuntur ſm esse: immo earum est vnum esse, viuere, & intelligere, cũ esse non nisi ad essentiam pertineat, & ideo non oporteret quòd natura humana a tribus personis assumpta secundum esse multiplicaretur, sicut multiplicatur in tribus personis humanis, quarum non est vnum esse.

¶ Ad sextum dicendum, quòd cum termini substantiui significentur vel consignificentur pluraliter ex vnitate seu pluralitate formæ signatæ, dicerẽtur tres, vnus homo, si vnam humanam naturam assumpsissent: sicut propter vnam naturam diuinam dicũtur vnus deus, & sicut dicit tota trinitas vnus solus verus deus.

Super Ioã. tract. 39.

ſm † Augu. & Baruch. 3. Hic est Deus & non æstimabitur alius ab illo, ita posset dici. iste solus homo est pater, & filius, & spiritus sanctus, & tunc iste terminus homo, supponeret rem humanæ naturæ sine distinctione trium personarũ: sicut iste terminus Deus supponit in prædictis locutionibus rem naturæ diuinæ indistincte. & hæc est suppositio sua naturalis, & quasi termini cõit respectu trium personarum, suppositio autem qua supponit pro parte vel filio est sibi accidentalis, & quasi termini discreti.

¶ Ad ea, quæ in oppositum obiiciuntur ſm alios potest responderi, quòd ad vnitatem naturæ sequeretur aliquo modo vnitas suppositi secundum eos, & hoc esse non potest, vt dictum est. in corpo. huius articuli.

ARTICVLVS V.

Vtrum una persona possit assumere duas humanas naturas.

5. q. 3. 7.

AD QVINTVM sic proceditur. Videtur quòd vna persona non possit duas humanas naturas assumere. natura enim communis non multiplicatur: nisi secundum pluralitatem suppositorum, sed vna persona est tantum vnum suppositum, vt infra patebit, ergo non potest in vna persona esse duplex natura eiusdem speciei.

dist. 6. q. 1. art. 1.

¶ 2 Item. Si filius dei assumeret plures humanas naturas, vocetur ſm vnam naturam Iesus, & ſm aliã Petrus: inde sic: supposito filio dei, supponitur Iesus, & eadẽ ratione, supposito filio dei supponitur Petrus, ergo suppositio Iesu supponitur Petrus, ergo hæc est vera: Iesus est Petrus, sed impossibile est quòd duorũ hominum vnus de alio prædicetur, ergo Iesus & Petrus non sunt duo homines, sed impossibile est duas humanas naturas numero differentes esse: nisi per hoc quòd sunt in duobus hominibus, ergo in Iesu & Petro nõ erunt duæ humanæ naturæ, sed vna tãtũ. ergo ad hanc positionem, quòd filius dei duas humanas naturas assumpserit, sequitur suum contrarium, scilicet quòd sit vna tantum natura humana assumpta. ergo positio illa est impossibilis.

¶ 3 Præter. Plus distat natura humana a diuina quàm vna humana natura ab alia, sed quàmuis dei filius subsistat in duabus naturis, diuina. s. & humana. non tamen duo, sed vnus & vnum est: ergo & si subsisteret in duabus naturis humanis assumptis: non tamen duo homines dici posset. ergo nec essent duæ humanæ naturæ; & sic idem quòd prius.

4 Præter. Si filius dei duas humanas naturas assumpsisset: ſm quatum vnam diceretur Petrus, & secundum aliam Iesus: oporteret quòd de Iesu & Petro hoc verbum, Sũ, es, est, singulariter prædicaretur: quia vtrumq; esset vnum suppositum. sed de patre & filio prædicat pluraliter, vt patet Io. x. Ego & pater vnum sumus. Ergo maior est vnitas aliqua quàm vnitas trium personarum, quod est impossibile, ergo & positio prædicta.

¶ 5 Præterea. Negatur hæc propositio: Filius dei assumpsit hominem: ne videatur personam assumpsisse, sed sicut filius dei non assumpsit personam: ita filius dei non est duæ personę. ergo nullo modo potest dici, quòd filius dei sit duo homines. hoc autem sequitur si duas humanas naturas assumpsit: ergo est impossibile.

SED CONTRA. Quicquid potest pater, potest filius, sed pater potest aliã humanam naturam assumere ab ea, quã filius assumpsit. ergo & filius potest aliam assumere ab ea quam assumpsit. ergo vna persona potest plures assumere naturas.

¶ Præterea. Maioris bonitatis & dignitatis ostensiua est vnio qua filius dei humanam naturã in vnitatem personæ assumpsit, quàm illa qua mentem hominis per gratiam sibi vnit. sed hęc secunda vnio quę est per gratiam, non est filii ad vnum tantũ, sed ad multos, quia sapientia in animas sanctas se transfert. Sapiẽ. 7. Cum ergo bonum sit diffusiuum, & communicatiuum, videtur quòd illa vnio, quę est in vnitate personę, possit esse in persona filii ad multas humanas naturas.

¶ Præt. Potentia filii per incarnationem in nullo minorata est. sed filius ante incarnationem poterat humanam naturam aliam ab ea quam assumpsit assumere. ergo & nunc potest. & sic idem quod prius.

RESPONDEO. dicendũ, ꝙ hoc fere ab omnibus conceditur, quòd vna persona diuina potest plures humanas naturas assumere & rationabiliter. Non est enim contra rationem diuinę personæ, quòd ipsa in pluribus naturis subsistat: aliàs non potuisset fieri vnio diuinę & humanæ naturę in vna persona filii. Si autem esset contra rationem personæ vt in pluribus quàm in duabus naturis subsisteret: hoc non posset contingere nisi ita, quòd tota facultas vnius personæ quæ in pluribus naturis subsisteret: per naturam secundam aduenientem terminaretur, & quodammodo impleretur, quod est impossibile, quia natura assumpta adueniens nullo modo commensurabilis est virtuti diuinę personę: cũ differt ab ea sicut finitum ab infinito. Vnde, sicut deus potest semper nouas creaturas condere, quia eius potentia per creaturas non exhauritur, ita etiam filius potest qualibet natura assumpta, iterum aliam assumere, quia potestas assumendi per naturã assumptam non terminatur.

¶ ad primum ergo dicendum, quòd natura ab eodem habet vt indiuiduetur & diuidatur. vnde cum principium indiuiduationis sit materia, aliquo modo sub dimensionibus terminatis considerata ex eiusdem diuisione humana natura diuiditur & multiplicatur. vnde si assumpsisset duo corpora, & duas animas: duas humanas naturas assumpsisset: non tamen sequeretur quòd essent duo suppositа, vel duę ypostasęs: non enim materia quolibet modo diuisa constituit diuersitatem suppositorum: sed solũ quãdo vtro biq; inuenitur esse diuersetum & subsistens per se. vnde non potest dici quòd due manus sunt duę ypostasęs, sed conueniunt in eadem ypostasi hominis. ita etiam & duę humanæ naturę, quia non haberent esse diuersetum, sed vnitum in vna persona filii dei, non esset naturarum illarum diuisio secundum duo suppositа, sed solum per diuisionem materię.

¶ Ad secundum dicendum: quòd stante prædicta positione, Petrus & Iesus non sunt duo suppositа, sed vnum, & hæc est vera Petrus est Iesus, & tamen Petrus & Iesus non sunt vnus homo. sed duo homines. singularitas enim & pluralitas termini substantiui, attenditur ſm vnitatem vel pluralitatem naturę signatæ per terminum: & non secundum vnitatem vel pluralitatem suppositorum, quamuis enim pater, & filius, & spiritus sanctus sint tria suppositа, tamen propter vnitatem diuinę naturę quam significat hoc nomen Deus, dicuntur vnus Deus: ita econtrario, quamuis Iesus & Petrus essent vnum suppositum, ramen propter pluralitatem naturarum assumptarum dicerentur duo homines, sed diuersitas naturarum manente vnitate suppositi, non impediret, quin de inuicem predicarentur, quia identitas suppositi sufficeret ad veritatem predicationis.

¶ Ad tertium dicendum, quòd humana natura assumpta habet quantum ad aliquid rationem accidentis: quàmuis simpliciter loquendo,

d. 6. q. 3. art. 2.

loquendo, vnio non sit accidentalis vt infra † patebit. & ideo propter assumptionem illius naturæ, Dei filius non potest dici duo: sicut nec Sortes potest dici duo propter humanitatem & albedinem. sed si filius dei assumeret duas humanas naturas, quàmuis vtraque illarum haberet rationem accidentis in cõparatione ad naturam diuinam: tamen neutra haberet rationem accidentis in comparatione ad alteram. & ita plures homines, & non vnus homo dicerentur. sicut albus & musicus magis possũt dici duo, quàm homo & albus.

¶ Ad quartum dicendum, quòd sicut est, in diuinis personis quòd propter vnitatem essentiæ & pluralitatem personarum, quicquid ibi prædicatur ad essentiam pertinens: prædicatur singulariter, vt cum dicitur. Pater, & filius sunt vnus Deus. quod vero ad personam pertinet pluraliter prædicatur. vt pater, & filius sunt personæ, ita econtrario esset hic, quia quicquid ad naturam pertinet prædicaretur pluraliter, quòd vero ad personam singulariter, & quamuis summa sit vnitas trium personarum propter essentiæ simplicitatem: non est tamen inconueniens vt pater, & filius adinuicem non habeant aliquam vnitatem, quæ in creatura aliqua inuenitur, scilicet, personalem: cum sint vere particulariter distincti. Tamen sciendum, quòd hoc verbum. Sum, es, est, non solum pluraliter prædicatur propter pluralitatem suppositorum realiter distinctorum, sed etiam propter pluralitatem suppositorum locutionis. Dicimus enim in diuinis: quòd persona, & essentia sunt sic vel sic, quàmuis persona & essentia ibi nullo modo realiter differant. multo ergo magis prædicaretur hoc verbum. Sum, es, est, de Iesu & Petro pluraliter, cum differrent, secundum rem propter diuersitatem naturarum: quàmuis non sint diuersa suppositа.

¶ Ad quintum dicendum, quòd terminus in prædicato positus, tenetur formaliter, quod non est necessarium de termino ad quem terminatur actus alicuius verbi. & ideo cum dicitur. Dei filius est, duo homines: importatur pluralitas formarum, seu naturarum. Cum autem dicitur. Filius Dei assumpsit hominem: ly hominem non tenetur formaliter. vnde magis stat pro suppositо hominis, quàm pro natura suppositi: & ideo non est simile.

EXPOSITIO TEXTVS.

PLENITVDO *temporis*. Sciendum quòd tempus incarnationis dicitur tempus plenitudinis multis de causis. Primo, propter perfectionem vniuersi: quia tunc ad maximum completionem vniuersum venit, quando omnes creaturæ in homine ad suum principium redierunt, humana natura a Deo assumpta. Sicut ponitur. Ephes. primo. In dispensatione plenitudinis. Secundo, propter abundantiam gratiæ, quæ tunc propalata est. Ioan. primo. De plenitudine eius omnes accepimus. Tertio, propter adimpletionem legis. Matthæ. quinto. Non veni soluere legem, sed adimplere. Quarto, propter magnitudinem eius quod in illo tempore accidit, quia in illo tempore natus est dominus temporis, & ita factum est aliquid maius tempore quod tempus implenit. Quinto, quia tempore illo impletum est quod Deus ab æterno præuidit & quod ante per suos prophetas prædixerat. Romanorum primo.

Factum de muliere. Contra. In symbolo dicitur. Genitum non factum.

¶ Præt. Mulier corruptionem importat: sed Christus de incorruptissima virgine natus est: ergo inconuenienter dicitur factum de muliere.

¶ Sed dicendum ad primum, quòd filius Dei secundum diuinam naturam nullo modo factus est. sed genitus, sed secundum humanam naturam, aliquo modo factus est, quia humana natura quam assumpsit, creatura quædam est: non tamen Christus potest dici proprie factus, simpliciter loquendo: sed dicitur filius dei factus homo.

¶ Ad secundum dicendum, quòd mulier ponitur hic ad designationem sexus: & non ad designandum corruptionem. sicut costa assumpta de Adam dicitur formata in mulierem: quàmuis Eua tunc virgo sit facta.

Factum sub lege. Sed contra. primæ Thimo. primo. Iusto lex non est posita. Sed Christus fuit iustissimus: ergo non est factus sub lege. Sed dicendum, quòd aliquid dicitur esse sub lege tripliciter. Vel quantum ad motiuum, & hoc modo sunt sub lege quasi compressi & coacti illi, qui timore pœnæ quam lex infligit: præcepta legis custodiunt. & hoc modo iustus non est sub lege: quia amore iustitiæ operatur: etiam si nulla sit lex, vt dicitur Roman. 2. Alio modo dicitur quis sub lege esse, quantum ad causam. & sic omnes in peccato nati sub lege sunt; quia propter peccatum tollendum, sacramenta legis instituta sunt. Alio modo dicitur aliquis esse sub lege, quantum ab obseruationem legis. & hoc modo Christus factus est sub lege, quia sacramenta & præcepta legis impleuit: non necessitate sicut alii, sed sola voluntate.

Vt eos qui sub lege erant redimeret. Contra. 1. Thimot. 2. Qui vult omnes homines saluos fieri, & ita non solum ad redimendum iudeos qui erant sub lege, sed etiam ad redimendum alios venit. Sed dicendum, quòd quàmuis venerit ad redemptionem totius humani generis: tamen quodam speciali modo operatus est ad redemptionem filiorum Israel, quia eis personaliter prædicauit. Vnde Matth. 15. Non sum missus nisi ad oues quæ perierunt domus Israel. Et per eos verbum vitæ diffusum est inter gentes. Isa. 27. Qui egredientur impetu a Iacob, & implebunt faciem orbis semine. *Hæc est mulier euangelica, de qua Luc.* 15. Sciendum, quod diuina sapientia mulier dicitur: non propter fragilitatem: sed propter fecunditatem. Eccles. 24. A generationibus meis adimplemini. *Nec eandem trinitatem in specie columbæ.* Sed contra. in illa columba nihil fuit quod non toti trinitati esset commune: cum non sit assumpta in vnitatem alicuius personæ, quia eam communi operatione tota trinitas fecit. & in ea tota trinitas fuit sicut in cæteris creaturis per essentiam, præsentiam, & potentiam: & ita videtur, quòd ad totam trinitatem pertineat. Sed dicendum, quòd illa columba potest considerari dupliciter. Vel inquantum est res quædam, siue fuerit animal: siue fuerit tantum similitudinem animalis habens. & sic ad totam trinitatem pertinet vt communis effectus. Vel secundum quòd est signum, & hoc modo tantum ad spiritum sanctum pertinet: cuius inuisibilis missio per aduentum columbæ designatur. & de hac missione visibili & aliis, dictum est in primo lib.

dist. 16. in text.

DIVISIO TEXTVS.

POSTQVAM determinauit de incarnatione ex parte assumentis. In ista parte determinat ex parte naturæ assumptæ. Et diuiditur in tres partes. In prima ostendit, quid sit assumptum. In secunda quale fuerit illud assumptum. distin. 3. *Q uæritur etiam de carne*. In tertia ostendit quo agente, id quod assumptum est formatum sit. distinctio. 4. *Cum uero incarnatio uerbi*. Prima diuiditur in duas partes. In prima ostendit quid sit assumptum, quia humana natura integra ex partibus suis, scilicet, corpore & anima constans. In secunda determi-

DISTINCTIO II.

A

Quæ re totam humanam naturam accepit, & quid nomine humanitatis uel humanæ naturæ, intelligendum sit.

ET quia in homine tota humana natura vitio corrupta erat: totus fuit iustissimus: ergo non est factus sub lege. Sed dicendum, quòd aliquid dicitur esse sub lege tripliciter. Vel quantum ad motiuum, & hoc modo sunt sub lege quasi compressi & coacti illi, qui timore pœnæ quam lex infligit: præcepta legis custodiunt. & hoc modo iustus non est sub lege: quia amore iustitiæ operatur: etiam si nulla sit lex, vt dicitur Roman. 2. Alio modo dicitur quis sub lege esse, quantum ad causam. & sic omnes in peccato nati sub lege sunt; quia propter peccatum tollendum, sacramenta legis instituta sunt. Alio modo dicitur aliquis esse sub lege, quantum ab obseruationem legis. & hoc modo Christus factus est sub lege, quia sacramenta & præcepta legis impleuit: non necessitate sicut alii, sed sola voluntate.

Vt eos qui sub lege erant redimeret. Contra. 1. Thimot. 2. Qui vult omnes homines saluos fieri, & ita non solum ad redimendum iudeos qui erant sub lege, sed etiam ad redimendum alios venit. Sed dicendum, quòd quàmuis venerit ad redemptionem totius humani generis: tamen quodam speciali modo operatus est ad redemptionem filiorum Israel, quia eis personaliter prædicauit. Vnde Matth. 15. Non sum missus nisi ad oues quæ perierunt domus Israel. Et per eos verbum vitæ diffusum est inter gentes. Isa. 27. Qui egredientur impetu a Iacob, & implebunt faciem orbis semine. *Hæc est mulier euangelica, de qua Luc.* 15. Sciendum, quod diuina sapientia mulier dicitur: non propter fragilitatem: sed propter fecunditatem. Eccles. 24. A generationibus meis adimplemini. *Nec eandem trinitatem in specie columbæ.* Sed contra. in illa columba nihil fuit quod non toti trinitati esset commune: cum non sit assumpta in vnitatem alicuius personæ, quia eam communi operatione tota trinitas fecit. & in ea tota trinitas fuit sicut in cæteris creaturis per essentiam, præsentiam, & potentiam: & ita videtur, quòd ad totam trinitatem pertineat. Sed dicendum, quòd illa columba potest considerari dupliciter. Vel inquantum est res quædam, siue fuerit animal: siue fuerit tantum similitudinem animalis habens. & sic ad totam trinitatem pertinet vt communis effectus. Vel secundum quòd est signum, & hoc modo tantum ad spiritum sanctum pertinet: cuius inuisibilis missio per aduentum columbæ designatur. & de hac missione visibili & aliis, dictum est in primo lib.

dist. 16. in text.

DIVISIO TEXTVS.

POSTQVAM determinauit de incarnatione ex parte assumentis. In ista parte determinat ex parte naturæ assumptæ. Et diuiditur in tres partes. In prima ostendit, quid sit assumptum. In secunda quale fuerit illud assumptum. distin. 3. *Q uæritur etiam de carne*. In tertia ostendit quo agente, id quod assumptum est formatum sit. distinctio. 4. *Cum uero incarnatio uerbi*. Prima diuiditur in duas partes. In prima ostendit quid sit assumptum, quia humana natura integra ex partibus suis, scilicet, corpore & anima constans. In secunda determi-

Universidad de Deusto
Biblioteca

determinat ordinem assumptionis ibi. *Assumpsit dei filius carnem.* Prima diuiditur in duas partes. In prima ostendit, naturam humanam integram, assumptam esse ratione suarum partium. In secunda, ratione naturalium proprietatum ibi. *Totam igitur hominis naturam.* Circa primum tria facit. Primo ostendit omnes partes humanæ naturæ assumptas esse, per hoc quòd humana natura assumpta est. Secundo ostendit, quòd per humanam naturam significentur omnes partes eius, scilicet, anima & corpus ibi. *Quod autem humanæ naturæ.* Tertio excludit quorundam errorem ibi. *Errant igitur qui nomine humanitatis. Assumpsit dei filius car* Hic ostendit quomodo partes humanæ naturæ assumptæ sunt, & diuiditur in duas partes. In prima inquirit ordinem naturæ. In secunda inquirit ordinem temporis ibi. *Si autem quæritur virum verbum.* Circa primum tria facit. Primo ostendit ordinem naturæ ostendens carnem esse assumptam mediante anima. Secundo, ostendit modum illius vnionis esse inexplicabilem ibi. *Illa autem vnio inexplicabilis.* Tertio excludit quorundam errorem ibi. *Non sum ergo.* Hic est duplex quæstio. Prima de ipso assumpto. Secunda de ordine assumptionis.

QVAESTIO PRIMA.

A

Circa primum quæruntur tria.

1 Primo. Vtrum natura humana præ aliis sit assumptibilis.
Secũdo. In quo assumi debuit.
Tertio. Quid in humana natura assumi debuit.

ARTICVLVS I.

A

Vtrum natura humana sit præ alijs assumptibilis.

3.q.4.1. Epist. 3.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur, q̃ humana natura non sit magis assumptibilis, q̃ creatura irrationalis. Sicut enim dicit† Aug. ad Volusianũ. In rebus mirabilibus tota ratio facti est potentia facientis: sed oium mirabilium mirabilius est creatura assumi in vnitatẽ personæ increatæ: ergo tota assumptibilitatis ratio, est ex potentia eius, qui assumptionem facit: sed cum illa potentia sit infinita ex parte ipsius, æqualiter est humanam naturam, vel etiã irrationalem naturam assumere: ergo non magis dicenda est humana natura assumptibilis, quam natura irrationalis.

¶ 2 Præterea. Sicut in humana natura est similitudo Dei, ratione imaginis: ita in creatura irrationali est similitudo Dei, ratione vestigii: sed similitudo & conuenientia aliquorum adinuicem, est causa vnibilitatis ipsorum: ergo sicut humana natura vnibilis est Deo, ita & creatura irrationalis.

¶ 3 Præterea. Illud videtur esse simillimum alteri, in quo maxime proprietates alterius representantur, sed sicut dicit Diony. 15. ca. ce. Hierar. in igne inter omnia corporalia magis diuinæ proprietates representantur. & idem dicit de radio solari in 4. cap. de diu. no. ergo istæ creaturæ videntur deo simillimæ, & ita etiam ei magis vnibiles, quàm humana natura.

SED CONTRA. Nobilioris doni nobilior creatura est capax, ergo ad istud donum quod est nobilissimum inter dona nobilioris naturæ, interior natura capacitatem non habet: sed humana natura est nobilior creatura irrationali. Cum ergo inter omnia quæ humanæ naturæ sunt collata: assumptio ipsius in vnitatem diuinæ personæ sit nobilissimum: videtur quòd huius creatura irrationalis capax non sit, & ita non erit assumptibilis.

VLTERIVS. Videtur, quòd angelica natura non sit minus assumptibilis, quàm natura humana. Deus enim propter suam misericordiam humanam naturã assumpsit, vt humanæ miseriæ subueniret: sed sicut est miseria in humana natura, ita etiam in angelica. cum ergo summa misericordia sit, omni miseriæ subuenire: videtur quòd angelica sit natura assumptibilis sicut & humana.

¶ Præter. Ea quæ magis sunt similia, facilius vniuntur: sed angelica est diuinæ similior quàm natura humana, quia vt dicit Gregorius quanto in angelo natura est subtilior: eo magis imago Dei in illo infinuatur expressa. ergo angelica natura est magis assumptibilis quàm humana.

SED CONTRA. Assumptio humanæ naturæ ideo facta est, vt peccato hominis remedium præberet: sed peccatum angeli est irremediabile. vt supra dictum est. ergo angelica natura non est assumptibilis.

2.d.7.q.1. art. 2.

VLTERIVS. Videtur, quòd totum vniuersum sit magis assumptibile, quàm humana natura. Effectus enim vniuersalis maxime causæ vniuersali assimilatur: sed vniuersum est effectus vniuersalis dei, qui vniuersalis causa est. ergo vniuersum deo magis assimilatur, quàm humana natura: quæ est quidam particularis effectus, & ita est magis assumptibile.

¶ 2 Præt. Per assumptionem consummatio totius vniuersi est perfecta. Sed magis esset vniuersum perfectum, si omnes partes eius essent assumptæ. ergo vniuersum est magis assumptibile.

SED CONTRA. Ex hoc est aliquid assumptibile Deo, quòd ad imaginem Dei est: sed non potest dici quòd totum vniuersum sit ad imaginem, nisi forte poneretur vniuersum animatum anima rationali, sicut Platonici posuerunt: quòd a fide alienum est. ergo vniuersum non est assumptibile.

RESPONDEO. Dicendum, quòd assumptibile dicitur quod potest assumi: cum autem dicitur creatura potest assumi: non signatur aliqua potentia actiua creaturæ, quia sola potentia infinita hoc facere potuit, vt in infinitum distantia, coniungerentur in vnitatem personæ. Similiter non signatur etiam potentia passiua naturalis creaturæ, quia nulla potentia passiua naturalis est in natura: cui non respondet potentia actiua alicuius naturalis agentis. Vnde relinquitur quòd dicat in creatura solam potentiam obedientiæ: secundum quam de creatura potest fieri quicquid Deus vult. sicut de ligno potest fieri virtulus, Deo operante. Hæc autem potentia obedientiæ correspondet diuinæ potentiæ, secundum quòd dicitur quòd ex creatura potest fieri, quod ex ea Deus facere potest. Sed potentia Dei dupliciter cõsideratur: vel vt absoluta: vel vt ordinata. Quod qualiter intelligendum sit ex dictis. † 1. distinct. paret. Loquendo autem de potentia Dei absoluta, Deus potest assumere quamcunque creaturam vult. Vnde secundum hoc, non est vna creatura magis assumptibilis, quam altera. Loquendo autem de potentia ordinata, illam creaturam assumere potest, quam congruit eum assumere ex ordine suæ sapientiæ. Vnde illa creatura dicitur assumptibilis in qua huiusmodi congruitas inuenitur. Inuenitur autem in humana natura congruitas præ aliis quantum ad tria, quæ in assumptione requiruntur. Primo, quantum ad similitudinem vnibilium, in humana enim natura inuenitur expressior similitudo diuina quàm in aliqua creatura irrationali: quia homo secundum quòd habet mentem, ad imaginem Dei factus dicitur: cum in creaturis irrationalibus non nisi similitudo vestigii inueniatur: & etiam quantum ad quæ-

q.2.ar.3. in o.

Inf. in hoc art. ad 2.q. & p. arg.

In lib. de duab. natu ris.

li.3. de fide Orthod. ca pi.6. & 7.

ad quædam in ea est diuina similitudo magis quam in angelica natura, vt post dicetur. Secundo, quantum ad terminum assumptionis. terminatur enim assumptio ad vnitatem personæ: personalitas autem non inuenitur in irrationalibus naturis, cum persona sit rationalis naturæ individua substantia. vt † Boe. dicit. In angelis vero est quidem persona: sed non secundum originem distincta: cum vnus angelus ab alio nõ trahat originem. in humana vero natura est persona distincta etiam secundum originem. & Deo conuenientissime humana natura in vnitatem diuinæ personæ assumitur: quæ distinguuntur secundum relationem originis. Tertio, quantum ad finem assumptionis. Si enim perfectio vniuersi dicatur assumptionis finis præcipuus, vt quidam dicunt, nulla natura particularis assumi potuisset, per quam ira vniuersum perfici posset: sicut per assumptionem humanæ naturæ. tum quia homo est vltima creaturarum, quasi vltimo creatus, cuius natura assumpta, vltimum est coniunctum primo principio, per modum circuli, quæ est figura perfecta, ex eo quòd additamentum non recipit. tum etiam quia in homine quodammodo omnes naturæ confluunt, quia cum omnibus creaturis aliquid commune habet. vt dicit † Grego. vnde homine vnito, quodammodo omnis creatura vnita est. Si vero finis assumptionis ponatur liberatio a peccato: sic etiam sola humana natura congrue assumi potuit, quia in irrationali creatura peccatum non erat. in angelica vero erat quidem peccatum: sed irremediabile. vt patet ex dictis in 1. distinctio. in homine vero erat remediabile: & ideo solum humanam naturam congruum fuit assumere. & sic ea reparata, creatura irrationalis quæ propter ipsius peccatum, quodammodo deteriorata dicitur: secundum quod in vsum hominis cedit, restaurata est.

In† Homilia Euang. ascé. Marc. vlt.

Distinc. 1. q.1. arti.2. ad.2.

d.6.q.1.ar. 1. & 2.

¶ AD PRIMAM ergo quæstionem dicendum, quòd Deus de potentia absoluta creaturam irrationalem assumere potuit. nec impedit, quòd creatura irrationalis personalitatem non habet, quia personalitas non debetur etiam humanæ naturæ assumptæ ratione sui, vt infra patebit: sed ratione assumentis. vnde non est ibi nisi personalitas increata. Et præterea, quamuis in natura irrationali non inueniatur persona, inuenitur tamen in ea yposta-sis & suppositum: vnio autem non tantum facta est in persona: sed etiam in yposta-si & suppositum: sed congruum non erat vt assumeretur, & præcipue, quia natura assumpta maxime beatificatur. vt in Psalm. dicitur. Beatus quem elegisti, & assumpsisti. Beatitudinis vero quæ in actu mentis consistit, creatura irrationalis particeps esse non potest.

Psal. 64.

¶ Vnde patet responsio ad primam obiectionem, quæ procedit de potentia absoluta, & non de potentia ordinata.

¶ Ad secundum dicendum, quòd ad congruitatem assumptibilitatis, requiritur similitudo imaginis, quia per hanc creatura rationalis, particeps est diuinæ beatitudinis: vnde ad hanc congruitatem non sufficit similitudo vestigii, qualis in creaturis irrationalibus inuenitur.

¶ Ad tertium dicendum, quòd duplex est similitudo creaturæ ad Deum. vna secundum participationem alicuius diuinæ bonitatis, sicut ab eo viuente, omnia vitam participant. & sic creatura rationalis in qua inuenitur esse, viuere, & intelligere, maxime Deo assimilatur. & hæc similitudo requiritur ad assumptibilitatem. Alia similitudo est, secundum proportionem. vt si dicatur similitudo inter Deum & ignem, quia sicut ignis consumit corpus, ita Deus consumit nequitiam, & hæc similitudo requiritur in figuratiuis locutionibus, & appropriationibus, quam Dionys. in secundo cap. ce. Hierar. vocat dissimilem similitudinem: & de hac similitudine procedit obiectio.

¶ AD SECVNDAM quæstionem dicendum est, quòd de absoluta potentia loquendo, Deus potuit angelicam naturam assumere, sed natura angelica non habet aliquam congruentiam, vt assumeretur, præcipue propter duo. Primo, quia eius peccatum non erat remediabile. Secundo, quia non decet, vt aliquam per fectionem creaturæ Deus assumendo tulerat: personalitas autem d quædam perfectio creaturæ est, sed si natura assumpta personalitatem propriam haberet post assumptionem, non posset esse vnio in persona, quia essent duæ personæ. vnde oportet quòd id qd assumptum est, personalitatem nõ habeat, natum tamen habere. In angelica autem natura non inuenitur potentia ad personalitatem sine actu, cum non per generationem procedant in esse. Et ideo non fuit congruum, vt angelica natura assumeretur. D. 248.

¶ Ad primum ergo cum opponitur, quòd angelica natura est Deo similior, quam humana: dicendum, quòd verum est, si natura diuina in se absolute consideretur. si autem consideretur, secundum quòd est in personis, per relationes originis distinctis: sic magis conuenit cum homine. vt dictum est. Similiter etiam si consideretur, secundum quòd est exemplar totius creaturæ: in homine enim inuenitur similitudo, cum qualibet creatura, vt dictum est: non autem in angelo. Similiter etiam si consideretur inquantum gubernat vniuersum. sicut enim Deus totus est, in qualibet parte vniuersi, per essentiam, præsentiam, & potentiam, sic & anima in qualibet parte corporis. In corp. huius artic.

¶ Ad secundum dicendum, quòd causa miseriæ angelorum, idest peccatum remedium non habet, & ideo nec eorum miseriæ congrue subueniri potest.

¶ AD TERTIAM quæstionem dicendum, quòd alicui toti potest conuenire aliquid dupliciter: Vel ratione partis, sicut homo dicitur canus propter capillos. Vel ratione sui quòd scilicet ipsi toti primo conuenit. & hoc est vt in 6. physico. probatur. quod conuenit toti & omnibus eius partibus. Vniuersum ergo potest assumi dupliciter. Vel ratione partis, & sic assumptibile fuit & assumptum est, humana natura assumpta. Vel ratione sui: & sic assumi non potuit, quia non omnes partes eius assumptibiles erant, vt ex dictis patet. tex.co.2.& inf.

¶ Ad primum ergo circa hoc obiectum dicendum, quòd quamuis Deus sit causa vniuersalis, est tamen maxime simplex. & ideo cum eo magis conuenit vniuersalis effectus vnitus, scilicet humana natura, in qua omnes naturæ congregantur quodammodo, quàm effectus vniuersalis non simpliciter vnitus: sicut est vniuersum, ex cuius partibus non efficitur vnum simpliciter: cum remaneant distinctæ in actu. In hoc art. 1.& 2. quæstiuncula.

¶ Ad secundum dicendum, quòd non decet in omnibus partibus vniuersi eandem perfectionem esse: & ideo magis congruum fuit, vt vna parte vniuersi assumpta, in totum vniuersum perfectio redundaret.

ARTICVLVS II.

B

Vtrum filius Dei humanam naturam assumere debuit.

3.q.4.5. De fide lib. 3.cap. circa medium.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur, quòd filius Dei humanam naturam assumere debuit in omnibus suppositis humanæ naturæ, quia vt Dam.† dicit quod est in assumptibile, est incurabile: sed humana natura curabilis est in omnibus suis suppositis: ergo in omnibus assumi debuit.

¶ 2 Præterea. Bonum est diffusiuum, & communicatiuum sui.

Universidad de Deusto
Biblioteca

sui. vt ex Diony. patet. 4. cap. de di. no. Cum ergo Deus sit summe bonus, & maxime in incarnatione suam bonitatem ostenderit. videtur quòd naturam quæ assumptibilis erat communiter in omnibus suis suppositis, assumere debuerit.

¶ 3 Præt. Christus venit ad satisfaciendum præcipue pro peccato naturæ, quod per vnum hominem in mundum intrauit: sed id qđ naturæ, secundum se debetur, debetur communiter, & æqualiter in omnibus suis suppositis: ergo filius Dei naturam humanã in omnibus suis suppositis assumere debuit.

SED CONTRA. Filius Dei ad hoc carnem assumpsit, vt pro nobis satisfaciendo principium humanæ salutis esset: cum ergo principium in quolibet genere vnum inueniatur, videtur quòd in vno tantum suppositio humanam naturam assumere debuit.

II 3.q.4.6. VLTERIVS. Videtur, quòd non debuerit assumere naturam humanam in aliquo ex stirpe Adæ generato. sicut enim dicit Apostolus ad Hebr. 7. talis decebat, vt nobis esset pontifex qui esset segregatus a peccatoribus: sed magis esset segregatus a peccatoribus si de stirpe peccatorum carnem non assumpsisset: ergo non debuit carnem assumere de stirpe Adæ.

¶ 2 Præt. Peccatum originale est peccatum naturæ, & non personæ nisi per accidens: non ergo requiritur ad satisfactionem, nisi quòd aliquis sit de humana natura: sed si aliquis homo fieret non de stirpe Adæ, constat quòd ad humanam naturam pertineret: ergo congrue pro natura humana satisfacere posset.

SED CONTRA. Medicina in loco vulneris debet apponi: sed humana natura est vitiata tantum in his, qui ex genere Adę descendunt, in quo omnes moriuntur. 1. Corinth. 15. ergo in aliquo ad eius stirpem pertinete, natura humana assumi debuit.

III VLTERIVS. Videtur, quòd naturam humanam assumere debuit in ipso Adam. Assumptio enim carnis ad satisfactionem ordinatur: sed decet vt idem qui peccauit satisfaciat. ergo naturam humanam in ipso Adam assumere debuit.

¶ Præterea. Talis debuit esse humanæ naturæ reparatio, vt nihil homini de sua dignitate periret: sed Adam in primo statu hoc habuit, vt nullius hominis auxilio ad suam salutem indigeret: hoc autem non sibi restituitur in alio homine humana natura assumpta: quia beneficio illius hominis indiget ad suam salutem. ergo non decuit humanam naturam in alio, quàm in ipso Adam assumi.

SED CONTRA. Contrariorum non est eadem causa: sed Adam causa fuit perditionis humanæ naturæ. ergo non decuit, vt ipse esset causa salutis humanæ naturæ. hoc autem contingeret si humana natura in ipso Adam assumpta esset. ergo hoc decens non fuit.

RESPONDEO. Ad primam quæstionem dicendum, quòd non fuit decens, quòd humanam naturam in omnibus suis suppositis assumeret, & hoc propter quatuor rationes. Primo, quia omnia suppositа humanæ naturæ non reducerentur ad plus, quàm ad tria suppositа. Cum enim assumens, & assumptum vniantur in eodem supposito: non possent esse plura suppositа naturæ assumptæ, quam naturæ assumentis. Secundo, propter finem assumptionis. est enim ad reparationem humani generis ordinata per modum cuiusdam mediationis inter Deum, & hominem. mediator autem qui vnitatem pacis facere intendit, vnus congrue debet esse. Tertio, propter vnitatem ipsius assumentis. sicut enim decuit, vt diuina natura tantum in vno supposito incarnaretur, ita decuit vt vna natura individua assumeretur. sic enim vnius ad vnum decenter facta est coniunctio. Quarto, propter dignitatem ipsius filii incarnati. vt sit ipse primogenitus in multis fratribus. Rom. 8. in spirituali generatione. Sicut etiam primogenitus creaturę in rerum emanatione ab vno principio. hæc autem primogenitura sibi non competeret, si plures numero humanæ naturæ assumptæ essent.

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, quòd per incarnationem propriæ assumitur natura, vt infra patebit: proprie etiam communem speciem plurimarum differentium personarum unam naturam dicimus uniuscuiusque personæ, scilicet duas naturas habentis: & in duabus perfecte naturis existentis: animæ, scilicet, & corporis. In domino autem Iesu Christo, non est communem speciem accipere: si quid prius fuit. Neque enim factus est, & primo curatur peccatum naturæ, vnde si aliqua natura assumptibilis nõ est, curabilis nõ est, nõ tamen oportet, vt si hæc natura individua illius personæ aliquid peæreat ex culpa sua: sed inconueniens est, vt aliquid naturæ deperiret, quæ cum bona esset, homo male vtendo ipsam corrupit. Tertium concedimus. d.5. in tex. q.1.ar.2.

bent. sicut econtra per hoc quòd vna persona infecit naturam humanam quæ in ipso erat, in omnes homines peccatum transmisit.

¶ Ad secundum dicendum, quòd sicut bonitas diuina quæ in creatione rerum se manifestat, omnibus se communicat, non tamen æqualiter: ita etiam prout se in incarnatione manifestat, præcipue quantum ad dilectionem humani generis, omnibus se communicat: non tamen eodem modo, & æqualiter: sed vni per gratiam vnionis, aliis per gratiam adoptionis, qui gratiæ non repugnant.

¶ Ad tertium dicendum, quòd aliquid debetur humanæ naturæ dupliciter. Vel vt sibi essentiale, & hoc inuenitur communiter in omnibus hominibus naturam habentibus humanam. Vel vt superadditum essentialibus principiis, siue sit per gratiam acceptum: siue operibus acquisitum, & hoc non inuenitur communiter in omnibus naturam habentibus. vnde ratio non procedit. Quartum concedimus.

¶ AD SECVNDAM quæstionem dicendum, quòd non fuit decens, vt aliunde quàm de stirpe Adæ, filius Dei humanam naturam assumeret, præcipue propter tria. Primo, ad seruandum iustitiam satisfactionis. Si enim de genere Adæ non fuisset, ad eum non pertineret pro peccato Adæ satisfacere. Secundo, ad perfectam reintegrationem dignitatis Adæ, qui hoc habuit vt ipse, & suum genus nulla alia creatura indigeret, quasi sustentante, & saluante, & hoc generi eius redditum non fuisset, si redemptus fuisset per aliquem, qui ad genus eius non pertineret. Tertio, ad seruandum dignitatem specialiter ipsius Adæ, qui in hoc quodam modo imaginem Dei singulariter habuit, vt sicut Deus cum sit ens primum, omnium entium principium est per creationem, ita etiam Adam cum sit primus homo, est principium omnium hominum per generationem, quod sibi deperiret, si Christus non de eius genere homo fieret.

¶ AD PRIMVM ergo quòd obiicitur, quòd debet esse segregatus a peccatoribus dicendum, quòd verũ est inquantum peccatores sunt, non inquantum homines sunt. venit enim peccatum destruere, & naturam saluare. vnde conuenientiam habuit in his quæ ad naturam pertinent: sed contrarietatem in his quæ ad peccatum spectant, quia neque contraxit, neque commisit peccatum.

¶ Ad secundum dicendum, quòd natura humana non fuit infecta originali peccato, nisi secundum, quòd ab Adam trahitur. vnde si Deus vnum hominem de limo terræ formaret, peccatum originale in eo non esset: & ideo satisfactio de originali non pertinebat indifferenter ad quemlibet hominem: sed ad quemlibet de genere Adæ. Tertium concedimus.

¶ AD TERTIAM quæstionem, dicendum, quòd nullo modo fuit decens, vt filius Dei in ipso Adam humanam naturam assumeret propter duo. Primo, quia Adam propria personalitate perfectus fuit, vnde in vnitatem personæ assumi non posset, nisi illa personalitas destrueretur, quod non decebat, vt supra de angelis dictum est. Secundo, quia cum per assumptionem fiat communicatio proprietatum, vt quicquid de homine, dicitur, de Deo dicatur, sequeretur vt diceretur, quòd Deus peccasset, quia Adam peccauit, quod est absurdum.

¶ Ad primum

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, quòd per peccatum Adæ fuit infectio personalis in ipso, & infectio naturæ creatæ in ipso, & propagandæ ab ipso, & pro infectione personali ipse gratia adiutus satisfacere potuit secundum quosdam, sed requirebatur aliquis qui pro peccato naturæ satisfaceret: & ideo non oportuit, quòd esset idem in persona cum Adam: sed idem in natura.

¶ Ad secundum dicendum, quòd nõ est inconueniens qđ de dignitate illius personæ aliquid peæreat ex culpa sua: sed inconueniens est, vt aliquid naturæ deperiret, quæ cum bona esset, homo male vtendo ipsam corrupit. Tertium concedimus.

nec est, nec aliquando fiet alius: sed Christus ex deitate, & humanitate in deitate, & humanitate Deus perfectus est idem & homo perfectus. Totam igitur humanã naturam. i. carnem & animam, & horũ proprietates siue accidẽtia assumpsit Deus, non carnẽ sine anima, nec animam sine ratione, ut heretici

ARTICVLVS III.

C Vtrum filius Dei carnem humanam assumpsit.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur, quòd filius dei carnem non assumpserit. Gala. 5. Caro concupiscit aduersus spiritum, sed in Christo talis pugna non fuit. ergo ipse veram carnem non habuit.

3.q.5.2.

¶ 2 Præt. In carne tantum est similitudo vestigii, sed similitudo vestigii tantum non sufficit ad assumptibilitatem, vt supra dictum est: † ergo caro assumptibilis non fuit.

q. præsenti art. 1. in o.

¶ 3 Præt. Maior est gratia vnionis, quam gratia fruitionis, sed caro nullo modo potest coniungi deo per fruitionem. ergo non potest coniungi per vnionem.

SED CONTRA. Ad Hebre. 1. Semen Abraæ apprehendit. & Ro. 1. Factus est ei ex semine Dauid secũdum carnẽ, sed semen non pertinet ad animam, sed ad carnem. ergo filius dei in humana natura non solum animam, sed etiam carnem assumpsit.

¶ Præt. Homo non nascitur ex homine, nisi per traductionẽ carnis, sed Christus non solum dicitur homo: imo etiam filius hominis: non nisi, quia de virgine natus est. ergo assumpsit carnem in humana natura.

II. VLTERIVS. Videtur, quòd carnem assumpsit: & non animã Io. 1. Verbũ caro factũ est, non aũt per conuersionẽ in carnẽ sed p assumptionẽ carnis. ergo solã carnem assumpsisse vr.

3.q.5.3.4. cõt. gent. cap.44.

¶ 2 Præt. Corpus non indiget, vt vniatur sibi anima: nisi ad hoc vt per ipsam viuificetur, sed ad hoc, quòd corpus viuificetur sufficit, quòd corpori viuificabili principium vitæ vniatur. cum ergo deus, qui est principium vitæ corpus sibi vniuerit: videtur quòd vnio corporis ad animam superflua fuisset.

¶ 3 Præterea. Habito aliquo quod est sufficiens operationis principium, non requiritur ad eandem operationem aliud principium: sicut ad illuminationem aeris qui illuminatur lumine solis, non requiritur lumen candelæ, sed Christus per intellectum diuinum sibi vnitum sufficienter omnia cognoscere poterat. ergo non requirebatur anima cognoscitiua & intellectiua, ad vnionem illam.

SED CONTRA. Christus curauit naturã nostram per hoc quòd eam assumpsit, sed principaliter venit ad curandum animas. ergo animam assumpsit.

¶ Præt. Mors corporalis non est nisi per separationem corporis a principio vitę. si ergo in Christo non fuisset aliud principium vitæ quàm ipsa deitas: cum caro a diuinitate nunquam fuerit separata: nunquàm Christus fuisset mortuus, quod expresse contradicit scripturæ.

¶ Præt. Sequeretur quòd deus esset immediatus motor corporis Christi, si anima caruisset, & sic nunquàm Christus fuisset fatigatus ex itinere. vt dicitur Io. 4. cum fatigatio non accidat nisi ex debilitate virtutis mouentis.

III. 3.q.5.7.4. contragẽt. c.45.op.pri mo.ca.20. 21.3.q.6.5 De fide li. 3.cap.6.

præsenti q. art. 1. q. 2.

2 VLTERIVS. Videtur quòd non assumpserit formam totius ex compositione partium resultantem. forma enim totius est illa, in qua sicut in natura communi particularia conueniunt. Sed Dama. † dicit, & habetur in litera, quòd in domino nostro Iesu Christo, non est communem speciem accipere. ergo in eo forma totius non fuit.

¶ Præt. Vt dicit Boetius † species est totum esse indiuiduorum, sed nihil in Christo fuit ex parte carnis & animæ quod totum esse ipsius Christi concluderet, quia habuit esse diuinum, non per animam, neque per corpus. ergo cum forma totius sit species in potentia, videtur quòd in Christo forma totius non fuerit.

In pri. lib primæ editi: in Porphi. & in. 2. cap. de specie in fi.

uoluerunt, sed & carnẽ & animã cũ sensibus suis. Vnde Ioã. Dam. *ait. Omnia quæ in natura plantauit dei verbum assumpsit. s. corpus & animam intellectualem, & horum idiomata. Totũ enim totus assumpsit me, ut toti mihi, gratificet salutẽ. Quod enim inassumptibile est, incurabile est.

3 ¶ Præt. In litera dicitur, quòd nomine humanæ naturę corpus & anima intelligitur: cum dicitur, Christum humanam naturã assumpsisse, sed constat quòd neq; corpus neq; anima est forma totius, ad minus secundum opinionem communiorem. ergo in Christo forma totius non fuit.

De fide Orthod. lib. 3. cap. 6. circa medium.

SED CONTRA. Forma totius in rebus animatis, resultat ex vnione vel coniunctione animæ ad corpus, sed in Christo anima fuit coniuncta corpori, alias corpus illud viuum non fuisset, ergo in Christo fuit forma totius.

¶ 2 Præt. Homines conueniunt specie adinuicem, secundum conuenientiam in forma totius, sed Christus fuit eiusdem speciei cum aliis hominibus. alias pro hominibus non satisfecisset, ergo in Christo fuit forma totius.

RESPONDEO. Dicendum, quòd secundum philosophum. †. 8. meta. diffinitio in hoc conuenit cũ numero, quòd sicut in numeris contingit quòd semper subtracta, vel addita vnitate, fit alius numerus, ita etiam in diffinitionibus, si addatur vel subtrahatur aliqua differentia, semper fit alia species: cum ergo omnes differentiæ sumantur ex essentialibus principiis oportet quòd si homini subtrahatur aliquid de essentialibus eius, non remaneat eadem species. cum ergo Christus fuerit eiusdem speciei cum aliis hominibus (alias enim verus homo non fuisset sed equiuoce homo diceretur: nec pro hominibus satisfaceret cõgruenter) oportet qꝓ omnia essentialia homini in Christo fuerint, & corpus & anima vegetabilis, sensibilis, & rationalis, & vlterius forma totius resultans ex coniũctione corporis & animæ, quę humanitas dicitur, & quia proprietates naturales ex principiis essentialibus causantur, oportet qꝓ in ipso fuerint oẽs naturales ꝓprietates, specię humanã consequentes. De aliis autem quæ per accidens speciem humanam consequuntur, siue sint defectus, siue perfectiones infra suo loco dicetur.

t.co.10.

AD PRIMAM Ergo quæstionem sciendũ quòd circa hoc fuerunt duo errores. Vnus fuit Manicheorum qui dicebant qꝓ Christus verũ corpus non habuit, sed tantum fantasticum. & ratio huius positionis videtur fuisse quia omnium visibilium auctorem posuerunt diabolũ. & ideo nihil huius ẽm veritatẽ in Christo fuit, in quo princeps mundi huius nihil habuit. Ioã. 14. Patet aũt qꝓ positio ista est falsa, & quantum ad radicẽ positionis, qa deũ creatorẽ oium visibiliũ & inuisibiliũ & fides tenet, & ratio demõstrat, cum a primo ente oporteat omnia entia esse vt patet ex † 2. metha. & etiam in se positio falsa est, quia veritatem humanitatis tollit, vt ex dictis patet † esset enim inuenire aliquam falsitatem vel simulationem in eo qui de se dicit. Ego sum via, veritas, & vita. Io. 14. Alius error fuit Marcionitarum, qui dicebant Christum corpus de virgine non assumpsisse, sed de cœlo apportasse, quod forte ortũ habuit ex opinione platonicorum, qui dicebant, animæ corpus terrestre omnino fugiendum esse, vt beatitudinem consequatur. Non enim credebant posse † fieri vt anima corpori terrestri vnita beata fieret: ponebant tamen animas corporibus cœlestibus vnitas, vt soli, & stellis, & lunę, beatas fore, vt † Augu. recitat in lib. 10. de ci. dei. & ideo animã Christi quæ summe beata fuit non terrestri, sed celesti corpori vnitã putauerũt Sed hæc etiam positio veritatem humanitatis tollit, quia quælibet forma naturalis determinatã materiam requirit, & ideo anima humana non ex qualibet materia quam perficit hominem facit, sed inquantum est forma talis corporis elementati. s. & debita proportione cõplexionati. vnde si Christus corpus terrestre non habuit, verus homo nõ fuit. his autem idem defectus cõtingit, qui & antiquis philosophis, vt † in primo de anima dicitur, de anima dicẽtes nihil de corpore dixerunt: opinãtes quãlibet animã cuilibet corpori adaptari, quod esse nõ potest cũ propriæ formæ respõdeat propria materia, et vnicuiq; agenti

t.co.3.4.5. supr. in o. huius art.

Cap. 27. & 30. tom. 5. Item serm. 139. de tẽpo. tom. 10

t.co.15.

Universidad de Deusto
Biblioteca

agenti determinata instrumenta, & ideo fides catholica quæ Christum verum hominem confitetur eum habuisse corpus ex quatuor elementis compositum, sicut nos habemus firmiter tenet.

¶ Ad primvm ergo dicendum, quòd cõcupiscentia carnis contra spiritum nõ causat ex ipsa carnis natura, sed ex vitiosa corruptione eius, quæ ex peccato primi parentis prouenit, sine qua filius dei, verã carnis naturã assũpsit.

De unione uerbi & carnis mediante anim.

In eodem lib. eodemque cap.

¶ Ad secundum dicendum, q̃ similitudo attenditur ſm formam. Corporis autem humani forma est anima rationalis: in qua imago dei consistit. & ideo in corpore humano non tantum est similitudo vestigii, sed etiam similitudo imaginis, inquantum animam habet. Nõ enim corpus humanum habet esse quoddam distinctum ab esse, quod dat sibi anima, quasi ab alia forma, per quam sit in eo similitudo vestigii tantum: sicut est in corporibus inanimatis: quia sic anima esset ens in subiecto, ſm q̃ subiectũ nominat ens subsistens in actu: quod ad rationem accidentis pertinet, vt in 2. de anima dicit † Commen.

Comm. 6.

¶ Ad tertium dicendum, quòd coniunctio animæ ad Deum per fruitionem consistit in operatione intellectus, & voluntatis: in qua corpus nullo modo communicat, quia exercetur talis operatio sine organo corporali, vt probatur in 3. de † anima. & ideo per fruitionem nullo modo corpus Deo vniri potest: sed coniunctio vnionis est ad esse in persona vna, corpus autem, & anima in vno esse communicant, quia anima est, quod quid erat esse huiusmodi corpori, vt in 2. de † anima dicitur. & ideo per modum vnionis in persona vna corpus Deo coniungi potest. Quartum & quintum concedimus.

t. co. 4. & 5.

t. co. 6. & in t. 8.

¶ Ad secvndam quæstionem est sciendum, quòd circa hoc etiam fuerunt duo errores. Vnus fuit Arrii & Eunomii: qui dicebant filium Dei carnem sine anima assumpsisse, quia opinabãtur diuinitatem sine anima corpus eius viuificare. Alius fuit error Apollinaris, qui dicebat in Christo corpus animatum fuisse cum anima carente sẽsu, & intellectu: vterque autem error, & veritati humanitatis derogat, & dignitati corporis Christi. Non enim potest esse, vt materia in aliquo esse perficiatur, nisi per aliquid, quod sit forma eius, vnde cũ Deus nullo modo forma corporis esse possit, quia oporteret eum esse partem, & non immaterialissimum, sequeretur quòd corpus Christi, si omnino careret anima, esset sicut corpus non viuum, & si careret anima sensibili, & rationali, esset sicut corpus plantæ, vnde esset multo minus nobile, quàm corpus nostrum. Similiter etiam cum de ratione hominis sit rationalem animam habere, si ea Christus caruisset: verus homo non fuisset. Hoc autem videtur eis cõtigisse ex hoc, quòd credebant animam corpori non vniri, sicut formam: sed magis sicut indumento, vt Plato dicit, secundum quòd † Greg. Nisse. narrat. per quem modum si Deus corpori vniretur: homo non diceretur: præcipue si ponatur, vt quidam posuerunt: animam de substantia Dei esse, quę omnia manifestam falsitatem continent. Et ideo horum, & aliorum prædictorum error excluditur in libro de † Ecclesiasticis dogmatibus sic. Natus est Dei filius ex homine non per hominem, id est, viri coitum, sicut Ebion dicit, sed carnem de virgine trahens, non de cœlo afferens: sicut Marcion affirmat, neq; in fantasia, ideſt absque carne, vt Valentinus dicebat: sed verum corpus non tantum carnem ex carne, vt Martianus dicit, sed verus Deus & verus homo, in deitate verbum patris, & Deus: in homine anima & caro, non sine sensu & ratione, vt Apollinaris posuit, neque caro sine anima, vt Eunomius dixit. Neque sic natus de virgine, vt antequam de virgine nasceretur, Deus non fuerit, sicut Antemon, & Marcellus dixerunt.

li. 2. de anima cap. 10.

Gennadius in li. de Eccles. dogm. cap. 2. habetur inter opera Aug.

¶ Ad primvm ergo circa hoc obiectum dicendum, quòd cum dicitur. Verbum caro factum est. sumitur pars pro toto, ideſt caro pro toto homine: sicut anima ponitur aliquãdo pro toto homine. Gene. 46. Omnes animæ quæ ingressæ sunt in ægyptum &c. Ideo autem carnem, quæ inferior pars est, dicere voluit, vt ostenderet per locum a minori, nihil in hominis natura esse, quod filius Dei non assumpserit.

¶ Ad secundum dicendum, quòd ad hoc quod corpus viuificetur, requiritur quòd sibi coniungatur principium vitæ per modum formæ, vt ex eis efficiatur vna natura communis: diuinitas autem forma corporis esse non potest, non enim ex deitate & corpore, vna communis natura resultat, & ideo ad hoc vt corpus Christi vnũ esse possit: requiritur aĩa quæ sit eius forma.

¶ Ad tertium dicẽdum, quòd sicut in † 2. de anima dicitur. Illud quo aliquid operatur primo, est forma eius, vnde cum intellectus diuinæ nõ possit esse forma in humanitate Christi: oportet q̃ illud quo homo sentit, & intelligit, sit aĩa sensitiua & intellectiua. Alia duo concedimus.

T. c. 25.

Ad tertiam quæstionem, sciendum est, quòd quidam posuerunt deum assumpsisse animam & corpus, non ita quòd ex eorum coniunctione aliqua humanitas resultaret: & hæc opinio similiter veritatem humanitatis tollit, & dignitatem corporis Christi non enim Christus verus homo esse potuit, nec corpus eius vere viuum: nisi anima corpori vnita fuisset, vt forma eius, ita quòd ex eis vnum quid efficeretur sed de hac opinione infra dicetur † distinct. 3. vnde dicendum, quòd sicut in Christo verum corpus, & vera anima fuit: ita & vera humanitas, id est natura humana ex coniunctione vtriusque resultans.

q. 2. artu. 1.

Ad primvm circa hoc obiectum, dicendum, quòd Damasc. dicere intendit, quòd non est facta vnio in vna natura, vt Euticiani posuerunt: & ideo vult, quòd ex coniunctione diuinitatis ad humanitatem, non resultet aliqua natura communis tertia, quia illa, nec esset diuinitas nec humanitas, sicut humanitas nec est anima, neque corpus: vnde Christus, neque esset deus, neque homo: sed tantum Christus: non autem intendit quòd ex coniunctione animæ ad corpus nõ resultet forma totius, per quam in specie cum aliis hominibus communicet.

¶ Ad secundum dicendum, quòd verbum Boetii veritatem habet in quolibet indiuiduo: quod subsistit in vna natura tantum, quia species comprehendit omnia essentialia principia subsistentis indiuidui, in natura speciei, & sic etiam humanitas comprehendit omnia essentialia Christi, secũdum q̃ in humanitate subsistit: sed illa persona hoc singulariter habet, vt in duabus naturis subsistat: & ideo species humana non colligit oĩa quæ illi personæ essentialiter conueniunt.

¶ Ad tertium dicendum, quòd cum dicitur nomine humanitatis corpus & animam intelligi, intelligendum est materialiter, sicut nomine totius intelliguntur partes, & non quòd totum proprie loquendo sit suæ partes: sed aliquid ex à partibus constitutum. Alia duo concedimus.

D. 969.

QVAESTIO SECVNDA.

Deinde quæritur de ordine assumptionis.

Et circa hoc quæruntur tria.

Primo. Vtrum vnam partem humanæ naturæ assumpserit mediante alia.

Secũdo. Vtrũ humanã naturã assumpsit mediãte aliquo alio.

Tertio. Vtrum omnes partes humanæ naturæ simul tempore assumpserit.

Articvlvs I.

a Vtrum assumpserit carnem mediante anima.

Ad primvm sic proceditur. Videtur quòd carnem non assumpserit mediante anima: remoto enim medio quo aliqua coniunguntur, extrema separantur: sicut patet in tabulis quæ per clauum cõiunguntur: sed in morte Christi separata est anima a carne: nec tamen separata est deitas a carne, ergo anima non est medium, quo deitas vnitur carni.

¶ 2 Præt. Vnum extremorũ quæ coniunguntur per medium magis coniungitur medio, quàm alteri extremo: sed caro non magis coniungitur animæ, quàm deitati (est enim caro ab anima separata in morte: non tamen a deitate) ergo diuinitas non est vnita carni mediante anima.

¶ 3 Præt. Deus in qualibet creatura est immediate per essentiam præsentiã, & potentiam. Similiter etiã animæ sanctæ cõiungitur immediate per gratiã. cum ergo maior sit coniunctio vnionis, quàm aliqua prædictarum: videtur q̃ quicquid assumitur ad vnitatẽ personæ, immediate diuinitati cõiungatur.

Epist. 3.

Sed contra, Augustin. ad Volusianum, † dicit. Filius dei assumpsit animam rationalem, & per eam sibi corpus aptauit, & ita videtur, quòd mediante anima filius dei carnem assumpserit.

¶ Præt. Multum distantia non coniunguntur nisi per medium, quod minus distat ab extremis, quàm extrema adinuicem: sed corpus plus distat a deitate, quàm anima. ergo corpus vnitur deitati mediante anima.

II. 3. q. 6. 2.

Vlterivs. Videtur, quòd non assumpserit animã mediante spiritu: impossibile enim est, vt per idem medium vniatur aliquid superiori, & inferiori, quia illud quo vnitur inferiori, est infra ipsum, illud autem quo vnitur superiori est supra ipsum: sed anima mediante spiritu vnitur corpori, quod est infra ipsum, vt quidam dicunt. ergo non vnitur deo qui est supra eam mediante spiritu.

Cap. 7

¶ 2 Præt. Medium oportet differre ab extremis, sed mens quę spiritus dicitur ab August. 12. super † Gen. non est extra essentiã animę, immo est id quod in anima nostra est sublimius, in qua imago dei inuenitur. vt idem August. 14. † de Trinit. dicit. ergo non assumpsit animam mediante spiritu,

Cap. 3.

¶ 3 Præt. Spiritus humanus differt in hoc ab angelico, quod est animę vnitus & carni, quod Angelo non conuenit: sed spiritus angelicus non est assumptibilis vt supra dictum est † ergo quòd spiritus humanus sit assumptibilis, est ex ratione animę, vel ex ratione carnis. ergo magis assumpsit spiritum mediante carne vel anima, quàm econuerso.

d. 2. q. 1. ar. 2. q. 2.

Sed contra. Ea quę sunt distantia, per aliquid vtrique proximum coniunguntur: sed spiritus proximus est Deo per similitudinem imaginis, quia & ipse deus spiritus est, vt dicitur Io. 4. Similiter etiam cum anima conuenit in hoc, quòd pars quędam animę est. ergo deus animam mediante spiritu assumpsit.

¶ 2 Præt. Sicut anima corpore, ita aliis partibus animę spiritus superior est: sed deus assumpsit corpus mediante anima. ergo eadem ratione assumpsit animam mediante spiritu.

III. 3. q. 6. 3. d. 2. q. 1. 3. d. 5. q. 1.

Vlterivs. Videtur quòd non assumpserit totum medians tibus partibus. illud enim quod conuenit toti ratione partium, non solum conuenit toti, sed etiam partibus. sed deitas non prędicatur de partibus humanæ naturæ (non enim dicimus quod anima sit deus: vel quòd corpus sit deus) prædicatur autem de toto cum dicimus deum hominem esse. ergo cum per assumptionem humanæ naturæ prædicetur deus de homine & econuerso, videtur quòd partes non assumpserit nisi mediante toto.

Vbi supra.

¶ 2 Præt. Alia est singularitas vniuscuiusque partis hominis, & singularitas diuinæ personę (vel incõmunicabilitas) quia partes sunt plures, sed persona assumens vna est: est autem eadem singularitas personæ assumentis & totius hominis: quia eadem est hypostasis vtriusque. vt dicit Dama. ergo videtur quod partes non assumpserit nisi mediante toto.

¶. 1. 2 artic. 2.

¶ 3 Præ. Creaturæ cui est vnita diuinitas debetur honor latriæ: vt infra dicetur † dist. 9. sed aliquibus partibus corporis Christi si essent separatæ, non deberetur honor latriæ. ergo partibus separatis a toto non est vnita diuinitas. ergo non est vnita partibus nisi mediante toto.

Sed contra. In morte Christi diuinitas partib' hominis scilicet, corpori & animæ, vnita mansit: sed tunc ex partibus cum coniunctæ non essent, totum non constabat. ergo non assumpsit partes mediante toto.

¶ 2 Præt. Quicquid conuenit parti & toti, per prius conuenit parti quàm toti: sed dicimus humanam naturam assumptam esse, & similiter partes eius. s. animam & carnem. ergo per prius assumpsit partes quàm totum, & ita non partes mediante toto assumpsit.

Resp. Dicendum: quòd est duplex medium. s. congruentiæ, & necessitatis. Medium congruentiæ est, quod facit ad decentem coniunctionem extremorum, quæ tamen nihilo minus esse illo esse posset. sicut pulchritudo facit ad decentem coniunctionem matrimonii, quia tamen amissa, matrimonium non soluitur. Medium autem necessitatis est, sine quo coniunctio extremorum esse non potest, sicut lumen coniungitur aeri mediante diaphanei tate, hoc tñ contingit dupliciter, quia vel est causa coniunctionis, vel est ad cõiunctionem consequens. Coniunctionis causa est medium, sicut aqua & aer in visu, quia per aerem redditur species visibilis ipsi visui. Consequens autem coniunctionem est, q̃ ex coniunctorum dispositione causatur, sicut aer vel aqua est medium in tactu, propter hoc oportet extremitates corporum se tangentium humidas esse, & ita oportet humiditatẽ aliquam intermediam esse. Medium autem quod est causa coniunctionis est duplex, quia vel coniungit effectiue, sicut homo reconcilians inimicos, dicitur medius inter eos, vel coniungit formaliter, sicut amor coniungit amicos, vt mediũ quoddã inter eos. sed vtrũque horum adhuc dupliciter contingit, quia medium necessitatis vel causa cõiunctionis est in actu, vt patet in vinculo quo aliqua colligantur, vel est causa coniungibilitatis, sicut siccitas in lignis causat coniungibilitatem ad ignem.

A

B

C

¶ His igitur visis, ad primam quæstionem dicendum, quod anima est quodammodo medium, quo corpus diuinitati vnitur. Sed sciendum, quòd si anima comparetur ad vnionem in actu, est medium congruentiæ tantum, non enim decet vt diuinitas corpori vniatur nisi habeat animam, Tũ quia est deo propinquior, Tum quia pluribus modis est Deo vnibilis quàm corpus, quia etiam per gratiam & gloriam, Tũ etiã quia corpori vnitur propter reparationem animæ. Si vero comparetur ad vnibilitatem, sic est medium necessitatis. sicut causans formaliter vnibilitatem in corpore. non enim corpus est vnibile seruato ordine ad finem vnionis, secundum quòd creatura rationalis præ aliis assumptibilis dicta est, nisi per hoc quòd particeps est imaginis dei mediante anima. vnde corpora inanimata vnibilia non sunt.

¶ Ad primum ergo dicendum, q̃ si tollatur medium, quod est causa coniunctionis in actu, necesse est vnita dissolui. sicut subtracto amore, hominum corda vlterius vnum non erunt, semper enim ablata causa aufertur effectus, subtracto tamen medio congruentiæ, quod ad decentiam vnionis faciebat, non est necessarium vnita dissolui. similiter autem non est necessarium, vt si tollatur medium. quod est causa coniungibilitatis, quòd vnio dissoluatur. potest enim esse vt causet coniungibilitatem etiam postquam abscesserit, dummodo remaneat ordo & possibilitas ad ipsum: quia forte coniunctio actualis medii non est causa coniungibilitatis ad extremum: sed potius coniungibilitas medii, sicut actualis consideratio principiorum est medium quo habitus conclusionum acquiritur, non tamen transeunte actuali consideratione principiorum, transit habitus conclusionis, eo quòd ad huc manet habilitas ad considerandum principia. vnde cum anima sit medium cõgruentiæ, & causans vnibilitatem in corpore, non oportet quòd abscedente anima, coniunctio diuinitatis ad carnem dirimatur, quia adhuc remanet in corpore habilitas & ordo ad animam, ratione cuius remanet in carne conuenientia vnionis, & vnibilitas ad diuinitatem.

D

¶ Ad secundum dicendum, quòd aliqua duo possunt esse magis coniuncta quàm alia dupliciter. Vel quia pluribus modis coniunguntur, & sic anima magis vnit carni quàm deitas, quia anima est forma eius, & hoc modo est medium formaliter vnibilitatem in ipso causans. Vel quia fortiori vinculo coniunguntur, & sic deitas magis vnitur carni quàm anima, quæ vnitur ei naturali vnione, propter quod separabilis est: diuinitas autem vnitur carni per gratiam increatam, quæ immutabilis est: & ideo illa vnio nunquam separatur.

E

¶ Ad tertium dicẽdum, quòd creatura ex seipsa receptibilis est diuini influxus in ipsam: & ideo non indiget medio quod faciat eam possibilem ad hoc quòd deus in ea sit per essentiam, præsentiam, & potentiam, neque etiam indiget medio congruentiæ, qa decentissimum est vt creatura a creatore non deseratur. similiter etiam anima secundum sui naturam capax est dei, corpus autem non est assumptibile per naturam corporis: sed inquantũ est perfectum anima rationali: & ideo non est simile.

¶ Ad secundam quæstionem dicendum, quòd secundum Aug. 12. super Gen. spiritus multipliciter dicit. Vno modo ipsum corpus subtile, vt aer. Alio modo corpus animæ omnino subiectum, sicut corpora sanctorum in resurrectione. primæ Cor. 15. Tertio

Cap. 7.

Universidad de Deusto
Biblioteca

modo quælibet anima brutorum. Ecclesiast. 3. Quis nouit si spiritus inmentorum &c. Quarto virtus imaginaria, primæ Cor. 14. Psallam spiritu psallam & mẽte. Quinto, ipsa mens hominis vel Angeli Ephes. 4. Renouamini spiritu mentis vestre. Sexto ipsa diuina substantia. Io. 4. Spiritus est deus. Nunc aũt loquimur de spiritu ꝑm q̃ pro mẽte ponitur. Vnde dicendum, quòd diuinitas mediante spiritu animã assumpsit, sicut anima mediante corpus. sicut enim corpus nõ est assumptibile nisi. per hoc q̃ habet animã, ita aia non est assumptibilis nisi p hoc quòd mens in ea est, p quã imaginẽ dei habet.

piens totum hominẽ, sine sui contaminatione assumpsit: & ab omnibus infirmitatibus liberauit. Ecce hic dicit, dei sapientiam per spiritum assumpsisse animam, & per animam corpus. Spiritus. n. ſ. pars animæ superior, maiori similitudine deo ꝓpinquat q̃ anima. ſ. ipsa eadem, secundũ inferiorem partem, & aia magis q̃ corpus: & ideo non

¶ Ad primum ergo circa hoc obiectum dicendum, quòd ratio illa procedit ex æquiuocatione spiritus, vt ex dictis patet.

¶ Ad secundum dicendum, quòd quamuis spiritus, ideſt mens non differat ab anima per essentiam, nisi mens dicatur potentia animæ, quæ quodammodo ab anima per essentiam differt. sicut proprietas a subiecto, tamen anima non ex hoc quòd est anima, assumptibilis est modo prædicto: sed ex hoc quòd mẽtem habet: & ideo mens est mediũ in anima assumptibilitatem causans.

¶ Ad tertium dicendum, quòd quamuis forma materialis non possit esse sine materia, tñ materia non dat esse formæ, sed cõuerso. ita etiã quamuis spiritus carni nõ vnitus assumptibilis nõ sit: magis tñ spiritus causat assumptibilitatẽ in corpore q̃ ecõuerso. Alia duo concedimus.

¶ Ad tertiam quæstionem dicendum, quòd partes originaliter sunt priores toto, quasi constituentes ipsum: totum aũt completue est prius partibus, quia ratio naturæ completæ inuenitur priꝰ in ipso toto, & ad partes eius peruenit mediante toto, inquantũ eius partes sunt. vnde etiã sunt in genere p reductionẽ. Et ideo dicendũ est, q̃ quodammodo mediantibus partibus assumpsit totum, inquantũ, scilicet partes originaliter humanã naturã constituebant, cui per se assumpto debebatur, quodãmodo aũt partes mediante toto, inquantũ ratio humanæ naturæ quæ p se assumptibilis est per prius inuenitur in toto, & per hoc in partibus.

¶ Ad primũ ergo dicendũ, q̃ quamuis de partibus humanæ naturæ deus non prædicet, tñ partes ille causant originaliter assumptibilitatem in toto, sicut hõ dicitur animal, non aũt corpus vel aia dicit aial, quãuis ex corpe & aia causetur in hoie, q̃ aial sit.

¶ Ad secundum dicendum, quòd est duplex singularitas, scilicet, singularitas naturæ, vt hæc humanitas, & singularitas subsistentis in natura, vt hic homo: non autem est facta vnio in singularitate naturæ, quia naturæ inalterabiliter vnitæ sunt: sed, est facta vnio in singularitate personæ, subsistentis in natura, quia idem Christus in vtraque natura subsistit. singularitas autem partium inquantum partes sunt ad naturam pertinet: & ideo non est eadem singularitas partium hominis & dei, sed est eadem persona hominis & dei, nec tamen sequitur quòd partes non causent assumptibilitatem in toto.

¶ Ad tertium dicendum, quòd in omnibus partibus quæ sunt de veritate humanæ naturæ etiam separatis, manet ordo ad totam naturam: & ideo remanet in eis assumptibilitas, & per consequens vnio, sicut in corpore Christi remansit anima separata. vnde & eis latria debereꝰ. si autem separarentur aliquæ partes quæ non essent de veritate humanæ naturæ: nõ remaneret in eis ordo ad naturam humanam, cui principaliter assumptio debetur: & ideo non remaneret vnio nec debitum latriæ.

¶ Ad quartum dicendum, quòd sicut corpus remanet vnitum post aiam, quamuis mediante aia vniatur, propter hoc, q̃ remanet in corpore ordo ad aiam, ita ẽt remanet ordo in partibus ad totũ, & propter hoc dissoluto toto adhuc remanẽt partes vnitæ.

¶ Ad quintum dicendum, quòd quamuis partes sint priores toto & causent totum: tamen aliquid est quod non conuenit partibus nisi in ordine ad totum, sicut quòd ordinentur in prædicamento. vnde ratio ex falsis procedit.

ARTICVLVS II.

Vtrum natura humana sit assumpta mediante gratia.

8.q.6.6. AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur, quòd natura humana assumpta sit mediante gratia. Sicut enim dicit Aug. in † 14. de Trinita. in rebus per tempus exortis summa gratia
13.c.19. & li.10.de Ci est, quòd deus in vnitate personæ homini nullis meritis præcedentibus copulatur: sed in his quæ fiunt per gratiam, gratia medium cadit. ergo natura humana vnit diuinitati mediante gra-

ui. de. cap. 29. & sup. Ioan. Tract. 82. fin.

incõgrue aĩa, dicitur assumpta per spiritum, & corpus per animam.

C

Quod uerbum simul assumpsit carnem & animam, nec caro prius est concepta quàm assumpta.

SED aũt quæritur utrum uerbum carnẽ, & aĩam assumpsit: an prius ³ aĩam q̃ ² carnem, uel carnẽ ² quàm animam, & utrum caro illa prius fuerit in utero uirginis concepta & postea assumpta uerissime & absq; ulla ambiguitate dicitur, quia ex quo hominẽ deus assumpsit totum assumpsit: simulque sibi uniuit animam & carnem, nec caro prius fuit concepta, & post modum assumpta: sed in conceptione assumpta & in assumptione concepta. Vnde Aug. in lib. de fide ad Petrum. Firmissime tene & nullatenus dubites, nõ

Cap.18.

¶ 2 Præt. Maior est vnio in persona, quàm vnio animæ beatæ ad deum per fruitionem: sed anima non potest vniri deo per modum fruitionis nisi mediante gratia. ergo nec natura humana potest assumi in vnitate diuinæ personæ nisi mediante gratia.

¶ 3 Præt. In illud q̃d facultatẽ naturæ excedit, natura non põt puenire nisi mediãte gratia: sed assumi in vnitatẽ diuinę personæ est maxime excedens facultatem naturæ. ergo in hoc natura nõ põt peruenire nisi p gr̃am eleuef. & sic idẽ q̃d priꝰ.

SED CONTRA. Corpus humanũ nõ est susceptibile gratiæ, & tamen assumptum est sicut & anima. ergo assumptio humanæ naturæ non est facta mediante gratia.

2 ¶ Præt. In his quæ miraculose fiunt, non requiritur aliquod medium disponens: sed assumptio humanæ naturæ miraculose est facta. ergo non oportuit quòd esset ibi gratia aliqua, quasi disponens humanam naturam in vnionem.

II.

VLTERIVS. Videtur quòd filius dei carnem assumpsit mediante spiritu sancto. verbum enim creatum non vnitur voci, nisi mediante spiritu: sed sicut verbum mentis humanæ vnitur voci, ita verbum diuinum vnitur carni, vt dicit† Augu. ergo illa vnio facta est mediante spiritu sancto.

lib.15.Tri. cap.11.

2 ¶ Præt. In omni coniunctione quæ fit per gratuitam voluntatem, amor medium cadit: sed vnio filii dei ad humanam naturã est huiusmodi. ergo in ea spiritus sanctus, qui est amor, mediũ est

3 ¶ Præt. Secundum August. & Hyl. Inter tres personas spiritus sanctus est nobis propinquior: sed id quod alicui magis propinquat, est medium quo magis distanti vnitur. ergo spiritus sanctus est medium, quo vnitur humana natura diuinæ.

SED CONTRA. medium magis vnitur vtriq; extremorum, quàm extrema adinuicem: sed spiritus sanctus non vnitur humanitati in persona. ergo non est medium vnionis.

III.

VLTERIVS. Videtur quòd nec vnio cadat medium inter humanam naturam & diuinam, nullum enim accidens cadit medium in aliqua substantiali vnione: sed vnio cum sit relatio, accidens quoddam est. ergo cum vnio diuinitatis ad humanitatem non sit accidentalis: sed in substantia, quæ hypostasis dicitur, videtur quòd in illa vnione medium cadere non possit.

2 ¶ Præt. Si vnio illa, res aliqua est, aut est æterna, aut temporalis. si æterna, cum compositionem non sit intelligere sine componentibus, vt dicit phylosophus, oporteret quòd homo ab æterno deo vnitus fuisset. si temporalis, cum vnio sit in vtroque extremorum, videtur quòd aliquod temporale in deo sit, quod est impossibile. ergo vnio non est aliqua res cadens medium inter humanam naturam & diuinam.

3 ¶ Præt. Si sit tẽporalis, cum oĩa temporalia præcesserint in operibus sex dierũ, oportet q̃ & vnio ista in operibus illis præcesserit, quod non videtur. ergo vnio non est aliqua res tẽporalis quæ mediũ inter diuinitatem & humanitatẽ cadere possit.

SED CONTRA. Relatio cadit medium inter extrema: sed vnio relatio quædam est, qua humanitas, & diuinitas vniri dicuntur. ergo mediante vnione: humana natura diuinæ vnita est.

RESP. Supposita distinctione in prædicto articulo præmissa: sciendum est, quòd in vnione humanæ naturæ ad diuinam nihil potest cadere medium formaliter vnionem causans: cui per prius humana natura coniungatur quam diuinæ personæ. sicut enim inter materiam & formam nihil cadit medium in esse, quod per prius fit in materia quàm forma substantialis: alias esse accidentale esset prius substantiali, quod est impossibile: ita etiam inter naturam & suppositum non potest aliquid dicto modo medium cadere: cum vtraque coniunctio sit ad esse substantiale, sed sicut aduentum formæ in materiam procedunt ordine fiendi disponẽtia formaliter & materialiter, quibus materia redditur idonea ad susceptionem formæ, ita etiam in humana natura inueniuntur quædam superaddita quibus redditur decens, vt assumatur a diuina persona. vt scientiæ & virtutes & huiusmodi. vnde ista possiunt quodammodo dici medium congruentiæ.

AD primam ergo quæstionem dicendum, quòd sicut in. 2. sen ten. 26. dist. Magister dicit, gratia dupliciter dicitur. Vno modo ipse deus gratis dans, vel gratuita voluntas eius. alio modo donũ aliquod gratis datum. primo ergo modo accipiendo gratiam: gratia est medium vnionis quasi vnionem efficaciter causans: quia gratuita sua voluntate sine meritis præcedentibus carnem assumpsit. Secundo modo accipiendo gratiam nõ cadit ibi aliquod medium

dium habituale donum. sicut vnionem vel vnibilitatem formaliter causans, sed solum est sicut medium congruitatis: aut etiam scientia & perfectio corporis & huiusmodi, quę decuit naturæ assumptæ non deesse. Nisi forte gratia ipsa vnio dicatur quæ est quoddam donum gratiæ gratis datum, quæ quomodo sit mediũ post dicetur.

¶ Ad primum ergo dicendum, quòd sicut ipsemet se exponit. Assumptio illa ad maximam gratiã pertinet, quia tam maximum donũ collatum est homini, vt esset filius dei nullis præcedentibus meritis. Vnde gratia diuina ibi signat voluntatem diuinam, vnionem gratis facientẽ, & non habitum aliquẽ, quo interueniẽte, vnio completa sit.

Cap.18.

¶ Ad secundum dicendum, quòd fruitio operationem quandã dicit, vnde per fruitionem anima vnitur deo; sicut operans operationis obiecto. hoc autem ad rationem perfectæ operationis pertinet; vt a potentia mediante habitu eliciatur. & ideo oportet q̃d vnio fruitionis mediante habitu gratuito fiat. vnio autem in persona est ad vnum esse personale: habitus autem non potest esse principiũ personæ subsistentis, sed est ad esse consequens. & ideo gratia non est medium in vnione personali: sicut vnionem formaliter causans.

¶ Ad tertium dicendum, quòd quàmuis assumi in vnitatem diuinæ personæ sit supra facultatem humanæ naturæ, non tamen exigitur aliquid formaliter humanam naturam eleuans ad talẽ assumptionem. tum quia quocunq; addito, talis natura a persona diuina in infinitum distaret. tum quia cum assumi per se naturæ conueniat, omnia autem accidentia præter rationem naturæ sunt, & ideo non poterit humana natura ſm id quod assumptibilis est, eleuari per aliquod accidens additum ad hoc, vt assumptibilior fiat, sed ad hoc, quòd assumatur; exigitur benignitas diuina humanam naturam ad tantam dignitatem gratis eleuans.

¶ Ad secundam quæstionem dicendum, quòd spiritus sanctus non potest dici in illa vnione medium, nisi sicut vnionem effecti ne causans, quæ quãmuis effectus totius trinitatis sit, tamen spiritui sancto appropriatur, vt infra dicetur dist. 4.

q.1. arti.2. q.1. t.co.90. ¶ Ad primum ergo dicendum, quòd etiam verbum creatum voci nõ vnitur mediante spiritu; nisi sicut per medium effectiuum vnionis, quia sicut dicit philosophus in secundo de anima. percussio respirati aeris ad arteriam est causa vocis, & per hunc etiã modum spirrtui sancto appropriatur efficientia carnis, cui verbum increatum vnitur.

¶ Ad secundum dicendum, quòd ea quæ per voluntatem fiunt: etiam mediãte amore fiunt, sicut efficiente causa: & sic etiam est in prædicta vnione.

in textu.& q.1.art.1. ¶ Ad tertium dicendum, quòd spiritus sanctus etiam dicitur propinquior nobis inquantum per ipsum omnia dona nobis donantur. vt in primo libro distin. 18. dictum est, & sic in idem redit cum prædictis.

¶ AD tertiam quæstionem dicendum est, quòd inter humanam naturã & diuinã necesse est cadere vnionem mediã: non sicut causam: sed sicut effectũ cõiunctionẽ naturarũ cõsequentẽ. Est enim natura relationis. vt in aliis rerum generibus causam habeat: qa minimum habet de natura entis, vt Commentator in † xi. methaph. dicit. vnde quãmuis relatio per se non terminet motum: quia in ad aliquid non est motus. vt probatur in. 5. phisico. & tamen ex hoc ꝓ motus per se terminatur ad liquod ens: de necessitate consequitur relatio aliqua. sicut ex hoc quòd motus alterationis terminatur ad albedinem consequitur relatio similitudinis ad omnia alba. similiter etiam ex hoc quòd motus generationis terminatur ad formã, consequitur hæc relatio ſm quam materia sub forma esse dicitur: ita etiam ex hoc quòd motus assumptionis humanæ naturæ terminatur ad personam: consequitur

t.co.10.

q.5.ar.1.in corpor. hæc relatio quæ dicitur vnio. vnde vnio est medium non sicut assumptionem causans: sed potius sicut eam consequens. sicut etiã dictum est supra. quòd aqua est medium in tactu ex hoc, quòd tangentia humectata sunt.

¶ Ad primum ergo dicendum, quòd nihil prohibet accidens esse medium in coniunctione substantiali: sicut coniunctionem sequens: impossibile est tamen vt sit mediũ coniunctionẽ causans.

¶ Ad secundum dicendum, quòd vnio relatio quædam tempo-

ralis est, quæ quidem realiter est in ipsa natura assumpta, sed est in persona assumente ꝺ secũdum rationem tantum: sicut & de aliis relationibus ex tempore de deo dictis, vt dominus & huiusmodi. vt in primo lib. dist. 30. dictum est. Et ramẽ sicut dominus realiter dicitur deus: non propter relationem dominii realiter in ipso existentem, sed propter potestatem coercendi creaturam, ex qua talis relatio causatur, ita ẽt dicit realiter vnitus, quia in eo realiter est psonalitas ad quã vnio terminat.

D.1089. 1.22.3.

¶ Ad tertium dicendum, quòd vnio illa præcessit in operibus sex dierũ. non in rõne seminali, sed in potentia obedientiæ tñ: sicut in costa adæ fuit, ut ex ea Eua mari posset.

Cap.6.

ARTICVLVS III.

Vtrum caro prius fuerit concepta quàm assumpta.

3.q.6.3. AD TERTIVM sic proceditur. videtur quòd caro prius fuerit concepta quàm assumeretur. quod enim non est, non potest assumi, sed caro per conceptionem efficitur ens. caro ergo prius fuit cõcepta q̃ assumeret.

¶ 2 Præt. motus semper præcedit tẽpore terminum motus: sed conceptio carnis terminata est ad vnionem sicut motus ad terminum. ergo conceptio vnionem præcessit.

SED CONTRA. Sola vnione communicatio proprietatum efficitur, vt quod de homine dicitur de filio dei dicatur, sed concipi proprie carnis est. si ergo conceptio carnis vnionem præcederet: filius dei de virgine conceptus non esset, quod est contra symbolum: ergo conceptio carnis vnionem non præcessit.

VLTERIVS videtur quòd caro prius fuerit assumpta q̃ animata. quod enim est primum in resolutione est vltimum in compositione: sed anima separata est a carne adhuc manente vnione carnis ad diuinitatem. ergo caro prius est assumpta a diuinitate quàm animaretur.

II 3.q.6.4.

2 ¶ Præter. Anima cum sit forma requirit propriam materiã. ſ. corpus organicũ in quo sit: hoc aũt sit per conceptionem carnis. ergo cõceptio præcedit animationem. sed conceptio carnis simul est cum ipsius assumptione. vt probatum est. ergo caro prius fuit assumpta quàm animata anima rationali.

hac q.ar.1. vbi sup. ad 2.q.

SED CONTRA. Caro vnitur diuinitati mediante aĩa. vt sup. habitũ est: sed extremũ nõ prius extremo coniungitur q̃ medio. ergo caro non prius est diuinitati vnita quàm animata.

III 3.q.6.4.

VLTERIVS videt quòd anima sit prius assumpta quàm copori coniuncta: extremum enim prius coniungitur medio quàm alteri extremorum: sed diuinitas vnitur carni mediante anima. ergo prius vnitur animæ q̃ carni: sed simul diuinitas & anima carni vniuntur. ergo diuinitas prius vnitur animę quàm carni.

¶ 2 Præt. Persona Christi ex tribus substantiis componi dicitur scilicet ex diuinitate, anima, & carne quorum supremum est deitas, & infimum est caro: anima autem est medium, sed prius diuinitas fuit quàm animæ & carni vniretur. ergo si medium cum extremis communicat, videtur quòd anima sit posterior deitate & prior carne: sed simul anima creata est & assumpta. ergo anima prius est assumpta quàm carni vniatur.

SED CONTRA. Aia nõ est prius assumpta q̃ creata: nec creata q̃ corpori infusa, quia creando corpori infunditur: & infundẽdo creatur. ergo anima non est prius assumpta q̃ carni vnita.

De fide li. 3.ca.11.circa princ.

RESP. dicendum, quòd nulla natura habet esse nisi in supposito suo, non enim humanitas potest esse nisi in homine. vnde quicquid est in genere substantiæ per se existens: rationem ypostasis habet vel suppositi, & quia vnio diuinitatis & humanitatis fit in ypostasi, vt dicit Dam.† ideo non potest esse: vt quod assumptum est prius fuerit q̃ assumeretur: nisi forte poneretur ꝓ assumptio rationes ypostasis rei assumptæ tolleret: quod est inconueniens. hoc enim sine corruptione assumpti accidere nõ posset. & ideo nullum horum trium est possibile. ſ. nec vt caro concepta prius fuerit: & postmodum assumpta: nec vt anima prius creata & postmodũ assumpta: neq; vt homo prius ex suis partibus constitutus sit: & postmodũ assumptus: sicut aũt ex dictis patet corpus assumptibilitatẽ habet ab aia: similiter ẽt partes essentiales assumptibilitatem hẽnt ex rõne: cuius sunt partes naturæ

Universidad de Deusto
Biblioteca

vnde erit vtrũque horum est ipossibile, vt. s. anima prius sit creata & assumpta, & post modum corpori coniuncta, & etiam quòd caro prius sit concepta & assumpta, & postmodum animæ vnitas sed hæc quatuor necesse est simul fuisse. s. conceptionem carnis: creationem animæ: coniunctionem vtriusque, & vnionem ad deitatem.

¶ Vnde patet respõsio ad primam quæstionem. non enim fuit, possibile quòd caro prius fuerit concepta & postmodum assumpta: quia si ante assumptionem cõcepta fuisset, propriã ypostasim habuisset. & tunc post assumptionem vel manssisset illa ypostasis, & sic non potuisset fieri vnio in ypostasi, vel non manssisset, & hoc sine corruptione carnis prius conceptæ accidere non posset. ratio enim ypostasis non est accidentalis rei, vt re eadem numero manente alia ypostasis esse possit.

¶ Ad primum ergo dicendum, quòd quamuis illud quod non est non possit assumi: tamen possibile est vt in eodem instanti in quo esse habet assumatur, vt sic esse rei assumptæ non præcedat assumptionem tempore, sed natura.

¶ Ad secundum dicendum quòd quamuis motus secundũ principium sui vel medium, non possit esse simul cum eo ad quod motus terminatur: tamen vltimum motus potest esse simul cum eo: sicut alteratio terminatur ad generationem: ita quòd in eodem instanti in quo alteratio terminatur forma substantialis introducitur: ita etiam in eodem instanti in quo conceptio terminatur quando caro primo concepta est tũc assumi potest, Et quia conceptio in instanti facta est, non differebat in ea primum medium & terminus, & ideo simpliciter loquendo conceptio simul fuit cum assumptione.

¶ Ad secundam quæstionem patet etiam respõsio ex prædictis. non enim est possibile vt caro prius assumpta sit & postmodum animata propter duo: tum quia assumptibilitatem habet ab anima, quam sibi anima conferre non potest antequam ei vniatur: tum etiam quia partes assumptibilitatem habent a toto vt prius dictum est.

¶ Ad primum ergo dicendum, quòd corpus assumptibile est. secundùm quòd ordinem habet ad animam & ad totum, quem ordinem habere non potest nisi postquàm animæ vnitum est & actu pars humanæ naturæ effectum, & tamen separata anima & dissoluto toto, adhuc remanet ille ordo in corpore secundum spem resurrectionis: sicut, & habitus acquisitus: vt virtus politica causatur per actualem operationem, & tamen transeunte actuali operatione remanet habitus. vnde patet quòd corpus non potest assumi antequàm animæ vniatur: & tamen si anima separaretur post vnionem: remanebit caro nihilominus assumpta & diuinitati vnita.

¶ Ad secundum dicendum, quòd forma præsupponit materiam propriam & dispositam: non ordine temporis, sed ordine naturæ: quia in eodem instanti in quo materiæ fit necessitas: ideſt in vltimo instanti dispositionis, inducitur forma substantialis, & ideo non oportet quòd prius rempore caro sit concepta quàm animæ vniatur.

Vbi sup. Ad tertiam quæstionem patet respõsio ex prædictis. nõ enim potuit anima prius assumi quàm carni vniretur cum assumptibilis sit per hoc, quòd est pars humanæ naturæ.

¶ Ad primum ergo dicendum, quòd extremum non semper prius tempore coniungitur medio quàm alterii extremorum: simul enim tempore aer patitur a colore & visus, sed tamen aer prius patitur ordine naturæ, quia passio aeris causat passionem visus: similiter etiam nõ est necessarium quòd prius tempore detas prius sit vnita animæ quàm carni.

¶ Ad secundum dicẽdum, quòd anima quàmuis sit dignior corpore: est tamẽ forma corporis: formæ autẽ nõ est vt tempore materiam præcedat, sed dignitate tantum: diuinitas autem non vnitur humanæ naturæ vt forma. vnde non est similis ratio vtrobique.

EXPOSITIO TEXTVS.

VOD autem humanæ naturæ.] Non est intelligendum per humanitatem animam & corpus, quasi proprie dici possit humanitas est anima & corpus: sed sicut in toto intelliguntur partes vt in domo paries & tectum: quæ tamen de toto non prædicantur. vnde etiam in auctoritate beati Hieronim. subditur. [Humanitas quæ ex anima concinetur & corpore. Non dicit quæ est anima & corpus. Errant ergo qui nomine humanitatis.] Per hanc proprietatem quæ ab eis humanitas dicitur, potest intelligi forma consequens partium compositionem corporis & animæ, in qua sicut in natura communi omnia individua cõmunicant: forte enim qui hoc posuerunt sapiebant opinionem Platonis qui posuit formas vniuersales in actu habere esse in natura præter materiam. sic enim secundum eum vt philosophus in primo metaphisi. dicit. Forma hominis erat sine carnibus & ossibus, & sine aliis partibus eius, & talem humanitatem sine corpore & anima isti assumptam ponebant. Et contra tales Dama. dicit in. 3. lib. cap. xi. Neque eam quæ nuda contemplatione consideratur naturam assumpsit. non enim incarnatio esset, sed deceptio & fictio incarnationis. Vel tangit, vt quidam dicunt, opinionem eorum qui dicebant Christum secundum quòd est homo, non esse quid sed qualiter se habens, quod infra tangetur dist. 6. Quod euidenter idem Ioannes.] Sciendum quòd magister accipit verba Ioan. Dama. sed non sensum. Inducit enim Dama. hæc verba ad confutandum errorem eorum qui dicebant in Christo vnã tantum naturam esse quasi confectam ex diuinitate & humanitate, sicut vna quædam natura conficitur ex anima & corpore, quæ signatur cum dicitur omnes homines esse eiusdem naturæ: nõ ita quòd in quolibet eorum anima & corpus sint vnius naturæ adinuicem comparata, sed quia ex his duobus vna natura conficitur: in qua omnes conueniunt, sed non ita est in Christo quòd ex humanitate & diuinitate vna communis natura resultet, quæ sit quasi communis species de pluribus prædicata, quę diuinitatẽ & humanitatẽ simul habeãt. Magister autẽ assumit hæc verba ad impugnandum positionem eorum, qui proprietatẽ quæ humanitas dicitur assumptam dicebant. Humanitas enim si consideretur vt communis, species est quæ in pluribus inueniturr. sm quem modum omnium hominum dicitur vna natura. sic autem cõmunis species humanitatis in Christo non est. non enim humanitas Christi est cõmunis in actu, sed est humanitas singularis. [Neque enim factus.] Videtur quòd hæc probatio nulla sit. multæ enim species sunt quæ non nisi de vno individuo prædicantur, vt sol & luna. Sed dicendum ad hoc, quòd secundum intentionẽ Magistri facile est respondere. Omnis enim species quę participatur a multis individuis, prædicatur de omnibus eis. vnde si species humana prout est communis, esset quid subsistens præter singularia: ipsa de omnibus prædicaretur. vnde si talẽ humanitatem Christus assumpsisset: homo qui est: Christus de omnibus hominibus prædicaretur. Secundum intentionẽ vero Dama. aliter est dicendum, quòd omnis natura communis inquãtũ huiusmodi in multis inueniri potest. Sed si aliqua species sit quæ in vno tantũ est individuo: hoc est propter aliquid aliud, quod non est de intellectu illius naturæ. vnde possibile est intelligere plures soles: sed singulare habet incommunicabilitatem per id quod est de ratione eius. s. per materiam quæ esset pars diffinitionis eius si diffiniretur vt ex. 8. Meta. patet. vnde non est possibile intelligi hunc hominem de pluribus prædicari. vnde patet q illud quod nec actu nec intellectu de pluribus dici potest, est singulare. huiusmodi autẽ est Christus, quare hoc nomen Christus, nõ significat vnã naturã communem resultantẽ ex vnione diuinitatis & humanitatis, sed vnam ypostasim subsistentem in vtraque natura. [Omnia quæ in nostra natura.] Intelligẽdum est de his quæ sunt de ratione humanę naturæ, sicut principia essentialia ipsius, vel etiam ea quæ ex principiis essentialibus consequuntur, vt naturales proprietates. vnde non est instantia de immortalitate quæ gratis primo homini concessa est [Et tamen prædicãt illum visibilem [Respõsio quare sol non inficitur ex hoc q radios suos per feces spargit hæc est, quia non cõmunicat cũ aliis corporibus in materia, vt simul agens patiatur, sicut ea quæ in materia communicãt dum agunt patiuntur vt in primo de gene. ra. dicitur. Anima autem communicat corpori in materia, non ex qua fit anima, sed in qua fit, & ideo ex coniunctione ad corpus inficitur. Diuinitas autem non communicat cum corpore neque in materia ex qua, cũ omnino sit immaterialis, neque sicut materia in qua: cum non vniatur corpori sicut forma eius.

DISTINCTIO III.

De carne quam uerbum assumpsit qualis ante fuerit, & qualis assumpta sit.

QVAERITVR etiam de carne uerbi, an prius q̃ conciperetur, obligata fuerit peccato. Et an talis fuerit assumpta a uerbo. Sane dici potest & credi oportet iuxta sanctorum attestationis conueniẽtiam, ipsam prius peccato fuisse obnoxiam, sicut reliqua uirginis caro: sed spiritus sancti operatione ita mundatam, ut ab omni peccati contagione immunis uniretur uerbo: pœna tamen non necessitate, sed uoluntate assumẽtis remanẽte. Mariam quoque totam spiritus sanctus in eam præueniens a peccato prorsus purgauit, & a fomite peccati etiã liberauit, uel fomitem ipsum penitus euacuando, ut quibusdã placet, uel sic debilitando & extenuando, ut ei postmodum peccandi occasio nullatenus extiterit.

t.co.5.6.7.

in textu & in diuisione textus.

I.cti.9.

DIVISIO TEXTVS.

OSTENSO quid filius dei in humana natura: & quo ordine assumpserit: hic ostendit quale sit quod assumptum est. Et diuiditur in duas partes. In prima parte determinat veritatem. In secunda mouet quasdã dubitationes circa veritatem determinatam ibi [Cum aũt illa caro, cuius.] Prima diuiditur in duas partes. In prima determinat conditionem carnis assumptæ, quæ fuit in ea per operationem spiritus sancti. In secunda determinat conditionem matris de qua assumpta est ibi [Mariam quoque totam.] Circa primum duo facit. Primo mouet quæstionem. Secundo determinat eã ibi [Sane dici põt.] Mariã quoq; totã. Hic ostendit cõditionem matris. Et circa hoc tria facit. Primo determinat conditionem eius ante conceptionem carnis assumptæ. Secundo conditionem ipsius in ipsa conceptione ibi [Potentiam quoque generandi.] Tertio conditionem eius post conceptionem ibi [Quod autẽ sacra virgo.] Circa secundum duo facit. Primo determinat quid collatum fuerit beatæ virgini in conceptione saluatoris. Secundo ex dictis quandam conclusionem elicit ibi [Ex his perspicuum fit.] Hic est triplex quæstio. Prima de sanctificatione beatæ virginis. Secunda de potentia generatiua qua saluatorem concepit. Tertia de annunciatione quæ per angelum facta est. De conditione enim carnis assumptæ, in sequenti parte distinctionis quærẽtur.

QVAESTIO PRIMA.

A

Circa primum quæruntur duo.

Primo. De tempore sanctificationis.
Secũdo. De effectu ipsius. De Sanctificatione enim aliorum quæstio pertinet ad quartum librum. dist. 6.

ARTICVLVS I.

A

Vtrum beata uirgo fuerit ante sanctificata quàm conceptio eius finiretur.

3.q.27.2. AD PRIMVM sic proceditur. Videtur, quòd beata virgo sanctificata fuerit antequam conceptio carnis eius finiretur. Sicut enim dicit Apostolus Roma. 11. Si radix sancta & rami: sed parentes comparantur ad prolem conceptam: sicut radix ad ramos. ergo sanctificatis parentibus virginis, sanctificatio ad ipsam peruenisset: sed si in parentibus sanctificata esset: sanctificatio conceptionem eius præcessisset. cum ergo credendum sit ei collatum esse quicquid conferri potuit: videtur quòd ante conceptionem sanctificata sit.

¶ 2 Præt. Bonum est efficacius ad agendum, quàm malum: cum malum non agat nisi in virtute boni: vt dicit Diony. 4. cap. de diui. nomi. sed per peccatum primi parentis: infectio originalis peccati in omnes homines pertransit. ergo multo fortius per sanctificationem parentum beata virgo sanctificari potuit, & sic idem quod prius.

¶ 3 Præt. Id quod est meritorium gratiæ: sanctificationi non repugnat: sed actus matrimonialis meritorius esse potest. ergo in ipso concubitu matrimoniali parentum beatæ virginis ipsa sanctificari potuit.

SED CONTRA. Quod non est, non potest sanctificari: sed beata virgo noc fuit, antequam conciperetur in vtero matris suæ. ergo non potuit ante conceptionem sanctificari.

¶ Præt. Vnigenito dei filio singularis conceptio & partus debebatur: sed Christi conceptio ex virgine matre fuit sine commistione viri. ergo non decuit vt mater eius conciperetur nisi per sexuum commixtionem: sed post statum naturæ corruptæ non potuit esse commixtio sexuum sine libidine, cum ergo libido illa, quæ est filia peccati ex peccato primorum parentum proueniens: sit causa originalis peccati in prole. vt Augustt. dicit: videtur quòd non potuit beata virgo sanctificari nisi post conceptionem.

t.4.de Ciu. de cap. 23.

VLTERIVS. Videtur quòd ante animationem sanctificata fuerit. Ambrosius enim dicit Lucę primo de Ioanne Baptista. Nõdũ illi inerat spiritus vitę, & iam inerat spiritus gratiæ: sed spiritus vitæ anima est. ergo in Ioanne Baptista gratia animam præueni: sed quod Ioanni baptistę concessum est, dubitari non debet beatæ virgini concessum eę. ergo & ipsa ante animationem sanctificata fuit.

II

¶ 1 Præterea. Hierem. primo dicitur. Antequam te formarem in vtero noui te, nec loquitur ibi de notitia, qua bonos & malos cognoscit. quia per hoc nulla prærogatiua ostenderetur ipsius Hieremiæ, ad quem dicta verba proferuntur. ergo oportet intelligi de notitia approbationis: sed hæc notitia est solum bonorum & habentium gratiam. ergo Hieremias antequam formaretur, gratiam habuit. ergo & antequam animaretur, quia anima non infunditur nisi formato puerperio. ergo multo amplius ante animationem beata virgo sanctificata fuit.

¶ 3 Præt. Ansel. in lib. de conceptu virginali dicit. Decebat vt illius hominis cõceptio de matre purissima fieret quæ ea puritate niteret, qua maior sub deo nequit intelligi: sed maior puritas fuisset in ea si anima eius nunquam infectionem peccati originalis habuisset, quàm si ad aliquod tempus habuerit, & postmodum mundata fuerit. ergo anima illa nunquam originali peccato infecta fuit: aut igitur caro sanctificata fuit, ante animationem, vel saltem in ipso instanti confusionis anima gratiam suscepit per quam immunis a peccato originali esset.

SED CONTRA. In partibus hominis est talis ordo quòd anima est deo propinquior quàm corpus: sed virtus alicuius agentis prius peruenit ad ea quæ sunt sibi propinquiora, & per ea ad magis distantia. ergo gratia sanctificationis a deo venit ad corpus per animam. ergo antequam animaretur, sanctificari non potuit.

¶ Præterea. Contraria nata sunt fieri circa idem: sed gratia sanctificationis præcipue originali peccato opponitur, cum ergo ante animationem in prole peccatum originale esse non possit, quia proprium subiectum culpæ, est anima rationalis, videtur quòd ante animationem, beata virgo sanctificata non fuerit.

III

VLTERIVS. Videtur quòd nec etiam ante natiuitatem ex vtero, sicut. n. dicit Augustinus ad Dardan. sanctificatio qua singuli efficimur templum dei, non nisi renatorum est, nemo autem renascitur nisi prius nascatur, ergo nullus habet gratiam antequam nascatur: sed sanctificatio est effectus gratiæ. ergo beata virgo in vtero matris sanctificata non fuit. Si dicatur, quòd est duplex natiuitas, scilicet, natiuitas in vtero quæ conceptio dicitur, & natiuitas ex vtero, quæ communiter natiuitas nominatur, & beatæ virginis regenerationem sanctificationis præcessit natiuitas in vtero: sed non natiuitas ex vtero.

3.q.27.1. Epistol. 57

CONTRA Dominus Ioannis 3. generationem spiritualem quæ est ex aqua & spiritu. vocat secundam dicens: oportet vos nasci denuo: sed si due natiuitates carnales præcessissent. spiritualis non diceretur secunda: sed tertia. ergo non est duplex natiuitas, vt dictum est.

¶ Præterea. Beatus Hieronymus dicit. Non mihi credas si tibi aliquid dixero quod ex veteri vel nouo testamento haberi non possit: sed de sanctificatione beatæ virginis in vtero nihil dicitur in veteri vel nouo testamento. ergo non est credendum eam in vtero sanctificatam fuisse.

SED CONTRA. Ecclesia non solemnizat nisi pro aliquo sancto, solemnizat autem natiuitatem beatæ virginis. ergo beata virgo sancta nata fuit. ergo antequam ex vtero nasceretur sanctificata fuit.

¶ Præterea. Lucę primo de Ioanne Baptista dicitur. Spiritu sancto replebitur adhuc ex vtero matris suæ: sed plus gratiæ collatum est beatæ virgini quàm alicui sanctorum, vt in litera ex verbis Augustini dicitur. ergo beata virgo adhuc in vtero matris spiritu sancto repleta fuit. ergo & sanctificata.

al. lit. hẽt.

RESPON. dicendum, quòd sicut dicit Dionysius 12. cap.

Universidad de Deusto
Biblioteca

de di. no. sanctitas est ab omni immunditia libera & perfecta & immaculata munditia. vnde cum sanctificari sit sanctum fieri, oportet quòd sanctificatio emundationem ab immunditia spirituali portat, prout nunc de sanctificatione loquimur: emundatio autem a spirituali macula. s. culpa sine gratia esse nõ potest: sicut & tenebra, non nisi per lucē fugatur. vnde sanctificatio tantum ad eos pertinet qui gratiæ capaces sunt, & quia proprium subiectū gratiæ est rationalis natura, ideo ante infusionem animæ rationalis, beata virgo sanctificari non potuit &c.

Luc. cap. 1.

Potentiam quoq; generandi absq; uiri semine uirgini præparauit. Ita enim uerba euangelii docent: ubi angelus uirginem alloquēs, ait. Spiritus sanctus superueniet in te, & uirtus altissimi obumbrabit tibi, & quod nascetur ex te sanctum, uocabitur filius dei. Cui sacra virgo respondit. Ecce ancilla domini: fiat mihi secundum uerbum tuum. Quod exponēs Ioannes ait. Post cō sensum autem sanctæ uirginis spiritus sanctus prœuenit in ipsam secūdum verbum domini, quod angelus dixit, purgans ipsam, & potentiam deitatis uerbi recepti-

Ad primam ergo quæstionem dicendum, quòd nullo modo in parentibus sanctificari potuit: neque etiam in ipso actu conceptionis eius. Conditio enim specialis personalis a parentibus in prolem non transit: nisi sit ad naturā corporalem pertinens: vt grammatica patris in filium nō transit, quia perfectio personalis est. vnde & sanctificatio parentum in beatam virginem trāsfundi nō potuit nisi curatum esset in eis non solum id quod per sanæ est: sed etiam id quod est naturæ: inquantum huiusmodi: quod quidem deus facere potuit, sed non decuit. perfecta enim naturæ curatio ad perfectionem gloriæ pertinet, & ideo sic in statu viæ parentes eius curati non fuerunt, vt prolem suam sine originali peccato concipere possent, & ideo beata virgo [d] in peccato originali fuit cōcepta, propter quod beatus Bernar. † ad Lugd. scribit conceptionem illius celebrandam non esse, quamuis in quibusdam ecclesiis ex deuotione celebretur: non considerando conceptionem, sed potius sanctificationem: quæ quando determinate fuerit, incertum est.

D. 370.
Epist. 174.

¶ Ad primum ergo dicendum, quòd si radix est sancta secundū id quod est radix, & rami sunt sancti, quia non potest arbor bona fructus malos facere. Matth. 7. vnde Apostolus vult ibi probare, quòd si antiqui patres sancti fuerunt per fidem & spem, populus ex eis secundum carnem descendens, sanctus erit quando corda filiorum conuertentur ad patres: parētes autem beatæ virginis radix eius fuerunt per actum naturæ propagationi deseruientem, vnde nisi natura in eis sanctificata fuisset: non potuit ex eis sancta proles concipi, sed vitiata propter vitium naturę in eis remanens: non autem fuit in eis natura sanctificata.

¶ Ad 2m dicēdum, quòd gratia sanctificans non omnino directe opponitur peccato originali, sed solum prout peccatum originale personam inficit. Est enim gratia perfectio personalis, peccatū vero originale directe est vitium naturæ, & ideo non oportet q gratia sanctificans a parentibus traducatur, si peccatum originale traducatur, sicut & originalis iustitia cui directe opponit traducta fuisset.

I

¶ Ad tertium dicendum, quòd concubitus quo beata virgo concepta fuit, meritorius creditur: non per gratiam omnino purgatē naturam, sed per gratiam perficientem personas parentum, & ideo non oportuit quòd in prole concepta, statim sanctitas esset non propter repugnantiam actus matrimonii ad sanctitatem, sed propter repugnantiam vitii naturę nondum curati.

Ad secundum quæstionem dicendum, quòd sanctificatio beatæ virginis non potuit esse decenter ante infusionem animę: quia gratiæ capax nondum erat. sed nec etiam in ipso instanti infusionis, vt. s. per gratiam tunc sibi infusam conseruaretur ne culpam originalem incurreret. Christus enim hoc singulariter in humano genere habet, vt redemptione non egeat, quia caput nostrum est, sed omnibus conuenit redimi per ipsum. hoc autem esse non posset, si alia anima inueniretur quæ nunquàm originali macula fuisset infecta, & ideo nec beatæ virgini: nec alicui præter Christum hoc concessum est.

K

¶ Ad primum ergo dicendum, quòd hæc verba de Ioanne Baptista dicuntur pro tempore illo, quando ad ingressum matris dei exultauit in vtero, quod fuit in sexto mense a conceptione eius, vt verba angeli ostendūt Luc. i. vnde constat quòd tunc animam rationalem habebat, & ideo vel per spiritum vitæ non intelligitur anima rationalis, sed respiratio exterioris aeris. vel dicitur spiritus vitæ: si de anima intelligatur nondum inesse, quia nondum manifestabatur per modum quo dicuntur res fieri quādo innotescunt.

¶ Ad secundum dicendum, quòd loquitur de notitia approbationis, quæ quāmuis sit tantum habentium gratiam, non tamen est eorum solum quando gratiam habent: sed ab eterno. vnde talis notitia potuit esse Hiere. ante eius formationem: non tamen sanctificatio, quæ tamen esse potuit ante egressionem ex vtero,

F & ideo tempus notitiæ & sanctificationis distinguit dominus dicens. priusquàm te formarem in vtero noui te, & antequàm exires de ventre sanctificaui te.

¶ Ad tertium dicendum, quòd hæc puritas soli homini deo debebatur, vt ipse quasi vnicus redemptor humani generis nulla peccati seruitute teneretur: cui competebat, omnes a peccato redimere, vnde non hanc puritatem, sed sub hac maximam virgo mater eius habere debuit.

G

Ad tertiam quæstionem dicendum, quòd [d] beata virgo ante natiuitatem ex vtero sanctificata fuit, quod colligi potest ex hoc quòd ipsa super omnes alios sanctos a peccato purior fuit, vt exhac littera habetur: veluti diuinæ sapientiæ mater electa in quam nihil coinquinatum incurrit, vt dicitur Sap. 7. vnde cum hæc puritas in quibusdam fuisse inueniatur, vt ante natiuitatem ex vtero a peccato mundarentur: sicut de Ioanne Baptista, de quo legitur Luc. i. Spiritu sancto replebitur adhuc ex vtero matris suę, & de Hiere de quo dicitur Hiere. i. Priusquàm exires de ventre sanctificaui te: non est dubitandum hoc multo excellentius matri dei collatum fuisse.

D. 843.

¶ Ad primum ergo dicendum, quòd verbum Augusti. intelligendum est de regeneratione quæ fit per legem communem, quòd notatur in hoc quod dicit. qua singuli efficimur templum dei. hæc enim sanctificatio fit per sacramenta quæ per ministros ecclesiæ dispensantur, quorum operationi qui in maternis vteris sunt subiacere non possunt: sed deus sacramentis gratiam non alligauit. vnde præter hūc modum in maternis vteris aliquos quodam priuilegio sanctificat.

H

¶ Ad secundum dicendum, quòd si regeneratio quæ est per legem communem sumatur, oportet verbum domini quod dicitur Ioannis. 3. Nisi quis renatus fuerit &c. intelligi de natiuitate ex vtero, quæ simpliciter natiuitas dicitur. & hoc ipse textus sonare videtur, cum dicit: ex aqua & spiritu. Si autem sumatur pro qua cunque regenerationę gratiæ, sic oportet intelligi de natiuitate in vtero: non tamen oportet quòd regeneratio spiritualis quæ est per sacramenta secunda dici non possit, quia illæ duæ in vno cō ueniunt secundum quòd contra tertiam diuiduntur. vtraque enim illarum naturalis est, hęc vero spiritualis.

¶ Ad tertium dicendum, quòd quamuis sanctificatio beatæ virginis in vtero expressa in scriptura veteris & noui testamenti nō legatur: tamen pro certo haberi potest ex his quæ ibi leguntur. si enim Ioannes & Hieremias, qui Christum prænunciauerunt sanctificati sunt, multo magis virgo quæ Christum genuit.

I

Articvlvs. II.

Vtrum beatissima uirgo per sanctificationem in utero fuerit totaliter ab originali mundata.

3. q. 27. 3.

[D] SECVNDVM sic proceditur. Videtur quòd per sanctificationem in vtero dei genitrix a peccato originali totaliter mundata non sit. remota enim macula, reatus remanere non potest: sed post sanctificationem originalis peccati adhuc reatus manet in ea, quia si ante mortē Christi defuncta fuisset diuina visione caruisset. ergo per sanctificationem a macula originali liberata non fuit.

¶ Præt. Nihil quod ad virtutem promouet ei subtrahendū fuit cui virtutis perfectio debebatur, sed fomes, ad virtutem promouet. vnde & paulo petenti a se carnis stimulum amoueri dictum est, virtus in infirmitate perficitur. 2. Corī. 12. ergo cū matrem dei summa virtutis perfectio deceret, fomes ab ea per sanctificationem remoueri non debuit.

¶ Præt. In littera Magister dicit, quòd caro Christi antequàm conciperetur obnoxia fuit peccato, sicut & reliqua caro virginis sed caro non est peccato obnoxia nisi ratione fomitis, ergo per sanctificationem in vtero fomes ab ea remotus non fuit.

SED CONTRA. Beatæ virgini aliquid vltra legem communem conferendum fuit, sed sanctificatio quæ fit per legem cō munem aufert culpæ maculam, fomite remanente, ergo in beata virgine fomitem ex toto remouit.

¶ Præt. Corruptio fomitis est causa, quare dicere non possumus, peccatum non habemus. hoc enim Adam in primo statu dicere potuit, sed vt ex littera habetur, beata virgo hoc dicere potuit

II 3. q. 27. 4. q. nou. test. q. 73.

re potuit, ergo in ipsa fomes non fuit.

VLTERIVS. Videtur quòd per sanctificationem in vtero, immunitatem a peccato actuali consecuta non sit. sicut enim dicit August. in libr. de quæstio. veter. & nou. testa. Maria per quam gestum est mysterium incarnationis saluatoris: in morte dñi dubitauit: nō tñ in dubitatione persāsit: sed dubitatio de fide peccatū est. ergo nō fuit a peccato oino immunis.

¶ Præt. Ambro. dicit super illud Lucæ primo. Spiritus sanctus superueniet in te. Spūs sanctus in virginem superueniens mentem ipsius ab omni sorde vitiorum castificauit, sed sordes vitiorum ex peccato consequuntur. ergo beata virgo post primam sanctificationem peccauit.

¶ Præt. Augu. di it in libro de perfectione iustitiæ. Esse sine peccato de solo vnigenito in hac vita dici potest. ergo de beata virgine dici non potest.

Epist. 174. Tom. 2.

SED CONTRA. Ber. in epistolaa ad Lugd. dicit. Puto quòd eo piosior gratia sanctificationis in ipsam descendit, quę non solum ortum eius sanctificauit: sed eam ab omni peccato deinceps custodiuit immunem. ergo per primam sanctificationem immunitatem ab omni peccato consecuta est.

¶ Præt. Sapientiæ primo dicitur. In malivolam animam non introibit sapientia, nec habitabit in corpore subdito peccatis: sed dei sapientia non solum animā virginis intrauit, sicut & de cęteris dicitur Sap. 7. In animas sanctas se transfert: sed & corpus ei[us] inhabitauit, carnem de ea assumens. ergo in ea nullum peccatum fuit, quod colligi potest ex eo quod dicitur Canti. 4. Tota pulchra es amica mea & macula non est in te.

III 3. q. 27. 4.

VLTERIVS. Videtur quòd per secundam sanctificationem quæ in conceptione saluatoris fuit, confirmationem in bono consecuta non fuerit, quod enim quis iam habet adipisci vl eius nō potest: sed si beata virgo ex prima sanctificatione immunitatem a peccato habuit, ex tunc confirmata fuit, non enim certitudo impeccabilitatis habetur, nisi per iustitiam confirmatam. ergo per secundam sanctificationem, confirmationem gratiæ adepta non est.

¶ Præt. In nullo qui purus viator fuerit liberum arbitrium confirmatum ad iustitiam comprobari potest, potentia enim peccandi & potentia moriendi, ex eodem passu currere videntur, vt non prius tollatur potentia peccandi quàm potentia moriendi: sed a abet virgo etiam postquam saluatorem concepit ante mortem suam pura viatrix fuit. ergo in ea confirmatio iustitiæ non fuit.

¶ Item videtur quòd nec tunc penitus a fomite liberata fuerit, est enim vnus effectus fomitis, vt infecti fomite originalem culpam in prolem generando trasfundant: sed si per impossibile ponatur beatam virginem alium post Christum ex carnali copula generasse, peccatum originale in illum transfudisset. ergo in ea aliquo modo post secūdam sanctificationem fomes remansit: sed confirmatio vnius oppositorum non potest contingere quamdiu aliquid de oppposito remanet. ergo beata virgo confirmata non fuit per secundam sanctificationem.

SED CONTRA. Ambro. dicit in libro de vir. beatæ virginis. Impossibile fuit vterum virginis quē dei filius inhabitando consecrauit, alienæ copulę coitu incestari: sed eadē ratione, nec aliud peccatum in ea esse potuit. ergo confirmata fuit.

¶ Præt. Vbi est plenitudo lucis, habilitas ad tenebram non remanet: sed in conceptione Christi beata virgo tota lumine plena fuit, concipiens illum qui est splendor gloriæ patris. Heb. 1. vnde dicitur Ezech. 44. Ingressa est gloria domini templum, & resplenduit. ergo post illam sanctificationem confirmata fuit.

RESPON. Ad primam quæstionem dicendum, quòd duplex sanctificatio beatæ virginis esse dignoscitur. prima qua in vtero sanctificata fuit. secunda in conceptione saluatoris, & quia sanctificatio emundationem a culpa dicit, quæ sine gratia esse non potest, gratiæ autem est firmitatem quandam facere: ideo effectus sanctificationis in generali est duplex, scilicet emundare, & confirmare. & quantum ad vtrumque secunda sanctificatio perfecit primam. in prima enim secundum quòd ab omnibus communiter tenetur a peccato originali, quantum ad maculam & reatum purgata fuit: sed de emundatione eius a fomite diuersimode opinantur. quidam enim dicunt quòd per primam sanctificationem fomes ex toto sublatus est. Cui contradicit quod in litera ex verbis Damasce. † dicitur, quòd in secunda sanctificatione superue-

De fide catholi. lib. 3. cap. 2. circa medium &

A uit in eā spiritus sanctus, eam purgans, quod non potest intelligi nisi de purgatione a fomite, quia peccatum actuale non commiserat, vt dicit Aug. Et ideo alii dicunt quòd quantum ad aliquid purgata fuit a fomite in prima sanctificatione & quantū ad aliquid fomes remansit, quod etiam diuersimode distinguitur. quidam enim dicūt, quòd subtractus fuit inquantum est inclinans ad malum, remansit autem inquantum difficultatem est præbens ad bonum, quos duos fomitis effectus Apostolus notat Roma. 7. dicens. non enim quod volo bonū hoc ago: sed quod odi malum hoc facio. Hoc autem non videtur posse stare, quia secundum idem ex quo est pronitas ad vnum contrariorum, est difficultas ad alterum siue sit habitus aut forma aliqua, sicut gravitas trahit deorsum & causat difficultatem in ascensu siue etiam sit priuatio siue defectus. sicut debilitas virtutis motiue facit promptitudē ad casum & difficultatem in progressu, vnde non potest esse vt fomes tollatur, secundum quòd inclinat ad malum, & remaneat secundum q causat difficultatem ab bonum. Et ideo dicunt alii quòd fomes est corruptio personæ, inquantum impellit ad malum, & inquantum facit difficultatem ad bonum, & sic pœnitus in prima sanctificatione, subtractus est a beata virgine. Est etiam corruptio naturæ, ratione cuius infectio originalis per actum naturæ in prolem transit, & sic remansit post primam sanctificationem, sic tamen ab eo purgata est in secunda, vt prolē sine omni originali peccato conciperet. Hoc etiam non videtur esse conueniens, quia sicut dictum est in 2. lib. corruptio originalis quantum ad id quod culpæ est, transit in prolem a patre, quantum vero ad id quod tantum pœnæ est sicut sunt corporis passibilitates transit in prolem a matre, quæ materiam ministrat. vnde non videtur esse causa quare Christus conceptus sit sine originali, purgatio matris a fomite secundum quòd inficit naturam eius: sed magis quia sine virili copula natus est: quam causam Ansel. assignat in libro de conceptu virginali. defectus autem pœnales non necessitate: sed voluntate assumpsit. Et præterea cum idem fomes sit per essentiam, qui est naturæ & personæ corruptio, si remanet inquantum est corruptio naturæ non potest essentialiter tolli fomes personam corrumpens. Vnde relinquitur vt alii dicunt, quòd fomes per essentiam post primam sanctificationem remanserit: sed impeditus est per gratiam sanctificantem ne in peccatum inclinaret aut a D bono retraheret, contingit enim habitum aliquando ligari ne in actum exire possit, sicut scientia per ebrietatem, vt dicit philosophus in 7. Ethi. in secunda vero sanctificatione essentialiter fomes ille subtractus est.

cap. 12. circa finem. lib. de Hęr. & Gtā. lib. 36.

d. 31. q. 1. ar. 1. 1. o. d. 32. q. 2. ar. 1. o. & 3. d. 1. q. 1. 3. 5. d. 1. q. 2. 2. q. 2. ca. 3. q. 70. art. 2. 4.

ca. 13. & 2.

ca. 5. & 12.

¶ Ad primum ergo dicendum, quòd si beata virgo ante passionem Christi defuncta fuisset ad dei visionem non admitteretur, sicut nec alii antiqui patres. quamuis enim in eis remotus esset reatus ad personam pertinens, remanebat tamen reatus naturæ, qui per passionem Christi sublatus est.

¶ Ad secundum dicendum, quòd fomes non per se promouet in bonum: sed per accidens, inquantum est in natura corrupta. ex hoc enim quòd inclinat ad malum, quæ quidem inclinatio personæ parnum malum est: occasionem præbet vitandi maximum malum, scilicet, superbiam, si tamen hoc malum aliter vitaretur, simpliciter melius esset fomitem non esse, sicut comestio serpentis per accidens iuuat inquantum aliquem a lepra liberat, cuius tamen comestio homini sano simpliciter vitanda est: & ideo beatæ virgini quæ simpliciter sanata fuit a peccato, fomes ad perfectionem virtutis non contulisset, si ad malum eam inclinasset.

E

¶ Ad tertium dicendum, quòd caro virginis ante conceptionē dicitur fuisse peccato obnoxia propter fomitem, qui essentialiter remanebat: quamuis impeditus esset, vt dictum est.

¶ Ad quartum dicendum, quòd illa sanctificatio beatæ virginis excellentior fuit sanctificationibus aliorum, quod sic patet: in sanctificatione enim quæ fit per legem communem in sacramentis, tollitur culpa: sed remanet fomes inclinans ad peccatū mortale & veniale: sed in sanctificatis ex vtero non manet fomes, secundum quòd inclinans est ad mortale: sed tamen remanet inclinatio fomitis ad venialia, vt patet in Hieremia, & Ioanne Baptista qui peccatum actuale habuerunt, non mortale: sed veniale: sed in beata virgine inclinatio fomitis oino sublata fuit, & quantum ad veniale, & quātum ad mortale, & quod plus est, vt dicitur, gratia sanctificationis: non tantum repressit in ipsa

Universidad de Deusto
Biblioteca

motus illicitos: sed etiam in aliis efficaciam habuit, ita vt quamuis esset pulchra corpore, a nullo vnquam concupisci potuit.

¶ Ad quintum dicendum, quòd necessitas peccandi saltem venialiter prouenit in nobis, ex inclinatione fomitis, quæ in beata virgine non fuit fomite ligato, vt dictum est.

¶ Ad secundæ quæstionem dicendum, quòd sicut in prima sanctificatione fuit quædã inchoatio emundationis: remoto peccato originali quantum ad culpam, & ligato fomite: ita etiam fuit quædam inchoatio confirmationis, quia per gratiam sanctificantem, immunitatem a peccato deinceps consecuta est: quę quidem immunitas a tribus causabatur, scilicet, ex ligatione fomitis, qui ad malum non incitabat, ex inclinatione gratiæ, quæ in bonum ordinabat, quamuis nondum per eum liberum arbitrium esset in fine vltimo stabilitum: sicut est in beatis, qui ad finem viæ peruenerunt, & iterum ex conseruatione diuinæ prouidentiæ, quæ eam intactam custodiuit ab omni peccato: sicut & in primo statu hominem ab omni nocuo protexisset.

¶ Ad primum ergo contra hoc obiectum dicendum, quòd dubitatio quæ sonat infirmitatem fidei, sine peccato esse non potest: nec talis dubitatio in beata virgine fuit, in tẽpore passionis: sed in ea remansit fides firmissima: etiam apostolis dubitantibus: sed fuit in ea quędam dubitatio admirationis: dum cõsiderabat eum quem tam digne genuerat: sic ingnominiosè tractari.

¶ Ad secundum dicendum, quòd sordes vitiorum, a quibus in conceptione saluatoris beata virgo castificata dicitur: non fuerũt aliqua peccata venialia: sed reliquiæ quædam originalis peccati: sicut recedente habitu adhuc aliquæ dispositiones manent. Vel dicendum, quòd castificatio a sordibus vitiorum non intelligitur remotio existentium: sed impedimentum futurarum sordium.

¶ Ad tertium dicendum, quòd esse sine peccato dicitur esse proprium Christo, quia ipse nũquam, nec actuali, nec originali macula infectus est: sed virgo mater eius, fuit quidem peccato originali infecta: a quo emundata fuit, antequam ex vtero nasceretur: sed a peccato actuali omnino immunis fuit. Alia duo concedimus.

¶ Ad tertiam quæstionem dicendum, quòd in secunda sanctificatione, & emundatio, & confirmatio, in bono quodam modo consummata est, secundum perfectionem viæ: sed in assumptione eius gloriosa consummata est, secundum perfectionem patriæ, quod sic patet. In prima enim sanctificatione ablata fuit inclinatio fomitis remanente essentia eius. In secunda vero fuit extinctus ipse fomes, per essentiam remanentibus adhuc pœnalitatibus, ex peccato causatis, a quibus plene liberata fuit, per gloriam assumptionis: similiter etiam est, ex parte altera: in prima sanctificatione gratia collata fuit, ad bonum efficaciter liberum arbitrium inclinans: quamuis non esset sufficiens ad tollendum flexibilitatem liberi arbitrii in malum: quam etiam homo, in primo statu habuit: in secunda vero sanctificatione gratia superaddita fuit, quæ ita potentiam liberi arbitrii impleret: vt in contrarium flecti non posset: non quidem tollendo naturam libero arbitrio: sed defectum: sicut materia cœli ex eo, quòd subsistit formæ, quæ omnem priuationem ab ea excludit non est in potentia ad corruptionem: sed in tertia exaltatione eius per gratiam perfectam in gloriam transeuntem, fini coniuncta est ex quo perfecta immobilitas causatur.

¶ Ad primum ergo contra hoc obiectum dicendum, quòd in prima sanctificatione consecuta est immunitatem a peccato: non per gratiam confirmantem: sed per ligationem fomitis ad malum inclinantis, & per custodiam diuinæ prouidentiæ: sine qua, etiam fomite omnino extincto, peccare potuisset: sicut & Adam peccauit: nisi esset in ea gratia consummatus.

¶ Ad secundum dicendum, quòd potentia peccandi auferetur dupliciter, vel per hoc quòd liberum arbitrium vltimo fini coniungitur: qui ipsum superimplet, vt nullus defectus in eo remaneat, & hoc fit per gloriam. vnde in nullo puro viatore: sic peccandi potentia soluitur, vt cum absolutione potentiæ peccandi tollatur potentia moriendi, nisi in Christo, in quo dispensatiue remansit, ad opus redemptionis complendum: alio modo auferetur, per hoc quòd gratia tanta infunditur, quæ omnem defectum tollat: & sic in beata virgine, quãdo concepit dei filium, ablata est peccandi potentia: quamuis in statu viæ ipsa virgo remaneret.

¶ Ad tertium dicendum, quòd si per impossibile ponatur, beatã virginem post secundam sanctificationem alium filium ex carnali copula concepisse: ille filius peccatum originale habuisset: non ex parte matris: sed ex parte patris: si vero ponatur illum patrem pari modo sanctificatum fuisse: sicut beata virgo in sanctificatione secunda: ille filius peccatum originale non habuisset. Vel dicendum secundum aliam opinionem, quòd neque in secũda sanctificatione, fomes remotus fuit a beata virgine, secundum quòd est infectio naturæ: neque hoc prohibet cõfirmationem eius in bono: fomes enim confirmationi opponitur, secundum qđ est vitium personæ, ad concupiscentiam actualem inclinans.

QVAESTIO SECVNDA.

Deinde quæritur de potentia generatiua beatæ Virginis.

Et circa hoc quæruntur duo.

Primo. Vtrum aliquid ad Christi conceptionem actiue operata sit.

Secũdo. Vtrũ generatio filii ex ea sit generalis vel miraculosa.

ARTICVLVS I.

Vtrum virgo aliquid actiue ad Christi conceptionem operata fuerit.

3.q.32.a.4. AD PRIMVM sic proceditur. Videtur, quòd beata virgo aliquid actiue in conceptione Christi cooperata sit: potentia enim pure passiua est receptiua tantum: sed † Damasce. dicit, vt in littera habetur, quòd nõ tantum dedit spiritus sanctus virgini potentiam receptiuam verbi: sed simul etiam generatiuã. ergo oportet quòd per potentiam generatiuam, intelligatur virtus actiua ipsius, & ita in conceptione Christi aliquid actiue operata est. lib.3.de fide. cap.2.

¶ 2 Præt. Hoc quod dicit Lucas. Virtus altissimi obumbrabit tibi: intelligitur quantum ad collationem alicuius virtutis supra eam, quam naturaliter habebat: sed beata virgo naturaliter habuit sicut & aliæ virgines, potentiam generandi per modum passionis, seu receptionis. ergo potentia quam sibi Damasce. per spiritum sanctum dicit præparatam: est potentia actiua: & sic idem quod prius.

¶ 3 Præt. Dicit Aug. † Christus secundum hoc est filius matris, quod accepit a matre: sed dicitur filius matris, secundum humanam naturam. ergo humanam naturam accepit a matre, & sic beata virgo aliquid in conceptione operata est. 10. Genes. ad lit. cap. 20.

¶ 4 Præterea. Beata virgo fuit vera mater Christi: sed non esset vera mater eius: si tantum materiam ministrasset: non enim dicitur terra proprie mater hominis: quamuis limus vnde formatur homo, de terra sumptus sit: nec similiter dici potest lignum mater scamni, eo quòd de eo sit. ergo beata virgo non tantum ministrauit materiam ad conceptionem Christi: sed aliquid actiue fecit.

¶ 5 Præt. Commen. † in 2. de anima ponit hanc distinctionem potentiarum animę, quòd potentię nutritiuę partis, omnes sunt actiuæ: potentiæ sensitiuæ, omnes sunt passiuæ. In intellectu autem est aliquid actiuum: vt intellectus agens: & aliquid passiuum, vt intellectus possibilis: sed potentia generatiua ad vegetabilem animam pertinet: vnde etiam plantis inest. ergo est potentia actiua: cum ergo per potentiam generatiuam mater filium concipiat, videtur, quòd aliquid actiue in conceptione agat, & sic idem, quod prius. Com. 27.

¶ 6 Præterea. Motus naturalis est cuius principium est intra: sed generatio filii ex matre, est naturalis. ergo in ipsa materia quam mater ministrauit ad formationem conceptus, est principium aliquod actiue cooperans ad conceptionem, & sic idem quod prius.

SED CONTRA Beata virgo non fuit nisi mater Christi: sed ad matrem non pertinet nisi ministrare materiam: non aũt aliquid actiue operari, quod est patris. ergo beata virgo nihil actiue ad conceptionem Christi operata est. Media probatur per hoc qđ philosophus dicit. 15. de animalibus. vir dat animam, formã, & principium motus. fœmina dat corpus & materiam: sicut accidit in lacte coagulato, quòd corpus exit ex lacte, & coagulatio ex coagulo, & post pauca subdit. Manifestum est quòd mas est operans, & fœmina patiens: sicut erit scamnum ex carpentario & ligno.

Cap.20. ¶ Præt. † Aug. dicit 10. super genesim ad litteram. Christus visibilis carnis substantiam de carne virginis assumpsit, ratio vero conceptionis non a virili semine, sed longe aliter ac desuper venit, sed virtus actiua in cõceptione dicit ratio conceptionis. ergo agens in conceptione Christi fuit tantum desuper, & nõ in beata virgine.

Cap.18. ¶ Præt. † Anselm. dicit in lib. de concep. virgi. illud subiectum non creata natura: non voluntas creaturæ: non vlli data potestas producit aut seminat. ergo in beata virgine non fuit naturaliter neque diuino dono potentia actiue corpus Christi producens.

¶ Præt. Nulla virtus creata subito operatur: sed in conceptione Christi simul & subito factum est, quicquid ibi factum est de organizatione, animatione, & huiusmodi. ergo non fuit actiue nisi per virtutem increatam.

RESP. Dicendũ, quòd circa hoc diuersimode opinatum est. quidam enim dicunt, in conceptione Christi matrẽ aliquid actiue operatam esse, quorum quidam hoc ponunt fuisse per naturalem modum, quidam vero per supernaturale donũ. cum.n. beata virgo vera mater Christi credatur: oportet sibi attribuere totũ illud quod matris est: ad officium autem matris pertinere æstimant, vt aliquod principium actiuum ad conceptionem ministret: & non materiale tantum: hoc tamen ponitur diuersimode. quidam enim in materia quam mater ministrat, ponunt esse virtutem actiuam principaliter: tum quia ex commistione seminũ conceptionem fieri ponunt. vnde sicut semen viri est actiuum in generatione: ita & semen mulieris: quamuis non sit in ea tanta efficacia ad agendum: tum etiã quia ponunt conceptam prolem sensificari & vegetari per animam matris, vt sic etiam principalior inueniatur in generatione mater quàm pater. hoc autẽ philosophus reprobat in 15. de animalibus. in his enim quæ habent vitam perfectam, distinguuntur agens & patiens in generatione propter perfectam generationem in eis. in plantis autem quę imperfectam vitam habent, est in eodem vtraq; virtus: actiua. s. & passiua: quamuis forte in vna planta dominetur virtus actiua, & in alia virtus passiua: propter quod dicitur etiam vna planta masculina, & alia fœminina. cũ igitur impossibile sit illud quod est determinatum vt patiẽs habere virtutem actiuam respectu eiusdem: oportet quòd fœmina non sit agens in conceptione, sed tantum patiens. Et ideo alii dicunt, quòd id quod mater ministrat se habet in generatione sicut materia naturalis. in materia autem naturali non est potentia passiua tantum, aliàs generatio esset violenta & non naturalis: sed oportet inesse materiæ ipsam formam quæ per generationem adducenda est in potentia, & secundum esse incompletum: & ideo non habet perfectam virtutem ad agendum: sed tantum imperfectam: & ideo per se non potest agere nisi quodammodo excitetur ab agente exteriori, & sic ei cooperetur: hoc autem non potest stare, quia impossibile est idem esse alterans & alteratum. vnde non potest esse quòd forma quæ est in aliqua materia agat in ipsam, siue sit perfecta, siue imperfecta. forma enim quæ per se non existit: non agit: nec materia proprie patitur, sed compositum agit ratione formæ, & patitur ratione materiæ, & ideo non est possibile quòd illa forma imperfecta in agendo cooperetur agenti exteriori.

¶ Præt. Agere sequitur ad esse perfectum: cum vnumquodque agat secundum qđ est in actu, vnde oportet quòd forma imperfecte existens in materia, prius perficiatur in esse per agens exterius, quàm detur sibi agere. vnde non potest in agendo cooperari ad generationem per quam forma in esse perfectum adducitur. Et præterea si esset de necessitate matris vt actiue ad generationem operaretur: beata virgo non posset dici mater. cum enim conceptio illa tota sit simul facta: non potuit per aliquam creatam actiuam virtutem fieri. vnde beata virgo non potuit actiue operari ad conceptionem, & sic non habuisset illud quod ad matrem pertinet: vnde nec mater esset. Nec potest dici quòd cooperata sit ad introductionem formæ tantum, quæ etiam secundum naturam in instanti inducitur. Inducens enim formam est nobilius quàm præparans materiam per alterationem: & sic spiritui sancto attribueretur id quod minus est, & virgini id quod dignius est. Et præt. forma substantialis ad quam terminatur conceptio est anima, quæ est actus totius & omnium partium: vnde remota ea, nec os, nec caro dicitur nisi æquiuoce. ad animam autem Christi constat nihil actiue beatam virginem cooperatam esse. Et ideo alii dicunt, quòd beata virgo habuit aliquid plus ex supernaturali virtute quàm aliæ matres: materia enim quæ ab aliis ministratur non potest seipsam complete in actum educere, nisi sit agens exterius. sed materia corporis Christi quam beata virgo ministrauit hoc habuit ex dono diuino, vt posset seipsam formare per virtutẽ superadditam naturæ: sed non poterat in instanti hoc fieri, & ideo quia decebat cõceptionem in instanti esse, prævenit spiritus sanctus subito formationem corporis Christi complẽs, quæ tamen aliter licet successiue completa fuisset. Istud autem non videtur conueniens. Primo, quia si illa virtus non cooperata est ad formationẽ corporis Christi, frustra collata est, quod non contingit in operibus naturæ, & multo minus in operibus miraculosis. Secundo, quia beata virgo non eligebatur: vt esset simul pater, & mater Christi, sed vt esset mater tantum. vnde non oportebat vt in materia quam virgo ministrauit coniungeretur hoc, quod in aliis est ex parte patris & matris. Tertio quia secundum actiuam vel passiuam potentiam generandi, nullus dicitur pater vel mater: sed secundũ quòd potentia in actum procedit. vnde si in materia quam virgo ministrauit fuit potentia actiua quæ exigitur ad patrem, & matrem sine hoc, quòd virtus illa operata sit: non diceretur neque pater neque mater: aut eadem ratione pater & mater, quòd absurdum est: nisi forte sufficiat ad esse matrem hoc solum quòd materia ministrauit, quod non sufficit ad esse patrem: propter quod mater dicitur & non pater, & hoc, quidem videtur esse secundum intentionem philosophi: secundum quam perfectissime saluatur virginitas matris & vera maternitas. vnde & fidei maxime consona est.

Authoritate confirmat ex tunc fuisse virginem immunem a peccato.

QVOD autem sacra virgo ex tunc ab omni peccato immunis extiterit.

¶ Hanc igitur viam tenendo, dicendum videtur, quòd in conceptione prolis inuenitur triplex actio. vna, quæ est principalis, scilicet formatio, & organizatio corporis, & respectu huius actionis, agens est tantum pater. mater vero sõlummodo ministrat materiam: alia actio est præcedens hanc actionem, & præparatoria ad ipsam: cum enim generatio naturalis sit ex determinata materia: eo quod vnusquisque actus in propria materia sit, sicut in 2. de anima dicit Philosophus, oportet vt formatio prolis fiat ex materia conuenienti, & non ex quacunque. vnde oportet esse aliquam virtutem agentem, per quam præparetur materia ad conceptum. sicut autem dicit philosophus in secundo physicorum. ars quæ operatur formam principatur & imperat ei, quæ præparat materiam: sicut ars compaginans nauim ei, quæ complanat ligna, & ideo virtus quæ præparat materiam ad conceptum, est imperfecta respectu eius quæ ex materia præparata prolem format. hæc autem virtus præparans est matris, quæ imperfecta est respectu virtutis actiuæ quæ est in patre. vnde dicit Philosophus in 15. de animalibus, quòd mulier est sicut puer qui nondum potest generare. Tertia actio est concomitans vel sequens actionem principalem, sicut enim locus facit ad bonitatem generationis: ita & bona dispositio matricis operatur ad bonam dispositionem prolis, quasi præbens fomentum, & hoc est quod dicit Auic. in cap. de diluuiis. matrix non facit nisi ad melior. concepti. Secundum hoc ergo dico, quòd in principali actione formationis corporis Christi: nihil fuit ex parte beatæ virginis quod esset actiuum: sed id quod beata virgo ministrauit se habuit materialiter tantum ad hanc actionem. virtus autem diuina fecit totũ quod fit in aliis conceptionibus per virtutem seminis quod est a patre & ideo Damas. diuinam virtutem dicit quasi diuinum semen, vt in littera habetur. In secunda vero & tertia actione, beata virgo actiue operata est, sicut aliæ matres. vnde & vere mater fuit.

¶ Ad primum ergo dicendum, quòd in conceptione Christi fuit duplex miraculum: vnum quòd fœmina concepit deum. aliud quòd virgo peperit filium. Quantum ergo ad primum, beata virgo se habebat ad conceptionem secundum potentiam obedientiæ tantum, & adhuc multo remotius quàm costa viri, vt ex ea mulier formaretur. In talibus autem simul dantur actus & potentia ad actum: secundum quam dici posset quòd hoc est possibile. Sed quantum ad secundum, habebat virgo potentiam passiuam, naturalem tamen, quę per agens naturale in actum reduci posset. vnde quantum ad primum dicit [Potentiam receptiuam uerbi dei.] quantum vero ad secundum dicit [Simul autem & generatiuam.] veranq; enim potentiam in actum reduxit spiritus sancti virtus. r.co.4.6.8. 24. r.co.24. & 25. & r. ethy. ca.1.

¶ Ad secundum dicendum, quòd potentia passiua potest accipi dupliciter. vel secundum substantiam potentiæ: & sic potentia fue-

Universidad de Deusto
Biblioteca

tia fuerat ante in beata virgine. vel secundū quòd potentia passiua suæ operationi coniungitur, & tale posse non habet patiens nisi ab agente: sicut dicimus, quòd visibile mouendo visum, dat sibi posse videre in actu, & per hunc modum, potentiam generandi spiritus sanctus virgini dedit.

¶ Ad tertium dicendum, quòd Christus accepit humanā naturam a matre: non tamen sicut a principio agente: sed sicut a materiam ministrante. Cap.36. Augustinus euidenter ostendit in libro de natura & gratia inquiens. Excepta virgine Maria, de qua propter honorem domini nullā prorsus, cum de peccato agit haberi uo

¶ Ad quartum dicendum, quòd præbere materiam simpliciter ad generationem alicuius, non facit matrem, sed præbere talem materiam, sic præparatā, est id quod matrem facit. in ligno enim non est potentia naturalis vt ex eo fiat scamnum, cum per agens naturale in actum non compleatur, similiter nec in limo terræ vt ex ea fiat homo: vnde quod inducitur non est simile.

¶ Ad quintum dicendum, quòd potentia generatiua actiua est: sed hæc potentia est perfecte in viro. vnde eius actio se extendit vsq; ad formationem generati, in femina autem est imperfecta. vnde non extendit se eius actio, nisi ad præparationem materiæ.

¶ Ad sextum dicendum, quòd cuiuslibet motus naturalis principium est in eo quod mouetur, non tamen eodem modo, vt in 2. phisi. dicit † Commen. In quibusdam enim est principium actium d vt in motu grauium & leuium. In quibusdam vero principium passiuum vt in generatione simplicium corporum. vnde & philosophus naturam quam principiū motus in eo quod mouetur diffinit, statim subdiuidit in materiam & formam. vnde non oportet vt quamuis generatio perfecti animalis sit naturalis, quòd in materia quam fœmina ministrat sit principium actium: sed passiuum tantum. Comm. 3. & 4. D. 690.

B

ARTICVLVS II.

Vtrum generatio Christi ex uirgine sit naturalis, uel miraculosa.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur quòd generatio Christi ex virgine sit naturalis. Filiatio enim natiuitatem consequitur: sed Christus dicitur naturalis filius matris, sicut & naturalis filius patris, vt dicit † Augu. in lib. de fide ad Petrum. ergo generatione naturali nascitur ex matre. 3.q.33.4. Cap.2.

¶ 2 Præt. Virtus naturalis passiua completa, ab agente naturaliter exit in suam operationem, sicut visus motus a colore naturaliter videt: sed in beata virgine fuit naturalis potentia ad generandum, quamuis incompleta, vt ex dictis patet: ergo postquam fuit perfecta virtute spiritus sancti, naturaliter generauit.

¶ 3 Præt. In illuminatione cæci quamuis potentia visiua miraculose detur, tamen post acceptam potentiam naturaliter videt: sed spiritus sanctus virgini potentiam generatiuam dedit. ergo postea naturaliter generauit.

¶ 4 Præt. Si generatio Christi ex virgine esset miraculosa, sicut formatio hominis de limo terræ, tunc ita se haberet materia quā virgo ministrauit ad Christum, sicut limus de terra sumptus ad Adam: sed talis materia nō sufficit ad rationem matris, vt prius dictum est. ergo beata virgo non esset vera mater Christi, quod dicere est hæreticum.

¶ 5 Præt. Operatio miraculosa non est ab aliqua creatura: sed vere dicitur quòd virgo genuit Christum. ergo generatio talis non est miraculosa.

SED CONTRA. Dion. dicit in epistola. 4. ad Gaium de Iesu loquens. Super homines inquit operatur ea quæ sunt hominis, & hoc monstrat virgo supernaturaliter concipiens, & aqua instabilis, materialium & terrenorum pedum sustinens grauitatem: sed hoc quod sit supernaturaliter, dicimus esse miraculosum. ergo conceptio Christi ex virgine miraculosa fuit.

¶ Præt. Ansel. dicit in lib. de conceptu Virg. Spiritus sanctus virtus altissimi de muliere virgine, virum virginem mirabiliter propagauit. ergo generatio Christi ex virgine miraculosa est.

¶ Præt. Sicut est contra naturæ ordinem vt cœcus videat, ita & vt virgo manens virgo pariat: sed illuminationem cœcorum dicimus miraculosam esse. ergo, & conceptio Christi ex virgine miraculosa est.

RESPON. Dicendum, quòd præter vnionem duarum naturarum in vnam y postasim, quæ completa est in cōceptione Christi, quę est miraculum omnium miraculorum, est etiam aliud miraculum vt virgo manens, virgo concipiat hominem Deum. ad hoc enim quòd generatio aliqua naturalis dicatur, oportet quòd fiat ab agente naturaliter & ex materia naturali ad hoc proportionata. quodcunque autem horum defuerit, non potest dici generatio naturalis: sed miraculosa, si virtute fiat supernaturali, agens autem naturale cum sit finitæ virtutis, non potest ex materia, non naturaliter proportionata effectum producere. agens vero supernaturale cum sit infinitæ virtutis potest ex vtraq; materia operari, naturali, scilicet, & non naturali: & ideo duobus modis contingit esse miraculum. vno modo quando neq; agēs est naturale, neque materia naturaliter proportionata ad talem formam, vt patet in formatione hominis de limo terræ. alio modo quando materia est naturalis, sed agens est supernaturale, vt quando aliquis miraculose a febre sanatur. corpus enim hominis est naturalis materia sanitatis, quæ per supernaturale agens confertur ei, & similiter fuit in conceptione hominis Christi. materia enim quam virgo ministrauit, fuit materia, ex qua naturaliter corpus hominis formari potuit: sed virtus formans fuit diuina. vnde simpliciter dicendum est, conceptionem illam miraculosam esse, naturalem vero secundum quid: & propter hoc Christus dicitur naturalis filius virginis, quia naturalem materiam ad eius conceptum preparauit. Inde patet responsio ad primum.

¶ Ad secundum dicendum, quòd quando potentia passiua completur, per operationem naturalis agentis, tunc operatio sequens est naturalis. hoc autem non fuit in proposito: & ideo ratio non sequitur.

¶ Ad tertium dicendum, quòd cœco nato illuminato, datur potentia visiua sine omni dispositione contraria visioni: & ideo operatio seu visio sequens est naturalis: sed potentia generandi data est virgini manente virgo itate, quę est dispositio contraria ad conceptum: & ideo sicut potētia miraculose data est, ita & actus sequens miraculosus fuit: vel dicendum quòd cœco illuminato datur potentia passiua, cuius operatio est, per hoc quòd mouetur ab agente naturali, scilicet, colore: & ideo visio ipsa naturalis est, sed virgini dicitur data potentia generatiua per hoc, quòd mota est eius potentia passiua ad generandum ab agente supernaturali, & ideo operatio sequens est miraculosa.

¶ Ad quartum dicendum, quòd formatio hominis de limo terræ fuit miraculosa quantum ad agens, & quantum ad materia: sed conceptio est miraculosa quantum ad agens, & nō quantum ad materiam: & ideo non est simile de vtroque.

¶ Ad quintum dicendum, quòd beata virgo dicitur genuisse Christum, non sicut principium actiuum ad generationem prębens: sed sicut ministrans materiam naturalem, vnde non est inconueniens quòd generatio illa miraculosa fuerit, operatio vero miraculosa non est alicuius creaturæ sicut agentis, est tamen alicuius creaturæ sicut materiæ, vt patet ex eo quia miraculose ex aliqua creata materia deus quandoque aliquid facit. D. 851.

QVAESTIO TERTIA.

C

Deinde quæritur de annunciatione facta per Angelum ad beatam Virginem.

Et circa hoc quęruntur duo.

Primo. De conuenientia annunciationis.
Secūdo. De conuenientia nuncii.

ARTICVLVS I.

a *Vtrum conueniebat, uirgini, Saluatoris conceptionem nunciari.*

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur, quòd non oportebat virgini, saluatoris annunciari conceptionem. ipsa enim fidem habebat: sed semper ad fidem pertinuit credere incarnationem futuram. ergo non oportebat vlterius q̄ per modum annunciationis sibi patefieret. 3.q.30.1.

¶ 2 Præt. Sicut dicit † Greg. fides non habet meritum, cui humana ratio præbet experimentum: sed in collocutione angeli ad virginem, quędā persuasiua ratiocinatio facta est. ergo meritū fidei in ipsa vel euacuauit vel diminuit, quod videtur inconueniens. Homil. 8. Paschæ.

¶ 3 Præt. In his quę sine hominis arbitrio deus in homine complet, non requiritur aliquis consensus ex parte hominis: sed prophetia prædestinationis, est de his quæ sine nostro complentur arbitrio, vt habetur ex Hiero. in Glosa. Mat. 1. super illud. Ecce virgo in vtero habebit, cuiusmodi dicit esse hanc prophetiam. Ecce virgo concipiet. Isaię 7. ergo non requirebatur aliquis consensus ex parte virginis, ratione cuius oporteret annunciationem fieri.

SED

SED CONTRA. Maioris sapiētiæ ostensiuum est miraculum factum in conceptione Christi ex virgine, quam in conceptione Ioannis ex sterili. sed conceptio Ioannis per angelum prænunciata fuit, ne fortuito, sed ex dei prouidentia accidere putaretur. ergo multo amplius conceptionem Christi annunciatio præcedere debuit.

¶ Præt. In conceptione Christi est factū quoddam matrimoniū per indiuisibilem coniunctionem diuinę, & humanę naturę: sed in matrimonio requiritur cō sensus qui per verba nunciorum requiritur & reconciliatur. 1.Io.cap.1. se peccatum. Hac igitur virgine excepta, si omnes sancti & sanctæ congregari possent, & quæreretur ab eis, an peccatum haberent: quid respōderent nisi quod Ioannes ait. Si dixerimus quoniam peccatum nō habemus nosipsos seducimus? B ergo & decuit vt deus per angelum suum consensum exquireret virginis, de qua humanam naturam assumeret. 3.q.30.3. II

VLTERIVS. Videtur quòd annunciatio non fuerit per modum corporalis visionis: vt enim dicit † Aug. 12. super Gen. Inter tria visionis genera quę sunt, corporale, spirituale, & intellectuale, intellectualis visio est prestantior: sed quod dignius est matrem dei magis decet. ergo per intellectualem visionem & nō per corporalem facta est annunciatio. Cap.10.

¶ Præt. apparitiones corporales angelorum eo q̄ insolitæ sunt, & præter communem cursum naturæ, inter signa & mirabilia cō putari possunt. signa autem data sunt non fidelibus sed infidelibus, vt dicit Apostolus. 1. Cor. 14. cum igitur beata virgo fidelissima fuerit, non videtur ad eam apparitionem corporalem angeli fuisse factam. Ambros.

SED CONTRA. Luc. 1. super illud. Quæ cum audisset &c. dicit Glo. Trepidare virginum est & omnem viri ingressum paruę, omnesque viri affatus vereri. non autem hoc virginibus efficitur ex intellectuali consideratione viri, vel ex imaginatione sed ex corporali aspectu. ergo angelus in corporali visione virgini apparuit & eam collocutus est. C

RESPON. Dicendum ad primam quæstionem, q̄ congruum fuit virgini suam conceptionem annunciari multis de causis. Primo, quia cum mens deo sit vicinior quam corpus, non decebat vt dei sapientia eius vterum inhabitaret sine hoc, quòd mēs eius cognitione summæ sapientiæ resplenderet: & ideo non decuit eam ignorare quod in ea fiebat: sed oportuit hoc sibi annunciari. Secundo, quia ipsa futura erat certissima testis inusitatę conceptionis. vnde oportuit quòd de tam magno mysterio per annunciationem eruditetur. Tertio, quia deus non diligit coacta, sed voluntaria seruitia, vt qui obsequuntur ex ipso ministerio mereantur. vnde cū beata virgo singulariter & excellenter in dei mysterium eligeret, quem in vtero portauit lacte aluit, & brachiis baiulauit, decuit vt consensus eius angelo nunciante requireretur: quem humiliter præbens ad obsequium se sedulam, & promptam obtulit dicens. Ecce ancilla domini. D

¶ Ad primum ergo dicendum, quòd non erat determinate sub fide cadens tempus incarnationis & per quam virginem hoc esset implendū, vnde de hoc instruenda erat per annunciationem. incarnationem enim futuram esse: quod antiquorum fidei subiacebat, firmissima fide tenebat.

¶ Ad secundum dicendum, q̄ allocutio angeli non ex humana ratione persuasit: sed ex omnipotentia diuina, cui fides maxime innititur. dixit enim, Non erit impossibile apud deum omnem verbum.

¶ Ad tertium dicendum, quòd ea de quibus est prophetia prædestinationis, complentur sine nostro arbitrio causante. non tamen oportet quòd sine nostro arbitrio consentiente. E

¶ Ad secundam quæstionem dicendum, quòd conuenientissime per corporalem visionem annunciatio facta est. Primo, vt annunciatio esset certior. In his enim quæ visibiliter cernimus, minus decipimur. Secundò quia vt dicit † Dio. in Epistola ad Titū. hæc est causa quare nobis diuina per corporales figuras proponuntur vt vtraque vita hominis secundum suam proprietatem diuina cognitione illuminetur, sensitiua, scilicet, imaginatione figurarū, intellectiua vero, contemplatione spiritualis veritatis. humiliter etiam decuit vt virginis aspectus vterque suo modo nobilitaretur, interior scilicet, per reuelationem tanti mysterii. & exterior per corporalem angeli visionem. Tertio, quia annunciatio debebat proportionari ei quod annunciabatur. annunciabatur autem visibilis missio filii Dei in mundum. vnde decenter angelus nuncians corporali visione apparuit. Epist.9.

¶ Ad primum ergo contra hoc obiectum dicēdum, quòd quamuis intellectualis visio sit melior corporali, tamen vtraque simul efficacior inuenitur quàm altera, propter connaturalitatem humanæ cognitionis ad sensum.

¶ Ad secundum dicendum, quòd corporalis apparitio ad virginem facta est, non propter confirmationem fidei: sed propter significationem misterii. vel propter dignitatem ipsius vt sibi singulariter modo diuina panderentur.

Illa autem virgo singulari præuenta est gratia atque repleta: vt ipsum haberet ventris sui fructum: quem ex initio habet vniuersitas dominū, vt illud qđ nascebat ex propagine primi hois: tantūmodo generis & nō criminis originem duceret.

ARTIC. II. B

Vtrum annūciatio debuit fieri per Angelum.

AD Secundum sic proceditur. Videtur quòd annūciatio per Angelum fieri non debuit. Missio enim qua filius mittitur vt sit homo, est excellentior ea quæ mittitur vt sit cum homine ex parte effectus: sed missio qua mittitur in mentē vt sit cum homine, non completur mediante Angelo, qui menti non illabitur, vt in 2. lib. dist. 11. dictum est. ergo nec quando missus est vt esset homo, oportuit per annunciationem angeli fieri. ad lit. vniuersitatis. 3.q.30.2. ar.4.o.

¶ 2 Præt. Superior non instruitur p inferiorem: sed beata virgo fuit Angelis superior, quia deo acceptior. ergo non debuit sibi p Angelum Christi conceptio nunciari.

¶ 3 Præt. Ordo reparationis debet respondere ordini primæ conditionis: sed in prima conditione præceptum diuinum ad mulierem per virum venit. ergo & p aliquem virum prophetā annunciari debuit virgini conceptio filii.

SED CONTRA. Est quòd dicitur in litera. Missus est Gabriel Angelus.

¶ Præt. vt probat Dion. 4. cap. cele. Hierar. Angeli sunt medii inter deum & nos: sed ab vno extremo in aliud deuenitur p medium. ergo ea quæ beatæ virgini diuinitus nuncianda erant, per Angelum nunciari decuit. II Luc.c.15.

VLTERIVS. Videtur quòd Angelus nuncians fuerit de supremis ordinibus. Dicit enim Grego. in Homel. de centum ouibus. Summum nuncium mitti decuit, qui summū omnium nunciaret: sed illi q̄ sunt in ordine Seraphin sunt summi inter Angelos: ideo per aliquem eorum annunciatio facta est.

¶ Præt. Hiero. dicit quòd illa est quæstio inferiorum angelorum mysterium incarnationis non plene cognoscētium, quæ ponitur Isa. 63. Quis est iste qui venit de Edom? &c. sed non potuit nunciari mysterium incarnationis nisi per illos, quibus plene reuelatum est. ergo annunciatio per aliquem de supremis angelis facta est. D

SED CONTRA. Est quod ecclesia cantat: Gabrielem Archangelum scimus diuinitus te esse affatum. Ordo autem Archangelorum est penultimus cœlestis Hierarchie, vt patet Grego. & ex Dion. ergo Angelus nuncians non fuit de supremis ordinibus. In festo Purificat.

RESPONDEO. dicendū, ad primum quæsitum, quòd annunciatio per Angelum facta est, cuius ratio multipliciter accipi potest. Primo, quia vt dicit † Hiero. Angelis est cognata virginitas. vnde decuit vt ad virginem nunciandam Angelus mitteretur. Secundo, quia perditio humanæ initium sumpsit ex hoc quòd diabolus mulierem allocutus est. vnde dicit Beda. Congruū apparet ad humanæ naturæ reparationis exordium, vt Angelus virginem alloqueretur. Tertio, quia ille annunciabatur qui est rex hominum, & Angelorum, & eius natiuitas sicut in salutem hominum fuit, ita & in reparationem ruinæ angelicæ: & ideo decuit vt tam homines quàm angeli huic mysterio ministerium exhiberent. Super Luc. ca. 1. vbi dicitur miss. est Ang. ad virgi.

¶ Ad primum ergo dicendum, quòd quamuis quando filius in mentem mittitur, Angelus in mentem non illabatur, tamen filio venienti obsequitur, præparans mentem purgando, illuminando, & perficiendo ad diuinæ sapientiæ susceptionē, ita etiam & quando filius in carnem missus est, Angelus non venit vt carnem assumeret: sed vt virginem instrueret, de qua caro assumenda erat.

¶ Ad secundum dicendum, quòd quamuis beata virgo superior Angelis fuerit secundum acceptionem diuinæ prædestinationis, tamen eis inferior erat quātum ad statum, quia ipsa in statu viæ erat, angeli autem in statu patriæ. vnde non est inconueniens q̄ Angelus virginem instrueret.

¶ Ad tertium dicendum, quòd in prima conditione, mulier prima non accepit diuinum præceptum nisi per illum virū qui erat principium totius carnalis generationis. vnde hoc solum debet homini

Universidad de Deusto
Biblioteca

homini Christo, qui est spiritualis regenerationis principium, vt matrem doceat ex qua vita spiritualis in omnes quodammodo processit.

AD secundam quæstionem ergo dicendum est, quòd Angelus nuncians, non fuit de suprema nec de media Hierarchia: sed de infima. nec de primo ordine eiusdem Hierarchiæ: sed de medio, qui, est ordo Archangelorum. Cuius ratio multiplex patet. Primo quia cum Christus nasceretur vt inordinationem, quæ in Angelis acciderat repararet, decuit vt in sua conceptione ordo ille cœlestis Hierarchiæ maxime seruaretur, vt scilicet, supremi Angeli mediantibus infimis homines illuminarent. Secundo, vt mysterii incarnationis tm conueniens esset, cum.n. inferiores Angeli agant fm id quod a superioribus recipiunt & non econuerso, dum inferiores Angeli nunciant, annunciatio per superiores ad inferiores expletur, quod non esset, si superiores immediate annunciaret. Tertio, quia sic saluatur proprietas ordinum sicut in 2. dist. 9. dictum est. Infima Hierarchia officium habet dirigendi homines secundum quandam limitationem, vel vnius prouinciæ, sicut ordo principatuum, vel vnius hominis, sicut ordinis Angelorum & archangelorum: sed differunt quia ad Angelos pertinet dirigere in actibus alicuius hominis, qui ad ipsum tantum pertinent. vnde dicuntur minima d nunciare. Ad Archāgelos vero pertinet dirigere in actibus alicuius hominis, qui tamen in totam multitudinem redundant. vnde & medii sunt inter Principatus & Angelos, quod & eorum nomen ostendit. dicuntur enim Archangeli quasi principes angeli. quia ergo consensus beatæ virginis qui per annunciationem requirebatur, actus singularis personæ erat in multitudinis salutem redundans, immo totius humani generis, angelus nuncians de ordine Archangelorum esse debuit, & inter eos summus.

¶ Ad primum ergo contra hoc obiectum dicendum, quòd Gregorius non intelligit summum simpliciter, sed summum inter Angelos secundum quòd quilibet Archangelus summus nuncius dici potest, quod patet ex hoc quod præmittit: Archangeli dicuntur quasi summi nuncii.

¶ Ad secundum dicendum, quòd Angeli inferiores non pœnitus mysterium incarnationis ignorauerunt: sed quia non totam profunditatem consilii diuini super salutem humani generis capere poterant, inquirebant plenius edoceri. & de hoc in 2. lib. di. 11. plenius dictum est. artic. 4.

Quare non fuit Christus decimatus in Abraam sicut Leui, cum ea-ro quam accepit in eo fuerit peccato obnoxia.

D

VM autem illa caro cuius excellētia singularis verbis explicari non potest, antequā esset verbo vnita obnoxia fuerit peccato in materia & in aliis a quibus propagatione traducta est, non immerito videri potest in Abraam peccato subiacuisse, cuius vniuersa caro peccati subiacebat. Vnde quæri solet, quare Leui dicatur decimatus in Abraam, & non Christus, cū in lumbis Abraæ vterque fuerit secundū materialem rationē quando decimatus est Abraā, ideſt decimas dedit Melchisedech. Tūc enim Apostolus Leui decimatum dicit in Abraam tanquā in materiali causa. Quia ea decimatione sicut Abraā minor Melchisedech ostēditur, cui personaliter decimas soluit, ita & leuiticus ordo, qui in Abraam secundum rationē seminaliter erat, & ex eo per concupiscentiam carnis descendit: Christus autem non est decimatus, quia licet ibi fuerit secundū carnem: non tamen inde descēdit secundū legem cōem. s. per carnis libidinem: sicut etiā in Adam omnes peccauerunt: sed non Christus. Vnde Aug. super Genes. Sicut Adam peccante qui in lumbis eius erant peccauerunt: sic Abraam dante decimas qui in lumbis eius erant, decimati sunt. Sed hoc nō sequit in Christo, licet & in lūbis Adæ & Abraæ fuerit qui non secundū cōcupiscentiā carnis inde descendit. Cum ergo Leui & Christus scdm carnem essent in lumbis Abraæ quando decimatus est: ideo pariter decimati non sunt, qa scdm aliquē modū non erat ibi Christus quo erat ibi Leui. Scdm quippe rationē seminalem illā ibi fuit Leui: qua ratione per concubitū uenturus erat in matrē: scdm quā rōnem nō erat ibi Christi: caro: quamuis scdm ipsam ibi fuerit Mariæ caro. Ille ergo decimatus est in Abraam: qui sic fuit in lumbis abraæ, sicut ille fuit in lumbis patris sui. i. qui sic est natus de patre Abraam, sicut ille erat, & ex eo per concupiscentiam carnis descendit: Christus autem non est decimatus, quia licet ibi fuerit secundū carnem: non tamen inde descēdit secundū legem cōem. s. per carnis libidinem: sicut etiā in Adam omnes peccauerunt: sed non Christus. Vnde Aug. super Genes. Sicut Adam peccante qui in lumbis eius erant peccauerunt: sic Abraam dante decimas qui in lumbis eius erant, decimati sunt. Sed hoc nō sequit in Christo, licet & in lūbis Adæ & Abraæ fuerit qui non secundū cōcupiscentiā carnis inde descendit. Cum ergo Leui & Christus scdm carnem essent in lumbis Abraæ quando decimatus est: ideo pariter decimati non sunt, qa scdm aliquē modū non erat ibi Christus quo erat ibi Leui. Scdm quippe rationē seminalem illā ibi fuit Leui: qua ratione per concubitū uenturus erat in matrē: scdm quā rōnem nō erat ibi Christi: caro: quamuis scdm ipsam ibi fuerit Mariæ caro. Ille ergo decimatus est in Abraam: qui sic fuit in lumbis abraæ, sicut ille fuit in lumbis patris sui. i. qui sic est natus de patre Abraam, sicut ille

Hebr. ca. 7.

non fuerunt, similiter nec in beata virgine, quæ immunis a peccato actuali fuit, fomes autē & si essentialiter in ea remansit post primam sanctificationem, tamen vt ligatus, & non vt incitans ad peccatum, vt dictum est. Alio modo potest verificari vt intelligatur etiam de peccato actuali quo ad reatum & maculam. Si.n. homo ad breue tempus sine actuali peccato esse posset, non tamen diu sic perseuerare potest, vt saltem in ueniale peccatum non cadat, vt sic hoc verbum habemus non determinatum: sed confusum præsens importat: in Christo vero & matre eius nullo modo peccatum actuale locum habuit, nec mortale nec veniale.

arti. 3. & 4. & 7.

D. 162.

EXPOSITIO TEXTVS.

MIRTVS altissimi obūbrabit tibi. Virtus altissimi secundum expositionē Damasce, sequentem, intelligitur filius, de quo 1. Corint. 1. dicitur. Christum dei virtutē & dei sapientiam. vt sic in verbis Angeli prænuncietur duarum personarum aduentus in virginem, scilicet, spiritus sanctus ad purgandum, & potentiam generatiuam præstandum, & filii ad carnem assumendum, propter quod dicit. Obumbrabit tibi virtus. Virtus enim altissimi per susceptionem nostræ infirmitatis obumbrata est. Vel dicitur. Obumbrabit tibi, ad signandum extinctionem omnimodam fomitis, quia per aduentum filii in ipsam, omnes reliquiæ fomitis ab ea extirpatæ sunt, & hæc extirpatio obumbratio dicitur, sicut & fomes incendium, vmbra autem contra æstum refrigerium præstat. *Sicut diximus semen.* Non dicit simpliciter semen, vt caueret errorem Apolinaristarum, qui ponebant spiritum sanctum in vterum virginis vere sicut semen uenisse, in hoc tamen similitudinem seminis habet, quod sicut semen est actiuum in generatione, ita & spiritus sanctus in conceptione Christi, vel filius quem virtutem altissimi dicit. *Nostræ antiquæ asperſionis.* Non quantū ad vetustatē culpæ sed pœnæ. *Per spiritum sanctum creans.* Contra. creare est ex nihilo aliquid facere: sed corpus Christi de materia formatum est. ergo non est per spiritum sanctum in conceptione creatum. Sed dicendum quod F creatio hic large accipitur pro qualibet operatione supernaturali quæ ipsius tantum dei est. *Si dixerimus quia peccatum non habemus.* Videtur instantia esse de puero baptizato, & de adulto qui statim vere confessus est. Sed dicendum quod ad hoc vt veritatem in omnibus habeat, dictum Apostoli, dupliciter potest accipi. Vno modo vt per peccatum non tm intelligatur macula & reatus peccati, sed etiam causa & sequela peccati. in puero enim baptizato & adulto pœnitente manet fomes inclinans ad peccandum, & vtrēq; aliquæ disponens ex actuali peccato relictę, in Christo autem neutrum horum fuit, caro enim eius sine corruptione fomitis cōcepta est, & cum peccatum non fecerit: reliquiæ peccati, in ea

DIVISIO TEXTVS.

POST QVAM ostendit magister conditionem carnis assumptæ, & matris de qua assumpta est. Hic mouet quasdam dubitationes circa determinata. Et diuiditur in duas partes. In prima mouet dubitationem circa propagationem carnis Christi ex remotis parentibus. s. Abraam & Adam. In secunda mouet dubitationem circa conceptionē carnis eius in proxima matre ibi. *Illi autem sententiæ qua supra diximus.* Circa primum tria facit. Primo mouet dubitationem. Secundo soluit eam ibi. *Quia ea decimatione.* Tertio ex solutione elicit quandam conclusione ibi. *Qua circa primitias nostræ massæ.* Secunda dubitatio diuiditur in quæstionē & solutionem. Solutio incipit ibi. *Sed alia ratio.* Hic est duplex quæstio. Prima de propagatione carnis Christi ex antiquis patribus. Secunda de propagatione eius ex matre.

QVAESTIO QVARTA.

D

Circa primum quæruntur tria.

Primo. Vtrum caro Christi in antiquis patribus fuerit peccato obnoxia, vel ab alia eorum carne secundum differentiam puritatis & infectionis distincta.

Secūdo. Vtrum caro Christi fuerit in antiquis patribus secundum quantitatem aliquid determinatum & materialiter in eis existens.

K Tertio. Vtrum Christus singulariter habeat inter filios Abrae vt in eo decimatus non sit.

ARTICVLVS I.

A

Vtrum caro Christi in antiquis patribus fuerit peccato obnoxia.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quòd caro Christi in antiquis patribus peccato infecta non fuerit. corpus enim cœleste non inficitur nec alteratur ex coniunctione ad aliud corpus: sed corpus Christi naturæ cœlestis fuit: quod videtur ex hoc quod dicitur de ipso Ioan. 3. Qui de cœlo venit super omnes est. ergo caro Christi in antiquis patribus infecta esse non potuit. 3.q.31.7.

¶ 1 Præt.

¶ 1 Præt. In litera dicitur quòd Christus primitias nostræ carnis assumpsit: sed caro humana in primo statu infecta non fuit. ergo Christus assumpsit carnem nunquam prius infectam.

Ad lit. vbi supra c. 20.

¶ 3 Præt. Aug. io. super Gen. dicit q natura humana semper habuit simul cum vulnere vulneris medicinam: sed qđ est corruptū non pōt corruptionis esse medicina. ergo in humana natura semp fuit aliquid non corruptū vel infectū. vñ caro Chri formata est, quę medicina facta est totī humani generis.

ad lit. lib. 10. c. 19. 20.

¶ 4 Præt. nihil sanatur a corruptione nisi in eo aliqd in corruptum remanserit, sicut ī ægritudine animalis, cum cor remaneat sanum, eius virtute mēbra prius ægra sananf: sed corruptio humani generis sanabilis fuit. ergo in humana natura aliqd in corruptū remaserat: sed nihil est mūdius in humana natura quām caro Christi. ergo illud de quo formata est caro Christi, nunquam in patribus fuit infectum.

cap. 7.

¶ 5 Præt. In diuinam sapiētiam nihil coinquinatū incurrit, vt dicitur Sap. sed Christus est dei virtus & dei sapientia, vt dicitur 1. Corint. 1. ergo caro eius nunquam coinquinata fuit.

De sacramentis lib. 2. par. 1. ca. 7. non longe a princi.

SED CONTRA. Est qđ Magister in litera dicit carnem Christi priusquam assumeretur peccato fuisse obnoxiam. Et idem habetur ab Hugo. de sancto. Vic. in lib. de sacramentis.

¶ Præt. caro Christi non processit ab Abraam nisi per semen ex quo cōceptus est Isaac: sed semen illud propter carnalem coitus concupiscentiam pollutū est originali infectione. ergo caro Christi antequam assumeretur infecta fuit peccato originali.

¶ Præt. Distinctio qualitatis præsupponit distinctionem naturæ subiectæ, cum contraria non sint simul in eodem, nec ex eisdē principiis causentur: sed caro Christi nō fuit distincta secundum naturam a carne parentum, a quibus propagata est. ergo nec fm qualitatem puritatis & impuritatis. & sic idem quod prius.

RESPON. dicēdum, quòd circa hoc fuit duplex hæresis. Vna illorum qui dixerunt corpus Christi non esse formatum ex eodem ex quo alia caro hominum formatur: sed quòd filius dei corpus cęleste secum attulit, & hoc modo per vterum virginis transiuit nihil ex ea sumens. Hoc autem est hæreticum dupliciter. Primo quia derogat veritati scripturæ, quæ Christum ex muliere factum, & natum dicit. nō enim ex ea factus diceretur nisi ex ea aliquid traxisset, vnde materialiter eius caro fieret. & sic nec beata virgo mater dei dici posset. Secundo quia derogat veritati humanitatis Christi, cum enim omnis forma determinatam materiam requirat, si corpus Christi formaretur ex materia alterius generis ab illa materia de qua formatur corpus alterius hominis, non esset corpus eiusdem speciei cum corporibus aliorum hominum, & ita homo æquiuoce diceretur, cum sit essentialis pars hois. Alius error fuit dicentium q caro Christi fm q in parentibus erat, infecta non fuit. Dicunt enim q peccante Adam deus conseruauit in illo aliquid incorruptum & non infectum per qđ humana natura sanari posset, & hoc quidem transfusum est sine aliqua infectione vsque ad beatam virginem, & exinde formatū est corpus Christi. Hoc autem erroneū reputatur, præcipue pp duo. Primo, quia fm hanc positionem Christus non esset vere filius virginis, nec vere ex stirpe alicuius patrum progenitus nisi solum ex Adam. illa enim pars quæ incorrupta in humana natura remansit in hoibus alijs ab Adam, fuisset quasi extraneum ab eis, soli autem Adæ connaturale quantum ad primum statū. Secundo qa tollitur cōgruus satisfactionis ordo, sicut enim non erat decens vt pro Adam & eius successione corrupta aliquis satisfaceret, qui ex illo genere non esset, ita etiam non esset cōgruū vt naturam infectam satisfaciendo sanaret dei filius, nisi hoc ipsum quod prius infectum fuerat assumpsisset. Et ideo dicendum est quòd caro Christi fm q fuit in patribus & etiam in ipsa btā virgine pētō infecta fuit antequā assumeretur: sed in ipsa assumptione ab omni infectione peccati purgata est, vt secundum q est actu caro Christi in ea nihil maculæ inueniatur.

¶ Ad primum ergo dicendum, quòd Christus dicitur de cœlo uenisse, non ratione naturæ assumptæ, quasi anima vel corpus eius prius in cœlo fuerit assumpta, & postmodum per vterum virginis ad nos peruenerit: sed quantum ad personam assumentem A quæ quidem de cœlo ad nos venisse dicitur, non loci mutatione: sed visibilis naturæ assumptione.

¶ Ad secundum dicendum, q Christus dicitur primitias nostrę carnis assumpsisse: nō fm identitatem rei, vt. s. natura carnis quā assumpsit semper in cōditione primi status remanserit: sed quantū ad similitudine, quia caro assumpta prout cōsiderat actu caro Christi sine infectione culpę fuit: sicut & caro primi hominis ante peccatum, vt magister in littera exponit.

¶ Ad tertium dicendum, q caro Christi in Abraam non fuit vt medicina vulneris in actu: sed solū in potentia, fm. s. q. ex eo ppagari poterat illa caro ex qua medicina nostri vulneris facta est: & iō non oportet q fuerit ibi actu sine infectione vulneris: sed solum in potentia secundum ordinem quo caro Christi ex ea propaganda erat.

¶ Ad quartum dicendum, q aliquod corruptum est reparabile dupliciter. Vel fm potentiam passiuā tm: & sic oportet vt remaneat in eo aliquid non corruptum. i. non per corruptionem anni hilatum: sicut dicitur contrariū corrumpi per aduentū cōtrarii: oportet. n. subiectū remanere cū possibilitate ad salutē quæ recuperanda est. Vel fm potentiam passiuam & actiuam simul: sicut homo infirmus curabilis est, qnq; virtute actiua naturæ suæ, & quia idem non patitur a seipso necesse est, vt in eo quod sic reparabile est, sit aliqua pars non corrupta nec corruptioni subiecta sicut cor. Dicendū est ergo, q humana natura non erat reparabilis nisi fm potentiam passiuam tm: & ideo non oportuit q in ipsa remaneret aliqua pars corruptioni non subiecta: sed sufficit quòd in ea remanserit, id quod naturæ est cum possibilitate ad reparationem: subiectum tamen corruptioni.

¶ Ad quintum dicendū, q caro Christi actu existens caro Christi, nullo modo fuit infecta: eius enim emundatio à precedenti infectione saltem intellectu præcedit assumptionem. vnde in diuinam sapientiam nihil inquinatum incurrere potuit.

ARTICVLVS II.

B

Vtrum caro Christi fuit in antiquis patribus secundum quantitatem determinatam.

D. SECVNDVM sic proceditur. Videt, q caro Christi fuerit in antiquis patribus fm aliquid demonstrabile determinatum. Vt. n. in littera ex Aug. habetur: caro Christi fuit in Abraā fm corpulentā substātiā: sed corpulenta substantia noiat aliquid determinatū demonstrabile. ergo per hūc modū fuit caro Christi in Abraam & in aliis. 3.q.31.6.

vbi supra.

¶ 2 Præt. In formatione corporis Christi duo inueniuntur. s. ratio formationis quæ est principium actiuum in conceptione, & materia de qua corpus Christi formatum est: sed ratio formationis non descendit ab Adam, vt Aug. 10. super Gen. dicit, sed desuper venit, quia quod in ea natū est de spiritu sancto est Mat. 1. Si ergo ista materia vel determinata in Adā, vel Abraā nō fuerit vllo modo corpus Christi ex primis parentibus venit, quod est inconueniens, quia non pertineret ad eum satisfacere pro peccato Adæ sicut dictū est. ergo oportet carnem Christi fuisse in Abraam & Adam secundum materiam determinatam. Ca. 20. vt supra.

¶ 3 Præt. Si hæc materia determinata ex qua corpus Christi formatū est non fuit in Adā, hoc non pōt esse, nisi quia ex alimēto sumpta est: alimentū aūt extraneum est a natura humana. ergo caro Christi nō est uere de natura humana quod hæreticum est. videtur ergo quòd materia carnis Christi nō sit ex superfluo alimenti sumpta: sed ex primis parentibus descenderit.

¶ 4 Præt. Maior est conuenientia quæ est fm identitatem rei, q quæ est fm proportionem principii ad principiatū: sed si materia corporis Christi ex superfluo alimēti sumpta est realiter: fuit qūq; materia cibi comestiuō aūt pt dici q realiter fuerit in auo vel proauo, & si forte dicatur q ibi fuerit sicut principiatum est virtute in suo principio. ergo maior esset cōueniēcia carnis Christi ad animalia, quorum carnes in cibum sumptę sunt, quam ad Adā vel Abraam, quod est inconueniens. ergo idem quod prius.

¶ 5 Præt.

Universidad de Deusto
Biblioteca

¶ Præt.illud quod in se mundum est, non est natum inficere aliud e contraria infectione: sed beata virgo mũdata fuit per primam sanctificationem ab originali infectione. ergo virtute animę eius nutrimentum assumptum infici non potuit: nec alias infectum erat tali infectione quę extra humanam naturam non inuenitur: ergo caro Christi non in beata virgine peccato subiacuisset, quod est eroneum vt dictũ est. ergo caro Christi ex superfluo alimẽti nõ fuit materialiter. & sic idem quod prius.

SED CONTRA. Christus non aliquo modo fuit in parentibus quo alii homines ibi non fuerunt, sed ecõuerso, alii hominis aliquo modo ibi fuerunt quo Christus non fuit, sed alii homines non fuerunt in primis parẽtibus ſm materiam determinatam. ergo nec Christus in eis hoc modo fuit. probatio medię. alii homines non descendunt a suis parentibus nisi mediante semine. semen autem vt probat philosophus. 15. de animalibus. non est aliquid decisum quod fuerit actu pars: sed est superfluum alimenti quod est potentia totum. ergo aliorum hominum materia non fuit determinate in Adam quasi actu pars eius existens.

¶ Præt. Generatio secũdũ naturã in infinitum possibilis est ſm naturã hoc modo q̃ homo ex homine generetur. si ergo aliqua materia determinata sumatur ex qua ois caro decisa sit, oportet q̃ infinitorũ materia in aliquo finito fuerit: hoc autem est impossibile. ergo impossibile est quòd omnium hominum caro & Christi fuerit in Adã ſm determinatam vel signatam materiã: quòd aũt impossibile sit sic ꝓbat. Cuiuslibet rei naturalis materia determinatam quantitatem exigit. non enim in quacunq; parua materia potest induci quecunq; forma, sed infinita non possunt esse in aliquo finito nisi ſm quantitatem non determinatam accipiantur diuisione facta sed semper ſm eandẽ proportionem. vt ſ. totius sumatur dimidium, & dimidii dimidiũ, & sic in infinitũ: sic enim ſm eã dẽ proportionẽ secũdo acceptũ erit alterius quantitatis q̃ primo acceptum. ergo impossibile est q̃ infinitorũ corporũ naturalium materia sumatur ex aliquo vno finito in actu

¶ Præt. In omni generatione naturale agens vniuocum inducit formam suam in materiam, quę prius tali formę subiecta non erat: sicut ignis in materiam aeris quę prius formę ignis subiecta non erat, sed si materia ex qua ille homo formatur secundũ aliquid signatum in Adam fuerit & in ceteris parentibus, nunquã eius materia fuisset humanę naturæ non subiecta. ergo iste modus generationis non esset conueniens secundum viam generationis naturalis, & sic idem quod prius.

q.2. arti.2. &.3.

RESP. dicendum, quòd circa hoc sunt duę opiniones. Vna opinio dicit quòd caro Christi, & omnium aliorum hominum fuit in Adam secundum determinatam materiam hoc modo, q̃ aliqua pars corporis adæ fuit de qua per multiplicationem quãdã omniũ hominũ corpora formata sunt: aut sine permixtione alicuius extranei, vt quidã dicunt aut permixto illi materiæ aliquo, quod ex alimento conuersum est. & de hoc qualiter improbabile videatur in. 2. li. di. 30. dictum est. Alia opinio est quæ ꝓbabilior videtur q̃ alii homines non fuerunt in primo parente nisi secundum materiã originalem, & Christus hoc modo in primis parentibus fuit. Sed in hoc differt q̃ alii homines fuerunt in primo parente ſm rationem seminalẽ, Christus aũt non. quod sic videri potest. in his qui per concubitũ generantur duo cooperantur ad formationem corporis, ſ. principium actiuum quod est in semine, quod ratio seminalis dicitur. aliud autem est materia ex qua corpus formatur: quã mater ministrat, vtrunq; autem horũ originaliter reducẽ in primũ parentẽ. Quod enim in semine patris sit virtus actiua ad conceptionem corporis humani est per virtutẽ naturæ humanæ quã pater prolis procreandæ a suo patre accepit. & ille ab alio, & sic vsq; ad Adã. & sic patet q̃ ratio seminalis eorum qui sunt ex semine viri concepti originaliter ab Adã descendit: similiter etiam materia quam mater ministrat oportet quòd sit preparata per virtutẽ generatiuã eius. rei enim generatio naturalis requirit materiam propriam & determinatã. Virtus autem generatiua ipsius matris originaliter ab Adam descendit: sicut & virtus generatiua viri. & ideo illi qui ex mare & fœmina generantur descendunt originaliter ab Adã: & ſm rationem seminalem: & ſm materiam, & quia vnus modus essendi in: est ſm quòd dicitur effectus, esse in sua causa efficiẽte, vt dicitur. 4. † phisicorum. ideo homines sic concepti dicuntur fuisse in Adam & secundum rationem seminalem: & ſm materiam originalẽ. In conceptione aũt Christi virtus actiua non fuit nisi spiritus sanctus. materia autem est per virginem ministrata debito modo præparata. vnde patet quòd originaliter materia corporis Christi descendit ab Adam. nõ autem ratio actiua in conceptione eius ab Adã descẽdit originaliter & ideo Christus fuit in Adã ſm rationẽ originalẽ: sed nõ ſm materiã seminalem.

Ad primum ergo dicẽdum, quòd cum dicitur Christus fuisse in Adã ſm corpulẽtã substãtiã, nõ est itelligẽdũ qd i Adã fuerit p modum corpulẽtæ substãtię: sed quia ipsa corpulẽta substãtia corpis christi aliquo modo fuerit in Adam sicut in originali principio.

¶ Ad secundum dicendum, quòd materia corporis Christi non aũt ratio conceptionis eius fuit in Adam: nõ tn materia illa fuit in Adam in actu quasi aliqua determinata pars eius, sed virtute tm: sicut res dicitur esse in suo principio effectiuo vnius speciei.

¶ Ad tertium dicendum, quòd materia corporis Christi assumpta est ex eo, quod de cibis a beata virgine sumptis in purissimos sanguines eius conuersum est. alimentum aute quamuis in principio sit extraneum & dissimile: tamen in fine est conueniens & simile: vt in. 2. de ꝙ anima dicitur. vnde nõ sequitur quòd materia corporis Christi sit extranea humanæ naturę. t.co. 45. & in.

¶ Ad quartum dicendum, quòd similitudo & conuenientia magis attenditur secundum formam quàm materiam, vt si ignis generet ex aere ignem: ignis generatus magis conuenit cũ igne generante cum quo conuenit secundum formam, quàm cum aere ex quo materialiter generatus est. Similiter etiam materia corporis Christi magis conuenit cum beata virgine & aliis patribus: quorũ virtute effecta est propria materia corporis humani: quã cum rebus illis quæ in cibum sumptæ sunt.

¶ Ad quintum dicendum, quòd per primam sanctificationem vt supra dictum est: beata virgo a fomite mundata fuit secundum q̃ inclinat ad actus personales: non autem remota est illa inclinatio secundum quam fomes est infectiuus naturæ, sed hoc factũ est per secundam sanctificationem vt quidã dicunt, & ideo illud quod erat in beata virgine, vt ordinatum ad propagationem naturę, peccato obnoxium erat, quàmuis erat a peccato mundatum secundum quòd ad personam pertinebat.

ARTICVLVS III.

Vtrum solus Christus in Abraam non fuerit decimatus. 33.q.31.o.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur q̃ nullus q de stirpe Abraę descẽdit, in ipso decimatus fit. qd̃ dicit Aug. 10. sup Gen. ad in eo decimabatur curabatur, sed null' in parẽtibus curari vel sanctificari potest vt supra dictum est. ergo nullus in Abraam decimari potuit. Vbi sup.

¶ 2 Præt. sicut post tempora Abraæ in illis, qui ex eius stirpe descẽderũt valuit circũcisio ad peccati originalis curationẽ, ita etiã ante ipsius tẽpora valuit ad idẽ virtus sacrificiorũ decimarũ & oblationũ, vt dicit Greg. in moral. sed q̃ Abraã circumcisus est, non propter hoc aliquis de stirpe eius descẽdens circumcisus fuit. alias eos non oportuisset iterum circuncidi. ergo nec Abraã dante decimas eius filii decimati sunt.

¶ 3 Præt. decimari aut est decimas dare: aut ad decimas obligari aut decima parte priuari, sicut dicitur granum decimatum a quo iã decima pars ablata est. Sed primo modo non potest dici quòd aliquis in patre suo decimet. dare enim decimas est quidã actus personalis, sed actus personales non transfunduntur a parentib' in filios, sicut nec peccata actualia. ergo Abraã dãte decimas, nõ ꝓpter hoc filius eius decimatus est quasi dans decimas. Similiter nec secundo modo. Leuitæ enim & sacerdotes veteris legis ab Abraæ stirpe descenderunt, qui tamen ad decimas dandum non obligabantur, sed eas a populo accipiebant. ergo nec sic omnes filii Abraæ præter Christum in ipso decimati sunt quasi ad decimas obligati. Similiter nec tertio modo, quia decimatio respicit id quod est in actu distinctum. vnde triticum non potest esse decimatum ex hoc q̃ semen decimatum fuit. sed filii Abraæ non erant in eo vt actu distincti, sed tãtum virtute. ergo nullo modo in eo decimari potuerunt. Vbi sup. littera

SED CONTRA. Est quod Apostolus ad Heb. 7. dicit &

litera ex verbis Aug. habetur.

¶ Præt. decimatio quoddam signum seruitutis diuinæ est: cum ad latriam pertineat: sed proles in parente ad seruitutem obligatur: serui enim sunt filii: ſm ex seruis parentibus nascantur. ergo abraam dante decimas, filii eius decimati sunt.

II. 33.q.31.o.

VLTERIVS. Videtur q̃ etiam Christus in abraam decimatus fit. Christus enim non habet habitudinem ad Abraã nisi mediante beata virgine: sed beata virgo fuit in Abraã decimata. ergo & Christus.

¶ Præt. decimatio cõuenit filiis Abraę ex eo vt in litera habetur ratione peccati originalis, quia per concupiscentiam ex eo propagandi erant: sed caro Christi in Abraam fuit peccato obnoxia, vt in litera dicit. ergo & in eo Christus decimatus fuit.

¶ Præte. Decimatio est quidam actus figuralis, sed Christus videtur maxime per decimam figurari ratione perfectionis Christi quæ denario competit: ergo Christus præcipue in Abbraam fuit decimatus.

SED CONTRA. Apostolus Heb. 7. præfert sacerdotium Christi, sacerdotio Aaron per hoc, quòd leui ex cuius stirpe aaron descẽdit: Abraã dante decimas decimatus est, sed Christus in hoc nihil amplius haberet quàm Aaron, si in Abraam similiter decimatus esset. ergo nullo modo in eo decimatus fuit.

¶ Præt. Quod multiplicatur miraculose & non virtute naturæ non est decimabile, vt patet. 4. Regum. 4. quia Heliseus non præcepit viduæ vt de oleo quod miraculose multiplicatum erat decimas daret, sed caro Christi ex Abbraam miraculose propagata est. ergo Christus in Abraam decimatus non fuit.

RESP. Dicendum ad primam quæstionem, quòd illi qui ex Abraã ꝓ cõcubitũ descẽderũt, in Abraã decimati sunt. Chrs autẽ in eo decimatus nõ est. cuius ratio est, quia decimatio nõ tn erat actus moralis, sed etiã figuralis: est. n. actus moralis ſm hoc quod pars q̃dã terræ nascentiũ & aliorũ in vsum ministrorũ Dei & pauperum conferebatur, vt esset cibus in domo domini, vt habetur Malach. 3. Actus autẽ figuralis est ſm hoc, quòd figurat in perfectionem in eo qui decimas dat, qui perfectionem ab eo cui dat expectat. In numero enim denario est quædam perfectionis ratio, secundum quòd limes quidam est. vnde nouenarius imperfectionem signat, secundum quòd a denario deficit: & ideo qui decimas dat in hoc quòd nouẽ sibi retinet & decẽ alteri dat, cõfitetur se imperfectum esse, & perfectionem ab altero expectare. & idem est quòd etiam decimatio quodammodo actus sacramentalis erat, secundum quòd dicta realis confessio ex fide mediatoris procedebat. per cuius perfectionem ablata est humani generis imperfectio quæ erat per originale peccatum. hoc enim figurando remedium quod contra originale peccatum præstabat per modum sacramenti, illa ergo decimatio, qua Abraam decimas dedit ostendens se liberatore indigere: ad illos tantum pertinet ex eius stirpe descendentes, qui imperfectionem originalis peccati ex eo traxerunt, vt similiter sicut ipse liberationem ab alio expectarent: non autem originale peccatum ab eo traxerunt nisi qui per concubitum ex eo descenderunt. solum enim hi naturã humanam ab eo sicut a principio actiuo acceperunt, vnde & in eo ſm rationem seminalem fuisse dicuntur. & propter hoc etiam simul cum natura, naturæ vitium contraxerunt ab Adam vel Abraam. Christus vero ab Adam vel Abraam non per concubitum descendens, materiam humanæ naturæ ab eis habuit quæ virtute spiritus sancti in humanam naturã formata est, & ideo non contraxit originale peccatum, & ideo non potuit figurari vt imperfectionem habens & liberatore indigens, & propter hoc non est decimatus in Abraam.

¶ Ad primum ergo dicendum, quòd in verbo Aug. hoc quod dicit curabatur, non designat curationem in actu, sed curationis necessitatem. qui enim sic in eo erant vt curatione indigerent, in eo decimati sunt.

¶ Ad secundum dicendum, quòd nullus dicitur circuncidi nisi ſm q̃ actu aliquid patitur. Decimari autẽ dicitur aliquis etiam secundum præfigurationem. vnde non est simile de decimatione & circuncisione.

¶ Ad tertium dicendum, quòd decimari nullo horum modorũ accipitur, sed decimari nihil aliud est prout hic accipitur quàm præfigurari: liberatione indigere. hoc aũt præfigurabat in Abraã dante decimas de omnibus qui peccatum originale ab eo contraxerant: sicut ipse a suis parentibus contraxerat vt eadem ratione imperfectio liberatione indigens, in illis figuraretur, qua in se esse per decimarum collationem confitebatur. Quartum & quintum concedimus.

2 AD secũdam quæstionem dicendum, q̃ Christus nullo modo in Abraam decimatus fuit. cuius ratio patet ex prædictis.

Ad primum ergo dicendum cõtra hoc obiectum, quòd quia Christus non descendit ab Abraam, nisi mediante beata virgine: ideo sicut descendit a beata virgine: ita descẽdit ab Abraam. vnde cum a beata virgine descenderit non per concubitũ nec ab Abraã per concubitum descendit, quãmuis beata virgo ab Abraam per concubitum descenderit. vnde non sequitur quòd si beata virgo in Abraam decimata fuit, quòd in eo Christus decimatus fuerit.

¶ Ad secundum dicendum, quòd id quod est in potentia potest præfigurari mundum vel immundum: esse autem mundum vel immundum non conuenit nisi rei actu existenti. quia ergo quod in Abbraã actu erat, totũ peccato subiacebat: ideo caro Christi in Abraã peccato obnoxia fuit. quia vero ex Abraã caro Christi nõ sic propaganda erat, vt ex eo infectionem originalem contraheret: ideo in eo Christus decimatus esse non dicitur, cum decimatio inquãtum figurale quoddam est, referri possit etiam ad illud quod virtute erat in Abraam.

¶ Ad tertiũ dicendũ, q̃ decima pars quæ deo redditur non dicit proprie decimari: sed magis nouẽ partes a quibus decima separatur. & ideo Christus per decimã signatus decimari non dicitur: sed alii imperfectionem contrahentes per nouenarium designati. Alia duo concedimus.

QVAESTIO. V.

Deinde quæritur de propagatione carnis Christi ex matre eius.

Et circa hoc quæruntur tria.

Primo. De materia ex qua conceptum est corpus eius.
Secũdo. De tempore conceptionis.
Tertio. De sanctificatione concepti.

ARTICVLVS. I.

Vtrum corpus Christi fuerit ex purissimis virginis sanguinibus. 3.q.31. art.5.

AD PRIMVM sic proceditur. Videt q̃ corpus Christi nõ fuerit formatũ solũ ex purissimis sanguinibus virginis: sicut Dam. † dicit. Eorũ enim quæ specie cõueniũt est materia eiusdẽ rationis: q̃ forma naturalis materiã determinatã requirit: sed aliorũ hominũ materia est ex eo, quod ex viro & muliere desciditur: cũ ergo Christus inquãtũ homo fuerit eiusdẽ speciei cũ aliis hoibus, videt q̃ corpus ei' non solum ex sanguinibus matris virginis formatum fit. De fide li. 3. cap. 2. circa medium.

¶ 2 Præt. Ad Ro. 1. dr. Factus est ei ex semine Dauid ſm carnẽ: sed id ex quo fit aliquid est materia eius. ergo materia corporis Christi non est sanguis, sed semen. In fest. Annuntiatio. beat. virg.

¶ 3 Præt. † In Collecta dicitur, quòd deus verbũ suũ de virgine carnẽ sumere voluit, sed de illo corpus Chri formatũ est qd̃ de virgine sũpsit. ergo corpis Chri materia nõ est sanguis, sed caro, te.co.34.

¶ 4 Præt. Vt in. 2. de generatione dr. Quę magis cõueniũt facilẽ inuicẽ transmutãtur, sed caro magis cõuenit cũ carne q̃ sanguis. ergo conuenientius est dicere corpus Christi ex carne virginis formatum esse quàm ex eius sanguine.

¶ 5 Præt. Generatiua non operatur nisi ex eo quod residuũ est nutritiuæ virtuti: cũ nũtritiua generatiuæ deseruiat, sanguis aũt non est residuũ ab opere nutritiue. immo est quo nutritiua indiget in via existens ad nutriendũ mẽbra. ergo sanguis non potest esse materia a virtute generatiua ministrata ad conceptionem prolis, & sic idem quod prius.

SED CONTRA. Est quod dicit † Dam. q̃ diuina sapiẽtia ex purissimis sanguinibus virginis carnem sibi copulauit. Lib. & cap. vt in arti.

¶ Præt. Corpus Christi non est formatũ nisi ex materia quam virgo ministrauit, talẽ in natura, qualem aliæ matres ministrant ad conceptum prolis: sed vt in 15. de animalibus dicitur, materia ex qua corpus conceptum formatur, quam mater ministrat est

Universidad de Deusto
Biblioteca

est sanguis, qui menstruũ dicitur. ergo & corpus Christi ex sanguine formatum est. B

RESPON. dicendum, quòd circa materiam de qua corpus hominis formatum est, variæ sunt opiniones. Quidam enim dicunt, quòd corpus humanum formatur, ex commixtione seminũ, scilicet matris & patris simul, cum sanguine menstruo: ita quòd totum hoc sit materia corporis: hoc autẽ philosophꝰ in 15. de animalibus multipliciter destruit ostẽdens, qꝰ id quod ex viro descendit non est materia humani corporis: sed solum principiũ actiuum, & per rationẽ, & experimenta sensibilia: quæ magis in rebus naturalibus faciunt fidẽ, & hoc patet inspicienti verba eius. Similiter etiam ostendit, qꝰ semẽ mulieris nihil facit ad generationem. vnde etiã & quedam mulieres concipiunt sine hoc, quòd seminent: sed sanguis qui menstruum dicitur est in mulieribus loco seminis in viris, & secundũ hanc philosophi opinionem conuenientissime potest saluari partus virginis, si ad conceptionem humani corporis, non nisi sanguis mulieris materialiter requiritur: non.n. credendum est, quòd materiæ corporis Christi, quod sine sẽmine viri cõceptum est, aliquid defuerit, quod materialiter ad formationem humani corporis requiratur. Constat etiam omnibus virginitatem matris confitentibus, absque omni humano semine conceptionem illam peractam esse: & ideo materia, ex qua corpus formatur, & in Christo, & in aliis hominibus est sanguis, per virtutem generatiuam matris præparatus. Ille enim sanguis in mulieribus est sicut semen in viris: vnde & in eodem tempore hoc in viris, & illud in mulieribus incipit, scilicet, apud ortum pilorum, & aliorum accidentium quæ sunt signa pubertatis: sed quia in muliere est calor generatiuæ deseruiens diminutus respectu caloris viri: ideo non potest in mulieribus superfluum alimenti ad tantam digestionem perduci: sicut in viris, propter quod remanet in forma sanguinis: sicut deficiens a completa digestione seminis: vnde accidit, in aliquo multum coeunte, vt sanguinem loco seminis emittat, vt in 15. de animalibus dicitur: quasi natura non sufficiat, ad tantum seminis digerendum, quantum incontinentia quærit. I

¶ Ad primum ergo dicendum, quòd secundum philosophum in 15. & 16. de animalibus dicitur. Illud quod a viro emittitur, non efficitur materia in generatione: sed tantum actiuum. vnde relinquitur, quòd ex solo sanguine mulieris materialiter corpus humanum formetur, tam in Christo, quàm in aliis hominibus.

¶ Ad secundum dicendum, quòd Christus ex semine Dauid dicitur factus, secundum carnem: non sicut ex immediata materia: sed quia materia ex qua corpus Christi formatum est, originaliter ex semine Dauid descendit.

¶ Ad tertium dicendum, quòd assumptio habet duos terminos, scilicet a quo, & in quem. dicitur ergo dei verbũ ex virgine carnem assumpsisse: non quantũ ad terminũ a quo: quasi prius esset in specie carnis, q̃ assumeretur: sed quantum ad terminum ad quem: quia materia illa simul assumpta est, & in carnẽ formata.

¶ Ad quartum dicendum, quòd quamuis caro cum carne magis conueniat, secundum similitudinem speciei: tamen sanguis, ex quo formatur corpus, magis conuenit cum carne, & reliquis partibus corporis, secundũ proportionem potentiæ ad actum, quàm caro cum carne: sanguis enim ille est potentia totum, secundum potentiam passiuam: sicut & semen est potentia totum, secundum potentiam actiuam: caro autem non est potentia totũ, cum sit actu pars vltimum complementum habens, iam per vltimam digestionem: hęc autẽ conuenientia præcipue requiritur ad hoc, quòd aliquid ex aliquo fiat: domus enim facilius construitur ex cemento, & lapidibus specie differentibus, quàm ex alia domo eiusdem speciei, ex qua domus construi non potest, nisi in lapides resoluatur:

¶ Ad quintum dicendum, quòd sanguis qui humani corporis materia ponitur non est absolute talis, qualis per actum nutritiuæ generatur ex cibo: sed hoc quod de illo sanguine tenendum est ab vltima digestione nutritiua in fœminis generatiuæ ministrat, quæ ipm præparat, vt sit debita materia corporis humani. K

Quiddam uidetur aduersari illi sententiæ, qua dictum est, carnem Christi non prius conceptam quàm assumptam.

E.

ILLI autem sententiæ qua supra diximus carnẽ uerbi non ante fuisse conceptam, quàm assumptã, uidetur obuiare quod † Aug. ait super Ioãnem. ubi legitur. Soluite templum hoc, & in tribus diebus excitabo illud. Dixerunt ergo iudæi: Quadraginta & sex annis ædificatum est hoc templum, & tu in tribus diebus excitabis illud? Hic, inquit, numerus perfectioni dominici corporis conuenit, quia ut dicunt physici, tot diebus forma humani corporis perficitur. Horum occasione uerborũ, quidã dicere præsumpserunt, dominici corporis formã tot diebus ad modũ [b] aliorum corporum perfectam, & membrorum lineamentis distinctam, & mox uerbum dei sibi unisse carnem & animam, & hoc modo dicunt illi, numerum perfectioni dominici corporis conuenire. Sed alia ratio illius dicti extitit, ex qua sana uerbi

Ioa. cap. 2.

G

AD Secundum sic proceditur. Videtur, qꝰ cõceptio corporis Christi nõ fuerit subito: sed successiue cõpleta. Heb. .2. dicit, quia Christus debuit, per omnia fratribus similari: sed alii homines, qui fratres eius dicũtur ibidẽ successiue cõcipiuntur. ergo & Christi cõceptio debuit esse successiua. 3.q.33.1. Augu. sup. Io. tract. 10 li. 83. q. 56. quæst. & in Dialog. ad Horo. q. 26 Trin. lib. 4. cap. 5.

¶ 2 Præt. Tempus generationis cuiuslibet rei est determinatum secundum speciem suam, vt ex 2. de generatione habe t. co. 40. 41

ri potest: sed Christus fuit eiusdem speciei, cum aliis hominibus. ergo sicut aliorum hominum generatio determinato tempore perficitur, ita & Christi.

¶ 3 Præt. Vt in 2. de anima dicitur: cuicunq; rei naturali debetur determinata magnitudo: sed corpus Christi non potuit in principio conceptionis suæ habere tantam magnitudinem, quantam naturæ hominis debetur: aliàs tempore illo non creuisset in vtero virginis quo alii crescunt, vel minori tempore, a virgine portatus esset, quàm alii homines portantur, quod non tenet ecclesia. ergo in principio suæ conceptionis, nondum erat in specie humana, in qua fuit in termino conceptionis. ergo principiũ conceptionis est aliud a termino eius: omnis autem mutatio quę habet prius & posterius, est successiua. ergo conceptio Christi fuit successiua. H

¶ 4 Præt. Corpus Christi, ex virginis sanguinibus formatum est. aut ergo in eodem instanti fuit sanguis & caro: & sic eadem materia simul erit sub duabus formis substantialibus disparatis: quod est impossibile, aut in alio, & in alio instãti: sed inter quęlibet instantia est tempus medium, vt in 6. † phisicorum probatur. ergo conceptio Christi tempore mensuratur, & non est subito peracta. t. co. 29. & sequent.

¶ 5 Præt. Concipi est quoddam fieri: sicut conceptũ est quoddam factum esse: nihil autem in permanentibus simul fit, & factum est: alias, simul aliquid esset, & non esset: quod enim fit in permanentibus non est: quod autem factum est, iam est. ergo in carne Christi nõ simul fuit concipi, & conceptum esse, & sic fuit ibi prioris, & posterioris successio.

SED CONTRA. Conceptionis principium esse non potuit, antequam conceptionis actiuum in virgine esset: sed conceptionis actiuum, fuit in ipsa diuina sapientia, quæ ex sanguinibus, virginis carnem sibi copulauit: vt dicit Dama. † ergo non potuit prius conceptio incipere, quàm in vterum virginis diuina sapientia descendisset. Sed sicut dicit Greg. in moral. spiritu adueniente, mox verbum in vtero, mox intra verbum caro factum, ergo conceptio carnis incipere non potuit, antequam caro esset: sed ad speciem carnis terminata est conceptio. ergo non prius incepit conceptio, quàm terminata esset, & ita sine successione fuit. vbi supra.

¶ Præt. Conceptio Christi facta est virtute diuina, quæ infinita est: sed virtutis infinitæ est subito suum effectum producere. ergo conceptio Christi subitanea fuit.

RESPON. dicendum, quòd conceptio Christi, secundum fidem oportet, quòd subito facta ponatur: non enim humana natura prius assumpta fuit, quàm in sua specie perficeretur, cum partes eius non sint assumptibiles, nisi ratione totius: vt patet ex dictis in 2. di. proprietates autem & accidentia humanæ naturæ non dicuntur de filio dei, ante assumptionem. ergo quicquid humanum de filio dei dicitur: completionem humanæ naturæ non præcessit: conceptio autem de filio dei dicitur, vt patet in symbolo. (Qui conceptus est, de spiritu sancto &c.) ergo oportet, vt conceptio in Christo, non præcedat tempore completam naturam carnis eius, & ita relinquitur, quòd simul concipiebatur, & concepta est, propter quod oportet illam conceptionem subitaneam ponere, ita quòd hæc in eodem instanti fuerunt, scilicet, conuersio sanguinis illius materialis in carnem, & alias partes corporis Christi, & formatio membrorum organicorum, & animatio corporis organici, & assumptio corporis animati in vnitatem q. 2. ar. 3. q. 2. a. t. co. 27.

tatem diuinę personæ: in aliis autem hæc successiue contingunt, ita quòd maris conceptio non perficitur, nisi vsque ad quadragesimum diem, vt philosophus in 9. de animalibus dicit: fœminę autem vsque ad nonagesimum: sed in completione corporis masculi, videtur August. superaddere sex dies: qui sic distinguuntur, secundum eũ in epistola ad Hieronymum. Semen primis sex diebus, quasi lactis habet similitudinẽ, nouẽ diebus vertit in sanguinẽ: deinde duodecim diebus solidat: decẽ & octo diebus formatur, vsque ad perfecta mẽbrorum lineamenta: & hinc iam reliquo tẽpore, vsq; ad tempus partus magnitudine augetur: vnde versus. Sex in lacte intelligẽtia orit. Non.n. ió illud dicit Aug. quin mox, vt caro illa operę spũs sancti sãctificata, & reliqua separata fuit uerbo Dei, cũ ãa uniret, ut perfectus, & uerus Deus esset perfectus, & uerus hó: sed quia mẽbrorũ illiꝰ dñici corporis distinctio in ipso momento cõceptionis, & unionis Dei, & hois adeo tenuis erat & parua ut humano uisui, uix posset subiici. Diebus aũt illis quos memorat Augu. perfecta est, & nouersus. Sex in lacte dies, ter sunt in sanguine terni. Bisseni carnem, ter seni membra figurãt. In Christi autem conceptione materia quam virgo ministrauit statim formam, & figuram humani corporis accepit, & animam, & in vnitatem diuinæ personæ assumpta est. A B

¶ AD PRIMVM ergo dicendũ, quòd Christus per omnia fratribus assimilari debuit, in his quæ necessaria erant ad eorum reparationem: huiusmodi autem sunt ea in quibus veritas humanæ naturæ consistit, scilicet partes essentiales eius, & proprietates naturales, & passiones quibus opus redemptionis explendum erat: in aliis autem excellere debuit, vt hominum saluator.

¶ Ad secundum dicendum, quòd determinatum tempus generationis alicui speciei debitum non sequitur veritatem speciei in re generata: sed virtutem generantis in specie illa: & ideo quis Christus in veritatem humanæ naturæ conceptus fuit, quia tamen conceptio illa non est facta per actionem alicuius virtutis humanæ: ideo non oportet, quòd idem tempus debeatur conceptioni Christi, quod conceptionibus aliorum. C

¶ Ad tertium dicendum, quòd quantitas determinata alicuius speciei, non est determinata secundum aliquid indiuisibile: sed habet aliquã latitudinem, quia in specie humana inuenitur maior, & minor quantitas, & in eodem indiuiduo, secundum diuersa tempora, & in diuersis, vt ad sensum patet. Minimum autem quantitatis in vno indiuiduo est, in primo instãti suæ figurationis, & animationis, quæ quantitas adeo parua est, quòd parum excedit quantitatem formicę, vt dicit philosophus in 9. de animalibus, quòd in quadragesima die, muliere patiente aborsum, inuentũ est corpus prolis, omnia membra distincta habere: quãis in quantitate esset, sicut magna formica: maxima aũt quantitas in aliquo indiuiduo, est in vltimo termino augmenti: & sicut maximũ differt in diuersis, ita etiam proportionaliter illud minimum. Potuit ergo esse, vt corpus Christi, in primo instanti conceptionis perfectæ figuratum, haberet quantitatem sufficientem suæ speciei: minorẽ tñ q̃ sibi deberetur, in principio suæ humanitatis: si naturaliter conceptus esset, respectu quantitatis quam habuit in completa ætate proportionaliter aliis hominibus, ita quòd vsque ad quadragesimum, aut quadragesimum sextum diem crescendo peruenerit, vsque ad quantitatem illam quæ in eo debuit esse minima proportionaliter aliis hominibus, & deinceps creuit, sicut & alii homines crescunt, ita qꝰ totũ tps, quo in vtero matris fuit, augmento corporis eius seruiuit, quod in aliis seruit conuersioni, figurationi, animationi & augmento. D

¶ Ad quartum dicendum, quòd hoc est vniuersaliter verum in quolibet motu continuo, quòd non est accipere vltimum instans in quo id quod mouetur distet a termino ad quem, quamuis possit accipi primum instans in quo est in termino ad quem, vt patet ex 8. phisicorum. Verbi gratia, si aliquid mouetur de nigredine, in albedinem, in vltimo instanti temporis mensurantis motum illum albedo inest mobili: vltimus etenim terminus temporis, respondet vltimo termino motus: sed in omni eo, quod de dicto tempore accipitur, ante vltimum instans mobile ab albedine distat: non est autem accipere, ante vltimum instans temporis: secundo vltimum instans, cum inter quælibet duo instantia sit tempus medium: vt 6. phisicorum probatur: vnde non est accipere instans, in quo, id quod fit album sit non album. Et similiter est in mutationibus, quæ quamuis nõ sint motus: tamen aliquem motum consequuntur: sicut generatio sequitur alterationem, & illuminatio motum localem solis: non est enim accipere vltimum instans, in quo, id quod fit ignis sit non ignis: neque instans, in quo aer, qui illuminatur sit tenebrosus, eo quòd terminus a quo in istis mutationibus, inest transmutato in toto E t. co. 68. 69.

tempore mensurante motum, cui mutatio non coniungitur: sicut terminus, nisi in vltimo instanti illius temporis. dico ergo quòd conceptio Christi, quamuis non sit motus, quia successionem non habet: tamen coniungitur cuidam motui locali saltem motui locali sanguinis materialis ad locum generationis, vbi vndiq; congregatus est, & in vltimo termino illius motus materia illa fuit, sub specie corporis Christi, & sic est accipere, primum instans, in quo corpus Christi fuit: sed in toto tempore præcedenti hoc instans erat sanguis. vnde non est accipere vltimum instans, in quo sanguis erat: sed vltimũ tempus: tempus autem continuatur instãti, sine hoc, quòd cadat aliquod medium: sicut nec inter lineam & punctum necesse est medium cadere: vnde forma sanguinis, & forma corporis Christi continue successerunt sibi in illa materia: neque oportet aliquod medium tempus ponere, vt conceptio successiua iudicetur. de fide, lib. 3. cap. 7. circa finem.

¶ Ad quintum dicendum, quòd fieri dupliciter potest accipi. Vno modo secundum quòd pertinet ad motũ præcedentem esse rei quæ fieri dicitur, & sic oportet, quòd fieri rei, præcedat duratione factum esse, vt obiectio probat. Alio modo dicitur fieri ipsa terminatio motus esse inducẽris: sicut illuminari signatur per modum fieri, & hoc ipsum, quod dicitur terminari: & huiusmodi fieri non præcessit tempore factum esse: nec differt ab eo, nisi ratione: hoc enim quod est esse illuminatũ si consideretur, secundum se, signatur, & vt factum esse, vt cum dicitur illuminatum: si autem consideretur, prout est aliquid motus præcedentis, scilicet terminus: sic signatur vt in fieri, vt cum dicitur illuminari: & ideo non est verum hoc dicere nisi in primo instanti, in quo motus præcedens terminatur: quamuis semper postea verum sit dicere, hoc factum esse: sic autem acceptum fieri non oportet, quòd sit non esse: sed quòd sit nunc primo esse, & per hunc modum de Christo verum est dicere, simul concipi, & conceptum esse. vnde non oportet, quòd conceptio fuerit successiua. D. 575.

ARTICVLVS III.

c Vtrum Christo sanctificari conueniat, scilicet ut indigeret sanctificatione.

AD TERTIVM sic procedit. Videtur, quòd Christo sanctificari non conueniat, quia vt dicitur Hebr. 7. Talis decebat, vt esset pontifex nobis: qui non habet necessitatem: quemadmodum sacerdos prius pro suis delictis hostias offerre, deinde pro populo: sed Christus sicut venit orare, & hostiam offerre pro populo, ita & sanctificare populũ. ergo nec indiguit, vt ipse sanctificaretur. 3. q. 34. 1.

¶ 2 Præt. In quolibet ordine primum mouens est immobile: sed Christus est principium totius humanæ sanctificationis. ergo ipse sanctificatus non est.

¶ 3 Præt. Omne quod fit, fit ex contrario: generationes enim & phisophũ ex cotrariis sunt: sed Christus ab oi pcto qd sanctitati contrariat immunis fuit. ergo Christus sanctificari nõ dr. Si dicatur, quòd caro eius antequam esset assumpta fuit obnoxia peccato, vt in litera dicitur: vnde ratione emundationis eius Christus sanctificari dicitur. 8. phys. t. c. 62.

CONTRA. Hoc nomen Christus est hypostasis in duabus naturis subsistẽtis. ergo nihil potest dici de Christo, quod vnionem illam præcesserit: sed infectio cui in patribus caro eius obnoxia fuerat solum, ante vnionem fuit: ergo ratione illa non potest dici Christus sanctificatus.

SED CONTRA. Est quod dicitur Io. 10. Quem pater sanctificauit, & misit in mundum. ergo Christus sanctificatus est.

¶ Præt. Christus dicitur vnctus: sed spiritualis vnctio causa est sanctitatis. ergo & sanctificatus dici potest.

RESPON. dicẽdum, qꝰ sanctificari est sanctũ fieri: potest aũt aliquis sanctus fieri dupliciter: vel ex sancto vel ex non sancto. Ex sancto, iterum dupliciter, vel ex minus sancto magis sanctũ, vt dicitur Io. 17. Pater sanctifica eos in veritate: Apostoli tunc sancti erant: vel ſm continuationem sanctitatis eadem quantitate seruata, & hoc modo Christus potest esse sanctificatus: sicut ipse ibidem dicit. Ego pro eis sanctifico meipsum, eo quòd continuatio ratione successionis quendam modum sanctificationis ha

Universidad de Deusto
Biblioteca

ber: sed hic modus loquendi non videtur consuetus: vnde sic de sanctificatione non loquimur. Ex non sancto etiam dicitur aliquis sanctus fieri dupliciter, vel ex non sancto contrarie, aut priuatiue: sicut per gratiam peccator sanctificari dicitur, & hoc modo Christus non potest dici esse sanctificatus, quia non potest accipi cum consistentia subiecti defectus sanctitatis in eo fuisse · simul enim fuit homo, & sanctus homo, vel ex non sancto negatiue: & hoc adhuc distinguendum est, quia vel dicitur ex non sancto sanctus factus, ratione creatæ sanctitatis, quæ hominis est, & sic dicitur Christus sanctus factus sicut & homo factus: aut ratione sanctitatis increatæ: & sic dicitur sanctus factus per modum quo homo dicitur factus Deus, quæ vel est falsa, vel minus proprietatis habens, quàm prima, scilicet, Deus factus est homo, vt infra distin. 7. patebit, & ita concedi potest in aliquo sensu Christum sanctificatum esse. q.2.ar.1. & 2.

¶ Ad primum ergo dicendum, quòd sicut Christus nõ indiguit vt pro se oraret vel hostias offerret: ita nec indiguit, vt hoc modo sanctificaretur quo alios sanctificare veneratur, scilicet per purgationem peccatorum: per hoc tamen non remouetur quin ipse a tota trinitate sanctus sit factus homo: cum prius nec homo nec sanctus homo fuerit.

¶ Ad secundum dicendum, quòd primum mouens in aliquo ordine mobiliũ, non oportet esse immobile simpliciter: sed immobile ſm idem genus motus: sicut cœlum quod est primum alterãs, mouetur quidem: sed non alteratur: non. n. est primum mouens simpliciter: similiter etiam Christus secundum quòd homo, non est primum sanctificans simpliciter: sed deus trinitas: est autem primum sanctificans inquantum homo per modum satisfacientis pro peccato, & sic sanctificatus non est: aliquo tamen modo sanctificatus est.

¶ Ad tertium dicendum, q̃ non oportet omne quod fit, ex contrario fieri: sed solum quod fit per viam generationis & alterationis: oportet tamen omne quod fit ex incontingenti fieri, vt in 1. phy sicorum dicitur, quod non contingit simul in esse: sic autem contingens non est solum contrarium vel priuatio: quæ requirunt subiectum: sed etiam negatio quæ consistentiam subiecti non requirit, & sic ex non sancto Christus factus est sanctus, vt dictum est. Quartum concedimus, quia responsio illa non valet. tex. c. 33. 44. 45. 46.

EXPOSITIO TEXTVS.

BNOXIA fuit peccato in Maria.

SED CONTRA. Quod non est, non potest esse peccato obnoxium: sed caro Christi non fuit nisi in ipso. ergo falsum est, quod hic dicitur. Dicendum, q̃ quamuis caro Christi actu non fuerit, nisi in ipso: tñ materialiter fuit in beata virgine, & in aliis: sed differenter, quia in beata virgine præexistebat materia illa essentialiter: sed in aliis prioribus originaliter rñ: vt dictum est, & ſm illũ modũ quo in vnoquoq; fuit, sic peccato obnoxia erat. *Ita & Leuiticus ordo.* Videtur q̃ ratio Apostoli non valeat. potest enim contingere q̃ pater Papæ, alicui simplici sacerdoti decimas soluerit: nec propter hoc Papa sacerdote illo minor esset, & sic nõ videtur sequi, si Abrãã Melchisedech decimas soluerit, quòd propter hoc Leuiticus ordo Melchisedech minor fuerit. Sed dicendũ ſm quosdam, quòd Apostolus procedit ex suppositione huius, quòd Abrãã tota posteritate sua maior fuerit. vnde si Melchisedech maior fuerit, q̃ Abraam: per consequens, maior fuit, q̃ Leui vel Aaron. Sed quia hæc suppositio vel dubia est, vel falsa, saltem propter beatam virginem: ideo melius dicendum, quòd Apostolus non intendit probare, quòd Melchisedech personaliter maior fuerit, q̃ Aaron: sed quòd sacerdotium Christi figuratum per sacerdotium Melchisedech, maius est, q̃ sacerdotium Aaron. vnde virtus rationis apostoli fundatur super figuram. figuranit. n. Abraam decimas Melchisedech dans, quòd ipse cum tota sua posteritate minor esset sacerdotio Christi, per Melchisedech figurati. *Secundum rationem seminalem erat.* Semen vt dicit philosophus. 5. physicorum est in genere causæ efficientis. vnde illi dicuntur in Abraam secundũ rationem seminalem fuisse, qui concepti sunt per virtutem actiuã ex Abraam, originaliter descendentẽ, quod de Christo dici nõ potest, vt ex dictis patet. *Non enim mater concupiscentia.* Istud potest intelligi dupliciter, vt ita, qd̃ cõcupiscentia & gratia sint nominatiui casus: sic enim concupiscentia dicitur mater eorũ, qui per concupiscentiã nascuntur, & gratia mater Christi, quia per gratiã natus est, vel potest intelligi, q̃ sint ablatiui casus, vt intelligatur, quòd mater Christi non genuit eum per concupiscentiam: sed per gratiam, & sic locutio propria & plana est. *Quia dicunt physici tot.* Hoc potest aliter exponi, quàm Magister infra exponit, vt intelligatur completio corporis humani non solum quantum ad figuram: sed etiam quantũ ad debitam quantitatem, vt per hos quadraginta sex dies, totum tempus vsque ad partum intelligatur, quadraginta enim & sex, si per senarium (qui numerus est perfectus) multiplicentur, resultant. 276. dies, & tot dies cõputantur ab octauo kalendas Aprilis, quando Christus conceptus est, vsque ad octauas kalendas Ianuarii, quando Christus natus est, & hoc accipitur ab † Augustino. 2. phy. t.c. 32. & 5. Metap. t.c. 2. cap. de caus. cap. 38. 39. 40. 41. in lib. octua gintatrium quæst. q. 55 & 56.

DISTINCTIO. IIII.

Quare in scriptura sacra, sæpius tribuatur incarnatio quæ est opus trinitatis Spiritui sancto, & de ipso etiam conceptus & natus Christus dicatur.

IVM vero incarnatio verbi (sicut in superioribꝰ tractatũ est) operatio vere sit patris & filii, & Spiritus sancti, inuestigatione nobis dignũ videtur, quare in scriptura, Spũ sancto hoc opus sæpius attribuatur, & de ipso Christus conceptus memoretur & natus. Non enim ideo operatio incarnationis Spiritui sancto sæpius attribuitur, q̃ ipse solus eã fine patre ac filio fecerit: sed quia Spiritus sanctus est charitas, & donũ patris, & filii, & ineffabili Dei charitate uerbum dei caro factum est, & inestimabili Dei dono filius dei vnuit sibi formam serui. Non igitur frequens denominatio Spiritus sancti ab illo opere patrem uel filium secludit: sed potius uno nominato, tres intelliguntur: sicut sæpe fit in aliis operibus. vñ Augu. sup hoc mouẽs qõnẽ, in hũc modũ eandem determinat in Enchi. ita inquiens.

DIVISIO TEXTVS.

OSTQVAM determinauit de incarnatione, ex parte assumpti, ostendens quid assumptum est, & cuius conditionis fuerit antequam assumeretur. In ista parte determinat de effectiuo ipsius assumpti. Et diuiditur in duas partes. In prima ostendit quare efficientia naturæ assumptæ Spiritui sancto appropriatur. In secunda mouet quandam dubitationem ex dictis consequentem ibi. *Sed non est in hoc dintius.* Circa primum tria facit. Primo mouet quæstionem. Secundo determinat eam ibi. *Non enim operatio incarnationis.* Tertio confirmat per authoritatem ibi. Cum illam creaturam &c. *Sed non est in hoc diutius.* Hic determinat quandam dubitationem ex prædictis ortam. Si enim Christus inquantum homo de Spiritu sancto natus est: videtur quòd Spiritus sancti filius sit inquantum homo. Circa hoc ergo duo facit. Primo mouet dubitationem. Secundo determinat eam ibi. *Proinde cum fateamur.* Circa quod duo facit. Primo ostendit, quòd Christus non dicitur natus de Spiritu sancto: sicut de patre. Secundo exponit qua ratione de Spiritu sancto natus dicatur ibi. *Professo modus iste.* Circa hoc duo facit. Primo ostendit, quòd hoc dicitur ad signãdum rationem illius natiuitatis, quia per gratiam est, vt ly, de, denotet quasi rationem operis. Secundo ostendit aliam rationem qua hoc dici possit, scilicet, quia Spiritus sanctus fecit Christum inquantum est homo, vt ly, de, denotet habitudinem causæ efficientis ibi. *Potest etiam dici Christus.* Circa quod iterum duo facit. Primo prosequitur rationem secundo assignatam. Secundo mouet quandam quæstionem circa verbũ Apostoli inductum ibi. *Sed quæri potest, cur nos.* Hic est triplex quæstio. Prima de conceptione Christi in comparatione ad efficientiam Spiritus sancti. Secunda de ipsa in comparatione ad matrem concipientem. Tertia de ipsa per comparationem ad gratiam per quam conceptio facta dicitur.

QVAESTIO PRIMA.

Circa primum quæruntur duo.

Primo. Vtrum efficientia conceptionis Christi Spiritui sancto appropriari debeat.

Secundo. Vtrum ratione huius efficientiæ Christi, secundum quòd homo, Spiritus sanctus possit dici pater.

ARTICV-

ARTICVLVS I.

Vtrũ efficientia conceptionis Christi debeat appropriari alicui personæ.

AD PRIMVM sic procedit. Videtur, q̃ nulli personæ efficientia illa appropriari debeat. operatio enim dei est sua essentia, sed essentia est communis tribus personis, & nulli eorum appropriabilis, ergo nec operatio diuina, qua conceptio hominis Christi perfecta est; alicui personæ debet appropriari.

¶ Præt. Dam. dicit primo † cap. tertii libri. q̃ incarnatione manifestabantur simil bonitas: potentia, iustitia, & sapientia dei. sed sicut bonitas appropriatur spiritui sancto: ita potentia patri, & sapientia filio. ergo efficientia carnis assumptæ non magis vni personæ quàm alteri appropriari debet. lib. 3. de fide Orth. c. 1. circa medium.

SED CONTRA. Omnis operatio diuina procedit ab eo, ſm rationem alicuius attributi: sicut & operatio creaturæ procedit ab ea secundum suam formam, sed quodlibet diuinorum attributorum est alicui personæ appropriabile. ergo & quodlibet diuinũ opus alicui personæ appropriari debet, sicut causæ efficienti, & ita opus incarnationis.

VLTERIVS videtur quòd debeat appropriari patri: ipsi enim attribuitur potentia: potentia autem actiua quæ in solo deo est; est principium efficiendi: ergo omnis efficientia patri præcipue appropriari debet. 3. q. 32. a. 1 1 sup. in prin cip. 1. dist.

¶ 2 Præt. Sicut supra Magister dicit: filii missio, est eius incarnatio: sed actiua missio filii proprie attribuitur patri. ergo & efficientia incarnationis debet patri attribui. Tomo. 3. in 1. ca. Mat. Cũ esset desponsata.

SED CONTRA. ſm Orige. sicut generatio filii eterna est a patre sine matre: ita generatio eius temporalis, est a matre sine patre. hoc autem non contingeret, si efficientia incarnationis patri attribuatur: ergo non est sibi conuenienter attribuenda.

VLTERIVS videtur quòd sit attribuenda filio: sicut enim ex verbis Dam. 3. di. habitum est, diuina sapientia, sicut diuinum semen ex purissimis sanguinibus virginis sibi carnem copulauit, sed semen (vt dicit philosophus. 2. phy sicorum) est principium actiuum. ergo efficientia incarnationis filio appropriari debet. III Dam. li. 3. de fide. c. 2. t.c. 31.

¶ 2 Præt. Ber. in. 5. de consi. dicit, quòd dei sapientia est illa mulier euangelica, quæ fermento fidei gloriosæ virginis, tria sata cõmiscuit. t. nouum, antiquum, & æternum: nouum in creatione animæ de nihilo: antiquum in assumptione corporis de natura Adæ: æternum in vnione deitatis: sed sapientia attribuitur filio: ergo efficientia incarnationis filio attribuenda est.

SED CONTRA. Incõueniẽs videtur quòd aliqua res seipsam faciat: vel seipsam generet, vt dicit Aug. sed appropriationes secundum rationem conueniẽtiæ fiunt: cũ ergo ipse filius factus sit homo: non debet sibi efficientia incarnationis appropriari, sed alteri personæ. 1. d. de tri. c. 1.

VLTERIVS videtur, quòd non debeat etiam appropriari spiritui sancto vt dicatur de spiritu sancto conceptus: spiritus enim sanctus charitas est, & donũ dei, vt in primo lib. habitum est, sed non conuenienter dicitur Christus conceptus de charitate vel dono dei: ergo nec de spiritu sancto conceptus dici debet. IIII 3. q. 32. a. 1. p. d. x. in textu. & 3. d. 4. in tex.

¶ 2 Præt: Vt ex verbis Aug. habitum est. 36. di. primi lib. hæc propositio de, denotat consubstantialitatem. vnde non dicimus aliquid de aliquo fieri, nisi de eius substantia sit: dicimus enim esse filium de patre: non autem cœlum & terram de deo. sed Christus secundum hominem non est consubstantialis spiritui sancto. ergo non debet dici de spiritu sancto natus. In li. de nã boni. c. 27. p. d. 16. in text. & di. 5. q. 2 art. 1. corp.

SED CONTRA est quod dicitur Matth. 1. quod enim in ea natum est, de spiritu sancto est.

RESP. ad primam quæstionem dicendum, quòd sicut dicit Dio † 2. cap. de di. no. Omne nomen dei, operationem in creatura designans, conuenit toti trinitati. & ideo in qualibet operatione diuina, appropriata trium personarum ostenduntur. s. sapientia, potentia, & bonitas, quæ etiam in operatione incarnationis ostensa sunt, vt Dam. † dicit: bonitas quidem, inquantum A proprii plasmatis non despexit infirmitatem: potentia vero, inquantum maxime distantia coniunxit: sapientia vero, inquantũ conuenientem modũ inuenit eius, quod impossibile videbatur: iustitia etiam in eo per modum satisfactionis salutem humani generis reparauit: vnaquæq; tamen operatio diuina, huic personæ magis quàm illi est appropriabilis, ſm quòd in ea magis manifestatur attributum, quod illi personæ appropriatur. Bonitas autem diuina secũdum hoc in operatione dei manifestatur, quòd sine sui indigentia ea quæ bunt sua, creaturæ communicat, & quãto ea quæ communicantur minus sunt creaturæ debita, & quasi magis deo propria: tanto magis bonitas dei ostenditur: sicut sunt ea quæ gratis naturæ superadduntur, & propter hoc, gratiæ spiritui sancto attribuuntur: cui bonitas appropriatur: cum ergo hoc præcipue supra conditionẽ humanæ naturæ sit, vt in vnitatem diuinæ personæ assumatur, hoc opus precipue spiritui sancto appropriandum est. c. 1. phem. part. 6.

Quo sensu Christus dicatur conceptus & natus de spiritu sancto.

SED in hoc non est diutius immorandum. Illud enim mouet: quomodo Christus est dictus natus de spũ sco, cũ filius nullo modo sit spiritus sancti. Nũquid dicturi sumus [b] patrẽ hominis Christi esse spiritum sanctum, vt deus pater verbũ genuerit: spiritus sctũs hominẽ, ex qua vtraq; substãtia Chrs vnus esset, & dei prĩs filiꝰ secũdũ verbũ, & spũs sancti filius secundũ hoiem, eo qd eũ

Ad primum ergo dicendum, quòd attributa appropriata personis, præsupponunt rationem essentiæ, sed operationes diuinæ præsupponunt attributa secundum intellectum, & ideo propter appropriationẽ attributorum; essentia non appropriatur alicui personæ, sed operatio, quia iudicium posterioris dependet a priori: & non econuerso.

Ad secundum dicendum, quòd quamuis illa quatuor in incarnatione ostendantur; tamen precipue manifestatur ibi bonitas diuina, vt ex dictis patet. Tertium concedimus.

AD SECVNDAM quæstionem dicendum videtur, quòd patri appropriandæ sunt illæ operationes diuinæ in quibus præcipue manifestatur potentias pp qd̃ opus creationis appropriatur patri: ad eũdẽ enim potẽtia patris operantis in productione effectus; bonitas autem in liberali collatione: in opere ergo creationis res in esse prodnctæ sunt. non autem tunc aliquid eis collatum est supra id quod naturę ratio exigit: sicut est in opere recreationis: in quo res nõ oino ex nõ esse, pducunẽ, sed aliquid supra earũ conditionẽ eis confertur, & ideo ea quæ ad recreationẽ pertinent, spiritui sancto appropriane, & nõ patri.

¶ Ad primum ergo contra hoc obiectum dicendum est, quòd ꝗuis potentia principium actiuum per se nominet: tamen in agẽtibus per voluntatem, voluntas est imperans quod potentia exequitur, voluntatis autem obiectum est bonum, & ideo principale in operatione agentis per voluntatem est bonitas; & quasi secũdariũ exequẽs est potẽtia, & ꝑcipue qñ tota ratio effectus est bonitas agẽtis, & ideo huiusmodi opera spiritui sctõ ap̃priane.

¶ Ad ſm dicendũ, quòd in incarnatione duo sunt. s. persona assumens: & natura assumpta: missio igitur nominat incarnationem ex parte p̃sonę assumẽtis ꝑcipue, & q̃a ad p̃sonã filii assumẽtẽ solus pater auctoritatẽ habet, ideo missio actiua patri attribuitur: conceptio autẽ vel natiuitas temporalis nominat incarnationem ex parte naturæ assumptę, cui gratuito collatum est, vt in vnitatem talis personę assumeretur, & ideo efficientia conceptionis non patri, sed spiritui sancto appropriatur.

AD TERTIAM quæstionem dicendum, quòd sicut dicit philosophus † 1. meta. Sapiẽtis est ordinare. vnde illę operationes diuinę quę a d ordinationem dei pertinent: sicut gubernatio, & huiusmodi: filio attribuuntur, cui sapientia appropriatur. In opere autem incarnationis attenditur quædam gratuita collatio, qua humanæ naturæ datum est, in vnitate diuinæ personæ assumi, & omni gratia repleri sicut primum, & executio illius doni sicut secundum, quę ad ordinationem dei pertinent, & ideo spiritui sancto conuenit esse factiuum incarnationis, sed exequi misterium incarnationis, conuenit filio.

¶ Ad primũ ergo cõtra hoc obiectũ, dicendũ, q̃ in naturali conceptione hois, semen habet rationẽ actiui, & iterũ rõnẽ termini: inquantũ virtus quæ est in semine, attrahit sibi id, vnde nutriat, & in quãtitatẽ perfectã proficiat: quãrũ ergo ad primũ, operatio seminis appropriat spũi sctõ, sed quãtũ ad ſm, appropriatur filio, quia conceptio ad ypostasim filii terminata est. Dam. li. 3. cap. 1.

¶ Ad ſm dicẽdũ, q̃ comissio illa illorũ triũ, ordinationẽ signat vnionis ipsorũ, nõ eni ibi ꝑprie cõmissio est, hæc aũt ordinatio

Universidad de Deusto
Biblioteca

præsupponit diuinam acceptationem, qua hoc donum creaturæ F dare voluit, vt per vnionem, personæ eternæ coordinaretur, & ideo quis cõmissio sapientæ possit attribui: tamé ipsa incarnatio principaliter spiritui sancto appropriãda est. Tertiũ cõcedimus.

AD QVARTAM quæstionem dicendũ quòd ratione iam di
cti efficientia incar-
nationis spiritui san
cto appropriatur, &
nõ põt dici Chr̃s cõ
ceptus de spiritu san
cto. s. siue hæc pre-
positio de, dicat cau-
sæ efficientis habitu
dinem, siue etiam de
signet rationem faciẽ
di: ipsa enim ratio fa
ciendi incarnationẽ
est bonitas spiritui
sancto appropriata.

¶ Ad primum ergo contra hoc obiectum dicendũ, quòd quàm uis spũsctus sit charitas & donũ: tñ noie charitatis & doni nõ signat vt persona sub
sistens cuius est agere, & ideo nõ põt dici Christus conceptus de charitate vel dono, si ly de. dicat habitudinẽ causę efficientis, q̃uis forte posset concedi ſm quòd ly de. signat rationem faciendi.

¶ Ad secũdũ dicendum, quòd de. largo modo accipitur pro ex. Tertium concedimus.

ARTICVLVS II.

3ª q. 32. a. 3. *b Vtrũ Christus secũdũ quòd hõ possit dici filius spũs sancti.* H

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur q̃ Christus secundum quòd homo posſit dici filius spiritus sancti: humanam enĩ naturam quam assumpsit Christus, tota per indifferentiam trinitas operata est, sed homo Christus Iesus conuenienter dicitur filius dei patris. ergo etiam potest dici filius spiritus sancti, vel totius trinitatis.

15. de animalib. vel 2. de generat. cap. 4. ¶ 2 Præt. ſm philosophum in 15. † de animalib. in generatione humana materiam ministrat materjactio vero ex semine patris est, sed omnem actionem quam facit semen hominis patris in generatione humana, facit in cõceptione Christi spiritus sanctus, & multo efficacius: si ergo ratione illarum actionum dicitur vnus homo, pater alterius, videtur, quòd spiritus sanctus dici tur pater Christi, secundum humanam naturam.

M. in lſa ex Aug. in Enchiridion. c. 38. 39. 40. 41. iup. d. 1. ¶ 3 Præt. Ex hoc homo dicitur pater hominis: quia genuit eum ex matre similem in sua natura: sed potest dici, vt videtur, quòd I spiritus sanctus genuit Christum ex Maria virgine, sicut etiã dicitur in gl. Matth. 3. quòd Deus ex Sarra genuerit filium: cũ ergo Christus & spiritus sanctus sint eiusdem naturæ, videtur q̃ spiritus sanctus possit dici pater Christi.

SED CONTRA est auctoritas Aug. in litera.

¶ Præt. sicut supra. 1. dist. dixit magister. ideo filius & non pater aut spiritus sanctus assumpſit carnem ne nomen filii transiret ad aliam personam, sed non est minus inconueniens, quòd nomen patris transeat ad aliã personã q̃ nomẽ filii: ergo nomẽ patris nõ debet transire ad personam spiritus sancti, vt dicatur pr̃ Chr̃i.

II Deut. 32. VLTERIVS videtur quòd possit Christus dici filius trinitatis: Christus enim secundum quòd homo creatura est, sed nos dicimur filii trinitatis p creationẽ. Deut. 32. Nunqd nõ ipse est pr̃ tuus &c. ergo & Christus põt dici filius trinitatis ſm q̃ homo.

Roma. 8. f. ¶ Præt. Vt sit ipse primogenitus in multis fratribus. gl. secundum humanam naturam ſm quã fratres habet: ſm autem diui- K nam non habet: sed fratres dicuntur qui ex eodem patre nascũtur: cum ergo pater eorũ qui dicuntur fratres Christi sit tota trinitas, videtur q̃ etiam Christi hominis ſm humanam naturam.

Ioan. ca. 1. ¶ Præt. cuiuslibet gratiã habẽtis, dr̃ pr̃ tota trinitas. Io. 1. Dedit eis potestatẽ fi. dei ß. sed Christus plenissime habuit gratiã. ergo

Mag. infra. d. 10. in tex tu. potest dici filius totius trinitatis inquantum est homo.

SED CONTRA. Sicut infra probatur di. 10. Christus non est filius nisi ntauralis, sed naturalis filius non est trinitatis, sed patris tantum: ergo Christus non potest dici filius trinitatis.

Dam. lib. 1 de fi. ca. 9. ¶ Præt. ſm. Dam. filiatio non determinat naturam sed personã. Sed in Christo quàmuis sint duę naturæ non est ibi nisi vna persona eterna: cum igitur secundum personã eternã non possit dici filius trinitatis: nullo modo potest dici filius trinitatis.

in Enchiridion. vbi sup. RESP. dicendũ ad primã qõnẽ q̃ ſm Aug. in littera. Christus non est filius. neq; spiritus sancti neq; trinitatis, sed tantum dei patris, sed hoc diuersa ratione a diuersis negatur. quidam negãt hoc non tanquàm simpliciter falsum, sed tanquàm inconuenien

ter dictũ, vtpote præstans occasionem errandi, & circa eternã generationem filii in qua sequeretur quædã confusio relationũ, ti si lius diceretur suũ pius filius & spiritus sancti. Et circa generatio nem eius temporalem, ne videatur spiritus sanctus de sua substã tia Christũ genuisse ſm hoiem: si pater eius diceret. Et sicut non

dum, ut enim omittã aliter de hoĩe nasci filiũ, aliter capillũ, aliter pedi culũ, uel lũbricũ, quorũ nihil est vi lius, ut ergo hoc omittam: quoniã tãtæ rei deformiter, comparãtur, certe qui nascuntur ex aqua & spi ritu sancto, non aquæ filios eos re- cte dixerit quispiam, sed dicuntur filij dei patris, & matris Eccle- siæ. Sic ergo de spũ sancto natus est Christus, nec tamen filius est spũs ſcũ. Sicut ecõuerso, nõ oẽs q̃ dicũtur alicuius filij, consequẽs est, ut de illo ẽt nati eẽ dicant, vt illi qui adoptantur. Dicunt etiã filij gehẽ-

potest dici filius trinitatis simpliciter. ita nec per creationẽ vt euitet error Arrii: qui dicit Christũ pu ram creaturã. Neq; per gratiã vt euitet error Nestorii: qui di xit duas personas in Christo, & vnionem diuinitatis ad hominem Christũ esse tan tum per gratiam: nõ in persona. Cõcedũt tñ aliqui quòd põt dici: Ille homo filius trinitatis per creatio nẽ: si ly ille homo, di cit suppositũ siue in diuiduum hominis: non personã filii dei:

nullo tñ modo filius dei potest dici filius trinitatis propter repugnantiam relationũ. Concedunt etiam q̃ quantũ ad gratiam habitualẽ per quã tota trinitas habitat in anima Christi: potest dici ille hõ filiꝰ dei ẽt ſm q̃ hõ. nõ tñ trinitatis, q̃a ſm hoc nõ ha bet ipse cõparationẽ ad relationẽ q̃bus distinguitur trinitas, sed quantũ ad gratiã vnionis dicitur tantum filius patris naturalis. Sed hæc opinio non est conueniens dictis Aug. qui simpliciter ne vbi sup. gat dici Christum esse filium trinitatis aut spiritus sancti. Non enim hoc potest esse ad vitandum confusionẽ relationũ: cũ enim cõfusio sit ex inordinata permissione aliquorũ nulla sequeret cõ fusio: si ſm diuersas naturas oppositas relationes filio attribuere mus vel spiritui sancto ratione diuersorũ: cũ etiã de filio ratione diuersarũ naturarũ sine aliqua inconuenientia contraria prædi- centur, vt quòd est passibilis & impassibilis. Et etiam relationes oppositę, vt q̃ est minor & æqualis patri, & etiam maior & minor seipso. Neq; etiã negant hoc ad euitandum errorẽ qui posset sequi: non enim magis patrocinatur errori Arrii si dicatur quòd est filius trinitatis per creationem, quàm q̃ dicatur ſm q̃ homo creatura, qđ tamen conceditur. Et est simile de aliis erroribus.

¶ Præt. Hoc qđ cõceditur iste homo filius trinitatis per creatio nẽ ſm q̃ dicit suppositũ vel indiuiduũ hois. non pſonã filii Dei, nõ cõuenit secũdę opinioni q̃ insta ponitur di. 6. ſm q̃ ille homo I Mag. inſ. d. non potest supponere nisi suppositũ eternũ. Similiter etiã quòd 6. Christus per gratiam habitualem non comparetur ad relationes distinguentes personas, non, videtur esse ratio quòd non possit dici filius trinitatis, quia nos dicimur per gratiam filii trinitatis, & tñ gratia quæ in nobis est, est effectus essentiæ diuinæ non habẽs respectum ad distinctionem personarum. Et ideo dicendum aliter cum aliis. ſ. quòd Augu. hoc negat tanquàm simpliciter falsum & impossibile. Filiatio enim est relatio consequens generationem. generatio autem est via ad esse: esse autem est quid suppositi a forma siue a natura. vnde cum filiatio secundum Dama. sit determinatiua suppositi vel ypostasis: non potest aliquis dici fi- Dama. vbi lius alicuius, nisi a quo accipit esse: esse autem Christi est vnum sup. ad minus quantum ad secundam opinionem, vt infra dicetur: hoc autem esse non habet Christus ab aliqua persona diuina nisi inſ. d. 6. q. 2 a patre: vnde non potest dici filius nisi patris. Similiter etiam nõ ar. 2. corpo. potest dici quòd sit filius trinitatis per creationem vel gratiam, quia quando in aliquo inuenitur perfecta ratio alicuius nominis: nullo modo recipitur illud nomen de eo cum determinatione diminuente, vt patet ex verbis. Augustinus. in littera: sicut planta dicitur viuens imperfectum propter animam vegetabilem, quia non habet esse cum anima sensibili: animal autem quàmuis habeat eandem animam, non dicitur viuens imperfectũ, quia habet eam cum anima sensibili: Christus autẽ habet verã rationẽ filiationis ad deũ. vnde non est dicendus filius per creationẽ neq; per gratiam, quia per hoc significatur filiatio imperfecta ad deum quæ est secundum quid, & non simpliciter.

¶ Ad primũ ergo dicendum, quòd non est dicendum Christum hominem esse filium patris per creationem, neque ratione formationis corporis Christi nisi quatenus illa formatio terminatur ad vnionem personalem: per quam iste homo est naturalis filius dei patris.

¶ Ad secundum dicẽdum, quòd spiritus sanctus facit illas actiones non mediante semine ex se deciso, quod ad patrem pertinet, sed quasi artifex: operando in materiam exteriorem.

¶ Ad

Dam. li. 1. de fide. ca. 8. circa me dium. Ad tertium dicendum, quòd spiritus sanctus nõ genuit Chri A stum de beata virgine, quia ſm Dam. generare est ex sua substantia alium producere: & glo. illa sic exponenda est: genuit, idest fecit vt nasceretur. Nec iterum spiritus sanctus est similis Christo in natura illa quam in vtero virginis formauit: vnde non potest spiritus sanctus dici pater Christi ſm humanitatem.

¶ Quartum & quintum concedimus.

AD SECVNDAM quæstionem patet responsio ex dictis.

¶ Ad primum dicendum, quòd creatura respicit communiter naturam & suppositum: filiatio autem respicit tantum suppositum. vnde humana natura in Christo dicitur creata: nõ autẽ filia, & ideo in quantum homo non potest dici filius per creationem: potest autem dici creatura.

¶ Ad secundum dicendum, quòd Christus dicitur primogenitus in multis fratribus secundum humanam naturam: non quasi vni voce filius cum aliis, sed per analogiam, quia ipse filius naturalis propter vnionem in persona: alii autem filii adoptiui per assimi- In. 2. lib. cõ tra apologeticũ Eunomii. lationem ad deum quæ est per gratiam: sicut etiam dicitur primogenitus creaturæ inquantum secundum Basil. accipere com- C mune habet cum creatura. vnde non oportet quòd ad eundem patrem omnino referantur.

¶ Ad tertium dicendum, quòd alii dicuntur filii adoptiui: Christus autem dicitur per gratiam vnionis filius naturalis: per gratiam autem habitualem non potest dici filius adoptiuus, vt dicetur infra di. 10. neque etiam naturalis. vnde nullo modo potest dici filius per gratiam. Alia concedimus.

d. 10. q. 2. art. 2. quæstiũcula. 3. & mag. in litera.

QVAESTIO SECVNDA.

Deinde quæritur de conceptione Christi in comparatione ad matrem concipientem.

Et circa hoc quæruntur duo.

Primo. Vtrũ beata virgo possit dici mater hominis Iesu Christi D
Secũdo. Vtrũ debeat dici mater dei.

ARTICVLVS I.

3ª q. 35. a. 3. *a Vtrum beata virgo possit dici mater hominis Christi Iesu.*

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quòd beata virgo nõ possit dici mater illius hominis. In conceptione enim Christi beata virgo ministrauit tantũ materiam, quia totam actionem fecit spiritus sanctus, sed propter materiam non potest aliquid dici mater: sicut arbor non est mater scamni. Ergo beata virgo non potest dici mater illius hominis.

¶ 2 Præt. Matris est descindere semen ad cõceptum, sed materia conceptionis Christi separata est a reliqua carne virginis operatione spiritus sancti: ergo non potest dici mater. E

¶ 3 Præte. Sicut caro Christi operatione spiritus sancti, formata est, de materia sumpta a beata virgine, ita Eua formata est operatione diuina, de materia sumpta ab Adã, sed Adam non potest dici pater Euæ nec mater. ergo nec beata virgo potest dici mater Christi.

¶ 4 Præt. Multo plus contulit, ad conceptionem Christi spiritus sanctus, quàm beata virgo, quia agens est præstantior in actione quàm materia, ergo si spiritus sanctus non potest dici pater Christi, nec beata virgo potest dici mater eius.

¶ 5 Præt. Filiatio vt dictũ est, respicit ypostasim, sad ypostasis in Christo est vna tantum, quæ est æterna, ſm quã Christus nõ est a beata virgine. ergo nullo modo põt dici filius beatæ virginis.

¶ 6 Præt. In Chr̃o est tantũ vnũ esse ex parte ypostasis, quã cõse quit filiatio, sed illud esse nõ habuit Christus a matre. ergo non potest dici filius eius.

¶ Contra est auctoritas enangelii Matth. 1. Cum esset desponsa- ta mater Iesu &c. Et in pluribus aliis locis. Mat. cap. 1 & Luc. 1. & 2. & Io. 2. & 19. d. 3 q. 2. ar. 1. & 2. & Ia. tie animalib.

¶ Præt. Sicut supra dictum est di. 3. Beata virgo in generatione Christi contulit quicquid alia mulier conferre debet, ad generationem filii sui. Si ergo aliæ mulieres vere dicuntur matres, & beata virgo, vere potest dici mater Christi.

RESPONDEO dicendum, quòd beata virgo vere potest dici mater Christi: cũ quicquid sit de necessitate generationis ex parte matris inue niatur in beata virgine, maxime ſm opinionem Aristo. qui vult quòd formatio & organizatio corporum non fiat per virtutẽ actiuã mulieris sed solũ per virtutẽ actiuam viri, & q̃ semen mulieris nõ est de necessitate conceptionis, quia q̃que contingit impregnari mulierẽ sine emissione seminis, p hoc q̃ sãguinẽ mẽstruũ ministrat, q̃ est materia cõceptꝰ. Et hoc cõsonat ei qđ dicit Dam. q̃ ex purissimis sanguinibus virginis, formatũ est corpus Chr̃i nõ seminaliter, sed virtute diuina. Sed huic vere maternitati derogat, p duos errores. Quorũ vnus ponit Chr̃m nõ verã carnẽ, sed fantasticã assumpsisse, & beatã virginẽ nõ mulierẽ, sed angelã fuisse. vnde nec vera mr̃ esset. alius vero ponit Chr̃m nõ carnẽ naturæ nostre assumpsisse, sed celestẽ secũ portasse, & ſm hoc btã virgo non vere mr̃ eiꝰ esset, q̃a q̃is in ea natꝰ esset, nõ tñ de ea. hi aũt errores verã humanitatem Christi negant. vnde a fide catholica sunt alieni.

¶ Ad primũ ergo dicẽdũ, q̃ nõ solũ materiã præstitit beata virgo, ad conceptionẽ Christi, sed materiã conuenientẽ ad producẽ dũ aliquid simile in specie, & locũ conuenientẽ & nutrimẽtũ cõ ueniens conceptioni fetus, & hoc sufficit ad rationem matris. Arist. 15. & 16. de animalib. ut in. 1. de gen. ca. 19. & in. 2. cap. 4.

¶ Ad ſm dicẽdũ, q̃ ſm philosophũ fœmẽ mulieris nõ est de necessitate generationis, sed sanguis quẽ femina ministrat ad cõceptionẽ, q̃ qdẽ in aliis mulieribus separat, p virtutẽ mulieris motã a viro, sed in btã virgine p virtutẽ spũs ſcti nec hoc diminuit rationẽ matris, quia ista actio est præambula ad conceptionem.

¶ Ad tertiũ dicendũ, q̃ pater est principiũ actiuũ in generatione, & ideo ad esse patrem non sufficit, q̃ materiam ministret sicut sufficit ad esse matrem.

¶ Ad quartũ dicẽdũ, q̃ licet spũs ſctũs, plus fecerit actiue in conceptione Chr̃i q̃ btã virgo, nõ tñ põt dici pr̃, quia nõ inueniunt in eo cõditiones q̃ requrunt ad cõditionẽ pris: sicut q̃ ex sua substantia, & similem sibi in specie filium producat, & alia hmõi.

¶ Ad quintũ dicẽdũ, q̃ filiatio respicit ypostasim cõsequẽtẽ ad gñationẽ, q̃is ergo ypostasis filii dei, ſm gñationẽ eiꝰ eternã nõ fit a virgine, tamen ſm generationẽ eius temporalem ex ea est.

¶ Ad sextum dicendũ, q̃ esse geniti est ab agente: mater aũt nõ est agens in generatione, sed pater. vnde cum oporteat q̃ esse filii sit a matre sed a patre, & ideo philosophus dicit in. 16. de anima vel in. 2. de libus q̃ in gñatione mater dat corpus & pr̃ formã a qua est esse. gen. cap. 4.

ARTICVLVS II.

3ª q. 35. a. 4. *b Vtrum debeat dici mater Dei.*

AD SECVNDVM sic procedit. Videtur q̃ btã virgo non debeat dici mater dei: nõ enim est mater nisi ſm q̃ ab ea accepit esse, sed nõ accepit ab ea diuiniratem: sed humanitatẽ. ergo nõ debet dici mr̃ dei, sed mater hominis.

¶ 2 Præt. in deo nõ differt deus & deitas, sed non potest dici mater deitatis. ergo nec potest dici mater Dei.

¶ 3 Præt. Deus est commune tribus personis, sed beata virgo nõ est mater pris, neq; spiritus sancti. ergo nõ debet dici mater Dei.

¶ 4 Præt. sicut naturã p duxit assumptã virgo generãdo, ita etiã p duxit eã deus creãdo, sed rõne naturæ assumptæ nõ dicimꝰ trinitatẽ creatricẽ dei. ergo nec debemus dicere virginẽ matrẽ Dei.

¶ 5 Præt. Magis debet cõcedi id qđ est verũ p se, q̃ id qđ est verũ p accidẽs: sed i hoc noie Chr̃s, importat humana natura quã generando virgo per se produxit, quæ in hoc nomine, deus, importatur, ergo magis debet dici mater Christi quàm mater Dei.

SED CONTRA: † Dam. in. 3. lib. dicit. Theotocos. i. dei genitrix, vere & principaliter, virginem prædicamus. Θεοτοκος. Theotocos. i. dei genitrix. lib. 1. de trini. ca. 13. Damaſ. lib. 3. de fide c. 12. in principio.

¶ Præterea. Secundum † Augustinum: † Talis fuit illa vnio quæ Deum faceret hominem & hominem Deum: sed virgo genuit

Universidad de Deusto
Biblioteca

hominem. ergo & genuit deum. Ergo est mater dei.

¶ Præt. Propter vnionem naturarum in persona vna, vere dicimus deum passum, quamuis hoc fuerit secundum humanam naturam, & sic potest dici deus vere ex virgine natus. Ergo etiam mater dei dici potest.

RESPONDEO. Dicendum, quòd humanitas Christi & maternitas virginis adeo sibi cõnexa sũt vt qui circa vnum erraverit, oporteat etiam circa aliud errare. Vnde quia Nestorius circa humanitatem errabat, aliã esse asserens in Christo humanitatis & diuinitatis personã, oportebat quòd diceret virginem nõ matrem dei, sed hominis, quia secundum eum, deus & homo non est vnus Christus. Quidam vero moderni errantes dicunt non posse virginem dici matrem Dei, ne mſ patris & ſpũs ſancti intelligatur: concedunt tamen eam esse matrem filii Dei: sed hi trepidant timore vbi non est timor, quia quamuis hoc nomen deus, commune sit tribus personis, potest tamen reddere locutionem veram pro vna persona, secundum quòd dicitur, Deus generat: sicut cum dicitur homo currit, solo Petro currente. vnde simpliciter concedendũ est virginem esse matrẽ Dei, sicut confitemur Iesum esse verum Deum.

Rom.1. *Matt.1.* *D.244.* *Damaſ.lib.3.cap.6.*

Alia ratio quare dicatur natus de Spiritu ſancto.

OBIECTVM ẽt dici Chſs secũdũ hoīem ió natus de spũ ſctõ, quia eũ fecit. Inquãtum.n.hõ est, & ipse factus est, vt ait Apostolus. Cõceptus ergo & natꝰ de ſpũ ſctõ dicitur, nõ ꝙ ſpũs ſctũs fuerit virgini pro semine (non n. de substantia ſpũs ſcti semen partus accepit) sed qa p gr̃am dei & operatiõe ſpũs ſcti, de carne virginis est assumptũ, quod verbo est vnitũ. & in Euãgelio secundũ hãc intelligentiã legitur de Maria, ꝙ inuẽta est in vtero habẽs de ſpũ ſctõ. Cuius dicti rõne † Ambrosius insinuãs in 2. li. de ſpũ ſctõ ait. Quod ex aliquo est, aut ex substãtia, aut ex pt̃e eius est. Ex substãtia, sicut filius q a pre, & ſpũs ſctũs qui a patre filioque procedit. ex potestate autẽ, sicut ex deo omnia. Cũ ergo in vtero habuerit Maria de spiritu sancto, si quasi ex substantia. ergo ſpiritus sanctus in carnem & ossa conuersus est. Non vtique. Si vero quasi ex operatione & potestate eius virgo concepit, quis neget ſpiritum sanctum dominicæ incarnationem authorem?

c.1.p.5.

¶ 5 Præt. Nos per fidem operantem per dilectionem, quam habemus de vita æterna quam expectamus, meremur eam: sed similiter antiqui patres habebant fidem per dilectionem operantem de incarnatione. ergo eam merebantur.

¶ 6 Præt. Hoc videtur ad minus de beata virgine: de qua cantatur, quæ dominum omnium portare meruisti.

¶ 7 Præt. Ber. dicit quòd fermentum quod mulier abscondit, sub tribus farinæ satis, est fides beatæ virginis, quæ tres substantias in vnam personam coniunxit: sed hoc non potuit facere nisi per modũ meriti. ergo beata virgo meruit incarnationẽ p eam fieri.

Ber. Tom. 1 in 2. sermone natiuit. Domini, & Tom. 2. in quinto lib. de consid.

SED CONTRA. Ad Tit. 3. Apparuit benignitas & humanitas saluatoris nostri dei, non ex operibus iustitiæ &c. sed benignitatem nominat amplius ostensam in Christi incarnatione. ergo non est secundum merita.

¶ Præt. Ad hoc est quod Anselmus dicit in litera.

¶ Præt. Incarnatio Christi est beneficium impensum toti naturæ: sed meritum nullius hominis præter meritum Christi extendit se ad totam naturam. ergo sancti patres non meruerunt incarnationem.

Aug. in litera, & vbi supra cap. 36. & 40.

RESPONDEO. Dicendum, quòd Augustinus videtur intendere in litera quòd nulla merita illius hominis præcesserunt, vt filio dei in persona vniretur: nihilhominus tñ verum est quòd nulla merita etiam aliorum, filii dei incarnationem meruerunt, proprie loquẽdo propter tres rationes. Prima est, quòd meritum puri hominis, non extendit se ad totam naturam, sicut supra dictum est, dist. 1. vnde cum incarnatio sit quoddam medicamentum totius naturæ, nõ põt sub merito alicuius cadere. Secũda aũt ratio est, quia illud qd̃ est principium merẽdi, non põt cadere sub merito. incarnatio autẽ est quedãmodo principium oĩum humanorum meritorum, quia oĩa nostra merita a Christo efficaciam habẽt, ꝙ quẽ veritas & gratia facta est. Tertia ratio est, quia meritum humanum non se extendit, vltra conditionẽ humanam quæ in hoc consistit, vt quis mercatur aliquã diuinitatis & beatitudinis participationẽ, sed ꝙ tota plenitudo diuinitatis habitet in hoīe, hoc excedit & conditionẽ, & meritũ humanũ. vñ nullo modo põt cadere sub merito, nisi large meritũ dicamus oẽm præparationem ad aliquid habendum: quod præcessit in humano genere.

q.1.artic.2. ad 9.

AD PRIMVM ergo dicendũ, ꝙ p iudiciũ reddit̃ aliq̃d alicui qd̃ priꝰ sibi debeꝫ, nobis aũt nõ debebat filii incarnatio quasi ex merito, sed ex diuina pmissiõe, & q̃tum ad hoc saluat̃ rõ iudicii.

¶ Ad secundum dicendum, quòd glosa illa loquitur de merito congrui, & nõ de merito condigni, quod proprie dicit meritum. Vel dicendum, quòd completio incarnationis consistit in vltimo effectu eius, scilicet, in vltima reparatione humani generis, quæ aliquo modo cadebat sub merito, maxime secundum ꝙ reparationis terminus consistit, in peruentione ad vitam æternam.

¶ Ad tertium dicẽdum, quòd aliqua sunt, sine quibus vita æterna haberi non põt, quæ sunt concomitantia ipsam, sicut visio dei & impassibilitas, & de his verum est, quòd meretur ea qui meretur vitam æternam. quædã vero sunt quæ sunt ducentia ad vitã æternã sicut principia merendi, & talia non cadunt sub merito, sicut gra & huiusmodi: & inter illa põt cõputari incarnatio filii. Vel dicendum, quòd sine incarnatione poterat peruenire ad vitam æternam, quia fuit alius modus possibilis nostræ salutis vt dicunt sancti.

¶ Ad

¶ Ad quartum dicendum, quòd ipsi non petebant incarnationẽ, quam indubitanter credebant futuram: sed petebant eius accelerationem. Vel dicendum, quòd non petebant pro se, quia non petebant aliquid fiendum in ipsis petentibus.

¶ Ad quintum dicendum, quòd quamuis mereamur vitam æternam per fidẽ operantẽ per dilectionẽ, nõ tamẽ oportet hoc dicere de incarnatione, quia vita æterna est beneficium præstitum tãtum personæ merentis: incarnatio aũt beneficium præstitum toti humanæ naturæ.

Rom. 1. Galat. 4.

Quare apostolus dicat Christum factũ, cum nos fateamur eum natum.

SED quæri potest, cũ nos saluatorem natum prositeamur, cur Apostolus factũ eum dicat ex semine Dauid, & alio loco factũ ex muliere: cum aliud sit fieri, aliud nasci. Aliquid ergo significauit hoc dicto: quia. n. non humano semine concepta est caro domini in utero uirginis & corpus effecta: sed effectu & uirtute spiritus sancti: ideo apostolus dicit factum, non natum. Aliud est enim semine admisto & sanguinis coagulo generare, aliud est non permistione: sed uirtute procreare. possunt homines generare filios: sed non facere. Ecce quare dixit Apostolus factum, & non natum, ne eius scilicet natiuitas quæ fuit sine uiri semine, nostræ similis putaretur, quę conficitur ex seminum commistione. Ideo autem cum factum diceret Apostolus, addidit, ex semine Dauid, quia etsi non interceſſit semen hominis in conceptione uirginis: tamen quia ex ea carne, Christus formatus est, quæ cõstat ex semine, recte dicitur quia factus est.

Heb. 10.

¶ Præt. Deus magis elongatur a corporeitate, quàm angelus, qui in comparatione Dei, corporeus est, vt dicit Dam. † sed angelus non est in aliquo loco vel corpore, corporaliter. ergo multo minus diuinitas.

Dam. lib. 2. de fide cap. 3. post principium.

¶ Præt. Deitas in hoīe non habitat nisi per gratiã: sed gratia nõ est in corpore: ergo deitas non põt habitare in aliquo corporali.

SED CONTRA. Diuinitas iuncta est toti humanæ naturæ: sed corpus est pars humanæ naturæ: ergo unita est corpori. Ergo habitat in Christo etiam corporaliter.

RESPONDEO. Dicendum ad primam quæstionem, ꝙ de gratia Christi possumus loqui dupliciter. Aut de gratia vnionis, aut de gratia habituali, qua anima eius perfecta est. Gratia aũt vnionis dſ Christo naturalis, quia ordinatur ad vnionẽ in personã diuinã, ſm ꝙ ille hõ dſ naturalis filius patris. Gratia vero habitualis põt etiã dici Christo naturalis dupliciter. Vno mõ, qa ad motũ proprietatũ naturaliũ se habet, quæ suũ subiectũ inseparabiliter consequuntur. alio modo, quia ex altera suarum naturarum causatur, scilicet ex diuina natura, non autem ex humana.

AD PRIMVM ergo dicendum, ꝙ gratia vnionis dicitur quidem gratia quantum ad causam, quia eam nulla merita præcesserunt: sed dicitur naturalis quantum ad effectum, quod est esse filium naturalem, ut dictum est. Gratia autem habitualis dicitur gratia, ratione humanæ naturæ: naturalis ratione diuinæ, vel ratione humanæ naturæ inquantum inseparabiliter inest. Et per hoc patet solutio ad alia.

AD ID quod vlterius quæritur dicendũ, ꝙ plenitudo diuinitatis dicitur, corporaliter habitare in Christo tripliciter. Primo modo quia deitas non tñ animæ: sed ẽt carni vnita est. Secundo per similitudinẽ ad tres dimensiones corporis, quia diuinitas est trib⁹ modis in Christo. Vno modo generali sicut est in omnibus creaturis, per essentiam, præsentiam, & potentiam. Et in hoc consistit quasi longitudo. Alio modo speciali prout est in sanctis per gratiam: per quã est latitudo charitatis. Tertio modo in proprio filio. ſ. per vnionem: in quo est sublimitas & profundum. Tertio dicitur corporaliter habitare ad similitudinem corporis, ſm ꝙ diuidiẽ contra vmbrã. In sacramentis. n. veteris legis fuit quasi in vmbris & signis. Heb. 10. Vmbra habẽs lex futur. bonor. &c. In Christo autẽ ſm rem & veritatẽ, vnde Christus se habet ad illas figuras, sicut corp⁹ ad vmbrã.

Heb. 10.

AD PRIMVM ergo dicendum, ꝙ corporaliter ſm primã expositionẽ: non dicit modũ existẽdi diuinitatẽ in Christo: sed magis id cui diuinitas coniungitur: secundũ aũt alios modos est similitudinarie dictum. Vnde patet solutio ad secundum.

¶ Ad tertium dicendum, ꝙ in aliis hominibus sanctis, est Deus, per gratiam acceptationis, sine habitualem, quę est tantũ in anima: in Christo autem est per gratiam vnionis, quæ est ad animam & corpus.

Infra d. 18. ar. 2. q. 3. 4. 6.

II *Mag. in litera.*

Dan. 3. lib. cap. 2. de fide.

Dio. 2. cap. eccle. Hier. fin.

Isa. 5. 1. Reg. 26.

Dan. 3. lib. cap. 2. de fide.

6. Het. 16.

EXPOSITIO TEXTVS.

NO*mina* *Nominata res intelliguntur.* Contra. dicimus: filium Dei incarnatum, quod non intelligitur de patre, & spiritu sancto, & dicendum, ꝙ hoc est intelligendum de his, quæ ad essentiam pertinent: quorum si aliquid de vna tantum persona dicatur: oportet ꝙ de alia intelligatur. *Non est autem concedendum.* Sciendum est ergo, ꝙ hæc præpositio, ex, denotat causam efficientem vel materialẽ: ad hoc autem ꝙ aliquid natum ex aliquo, materialiter filiationis nomẽ accipiat: oportet ꝙ in similitudinem speciei producatur cum eo, ex quo nascitur, sicut filius matri: & ideo capilli & lumbricus nõ dicuntur filii eius, ex quo materialiter nascũtur. Ad hoc etiam, ꝙ aliquid natum de alio actiue dicatur filius eius, oportet ꝙ producatur de substantia agẽtis, & in similitudinem eiusdẽ speciei, & ꝙ non sit agens instrumentale, sed principale: primæ aũt duæ conditiones deficiunt in spiritu sancto: vnde Christus nõ potest dici filius eius: secunda autem & tertia deficiunt in aqua, quia re natus spiritualiter, non assumit similitudinem aquæ: sed similitudinem Dei, & aqua est instrumentum diuinę virtutis operantis in eo: tñ Dio. † 2. cap. Eccles. Hierarch. vocat aquam baptismi matrem filiolitatis: sed non proprie dicitur. *Dicuntur filii gehennæ.* Sciendum, quòd hoc dicitur, secundum modum loquendi consuetum in scripturis, vt illud quod magnam habet affinitatem ad alterum, filius eius dicatur: sicut Isa. 5. dicitur, in cornu filio olei, idest in monte vbi abundat oleum, & similiter. 1. Reg. 26. dixit Dauid de Abner quòd filius mortis esset, quia mortem valde merebatur. *Conceptus & natus de spiritu sancto.* Quamuis vtrumque horum possit dici, & de Spiritu sancto, & de matre: tamen magis proprie dicitur conceptus de Spiritu sancto, quia conceptionem in instanti Spiritus sanctus operatus est, natus autem magis proprie dicitur de matre, quæ eum ex vtero produxit. vnde in symbolo dicitur, Conceptus de Spiritu sancto: natus ex Maria virgine. *Factum ex semine.* Roma. primo. Contra Dama. † 3. lib. cap. 2. Non seminaliter: sed conditiue per Spiritum sanctum. Ad quod dicendum, quòd Dama. loquitur quantum ad proximam Christi generationem ex virgine: verbũ apostoli intelligendum est, quantum ad remotos parentes, ex quibus seminaliter mater Christi processit. *Cum aliud sit fieri, aliud nasci.* Contra. fieri videtur esse commune ad omnẽ productionem, qua aliquid incipit esse. Ad quod dicendum, quòd hoc est verum de facere, secundum quòd communiter sumitur, proprie tamen dicitur facere, exercere aliquam actionem in exteriorem materiam, secundum quòd dicit philosophus in 6. Ethic. quòd ars est recta ratio agibilium. vnde ad ostendendum quòd conceptio Christi est ex principio agente extrinseco, non naturaliter agente: sicut est in nostra conceptione: ideo dicit apostolus eum factum, quamuis & natus & conceptus dici, possit, quantum est ex parte matris.

6. Het. 16.

Rom. 1. *Matt. 1.*

Damaſ. lib. 3. cap. 6.

Χριστόκος Θεοτόκος Hieronym. in Oſe. c. 3.

3. q. 2. 11. De ver. q. 29. 2.

Pſal. 32.

Isa. 64.

Ber. Tom. 1 in 2. ſermone natiuit. Domini, & Tom. 2. in quinto lib. de conſid.

Aug. in litera, & vbi ſupra cap. 36. & 40.

q. 1. artic. 2. ad 9.

3. q. 2. 12. de ver. q. 29 2.

Infra d. 18. ar. 2. 3. 4. 6.

II *Mag. in litera.*

Dam. lib. 2. de fide cap. 3. poſt principium.

Iſa. 5. 1. Reg. 26.

Dan. 3. lib. cap. 2. de fide.

6. Het. 16.

QVAESTIO TERTIA.

Deinde quæritur de Conceptione in comparatione ad gratiam Christi, per quam facta est conceptio.

Et circa hoc quæruntur duo.

Primo. Vtrum illam conceptionem vel vnionem, aliqua merita præcesserint.

Secũdo. Vtrum gratia sit illi homini naturalis.

ARTICVLVS I.

a Vtrum illam conceptionem aliqua merita præceſſerunt in antiquis patribus.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur, ꝙ antiqui patres incarnationem meruerunt Isa. 36. Insemita iudiciorum tuorũ sustinuimus te: sed ad iudicium pertinet vt aliquid pro meritis reddatur. ergo aduẽtus filii dei in carnem, quem sancti patres expectabãt eis pro meritis reddendus erat.

¶ 2 Præt. Psalm. Fiat misericordia tua domine super nos. Glo. Insinuatur desiderium prophetæ de incarnatione, & meritum implectionis.

¶ 3 Præt. Qui meretur aliquid, meretur & hoc, sine quo non potest illud haberi, alias meritum cassum esset: sed sancti patres merebãtur vitam eternã, ad quam peruenire non poterant nisi filio dei veniente. ergo merebantur eius incarnationem.

¶ 4 Præt. Oratio q̃ fit ab aliquo pure & perseueranter, pro se & ad salutem pertinens, meretur sui implectionem: sed sancti patres hoc modo orabant pro incarnatione, vt patet Isa. 64. Vtinam dirumperes cœlos & descenderes. ergo eam merebantur.

¶ 5 Præt. Nos per fidem operantem per dilectionem, quam habemus de vita æterna quam expectamus, meremur eam: sed similiter antiqui patres habebant fidem per dilectionem operantem de incarnatione. ergo eam merebantur.

¶ 6 Præt. Hoc videtur ad minus de beata virgine: de qua cantatur, quæ dominum omnium portare meruisti.

¶ 7 Præt. Ber. dicit quòd fermentum quod mulier abscondit, sub tribus farinæ satis, est fides beatæ virginis, quæ tres substantias in vnam personam coniunxit: sed hoc non potuit facere nisi per modũ meriti. ergo beata virgo meruit incarnationẽ p eam fieri.

SED CONTRA. Ad Tit. 3. Apparuit benignitas & humanitas saluatoris nostri dei, non ex operibus iustitiæ &c. sed benignitatem nominat amplius ostensam in Christi incarnatione. ergo non est secundum merita.

¶ Præt. Ad hoc est quod Anselmus dicit in litera.

¶ Præt. Incarnatio Christi est beneficium impensum toti naturæ: sed meritum nullius hominis præter meritum Christi extendit se ad totam naturam. ergo sancti patres non meruerunt incarnationem.

RESPONDEO. Dicendum, quòd Augustinus videtur intendere in litera quòd nulla merita illius hominis præcesserunt, vt filio dei in persona vniretur: nihilhominus tñ verum est quòd nulla merita etiam aliorum, filii dei incarnationem meruerunt, proprie loquẽdo propter tres rationes. Prima est, quòd meritum puri hominis, non extendit se ad totam naturam, sicut supra dictum est, dist. 1. vnde cum incarnatio sit quoddam medicamentum totius naturæ, nõ põt sub merito alicuius cadere. Secũda aũt ratio est, quia illud qd̃ est principium merẽdi, non põt cadere sub merito. incarnatio autẽ est quedãmodo principium oĩum humanorum meritorum, quia oĩa nostra merita a Christo efficaciam habẽt, ꝙ quẽ veritas & gratia facta est. Tertia ratio est, quia meritum humanum non se extendit, vltra conditionẽ humanam quæ in hoc consistit, vt quis mercatur aliquã diuinitatis & beatitudinis participationẽ, sed ꝙ tota plenitudo diuinitatis habitet in hoīe, hoc excedit & conditionẽ, & meritũ humanũ. vñ nullo modo põt cadere sub merito, nisi large meritũ dicamus oẽm præparationem ad aliquid habendum: quod præcessit in humano genere.

AD PRIMVM ergo dicendũ, ꝙ p iudiciũ reddit̃ aliq̃d alicui qd̃ priꝰ sibi debeꝫ, nobis aũt nõ debebat filii incarnatio quasi ex merito, sed ex diuina pmissiõe, & q̃tum ad hoc saluat̃ rõ iudicii.

¶ Ad secundum dicendum, quòd glosa illa loquitur de merito congrui, & nõ de merito condigni, quod proprie dicit meritum. Vel dicendum, quòd completio incarnationis consistit in vltimo effectu eius, scilicet, in vltima reparatione humani generis, quæ aliquo modo cadebat sub merito, maxime secundum ꝙ reparationis terminus consistit, in peruentione ad vitam æternam.

¶ Ad tertium dicẽdum, quòd aliqua sunt, sine quibus vita æterna haberi non põt, quæ sunt concomitantia ipsam, sicut visio dei & impassibilitas, & de his verum est, quòd meretur ea qui meretur vitam æternam. quædã vero sunt quæ sunt ducentia ad vitã æternã sicut principia merendi, & talia non cadunt sub merito, sicut gra & huiusmodi: & inter illa põt cõputari incarnatio filii. Vel dicendum, quòd sine incarnatione poterat peruenire ad vitam æternam, quia fuit alius modus possibilis nostræ salutis vt dicunt sancti.

¶ Ad quartum dicendum, quòd ipsi non petebant incarnationẽ, quam indubitanter credebant futuram: sed petebant eius accelerationem. Vel dicendum, quòd non petebant pro se, quia non petebant aliquid fiendum in ipsis petentibus.

¶ Ad quintum dicendum, quòd quamuis mereamur vitam æternam per fidẽ operantẽ per dilectionẽ, nõ tamẽ oportet hoc dicere de incarnatione, quia vita æterna est beneficium præstitum tãtum personæ merentis: incarnatio aũt beneficium præstitum toti humanæ naturæ.

Rom. 1. Galat. 4.

Quare apoſtolus dicat Chriſtum factũ, cum nos fateamur eum natum.

SED quæri potest, cũ nos saluatorem natum prositeamur, cur Apostolus factũ eum dicat ex semine Dauid, & alio loco factũ ex muliere: cum aliud sit fieri, aliud nasci. Aliquid ergo significauit hoc dicto: quia. n. non humano semine concepta est caro domini in utero uirginis & corpus effecta: sed effectu & uirtute spiritus sancti: ideo apostolus dicit factum, non natum. Aliud est enim semine admisto & sanguinis coagulo generare, aliud est non permistione: sed uirtute procreare. possunt homines generare filios: sed non facere. Ecce quare dixit Apostolus factum, & non natum, ne eius scilicet natiuitas quæ fuit sine uiri semine, nostræ similis putaretur, quę conficitur ex seminum commistione. Ideo autem cum factum diceret Apostolus, addidit, ex semine Dauid, quia etsi non interceſſit semen hominis in conceptione uirginis: tamen quia ex ea carne, Christus formatus est, quæ cõstat ex semine, recte dicitur quia factus est.

Heb. 10.

¶ Præt. Deus magis elongatur a corporeitate, quàm angelus, qui in comparatione Dei, corporeus est, vt dicit Dam. † sed angelus non est in aliquo loco vel corpore, corporaliter. ergo multo minus diuinitas.

Dam. lib. 2. de fide cap. 3. poſt principium.

¶ Præt. Deitas in hoīe non habitat nisi per gratiã: sed gratia nõ est in corpore: ergo deitas non põt habitare in aliquo corporali.

SED CONTRA. Diuinitas iuncta est toti humanæ naturæ: sed corpus est pars humanæ naturæ: ergo unita est corpori. Ergo habitat in Christo etiam corporaliter.

RESPONDEO. Dicendum ad primam quæstionem, ꝙ de gratia Christi possumus loqui dupliciter. Aut de gratia vnionis, aut de gratia habituali, qua anima eius perfecta est. Gratia aũt vnionis dſ Christo naturalis, quia ordinatur ad vnionẽ in personã diuinã, ſm ꝙ ille hõ dſ naturalis filius patris. Gratia vero habitualis põt etiã dici Christo naturalis dupliciter. Vno mõ, qa ad motũ proprietatũ naturaliũ se habet, quæ suũ subiectũ inseparabiliter consequuntur. alio modo, quia ex altera suarum naturarum causatur, scilicet ex diuina natura, non autem ex humana.

AD PRIMVM ergo dicendum, ꝙ gratia vnionis dicitur quidem gratia quantum ad causam, quia eam nulla merita præcesserunt: sed dicitur naturalis quantum ad effectum, quod est esse filium naturalem, ut dictum est. Gratia autem habitualis dicitur gratia, ratione humanæ naturæ: naturalis ratione diuinæ, vel ratione humanæ naturæ inquantum inseparabiliter inest. Et per hoc patet solutio ad alia.

AD ID quod vlterius quæritur dicendũ, ꝙ plenitudo diuinitatis dicitur, corporaliter habitare in Christo tripliciter. Primo modo quia deitas non tñ animæ: sed ẽt carni vnita est. Secundo per similitudinẽ ad tres dimensiones corporis, quia diuinitas est trib⁹ modis in Christo. Vno modo generali sicut est in omnibus creaturis, per essentiam, præsentiam, & potentiam. Et in hoc consistit quasi longitudo. Alio modo speciali prout est in sanctis per gratiam: per quã est latitudo charitatis. Tertio modo in proprio filio. ſ. per vnionem: in quo est sublimitas & profundum. Tertio dicitur corporaliter habitare ad similitudinem corporis, ſm ꝙ diuidiẽ contra vmbrã. In sacramentis. n. veteris legis fuit quasi in vmbris & signis. Heb. 10. Vmbra habẽs lex futur. bonor. &c. In Christo autẽ ſm rem & veritatẽ, vnde Christus se habet ad illas figuras, sicut corp⁹ ad vmbrã.

Heb. 10.

AD PRIMVM ergo dicendum, ꝙ corporaliter ſm primã expositionẽ: non dicit modũ existẽdi diuinitatẽ in Christo: sed magis id cui diuinitas coniungitur: secundũ aũt alios modos est similitudinarie dictum. Vnde patet solutio ad secundum.

¶ Ad tertium dicendum, ꝙ in aliis hominibus sanctis, est Deus, per gratiam acceptationis, sine habitualem, quę est tantũ in anima: in Christo autem est per gratiam vnionis, quæ est ad animam & corpus.

Infra d. 18. ar. 2. q. 3. 4. 6.

II *Mag. in litera.*

Dan. 3. lib. cap. 2. de fide.

Dio. 2. cap. eccle. Hier. fin.

Iſa. 5. 1. Reg. 26.

Dan. 3. lib. cap. 2. de fide.

6. Het. 16.

EXPOSITIO TEXTVS.

NO*mina* *Nominata res intelliguntur.* Contra. dicimus: filium Dei incarnatum, quod non intelligitur de patre, & spiritu sancto, & dicendum, ꝙ hoc est intelligendum de his, quæ ad essentiam pertinent: quorum si aliquid de vna tantum persona dicatur: oportet ꝙ de alia intelligatur. *Non eſt autem concedendum.* Sciendum est ergo, ꝙ hæc præpositio, ex, denotat causam efficientem vel materialẽ: ad hoc autem ꝙ aliquid natum ex aliquo, materialiter filiationis nomẽ accipiat: oportet ꝙ in similitudinem speciei producatur cum eo, ex quo nascitur, sicut filius matri: & ideo capilli & lumbricus nõ dicuntur filii eius, ex quo materialiter nascũtur. Ad hoc etiam, ꝙ aliquid natum de alio actiue dicatur filius eius, oportet ꝙ producatur de substantia agẽtis, & in similitudinem eiusdẽ speciei, & ꝙ non sit agens instrumentale, sed principale: primæ aũt duæ conditiones deficiunt in spiritu sancto: vnde Christus nõ potest dici filius eius: secunda autem & tertia deficiunt in aqua, quia re natus spiritualiter, non assumit similitudinem aquæ: sed similitudinem Dei, & aqua est instrumentum diuinę virtutis operantis in eo: tñ Dio. † 2. cap. Eccles. Hierarch. vocat aquam baptismi matrem filiolitatis: sed non proprie dicitur. *Dicuntur filii gehennæ.* Sciendum, quòd hoc dicitur, secundum modum loquendi consuetum in scripturis, vt illud quod magnam habet affinitatem ad alterum, filius eius dicatur: sicut Isa. 5. dicitur, in cornu filio olei, idest in monte vbi abundat oleum, & similiter. 1. Reg. 26. dixit Dauid de Abner quòd filius mortis esset, quia mortem valde merebatur. *Conceptus & natus de ſpiritu ſancto.* Quamuis vtrumque horum possit dici, & de Spiritu sancto, & de matre: tamen magis proprie dicitur conceptus de Spiritu sancto, quia conceptionem in instanti Spiritus sanctus operatus est, natus autem magis proprie dicitur de matre, quæ eum ex vtero produxit. vnde in symbolo dicitur, Conceptus de Spiritu sancto: natus ex Maria virgine. *Factum ex ſemine.* Roma. primo. Contra Dama. † 3. lib. cap. 2. Non seminaliter: sed conditiue per Spiritum sanctum. Ad quod dicendum, quòd Dama. loquitur quantum ad proximam Christi generationem ex virgine: verbũ apostoli intelligendum est, quantum ad remotos parentes, ex quibus seminaliter mater Christi processit. *Cum aliud ſit fieri, aliud naſci.* Contra. fieri videtur esse commune ad omnẽ productionem, qua aliquid incipit esse. Ad quod dicendum, quòd hoc est verum de facere, secundum quòd communiter sumitur, proprie tamen dicitur facere, exercere aliquam actionem in exteriorem materiam, secundum quòd dicit philosophus in 6. Ethic. quòd ars est recta ratio agibilium. vnde ad ostendendum quòd conceptio Christi est ex principio agente extrinseco, non naturaliter agente: sicut est in nostra conceptione: ideo dicit apostolus eum factum, quamuis & natus & conceptus dici, possit, quantum est ex parte matris.

Universidad de Deusto
Biblioteca

DIVISIO TEXTVS.

POSTQVAM determinauit magister circa incarnationem diuinam, quid sit assumens, & quid assumptum. Hic determinat de vtroque simul: cuiusmodi sit quanto ad intentiones eorũ, vtrũ scilicet assumens & assumptũ habeant rationem naturæ, vel personæ. Et diuiditur in tres partes. In prima mouet quæstionem. In secunda determinat eam ibi. *Hæc inquisitio*. In tertia mouet quasdã dubitationes ibi. *Sed quæritur vtrum eadem di.* Prima diuiditur in duas. Primo determinat quęstionem quantum ad id quod manifestat veritatẽ. Secundo quãtum ad id, quod est magis dubiũ in quęstione ibi. *De quarto vero quæstionis*. Et hęc pars diuiditur in tres partes. In prima ponit authoritates ad vtranque partem dubitationis. In secunda soluit ibi. *Nos autem omnis mendacii*. In tertia solutionem per authoritates Dama. confirmat ibi. *Qui sensus ex verbis*. Circa primum tria facit. Primo inducit authoritatem ad partem negatiuam, scilicet, quòd natura non assumpsit naturam. Secundo ad partem affirmatiuam ibi. *Cui videtur obuiare*. Tertio ex authoritatibus inductis colligit dubitationem ibi. *Ex verbis autem Aug. Sed quæritur vtrum eadem.* Hic mouet quasdam dubitationes circa prædictam determinationem. & primo quantum ad hoc quòd dixit naturam diuinam incarnatam. Secundo quantum ad hoc quòd dixit personam non esse assumptam ibi. *Ideo non personam hominis assumpsit*. Circa primum duo facit. Primo quæritur vtrum diuina natura possit dici caro facta. Secundo vtrum possit dici facta homo ibi. *Si autem natura diuina*. *Ideo non personam*. Hic mouet dubitationes circa hoc quod dictum est, personam hominis non esse assumptam, & circa hoc duo facit. Primo assignat huius dicti causam. Secundo obiicit in contrarium ibi. *Hic a quibusdam opponitur*. Et diuiditur hæc pars in duas obiectiones quas ponit: secunda incipit ibi. *Alio quoque intenditur*. Et vtraque diuiditur in obiectionem & solutionem. Prima solutio incipit ibi. *Quod id non sequitur*. Secunda ibi. *Quia nephas est hoc dicere*. Hic est triplex quæstio. Prima est de vnione. Secunda de assumente vnionem. Tertia de assumpto.

DISTINCTIO V.

Si persona uel natura, personam, uel naturam assumpsit, & si natura dei sit incarnata.

RAETEREA, inquiri oportet, cum ex præmissis cõstet verbum dei, & carnem & animam, simul assumptisse in unitatẽ personę, quid horum potius concedendum sit, scilicet quòd persona personam, uel qđ natura naturam, uel persona, naturam: uel natura, personã assumpserit, & an ita conueniat dici diuinam naturam esse incarnatam, sicut deus incarnatus, & uerbum incarnatũ sane dicitur: hęc inquisitio, siue quærendi ratio, iuxta sacrarum authoritatum testimonia, partim implicita atque per plexa: partim uero explicita est & aperta. Certum est enim & sine ambiguitate uerũ, ꝙ non natura personam, nec persona personã: sed personam natura assumpsit. Quod sanctorũ subditis comprobatur testimoniis, & astruitur documentis. Aug. enim ait, in libro de fide ad Petrum. Deus vnigenitus dum conciperetur, ueritatẽ carnis accepit ex uirgine, & cum nasceretur integritatem uirginitatis seruauit in matre. Et paulo post. Deus humanam naturam in unitatẽ personæ suscepit: qui se humilians per misericordiam incorruptæ uirginis uterum, ex ea nasciturus impleuit. formam ergo serui, ideſt naturã serui in suã accepit, deus ille personam. Item. Deus enim uerbum, non accepit personam hominis, sed naturam. Itẽ. Dei filius unigenitus, ut carnẽ hoīs aīamq; mundaret, suscepti one carnis animæq; rationalis incarnatus est His aliiq; pluribus authoritatibus, euidenter ostenditur, nõ naturã personã, nec personã personã: sed personam naturã accepisse.

¶ 3 Præt. Nihil creatũ dicitur de Deo nisi vel per causam, vt cũ dicitur aliquid scire, quia facit nos scire, vel per assumptionem, vt cum dicitur homo, vel per similitudinem, vt cum dicitur leo vel agnus Dei: sed cum dicitur diuina natura vnita humanę naturæ: hoc non tantum per causam dicitur, quia sic pater diceretur vnitus, quia hãc facit vnionem: nec per assumptionem, qa si assumpsit vnionem, aliqua vnio esset Dei ad vnionem, & sic in infinitum, nec iterum per similitudinem, quia tunc vnio non diceretur secundum veritatem rei: sed secundũ metaphorã, & sic Deus homo diceretur metaphorice sicut dicitur leo vel agnus. ergo vnio non est quid creatum.

SED CONTRA. Oẽ qđ est, & non est creatũ, est ęternũ: sed vnio est, quia per eã secundum rem vnitę sunt duæ naturæ in vna psona, & non est ab æterno: sed in tempore incepit: ergo est creatum.

VLTERIVS. Videtur quòd sit minima vnionum, quia quanto vnita magis distant tanto est minor unio: sed diuina natura & humana quæ dicuntur vnita maxime distant: ergo vnio est minima.

¶ Præt. Quanto maior est compositio tanto minor vnio: sed in Christo est maxima compositio, quia post compositionem, quam natura facit in homine, quæ est maxima inter omnes naturales compositiones, est ibi coniunctio diuinitatis & humanitatis: ergo est ibi minima vnio.

¶ Præterea. Quod est omnibus modis vnum est magis vnum, quàm quod est quodammodo vnum, & quodammodo non: sed quædam sunt vnita & in natura & in persona: sicut quatuor elementa in corpore humano: cum igitur in Christo facta sit vnio in persona, & non in natura: videtur quòd ad minus multæ vniones sint maiores ista vnione.

SED CONTRA. Est quod dicit Ber. in lib. de consideratione, quòd inter omnes vnitates, arcem tenet vnitas trinitatis, & post ipsam est vnitas dignitina quæ est in Christo: ergo videtur quòd post vnitatem diuinæ naturæ ista sit maxima.

VLTERIVS. Videtur quòd vnio non differat ab assumptione, assumptio enim dicitur quasi ad se sumptio: sed quicquid ad se sumitur aliquo modo sumenti vnitur: ergo assumptio est idem quod vnio. Si dicatur quòd differunt, quia vniens est vnitum: sed assumens non est assumptum.

CONTRA. Vniens est agens vnionem: sed non omne agens vnionem est vnitum: sicut patet de patre & spiritu sancto: ergo illa differentia nulla est. Si dicatur quòd assumptio præcedat vnionem, contra. Ante primum non potest esse aliquod prius: sed in primo instanti suæ conceptionis fuit vnio in Christo: ergo assumptio non præcedit vnionem, & ita non videtur quòd differant.

SED CONTRA. Diuina natura dicitur vnita humanæ naturæ, non autem dicitur assumpta: ergo assumptio & vnio differunt.

RESPONDEO. Dicendum ad primam quæstionẽ, quòd vnio relatio quædam est. omnis autem relatio secundum philosophum 5. metaphi. fundatur vel supra quantitatem: secundum quòd reducitur ad genus quantitatis: aut supra actionem, vel passionem: vnum autem reducitur ad genus quantitatis quasi principium quantitatis discretæ, & supra ipsam fundatur identitas secundum quòd est vnum in substantia: æqualitas secundum quòd est vnum in quantitate: similitudo secundum quòd est vnum in qualitate. vnitio autem est quædam actio vel passio quę ex multis efficitur aliquo modo vnum, & hãc actionem sequitur ista relatio, quę est vnio. Relationum aũt tam harũ ꝙ illarũ, quędã innascuntur ex motu vtriusq;, & tunc oportet ꝙ illę relationes

Cap. 1.

II 3.q.2.9.

III 3.q.2.8.

Ber. lib. 5. de cons.

Ari. 5. Met. cap. ad aliquid t.c.20

A trahatur, & inde est quòd natura diuina potest dici vnita in persona humanæ naturæ, non autem potest dici assumpta.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd quàmuis assumptio ordinetur ad vnionem: non tamen includit in sua significatione terminũ qui est fieri vnũ, sicut includitur in significatione vnionis.

¶ Ad secundum dicendum, quòd hoc quod dicitur, quòd vniens est vnitum: intelligendum est de eo, quod est vniens sibi & in se: pater autẽ non vniuit sibi: nec diuina natura vniuit in se, sed in persona nec humana natura signatur vt vnitum i persona: sed homo: & ideo neque pater est homo, neque diuina natura est humana.

¶ Ad tertium dicendum, quòd quàmuis in Christo assumptio non præcedat vnionem tempore: præcedit tamen natura, & secundum modũ intelligendi.

Cap. 2.

De parte quæstionis perplexa.

DE QVARTO vero quæstionis articulo. Vtrum. s. natura naturam assumpserit, scrupulosa etiam inter doctos quęstio est: quia in hoc plurimum dissentire videntur, qui in sacra pagina auctoritate præclari, aliis doctiores extiterunt. Nec tantum alij ab alijs, uerũ etiam idem a seipsis dissonare uidentur, sicut subiecta capitula docent.

LEgitur enim in Toletano concilio. viij. traditum sic. Solum uerbum, caro factum est, & habitauit in nobis. & cum tota trinitas operata sit formationem susceptę hominis, quoniam inseparabilia sunt opera trinitatis, solus tamen filius accepit hominem, in singularitatem personæ, non in vnitatem diuinæ naturæ. i. id quod propriũ est filij, non quod commune est trinitati. ¶ Item in Toletano concilio xj. Vnius substantiæ credimus deũ patrem, & filium, & spiritum sanctum: non tamen dicimus, ut huius trinitatis vnitatem, Maria virgo genuerit, sed tantum filium, qui solus nostram naturam, in unitatem personæ suæ assumpsit. Incarnationẽ quoque huius filij dei, tota trinitas operata esse credenda est. Solus tamen filius, formam serui accepit, in singularitatem personæ. His insinuari uidetur, quòd persona tantum naturã, non natura naturam assumpserit. Si enim quod commune est trinitati non accepit hominem, ergo non natura diuina quæ communis est tribus personis. Cui uidetur obuiare quod Augustinus ait in libro de fide ad Petrũ, Nec diuinitas, inquit, Christi aliena est a natura patris, secũdũ id, quod in principio erat verbũ, nec humanitas eius aliena est a natura matris, secundum id quod verbum caro factũ est. Illa enim natura quæ, semper

ARTIC. II.

b Vtrum unio sit facta in natura.

DE SECVNDVM sic proceditur. Videtur ꝙ vnio sit facta in natura, quod enim constat ex duabus naturis. videtur habere vnam naturam mediam inter illa sicut mistum quod constat ex quatuor elementis, sed Christus constat ex duabus naturis secundum Aug. qui dicit quòd ex vtraque substantia: scilicet diuina & humana est vnus dei & hominis filius: ergo videtur habere vnam naturã ex vtrisque compactam.

3.q.1. Inenchiridion. cap. 35.1.

¶ Præt. Natura secundũ quòd hic loquimur est vnum quodque in formans specifica differentia, vt dicit Boe. in li. de duabus naturis. sed philosophus dicit quòd semper vna differentia addita mutat speciem: sicut in numeris quælibet vnitas addita, facit nouam speciem numeri. ergo humana natura addita diuinæ facit nouã naturam ſm specie. Si dicatur quòd non potest vna natura constitui ex duabus, quia oportet vtramq; naturam seruari in incarnatione. Contra. anima & corpus constituunt humanam naturam, vtrumque tamen. s. corpus & anima inconfusuratum permanet in sua natura. ergo ex duabus naturis potest tertia constitui vtraque remanente salua.

In lib. de duabus naturi. 8. met. t. co. 10.

¶ Præt. Proprietas sequitur naturam eius cuius est proprietas, sed proprietates diuinæ naturæ dicuntur de illo homine, dicitur enim quòd ille homo creauit stellas, & econuerso dicitur quòd filius dei est passus: ergo videtur quòd aliquid diuinæ naturæ sit in humana natura, & aliquid humanæ sit in diuina, & sic videtur esse facta quædam coniunctio naturarum in vnam naturã.

¶ Præt. Quando aliqua duo coninguntur, quorum vnum multum superat alterum: hoc quod superatur transit in naturam superantis, sicut si gutta vini in mille amphoras proiiciatur aquæ. sed natura diuina in infinitum superat humanam: ergo humana natura coniuncta diuinæ, tota conuertitur in diuinam.

¶ Præt. Hoc videtur per hoc quòd caro Christi, dicitur deificata a sanctis: sicut † Dama. narrat.

Dam. li. 3. cap. xi.

SED CONTRA. Filiatio requirit similitudinem in natura: sed Christus dicitur filius dei patris, & virginis matris: ergo est similis in natura vtrique, sed virgo & deus pater non communicant in aliqua vna natura, ergo oportet Christum ponere duarũ naturarum.

¶ Præt. Per proprietates naturales, in cognitionem naturæ deue nimus, sed in Christo inuenimus proprietates duarum naturarũ vt humanæ & diuinæ. ergo oportet Christum duarum naturarũ ponere.

RESPONDEO dicendum. quòd ad huius quæstionis euidentiam oportet scire quid nomen naturæ significet. Natura autem a nascendo nomen accepit: quæ proprie dicitur generatio viuentium

3.q.1.

Diony. 5. c. & diu. nom.

D. 1089.

AD SECVNDAM quæstionem dicendum, quòd vnio ista potest dupliciter considerari, vel quantum ad id, in quo fit vnio, vel quantum ad ea quæ vniuntur, si primo, cum vnio fiat in persona diuina, quæ est maxime vnum & simplicissimum: sic est maxima vnio post vnionẽ essentię in tribus personis, quàmuis enim persona sit ita simplex & vnum sicut essentia, tamen quælibet trium personarum est idem re cum ipsa essentia in qua vniuntur, non autem vtraq; natura in Christo est idem re cum persona diuina, quàmuis altera natura. s. diuina sit omnino idem re cum ipsa, & ita vnio personarum in vna essentia, est maior quàm vnio naturarum in vna persona. Si secundo modo, sic non est maxima vnio, sed prima consideratio est vnionis secundum se, quia secundum id quod vnum est, hæc autem est consideratio vnionis non secundum quòd vnio, & ideo dicendum quòd vnio est maxima simpliciter, quàmuis sit non maxima secundum quid. Et per hoc patet responsio ad ea quæ obiiciuntur.

AD TERTIAM quæstionem dicendum, quòd prima differentia assumptionis, & vnionis est, ꝙ assumptio est actio vel passio: vnio autem est relatio tantum, quamuis vnitio etiam sit actio. Secunda differentia est, quia assumptio dicitur per cõparationem ad terminum a quo separatur, vel accipitur secundũ quòd vniendum est, sed vnio dicitur per comparationem ad terminum vel effectum coniunctionis, qui est esse vnum. Et inde sumitur tertia differentia quòd vniens est vnitum, quia vnitum significatur secundum quòd iam factum est vnum: assumptum autem secundum quòd est in via ad hoc, & ideo assumens nõ est assumptum. Quarta differentia est, quia assumptio determinat id ad quod fit coniũctio, secundum quòd dicitur assumptio quasi ad se sumptio, vnio autem non, & ideo quicunque facit coniunctionem potest dici vnire, non autem potest dici assumere nisi sibi coniungat. vnde pater vniuit humanam naturam cum diuina, non autem assumpsit. Quinta differentia est, quòd vnio quantum est de se, ꝙ aliter respicit vtrunq; extremorum, assumptio autem nonnimo requirit esse fixum & stãs in vno ad quod aliud

relationes sint realiter in vtroq; extremorum sicut paternitas & huiusmodi. quædã aũt innascuntur ex motu vnius sine immutatione alterius, quod accidit in his quorum vnum dependet ad alterum, & non econuerso: sicut scientia ad scitũ, & in talibus relatio est, secundum rem in eo quod dependet ad alterum. In altero vero est secundũ rationem tantum. Cũ igit in incarnatione non sit aliqua mutatio facta in natura diuina, sed in humana: quæ tracta est ad vnitatem in persona diuina: erit hæc relatio .s. vnio secundum rẽ in natura humana: in diuina autem secũdum rationem tantũ secũdum quòd dicit philosophus in 5. meta. quòd, aliqua sunt relatiua, non quia ipsa referuntur, sed quia alia referuntur ad ipsa. vnde vnio secundum rem creatura quædam est.

AD PRIMVM ergo dicẽdum, quòd vnio illa est in Deo ſm rationem tantũ, & non secundum rẽ.

¶ Ad secundum dicendum, quòd vnio est relatio equiparantię in rebus creatis, sed non in creatore & creatura, quia nõ eodem modo se habent in vnione: sicut etiam similitudo non ordinatur in Deo ad creaturam secundum æquiparantiam: sicut dicit Dionysius. 5. c. de di. no. quàmuis in aliis sit relatio æquiparantiæ.

¶ Ad tertium dicendum, quòd vnio quæ de deo prædicatur, nõ est neq; creator neq; creatura, ꝙa prout in ipso est, nõ est aliquid ſm rem, sed ſm secundum rationem tantum, non tamen ratio falsa est, quia fundatur super relationem creaturæ ad creatorem sicut etiam est de aliis relatiuis quæ ex tempore de deo dicũtur, vt dominus & huiusmodi.

Universidad de Deusto
Biblioteca

tium ex similibus similia in specie producentium, vnde secundū primam sui institutionem: natura signat generationem ipsam viuentium. s. natiuitatem. Item translatum est nomen naturæ ad signandum principium actiuum illius generationis, quia virtutes agentes ex actibus nominari consueuerunt. Inde vlterius procedit nomen naturę ad signandum principium actiuum cuiuslibet motus naturalis, & vlterius ad signandum etiā principium materiale cuiuslibet generationis. & inde etiam ad signandū principium formale, quod est terminus generationis: sed quia non solum generatio terminatur ad formam, sed ad subſtantiam cōpositam, ideo translatum est ad signādum quālibet subſtantiam, secundū quòd dicit philosophus in. 5. meta. & ad signandum etiā quodlibet ens sicut dicit Boe. in li. de dua. na. Subſtantia autē præter significationes, quib⁹ forma vel materia dr̄ subſtantia dr̄ duobus modis. 5m philosophum. 5. meta. Vno modo subiectum ipsum quod dicitur hoc aliquid & de altero non predicatur vt hic homo: secundum quòd subſtantia significatur nomine ypostasis & 5m hanc significationem subſtantia dicitur natura, secundum quòd natura est quod agere vel pati potest, vt dicit Boe. in prædicto lib. alio modo dicitur subſtantia quod quid erat esse: idest quidditas & essentia, quam signat diffinitio cuiusli bet rei: prout signatur nomine vſiæ, & sic etiam subſtantia dicitur natura secundum quòd Boetius dicit quòd natura est vnūquodq; informans specifica differentia, quia ultima differentia, est quæ diffinitionem complet. Relictis ergo omnibus aliis significationibus naturæ, secundum hanc tātum significationem quæritur: vtrū in Christo sit vna natura vel plures: si autem sit vna tantum: vel altera earum tantum, vel composita ex vtrisq;. si altera earum tantum, hoc erit dupliciter. vno modo nulla adiunctione interueniente vnius ad alteram, & sic si sit diuina tantū: nihil nomini accidit in hoc quod verbum caro factum est, & incarnatio nihil est: si vero sit humana tantum, non differt Christus ab aliis hominibus, & perit incarnatio. Alio modo altera naturarum transeunte in alteram, quod non potest esse, quia quæ non communicant in materia non possunt in inuicem transire: diuina autem natura penitus est immaterialis: nedum vt communicet humanæ in materia.

detri. li. 1. ca. 1.

2. c. 5.

in libro. de du. na. lib. 1. ca. 7. & 10.

2. c. 15.

de dua. na.

in lib. de du. na.

¶ Præt. Si diuina natura transiret in humanam tolleretur simplicitas, & immutabilitas diuinæ naturæ: si vero humana verteretur in diuinam, tolleretur veritas passionis & omnium quæ corporaliter operatus est Christus. si autem esset vna natura cōposita ex duabus, hoc posset esse dupliciter. Vno modo quia tertia natura componeretur ex duabus naturis non manentibus, sicut ex quatuor elementis componitur mistum, & secūdum hoc poneretur diuina natura passibilis, & materialis, q̄a mistio non est nisi eorum quæ communicant in materia: & nata sunt agere & pati adinuicem, & tolleretur fides confitens Christum esse verum deum & verum hominem. alio modo quòd componeretur ex duabus naturis manentibus, & hoc dupliciter. vno modo secundum commensurationem vel continuationis, vel contiguationis, & secundum hoc poneretur diuina natura corporea, quia continuatio & contactus corporum est. alio modo secundum informationem, sicut ex anima & corpore fit vnū, & hoc etiam non potest esse, quia per modum istum non fit vnū ex duobus actibus, nec ex duabus potentiis, sed ex actu & potētia secundum philosophum, diuina autem natura & humana: vtraq; est ens actu.

2. de anima c. 7.

genita manet ex patre, nostram naturam sine peccato suscepit, ut nasceretur ex virgine. Hac auctoritate videtur tradi, quòd diuina natura humanam susceperit, ubi uehementer moueri possumus, quòd eam genitam eternaliter ex patre dicit, nisi forte naturam pro persona hic accipiat, alioquin, si diximus naturam tribus personis communem, genitam esse, occurrunt nobis ex aduerso quæ in tractatu de trinitate disseruimus, ubi diximus non naturā, naturam, sed personā, personam genuisse, quia si natura genuisset naturam, cum una eadem que sit natura trinitatis, eadem res seipsam genuisset, quod Augu. fieri posse negat. Sed alibi certum reperimus documentum, quo natura naturam assumpsisse monstratur. Ait enim† Aug. in. j. lib. de trinitate. Etiam seipso, Christus minor factus est, formam serui accipiens. Neque enim sic accepit formam serui ut amitteret formam Dei, in qua erat æqualis patri, ut & in forma serui & in forma dei, idem ipse sit unigenitus filius patris, quia forma dei accepit formā serui, Si aūt forma Dei, formā serui accepit sine dubio natura naturā accepit, formę enī noīe, natura significatur, ut Augustin. euidenter docet, in libro de fide ad Petrum. Cum (inquit) de Christo audis, quia in forma Dei erat, oportet te cognoscere firmissimeque tenere in illo formæ nomine, naturalem plenitudinem debere intelligi. In forma igitur Dei erat, quia in natura Dei patris semper erat, de quo natus erat. † Hylarius quoque in libro xii. de trinitate ait. Esse in forma Dei, nō alia intelligentia est, quàm in dei manere natura. didicisti nomine formæ, in telligentiam fieri naturæ, & audisti ꝙ forma dei, formam serui suscepit, unde consequens est, quòd natura diuina, naturam humanam suscepit. Quod etiam Hieronymus in explanatione fidei euidenter insinuat in quiens, Passus est filius dei non putatiue, sed uere, secundum illud. passus est quod pati poterat. i. non secundum illam substantiam

Cap. 29.

Non longe a princi.

Auicenna.

Tomo. 4.

secundum quòd substantia significatur nomine ypostasis & ꝫm hanc significationem substantia dicitur natura, secundum quòd natura est quod agere vel pati potest, vt dicit Boe. in prædicto lib. alio modo dicitur substantia quod quid erat esse: idest quidditas & essentia, quam signat diffinitio cuiusli bet rei: prout signatur nomine vſiæ, & sic etiam substantia dicitur natura secundum quòd Boetius dicit quòd natura est vnūquodq; informans specifica differentia, quia ultima differentia, est quæ diffinitionem complet. Relictis ergo omnibus aliis significationibus naturæ, secundum hanc tātum significationem quæritur: vtrū in Christo sit vna natura vel plures: si autem sit vna tantum: vel altera earum tantum, vel composita ex vtrisq;. si altera earum tantum, hoc erit dupliciter. vno modo nulla adiunctione interueniente vnius ad alteram, & sic si sit diuina tantū: nihil nomini accidit in hoc quod verbum caro factum est, & incarnatio nihil est: si vero sit humana tantum, non differt Christus ab aliis hominibus, & perit incarnatio. Alio modo altera naturarum transeunte in alteram, quod non potest esse, quia quæ non communicant in materia non possunt in inuicem transire: diuina autem natura penitus est immaterialis: nedum vt communicet humanæ in materia.

¶ Præt. Diuina natura non habet aliquid potentialitatis: nec potest esse actus veniens in compositionem alicuius: cum sit esse primum infinitum per se subsistens. Patet igitur quòd quocunque modo ponatur vna natura in Christo, sequitur error. & ideo Eutices qui hoc posuit hereticus condemnatus est.

Ad primvm ergo dicendum, ꝙ aliquid constat ex duabus naturis: nō tamen ex duabus sicut mixtum ex elementis, quia & in talibus oportet ꝙ sit media natura cōstituta ex duabus non manentibus. Christus autem cōstat ex duabus naturis: ita quòd in duabus naturis saluatis subsistit. est enim naturæ diuinæ & humanæ, & ideo ratio nō sequitur.

¶ Ad secundum dicendum, quòd sicut dicit Auic. differentia nominat totam naturā specie. i. alias nō prædicaretur de specie, sed non nominat ex toto sed ex parte: scilicet formali principio, dicitur enim rationale habens rationem: genus autem econuerso nominat totū ex principio materiali. vnde differētia nō additur differentiæ per hoc, quòd natura additur naturę, sed per hoc quòd vlterius principium formale, additur sicut intellectiuum supra sensitiuum. talis autem additio non est in Christo. non enim vna natura additur alteri sic formalis respectu illius ve dictum est

¶ Ad tertium dicendum, quòd anima & corpus secundum quòd sunt partes hominis proprie loquendo non sunt duę naturæ prout in proposito de natura loquimur, sed vtrunq; est pars naturę alterum sicut forma: alterum autem sicut materia: vnde non est instantia.

¶ Ad quartum dicendum, quòd proprietates humanæ naturæ nunquam dicuntur de diuina: nec econuerso nisi secundum quādam participationem, sed dicuntur vtreq; de habente naturam vel humanam vel diuinam, quæ significatur hoc nomine deus, & hoc nomine homo. idem enim est quæ vtraq; natura habet.

¶ Ad quintum dicendum, quòd ratio ista procedit in illis quæ communicant in materia, & agunt & patiuntur adinuicem. & ideo non est ad propositum.

¶ Ad sextum dicendum, quòd caro dicitur deificata, non quia sit facta ipsa diuinitas, sed quia facta est dei caro. & etiam quia abundantius dona diuinitatis participat ex hoc quòd est vnita diuinitati, & quia est quasi instrumentum, per quod diuina virtus salutem nostram operatur. tangendo enim leprosum carnē sanauit per diuinitatis virtutem, & moriendo carne mortem vicit per virtutem diuinitatis. virtus autem agentis aliquo modo est in instrumento, quo mediante aliquid agit.

Articvlvs iii.

c *Vtrum unio sit facta in persona, & si Christus est una persona.*

Ad tertium sic proceditur. Videtur quòd in Christo non sit vna tantum persona, & sic non sit vnio facta in persona. nulla enim natura inuenitur sine illis quæ per se consequuntur ad naturam illam: sed personalitas per se cōsequitur naturā humanam, & similiter diuinam. ergo vtraque natura tenet suam personalitatem.

3. q. 2, 2. de vni. ar. 3

¶ Præ.

¶ 2 Præt. Natura humana est dignior in Christo, quàm in Petro: sed personalitas ad dignitatem pertinet (vnde in subſtantiis ignobilibus non inuenitur persona) ergo sicut humanitas Petri habet suam personalitatem, ita & humanitas Christi.

¶ 3 Præt. In persona non videtur aliquid esse nisi natura & distinguentia suppositum naturæ ab aliis suppositis: sed naturę in Christo sunt diuersę, & distinctiua diuersa, quia per relationes æternas distinguuntur a Patre & Spiritu sancto, p diuisionem autē materię & accidētiū distinguūt ab aliis hominibus: ergo est ibi duplex personalitas.

¶ 4 Præt. Maior est conuenientia in persona, quàm in genere vel specie, quia illa est in aliquo, quod secūdum rem vnum est. hoc autem est secundū rationē vnū, sed propter maximā distantiam naturę diuinæ, & humanæ nō potest esse earū conuenientia in genere vel in specie: ergo multo min⁹ possunt conuenire in vna persona.

cap. de eod. & de diu. t. 25.

¶ 5 Præt. Philosophus dicit in 5. Meta. quòd ad diuersitatem in genere sequitur diuersitas in specie, & ad hanc diuersitas secundum numerum: sed in Christo inuenitur diuersitas secundum speciem, quia sunt diuersæ naturę secundum illam acceptionem, qua natura dicitur vnumquodque informans specifica differentia: ergo etiam secundum numerum differentia inuenitur: sed vbi est eadem persona est idem secundū numerū: ergo in Christo non est vna persona.

¶ 6 Præt. Non est minor affinitas naturæ ad personam, quàm formæ ad materiam: sed secundum diuersitatem formarum est diuersitas materiæ, quia proprius actus sit in propria materia: ergo secundum diuersitatem naturarū est etiam diuersitas in persona. & sic idem quod prius.

Sed contra. Ea quæ secundum personam differunt & naturam, quod dicitur de vno nō dicitur de altero: sed ea quę sunt Dei, in scripturis attribuuntur homini. Psal. Homo natus est in ea, & ipse fun. cā. alt. Et quæ sunt hois attribuuntur Deo. 1 Cor. 2. Nunquam dominum glotiæ crucifixissent. ergo Deus & homo conueniunt in persona.

Psal. 86. 1. Cor. cap. 2. 6.

¶ Præt. Quod attribuitur filio & non patri, conuenit ei secundum id in quo a patre distinguitur: sed vnio passiue accepta conuenit filio, & non patri. ergo conuenit ei secundum id in quo a patre distinguitur: sed hoc est in persona. ergo vnio facta est in persona.

¶ Præt. Ad hoc quòd fiat redemptio humani generis, oportet quòd sit agēs satisfactionem vnus Deus qui potest, & homo qui debet, vt patet ex dictis in 1. di. sed nullo modo duæ personæ possunt esse vnum agens. ergo si sunt duæ personæ nondum facta est satisfactio, & ita adhuc sumus in seruitute peccati, quod est contra sacram scripturam noui testamenti.

¶. 1. art. 2.

Respondeo Dicendum, quòd Nestorius qui ponit duas in Christo personas ex hoc deceptus fuit, vt dicit Boe. quia credidit idem esse personā & naturam: vnde credidit quòd cum sint duæ naturæ in Christo quòd sint duæ personæ, & ex eodē fonte processit error Euticetis: qui cum audiuit vnā personā in Christo, æstimauit vnam naturam. & ex eodem fonte contra trinitatem processit error Arrii & Sabellii. Sciendum est ergo, quòd in quibusdam differunt natura & persona secundum rem: in quibusdam vero secundum rationem tantum. natura enim secundum ꝙ hic loquimur est quiditas rei quam signat sua diffinitio. persona autem est hoc aliquid quod subſiſtit in natura illa. in simplicibus autē quæ carent materia: vt dicit Auic. ipsum simplex est sua quiditas. quiditas vero compositi non est ipsum compositum. humanitas enim non est homo, cuius ratio est, quia in significatione humanitatis siue quiditatis, siue naturæ, continentur tantum essentialia principia hominis, secundum quòd homo

In lib. de duab. nat.

D. 1549.

quæ assumpsit: sed secundum illā quæ assumpta est. Ex quo apparet diuinam subſtantiam, assumpsisse humanam. Ex verbis autem Aug. superius positis adhibita diligentia innui videtur, solum verbū carnem factum, & naturam solum suscepisse humanam, & diuinam naturam eandem accepisse. Ait enim. Trinitas nos sibi reconciliauit per hoc, quòd solum verbum, carnem ipsa trinitas fecit, in quo sic veritas incommutabilis manet diuinæ humanęque naturæ: vt sicut vera semper est eius diuinitas, quam de patre habet, ita vera semper atq; incommutabilis eius sit humanitas, quam sibi vnitam summa diuinitas gerit. Ecce & solum verbum dixit carnem factum, & humanitatem diuinitati vnitam. Idem quoque superius dixit, seruilem formam, a solo filio susceptam, quam tota trinitas fecit: iam facile est cognoscere, quàm diuersa & multiplicia, super quæstione proposita authores tradiderint. Ideoque posteriores ea legētes, varias atq; contrarias ex prædictis occasionem sumentes, promunt sententias.

Quid de hoc tenendum sit.

Nos autem omnis mendacii & contradictionis notā, a sacris paginis secludere cupientes: Orthodoxis patribus atq; catholicis doctoribus nulla prauę intelligentiæ suspitione notatis, consentimus dicentes, & personam filii assumpsisse naturam humanam: & naturam diuinam humanæ naturæ in filio vnitam: eamque sibi vnisse vel assumpsisse. vnde vere incarnata dicitur. Quod vero dicitur: solus filius formam assumpsisse serui, per hoc nō excluditur diuina natura ab accessit: non autem ea quæ pertinent ad determinationem materiæ, per quam natura indiuiduatur, quæ tantum continentur in significatione Sortis, qa p ea Sortes est hic & diuisus ab aliis, & ideo quia humanitas non includit in sua significatione totū quod est in re subſistente in natura, cum sit quasi pars, non prædicatur, & quia non subſiſtit nisi quod est compositum, & pars habetur a suo toto: ideo anima non subſiſtit: sed Sortes, & ipse est habens humanitatem. homo autem signat vtrumque & essentialia & indiuiduantia: sed diuersimode, quia signat essentialia determinate: indiuiduantia vero indeterminate hæc vel illa, & ideo homo cū sit totum: potest prædicari de Sorte, & dicitur habens humanitatem: sed quia esse indistinctū est incompletū quasi eus in potentia: ideo homo non subſiſtit. sed hic homo cui conuenit ratio personæ: est ergo ratio personæ, quòd sit subſiſtēs distinctum & oia comprehendens quæ in re sunt: natura autē essentialia tantū cōprehendit, in simplicibus autem̄ non differt re natura, & persona, quia natura non recipitur in aliqua materia, per quam indiuiduetur: sed est per se subsistens: tamen inquantum consideratur essentialia rei sic dicimus ibi naturam, inquantum autem inuenitur ibi aliquid subsistens, sic dicimus ibi personam. patet igitur quòd ex quo de ratione personę est, quòd comprehendit omnia quæ in re sunt, si aliquid est extra illud quod comprehendit persona, hoc nō est vnitum rei nisi forte secundum similitudinē in genere, vel in specie, vel accidēte. & ideo vt Boe. dicit in lib. de dua. na. si non est vna persona in Christo, nulla vnio facta est di uinitatis & humanitatis, nisi secundum similitudinem gratiæ, quod etiam Nestorius posuit. & hoc non est nouum: nec Christo proprium, neque per eum redemptio fieri potuisset, nec ipse esset verus Deus: sed per participationem sicut alii sancti. vnde simpliciter est concedendum, in Christo esse vnam personam.

D. 114. 41; 466.

In lib. de du. na.

Ad primvm ergo dicendū, quòd humana natura in Christo non est sine personalitate: sed est in persona vna verbi, cū natura diuina.

¶ Ad secundum dicendum, quòd ex hoc natura Christi maxime nobilis est, quod est in persona diuina.

¶ Ad tertium dicendum, quòd de ratione personæ est quòd comprehendat omnia essentialia, & proprietates indiuiduātes simul coniunctorum. vnde non sequitur, quòd si sint duæ naturæ & diuersæ proprietates ꝙ sint diuersæ personæ. Si enim essent naturę cum suis proprietatibus seorsum positæ: vtrinque esset totalitas, quam requirit ratio personæ. non est autem nisi vna totalitas quando coniunguntur, & ideo est vna persona.

¶ Ad quartum dicendum, quòd ea quæ differunt genere vel specie differunt numero essentiæ vel naturæ: non autem oportet, quòd differant numero suppositi vel subiecti, quia ea quæ secundum se considerata diuersorum sunt generum vel specierum, in vnum suppositum vel subiectum congregari possunt: sicut caro & os ad constituendum corpus, & albedo & longitudo in eodem subiecto sunt, & similiter quamuis diuina natura & humana differant plus quàm specie vel genere, in vnam tamen personam vniri possunt.

¶ Ad quintum dicendum, quòd sicut dicit Boe. species est totū esse individuorum, & etiam genus aliquo modo, vt dicit Auic. secundum quòd indistincte signat totum, & quia natura humana non comprehendit totū esse Christi: ideo non habet in Christo naturam speciei: & ideo non sequitur quòd in Christo sint diuersæ species. Vel dicendum, quòd illud philosophi est intelligendum, quando naturæ diuersorum generū non coniunguntur. accidens enim & subiectum quia coniunguntur (quamuis sint diuersa genere) non faciunt numerum.

cap. de specie. in 2. ed. super porphy.

¶ Ad sextum

Universidad de Deusto
Biblioteca

¶ Ad sextum dicendum, quòd forma adunatur materiæ informãdo eam. & ideo oportet quòd ad diuersas formas, diuersæ sint materiæ dispositæ: sed ad rationem personæ requiritur tantum adunatio quæ potest esse etiam quantumcunque diuersorum: & ideo non oportet q̃ diuersæ naturæ habeant diuersas personas.

QVAEST. II.

Deinde quæritur de assumente.

Et circa hoc quærun tur tria.

Primo. Vtrum assu mere cõueniat diuinæ personæ.
Secũdo. Vtrum na turæ.
Tertio. Vtrum naturæ, remota psona.

De Ortho. fi. lib. 3. cap. 6. circa med. & fi.

ARTICVLVS I.

Vtrum assumere cõueniat diuinæ personæ.

3.q.3. 1.

AD Primũ sic procedit. Videt quòd persone non conueniat assumere. sicut enim dictum est: per sona signat aliquid completum & totum: sed vltima completione completo non potest fieri additio. ergo persona non potest ad se aliquid assumere.

¶ 2 Præt. Quod assumitur ad participationem alicuius, aliquo modo communicat illud: sed de ratione personæ est omnimoda incommunicabilitas. ergo non potest persona assumere ad se aliquid in participationem sui.

¶ 3 Præt. Persona inquantum supponitur naturæ, habet aliquã similitudinem materiæ sicut natura habet similitudinem formæ: sed magis elongatur a perfectione materia quàm forma, quæ est pars rei, si ergo natura diuina propter sui perfectionem non potest esse forma alicuius rei, multominus persona diuina poterit esse persona alicuius alterius naturæ. ergo non potest persona naturam assumere.

¶ 4 Præt. Plus repugnat simplicitati diuersitas naturæ, & personæ, q̃ diuersitas subiecti & accidentis, quia in subst̃tiis simplicibus creatis non differt secundum Auic. persona a natura secũdum rem: quamuis in eis differat accidens a subst̃antia. sed persona diuina verbi, nõ potest distingui propter suam simplicitatem, proprietate quæ non sit quod ipsa, nec potest esse subiectum alicuius accidentis. ergo multominus potest esse suppositum extraneæ naturæ.

SED CONTRA Io. 1. Verbum caro factum est, ideſt homo factus est: sed non nisi per assumptionem. cum ergo verbum sit nomen personale: oportet dicere quòd persona assumat.

¶ Præt. Assumptio terminatur ad vnionem. vnio autem in persona est, vt probatum est in solutione articuli præcedentis. ergo persona assumens est, cum assumptio vt dictum est dicat terminum in quo sit vnio.

RESPONDEO. Dicendum, quòd sicut dictum est, persona requirit completionem. in coniunctione autem aliquorum aliquando ita est quòd vtrunque incompletum est, sicut patet in vnione materiæ, & formæ quorum vtrunque non habet esse completum & in mixtione quando vtrunque mixtorum partim corrumpitur. vnde in talibus hæc completio, quam requirit persona neutri debetur sed composito aliquando autem vnum præexistit in se completum, & aliud additur ei, & completur per completionem eius, sicut cibus qui adiungitur homini iam completo. vnde completio personalis non debetur cibo: sed homini, & hoc proprie dicitur assumi, quod sic in personalitatem alterius trahitur. cum igitur diuina natura, & humana quæ coniunguntur non se habeant æqualiter ad perfectionem: sed diuina natura completio nem habeat personalem in quo differt a forma, & in ea incorrupta permaneat, in quo differt ab his quæ miscentur, oportet si debeat fieri coniunctio, quòd humana natura trahatur ad diuinam

Hae eadem 5. dist. q. 1. ar. 3. corp.

ptione seruilis formæ, sed aliæ duæ personæ: pater scilicet, & Spiritus sanctus. Item & illud aliud, scilicet id quod est propriũ filii, non quod cõmune est trinitati hominem accepit: sic oportet intelligi, ideſt proprie ypostasi filii, non in tribus cõmuniter psonis, diuina natura humanam sibi vniuit. Qui sensus ex verbis Ioãnis Dama. confirmatur, qui totam diuinam natur̃ in vna ypostasion incarnatam esse cuidenter asserit dicens. In humanatione dei uerbi dicimus omnem & perfectam naturam deitatis, in una eius ypostasion, incarnatam esse, id est, unitã humanæ naturæ, & non partem parti. Omni enim humanæ naturæ, dicimus unitam esse omnem deitatis naturam uel substantiam. Item. Eadem est natura in singula ypostasion, id est, personarum, & quando dicimus naturam uerbi incarnatam esse, secundum beatos Athanasiũ, & Cirillum, deitatẽ dicimus esse unitam carni, & unam naturam dei uerbi incarnatam confitemur. Verbum autem & quod commune est substantiæ possidet, & qd proprietatis est habens ypostasios, ideſt personæ. Ex his manifeste ostenditur quòd natura diuina incarnata est. vnde & eadem uere dicitur suscepisse humanam naturam.

An diuina natura debeat dici caro facta.

SED quæritur, utrum eadẽ diuina natura debeat dici caro facta: sicut uerbum dicitur factum caro. Si enim idem est incarnari quod est carnem fieri, videri potest ita debere dici q̃ sit caro facta, sicut dicitur incarnata. Ad quod dicimus, quia si illud dictum in sacra scriptura reperiturex eadem intelligentia accipere tur, qua cum dicitur incarnata. Sed quia illud authoritas subticuit atq; locutionis modus nimiã videtur facere expressionem, si natura diuina diceretur caro facta, meli⁹ hoc silere puto vel negare, quàm temere asserere, ne si illud dicatur, conuertibilitas naturæ in naturam significari putetur. Ex præmissis indubitabiliter cõstat, quòd verbi persona siue natura hominis naturam, scilicet, carnem, & animam assumpsit, sed non personam hominis. Si autem natura diuina naturam hominis accepit, quare non dicitur facta hõ, vel esse homo sicut verbum dei? Ad quod dici potest, quòd dei filius dicitur factus homo uel esse homo, non solum quòd hominem assumpsit: sed quòd ipsum in unitatem, & singularitatem sui, ideſt, personæ accepit. Natura autem diuina hominem quidem accepit, ideſt, hominis formam sibi uniuit: sed non in singularitatẽ & unitatẽ sui. Seruata enim proprietate ac diuersitate duarum naturarum personæ sin-

gularitas extitit. Ideoque non sic dicitur diuina natura esse homo, uel facta homo, sicut dei filius. quidam tamen indifferenter utrunque concedunt.

Quare non accepit personam hominis cum hominem acceperit.

DEO uero non personam hominis assumpsit, quia caro illa, & anima illa non erant unita in unam personam quã assumpserit, quia non ex illis constabat persona quando illis unitum est uerbũ. Nã sibi inuicem sunt unita simul cũ uerbo unita sunt, altera tamen unione inuicem unita sunt illa duo, scilicet, anima, & caro, alia unione uerbo unita sunt, quia alia est unio animæ illius ad carnẽ, & alia unio uerbi ad animam illam & carnem. Non ergo accepit uerbum dei personam hominis: sed naturam, quia non erat ex carne illa & anima illa cõposita persona una, quam uerbum acceperit: sed accipiendo uniuit, & uniendo accepit.

Deinde quæritur de assumpto.

Et circa hoc quærun tur tria.

Primo. Vtrum natura humana sit assumpta.
Secũdo. Vtrum anima sit persona.
Tertio. Vtrum persona hominis sit assumpta.

ARTICVLVS I.

Vtrum humana natura sit assumpta.

In lib. de duab. natu.

AD Primum sic procedi tur. Videtur quod humana natura non sit assumpta, q̃a ſm Boe. natura prout hic loquimur de ea, est vnũquodque informans specifica differentia: sed differentia specifica est naturam nudam significans: non enim significat eam vt in aliquo. cum ergo secundũ Dam. non assumpserit deus naturã quæ nuda est in contemplatione: vẽ q̃ non assumpsit naturã. Dama. lib. 3. de fide Ortho. ca. 11. in prin.

¶ 2 Præt. Quod assumitur oportet præexistere. sed humana natura nõ præexstitit vnioni, quia simul fuit caro & dei verbi caro. ergo natura non assumitur.

¶ 3 Præt. Natura est idem quòd essentia: sed non potest dici q̃ essentiã assumpserit, quia essentia dicitur ab essendo, esse autem personæ est quam non assumpsit. ergo nec naturam assumpsit.

¶ 4 Præt. Natura humana est ipsa humanitas: sed humanitas non potest esse sine homine, cum igitur id quod assumptum est non fuerit homo, vt dicitur in litera, videtur quòd nec humanitas, & ita nec humana natura.

¶ 5 Præt. Assumptio terminatur ad vnionem: sed humana natura non est vnita, quia vniens est vnitum. natura autem humana non est filius dei. ergo natura humana non est assumpta.

SED CONTRA. Augustinus, in de fide ad Petrum. Deus humanam naturam in vnitatem personæ accepit. cap. 17.

¶ 2 Præt. Deus per assumptionem fit hõ: sed non est hõ in quo non sit humana natura. ergo deus humanã naturam assumpsit.

¶ 3 Præt Philip. 2. Formam serui accipiens, ideſt naturam.

RESPONDEO. Dicendum, quòd quicunq; confitetur incarnationem ponit humanam naturam assumptam, & quamuis secundum omnes modos quibus dicitur natura superius positos possit dici natura assumpta, non oportet discurrere per singula: cum naturam omnes intelligunt qui dicunt naturam humanam assumptam secundum quòd natura significat quiditatem. cap. 2.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd sicut genus est quædam intentio quam intellectus ponit circa formam intellectiuam, ita etiam differẽtia & omnia quæ significant secundas intentiones. tamen huic intẽtioni intellectæ respondet natura quædam quæ est in particularibus: quamuis secundum quòd est in particularibus non habeat rationẽ generis vel speciei, secundum hoc dico q̃ Boet. non intendit dicere quòd differentia secundum quòd accidit ei intentio differentiæ sit natura: sed quantum ad id quod est in re ipsa, scilicet, quiditas rei quam differentia complet.

¶ Ad secundum dicendũ, quòd quamuis non præexistat tempore præexistit tamen secundum modum intelligendi, & hoc sufficit.

¶ Ad tertium dicẽdum, quòd essentia non habet se ad esse sicut consequens ipsum: sed sicut id per quẽ est esse sicut & natura. vnde similiter concedo q̃ assumpsit essentiam sicut assumpsit naturam

& vnitur ei, non tamen in nomine naturæ importatur suppositum: sicut in hoc nomine deus vel verbum: & ideo dicitur deus vel verbum caro, ideſt homo factum, non per transmutationem naturæ: sed per vnionem in supposito. non autem potest dici de natura diuina.

¶ Ad quartũ dicendum, quòd communicatio idiomatũ fit ratiõe vnionis in supposito. & quia suppositum non importatur nomine naturæ: sicut hoc nõe deus vel filius: ideo nõ potest dici natura passa sicut deus passus. dicitur tamen natura incarnata, quia per hoc non importatur aliqua proprietas humanæ naturæ: sed sola vnio ad ipsam.

¶ Ad quintũ dicendũ, q̃ natura diuina sumit humanam ad se, ideſt vt sibi vniatur, non tamen vt in se vnio fiat.

ARTICVLVS III.

Vtrum cõueniat naturæ remotis personis.

3.q.3.3.

AD TERTIVM sic procedit. Videtur quòd natura circumscriptis personis assumere non possit. Natura enim sine suppositis est nuda in contemplatione tantum: sed quod est tantum in contemplatione non habet esse, & quod non est non agit. ergo natura sine personis assumere non potest.

In prohœmio Meth.

¶ 2 Præt. secundum philosophum actiones sunt individuorum siue suppositorum: sed assumere est actio quædam. cũ igitur suppositum diuinæ naturæ sint ipsæ personæ: videtur quòd natura sine personis assumere non possit.

¶ 3 Præt. Filius ex hoc quòd assumit dicitur mitti: sed si non essent personæ distinctæ non remaneret ratio missionis: quia mittitur qui ab alio est, secũdum † Aug. ergo sine personis distinctis non posset esse assumptio.

4. de Trini. cap. 30.

¶ 4 Præt. Assumptio oportet quòd terminetur ad aliquam vnionem: sed circũscriptis personis non remaneret in quo fieret vnio, quia in natura non potest fieri. ergo natura non potest sine personis assumere.

SED CONTRA. Angelus Luc. 1. probauit incarnationem p dei omnipotentiam, quia non est impossibile apud Deum omne verbum: sed circunscriptis personis adhuc in essentia remaneret omnipotentia. ergo adhuc in essentia poterat fieri assumptio.

Dama. lib. 3. cap. 1.

¶ 2 Præt. Dama. dicit in principio tertii libri quòd propter philõtrophiam, ideſt amorem hominum filius dei naturam accepit: sed circunscriptis personis adhuc conueniret deo suam creaturã diligere. ergo adhuc poterit esse assumptio.

RESPONDEO. Dicendum, q̃ circunscriptio personæ, a natura diuina potest dupliciter intelligi. Vno modo quòd circunscribatur omnis ratio personalitatis. & sic ipsa natura nec; erit subsistens in se: neque erit in aliquo subsistente. & sic non habebit esse in re: sed in intellectu. & sic non conueniet ei neque assumere neque aliquid agere. Alio modo potest intelligi quòd circũscribantur personæ distinctæ quas fides ponit. eis autem circunscriptis adhuc remaneret diuina natura subsistens: sicut deum intelligũt qui non habent fidem trinitatis sine hoc quòd intelligant ibi, patrem vel filium vel spiritum sanctum. vnde adhuc remanebit ibi personalitas aliqua. & secundum hoc quæstio procedit de circunscriptionæ personarum distinctarum, quas fides supponit. & hoc modo dicendum, quòd circũscriptis personis adhuc diuinæ naturæ conueniet assumere.

AD PRIMVM ergo, secũdum, & quartum patet solutio, quia procedunt secundum primum intellectum.

¶ Ad tertium dicendum, quòd missio non est de necessitate A incarnationis simpliciter: sed de necessitate incarnationis filii. vnde supra distinctione prima. magister dicit quòd pater potuit incarnari. qui tamen non potest mitti.

QVAESTIO TERTIA.

B

C

D

E

Universidad de Deusto
Biblioteca

ram, quamuis non assumpserit suppositum.

¶ Ad quartum dicendum, quòd quamuis humanitas non sit sine homine, tamen est prius naturaliter quàm homo, quia p eam dicitur aliquis esse homo: vnde est eadem ratio sicut de essentia.

¶ Ad quintum dicendum, quòd quamuis natura humana non sit vnita, ideſt facta vnum, simpliciter cū diuina, est tamen ei vnita in aliquo, id est in persona.

ARTICVLVS II.

Vtrum anima separata sit persona.

In lib. de duab. natu. 1. post. c. 2.

AD Secundum sic proceditur. Videt quòd anima separata sit persona. persona enim secundum Boc. est rationalis naturę indiuidua substātia: sed hoc cōuenit aię nō separatæ. ergo est persona.

¶ 2 Præt. Propter qd vnūquodq; tale, & illud magis: sed homo dicit psona propter animā: vñ quæ carent anima nō dicūtur personæ. ergo anima separata est persona.

¶ 3 Præt. Concedi tur quòd anima rōnalis est hoc aliqd: sed hoc aliquid i natura rationali est psona. ergo anima separata est persona.

¶ 4 Præt. Angelus, & aia separata non videntur differre nisi per hoc, quòd anima est vnibilis: sed vnibilitas non impedit rationem personæ. ergo cum Angelus sit persōna: etiam aia separata erit persona. probatio mediæ. id qd pōt fieri p diuinam virtutem non immutat aliquid de rōne rei: sicut p I deus possit assumere aliquem hoiem vt Petrū non aufert Petro rationē personalitatis. Sed anima separata non pōt vniri corpori nisi p resurrectionem, quę nō erit naturalis: sed p diuinā virtutē tantum. ergo aīa pp vnibilitatem rōnem personæ non amittit.

¶ 5 Præt. Sola vnibilitas qua aliquid potest vniri nobiliori tollit rationem personæ, aliàs verbum non haberet ab æterno rationem personæ: sed vnibilitas quæ est in anima separata non est respectu alicuius dignioris: imo minus nobilis. ergo propter hoc non perdit rationem personæ.

SED CONTRA. Nulla forma est persona: sed anima est forma. ergo non est persona.

¶ Præt. Persona habet rationem completi, & totius: sed anima est pars. ergo anima non habet rationem personæ.

RESPONDEO. Dicendum, q̄ de vnione aiæ ad corpus apud antiquos duplex fuit opinio. Vna q̄ aīa vnitur corpori sicut ens completū enti cōpleto, vt esset in corpore sicut nauta in naui. vñ 1. lib. de homine ca. 1. sicut dicit Greg. Nisse. plato posuit q̄ hō non est aliquid cōstitutum ex corpore & aīa: sed est aīa corpore induta. & fm hoc tota personalitas hois consisteret in anima: adeo quòd anima separata posset dici hō vere: vt dicit Hug. † de. S. Vi. & secundum hāc opinionem esset verum quod magister dicit quòd anima est persona qñ est separata: sed hæc opinio non pōt stare, quia sic corpus Vgo de S. Vi. lib. 2. de sacramētis p. p. cap. 9. & 11. animæ accidentaliter adueniret. vnde hoc nomen homo de cuius intellectu est anima & corpus, non significarent vnum per se sed per accidens, & ita non esset in genere substātiæ. Alia est opinio 2. de aīa. c. 2 Aristi. quam oēs moderni sequūtur. quòd aīa vnitur corpori sicut forma materiæ. vñ anima est pars humanæ naturæ, & nō natura quędam p se. & quia ratio partis contrariatur rōni personę vt dictum est: ideo aīa separata non pōt dici persona. quia quamuis separata non sit pars actu: tamen habet naturam vt sit pars. Ha. ea. d. 5. q. 1. ar. 3. c.

AD PRIMVM ergo dicendū, quòd anima separata proprie loquendo, non est substantia alicuius naturæ: sed est pars naturæ.

¶ Ad secundum dicendum, quòd non tantum ab anima habet homo q̄ sit persona: sed ex ea, & corpore: cū ex vtrisq; subsistat.

¶ Ad tertium dicendum, quòd anima rationalis dicitur hoc aliquid per modum quo esse subsistens est hoc aliquid, etiam si habeat naturam partis: sed ad rationem personæ exigitur vlterius quòd sit totum, & completum. D. 176.

Contra hoc oppositio quæ probare quidam uolunt personam accepisse personam.

Sic a quibusdam opponitur quòd persona assumpserit personam. Persona enim est substantia rationalis individuæ naturæ, hoc autem est. ergo si animam assumpsit & personam. Quod ideo non sequitur quia anima non est persona quando alij rei est vnita personaliter: sed quando per se est. Absoluta enim a corpore persona est, sicut Angelus. Illa aūt anima nunquam fuit, quin esset alij rei coniuncta, ideoq; non ea assumpta, persona assumpta est. Aliter quoq; nituntur probare verbū dei assumpsisse personā, quia assumpsit aliquē hoiem, assumpsit. n. hoiem Iesum Christū. ergo aliquem H hoiem. Quòd aūt hoiem Iesū Christum assumpserit Aug. in expositione symboli sub anathemate tradit dicens. Si quis dixerit atq, crediderit, hoiem Iesum Christū a filio dei assumptū non fuisse, anathema sit. Qui etiā in pluribus scripturę locis huiusmodi vtitur locutionibus. Ille hō a verbo dei est assumptus, ille hō factus est Christus. Et propheta de hoie Christo loquēs deo ait: beatus quē elegisti & assumpsisti. Ex q̄ bus cōsequi vī q̄ aliquis hō assumptus sit a verbo, & ita psona assumpta sit a psona. Sed qa hoc nephas dicere est, aut sentire, pmissæ locutiones eisq; similes sędm hanc intelligētiā sane accipi debēt, vt hō Christus siue hō ille, siue quidā hō dicatur assumptus a verbo, siue vnitus verbo, non quia hois persona sit assumpta vel vnita verbo: sed qa aīa illa, & caro illa assumpta sunt, & vnita verbo, in qbus subsistit dei & hois persona, vt ad hois naturā non ad personam respicias, cum assumptū vel vnitum vel quēdam vel aliquē in huiusmodi locutiōibus scriptura memorat. Quo circa, cū quæ I ritur sine proposita auctoritate: an aliquis vel quidam homo sit assumptus a verbo, vel vnitus verbo sine distinctione intelligentiæ, nō est hic reddenda responsio, quoniam multiplex præmissa est quæstio: sed instantiam quęrēti ita determinato. Si de hois persona quæris, respondeo q̄ nō, si de hois natura, dico est.

Psal. 64.

duo est natura in persona. ergo assumpsit naturam in persona.

¶ 2 Præt. Christus non est similis matri nisi in hoc qd accepit a matre: sed est similis matri quantum ad personam. vnde dicit Cassianus in li. contra Nestorium. quòd Christus propter personarum diuersitatem reddidit vtrique parenti similitudinem, scilicet, patri, & matri. ergo assumpsit personam.

¶ 3 Præt. Ponatur quòd Christus deponat hoc qd assumpsit: cō stat quòd Iesus erit quidem hō & persona: sed ex separatione nihil acquisitum est ei, quod prius non haberet, nec habuit aliquid ex parte humanitatis nisi assumptum. ergo assumpsit personam.

¶ 4 Præt. Non consumitur nisi quod est: sed dicit Innocentius quartus in Decre. quòd persona consumpsit personam. ergo natura humana habuit personalitatem propriam: sed non ante assumptionem, quia non fuit ante. ergo in ipsa assumptione habuit personalitatem propriam. ergo persona fuit assumpta.

SED CONTRA. Augustī. dicit quòd verbum non accepit personam hominis, sed naturam. Lib. de fide ad pet. c. 17

¶ Præt. Quod assumitur aliquo modo vnitur: sed persona non vnitur personę, quia sic essent duę personæ, quod esse non pōt, vt supra dictū est. vel vna cōpsita ex duabus, quod etiā est impossibile, cū persona pars esse nō possit. ergo persona nō est assumpta. q. 1. ar. 3. c.

RESPONDEO. Dicendum q̄ sicut supra dictum est: assumēs non est assumptū. vnde si persona dei assumpsisset personam hominis: persona dei non esset persona hois, & sic essent duæ personæ, quod est hereticum, vnde non conceditur quòd persona sit assumpta, & etiam quod assumitur retahitur ad aliquod completū ipsum incōpletum existens, vt patet ex prædictis, & hoc est contra rationem personæ, quæ maximam completionem importat. Hac ead. d. 5. q. 1. ar. 1. q. 3. co.

AD PRIMVM. ergo dicendū, q̄ hūana natura non præexistit aū vnionē: sed postquā vnita est fuit in athomo vel psona verbi. In hac ead. d. 4. 2. arti. 1. cap.

¶ Ad secundum dicendum, quod hoc q̄ dicit pro personarū diuersitate non est referendum ad Christum: sed ad parentes, quia diuersa sunt persona patris, & matris eius.

¶ Ad tertium dicendum, quòd separatio, dat vtrique partiū totalitatem, & in continuis dat etiam vtriq; esse in actu, vnde suppositō, quòd hominem deponeret, subsisteret homo ille per se in natura rationali, & ex hoc ipso acciperet rationem personæ.

¶ Ad quar-

¶ Ad quartum dicendum, quòd consumere dicitur proprie destruere quod extitit, & secundum hoc, persona consumpsisset personam, si persona verbi assumpsisset hominem primo existentem: sed improprie dicitur etiā consumi, quod impeditur ne fiat, & quia persona diuina quæ assumpsit humanam naturam, impedit quòd natura humana habeat ꝓpriā personalitatem: ideo dicitur consumpsisse personam, quamuis improprie. vnde non est hoc extendendū.

EXPOSITIO TEXTVS.

DISTINCTIO. VI.

De intelligentia harum locutionum scilicet Deus factus est homo: Deus est homo, an his locutionibus dicatur, Deus factus esse aliquid, uel esse aliquid, uel non.

NEc *diuinitas inquit Christi*. Contra. Christus cōmunicat cū patre in vna natura numero: cum matre vero non. ergo non est recta similitudo. Dicendum, quòd non oportet quòd sit similitudo quantum ad omnia: sed sufficit quòd sit quantum ad aliquid. *Cum de Christo audis &c.* Sciendum quòd natura diuina dicitur forma, non q̄ sit actus alicuius naturæ: sed quia non habet partem sui naturam: nec aliquid potentialitatis in ipsa est. Natura vero humana dicitur forma, nō quia comprehendit principia tōi formalia: comprehendit enim & formam & materiam: sed per modū quo quidditas compositi dicitur forma totius. *Solum verbum carnem ipsam.* Pars ponitur hic pro toto, quia caro pro homine, & ponit infirmiorem de qua minus videtur vt totam naturam nostram videatur assumpsisse, & etiā defectus humanæ naturæ quos decuit. *Oēm & perfectam naturā diuinitatis.* Contra. ois, signum distributiuum est: sed natura diuina est indiuisa. Dicendum quòd omnis ponitur pro toto secundum quòd totum dicitur cui nihil deest, & non ex parte illa quæ totum comparatur ad partes, quia natura diuina non habet partes. *Ideoque non sic dicitur diuina natura.* Contra. de quocunque prædicatur filius Dei, prædicatur homo: sed natura diuina est filius Dei: ergo est homo. Dicendum, quòd differentia est inter nomina substantiua & adiectiua: substantiua enim significant non tantum formam: sed etiam suppositum formæ. vnde possunt prædicari ratione vtriusque, & quando prædicantur ratione suppositi, dicitur prædicatio per identitatem. quando autem ratione formæ, dicitur per denominationem siue informationem, & hæc est magis propria prædicatio, quia termini in prædicato tenent formaliter: adiectiua autem tantum significāt formam: & ideo non possunt prædicari nisi per informationem. vnde hæc est falsa. Essentia est generans: quamuis hæc sit vera: Essentia est pater. cum igitur dicitur. filius Dei est homo: est prædicatio per informationem, & identitatem. cum vero dicitur. Essentia diuina est homo: est prædicatio per identitatem, quia idem secundum rē cum supposito hominis: non autem per informationem, quia natura diuina non significatur, vt suppositum subsistens in humana natura. Et ideo dicit Magister, quod non est vna vera sicut alia: sed nec tamen dicit eam simpliciter esse falsam.

DIVISIO TEXTVS.

POST QVAM magister determinauit de incarnatione Dei: Hic determinare incipit conditiones Dei incarnati. Diuiditur aūt hæc pars in duas. In prima determinat de his quæ cōueniunt Deo incarnato ratione vnionis. In secunda de his quæ pertinent ad naturam assumptam absolute. dis. 13. ibi. *Præt. Sciendum est.* De his enim quæ absolute pertinent ad diuinam naturam determinatum est in 1. lib. Prima autem pars diuiditur in duas. Primo determinat de his quæ dicuntur de deo incarnato, experimentia ipsum vnionem: sicut quòd dicitur Deus est homo, vel factus est homo. In secunda determinat de his quæ conueniunt ei consequenter ad vnionem. dis. 8. ibi. *Post prædicta.* Prima diuiditur in tres partes. In prima mouet quæstionē de locutionibus experimentibus vnionem. In secunda ponit diuersas opiniones de modo vnionis ibi. *Alii enim dicunt.* In tertia ostēdit qūo intelliguntur diuersimode prædictę locutiones fm diuersas opiniones. dis. 7. ibi. *Secundum primam non dicitur. Alii enim dicunt.* Hic ponit opiniones, & diuiditur in tres partes secundum tres opiniones quas ponit. Secunda incipit ibi. *Sunt autem alii.* Tertia ibi. *Sunt etiam alii.* Quilibet autem trium partium diuiditur in duas partes. in opinionē & confirmationem. Confirmatio primæ opinionis incipit ibi. *Sed ne de suo sensu.* Secunda autem ibi. *De hoc Aug.* Confirmatio autem tertii ibi *Ne autem illi.* Ad euidentiam autē eorūque dicētur, oportet primo tria videre. Primo in quo isti tres opiniones conueniant. Secundo in quo vna harum opinionum ab alia differat. Tertio quid vnaqueque ponat.

In quo tres ille opiniones communicant.

QVANTVM ad primum sciendum: quòd iste opiniones cōueniunt in quatuor. Primo, quia quęlibet harum ponit vnam personam in Christo scilicet diuinam: per quod recedunt ab hęresi Nestorii. Secundo, ponunt in Christo duas naturas & tres substātias scilicet diuinam, animam, & corpus: in quibus duobus dicunt constare naturam humanam. & per hoc recedunt ab errore Euticetis, qui posuit vnam naturam in Christo. Tertio, has duas substātias in quibus humana natura consistit dicunt assumptas a verbo, per quod recedunt ab errore Manichei, qui negabat carnis assumptionem. Quarto, quòd hoc quod assumptum est, non præexistit ante vnionem tempore: sed natura solum, per quod euadunt errorem quem tangit Dam. dicentium, quòd primo assumpserit intellectum, & ex tunc fuisse hominem: postea autem assumpsisse carnem in vtero virginis, quod videtur esse error Origę. qui ponebat animas creatas ante corpora.

In quo una harum opinionum ab alia differat.

QVANTVM vero ad secundum scilicet, differentiam harū opinionum sciendum est, quòd cum in Christo sint tres substātiæ, inuenit triplex comparatio harum substātiarū. Vna animæ & corporis adinuicem, secundum quòd in eis cōsistit humana natura. Altera vero harum duarum ad personam diuinam fm quòd illa assumpsit has duas. & quælibet harum opinionum differt ab altera, quantum ad vtranque comparationem. Differt autem tertia opinio a primis duabus quantum ad comparationem animæ & corporis: quia primæ duæ opiniones ponunt aliquid compositum ex anima & corpore: quod est assumptum. Tertia uero ponit has duas substātias esse diuisas abinuicem: & sine aliqua compositione a persona verbi assumptas esse. vnde cum dicitur natura humana assumpta a verbo, sumit naturam humanam materialiter, ideſt partes humanæ naturæ: sicut partes domus dicuntur domus. Differt autem a primis duabus quātum ad comparationem harum duarum substātiarū ad tertiam: quia ponit has duas substātias coniunctas verbo accidentaliter: sicut uestis coniungitur homini: & sicut angelus assumit corpus, ut in eo videatur. Primæ vero duæ opiniones, dicunt non accidentaliter: sed substantialiter quantum ad esse personale uerbo coniunctas esse. Similiter etiā secunda opinio differt a prima secundum has duas comparationes. quantum enim ad comparationem animæ & corporis differunt in hoc, quòd cum vtraque ponit animam & corpus prę existere secundum intellectum ad vnionem: & ex eis coniunctis effici aliquod vnum non vnius modi vnum ex his coniunctis constitui dicitur vtraque: ex coniunctione enim animæ ad corpus, resultat & hic homo & humanitas: & hæc duo qualiter differant, patere potest ex prædictis in præcedenti dist. quia hic homo dicit quid subsistens in natura humana. humanitas autem colligit tantum ea in sua significatione ex quibus homo habet quòd sit homo. Prima ergo opinio dicit, quòd illud vnum constitutum ex anima, & corpore quod præintelligitur vnioni & assumitur, est hic homo. Secunda vero dicit, quòd sit humanitas: & hoc, quòd sit hic homo non habet ex coniunctione animæ ad corpus: sed ex coniunctione vtriusque ad diuinam personam, quæ subsistit in eis.

Differunt

Universidad de Deusto
Biblioteca

Differunt etiam quantum ad secundam comparationem vtriusque substantiæ ad diuinam personam. nam secunda opinio dicit, quòd istæ duæ substantiæ assumptæ: ita coniunguntur diuinę personæ, quòd pertinent ad personalitatē ipsius: adeo quòd sicut persona verbi ante incarnationē subsistebat in natura diuina: ita post incarnationem subsistit in humana, & diuina: & iō ante incarnationem erat simplex: sed post est composita. Prima vero opinio dicit, quòd illa substantia composita ex anima, & corpore nō pertinet ad personalitatē verbi, ita quòd in ea persona verbi subsistat: sed per assumptionē factū est, vt persona verbi esset illa substantia composita ex anima & corpore, & econuerso. vnde persona verbi sicut fuit simplex ante incarnationem, ita est & simplex post incarnationem.

Quid unaqueq; harum opinionum ponat.

QVANTVM ad tertium autem scilicet ad positiones quas quælibet opinio ponit. Sciendum est, quòd prima opinio ex hoc, quòd ponit duas substantias scilicet, animam, & corpus, secundum q̄ præintelliguntur vnioni esse coniunctas ad constituendum hominem. oportet quòd primo ponat hominem assumptum. secundo quòd homo non significet nisi compositū ex duabus substantiis, s. aia & corpore: non aūt deitate, & quia hic homo est suppositū vel ypostasis: ideo ponit tertio in Christo esse duo supposita vnū creatū q̄d est homo, & alterū increatū, q̄d est filius Dei, & similiter duas ypostases. Et quia suppositū prædicat in recto, non in obliquo sicut natura: (Sortes .n. est suppositū humanæ naturæ.) ideo quarto dicit, quòd Christus est neutraliter duo: vnus tamen masculinæ propter vnitatem personæ. Et quia dicit hominem assumptum, & filius Dei est homo: ideo dicit quinto, quòd assumens est assumptum. Et quia in Christo dicit duo suppositа: ideo dicit sexto, quòd suppositо filio Dei non supponitur hic homo: quamuis hic homo sit filius Dei, sicut suppositа essentia non supponitur pater: quamuis essentia sit pater. Et quia hic homo non supponit suppositum æternum: ideo dicit septimo, quòd sicut Deus factus est homo, ita homo factus est Deus, quod non posset dici si supponeret suppositum æternum, quia suppositum æternum non incipit esse Deus. Et quia proprietates æternæ nō determinant suppositū temporale, nec econuerso ideo dicit octauo, quòd omnia nomina adiectiua quæ significant aliquod æternum, non possunt dici de filio virginis, nisi cum implicatione, vt si dicatur filius virginis est æternus .i. est ille qui est æternus, & similiter adiectiua quæ significant aliquod temporale non possunt dici propriе de filio Dei. Substantiua autem hinc inde prædicantur propter vnionem: sicut & adiectiua personalia non dicuntur de essentia: quamuis substantiua dicantur de ea. Secunda vero opinio, quia ponit, quòd humana natura quæ est assumptum non significat quid subsistens. sed potius in ea subsistit diuina persona per vnionem: ideo primo dicit hominem, quod significat per modum subsistentis non esse assumptum: sed humanam naturam. Et quia ypostasis, vel suppositū, dicit aliquid per se subsistens: ideo secundo non ponit in Christo, nisi vnum suppositum, vel ypostasim. Et per consequēs ponit tertio, quòd Christus est vnum tantum, & solum vnus. Et quia humana natura non subsistificatur, vt subsistat, nisi per vnionem ad diuinam personam: ideo homo qui significat per modum subsistentis non solum dicit naturam & corpus: sed etiam diuinitatem. Et hæc est quarta positio. Et quia diuina persona quæ ante incarnationem subsistebat in vna natura: post quam subsistit in duabus naturis, & tribus substantiis: ideo quinto dicit, quòd persona verbi, ante incarnationem fuit simplex: sed post incarnationem est composita. Et quia est vnum suppositū, quod subsistit in duabus naturis: ideo sexto ponit, quòd de illo suppositо proprie dici possunt adiectiua significantia proprietates vtriusq; naturę, siue denominentur per vnam naturam, siue per aliam. vnde secundum eos proprie dicitur iste puer est æternus, & Deus est passus. Tertia vero opinio, quia negat vnionem animę ad carnē in Christo: ideo primo ponit quòd homo non prædicat de Christo aliquid compositū ex anima & corpore: sed partes humanæ naturæ, vt sic sensus: homo est, id est, habet animam & corpus sibi vnita accidētaliter: & ideo ponit secūdo, quòd homo prædicatur de Christo accidētaliter, nō in quid: sed in quomodo se habet, vt cū dicitur homo indutus: & ideo tertio ponit, quòd duæ substātiæ non pertinent ad personalitatem filii Dei: sed extrinsecus se habent ad ipsam. Et multa alia ex his opinionibus sequuntur, si quis radicem opinionum cōsideret. Ex prædictis autem patet, quòd quælibet harum duarum opinionū convenit cum alia, in aliquo, in quo differt a tertia. Primæ enim duæ opiniones conueniunt in hoc, quòd vtraque ponit, quòd homo de Christo prædicatur in quid, in quo differunt a tertia quæ hoc negat: similiter tertia convenit cum secunda in hoc, quòd in Christo non sunt duo suppositа, quamuis differenter, quia secunda ponit, quòd supponitur vtrique naturæ substantialiter: tertia vero quòd diuinæ substantialiter, & humanæ accidentaliter, sicut album, & homo non est aliud, & aliud suppositum: sed idem quod supponit homo copulat album, in quo differunt, a prima quæ ponit in Christo duo suppositа: similiter etiam prima & tertia conueniunt in hoc, quòd humana natura non pertinet ad personalitatem diuinæ personę, quamuis differenter, quia prima ponit, quòd subsistificatur per se. Tertia autem quòd nullo modo. vnde vtraque ponit, quòd diuina persona sicut fuit simplex ante incarnationem, ita est simplex post incarnationem, in quo differunt a secunda. His visis, circa veritatem harum opinionum est triplex quæstio. Prima de his quæ dicit prima opinio. Secunda de his quæ dicit secunda. Tertia de his quæ dicit tertia.

Quorundam sententiam refert.

ALII enim dicunt, in ipsa uerbi incarnatione hominem quendam ex anima rationali, & humana carne constitutū, ex quibus duobus, omnis uerus homo constituitur, & ille homo cœpit esse Deus, non quidē natura Dei: sed psona uerbi, & Deus cœpit esse homo ille. Concedunt ēt hominem illum assumptum a uerbo, & unitum uerbo: & tamen esse uerbum. Et ea ratione, tradunt dictum esse, Deum factum hominem, vel esse hominem, quia Deus factus est, id est cœpit esse quædam substantia ex anima rationali, & humana carne subsistēs, & illa substantia facta est, idest cœpit esse Deus: non tamen de migratione naturæ in naturam: sed utriusque naturæ seruata proprietate factum est, ut Deus esset illa substantia, & illa substantia esset Deus. vnde uere dicitur, Deus factus est homo, & homo factus est Deus, & Deus esse homo Deus, & hō De⁹ & fili⁹ Dei filiⁿ hois, & econuerso. Cumque dicant illum hominem ex anima rationali & humana carne subsistere: non tamen fatentur ex duabus naturis esse compositum, diuina scilicet, & humana, nec illius partes esse duas naturas sed animam tm̄ & carnem.

Authoritates ponunt quibus suam muniunt sententiam.

ET ne de suo sensu tantū loqui putentur, hanc sententiā pluribus muniūt testimoniis. Ait enim Aug in lib. 3. de trinitate. Cum legitur, uerbum caro factum est: in uerbo, intelligo Dei filium uerum, in carne, agnosco uerū filium hominis, & vtrunque simul vnam personam Deum, & hominem ineffabilis gratiæ largitate coniunctū. Item in † Enchi. Christus Iesus, Deus de Deo est: homo autem natus est de Spiritu sancto, ex Maria uirgine, utraque substantia, diuina, scilicet, & humana filius est unicus Dei patris omnipotētis, de quo procedit Spiritus sanctus utrumque unus: sed aliud propter uerbum, & aliud propter hominem, nec duo filii Deus, & homo: sed vnus Dei filius, Deus sine

cap. 38.

QVAESTIO PRIMA.

A

Circa primam quæstionem quæruntur tria.

Primo. Vtrum in Christo sint duæ ypostases.
Secūdo. Vtrum homo sit assumptus.
Tertio. Vtrum homo significet substantiam compositam, ex duabus substantiis tantum.

ARTICVLVS I.

a *Vtrum in Christo sint duæ ypostases.*

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur, q̄ in Christo sint duæ ypostases: sicut enim dicit Boe. in lib. de duabus natu. omnis substantia particularis secundum proprietatē vocabuli potest dici ypostasis, quamuis secundum

3. q. 4. 2. de vnio. 2.

cundum vsum dicatur tantum de substantiis nobilioribus: sed in Christo sunt plures substantiæ: sicut ab omnibus conceditur, & non sunt vniuersales: sed particulares. ergo in Christo sunt plures ypostases.

¶ 2 Præt. Christus secundum quòd est homo, est ypostasis quædam in genere substantię, quia de quocunque prædicatur species & genus: sed ypostasis verbi nō ē in gñe substantiæ: ergo i Christo est alia ypostasis præter ypostasim verbi, & ita in Chro sunt duæ ypostases.

Cap. 35.

¶ 3 Præt. Sicut se habet species ad genⁿ, ita se habet ypostasis ad speciē: sed vna species non potest esse in diuersis generibus non subalternatis. ergo vna ypostasis non potest esse in duabus speciebus. ergo multo minus in natura humana, & diuina, quæ plus, q̄ specie differunt.

Tract. 78. Dama. vbi supra. In libr. de duab. nat.

SED CONTRA. Est quod dicit Dam. duas naturas vnitas esse in vnam ypostasim.

¶ Præt. Secundum Boe. persona est rationalis naturæ individua substātia. ypostasis autem ſm eundē est individua substantia. ergo persona non addit supra ypostasim nisi hoc, quòd est rationalis naturæ. ergo ypostasis rationalis naturæ est persona. humana autem natura, & diuina vtraque est rationalis. si ergo sint duæ ypostases harum duarum naturarum: oportet diuersas personas ponere, & sic esset error Nestorii.

Cap. 15.

II VLTERIVS. Quæritur, vtrum in Christo sint duo suppositа. Videtur, quòd sic: suppositum .n. dicit respectum ad naturā cōmunem: sed in Christo sunt duæ naturæ. ergo duo suppositа.

¶ 2 Præt. Suppositū dicitur, quasi sub alio positū: sed inconueniens est dicere, q̄ diuina psona ponat sub humana. ergo oportet aliud esse humanæ naturæ suppositū, q̄ psona diuina, sed psona diuina ē suppositū naturę diuinę. ergo i Chro sūt duo suppositа.

¶ 3 Præt. Vnio ad alterū non tollit alicui rōnem suppositi, quia ēt pars, vt manus alicui naturæ cōi supponi cū sit in specie manus: sed nihil aliud pōt impedire ne humana natura in Christo habeat propriū suppositū nisi vnio. ergo habet proprium suppositum, præter suppositum diuinæ naturæ. & sic idem quod prius.

SED CONTRA. Quod est vnitum alteri digniori non habet rōnē suppositi, aliās in Christo essent tria suppositа ſm tres substantias: vel ēt plura ſm oēs partes corporis. si ergo in Christo sunt duo suppositа non erit aliqua vnio diuinitatis ad carnem.

III Dam. lib. 3. de fide cap. 21.

VLTERIVS. Videtur, quòd in Christo sint duo indiuidua: sicut .n. dicit Dam. filius dei assumpsit humanam naturam in atho. i. indiuiduo: sed quia natura assumpta est in Christo dicimⁿ duas naturas. ergo & dicere possumⁿ in Christo duo indiuidua.

¶ 2 Præt. Omne quod est, aut est vniuersale, aut particulare: sed humana natura est in Christo. ergo cū nō sit vniuersalis erit particularis: sed omne particulare est indiuiduum. ergo humana natura in Christo est indiuiduum. ergo sunt ibi duo indiuidua.

¶ 3 Præt. Secundum Porph. indiuiduum facit collectio accidentium: sed accidentia humanæ naturæ non sunt in persona diuina, quæ subiectum accidentis esse non potest. ergo oportet, quòd sit ibi aliquod indiuiduum: & sic idem quod prius.

SED CONTRA. Nihil est aliud persona, quam indiuiduum rationalis naturæ: sed in Christo non possunt esse duæ personæ. ergo in Christo non sunt duo indiuidua.

IIII VLTERIVS. Videt, q̄ sint ibi duæ res naturæ. Res .n. naturæ est qd cōstituit per naturā: sed diuina persona nō cōstituit p humanā naturā. ergo psona verbi, nō est res humanæ naturæ. sed ē aliqua res humanę naturę i Xpo. ergo i Xpo sūt duę res naturæ.

¶ 2 Præt. Res naturæ idē vī esse qd naturale: sed naturale, vt dē 2. phy. est proprietas causata ex principiis naturæ, vel cōpositum ex principiis naturalib⁹: sed neutrū istorū cōuenit diuinę psonę. ergo psona diuina nō est res naturæ humanæ, & sic idē qd prī⁹.

tex. com. 5.

SED CONTRA. Res naturæ est complectum subsistens in natura: sed nullū tale ē assumptibile, q̄us possit aliud assumi ad ipsum. ergo si esset i Christo aliqua res naturæ præter diuinam persona, non esset assumpta a diuina psona, & ita nec vnita, & sic non esset in Christo.

RESPONDEO. Dicendum, quòd cū omne particulare habeat respectū ad naturam communem, & ad ꝓprietates, potest ſm vtrumque respectum nominari: tum per nomen primæ impositionis: tū per nomen secundæ intētionis. hoc enim nomē res naturæ est nomen primæ impositionis significās par ticulare, per respectum ad naturam cōmunem. hoc vero nomen suppositum, est nomen secundæ impositionis, significās ipsum habitudinem particularis ad naturam cōem, inquantū subsistit in ea, particulare vero inquantum exceditur ab ea: sed quia accidentia consequuntur naturā: ideo omne nomen designans particulare ſm respectū ad proprietates designat ēt ipsum, per respectum ad naturam cōem. hoc ergo potest fieri dupliciter, vel per nomen primæ impositionis, & sic est ypostasis cōiter in omnibus substātiis, persona vero in omnibus rationalibus, vel per nomen secūdæ impositionis, & sic est indiuiduum, inquantum est indiuisum in se: singulare vero inquantum est diuisum ab aliis: vnde singulare est idem, quòd diuisum. Est ēt alia differentia attendenda inter ista, quia quædā istorum significant cōiter particulare in quolibet genere, sicut particulare indiuiduum singulare. quædam vero tm̄ particulare in genere substantiæ: sicut res naturæ, suppositum, ypostasis & persona. Quia vero ratio substantiæ est, quòd per se subsistat: inde est, quòd nullum istorum dicitur nisi de re completa per se subsistente. vnde non dicuntur neq; de parte, neque de accidente, de quibus alia dici possunt, quæ in omnibus generibus inueniūtur: quamuis .n. hæc albedo, vel hæc manus dicātur indiuiduum, vel singulare: ēd non tñ potest dici ypostasis, suppositum, vel res naturæ. Impossibile est aūt quòd si ponantur duo, quorū vtrunq; per se subsistat, q̄ vnum sit alterum, quia ſm hoc, quòd numerantur differunt: cum differentia sit causa numeri, & nō prædicantur de se inuicem, nisi ſm quòd vnum sunt. Vnde cum diuina persona sit quiddam per se subsistens: si ēt ponatur cōpositum ex anima & carne vnum quid completū subsistens, quòd est homo, vel hic homo: impossibile est, quòd vnū prædicetur de altero, vt dicatur Filius dei est hic homo, & quia prima opinio, hoc ponit: ideo nō tenetur modo ab aliquo: sed ſm hoc, quod est compositū tīs ex anima & carne, non dicit esse quid subsistens: sed dicit esse humanam naturā in qua diuina persona subsistit: & ideo ſm hanc opinionē dicendū est, quòd omnia illa nomina quæ significant particulare in quolibet genere, possunt dici esse duo in Christo: sicut .n. hęc manus dicitur indiuiduum, vel singulare, vel particulare, ita humana natura in Christo est indiuiduū singulare, vel particulare. Et cum natura humana non sit diuina natura: neq; diuina persona, nihil prohibet dici in Christo duo indiuidua, vel duo singularia, vel particularia: aut etiam plura ſm numerum partium corporis Christi, quarum quælibet potest dici indiuiduum nisi fiat vis in hoc, quòd in diuinis non proprie inueniuntur huiusmodi nomina. hæc tñ plura indiuidua de Christo non prædicant, quia de eo non prædicat natura humana neq; partes eius,

Cap. 17.

Post mediū libri.

D. 729.

Universidad de Deusto
Biblioteca

non autem contingit dicere in Christo esse duas ypostases: vel F
res naturę: vel suppositum, natura .n. humana in Christo non est
res naturæ vel suppositum, sed ipsa natura. nulla enim natura cō
posita, est res vel suppositū sustinpus: similiter nō est ypostasis sed
vsya, nihilominus tamen, sicut dicimus vnionē factā in persona:
sic dicimus in ypo-
stasi: supposito: re
nature: indiuiduo
singulari vel particu
lari: quia quamuis
hæc vltima tria pos-
sint dici de nō per se
subsistentibus: nihi
lominus dicunt etiā
de per se subsistenti
bus: dicimus enim
ypostasim, esse indi-
uiduū: vel in quan-
tū est vnio facta in
ypostasi, est etiam fa
cta in indiuiduo. &
sic possumus dicere
Christum vnum in-
diuiduum: & tamen
in eo duo vel plura
indiuidua sicut etiā
& de quolibet alio
homine contingit.
& eadē est rō de sin-
gulari & particulari.

habuit ille homo: nō meritis vel na
tura, vt esset deus siue filius dei: vt
haberet omnē scientiam & potesta
tem quā habet verbū, cum quo est
vna persona. Nec tm̄ in superioribꝰ
legitur quòd homo ille sit vna pso-
na cū verbo: & sit ipsum verbū: sed
etiam quòd anima rationalis & ca G
ro eadem persona sit: & Christus
sit & deus.

B *Aliorum sententia.*

SVNT autē & alii, qui istis
in parte consentiūt: sed di-
cunt hominē illum, nō ex
alia rationali & carne tm̄: sed ex hu
mana & diuina natura, idest ex tri-
bus subsistentiis, diuinitate, carne,
& anima constare: & hunc Iesum
Christum fatent, & vnā psonam tan H
tū esse ante incarnationē solūmodo
simplicē: sed in incarnatione factā
cōpositā ex diuinitate & humanita
te: nec est ideo alia psona q̄ prius:
sed prius cū esset dei tm̄ persona, in
incarnatione facta: est et hominis p
ipso: nisi quòd habet naturam aliquam complete: tamen dicitur I
manus esse substantia, secundum quòd substantia diuiditur con
tra accidens: & similiter dico de natura humana in Christo:
cum igitur dicit quòd omnis substātia particularis est ypostasis
intelligendum est de illis quæ directe recipiunt prædicationem
generis, & hæc sunt quæ significantur vt res completę per se sub
sistentes.

¶ Ad secundū dicendum: q̄ ypostasis verbi quāuis non sit in ge
nere substantiæ simpliciter, inquātū est ypostasis verbi, tm̄ inquā
tum est ypostasis humanę naturę est in genere substantię, si-
cut in specie hominis. non enim ypostasis ordinatur ad genus
vel speciem nisi per naturam quam habet.

¶ Ad tertium dicendum: q̄ genus quodammodo est pars speciei
similis materię. vnde sicut in natura, ex pluribus materiis suffi-
cientibus non ordinatis non fit aliquid vnum nisi etiam plura ge
nera, non possunt venire ad constitutionē vnius speciei: sed natu
ra ypostasis non est pars. vnde non est similis ratio: dicitur enim
ypostasis alicuius naturę inquantum subsistit in ea. Ea quę in cō
trarium obiiciuntur concedimus. Sciendum tamen est, quòd pri
ma opinio quamuis poneret duas ypostases: non tamen diuersas
personas posuit: ex hoc enim quòd persona est indiuiduum ra-
tionalis naturę quæ est cōpletissima: & vbi stat tota intentio na- K
turæ habet quòd significet cōpletissimū vltima cōpletione: post
quā nō est alia. vnde cum poneret hominem assumptum vnitū
verbo, non dabat ei rationem personæ: dabat ei tamen rationem
ypostasis: inquātum erat subsistens: nec tamen ponebat quod ho
mo ille vniretur diuinę personæ in accidente: quia sic non dice-
ret quòd prædicaret quid: sed quod esset accidentaliter vnitū: sic-
ut dicit tertia opinio: sed ponebat quòd persona verbi erat illa
ypostasis: quod tamen non est intelligibile, vt duorum distincto
rū, vnum de altero prædicetur: vt prius dictum est.

AD SECVNDAM quæstionem dicendum, quòd in Christo
tantum vnū est suppositū ratione iam dicta: nisi dicatur suppositi-
tum locutionis, quia sic de quocunque potest fieri sermo est sup-
positum.

¶ AD PRIMVM aūt contra hoc obiectū dicendum, quòd quāmꝭ
sint ibi duæ naturæ: tamen est vnū habens respectum ad duas
naturas: & ideo est ibi suppositum vnum.

¶ Ad secundum dicendum: quòd suppositum nō importat sup
positionem indignitatis vel potentialitatis. aliās personæ non
dicerentur suppositæ diuinæ naturæ: sed solum suppositionem
quantum ad communitatem, inquantum natura communis ex-
cedit prædicatione suppositum, vel actu vel potentia.

¶ Ad tertium dicendum quod pars proprie non habet genus ne
que speciem: vnde non conuenit sibi proprie suppositum esse: D. 674
loquendo simpliciter, nisi forte cum additione: vt dicatur hæc
manꝰ suppositū manus: quāuis manus
proprie loquendo non
sit genus neque spe-
cies.

AD TERTIAM
quæstionē dicendū:
q̄ in Christo sunt
duo indiuidua, nō ta
mē p se subsistentia:
& ipse Christus est
vnū indiuiduū subsi
stens: vt dictum est.

¶ Ad primum ergo
dicendum: q̄ Dam. Dama. vbi
intendit dicere quòd supra.
assumptū humanam
naturā particularē: non autem subsisten
tem: sed quòd in ea
diuina persona subsi-
stit.

¶ Ad secundum di-
cendum: quòd hu-
mana natura est par
ticulare & indiui-
duum: non tamen
subsistens.

¶ Ad tertium dicen
dum: quòd quamuis
diuina natura sit qdā
dum indiuiduum in
Christo, tamen etiā
Christus est indiui-
duum humanæ natu
ræ: nec tamen oppo
tet quòd accidentia humanæ naturæ insint diuinæ personæ nisi
natura mediante.

¶ Ad id quòd in contrariū obiicitur dicendum: q̄ in Christo ē
aliqd indiuiduū, qd non est rationalis naturæ indiuiduū: sed ipsa
rationalis natura indiuidua vel pars eius: sicut manus Christi.

AD QVARTAM quæstionem dicendum: q̄ in Christo non
sunt duæ res naturæ: sed ipse est res vna duarum naturarum.

¶ Ad PRIMVM ergo dicendum, quòd quāmuis verbum non sit
constitutum p naturam humanam vt sit simpliciter. tamen per
naturam humanam constituitur quòd sit homo.

¶ Ad secundum dicendum, quòd res naturæ p se loquendo, est
quod habet naturam, sed quod hoc sit cōpositum, accidit, inquā-
tum ipsum cōpositum ex materia & forma, quæ sunt principia
naturæ, non adiungitur alteri subsistenti simpliciter: autem alteri
subsistenti coniungatur: quod est in se simplex, erit quidem il-
lud simplex vt res subsistēs in natura cōposita, nō tm̄ erit cōposi
tū nisi p modum qui infra dicetur, sm̄ quem secunda opinio po
nit personam verbi incarnati esse compositam.

ARTICVLVS II.

Vtrum filius dei assumpserit hominem.

art. seq. co. & hic eadē dist. q. 2. a. 3. co. & q. 3. a. p. c. 1 a. 3. q. 4. 3. 4. 9. gent. c. 43. opus. p.c. 20. 21.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur quòd filius dei
assumpserit hominē. Psal. 64. Beatus quē elegisti, & assum
pisti. & loquitur de Christo homine, ergo homo est assumptus.

¶ 2 Præt. Si filius dei est homo, aut homo quem assumpsit, aut
homo quem non assumpsit. si homo quem non assumpsit, ergo
non magis potest dici homo qui est Iesus, quàm homo qui est
Petrus. si autem homo quem assumpsit. ergo assumpsit homi-
nem.

¶ 3 Præt. Filius dei assumpsit animam & corpus vnita: quia cor
pus non vnitum animæ est corpus inanimatum: quod non est
assumptibile. vt in. 2. dist. dictum est: vnio autem illa non est
minoris efficacię in homine Christo, quam in aliis hominibus,
sed in aliis hominibus facit non solum humanitatem, sed Q. 2. artic.
etiam hominem. ergo in Christo facit hominem. p. 0. & ad
tertium.

¶ 4 Præt. In Christo non est nisi assumens, & assumptum, 3
sed non habet quòd sit homo ex parte assumentis: quia sic ab
æterno fuisset homo. ergo habet ex parte assumpti. ergo ho-
mo est assumptus.

¶ Præt.

Lib. 3. de fi de Ort. c. 7

¶ Præt. Secundum Dama. † Christus assumpsit quicquid in no A
stra natura plantauit: sed id quod vnitum est ex corpore & ani-
ma facit hominem; cum sit de naturalibus quæ dei verbum in
nostra natura plantauit: hoc ergo assumpsit. ergo assumpsit ho-
minem, quia posita causa sufficienti, ponitur effectus.

SED CONTRA.

Assumens non est assumptum: sed deus est homo, ergo non assumpsit hominem.

¶ Præt. Si assumpsit hominem: constat q̄ non assumpsit homi-
nem vniuersalem. ergo assumpsit hūc ho-
minem: sed hic ho-
mo est persona. ergo
assumpsit personam;
quod falsum est: er-
go & primum.

Dam. lib. 3. de fide. cap. 7. post prin cipium.

RESPONDEO.

Dicendum, quòd id quod assumitur, se-
cundum intellectum
præcedit vnionem.
si ergo dicatur homo
assumptus, oportet
quòd intelligatur ho
mo, antequam intel
ligatur assumptus:
homo autem particularis (quia vniuer
salem nō assumpsit,
cum non habeat esse
in rerum natura) est
quid subsistens, ha-
bēs esse completum:
quod autē habet es-
se completū in quo
subsistit; non potest
vniri alteri nisi tri-
bus modis: vel acci
dentaliter, vt tuni-
ca homini: & hunc
modum vnionis ponit tertia opinio, vel per modum aggre-
gationis: sicut lapis lapidi in acerno, vel aliquo accidente, si-
cut homo vnitur deo per amorem, vel gratiam, & neutra harum
est vnio simpliciter, sed secundum quid, quarum primam posuit
Dioscorus: alteram Nestorius hæretici, vt dicit Dama. † 3. cap. D
tertii libri. vnde nullo modo concedendum est, quòd homo sit
assumptus. Sciendum tamen, quòd prima opinio, nullum predi-
ctorum modorum vnionis ponebat. vnde non est hæretica: sed
ponebat, quòd erat facta vnio, secundum hoc, quòd persona ver-
bi incepit esse illa subsistentia, quod quidem non est intelligibile,
vt duorum, vnum fiat alterum, nili per conuersionem vnius ad
alterum: immo impossibile est, vt prius dictum est: & ideo non
sustinetur.

Ibid. c. 3.

De fide lib. 3. cap. 3.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd omnes authori-
tates quę dicunt hominem assumptum: exponi debent, vt po-
natur concretum pro abstracto, idest homo pro humana na-
tura.

¶ Ad secundum dicendum, quòd Christus est homo, non quem
assumpsit: sed cuius humanam naturam assumpsit.

¶ Ad tertium dicendum, quòd non est propter inefficaciā vnio-
nis animæ ad corpus, quòd eorum coniunctio, secundum q̄ pre- E
intelligitur vnioni ad diuinam personam, non facit hominē, sed
humanam naturam in Christo: sed est ex hoc quòd non fue-
runt, vt coniuncta per se subsisterent: sed vt diuina persona in
eis subsisteret.

¶ Ad quartum dicendum, quòd homo significat humanam na-
turam, & supponit pro supposito subsistente in natura illa, quo-
rum vnum est ex parte assumpti: alterum ex parte assumentis.

¶ Ad quintum dicendum, quòd hoc quod facit coniunctum ex
anima & corpore esse hominem, non est præter animam, & cor-
pus, & vnionem, aliquid positiue: sed ex hoc ipso quòd ipsum
compositum ex anima & corpore non adiungitur alteri subsi-
stenti in natura composita: sequitur, quòd coniunctum sit ho-
mo. vnde & si Christus humanam naturam quam assumpsit de-
poneret, ex hoc ipso esset homo illud coniunctum, ex duabus
substantiis.

ARTICVLVS III.

Vtrum homo dicat ibi cōpositū ex duabus substantijs tantū.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur, quòd homo non
dicat nisi compositum ex duabus substātiis. homo enim
predicatur de Chri-
sto, & de Petro, &
non æquinoce dici-
tur: sed cum dicitur
de Petro, nihil præ-
dicat nisi compositū
ex duabus naturis,
vel substantiis. ergo
& cum dr̄ de Chro.

¶ 2 Præt. In symbo
lo Athan. dicitur: sic-
ut anima rationalis
& caro vnus est ho-
mo, ita deus & ho-
mo vnus est Chri-
stus: sed anima non
includit in sua signi
ficatione carnē, nec
econuerso: ergo nec
homo dicit diuinita
tem, nec econuerso.

¶ 3 Præt. Nihil est
in Christo præter tres
substantias. si ergo
hō diceret tres sub-
stantias, tunc Chri-
stus erit tantum ho-
mo, quod est falsum. Lib. 1. c. 7.

¶ 4 Præt. Totū non
dicitur vniti parti:
sed pars toti, vel par
ti. si ergo homo dico
ret tres substantias:
videretur quòd non
posset dici homo vni
dei filio.

SED CONTRA.

Homo est habēs hu-
manitatē: sed habens
humanitatem est diuina persona. ergo cum humanitate quæ con
tinet duas substantias, hoc nomen homo, dictum de Christo, di-
cit etiam diuinam personam, & sic dicit tres substantias.

¶ Præt. Omne prædicatum substantiale, continet aliquo modo
suum subiectum: sed hoc nomen, homo, prædicatur de filio dei
non accidentaliter. ergo continet personam filii dei, & sic non
dicit tantum compositum ex duabus substantiis.

RESPONDEO. Dicendum, quòd in quolibet nomine est
duo considerare, scilicet, id a quo imponitur nomen, quod dici-
tur qualitas nominis, & id cui imponitur, quod dicitur substan-
tia nominis, & nomen proprie loquendo dicitur significare for-
mam sine qualitatem, a qua imponitur nomen. dicitur vero sup
ponere pro eo cui imponitur. Prima ergo opinio dicit, quòd hoc
nomen, homo, quantum ad significatum & quantum ad suppositi
tum, non dicit nisi constitutum ex duabus substantiis, quia hoc
constitutum ex duabus substantiis est ypostasis subsistens, pro
qua potest fieri suppositio huius nominis, homo. Secunda vero
opinio dicit, quòd constitutum ex duabus substantiis tantum,
non est ypostasis subsistens, sed natura, in qua subsistit verbum
dei. vnde non potest ponere, quòd constitutum ex duabus sub-
stantiis tantum, sit suppositum, cui nomen imponitur: sed for-
ma a qua imponitur, scilicet, humanitas: illud vero cui nomen
imponitur, quod est subsistens in humana natura: est perso-
na verbi. & ideo hoc nomen, homo, comprehendit tres sub-
stantias: sed duas ex parte significati, tertiam ex parte sup-
positi.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd diuersitas sup-
positionis non facit æquinocationem: sed diuersitas signifi-
cationis.

¶ Ad secundum dicendum, quòd Athan. accipit hominem ex
parte naturæ significatæ.

¶ Ad tertium dicendum, quòd termini in prædicato positi, te-
nentur formaliter, in subiecto vero materialiter: vnde hoc no-
men, homo, supponit suppositum æternum, quod subsistit in
duabus naturis, & tribus substantiis: prædicat vero tantum na-
turam humanam. vnde si diceretur, quòd est tantum homo, ex-
cluderetur omnis natura alia ab humana, & propter hoc, non
conceditur, quòd sit homo tantum.

Universidad de Deusto
Biblioteca

¶ Ad quartum dicendum, quòd homo dicitur proprie & simpliciter vnitus filio dei, quia dicit id quod vnitur, seu coniungitur, scilicet humanam naturam, quæ est quasi pars in hac vnione, & id in quo fit vnio, scilicet suppositum vnum.

QVAESTIO II.

B

Deinde quæritur de his, quæ pertinent ad secũdam opinionem.

Et circa hoc quæ runtur tria.

Primo. Vtrũ Christus sit vnum.
Secũdo. Vtrum habeat vnum esse.
Tertio. Vtrum persona Christi post incarnationẽ fuerit composita.

ARTICVLVS I.

3.q.17.1. de vnio.3. *Vtrum Christus sit duo neutraliter.*

DPrimũ sic procedit. Vt def quòd Christus sit duo neutraliter. Isido. enim dicit in lib. de Trini. Mediator dei & hominum: homo Iesus Christus, quamuis aliud sit de patre, aliud de virgine, non tamen alius: sed vbicunq; est aliud & aliud ibi sunt duo. ergo Christus est duo.

¶ 2 Præt. Christus est vnum vnitate increata, & est vnũ vnitate creata: vnitas aũt creata, nõ est vnitas increata. ergo Chr̃s ẽ duo.

¶ 3 Præt. Sicut in Trinitate sunt tres personæ in vna essentia, ita in Christo sunt duæ naturæ in vna persona: sed propter vnitatẽ naturæ dicuntur pater, & filius vnum, quamuis non vnus. ergo & propter vnitatem personæ Christus debet dici vnus, & non vnum: sed duo propter dualitatem naturarum.

¶ 4 Præt. Christus secundum quòd est deus, est aliquid quod est pater, & secundum quòd est homo, est aliquid quod est mater: sed hoc quod est pater, non est hoc quod est mater. ergo Christus est aliquid, & aliquid, & ita est duo.

¶ 5 Præt. Chr̃s est aliq̃d passibile, & aliq̃d ipassibile: sed passibile nõ est impassibile. ergo Chr̃s est aliq̃d, & aliq̃d. ergo nõ est vnũ.

De fide lib. 3.c.7. prope finem.

¶ 6 Præt. Secundum Dama. † Christus totus est vbique, non tamen totum. sed est vbique ſm q̃ est deus. ergo Christus nõ est totum deus: sed est aliquid præter hoc, q̃d est deus: sed ex hoc q̃ est deus est aliquid. ergo est aliquid, & aliquid: & sic idem q̃d prius.

¶ 7 Præt. Christus nõ est tm̃ homo: sed hõ prædicat aliquid vnũ de ipso. ergo Christus non est tm̃ vnum aliquid. ergo est duo.

SED CONTRA. Quicquid est, ideo est, quia vnum numero est: si ergo Christus non est vnum, nihil est, quod falsum est.

¶ Præt. Maior est conuenientia naturæ humanæ in Christo ad naturam diuinam, quàm accidentis ad subiectum: sed accidens cum subiecto non facit numerum. ergo nec ratione humanæ naturæ, & diuinæ, dicetur Christus esse duo.

¶ Præt. Ea quæ non sunt vnum, non possunt de se inuicem prædicari: sed deus prædicatur de homine Christo, & econuerso. ergo Christus est vnum.

RESPONDEO. Dicẽdum, quòd neutrum genus est informe, & indistinctum, masculinũ vero est formatum, & determinatũ. vnde masculinum non prædicatur absolute nisi de re perfecta subsistente. neutrum vero genus de re perfecta subsistente, & de non perfecta: vnde nõ põt dici q̃ albedo vel humanitas Petri est aliquis: sed q̃ est aliquid. de Petro aũt possumus dicere quòd est aliquis, & quòd est aliquid. similiter in Christo de persona põt dici quòd est aliquis, & est aliquid: de natura aũt q̃ est aliquid, & non q̃ est aliquis. ſm igitur secundã opinionem de qua agitur, illud aliquid, q̃d est natura assumpta, nõ p̃dicat de Chr̃o, q̃a nõ hẽt rõnem hois: sed humanitatis. aliquid. ergo ſm q̃ p̃dicat de Chr̃o, non significat tm̃ naturã: sed suppositũ naturæ, & q̃a plurale est geminatũ singulare: iõ Chr̃s non posset dici aliqua, nisi essent in eo duo supposita naturarũ, q̃d negat ſcda opinio, & sit tertia. & iõ vtraq; opinio dicit, q̃ Chr̃s est vnũ: sed ſcda dicit q̃ est vnũ p se. tertia vero q̃ est vnũ p accidens, sicut albus homo. sed prima opinio dicit quòd assumptum non tm̃ habet rationem humanitatis, sed ẽ hois, & tm̃ non põt dici aliquis, q̃a est alteri digniori adiunctum: sed dr̃ aliquid, & illud aliquid p̃dicatur de persona assumẽte, & iõ sequit q̃ Chr̃s sit aliq̃s. f. assumẽs, & aliq̃d. f. assũptũ, & q̃ sit duo neutra: f̃ ñ masculie. AD PRIMVM ergo dicendũ, q̃ aliud, prituũ est: vñ requirit aliquid a quo diuidatur icũ aurẽ dr̃ Chr̃s est aliud, & aliud, cũ aliud non p̃dicet naturam tm̃ sed suppositum naturæ (q̃a humana natura de christo non p̃dicatur) requirit q̃ sit ibi aliq̃d distinctum vel diuisum a supposito humanæ naturæ, q̃d de Chr̃o p̃dicetur: hoc aũt non põt esse ſm ſcũdã opinionẽ, q̃a suppositũ diuinæ naturę nõ ẽ aliud a supposito humanæ naturę, nec diuina natura quæ de Chriſto prædicatur est aliud a suppoſito eius, nec per consequens a suppositio humanæ naturæ: vnde secundum hanc opinionẽ, Chr̃s non dr̃ proprie aliud, & aliud: sed exponendũ est alterius & alterius naturæ. prima vero opinio quæ distinguit supposita naturarũ, põt dicere q̃ Chr̃s ẽ aliud, & aliud.

¶ Ad secundũ dicendũ, q̃ termini numerales (vt in primo dictũ est) se hũt cõiter ad personam & naturã: vnde loquẽdo de vnitate personali, est tm̃ vna in Chr̃o, ſm quam dr̃ vnus Chr̃s: loquẽdo autem de vnitate naturali, est duplex vnitas: non tm̃ sequit q̃ Chr̃s sit vnum & vnum, quia vnũ quod de Christo prædicatur, non refertur tantum ad naturã: sed ad suppositũ naturę, quod non geminatur.

¶ Ad tertiũ dicendũ, q̃ natura diuina p̃dicatur in recto de p̃sonis pp identitatẽ rei: sed duæ naturæ q̃ sunt in Chr̃o nõ p̃dicantur de eo in recto, quis. n. diuina natura p̃dicetur de eo in recto, non tm̃ humana. sicut nec de aliquo alio hoĩe: si aũt tres personæ differrẽt ſm rem a natura: quamuis esset vna numero in eis, non tm̃ posset pp hoc dici q̃ tres personę essent vnum simpliciter: sed forte q̃ esset vnus deus, sicut multi homines dr̃ vnus populus.

¶ Ad quartũ dicẽdũ, q̃ cũ dicit, Chr̃s est aliq̃d, q̃d est mr̃, ly aliquid, nõ p̃dicat tm̃ naturam: sed suppositum naturę, vt patet ex p̃dictis: relatiuum aũt refert suũ ans, non gr̃a suppositi: sed gr̃a naturæ: mater enim non conuenit cũ filio in suppoſito: sed in natura: relatiuũ aũt non refert idem ſm suppositum: sed quandoq; idem ſm naturã speciei: cũ vero dr̃. est aliquid q̃d est pr̃, ly aliquid, p̃dicat naturã diuinã. vñ ex hoc sequit, q̃ humana natura non sit diuina natura, non autem quòd Christus sit duo.

¶ Ad quintum dicendum, q̃ cum dr̃ Christus est aliquid passibile, ly aliquid, non p̃dicat naturã: sed suppositum humanę naturę, quia proprietates naturæ denominatiue p̃dicantur de supposito, q̃uis natura de eo non p̃dicetur, & ẽt proprietates partium. Petrus. n. q̃uis non sit capillus, est tm̃ crispus: cum vero dr̃, Chr̃s est aliquid impassibile, ly aliquid, p̃dicat suppositum diuinæ naturę, quod non est aliud q̃ suppositum humanæ naturæ, vel etiam diuinã naturã, quæ non est aliud a suo supposito. vñ non sequit q̃ sit ibi aliud & aliud, media. n. falsa est quæ dicit, q̃ aliquid passibile nõ est aliquid impassibile. idem enim suppositum quod est passibile secundum vnam naturam, est impassibile secundũ aliã.

¶ Ad sextum dicendum, quòd totus refertur ad personam; totũ autẽ ad naturam. totum autem ſm quòd hic sumit, est cui nihil deest, & quia nihil deest de personalitate filii quam significat nomen Christi secundum q̃ non sit vbiq;, quia est persona æterna: ideo dicitur totus vbiq;. deest aũt aliquid de natura ei, ſm q̃ nõ est vbique: sed tamen illud aliquid nõ prædicatur de Christo. vnde nõ sequitur quòd Christus sit aliquid, & aliquid: sed quòd in eo sit aliquid, & aliquid.

¶ Ad septimum dicendum, quòd termini in prædicato positi tenentur formaliter. vnde non concedit̃ ista, Quòd Christus sit tãtum homo, quia excluderet omnis alia natura: ly aliquid autem, & ly vnum, nõ determinãt aliquam formã vel naturam: sed determinatũ suppositum secũdum q̃ de Christo prædicatur. non enim determinant nisi illud, circa quod ponũtur. vnde si diceretur, Christus est tantum vnũ, vel tantum aliquid, non excluditur aliam naturã: sed aliud suppositum, & ideo hæc est vera. Christus est tantũ aliquid vnum. & est in processu illo fallaciæ cõsequentis, quia aliquid vnum, est superius ad homiñ. Procedit ergo negatiue ab inferiori ad superius, cum dictio de exclusiua.

cap.3.

ARTICVLVS II.

Vtrũ in Christo sit tantum vnum esse.

Philip.2. AD SECVNDVM sic proceditur. Videt quòd in Christo nõ sit tãtum vnum esse. Omnis enim forma substantialis dat esse: sed anima est forma substantialis. ergo dat esse: sed non dat esse diuinæ personæ, quia hoc est æternum. ergo dat aliud esse. ergo in Christo non tantum est vnum esse.

¶ 2 Præt. Vnũ est esse filii dei, & patris. si ergo vnum est esse huius hominis, & filii dei, vnum erit esse huius hominis, & dei patris: sed nulla est maior vnio, quàm ea quæ est aliquorum secundum esse vnum. ergo humanitas est vnita deo patri.

1. Top. ca. 2. in princi.

¶ 3 Præt. In diuinis non est esse, nisi essentiale: ti ergo vnio humanæ naturæ ad diuinam, facta est in esse filii dei, facta est in essentia, quod est impossibile.

¶ 4 Præt. Diffinitio est oratio indicans quid est esse: sed homo secundum eandem diffinitionem prædicatur de Christo & de Petro. ergo est idem esse humanitatis illius hominis cum esse Petri secundum speciem: sed esse filii dei non est idem specie cum esse Petri. ergo in Christo non est tantum vnum esse.

¶ 5 Præt. De quocunque respondẽri potest ad quæstionem factam per An est, habet proprium esse: sed hæc quæstio sit non tãtum de persona, sed etiam de natura. ergo esse nõ tantum est per sonæ, sed etiam naturæ in Christo autem sunt duæ naturæ. ergo in Christo sunt duo esse.

SED CONTRA. Omne quod habet per se esse, est subsistẽs. si ergo in Christo est duplex esse, sunt ibi duo subsistẽtia. ergo duę hypostases, quod supra improbatum est.

¶ Præt. Quæcunque differunt secundum esse, vnum eorum nõ prædicatur de altero: sed deus est homo, & econuerso. ergo est et se vnum dei, & hominis.

¶ Præt. Vnius, non est nisi vnum esse: sed Christus est vnum, vt dictum est. ergo habet vnum esse tantum.

Tex.c.6. RESPONDEO. Dicendum, quòd secundum philosophum. 5. Meta. Esse duobus modis dicitur. vno modo secũdum quòd significat veritatem propositionis, secũdum quòd est copula, & sic vt Commentator ibidem dicit, Ens est prædicatum accidentale, & hoc esse non est in re, sed in mente, quæ cõiungit prædicatum cum subiecto, vt dicit philosophus † in 6. Meta. vnde de hoc non est hic quæstio. alio modo dicitur esse, quod pertinet ad naturam rei, secundum quòd diuiditur: secundum decem genera & hoc quidem esse est in re, & est actus entis resultans ex ptincipiis rei: sicut lucere est actus lucentis: aliquando tamen sumitur esse pro essentia, secundum quam res est, quia per actus consueuerunt significari eorum principia, vt potentię vel habitus. Loquendo igitur de esse, secundum quòd est actus entis: sic dico, quòd secundũ secundam opinionem oportet ponere tantum vnum esse: secundum alias autem duas, oportet ponere duo esse. esse enim subsistens, est quod habet esse, tanquam eius quod est, quamuis sit natura vel formæ tãquam eius, quo est. vnde nec natura rei nec partes eius proprie dicũtur esse, si esse prædicto modo accipiatur: similiter aũt nec accidentia: sed suppositũ cõpletũ quod est secundum omnia illa. vnde & philosophus dicit in 11. Meta. quòd accidẽs magis propriè est entis quàm ens. Prima ergo opinio quæ ponit duo subsistentia, ponit duo esse subsistentialia. similiter tertia opinio, quia ponit q̃ partes humanæ naturæ adueniunt diuinæ personæ accidentaliter, ponit duo esse, vnum subsistentiale, & aliud accidentale. secunda vero opinio, quia ponit vnũ subsistens, & ponit humanitatem nõ accidentaliter aduenire diuinę personę, oportet q̃ ponat vnũ esse. Impossibile est enim quòd vnum aliquid habeat duo esse subsistentialia, quia vnum fundatur supra vnum. vnde si sint plura esse, secundum quæ aliquid dicitur ens simpliciter, impossibile est quòd dicatur vnum: sed non est inconueniens quòd esse vnius subsistentis sit per respectum ad plura. sicut esse Petri est vnum, habens tamen respectum ad diuersa principia constituentia ipsum: & similiter suo modo vnum esse Christi habet duos respectus, vnum ad naturam humanam, alterum ad diuinam.

c2.3.lect.3 t.5.& li.7 t.c.1.

Q.73.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd forma facit esse: non ita quòd illud esse sit materiæ aut formæ, sed subsistentis. quando ergo compositum ex materia & forma est per se subsistens, acquiritur ex forma illi composito esse absolutum per se: quando autem non est per se subsistens non acquiritur per formam esse illi composito: sed subsistenti cui hoc adiungitur acquiritur respectus secundum esse ad hoc. quod ei addit̃, sicut si ponamus hominem nasci sine manu, & manum per se separatim fieri, & postea ei miraculose coniungi, constat quòd forma manus caũsabit esse manus per se subsistentis: sed postquam coniungitur homini, acquiritur ex forma manus aliquod esse manui, quia manus non habet esse proprium: sed acquiritur homini respectus ad manum secundum suum esse. Ita etiam dico quòd anima in Christo non acquirit proprium esse humanæ naturæ: sed filio dei acquirit respectum secundum suum esse ad naturam humanam, qui tamen respectus non est aliquid secundum rem in diuina persona: sed aliquid secundum rationem, vt dictum est de vnione.

Supra dist. 2.q.2.ar.2. q.3.ad 3.

¶ Ad secundum dicendum, quòd aliud est de deo & de omnibus aliis rebus: quia in deo ipsa essentia subsistens est. vnde sibi secundum se debetur esse. immo ipsa est suum esse subsistens, vnde essentia a persona non differt secundum rem: & ideo esse essentiæ est etiam personæ: & tamen persona & essentia ratione differunt. quamuis ergo vnum sit esse, potest tamen esse considerari vel prout est essentiæ, & sic non vnitur humanitas in esse diuino. vnde non vnitur patri, vel potest considerari prout est personæ, & sic vnitur in esse diuino. Et per hoc patet solutio ad tertium.

D.461.

¶ Ad quartum dicendum, quòd † philosophus accipit ibi esse pro essentia vel quidditate, quam signat diffinitio.

1. Top. cap. 2. in princi.

¶ Ad quintum dicendum, quòd illa obiectio procedit de esse secundum quod signat veritatem propositionis: sic enim potest dici non tantum de his quæ sunt in re, sed de his, quæ sunt in intellectu: de quibus potest locutio formari.

Universidad de Deusto
Biblioteca

ARTICVLVS III.

c Vtrum persona uerbi post incarnationem sit composita.

3.q.2.4. AD TERTIVM sic proceditur. Videtur quòd persona verbi post incarnationē non sit composita. omne.n. compositum est meliº cōponentibus, quia bonum additum bono facit magis bonum: sed diuinitate nō potest esse aliquid melius. ergo ex diuinitate, & humanitate non potest fieri vna persona composita.

¶ 2 Præt. In Christo non est nisi persona æterna: sed nullū æternum est compositum. ergo persona Christi nullo modo est composita.

¶ 3 Præt. Ad simplicitatem diuinæ essentiæ ptinet q̄ non sit composita, nec alteri cōponibilis: sed persona diuina est equalis simplicitatis cum essentia. ergo nec in se potest dici composita, nec alteri cōponibilis.

T.co.66. ¶ 4 Præt. Sicut dicit philosophus. 3. physicorum, pars habet rationem materiæ. & imperfecti: sed omnis imperfectio, & materialitas a deitate est aliena. ergo non potest esse pars alicuius: sed omnis compositio est ex partibus. ergo persona Chri non pōt esse cōposita ex diuinitate & humanitate.

De fide lib. 3. cap. 3. in principio. SED CONTRA, Est quod dicit † Damas. duas naturas vnitas inuicem in vnam compositam y postasim filii dei.

¶ Præt. Leuitici. 5. super illud. Decimam partem Ephi. glo. idest Christi humanitatem. Ephi enim tres modios capiens significat trinitatem. ergo humanitas Christi est pars alicuius personæ in trinitate.

¶ Præt. Athan. in symbolo. Sicut anima rationalis, & caro vnus est homo, ita deus & homo vnus est Christus. sed anima rationalis & caro sunt partes hois. ergo deus & hō sunt partes Christi.

Lib. 3. de fi de cap. vlti. ¶ Præt. omne totum est compositum ex partibus: sed Damascē. † dicit quòd Christus totus fuit in inferno, non tamen totum, & similiter vbique est non totum: sed totus, quia non est vbique nisi secūdum alteram naturam. ergo duæ naturæ sunt partes personæ Christi compositæ ex eis.

Hac ead. q. arti. 2. o. & ad 1. RESPONDEO. Dicendum, quòd ad rationem totius pertinent duo, vnum scilicet, quòd esse totius compositi pertinet ad omnes partes, quia partes nō habent proprium esse: sed sunt per esse totius, vt dictum est. aliud est quòd partes componentes cau sant esse totius. secundum autem tertiam & primam opinionem neutrum horum inuenitur in Christo, quia opinio prima dicit quòd hic homo habet esse suum proprium. vnde esse diuinæ personæ d ad ipsum non pertinet. Similiter tertia opinio dicit, quòd est esse superadditum ad esse diuinæ personæ accidentaliter. vnde anima & corpus non dicuntur partes personæ, sicut nec accidentia subiecti. vnde neutra ponit personam verbi compositam. Sed secunda ponit vnum esse in Christo. vnde esse diuinæ personæ pertinet ad vtrāque naturam. non tamen illud esse causatur ex coniunctione naturarum, sicut esse compositi causatur ex coniunctione componentium. vnde secundum hanc opinionem persona Christi post incarnationem potest dici aliquo modo cōposita, inquantum ibi saluatur aliqua d cōditio compositi, non tamē est ibi vera ratio compositionis, quia deficit ibi altera conditio, vnde etiam non est in vsu modernorum hanc opinionem tenentium, quòd dicāt personam compositam, nec dicendum quòd dicatur composita secūdum expositionem nominis quasi cum alio posita, quia sic prima opinio & tertia ponerent personam compositam, sicut & secunda.

D.973.

D.1222.

F AD PRIMVM ergo dcdū, q̄ in persona cōposita, quamuis sint plura bona quàm in persona simplici, quia est ibi bonū increatū & bonū creatū: tñ persona cōposita non est maius bonū q̄ simplex, quia bonū creatū se habet ad bonū increatū sicut punctus ad lineam, cum nulla sit proportio vnius ad alterum: vnde sicut lineæ additum punctum, non facit maiº ita nec bonum creatum additum in persona bono increato facit melius, vel etiā quia tota ratio bonitatis omnium bonorum est in deo. vnde & ipse dicitur omne bonum. vnde non potest sibi fieri additio alicuius boni, quod in ipso non sit.

¶ Ad secundum dicendum, quòd persona non dicitur composita, quasi esse suū sit ex multis constitutum, hoc enim est cōtra rationem æterni: sed quia ad multa se extendit quę assumunt in illud esse.

¶ Ad tertium dicendum, quòd de ratione summæ simplicitatis est, quòd nec sit composita ex partibus, nec componibilis alteri tanquā pars, sic autem persona non est composita, quia neq; est pars neq; ex partibus constituta.

¶ Ad quartum dicendum, quòd quamuis compositio quantum ad aliquid saluetur in incarnatione verbi, nullo tamen modo est ibi ratio partis. diuinitas enim pars esse nō potest, propter imperfectionem quæ est de ratione partis, humana autem natura similiter non potest esse pars, quia compartem non habet, vel etiam quia non causat esse personæ quæ dicitur composita: & ideo magister dicit in sequenti di. quòd inexplicabilis est illa compositio quæ non est partium, ratio autem dicitur a magistris vnio exigitiua, quia tot cōprehenduntur in pſona quot exiguntur ad opus redēptionis, vt sit deus qui posset. & hō qui deberet satisfacere.

Damas. vbi supra. ¶ Ad quintum dicendum, quòd Dama. dicit compositam y postasim inquantum est ibi aliquid de ratione compositionis, non quòd sit simpliciter composita, quantum ad perfectam rationem compositionis.

¶ Ad sextum dicendum, q̄ allegatio illa sumitur quantum ad similitudinem numeri, nō quātū ad similitudinē totius & partis.

In hoc art. ¶ Ad septimum dicendum, quòd similitudo illa est quantum ad aliquid & non quantum ad omnia, vt patet ex dictis.

¶ Ad vltimum dicendum, quòd totum præter hoc quòd est cōpositum ex partibus, habet aliud de ratione sui, scilicet, quòd ei nihil deest eorum quæ debet habere, & secundum hoc sumitur a Damasceno.

QVAESTIO TERTIA.

Deinde quæritˉ de his quæ pertinēt ad tertiā opinionē.

Et circa hoc quæruntur duo.

Primo. Vtrum ex anima & corpore Christi fuerit aliquid compositum.

Secūdo. Vtrum anima & corpus fuerint vnita diuinæ personæ accidentaliter.

ARTICVLVS I.

a Vtrū in Christo fuerit aliqua cōpositio animæ & corporis.

3.q.2.5. In princip. dist. 2. AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quòd non fuerit aliqua compositio aiæ & corporis in Chō. supra enim dist. 2. probauit magister q̄ noīe humanę naturę, intelligitur anima & corpus: nec ita accipitur in Christo sicut in aliis: cum ergo in aliis hominibus accipiatur humana natura pro eo quod compositum est ex aia & corpore: videtur quòd in Christo accipiatur pro partibus non cōpositis.

Dam. lib. 3. de fide cap. 11. post principium. ¶ 2 Præt. Dama. † dicit, quòd in domino Iesu non est communem speciem accipere: sed ex anima & corpore vnitis consurgit natura speciei. ergo videtur quòd nō fuerunt adinuicem vnita in Christo.

¶ 3 Præt. post vltimam compositionē non potest esse alia compositio: sed vltima compositio in natura est animę rationalis ad corpus. ergo si ista vnio esset in Christo, non posset sequi vnio ad diuinam personam.

cap. 2. ¶ 4 Præt. Anima nō cōiungitur carni nisi eor vnificet ipsā: sed caro poterat viui ficari ex vniōe ad ipsam vitā, scilicet verbū. ergo nō oportuit q̄ carni vniretur.

SED CONTRA Homo uniuoce dicitur de Christo, & aliis hominibº. aliàs nō esset eiusdem speciei: nec per eum deberet satisfieri p peccatis humani generis: sed de ratione hominis secundū quòd prædicatur de aliis, est cōpositio animæ, & corporis: ergo & in Christo fuit vnio animæ & carnis.

Li. 2. c. 11. ¶ Præt. Corpus non est animatum, nisi anima coniungatur ei quasi forma: si ergo aia nō fuisset vnita corpori Chri quasi forma: fuisset corpus illud inanimatum: & ita non fuisset assumptibile.

RESPONDEO Dicendum, quòd vnio animæ ad carnem constituit rationem hominis & omnium partium eius. vnde remota anima, non dicitur homo: nec oculus nec caro nisi equiuoce sicut homo pictus: & ideo si tollatur vnio animæ Christi ad carnem eius: sequitur quòd non sit homo verus: nec caro eius uera: quod est contra articulum fidei: & ideo hęc opinio tertia non solum est falsa: sed heretica, & in concilio Ephesino sub Cęlestino primo Papa condemnata: tamen ista opinio videtur ex eodem fonte processisse cum prima, scilicet ex hoc, quòd credebāt omne compositum ex anima & corpore, habere rationē hominis: & ideo quia prima opinio posuit animam & corpus vnita adinuicem, esse assumpta: coacta fuit ponere hominem esse assumptum & Christum esse duo: hęc autem opinio: vt hoc negaret posuit animam & corpus esse assumpta non vnita. secunda vero vtrumque euitat: vt dictum est.

AD PRIMVM ergo dicendum: quòd non fuit intentio magistri dicere quòd per humanam naturam in Christo significentur corpus & anima non vnita: non enim quantum ad hoc assignat differentiam: sed quantum ad hoc quòd humana natura in aliis consurgit ex omnibus quæ substantialiter in ipsis sunt, in Christo autem non: sed solum ex corpore & anima.

Vbi sup. in argumento ¶ Ad secundum dicendum, quòd Dama. loquitur quantum ad vnionem diuinitatis ad humanam naturam, ex qua non consurgit tertia natura species: non quantū ad vnionem aiæ ad corpus.

¶ Ad tertium dicendum: quòd compositio animæ rationalis ad carnē est ultima in operibus naturæ: sed cōpositio humanitatis ad personā verbi non sit operatione naturæ: sed virtute diuina.

¶ Ad quartū dicendum, q̄ verbū viuificat carnē Chri actiue & nō formaliter: & ideo requirit aia, quę formaliter viuificet.

ARTICVLVS II.

b Vtrum humana natura uerbo accidentaliter uniatur.

3. q. 2. 6. AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur quòd humana natura accidentaliter verbo vniatur. ad Philippen. 2. habitu inuentus vt homo. ergo cum habitus sit genus accidentis: videtur quòd Deus fuerit homo accidentaliter.

¶ Præt. Omne quod aduenit post esse completum, est accidēs. sed humana natura aduenit filio dei post esse completum ipsius. ergo aduenit ei accidentaliter.

Inante præ di. ¶ Præt. Secundum philosophū: in subiecto dicitur esse qđ est in aliquo non sicut pars: sed humanitas in Christo non est sicut pars: ut dictum est. ergo est in eo sicut in subiecto: sed in subiecto esse est proprium accidentis. ergo vnitur verbo accidētaliter.

Supra di. 6. q. 2. art. 3. o. & ad 2.

Ante medium. ¶ Præt. Accidēs est quod adest & abest præter subiecti corruptionē: sed humana natura hoc modo se habet ad personam filii Dei. ergo vnitur ei accidentaliter.

Porphy. ul timo cap. SED CONTRA, est decretalis Alexādri Papæ: cum (inquit) Christº sit perfectus Deus: & perfectus homo, quæ temeritate audent quidā dicere, quòd Christus secundum quòd homo non est aliquid? sed prædicatum accidētale nō prędicat aliquid: sed aliqualiter se habēs.

flx. de Hereticis cap. ergo homo non est prædicatum accidentale.

t.c. 27. ¶ Præt. Aristoteles in primo phisicorū dicit: quòd vere est ideſt substātia: nō accidens nulli: sed humanitas est substātia. ergo nō potest dici accidens alicui.

In 1. lib. de tri. cap. 3. & in 2. lib. in fine. ¶ Præt. Si est accidens, oportet q̄ alicui accidat: nō homini: quia per se conuenit ei humanitas. ergo accidit filio Dei: quod est cōtra Boetium, qui dicit quòd in Deo non est aliquod accidens.

RESPONDEO. Dicendum, quòd quamuis hoc quod est accidens in se, possit esse aliquo modo substātia alicui, vt color albedini: tamen quod est in se substātia nō potest esse accidens alicuius: quāuis cōiūctio vnius substātiæ ad alterā possit esse accidēs: vt si una substātia alteri accidentaliter aduenire dicatur sicut uestis homini: sed hoc non potest esse nisi dupliciter: uel q̄ coniungatur ei ſm contactum, sicut uestis homini: uel sicut doliū vino: aut sicut mobile motori: sicut angelus coniungitur corpori qđ assumit: & cū cōtactº nō sit nisi corporū, oportet dicere q̄ humana natura nō potest aduenire diuinæ pſonę: nisi sicut mobile motori: vt dicat Christus hoc modo assumptūse naturā humanā: sicut angelus assumit corpus, vt oculis mortaliū videatur, sicut dicitur in litera: & sic spiritus sanctus visus est in columba. hęc autem assumptio, non vere facit prædicari assumptū de assumēte: nec ꝓprietates assumpti vere transfert in assumentem. non enim angelus assumēs corpus ad hominis similitudinē, vere est homo, nec uere habet aliquas proprietates hominis. neq; spiritus sanctº potest dici minor seipso propter speciē columbę in qua apparuit: ut dicit Aug. vnde patet, q̄ hæc opinio nō potest dicere q̄ filius dei uere sit homo, vel uere sit passus: & ideo cū neget veritatem articulorum, condēnata est: quasi d hæreticā: tñ erā quantum ad hanc positionē procedit ab eodem fonte cū prima, scilicet ex hoc q̄ humana natura nō assumeret ad esse diuinæ pſonæ. vñ prima opinio ponebat q̄ assumptū habebat esse p se in quo subsistebat. hęc autem tertia opinio ponit, quòd non subsistit assumptum neque persona in eo: sed est esse accidentale superadditum.

D. 12.

D. 250.

AD PRIMVM ergo dicendum: q̄ humana natura in Christo habet aliquam similitudinem cum accidente, & præcipue cū habitu quantum ad tria. Primo, quia aduenit personæ diuinæ, post esse completum: sicut habitus: & omnia alia accidentia. Secundo, quia est in se substātia: & aduenit alteri sicut uestis homini. Tertio quia melioratur ex vnione ad verbum: & non mutat verbum: sicut uestis formatur ſm formam uestiēris & nō mutat uestientem. vnde antiqui dixerūt quòd uergit in accidēs.

Universidad de Deusto
Biblioteca

& quidam propter hoc addiderunt quòd degenerat in accidens, qđ tamen non ita proprie dicitur, quia natura humana in Christo non degenerat, immo magis nobilitatur.

¶ Ad secundum dicendum, quòd quamuis adueniat post esse completum, non tamen est accidentaliter adueniens, quia trahitur ad vnionem in illo esse, sicut corpus aduenit animæ in resurrectione.

¶ Ad tertium dicendum, quòd quamuis non proprie possit dici pars, tamen aliquid habet de ratione partis, quod non habet accidês, vt patet ex dictis.

In hoc eod. articu.

¶ Ad quartum dicendũ sicut ad secundũ.

DISTINCTIO VII.

Positis sententijs probatisq; testimonijs, intelligentias propositarũ locutionũ exequitur secundũ singulas suas, & prius secundũ primam.

EXPOSITIO TEXTVS.

QVAERITVR, An his locutionibus. Hic ponit tres quæstiones. Prima est, vtrum homo aliquid prædicet de Christo, & secundũ primam, & secundam opinionẽ prædicat aliquid, quia de eo prædicatur in quid, quia est vnio substantialis. secũdum vero tertiam opinionem non prædicat aliquid: sed aliquo modo se habens. Secundam quæstionem ponit ibi. *Et an ita conueniat.* Vtrum homo factus sit deus, sicut deus factus est homo, quod prima opinio cõcedit. secũda & tertia non, proprie loquendo, vt in sequenti dist. patebit. Tertia quæstio est si per huiusmodi locutiones non dicitur deus factus aliquid, quis erit in his intellectus. & hanc ponit ibi, *Et si ex his locutionibus. Alii enim dicunt.* Hic ponit positiones primæ opinionis, non omnes: sed quæ sufficiunt ad intellectum eius: & prima positio est radix opinionis, scilicet, quòd anima, & corpus assumuntur vnita, quod est contra tertiam non solum ad constituendum humanitatem: sed etiam hominem quod est contra secundam, & hoc est quod dicit. *Hominem quendam.* Et quòd ista vnio animæ ad carnem, ex qua constituitur homo, præcedit I vnionem ad verbum secundum intellectum, & hoc est quòd dicit. *Et ille homo coepit &c.* Non autem tempore, & hoc est quòd dicit. *In ipsa verbi incarnatione.* Secundam positionem ponit ibi. *Concedunt etiam.* Et hoc est quòd homo est assumptus, & quòd assumens est assumptum, quod notatur in hoc quòd dicit. *Tamen esse verbum.* Et quòd per assumptionem deus factus est homo: vnde dicit. *Et ea ratione.* Tertia est quòd hó factus est deus, & econuerso ibi. *Vnde vere dicitur.* Quarta est quòd homo dicit compositum ex duabus substantiis ibi. *Cumque dicant. Sed ne de suo.* Hic inducuntur authoritates ad probandum primam opinionem. Et sciendum quòd quatuor probãt prædictas authoritates. Primum est, quòd Christus est duo: quod probãt per primã authoritatem quæ incipit ibi. *Cum legitur ex illo verbo. Vtrumque simul vnum per suum.* Item per secundam quæ incipit ibi. *Iesus Christus.* Ex illo K verbo. *Vtraque substantia, scilicet, diuina & humana.* Ex illo. *Aliud propter verbum.* Item per quartam quæ incipit ibi. *Agnoscamus geminam substantiam.* Ex illo verbo. *Vtrum aut simul.* Quòd autẽ dicitur. *Vtraque Christus.* intelligendum est non proprie dicit, sed materialiter sicut paries, & tectum dicitur domus, quod vero dicit. *Aliud & aliud.* Intelligendum est alterius, & alterius naturæ: secundum quod probatum est quòd homo factus est deus, & hoc probant per tertiam authoritatem quæ incipit ibi. *Quid natura humana.* Ex illo verbo. *Quibus meretur iste homo.* Item ex quinta quæ incipit ibi. *Ille homo autem a verbo.* Ex illo verbo. *Ex quo ille homo esse coepit.* Item ex sexta quæ incipit ibi. *Homo quicũque.* Ex illo verbo. *Homo ille ab initio.* Item ex septima quæ incipit ibi. *Gratia dei.* Ex illo verbo. *Vna cum illa persona filius dei fieret.* quod qualiter intelligendum sit in sequenti dist. dicetur. Tertium est quòd homo sit assumptus, & hoc probant per authoritatem quintam quæ incipit ibi. *Ille homo.* Quæ expresse hoc dicit, & hoc in præcedenti dist. solutum est quia homo dicitur assumptus: ideſt natura hominis. Quartum quod probant est quòd homo constat ex duabus substãtiis per octauam authoritatem quæ incipit ibi. *Christum non ambigimus.* Quæ expresse hoc dicit: sed Hylarius loquitur quantũ ad formam significatam non quantũ ad suppositum. *Sunt autem alii.* In hoc ca. ponit positiones secundæ opiniones, ponit ergo duas positiones eius in quibus tota consistit. prima est q̃ assumptum est compositum ex anima & corpore per modum naturæ humanæ: qđ patet ex hoc q̃ humanam naturam, ex qua, & diuina dicit Christum constare, statim exponit p̃ animã, & corpus ex quibus non constat natura humana: nisi secundum quòd sunt cõiuncta adinuicem, & quòd hoc compositum sit homo habet ex vnione ad diuinam personam. vnde dicit quòd homo ille non tantum constat ex anima & corpore: sed ex his & diuinitate. quod autẽ dicit. *In parte consentiunt.* Intendit quantum ad hoc quòd vtraq; ponit quòd homo prædicat de Christo quid, & quòd anima & corpus sint vnita adinuicem. Secunda positio est quòd persona verbi ante incarnationem fuit simplex: sed post est composita, & post hoc remouet duo inconuenientia quæ videntur sequi. primum est quòd persona verbi sit alia quàm primo, quod remouet ibi. *Non est ideo alia per.* Secundum quòd persona fit facta, qđ remouet ibi. *Non tamen persona illa. De hoc Augustinus in lib. sententiarum Prosperi.* Hic ponit authoritates probãtes secundam opinionem & probãt duo, scilicet, quòd est vna hypostasis, & quòd persona post incarnationem est composita, quod satis patet in litteram. *Sunt etiam alii.* Hic ponit positiones tertiæ opinionis, & ponit quatuor in quibus tota consistit, prima est quòd ex anima & corpore non fit aliquid vuum, & hoc ponitur statim in principio. secunda quòd hæc duo aduenient diuinæ personæ accidentaliter sicut indumentum, & hoc ibi. *Sed sicut illa duo.* Et deinde remouet duo inconuenientia. vnum quod sequitur ex prima positione, scilicet, quòd deus non fit verus homo, & hoc ibi. *Quod ideo deus.* sed constat quòd non potest euitare, quia remota vnione animę ad corpus nõ inuenitur veritas carnis, & præterea adhuc si sit vera caro, & vera anima non erit verus homo nisi sint vnita. Secundum est quod sequitur ex secũda positione, scilicet, quòd si anima & corpus aduenerint accidentaliter non pertineant ad singularitatem diuinæ personæ quod remouet ibi. *Quae duo etiam.* Patet etiam quòd non potest hoc inconueniens euitare, quia non sequitur. si non addit ad numerum personarum ergo pertinet ad singularitatem diuinæ personæ: sicut etiam columba: in qua spũs sctũs non auget numerum personarũ, non trinet ad singularitatẽ personæ spũs sancti. Tertia positio est q̃ persona verbi est simplex post incarnationẽ sicut añ in quo cõuenit cum prima. & hoc ibi. *Et quia ipsa persona verbi.* Quarta q̃ homo de deo nõ prædicat quid: sed habitum. & hoc ibi, *Q ui secundum habitum.* Et hoc probat ad inconueniens ducendo ibi. *Nam si essentialiter.* Quod tamen patet non esse inconueniens. *Ne autem illi de suo.* Hic ponit authoritates probantes hanc tertiam opinionem. primum quod probant est quòd persona ista non fuit mutata per incarnationem, & quòd humana natura non auget numerũ psonarũ, & hoc p primã authoritatẽ. sed hoc non est contra secundam opinionẽ, quæ quamuis ponat personam cõpositam, nõ tñ mutatam, nec sufficit ad probandum quòd aia & corpus non pertineãt ad singularitatem diuinæ personæ, quia nõ est auctº numerus personarũ ſm qđ probatum est quòd hõ dr de deo ſm habitũ, & hoc p secũdam authoritatẽ ibi. *Multis modis*, quæ expresse dicere hoc videtur. Itẽ per tertiam quæ incipit ibi. *Si quaeritur ipsa incarnatio &c.* Ex illo verbo. *Indutum.* Item ex quinta, sexta, & septima, quæ deum dicunt suscepisse hominem aut humanam naturam, vt visibilis esset: sed non oportet quod omne quod suscipitur, sit accidens. Item ex vltima, quæ incipit ibi. *Quemodo filius*, ex illo verbo. *Non fuit habitus ille tantum hominis.* ideſt puri hominis, sed vt hominis: quia purus homo videbatur propter habitum: sed omnia hæc per similitudinem dicuntur, & non per proprietatẽ, sicut ex prædictis patet. Tertium est, quòd Christus dicatur homo, quia habuit corpus, & aiam sibi vnitã, ex quarta authoritate, quæ incipit ibi. *Dei filius.* ex illo verbo. *In eo plenius.* sed hæc authoritas non negat vnionem animæ & corporis: immo magis ponit per hoc, quòd dicit veram naturã. non enim est natura humana, nisi ex compositione animæ, & corporis.

DIVISIO TEXTVS.

ROstquã distinxit Magister tres opiniones per modum vnionis: hic secundũ eas ostendit qualiter locutiones, quibus vnio significatur sunt intelligendæ. Et diuiditur in duas partes. In prima exponit eas secundum singulas opiniones. In secunda reliquit auditori iudicium de dictis opinionibus, ibi. *Satis diligenter.* Prima diuiditur in tres partes. In prima exponit dictas locutiones secundũ primam opinionem. In secunda secundum secundam, ibi. *In secunda vero sententia.* In tertia secundum tertiam, ibi. *In hac igitur sententia.* Circa primum duo facit. Primo exponit propositiones dictas secundum primam opinionem. Secũdo obiicit contra, ibi. *Huic autem sententiae.* Exponit autẽ illas propositiones in prima parte, in quibus fit mutua prædicatio dei & hominis mediante hoc participio, factus quas primo exponit, & illas in quibus fit prædicatio mediante hoc participio, prædestinatus: quas secũdo exponit, ibi. *Et hoc gratia, non natura.* Obiectionis autem solutionẽ ponit ibi. *Q uod & illi concedunt. In secunda vero sententia.* Hic exponit eas quæ sunt ſm secundam opinionem. Et primo exponit propositiones. Secundo soluit quæ videntur esse contra hanc opinionem ibi. *Determinat enim.* Circa primum tria facit. Primo exponit illas in quibus fit prædicatio mediante hoc participio, factus. Secundo illas in quibus fit mediante hoc verbo, est, ibi. *Varietur autem intelligentia.* Tertio illas, in quibus fit prædicatio mediante hoc participio prædestinatus ibi. *Isti dicunt Christum. Determinant enim authoritates.* Hic soluit tria quæ videntur esse contra hanc secundam opinionem. Et tria facit circa hoc. Primo soluit authoritates quæ videntur probare, quòd homo sit assumptus. Secundo illas quæ videntur probare, quòd Christus sit duo ibi. *Sed his videntur aduersari.* Tertio illas quæ probant, quòd persona non sit composita ibi. *Est autem & aliud.* Secunda pars diuiditur in duas partes. In prima soluit authoritates quæ dicunt Christum esse aliud, & aliud, ex quo sequitur ipsum esse duo. In secunda soluit illas quæ dicunt Christum esse duo vel vtrunq; duorum esse Christum ibi. *Q uod etiam dictum est vtrumque Christus.* Circa primum tria facit. Primo obiicit. Secundo soluit ibi. *Haec autem in hunc modum.* Tertio solutionẽ confirmat ibi. *Aperteque Hyl.* Et similiter diuiditur pars secunda: quia primo obiicit. Secundo soluit ibi. *Sed haec omnia ex tali sensu.* Tertio solutionem confirmat ibi. *Q uia vt ait. Est autem & aliud.* Hic obiicit contra positionem personæ. Et primo obiicit. Secundo soluit ibi. *Ad quod etiam illi. In hac igitur sententia.* Hic exponit dictas propositiones secundum tertiam opinionem. Et diuiditur in duas partes. In prima exponit propositiones. In secunda infert correlarium ex dictis ibi. *Et quia secundum habitum.* Circa primũ tria facit. Primo exponit qualiter dicatur deus factus homo. Secundo qũo dicatur Christus prædestinatus ibi. *Secundum istos Christus.* Tertio qũo dicatur minor seipso ibi. *Hi etiam cum dicitur.*

A *Et quia secundum habitum.* Hic concludit ex dictis q̃ homo potest denominatiue prædicari de deo, vt dicatur deus humanatus: non aũt deus de homine. Et circa hoc duo facit. Primo ostendit q̃ nõ potest dici homo deificatus. Secundo quòd non potest dici homo dominicus ibi. *Licet dicatur homo.* Hic est quæstio de locutionibus exprimentibus vnionem. Et primo quæritur de locutionibus exprimentibus vnionẽ per hoc verbũ est simpliciter. Secundo de his q̃ exprimunt vnionem cũ hoc participio factus. Tertio de illis quæ exprimunt vnionem cum hoc participio prædestinatus.

Qualiter exponuntur authoritates primæ, quæ huic videntur obuiare sententiæ.

DEterminant etiam authoritates quæ primæ cõueniunt sententiæ, & huic videntur cõtradicere, vt cum legitur homo ille assumptus a verbo in singularitate personæ, vel factus una persona cum verbo, de natura humana intelligatur, quę verbo unita est in singularitate personæ, ideſt ita, quòd eadẽ persona quę prius erat, & simplex erat sine inB tum est homo, ideſt inquantum est subsistens ex duabus substantiis, scilicet anima & carne: nam quãtum ad naturam diuinitatis non est ipse prædestinatus. Non ergo inquantũ in ea vel ex ea subsistit p̃destinatus est: sed inquantum subsistit in aliis duabus substantiis, ideſt in anima & carne, hoc est inquantum est hõ.

QVAESTIO I.

A Circa primũ quęruntur duo.

Primo. De hac, deus est hõ, & econuerso. Secũdo. De hac, Christus est hõ dñicus.

ARTICVLVS I.

Vtrũ hæc sit vera Deus est homo.

A

ADprimũ sic proceditur. Videtur, q̃ hæc sit falsa. Deus est homo: magis enim conueniunt quæ vniuntur in personam & naturã vnam, quàm ea quæ vniuntur in personam, & non in naturam vnam: sed anima & corpus vniuntur in naturam & personam vnam: deus autem & homo in personã & non in naturam. Cum ergo anima non possit prædicari de corpore, nec econuerso: videtur quòd deus non possit prædicari de homine nec econuerso. 3.q.16.1.

¶ 2 Præt. Maior est vnitas trium personarũ in natura diuina, q̃ vnitas duarũ naturarũ in persona Christi: sed vna persona non prædicatur de alia. ergo nec hõ prædicatur de deo, nec econuerso.

¶ 3 Præt. Nihil prædicatur vniuoce de creatore, & creatura: D sed homo vniuoce prædicatur in Christo & in nobis. ergo non prædicatur de deo.

¶ 4 Præt. Quicquid prædicatur de deo, aut est absolutum, aut relatiuum: sed homo non est relatiuum, quia non dicitur ad aliquid. Et præterea prædicat aliquid secundum duas opiniones, quod non conuenit relatiuis, quæ secundum Aug. non prædicãt aliquid: sed ad aliquid. Nec potest prædicari de deo tanquã absolutum, quia absoluta quæ veniunt in diuinam prędicationem dicuntur de tribus personis, quod non est de hoc nomine homo. ergo non possumus dicere, quòd deus sit homo. Sermone 3. de Trin. & colũba Dominicę infra octauas epiphaniæ Domini.

¶ 5 Præt. Quod prædicatur, aut prædicatur per se aut per accidens: sed hõ nõ prædicãt per se de deo, quia sic conueniret omni E suppposito diuinæ naturæ: nec iterum prædicatur per accidens, quia deo nihil accidit. ergo hõ nullo modo prædicatur de deo.

¶ 6 Præt. Omnis prædicatio vel est per essentiam, sic homo est animal, vel per inhærentiã, sicut homo est albus, vel per causalitatem, sicut dies est Sol lucẽs super terram: sed cum dicitur, deus est homo, non est prædicatio per eãm, vt sit sensus, deus est causa hominis, quia sic posset dici deus est leo vel stella: nec est prędicatio p̃ inherentiã, quia humanitas nõ accidentaliter inhęret deo: vt supra dictum est, nec per essentiam, quia alia est essentia hominis & dei. ergo propositio est falsa.

¶ 7 Præt. Secundum artem † Philosophi in 1. Topi. Quatuor Cap. 6. sunt genera prædicatorum, scilicet essentiale non conuersum, vt genus, & essentiale conuersum, vt diffinitio: accidentale non conuersum vt accidens: accidentale conuersum vt proprium: sed nullo istorum modorũ se habet homo ad deum, vt patet per se. ergo nullo modo potest prædicari de ipso.

¶ 8 Præt. Propositio dicitur esse in materia remota quando formæ significatæ sunt diuersæ: sed formæ significatæ per hoc nomen deus, & per hoc nomen homo sunt diuersæ maxima diuersitate. ergo hæc propositio, deus est homo, est in materia remota. ergo est falsa, quia in remota materia oẽs affirmatiuæ sunt falsę.

Sed

Universidad de Deusto
Biblioteca

SED CONTRA. Ro.9. Quorum patres ex quibus est Christus secundum carnẽ, qui est benedictus in secula: sed Christus secundum carnem natus, est homo quidam. ergo homo est deus.
¶ Præt. Ber. dicit in lib. 5. de consi. Tantã & tam expressam vim vnionis in se prefert illa persona, qua deus, & hõ vnus est Christus, vt si alterum de altero prædices non erres. ergo deus est homo & econuerso.
¶ Præt. Quæcunq; vni & eidem sunt eadem, sibiinuicẽ sunt eadem: sed Christus est deus, & ipsemet est homo. ergo deus est homo.
¶ Præt. Quæcunq; sunt vnum secundũ suppositum, vnũ de altero prædicatur: sed idem est suppositũ dei, & hominis, vt dictum est supra. ergo deus est homo.

RESPONDEO dicendum, quòd hęc propositio: deus est homo, ab omnibus cõceditur: sed diuersimode a diuersis: secundum enim tertiã opinionem est prædicatio per inhærentiam, sicut cum dicitur: homo est albus, quia ponit, quòd humana natura accidẽtaliter aduenit diuinę, & adhuc est valde impropria ex duabus partibus. Primo quia partes humanæ naturæ vocat hominem, scilicet corpus & animã, quod improprie dicitur: non enim proprie dicitur quòd partes sunt totum: sed q̃ totum est ex partibus. vnde non proprie potest dici, quòd anima & corpus sint homo. Secundo, quia si etiam proprie hoc diceretur: tamen cum hæc duo secundum hanc opinionem aduenient filio dei quasi habitus, nõ potest homo proprie prædicari de eo nisi denominatiue: sicut nec vestis de homine: sed dicitur homo vestitus: ita etiam hæc opinio dicit quòd dicitur homo, quia habet hominem & partes humanæ naturæ. vnde non proprie diceretur homo: sed humanatus: sicut homo vestitus non vestis dicitur. vnde est contra veritatem sacræ scripturæ, & symboli, quæ deum hominem factum dicit, & propter hoc hæ est hæretica. Secundum vero primam opinionem est prædicatio per identitatem, non per informationem (deus enim supponit suppositum æternum, quod quidem non informatur per formam significatam per hoc nomen. homo sed informatur per ipsum suppositum humanæ naturæ, quod est aliud a supposito diuinæ naturæ) & quia illa suppositã sunt eadem persona, ratione huius identitatis potest fieri prædicatio de se inuicem, vt sit sensus, deus est homo, idest, ille, scilicet Christus, qui est homo, & est similis modus prædicandi (sicut cum dicitur) essentia est pater, quia essentia diuina est eadem secundum rẽ cum supposito, quod informatur paternitate: quãuis ipsa essentia paternitate non informetur. Sed hoc non potest stare, quia hoc qd dicit duo suppositã esse eandem personam, non potest intelligi nisi duobus modis. Primo, quòd ex duobus suppositis constitutur vna persona, & sic neutrum illorum suppositorum esset illa persona, quia quod constituitur ex aliquibus, nõ prædicatur de illis vt dictum est. vnde expositiua istius: deus est homo, scilicet ille qui est deus, est homo, erit falsa quantum ad vtranque partem, quia neq; deus esset illa persona: nec illa persona esset deus: sed hic non est intellectus eius, quia non ponit personam compositam: sed simplicem. Alio modo potest intelligi, vt suppositum diuinæ naturæ sit illa persona simplex secundũ rem, & illa persona simplex sit illud suppositum humanæ naturæ, quod ei aduenit per assumptionem: sed hoc est omnino impossibile, cũ implicet contradictionem, scilicet, quòd illud quod aduenit, sit distinctum in sua singularitate, & sit idem illi existenti cui aduenit. idem enim est quod est secundum substantiam vnum. vnum autem est in se indiuisum, & ab aliis diuisum. vnde suppositum humanæ naturæ, quod aduenit diuinæ personæ, esset distinctum a diuina persona: inquantum est singulare per se, & esset non distinctum inquantum est idem ei. vnde persona illa inuenitur habere identitatem cum vno suppositorum, scilicet cum supposito diuinæ naturæ: non autem cum supposito humanæ naturę: & propter hoc expositiua huius locutionis: Deus est homo, scilicet, ille q̃ est deꝰ est homo, est falsa, quantum ad alteram partẽ, quia illa persona, non est homo, quamuis deus sit illa persona. vnde nõ potest eã verificare: & ideo sola opinio secunda vera est, quæ verificat eam. potest enim ponere quòd cum dicitur. deus est homo, est prædicatio per informationem essentialẽ, quia ly deus, supponit suppositũ personæ filii, & hoc idem est suppositum humanæ naturæ per illam naturam informatum secundũ modum intelligendi: in quantum subsistit in ea. vnde sicut hęc est vera & propria: Petrus est homo, ita & ista. Deus est homo: est tñ in hoc differẽtia, quia in ista: Petrus est hõ: hõ prædicatur in esse subiecto ratione suppositi, & rõne formæ importatæ p subiectũ: sed in hac. Deus est homo, prædicatũ nõ ineſt subiecto rõne formæ significatæ per subiectũ: non enim conuenit ei ratione diuinitatis: sed ratione suppositi: hoc autem sufficit ad hoc, quòd sit vera, quia propositio non verificatur ratione formæ significatæ in supposito, sed ratione suppositi: sicut patet infra.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd sicut anima & corpus non prædicantur de se inuicem: sic nec diuina natura & humana, sed deus & homo non tantum naturam, sed etiam suppositum naturæ designant: & ideo possunt prædicari de se inuicem. sicut ex illa parte habens animam, & habens corpus prædicantur de se inuicem.

¶ Ad secundum dicendum, quòd secundum hoc, quòd personæ diuinæ sunt vnũ, prædicantur de se innicem. dicitur enim quòd natura patris est natura filii: sed quia non sunt vnum in persona: ideo nomina personalia de se inuicem non prædicantur. Et similiter hæc, quia naturæ sunt diuersæ, & persona eadem, nomina quæ significant, vel supponunt personas, prædicantur de se inuicem: non autem nomina quæ significant naturas tantum.

¶ Ad tertium dicendum, quòd homo vniuoce prędicatur de deo & aliis hominibus, quod autem dicitur, quòd nihil dicitur vniuoce de deo & creaturis: intelligendum est de illis, quæ prędicantur de ipso inquantum est deus.

¶ Ad quartum dicendum, quòd cum dicitur deus est homo (ly homo) quantum ad formam significatam est absolutũ sed quantum ad suppositum habet relationem implicitam, supponit. pro persona filii dei.

¶ Ad quintum dicendum, quòd eũ dicitur deus est homo, deus supponit personam filii, & significat diuinitatem. propositio autem non verificatur ratione significati, sed ratione suppositi, & cum hoc suppositum sit subsistens in humana natura, hoc nomẽ homo, per se prædicatur de ipsa. vnde secundum quòd vera est, est per se prædicatio. sicut ista, Petrus est homo. vnde non sequitur, quòd possit prædicari de omnibus quibus ineſt forma significata per hoc nomen deus, quia non est per se ex parte formæ significatæ: sed ex parte suppositi. & hoc est singulare in ista materia, quia nunquam alibi inuenitur, quòd sit suppositum vnum essentialiter in duabus naturis subsistens, & ideo non potest dici quòd sit per accidens, sicut hoc album est homo. id enim quod est per se suppositum hominis, non est pars significationis huius nominis album. Album enim solam qualitatem significat, cum nomen significet vnum ex albedine autem & subiecto non fit vnum simpliciter. vnde hoc nomen album, copulat suum subiectum quasi extrinsecum (deus autem importat suppositum diuinæ naturæ) quod etiam idem est humanæ non quasi extrinsecum: sed sicut clausum in significatione huius nominis homo. & ideo hæc non est per accidens, Deus est homo, sed hẽt aliquid simile cum illis, quæ sunt per accidens, inquantum prædicatum non ineſt subiecto rõne formæ importatæ per subiectũ.

¶ Ad sextum dicendum, quòd est prædicatio per essentiam, non quòd diuinitas sit humanitas: sed quia suppositum diuinæ naturæ essentialiter est suppositum humanæ naturæ, & hoc significat locutio.

¶ Ad septimum dicendum, quòd reducitur ad prędicatum de genere: sicut ista Petrus est homo, qa eadem est ratio veritatis in vtraque.

¶ Ad octauũ dicendum, quòd non est in materia remota: sed in materia naturali, quia propositio verificatur non ratione naturæ: sed ratione suppositi humanæ naturę, nec est simile i hoc, & in aliis qa in aliis ad diuersitatem naturarũ sequitur diuersitas in suppositis. vnde si formæ sunt diuersæ quæ significantur per subiectũ & prædicatum: suppositа non possunt esse eadem. in Christo autem sunt duę naturę & vnũ suppositũ.

ARTICVLVS II.

b Vtrum Christus possit dici homo dominicus.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur, quòd Christus possit dici homo Dominicus. Aug.† enim dicit in lib. 83. q. Monendum est, vt illa bona æterna expectentur quæ fuerunt in homine Dominico, & loquitur de Christo. ergo potest dici Dominicus.

¶ 2 Præt. Homo Christus Iesus est magis in participatione diuinæ bonitatis, quàm alii sancti: sed alii sancti propter participationem diuinæ bonitatis dicuntur Dominici, vt patet per glo. 1. Regum primo. Quis est iste homo nisi homo Dominicus? ergo multo magis Christus potest dici homo dominicus.

¶ 3 Præt. Sicut Dominicus dicitur denominatiue a domino, ita diuinus dicitur denominatiue a deo. Sed Dio. frequenter nominat Christum diuinissimum Iesum. ergo & potest dici ille dominicus.

¶ 4 Præt. Sicut hæc est vera. Deus est homo, ita hæc. Homo est deus: sed dicimus deum humanatum. ergo possumus dicere hominem dominicum.

¶ 5 Præt. Conditio seruitutis magis exprimitur nomine serui q̃ nomine Dominici: sed Apostolus nomen seruitutis in Christo ponit Philippẽ. 2. formam serui accipiens. ergo etiam possumus dicere eum dominicum.

SED CONTRA. Quod prædicatur de aliquo essentialiter: non potest de eo prædicari denominatiue: sed deus prædicatur de homine Christo essentialiter, quia hæc est vera. Hic homo est deus. ergo videtur quòd non debeat prædicari denominatiue.
¶ Præt. Ad idem est authoritas Aug. in litera posita.

RESPONDEO dicendum, quòd hoc adiectiuum Dominicus, potest duo importare. vno modo id quod habet aliquam participationem dominii. Alio modo rem quæ est domini sicut possessio, vel sicut effectus: sicut dicunt verba dominica: vel sicut pars, sicut dicitur pes dominicus. Quantũ ergo ad secundam opinionem pertinet: nullo modo ille homo potest dici homo Dominicus (homo enim impertat suppositum æternum cui essentialiter natura dominii competit, non per participationem) nec est quasi possessio, vel effectus, vel pars dni: sed est ipse dominus, quia dominus Pater, dominus Filius, dominus Spiritus sanctus: similiter etiam tertia opinio, cũ ponit hominem quasi habitum dei filio aduenire, non potest ponere, quòd homo denominetur per deum: sed magis deus per hominem, quia habitus denominat habentem, & non econuertitur: tamen inquantum dominicum dicitur possessiue, posset ponere quòd dicitur homo Dominicus: sicut dicitur vestis sacratica: sed prima opinio posset ponere, quòd diceretur homo Dominicus etiã per participationẽ: inquantum hoc nomine homo non importatur suppositũ æternum secundum eos.

AD PRIMVM ergo dicendũ, quòd † Aug. illud retracta uit sicut in litera ponit magister, & cum dixit non intellexit: quasi diceret Dominicus ratione suppositi: sed ratione naturæ, quę sit in participatione dominii sicut & diuinitatis, & hoc quòd assumitur in vnitatem personæ filii dei, qui est deus & dominus.

¶ Ad secundum dicendum, quòd ille homo non participat proprie loquendo diuinitatẽ, vel dominiũ: sed est plene dns, quia homo importat suppositum æternum (vt dictum est) & ideo nõ est similis ratio de ipso, & de aliis.

¶ Ad tertium dicendũ, quòd diuinum potest dici aliquid, etiam si habeat plenam diuinitatis rationem (dicimus enim diuinam essentiã diuinas personas) & ideo hic homo, quia est diuina persona, potest etiam dici diuinus: sed Dominicus non dicitur de illis qui habent plenam rationem dominii: non enim dicimus dominicas personas.

¶ Ad quartum dicendum, quòd quia natura humana in Christo habet quandam similitudinem cum habitu, vt prius dictum est: ideo ea quę pertinent ad humanam naturam, inueniuntur quandoq; prædicari de Christo per modum habitus (quamuis non ita proprie) & ideo † Cassiodorus addit, vt ita dixerim: non tamen est similis ratio ex alia parte, quia diuina natura nõ habet similitudinem cum habitu. Vel dicendum, quòd cum dicitur deus humanatus, nõ sumit humanatus in vi nominis denominatiui: sed in vi participii, vnde tñ valet humanatus, quantũ homo factus, & hoc patet per authoritatẽ Dam. positã in litera.

¶ Ad quintum dicendum, quòd Apostolus non dicit Christum vel filium dei esse seruum: sed quòd formam serui accepit, quia humana natura Christi si separaretur (vt dicit † Dam.) subtilibꝰ intelligentiis a filio dei, & serua est, & ignorans est, & de natura bene põt dici, hoc adiectiuum dñicus, vt dicatur dñica natura.

QVAESTIO SECVNDA.

Deinde quæritur de locutionibus, quæ exprimunt vni uersalem, per hoc participium factus.

Et quæruntur duo.
Primo. Vtrum deus factus sit homo.
Secundo. Vtrum homo factus sit deus.

ARTICVLVS I.

a Vtrum hæc sit uera, deus factus est homo.

DPRIMVM sic proceditur. Videtur quòd hęc sit falsa. Deus factus est homo: mutari enim genus est ad fieri: sed deus nullo modo potest dici mutatus. ergo no

Universidad de Deusto
Biblioteca

go non potest dici factus aliquid.

¶ 2 Præt. Factum esse, terminus est fieri, quod significatur esse circa id quod fit dicitur: sed circa deū, qui dicitur factus homo, non potest poni aliquod fieri (suppositum enim factionis esse non potest) ergo hæc est falsa. Deus factus est homo.

Cap. 7.

¶ 3 Præt. Terminus factionis est perfectio eius quod fit, quia est finis factionis: sed cū dicitur, Deus factus est homo, terminus factionis importatur per participium, est homo. ergo significatur, quòd esse hominem sit perfectio dei qui factus homo dicitur: hoc autem est impossibile. ergo hæc est falsa, Deus factus est homo.

Cap. 24.

¶ 4 Præt. In hoc nomine, homo, nō possūt itelligi nisi duo, scilicet suppositum naturæ, & natura humana, sed dicta propositio nō potest verificari ratione naturæ (quia deus nunq; fuit, neque est natura humana) similiter nec ex parte suppositi, quia hoc nomen homo, secundum q̄ de Christo prædicatur, non importat nisi suppositum æternum filii, & semper verum fuit dicere, q̄ deus est persona filii. ergo nullo modo prædicta locutio verificari potest.

Ser. de Assumpt. Beatiss. vir. circa med.

¶ 5 Præt. Homo nō est cōditio diminuēs de ratione factionis. ergo si deus factus est homo, possum inferre quòd deus sit factus. hoc autem est falsum. ergo & primum.

SED CONTRA. Io. 1. Verbum caro factum est. verbum autem, deus est. ergo deus factus est caro, idest homo.

¶ Præt. In symbolo Niceno dicitur de filio, quòd est deus de deo, & quòd homo factus est. ergo deus factus est homo.

In hac d. q. 1. art. 1.

¶ Præt. Omne quod est, & non fuit prius dicitur esse factum: sed hæc est vera. Deus est homo, vt supra dictum est, & non fuit semper vera. ergo deus factus est homo.

RESPONDEO. Dicendum, quòd cum dicitur, Deus factus est homo: hoc participium, factus, tripliciter potest se habere in ista locutione. Vno modo, vt feratur ad totam propositionem, vt sit sensus. Factum est, quòd deus est homo, & sic est vera: quamuis hic intellectus non possit haberi secundum proprietatem locutionis, tum quia non est de illis quæ habent determinate compositionem, sicut necessarium & contingens: tum etiam, quia cū sit adiectiuum masculini generis requirit substantiuum. Secundo dictum participium potest determinare alterum extremum compositionis absolute: & sic siue determinet prædicatum siue K subiectū locutio est falsa (omnis enim determinatio potest prædicari de determinato) hæc autem falsa est. Deus factus est, & similiter illa. Ille homo factus est, demonstrato Christo (nisi aliud addatur) quia supponit suppositum æternum, secundum secundam opinionem. Tertio modo dictum participium potest determinare subiectum in comparatione ad prædicatum, & sic locutio vera est, secundum omnes opiniones, & non obstat, quòd videtur ponere fieri circa deum, quia hoc fieri quod participiū importat, non est nisi fieri rationis. dictū est enim supra, quòd vnio qua deus dicitur esse homo, est quidem secundum rem in humana natura, sed secundum rationem in deo, sicut sunt aliæ relationes quæ ex tempore de deo dicuntur, & quia non dicitur factus homo nisi secundum quòd relatio vnionis de nouo aduenit ei, postquam non fuit: ideo sicut relatio illa non ponit aliquam rem nouam in deo, sed dicitur secundum rationem tantum intelligentis, ita etiam & factus non importat circa deum nisi fieri rationis, sicut etiam cum dicitur, Dominus refugiū factus es nobis,

Dist. 2. q. 2. ar. 2. q. 3. ad secundum.

Psalm. 89.

una persona, mouere potest lectorem: sicut & illud quod Aug. dicit in lib. 1. de Tri. Quia forma dei formam serui accepit: utrunque deus utrunq; homo. sed utrunq; deus, propter accipientē deum, & utrunque homo propter acceptum hominem. Et illud quod ait idem, in libro de bono perseuerantiæ. Qui G fidelis est in eo ueram humanā naturam credit suscipiēte deo uerbo ita sublimatam, vt qui suscepit, & quod suscepit una esset in Trinitate persona, assumptione illa ineffabiliter faciente personæ vnius in deo, & homine unitatem. Si autem qui suscepit, & quod suscepit, una est persona: ergo natura humana cū uerbo una est persona. Sed hæc omnia ex tali sensu dicta fore tradunt, vt utrunq; dicatur esse Christus & una persona, quia in utroq; H unus Christus, una persona subsistit. Ita etiam susceptum cum suscipiente una persona dicitur, quia susceptum suscipiēti est sociatum in unitate personæ, idest ita quòd unitas personæ permansit, non ita, vt caro & anima sint deus, qui ut ait †Hieronymus, uerbum est deus nō caro assumpta. & † Ambrosius in lib. 3. de Spiritu sancto ait. Aliud est quod assumpsit, & aliud quod assumptum est.

Hic quādam ponit authoritatem, quæ multum uidetur huic sententiæ obuiare.

EST autem & aliud, quod huic sententiæ plurimum uidetur obuiare. Ait n. †Aug. in lib. contra Maximū. Christus una psona est geminæ substantiæ, quia & deus & homo est: nec tamen homo uel deus pars huius personę dici potest. Alioquin filius dei, deus antequam susciperet formam serui non erat totus, & creuit cum homo diuinitati eius accessit. Ecce deum dicit nō esse partem illius personæ. unde uidetur il la persona non constare ex deo, & homine. Ad quod etiam illi dicūt, illam personam nō ita constare ex deo & homine quasi totum ex partibus. Ita enim partes alicuius totius conueniunt, ut ex illis qd non erat constituatur: nō aūt sic diuina & humana natura in Christo vniūtur. Inexplicabilis. n. est istius vnionis quę non est partium ratio. Quitudam tamen nomine dei ibi personam; significari putant; quia de tribus agebant personis: quārum nullam trinitatis esse partem dicebāt: sicut pars istius personæ, non est deus. Quod si de persona intelligitur: manifestum est, quia persona non est pars personæ. Posita est diligenter sententia secunda, & B eius explanatio, cui in nullo, uel in modico obuiāt auctoritates in tertia sententia inductæ: quæ iam consideranda est.

t. c. 57. & 58.

In tertia sententia quæ sit præmissarum propositionum intelligentia.

B

IN hac igitur sententia sic dicit deus factus homo: quia hominem accepit: & sic dicitur esse homo: quia hominē habet: uel quia est habens hominem, & homo factus est deus: quia assumptus est a deo, & homo esse deus: quia habens hominem est

Cap. 6.

Lib. & cap. vt supra in litera.

De Tri. lib. 1. cap. 13.

Dist. 6. in principio.

¶ Præt. Homo est deus, & non semper fuit deus. ergo factus est deus.

¶ Præt. Factio quæ importatur per participium, secundum rem non ponitur in deo, sed in humana natura: sed homo significat humanam naturam. cum ergo hoc participium ponat rem suam circa subiectū in cōparatione ad prædicatum: videt quòd magis sit hæc vera, homo factus est deus, quam hæc. deus factus est homo.

RESPONDEO. Dicendum, quòd hæc propositio indefinita tripliciter potest accipi sicut perdēs, & in primo sensu est vera sicut & prima, & eadem ratione, sicut enim factum est ut deus sit homo: ita factum est vt homo sit deus. In secundo vero sensu est falsa sicut & prima. & eadem ratione, quia iidem sunt termini, sed cōuersim positi. In tertio autem sensu, secundum quòd determinat subiectum in comparationem ad prædicatum, diuersimode iudicatur a diuersis opinionibus. prima enim opinio: quia ponit quòd homo supponit suppositum creatum: dicit quòd hæc est vera, sicut & prima, quia sicut persona diuina nō semper fuit illud suppositum, & modo est illud suppositum, ita illud suppositum non semper fuit persona diuina, & modo est. secunda autē opinio & tertia, ponunt quòd homo prout de Christo prædicatur non habet aliquod aliud suppositum quam suppositum æternum, sed secunda dicit quod homo supponit suppositum æternum. tertia autem quod homo copulat ipsum sicut termini accidentales. fit quia illud suppositum nunquam non fuit deus: ideo hæc est falsa secundum hoc. homo factus est deus. concedunt tamen eam in primo sensu, qui non est proprius sensus eius. ideo secūdum has opiniones magis est falsa quàm alia. secundum autem primam simpliciter est uera: quia tamen aliquo modo conceditur, respondendum est ad vtrasque obiectiones.

D

AD PRIMVM ergo dicendum: quòd Dam. loquitur secundum proprietatem propositionis: & sic est falsa.

Ad secundum dicendum: quòd prima opinio diceret quod teneretur pro suppositione non pro persona. aliæ vero duæ dicerent, quòd teneretur pro persona: quam tamen non determinat participium, sed totam locutionem. quia factum est ut persona diuina in humanitate exitiens etiam esset deus.

¶ Ad tertium dicendum: quòd hoc intelligendum est de illis quæ conueniunt naturæ secundum se: & non habent repugnantiam ad alteram naturam. quòd autem dicitur factus deus, non conuenit naturæ secundum se: sed ratione vnionis: vnde non sequitur. Homo factus est deus. ergo filius dei factus est deus. sicut non sequitur, homo vnitus est deo. ergo deus unitus est deo. E

¶ Ad quartum dicendum: quòd non sequitur ex virtute locutionis. Deus factus est homo: ergo est homo recens: quia si homo assumptus secundum primam opinionem uel humana natura ab æterno fuisset: nihilominus diceretur. deus factus est homo. vnde sicut in litera dicitur, non sequitur quòd sit deus recēs: sed quòd deus sit receuter, idest de nouo. & hoc non est inconueniens secundum primam opinionem.

¶ Ad quintum dicendum: quòd quantum ad tertium intellectum propositionis prædictæ, procedit illud argumentum. vnde prima opinio, quæ secundum illum intellectum concedit propositionem, dicit quòd homo præintelligitur ad vnionem: vt dictū est. secundum autem primum sensum in quo concedit eam. secunda opinio & tertia non sequitur.

¶ Ad sextum dicendum, quòd dictum Aug. intelligendum est

A secundum primum modum: quia illa vnio fecit vt deus esset homo: & econuerso.

¶ Ad septimum dicendum: quòd cum dicitur, homo non semper fuit deus: negatio potest negare totam propositionem, ut sit sensus. Homo non semper fuit deus, idest non semper fuit rerum dicere: quòd homo sit Deus. & secundum hoc sequitur veritas huius propositionis secundum primum sensum, scilicet, factum est, ne homo esset Deus. vel potest negare p̄dicatum a subiecto. & sic falsa est: quia in propositione illa, subiicitur suppositū æternum: quòd semper fuit deus.

¶ Ad octauum dicēdum: quòd factio ponitur secundum rem circa naturam humanam: sed hoc nomē homo non supponit naturam humanam, sed suppositum æternum: circa quod nō ponitur factio secundum rem. sed secundum rationem tantum, non respectu dei, quia semper ei infuit: sed respectu hominis: & ideo semper dicitur deus factus est homo: sed non conuertitur.

QVAESTIO TERTIA.

Deinde queritur de locutionibus, exprimentibus vnionem cum hoc participio, prædestinatus.

Et circa hoc queruntur duo.

Primo. Vtrum hic homo sit prædestinatus esse filius dei.

Secūdo. Vtrum filius dei sit prædestinatus.

ARTICVLVS I.

Vtrum homo Christus sit prædestinatus filius Dei.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quòd homo Christus non sit prædestinatus esse filius dei, quia sicut illud quod semper fuit non fit ita id quod semper fuit non prædestinatur, quia prædestinatio importat anteceſſionem: sed homo Christus supponit suppositum æternum, quod semper fuit filius dei. ergo sicut ratione ista non potest dici, quòd homo fit factus deus: ita non potest dici quod sit prædestinatus filius dei. 3. q. 24. 1. a

¶ 2 Præt. Homo non importat nisi humanam naturam & suppositum æternum: sed humana natura non est prædestinata esse filius dei: quia nunquam fuit, nec est, nec erit filius dei: similiter hæc est falsa. Diuina persona quæ est suppositum æternum, est prædestinata esse filius dei: quia naturaliter & ab æterno hoc habet. ergo & hæc est falsa. Hic homo est prædestinatus filius dei.

¶ 3 Præt. Prædestinatio præcedit illud respectu cuius est: sed æternum non præceditur ab aliquo. ergo non potest esse prædestinatio respectu æterni: sed filius dei est æternus. ergo homo non potest esse prædestinatus filius dei.

¶ 4 Præt. Quicquid est prædestinatum, ab æterno fuit prædestinatum. si ergo iste homo est prædestinatus esse filius dei, uel Christus secundum quod homo oportet quod ab æterno homo fuerit prædestinatus. ergo ab æterno fuit hō. Prædestinatus. n. est participiū præteriti cāporis: & huiusmodi participia vel verba, restrigūt nomē subſtātiuū sibi adiunctū ad supponendū pro præteritis.

¶ 5 Præt. Prædestinatio etiam ſm nomē importat directionē in finem: sed non potest aliquod dirigi in finem nisi (ad minus secūdum intellectum) sit ante finem illum, cū igit ſm secūdā opinionem

Universidad de Deusto
Biblioteca

nem enim secundum intellectum, Christus non prius intelligatur homo, quàm filius dei: videtur quòd ille homo non possit dici prædestinatus esse filius dei.

SED CONTRA. Ro. 1. Qui prædestinatus est filius dei in virtute.

¶ Præt. Christus est filius dei per gratiã vnionis; & hoc est pequisitum ab æterno, & a deo propositũ. ergo Christus est prædestinatus esse filius dei.

RESPONDEO. Dicendum, q̃ prædestinatio proprie accepta, tria importat ex parte eius qui dicitur prædestinari. Vnũ est quòd hoc ad qđ prædestinari dicitur aliquando sibi conueniat. Secundũ autem est, quòd conueniat sibi per gratiã. Tertium vero est, quòd sequatur prædestinationẽ. ex hoc enim dicitur prædestinatus, qđ est præuisus & præordinatus habiturus aliqđ per gratiam. Quantum ad primum ergo horum manifeste in Christo prædestinatio suppositi conuenit, quia hic, homo est filius dei: sed hoc nõ inuenitur in natura humana: quę nunquam fuit, nec est, nec erit filiꝰ Dei. vnde non proprie potest dici esse prædestinatus filiꝰ dei: sed vt assumatur a filio dei: hoc enim sibi cõuenit. Secundum autem inuenit in Christo secundum secundam opinionem & tertiam: non ratione suppositi quod naturaliter est filius dei; sed ratione naturæ assumptę, quæ per gratiam vnionis vnitur filio dei, ex qua vnione contingit hanc esse veram. Homo est filius dei: sed secundum primã opinionem etiam ratione suppositi, quia hoc qđ supponitur per hoc nomen homo: non habet per naturam, quòd sit filius dei: sed per gratiam vnionis, quia non est suppositum æternum. Similiter etiam tertium quantum ad primam opinionẽ conuenit homini, ratione suppositi humanæ naturæ, quod quidem non fuit semper filius dei: secundum autem secundam & tertiam opinionem non conuenit homini ratione suppositi: sed ratione naturę, quia suppositum illud semper fuit filius dei: sed non semper in humanitate existens fuit. vnde quantum ad duas vltimas conditiones magis propria est prædicta locutio secundũ primam opinionem, q̃ secundum alias: sed quantum ad primã conditionem est propria secundum alias: non autem secundum primam, secundum quam (vt prædictum est) non potest homo proprie prædicari de eo, vel econuerso.

AD PRIMVM ergo dicendum: quòd diuersa consideratio, nihil uariat eorum quæ sunt in re. uariat autem ea quæ pertinent ad actum animæ. hoc aũt participium factus, imponitur ab actu qui est in re: ergo cum suppositio æterno secundum se, non cõueniat quod sit factus deus: neque conueniet ei secundum quòd consideratur subsistens in humana natura. prædestinatus autẽ est participium quod imponitur ab actu animæ, scilicet præuidere uel præordinare: & ideo quamuis suppositio æterno non conueniat secundum se prædestinari esse filium dei, conuenit tamẽ sibi, secundum quòd est humanæ naturę suppositum: sicut si homo fiat albus. hęc est falsa. Homo albus incipit esse homo, sed hæc potest esse vera. Homo albus incipit cogitari, q̃ sit hõ:

¶ Ad secundum dicendum, quòd sicut dictum est, prædestinatio non est naturæ, neq; personæ secundum se: sed personę ratione naturæ assumptæ.

¶ Ad tertium dicendum, quòd quamuis filius dei sit æternus: tamen vnio ad filium dei non est æterna. & secundũ hoc potest homo prædestinari esse filius dei, sicut Petrus prædestinatur, vt cõiungatur deo æterno per gratiam, vel gloriam.

Quo sensu secundum istos dicatur Christus prædestinatus.

C

SECVNDVM istos dicitur Christus, secundum quòd homo prædestinatus esse filius dei, quia est prædestinatum a deo ab æterno, & in tempore collatum ei per gratiam, ut ipse ens homo sit filius dei. Hoc enim non semper habuit, sed in tempore per gratiam accepit, quod videtur Aug.† notasse in li. ad Prosperum. & Hylar. dicens. Prædestinatus est Iesus, vt qui futurus erat secundum carnem filius natus, esset in virtute filius dei. Hi etiam cũ dicitur Christus minor patre, secundum quòd homo, secundum habitum hoc intelligunt dictum, ideſt inquantum habet hominem sibi vnitum. Vnde Aug.† in li. 1. de trini. Deus filius, deo patri natura est æqualis, habitu minor. In forma enim serui minor est patre. In forma dei æqualis est patri. Et quia secundum habitum accipienda est incarnationis ratio, ideo deum humanatum, nõ hominem deificatum dici tradũt. vnde Ioan. Dama.† non hominem deificatum dicimus, sed deum hominem factum.

Quod non debet dici homo dominicus.

ET licet dicatur hõ deus. non tamen congrue dicitur homo dominicus. vn de Aug.† in li. retractationum. Non video vtrum recte dicatur homo dominicus, qui est mediator dei & hominum Christus Iesus, cum sit utique dominus. Et hoc quidem vt dicerem, apud quosdã legi tractatores catholicos. Sed vbi cunque hoc dixi, dixisse me nolẽ. Postea quippe vidi non esse dicendum, quàmuis nonnulla possit ratione defendi secundum istos, & dicitur persona filii in duabus & ex duabus existere naturis, secundum adhærentiam, & inhærentiam, altera enim adhęret ei, altera ineſt.

Quod prædicta non sufficiunt ad cognoscendam hanc quæstionem.

ATIS diligenter iuxta diuersorum sententias, supraposita absque assertione & præiudicio tractauit quæstionem. Veruntamen nolo in re tanta tamq; ad dignoscendum difficili, putare lectorem istam sibi nostram debere sufficere disputationem, sed legat & alia forte melius

III

VLTERIVS. Videtur, quòd hæc sit vera. Filius dei prædestinatus est simpliciter, sicut enim prædestinatus importat effectum temporalẽ ita mittitur, & donatur: sed cõceditur quòd filius dei est missus, & datus. ergo etiam debet concedi quòd filius dei est prædestinatus.

¶ 2 Præt. In aliis qui sunt prædestinati ad vitam æternam, non oportet quòd addatur ad quid prædestinati sunt: sed sufficit eos dicere esse prædestinatos: sed filiꝰ dei est prædestinatus esse homo. ergo filius dei debet dici esse prædestinatꝰ simpliciter.

¶ 3 Præt. In Christo non est nisi vnum suppositum: sed de illo supposito põt dici simpliciter, quòd sit prædestinatum. dicitur enim quòd homo est prædestinatus.

ergo potest filius dei esse prædestinatus.

SED CONTRA. Eternum non prædestinatur: sed filius dei est æternus. ergo non est prædestinatus.

RESPONDEO. ad primam quæstionem dicendum, quòd prædestinatio importat ordinem ad finem (quia prædestinare est mittere vel ordinare in aliquid) vnde quando simpliciter ponitur, intelligitur præordinatio ad finem vltimum, qui est in conjunctione ad deum per gratiam, vel gloriam: vel vnionem in persona: sed quando additur ei aliquid, tunc importat præordinationem tantum in illud quod ei adiungitur, & per hunc modum conceditur quòd filius dei est prædestinatus esse homo, quia hoc ab æterno præordinatum est.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd prædestinatio non importat antecessionem ad prædestinatum simpliciter: sed incomparatione ad illud quod sibi prædestinari dicitur, quamuis autẽ filius dei sit ab æterno, non tamen ab æterno fuit homo.

¶ Ad secundum dicendum, quòd suppositum Petri, non fuit antequam esset Petrus homo, & ideo non potest dici quòd sit prædestinatus esse homo sed suppositum filii dei, fuit antequam ipse esset homo: & iõ non est similis ratio. Et iterum: Petrus nullo modo habet esse homo per gratiam. filius autem dei habet esse homo per gratiam vnionis, non quidem sibi factam, sed humanæ naturæ.

¶ Ad tertium dicendum, quòd quamuis non sit gratia filio dei quòd sit homo, tamen hoc habet per gratiam vnionis, per quam humana natura assumpta est in vnitatem diuinæ personæ.

AD SECVNDAM quæstionem dicendum, q̃ in sacra scriptura dicitur aliquando aliquid fieri, quando innotescit, hoc ergo quod est esse filium dei potest accipi vel secũdum rei veritatem, vel secundum euidentiam, prout scilicet, manifestatur. Si primo modo, tunc falsum est q̃ filiꝰ dei sit prædestinatus esse filius dei, cum non ponatur in locutione aliquid, respectu cuius possit denotari antecessio, quam importat prædestinatio. Si autem accipiatur secundo modo, sic glosa super illud Rom. 1. Qui prædestinatus est filius dei in virtute, concedit quòd filius dei prædestinatus sit vt sit filius dei, ideſt vt euidenter appareat quod fuit in resurrectione factum. vnde & ipse tunc dixit. Data est mihi omnis potestas &c. Matth. vlti. & secundum hunc sensum est eadem ratio de ista sicut de præcedenti, qua dicitur: filius dei prædestinatus ẽ esse homo, quia prædestinatio simpliciter importat præordinationem. Quantum ergo ad primum sensum hęc est falsa. Filius dei est prædestinatus esse filius dei.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd eorum quæ dicuntur de homine, illa tantum dicuntur de filio dei, quæ non habent repugnantiam intellectuum ad filium dei: sed prædestinatus habet repugnantiam (quia filius dei æternus est) prædestinatio autem importat antecessionem, quæ non est respectu æterni.

¶ Ad secundum dicendum, quòd illa quæ prædicantur de filio dei, inquantum est homo, nõ habent aliquam repugnantiam ad filium dei, & ideo non est similis ratio. Et similiter dicendum est ad tertium.

AD TERTIAM quæstionem dicendum, quòd hæc similiter est falsa. Filius dei est prædestinatus (cum non ponatur aliquid respectu cuius possit antecessio denotari) sed hæc: Filius dei est prædestinatus inquantum est homo. est vera, quia potest importari antecessio respectu hominis quantum ad naturam.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd missio nõ importat temporalitatem in eo qui mitti dicitur: sed magis in eo ad quem mitti dicitur, in quo per nouum effectum inhabitat. & ideo mitti dicitur persona diuina: sed prædestinatus ponit posteriorem respectu prædestinationis in eo, qui prædestinatur; & ideo non est similis ratio.

¶ Ad secundum dicendum, quòd in aliis prædestinatis potest antecessio importari, respectu ipsorũ qui prædestinari dicuntur, quod non est de filio dei, & ideo non est similis ratio.

¶ Ad tertium dicendum, quòd quamuis nõ sit nisi vnum suppositum, tamen est duarum naturarum suppositum, & põt sibi aliquid conuenire respectu vnius naturæ, quod non conuenit sibi absolute, sicut esse creaturam.

An diuina natura debeat dici nata de uirgine.

DISTINCTIO. VIII.

A

POST prædicta inquiri debet: vtrũ de natura diuina cõcedendum sit, quòd de uirgine sit nata, sicut dicitur de uirgine incarnata. Et uidetur utiq; non debere dici nata de uirgine, cũ non sit nata de patre. Quæ enim res non est de patre genita, nõ uidetur de matre nata (ne res aliqua filia-

EXPOSITIO TESXTVS.

ACTVS est sine dubio id quod prius non erat. Hæc locutio est impropria, quia non potest intelligi neq; de natura, quia deus nõ est factus humana natura, neque de persona siue de suppositio, quia illud suppositum semper fuit secundum secundam opinionem. vnde exponenda est. Illud quod prius non erat, ideſt, habens naturã quã, prius nõ habebat. *Q uia deus assumpsit hoẽm.* ideſt, humanam naturam. vt supra dist. 5. glosauit. alias esset contra hanc opinionẽ, quæ dicit, hominem non esse assumptum sed humanam naturã. *Variatur autem.* Ratio variationis est, quia diuina natura prædicatur de Christi persona, non autem humana. *Q uod esse dictum est vtrumque.* Hoc positum est supra in illo capitulo. *Sed hic videntur aduersari. Hi etiam cum dicitur, minor est patre Christus.* Ideo hoc exponit secundum hanc opinionem, quia hæc opinio nõ potest hoc sustinere, cum supra dixit Augu. in 1. lib. quòd spiritus sanctus non est minor seipso, propter columbam in qua visibiliter apparuit. *Hoc firmiter tenens quod deus hominem.* Exponendum est vt supra, vt homo ponatur pro natura humana, sicut ipse docuit supra dist. 5. exponere.

DIVISIO TEXTVS.

POSTQVAM determinauit Magister de his quæ conueniunt deo incarnato, quasi experimentia vnionem. Hic determinat de his, quæ cõueniunt ei consequentia vnionem. Hæc diuiditur in duas partes. In prima determinat de his quæ conueniunt vni naturæ ex vnione ad alteram. In secunda de his quæ conueniunt personæ ratione naturæ assumptæ. 10. dist. ibi. *Solet autem a quibusdam.* Prima diuiditur in duas. In prima determinat quid conueniat diuinæ naturæ. ex vnione ad humanam. In secunda quid conueniat humanæ ex vnione ad diuinam dist. 9. ibi. *Præterea inuestigari.* Prima, diuiditur in duas partes. In prima inquirit vtrum diuina natura debeat dici nata in Christo ex vnione ad humanam. In secunda quomõ Christus dicatur natus ibi. *Q uæri etiam solet.* Circa primum duo facit. Primo mouet quæstionẽ, & soluit. Secundo obiicit in contrarium, & soluit ibi. *Videtur tamen posse probari.*

QVAESTIO PRIMA.

Hic quæruntur quinque.

Primo. Quid sit natiuitas, & quorum proprie est nasci.
Secũdo. Vtrum humana natura in Christo debeat dici nata.
Tertio. Vtrum natura diuina debeat dici nata de virgine.
Quarto. De duplici Christi natiuitate.
Quinto. Vtrum sint in Christo duæ filiationes.

ARTICVLVS I.

Vtrum solummodo in uiuentibus sit natiuitas.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur, quòd nõ solum modo viuentium debeat dici natiuitas (natum enim idem videtur quòd genitum) sed generatio inuenitur in omnibus corporibus a lunari globo inferius, quæ non omnia viuunt. ergo videtur quòd non solum viuẽtium

sit

Universidad de Deusto
Biblioteca

sic natiuitas.

¶ 2 Præt. Idem videt esse oriri, & nasci: sed dicimus ea oriri quæ non viuunt (sicut dicimus quòd Sol oritur, & fons oritur.) ergo natiuitas non solum in viuentibus reperitur.

¶ 3 Præt. Viuere substantiarum solum est: sed nasci siue oriri inueniuntur in accidentibus. (dicimus enim splédorem oriri a Sole, & caloré ab igne ergo nasci nõ solum viuentium est.

¶ 4 Præt. Hoc solũ est ingenitum quod non est natum: sed illa sola dicuntur ingenita quæ semper fuerunt sicut philosophus ponit cœlũ ingenitum, quia secundum eum semper fuit, ergo solum illa non sunt nata. ergo quecunque incipiunt esse dicuntur nasci.

3. de cœlo, & mũdo t. c. 110. & in 2. lib. t. c. 1. 2. & 3

SED CONTRA. Videtur quòd non omnium viuentium sit nasci. Natiuitas enim causat filiationem: sed filiatio non inuenitur in plantis, quæ tamen viuunt. ergo nec natiuitas.

¶ Præt. constat quòd embria viuunt, nec tamen dicuntur nata. ergo non omnium viuentium est natiuitas.

¶ Præt. Sicut inanimata corpora generantur ex causa extrinseca, ita etiam animalia generata per putrefactionem: sed inanima tã non dicuntur proprie nasci ratione prædicta. ergo nec animalia generata ex putrefactione.

¶ Præt. Spũs sanctus procedit a patre vt viuens a viuente: nec tñ nasci dicit. ergo nec omnis processus rei viuentis est natiuitas.

RESPONDEO. Dicendum, quòd cum generatio sit communis omnibus corporibus corruptibilibus, tñ in corporibus animatis est specialis modus generationis, & pp hoc etiam habent specialiter inter alias vires animæ vim generatiuã, in viuentibus. n. primo ex generante deciditur aliquid quod est sufficiens ad generationem quantum ad principium actiuum & passiuum, quãmuis in quibusdam idem generans sit quod vtrumque ministrant, sicut in plantis, quæ non habent sexum distinctum. In quibusdã autem. s. quæ habent sexum distinctum, a mare ministratur principium actiuum, a fœmina principium materiale. & animalia in coitu secundum philosophum sunt quasi vnũ generans sicut dicitur Gene. Erunt duo in carne vna. Et ideo sequitur secundum scilicet, quòd generatio est per modum exitus a generante, quod non est in generatione inanimatorum. Tertium autem est quòd generatum exiens a generante in principio generationis adhæret ei, & est in eo, vel per contactum, vel per consolidationem, sicut dicit philosophus in 5. Meta. vt patet in fructibus qui colligãtur

In 1. lib. de Gene. animal. c. vlti. in fine.

t. c. 5.

plantis, & de embrione qui adhæret fm contactum matrici, & quantum ad tres has conditiones res viua inquantum generatur habet tria nomina sibi propria. fm enim quod principia sufficientia suæ generationi ministrantur a generante dicitur gigni, vel genita est. secũdum aũt q generatur p modum exitus dr oriri, fm aũt quòd generatur vt coniunctum generanti dicitur nasci, sic enim generans, & generatum est quasi res vna: & ideo cum nomen naturæ a nascendo sumatur, illa dicuntur esse per naturam, quorum principium intus est in ipsis. & sic patet quòd nasci proprie dicitur illud quod egreditur a generante coniunctum ei, habens ab ipso principia sufficientia generationi.

AD PRIMVM ergo dicẽdum, q genitũ fm q est idem q natũ non dr a generando: sed a gignẽdo. vnde quamuis inanimata proprie dicantur generata, non tamen proprie dnr genita neq; nata.

¶ Ad secundum dicendum, q Sol & aqua fontis dr per similitudinem oriri, inquantum. s. egreditur de occulto in manifestum.

¶ Ad tertium dicendũ, q similiter accidentia inquantũ sunt virtute in principiis essentialibus causantur per modum exitus, & ideo dicuntur oriri per similitudinem, & possunt etiam dici nasci, inquantum adhærent subiecto quod est causa ipsorum.

¶ Ad quartum dicendum, quòd sicut dicit Dama. ingenitum per duplex n, scriptum, est idem quòd increatum siue æternum, & sic accipit philosophus, ingenitum autem per vnum n, scriptum, idem est quòd non generatum, & sic hic loquimur.

De fide lib. 1. cap. 9. circa mediũ.

¶ Ad quintum dicendum, quòd ad filiationem requiritur plus q̃ ad natiuitatem, vel ortum, scilicet, vt quod exit per generationem a generante sit completum in specie generantis: & ideo fructus arborum, & ouã animum, & capilli, & huiusmodi non habẽt rationem filiationis, quãmuis dicantur nasci.

¶ Ad sextum dicendum, quòd genitum exit a generante dupliciter. Vnomodo fm quòd procedit in esse distinctum a generante, clausum tñ infra terminos generantis, & hoc proprie dicitur conceptio. Alio modo fm quòd procedit in esse distinctum, & manifestũ, & quia res nominatur fm id quod apparet: ideo ille modus exeundi facit natiuitatem secundũ cõem vsum loquendi, quãmuis etiam primus, aliquo modo faciat natiuitatem, secundum q dicitur duplex natiuitas. s. in vtero, & ex vtero, & quia in plãtis simul aliquid procedit in esse distinctum, & manifestum: ideo nõ proprie in eis est cõceptio sed natiuitas: & ideo etiam verbum secundum quòd distinguitur in intellectu dicitur concipi, secundum autem q extra pronunciatur, potest dici per similitudinem nasci.

F

¶ Ad septimum dicendum, quòd in ariã lib. generatis ex putrefactione virt. Solis, & aliorum corpotum cœlestium suppletvicem virtutis formatiuæ, quæ est in semine in generatione eorum quę ex semine nascuntur, & quia huiusmodi virtutes corporum cœlestium sunt per oia inferiora corpora diffusæ: ideo dicit philosophus in 17. lib. de generat. animalium. c. 10. quòd oĩa plãta sunt virtutibus aiæ: & ideo sicut aialia quæ generantur ex semine se habent ad fœminã, ita ista se habent ad terram quæ sine semine generantur, & sicut illa se hñt ad pfem, ita ista se hñt ad corpa cœlestia. pp qđ dixit quidã philosophus q sol est pr plãtas, terra vero mr. vn patet q huiusmodi, q sine semine generantur siue sint plantæ, siue aialia proprie dr nasci, oriri, & gigni.

G

In 1. de partib. animalium c. 2.

¶ Ad octauum dicendum, quòd quamuis spũs sctũs procedat viens ex viuente, non tñ hoc conuenit ei fm rõnem sue processionis (procedit. n. vt amor) amor aũt cõsideratus in genere inquantum amor, non hẽt q sit res viua: sed opatio, vel passio rei viuentis, habet tñ quòd sit res viua, & subsistens inquantum est amor diuinus: & ideo non dicitur nasci. vt in 1. lib. dist. 13. dictum est.

U

q. 1. arti. 3. ad 3.

ARTICVLVS II.

b *Vtrum humana natura sit nata in Christo.*

d. 6. q. 1. ar. 1. o. ὑπόστασις

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur, quòd humana natura sit nata in Christo. sicut enim supra dictum est. illa de persona, vel supposito, & nõ de natura dnr quæ p se existenti sũ cõueniunt: sicut ypostasis res naturæ, & hmõi: sed nasci nõ est solum p se existũ, cũ sit partiũ, supra. n. dist. 4. habitũ est q capil. nascit. ergo nasci nõ solũ ẽ psonæ, vel suppositi: sed ẽt naturæ.

In expõtione tex.

¶ 2 Præt. In qã est per se intentum a natura generante veriſſime dicitur nasci: sed natura quamuis generet hunc hoiem, intendit tamen hominem generare. vt dicit Auic. homo aũt naturã cõem significat. ergo naturæ humanæ maxime conuenit nasci.

¶ 3 Præt. Secundum philosophum. 2. Phisicorum idem specie est quod generat, & quod generatur: sed naturæ est generare. ergo ipsius est etiam generari siue nasci.

t. c. 70.

¶ 4 Præt. Christus non dicitur natus de virgine, nisi secundum hoc, quod de virgine accepit: sed non accepit nisi humanam naturam. ergo humana natura dicitur nasci de virgine.

¶ 5 Præt. oẽ q cœpit esse ex aliqua materia, dicitur generari: sed humana natura in Christo cœpit esse ex aliqua materia. ergo humana natura in Christo dicitur nasci.

SED CONTRA. Est quod dicit Dama. quòd nasci est tantum ypostasis. ergo non est naturæ.

¶ Præt. Sicut se habet diuina natura Christi ad æternam eius generationem, ita & humana natura ad temporalem: sed natura diuina nõ est nata æterna generatione. ergo nec humana tẽporali.

RESPONDEO. Dicendum, quòd nasci fieri quoddam est. nihil aũt sit nisi, vt sit. vnde fm q alicui conuenit esse ita & conuenit ei fieri: esse autem proprie subsistẽtis est. vnde dicitur proprie nasci, & fieri, forma aut, & natura dicitur esse ex consequenti. nõ enim subsistit: sed inquantum in ea suppositum subsistit esse dicitur, vnde & ex consequenti cõuenit ei fieri, vel nasci, non quasi ipsa nascatur: sed quia p generationẽ accipitur, accidẽtia aũt nõ dicuntur esse nisi p accidens. vnde, & p accidens fieri dicuntur.

AD PRIMVM. ergo dicẽdum, quòd est duplex pars. est enim pars substantiæ fm quantitatem. & hoc, vel subsistit in potentia (vt in continuis) vel in actu (vt in his quę per tactum inguntur) vnde tales partes pñt dici fieri, vel nasci, & præcipue qñ adduntur toti præexistẽti, secus aũt esset si generarẽtur generatione totius, quia tunc totum diceretur fieri, & non ipsa, sunt etiam partes substãtiæ in quas diuiditur totum fm rationem: sicut materia, & forma, & huiusmodi, cum non subsistãt neq; in actu neque in potentia, non dicuntur per se fieri, nisi forte forma sit subsistens, sicut est anima quæ dicitur fieri per creationem præter factionem qua fit cõpositum per generationem. natura autem humana

quãmuis vnum illorum ab altero secundum rem non differat, & ratione ypostasis dicitur filius incarnatus, in quantum sibi carnẽ sociauit in vnitate personæ.

¶ Ad quartum dicendum, quòd fortitudo dicitur infirmata, id est, infirmitatem assumpsisse: & ideo impropria est locutio: nec ad consequentiam trahenda.

ARTICVLVS IIII.

Vtrũ ponendæ sint duæ natiuitates, Christi uel una.

d

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur quòd non sint ponendæ duæ Christi natiuitates.

3. q. 35. 2. cap. 2. prope princ.

Q. 1. art. 3. o.

nõ enim natura intendit naturam producere nisi in supposito: & ideo non intẽdit generare humanitate sed hominẽ.

¶ Ad tertium dicendum, quòd sicut esse suppositi est: ita & agere: & ideo sicut naturæ est generare: non quasi ipsa generet: sed quia virtute eius fit generatio, ita non est ipsius generari; quasi ipsa generetur: sed quia per generationem accipitur.

¶ Ad quartum dicendũ, q sicut Christus dicitur homo ratione humanæ naturæ, & tamen humana natura non est homo, ita etiam dicitur nasci ratione humanæ naturæ, quã accepit a virgine: & tñ ipsa humana natura nõ generat, sic. n. dicit Dio. † 2. ca. de di. no. nõ oportet q eodẽ modo causã & causatũ recipiant pdicationem alicuius generis vel speciei: sicut calor est quo aliquis dicitur calidus: & tamen ipse non est calidus sed calor.

¶ Ad quintũ dicendũ, quòd cũ esse nõ sit naturæ sed suppositi humana natura proprie nõ coepit esse: sed Christus cœpit esse in humana natura: & sic per consequens natura cœpit esse.

ARTICVLVS. III.

c *Vtrum diuina natura in Christo nata sit de Virgine.*

Q. 2. art. 2. ad 4.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur q natura diuina in Christo sit nata de Virgine. filius enim dei non dicitur natus de virgine nisi inquantum est incarnatus, sed natura diuina dicitur incarnata, vt supra dist. 5. dictum est, ergo ipsa debet dici nata de virgine.

¶ 2 Præt. Quicquid in recto prædicatur de Petro, dicitur nasci ipso nato, sequitur enim: Petrus est natus. ergo homo. ergo animal. ergo substantia: sed natura diuina in recto prædicatur de filio dei. ergo cum filius dei sit natus de virgine, etiam diuina natura debet dici nata de virgine.

¶ 3 Præt. In filio dei non est accipere nisi essentiam & proprietatem: sed absurdum esset dicere, q ratione proprietatis tantum dicatur natus de virgine: quia proprietas illa relatio est fm quã ad patrem qui generat sine matre refertur. ergo est natus ratione diuinæ naturę: & sic idem quod prius.

Hom. 2. supra Missus est.

¶ 4 Præt. Bernar. dicit q in incarnatione est fortitudo infirmata: sed infirmari magis est remotum a natura diuina quam nasci. ergo etiam potest dici nasci.

Q. 2. arti. 3. ad 2. & 3.

SED CONTRA natura diuina magis conuenit cum generatione Christi ętterna, quàm cum temporali, sed ipsa non est nata de generatione ætterna. vt in 1. lib. dist. 5. dictum est. ergo multo minus est nata generatione temporali.

¶ Præt. Humana natura non proprie dicitur nasci generatione humana. ergo multo minus natura diuina.

RESPONDEO dicendũ, quòd natura humana quãmuis nõ dicatur proprie nasci in Christo de virgine, eo q nasci non est natura, sed ypostasis, tñ consequẽter ad generationẽ se habet, quia est p generationẽ accepta: diuina aũt natura nõ est a Christo p tẽporalẽ generationẽ accepta. vñ nullo mõ debet dici nata de virgine, nec p se, nec p consequens, si natura proprie accipiat fm q pro essentia supponit: tñ quia aliquãdo proprie trahitur ad supponendũ pro psona, sicut in. 5. dist. primi dictũ est, ideo etiam aliquando inuenitur q natura diuina sit nata, sicut patet in litera. vnde exponendum est sicut Magister exponit.

Q. 1. art. 2. ad 4.

AD PRIMVM ergo dicendũ, q filius dei vniuit sibi humanã naturã & in se, quia vnio terminata est ad psonã. nõ aũt ita est de diuina natura, vt patet ex dictis supra, vnde nõ est simile.

Dist. 1. q. 2. art. 1. circa finem & in 5. dist. q. 2. artic. 2. in fine corp.

¶ Ad secundum dicendum, q natura diuina non habet in quã tum est natura quòd prædicetur in recto de persona filii dei, sed ratione simplicitatis diuinæ, quæ non permittit aliquam realẽ differentiam in ipso: sed differentia est in modo significandi qui facit, quòd aliquid de persona dicatur quòd de natura dici non potest.

¶ Ad tertium dicendum, quòd in filio dei, non solum est accipere naturam & proprietatem, sed etiam ypostasim, siue personam

FACULTAD DE TEOLOGIA Univ. de Deusto BILBAO

Universidad de Deusto
Biblioteca

in his quæ aguntur in tempore non est alia mẽsura nisi tempus, & hoc non est aliud, & aliud, nisi quando discontinuatur: ideo bis dicitur factum esse, quando aliquid cum interruptione factũ est: æternitas autem & tempus sunt diuersæ mensuræ, secundum diuersam naturam, & non per discontinuationem. vnde quod sic in æternitate & tpe potest dici bis factũ esse, quãuis id quod æternũ est, non interrumpatur nec cesset.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd quãuis humana natura adueniat filio dei post esse completum: tñ filius dei totus subsistit in vtraque natura: non autẽ ita est de toto homine ad capillũ. & ideo rõ nõ procedit. Lib. 3. c. 7. circa med.

¶ Ad secundum dicendum, quòd ratio illa procedit de his quæ aguntur in tempore. Et similiter ad tertium: & ideo non sunt ad propositum.

ARTICVLVS V.

Vtrum in Christo sint duæ filiationes.

3. q. 35. 5. quod 1. 2. q. 4.

AD QVINTVM sic proceditur. Videtur, quòd in Christo sint duæ filiationes. Multiplicata enim causa multiplicatur effectus; sed natiuitas est causa filiationis. ergo cum in Christo sint duæ natiuitates erunt in ipso duæ filiationes.

¶ 2 Præt. Relatiua sunt quorum esse est ad aliud sẽ habere: sed esse filiationis æternæ non est ad matrem Christi se habere. ergo per eam non refertur ad matrem: sed aliqua filiatione refertur ad matrem. ergo in Christo sunt duæ filiationes.

¶ 3 Præt. Relatiua posita se ponunt, & interempta, se interimunt: sed maternitate interempta a virgine non interimitur filiatio æterna. ergo oportet ponere aliam filiationem quæ ponatur posita maternitate, & interimatur ea remota.

¶ 4 Præt. Motus diuersificatur per terminos: sed sicut motus habet speciem a terminis, ita relatio. ergo cum Christus sit filius patris, & matris, oportet quòd alia filiatione ad vtrumque referatur. 5. c. 20.

¶ 5 Præt. Philosopus in 5. Meta. probat, quòd scientia non refertur ad scientem, quia cum referatur ad scibile, & hoc sit suum esse inquãtum ad aliquid est; oporteret si diceretur ad scientem, quòd haberet duplex esse. si ergo filiatione refertur Christus ad patrem & matrem; oportet quòd sint duæ filiationes ſm esse. Dist. 1.

¶ 6 Præt. Sicut supra magister dixit, Pater posset carnem assumere: sed si de virgine carnem assumpsisset filius virginis diceretur: non autem referretur ad virginem filiatione æterna, quia eam non habet. ergo filiatione temporali. ergo eadem ratione oportet in Christo ponere filiationem temporalem.

SED CONTRA. Filiatio est proprietas personalis: sed in Christo est tantum vna persona. ergo tantum vna filiatio.

¶ Præt. Sicut Christus est filius patris, & matris; ita quilibet alius homo: sed non alia filiatione refertur homo ad patrem & matrem. ergo nec in Christo sunt duæ filiationes.

¶ Præt. Duo accidentia eiusdem rationis, non possunt esse in eodem subiecto. vnde eadem paternitate homo refertur ad multos filios: sed suppositum filiationis in Christo est vnum tantum. ergo in eo non possunt esse plures filiationes: sed vna tñ.

¶ Præt. Quodlibet continuum est maius omnibus suis partibus: sed in quolibet continuo sunt infinitæ partes in potentia. ergo ad hoc, quòd aliquid referatur ad diuersas per diuersas relationes, oportet quòd sint infinitæ relationes in aliquo continuo, quod est inconueniens, & iterum quòd in quolibet continuo sint tot æqualitates quot rebus æquale est.

Dist. 26. q. 2. arti. 2. ad tertium.

RESPONDEO. Dicendum, quòd sicut in 1. lib. dictum est, relatio nõ habet ex hoc quòd ad alterum dicitur, quòd sit aliquid in rerum natura: sed hoc habet ex eo, quòd relationem causat, quod est in re quæ ad alterũ dicitur, & quia ex eo res habet vnitatem & multitudinem, ex quo habet esse: ideo secundum, id in quo relatio fundatur iudicandum de ea est, vtrum sit secundum rem vna vel plures. Sunt ergo quædam relationes quæ fundantur super quantitatem: sicut æqualitas quæ fundatur super vnũ in quantitate: & cum vnitas quantitatis non sit nisi vna in re vna, inde est q̃ per vnam æqualitatem est res æqualis oibus quibus dicitur æqualis, aliæ vero relationes fundantur super actionem & passionem, & in istis considerandum est, quòd vna passio respondet duabus actionibus, quando neutrum agens sufficit per se ad actionem complendam: sicut est in eo, qui vna natiuitate nascitur ex patre & matre. vnde in patre & matre sunt duæ relationes secundum rem, sicut & duæ actiones: sed in nato est vna relatio secundum rem, secundum quam refertur ad patrem & ad matrem: sicut & passio vna. Item cõsiderandum est, quòd quædam relationes, non innascuntur ex actionibus, secundũ quod sunt in actu: sed magis, secundum quod fuerũt. sicut aliquis dicitur pater, postquam ex actione est effectus consecutus, & tales relationes fundantur super id, quod in agente ex actione relinquitur, siue sit dispositio, siue habitus, siue aliquod ius, aut potestas, vel quicquid aliud est hmõi: sed quia hoc, quod relinquitur ex actionibus vnius speciei non potest esse nisi vnum; inde est, quòd tales relationes etiam, secundum rem non multiplicantur secundum diuersas actiones: sed magis sunt vnum, secundum id quod ex actione relinquitur, & propter hoc non sunt diuersæ relationes secundum rem in patre vno, qui generat plures filios, nec in magistro vno, qui docet plures discipulos. Si autem sint plures actiones secundum speciem, causant etiam plures relationes specie differentes. vnde cum Christus non per vnam generationem passiuam se habeat ad generationem actiuam patris, & ad generationem actiuam matris: sed per aliam, & aliam, & hæ duæ generationes non sunt vnius generis, nedum vnius speciei, nihil (vt videtur) impediret: quin in Christo possent esse duæ filiationes secundum rem differentes; nisi immediatum subiectum filiationis esset suppositum, quod quidem, secundum secundam opinionem non est, nisi suppositum æternum in Christo, & quia ex nullo temporali aduenit rei æternæ aliqua realis relatio: sed rationis tantum: ideo filiatio quæ consequitur Christum ex generatione temporali non est realis: sed rationis tantum; & tamen realiter filius est: sicut & deus realiter dominus ex hoc est, quòd creatura realiter refertur ad ipsum. Vnde concedo, quòd in Christo non est nisi vna filiatio realis, qua refertur ad patrem, & respectus quidam rationis quo refertur ad matrem: tamen prima opinio quæ ponit duo supposita posset ponere duas filiationes: nec tamen poneret duos filios masculine: sed duo filia neutraliter, si latine diceretur.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd natiuitas temporalis siue generatio passiua Christi est quædam relatio, quæ secundum rem fundatur in humana natura, & ex hoc nominatur natus, sicut & homo: sed subiectum filiationis non potest esse natura, cũ sit eius quod habet complementum speciei, vt supra dictum est: & ideo duæ natiuitates causant duas filiationes: sed vnam tantum secundum rem, & aliam secundum rationem. Dist. 1. art. 1. ad quintum, & art. 5. 0.

¶ Ad secundum dicendum, quòd philosophus non accepit esse, secundum quod dicitur actus entis: sic enim relatio non habet esse ex eo ad quod dicitur: sed ex subiecto sicut omnia alia accidentia: sed accipit esse pro quidditate, vel ratione, quam signat diffinitio: ratio autem relationis est ex respectu ad alterum, vnde ex hoc, quòd filius dei refertur ad matrem, non oportet quòd habeat aliam filiationem ſm rem: sed aliũ respectũ relationis. In prædi. ad aliquid,

¶ Ad tertium dicendum, quòd maternitas posita ponit alium respectum in Christo, & remota remouet illum respectum: sed non oportet quòd ponat aliam filiationem realem.

¶ Ad quartum dicendum, quòd omnis motus est aliquid secundum rem: non autem omnis relatio. ergo quamuis ex terminis multiplicentur respectus relationis: non tamen oportet q̃ multiplicentur relationes secundum rem, sicut motus multiplicantur secundum rem ex diuersitate terminorum.

¶ Ad quintum dicendum, quòd respectus scientiæ ad scientem, & ad scibile, non est unius rationis: sed respectus eius ad scientẽ inest ei ex hoc, quòd est accidens: respectus autem eius ad scibile inest ei, ex hoc, quòd est scientia. vnde si referretur inquantũ est scientia, ad vtrumque, oporteret quòd essent respectus diuersi secundum speciem: sed respectus filii ad patrem & ad matrem est ad terminos vnius rationis. vnde non oportet quòd sit diuersa relatio secundum speciem, neque secundum rem.

¶ Ad sextũ dicẽdũ, q̃ si pater carnẽ assumpsisset de virgine esset filius virginis, non quidẽ per aliã realẽ filiationem, cuius suppositũ æternum subiectũ esset: sed per respectum rationis tantum.

Expositio

EXPOSITIO TEXTVS.

HOC est *enim nasci de virgine*. ſ. hominem assumere. Verum est, si humana natura dicatur homo: & si assumere, dicatur ad se sumere, vel in se: quod diuinę naturæ non conuenit.

DIVISIO TEXTVS.

POstquàm magister determinauit qd conueniat naturę diuinæ ex vnione ad humanam: hic determinat quid conueniat humanæ ex vnione ad diuinam, quòd scilicet adoratur adoratione latriæ. Diuiditur autem hæc pars in duas partes. In prima mouet quæstionem. In secunda determinat eam ibi *Ideo quibusdam*. Et hæc diuiditur in duas partes ſm quòd duas opiniones ponit. secunda incipit ibi *Aliis placet*. Et hæc diuiditur in tres. In primo ponit solutionem. In secunda respondet ad obiectionem factam in contrariam ibi *Nec contra hoc facit*. In tertia cõfirmat solutionem ibi. *De hoc Ioannes ita ait*. Hic est duplex quæstio. Primo enim quæritur de latria, secundo de dulia.

DISTINCTIO. IX.

De adoratione humanitatis Christi. An eadem sit adoratio humanitati & diuinitati exhibenda.

A

RETEREA, Inuestigari oportet, vtrum caro Christi & anima, vna eadẽq; B cum verbo debeãt adoratione ado

QVAESTIO PRIMA.

A

Circa primum quæruntur tria.

Primo. Quid sit latria.
Secũdo. Cui debetur. Et habito quòd soli deo: quæritur.
Tertio. Qualiter sit ei exhibenda.

ARTICVLVS I.

Vtrum latria sit virtus, vel donum.

22. q. 81. 2.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quòd d latria nõ sit virtus. Omnis enim virtus in libera voluntate consistit: sed seruitus libertati opponitur cum ergo latria sit seruitus, vt dicitur in littera, videtur quòd non sit virtus.

¶ 2 Præt. Omnis virtus consistit principaliter in actu voluntatis. sed latria consistit in actu exteriori. ſ. in exhibitione sacrificiorum: ergo videtur quòd non sit virtus. D

¶ 2 Præt. Ad latriam pertinet reuerentiam deo exhibere. hoc aũt ad donũ timoris pertinet. ergo latria est donũ, & nõ virtus.

¶ Præt. Latria dicitur alio nomine pietas. vt habetur ex littera, sed pietas est donum. ergo latria non est virtus, sed donum.

In. 1. ethicorũ. c. 16. Cap. 1.

SED CONTRA. Laudabile secundum philosophum, est proprium virtutis: sed actus latriæ est maxime laudabilis. ergo latria est virtus.

¶ Præt. Omnis actus qui cadit in præcepto legis est actus virtutis, quia intentio legislatoris est inducere hominem ad virtutẽ, vt dr. 2. Ethic. sed actus latrię præcipitur per primum mandatũ. ergo latriæ est virtus.

VLTERIVS. Videtur quòd sit virtus generalis. Aug. enim dicit. x. de ci. dei, Verum sacrificium est omne opus quod geritur: vt sanctæ societate deo iungamur, sed huiusmodi est oẽ opus virtutis. ergo oẽ opus virtutis. est verum sacrificium: sed sacrificiũ: deo offerre proprie pertinet ad latriam. ergo ad ipsam pertinent omnes actus virturum: & sic ipsa est virtus generalis. c. 6. 22. su. q. 61. 4. II E

¶ 2 Præt. Per omne opus virtutis deo seruit. Luc. 17. Sic & vos cũ feceritis omnia quæ præcepta sunt vobis dicite, serui inutiles sumus: sed latria est seruitus deo debita. ergo omne opus virtutũ pertinet ad latriã, & sic idem quod prius. Luc. 17.

¶ 3 Præt. Quicunq; facit aliquid ad gloriam alicuius exhibet ei reuerentiã, sed apostolus prima Corin. 10. docet omnia in gloriam dei facere. ergo per omnia opera virtutis rectè facta exhibetur deo reuerentia, sed reuerentiam deo exhibere pertinet ad latriam: ergo ipsa est virtus generalis.

SED CONTRA. Virtus generalis non præcipitur speciali legis præcepto. sed tota lege, sicut patet de iustitia legali, sed latria præcipitur speciali præcepto. ſ. per primum primæ tabulæ: ergo est virtus specialis.

¶ Præt. Vitio speciali opponitur virtus specialis. vnde philosophus. 5. ethi. probat iustitiã esse specialem virtutem propter hoc quòd ei opponitur auaritia: quæ est speciale vitium. sed latriæ opponit speciale vitium. ſ. idolatria: ergo est specialis virtus. A cap. 4.

VLTERIVS. Videtur quòd sit virtus theologica. † Augusti. dicit in enchiri. Si quæratur quomodo colitur deus: respondetur, fide, spe, & charitate. sed latria dicit cultus dei. vt ex littera habetur ergo latria est fides spes & charitas, quæ sunt virtutes theologicæ. III

¶ Præt. Virtus theologica est quæ habet deũ pro obiecto sicut fides qua credit deus. & sic de aliis, sed latria habet deũ pro obiecto: quia ei colitur. ergo latria é virtus theologica. cap. 1.

¶ 2 Præt. Ois virtus cardinalis tenet medium inter superfluum & diminutum, sed latria non est hmõi; quia deus non potest nimis coli, ergo latria non est virtus cardinalis: sed theologica.

SED CONTRA. Nulla virtus theologica habet actum exteriorem: sed latriæ actus est sacrificium offerre qui est actus exterior. ergo non est virtus theologica. In. 5. Eth. cap. 5.

VLTERIVS, Quæritur ad quam virtutum cardinalium reducatur. & videtur, quod non ad iusticiam de qua magis videtur. Iustitia enim secũdum quòd est specialis virtus vna de quatuor cardinalibus consistit secũdum philosophum, in communicatione actiuæ vitæ. sed in præsenti vita non est nobis communicatio cum deo. vnde dr Dan. cap. 10. Exceptis diis, quorũ non est cum hominibus conuersatio. ergo nõ potest nobis esse iustitia ad deũ: sed latriam deo exhibemus: ergo non potest esse species iustitiæ. C IIII

¶ 2 Præt. Secundum philosophum. 5. ethi. Non est iustitia proprie dicta inter dominum & seruum sicut nec alicuius ad se, quia seruus quod est & quod habet domini est. similiter nec patris ad filium, qui est quasi pars eius, sed nos habemus nos ad deum sicut serui ad dominum: & filii ad patrem. ergo non est iustitia nostri ad deum: & ita latria non est pars iustitiæ. cap. 6.

¶ 3 Præt. Iustitia proprie in æqualitate consistit: sicut dicit philosophus. 5. ethicorum. sed non est possibile nos æquari deo secundum opus nostrum: ergo non potest esse iustitia nostri ad deũ & sic idem quod prius.

SED CONTRA. Tullius in rhetorica ponit religionem speciẽ iustitiæ: sed religio secundum quod ipse accipit est idem quod latria, quia religio, secundum eum, est quę superiori cuidam naturæ (quam diuinam vocant) cultum eçtimoniamq; affert, ergo latria est species iustitiæ. Ad Herenn. lib. 3. de inuen. lib. 2. D

¶ Præ. Reddere debitũ actus est iustitiæ: sed latria est cultus deo debitus. vnde exhibet deo quod ei debetur: ergo latria est pars iustitiæ.

RESPON. Dicendum ad primam quæstionem: quòd quando aliquid commune in multis inuenitur fi in aliquo eorum secundum specialem modum inueniatur: habet etiam nomen speciale, sicut nasus curuus dicitur simus. Similiter cum obsequium diuersis possit exhiberi speciali quodam & supremo modo deo debetur, quia in eo est suprema ratio maiestatis & dominii, & ideo seruitium vel obsequium quod ei debetur: speciali nomine nominatur & dicitur latria. Hoc autem nomen tripliciter sumitur. quandoque enim pro eo quod deo in obsequium exhibetur, sicut sacrificium, genuflectiones & huiusmodi, qõq; autem pro ipsa exhibitione: quandoquè vero pro habitu quo exhibetur obsequium. Et primo modo latria non est virtus: sed materia virtutis, secundo modo est actus virtutis. tertio modo est virtus, & nominatur hæc virtus quatuor nominibus: dicitur enim pietas quãtum ad effectum deuotionis: quod primum occurrit. Dicitur etiam theosebia idest diuinus cultus: vel eusebia idest bonus cultus quantum ad intentionem attentam. Illud enim coli dicitur cui studiose intenditur, sicut ager vel animus vel quicquid aliud. Dicitur etiam latria: idest seruitus quantũ ad opera quæ exhibentur in recognitionem dominii, quod deo competit ex iure creationis, dicitur etiam religio quantum ad determinationem operum ad quæ homo se obligando in cultum dei determinat: quibus tamen nominibus vna & eadem virtus nominatur secundum diuersa quæ ad ipsam concurrunt. Θεοσέβεια εὐσέβεια λατρία

¶ Ad primum ergo dicendum, quòd secundum philosophum in principio meta. Liber est qui sui causa est. vnde seruus dicitur qui causa alterius é: & seruitio quod causa alterius agit. Sed alterius causa agi est dupliciter: vel sicut finis, sicut seruus nõ luctat 3. ca. lect. 3.

Universidad de Deusto
Biblioteca

sibi. Sed domino, vel sicut mouentis, sicut seruus non propria motu, sed motus, sicut instrumentum domini operatur, seruitus ergo quantum ad hoc secundum tollit libertatem voluntatis, & per consequens virtutem, sed quātum ad primum non, quia homo potest propter alterum operari: quod ibi debet etiā propriā voluntate, & secundum hoc latria dicitur seruitus.

¶ Ad secundū dicēdū: q̄ quāuis virtus habeat q̄ sit virt⁹ ex actu interiori, scilicet ex electione, tñ q̄ sit determinata virtus habet ex actu exteriori, quia nostra electio determinatur per actum exteriorem, qui elicitur fm quē attingit virtus propriū obiectum vel materiā, ex quo specificatur act⁹ vel habitus: & ideo virtutes quædā habent actus exteriores non solum interiores: sicut patet de fortitudine & iustitia.

¶ Ad tertiū dicendū, q̄ reuereri inquātum huiusmodi est act⁹ timoris: sed exhiberi reuerentiā inquantum est deo debitum, est ꝓprie latriæ. vñ non sequitur idē esse latria & timoris donū, sicut etiā pugnare viriliter ē actus fortitudinis inquātū huiusmodi, sed pugnare in acie regis inquantum miles, hoc debet ei propter fœdum, quod tenet ab eo: & est actus iustitiæ.

¶ Ad quartū dicendū: q̄ pietas inquantum est donum, consistit in quadam benivolentia supra modum humanū ad omnes, sed pietas secundum quòd hic accipitur, consistit in quadam deuotione ad deum cui latria exhibetur: & hoc infra in tractatu de donis melius patebit.

Dist. 3. q. 1. artic. 1. 3. 0. & q. 3. arti. 2. cap. 11.

Ad secvndam quæstionē dicendū, quòd aliqua virtus dicitur generalis quatuor modis. vno modo quia prædicatur de qualibet virtute, sicut iustitia legalis quæ cōuertitur cū virtute, & est idē subiecto ratione differens, vt dicit philosophus † 5. Eth. & sic dicitur generalis quantū ad suam essentiam. Secundo modo dicit generalis, inquantum ab ea dependent aliæ virtutes participātes eius actum, & hoc modo prudentia generalis dicitur, quia ex ea omnes aliæ virtutes morales rectitudinem electionis participant, & sicut actus eius imiscetur actibus omnium aliarum virtutum. nihilominus ipsa in se est specialis, secundū q̄ habet specialem rationem obiecti, scilicet eligibile ad opus. Tertio modo dicit generalis, inquantū operatur circa actus omniū virtutū, ita q̄ oēs cedunt ei pro materia, sicut magnanimitas, quæ operatur magna in omnibus virtutibus, vt dicitur † 4. Ethic. & tamē in se specialis virtus est, quia rationē specialē obiecti in omnibus attendit, scilicet dignum magno honore. Quarto, dicitur aliqua virtus generalis inquantum ad eam concurrunt diuersę virtutes, quia scilicet actus eius prę exigit actus multarum virtutū, sicut etiam ad magnanimitatem præexiguntur aliæ virtutes, q̄a nullus potest dignificare magnis nisi virtuosus sit. Prima ergo generalis, est quasi vniuersalis. Secūda, quasi causæ dātis ēe. Tertia, quasi mouentis per imperium. Quarta, quasi totius integralis comprehendentis multa. Sic ergo dicendum est, quòd latria in se considerata est specialis virtus, quia habet specialem rationem obiecti, & actus, scilicet vt exhibeatur aliquid deo in recognitionē seruitutis, sicut feudatarius aliquid reddit dño suo, recognitione dñii. vnde actum & obiectum habet formaliter vnū & specialem quantum ad prædictam rationem: quāuis materialiter sint multi actus & multa obiecta. Potest autem dici generalis quātum ad duos vltimos modos. Potest enim vti actibus aliarum virtutum materialiter sub prædicta ratione propriī obiecti, & iterum ad actum eius præexiguntur multæ virtutes aliæ, sicut fides, quæ ostendit cui exhibenda sit latria: & charitas quæ afficit ad eum cui exhibenda est: & sic possunt multæ aliæ cōcurrere. Quāuis autem vtatur materialiter actibus aliarum virtutū sub ratione proprii actus, tamen vtitur q̄busdā actibus qui non sunt proprie alicuius alterius virtutis elicitiur, sicut offerre sacrificia: facere prostrationes, & huiusmodi, nisi forte sicut imperantur a charitate & ostenduntur a fide, non autem eliciuntur: & isti videntur proprie actus esse latriæ.

cap. 8.

Ad primvm ergo dicēdū, q̄ offerre sacrificia est tm̄ de illis quæ pertinēt ad latriā elicitiue. vnde hoc quod dicitur, oē opus quo deo iungimur esse sacrificium, est metaphorice dictum inquātum deum placabilem reddit, ad quod sacrificium offertur.

¶ Ad secundum dicendum, quod aliud est deo seruire & aliud exhibere aliquid in recognitionem seruitutis. primum enim omnis virtutis cōmune est. Secundum autem proprium est latriæ, vñ latria includit seruitiū in ratione sui obiecti: & propter hoc per se inest ei, & a seruiendo nominatur: aliis autem virtutibus accidit & non pertinet ad proprias rationes ipsarum.

¶ Ad tertiū dicendū, quòd fm quòd actus aliarum virtutū in gloriā dei fiūt: sic materialiter assumunē a latria, vt dictum est.

Ad tertiam qōnē dicendū, quòd virtutes theologicę, dicūtur proprie illæ q̄ habēt deū pro obiecto & fine, vñ nulla virt⁹ theologica habet actū circa rē creatā ꝓprie loquēdo, charitas. n. nihil in hoīe diligit nisi deū: obiectū aūt circa qd agit latria ē id, quod reddit deo in recognitionē seruitutis, quod nō est deus: vnde nō est virt⁹ theologica, sed ad cardinales reducitur.

in corp.

Ad primvm ergo dicendū, quòd deus dicit coli fide, spe, & charitate, nō quasi cultus eliciatur his virtutibus, sed quia dictæ virtutes ordinant ad cultū, vel etiā quia actus dictarum virtutū materialiter concedunt in cultum modo prædicto.

Ad fm dicendū, quòd cū dicitur: colo, vel adoro deū, quāuis actus videat transire in deum sicut in obiectū, transit tn̄ in rem aliā sicut in obiectum, & in deum sicut in finē, quia colere deū est aliquid exhibere deo in protestationem seruitutis.

In cor. 2. q

¶ Ad tertiū dicendū, quòd supfluū & diminutum, inter q̄ mediat virtus moralis, nō attenditur fm quātitatē absolutā, sed in cōparatione ad rationem rectam. ut. s. hoc aliquid, fm quòd debet, quantū ad omnes circunstantias. Vñ contingit quòd quantū ad aliquā circunstantiam, virtus aliquā ponit in maximo, sicut magnanimitas quæ est circa maximos honores: & magnificētia quæ est circa maximos sumptus, vnde & in latria supfluum est non quòd deus colatur nimis, sed quantum ad has circunstantias exhibere cultum latriæ, cui non debet cultus exhiberi: & sic est idolatria, vel quando non debet, & sic est superstitio, quæ est religio supra modum obseruata.

In 5. Ethi. cap. 5.

Ad qvartam quæstionem dicendū, quòd fm philosophū iustitia, fm quòd est specialis virtus, cōsistit in bonis quib⁹ homines sibi inuicem coīcat in vita ista, sicut sunt pecunia, honores, & huiusmodi, fm q̄ vnus alteri huiusmodi communicāre potest, in quibus iudex secundū legem æqualitatem cōstituit vt vnusquisque habeat quod sibi debetur nō plus nec minus. & in hac æqualitate cōsistit iustitia. vñ iustitia sic accepta, vt ipse dicit, non est nisi in illis qui nati sunt regulari eadē lege, & sub eodē principe esse, & æqualiter principari. Vnde fm ipsum talis iustitia nō est domini ad seruum nec patris ad filium: quia seruus & filius res eorum sunt, vñ non est ad eos iustitia sicut nec ad seipsum: tamen est ibi quidam modus iustitiæ, fm quòd dominus reddit seruo quod sibi debetur vel econuerso: quod appellatur iustum dominatum, & hoc modo se hēt ad iustitiam latria, quia cōsistit in hoc, quod reddit deo quod sibi debetur. vnde reducuntur ad iustitiam non quasi species ad genus, sed sicut virtus annexa ad principalem, quæ participat modum principalis. Et per hoc patet responsio ad duo prima, quæ secundum istam viam procedunt.

D. 803.

¶ Ad tertiū aūt dicendū, q̄ prædictus modus iustitiæ qui est filii ad patrem & hominis ad deū, nō requirit æqualitatem vt exhibeatur fm dignitatem eius cui exhibetur, sed fm possibilitatem reddētis. vnde dicit philosophus in. 8. Ethic. quòd nō in omnibus reddendum est q̄d est fm dignitatem, quemadmodum in his quæ ad eos & parentes honoribus. nullus enim secundum dignitatem alteri retribuit. Secundum potentiam autem famulans iustus esse videtur.

cap. vlt.

ARTICVLVS II.

Vtrum humanitati Christi exhibenda sit latria.

3. q. 25. 2. 98.

Ad secvndvm sic proceditur. Videtur quòd humanitati Christi, non sit latria exhibenda, dicitur enim in glosa super illud Psal. Adorate scabellum pedum &c, Caro Christi non est adoranda illa adoratione latriæ, quæ soli deo debetur.

¶ 2 Præt. Ea quę ad naturam pertinēt in Christo distincta sunt, sed reuerentia non solum debetur personæ, sed naturæ: cum igitur natura humana sit alia a diuina alia sibi debetur, reuerentia: ergo non debetur sibi latria quæ tantum deo debetur

¶ 3 Præt. Sicut dictum est, latria exhibetur deo, inquantum est ipse dominus per creationem; sed creare non conuenit humanitati Christi. ergo non est ei exhibenda latria.

Sed contra. Sicut anima rationalis, & caro vnus est homo, ita de⁹ & homo vn⁹ est Christus; sed eadē reuerentia exhibetur animæ hois, & carni eius. ergo eadē reuerentia exhibēda est filio dei, & humanitati assumptæ, & sic adorāda ē latria.

De fide Orthod. lib. 3. cap. 8. prope finem.

¶ Præt. Hoc idem patet per authoritates & exempla in litera posita.

II 3. q. 25. 3.

Vlterivs. Videtur, quòd nec imaginibus Christi, cultus sit exhibendus latriæ. Exo. 20. Nō facies tibi sculptile, neque vllam similitudinem. ergo multo minus licet adorare imaginem Christi.

¶ 2 Præt. De nullo alio irridentur in scripturis idolatræ: nisi quia opera manuū suarū adorauerunt, quibus ipsi facientes meliores erant: sed similiter imagines quas ecclesia adorat, sunt opera manuum hominum: ergo videtur in similē derisionē incidere.

¶ 3 Præt. In cultu diuino non sunt exhibenda, nisi ea quæ per legem dei determinantur: sed non inuenitur in sacris scripturis institutum de imaginum adoratione. ergo videtur nimis præsumptuosum fuisse imaginum adorationem inducere.

Sed contra. Imago inquantum huiusmodi ducit in imaginatum: sed imaginatum harum imaginum, quas adoramus est Chs̄, qui est adorādus adoratione latriæ. ergo & imago eius.

In Sermo. contra Sabellianos & Arrium.

¶ Præt. † Basilius dicit, quòd honor imaginis ad protopicum refertur, ideſt ad principalem figuram. s. ad imaginatum. ergo idem honor vtrique exhibendus est, & sic idem quod prius.

III 3. q. 25. 5.

Vlterivs. Videtur, quòd beatæ virgini sit latria exhibenda, quia Dama. † dicit, quòd honor matris refertur ad filium. si ergo filius latria est adorandus similiter & mater.

¶ 2 Præt. De ipsa cantatur. Secumq; faciet matrem participem patris imperii, & ab omnibus dicitur domina mūdi & regina angelorum: sed deo exhibetur latria inquantum est dominus & rex. ergo & virgini matri, oportet latriam exhiberi.

10. 9.

¶ 3 Præt. † Aug. In lib. vnico de assumptione beatę Mariæ, probat quòd corpus virginis non est incineratum, quia est eiusdem naturæ cū corpore filii, qđ ex suo sumptū est. ergo si corpus filii est adorandum adoratione latriæ, videtur quòd similiter mater.

Sed contra. Beata virgo est pura creatura: sed latria soli creatori debetur. ergo ei non debetur latria.

¶ Præt. Ipsa adorat deum latria: sed non est eiusdem latriam exhibere & recipere: sicut nec creari & creare. ergo latria non est exhibenda beatæ virgini.

IIII 3. q. 25. 4.

Vlterivs. Videtur, quòd non sit exhibenda cruci: sicut. n. secundum humanitatem passus est in cruce, ita secundum diuinitatem cœlum est sedes eius: sed cœlum propter hoc non est adorandum latria. ergo multo minus crux, cū latria debeatur Christo, ratione diuinitatis, non ratione humanitatis.

¶ 2 Præt. Res inanimata indignior est homine: sed honor latriæ non est exhibendus ab homine, nisi ei qui est supra hominem. ergo crux non debet latria adorari.

¶ 3 Præt. Maiorem affinitatem habet ad Christum beata virgo q̄ crux eius: sed virgo non adoratē latria. ergo multo minus crux.

Sed contra reliquiæ aliorum sanctorum honorantur eodem honore quo ipsi sancti: sed crux est de reliquiis Christi. ergo est adoranda latria sicut Christus.

¶ Præt. Crux est imago Christi crucifixi: sed imago crucifixi Christi, est adoranda latria. ergo & crux.

V 3. q. 25. 6.

Vlterivs quæritur, vtrum viris sanctis sit exhibendus honor latriæ, & vī q̄ sic, q̄a latrix exhibet deo rōne diuinitatis: sed sancti participatione dicunt dii. ergo eis debet latria exhiberi.

¶ 2 Præt. Imago impressa diuinitus est nobilior, quàm quæ facta est humanitus: sed imagines dei quas homo fecit adorantur latria. ergo multo fortius viri sancti, in quibus deus suam imaginem impressit & reformauit.

De ciui. dei cap. 19.

¶ 3 Præt. Abraā, vt legitur Gen. 18. tres viros qui angeli erāt, vt dicit † Aug. adorauit adoratione latriæ. ergo videtur, quòd & aliis sanctis latria exhiberi possit.

Sed contra est quod legitur Act. 14. de Paulo & Barnaba qui prohibuerunt illos qui eis sacrificare volebāt, & in Hester 13. legitur de Mardocheo qui nolnit adorare Aman, ne honorem dei videretur transferre ad homines.

Cap. 3.

Vlterivs. Videtur, quòd sine peccato alicui creaturæ possit latria exhiberi. legitur. n. Apoc. vltimo, quòd Ioannes voluit angelum adorare & prohibitus est ab eo: non autem prohibuisset, si cum dulia adorare voluisset, quia hæc angelis sanctis debetur. ergo volebat eum adorare latria, & ita hoc potest fieri sine peccato, vt videtur.

VI

¶ 2 Præter. Opus, fm intentionem iudicatur: sed aliquis adorans angelū, qui in forma Christi apparet habet intentionē bonā, credens ipsum esse Christū: ergo adorādo non peccat.

¶ 3 Præt. Aliqs adorat hostiā non consecratā adoratione latriæ, credēs ipsam esse consecratā, & non peccat, quia ignorantia facti excusat eū; sed tn̄ idolatria est, quia Decretalis dicit, † qp sacerdos qui non consecrat & fingit se consecrare: facit populum idolatrare. ergo videtur quòd homo possit creaturæ latriam exhibere sine peccato.

De celebratione missarum. lib. 3. Cap. de homine.

Sed contra. Si aliquis hoc quod debet temporali domino, in recognitionem dominii alteri exhiberet, reus esset infidelitatis apud ipsum: ergo multo amplius peccat, si cultum deo debitum creaturæ impendat.

VII

Vlterivs. Videtur, q̄ si creaturę exhibeatur, vniuoce dicta tur cū ea quæ exhibet deo: materia. n. nō diuersificat speciē: sed cultus exhibitus deo & creaturæ nō differt, vt videtur nisi materialiter: ergo non differt secundum speciē, & ita dicitur vniuoce.

¶ 2 Præt. Beatitudo vniuoce dicitur, quāuis a quibusdā quæratur vbi est, scilicet in deo, a quibusdam vbi non est, scilicet in diuitiis. igitur similiter latria dicetur vniuoce, siue exhibeatur cui est exhibenda, siue cui non est exhibenda.

¶ 3 Præt. Omnis cultus deo debitus est latria: sed idolatria est cultus deo debitus, idolo exhibitus. ergo est latria, & sic idem quod prius.

Sed contra. Idem vniuoce sumptum non potest esse vitus & vitium: sed latria quæ deo exhibetur est virtus, quæ autē creaturæ est vitium. ergo non dicitur vniuoce.

¶ Præt. Deus non vniuoce dicitur de deo vero & idolo; sed vtet que mouetur ex diuinitate eius cui latriam exhibet. ergo videtur quòd nec latria vniuoce dicatur.

Cap. 6.

Respondeo. Dicendum ad primam quæstionē, quòd duplex est modus quo aliquid honoratur: aliquid enim honoratur ratione sui & ratione alterius, fm philosophū. n. in 1. Ethi. Laus & honor in hoc differunt, q̄ laus debetur alicui, pp bonitatem quam habet ex ordine ad alterum, vt qñ facit actum congruentem fini: honor autē debetur alicui pp bonitatem quam habet fm se. vnde fm ipsum, laus debetur homini pp actus virtutum qui ordinantur ad felicitatem: honor aūt debetur deo & diuinis. vnde sicut laus non debet nisi actui, vel agenti, qui est dominus actus quasi per electionem agens: ita ēt nec honor, quāuis etiā honor non ita debeatur actui sicut laus: sed magis agenti. ergo ratione sui honoratur illud, cuius est per electionem agere: sed ratione alterius honoratur quod ratione honorati est. vnde patet hominis fm se considerate non debetur honor nisi ratione alterius. id autem cuius est agere, persona est, vel suppositum, quia actus sunt individuorum. vnde quantum ad primum modū honoris non debetur humanitati Christi honor, separatim a persona diuina: sed in ipsa & cū ipsa adoratur, sicut manus cum homine. & ideo fm hoc debetur sibi honor latriæ, quantum aūt ad fm modum honoris, qui partibus & etiā rebus inanimatis exhibetur, debetur sibi per se reuerētia & honor: & ideo non debetur sibi latria: sed dulia excellens propter singularem modum dignitatis, quem habet ex vnione ad verbum. patet ergo quòd honor quo honoratur aliquid ratione sui, ad humanitatem Christi nō pertinet, vt per se consideratam: sed solum vt honoratur vno honore cum suppositō in quo est, & sic debetur ei latria: sed honor qui debetur ei ratione alterius, pertinet ad eam etiam in se consideratam, & sic debetur ei dulia & quia, secundum primum modum magis proprie dicitur aliquid honorari, quàm secūdum secundum modum: ideo magis proprie dicitur, quòd humanitas Christi adoretur latria, quàm dulia & hoc, secundum secundam opinionem: sed secundum primam opinionem magis proprie diceretur, quòd sit adoranda dulia, quia prima opinio, ponit humanitati aliud suppositum agens, præter suppositum æternū cui debeatur latria.

Ad primvm ergo dicendum, quòd humanitas potest considerari dupliciter, vel prout intelligitur non coniuncta

Universidad de Deusto
Biblioteca

verbo, & sic non debetur sibi latria, sed hæc consideratio est in intellectu tantum, vel prout intelligitur vnita verbo, & sic potest honorari honore vno cum verbo, & sic debetur ei latria, vel alio: & sic debetur ei dulia & sic loquitur prædicta glosa.

¶ Ad secundum dicendum, quòd honor non debetur alicui ratione sui nisi personæ, vnde ratio procedit ex falsis.

¶ Ad tertium dicendum, quòd quamuis creare non sit humanitatis Christi, est tamé personæ verbi cum qua simul adoratur.

AD SECVNDAM quæstionẽ dicendũ, quòd imago potest dupliciter considerari. vel secundum q̃ est res quædam, & sic nullus honor ei debetur (sicut nec alii lapidi vel ligno) vel secundum quòd est imago. Et quia idem motus est in imaginem, inquantũ est imago & in imaginatum, ideo vnus honor debetur imagini, & ei cuius est imago: & ideo cũ Christus adoretur latria, similiter & eius imago.

AD PRIMVM ergo dicendũ, quòd ante incarnationẽ Christi cũ deus incorporeus esset non poterat ei imago poni (sicut dicitur Isa. 40.) Et ideo prohibitum est in veteri lege ne imagines fierent ad adorandum, & præcipue quia proni erant ad idolatriã ex hoc quòd totus mundus idolatriæ insistebat, sed postquam deus factus est homo: potest habere imaginem cum habeat ratio nẽ humanitatis assumptæ, quæ simul cum eo adoratur, figuram corporalem: & ideo permissum est in noua lege imagines fieri. Exod. 20.

¶ Ad secundum dicendũ, quòd idolatræ credebant in ipsis imaginibus aliquod numen esse, quod ex ui syllabarum ipsis imaginibus acquireretur sub quibus fiebant imagines (sicut Hermes dixit) quòd datum hominibus erat facere deos, vt † Aug. narrat in lib. de ci. dei. vnde deseruiebant imaginibus non solum vt imaginibus, sed vt rebus, & præterea non solum vt imaginibus dei, sed vt imaginibus creaturarum, Solis aut Lunæ. vnde patet, quòd non est simile. In lib. 8. c. 23.

¶ Ad tertium dicendum, quòd apostoli multa tradiderunt quę scripta non sunt in canone, inter quæ vnum est de vsu imaginũ. vnde † Dam. dicit quòd Lucas depinxit imaginem Christi & beatæ Virginis, & Christus suam imaginem Abagaro regi direxit (vt dicitur in Ecclesiastica † historia) Fuit autem triplex ratio institutionis imaginũ in ecclesia. Primo ad instructionem rudiũ, qui eis quasi quibusdam libris edocentur. Secundo, vt incarnationis mysteriũ & sanctorũ exẽpla magis in memoria essent: dũ quotidie oculis representantur. Tertio, ad excitandũ deuotionis affectum, qui ex uisis efficacius incitatur quàm ex auditis. De fide Ortho. lib. 4. c. 17. prope finem. Eccles. hist. li. 1. ca. 15.

AD TERTIAM quæstionem dicendum, quòd cum beata virgo sit per se quædam persona agens, ei debetur honor per se: vnde alia adoratione adoratur quam filius eius: vnde non potest adorari latria: sed dulia: quia tamen non solum honoratur ratione sui: sed etiam ratione filii vt mater dei: ideo inquantum pertinet ad Christum honoratur yperdulia. Δουλεία ὑπερδουλεία

AD PRIMVM dicendum, quòd honor matris refertur ad filium, non sicut ad subiectum, scilicet vt sit vnus motus in matrẽ & in filium sicut est in imaginibus: sed refertur in filium sicut in finem, quia propter filium mater honoratur.

¶ Ad secundum dicendum, quòd deus est dominus & rex qua si creator, sed virgo non est creatrix: sed quasi creatoris mater: vnde non oportet quòd latria adoretur.

¶ Ad tertium dicendum, quòd incorruptio quæ opponitur incinerationi debetur Christo, etiam ratione carnis quam assumpsit de virgine, non autem latria: & ideo non est similis ratio.

AD QVARTAM quæstionem dicendum, quòd crux Christi etiam ipsa in qua Christus pependit, potest dupliciter considerari, vel inquantum crucifixi imago, & sic adoratur eadem adoratione, sicut crucifixus, scilicet latria, vnde eam alloquimur sicut crucifixum dicentes, O crux aue spes vnica, vel inquantum est res quædam, & sic cum non pertineat ad personam verbi sicut pars eius, non potest eadem adoratione adorari cum verbo: sed adoratur inquãtum est res quædam Christi ratione ipsius, yperdulia, sed aliæ cruces non adorantur nisi vt imago: & ideo adorantur tantum latria.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd quamuis cœlum sit sedes dei, non tamen vnitum est deo in persona, sicut caro Christi. vnde cœlum nec latria nec yperdulia honoratur. nec etiam dulia, cum non sit res viua: sed humanitas Christi, vel latria, vel yperdulia adoratur: & similiter ea quæ ad humanitatẽ Christi referuntur, vt crux, uestis, & huiusmodi.

¶ Ad secundum dicendum, quòd crux inquantum est res quædã in se considerata, est indignior homine, nec ratione sui adoratur: sed ratione alterius qui in ea crucifixus est.

¶ Ad tertium dicendum, quòd si consideretur honor qui exhibetur cruci inquantum est res quędã ratione Christi, non est tantus quantus ille qui exhibet virgini, sed cruci exhibetur quidam honor inquantum est imago qui non exhibetur matri.

AD QVINTAM quæstionem dicendum, quòd deus est principium, & finis omnium & inquantum est principium adoramus eum latria: inquantum vero finis vltimus fruimur eo, in redeundo autem ad ipsum iuuamur p alias creaturas rationales, scilicet angelos & homines: & ideo quamuis solo deo fruendũ sit, tamẽ possumus frui homine in deo sicut dicit apostolus & Aug. † sed in exeũdũ ab ipso sicut a principio creante: nõ iuuamur per aliquam creaturam, quia immediate creauit nos: & ideo honor latriæ est sibi soli exhibendus non alicui in ipso, quantũcunque sit in participatione uę bonitatis nisi honoreẽ vno honore cũ eo, sicut caro Christi & imagines. De verbis dñi ser. 58. 1. Cor. 1. De doctrina Christiana cap. 32. & 33.

AD PRIMVM ergo dicẽdũ, q̃ viri sancti p participationẽ illã nõ efficiũtur primũ principiũ nostri eẽ, & iõ nõ debeẽ eis latria.

¶ Ad secundũ dicẽdũ, q̃ homines sunt imagines dei p participationẽ suæ bonitatis, facientẽ expressam similitudinẽ, & hoc dãt rei bonitatẽ in se: & ideo ratione huius est res ipsa ẽm se honorãda, sed imagines pictæ non sunt imagines per similitudinem in natura, sed per institutionẽ ad significandam, vnde & ex hoc nõ acquiritur eis nisi honor relatus ad alterum.

¶ Ad tertiũ dicendum, q̃ angeli illi non apparuerunt Abrahæ in propria natura: sed in quibusdam corporibus quasi imaginibus assumptis. vnde inquantum erant imagines representantes trinitatem poterant adorari latria: non autem inquantum representabant angelos ipsos.

AD SEXTAM quæstionẽ dicendũ, quòd cum creaturæ nõ sit exhibenda latria, si exhibetur ei est exhiberi, cui nõ est exhibenda, & hoc facit vitium contrarium latriæ, sicut superfluum medio. vnde sine peccato fieri non potest.

AD PRIMVM. ergo dicendũ, quòd Ioãnes volebat adorare angelũ dulia, sed ꝓhibitus fuit ꝓpter tria. Primo ad ostendẽdũ dignitatẽ ipsius Ioãnis, qui multis angelis dignior fuit. Secundo ad euitandũ speciẽ idolatriæ. Tertio ad ostẽdendum exaltationẽ humanæ naturæ super angelos in homine assumpto.

¶ Ad secundum dicendũ, q̃ qui adorat hostiã nõ cõsecratã, adorare eã oportet cũ conditione, scilicet si est consecrata, nõ tñ oportet, quòd hæc conditio semper sit actu explicita: sed sufficit quòd habitu teneat illam. vnde non peccat adorans eam, quia non adorat puram creaturam, sed Christum secundum intentionem suã, sacerdos autẽ quantũ in se est facit populum idolatrare, quia offert ei puram creaturam ad adorandum.

¶ Ad tertiũ dicendũ, quòd nõ potest diabolus in specie Chri ap parens sine peccato adorari, nisi sit conditio actu explicita: nõ .n. sufficit solo habitu, quia ipsa nouitas rei insolitæ, considerationem & attentionem requirit, sicut dicitur de beata virgine Luc. 1. quòd cogitabat qualis esset illa salutatio.

AD SEPTIMAM quæstionẽ dicẽdũ, q̃ quãdocunq; aliquod nomẽ imponit alicui actui, vel accidẽti ẽm q̃ determinat ad aliquod vnum, non potest dici de alio nisi improprie vel metaphorice, sicut simitas imponitur curuitati nasi, vnde non potest dici quòd crux sit simum, vel lignum quòd est curuum, nisi metaphorice, similiter cũ latria sit nomẽ impositum seruituti diuinæ, non potest quæcunque alia seruitus alteri exhibita dici latria, nisi improprie vel metaphorice. vnde latria non dicitur vniuoce de cultu dei veri & de idolatria.

AD PRIMVM ergo dicẽdũ, q̃ materia q̃ includitur in ratione spei bñ diuersificat spẽm & impedit vniuocationẽ: sicut patet in exẽplo posito de curuitate nasi: & ita est in proposito.

¶ Ad secundũ dicendũ: q̃ hoc nomẽ beatitudo significat aliq̃ ꝓpter quod oia alia sunt eligenda: & ipsum propter se tñ eligatur, ois boni sufficientiã habẽs sine hoc, qđ concernat aliquam materiã: & ideo semper remanet habitudo vniuoce dicta: quamuis in diuersis rebus quæratur: sed non est sic in proposito. quia nomen latriæ materiam concernit.

¶ Ad tertium dicendũ, quòd cum dicit quòd idolatria sit cultus deo debitus idolo exhibitus, hoc quòd dicitur in idolo exhibitus, diminuit de ratione præcedentis. vnde non sequitur. ergo est latria, sicut aratio dicitur scissio quæ debetur terræ, si quis autem vomere scindit aquam, illa scissio est terræ debita, non tamen dicitur aratio nisi equinoce.

ARTICVLVS III.

Vtrum latria debeatur deo ratione potentiæ, an sapientiæ an bonitatis.

AD TERTIVM. sic proceditur. Videtur quòd latria debeatur deo ratione potentiæ: seruitus enim dominium respicit: sed Deus dicitur dominus propter potentiam cohercendi subditam creaturam: vt dicit Boetius: cum igitur latria sit seruitus, videtur quòd debeatur deo ratione potentiæ. 3. 6. c. 120. De trinita. cap. 11.

¶ Item videtur quòd ratione sapientiæ debetur enim deo latria inquantum est deus: sed deus secundum Damasce. dicitur ex hoc quòd omnia videt: quod ad sapientiam pertinet. ergo videtur quòd debeatur ei latria ratione sapientiæ. De fide lib. 1. cap. 3.

¶ 3 Item videtur quòd ratione bonitatis, quia latria ei exhibemus inquantum ab ipso sumus: sed quia bonus est, sumus: vt dicit Augu. ergo latria debetur ei ratione bonitatis. De doctri. Christiana c. 32. lib. 1.

VLTERIVS. Videtur quòd alia latria debeatur patri, & alia filio. Latriam enim dirigit fides: sed fides alium articulum habet de patre, & alium de filio. ergo alia latria est vtrique exhibenda. II art. 2. corp.

¶ Præt. Honor vt dictum est debetur personæ agenti: sed pater, & filius sunt duæ personæ. ergo duplex honor eis debetur.

¶ Præt. Humanitati Christi exhibetur vnus honor qui & verbo: sed non potest hoc intelligi: vt videtur: ratione naturæ, quia naturæ distinctæ sunt ergo intelligitur ratione personæ: sed alia est persona patris alia filii. ergo & alius honor debetur vtrique.

SED CONTRA. Remota distinctione personarum, adhuc debetur deo latria. ergo debetur ei ratione naturæ: sed natura est vna. ergo & latria est vna.

III 22. q. 84. 2. VLTERIVS. Videtur ꝙ non debeatur deo exhiberi latria secundum aliquos corporales ritus: sicut enim dicit Apostolus ad Gala. 4. Homines in veteri lege sub elementis huius mundi seruientes, erant quasi pueri sub pedagogo positi: sed sicut ipse dicit veniente plenitudine temporis, iam non sumus sub pedagogo, ergo non debemus deo latriã exhibere secundũ corporales actũ.

¶ 2 Præt. Io. 4. dicitur. Spiritus est deus, & eos qui adorãt eum, in spiritu, & veritate oportet adorare. ergo non oportet quòd eũ adoremus corporalibus actibus, vel genuflectendo, vel cantando.

¶ 3 Præt. Deus vbique est. ergo non magis debemus ad orientem adorare quàm ad aliam partem.

SED CONTRA. Nos, & spiritum, & corpus habemus a deo: sed secundum hoc quòd ab eo sumus, eum adoramus. ergo & spiritualiter, & corporaliter eum debemus adorare.

RESPONDEO. Dicendum, ad primam quæstionem, quòd latria professetur seruitutem quam debemus deo, quia fecit nos. vnde debetur sibi latria inquantum creator, secundum quòd ipse est finis, & origo primæ nostri esse, & hoc est quod dicit Glo. super illud Psal. 7. Domine deus meus in te speraui. Deus per creationem cui latria debetur, & quia ipse creator est inquantum bonus sapiens, & potens, & secundum omnia huiusmodi: ideo ratione omnium debetur sibi latria, & nõ secundum vnum horum tantum.

¶ Vnde patet responsio ad obiecta.

AD SECVNDAM quæstionem dicendum, ꝙ quia patet, & filius, & spiritus sanctus sunt vnus creator: ideo debetur eis vna latria, cum deo debeatur latria inquantum creator.

AD PRIMVM ergo dicẽdum, quòd fides debetur deo inquantum est res cogitabilis, & quia quæcunque ẽm rem distinguunt possunt seorsum cogitari: sed nõ cõnectitur: iõ tres personæ q̃ sunt tres res diuersæ: diuersos fidei articulos habent: sed omnes tres personæ sunt vnus creator. vnde, & vna latria eis debetur.

Ad secundum dicendum, quòd natura diuina est per se subsistens, etiam circumscriptis personis distinctis: quas fides supponit. vnde agere competit ei, & circumscriptã distinctione personarum, & per consequens latria.

¶ Ad tertium dicendum, quòd quamuis duæ naturæ sint distinctæ secundum se, tamen sunt vnitæ in persona, & quia vnus honor debetur diuinæ naturæ, & personæ: ideo per consequens vnus honor debetur diuinæ naturæ, & humanæ, cui debetur vnus honor, qui & personæ diuinæ.

AD TERTIAM quæstionem dicendum, quòd in nobis est triplex bonum, scilicet, spirituale, corporale, & extrinsecum, & quia hæc omnia in nobis a Deo sunt: ideo secundum omnia debemus deo latriã exhibere, & ẽm ipsũ exhibemus ei debitam dilectionem, secundum corpus prostrationes, & cantus, secundum exteriora autem sacrificia, luminaria, & huiusmodi, quæ deo non propter eius indigentiam exibemus: sed in recognitionem q̃ omnia ab ipso habemus, & sicut eum ex omnibus recognoscimus, ita ẽt eũ ex oibus honoramus.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd corporalia erant in vet. leg. pure corporalia, quia gratiam non continebãt: erant tamen signa spiritualium: sed corporalia quæ nos deo exhibemus non sunt pure corporalia: sed sunt sacramenta continentia gratiam, & sacramentalia. vnde non est simile de nouo, & veteri obseruantia.

¶ Ad secundum dicendum, quòd quamuis deus sit spiritus, est tamen creator corporis: & ideo principaliter ei in spiritu seruire debemus. secundario autem etiam in corpore: & ideo etiam vocaliter oramus: vt sibi nõ solum spiritus: sed etiam lingua carnis obsequatur, vt & nos ipsos, & alios ad laudem dei excitemus.

¶ Ad tertium dicendum, quòd quamuis deus vbique sit, tamen institutum est ab ecclesia vt sacrificium missæ ei offeratur versus orientem propter tria. Primo, propter significationem, quia a deo est nobis mentis illuminatio: sicut lumen corporale ab oriente. Secundo, quia est nobilior pars orbis, & omne quod est nobilius apud nos, deo debemus. Tertio, propter opera quædam notabilia ipsius in oriente, quia ipse mouet Cœlum cuius motus ab oriente incipit, ipse etiam Paradisum in oriente constituit: ipse etiam ab oriente ad iudicium veniet, sicut ad orientem ascendit.

QVAESTIO SECVNDA.

Deinde quæritur de dulia.

Et circa hoc quæruntur tria

Primo. Quid sit.
Secũdo. Vtrum habeat diuersas species.
Tertio. Cui debeatur.

ARTICVLVS I.

a Vtrum latria, & dulia sint idem.

DE PRIMVM sic proceditur. Videt quòd dulia sit idem quòd latria. deo enim non debetur nisi vnus honor: sed debetur ei dulia, & latria: sicut dicit glo. super illud Psal. 7. Domine deus meus in te speraui. Domine omnium per potentiam: cui debetur dulia: deus omnium per creationem: cui debetur latria. ergo dulia, & latria sunt idem. 22. q. 103. 3

¶ 2 Præt. Eadem virtus charitatis est, qua diligitur deus & proximus: sed latria honoratẽ deẽ, dulia proximus. ergo ẽ eadẽ virtꝰ.

¶ 3 Præt. Differentia secundum materiam non diuersificat speciem: vt dicitur. 10. Meta. sed honor qui debetur deo & proximo, non differunt nisi secundum materiam. ergo non sunt diuersi in specie, & sic idem quod prius. t. c. 25.

¶ 4 Præt. Magis, & minus non diuersificant speciem. ergo quamuis sit deus magis honorandus quàm proximus, non propter hoc sunt diuersę species.

SED CONTRA. Sapientia, & scientia sunt diuersa dona, quia vnum est de æternis, alterum de temporalibus. ergo simili ratione latria, & dulia sunt diuersę virtutes.

¶ Præt. Habitus distinguunt p actus, & actus p obiecta: sed dulia, & latria habent diuersa obiecta. ergo sunt diuersę virtutes.

RESPONDEO. Dicendum, quòd honor debetur alicui ratione excellentiæ quę in ipso est, non est autem vnius rationis excellentia diuina, & humana: & ideo non est honor vnius rationis. vnde oportet quòd latria, & dulia differant specie.

Universidad de Deusto
Biblioteca

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd dulia quantum ad protestationem vocabuli, dicit seruitutem communiter cuicunque debetur, & quia deo debetur honor uel seruitus secundum modum perfectiorem; ideo nomen duliæ commune contrahitur, & quodammodo appropriatur ad honorem creaturæ, quia non addit aliquam differentiam ad dignitatem pertinentē supra cōmune: sicut nomen proprium trahit ad conuersum accidēta le: conuersum autē essentiale proprio nomine dicitur diffinitio: & quia in deo est omnis ratio honoris, qui inuenitur in creatura, sed non conuertitur, ideo latria debetur sibi secundū id, quod est sibi proprium, dulia autem secundum id, quod est commune sibi, & creaturæ per analogiam.

¶ Ad secundum dicendum, q̄ obiectum charitatis cum sit uirtus theologica est bonitas diuina, quæ eadem est, siue in se siue in altero consideretur, & ideo dilectio dei & proximi ad vnam virtutem pertinent, sed honor exhibetur excellentie absolute quę nō est vnius rationis in deo & creaturis: sed variatur.

¶ Ad tertium dicendum, quòd hæc non est tantum materialis differentia, sed formalis, quia alia ratio reuerentiæ & honoris innenitur in deo & in homine, & ideo causatur diuersitas secundum speciem.

¶ Ad quartum dicendum: quòd magis & minus non causant diuersitatē secundum speciem, sed aliquando consequuntur eam, quando scilicet magis & minus causantur ex diuersitate eorum, quę speciem diuersificant.

ARTICVLVS II.

b Vtrum dulia habeat diuersas species.

21. q. 103. 4.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur quòd dulia non habeat diuersas species: dulia enim diuiditur contra latriam, sed latria non diuiditur per species, ergo nec dulia.

¶ 2 Præt. Dulia attendit bonitatem vel excellentiam creatam, sed hoc inuenitur in omnibus communiter quibus debetur dulia. ergo non habet diuersas species.

¶ 3 Præt. Sicut dulia respicit debitum honoris: ita obedientia debitum præcepti, sed obedientia non differt specie secundum diuersos quibus debetur. ergo nec dulia.

¶ 4 Præt. Cum dulia debeatur diuersis secundum infinitos gradus excellentię, ꝙ secundum diuersos quibus, debetur species diuersas haberet: essent infinitæ species duliæ, sed hoc est impossibile. ergo dulia non habet plures species.

ar. 1. cor. & ad 1.

SED CONTRA. Dulia debetur deo & creaturæ (vt ex dictis patet) sed non est eadem ratio honoris in vtroque, ergo est ibi diuersa species duliæ.

¶ Præt. Dulia exhibetur rebus inanimatis sicut cruci, & reliquiis, & etiam hominibus, sed in his non potest esse vna ratio honoris: ergo dulia habet diuersas species.

RESPONDEO. Dicendum, quòd habitus diuersificantur per actus, & actus per obiecta. vnde vbi inuenitur diuersa ratio obiecti, oportet quòd sint actus & habitus specie differentes: cum ergo honor debeatur alicui ratione excellentiæ, quam habet: & non sit eiusdem rationis excellentia in diuersis: idcirco oportet ꝙ sit alia ratio honoris & alia virtutis secundum speciē quæ diuersos honores exhibet. non enim idem honor debetur patri, regi, & magistro, & sic de aliis (vt dicit philosophus in 9. Ethico.)

cap. 2.

Inter omnes aūt, alias rationes excellentiæ, illa est precipua qua creatura honoratur ratione vnionis ad creatorem: sicut humanitas Christi & quæ ad ipsam pertinēt: & ideo speciali nomine ypdulia nominatur: quasi super duliam ad latriam accedens.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd excellentia creatoris est vnius rationis, & ideo latria, quæ hoc attendit est vna tantum, nec est simile de dulia, cum in creaturis sint diuersæ rationes excellentiæ.

¶ Ad secundum dicendum: quòd excellentia creata non est vnius rationis in specie, licet sit vna secundum genus: & ideo etiam dulia per species diuiditur.

¶ Ad tertium dicendum, quod obedientia respicit dominium secundum hoc, quòd seruus est quasi instrumentū domini & mouetur ad imperium eius: sed dulia non considerat rationem vnam excellentiæ tantum, sed omnes.

¶ Ad quartum dicendum, quòd gradus excellentiæ possunt accipi dupliciter: vel secundum quantitatē tantum: & sic sunt infiniti & non diuersificant speciem duliæ: vel secundum rationem: & sic diuersificant & non sunt infiniti.

ARTICVLVS III.

Vtrum peccatores debeant honorari dulia.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur quòd peccatores nō debeant honorari dulia: honor enim duliæ (vt dicit philosophus in primo Ethic.) est reuerentia exhibita alicui in testimonium virtutis, sed peccatores, etiam prælati, non habent virtutem. ergo qui eos honorant falsum testimonium perhibet, quod est peccatum.

cap. 6.

¶ 2 Præt. † Greg. in pasto. dicit quòd in exemplum culpa uehementer extenditur: qñ pro reuerentia ordinis peccator honoratur, hoc autem fieri non debet vt in exemplum culpa trahatur. ergo neque prælatus peccator debet honorari.

prima parte ca. 2.

¶ 3 Præt. Subditus bonus magis est deo similis, quàm prælatus malus, sed honor non exhibetur homini nisi inquantum habet dei similitudinem: quia rebus diuinis tantum debetur honor (vt dicit philosophus primo Ethic.) ergo minus honorandus est prælatus malus, quàm subditus bonus.

tract. 4. ca 1.

SED CONTRA est quòd Abraam honorauit peccatores habitantes in Sichen, quādo voluit emere speluncam duplicem.

¶ Item: videtur quòd demonibus dulia debeat exhiberi, quia, in eis manet diuina imago: quia bona naturalia eis data manēt lucidissima: (vt dicit Dion.†) sed ratione imaginis, homini dulia exhibetur: ergo & demoni est exhibenda.

de Diuin. nom. ca. 4

¶ Item videtur quòd irrationalibus, quia in eis est vestigium: quod est similitudo dei, sicut imago (etsi non adeo expressa) magis autem & minus non diuersificant speciem, ergo debetur eis dulia.

III

SED CONTRA. videtur ꝙ nec etiam hominibus bonis, quia dulia seruitus est, sed non omnibus bonis hominibus seruitutem debemus. ergo nec duliam.

RESPONDEO. Dicendum, ꝙ dulia reuerentiam & honorē importat quę creaturæ exhiberi potest, cum autem honor (vt dicit philosophus) nō debeatur nisi reb⁹ diuinis, nō debet ꝑprie & directe nisi habēti gr̄am & virtutē, quę diuinos facit, sed habet aliquis virtutē multiplr, vel sicut actu virtuosus, & huic directe debet & ꝑprie & ꝑm se honor, vel sicut habēs aptitudinē naturalē ad virtutē: & sic cuilibet habēti imaginē est exhibendus honor nisi sit confirmatus in malo, quia ligatus est in illo ordo ad virtutem: vel sicut ordinatus ad inducendum vel conseruandū virtutem: & sic debetur omnibus prelatis, quī ad hoc ordinati sunt vt alios dirigant in virtutem.

1. Ethi. tractatu. 4. c. 1.

AD PRIMVM ergo dicendū, ꝙ peccatores, quāmuis non habeāt virtutē in actu, tn habent in habilitatē, & prelati habēt ēt in hoc ꝙ sunt ordinati ad ipsam conseruandam vel conseruandam.

¶ Ad secundum dicendum, ꝙ prælato dū est in actu peccati, nō debet exhiberi dulia: quia apparet in eo aliquid honori contrarium: sed ante, vel post sibi dulia debet exhiberi, quia nescitur in quo statu sit.

¶ Ad tertium dicendum, ꝙ subdito bono debetur secundum se maior reuerentia, sed ratione prelationis debetur maior malo prælato. Et est triplex ratio primo, quia prelatus gerit vice dei: vnde, deus in ipso honoratur: secundo, quia ipse est ꝑsona publica & honorat in ipso bonitas ecclesię, vel rei publicę: quæ est maior quā merita vnius singularis personæ: tertio, quia prælatio se habet ad virtutem sicut causa, efficiens in aliis virtutem, & dignius est alterius virtutis causam existere inquantum huiusmodi, quā virtuosum esse, vt dicit philosophus. 9. Ethic.

¶ Ad quartum concedimus.

¶ Ad quintū dicēdū: ꝙ in demonibus est ligata aptitudo naturalis ad virtutem, & ideo non debet eis dulia exhiberi.

¶ Ad sextum dicendum, ꝙ similitudo vestigii non ponit aptitudinem ad virtutem, sicut similitudo imaginis, & ideo dulia non debetur ei.

¶ Ad septimū dicendū: ꝙ sanctis non seruim⁹ quasi obnoxii eis, sed seruitute reuerentiæ, quia sunt nostri ductores, vel per doctrinam, vel per administrationē, vel per intercessionē, & exemplum, & saluatur in hoc ratio seruitutis, quantum ad hoc, quòd est causa alterius agere, sicut finis: non autē sicut mouentis per coactionem, vel imperium.

EXPOSITIO TEXTVS.

IN *dulę-Elione sacrificii exhibitio ne & reuerentia.* dilectio refertur ad honorem interiorē deo exhibitum. sacrificia ad bona exteriora q̄ in eius honorem assumuntur: reuerentia secundum quòd corpus nostrum ei in obsequium damus sicut in pstrationibus & huiusmodi. *Vna adoratione cum incontaminata carne eius.* ergo videtur, quòd filius sit magis adorandus, quàm pater vel quàm ipsemet ante incarnationem. Dicendum quòd humanitas eius nō adoratur latria, nisi propter diuinitatem: & ideo non facit ipsum magis adorabilem: sed plura in ipso adorari, quia hoc quod additur (vt supra dictum est) non addit ad bonitatem diuinam. *Nemo carnem eius manducat nisi prius adoret.* Loquitur de manducatione spirituali: quæ sine reuerentia esse non potest; non autem de sacramentali, quia potest aliquis irreuerenter manducare. Vel dicendum, ꝙ loquitur quantum ad id, quod debet fieri secundū institutionem ecclesię, quæ prius proponit carnem Christi adorandam, quàm tribuat mandam; & non secundum quòd abusiue potest fieri.

In 1. dist. q. 2. a.

Vide ad distin. 26. vsque ad distin. 34. inclusiue.

DIVISIO TEXTVS.

RESTAT QVAM determinauit Magister, quid cōueniat, vel non conueniat vni naturę ex hoc, quòd est alteri sociata in persona Christi. Hic determinat quid conueniat ipsi personæ Christi ratione humanæ naturæ. Quid enim sibi conueniat ratione diuinæ naturæ dictum est in 1. lib. diuiditur autem hæc pars in duas. Primo quærit vtrum conueniant Christo ratione humanæ naturæ, ea quæ ad dignitatē humanæ naturæ pertinere videntur. In secunda de illis quærit quæ pertinent ad defectum dist. 11. ibi. *Soles etiam quaeri.* Prima in duas. Primo inquirit de illis quæ pertinent ad dignitatem naturalem humanæ naturæ: sicut est personalitas. Secundo de his quæ pertinent ad dignitatē gratiæ ibi. *Si vero quaeritur an Christus sit adoptivus filius.* Circa primum duo facit. Primo mouet quæstionem. Secundo obiicit ad vtranque partem, & soluit ibi. *Quod enim persona sit.* & hæc pars diuiditur in duas secundum duas vias in quibus ad propositam quæstionē argumentatur. Secunda incipit ibi. *Sed aliter nituntur.* Circa primum duo facit. Primo ponit obiectionē. Secundo soluit ibi. *Propter haec inconuenientia.* Circa primum duo facit. Primo obiicit ad partem affirmatiuam. Secundo ad partem negatiuam ibi. *Sed contra, si secundum quod homo, Propter haec inconuenientia.* Hic soluit, & circa hoc duo facit. Primo respondet ad quæstionem. Secundo ad obiectionem ibi. *Illud tamen non sequitur, Sed aliter nituntur.* Hic ponit aliam obiectionem. & primo obiicit. Secundo soluit ibi. *Ad quod dici potest, Si vero quaeritur.* Hic inquirit de illis quæ pertinent ad dignitatem gratiæ. & primo de filiatione secundū adoptionem. Secundo de prædestinatione ibi. *Deinde si quaeritur.* Circa primum duo facit. Primo ostendit, quòd Christus non sit filius adoptiuus. Secundo obiicit in contrarium ibi. *Sed aliud opponitur.* Et circa hoc tria facit. Primo ponit obiectionem. Secundo soluit ibi. *Ad hoc dici potest.* Tertio solutionis confirmationem, quantum ad duo. Primo quantum ad hoc, quòd Christus est naturalis filius virginis ibi. *Quod vero naturaliter.* Secundo quantum ad hoc, quòd non sit filius per adoptionem ibi. *Quod autem non sit filius adoptivus.* Hic est triplex quæstio. Prima quid conueniat Christo, secundum quòd homo. Secunda de adoptione. Tertia de prædestinatione.

QVAESTIO I.

Circa primū quæruntur duo.

Primo. Vtrū Christus secundum ꝙ homo sit deus.

Secūdo. Vtrū Christus secundum ꝙ homo sit persona.

ARTICVLVS I.

a Vtrum Christus secundum quòd homo sit deus.

D Primū sic procedit. Videtur quòd Christus secundum quòd homo sit deus. Phil. 2. Dedit illi nomen, &c. † glosa. inquantum homo assumpsit nomen dei, non vsurpatiue: sed vere: sed nomē quod habet vere, vere dicitur de eo. ergo vere

3. q. 16. 11.

dicitur quòd Christus secundum quòd homo est deus.

¶ 2 Præt. Christus est deus per gr̄am vnionis: sed gr̄a vnionis non cōuenit ei nisi ſm quòd est homo. ergo est deus secundum ꝙ hō.

¶ 3 Præt. Christus secundum quòd homo dimittit peccata, vt patet Matth. 9. Vt aūt sciatis q̄a filius hominis habet potestatem in terra dimittendi peccata. Sed hoc est tantum dei (vt dicitur Isaiæ. 43. Ego sum qui deleo iniquitates tuas propter me. ergo secundum quòd homo est deus.

SED CONTRA. Christus ſm ꝙ deus fuit ab æterno. Si igitur ſm ꝙ hō est deus, ſm ꝙ hō fuit ab æterno, quod falsum est.

D

¶ Præt. Deus, & homo significant naturas disparatas: sed in talibus non potest vnum eorum secundum alterum alicui conuenire. ergo Christus non est deus secundum quòd homo.

VLTERIVS. Videtur quòd non sit deus secūdum quòd iste homo. oē enim quod prædicatur de altero secundum quòd aliquid, oportet quòd sit diffinitio, vel pars diffinitionis aut per se accidens illius secundum quòd prædicatur. sicut cum dicitur. Petrus secundum quòd homo est animal rationale mortale. vel secundum quòd homo est risibile: sed deus nullo dictorum modorum se habet ad istum hominem. ergo hæc est falsa. Christus secundum quòd iste homo est deus.

II

¶ Præt. Christus secundum quòd deus, caret matre, si ergo Christus secundum quòd iste homo est deus, secundum quòd iste homo caret matre, quod falsum est.

¶ Præt. Remoto eo secundum quod aliquid alicui conuenit: vlterius non conuenit ei: sed remoto a Christo quòd sit hic homo adhuc conuenit sibi esse deum (quia ab æterno fuit deus) non autem ab æterno fuit hic homo. ergo Christus secundum quòd hic homo non est deus.

E

1. 1. p. d. 7. q. 1. 1.

SED CONTRA. Sicut supra dictum est, ista propositio. iste homo est deus. non est prædicatio accidentalis: sed essentialis: sed prædicatum essentiale potest prædicari de subiecto quocunque cum reduplicatione. sicut sortes inquantum est homo est animal quia animal per se de homine prædicatur. ergo hæc est vera. Christus secundum quòd est hic homo est deus.

¶ Præt. Hic homo demonstrat suppositum æternum. sed hæc est vera. Christus secundum quòd est suppositum æternum est deus ergo, & hæc est vera. Christus secundum quòd hic hō, est deus.

VLTERIVS. Videtur quòd Christus non sit prædestinatus secundum quòd homo, quod enim conuenit Petro secundum quòd homo, oportet quòd cuilibet homini conueniat. sed esse prædestinatum non conuenit cuilibet homini. ergo nec conuenit Christo secundum quòd homo.

III

3. q. 24. 2.

¶ Præt.

Universidad de Deusto
Biblioteca

¶ 2 Præt. Effectus prædestinationis conformitur respondet prę destinationi (alias esset prædestinatio falsa,) sed cum Christus sit prædestinatus esse filius dei, effectꝰ huius prædestinationis est esse filius dei: si ergo Christus secundum quòd homo non est filius dei: nec secundum quòd homo est prædestinatus.

SED CONTRA. Christus est prædestinatus, vt dicit apostolus Ro. 1. sed non secũdum quòd deus (vt patet ex dictis in 3. q. 2. q. 1. 7. dist.) ergo secundũ quòd homo.

RESPONDEO. dicendum; quòd id quod in aliqua propositione reduplicatur: cum hoc quod dico, secundũ quòd est illud, per quod prædicatum conuenit subiecto; vnde oportet quòd aliquo modo sit idem cum subiecto, & aliquo modo idem cum prędicato: sicut medius terminus in syllogismo affirmatiuo ad prædicatum quidem habet comparationem: sicut ad id quod per se consequitur ipsum (nihil enim conuenit alicui, secundum quòd est animal nisi illud animali per se conueniat: secundum quemcunque modum dicendi per se) ad subiectum autem comparatur: sicut ad id quod aliquo modo includitur in subiecto: includitur autem in subiecto ipsa substantia subiecti, & antecedentia sicut causæ, & consequentia sicut accidentia: substantia autem subiecti est, & ipsum subiectum & natura eius, & ratione omnium istorum potest aliquid attribui Christo, & cuilibet homini: si enim aliquid attribuitur homini ratione præcedentium, sic dicimus, quantum ad causam materialem, quòd homo secundum quòd est compositum ex cõtrariis, est corruptibilis, quantum ad causam formalem dicimus, quòd homo secundum quòd habet animam rationalem, est ad imaginem dei: quantum vero ad causam efficientem dicimus, quòd Petrus, secundum quòd natus de tali patre, est hæres eius: quantum autem ad causam finalem dicimus, quòd homo secundum quod est ad beatitudinem ordinatus, oportet quòd sit immortalis, quantum ad animam: si autem attribuatur alicui homini, aliquid ratione accidentium, sic dicimus, quòd homo secundum quòd est coloratus est visibilis: si autem attribuatur sibi aliquid ratione suppositi: sic dicimus, quòd Sortes, fm quòd Sortes est individuũ: si autem ratione naturæ: sic dicimus, quod homo secundum quòd homo est animal.

Secundum hoc ergo dicendum ad primam quæstionem, quòd cum dicitur: Christus, secundum quòd homo est deus, ly homo, potest replicari ratione naturæ, & sic est falsa, quia naturæ humanæ non per se conuenit, inquantum talis natura, vt diuinæ vniatur: si autem replicatur ratione suppositi (eum suppositum humanæ naturæ in Christo sit suppositum æternum, cui per se conuenit esse deum) erit vera; quia tamen hoc nomen homo non importat aliquod suppositum determinatum humanæ naturæ, nisi per demonstrationem adiunctam, & solum cuidam determinato supposito humanæ naturæ conueniat per se esse deum: ideo nisi aliquid aliud addatur, vel intelligatur simpliciter, non est concedendum, quòd Christus secundum quòd homo est deus.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd assumptio (vt supra di. 5. dictum est) significatur per modum motus: cui autem conuenit per se moueri ad aliquid, non conuenit esse illud: sicut nigro conuenit per se moueri ad albedinem: non tamen conuenit ei per se esse album: similiter assumere nomen dei potest conuenire Christo secundũ quòd homo: & tamen esse deum non conuenit ei, secundum quòd homo.

¶ Ad secundum dicendum, quòd hoc nomen Christus, significat personam in duabus naturis: vnde non conuenit ei per gratiam, vt sit deus, sed ab æterno: sed vt sit simul deus & hõ, hoc est per gratiam vnionis. Vel dicẽdum, quòd quamuis gratia vnionis faciat hominem deum: non tamen ad idem refertur gratia vnionis, & esse deum, quia esse deum conuenit huic homini ratione personæ: gratia autem fit ei ratione naturæ: vnde secundum quòd homo habet gratiam vnionis, si fiat reduplicatio ratione humanæ naturæ: non autem secundum quòd homo est deus; sed secundũ quòd talis persona.

Alia probatio quòd Christus sit persona.

SED adhuc aliter nituntur probare Christum secundum hominem esse personam, quia Christus secũdum quòd homo prędestinatus est, vt sit filius dei. Sed illud est, quod vt sit prædestinatus est; ergo si prædestinatus est Christus secundum quòd homo, vt sit filius dei: & secũdum q homo[a] est filius dei. Ad quod dici potest Christum esse, id quod ut sit prædestinatus est. Est enim prædestinatus, ut filius dei sit, & ipse est uere filius dei; sed secundum hominẽ prædestinatus est, ut sit filius dei, quia per gratiam hoc habet secundũ hominem: nec tũ secundum hominem est filius dei, nisi forte secundum, unitatis personæ sit expressiuum. Vt sit sensus. Ipse qui homo est, est filius dei. Vt autem ipse ens homo sit filius dei, per gratiã habet: sed si causa notetur, falsum

¶ Ad tertium dicendum, quòd dimittere peccata est duplicíter, vel per authoritatem, & sic cum sit solius dei non est Christi inquantum est homo; si fiat replicatio ratione naturæ, vel per ministerium, & sic cõuenit Christo etiam ratione humanæ naturæ.

AD SECVNDAM quæstionem dicendũ, quòd ad hoc q aliqua prædicatio sit per se, non oportet quòd prædicatũ per se conueniat subiecto secũdum omne, quod in nomine subiecti implicatur; sed sufficit si secundum aliquid eorum per se sibi cõueniat: sicut ratiocinari per se conuenit homini: non inquantum habet corpus: sed inquantum animã habet. vnde hæc est per se: homo ratiocinatur; cum ãũt dicit, iste homo, demonstrato Christo, includitur ex vi demõstrationis suppositũ determinatũ humanæ naturæ, quod est suppositum æternum; secundum secundam opinionem: cui supposito per se conuenit esse deum. vnde hæc est per se, secundum secundam opinionem: iste homo est deus, & quia ad veritatem huiusmodi locutionum non exigitur nisi quòd prædicatum per se conueniat ei, quod replicatur: ideo hæc est vera: Christus secundum quòd iste homo est deus.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd sicut aliquid est de diffinitione speciei, quod non est de diffinitione generis, ita aliquid esset de diffinitione indiuidui si diffiniretur, quod non est de diffinitione speciei; sicut pars materiæ (vt dicit philosophus in 7. Meta.) vnde licet deus non sit pars diffinitionis hominis; esset tamen pars diffinitionis huius hominis Christi, si diffiniri posset ratione personæ verbi. vnde patet, quòd est per se. tex. 35.

¶ Ad secundum dicendum, q cum dicitur, iste homo, demonstratur suppositum duarum naturarum, quarum veraque caderet in diffinitione eius si diffiniri posset: & ideo ea quæ sunt vtriusque naturæ per se ei conueniunt: & ideo Christus secundum quòd iste homo, est deus, & secundum quòd iste homo, est homo, & similis ratio est de illis, quæ consequuntur ad alteram naturam. vnde secundum quòd iste homo, est habens matrem, & carens matre; nec vnum excludit aliud, cum nõ sint opposita, quia non conueniunt secundum idem.

¶ Ad tertium dicendum, quòd remoto a Christo toto hoc quod importatur cum dicitur: iste homo, non conueniet ei esse deum, quia includitur ibi natura diuina, & humana (vt dictum est) sed remota altera, scilicet humana natura, sequitur quòd filius dei, non possit dici iste homo: ratione tamen illius, scilicet humanæ naturæ non verificatur prædicta locutio, & est simile (sicut si dicatur) Petrus inquãtum homo sentit, quia remoto rationali per intellectum, non erit homo, & remanebit sentiens (vt dicitur in libro de causis.) In hoc eodem art. 1 ect. 1.

AD TERTIAM quæstionem dicendum, quòd quia prædestinatio importat antecessionem: ideo per consequens includit factionem, quia omne quod est, postquam nõ fuit, dicitur factum: vnde dicitur aliquis prædestinatus inquantum præuisus est heri beatus: omnia autem quæ factionem important, & motum, conueniunt per se, ei quod accedit ad terminum: cui tamen per se non conuenit esse in termino: sicut moueri ad albedinem, per se conuenit non albo, cui non conuenit esse album; prædestinatio autem quæ de Christo dicitur, est respectu gratiæ vnionis secundum quam factum est, vt homo esset deus: cuius factionis terminus est esse deum. Accedens autem ad terminum est, quod assumitur ad vnionem, scilicet humana natura: & ideo ratione humanæ naturæ conuenit Christo esse prædestinatum; non autem esse deum. vnde hæc est vera: Christus secundum quòd homo est prædestinatus: hæc autem est falsa: Christus secundum quòd homo est deus.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd ratio illa procedit de illis quæ conueniunt alicui ratione humanæ naturæ, secundum rationem speciei; sed prædestinari conuenit Christo ratione humanæ naturæ particulatæ in ipso. vnde obiectio non est ad propositum.

¶ Ad secundum dicendum, quòd effectus prædestinationis respondet

spondet: prædestinationi conformiter, quantum ad id, de quo est prædestinatio; non autem quantum ad conditiones prædestinationis, quia prædestinatio est æterna: effectus autem est temporalis, & sic est in proposito; quia Christus non est prædestinatus, vt sit secundum, quòd homo filius dei: sed ipsa prædestinatio cõuenit ei, secundum quòd homo, vnde patet, quòd huiusmodi locutiones sũt duplices, ex hoc, q implicatio potest ferri ad hoc, qđ est prædestinatum, vel ad hoc quòd est esse filium dei, de quo est prædestinatio.

ARTICVLVS II.

Vtrum Christus secundũ quòd homo sit persona.

3. q. 16. 12. AD secundum sic proceditur. Videtur, quòd Christus, secũdum quòd homo sit pſona: persona. n. vt dic † Boe. est rationalis naturę indiuidua substãtia; sed Christus, secundum q hõ est huiusmodi. ergo secundũ quòd homo est persona.

lib. de dua. nat. & vna pſona Xpi.

¶ 2 Præt. Quòd cõuenit alicui, secundũ quòd homo, conuenit omni homini, secundum quòd est homo; sed Petrus secundum quòd est homo est persona: ergo & Christus.

¶ 3 Præt. Dicimus, quòd Christus secundum quòd homo aliquid operatus est: sicut quòd comedit. & similiter secundum q deus; sicut quòd mortuũ suscitauit, nec sequitur propter hoc, q Christus sit duo; ergo videtur similiter, quòd si dicamus Christum, secundum quòd hominẽ esse personam, & similiter secundum quòd deum, quod non sequitur ipsum esse duo, & ita nullum aliud inconueniens.

SED CONTRA. Quicquid conuenit Christo, fm q homo, hoc est assumptum; sed persona non est assumpta, vt ex 5. dist. patet: ergo Christus non est persona secundum quòd homo. q. 2. 1.

¶ Præt. Impossibile est, quòd idem numero conueniat alicui fm duas diuersas naturas; sed in Christo est tũ vna persona; ergo ẽt fm naturam diuinam conueniat ei esse personã; fm naturã humanã non cõueniet ei, & sic nõ erit persona inquantũ est homo.

II VLTERIVS. Videtur, q sit secundum q homo individuũ, Christus. n. fm q homo est aliquid; sed non est aliquid vniuersale. ergo est aliquid particulare. ergo fm q homo est individuũ.

¶ 2 Præt. In individuo nihil est nisi natura speciei, & accidentia individuantia ipsam: sed Christus secundum quòd homo habet naturam humanam, & accidentia individuantia ipsum: ergo secundum quòd homo est individuum.

¶ 3 Præt. Quicquid conuenit naturæ humanæ, conuenit Christo, inquantum est homo: sicut esse passibile, & mortale: sed humana natura in Christo, est quoddam individuum. ergo Christus, inquantum homo est individuum.

SED CONTRA. Individuum in genere rationalis naturæ nihil aliud est, quàm persona: sed Christus, secundum quòd homo non est persona: ergo nec individuum.

III VLTERIVS. Videtur, quòd Christus, secundum quòd homo sit suppositum, vel res naturæ: suppositum enim, vel res naturę dicitur aliquis ex hoc, quòd habet naturam humanam; sed Christus secundum quòd homo habet humanam naturam: ergo secundum quòd homo est suppositum, vel res naturæ.

¶ 2 Præt. Humana natura ita vere est in Christo, sicut accidentia humanæ naturæ; sed Christus secundum quòd homo est subiectum accidentium humanæ naturæ: ergo & secundum quòd homo est suppositum vel res naturæ.

¶ 3 Præt. Christus secundum quòd homo est res quædam; sed non est res nullius naturæ, ergo est fm quòd homo res naturæ.

SED CONTRA. Suppositum humanę naturæ est idem, quòd ypostasis, vel persona, sed Christus secundum quòd homo non est ypostasis, vel persona. ergo nec suppositũ vel res naturæ. A

¶ Præt. In Christo est tantum vnum suppositum; sed Christus secundum quòd deus est suppositum. ergo non secundum quòd homo est suppositũ.

RESPONDEO dicendum, ad primã quæstionem, quòd in Christo non est nisi vna persona, quæ est ab æterno; nullũ autem æternum conuenit Christo, secundũ quòd homo proprie loquendo, vt patet ex prædictis. vnde hæc non est vera: Christus secundum quòd homo est persona, nisi replicetur suppositũ hominis, vt dicatur Christus secundum quòd iste homo est persona: hoc enim uerum est. d. 5. q. 1. 1

AD PRIMVM ergo dicẽdum, quòd Christus secundum quòd homo, est substantia rationalis naturæ; sed secundum quòd iste homo, est individua substantia rõnalis naturæ: vñ fm quòd iste homo est persona; sicut secundum quòd iste homo est deus.

¶ Ad secundum dicendum, quòd etiam nec Petrus, inquantum homo est persona: sed secundum quòd iste homo; quia hæc non est per se. homo est persona; sed hæc. iste homo est persona.

¶ Ad tertium dicendum, quòd ex hoc quòd Christus operatus est secundum quòd homo, & secundũ quòd deus, sequitur, quòd in Christo sint duæ operationes; ita etiam si Christus esset persona secundum quòd homo, & secundum quòd deus sequeretur quòd in ipso essent duæ personæ.

AD SECVNDAM quæstionem dicendum, quòd sicut supra di. 6. dictum est, individuum inuenitur in substantiis, & accidentibus; secundum autem quòd in subsitantiis est, habet de ratione sui, quòd sit subsistens; non autem secundum quòd in accidentibus inuenitur, & vtroque modo inuenitur in Christo. tamen alterum tantummodo, prædicatur; humana enim natura in Christo est quoddam individuum: sed Christus non est illud individuum: sed est individuum subsistens; & hoc modo accipiendo individuum, secundum quòd de Christo prædicatur, est in Christo vnum tm individuum, sicut & vna persona. vnde sicut Christus non est persona fm q homo, ita nec individuum. q. 1. 1. corpore.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd Christus secundum quòd homo est aliquid: non tamen sequitur. ergo secundum quòd homo est aliquid vniuersale, vel particulare, quia homini accidit esse vniuersale, vel particulare: vnde hæc est per accidens: homo est aliquid particulare: hęc autem per se, iste homo est aliquid particulare. vnde Christus non est aliquid particulare secundum quòd homo: sed secundum quòd iste homo.

¶ Ad secundum dicendum, quòd de ratione individui, secundum quòd de Christo prædicatur est, quòd sit per se subsistens, & hoc non conuenit Christo, secundum quòd homo: sed secundum quòd hic homo. vnde non oportet, quòd sit individuum secundum quòd homo.

¶ Ad tertium dicendum, quòd ea quæ conueniunt humanæ naturę, non oportet, quòd eodem modo, quo de natura prædicantur de Christo prædicentur, quia ipsa natura de eo nõ prædicatur in recto, & in abstracto: sed oblique, vel concretiue. vnde non sequitur: si humana natura est individuum, quòd Christus, fm q homo sit individuum: sed quòd habeat individuam naturam.

AD TERTIAM cõnẽ dicendũ, q in propositionibus p se, aliter est ex parte subiecti, & ex parte pdicati, q 1 ex pte subiecti sufficit, q fm vnũ tm eorũ quæ in subiecto continentur, prædicatũ per se subiecto conueniat, ex parte aũt prædicati oportet, quòd quicquid

Universidad de Deusto
Biblioteca

quicquid est in prædicato per se conueniat subiecto. vnde hæc non est per se. homo est animal album. hæc autem est per se. albus homo est animal. secundum hoc dico, quòd in hoc quòd dico suppositum vel res naturæ, duo importantur, scilicet, respectus ad naturam communem, & aliud subsistens, cui ineſt respectus ille, quorum vnum ineſt Christo secundum quòd homo, scilicet, respectus ad naturam cõmunem, non autem alterum, vt patet ex dictis: & ideo hæc est falsa, Christus secundum q̃ hõ est suppositum vel res naturæ: tamẽ magis accedit ad veritatem quàm aliqua prædictarum, inquantum ista nomina imponuntur p respectum ad naturam communem. vnde si suppositum sumatur adiectiue est vera, Christus enim secundum quòd homo, supponitur humanæ naturæ, vel est aliquod suppositum humanæ naturæ, & hoc etiam valet ad ea quæ dicta sunt de persona, & individuo, & per hoc etiam patet solutio ad primum.

In hoc eodem artic.

Trac.74.

cap.2.

In hoc eodem art.

¶ Ad secundum dicendum, quòd quia accidentia non pertinent ad esse rei sicut natura communis: ideo in nomine subiecti, non includitur nisi respectus ad accidens, non autem ratio per se existentis vt significatum eius: sed sicut præsuppositum: & ideo non est similis ratio de subiecto, & supposito.

¶ Ad tertium dicendum, quòd Christus secundum quòd homo est quædam res, & etiam secundum quòd homo, est alicuius naturæ, non tamen sequitur quòd sit res naturæ, secundum quòd homo, quia plus est in significatione compositi quàm in significationibus componentium: quod & in istis accidit: sicut non omnis arma gerens, est armiger.

QVAESTIO SECVNDA.

Deinde quæritur de filiatione per adoptionem.

Et circa hoc quæruntur duo.
Primo. Quæritur de ea ex parte adoptantis.
Secũdo. Ex parte adoptati.

ARTICVLVS I.

Vtrum deo conueniat aliquem in filium adoptare.

3.q.23. AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quòd deo non competat aliquem in filiũ adoptare. Adoptio enim est alicuius extraneæ personæ in filiũ, vel nepotem, vel deinceps legitima assumptio: sed deo non est aliqua persona extranea: quia omnes ipse condidit. ergo ei non competit adoptare.

¶ 2 Præt. Apud nos adoptans non est principium essendi adoptato: sed deus est omnibus principium essendi. ergo non competit ei aliquem adoptare.

¶ 3 Præt. Ille qui filios naturales habet, non adoptat aliquem nisi vt condiuidat hæreditatem cum filiis naturalibus: sed hæreditas dei patris indiuisibilis est: quia est ipsemet. ergo cum ipse habeat naturalem filium, non competit ei aliquem adoptare.

SED CONTRA. Adoptio contingit ex benignitate adoptantis ad adoptatum: sed deus maxime benignus, & amator est hominum. ergo ipsi maxime competit adoptare.

¶ Præt. Quodcũq; facit aliquos filios p gram adoptat: ſ hoc deo cõpetit. Io. 1. Dedit eis ptãtem filios dei fieri. ergo ipse adoptat.

3.q.23.1. II

VLTERIVS. Vẽ q̃ adoptare sit tũ dei pris, quia sm leges illius est adoptare, cui' est filios generare: sed solius pris in trinitate est filiũ generare naturale. ergo eius solius est filios adoptare.

¶ Præt. Per adoptionem efficimur fratres Christi. Heb. 2. Vt sit ipse primogenitus in multis fratribus: sed Christus non est filius nisi dei patris, vt supra dist. 4. dictum est. ergo, & nos per adoptionem solius patris filii sumus.

q.1.2.c.

q.2.2.c.

¶ Præt. Sicut supra dist. 1. dictum est: ideo solus filius incarnatus est, ne nomen filii transiret ad alterum: sed non est magis inconueniens nomen filii transire ad aliam personam, quàm nomẽ patris. ergo nõ debet dici adoptare nisi deus pater, ne nomen patris ad aliam personam transeat.

SED CONTRA. Oẽ nomen, effectum significans in creatura dictum de deo, est commune toti trinitati: sed adoptare importat effectum in creatura. ergo toti trinitati competit.

¶ Præt. Secundum hoc quòd adoptamur in filios dei, deus pater nostter dicitur: sed tota trinitas dicitur pater noster sicut in 1. lib. dist. 18. dictũ est: ergo totius trinitatis est adoptare. 5.3.

VLTERIVS. Videtur, quòd per filium tantum fiat adoptio, per hoc quod dicitur ad Gal. Misit deus filium suum factum ex muliere, vt adoptionẽ filiorum reciperemus. III 4.artic.

¶ Præt. Secundum philosophum. 2. Metaphi. illud quod est primũ i quolibet genere, est causa eorum quæ sunt post: sed filiatio primo inuenitur in filiõ. ergo p ipsum omnes efficimur filii: sicut per bonitatẽ filii dei omnes efficimur boni, & sic ex patre cœlesti omnis paternitas in cœlis, & in terra nominatur. ad Ephe. 3. Sed videtur quod fiat per spiritum sanctum, per hoc quod dicitur Rom. 8. Accepistis spiritum adoptionis filiorum in quo clamamus abba pater. t.4.

¶ Præt. Per charitatem efficimur filii dei. 1. Io. 3. Videte qualem charitatem dedit nobis pater, vt filii dei nominemur, & simus: sed charitas est spiritus sanctus. ergo per ipsum adoptamur.

RESPONDEO. dicendũ, ad primã qõnem q̃ adoptatio transfertur ad diuina, ex similitudine humanorũ hõ enim dr aliquid in filium adoptare secundum quòd ex gratia dat eius percipendæ hæreditatis sũt: cui per naturam non competit, hæreditas autem hominis dicitur illa, qua homo dimes est. id autem quo deus dimes est: est perfruitio suiipsius, quia ex hoc beatus est, & ita hẽo est hæreditas eius. vnde inquantum hominibus, qui ex naturalibus ad illam fruitionem peruenire non possunt, dat gratiam, pequam homo illam beatitudinem meretur, vt sic ei competat ius in hæreditate illa. ſm hoc dicitur aliquem in filium adoptare.

H

AD PRIMVM. ergo dicendum, quòd quàmuis nulla persona sit sibi extranea quantum ad esse quod ab eo participat: est tamen sibi extranea aliqua persona quantũ ad ius percipiendæ hæreditatis.

¶ Ad secundũ dicendum, quòd ex hoc ipso, quòd aliquis homo ex alio nascitur, habet ius in hæreditate paterna, vnde non est extraneus, vt adoptari possit: sed non ex hoc quòd aliquis habet esse a deo, comperit sibi ius in hæreditate cęlesti: & ideo potest qui habet esse a deo per creationem, ab eo per gratiam in filium adoptari. I

¶ Ad tertium dicendum, quòd accidit adoptioni quæ est apud nos, vt per eam diuidatur hæreditas, inquantum a multis simul tota haberi non potest: sed hæreditas cœlestis tota simul habetur a patre adoptante, & ab omnibus filiis adoptatis, vnde non est ibi diuisio, nec successio. .1.2

AD SECVNDAM quæstionem dicendum, quòd adoptare q̃ cõuenit toti trinitati, quia vna est operatio totius trinitatis, sicut & vna essentia: sed tamen potest apropriari patri, inquantum habet similitudinem cum proprio eius. II

AD PRIMVM. ergo dicendum, quòd quàmuis sit solius patris generare filium qui sit deus: tamen totius trinitatis est producere filios per creationem: & ideo est etiam totius trinitatis p gratiam filios adoptare.

K

¶ Ad secundum dicendum, quòd ex adoptione quæ est per gratiam efficimur fratres Christi, inquantum per hoc efficimur filii dei patris, non autem inquantum efficimur filii Christi, vel spiritus sancti.

¶ Ad tertium dicendum, quòd filiatio est relatio eius quod est a principio, paternitas autem est relatio principii. tota autem trinitas est principium creaturę. vnde magis potest trahi nomẽ paternitatis ad alias personas respectu creaturę, quàm filiationis nomen. III

AD TERTIAM quæstionẽ dicendum, q̃ hæc præpositio potest denotare duplicem causam, scilicet, agentem mediam, & sic sumus adoptati a deo patre per filium, vt appropriate loquamur, quia per eum deus pater multos filios in gloriam adduxit, vt dicitur ad Heb. c. 2. secũdum quòd eum misit in mundum salutatorem: põt ẽ notare formalem cãm: & hoc dupliciter, vel inherentẽ, vel exemplarem, si inherentẽ, sic adoptati sumus per spiritum sanctum eni appropriatur charitas secundum quam formaliter meremur. Ideo dicitur Ephe. 1. c. Signati estis spiritu promissionis sancto, qui est pignus hæreditatis nostræ. Si vero designat causam exemplarem formalem: sic sumus adoptati per filium. vnde Rom. 8. Quos præsciuit conformes fieri imaginis filii sui &c. Et per hoc patet responsio ad obiecta.

ARTICV. II.

Vtrũ omnibus creaturis conueniat adoptari, an soles ex ipsa creatione adoptet.

3.q.23.3. AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur quòd omnibus creaturis conueniat adoptari. deus enim dicit pater noster, quia creauit nos sicut dicitur Deute. 33. Nunquid non ip se est pater tu⁹ &c. sed non est pater creaturarum per naturam, quia sic solius Christi pater est. ergo est pater per adoptionem. ergo omnibus creaturis conuenit adoptari.

¶ 2 Præt. Ex hoc quod deus aliquid creat, assumit illud in communicationem suorum bonorum ex mera sua bonitate: sed nihil aliud videt esse adoptio. ergo cuilibet creaturę cõuenit adoptari.

¶ 3 Præt. Ex ipsa creatione deus imprimit rationali creaturæ imaginem suam, secundum quam dicitur filius dei: sed non adoptat nos nisi inquantum nos filios suos facit. ergo ex ipsa creatione ad minus homines adoptat.

artic.1.cor. & ad 3.q.

SED CONTRA. Sicut ex dictis patet. adoptio filiorum fit per spiritum sanctum: sed non datur spiritus sanctus ratione creationis. ergo nec adoptio est ratione creationis tantum. C

II

VLTERIVS. Videtur, q̃ nec angelis conueniat adoptari, quia illi conuenit adoptari, qui non est in domo patris familias, & in ipsam inducitur: sed angeli semper fuerunt in domo dei, quia in cœlo empyreo creati sunt. ergo eis non conuenit adoptari.

¶ 2 Præt. Sicut in litera dicit: nos ideo filii dei adoptiui dicimur, quia cum nati fuerimus filii irę, p gram facti sumus filii dei: sed angeli nunquam fuerunt filii irę. ergo nunquam fuerunt non filii, ad minus secundum illos qui dicunt, quòd angeli fuerũt creati in gratia. ergo angelis non conuenit adoptari.

¶ 3 Præt. Gal. 4. dicitur. Misit deus filium suum vt adoptionem filiorum reciperemus: sed ad angelos nõ fuit missus filius dei, q̃a non est factus angelus: sicut est factus homo, secũdum quem modum ad homines missus dicitur. ergo angelis non cõuenit adoptari.

SED CONTRA. Per spiritum sanctum qui hominibus datur dicũtur homines adoptari, vt patet ex dictis: sed spiritus sanctus habitat in angelis, sicut etiam in hominibus. ergo angeli sicut & homines, dicuntur adoptari. D

attic.1.cor. & ad 3.q.

¶ Præt. Angeli dicuntur fratres, & consortes nostri: sed hoc non est nisi secundum quòd ab eodem patre, & ad eandem hereditatem nobiscum sunt adoptati. ergo eis conuenit adoptari.

III 3.q.23.4. 2.de Trini.

VLTERIVS. Videtur etiam quòd Christus sit filius adoptiuus, quia † Hil. dicit. Potestatis dignitas non amittitur dum carnis humanitas adoptatur, & loquit de humanitate Christi. ergo Christus secundum quòd homo est filius adoptiuus.

¶ Præt. Non vẽ sequi aliquod inconueniens si dicamus Christum filium adoptiuum. neque enim sequitur quòd fuerit filius irę: neque aliquando fuerit non filius, quia angeli nunquam filii irę fuerunt, & tamen dicuntur filii adoptiui. ergo nihil prohibet Christum dicere filium adoptiuum.

¶ Præt. Maior est dignitas filii adoptiui quàm serui: sed Christus secundum qnòd homo dicitur seruus, vt patet Phili. 2. ergo multo fortius potest dici filius adoptiuus. E

¶ Præt. Per inhabitationẽ spũs sancti, homo efficitur filius adoptiuus: sed super Christum requieuit spiritus sanctus, vt dicitur Isa. 11. ergo ipse debet dici filius adoptiuus.

¶ Præt. Aug. in 1. li. de prædestinatione sanctorũ c. 15. dicit. Ea gratia fit ab initio fidei suæ homo quicunq; Christianus, qua gratia ille homo ab initio suo factus est Christus: sed quicunque homo fit ab initio Christianus, fit per gratiam adoptionis. ergo & ille homo factus est Christus per gratiam adoptionis, & ita est filius adoptiuus.

SED CONTRA. Super illo Rom. 1. Qui prædestinatus est filius dei in virtute. dicit Ambr. Volui, & reuolui scripturas, Christum nunquam filium adoptiuum inueni. ergo non est dicendus filius adoptiuus.

¶ Præt. Adoptare totius trinitatis est. ſ ergo Christus esset filius adoptiuus esset filius trinitatis, quod esse non potest, vt supra distin. 4. dictum est.

RESPONDEO. dicendum ad primam quæstionem, quòd sicut supra dist. 8. dictum est, de ratione filiationis est, vt filius producatur in similitudinem speciei ipsius generantis. homo autem inquantum per creationem producitur in participationem intellectus, producit quasi in similitudinem speciei ipsius dei, qui vltimum eorum secundum quæ natura creata participat similitudinem naturæ increatæ, est intellectualitas, & ideo sola rationalis creatura dicitur ad imaginem, vt in 2. lib. dist. 16. dictum est. vnde sola rationalis creatura per creationem filiationis nomen adipiscitur. sed adoptio, vt dictum est, requirit, vt adoptato ius acquiratur in hæreditatem adoptatis. hæreditas autem ipsius dei est ipsa sua beatitudo, cuius non est capax nisi ipsa rationalis creatura, nec ipsi acquiritur ex ipsa creatione: sed ex dono spiritus sancti, vt dictum est: & ideo patet quòd creatio irrationalibus creaturis, nec adoptionem nec filiationem dat: creaturæ autem rationali dat quidem filiationem: sed non adoptionem. q.1.2. q.1.1.5. Hom.82.in Io.cap.17. cap.19. articu.2. art.1.corp. artic.1.cor. & ad 3.q.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd filiatio per adoptionem addit supra filiationem per creationem: ut perfectum supra diminutum, & sicut gratia super naturam, vnde per creationem homo non efficitur filius naturalis neque adoptiuus, sed tãtum dicitur filius creationis, creaturę autem irrationales nullo modo. C

¶ Ad secundum dicendum, quòd communicatio quorumcunque bonorum non sufficit ad adoptionem: sed cõiuncta hæreditatis, vñ nec aliqua creatura dicitur adoptari ex hoc, q̃ sibi aliqua bona communicantur a deo nisi communicetur ei hæreditas, quę est diuina habitudo.

¶ Ad tertium dicendum, sicut ad primum.

AD SECVNDAM quæstionem dicendum, quòd beata fruitio sicut excedit naturam humanam, ita & naturam angelicam. vnde sicut hoc hoi dat ex gra, & non ex debito suæ naturæ: ita angelo, & propter hoc sicut cõpetit homini adoptiuitas & angelo.

II

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd domus dei inquantum filii adoptiui inducuntur, non dicitur cœlum empyreum: sed ipsa beatitudo diuina, secundum quam deus in semetipso quiescit, & facit alios in se quiescere, & in hac domo non semper fuerunt, quia non fuerunt creati beati.

II

¶ Ad secundum dicendum, quòd accidit adoptioni, quòd adoptatus fuerit filius irę, vel quòd fuerit prius tempore non filius. vnde ponit in litera magis ad euidentiam adoptionis, quàm ad necessitatem: sed hoc est de necessitate adoptionis, vt prius natura sit non filius quàm filius, vt filiatio sibi ex natura sua non competat: sed ex gratia quacunque collata, & hoc bene inuenitur in angelo.

¶ Ad tertium dicendum, quòd quàmuis missio filii in carnem non fuerit facta ad angelos: fuit tamẽ facta ad eos missio, quæ est in mentem, vt in 1. lib. dist. 3. dictum est.

III

AD TERTIAM quæstionem dicendum, quòd Christus nullo modo dicendus est filius adoptionis: quia ei competit ex sua natura: secundum quam æternaliter a patre nascitur habere ius in hæreditate paterna, quia omnia quæ habet pater sua sunt, vt dicitur Ioan. 16. vnde hoc ius non acquiritur ei per gratiam ad uenientem vt possit dici filius adoptiuus. q.3.1.

AD PRIMVM ergo dicendum: quòd humanitas adoptatur non in ipso capite: sed in membris eius. & sic intelligendum est verbum Hyl. Vel dicendum: quòd etsi adoptio aliquo modo possit dici de natura creata, quæ per gratiam trahitur in participationem diuinæ bonitatis, in vnitatem diuinæ personæ, non tamen oportet quòd supposito conueniat, cui naturaliter conuenit esse beatum.

III

¶ Ad secundum dicendum, quòd sequitur inconueniens, quòd Christus ad minus natura, vel intellectu esset prius non filius quàm filius: sicut est de angelis, quod nullo modo stare potest quantum ad secundam opinionem, quæ ponit quòd nullum suppositum præintelligitur vnioni, nec filiatio conuenire potest nisi supposito perfecto.

¶ Ad tertium dicendum, q̃ Christus cum dicitur seruus, importat subiectionem tantum. vnde Christus secundum q̃ hõ dr seruus: sicut minor patre. non autem importat acquisitionem p gratiã eius, qđ ei cõuenit p naturam, sicut filius adoptiuus. & ideo

Universidad de Deusto
Biblioteca

nomen seruitutis aliquo modo conceditur in Christo: non autē nomen adoptionis.

¶ Ad quartum dicendum, quòd aliis hominibus per Spiritum sanctum inhabitantem acquiritur ius, in hereditate celesti de no uo quod in eis non competit per naturam: sicut filio dei competit. vnde per Spiritum sanctum inhabitantem nō dicitur adoptari.

¶ Ad quintum dicendum, quòd est similitudo, quantū ad rationē gratiæ, quia vtraque est sine meritis præcedentibus: non autem quantum ad effectum, quia illa est gratia vnionis, secundum quam efficitur naturalis filius: sed gratia qua homo sit Christianus, non facit filium naturalem: sed facit tantum adoptiuum.

per adoptionem nos filij dicimur: ille vero per veritatem naturæ est. Ex his euidenter ostenditur, quòd Christus non sit filius, gratia adoptionis. Illa enim gratia intelligitur cum August. eum non esse filium gratia attulerit. Gratia enim sed non adoptionis. imo unionis filius dei est filius hominis & econuerso.

QVAESTIO TERTIA.

Vtrum prædestinatio Christi sit de natura an de persona.

DEINDE quæritur de prædestinatione Christi. Et videtur quòd non sit de natura: sed de persona. prædestinatio enim Christi est ad filiationem, quia prædestinatus est filius dei in virtute. Ro. 1. sed filiatio non competit naturæ: ergo prædestinatio non est de natura.

¶ 2 Præt. Eius videtur prædestinari cuius est agere, quia eius est etiam felicitari: sed agere est suppositi & non naturæ. ergo prædestinatio non est de natura.

¶ 3 Præt. Humana natura est vnius rationis in Christo, & in aliis hominibus: sed in aliis hominibus prædestinatio non est de natura: ergo nec in Christo.

SED CONTRA. Ro. 1. dicit glo. quòd prædestinatio est vno modo de eo quod non semper fuit: sed nihil est in ipso Christo, quod non semper fuerit, nisi humana natura. ergo prædestinatio est de natura.

¶ Præt. Ex hoc aliquis ꝓdestinat, ꝙ ꝓuidet deo vniendus p gratiā vnionis: sed humana natura ab æterno est præuisa deo vnienda p gram vnionis: ergo humana natura est ꝓdestinata in Chro.

II VLTERIVS. Videtur, quòd prædestinatio Christi non sit conformis prædestinationi nostræ, quia secundum Aug. prædestinatio qua nos prædestinamur, est propositū miserendi: sed hoc non competit prædestinationi Christi, quia ipse nunquam fuit miser. ergo prædestinatio sua & nostra non sunt vnius rationis.

¶ 2 Præt. Effectus prædestinationis est gratia: sed gratia Christi est alterius rationis, quam gratia nostra, quia nostra gratia nō est vnionis in persona sicut sua. ergo nec prædestinatio eius & nostra, sunt eiusdem rationis.

¶ 3 Præt. Operationes differunt penes terminos: sed filiatio naturalis, ad quam terminatur prædestinatio Christi, non est vnius rationis cum filiatione adoptionis: ad quam terminatur nostra prædestinatio. ergo non sunt vnius rationis prædestinationis.

SED CONTRA. est quòd vtrique prædestinationi competit vna diffinitio, scilicet prædestinatio est præparatio gratiæ in præsenti, & gloriæ in futuro. ergo sunt vnius rationis.

¶ Præt. Ro. 1. dicit glo. quòd præclarissimum exemplar nostræ prædestinationis præcessit in Christo. ergo est vnius rationis, quia exemplar & exemplatum sunt vnius rationis.

III VLTERIVS. Videtur, quòd prædestinatio eius sit causa efficiens nostræ prædestinationis. Ephe. 1. dicitur. Prædestinauit nos in adoptionem filiorum per Iesum Christum: sed per, denotat causam efficientem, quando dicitur pater operari per filium. ergo eius prædestinatio est causa efficiens nostræ prædestinationis.

¶ 2 Item. Videtur, quòd sit causa exemplaris per illud quod dicitur Rom. 8. Quos prædestinauit conformes fieri imaginis filii sui: sed imago ad exemplaritatem pertinet. ergo est causa exemplaris nostræ prædestinationis: sicut etiam sua resurrectio nostræ resurrectionis.

¶ 3 Item. Videtur quòd finalis, quia nostra prædestinatio videtur esse ordinata ad implerionē corporis Christi, vt patet Eph. 4. vnde ipse videtur esse finis nostræ salutis. ergo & eius prædestinatio nostræ prædestinationis.

SED CONTRA Aeternum non habet causam: sed prædestinatio nostra est eterna. ergo non hēt cām, Christi prædestinationē.

¶ Præt. Christus non est prædestinatus, nisi secundum quòd homo: sed ipse secundum quòd homo non est causa nostri: sed secundum quòd deus. ergo prædestinatio eius non est causa prædestinationis nostræ.

RESPONDEO. Dicendum ad primam quæstionem, quòd prædestinatio accipitur cōiter & ꝓprie, cōmuniter pro præscientia & præordinatione cuiuscunq; & sic patet ꝙ prædestinatio pōt esse de natura: ſm autem ꝙ proprie accipitur importat ordine prædestinati ad gratiā: gratia autem creaturæ, facit vnionem ad deum, quæ quidem duplex est, scilicet per operationem, secundum quam nos vniuntur deo, cognoscendo & amando ipsum & in persona: & secundum hoc humana natura fuit vnita deo: & ideo cum prædestinatio Christi ordinetur ad gratiam vnionis in persona, potest dici quòd natura est prædestinata, vel persona ratione naturæ.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd prædestinatio Christi primum effectum habet ipsam vnionem. vnde cum vnio sit naturæ, potest etiā dici prædestinata: quamuis sibi filiatio non conueniat, quia filiatio non est primus effectus prædestinationis: sed consequitur ad vnionem.

¶ Ad secundum dicendum, quòd ratio illa procedit de felicitate creaturæ, ex hoc quòd deo vnitur per operationem: sed ipsa natura beatificatur ex hoc, quòd deo vnitur in persona. Ita per hoc ēt patet responsio ad tertium, quia prædestinatio aliorum hominū non est ad vnionem in persona: sed ad vnionem per operationē.

AD SECVNDAM quæstionem dicendum, quòd multa requiruntur in prædestinatione, & ex parte prædestinationis, & ex parte prædestinati, & secundum terminum a quo, & secundum terminum ad quem, secundum quòd potest attendi diuersitas inter prædestinationem Christi & nostrā: ex parte autem prędestinantis, qui deus est, non est diuersitas inter prædestinationem Christi & nostram. est autem differentia ex parte prædestinati, quia in nobis est de persona: in Christo autem de natura, vt dictū est. Similiter est differētia ex parte termini a quo, quia in nobis est, vt liberemur a peccato: sicut dicit glo. super illud Rom. 8. Quos prædestinauit hos vocauit: in Christo autem non, quia neq; contraxit, neque fecit peccatum: sed neutra istarum differentiarum diuersificat rationem prædestinationis: sed solūm illa quę est essentialis & specifica: specifica autem differentia cuiuslibet motus, vel operationis accipitur penes terminum ad quem. illud autem quod est prædestinatio non est vnius rationis in Christo & in nobis, quia prædestinatio Christi est ad vnionem in persona: prædestinatio autem nostra ad vnionem per operationē, aut per habitum assimilantem. & hæ duę vniones non sunt vnius rationis: sed se habent secundum prius, & posterius, & perfectum & diminutū: & ideo prædestinatio Christi, & nostra non est vnius rationis, secundum vniuocationem: sed secundum analogiam. Et per hoc facile est respondere ad obiecta.

AD TERTIAM quæstionem dicendum, quòd in ipsa prædestinatione duo sunt. vnum æternum, scilicet ipsa dei operatio, & aliud temporale, scilicet prædestinationis effectus. prædestinatio ergo nostra quantum ad illud quod est æternum in ipsa, causam non habet: sed quantum ad effectum potest habere causam, inquantum scilicet, eius effectus producitur mediantibus aliquibus causis creatis, & secundum hoc prædestinationis nostræ causa efficiens est prædestinatio Christi, inquantum ipse est mediator nostræ salutis, & formalis, inquantum in filios dei ad imaginem eius prædestinamur, & finalis inquantum nostra salus in eius gloriam redundat. Et per hoc patet solutio ad obiecta.

EXPOSITIO TEXTVS.

CHRISTVM *secundum hominem non esse personam non aliud.* Primum horum conceditur ab omni opinione. Secundum autem non: sed a tertia tantum; quia primæ duæ opiniones dicunt, quòd secundum quod Christus est homo, est aliquid. hoc autem negare est error. *Secundum est in multiplicem.* Ista diuisio accipitur ex comparatione replicationis ad subiectum propositionis, quia potest fieri replicatio, vel eius quod antecedit subiectum, & sic notat causam, vel eius quod sequitur, & sic notat habitū, aut quodcunque aliud accidens: sed specialiter nominat habitum propter rationem

Ad primā q. communis immediate.

tionem tertiæ opinionis, vel ipsius subiecti, & hoc vel quantum ad naturam, & sic exprimit conditionem naturæ: vel quantum ad suppositum, & sic notat vnitatem personæ in Christo. *Illa in men personæ descriptio.* Contra est quòd directe ponit eam Boetius in materia ista in lib. de du. na. Dicendum, quòd magister verum dicit si capiantur stricte ea quæ in diuisione ponuntur: sed Boetius large accipit, & hoc patet in 1. lib. di. 25. Non autem sic dicitur filius natura. Dicit enim de natura quasi formaliter: sed dicitur filius natura non formaliter: sed quātum ad modum originis, quia per modum naturæ procedit. *Christus nunquam fuit non filius.* Nec prius tempore, sicut nos nec prius natura aut intellectu sicut angel, si in gratia creati sunt. *Christum filium virginis esse naturā, & gratia.* Contra. Natura, & gra ex opposito diuidunt. ergo qd est p gram non est p naturā.

¶ Præt. Christus est filius matris, sicut & quilibet alius homo: sed alii homines non sunt filii matrum suarum per gratiam. ergo nec Christus. Dicendum ad primum quòd gratia vnionis nō opponitur contra naturam, quia p eam vna persona fit duarum naturarum: & sic quod inest per gratiam vnionis, inest per alteram naturarum naturaliter.

¶ Ad secundum dicendum, quòd Christum inquantum homo nem nasci ex matre non fuit per gratiæ: sed nasci simul deum, & hominem hoc fuit per gratiam vnionis. *Non talis hic filius.* ergo videtur quòd filiatio dicatur æquiuoce. Dicendū, quòd non vniuoce, nec æquiuoce, sed analogice: sicut & alia quæ dicuntur de deo, & creaturis. *Origine, non adoptione.* Hoc dr cōtra Nestorium, qui cum poneret in Chro duas personas, non potuit ponere vnionem nisi ꝙ gratiam, & sic sequeretur ꝙ persona hois non sit filius dei nisi per gratiam habitualem adoptionis: sicut & nos. *Veritate non nuncupatione.* Hoc dicitur contra Sabellium, qui posuit distingui personas tantum nominaliter. *Naturaliter non creatione.* Et hoc dicitur contra Arrium qui dicebat filium dei esse creaturam.

DIVISIO TEXTVS.

POSTQVAM determinauit magister qualiter ea, quæ sunt dignitatis i humana natura de Christo, possunt vel non possunt dici: hic determinat quo de deo dici pōt ea, quæ ad defectum naturæ humanæ pertinent. Et diuiditur in duas partes. In prima, inquirit vtrum nomē creaturæ, quod de humana natura dicitur, de Chro dici possit. In secunda, vtrum illi defectus qui consequuntur ipsam inquantum creatura, vel alio modo ipsi conuenire possint. dist. 12. ibi. *Post prædicta.* Prima in tres. In prima mouet qōnem. In secunda determinat eam ibi. *Ad quod potest dici.* In tertia excludit obiectiones, quæ contra solutionem fieri possunt, ibi. *Si igitur Christus secundum hominem.* Circa primum duo facit. Primo determinat propositam qōnem. Secundo confirmat determinationem. Et primo quantum ad hoc, ꝙ Christus nō possit simpliciter dici creatura, ibi. *Qui Christum, vel dei filium.* Secundo quātum ad hoc, ꝙ possit dici creatura cum determinatione, scilicet, inquantum est homo ibi. *Sed addita determinatione.*

A

QVAESTIO PRIMA.

Hic quæruntur quatuor.

Primo. Vtrum filius dei sit creatura.
Secūdo. Vtrum Christus, vel iste homo, possit dici creatura.
Tertio. Vtrum sit creatura secundum quòd homo.
Quarto. Vtrum omnia quæ humanæ naturæ conueniunt, de Christo possint prædicari.

ARTICVLVS I.

Vtrum filius dei sit creatura.

4. 6. ca. 3. & seq. & c. 40.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur ꝙ filius dei sit creatura. Eccl. 24. Ab ini. io, & ante sęcula creata sum, & loquitur de diuina sapientia: sed filius dei, est dei sapientia. ergo ipse est creatura.

¶ 2 Præt. Omne quod est subiectum deo, vel minus eo est creatura: sed filius est huiusmodi, vt patet Io. 14. Pater maior me est. & 1. Corin. 15. dicitur ꝙ filius erit subiectus patri qui subiecit ei omnia. ergo filius dei est creatura.

¶ 3 Præt. Hoc mō se habet actiones adinuicem, sicut termini actionum: sed esse quod est terminus creationis est prius quacunque alia forma: ad quam terminantur aliæ actiones. ergo creatio est prior omnibus aliis actionib, vel productionibus: sed posterius semper præsupponit prius, cum ergo generatio conueniat filio dei secundū quam dicitur natus: videtur ꝙ etiam creatio conueniat ei, vt dicatur creatus. ca. 6. prope fin.

¶ 4 Præt. Vt probat Auicēna in sua Meta. Id cuius essentia est suum esse, est per se necesse esse: sed quod est huiusmodi nō habet esse ab alio, quia hoc quod est necesse esse absolute non est propter aliquid aliud, vt etiam dicit Philosophus in 5. Meta. ergo id cuius essentia est suum esse, non habet esse ab alio: sed filius habet esse ab alio. ergo nō est necesse eē. nec sua essentia est suū esse. ergo est creatura. t. com. 6.

¶ 5 Præt. Omne quod habet causam sui esse est creatura: sed filius habet causam sui esse, quia pater est causa filii, vt dicit Chry. & omnes Græci doctores concedunt. ergo filius est creatura.

¶ 6 Præt. Oē qd gignit ad hoc gignit vt sit: sed qd est, nō gignitur ad hoc quòd sit, quia iam est. ergo omne quod gignit antequam gignatur non est: sed omne quod non fuit, & postea est, creatum est. ergo filius cum genitus sit, creatus est.

¶ 7 Præt. Omne quod habet aliquid ab alio, in se consideratum non habet illud, & caret illo si sibi relinquatur: sed filius habet esse ab alio. ergo in se consideratus non habet esse, etsi sibi relinquatur non esset: sed hæc est conditio creaturæ, secundum quam dicitur vertibilis in nihilū, quia omnia in nihilum reuerterentur nisi ex manus conditoris tenerēt. ergo filius est creatura.

SED CONTRA. Nulla creatura est consubstantialis creatoris sed filius est consubstatialis patri, vt dicitur Io. 10. Ego & pater vnum sumus. ergo filius non est creatura.

¶ Præt. Omnis creatura portatur per potentiam creatoris: sed id quod omnia portat, non portatur. ergo id quod omnia portat non est creatura: sed hoc est filius. Hebr. 1. Portans omnia verbo virtutis suæ. ergo filius non est creatura.

¶ Præt. Nihil est in deo quod sit creatura: sed filius est in deo patre cum sit verbum eius, & omne verbum est in dicente. ergo filius non est creatura.

¶ Præt. Omne qd dicitur per similitudinem, reducitur ad id qd proprie dr: sed hoies dr filii dei p assimilationem ad vnicum filiū. Ro. 8. Cōformes fieri imaginis &c. ergo ipse proprie filius dicitur: sed nullus dr proprie filius alicuius nisi habeat eandem naturam specie quam habet pr, & vere. ergo filius eius est vere de. sed nulla creatura est huiusmodi. ergo filius non est creatura

RESPONDEO. Dicendum, ꝙ filius naturaliter a pre procedit. hoc. n. ipsum nomen filiationis demonstrat, si vera filiatio sit, qd oportet maxime esse i illa filiatione, & pnitate, ex qua ois paternitas, & filiatio in cœlo, & in terra noiatur, ad Ephe. 3. Maxime. n. vera sunt q sunt causa esse veritatis in aliis vt dr 2. Met. Oē autē quod naturaliter procedit ab altero duo habet, vnum est ꝙ æquatur ei a quo procedit, quia natura nō postponit facere opus suū nisi sit ex defectu agentis qui quidem defectus est in eo quod agens naturaliter non habet perfectam virtutem ad agendum, sicut pueri ad generandum: vel in eo qd agit per transmutationē exterioris materiæ: vñ effectus non sequitur nisi in fine transmutationis. & sic opoprtet ꝙ duratione sequatur suā causam agentem quæ longe sunt a deo: cuius virtus non augetur, neq; materiam ex qua operetur requirit. restat ergo ꝙ omne quod naturaliter a deo procedit cœternum sit ei, & ita filius est ab æterno. Aliud est qd oportet esse in eo qd naturaliter procedit ab altero ꝙ sit simile ei a quo procedit, quia natura intēdit sibi simile producere inquantum pōt. vnde ꝙ aliquid naturaliter procedens nō habeat perfectam similitudinem eius, a quo procedit cōtingit, vel ex defectu virtutis agentis, sicut in femine in quo debilitatur calor naturalis, vnde non sufficit ad generandum masculum, sed feminam: vel ex defectu materiæ, quæ non pōt recipere totam virtutem agentis: sicut accidit in partibus monstruosis, hæc aūt duo a deo longe sunt, vt dictum est. vnde oportet ꝙ hoc, quod natura liter a deo procedit, perfectam similitudinem ad eum habeat. perfecta t. com. 6. Hic Paulo supra i cor.

Universidad de Deusto
Biblioteca

fecta autem similitudo esse non pōt, vbi non est eadem natura se- F cundum speciem natura autem diuina non potest esse eadem spe cie, nisi sit eadē numero, cum omnino sit immaterialis. vnde opor tet cp filius, qui naturaliter a deo patre procedit, habeat eandem numero naturā cum ipso, & per consequens idem esse, & ita om nibus modis ei erit æqualis, & qa natura, & esse dei patris nullo modo dependet ad nihil vel ad non esse, vt. sīnō esse precedat eā tempore vel natura: ideo nec natura, nec esse filii ad nihil aliquo mō dependet, ex quo patet, cp filius nullo modo potest esse creatura: neque fm cp fides de creatione loquitur; fm quam pōnimus, cp non esse durationē creaturā præcessit; nec fm cp quidā philosophi posuerūt creationem, dicentes illud creari, qđ esse habet post non esse, non tempore: sed natura, & hoc est cuius esse dependens est ad non esse, qa in se consideratum & sibi relictum non est, cum solum ab altero esse habeat: sed de hoc in 1. li. dist. 2. dictum est plenius.

Ibidem.

art. 5.

Ad primvm ergo dicendum, cp istud verbum, vel intelligi tur de sapiētia creata, s. angelica natura, quæ est ante tempora sæ cularia, etsi non durationē: tamen ordine naturę, vel intelligitur de filio dei, quantum ad naturam assumptam, quæ etsi ante sæcu la creata non fuerit: fuit tamen ab æterno præuisa creari.

Cap. 7.

¶ Ad secundū dicendū, cp sicut Aug.† docet in 1. de Tri. Omnia quæ minorationem, aut subiectionem circa filium dei ponere vi dentur, vel referenda sunt ad naturam assumptam, fm quam mi nor est patre in forma dei manens æqualis patri, vt dr ad Phil. 2. vel referendum est ad commendationem principii, fm cp pater dicitur principium filii, & secundum hoc dicitur maior, quamuis filius non sit minor, vt dicit Hyl.

9. tri. & 11. & cōtra Arianos & sy nodis fidei.

¶ Ad tertium dicendum, † cp fm Basi. accipere a patre filius ha ber cōmune cum omni creatura: fed habere per naturā est sibi proprium: vnde processio filii a patre, in aliquo conuenit cū pro cessione, quę est in creaturis communitate analogię, & in aliquo differt. conuenit quidem in respectu originis, qui est esse ab ali quo: differt autem in hoc, cp processio filii a patre est per naturā; aliorum autem per voluntatem: ex hoc sequitur triplex differen tia, vt ex dictis patet. Prima, cp filius est consubstantialis patri. Secūda, cp est coæternus. Tertia, cp esse suum nullo modo depen der ad nihil, & hęc sequitur ex prima. Vnde considerandum est, cp omnia nomina, vel verba quæ important respectum originis absolute recipiuntur in processionē diuinā, sicut procedit, exit, est ab alio: illa autem quæ important aliquid contrarium tribus prædictis, nullo modo dicuntur: sicut factus, quod repugnat con substantialitati, quia facere dicitur proprie fm operationem quā agens exercet, in id quod est extra, & similiter verbum incipien di repugnat coæternitati, & similiter verbum creandi importat dependentiam ad non esse: sed natiuitas ad respectum originis absolute, addit aliquid magis pertinens ad cōsubstantialitatem, quàm ad differentiam substantiæ, quia sicut supra di. 8. dictū est, nascitur proprie, quod procedit cōiunctum ei, a quo procedit: & ideo omnia illa quæ pertinent ad generationem viuorum, quo rum est nasci: dicuntur in processione filii: sicut oriri & nasci, gigni & generari, & hæc est causa quare processio filii potuit habe re nomen proprium: non autē processio Spiritus sancti, qui non procedit per modū nascentis. vnde generatio, vel natiuitas non transumitur ad diuina, secundum quòd præsupponit creationē: sed secundum quòd importat consubstantialitatem.

In corpore.

d. 8. 1. corp.

¶ Ad quartum dicendum, cp ratio illa sequitur de eo, quod est ab alio, habēs aliam naturam ab ipso, quia sic natura eius quod est ab alio, non debetur esse ex seipsa: vnde ipsa non est suū esse, vt habeat necessitatem essendi ex se; sed filius est a patre, habens eandem numero naturam. vnde sicut natura patris est suum esse ac per hoc necesse esse, ita & natura filii, nec eius esse est aliquo modo dependens ad nihil, sicut nec esse patris.

¶ Ad quintum dicendum, cp esse filium non est creatum. vnde filius non habet causam sui esse: nec suum esse habet principiū: quāmuis enim fm nos ipse filius habeat principium a quo est, non tamen causam, quia fm nos nomē principii importat relationem originis absolute: nomen aūt causæ importat respectum originis per comparationem ad esse rei quod a causa procedit. vnde terminus a quo, dicitur principium motus, non tn causa: sed fm græcos nomen causæ importat simplicem formæ originem: sicut nomen principii fm nos, & quāmuis dicamus patrem principium filii: non tamen dicimus filium principiatū a patre, quia nomine principiati non vtimur nisi in his quæ sunt cōstituta in esse p principium. vnde linea non dicitur esse principiatum pūcti, sicut nec motus termini a quo: sed tamen dicitur esse a principio.

D. 10 ss.

q. 62.

Cap. 6. in prin.

Ro. 6.

¶ Ad sextum dicendum, cp filius non habuit esse: antequam generaretur; sed quia generatio eius est æterna, & esse eius æternum est.

¶ Ad septimum dicendum, quòd sicut creatura non habet esse nisi a deo, ita nec filius habet esse nisi a patre: sed in hoc est differentia, quòd creatura non est illa relatio, secundum quam dicitur esse a deo, per quam habet esse: & ideo potest considerari in se, sine respectu eius ad deum, & sic inuenitur non habens esse; sed filius dei est ipsa relatio, secundum quam habet esse a patre, & ipsa relatio est ipsum esse: & ideo non potest filius considerari, sine respectu ad patrem, vt inueniatur in se non habens esse, vel potens in nihilum decidere.

articvlvs ii.

b Vtrum Christus sit creatura.

I

Ad secvndvm sic proceditur. Videtur, quòd Christus sit creatura. Leo Papa. Noua & inaudita conuentio. Deus qui erat, & qui est, fit creatura: sed illud quod deus fit, potest de Christo prædicari. ergo Christus est creatura. Dam. etiam dicit de Christo quòd non scandalizabitur ad nomen creaturæ. 3. q. 1 c. 1. & 6. c. 48.

¶ 2 Præt. De quocunque prædicatur inferius & superius: sed creatura est superius ad hominem. ergo cum homo prædicetur de Christo, creatura de ipso prædicabitur.

¶ 3 Præt. Omne quod est, vel est creatum, vel increatum. si ergo Christus est homo, vel erit homo creatus, vel increatus; sed non est homo increatus: sicut nec homo æternus, quia omne increatum æternum est. ergo est homo creatus. ergo est creatura.

¶ 4 Præt. Id quod conuenit parti, transumitur ad prædicationem totius: sicut homo dicitur crispus propter capillos: sed humana natura est quasi pars personæ compositæ, pro qua supponit hoc nomen Christus. ergo cum humana natura sit creatura, Christus potest dici creatura.

K

¶ 5 Præt. Principalior pars hominis Christi est anima, quàm corpus; sed ratione corporis, quod de virgine traxit, simpliciter dicitur natus de virgine. ergo ratione animæ quæ creata est a deo debet dici creatura.

¶ 6 Præt. Sicut repugnat nomen creaturæ filio increato, ita repugnat temporaliter nasci æternaliter nato; sed tamen dicimus Christum temporaliter natum. ergo & simpliciter possumus ipsum dicere creaturam.

Sed contra. Creatura non potest prædicari de aliquo æterno: sed Christus supponit suppositum æternum. ergo non potest dici creatura.

¶ Prę t. In Chō nihil creatū ē, nisi humana natura: sed humana natura nō p̄dicat̄ de Chō. ergo Christus non pōt dici creatura.

¶ Præt. Omnis creatura rōnalis est filius trinitatis p creationē, sed Chs̄ ī est creatura, est creatura rōnalis. ergo est filius trinitatis per creationē, quod supra improbatū est, distinctione quarta. q. 1. a.

Respon-

Le. 4.

Respondeo dicendū, quòd creatio proprie respicit esse rei. A vnde dicitur in li. de causis. quod esse est per creationem, alia vero per informationem. esse autem simpliciter & per se, est suppositi subsistentis. Alia vero dicuntur esse in quantum suppositū in eis subsistit vel essentialiter, sicut materia & forma, & sic natura ipsa dicitur esse, vel accidentaliter, sicut accidentia dicuntur esse. esse ergo dictum simpliciter de supposito significat esse p̄sonale ipsius. esse vero secundum cp cōuenit parti vel accidenti, non dicit simpliciter de supposito, sed suppositum dicitur esse in eo vn de cū dico: Christus est, significatur esse ipsius, non autem esse ipsius naturæ vel accidētis vel partis: cum autē fiat vnio naturarū in esse suppositi fm secundum opinionem, esse secū dum quòd Christus simpliciter esse dicitur, est esse increatū, vnde non potest dici creatura. non tantū

cap. 6. fi.

D. 12 13.

ad euitandum errorē Arrii, vt quidam dicunt, sed etiam d ad vitandum falsitatem. potest tamē dici quòd aliquid creatum est in B Christo, scilicet humana natura, quia esse quāmuis sit vnum, tamen respectum habet ad naturam humanam & ad partes ei⁹, secundum quas humana natura dicitur esse in Christo, vel partes, aut accidentia eius, vt supra dist. 6. dictum est, vnde sicut esse aliquo modo ad naturam pertinet: & ad partes & accidentia eius: ita & creatio.

q. 2. 2. corp.

Ad primvm ergo dicendum, quòd verba illa intelligenda sunt cum determinatione, vt dicit Magister in litera, quāmuis illa determinatio causa brevitatis intermittatur.

¶ Ad secundum dicendū, quòd creatura non est superius ad hominem, quia creatio magis respicit esse quàm naturam. esse autē non est genus, nec inducitur in significatione alicuius generis, vt dicit Auicen. cum ea quæ sunt in vno genere, non conueniāt in vno esse, sed in natura communi. Vel dicendum, cp creatura non est superius ad hominem, significans quid est homo: quia creatio nō respicit naturam vel essentiā, nisi mediante actu essendi, qui est primus terminus creationis, humana autem natura in Christo, non habet aliud esse perfectum, quod est esse ypostasis quàm esse diuinæ personæ. & ideo simpliciter loquendo, creatura dici non potest, quia intelligeretur quòd esse perfectum ypostasis Christi per creationem esset acquisitum.

C

D

¶ Ad tertium dicendum, cp cum dicitur: Christus est hō creatus. locutio est duplex, ex eo cp hoc participium creatus, potest determinare prædicatum in comparatione ad subiectum, & sic potest esse vera, sicut & ista: Christus est factus homo: si autem determinat absolute prædicatum, tunc est falsa, quia in homine non intelligitur tantum natura, sed suppositum æternū, cui non conuenit esse creatum, quod enim determinat prædicatum in ordine ad subiectum, est determinatio ipsius inquantū est prædicatum. vñ oportet cp respiciat prædicatū formaliter, quia termini in prædicato ponuntur formaliter. determinatio autē quæ determinat absolute, ponitur circa prædicatum sicut circa subiectū quoddā. vnde magis respicit suppositum quàm formā. Similiter ét hęc est falsa: Christ⁹ est hō increatus, quia priuatio creationis ponit circa prædicatū rōne vtriusque, & ideo vtraq; falsa est, nec sibi cōtradicunt, sed hæc est vera: Christus ē hō qui nō est creatus, sed æternus ex parte deitatis. non tamen æternus homo, vt æternitas determinet prędicatum in ordine ad subiectum.

E

¶ Ad quartum dicendū, cp totū denominatur a proprietate partis, quādo illa proprietas nullo modo nata est conuenire nisi parti illi, sicut crispitudo capillis: & claudicatio pedi, sed creatio non tantum naturæ, sed etiā p̄sonæ nata est conuenire, & ét p̄sonæ & supposito magis proprie, & ideo non potest dici de supposito quòd sit creatum, quia natura est creata. Et per hoc patet solutio ad quintum, quia nasci de matre, non est natum conuenire supposito hominis, nisi p hoc, quòd corpus traducitur a matre. vnde non habet repugnantiam temporaliter nasci ad æternaliter nasci, quia vnum, naturam humanam respicit, & alterum diuinam: quarum habet vnā Christus a patre æternaliter, alteram a matre temporaliter: sed creatum & increatum vtrumque potest respicere suppositum, ratione esse quod est suppositi. Vnde patet solutio ad sextum.

De perfidia & pœna Arrij.

Arrii hæc fuisse p̄fidia legitur vt Christum creaturā faterentur, ideo effusa sunt Arrii viscera, atque crepuit medius, p̄stratus in faciem ea quibus Christū negauerat fęda ora pollutus. His alisq; pluribus testimoniis instrui mur non debere fateri simpliciter B Christum esse factum vel creaturā, sed addita determinatione rectę dici potest, vt si dicatur: factus secundum carnem, vel secundum hominem, vt factura humanitati non deo attribuatur. Vt enim ait † Ambrosius in libro primo de Fide non deus factus est, sed deus dei filius natus est, postea vero secūdum carnem homo factus ex Maria est. Misit enim deus filium suum ex mūliere factū sub lege. filium inquit suū scilicet, nō vnum de multis: cū dicit suū generationis æternæ proprietatem signauit. Postea factum ex muliere asseruit, vt factura nō diuinitati, sed assumptioni corporis ascriberetur: factum igitur ex muliere dicit, propter carnis susceptionē: sub lege, propter obseruantiā, legis. Generatio generationi non præiudicat, nec caro diuinitati. Deus enim æternus incarnationis sacramentū suscepit, non diuiduus, sed vnus, & in vtroq; vnus, scilicet diuinitate, & corpore. Non enim alter ex patre, alter ex virgine, sed idē aliter ex patre, aliter ex virgine. qui factus est sedm nr̄æ susceptionē naturę, nō secundū ęternę substātiæ dicetur simpliciter, non potest prædicari de eo, fm quod homo,

¶ 2 Præt. Magis est esse filium adoptiuum quàm esse creaturam: sed nō potest dici quòd Christus fm quod homo sit filius adoptiuus. ergo multominus potest dici cp fm quod homo sit creatura.

¶ 3 Præt. Secundum quòd Magister dicit in litera: hæc est tropica locutio: Christus est creatura. ergo si Christus fm qđ hō est creatura, & hæc ēr erit impropria. Christus est hō, qđ est falsum.

¶ 4 Præt. Nihil est creatum in Christo nisi humana natura: sed hæc est falsa: Christus secūdum quod homo est humana natura. ergo & hæc. Christus secundum quod homo est creatura.

¶ 5 Præt. Ista se compatiuntur, vt Christus sit homo & sit deus. ergo quod nō cōpatitur secū hoc quod est esse deū, non potest p̄dicari de Christo fm quòd homo, sicut hoc qđ est carere diuinitate: sed esse creaturam non compātitur secum hoc, quod est esse deum. ergo Christus nō est creatura secundū quod homo.

articvlvs iii.

Vtrū Christus secūdum quod homo sit creatura.

3. q. 16. 10.

Ad tertivm sic proceditur. Videtur quòd Christus non possit dici creatura secundum quod homo. quicquid enim prædicatur de altero secundum quod ipsum ē, prædicat de eo simpliciter, sed quòd prædicatur de Christo secundum quod homo, prædicat de eo secundum quod ipsum est, quia ipse est essentialiter homo. ergo cum esse creaturam non præ

Sed contra. Omne quod non est æternum, est creatum: sed Christus secundum quod homo non est æternus, sicut nec deus. ergo secundum quod homo est creatura.

¶ Præt. Omne quod factum est, creatum est: sed Christus fm qđ homo est factus. ergo est creatus secundum quod homo.

¶ Præt. Omnis conditio alicuius naturæ, potest prædicari de ali quo secundum nomen significans naturam illam: sed homo significat naturam humanam, cuius conditio est, quod sit creatura. ergo Christus potest dici creatura secundum quod homo.

Respondeo. Dicendum, quòd humana natura se habet ad compositā personā Christi sicut pars, quāmuis proprie pars dici non possit, nec proprie persona composita, vt supra dist. 6. dictum est: pars autem aliquando habet aliquā dispositionē quæ nata est conuenire toti. aliquando vero aliam, quæ non est nata conuenire toti, sicut albedo quæ inest capillis, potest etiam toti conuenire: crispitudo autem ita conuenit capillis, quòd nullo modo toti, vel alicui alteri parti. ergo secundum dispositiones illas quæ insunt tantum parti, denominatur totum simpliciter & proprie, per dispositionē partis nullo addito, sicut homo dicitur crispus: sed quantum ad illas dispositiones, quæ natę sunt parti & toti conuenire, non denominatur totū a parte simpliciter, sed addita parte, vt cum dicitur, homo albus secundum capillos. nec hoc proprie, sed figuratiue per ſinædochen, vnde patet, quod cum creatio naturæ & personæ nata sit conuenire sicut & esse, vtrique aliquo modo conuenit, non tamen potest dici de Christo q. sit creatura, quia humana natura creata est nisi fiat additio, vt si dicat fm hoiem vel fm qđ homo, & tūc etiā tropica est & figurata, vt dicit Magister, sicut & hæc. Ethiops est albus fm dentem.

q. 2. 3. cor.

In corp.

Ad primvm ergo dicendum, cp illa ratio procedit in his q̄ prædicāt̄ pprie & p se, sed hæc nō ē ppria p̄dicatio, vt dictū ē.

¶ Ad fm dicēdū, cp esse filiū adoptiuū, nullo mō natū ē cōuenire nisi p̄sonę. & iō nō pōt dici filiꝰ adoptiuꝰ fm humanā naturā sicut dr̄ creatura, quia creaturæ nomē, & p̄sonæ & naturæ aptat̄.

¶ Ad tertium dicendum, quòd qñ cū reduplicatione est propria prædicatio: tūc prædicatum per se conuenit ei quod replicatur,

Universidad de Deusto
Biblioteca

sicut Christus secundum q̃ homo, est animal. Hæc enim est per se & proprie. Homo est animal: & ideo simul, modo prædicatum, & reduplicatio de subiecto prædicatur. hæc autem reduplicatio non est nota per se prædicationis: hæc enim non est propria. Hic homo. s. Christus, est creatura: nec ẽt est per se, quia creatura nõ est supertius ad hominem significãs quid est homo, vt dictum est: & ideo non oportet, q̃ si creatura improprie dicatur de Christo, quòd etiam ipse improprie dicatur homo.

art. 2. secundum:

¶ Ad quartũ dicendũ, q̃ natura humana in abstracto, non prædicatur de Christo secundum q̃ homo, sed conditiones eius: & in concreto possunt de Christo prædicari secundum quod homo, vel proprie, vel improprie: creatura aũt in concretione dicitur, q̃a omne creatũ est creatura.

Alias de fide c. 7. circa med.

¶ Ad quintũ dicendum, q̃ quamuis illud quod conuenit parti, aliquo modo possit dici de toto: non tñ oportet vt qđ remouetur a parte, remoueatur a toto. vnde quãmuis Aethiops ſm dentem habeat albedinem, non potest tñ dici q̃ sit carẽs nigredine, quia quod non conuenit sibi ſm vnam partem, potest sibi conuenire ſm aliã. & similiter quãmuis Christus sit creatura ſm quod homo, non tamen potest dici, q̃ ſm quod homo, careat diuinitate, quæ sibi competit per aliam naturam.

ARTICVLVS IIII.

Vtrũ ea quæ sunt humanæ naturæ possint dici de filio dei.

3. q. 16. 4. opu. 2. c. 7.

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur q̃ ea quæ sunt humanę naturæ non possunt dici de filio dei. Omnis enim proprietas, vel accidens naturæ humanæ, est quid creatum: sed filius dei non informatur aliquo creato. ergo non potest prædicari de filio dei aliquod accidens humanæ naturæ.

¶ 2 Præt. Quòd proprietates diuinæ naturæ dicuntur de filio dei, contingit ex hoc, quòd filius dei est natura diuina: sed filius dei non est natura humana. ergo proprietates humanæ naturæ non prædicantur de filio dei.

¶ 3 Præt. Humanæ naturæ conuenit assumi a filio dei, & homini cõuenit esse vnitum: sed hoc nõ cõuenit filio dei. ergo non oportet q̃ ea, quę conueniũt naturę humanæ, dicanẽ de filio dei.

¶ 4 Præt. Hæc est vera. Iste homo est prædestinatus: sed hæc est falsa. Filius dei est prædestinatus. ergo idem quòd prius.

¶ 5 Præt. Omnis proprietas humanæ naturæ est quid creatum: sed creatura non prædicatur de filio dei. ergo nec proprietas humanæ naturæ.

¶ 6 Præt. Ea quæ prædicantur de Christo ſm quod homo, non prædicantur de ipso ſm quod filius dei. ergo videtur eadẽ rõne q̃ ea quæ prædicantur de homine, non prædicentur de filio dei.

SED CONTRA. De quocunq; prædicatur aliquid, prædicantur de eo oia consequentia ad ipsum, ẽt si sit prædicatio accidentalis, sicut si hõ est albus, sequitur q̃ sit colorat*: sed hõ prædicat de deo. ergo quicquid prędicatur de hoie prędicatur de filio dei.

¶ Præt. Quæcunq; consequuntur naturã, prædicantur de suppositis naturæ illius: sed filius dei est suppositũ humanæ naturæ. ergo cõsequentia naturã humanã possunt prædicari de filio dei.

¶ Præt. Christus est persona subsistens in duabus naturis, diuina & humana: sed omnia quæ conueniunt diuinæ naturæ, possunt prædicari de Christo. ergo pari ratione, omnia ea quæ conueniunt naturæ humanæ.

¶ Præt. Nihil magis repugnat diuinæ naturæ, quàm mori: sed dicitur quòd filius dei est mortuus. ergo & omnia alia possunt dici de filio dei, quæ conueniunt humanæ naturæ.

RESPONDEO. Dicendum, q̃ natura, & suppositum naturæ, in quibusdam differunt re & ratione, sicut in compositis in quibusdam autem ratione & non re, sicut in diuinis: sed differentia quæ est ſm rationem, est differentia oppositionis, quia natura & suppositũ habent intentiones oppositas. & ideo ea quæ pertinẽt ad rationem naturæ, nullo modo prędicantur de supposito, neq; in abstracto, neq; in concreto, neq; in diuinis, neq; in humanis: sicut pater non dicit cõe tribus, nec Petrus dicitur forma totius. Differentia aũt quæ est ſm rem, non est oppositionis: sed est, sicut principii formalis ad formatum. & ideo quæ ſm rem ad naturã pertinent, nõ prædicari de supposito: sicut natura prędicat, s. in concreto. quia aũt vnio facta est in supposito, vt. s. sit vnũ & idem suppositũ diuinæ & humanæ naturæ: ideo de illo supposito posſũt prædicari ea, quæ cõ sequuntur ſm rem vtranq; naturã, sicut & ipse naturæ de ipso prędicanẽ. quia in diuina natura prædicantur de filio dei in concreto & in abstracto: ideo ꝓprietates eius nõ vtroq; mõ prędicari de ipso. q̃a vero humana natura prædicat in cõcreto tñ: ideo humanæ naturæ proprietates in concreto tñ prædicantur. Nec differt vtrum fiat prædicatio de supposito ſm nomen, quod significat diuinam naturam, vt verbum: vel humanã, vt Iesus: vel vtrũque, sicut Christus, quia per omnia supponitur idem suppositũ: sed tamen hoc suppositum non constituitur per naturam humanam, sed humana natura aduenit ei iam ab æterno præexistenti in alia natura. Vnde duo singulariter inueniuntur in compositione humanæ naturæ ad istud suppositum, scilicet quòd vnitur ei, & quòd se habet ad ipsum per modum partis, secundum qđ istud suppositum in duabus naturis subsistit. & ideo a prædicta generalitate excluduntur ea quæ vnionem importãt: & iterum ea, quæ nata sunt de se & personæ, & naturæ conuenire, quæ non possunt prædicari de supposito, nisi cum additione: sicut ea quæ sunt partis de toto.

AD PRIMVM ergo dicendum, q̃ proprietates creatæ dicuntur de filio dei, non quasi ipsa persona æterna his informetur: sed quia natura assumpta informatur eis: sicut proprietates quibus informantur partes, prædicantur de toto.

¶ Ad secundum dicendum, quòd illa ratio concludit, quòd proprietates humanæ naturæ nõ prædicantur in abstracto de Christo, quod & uerum est.

¶ Ad tertium dicendum, quòd assumi est de illis quæ vnionem important: & ideo non oportet quòd dicatur de filio dei.

¶ Ad quartũ dicendũ, q̃ prædestinatio Christi est respectu vnionis. vnde prædestinatus includit vnionẽ sicut terminũ prædestinationis: & ideo sicut homo vnitus dicitur, ita & prædestinatus vnitus: non aũt filius dei. Et præterea prædestinatus includit factionem, vt patet ex prædictis. vnde sicut esse factum non dicitur de filio dei absolute, ita nec esse prædestinatum. d. 10. q. 3.

¶ Ad quintum dicendum, quòd sicut humana natura est creatura, & tamen cũ prædicetur de Christo in concreto, non sequitur quòd Christus sit creatura: ita etiam non sequitur propter hoc, quòd proprietates naturæ humanæ in concreto de Christo prædicentur, quòd Christus sit creatura.

¶ Ad sextum dicendum, q̃ ad veritatem propositionis sufficit q̃ prædicatum conueniat subiecto quocunq; modo: sed ad hoc quòd propositio sit per se, oportet quòd cõueniat sibi ratione formæ importatæ per subiectũ. vnde hæc est vera. Deus est passus: non tamen est per se. & quia reduplicatio exigit locutionem per se veram: ideo non est similis ratio de reduplicationibus & propositionibus, quæ sunt sine reduplicatione.

¶ Ad septimum dicendum, quòd aliqua consequuntur humanam naturam, non secundum quod prædicatur de filio dei, & illa non oportet quòd de Christo prædicentur. Et ex dictis patet solutio ad consequentia.

EXPOSITIO TEXTVS.

MNIA *per ipsum facta sunt*. Videtur hoc non esse ad propositum, quia August. intendit de filio Dei, inquantum est filius Dei. Et dicendum, quòd quia non est in Christo aliud suppositum, nisi persona filii dei, ideo sicut de filio dei dici non potest, quòd sit creatura, ita nec de Christo. *Nam si creatura esset, sibi manifestaret prædicari euangelium*. Videtur quòd hoc non sequatur: quia angeli & lapides sunt creaturæ, quibus non est euangelium prædicandum. Dicendum quòd intelligitur de creaturis quæ sunt homines, quibus est prædicandum euangelium, vel vt emundentur, vel vt perficiantur vel vt conseruentur. Christus autem homo est. *Vanitati subiecta*. intelligitur de illa vanitate, secundum quam omnia in nihil tenderẽt nisi manu omnipotentis continerentur. *Non vnum de multis*. Contra. vt sit ipse primogenitus in multis fratribus. Et dicendum. quòd vnus est de multis quantum ad similitudinem filiationis secundum quòd etiam dicitur primogenitus, sed non vnum de multis proprietate natiuitatis secundum quòd dicitur vnigenitus. *In deo creatura esse non potest*. Contra Ro. 11. In ipso sunt omnia. Dicendum quòd sunt in ipso creaturæ, non per essentiam, sed sicut in causa per similitudines ideales, quæ secũdum quòd in deo sunt, creaturæ non sunt. *Sed ex tropicis locutionibus*. Cuius ratio est, quia non sunt simpliciter veræ, sed secundum quid. vnde etiam Dionysius dicit in epistola ad Titũ, quòd symbolica theologia non est argumentatiua.

DIVISIO TEXTVS.

POSTQVAM ostendit Magister, quòd nomen creaturæ non prædicatur de Christo simpliciter, sed cum determinatione. Hic inquirit de defectibus qui consequuntur naturam humanam, secundum quod creatura est. Et diuiditur in duas partes. Primo inquirit de defectu, qui communiter consequitur omnem creaturam, scilicet incipere esse. Secundo de defectibus qui consequuntur specialiter humanam naturam ibi. *Solet etiam queri utrum alium hominem*. Circa primum tria facit. Primo mouet quæstionem. Secundo obiicit ad vtramque partem ibi. *De hoc Aug. inquit ita*. Tertio determinat eam ibi. *Hic autem authoritatibus. Solet etiam queri*. Hic prosequitur de defectibus, qui pertinent ad humanam naturam tantum. Et diuiditur in duas partes. Primo inquirit de defectu culpæ. Secundo de defectu naturæ, qui est sexus fœmineus ibi. *Solet etiam quæri quamuis curiose*. Circa primum duo facit. Primo quærit de defectu culpæ, quantum ad originem, scilicet vtrum aliunde quàm de peccatoribus, carnem assumere potuisset. Secundo de defectu culpæ quantum ad actum, vtrum scilicet peccare potuisset ibi. *Ideo non immerito quæritur*. Et circa hoc tria facit. Primo mouet quæstionem, Secundo determinat ibi. *Hic distinctione opus est*. Tertio obiicit contra determinationem ibi. *Quidam tamen*. Et primo obiicit per rationem. Secundo per authoritatem ibi. *Inducunt authoritates*. & vtrunque soluit, vt patet in litera. *Solet etiam quæri*. Hic inquirit de defectu naturæ qui est sexus femineus. Et primo mouet quæstionem. Secũdo soluit ibi. *Quidam arbitrantur*.

DISTINCTIO. XII.

A

An homo ille ſemper fuerit, uel cœperit esse.

POST prædicta quæritur, vtrum homo ille cœperit esse, vel semper fuerit, sicut simpliciter enunciamus, Christum vel dei filium semper fuisse:

DIVISIO TEXTVS.

QVAESTIO PRIMA.

Hic quæruntur tria.

Primo. De conceptione.
Secundo. De potentia peccandi.
Tertio. De congruitate assumptionis, respectu sexus fœminei.

q. 1. art. 2. De congruitate tamẽ assumptionis respectu generis Adæ. dicendum est. 2. dictum est.

Circa primum quæruntur duo.

Primo. Vtrum iste homo demonstrato Christo, incœpit esse.
Secundo. Vtrum incœpit esse deus.

ARTICVLVS I.

a Vtrum hæc sit uera: iste homo incœpit esse.

3. q. 16. 9.

DRIMVM sic proceditur. videtur quòd hæc sit vera. Iste homo incepit esse. Omne enim quòd non semper fuit & est: incœpit esse: sed sicut dicit Aug. in litera, mediator dei & hominum, homo Christus non fuit, prius quàm mundus esset. ergo incepit esse.

¶ 2 Præt. Iste, demonstrat suppositum vtriusque naturæ, diuinæ, scilicet & humanæ: sed ratione diuinæ naturæ potest dici. Iste homo semper fuit. ergo cum incipere conueniat humanæ naturæ, sicut etiam esse ab æterno diuinæ, ratione humanæ naturæ, potest dici iste homo incœpit esse.

¶ 3 Præt. Antequã mundus fieret, erat verum dicere. nullus homo est. ergo hæc erat falsa: aliquis homo est. vel iste homo est, nunc autem est uera. ergo iste homo cœpit esse.

¶ 4 Præt. Quod incœpit esse in aliqua specie, incœpit esse simpliciter, sed iste hõ incœpit esse in specie humana. ergo incœpit esse simpliciter.

¶ 5 Præt. Nasci temporaliter, est mutari de non esse in esse: sed iste homo est natus in tempore. ergo est mutatus de non esse in esse: sed omne tale incœpit esse. ergo iste homo incœpit esse.

¶ 6 Præt. Iste homo supponit personam compositam: sed persona composita non fuit ab æterno, quia quando non est compositio, non potest esse aliquod compositum. ergo iste homo non fuit semper. ergo incœpit esse.

SED CONTRA. Nullum æternũ incœpit esse, sed iste homo supponit suppositum æternum. ergo non incœpit esse.

¶ Præt. Omne quod incœpit esse, est creatura: sed iste homo non est creatura, vt dictum est supra. ergo iste homo non incœpit esse.

¶ Præt. Io. 8. dicit ille homo de quo loquimur, Antequam Abraam fieret ego sum. & simili ratione potuisset vere dicere. Antequam mundus fieret ego sum: sed nullum tale incœpit esse. ergo iste homo non incœpit esse.

RESPONDEO. Dicendũ, q̃ quidã distinguunt istã. Iste homo incepit esse: ex hoc q̃ hoc pronomen iste, potest demonstrare psonã verbi, vel singulare hominis, & primo modo est falsa. Secundo modo est vera. Sed cum dicitur, iste homo, hoc pronomẽ iste, nõ potest demõstrare, nisi id qđ supponit per hoc nomẽ hõ. suppositũ aũt ꝓ hoc nomẽ homo, nõ est aliud quàm psona verbi ſm secundã opinionẽ. vnde ſm eã non potest stare, quia quis ponat in Chro esse aliqd singulare, præter psonã verbi. s. humanã naturã, tamẽ illud singulare nõ supponitur ꝓ hoc nomen homo, nec prædicat de Chro, sicut 6. dist. dictũ est, & ideo patet q̃ illa distinctio est ſm primã opinionẽ bona. & ideo hac omissa, quidã dicũt, q̃ hoc verbũ incipit, potest notare inceptionẽ respectu suppositi simpliciter, & sic est falsa. quia suppositũ illud est æternũ, vel respectu suppositi ratione formæ significatæ, & sic est vera. & ponunt exemplũ de hac. Scutum album incipit esse hodie, suppositio q̃ scutũ ab heri factũ hodie dealbetur. Sed hoc dictum non videtur habere efficaciam propter duo. primo quia & si humana natura habeat aliquid simile accidenti in Christo, tamen hoc nomen homo, non est adiectiuum sed subſtantiuum, etiam si natura humana esset pure accidentaliter adueniens, & in talibus plus facit modus significandi, quàm proprietas rei significate. Secundo quia dato quòd esset adiectiuum oportet quòd prædicatum conueniret ei quod copulatur vel supponitur, per nomen positum in subiecto, vel ratione sui, vel ratione alicuius quod in eo est, illa autem prædicata, quæ nata sunt ipsi supposito conuenire non prædicantur simpliciter de eo ratione alicuius quod in ipso est, neque secundum partem, neque secundum accidens aut naturam, nisi ei secundum se conueniant, quia tunc sequeretur, q̃ affirmatio & negatio verificentur de eodem, si ratione alicuius existentis in ipso verificaretur quod ratione sui de eo vere negatur, & hoc patet in proposito ei enim quòd supponitur cum dicitur: isti homini, conuenit esse semper de eo nõ potest verificari negatio, vt dicatur: non fuit semp simpliciter loquendo, & per consequens, nec aliquid quod negationem dicta implicet sicut verbũ incipiendi, vnde dicendũ est, q̃ hæc ẽ simpliciter falsa. iste hõ incœpit esse, & est ſm qd uera. s. cũ determinatione humanæ naturæ, sicut & hæc. iste hõ est creatura, est falsa, nisi ei determinatio addatur, & tunc etiã est tropica ut supra dixit Magister, vnde hic non intendit eam distinguere ranquam multiplicem, sed dicere quomodo potest esse vera & falsa.

Tra. 106. circa me.

Tra. 105. circa fi.

Psal. 80. circa me.

d. ii. 3.

AD PRIMVM ergo dicendũ: q̃ ſm regulã a magistro præcedenti dist. datam, intelligenda est illa authoritas cum determinatione etiam quamuis causa breuitatis non apponatur.

d. 11. in fin.

¶ Ad secundũ dicendum, q̃ quamuis illud suppositum sit utriusque naturæ suppositũ: tamẽ quantũ ad aliqua se habet aliter ad

Universidad de Deusto
Biblioteca

naturam diuinam, quàm ad humanam, quia est idem re cum diuina, & constitutum in esse per ipsam, secundum modum intelligendi. vnde quandocunque fuit natura diuina, fuit ipsum suppositum; non autem ita se habet ad naturã humanam: & ideo non oportet quòd incipiente humana natura, ipsum incipiat.

¶ Ad tertium dicendum, q̃ ab æterno verũ fuisset dicere. nullus homo est, quia suppositum æternũ nondum erat suppositum humanæ naturę. vnde non poterat sumi sub dicta distributione; sicut nunc potest propter vnionem. vnde quamuis ab æterno non erat verũ dicere: aliquis homo est æternus: modo tamen est verũ dicere: aliquis, vel iste hõ est ab æterno.

¶ Ad quartũ dicendum, q̃ nasci temporaliter ex matre, nõ est natum conuenire supposito, nisi ratione corporis, vt supra dictũ est: & ideo ratione eius verificatur simpliciter de supposito: sed incipere esse, non potest verificari de eo ratione corporis simpliciter, sed cum determinatione: & ideo hęc est vera simpliciter: iste homo est natus temporaliter, non tamen ista: iste homo incœpit esse, sed est verum secundum quid.

¶ Ad quintum dicendum, q̃ in aliis suppositis quæ sunt supposita tantum vnius naturæ, sequitur, q̃ si incipiunt esse in aliqua specie, q̃ incipiunt esse simpliciter: sed nõ est ita in proposito. vñ quantũ ad hoc, similitudinẽ hẽt humana natura in Chro cũ accidente: & iõ sicut non sequit. iste hõ incœpit esse albus. ergo incœpit esse, ita nec sequitur: iste incœpit esse homo. ergo incœpit esse.

¶ Ad sextum dicendum, q̃ quia compositio nõ semper fuit: ideo hæc est falsa. persona semper fuit composita: sed tñ hæc est vera. persona composita semper fuit, quia ad veritatem propositionis sufficit, q̃ prædicatum conueniat subiecto, nec oportet q̃ conueniat ei ratione formæ significatæ, vel appositæ, nisi sit prædicatio per se: & ideo, quia personæ conuenit semper fuisse; quãuis non ratione compositionis. hæc est simpliciter vera. persona cõposita semper fuit: sed ad veritatem propositionis exigitur, q̃ totũ qd̃ est in prędicato, conueniat subiecto: & ideo compositio quã significat hoc nomen compositum, non conuenit ab æterno personæ: & ideo hæc est falsa. persona ista semper fuit composita.

¶ Ad septimum dicendum, quòd idem iudiciũ est de ista. homo incœpit esse deus. & homo factus est deus, & ædem rationes vtrobique fieri possunt: & ideo requiratur supra dist. 7. vbi inquisitum est: vtrum homo factus sit deus.

QVAESTIO SECVNDA.

B

Deinde quæritur de potentia peccandi.

Et circa hoc duo quæruntur.

Primum. Vtrum iste homo potuit peccare.

Secundo. Vtrum habuit potentiam peccandi.

ARTICVLVS I.

a Vtrum Christus potuit peccare.

K

3.q.15.1. AD PRIMVM sic proceditur. Videtur q̃ potuit peccare. Ber. n. dicit, q̃ tantũ descendit filius dei, quantũ descendere potuit ſter pt̃m: sed vltimus gradus circa pt̃m è posse peccare. ergo ipse potuit peccare.

¶ 2 Præt. Nihil laudis Christo homini subtrahendum est: sed in laudẽ viri iusti dicitur Eccl. 31. Qui potuit transgredi, & non est transgressus. ergo hoc Christo conuenire debet.

¶ 3 Præt. Sicut peccatum requirit voluntatem, ita & meritũ: sed secundum † Aug. Nullus peccat in eo, quod non potest vitare. ergo etiam nullus meretur vel laudatur de hoc quod dimittere non potest. Si ergo Christus non potuit peccare, non est laudandus de hoc, quod non peccauit.

1.lib.retract.c.14.

Cap.11. ¶ 4 Præt. Philosophus dicit in 4. Topi. quòd deus & studiosus potest praua agere: sed in Christo non inuenitur aliquid, quare non potuerit peccare, nisi quia deus est, & quia bonus perfecte fuit. ergo potuit peccare.

¶ 5 Præt. Io. 7. dicitur a Christo. Si dixero, quia non noui eum, ero similis vobis mendax: sed potuit illa verba dicere sine additione, sicut dixit cũ additiõe. ergo potuit mẽtiri. ergo & peccare.

SED CONTRA. Heb. 2. Eum qui paulominus &c. dicit glo. quia natura humanæ mentis quam deus assumpsit, & quæ nullo modo peccato depranari potuit, solus deus maior est: sed quicunq; potest peccare, mẽs eius potest peccato deprauari. ergo Christus nõ potuit peccare.

¶ Præt. Hæc est perfectio naturæ gloriſcatæ, vt iam peccare non possit: sed Christus ab instanti suæ conceptionis fuit verus comprehensor. ergo nunquam peccare potuit.

¶ Præt. Quicquid fecit ille hõ, põt dici deus fecisse: si ergo ille homo peccasset, sequeretur q̃ deus peccasset, quod est impossibile. ergo primum.

Lib. 13. de Tri. cap. 19 med.

RESPONDEO. Dicendum, q̃ simpliciter loquendo, Christus nullo modo peccare potuit. vnde Dam. † dicit in 3. lib. q̃ impeccabilis est deus Iesus: potest. n. considerari vt viator vel vt comprehensor, & vt deus: vt viator quidem, dux videtur esse dirigẽs nos secundum viam rectam. In quolibet autem genere oportet primum regulans torqueri non posse, quia alias esset error in omnibus, quæ ad ipsum regulantur: & ideo ipse Christus tantam gloriæ plenitudinem habuit, vt etiam inquantum viator peccare non posset. vnde etiam & illi qui proximi sibi fuerunt, confirmati sunt, vt apostoli etiam viatores existentes, mortaliter peccare nõ poterint, quãmis potuerint peccare venialiter. Secundũ vero quòd fuit comprehensor; mens eius totaliter est coniuncta fini, vt agere non posset nisi secundum ordinem ad finem, sicut in 2. lib. dist. 7. de angelis confirmatis dictum est, ſm aũt quod fuit deus, & anima eius, & corpus fuerunt quasi organum deitatis, secundum quod dicit Dam. † deitas regebat animam & anima corpus. vnde non poterat peccatum attingere ad eius animã, sicut nec deus potest peccare: tamen sub conditione potest concedi quòd peccare potuit, scilicet si voluisset, quãmuis hoc antecedens sit impossibile, quia ad veritatem conditionalis non requiritur, neque veritas antecedentis, neque consequentis, sed necessaria habitudo vnius ad alterum.

De fide lib. 3. cap. 20. & lib. 2. c. 12.

q.1. 1. corpore. Damas. lib. 3. de fide c. 19. post medium.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd sicut deus non potuit descendere ad hoc, quòd peccaret: & ideo Christus nunquã peccauit: ita etiam non potuit descendere ad hoc quòd peccare posset: & ideo etiam Christus nunquam peccare potuit, & etiam si deus ad hoc descendere potuisset: non tamen conueniebat, quia hoc magis impediebat finem incarnationis, secundum quam est dux & rex nostrorum operum, quàm iuuaret.

¶ Ad secundum dicendum, quòd aliquid potest pertinere ad laudem inferioris, quod attributũ superiori magis est in vituperiũ, vt dicit Dio. 4. c. de di. no. sicut furibundum laudabile est in canesed vituperabile in homine. vnde etiam philosophus dicit in 10. Ethic. quòd laudes hominum translatæ in deos, derisiones videntur: tamen hoc quod posse peccare pertinet ad laudẽ, est per accidens, inquantum ostendit opus quod laudatur, ex necessitate factum non esse: sed quãmuis remoueatur a Christo potentia peccandi: non tamen ponitur coactio, quæ volũtario contrariatur, & laudis rationem tollit.

Cap.10.

¶ Ad tertium dicendum, quòd impotentia coactionis quæ opponitur voluntario, tollit rationem meriti & demeriti; non impotentia quæ est ex perfectione in bonitate vel malitia, quia hoc voluntariũ non tollit: sed ponit voluntatẽ confirmatam ad vnũ.

¶ Ad quartum dicendum, quòd sicut dicit Rabi Moy. † verbum philosophi intelligendum est cum conditione, quia scilicet posset si vellet.

In lib. perplexorum.

¶ Ad quintum dicendum, quòd Christus potuisset si voluisset ista verba exprimere: sed velle non potuit.

ARTICVLVS II.

b Vtrum Christus habuit potentiam peccandi.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur quòd Christus non habuit potentiam peccandi. ſm. n. quamlibet potentiã est

A quantum ad subiectum potentiæ tantum.

¶ Ad septimum dicendum, quòd liberum arbitrium, vt ex dictis patet, nõ potest dici simpliciter potentia peccandi, nisi in his quę peccare possunt.

¶ Ad octauum dicendum, quòd illa vertibilitas in Christo, perficitur per gratiæ plenitudinẽ: sicut & potentia materiæ terminatur per actũ formæ totam potentialitatem materię tollentis, vt patet in cælo.

QVAEST. III.

Deinde quæritur de cõgruitate, quãtum ad sexum.

Et circa hoc quærũntur duo.

Primo. In quo sexu humanam naturã assumere debuit.

Secundo. De quo sexu, vtrum scilicet de viro, vel de muliere.

ARTICVLVS I.

Vtrum Christus debuit aliquẽ sexũ accipere.

DEinde proceditur. Videtur quòd non debuerit aliquem sexum accipere, quia ipsum corpus Christi verum, præsignat corpus mysticum: sed in corpore mystico, quod est ecclesia, non est differentia sexuum: quia sicut dicit Apostolus Gal. 3. in Christo non est masculus, neque femina. ergo nec ipse sexum assumere debuit.

¶ 2 Præt. Sexus ordinatur ad generationem carnalem: sed Christus non venerat, vt esset principium humani generis per generationem carnalem, sed spiritualem. ergo sexum sumere non debuit.

¶ 3 Præt. Spiritus creatus indifferenter se habet ad vtrumque sexum: sed plus distat spiritus increatus a differentia sexuum, quàm spiritus creatus. ergo ipse deus se habet indifferenter ad vtrũque sexum. ergo vel vtrũque assumere debuit, vel neutrum.

SED CONTRA. Christus debuit fratribus assimilari, quantum ad naturalia, vt dicitur Hebr. 2. sed sexus est de naturalibus hominis. ergo debuit sexum assumere.

Dam. lib. 3 de fide cap. 6. circa medium. II

¶ Præt. Quod est inassumptibile, est incurabile, vt dicit † Dam. sed sexus præcipue curatione indigebat, in quo maxime peccatũ originale regnat. ergo debuit assumere sexum.

VLTERIVS. Videtur quòd debuit assumere femineum. Reparatio enim respondet ruinæ: sed prima ruina fuit per feminã. ergo & principium reparationis debuit esse per feminam. hoc autem est Christus. ergo &c.

¶ 2 Præt. Christus assumpsit defectus naturæ nostræ: sed fragilitas sexus feminei est quidam defectus. ergo debuit ipsum assumere.

¶ 3 Præt. Dicitur in quodam sermone de virginibus. Quanto infirmius vasculum, quod reportat ab hoste triumphum, tanto magis deus laudatur: sed in victoria Christi, est deus maxime laudandus. ergo decuit quòd sexum infirmiorem, scilicet femineum assumeret.

SED CONTRA. Christus fuit caput ecclesię: sed mulier non est caput viri, sed econuerso secundum Apostolum. ergo non debuit esse mulier.

¶ Præt. Christus, vt esset doctor ecclesię, promittitur Ioel. 2. sed mulieri non conuenit docere in ecclesia, vt patet 1. Cor. 14. ergo Christus non debuit sexum femineum assumere.

RESPONDEO ad primam quæstionem, quòd Christus venit ad reparandam humanam naturam, quã per assumptionẽ re

Super Ioã. Tract. 1. & 105

lib. de libertate arb.

cap. 3. 18. in

4. Top. c. 11. Prauorum.

Dam. de fide lib. 3. ca. 6. circa me.

lib. 3. de fide cap. 18.

D. 1175.

B *Si homo ille potuit peccare, uel non esse deus.*

DEo non immerito quęritur, utrum homo ille potuerit peccare, uel non esse Deus. Si enim potuit peccare, potuit & damnari: si potuit damnari potuit non esse deus. Ergo si potuit peccare, potuit non esse deus: quia esse deum, & posse & uelle iniquitatem, simul esse nequeunt. Hic distinctione opus est, utrum de persona, an de natura agatur. Si enim de persona agitur, manifestum est, quia peccare non potuit: nec Deus non esse potuit. Si uero de natura, discutiendum est, utrum agatur de ea, ut uerbo unita, an de ea tanquam non unita uerbo, & tamen enti, id est, an de ea secundũ quod fuit unita uerbo: an de ea secundum quod esse potuit, & non unita uerbo. Non est. n. ambiguum, animam illam entem unitam uerbo, peccare non posse; & est sine ambiguo uerum, eandem & si esset non unita uerbo, posse peccare.

detur quòd non debuerit aliquem sexum accipere, quia ipsum corpus Christi verum, præsignat corpus mysticum: sed in corpore mystico, quod est ecclesia, non est differentia sexuum: quia sicut dicit Apostolus Gal. 3. in Christo non est masculus, neque femina. ergo nec ipse sexum assumere debuit.

¶ 2 Præt. Sexus ordinatur ad generationem carnalem: sed Christus non venerat, vt esset principium humani generis per generationem carnalem, sed spiritualem. ergo sexum sumere non debuit.

¶ 3 Præt. Spiritus creatus indifferenter se habet ad vtrumque sexum: sed plus distat spiritus increatus a differentia sexuum, quàm spiritus creatus. ergo ipse deus se habet indifferenter ad vtrũque sexum. ergo vel vtrũque assumere debuit, vel neutrum.

SED CONTRA. Christus debuit fratribus assimilari, quantum ad naturalia, vt dicitur Hebr. 2. sed sexus est de naturalibus hominis. ergo debuit sexum assumere.

¶ Præt. Quod est inassumptibile, est incurabile, vt dicit † Dam. sed sexus præcipue curatione indigebat, in quo maxime peccatũ originale regnat. ergo debuit assumere sexum.

VLTERIVS. Videtur quòd debuit assumere femineum. Reparatio enim respondet ruinæ: sed prima ruina fuit per feminã. ergo & principium reparationis debuit esse per feminam. hoc autem est Christus. ergo &c.

¶ 2 Præt. Christus assumpsit defectus naturæ nostræ: sed fragilitas sexus feminei est quidam defectus. ergo debuit ipsum assumere.

¶ 3 Præt. Dicitur in quodam sermone de virginibus. Quanto infirmius vasculum, quod reportat ab hoste triumphum, tanto magis deus laudatur: sed in victoria Christi, est deus maxime laudandus. ergo decuit quòd sexum infirmiorem, scilicet femineum assumeret.

SED CONTRA. Christus fuit caput ecclesię: sed mulier non est caput viri, sed econuerso secundum Apostolum. ergo non debuit esse mulier.

¶ Præt. Christus, vt esset doctor ecclesię, promittitur Ioel. 2. sed mulieri non conuenit docere in ecclesia, vt patet 1. Cor. 14. ergo Christus non debuit sexum femineum assumere.

RESPONDEO ad primam quæstionem, quòd Christus venit ad reparandam humanam naturam, quã per assumptionẽ re

Universidad de Deusto
Biblioteca

parauit: & ideo oportuit, quòd quicquid per se consequitur ad humanam naturam, assumeret, scilicet omnes proprietates, & partes humanæ naturæ, inter quas est etiam sexus: & ideo decuit quòd sexum assumeret.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd in corpore mystico dicitur nõ eẽ masculus, aut fœmina, nõ quia non sit differentia sexuum: sed quia indifferetur se hẽt vterq; sexus ad ipsum corpus mysticum: quia corpus mysticũ non est vna persona, sicut est ipse Christus. vnde in eo nõ potuit esse vterq; sexus, quia hoc esset monstruosum & innaturale.

¶ Ad secundum dicendum, quòd non assumpsit sexum ad vsum, sed ad pfectionem naturæ: sicut et erit in sanctis post resurrectionem, quando neq; nubent, neque nubentur.

¶ Ad tertium dicendũ, quòd æqualiter se habet, quantum ad potentiã: sed non quantũ ad congruentiam.

AD SECVNDAM quæstionem dicendum, quòd non loquitur hic de potentia dei, quia ipse potuit assumere quale corpus voluit, de congruitate autem loquendo, quia Christus venit vt doctor, & rector, & propugnator humani generis, quæ mulieri non competunt: ideo nec competens fuit, quòd sexum fœmineũ assumeret.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd reparatio debet respondere ruinę per oppositum. vnde sicut principium perditionis fuit natura fragilior, ita principiũ reparationis debet esse natura fortior: sicut sanatio in corpore hominis est per virtutẽ cordis, quod habet fortiorem sanitatem. Vel dicendum, quòd per mulierem nõ intrauit in mundum peccatum originale, sed per virum, sicut in li. 2. dictum est, quamuis a muliere initium habuit peccatum: ita etiam per virum habuit perfici opus salutis nostræ, quod aliquo modo initiatum est per mulierem, scilicet beatã Virginem.

¶ Ad secundum dicendum, quòd Christus nõ assumpsit omnes defectus: sed illos qui conueniebant ad finem assumptionis, scilicet ad opus redemptionis, vt infra dicetur.

¶ Ad tertium dicendum, quòd laus dei non tantũ est ex infirmitate victoris, sed etiam ex magnitudine victoriæ, & congruentia pugnæ, fm quæ in victoria Christi deus maxime laudatur.

Quorundam oppositio, quòd potuit etiam unita deo peccare.

VIDAM tamẽ probare conantur eam ẽt unitam uerbo, posse peccare, qa liberum arbitrium habet, & ita potest flecti in utramq; partem. Quod sanctum est, cum & angeli liberũ arbitrium habeant, & tamen in gratia a Deo sunt confirmati, ut peccare nequeant: quanto magis ergo ille homo, cui Spiritus sanctus est datus sine mensura? Inducunt quoq; authoritatem ad probãdum idem. Scriptum est enim in lib. Sapiẽtię. Qui potuit transgredi, & non est transgressus, facere mala & non fecit. sed hoc accipiendum est secundum membra, uel partim de capite, partim de membris: de capite. Non est transgressus, & non fecit malum: de membris, Potuit transgredi, & facere malum.

Eccl. 31.

ARTICVLVS II.

Vtrum debuerit carnem assumere ab utroque sexu.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur quòd debuit ab vtroque sexu carnem assumere: quia ut dicit Apostolus Hebræ. 2. Debuit per omnia fratribus assimilari, & præcipue in naturalibus: sed naturaliter alii homines generantur ab vtroque sexu. ergo & Christus ab vtroque sexu carnem assumere debuit.

¶ 2 Præt. Illa solum videntur in humana natura Christo repugnare, quæ ad peccatum pertinent: sed commistio sexuum potest esse sine omni peccato, & sine omni corruptela, cum in paradiso ante peccatum fuisset, secundum Aug. ergo debuit per commistionem sexuum carnem assumere.

¶ 3 Præt. Christus præcipue venit ad tollendum originale peccatum: sed per commistionem sexuum traducitur originale. ergo debuit per commistionem sexuum carnem assumere.

De conceep. Virg. c. 18.

SED CONTRA. † Ansel. dicit, qp decuit vt mater Christi ea puritate niteret, qua maior sub deo non potest intelligi: sed maxima puritas est virginalis. ergo de virgine nasci debuit, & ita non per commistionem sexuum.

¶ Præt. Sequeretur quòd Christus haberet duos patres, quod nusquam inuenitur.

VLTERIVS. Videtur quòd debuit assumere corpus de viro tm̃, quia reparatio debet respondere conditioni: sed in conditione humani generis est aliquid formatum ex viro tantum. ergo & sic debuit esse in reparatione.

¶ 2 Præterea. Generans est simile generato: sed Christus debuit esse masculini sexus. ergo de masculo debuit eius corpus assumi.

Si deus potuit assumere hominem in sexu muliebri.

SOLET ẽt quæri, quãuis curiose, a nõnullis. Si deus humanã naturã potuit assumere scdm muliebrẽ sexũ. Quidã arbitrant eũ potuisse assumere hoiem in femineo sexu, ut assũpsit in uirili: sed opportunius atq; cõuenientius factũ est, ut de fœmina nasceretur, & uirum assumeret, ut ita utriusq; sexus liberatio oñderetur. Vnde Aug. † in lib. 83. quæstionũ. Hominis liberatio in utroque sexu debuit apparere. ergo quia uirum oportebat suscipere, qui sexus honorabilior est: consequens erat, ut fœminei sexus liberatio hinc appareret, quòd ille uir de fœmina natus est. Sapientia ergo dei, quæ dicitur unigenitus filius, homine susceptο in utero, & de utero uirginis, liberationẽ hominis indicauit.

q. 11.

SED CONTRA. Christus venit vtrũque sexum saluare: sed ipse fuit vir. ergo debuit ex muliere carnem assumere.

RESPONDEO. Dicendum ad primam quæstionem, qp nullo modo congruebat, quòd per commistionem sexuum carnem assumeret. Primo propter dignitatem matris, vt purissima esset, & ita virgo. Secundo propter dignitatem patris, vt non esset alius pater sui filii. Tertio propter dignitatem concepti, quia non decuit, vt illa caro formaretur, nisi a Spiritu sancto. Quarto propter vnitatẽ personæ, ad quam caro illa assumpta est. vnde decuit vt sicut per virtutem infinitam assumpta est, ita per virtutem infinitam formaretur. hoc autem esse non potuisset, si per commistionem sexus concepta fuisset: quia vel semen viri fuisset ibi pro nihilo, vel fuisset agens in conceptione.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd debuit fratribus assimilari in his, quæ non derogant dignitati eius, vel perfectioni naturæ assumptæ, vel quę faciunt ad opus redemptionis: sed hoc non est huiusmodi.

¶ Ad secundum dicendum, quòd commistio sexuum, quamuis possit fieri sine peccato: tamen non potest esse in statu naturæ corruptæ sine vitiosa libidine, quæ est principium peccati: Christus autem non venerat reparare naturam tunc, quantum ad actum naturæ, quia hoc erit in resurrectione gloriosa: sed quantum ad actum personæ.

¶ Ad tertium dicendum, quòd sicut Christus per suam innocentiam culpam nostram abstulit: ita purissimum oportuit esse eius conceptum, qui conceptionis vitium tollere venerat.

AD SECVNDAM quæstionem dicendum, quòd decuit vt de muliere carnem assumeret. Primo vt vterque sexus glorificaretur Christi incarnatione, vt in obiectione tactum est. Secundo ad completionem vniuersi, quia generatio viri de muliere tantum, nusquam fuerat: sed mulieris de viro fuerat, scilicet in Eua, & viri de vtroque sicut in Abel & aliis, & viri de neutro sicut in Adam. Tertio vt naturalem habitudinem haberet ad genus humanum: si enim ex viro fuisset non per actionem viri, non esset filius eius, nec naturalis nepos Abrahæ: sicut est naturalis filius virginis ex hoc solo, quòd carnem ab ea sumpsit.

AD PRIMVM ergo dicendum, qp non oportet, quòd per omnia reparatio similis sit conditioni: sed quantum attinet ad finem reparationis.

¶ Ad secundum dicendum, quòd non oportet quòd in sexu generans assimiletur genito: sed in natura speciei.

EXPOSITIO TEXTVS.

IC *distinctione opus est*. Hic non dicit Magister, quin locutio sit simpliciter falsa: sed vt ostendat quantum potest habere de veritate. *An de ea secundum quod potuit esse*. patet quòd hoc, quod potuit esse aliter, non mutat aliquid de veritate eius quod est. nec ista consideratio humanæ naturæ, vt non vnita est in re; sed in intellectu tantum. *Quidam arbitrantur &c.* hoc dicit sub dubitatione

bitatione propter inconueniens, ad quod tertia opinio ducebat: vt supra dist. 8. habitum est. Et tamen simpliciter concedendum est, quòd potuit assumere sexum fœmineum de potẽtia absoluta loquendo, quamuis non fuisset ita congruum.

DIVISIO TEXTVS.

DISTINCTIO. XIII.

Si Christus secundum naturam hominis in sapientia & gratia proficere potuit, uel profecit.

POSTQUÀM magister determinauit de his quę conueniunt deo incarnato ratione vnionis, hic determinat ea quæ cõsequuntur ipsum secundum alteram naturarum. Et quia de his quę cõueniũt ei ratione diuinæ naturæ, quæ in incarnatione minorata non est, determinatum est in primo lib. restat vt hic determinetur de his quæ conueniunt Christo secundum naturam, quæ per incarnationem est exaltata. diuiditur autẽ hæc pars in tres partes. In prima determinat de his, quæ cum humana natura assumpsit. In secunda de his, quæ per naturam humanam operatus est. dist. 17. *Post prædicta*. In tertia de morte, quam in humana natura sustinuit, distin. 21. *Post prædicta considerandum*. Prima diuiditur in duo. Primo determinat de perfectionibus quas cum humana natura assumpsit. Secundo de defectibus cum eadẽ assumptis, dist. 15. ibi. *Illud quo que*. Prima diuiditur in duas partes. Primo determinat de perfectionibus cum humana natura assumptis, quantum ad earum plenitudinem. Secundo per comparationem ad perfectionem diuinæ naturæ, dist. 14. ibi. *Hic quæri opus est*. Prima in duas. Primo determinat plenitudinem perfectionis quantum ad gratiam affectus, & scientiam intellectus, quam Christus accepit in instanti conceptionis. Secundo obicit in contrarium, ibi. *Huic autem videtur obviare*. Et hæc diuiditur in duas partes. In prima obicit in contrarium per authoritates canonis. In secunda per authoritates sanctorum, ibi. *Aliter tamen scriptum reperitur*. Circa primum tria facit. Primo facit obiectionem: secundo soluit eam, ibi; *Ad quod sane dici potest*: tertio solutionem per authoritatem confirmat & explanat, ibi; *Vnde Greg. Alibi tamen scriptum est*. Hic obicit per authoritatem Ambro. & tria facit. Primo ponit authoritatem. Secundo exponit & ostendit quomodo proposita authoritate partim ędificatur fides, partim potest sumi errandi materia, ibi. *Sed verba Ambr.* Tertio ostendit quomodo exponenda sit, ne error inde sequatur, ibi. *Sed ex qua causa*. Hic incipit quæstio de gratia Christi: quia de scientia eius in sequenti distinctione quæretur. & quæruntur tria. Primo de gratia eius, secundum quòd est singularis homo. Secundo de gratia, secundum quòd est caput ecclesiæ. Tertio de gratia vnionis.

QVAESTIO PRIMA.

A

Circa primum quæruntur duo.

Primo. Vtrum in eo sit gratiam habitualem ponere, qua anima eius perficiebatur quæ dicitur singularis hominis.

Secũdo. De plenitudine illius gratiæ.

ARTICVLVS I.

Vtrum in Christo fuerit gratia habitualis perficiens animam eius.

3. q. 7. 1. Vet. q. 29. 1.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quòd in Christo gratia dicta nõ fuerit. Sicut enim se habet filiatio adoptionis ad filiationem naturalẽ, ita se habet bonitas gratuita ad bonitatem naturalem: sed Christus, sicut ex vnione habuit quòd esset filius naturalis, ita habuit quòd esse naturaliter bonus. ergo sicut non ponitur in eo filiatio adoptionis, ita non debet poni bonitas gratuita.

¶ 2 Præt. Gratia datur hominibus vt assimilentur Deo: sed Christus nunquam fuit dissimilis Deo. ergo gratia nunquam indiguit.

¶ 3 Præt. Vbi est lux solis, non indiget lumine candele, quia A maior lux offuscat minorem, sed in Christo fuit lux diuinitatis, quasi lux solaris. ergo non oportuit in eo ponere lumen gratiæ.

¶ 4 Præt. Dam. dicit in. 3. lib. quòd sicut anima regit carnem, & operatur per eam sicut per instrumentum, ita diuinitas regebat animam Christi: sed instrumentum non indiget aliquo habitu, quo regatur in opere, quia regitur per agens principale. ergo & anima Christi nõ indigebat habitu gratiæ. Epist. 57.

¶ 5 Præt. Gratia ad hoc daꝺ hominibus, vt per eam peccatũ vitet, & gloria adipiscatur: sed ex hoc ipso quòd Christus fuit deus, habuit qꝺ peccare non posset, vt in precedenti distinctione dictũ est, & iterum habuit plenitudo diuinitatis, quia ille est caput, in quo est omnis sensus: num ius in gloria diuina, vt dictum est distin. 10. ergo gratia non indiguit.

SED CONTRA. Sicut anima est perfectio corporis, ita gratia est perfectio animæ: sed non minus debuit habere animam perfectam, quam corpus perfectum. ergo sicut assumpsit corpus cum anima: ita assumere debuit animam cum gratia.

¶ Præt. Omne meritum est per gratiam, sed Christus meruit sibi & nobis, vt infra dist. 18. dicetur. ergo ipse habuit gratiam. q. 1. 5. &

¶ Præt. De ipso in psalmo dicit. Diffusa est gratia in labiis tuis. Et unxit te oleo letitię, quæ omnia gratiam in ipso ostendunt. ergo & ipse habuit gratiam.

RESPONDEO Dicendum, quòd gratia principaliter duo facit in anima. Primo enim perficit ipsam formaliter in esse spirituali, secundum quam deo similatur, vnde & vita animæ dicitur. Secundo perficit eam ad opus, secundum quod a gratia emanant virtutes, sicut ab essentia: quia non potest esse operatio perfecta, nisi progrediatur a potentia perfecta per habitum, & propter hæc duo oportet ponere gratiam in anima Christi: quia cum sit perfectissima in esse spirituali, oportet quòd sit aliquid perficiens illam formaliter in esse illo. Deitas autem non est formaliter, sed effectiue perficiens ipsam: vnde oportet aliã formam creatam in ipso ponere, qua formaliter perficiatur, & hæc est gratia: similiter etiam cum alia sit eius operatio secundum humanitatem & secundum diuinitatem, sicut & alia natura, oportet quòd operatio eius humana habeat habitum perficientem, alias esset imperfecta: & ideo in Christo oportet ponere gratiam & virtutes.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd filiatio refertur ad personam: & quia extraneitas respectu diuine glorię, quam nomẽ adoptionis importat, nullo modo conuenit personæ illi, ideo nomen adoptionis de Christo non conceditur: sed gratia est perfectio naturæ, cum subiectum eius sit anima, quæ est pars humanæ naturæ, ideo quamuis gratia importet aliquid etiam non naturaliter inhęrens, tamen potest ratione humanæ naturæ Christo conuenire.

¶ Ad secundum dicendum, quòd gratiæ est, facere deo similem, nec oportet vt de dissimili faciat similem, sed de non simili similem, nec ita quòd semper negatio similitudinis, similitudinem tempore præcedat, sed natura, sicut potentia est ante actum, sicut Sol præcedit lucem suam,

¶ Ad tertium dicendum, quòd lux Solis & lux candelæ, utrumque est actiue illuminans: sed deitas & gratia non sic se habent, sed vnum illuminat actiue, alterum formaliter, & ideo sicut solem & lumen solis in aere necesse est esse simul, & vnum alterum efficit & non offuscat: ita ex diuinitate Christi sequitur ipsa gratia, & non offuscatur.

¶ Ad quartum dicendum, quòd sicut philosophus dicit in. 8. Ethico. duplex est instrumentum, scilicet animatum & inanimatum: inanimatum, sicut securis: animatum, sicut seruus qui mouetur ad imperium domini. Instrumentum ergo inanimatum ita agitur quod non agit, & dicitur inanimatum anima rationali, & ideo non indiget habitu regente in operatione: sed instrumentum animatum agit & agitur. vnde sicut seruus indiget habitu ad hoc, vt imperium domini sui debito modo exequatur, ita etiã anima Christi ad hoc, quòd perfecte diuina operaretur. cap. 8.

¶ Ad quintũ dicendum, quòd sicut omnis forma est per se ordinata ad perficiendũ (cp autem abiiciat contrarium, est ei per accidẽs) ita etiam est de gratia respectu peccati. vnde quamuis Chris

Universidad de Deusto
Biblioteca

nunquam peccauerit nec peccare potuisset, etiã si gratiam habitualem non habuisset ex vnione ad verbũ: tamen gratia indiguit ad perfectionem, vt dictum est, & iterum quamuis ex hoc ipso, quod deus erat, sibi gloria debebat: tamen oportuit, quòd esset aliquid formaliter perficiens ipsam animam ad actus gloriæ, & hæc fuit gratia, quia gratia consummata in anima, est idem q̃ gloriæ lumen, & est perficiens eam ad actus vitæ.

ARTICVLVS II.

b Vtrũ Christus habuerit gratiæ plenitudinem.

3.q.7.9. AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur, quòd Christus non habuit gratiæ plenitudinem: Christus.n. non habuit fidẽ nec spem: sicut infra determinabitur, nec iterum pœnitentiam, quia nunquam peccauit: sed hæc omnia ad gratiã pertinent. ergo ipse non habuit gratiæ plenitudinem.

Sup. Hier. c. 31. ¶ 2 Præt. Philosophus dicit in 10. Ethic. quòd virtutes morales non sunt in diis: sed Christus fuit verus deus. ergo non habuit virtutes morales, scilicet temperantiam &c.

d.36.2.3.d. 26.q.2.3.q. 1. ¶ 3 Præt. Virtutes ordinantur ad actum, sed actus quarundam virtutum Christo non conueniunt, sicut magnificentia, quæ consistit in magnis sumptibus, quia pauper pro nobis factus est. ergo non habuit omnes virtutes, & ita nec gratiæ plenitudinem.

Cap. 10. SED CONTRA Io. 1. Vidimus eum plenũ gratiæ & veritatis.

¶ Præt. Maior gratia fuit in Christo, quàm in aliquo alio homine sed de quibusdã aliis legitur, quòd fuerunt gratia pleni, sicut de matre eius. Luc. 1. Et de Stephano. Act. 6. ergo multo magis Christus habuit gratiæ plenitudinem.

¶ Præt. Spiritus sanctus in hoste per gratiam inhabitare dicitur. sed Lu. 3. dicitur q̃ Christus plenus Spiritu sancto regressus est a Iordane. ergo ipse habuit gratiæ plenitudinem.

II 3.q.7.11. VLTERIVS. Videtur, quòd gratia eius fuerit infinita. Io. 3. dicitur q̃ non ad mensurã dat ei deus Spiritum sanctũ: sed omne finitum mensuram habet. ergo cum Spiritus sanctus dicatur dari hominibus, secundum quòd gratiam accipiunt. videtur q̃ I gratia eius fuerit infinita.

¶ 2 Præt. Omni finito potest aliquid maius intelligi, & deus aliquid maius facere: sed in litera dicitur quòd deus illi maiorẽ gratiam conferre non potuit, nec potest plenior intelligi. ergo est infinita.

¶ Præt. Omne finitum multotiens sumptum, æquatur alteri finito, vel excedit ipsum. si ergo gratia Christi fuit finita, tunc gratia alterius hominis posset tantum augeri, quòd æquaretur gratiæ Christi, vel excederet ipsam, quod est inconueniens. ergo gratia Christi est infinita.

¶ 4 Præt. A causa finita non est effectus infinitus: sed meritum Christi fuit infinitum, quia sufficiens ad redemptionem totius humani generis, quod est infinitum potentia. ergo & gratia quæ est causa meriti fuit infinita.

SED CONTRA. Nullum creatum est infinitum, gratia Christi fuit creata. ergo non fuit infinita. K

¶ Præt. Nullo infinito est aliquid maius, si igitur Christus secundum quòd homo habuisset gratiam infinitam, secundum q̃ homo non fuisset minor patre, quod est contra fidem.

III 3.q.7.12. VLTERIVS. Videtur quòd gratia illa potuerit augmentari. Omni infinito possibilis est additio. si ergo gratia Christi facta fuit, quia creata est, potuit ei fieri additio, & ita potuit augeri.

¶ 2 Præt. Quantũcunque additur intellectuali naturæ de perfectione, tanto magis augetur eius capacitas. vnde secundũ philosophum in 3. de anima, quanto intellectus magis intelligit difficilia, plus etiam potest intelligere: sed capacitas amplioris gratiæ facit possibilitatem ad augmentum. ergo quantũcunque homo habeat perfectam gratiam, remanet possibilitas ad augmentum, & ita videtur, quòd Christus potuit proficere in gratia.

¶ 3 Præt. Missio visibilis est signum missionis inuisibilis: sed ad Christum facta est visibilis missio Spiritus sancti in 30. anno. vt supra Luc. 3. ergo tunc fuit ei facta inuisibilis missio Spiritus sancti: sed Spiritus sanctus non mittitur visibiliter ad aliquem nisi ratione nouæ gratiæ datæ, vel ratione augmenti gratiæ: ergo Christus creuit in gratia, cum primũ gratiã habuerit. F

¶ 4 Præt. Sicut requirebatur in ipso perfectio animæ, ita & perfectio corporis: sed ipse creuit in perfectione corporis. ergo & creuit quantum ad gratiam quæ est perfectio animæ.

Authoritatem ponit quæ uidetur obuiare.

HVIC autem sententiæ uidetur obuiare, quod in Euangelio Lucę legitur. Iesus proficiebat sapiẽtia, & ætate, & gratia, apud deũ & hoies. Si. n. G proficiebat sapientia & gratia, non uidet a conceptione habuisse [b]plenitudinem gratiæ sine mensura. Ad quod sane dici põt, ipsum secundũ hominẽ, tantã a conceptione accepisse sapientiæ & gratiæ plenitudinẽ, ut deus ei plenius conferre non potuerit: & tñ uere dicit profecisse sapiẽtia & gra, nõ quidẽ in se, sed in II quem nisi ratione nouæ gratiæ datæ, vel ratione augmenti gratiæ: ergo Christus creuit in gratia, cum primũ gratiã habuerit.

¶ 4 Præt. Sicut requirebatur in ipso perfectio animæ, ita & perfectio corporis: sed ipse creuit in perfectione corporis. ergo & creuit quantum ad gratiam quæ est perfectio animæ.

SED CONTRA est q̃d dicitur Hier. 31. Mulier circundabit virum: vbi dicit sancti, quòd Christ⁹ ab initio conceptionis fuit plenus omni gratia. ergo gratia non creuit in ipso. Fœnina. Luc. 2.

¶ Præt. Christus fuit ab instanti conceptionis suæ perfectus comprehensor; sed comprehensores sunt in statu non in augmento gratiæ. ergo gratia in ipso nõ creuit.

RESPONDEO. Dicendum ad primam quæstionem, quòd illud plene haberi dicitur, quod secundum omnes differentias & modos & effectus suos habetur, & secundum hoc, Christus plenitudiné gratiæ habuit. hæc autem plenitudo potest attendi secundum rationem causæ finalis, efficientis, & formalis. Finis autem gratię est, vt coniungat nos deo. quia igitur Christus secundum quòd homo copiunctus fuit diuinitati non solum per cognitionem, amorem, & fruitionem: sed etiam per vnionem in persona: ideo gratia ipsius plenissime consecuta est finem suum. Et hæc est plenitudo causæ finalis. Item videmus quòd aliquid habet lucem corporalem tantum vt luceat, sicut quidam vermes & putredines quercus, vel carbunculus, aliquid autem vt alia illuminet, sicut lumen candelæ, aliquid autem vt alia illuminantia faciat, aliquid autem vt omnis illuminatio ab eo sit; sicut est de Sole, ita etiam est & de gratia Christi, quia ipse habet gratiam per quam in se perfectus est, & ex ipso in alios redundat. Et eorũ in quos redundat quoddã facit cooperatores dei; vt & ipsi alios per ministerium ad gratiam inducant, vt dicitur. 1. Cor. 3. & iterum ex ipso in omnes redundat, quia de plenitudine eius omnes accepimus. Ioan. 1. & hæc est plenitudo causæ efficientis. Similiter etiam aliqui formaliter gratia perfecti sunt, quantum ad omnes virtutes, & quantum ad expulsionem omnium peccatorum mortalium, & hæc est plenitudo sufficientiæ, quæ fuit in Stephano & aliis sanctis, secundum quòd aliquis impletur deo, ita vt nihil in eo a deo auersum maneat, in tota autem ecclesia est plenitudo copiæ, quia nulla gratiarũ ei deest, quin sit in aliquo membrorum suorum, de qua plenitudine dicitur Ephe. 4. Vt implerer omnia; alicui etiam data est gratia, quæ nõ solum omnia mortalia: sed etiam venialia repelleret; & hæc est plenitudo specialis prærogatiuæ, quæ fuit in beata virgine, secundum quam plena deo fuit, vt nihil in ea esset quod ad deum non ordinaretur: sed Christo vlterius data est gratia perficiens ipsum, non solum quantum ad omnes virtutes: sed etiam quantum ad omnes vsus virtutum; & quantum ad omnes effectus gratiæ gratis datæ: & iterum ad omnis peccati remotionem non solum actualis, sed etiam originalis, & potentiæ peccandi: & hæc est plenitudo Christi singularis, secundum rationem causæ formalis. Prima igitur plenitudo respicit gratiam vnionis. Secunda, gratiam capitis. Tertia, gratiam singularem ipsius.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd ille virtutes habent aliquid perfectionis, & hoc in Christo præcipue est, & aliquid imperfectionis, & secundum hoc Christo non conuenunt: sed hoc infra melius patebit. Locis supra in argumẽto citatis.

¶ Ad secundum dicendum, quòd virtutes morales Christo non conueniunt, quantum ad vsus quosdam, qui in nobis sunt, sicut quòd per eas domantur passiones, quibus caro contra spiritum concupiscit, quod in Christo non fuit: sed quantum ad alios vsus secundum quos erunt in patria plenissime fuerũt in Christo. Et etiam quantum ad quosdam vsus viæ, qui eius perfectioni non derogabãt, inquãtũ erat verus viator, & comprehensor.

¶ Ad tertium dicendum, quòd non est de necessitate magnificentiæ, secundum quòd a philosopho accipitur, quòd homo habeat multas diuitias: sed vt sit sic dispositus, quòd quando oportet & decet optime eas dispensare velit, & hoc in Christo perfecte fuit.

Ad secun-

AD SECVNDAM quæstionem dicendum, quòd gratia dicitur donum gratis hõi collatum, donum autem hoi Christo sine meritis præcedẽtibus collatum fuit, & creatum, & increatum. Increatum fuit ipse spiritus sanctus, quia in eius anima requieuit, vt dicitur Isaiæ. 2. & ipsa persona verbi, quia datum est naturæ humanæ, vt in persona verbi esset eius, & secundum hoc est datum ei nomen, q̃d est super omne nomẽ. Phil. 2. & sic simpliciter gratia Christi est infinita. Creatum aũt donũ ei⁹ est ipsa gratia, qua formaliter anima eius perficiebatur, & hæc quodã modo fuit finita, & quodammodo infinita, quia ℔m essentiã finita fuit: sed tribus modis infinita dici põt. vno modo ex coniunctione ad diuinitatem, inquantum concurrit ad eundem actũ cum ipsa, vt actus gratia illa informatus non tm̃ sit actus hoīs: sed etiam dei: secundo, quantum ad rõnem gratiæ. Ita his enim quæ mole magna non sunt, non est accipere finitum, & infinitũ ℔m numeralem, vel dimensiuam quantitatem: sed ℔m aliquid, quod est limitatum, & non limitatum. Limitatur aũt aliquid ex capacitate recipientis. vnde illud q̃d non habet esse receptum in aliquo: sed subsistens, non habet esse limitatum: sed infinitum sicut deus. si autem esset aliqua forma simplex subsistens, quæ non esset suum esse, haberet quidem finitatem quantum ad esse, quod esset particulatum ad formam illam: sed illa forma non esset limitata, quia non esset in aliquo recepta: sicut si intelligatur calor per se existens: sed ℔m hoc etiam formę vniuersales intellectę habent infinitatem: sed si forma talis sit recepta in aliquo, de necessitate limitata est, quantũ ad esse debitum illi formæ, non solum quãtum ad esse simpliciter, quia non solum nõ hẽt plenitudinem essendi simpliciter: sed nec totum esse, quod naturæ illius est possibile fore: sed possibile est, vt nõ sit limitata quantũ ad rõnem illius formæ, vt scilicet, habeat illam formam ℔m omnem modum completionis ipsius, vt nihil sibi desit de pertinentibus ad perfectionem illius formæ, & hoc erit si ex parte recipientis non sit defectus, vel ex parte agentis, & hoc modo dẽ gratia Chri infinita, quia quicquid ad gratiæ perfectionem pertinere potest, totum in Christo fuit, tertio quantum ad effectus, quia non limitatur ad aliquos determinatos effectus: sed potest per gratiam, infinitis operari redemptionem: sicut dicitur in lib. † de causis. q̃ virtus in telligentiæ est infinita inferius, & hic modus respicit gram capitis, secũdus aũt gratiã singularis hoīs: sed primus gram vnionis. Alias Beda 1. Lu. ho. 11. Lect. 16. D

AD PRIMVM. ergo dicendum, q̃ videtur intelligi illa authoritas quantum ad ℔m modum dictum. hoc enim intendit dicere, q̃ in Christo non est gra limitata, quantum ad aliquem modum perfectionis eius: sed habet ipsam quantum ad oēs. vel intelligitur de gratia vnionis, per quam eleuatur ad infinitum bonum, scilicet, vt sit verus deus. q. 3. q̃ non ad mensurã dat ei ſpũm ſcũm.

¶ Ad secundum dicendum, q̃ verba illa intelligenda sunt quantum ad rationem gratiæ, quia oẽ quod pertinet ad perfectionem gr̃æ, collatũ ei fuit. vñ multa alia posset deus facere. sed nõ pertinerent ad rõnem gratiæ: sicut posset hoi multas alias perfectiones naturales, & essentiales addere: sed hæc non essent de rõne hominis, & esset tunc alia species, & non homo. Vel dicendũ, q̃ licet, quantum est in se, posset facere maiorem d gratiam, quantum ad essentiam, quàm sit Christi, tamen nulla maior posset esse, cuius capacitas creata sit capax, nec posset facere aliquam capacitatem, quæ non esset creata. In hac eadem q. in. c. D. 310. 252. D. 537. E

¶ Ad tertium dicendum, quòd diuersis speciebus aptantur diuersæ quantitates, & hoc patet de quantitatibus dimensiuis, quia est aliqua quantitas determinata hoi, vltra quam, non inuenitur aliqua quãtitas hois maior: sed inuenitur quantitas arboris maior illa, quæ quàmuis finita sit, nullo modo ad eam pertingere põt homo quantumcũq; crescat. Similiter est in quantitatibus virtualibus, quàmuis enim caliditas ignis non excedat in infinitum caliditatem aeris, tñ est aliquis terminus caliditatis aeris, quẽ non transgreditur manens aer. vñ nullo modo põt tantum intendi, d q̃ æquetur caliditati ignis: nisi aer fiat ignis, & similiter est in oibus qualitatibus, quæ cõsequuntur alias perfectiones, vel distinguunt ad eas, quia diuersis perfectionibus ℔m speciẽ respondent diuersi gradus perfectionũ, vel dispositionum. Perfectio aũt ad quam disponit gr̃a, est coniunctio ad deum, & hæc est multiplex. s. in ænigmate, & p speciem. vnde quantuncũq; crescat gratia viatoris, non põt esse similis gratiæ cõprehensoris ℔m actum, quàmuis virtute possit esse maior, & eadem rõne, quantũcũq; crescat gratia puræ creaturæ, non põt peruenire in gratiã creaturæ assumptæ in vnitatem personæ, quæ ad vnionem disponit quodammodo, nisi & ipsa assumeretur. Et quia non est alius modus possibilis creaturæ, quo coniungatur deo, q̃ per vnitatem personæ: ideo dictum est supra, quòd capacitas creata non potest ampliorem gratiam recipere. A In hac eadẽ quæstiunc la ad 2.

¶ Ad quartum dicẽdum, quòd infinitæ efficaciæ quæ est in merito, contingit ex hoc, quòd ad actionem illam concurrit diuina persona, quia non est tantum hois actio: sed dei & hominis secundum q̃ Dionisius actionem Christi nominat dei virilem.

AD TERTIAM quæstionem dicendum, q̃ augmentum non competit rei secundum quod est in termino: sed secundum q̃ est in via ad terminum, quia ℔m quod res est in termino, tota potentialitas capacitatis eius est impleta ex fine impléte: & ideo non habet vlterius quo crescat, & quia aia Christi fuit ab initio conceptionis sũi vltimo vnita, non solum per fruitionem perfectam: sed etiam communicando in persona verbi: ideo gratia eius crescere non potuit. B

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd cuilibet finito potest fieri additio, mathematice loquendo, quia ratio quantitatis, quam solam mathematicus considerat, non prohibet, quin possit infinito aliquid addi. Prohibet autem additionem talem, forma quam C considerat naturalis: & ideo secũdum naturalem non est verum; sed secundũ imaginationem tantum, & similiter est in proposito, vt ex dictis patet, quia nec gratia põt esse maior q̃ comprehensorius nec gloria maior quàm creaturæ vnitæ deo in persona. In hoc eod. art. quæstiũcula. 2. ad 3

¶ Ad secundum dicendum, quòd hoc intelligendum est de capacitate intellectualis naturæ circa finem, vltra quam nulla capacitas alicuius rei extenditur, sicut intellectus in statu viæ, quantuncumque proficiat nunquam pertinet ad modum intelligendi, qui erit in patria.

¶ Ad tertium dicendum, quòd missio visibilis, signum fuit inuisibilis missionis, non tunc factæ: sed ab initio conceptionis.

¶ Ad quartum dicendum, quòd Christus non assumpsit corpus gloriosum, ita quòd esset in vltima sui perfectione: accepit autem animam gloriosam: & ideo secundã corpus proficere potuit non autem secundum animam.

QVAESTIO SECVNDA.

Deinde quęritur de gratia capitis.

Et circa hoc quæruntur duo.

Primo. Vtrum Christus secundum quòd homo, habeat talem gratiam, quòd sit caput.

Secũdo. Quorum sit caput.

ARTICVLVS I.

Vtrum Christus sit caput ecclesiæ, secundum quòd homo.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quòd Christus non sit caput ecclesiæ secundum quòd homo. A capite enim spiritus animalis ad mẽbra diffunditur: sed spiritus sanctus non diffunditur in ecclesiam a Christo, secundum q̃ homo: sed inquantum deus, quia vt dicit Augu in 15. † de Tri. Ipse accepit spiritũ sanctum vt hõ & effudit vt deus. ergo ipse nõ est caput, vt hõ: sed vt deꝰ. De ver. q. 29. 4. cap. 19.

¶ 2 Præt. Sensus, & motus traducuntur a capite in membra: sed gratia, quæ motum vitæ facit in corpore ecclesiæ, non est per traductionem ab vno in alium. ergo Christus secundum quòd homo, non est caput ecclesiæ.

¶ 3 Præt. Gratia a solo deo creatur in nobis, quia secundũ † Augustinum natura mentis humanæ immediate a deo formatur: sed vita ecclesiæ est per gratiam: cum igitur de ratione capitis sit, vt membra, quantum ad aliquem actum, viuificet: videtur q̃ Christus secundum quòd homo, non possit dici caput ecclesiæ. 10. sup Gene. c. 3. 4. 5.

¶ 4 Præt. Capitis nõ est aliud caput: sed caput Christi est deus. 1. Cor. 11. ergo Christus non est caput.

¶ 5 Præt. Caput recipit influentiam ab alio membro, scilicet, a corde: sed Christus non recipit influentiã ab alio membro eccle-

siæ.

Universidad de Deusto
Biblioteca

fix. ergo Christus non debet dici caput.

¶ 6 Præt. Caput potest dici membrum totius corporis, & commembrum aliis membris: sed Christus, vt videtur, non potest dici membrum ecclesiæ, quia sic virtus eius partialitatem haberet respectu totius ecclesiæ, & ecclesia esset perfectior Christo. ergo Christus non debet dici caput.

AD OPPOSITVM est Eph. 1. Ipsum dedit caput super omnem ecclesiam, quæ est corpus eius. ergo cum ecclesia sit corpus eius secundū humanam naturā, prone sibi conformis est, videtur q̄ ipse secundum humanam naturam sit caput.

¶ Præt. Rex dicitur esse caput regni, & Pontifex ecclesiæ sibi commissæ: sed Christus, secundum q̄ homo, est rex, & pontifex totius humani generis. ergo ipse secundum quòd homo, est caput.

¶ Præt. Illud quod est dignissimum in quolibet genere, dicitur caput, sicut leo est caput animalium: sed Christus, etiam secundum humanam naturam, præcellit omnes homines. ergo etiam secundum quòd homo, est caput totius ecclesiæ.

RESPONDEO. Dicendum, quòd Christus dicitur caput ecclesiæ per similitudinem capitis naturalis. Inueniuntur enim in capite naturali tres conditiones, respectu aliorum membrorum singulariter. Prima est, quòd excellit ea dignitate in tribus, scilicet in altitudine situs in nobilitate propriæ virtutis, quia scilicet nobiliores vires, scilicet imaginatio, & memoria, & huiusmodi, habent locum in capite: & etiam in perfectione, quia in capite congregantur omnes sensus, cū in aliis membris sit solus tactus. Secunda est, quòd a capite sunt oēs vires animales in aliis membris, & sic dicitur esse principium aliorum membrorum, dās aliis sensum, & motū. Tertia est, quòd dirigit omnia membra in suis actibus, propter imaginationem & sensus, quibus in eo abūdant formaliter. Habet autem quartam proprietatem communem cum aliis membris, quòd est conformis cum eis in natura. Ratione ergo primæ proprietatis, scilicet perfectionis, omne quod est perfectissimum in quacunq; natura, dicitur caput, sicut leo in animalibus. Ratione autem secundæ, omne principium dicitur caput, sicut fons caput fluminum: & sicut dicitur caput libri, vel caput viæ. Ratione aūt proprietatis tertiæ, omnis rector dicit caput, sicut rex, dux, vel poatifex. Quantum igitur ad has tres proprietates capitis, potest Christus dici caput, & secundum humanam naturam, & secundum diuinam: quia secundum diuinam naturam in eo est plenitudo omnis deitatis, vt dicit Apostolus Col. 1. vnde est super omnes deus benedictus in sæcula. Rom. 9. & similiter ab ipso inquantum deus, est nobis omnis spiritualis gratia. Item inquantum deus, dirigit nos in seipsum. Sed etiam hęc conueniunt ei secundum humanam naturam, quæ in Christo dignissima est ratione altitudinis, quia est vsque ad vnionem in diuina persona exaltata. Ratione propriæ operationis, quia dignissimū actum habuit in ecclesia, scilicet, redimere ipsam, & ædificare eā in sanguine suo: & etiam ratione perfectionis, quia omnis gratia in eo est, sicut omnes sensus in capite. Similiter etiam dicitur caput ratione secundę proprietatis, quia per ipsum, sensum fidei, & motū charitatis accepimus: quia gratia, & veritas p Iesum Christum facta est. Ioannis 1. & similiter direxit nos doctrina, & exēplo, quia cœpit Iesus facere, & docere. Act. 1. Sed quarta conditio Christo conuenit secundum humanam naturam tantum, & hæc complet in ipso rationem capitis: quia Christus secundum humanam naturam, habet perfectionem aliis homogeneā, & est principium quasi vniuocum, & est regula conformis, & vnius generis. vnde communiter loquendo, Christus secundum q̄ deus, potest dici caput ecclesiæ simul cum patre, & spiritu sancto: sed propriè loquendo, est caput secundum humanam naturam: & dicitur gratia capitis, secundum quam prædictæ proprietates ei conueniunt, præcipue secundum quòd influit aliis membris.

Luc. 2.

D. 430. 680.

AD PRIMVM ergo dicendum, d quòd dare spiritū sanctum cōtingit dupliciter. s. authoritate, & ministerio. Authoritate quidem, tm̄ dei est: sed ministerio dñr etiam homines dare, inquantum scilicet, per ministerium eorum datur a deo, sicut dicit Paulus. Gal. 3. Qui tradidit vobis spiritum, vt supra in 1. lib. di. 15. Magister dixit; & hoc modo Christus secundum quòd homo, spiritum sanctum ministerio dare potuit, vt dicitur Ro. 15. Dico .n. Christum Iesum ministrum fuisse circūcisionis &c.

¶ Ad secundum dicendum, quòd in hoc, quòd de Christi plenitudine omnes accepimus, est aliquid simile traductioni, quamuis non sit proprie traductio. Est igitur similitudo quantū ad ipsum spiritū sanctū increatū, q̄ idē numero est i capite & i mēbris; & aliquo modo a capite ad mēbra descēdit, non diuisus, sed vnus. Est autem dissimilitudo quātum ad ipsum donum, secundum quod Spiritus sanctus in nobis inhabitat, quia istud non traducit de subiecto in subiectū.

Prædictis uidetur aduersari quod Ambrosius ait.

LIBI tamen scriptum reperitur, quòd secundū sensum hominis profecerit, sicut ætate hominis profecit. Ait enim Ambro. † in lib. 3. de Spiritu sancto sic: Deus perfectionem naturæ assumpsit humanæ. Suscepit sensum hominis: sed nō sensu carnis fuit inflatus. Sensu hominis aninam dixit conturbatam; sensu hominis esuriuit & rogauit. sentum ad dispositionem tantum: sicut natura est medium in operatione, qua deus producit animam sensibilem, quia ipsa perfectio vltima fit mediāte natura: sed in operatione, qua pducit animā rationalem, natura non est medium, nisi quantum ad dispositionem. Similiter dico, quòd deus immediate format mentem nostram, quantum ad ipsam perfectionem gratiæ, & tamen potest ibi cadere medium disponēs: & sic gratia fuit a deo mediante homine Christo. Ipse enim disposuit totum humanum genus ad susceptionem gratiæ, & hoc tripliciter. Vno modo secundum operationem nostram in ipsum, quia secundum quod credimus ipsum deum & hominem, iustificamur. Rom. 3. Quem posuit deus propitiatorem per fidem &c. Alio modo per operationem ipsius in nos, inquātum scilicet, obstaculum remouet, pro peccatis totius humani generis satisfaciendo: & etiam inquātum nobis suis operibus gratiam, & gloriam meruit, & inquantum pro nobis interpellat apud deum. Tertio modo ex ipsa eius affinitate ad nos, quia ex hoc ipso, quòd humanam naturam assumpsit, humana natura est magis deo accepta.

Alias lib. de incar. c. 7.

¶ Ad quartum dicendum, quòd caput Christi dicitur deus, non secundum completam rationem capitis: est enim caput ipsius secundum quod est principium eius: principium autem eius est secundum diuinitatem, & secundum humanitatem: sed inquantū est principium eius secundum humanitatem, sic deficit quarta conditio capitis, quę est conformitas in natura: inquantum autem est principium eius secundum diuinitatem, sic deficit prima conditio, quia sic non habet maiorem dignitatem.

¶ Ad quintum dicendum, quòd cor est principium virium vitalium in toto corpore: & est primum principium omnium membrorum quantum ad esse, vt dicit Philosophus: sed caput est principium virium animalium, quæ pertinent ad sensum, & ad motum. Et quia cum dicimus Christum principium esse membrorū ecclesiæ, non intendimus quantum ad esse naturale, secundum quòd sunt homines: sed quantum ad fidem, & charitatem, per quam ecclesiæ membra vniuntur: ideo accomodatius dicitur caput, quàm cor.

Lib. 16. animalib.

¶ Ad sextum dicendum, quòd in nomine capitis, importatur principium, & origo alicuius rei, in nomine autem membri, importatur partialitas, quæ repugnat rationi primæ originis: quia in prima origine sunt omnia virtute, quæ inueniuntur in origine. & ideo non potest dici membrum, quia non recipit ab aliquo alio influentiam, quia in corpore naturali caput non solum influit aliis membris, sed etiam ab aliis recipit, vt nutrimentum, & alia obsequia, ideo & caput dicitur, & cōmembrum: sed Christus secundum quòd homo, non recipit aliquid ab aliis membris ecclesiæ, sed a solo deo. vnde non potest dici cōmembrum, secundum quòd caput ecclesiæ dicitur ipse secundum humanitatem. potest autem dici membrum secūdum humanitatem, secundum quòd ipse est caput ecclesiæ secundum diuinitatem. & sic dicit Apostol⁹. 1. Cor. 12. Vos estis corpus eius, & membrū de mēbro.

ARTICVLVS II.

Vtrum Christus secundum quòd homo, sit caput Angelorum.

3. q. 8. 4.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur quòd Christus secundum quod homo, non sit caput angelorum. De ratione enim capitis est conformitas ad membra, vt dictum est: sed Christus non est conformis angelis in natura, quia nusquam angelos apprehendit, vt dicitur. Heb. 2. ergo nō est caput angelorum.

¶ 2 Præt. Christus dr Heb. 2. caput hoium, secundum quod ab ipso aliquam influentiam recipiunt: sed angeli cum sint beati, non indigent vt eis aliquid influatur. ergo Christus secundum quod homo, non est caput angelorum.

¶ 3 Præt. Sicut dicitur in libro de motu cordis, Intelligentiæ sunt receptiuæ earū illuminationū quæ sunt a deo, prima receptione: animæ autē secunda. Sed quod recipit prima receptione, nō recipit ab eo, quod recipit secūda receptione. ergo angeli qui intelligentiæ dicuntur, non recipiāt ab aliqua anima, & ita nec a Christo secundum quod homo. ergo Christus secundum quod homo, non est caput angelorum.

SED CONTRA, Col. 2. Qui est caput omnis principatus, & potestatis. & loquitur de Christo secundum quod homo: & ita Christus secundum quòd homo, est caput angelorum.

¶ Præt. Dion dicit. 7. c. cę. Hierar. quòd Seraphim a Christo Iesu quærunt, & discunt, & illuminantur. ergo influit angelis, & ita videtur esse caput eorum.

¶ Præt. Ecclesia vna est constituta ex angelis, & hominibus: sed vnius corporis non sunt duo capita. ergo Christus etiam est caput angelorum.

I

3. q. 8. 3.

VLTERIVS. Videtur quòd non sit caput omnium hominum. Caput enim vnum refertur ad vnum corpus: sed omnes homines non conueniunt in aliquo vno secundum numerum, quia & ipsi differunt: & fides, & spes, & charitas, qua connectuntur adinuicem, numero diuersæ sunt in diuersis. ergo non est caput omnium hominum.

¶ 2 Præt. Corpus Christi verum, est figura corporis Christi mystici: sed in corpore vero non est aliquod membrum impurum. ergo cum multi homines sint corrupti per peccata, videtur quòd eorum caput non sit Christus.

¶ 3 Præt. Corpus Christi verum, totum fuit glorificatum: sed sunt multi etiam existentes in gratia, qui nunquam erunt in gloria, quia non persistent. ergo Christus non est caput omnium.

¶ 4 Præt. Caput, cum sit principium membrorum, non sequitur alia membra: sed multi sancti præcesserūt Christi incarnationē. ergo Christus secūdum quod homo, non est caput oium hoium.

SED CONTRA. Christus satisfecit pro tota humana natura: sed omnes homines communicant in natura humana. ergo Christus omnibus influit, & ita videtur quòd ipse sit caput omnium.

¶ Præt. Per Christum omnes resurgemus: sed hoc non esset, nisi esset caput oium. ergo ipse est oium caput, secundum qd̄ homo.

III

3. q. 8. 2.

VLTERIVS. Videtur quòd sit caput tantum animarum, quia capitis ad membrum oportet esse continuationem: sed corpora aliorum hominum non continuātur ad corpus Christi. ergo & ipse non est caput hominum quantum ad corpus, sed quantum ad animas tantum.

¶ 2 Præt. Ipse influit sensum spiritualem, secundum quod est caput: sed huiusmodi sensus nō sunt susceptiua corpora. ergo Christus s̄m q̄ homo, non est caput hominum quātum ad corpus, sed quantum ad animas tantum.

¶ 3 Præt. Secundum corpus non differimus a brutis, sed solum secundum animam rationalem: sed Christus non dicitur caput irrationalium, secundum quod homo. ergo ipse non est caput nostrum quantum ad corpora.

SED CONTRA Phil. 3. Reformabit corpus humilitatis nostræ &c. & sic influit nobis quantum ad corpus. ergo ipse non est tantum caput animarum.

¶ Præt. Ipse est caput nr̄m s̄m qd̄ est conformis nobis in natura: sed humana natura non consistit solū in aia, sed in aīa & corpe simul. ergo Christus non est caput nr̄m s̄m corpa, & non s̄m aīas tantū.

RESPON. Dicendum ad primam quæstionem, q̄ Christus s̄m q̄ homo, est caput angelorum: non tm̄ ita proprie, nec eodem modo sicut hoium, p̄p duas conditiones. Primo, quātum ad conformitatem naturæ, quia eum hoibus cōuenit etiam s̄m spēm in natura: cum angelis aūt nō s̄m speciem, sed s̄m genus intellectualis naturæ. Secūdo, quātū ad influentiam, quia nō influit angelis remouendo prohibēs, aut merendo gr̄am, aut orando pro eis, quia iā beati sunt: sed in his quæ ad actus Hierarchicos pertinent, s̄m qd̄ vnus angelus illuminat alium, purgat, & perficit. vt in 2. lib. dist. 6. dictum est. hoc enim multo eminentius a Christo recipiunt.

Isa. 8.

2. d. 9. ar. 2

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd quāmuis non sit eis conformis in natura speciei, est tamen eis conformis in natura generis, vt dictū est.

In cap. hui⁹ articu.

2. Cor. 13.

¶ Ad s̄m dicendum, q̄ beatitudo angelorū nō excludit, quin vn⁹ ab alio recipiat, vel etiā a Chr̄o: sed excludit indigentiā recipiendi, qa præsto est eis omne id quo indigent, ne alicuius rei penuriam patiantur.

¶ Ad tertium dicendum, quòd hoc intelligitur quantum ad receptionem naturalium: & tamen anima Christi inquantum deo vnita fuit, etiam quantum ad naturalia, lumen ab angelis non recipit, sed immediate a deo.

AD SECVNDAM quæstionem dicēdum, quòd in corpore naturali inuenitur quadruplex vnio membrorum adinuicē. Prima est secundum conformitatem naturæ: quia oia membra constāt ex eisdem similibus partibus, & sunt vnius rationis, sicut manus & pes ex carne & osse: & sic dicuntur membra vnum, sicut genere, vel specie. Secunda est p colligatione eorū adinuicē p neruos, & iuncturas, & sic dicunt vnum continuatione. Tertia est, secundum quod diffunditur vitalis spiritus, & vires animæ per totum corpus. Quarta est, secundū quod omnia membra perficiūtur per animam, quæ est vna numero in omnibus membris: & hæ quatuor vniones inueniūtur in corpore mystico. Prima ē, inquātum omnia membra eius sunt vnius naturæ, vel specie, vel genere. Secunda est, inquantum colligata sunt adinuicem per fidem, quia sic continuantur in vno credito. Tertia est, secundum quod viuificantur per gratiam, & charitatem. Quarta est, secundum quod in eis est spiritus sanctus, qui est vltima perfectio, & principalis totius corporis mystici, quasi anima in corpore naturali. Prima aūt dictarum vnionum non est vnio simpliciter, quia illud in quo est vnio hæc, non est vnum numero, sicut est in tribus sequentibus, quia per fidem, & charitatem in vno credito, & amato secundū numerū vniuntur: similiter spiritus sanctus vnus numero omnes replet. Homines igitur infideles, nō pertinent ad vnionem corporis ecclesiæ, secundum quod est vnum simpliciter: & ideo respectu horum Christus caput non est nisi in potentia, secundum scilicet, quòd sunt vnibiles corpori. homines aut fideles peccatores pertinent quidem aliquo modo ad vnitatem ecclesiæ, inquantum continuantur ei per fidem, quæ est vnitas materialis: non tamen possunt dici membra proprie, nisi sicut membrum mortuum, scilicet equiuoce. Et ideo quia vnitas corporis ex membris consistit: ideo quidam dicunt, quòd non pertinent ad vnitatem corporis ecclesiæ, quāmuis pertineant ad vnitatem ecclesiæ: & sicut operationes quæ sunt ad alterum, possunt aliquo modo fieri per membra arida, vt percutere, vel aliquid huiusmodi, non tamen operationes quæ sunt animæ in membris: ita nec mali recipiunt spiritualis vitæ operationem a spiritu sancto: sed tamen spiritus sanctus per eos operatur spiritualem vitam in aliis, secundum quod aliis sacramenta ministrant, vel alios docent: sed homines fideles in gratia existentes vniuntur secundum tertiam vnionem, quæ est formalis respectu huius secundæ: & iterum secundum quartam: quæ est completiua totius. & ideo horū

propric

Universidad de Deusto
Biblioteca

proprie dicitur Christus caput.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd sicut in corpore naturali vires diffusæ per omnia membra, differunt numero secundū essentiam, sed conueniunt in radice vna secundum numerum, & præter hoc habent formam vnam vltimam numero: ita etiam omnia membra corporis mystici habét pro vltimo complemento spiritum sanctum, qui est vnus numero in omnib⁹: & ipsa charitas diffusa in eis per spiritū sanctū, quāmuis differat in diuersis secundum essentiam, conuenit tamen in vna radice secundū numerum. Radix autē operationis proprie, est ipsum obiectum ex quo speciem trahit, & ideo inquantum est idem numero amatum & creditum ab omnibus, secundum hoc vnitur omnium fides & charitas in vna radice secundū numerum, non solum prima, quæ est spiritus sanctus: sed etiam proxima, quæ est proprium obiectum.

¶ Ad secundum dicendum, quòd per corpus Christi verum, significantur ea, quæ sunt membra corporis mystici, non autem ea quæ sunt mēbra æquiuoce, id est, ſm similitudinē tm & situ.

¶ Ad tertium dicendum, quòd membrum non iudicatur secundum id quod de eo fieri potest, sed secundum id quod est. vnde manus, antequam abscindatur, membrum est, quāuis sit futura abscindi. & sic q est in gra, mēbrū est, quāmuis postea abscindat.

¶ Ad quartum dicendum, quòd quāmuis Christus nondum fuisset incarnatus tempore patrum veteris testamenti secundum rem, erat tamen iam incarnatio ipsa in dei ordinatione, & in fide ipsorum, secundum quam fidem iustificabantur: quia tempora mutata sunt, & non fides. vt dicit Aug. † sed tamen non fuit tanta influentia ante incarnationem, quanta est modo: quia tūc non erat remotum obstaculum, nec sacramenta gratiæ exhibita erant, sicut modo sunt.

¶ Ad quintum dicendum, quòd Christus satisfecit pro tota humana natura sufficienter, non tamen efficienter: quia non omnes illius satisfactionis participes fiunt, quod ex eorum importunitate est, non ex ipsius insufficientia satisfactionis.

¶ Ad sextū dicendum, q̄ resurrectio ad vitā naturalē erit oībus cōis, nō autē ad vitā glīæ: quia mali in vita naturali tm cōformitate habuerūt cū mēbris ecclesiæ, nō autē in vita gratiæ. vnde ex hoc non sequitur quòd sint membra proprie loquendo.

AD TERTIAM quæstionē dicendū, q̄ Christus est caput hominū quantū ad animas, & quantū ad corpora, sed principaliter animarū, & secundario corporū, tū ratione conformitatis ad mēbra, quæ per assumptionē humanæ naturæ est, quia corpus assumptū aia mediāte, tū etiā ratione spiritualis influentiæ, quæ p̄uenit ad corpus mediāte anima, inquātū corpus est instrumentū animæ ſm gratiam operantis: & ex hoc relinquitur ordo in corpore ad gloriosam resurrectionem.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd corpora nostra aliquo modo habēt continuationem cū corpore Christi, non quidē ſm quantitatē, aut secundum perfectionem naturalē: sed inquantū spiritus sanctus habitat in nobis, qui plenissime fuit in Christo. prima Cor. 6. Nescitis q̄m mēbra vestra templū sunt spūs sancti?

¶ Ad secundū dicendū, q̄ quamuis corpus nō recipiat influētiā spiritualē immediate, recipit tñ mediante anima: ut dictum est.

¶ Ad tertium dicendum, quòd etiam secundum corpora a brutis differimus, inquantum corpora nostra sunt perfecta anima rationali, non autem corpora brutorum.

QVAESTIO TERTIA.

Deinde quæritur de gratia vnionis.

Et circa hoc quæruntur duo.

Primo. Vtrum gratia vnionis sit aliqua gratia creata.

Secundo. De cōparatione illius gratiæ ad alias Christi gratias.

ARTICVLVS I.

Vtrum gratia unionis sit creata.

3. q. 2. 7. 3. d. 5. 1.

AD PRIMVM sic procedit. Videtur quòd gratia vnionis non sit creata. Gratia enim creata, est gratia habitualis, sed habitus ordinatur ad operationem. cum ergo vnio in persona nō sit secundum operationē, sed secundum esse: videtur quòd gratia vnionis nō sit gratia creata.

¶ 2 Præt. Q̄libet nostrum deo vnitur per gratiam creatam. si igitur gratia vnionis in Christo fuisset creata gratia, tunc non alio modo esset deo vnitus quàm nos, & sic sequeretur error Nestorii.

¶ 3 Præt. Vnio, est humanitatis ad diuinitatem secundū corpus & animam, sed corpus nō est susceptiuum creatæ gratiæ. ergo gratia vnionis non est aliqua gratia creata.

¶ 4 Præt. In his quę fiūt per miraculum, nō requiritur aliqua dispositio ex parte fiēti, sed totum est ex parte infinitæ virtutis agentis. ita enim deus potuit de lapide, sicut de aqua, vinum facere: sed vnio humanitatis ad diuinitatem est maxime miraculosa. ergo non requiritur aliqua gratia creata, quæ disponat ad hanc vnionem.

¶ 5 Præt. Inter personam & naturam nō cadit aliquod accidens medium, sicut nec inter materiam & formam, quia ſm formam substantialem & materiā est esse substantiale, quo non est prius aliquod esse accidentale, sed vnio humanæ naturæ est ad deum, sicut naturæ ad personam. ergo non cadit aliquod medium, sed gratia creata est accidens. ergo gratia vnionis non est gratia creata.

SED CONTRA † Aug. dicit, quòd quicquid conuenit filio dei per naturam, conuenit filio hominis per gratiam: sed esse deum conuenit filio dei per naturam. ergo conuenit filio hominis per gratiam: & hæc est gratia vnionis quæ non semper fuit. ergo est gratia creata. In enchiridiō ad Laurentium ca. 25. & 26.

¶ Præt. Maior est unio in persona, quàm per fruitionem: sed humana natura non potest exaltari ad vnionem fruitionis, nisi per gratiam habitualem. ergo multo minus ad vnionem in persona.

¶ Præt. Cum deus sit in qualibet creatura per essentiam, præsentiam, & potentiam, & in animabus sanctis per gratiam, aut in anima Christi est alio modo, aut non. si non: ergo non est magis assumpta a diuina persona, quàm anima Petri. Si autem alio modo, sed deus quantum in se est, habet se eodem modo ad omnia, sed res diuersimode se habent ad ipsum, vt dicitur in libro de causis. Et secundum hoc quòd diuersa diuersimode se habēt ad ipsum, secundum hoc diuersis diuersimode ipse comparatur. ergo oportet quòd in anima Christi sit aliqua alia dispositio, per quam deus est in eo per vnionem. ergo oportet ponere aliquā aliam gratiam creatam. Lect. 20.

¶ Præt. Cum spiritus sanctus datur hominibus, aliquis nouus effectus in creatura intelligitur. ergo & similiter ſm quod persona filii carni vnitur, oportet aliquem effectum de nouo intelligi: & ita videtur quòd gratia vnionis sit quid creatum.

RESPONDEO. Dicendū, q̄ sicut Magister dixit supra. 2. lib. dist. 26. gratia dicitur dupliciter. Vno modò gratia gratis dans. quod est ipsa gratuita dei voluntas, aliquid sine meritis dans. Alio modo dicitur gratia donum aliquod gratis datum. secūdū ergo primum modum, gratia vnionis dicitur ipsa diuina voluntas, sine aliquibus meritis naturam humanam filio dei vniens in persona. & sic gratia vnionis est gratia increata. Si autem dicatur gratia donum aliquod gratis datum, sic gratia vnionis potest intelligi dupliciter. Vno modo potest dici ipsa vnio, quæ est quid creatum, vt supra dist. 5. dictum est. Alio modo potest intelligi gratia vnionis, aliqua qualitas ad vnionem disponens. sed aliquid potest disponere ad aliquam perfectionem tripliciter. Vno modo ita, quòd cadat medium inter subiectum & perfectionem illam, quali instrumentum perfectionis illius: sicut diaphanetas disponit ad lucem. & hoc modo non potest natura aliquid disponere ad vnionem, quia natura vnitur personę immediate quātum ad esse. Alio modo disponit aliquid ad formam, sicut præparando materiam ad receptionem formæ: ita quòd præcesserit in materia ante formam ordine fiendi, non ordine essendi: sicut calor disponit ad formam ignis, non quia medium cadit inter formam & materiam, sed materia appropriatur ad formam ignis per aduentum caloris: & sic etiam non potest aliquid disponere naturam ad vnionem in persona, quia natura humana secundum id quod est talis natura, assumptibilis est a diuina persona. Tertio modo aliquid disponit aliud ad perfectionem aliquam, sicut quod facit ad bonitatem & decentiam perfectionis illius, sicut decor personæ facit ad dignitatem regiam, secundum quòd dictum est. Species Priami digna est imperio, & hoc modo in 1. parte textus. art. 1. in c. in fine. Porphyrius in cap. de specie.

modo gratia vnionis potest dici omne illud, quod decet naturam humanam deo vnitam sic ex parte corporis, sicut ex parte animæ, & sic etiam gratia vnionis est quid creatum: tñ sancti loquentes de gratia vnionis, videntur intelligere secūdum primum modum, prout gratia dicitur diuina voluntas gratis, & sine meritis dans. & sic secūdum diuersas vias, ad argumenta vtriusque partis oportet respōdere.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd gratia creata disponit ad operationem: sicut operatiōis principium: sed ad vnionem non quasi principium vnionis: sed sicut faciens ad congruentiam vnionis.

¶ Ad secundum dicendum, quòd vnio nostri ad deum, est p gratiam habitualem creatam, sicut p causam, & sicut per id, i quo est vnio, quia in ipsa similitudine gratiæ anima deo conformatur & vnitur: sed si gratia vnionis dicatur aliquid creatum, ipsa non est id, in quo est vnio, cum vnio sit in persona, & non solum in aliqua similitudine, neque etiam facit vnitatem: sed consequitur vnitatem in persona, secundum quod ipsa vnio, gratia vnionis dicitur. vel est id quod naturam vnitam decet, si gratia habitualis, gratia vnionis dicatur: & ideo non est simile de Christo, & de nobis.

¶ Ad tertium dicendum, quòd gratia illa habitualis, etiam quo dammodo redundat in corpus, secundum quod est instrumentum animæ, vt supra dictum est. vnde sicut in corpore perfecto anima rationali, manet post mortem ordo ad resurrectionem, & vlterius ad gloriam, si anima quæ fuit eius perfectio gratiam habuit, ita etiam corpus Christi inquantum est tali anima perfectum, habet quendam ordinem ad vnionem. Hac eadem dist. q. 2. ar. 2. q. 3. in c.

¶ Ad quartum dicendum, quòd ratio illa procedit de dispositione secundum medium modum.

¶ Ad quintum dicendum, quòd illa ratio procedit secundum primum modum dispositionis, vt per se patet.

¶ Ad sextum dicendum, quòd cum dicitur, quòd esse deum conuenit filio hominis per gratiam vnionis: vel gratia vnionis intelligitur ipsa vnio gratis facta, quæ non semper fuit & creata est, vel intelligitur ipsa gratuita dei voluntas, quæ quidem in se semper fuit: sed effectus eius non semper fuit.

¶ Ad septimum dicendum, quòd vnio quæ est per fruitionem, est vnio per operationem: & quia ad operationem perfectam, nō potest natura humana nisi mediante aliquo habitu: ideo oportet aliquam habitualem gratiam, quæ sit principium illius vnionis: sed vnio in persona est vnio ad esse. quod autem inter humanam naturam & esse quod habet in persona non potest cadere medium qd sit principiū illius esse: & ideo non pōt ibi esse alia grā quę sit principiū illius vnionis, vel sicut disponens nisi p modum dictū. In corpore huius artic.

¶ Ad octauum dicendum, quòd hoc qd deus est in anima Christi, vel in natura assumpta alio modo quàm in aliis creaturis, nō est per aliquam dispositionem aduenientem: sed per ipsum esse personæ diuinæ quod communicatur naturæ humanæ.

¶ Ad nonum dicendum, quòd spiritus sanctus dicitur dari de nouo, non secundum mutationem suam: sed secūdū mutationem creaturæ, quæ est in perceptione doni ipsius, & ita etiam filius dei dicitur vniri naturæ humanæ, non per mutationem filii dei: sed per mutationem humanę naturæ, siue exaltationem ipsius, non ad aliquod donum creatum, sed ad ipsum esse increatum diuinæ personæ.

ARTICVLVS II.

b Vtrum gratia unionis sit idem quòd gratia capitis.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur quòd gratia vnionis sit idem q̄ gratia capitis. Christus enim dr caput ecclesiæ, ſm qd de eius plenitudine oēs accepimus: sed plenitudo eius est ſm qd ipse est vnigenitus a patre. vt dr Io. 1. cū igitur vnigenitus sit a patre per gratiā vnionis: videtur q̄ gratia vnionis sit idem quod gratia capitis.

¶ 2 Præt. Medium communicat cum extremis: sed Christus secundum quod est caput ecclesiæ, medium est inter deum & homines, quia caput viri Christus, caput Christi deus. ergo est caput secundum quod communicat cum vtroq;. sed hoc habet per gratiam vnionis per quam est deus & homo. ergo gratia vnionis est gratia capitis.

¶ 3 Præt. Christus est caput ecclesiæ secundum quod homines excedit: sed excedit humanam naturam p gratiam vnionis. ergo est caput p gratiam vnionis.

SED CONTRA. Gratia capitis conuenit Christo in comparatiōe ad alios: sed gratia vnionis in seipso tātum. ergo vna non est alia.

¶ Præt. Gratia capitis operata est a constitutione mundi, ex quo homines membra eius esse cęperūr, non autem gratia vnionis. ergo vna non est alia.

VLTERIVS. Videtur quòd sit eadem gratia capitis, & gratia singularis ipsius, quia eadem scientia est, qua quis est sciens & alios docens, & secundum Philosophum. 5. Ethi. eadem per essentiam est virtus, qua quis in se perfectus est, & iustitia legalis qua perficitur in ordine ad bonum commune. ergo similiter eodem habitu Christus fuit in seipso perfectus, & in alios perfectionem influens. II 3. q. 8. 5. de Ver. q. 29. cap. 4. & sequentibus.

¶ 2 Præt. Gratia est vita animæ: sed vnius subiecti est vna vita. ergo & gratia vna. & sic idem quod prius.

¶ 3 Præt. Sicut caput comparatur ad alia membra, ita alia membra ad caput: sed non distinguitur in membris Christi gratia per quam perficitur in se, a gratia secundum quam sunt membra. ergo nec Christus debet distingui gratia per quam est caput, a gratia singulari ipsius, secundum quam perficitur in se.

SED CONTRA. Sicut per Adam intrauit peccatum in mundum, ita per Christum gratia & iustitia. Rom. 5. Sed in Adam distinguitur aliud peccatum actuale, quod est singulare ipsius, & originale quod transfudit in posteros. ergo & in Christo debet alia, & alia gratia distingui.

¶ Præt. Ad diuersos actus diuersi habitus ordinantur: sed alius actus est bene operari, & alius influere. ergo & alius habitus gratiæ. & sic idem quod prius. III

VLTERIVS. Videtur, quòd gratia singularis personæ, præcedat gratiam vnionis, quia gratia singularis personæ facit ad congruitatem vnionis: sed anima quæ facit ad congruitatem vnionis corporis prius intelligitur vniri corpori, quàm ipsa vnita adinuicem, intelligātur vniri diuinæ personę. ergo similiter prius etiam secundum intellectum est gratia singularis in natura humana, quàm gratia vnionis.

¶ 2 Item. videtur q̄ sit prius gratia capitis, quia prius considerātur aliquid in se perfectum quàm alteri perfectionem largiēs: sed gratia singularis est qua in se perfectus est, gratia autem capitis secundum quam perfectionem alteri largitur. ergo gratia singularis est prior quàm gratia capitis.

¶ 3 Item. videtur quòd gratia vnionis sit prior quàm gratia capitis, quia ex hoc est caput quod iustificat: sed per fidem incarnatis iustificat, vt supra dictum est. ergo incarnatio præcedit gratiam capitis.

SED CONTRA. Gratia capitis operata est ante incarnationem. non autem gratia vnionis, nec gratia singularis personę. ergo gratia capitis est prior illis duabus.

¶ Item videtur quòd gratia vnionis sit prior quàm gratia singularis, quia ex hoc quòd fuit vnigenitus a patre, fuit plenus gratia & veritate: sed vnigenitus a patre fuit per gratiam vnionis. ergo gratiam singularis personæ habuit per gratiam vnionis, & sic illa est prior.

RESPONDEO. dicendum ad primam quæstionem, quòd si gratia vnionis dicatur gratia habitualis quodammodo disponēs ad vnionem: sic eadem est per essentiam gratia vnionis, capitis, & singularis illius hominis, solum ratione differens, quia inquantū perficiebat animam Christi ad actus meritorios, dicitur gratia illius singularis hominis, inquantum vero tanta erat huius gratiæ copia, vt in alios redundare posset, dicitur gratia capitis. inquantum vero gratiam, tam plenam decebat inesse assumptæ naturæ potest quodāmodo dici gratia vnionis. Si vero gratia dicatur voluntas

Universidad de Deusto
Biblioteca

luntas dei gratuita, sic iterum constat quòd est vna. Aliis autem modis accipiendo gratiam vnionis, constat quòd per essentiam differt, nisi quatenus intelligitur caput vt deus.

Hac eadem dist. q. 2. ar. 1. ad 4.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd quamuis ex hoc quòd est vnigenitus, habeat plenitudinem capitis, nō tamen ipsa vnio est illa plenitudo.

¶ Ad secundum dicendum, quòd secundum aliam rationem deus dē caput Christi, & Christus viri vt supra dictum est. Et præterea ipse secundum quòd est homo est medium, & supit naturā extremorum, inquantum est deo similior aliis hominibus, p maiorem gratiā quam habet.

¶ Ad tertium dicendum, quòd non solum excedit alios homines secundum qp deus: sed secundum quòd pleniorem gratiam creatam omnibus aliis habet.

In hoc eo- lē ar. in ca.

AD SECVNDAM quæstionem patet solutio ex dictis. Et similiter ad duo prima argumenta, quæ procedunt de vnitate secūdum essentiā.

¶ Ad tertium dicendum, quòd quamuis gratia mēbri habeat diuersas operationes non tamen ex hoc qp est membrum requiritur aliqua abūdantior plenitudo: & ideo non distinguitur gratia membri, a gratia singulari.

¶ Ad quartum dicendum, quòd peccatum actuale Adæ, fuit causa originalis in ipso & in aliis. Et iterum non sunt respectu eiusdem: sed vnum est per se naturæ, alterum est per se personæ, vt in 2. lib. dictum est. non sic autem est in proposito, quia neutra gratia est causa alterius, & vtrūq; respicit personam Christi mediante humana natura: & ideo non oportet qp differāt per essentiam.

dist. 31. q. 1 1. ar. 1. in c.

¶ Ad quintum dicendum, quòd secundum illos actus quilibet meruit, & etiam in alios influxit, quia merendo pro aliis satisfecit. & aliis gratiam meruit secundum qp caput nostrum dicitur.

AD TERTIAM quæstionem dicendum, quòd ille tres gratiæ Christo attribuuntur secundum diuersas ipsius considerationes. potest enim considerari in se, vel in comparatione ad alios. si in se consideratur, sic vel inquantum deus, & sic attribuitur ei gratia vnionis, vel inquantum homo, & sic attribuitur ei gratia singularis. si autem in comparatione ad alios, sic attribuitur ei gratia capitis, & quia prius cōsideratur aliquis in se, quam in comparatione ad alios: ideo gratia secundum quam est caput sequitur alias duas gratias, & quia omnis gratia, & perfectio humanitatis ex hoc sibi debetur, quiā deo vnitus est. nō ille in persona. ergo gratia vnionis præcedit secundum ordinem naturæ, & intellectus gratiam singularem, quamuis simul in eodem tempore sint ille tres gratiæ.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd anima complet rationem humanæ naturæ: & ideo præintelligitur vnio animæ ad carnem, vnioni humanæ naturæ ad deitatem, quia prius est cōsiderare aliquid in se quàm alteri vnitum: sed gratia nihil facit ad rationem humanæ naturę, quia inquantum huiusmodi assumptibilis est: & ideo non est simile. Secundum & tertium patet.

¶ Ad quartum dicendum, quòd etiam in antiquis paribus non operabatur gratia capitis, nisi secundum quòd præsupponebatur in fide ipsorum gratia vnionis, quia per fidem incarnationis iustificabantur. Quintum patet.

EXPOSITIO TEXTVS.

Homilia 3.

IN SANCTIS vero quasi solus tactus. Hoc videtur esse falsum. quia† Orige. super Leuit. distinguit quinque sensus spirituales dicens, quòd visus spiritualis est, ut videamus Deum. auditus autem, vt audiamus quæ loquitur: odoratus per quem odoramus bonum odorem Christi: gustus vt gustemus eius dulcedinem: tactus vt palpemus cum Ioanne verbum vitæ. hæc autem omnia sunt in omnibus sanctis. ergo non solum habent tactum. Dicendum quòd sēsus spirituales possunt distingui per similitudinem ad actus sensuū corporalium: & sic sunt in omnibus sanctis. vt dicit † Origen. vel per similitudinē ad quasdam proprietates sensuum, secundum quòd tactus est necessarius: alii autem non. & sic quia in aliis sanctis sunt omnia quæ sunt de necessitate salutis: in Christo autem omnia simpliciter quæ pertinent ad perfectionem gratiæ: ideo in Christo dicuntur omnes sensus esse: in aliis autem solus tactus. *Q uibus dictum est spiritus ad mę.* Cōtra Iaco. 1. Qui dat omnibus affluenter. dicit glo. omnia dat non in mēsura. Quia dona eius nō sunt ad mensurā. Et dicendū qp cū mensura dari, potest accipi vel ex largitate dantis, & sic nulli dat cū mensura, quia omnibus dat ex largitate ipsius: vel ex capacitate recipientis, et sic dat cuilibet cū mensura: quia nulli dat vltra quàm capax sit, vel secundum rationem datū. & sic Christo non dat cum mensura, quia gratia eius quantum ad rationem gratiæ non est limitata: sed aliis dat cum mensura. vt patet ex dictis. *Non secundum essentiam, sed secundum similitudinem.* Contra. ergo pari ratione, Petrus potest dici caput, quia quilibet sanctus est alii similis in gratia. Dicendum quòd sumitur ibi similitudo actiue, inquātum, scilicet Christus sibi alios assimilat in gratia, vt dictum est. quod alii non conueniunt. *Vt quantum ad usum hominum.* Videtur quòd hæc non fuit intentio. Ambro. quia per hoc nihil probaret: sicut etiam dei sapientia proficit, secundum quod se magis ostendit. Dicendum quòd quamuis dei sapientia magis se quàm prius ostendit in aliquibus effectibus: tamen ipsa semper creditur esse æqualis, quod non fuit de sapientia Christi, quia videbatur quandoque sapientior, quàm prius fuisset: & ideo dicit duo, ad visus hominum, & sensus ostensionem: tamen vtrum aliquo alio modo profecerit in sapientia, in sequenti distinctione dicetur.

dist. 13. q. 1. a. 2. q. 2. in c. & ad primum.

ead. dist. q. 2. ar. 1 in c.

q. 1. a. 3. q. 5 in c.

DIVISIO TEXTVS.

QVOQVAM determinauit Magister de plenitudine perfectionis Christi, quantum ad gratiam & scientiam. Hic comparat perfectionem Christi secundum quòd est homo ad perfectionem diuinam. Et diuiditur in duas partes. Primo comparat perfectionem animę Christi ad perfectionem diuinam, quantum ad scientiam. Secundo quantum ad potentiam ibi. *Si vero quæritur quæve.* Prima diuiditur in duas. Primo mouet quæstionem. Secundo determinat eam ibi. *Q uibusdam placet.* Et hæc pars diuiditur in duas. Primo ponit determinationem aliorum. Secundo determinationem suam ibi. *Q uibus respondentes dicimus.* Ibi circa hoc tria facit. Primo respondet ad quæstionem: & soluit rationes pro prima determinatione positas. Secundo confirmat suam determinationem, Tum per rationem ab aliis inductam, quæ est contra eos ibi. *Illud vero apponi*, Tum etiam per authoritatem ibi. *Fulgentius*, Tum ex ratione ibi. *Q uod etiam ex ratione ostendi potest.* Tertio docet cuitare quoddam inconueniens, ad quod illi inducebant, si anima Christi omnia sciret ibi. *Ad id uero quod dicunt. Si uero quæritur.* Hic comparat animam Christi ad deum secundum potentiam. Et tria facit. Primo determinat veritatem. Secundo obicit in cōtrarium, ibi; *Sed si illa anima.* Tertio soluit, ibi, *Ad quod dicimus.*

QVAESTIO I.

dist. 35. & 36. per totum.

Hic quæruntur quatuor.

Primo. Quam scientiā habuit. & quia habuit diuinam: & humanam: de diuina in primo lib. dictum est.

Propter hoc. Secundo. Quæritur de perfectione humanæ scientiæ ipsius, qua videt verbum.

Psal. 137.

Tertio. De perfectione scientiæ ipsius, qua videt res i proprio genere.

Quarto. De ipsius potentia.

ARTICVLVS I.

Vtrum in Christo sit aliqua scientia creata.

3. q. 9. 1. de ver. q. 20. 1

DPRIMVM sic proceditur. Videtur qp in Christo non sit aliqua scientia creata. Vbi enim est cognitio perfecta, non est opus cognitione imperfecta: sicut qui scit aliquid per demonstrationem, nō indiget scire illud per syllogismum dialecticum: sed omnis cognitio creata est imperfecta respectu scientiæ diuinæ. ergo cum in Christo sit scientia dei increata, videtur qp non oportet ponere in ipso aliquam aliam scientiam.

¶ 2 Præt. Luminare minus offuscatur per luminare maius: sed scientia non solum se habet vt lux, sed vt luminare illuminans. ergo scientia minor offuscatur per scientiam maiorem: & ita scientia creata non debet esse in eodem cum scientia increata dei.

¶ 3 Præt. Omnis perfectio est nobilior perfectibili: sed omnis scientia est perfectio scibilis. cum igitur nihil creatum sit nobilius anima Christi: nulla creata scientia est in ea.

SED CONTRA. Plus cōuenit natura sensitiua & intellectiua in homine, quàm natura diuina & humana in Christo: sed cognitio intellectiua in homine non excludit sensitiuam, quæ est minus perfecta. ergo nec diuina cognitio in Christo excludit humanam.

2. de cœlo. Lect. 4. t. c. 17.

¶ Præt. Non est substantia sine sua operatione. vt dicit † Dama. & philosophus: sed in Christo est intellectus creatus. i. anima rationalis. ergo & cognitio creata, quę est eius operatio.

VLTERIVS. videtur quòd si est in eo aliqua cognitio creata, qp illa non sit habitus, sed actus tātum. Ad Heb. 2. dicit glosa, qp natura mentis humanæ naturæ in Christo nihil est altius, vel excellentius: sed quædam creaturæ propter sui perfectionem, non indigent aliquo habitu ad cognoscendum, sicut angeli, vt dicit Maximus super ęc. hierar. † Diony. ergo multo minus ala Chri.

¶ 2 Præt. Anima Christi est nobilior, quàm intellectus agens alicuius alterius hominis: sed intellectus agens non facit operationem suam mediante habitu aliquo. ergo nec anima Christi aliqua habituali scientia cognoscit.

¶ 3 Præt. Vires naturales non exeunt in actum mediāte aliquo habitu, sicut patet in calore ignis: similiter nec deus. sed anima Christi magis accedit ad dei similitudinē, quàm aliqua res creata. ergo & ipsa non habet operationem cognitionis mediante aliquo habitu.

SED CONTRA. Christus assumpsit integre naturam nostrā, sed de integritate naturæ est intellectus possibilis. ergo assumpsit intellectum possibilem. sed possibilis intellectus non intelligit perfecte, nisi perficiatur aliquo habitu. ergo cum Christus perfecte intellexerit, in eo fuit habitualis scientia.

¶ Præt. Christus vere dormiuit: nec tunc aliquid amisit eorum quæ sciuit. cum ergo scientia dormientis sit scientia in habitu, videtur quòd Christus habuit habitualem scientiam.

VLTERIVS. Videtur qp anima Christi mediante aliquo habitu non cognouerit verbum. Ad cognitionem enim non requiritur aliud, nisi vt cognoscibile cognoscenti vniatur: sed verbū vnitum est animæ Christi non mediante aliquo habitu. ergo cognouit verbum non per aliquem habitum.

III

¶ 2 Præt. Habitus scientiæ consistit ex speciebus, quæ sunt similitudines rerum cognitarum: sed anima Christi non videt verbum per aliquā similitudinem, sed per seipsum. ergo non cognoscit ipsum per aliquem habitum creatum.

1. co. 2.

¶ 3 Præt. Propter qđ vnumquodque, illud magis. igitur si cognoscit anima Christi verbum mediante aliquo alio, ille habitus magis cognoscit verbum, & erit ei magis proximus quàm anima Christi: quod est inconueniēs.

SED CONTRA. Gloria correspōdet gratiæ: sed in Christo fuit habitus gratiæ. ergo & habitus gloriæ. sed tota gloria consistit in visione verbi, vt dicit † Aug. ergo anima Christi aliquo habitu cognoscit verbū.

Super psal. 90.

¶ Præt. Eiusdem naturæ est anima Christi, & anima nostra: sed anima nostra non potest pertingere per naturalia sua ad videndū deū. ergo nec anima Christi: & ita oportet qp sit aliquid superadditum naturæ, quo videt deū. ergo videt mediāte aliquo habitu.

VLTERIVS. Videtur qp oporteat alium habitum scientiæ ponere, quo cognoscit verbum, & quo cognoscit res i verbo. Verbū enim representat res quæ in eo cognoscuntur, sicut speculum species in eo resultantes: sed qui videt speculum non tantum imprimitur in eo similitudo speculi, sed etiam rerum similitudines in speculo resultantes. ergo & in eo qui videt res in verbo, oportet ponere alium habitum specierum rerum visarum in verbo, & ipsius verbi.

¶ 2 Præt. Omnis scientia est secundum assimilationem scientis ad rem scitā, vt dicūt philosophi. Si igitur aliquis videt res alias in verbo, oportet quòd intellectus assimilecur illis rebus: & sic cum habitus cogni. ius consistat in prædicta assimilatione, quæ est per species intellectuales, sequitur idem quod prius.

¶ 3 Præt. Ponamus qp aliquis videns in verbo, desinat videre verbum: sicut Paulo contigit, vt dicitur, constat qp iste non obliuiscitur eorum quæ vidit in verbo. ergo cognoscit ea, non in verbo: quia non vidit verbum. ergo cognoscit ea in speciebus propriis. & sic idem quod prius.

SED CONTRA. Vbi vnum propter alterum, ibi tantum vnū. vt dicit philosophus: sed qui videt res in verbo, non cognoscit eas nisi per verbum cognitum. ergo non est ibi nisi vnus habitus.

3. thopicorū, ca p. 3.

¶ Præt. Vbi est vnus actus, non sunt plures habitus: sed eodem actu cognoscit anima verbum, & ea quæ videt in verbo. ergo nō est ibi quantum ad hoc, diuersus habitus.

VLTERIVS. Videtur qp præter hāc scientiam, qua cognoscit res in verbo, nō habeat aliam scientiam in rebus. Vnius enim & secundum idem, & respectu eiusdem, est tantum vna perfectio, sed Christus secundum humanam naturam habet cognitionem in verbo de rebus creatis. ergo ipse secundum humanam naturam non habet earundem rerum aliam cognitionem, vel scientiam.

3. q. 9. 3.

¶ 2 Præt. 1. Corinthi. 13. Cum venerit quod perfectum est, euacuabitur quod ex parte est: sed cognitio qua cognoscuntur res in verbo, est perfecta respectu alterius modi cognitionis rerum. ergo cum ipsa non est alia in Christo cognitio.

¶ 3 Præt. Propter hoc quòd Christus habet visionem comprehēsoris, nō ponitur i eo fides, quæ est viatoris cognitio diuinorū: sed scientia rerum in verbo, est proprium comprehensoris. ergo cum ea non oporteat ponere aliam cognitionem, quæ competit viatoribus.

SED CONTRA. Cognitio matutina in angelis, qua cognoscunt res in verbo, non excludit vespertinam, qua cognoscunt res in propria natura: sed anima Christi perfectior est in cognoscēdo, qđ aliquis angelus. ergo & ipsa habet duas cognitiones.

¶ Præt.

Universidad de Deusto
Biblioteca

¶ Præt. Plus distat a perfectione cognitionis in verbo cognitio sensitiua, quàm cognitio intellectiua in proprio genere: sed cognitio in verbo non excludit in Christo sensitiuam cognitionem, ergo multo minus cognitionem rerum in proprio genere.

RESPON. Dicendum ad primam quæstionẽ: quòd cũ in Christo sit vna persona & duæ naturæ: considerandũ est, vtrum ea quæ attribuuntur Christo, pertinent ad rationem personæ vel ad rationem naturæ. & siquidem ad rationẽ personæ: sic oportet in Christo illud tantum vnum ponere: sicut vnum tantum esse: vnum suppositum: vna hypostasim. & sic de aliis. Si autem pertinet ad naturam: aut ad alterum tantum: aut ad vtrumque. si ad alteram tantum: sic iterum est vnum tantum. sicut vna immensitas: & vna anima. si autem ad vtrumque: sic quia naturæ in Christo sunt integræ, oportet ponere talia esse duo: sicut duas voluntates: duo libera arbitria. vnde cum scientia pertineat ad diuinam naturam & humanam, oportet in Christo ponere duas scientias: vnã creatam: & aliam increatam.

¶ Ad primum ergo dicendum: quòd scientia est de his, quæ consequuntur humanam naturam secundum animam, quæ est pars eius. vnde licet in Christo sit scientia diuina q̃ est perfectissima: tamen ea non formaliter perficitur humana natura: & ideo oportet creatam cognitionem vel scientiam in ea ponere.

¶ Ad secundum dicendum, quòd diuersa luminaria, per radios suos sunt nata informare eosdem res: & sunt eiusdem rationis in illuminando. vnde effectus minoris lucis non perficitur: quia est sustinet repletur luce maiori. sed scientia creata & increata non sunt vnius rationis, nec idem informant: & ideo non est simile.

¶ Ad tertium dicendũ, quòd nihil prohibet aliquid esse dignius alio secundum quid: quod est indignius simpliciter. sicut etiam color corporis Christi, secundum quid est dignior ipso corpore, inquantum se habet ad ipsum: sicut actus ad potentiam: cum sit forma accidentalis ipsius: tamen corpus Christi est dignius simpliciter. & similiter se habet scientia creata ad animam Christi.

¶ Ad secundam quæstionem dicendum, quòd nulla potentia passiua potest in actum exire, nisi completa per formam actiui, per quam sit in actu: quia nihil operatur nisi secundum quòd est in actu. impressiones autem actiuorũ possunt esse in passiuis dupliciter. vno modo per modum passionis: dum. s. potentia passiua est in transmutari. alio modo per modum qualitatis & formæ: quando impressio actiui iam facta est connaturalis ipsi passiuo: sicut etiam philosophus in prædicamentis, distinguit passionem & passibilem qualitatem. sensus autem potentia passiua est: quia non potest esse in actu omnium ad quæ se extendit sua operatio per naturam potentiæ. nõ enim potest esse aliquid quod actu habeat omnes colores: & sic patiẽdo a coloribus fit in actu: & eis assimilatur: & cognoscit eos. Similiter etiam intellectus est cognoscitiuus omnium entium: quia ens & vnum conuertuntur: quod est obiectum intellectus. nulla autem creatura, potest esse in actu totius entitatis: cum sit ens finitum: hoc enim solius dei est: qui est fons omnium entium: omnia quodammodo in se præhabens: vt dicit † Dionys. & ideo nulla creatura potest intelligere sine aliquo intellectu: qui sit potentia passiua: ideò recepti ua. vnde nec sensus, nec intellectus possibilis operari possunt, nisi per sua actiua perficiantur vel moueantur. sed quia sensus non sentit, nisi ad præsentiam sensibilis: ideo ad eius operationem perfectam sufficit impressio sui actiui per modum passionis tantum. In intellectu autem requiritur ad eius perfectionem, quòd impressio sui actiui sit in eo non solum per modum passionis: sed etiam per modum qualitatis & formæ connaturalis perfectæ. & hanc formam habitum dicimus. Et quia quod est naturale firmiter manet: & in promptu est homini vti sua naturali virtute, & est eidem delectabile: quia est naturæ conueniens: ideo habitus est difficile mobilis sicut scientia. & eo potest homo vti cum voluerit & reddit operationem delectabilẽ: sicut autẽ in sensu visus est duplex actiuũ. vnum quasi primum agens & mouens: vt lux. aliud quasi mouens motum: sicut color factus visibilis actu per lucem, ita in intellectu est quasi primum agens lumen intellectus agentis, & quasi mouens motum, species per ipsum facta actu intelligibilis: & ideo habitus intellectiuæ partis conficitur ex lumine & specie intelligibili eorum quæ per speciem cognoscuntur: quia igitur intellectus Christi perfectissimus fuit in cognoscendo: oportebat, quòd in Christo habitus esset quo cognosceret, vt sic impressio actiui non solum esset in ipso per modum passionis: sed etiam per modum formæ.

¶ Ad primum ergo dicendũ, q̃ hó indiget ad intelligendum lumine intellectuali, & in naturali cognitione rerum naturaliũ, vt per ipsum fiãt intelligibiles actu cũ sint intelligibiles in potentia, & in cognitione supernaturali, vt per lumen infusum ad ea quæ sunt supra se eleuetur: angelus autem non indiget habitu in cognitione naturali, quia non abstrahit a fantasmatibus species: sed habet eas innatas, indiget tamen eo in cognitione super naturali. vnde dicitur Iob 25. Nunquid est numerus militum eius, & super quem non fulget lumen illius? & ideo angeli in cognitione naturali, non indigent habitu secundũ quod ad habitum requiritur lumen: exigitur autem secundum quod requiritur species rerum propter hoc, quia habent esse limitatum. vnde dicitur in libro de causis, quòd omnis intelligentia est plena formis. anima autem Christi quòd sit superior angelis, non habet ex natura animæ, quia sic quælibet anima esset superior angelo, sicut nec corpus eius habet ex natura corporis, q̃ sit nobilius nostris animabus: sed habet ex vnione. vnde omnia quę superadduntur a deo in anima Christi & in angelis, sunt eminentius in anima Christi, quàm in angelis.

¶ Ad secundum dicendum, quòd anima intellectiua, comparatur ad res intelligendas dupliciter. Vno modo vt faciens eas intelligibiles actu, quia non omnes res prout sunt in sua natura, sunt actu intelligibiles, sed solũ res immateriales. vnde & res materiales intelligibiles efficiuntur per hoc, quòd abstrahuntur a materia particulari, & a conditionibus eius, vt sic quodammodo intellectui qui immaterialis est, assimilentur. Alio modo comparatur ad res, vt cognoscens eas, & secundum hoc oportet, quòd sit similis ipsis rebus, vt per propriam rationem cuiuslibet rei, de ea determinatam cognitionem habeat: ad hoc autem quòd aliquid assimilet multa, sufficit, quòd habeat in actu illam solam formam, secundum quam dicitur esse similitudo. sicut per calorem, ignis multa sibi assimilat, sed ad hoc quòd aliquid sit similè multis, oportet quòd actu omnium illorum multorum formas habeat: sicut si in pariete sint diuersarum rerum similitudines: & ideo anima intellectiua, potest facere omnia intelligibilia, per vnam naturam luminis quam actu habet, sine hoc, quòd aliquid aliud ab alio recipiat: & ideo potentia qua hæc efficit, est simpliciter actiua, & dicitur intellectus agens, qui non operatur aliquo habitu mediante: sed cum essentia animæ sit limitata, non potest per eam assimilari omnibus quidditatibus rerum intellectarum. vnde oportet quòd ista assimilatio compleatur per hoc, quòd aliquid aliunde recipit: & ideo potentia qua perficitur quasi passiua est, secundum quod omne recipere dicitur pati, & vocatur possibilis intellectus, qui operatur aliquo habitu mediante: quamuis autem possibilis intellectus in Christo, sit nobilior simpliciter ex vnione, quàm intellectus agens in nobis: tamen non est nobilior ex ratione potentiæ: sicut nec sensus eius nobilior est intellectu nostro ex ratione potentiæ. vnde non sequitur, quòd si intellectus agens in nobis, non est subiectum alicuius habitus, quòd nec possibilis intellectus in Christo.

¶ Ad tertium dicendum, quòd potentiæ naturales operantur circa aliqua determinata. vnde possunt secundum naturam suã esse in actu simpliciter respectu illorum: & ideo non oportet, quòd eis aliquid addatur ad producendum suum effectum: sed anima humana habet operationem circa ens simpliciter: & ideo cum habeat possibilitatem in suo esse: oportet quod eius possibilitas perficiatur, per aliquid additum ad hoc, quòd operetur.

AD TERTIAM quæstionem dicendum, quòd habitus scientiæ ex duobus constat, vt dictum est, scilicet ex lumine intellectuali, & ex similitudine rei cognitæ: in cognitione autem qua anima Christi, [vel quælibet anima videt verbum per essentiam, non a potest esse habitus, quantum ad speciem quæ sit similitudo cogniti: cum enim omne quod recipitur in aliquo sit in eo per modum recipientis, essentiæ diuinæ similitudo, non potest in aliqua creatura recipi quæ perfecte representet ipsam, propter infinitam distãtiam creaturæ ad deum. Et inde est, quòd illud quod est in deo vnum & simplex, creaturæ diuersis formis & perfectionibus repræsentant: vnaquæque earum deficiente a perfecta

perfecta representatione diuinæ essentiæ. similitudo autem alicuius rei recepta in vidente, non facit eum videre rem illam, nisi perfecte eã repræsentet: sicut similitudo coloris in oculo existẽs, non facit videre lucem perfectam, quia in colore non est nisi quædam obumbrata participatio lucis. Et ideo quicunque intellectus cognoscet verbum per similitudinem aliquam, non diceretur videre essentiam verbi: & ita patet, quòd anima Christi, & quælibet alia anima quæ videt verbum per essentiam, nõ videt ipsum mediante aliqua similitudine. Similiter non potest ex parte luminis in illa visione esse habitus, quantum ad effectum lucis intellectualis, cuius est intelligibilia facere in actu, quia res immateriales secundum se, sunt intelligibilia in actu: sed oportet quòd sit ibi quantum ad alium effectum, qui est perficere intellectum possibilem ad cognoscendum, quod in nobis faciunt species illuminatæ lumine intellectus agentis. sed quia illa visio excedit omnem facultatem naturæ creatæ: ideo ad illam visionem non sufficit lumen naturæ, sed oportet vt superadatur lumen gloriæ.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd non eadem est vnio, qua vnitur verbum animæ Christi in persona, & qua vnitur ei vt visibile videnti: quia vnitur corpori in persona, non tamen videtur a corpore. & ideo licet in vnione illa, qua vnitur anima verbo in persona, non cadat aliquod medium: non tamen oportet quòd in visione non cadat aliquod medium, non quidem dico medium, sicut in quo videtur, vt speculum vel species: sed sicut sub quo videtur, sicut lumen.

¶ Ad secundum dicendum, quòd habitus scientiæ non tantum consistit in speciebus: sed etiam in lumine, vt dictum est.

¶ Ad tertium dicendum, quòd illud lumen non est quid subsistens, vt possit vniri verbo quasi cognoscens verbum: sed est illud quo assimilatur anima verbo formaliter, vt possit in visionem verbi, sicut in gratia est similitudo quædam animæ ad deũ: & hęc est nobilior anima secundum quid, & non simpliciter, vt dictum est.

AD QVARTAM quæstionem dicendum, quòd illud in quo aliquid videtur, est ratio cognoscendi illud quod in eo videtur. Ratio autem cognoscendi est forma rei inquantum est cognita, quia per eam sit cognitio in actu. vnde sicut ex materia & forma est vnum esse, ita ratio cognoscendi & res cognita sunt vnũ cognitum: & propter hoc vtriusque, inquantum huiusmodi, est vna cognitio secundum habitum & secundum actum. & ita non est alius habitus quo cognoscitur verbum, & ea quæ in verbo videntur: sicut nec alius habitus quo cognoscitur medium demonstrationis, & conclusio, secundum quod medium ad conclusionem ordinatur.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd quando videntur res in speculo, species istarum rerum non imprimuntur a rebus in sensum, sed a speculo. vnde imprimuntur omnes istæ species in sensum, vt concluſæ in vna specie speculi, non quia sit alia species speculi, & alia species rei visæ in speculo: sed in visione verbi non imprimitur aliqua similitudo a verbo in animam, per quam videatur, vt dictum est: sed ipsum per essentiam suam animæ vnitur. & ideo in ipsa essentia verbi videntur aliæ res, quia essentia verbi habet rõne speculi, quæ fit in visu a speculo.

¶ Ad secundum dicendum, quòd anima assimilatur rebus, quas cognoscit in verbo, non per aliquas formas illarum rerum impressarum in anima, sed per hoc quòd verbum ipsum efficitur vt forma animæ videnti, inquantum videtur ab ea, & ipsum verbum est similitudo omnium illarum rerum.

¶ Ad tertium dicendum, quòd sicut abeuntibus rebus sensibilibus remanent impressiones rerum secundum quas est imaginatio, ita etiam abeunte verbo in ipso qui desinit videre verbum, remanet impressio in anima eius a verbo, per quam cognoscuntur ea quæ in verbo viderat per species illarum rerum, & hæc erit quasi reliquiæ præteritæ visionis.

AD QVINTAM quæstionem dicendum, quòd secundum Philosophum in tertio de anima, Intellectus possibilis est in potentia ad omnia intelligibilia: omne autem quod est in potentia ad formã aliquam, remanet imperfectum, nisi illa forma fiat in eo. vnde cum intellectus Christi non sit imperfectus, oportet quòd formæ rerum, ad quas intellectus possibilis est in potentia, sint descriptæ in eo: sed secundum quod cognoscit verbum, non depingitur in eo neque similitudo verbi, neque res quæ videntur in verbo, vt dictum est. vnde oportet quòd præter visionem, qua videt res in verbo, habeat aliam scientiam de rebus, secundum quod cognoscit eas per proprias similitudines in propria natura. & sic habemus tres scientias Christi. Vna est diuina, quæ est increata. Alia qua cognoscit res in verbo & verbum ipsum, quæ est scientia comprehensoris. Tertia qua cognoscit res in propria natura, quæ cõpetit ei secundũ qđ est homo in solis naturalibus consideratus.

Io. 3.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd istæ duæ scientiæ vltimæ non sunt vnius rationis, nec vnius speciei: & ideo non est inconueniens quòd sint in eodem, non ratione eiusdem.

¶ Ad secundum dicendum, quòd verbum Apostoli intelligendum est de perfecto & imperfecto in eadem specie. non tamen est inconueniens, quòd in eodem sint perfectiones, quarum vna sit maior altera diuersarum specierum. Vel dicendum, quòd scientia rerum in proprio genere, non habet aliquam imperfectionem ex parte cognoscentis. vnde etiam in beatis est, quamuis sit inferior, illa scientia qua videtur res in verbo propter ignobilius medium cognoscendi. vnde non est simile de fide, quæ importat imperfectionem ex parte credentis. Et per hoc patet responsio ad tertium.

ARTICVLVS II.

b Vtrum anima Christi videndo verbum comprehendat ipsum.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur quòd anima Christi verbum videndo comprehenderit. Sicut enim dicit † Isidoro. Trinitas sibi soli nota est, & homini assumpto: sed visio qua deus videtur, soli deo est conueniens, & nulli alii puræ creaturæ, quia est visio comprehensionis. ergo homo assumptus comprehendit Trinitatem. 3. q. 10. 1.

¶ 2 Præt. Maius est vniri deo quantum ad esse personæ, quàm quantum ad visionem: sed sicut dicit† Dam. Tota diuina natura vnita est carni in persona filii. ergo multo fortius tota diuina natura vnita est animæ per modum visibilis: & ita anima Christi comprehendit deitatem verbi. lib. 3. de fi de cap. 6.

¶ 3 Præt. Verbum est simplex, non diuisibile, sed simplex non potest ab aliquo capi quin comprehendatur, quia non potest esse partim intra capientẽ, & partim extra. cum igitur anima Christi verbum videndo capiat, videtur quòd ipsum comprehendat.

SED CONTRA. Secundum † Aug. Illud proprie comprehenditur, cuius fines conspiciuntur: sed verbi, cum sit infinitum, fines conspici non possunt. ergo non potest comprehendi ab anima Christi. libro de uidendo deũ ad paulinũ, circa mediũ vel cap. 9.

¶ Præt. Nulla potentia substantiæ finitæ est infinita: sed anima Christi, cum sit creata, est substantia finita. ergo omnis virtus eius est finita. ergo & capacitas eius: sed capacitas finita non comprehendit infinitum, cum igitur verbum sit infinitum, non potest comprehendi ab anima Christi.

VLTERIVS. Videtur quòd in verbo nõ cognoscat omnia, quæ cognoscit verbum. Marci 13. De die illa nemo scit, neque filius, sed solus pater: sed non loquitur de filio secundum diuinam naturam, secundum quam habet eandem scientiam cum patre. ergo loquitur de filio secundum humanam naturam. ergo Christus secundum animam non scit omnia quę scit deus. II 3. q. 10. 2.

¶ 2 Præt. Deus scit infinita: sed ea Christi cum sit finita, non potest comprehendere infinita. ergo non omnia scit, quæ deus scit.

¶ 3 Præt. Ex infinitate diuinæ potentiæ est, quòd potest infinita facere: sed anima Christi non comprehendit infinitatem diuinæ potentiæ. ergo non comprehendit omnia quæ deus potest facere: sed deus scit omnia quę potest facere. ergo anima Christi non habet scientiam omnium quæ scit deus.

¶ 4 Præt. Quanto aliquis intellectus est altior, tanto potest ex vno plura cognoscere. & propter hoc dicitur scientia superiorũ esse vniuersalior, quàm inferiorum in lib. de cau. & à Dion: sed intellectus diuinus est altior in infinitũ, quàm anima Christi. ergo in infinitum plura potest ex seipso cognoscere, quàm anima lect. 4.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Christi ex visione vnius diuinæ essentiæ.

SED CONTRA. Apoc.5. Dignus est agnus qui occisus est accipere diuinitatem & sapientiam. glo. id est omnem cognitionē. ergo cum agnus sit occisus sm humanam naturam, videtur q̄ Christus sm humanam naturam omnem cognitionem habeat.

¶ Præt. Nullum bonum est quod anima Christi non amet, quia habet perfectā charitatem, sed non amatur nisi cognitū. ergo nullum bonum est, quod non cognoscat. sed omne quod est inquantum est, bonum est, ergo cognoscit omnia.

VLTERIVS videtur, q̄ cognoscat omnia ita limpide: vt deus. Limpiditas enim visionis impeditur per obscuritatem potentiæ videntis aut ipsius medii: sed in potentia intellectiua Christi non est aliqua obscuritas, cum eius anima sit speculum clarissimum & mundissimum medium autem est idem in quo videt deus & ipsa anima Christi. s. ipsa essentia diuina. ergo anima Christi non minus limpide videt quam deus.

¶ 2 Præterea. Si deus magis limpide videt quàm anima Christi: limpiditas in infinitum limpiditatem excedit: sed inter infinite distantia possunt esse infinita media. ergo possunt esse infinitæ creaturæ, magis limpide cognoscentes quàm anima Christi.

¶ 3 Præt. Limpiditatis defectus in intelligendo contingit ex hoc, q̄ virtus intellectiua non potest sufficienter supra rem intelligē dā, siue cōtingat ex excellentia rei intelligendæ ad quam non pertingit intellectus; siue ex defectu ejus, quia intellectus agens non potest perfecte eis dare rationem intelligibilis: sicut sunt ea quæ non habent esse perfectum sicut tempus & motus: sed anima Christi sufficienter potest super omnem naturam creatam. ergo omnia quæ in verbo videt, videt in termino limpiditatis. ergo deus non magis limpide videt quam anima Christi.

SED CONTRA. Quanto magis visus est acutior, tanto visio limpidior: sed visus diuinus est in infinitum acutior & potentior in intelligendo quàm visus animę Christi. ergo in infinitum limpidius videt.

¶ Præt. Maior lux maiorem visionis claritatem causat. sed lux increata qua videt deus, in infinitum est maior quam lux creata intellectus Christi. ergo deus in infinitum limpidius videt.

VLTERIVS videtur quòd anima Christi non vno intuitu omnia videat quæ in verbo cognoscit, quia sicut dicit philosophus scimus plura: intelligimus vero vnum. sed non videt anima Christi aliqua in verbo nisi intelligendo. ergo non potest vno intuitu omnia videre.

¶ 2 Præt. Anima Christi in verbo videt omnia quæ videt verbū: sed verbum videt infinita. ergo & anima Christi videt infinita: si igitur simul actu omnia videret quæ ibi videt esset pertransire actu infinita, quod non contingit.

¶ 3 Præt. Quantitas virtutis commensuratur operationi: sed anima Christi est finita. ergo non potest in operationem infinitā nec in infinitas operationes simul. sed si omnia infinita videt simul anima Christi diuersis operationibus secundum diuersa obiecta, habet infinitas operationes simul. si autem vna operatione habet infinitam operationem quod est impossibile. ergo non videt actu omnia simul quæ videt in verbo.

¶ 4 Præt. Angeli beati non vident simul actu quicquid vident in verbo, vnde & vnus aliū illuminat. sed visio qua anima Christi videt in verbo est similis illi visioni. ergo non omnia simul videt in verbo.

SED CONTRA. Philosophus dicit in. 1. Ethi. quòd felicitas nō consistit in habitu sed in operatione. sed Christus est perfecte felix & beatus. ergo est in actu omnium eorum quæ cognoscit.

¶ Præt. Quæcunque cognoscuntur, cognoscuntur vel habitu vel actu: sed Christus nō videt per aliquem habitum specierum ea quæ videt in verbo. si ergo non videt actu, nullo modo cognoscit nisi in potentia.

¶ Præt. Quæcunque videntur in vna specie simul videntur, sicut homo simul videt quantitatem & colorem. sed omnia quæ videt anima Christi in verbo, videt in vna essentia verbi quasi in vna specie. ergo anima Christi omnia simul videt.

RESPONDEO. Dicendum ad primam quæstionem, quòd illud proprie comprehenditur quod attingitur ab intellectu secundum totam rationem suæ cognoscibilitatis. & hoc est fines eius ignoret: sed Christus secundum omnium concessionem omnia scit. ergo anima eius omnia scit. Ad id vero quod dicunt: si scit omnia, igitur scit creare mūdū vel seipsam, respōdemus, q̄ sciētia habet creandi mūdum, sed non potentiam, & creandi animam, & scit qūo deus ipsam excedatur a re secundum quòd est in suo esse, intellectus illam rem non comprehendet. sed in hoc differt q̄ a si excedat res similitudinem intellectus, qua rem ipsam intelligit, tunc intellectus non attingit ad videndum essentiam illius rei, quia vt dictum est, per similitudinem illam intellectus determinatur ad rem cognitam, sicut si species intelligibilis representaret hominem inquantum est sensibilis, & non inquantum est rationalis, tunc cum non videtur essentia hominis. quocunque enim subtracto de essentialibus rei, manet essentia alterius speciei: si autem res excedat lumen intellectus & non speciem, tunc videbitur quidem essentia rei, sed non modo perfecto vt cognoscibilis est, eo q̄ vt dictum est, ex lumine intellectuali est efficacia intelligendi. sed quia esse quod recipitur in creatura deficit ab eminentia esse creatoris, ideo omnis intellectus creatus cognoscens deum per similitudinem aliquam siue impressam, siue a rebus acceptam, non videt essentiam dei. sed ad hoc quòd videat deum oportet quòd ipsa dei essentia coniungatur intellectui vt forma qua cognoscit determinate quod est in omnibus beatis. sed quia lumen intellectuale facit intelligentem simpliciter, ideo oportet quòd omnis intellectus intelligat per lumen qd sit in ipso. vnde per lumē intellectuale quod est in intellectu creato receptum quo deum videt, deficit ab esse diuino. & ideo quāmuis essentiam dei videat, non tamen perfecto modo videt. & propter hoc intellectui creato communicari non potest quòd a deū comprehendat.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd Isido. loquitur de perfecta cognitione trinitatis, quæ trinitas, de seipsa perfectam cognitionem habet simpliciter. sed anima Christi habet de ea cognitionem perfectam in genere creaturæ.

¶ Vel dicendum, quòd non loquitur de cōprehensione ipsius trinitatis secundum se, sed quantum ad omnia quę in seipsa trinitas cognoscit, quia omnia illa cognoscit in ea anima Christi. non autem aliqua alia creatura, vel si intelligatur de cōprehensione trinitatis in sextune homini assumpto conuenit: non ratione naturę humanæ, sed ratione diuinæ.

¶ Ad secundum dicendum, quòd sicut nihil est de diuina natura quod non sit humanæ naturæ vnitum in persona verbi, non tamen humana natura adæquatur diuinæ naturæ: propter quod diuina natura tota dicitur vnita humanæ naturæ non conclusa in humana natura. similiter quia nihil est de natura verbi qđ anima Christi non videat: nec tamen ei adæquatur: potest dici, quòd anima Christi totam naturam verbi videt, non tamen eam comprehendit, quia eam non totaliter videt. Illud enim totaliter videtur, cuius visibilitas non excedit modum videntis, ut scilicet videns ita perfecte videat, sicut res perfecte visibilis est. unde qui habet opinionem tantum de quo scientia haberi potest non totaliter cognoscit illud. & ideo nullus intellectus creatus potest essentiam dei totaliter videre, quia eius efficacia non est tanta in intelligendo, quanta est veritas siue claritas diuinæ essentiæ secundum quam visibilis est, quod solius diuini est intellectus, & ideo ipse solus seipsum totaliter cognoscit.

¶ Ad tertium dicendum, quòd non negatur verbum ab anima Christi comprehendi, quia partem eius videat & partem eius non videt. sed quia non ita perfecte videt sicut visibile est, sicut etiam duorum qui unam conclusionem sciunt, unus perfecte scit, non quia alter conclusionis partem sciat, & partem ignoret, sed quia unus scit per medium efficacius quam alter.

AD SECVNDAM quæstionem dicendū, quòd quidam dixerunt omnē intellectū uidentē deū uidere omnia quæ uidet deus. sed hoc non est necessarium, quia cum res uidentur in deo, deus deus est quasi medium cognoscendi illas res. non est autem necessarium, quòd qui cognoscit aliquod medium, cognoscat omnia illa, quæ per medium illud cognosci possunt, nisi plenarie medium illud, secundum totam virtutem suam cognoscat. & ideo ipse deus qui seipsum comprehendit, omnia quæ in eo sunt, qualitercunqs cognoscit, sed diuersimode: quia ea quæ sunt, erunt, vel fuerunt secundū quodcunqs tempus, scit scientia vi sionis: quia illud proprie videtur, quod habet esse extra videntem. Et quāmuis essentia, per quam videt, sit vna: tamē ea per distinctas rationes ideales ea videt: ideo distinctam cognitionem de eis habet, dum vnumquodque cognoscit secundum propriam ideam, sicut bonum: vel per oppositi ideam, sicut malum. distinctio autem harum rationum est ex diuerso respectu exemplaris, scilicet diuinæ essentiæ ad res visas. Sed ea quæ nec sunt, nec fuerunt, nec erunt: & tamen potuissent esse, vel fuisse, vel futura esse, cum in seipsis non sunt, nulla in seipsis distinctionem habent, nec sunt nisi in potentia ipsius dei, in qua vnum sunt. vnde non possunt esse respectus diuersi, secundum quos distinguātur rationes horum possibilium. & ideo hæc deus non cognoscit per ideas distinctas, sed per cognitionem suæ potentiæ, in qua sunt. & ideo dicitur hæc cognoscere simplici intelligentia, quia intelligentiæ est concipere etiam ea, quæ non sunt extra concipientem. Sed quia omne quod agit aliquid, vel potest agere, agit illud secundum quòd est ens actu: ideo impossibile est, quòd aliquis sciat omnia, quæ ex aliqua causa possunt produci, nisi comprehendat eius entitatem. & quia nullus intellectus creatus, comprehendit essentiam diuinam: ideo nullus creatus intellectus potest scire omnia, quæ deus potest facere: & hæc sunt illa quæ deus scit simplici intelligentia. sed ea quæ sunt, fuerunt, vel erunt, deficiunt ab infinitate diuinæ potentiæ, quia plura facere posset. vnde non prohibetur aliquis creatus intellectus cognoscere ea omnia: sed vnusquisque tanto plura eorum in verbo cognoscit, quanto perfectius verbum intuetur. Et quia anima Christi perfectissime inter creaturas verbum intuetur, ad terminum huius cognitionis peruenit, scilicet, quòd scit omnia quæ fuerunt, vel erunt, non solum facta, sed cogitata vel dicta. & quia comprehendit quamlibet essentiam creatam ideo scit omnia, quæ sunt in potentia seminali creaturæ cuiuscunque eo modo, quo deus scit quæ sunt in potentia sua. sic ergo dicendum est, quòd videt in verbo omnia, quæ videt verbum scientia visionis.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd dicitur filius nescire, quia non facit nos scire ex eo, quòd ad nos mittitur. similiter nec Spiritus sanctus, sed solus pater scire dicitur, quia ipse non mittitur, vnde scientia patris intelligitur quantum ad hoc, quòd in se scit, a qua scientia non excluditur filius, & Spiritus sanctus, vt sic intelligatur de filio non solum inquantum homo, sed etiam inquantum deus: vel potest intelligi de filio secundum humanam naturam, secundum eundem modum loquendi.

¶ Ad secundum dicendum, quòd deus infinita non scit per visionis scientiam: sciret tamen si generatio in futurum nunquam cessaret, qđ deo est possibile. & hac positione facta, anima Christi sciret infinita scientia visionis, vt quidam dicunt: nunc autem scit infinita simplici intelligentia, inquantum scit omnia quæ fieri possunt per potentiam creaturæ, quæ infinita sunt ad minus secundum numerum: nec hoc impeditur per hoc, quòd est eius substantia finita, propter duo. Primo, quia illa infinita quæ sciret, si generatio semper duratura esset, non cognosceret per infinita, sed per vnum, scilicet verbum: nec tamen comprehenderet illud verbum, quia ex illo vno possent adhuc multo plura educi: posset enim aliquas alias species facere. Ea autem infinita, quæ sunt in potentia creaturarum, iterum cognoscit comprehendendo ipsas creaturas, quæ infinitæ non sunt: virtus autem cognoscentis proportionatur medio cognoscendi, magis quàm ipsis cognitis. Secundo, quia contingit aliquam virtutem limitatam esse quantum ad esse: sed non quantum ad rationem illius virtutis, sicut supra de gratia dictum est: quia ratio virtutis determinatur ad obiectum. ideo contingit aliquam virtutem finitam, quantum ad essentiam, posse in infinita obiecta: sed non operari modo infinito, quia efficacia infinita in agendo, non potest esse nisi ab essentia infinita, cum vnumquodque agat. secundum quòd est ens actu: sicut virtus Solis est ad producendum infinitas herbas, quia quantūcunque produceat, nunquàm virtus sua exhauritur: non tamen agit efficacia infinita. ita etiā anima Christi, quāmuis finita sit in essentia, nō tamē prohibetur q̄n infinita cognoscere posit, sed quòd non posit cognoscere ea limpiditate infinita.

¶ Ad tertium dicendum, quòd deus potest facere multa, quæ nūquàm faciet, & illa scit deus scientia simplicis notitiæ, non autem scientia visionis. scientia autem animæ Christi non perficitur etiam in numero scitorum sciētiæ diuinæ, quæ est simplicis notitiæ, sed solum scientiæ visionis, vt dictum est.

¶ Ad quartum dicendum, quòd deus scit ex ipsa sua essentia, quæ potest deus facere, quæ tamen anima Christi nō scit: & ideo quantum ad hoc, deus plura scit.

¶ Præt. Hoc habet locum in illis, quæ minor intellectus non cōprehēdit. Si enim omnia comprehendit, tunc omnia scit inferior intellectus in illis, quæ superior, non tamen ita bene. & ideo cum anima Christi comprehendit creaturas, scit omnia quæ sunt in creatura vel actu, vel potentia ipsius, non tamen ita limpide, sicut deus.

AD TERTIAM quæstionem dicendum, quòd claritas, vel limpiditas visionis contingit ex tribus. Primo, ex efficacia virtutis visiuę, quia qui sunt fortioris visus, magis limpide vident. Secundo, ex claritate lucis, sub qua claritate visibilis videtur: sicut clarius videtur aliquid in lumine solis, quàm in lumine lunæ. Tertio, ex comparatione visibilis, vel eius in quo aliquid videtur ad videtem: quia quod a remotiori videtur, minus clare videtur. & propter hæc tria, non potest anima Christi ita limpide videre ea quæ videt in verbo, sicut ipsum verbum. primo quia non habet tantam virtutem in intelligendo: secundo quia lumen sub quo videt, deficit a lumine increato: tertio quia essentia diuina, quæ est exemplar rerum, in quo res videntur, est magis coniuncta deo, quàm alicui creaturæ, quia est idem secundum rem.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd anima Christi est speculum clarissimum respectu creaturarum, non tamen pertingit ad claritatem diuinam. Nec ex hoc sequit, quòd sit in eo aliqua obscuritas: sicut nec in minus albo est aliqua nigredo, sed albedo minus intensa.

¶ Ad 5m dicendū, quòd quātuis limpiditas cognitionis diuinæ, in infinitum excedat limpiditatem cognitionis animæ Christi: non tamen sequitur, quòd posit esse alia creatura limpidius cognoscens, quàm anima Christi: quia peruenit ad vltimum gradum creaturæ posibilem, sicut supra dictum est de gratia eius.

¶ Ad tertium dicendum, quòd limpiditas intelligendi, non est tantum ex parte intelligibilis, sed ex parte intelligentis. Vnde quāmuis aliqua res ab anima Christi sciatur secundum omnem suam cognoscibilitatem: tamen melius cognoscitur ab ipso deo, quantum ad modum intelligentis, eo quòd minimum in intelligibile intelligit claritate infinita: sicut etiam rem paruam creat potentia infinita.

AD QVARTAM quæstionem dicendum, quòd ratio, quam assignant philosophi, quare intellectus noster non potest simul plura intelligere, est hæc: quia oportet quòd intellectus figuretur specie: ei intelligibilis. impossibile est autem quòd simul figuretur pluribus speciebus: sicut impossibile est quòd corpus simul figuretur pluribus figuris. & ideo si aliqua cognoscuntur per vnam speciem, illa nihil prohibet simul cognosci: sicut homo intelligens quidditatē hominis, simul intelligit animal & rationale: & propter hoc etiam intelligens propositionem, simul intelligit prædicatum & subiectum, quia intelligit ea vt vnum. & ideo cum anima Christi intelligit omnia quæ sunt in vno, scilicet verbo: etiam simul & vno intuitu omnia cognoscit actu. Et similiter est de aliis beatis, quantum ad omnia quæ in verbo vident: secus autem est de illis quę vident per species diuersas, quæ simul videre possunt.

AD PRIMAM ergo dicendum, quòd quando plura intelliguntur in vno, omnia illa sunt vt vnum intelligibile: & per hoc seruatur verbum Philosophi.

Universidad de Deusto
Biblioteca

hoc eodem ar. q. 2. in c.

¶ Ad secundum dicendum, q̃ verbum nõ videt infinita p̃ scientiam visionis, vt dictum est. & de hac verum est, quòd anima Christi videt quæcunque videt verbum, si tamen infinita videt, prædicta positione facta quod generatio semper duraret, non sequeretur quòd transiret in infinita: quia non videret, ea pertransseundo de vno in aliud: sed in vno simplici, tam deus quàm anima Christi.

¶ Ad tertium dicendum, quòd omnia quàm ista Christi videt in verbo, videt vna operatione, nõ tamen illa operatio est infinita in se, sed materialiter, quia transit super infinita, prædicta positione stante de durabilitate mundi, sicut etiam dictum est de virtute intelligendi.

¶ Ad quartum dicendum, quòd vnus angelus non illuminatur ab alio de his, quæ illuminatus videt in verbo: sed de his quæ nõ videt: quæ superior videt vel in verbo vel in lumine alterius angeli magis sibi proportionato: in quo sunt formæ magis particulares, sicut inferiores angeli illuminantur a mediis, de his quæ ipsi in verbo non vident, mediis autem vident vel in verbo vel per illuminationem superiorum angelorum.

ARTICVLVS III.

Vtrum anima Christi secundum illam scientiã qua cognoscit res in propria natura, cognoscat omnia.

3.q.11.1. De Ver.q. 20.6. AD TERTIVM sic proceditur. Videtur quod secundũ illã scientiã qua anima Christi scit res in propria natura, sciat omnia. omnis enim potentia, quæ non est reducta ad actum, est imperfecta: sed intellectus possibilis animæ Christi, est in potentia ad omnia intelligibilia, quia est quodammodo omnia fieri, vt dicitur in 3. de anima. ergo si non omnia sciret per propriam similitudinem, remaneret imperfectus.

Lect.7.t.c. 4.5.& lect. 10.t.c.18. lect.7.t.c.7. ¶ 2 Præt. Hæc est natura intellectus per quã differt a sensu, vt dicitur in 3. de anima, quòd quanto intellectus plura & difficiliora intelligit, tanto magis potest alia leviora intelligere: sed quod est huiusmodi nihil prohibet quin omnia capere posset. ergo anima Christi etiam in propria natura omnia cognoscit.

¶ 3 Præt. Magis impediunt se opposita, vt nõ possint esse simul q̃ quælibet alia: sed species oppositorum non impediunt se, quin sint simul in anima, quia simul homo habet scientiam albi & nigri. ergo multo minus aliquæ aliæ species impediunt se inuicẽ vt non possint esse simul, & sic idem quod prius.

SED CONTRA, Non possunt omnia cognosci in quo nõ sunt omnia: sed omnia non possunt esse in vno habitu creato. ergo cũ scientia quam habet Christus de rebus in propria natura sit per aliquem habitum creatum, non potest per illam scientiam omnia cognoscere.

¶ Præt. Per illam scientiam Christus conformatur nobis: sed nos non possumus scire omnia. ergo nec Christus secundum hanc scientiam sciuit omnia.

II 3.q.15.4. VLTERIVS videtur, quòd hanc scientiam Christus habuit minorem angelis. quia quanto intellectus est simplicior: tanto eius naturalis scientia maior: sed intellectus angelicus est simplicior quàm animę Christi, quia intellectus Christi non excedit terminos humanæ naturæ, vltra quos est simplicitas intellectus angelici. ergo intellectus habet maiorem scientiam quàm est scientia naturalis animæ Christi.

¶ 2 Præt. Quanto intellectus est magis propinquus materiæ, tanto est debilior in cognoscendo: sed intellectus Christi cum sit forma materialis corporis Christi est magis propinquus materiæ quàm angelicus. ergo debilius cognoscit, & sic idem quod prius.

¶ 3 Præt. Sicut dicit Isaac. Rõ orit in vmbra intelligẽtię, intelligentiã autẽ vocat angelũ, cũ ergo Christus habeat intellectum rationalẽ, videtur quòd eius sciẽtia sit minor quàm angelorum.

SED DONTRA. Hebr.2. dicitur, quòd Christus minoratus est ab angelis solum propter passionem. ergo scientiam habet eis potiorem

¶ Præt. Sicut dicit † Dionysius 7. cap. eccle. hier. ipse Christus secundum quòd homo docet angelos. ergo maiorem scientiam habet quàm illi.

III 3.q.11.3. VLTERIVS videtur, quòd Christus nõ habuit scientiã per modum collationis, quia sicut dicit † Damas. In Christo nõ inquirimus consilium neque electionem: sed hæc pertinent ad collationem practicam. ergo eadem ratione non fuit in ea collatio quantum ad speculatiuam.

¶ 2 Præt. Discursus rationis opponitur deiformitati: sed anima Christi tota fuit deiformis. ergo non habet scientiam collatiuam.

¶ 3 Præt. Discursus rationis, vt dicit Isaac, contingit ex hoc, quod habet lumen obumbratũ: sed in anima Christi nulla fuit obumbratio, nec obscuritas. ergo nec habuit scientiam per modũ collationis.

Quomodo intelligenda sint uerba Ambrosii super Lucam.

SED si anima illa non habet tantam potentiam quantã & deus: nec homo assumptus quantam & deus: quomodo ergo intelligitur illud Ambrosii super Luc. vbi angelus de nascituro filio virginis ait. Hic erit magnus, & filius altissimi uocabitur? nõ ideo, inquit, erit magnus, quòd ante partum virginis magnus non fuerit, sed qua potentiam quã dei filius naturaliter habet, homo erat ex tpe accepturus, vt vna sit persona homo & deus. Ecce aperte dicit, quòd homo erat accepturus ex tempore potentiam, quam habuit dei filius naturaliter. Sed si homo accepturus illam potentiam erat. ergo uel persona, uel natura hominis: sed persona non, quia semper habuit, & habet.

SED CONTRA. Christus assumpsit omnia naturalia quæ consequuntur naturam humanam. ergo assumpsit rationem: sed rationis actus est inquirere & conferre. ergo ipse habuit scientiam collatiuam.

¶ Præt. Opponere & respondere pertinent ad scientiam collatiuam: sed Christus exercuit officium opponentis & respondẽtis, vt dicitur Lucæ. 2. ergo ipse habuit scientiam collatiuam.

IIII 3.q.11.6. VLTERIVS videtur, quòd per plures habitus hæc scientia dinisa fuerit, quia scientia sua fuit vniuoca scientiæ nostræ: sed nostra scientia est de omnibus quæ Christus scitut per plures habitus. ergo & scientia Christi.

t.c.38. ¶ 2 Præt. Sicut dicit Philosophus. 3. de anima, scientię secantur sicut & res: sed Christus habuit scientiam de diuersis rebus. ergo habuit diuersos habitus scientiarum.

¶ 3 Præt. Scientiæ diuiduntur ẽm diuersas rationes cognoscẽdi: sed quantum ad hanc scientiam pertinet, ipse non eadem specie siue ratione omnia cognouit: sed pluribus. ergo non habuit vnum tantum habitum scientię, sed plures.

lect.10. SED CONTRA. Scientia Christi fuit perfectissima: sed scientia quanto magis est vna, tanto magis est perfecta, vt patet per Dio. & per librum de causis. ergo magis sciuit omnia per vnum habitum.

¶ Præt. Scientia regitiua plurium artium non diuersificatur p illas artes, sed est vnus habitus: sicut patet de militari respectu omnium scientiarum quæ sub ea sunt: sed scientia Christi fuit regitiua, & quasi architectonica respectu omnium humanarum scientiarum. ergo ipse per vnum habitum omnia sciuit, quæ ad hanc scientiam pertinent.

V 3.12.2. VLTERIVS videtur: quòd in ista scientia profecerit. Hebr. 10. Didicit ex eis quę passus est obedientiam: sed discere est in scientia proficere. ergo in scientia profecit.

I ¶ 2 Præt. Non perficere in his quæ quis proficere potest, est magnus defectus: sed in omni scientia, qua quis non omnia scit potest proficere. ergo cum Christus secundum hanc scientiam non omnia sciuerit, videtur quòd potuerit proficere, & ita profecerit in ea.

¶ 3 Præt. Intellectus agens in ipso abstrahebat species a fantasmatibus. & hic est actus eius, alias frustra assumpsisset eum: sed species abstracta a fantasmatibus recipitur in intellectu possibili. ergo semper in Christo plures species recipiebantur in intellectu possibili eius. ergo proficiebat in scientia.

in litera ſ cedentis q̃ ſtionis. ¶ 4 Præt. Hoc patet per authoritatem † Ambr. superius inductã.

Dam.lib.3 de fide cap 22.poſt pri. SED CONTRA. † Damas. dicit. Qui dicunt Christum proficere sapientia & ætate, vt additamentum suscipientem, non eam quæ secundum ypostasim est vnionem venerantur: sed illa vnio omnino veneranda est. ergo non debemus dicere q̃ in scientia profecerit.

VI 3.q.12.4. K VLTERIVS videtur, quod ab angelis quantum ad hanc scientiam accepit Dion. enim 4. cap. cælestis hierarchiæ dicit. Per angelos videmus eum sub paternis legibus ordinatum: sed q̃ ordinatur, aliquid ab ordinante accipit. ergo Christus aliquid ab angelis accepit.

¶ 2 Præt. Luc. 22. dicitur quòd apparuit angelus domini confortans eum: sed confortatus accipit aliquid a confortante. ergo & Christus ab Angelo.

4. c. cæleſtis hierar. ¶ 3 Præt. Christus dum fuit in terra, voluit subdi legalibus ordinationibus factus sub lege. Gal. 4. Sed legalis obseruantia est minoris dignitatis quàm cælestis hierarchia. ergo & ordini cælestis hierarchiæ subdi debuit. hæc autem est lex cælestis hierarchiæ, vt homines ab angelis suscipiant, vt dicit † Dio. ergo ipse ab angelis suscepit.

¶ 4 Præt. Corpus eius impressionẽ suscepit a corporibus cælestibus. ergo pari ratione anima a spiritibus cęlestibus.

SED CONTRA. Superioris non est ab inferiori recipere: sed Christus, etiam secundum humanam naturam angelis superior

dist.13.q.2. a.2.q.1.per totam. superior fuit & caput: vt supra dictum est. ergo ab eis non recepit

¶ Præt. Quod immediate accipit a verbo, non habet necesse ab angelis accipere. sed anima Christi immediate accipit a verbo si bi vnito: ergo non recipit ab angelis.

Et Beda ibi. homi.23. RESPONDEO ad primam quæstionem dicendo, quòd cognitio rerum in proprio genere, & cognitio rerum in verbo differunt, non quantum ad res cognitas: sed quantum ad mediũ cognoscẽdi, quod est id, in quo res cognoscitur. Quia cognitio quæ est rerum in verbo, habet mediũ cognoscendi ipsum verbum. Cognitio autem rerum in proprio genere, habet mediũ cognoscendi rerum similitudines, quæ sunt in intellectu: mediũ autem cognoscendi quòd est lumẽ sub quo res videtur, vtrobiq̃ creatum est. hoc enim vel est lumen naturale. sicut in his quæ cognoscuntur per rationem naturalem, vel lumen gratiæ: sicut in his quæ cognoscuntur per fidem & reuelationem: Christus autẽ perfectus fuit ẽm animam & ẽm naturam & ẽm gratiam: nõ autem perfectio animæ quantum ad naturam esset in ipsomet omnia cognoscere hoc genere cognitionis, quæ per rationem naturalem cognosci possunt: nec etiam esset perfectus in gratia, nisi omnia quæ ad reuelationem gratiæ pertinent in hominibus siue in angelis cognouisset, & ideo anima eius hoc genere cognitionis omnia cognouit: sed quia similitudo creata deficit a representatione substantiæ increatæ: ideo hoc genere cognitionis nõ cognouit ipsam essentiam increatam: nec alia omnia quæ ad perfectionem intellectiuæ partis nõ pertinent: neque ẽm naturam: neque secundum gratiam: sicut sunt gesta particularium hominum, & huiusmodi, quæ tamen omnia cognouit in verbo. Et ideo dicendum, q̃ hoc genere cognitionis non cognouit omnia simpliciter.

A DPRIMVM ergo dicendum, q̃ ex hac ratione non concluditur nisi q̃ cognouerit omnia quæ per rationem naturalẽ cognosci possunt, quia sicut materia prima est ẽn naturali potentia tantum ad illas formas, quæ per agens naturale produci possunt, quamuis deus alia ex materia illa facere possit: ita etiam intellectus possibilis est in potentia naturali eorum tantum, quæ per lumen intellectus agentis cognosci possunt: sed si hæc tantũ cognosceret, imperfectus non esset: sed deus ex liberalitate sua infundit amplius lumen gratiæ, per quod etiam plura intellectus possibilis cognoscit.

¶ Ad secundũ dicendũ, q̃ per ea quæ intellectus intelligit, non ampliatur capacitas, nisi respectu eorũ intelligibilium, quæ sunt eiusdem generis, sicut quantumcũq; homo sit instructus in scientiis philicis, nunquàm peruenit ad cognitionem eorum quæ sunt fidei vel prophetiæ, nisi lumen amplius addatur, & ita quantumcunq; ampliatur capacitas eius ad intelligendum res in proprio genere, nunquàm peruenit ad videndum diuinam essentiam vel res aliquas in ea.

¶ Ad tertium dicendum, q̃ non negatur omnia cognoscere huiusmodi cognitionis genere anima Christi: quia species se inuicẽ in intellectu immediate: sed quia quædam cognoscibilia excedũt omnẽ specię creatã, sicut essentia diuina: quorundam vero similitudines & cognitiones nõ sunt de pfectione intellectus humani.

AD SECVNDAM quæstionẽ dicendũ, q̃ ad cognitionẽ intellectuã tria requiruntur. s. potentia intellectus, lumen quo intelligit, & similitudo rei per quam cognitio rei determinatur: & ẽm hæc tria potest aliqua cognitio esse altera potior tripliciter. Primo quantũ ad efficaciam cognoscẽdi siue certitudinem cognitionis siue limpiditatem, quod idem est, quæ ex ipso lumine consequitur, & sic cum Christus abundanter lumen gratiæ habuerit magis quàm angeli, habuit limpidiorem cognitionem quàm angeli. Secundo potest esse aliqua cognitio potior alia, quantum ad similitudinẽ cognitorum, quæ attenditur ẽm species, & ẽm hoc etiam Christus perfectiorem cognitionem habuit quàm angeli: quia pluriũ species sibi infusę fuerunt quàm angelis cõcreatæ & infusæ. vñ ẽt de his quæ ad illuminationes hierarchicas ptinẽt Chfs angelos illuminauit, vt dicit † Dio. de cęl. hier. 1. lib. c. 7. Tertio potest esse aliqua cognitio altera nobilior quantum ad genus cognitionis, quod consequitur naturam potentiæ intellectiuæ, & quia Christus cognouit intellectu possibili cuius est obiectum fantasma, ideo cognouit ea cum cõtinuo & tempore, vtẽs fantasmatibus quasi obiectis intellectus: non quidem sicut ab eis speciem accipiens: sed sicut species circa ea ponens: sicut contingit in eo, qui habet habitũ & actu aliqua considerat. hoc aũt genere cognitionis angeli non cognoscunt: sed aliquo altiori secundum ordinem naturæ. s. sine continuo & tempore.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd ista cognitio non fuit solum in Christo ẽm proportionem virtutis, quę debetur humanę naturæ: sed ẽm q̃ humana natura perfecta est per gratiam, quæ fuit potior in Christo quàm in angelis. vnde & perfectiorem sciẽtiam habuit simpliciter.

¶ Ad ẽm dicendum q̃ ex hoc quòd intellectus possibilis est propinquius materię, non habet defectum in cognoscendo, nisi quantum ad genus cognitionis: quia enim talis est natura eius, vt corpori vniatur vt forma: ideo tali genere cognitionis cognoscit vtendo. s. corporis instrumentis, sed multi tudo cognitorum non est ex natura intellectus possibilis, sed ex speciebus intelligibilibus: limpiditas vero ex lumine intellectus agentis vel ex aliquo superiori lumine.

¶ Ad tertium dicẽdum, quòd obumbratio illa intelligitur quã tum ad hoc, quòd intelligit cum continuo tempore.

AD TERTIAM quæstionem dicendum, quòd ex hoc ipso q̃ intellectus noster accipit a fantasmatibus, sequitur in ipso quòd scientiam habeat collatiuam inquantum ex multis sensibus fit vna memoria, & ex multis memoriis vnum experimentum, & ex multis experimentis vnũ vniuersale principiũ, ex quo alia cõcludit, & sic acquirit scientiam, vt dicitur in. i. Meta. & in fine posteriorum. vnde secũdum quòd se habet intellectus ad fantasmata, ẽm hoc se habet ad collationem. habet autem se ad fantasmata dupliciter. Vno modo sicut accipiens a fantasmatibus scientiã quod est in illis, qui nondum scientiam habent secundum motum qui est a rebus ad animam. Alio modo secundum motum qui est ab anima ad res: inquantum fantasmatibus vtitur quasi exemplis, in quibus inspicit quod considerat: cuius tamen scientiam prius habebat in habitu. similiter etiã est duplex collatio: vna qua homo procedit ex notis ad inquisitionem ignoti, & talis collatio non fuit in Christo: alia secundum quam homo ea quæ habitu tenet in actum ducens ex principiis considerat conclusiones: sicut ex causis effectus, & talis collatiua scientia fuit in Christo. Pri. Met. in ꝓohemio lect. 1. circa medium. 2. poſt t. c. 37.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd Dama. loquitur quantum ad primum modum collationis. vnde subdit. Non enim habuit ignorantiam.

¶ Ad secundum dicendum, quòd discursus rationis non opponitur deiformitati, quę est per gratiam, sed quæ est per ordinem naturæ. deus enim non accipit cognitionem a fantasmatibus, vnde anima recedit a dei similitudine quantum ad hoc, magis quàm angeli, inquantum est forma corporis.

¶ Ad tertium dicendum, quòd vmbra illa, vt dictum est, refertur ad genus cognitionis, non ad limpiditatem in cognoscendo.

AD QVARTAM quæstionem dicendum, q̃ ex limpiditate cognitionis contingit, quòd scientia est magis vnita & simplex; quia quanto limpidius videt intellectus, tato ex paucioribus potest cognoscere plura. vnde cũ anima Christi habuit limpidissimam cognitionem inter omnes creaturas, scientia eius fuit magis vnita: & per formas magis vniuersales q̃ aliqua scientia creaturę. diuisio autem habituum in diuersis rebus cognoscendis, contingit in nobis ex hoc, q̃ formæ intelligibiles in nobis sunt minime vniuersales. vnde oportet q̃ diuersas res per diuersas species cognoscamus: & diuersæ species ẽm genus faciunt diuersos habitus scientiarum, & propter hoc, angeli qui habent scientiam magis vniuersalem, vtpote non acceptam a rebus, non habent cognitionem de rebus per diuersos habitus: quia ergo anima Christi habuit scientiam magis vniuersalem quàm aliquis angelus: ideo non habuit diuersos habitus quibus cognosceret: sed vno habitu omnia cognouit, quæ ad hanc scientiam pertinent: quamuis diuersis speciebus.

AD PRIMVM ergo dicendum, q̃ scientia Christi etiã rerum in proprio genere, fuit multo altior quàm scientia nostra.

¶ Ad ẽm dicendum, q̃ non omnis diuersitas rerum facit diuersas scientias: sed diuersitas quæ requirit diuersam rationẽ cognoscendi: sicut naturalia distinguũtur a mathematicis. sed ratio cognoscendi in Christo fuit magis vnibilis quàm in nobis, & ideo per vnam rationem potuit plura cognoscere.

¶ Ad tertium dicendũ, q̃ non quælibet specierum diuersitas facit habitum diuersum, alias oporteret quòd quot sunt res, tot essent scientiæ: sed diuersitates specierum, quæ non reducuntur ad eundem modum cognitionis secundum genus, quæ quidem diuersitas contingit ex hoc, quòd lumen intellectus nostri

Universidad de Deusto
Biblioteca

est particulatum & debile. & ideo in Christo non fuit talis diuisio habituum, propter luminis claritatem.

hoc eodem arti. q. 2. in corpore.

¶ Ad quintam quæstionē dicendū, q̄ cum eminentia scientiæ, vt dictum est, consistat in tribus: scientia Christi nunquam creuit, quantum ad genus cognitionis: quia illud genus cognitionis sequitur naturam humanam, quę in ipso semper permansit, nec iterum quantum ad numerum scitorum: quia omnia sciuit a primo instanti suæ conceptionis, quæ ad hanc scientiam pertinent: creuit autem quantū ad aliquem modum certitudinis. Cum enim anima nostra secūdum naturam sit media inter intellectum purum, qualis est in angelis, & sensus: duplieiter certificatur de aliquibus. Vno modo ex lumine intellectus, qualis est certitudo in demonstrationibus illorum, quę nunquam visa sunt. Alio modo ex sensu: sicut cum aliquis est certus de his quæ videt sensibiliter. & talis certitudo acquiritur alicui, etiam quantūcūque per certissimam demonstrationem aliquid sciat, quando videt sensibiliter, quod prius non viderat. vnde anima delectatur in visis, etiam quæ sciuit: & hæc vocatur certitudo experimentalis. & quantum ad hanc creuit scientia Christi, inquantum quotidie aliqua videbat sensibiliter, quę prius non viderat, non aūt creuit quantum ad essentiam.

¶ Ad primum ergo dicendum, quòd illud discere, est referendū ad experientiam.

¶ Ad secundum dicendum, q̄ anima Christi quamuis hoc genere cognitionis non omnia sciuisset: tamen non poterat quantum ad ea proficere, tum quia quædam sunt, quæ hoc genere cognitionis cognosci non possunt, sicut essentia deitū: quia quædam contingentia singularia non sunt de perfectione scientiæ, vt dictum est.

¶ Ad tertium dicendum, q̄ per lumen intellectus agentis in Christo, nō fuit aliqua species de nouo recepta in intellectu possibili eius: sed fuit facta conuersio noua ad species, quæ erant in phantasia: sicut est in eo, qui habet habitum sciendi eorum: quę imaginatur, vel videt.

¶ Ad quartum dicendum, q̄ † Amb. intelligit profectū scientię Christi quantū ad experientiā, s̄m nouā conuersionē ad sensibile præsens: vel sicut supra magister determinauit.

.cx. c. I

¶ Ad sextam quæstionem dicendū, q̄ s̄m doctrinam † Dio. in cæl. hier. Angeli, a quibus alii cognitionem accipiunt, abundantiori lumine pleni sunt, quasi propinquius diuinam claritatem cōtemplantes. Oportet enim recipiēs esse potentia respectu eius a quo recipit, & ita minus in actu eius qđ recipere debet. vnde cum anima Christi abundantius intellectuale lumen habuerit, quàm angeli, vt patet ex prædictis, constat etiam q̄ Christus mortale corpus gerens, nihil cognitionis accepit ab angelis. Sed ipse non solum secundum deitatem, sed etiam s̄m animam omnes angelos illuminauit, sicut etiam nunc illuminat. Non enim minoris gloriæ erat illa anima, aut minoris cognitionis in statu illo, quàm, modo sit: cum a principio suæ conceptionis perfectus comprehensor fuerit.

¶ Ad primum ergo dicendum, q̄ sicut ipsemet † Dio. se ibidem exponit, dicitur Christus per angelos ordinatus: in quia ipse ab eis illuminationem accepit, sed quia de his quæ ad ipsum pertinebant, circa ipsum gerenda p̄ angelos alii instruebātur: sicut Ioseph de fuga in ægyptū, & de reditu de ægypto, vt dicit Mat. 2. Ipse enim per se in his eos instruere non volebat, vt vlterius ab aliis pueris nō differret, & vt veritas assumptæ naturæ p̄baret.

K

¶ Ad s̄m dicendū, q̄ quāmuis angeli Christum nō illuminarēt, tamen ei ministrauerunt, vt patet Matt. 4. & ad hoc ministeriū illa confortatio pertiebat. Non enim confortabatur instruendo, sed eo modo quo ex colloquio, & præsentia amicorū & familiarium, homo naturaliter confortatur in tristitus. vt in hoc quoq; veritas assumptæ naturæ appareret.

¶ Ad tertium dicendū, q̄ deus venerat nos liberare, sicut a morte, ita & a legis onere, & ideo sicut mortem pro nobis subiit, vt nos a morte liberaret: ita & legalia in seipso recepit, vt eos qui sub lege erant, redimeret. ad Gal. 4. Non autem venit vt nos ab ordine cęlestis hierarchiæ educeret: & ideo non est similis ratio. Et præterea, Christus a legalibus nihil accepit s̄m animam, sed tantū in corpore eius gerebatur exterius, sicut circuncisio, & hu

F iusmodi: sed leges cęlestis hierarchiæ ad animā pertinent. Christi autē anima non subiacebat alicui imperfectioni: sicut corpus subiacebat passibilitati.

¶ Et per hoc patet solutio ad quartum: quia enim corpus eius nondum erat glorificatum, poterat aliquam impressionem a corporibus cęlestibus accipere, anima autem quæ glorificata erat, & sup angelos exaltata, nihil poterat ab eis accipere.

ARTIC. IIII:

b Vtrū anima Christi habuit omnipotētiā, sicut & omniū sciētia.

AD QVARTVM sic proceditur.

Videtur quòd anima Christi habuit omnipotentiā, sicut & omnium scientiam. primo per hoc quod dicitur Matth. vlt. Data est mihi omnis potestas in cęlo & in terra: & loquitur secundum humanam naturam. ergo s̄m humanā naturā habuit oīpotētiā.

¶ 2 Præt. Christus habuit omnium scientiā: sed scientia est practica & specularina. ergo & ipse habuit de omnibus rebus scientia practicam: sed scientia practica est secundum quam aliquis scit facere aliquid, & potest facere: quia scientia practica est causa rerum. ergo anima Christi habuit omnipotentiam.

¶ 3 Præt. Anima humana est imago trinitatis per potentiā, voluntatem, & scientiam: sed anima Christi inquantum fuit imago dei, capax fuit omnis scientiæ. ergo pari ratione oīpotentiæ.

H

¶ 4 Præt. Sicut potentia dei est infinita, ita & scientia: sed infinitas scientiæ non prohibet, quin omnium scientia Christo communicata sit. ergo nec infinitas potentiæ prohibet, quin sibi omnipotentia communicata sit.

¶ 5 Præt. Sicut in anima humana est possibilitas ad recipiendū omnia per intellectum possibilem, quo est omnia fieri: ita est in ea possibilitas ad faciendum omnia per intellectum agentem, quo est omnia facere: sed Christo est communicata omnium scientia, inquantum anima eius est receptiua omnium. ergo similiter debuit sibi communicari omnipotentia.

SED CONTRA. Potentia habet rationē principii, vt dicitur in 5. Meta. sed nō potuit cōmunicari animæ Christi q̄ esset principium omnium, quia sic esset primum principium, quod est solius dei. ergo non potuit communicari omnipotentia. lect. 14. & 18.

¶ Præt. Per potētiā dei, anima Christi cōseruatur in esse, sed nō potuit sibi coīcari, vt ipsa seipsam conseruaret in esse, quia sic nō esset creatura. ergo non potuit sibi omnipotentia communicari.

¶ Præt. Nullius substantiæ finitæ est virtus actiua infinita: sed anima Christi est substantia finita. ergo non potuit sibi communicari infinita potentia, quæ est omnipotentia.

RESPON. Dicendum, q̄ vnūquodq; est actiuū s̄m q̄ est ens actu. vnde quanto aliqua habent de entitatis esse, tanto minus sunt actiua, sicut patet de materia prima: in qua non est d actiua potētia: quia tenet vltimū gradū in entibus, & ideo potētia actiua cōmēsuratur essentiæ. Et p̄ hoc, sicut in ipse Chri nō potuit cōcari q̄ haberet infinitatē essentiæ: ita nec oīpotētia d sibi coīcari potuit, nec alicui creaturæ coīcari pōt. credo tñ q̄ ois potētia, q̄ alicui creaturæ cōcari pōt, sibi cōcata fuit multo abundantius: vt. s. materia elemētaris magis obediret sibi ad nutum, q̄ actiuis qualitatibus: vel etiā virtuti ęlesti, & q̄ magis potuisset mouere celum, quàm aliquis angelus: si tamen angeli mouent orbes. D. 85. D. 94.

K

¶ Ad primū ergo dicendū, q̄ oīpotētia data est Christo, quātū ad p̄sonā, ab eterno: sed quantū ad naturā humanā, in ipsa cōceptione. nō q̄ natura humana, vel aliqua pars eius oīpotētia ifor maret, vt oīpotēs dici possit: sed s̄m modū, quo & alias proprietates communicāt sibi naturæ, propter vnitatē hypostasis: tamē in resurrectione manifesta est. & ideo tunc data dicitur s̄m illū modum loquendi, quo res dicitur fieri, quando innotescit.

¶ Ad s̄m dicendū, q̄ Christus habuit oīum rerū sciētiam, nō tā tū speculatiuā, sed etiā practicā: nō quidē qua ipsas res faceret, sed sciuit qualiter a deo sunt factæ. sciētia aūt practica, quis sit quodāmodo causa operationis, inquantū dirigit in operemon tñ est sufficienter causa, quia ab ipsa nō producitur res, nisi adsit potentia actiua rei. vnde Christus habuit omnem scientiam practicam quidem, sed non practice, quia non ordinauit ad opus.

¶ Ad tertiū dicēdū, q̄ vniuersalitas possibiliū deo, cōmēsuratē divinæ essentiæ, q̄a s̄m hoc infinita pōt, q̄a hēt esse nō limitatū: sed vniuersalitas eorū q̄ scit scia visionis, nō cōmēsuratē essentiæ eius

A corporales non suscepit ibi. *Sunt enim plures aegritudines.* Circa primum duo facit. Primo ostendit q̄ Christus non suscepit ignorantiam aut difficultatē ad bonū faciendū. Secō ostendit q̄ hæc non sunt culpa: sed pœna ibi. *Sed forte dicit aliquis. Sed quia nonnulli.* Hic excludit errorem. & duo facit. Primo obiicit contra errantes. Secō soluit illa quæ p̄ se illi inducebant ibi. *Quidē tamen reperiuntur.* & hæc diuidit in duas. Primo soluit obiectiones de passionib⁹, quas dixerāt esse animæ tñ: sicut tristitia & hmōi. Secō soluit de illis quæ sunt animæ per corpus, sicut dolor sensibilis ibi, *Verumtamen magis.* Circa primū tria facit. Primo ponit obiectionem. Secundo soluit ibi. *Ne autem in sacris.* Tertio solutionē confirmat ibi. *Vnde lex. Verumtamen magis.* Hæc pars etiam diuiditur in duas. Primo ponit obiectionem. Secundo soluit. *Sed si excussa.* Hic est duplex quæstio. Primo de his defectibus in generali. Secundo specialiter de passionibus animæ.

Epist. 10. ad Hania. & serm. de natiuit. & Dam. lib. 4. Ortho. fid. c. 14.

QVAESTIO. I.

A Circa primū quęruntur tria.

Primo. Vtrum Christus debuerit assumere naturam humanam cum huiusmodi infirmitatibus.

Secūdo. Vtrum omnes nostros defectus suscipere debuerit. Cap. 18. Et lib. 1. retract. c. 9.

Tertio. Vtrum hos defectū⁹ quos assumpsit contraxerit.

ARTICVLVS. I.

Vtrum Christus naturam humanam cum defectibus, & infirmitatibus accipere debuit.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quòd Christus humanam naturam cum infirmitatibus huiusmodi defectuum suscipere non debuit. Christus. n. per suam incarnationem votis antiquorum patrum satisfecit. Isaiæ 51. dicitur ad exprimendum desiderium sanctorum patrum. Consurge consurge induere fortitudinem &c. ergo non debuit venire indutus infirmitate carnis. 3. q. 14. 1.

¶ 2 Præt. Huiusmodi defectus pœnæ sunt: sed pœna non est iusta, nisi vbi culpa est: cum igitur absq; omni culpa fuerit, videtur quòd pœnales defectus suscipere non debuit.

¶ 3 Præt. Contraria contrariis curantur: sed Christus venerat curare nostras infirmitates. ergo debuit contraria assumere, scilicet robur & fortitudinem.

¶ 4 Præt. Ipse venerat ad vincendum diabolum: sed vincere est opus fortitudinis. ergo non debuit assumere infirmitatem.

¶ 5 Præt. Sicut culpa derogat iustitiæ, ita infirmitas derogat virtuti: sed Christus non debuit assumere defectus culpæ, ne derogaretur diuinæ iustitiæ. ergo similiter nec debuit suscipere infirmitates pœnales, ne derogaretur diuinæ virtuti.

eius: etiā si mundus duraret semper, per hunc modum quo modo est, quia semper posset plura facere secundum vnumquodq; tempus q̄ quæ fecit & plures species, & plura rerū genera, & plures mundos: & ideo quāuis omnium scientia qua deus scit scientia visionis, sit communicata animæ Christi non tamen omnipotentia qua deus potest facere, sibi cōicari potuit, sicut nec essentia infinita.

¶ Ad quartū dicendum, quòd in omnipotentia includūtur omnia ad quæ diuina potentia se extendit ex infinitate suæ essentiæ, secundum quam est actiua infinitorum, secundum quemlibet modum: sed in scientia oium quæ dicitur Christo cōmunicata non includunt omnia quæ deus potest facere, vt dictū est. & ideo omnipotentia communicari non potuit, nisi habenti essentiam infinitam, sicut nec scientia omniū simpliciter quæ deus potest facere nisi comprehendenti essentiā infinitam, ut prius dictum est. di. t 4. q. 1. arti. 2. q. 2. in corpore.

¶ Ad quintū dicendum, quòd potentia intellectus agentis non est vt faciat omnia simpliciter: sed vt faciat omnia esse intelligibilia. & ideo rō nō ē ad ppositū. Cap. 24.

EXPOSITIO TEXTVS.

IN *Nulla, creatura creatori aequatur.* Intelligendū est quantū ad rationem rei habitæ, & quantū ad modū habēdi, quia & si aliquid idē cōueniat deo & creaturæ: non tā s̄m eundem modū uel eandē rationē. *Nemo nouit quae sunt dei &c.* Non excluditur per hoc pater & filius qui habent eandem cognitionem quam & Spiritus sanctus. *Naturaliter capax est scientiae.* Est enim facta anima ad cognoscendum omnia: non autem ad faciendum omnia.

DIVISIO TEXTVS.

POSTQVAM Magister determinauit de his quæ Christus cū natura humana assumpsit ad dignitatē pertinentia, hic determinat de his assumptis quæ pertinent ad defectum. Et diuiditur in duas partes. Primo determinat de defectibus quos Christus cum humana natura assumpsit. Secundo determinat modū quo huiusmodi defectus in Chro fuerūt. di. 16. ibi *Hic oritur quaestio.* Prima in duas. Primo determinat veritatē. Secō excludit errorem ibi. *Sed quia nonnulli.* Prima in duas Primo ostendit quos defectus cū humana natura assumpsit Christus. Secō ostendit quæ fuit cā assumptionis ibi. *Hos autem defectus.* Prima iterū in duas partes. Primo ostēdit q̄ Christus in natura nostra accepit defectus pœnales, & non culpæ. Secō ondit quos de pœnalibus defectibus nō assumpsit ibi. *Tradit autheritas.* Circa q̄ duo facit. Primo ondit quos defectus pœnales non suscepit ex parte aiæ. Secō quos defectus

DISTINCTIO. XV.

De hominis defectibus, quos assumpsit Christus in humana natura.

A

ALIVD quoque prætermittēdum non est quòd dei filius naturam hominis accepit passibilem, animā passibilem: carnem passibilem & mortalem. Vt enim probaretur uerum corpus habere suscepit defectus animæ, scilicet tristitiam timorem doloré & huiusmodi. Omnis autem sensus animæ est. Non enim caro sentit: sed anima utens corpore uelut instrumento. vnde Augu. super Gene. in lib. 12. non corpus sentit: sed anima per corpus: quo uelut nuncio utitur ad confirmandū in seipsa quod extrinsecus nunciatur. Sicut ergo anima quod foris est per corpus, tanquā instrumentum uidet, uel audit: ita etiam per corpus quædam sentit mala, quæ sine corpore nō sentiret, ut famem & sitim & huiusmodi. vnde non immerito defectus corporis dicuntur. Quædam autem non per corpus: immo etiam sine corpore sentit ut est timor, & huiusmodi. Sētit igitur anima dolores: sed quosdam per instrumentum corporis: quosdā uero non. Suscepit autem Christus sicut ueram naturā hominis, ita & ueros defectus hominis: sed non omnes. Assumpsit enim defectus pœnæ: sed non culpæ. Nec tamen omnes defectus pœnæ: sed eos

B

omnes quos homini eum assumere expediebat, & suæ dignitati non derogabat. Sicut enim per hominem homo factus est, ita per eum hominis defectus suscepit. Suscepit enim de nostro ut de suo nobis tribueret, & ut nostrum tolleret. Suscepit nostrā uetustatem, ut suā nobis infunderet nouitatem. Simplam accepit ille uetustatem, ideſt pœnæ, ut nostram duplam consumeret, ideſt pœnæ, & culpæ.

b Qualiter accipiendum sit illud, quod ait Leo Papa.

C

RADIT authoritas, q̄ dominus noster in se suscepit omnia infirmitatis nostræ præter peccatum. Quod nisi accipiatur de illis tantum quæ eum sumere pro nobis oportuit & decuit, falsum esse probabitur. Nō enim assumpsit ignorātiam aliquā cum sit ignorantia quædā quæ defectus est: neque peccatum est, scilicet ignorantia inuincibilis. Nam uincibilis peccatum est: si tamen de his est quæ nobis expedit scire. Sunt enim quædam quorum scientia non affert, uel ignorantia non impedit salutem. Et fortè talium rerum ignorantia defectus non est. Constat autem in nobis esse ignorantiam atque difficultatem uolendi, uel faciendi bonum, quæ ad miseriam nostram pertinēt. vnde Augustin lib. 3. de libe. arbi. Approbare ir. quit falsa pro ueris ut erret inuitus, & resistente atque torquente dolore carnalis uinculi: non posse a libidinosis operibus temperare: non est natura instituti homi-

D

E

Universidad de Deusto
Biblioteca

¶ 6 Præt. Ipse venerat ad hoc, quòd homines in diuinam cognitionem adducerent: sed per infirmitates magis a sui cognitione abducebat: vt dicitur Isa. 53. Vidimus eum despectum. & sequitur. vii nec reputauimus eũ. ergo non debuit huiusmodi infirmitates assumere.

SED CONTRA. Heb. ii. In eo in quo passus est & tētatus, potens est & his qui tentantur auxiliari: sed Christus ad auxiliandum hominibus venerat. ergo debuit eorum defectus suscipere.

¶ Præt. Christus venerat ad redimendũ genus humanũ: sed opus redemptionis cõgrue compleri nõ poterat: nisi per passionem: vt infra dicetur: ergo debuit defectus assumere, secundum quos passibilis fuit.

¶ Præt. Christus ad hoc venerat, vt esset mediator inter nos & deum: ergo debuit communicare cum vtroque: sed cum deo communicauit in iustitia. ergo nobiscum debuit communicare in pœna.

RESPON. Dicendum, quòd Christus ad hoc venit, vt humanum genus in deum reduceret, a quo per peccatum abductum erat. Et ideo, sicut mediator ea quæ dei sunt in nos transfundit. s. gratiam & iustitiam: & ea quæ nostra sunt quodãmodo in deũ non autem nostra: quæ a nobis tantum sunt: non a deo. s. peccata: quia per hæc ad deum non ordinamur, sed magis deordinamur ab eo: sed ea quæ a deo in nobis sunt quæ omnia in se ordinata sunt, & ad ipsum nos ordinantia: & ideo ea quæ fecit in nobis deus transtulit in deum: non quidem in naturam diuinam: sed in personã ea assumendo. Fecit autem deus in nobis naturam & perfectiones naturæ & defectus pœnales: & etiam quosdam naturales: sicut indigentiam cibi: quã etiam homo in statu innocentiæ habuisset: & ideo hos defectus simul cum natura in sua persona suscepit, hæc enim in sua persona suscipere, est ipsa deo representare ad placandum ipsum nobis.

¶ Ad primum ergo dicendum: quòd desiderium sanctorum patrũ fuit, vt veniret in fortitudine spirituali. s. gratiæ & scientiæ & virtutis quę p hr̃ defectus, quos Chr̃s assumpsit, nõ impediretur.

¶ Ad secundum dicendum, quòd quamuis culpa nõ præcesserit in ipso, tamen præcessit in natura humana quam deo reconciliare venerat. & ideo inquantum consideratur vt gerens vicem totius naturæ in satisfaciendo pro ipsa quicquid in natura humana ad defectum pertinens, rationem iustæ pœnæ habet, etiam in ipso habuit.

¶ Ad tertium dicendum: quòd infirmitas curatur optime per curationem suę causæ, & per consequens per contraria causæ. Causa autem horum defectuum in nobis est culpa: & ideo per cõtraria culpæ hos defectus curare debuit. s. p gratiã & virtutes.

¶ Ad quartum dicendum, quòd venerat vincere fortem per iustitiam satisfaciendo, & ideo oportuit quòd haberet defectus, secundum quos satisfaceret. Et præterea per fortitudinem oppositam istis defectibus non vincitur diabolus: sed per fortitudinem virturis & gratiæ.

¶ Ad quintum dicendum, quòd culpa non solum repugnat deo: quia in ipsum nõ cadit: sed etiam quia ab ipso separat: quia est peruersitas voluntatis secundum quam anima nata est deo coniungi: sed infirmitas quãmuis in deum non cadat, tamen a deo non separat: & ideo non est similis ratio.

¶ Ad sextum dicendum, quòd Christus non venerat manifestare se fm humanã naturã: sed secundũ diuinã. vnde dixit ego nõ quæro gloriã meã: sed eius qui me misit: gloriam autẽ dei magis clarificauit per assumptã infirmitatẽ: inquantũ inuentum est q̃ id quod est infirmius dei: est potentius hominibus. 1. Corint. 1.

ARTICVLVS II.

b Vtrum omnes defectus præter peccatum accipere debuit.

3. q. 14. 4. d.

AD SECVNDVM sic proceditur. videtur quòd Christus debuit omnes defectus præter peccatum assumere. Heb. 2.ditur, quòd debuit per omnia fratribus assimilari vt misericors fieret: sed misericordia respicit omnem miseriam: ergo debuit omnes nostros defectus assumere.

li. 3. de fide c. 18. post prin.

¶ 2 Præt. Sicut dicit Dam. quod est inassumptibile est incurabile: sed ipse venerat omnes nostros defectus curare: ergo debuit omnes suscipere.

Quod ignorantia talis & difficultas non sit peccatum.

¶ 3 Præt. in susceptione nostrorum defectuum, manifestatur Christi humilitas: sed ipse humilias est quãtuncũq; humiliari potuit: vt dicit † Ber. ergo ipse debuit omnes nostros defectus suscipere.

¶ 4 Præt. Omnes defectus æqualiter dedecent dei maiestatẽ: si ergo aliquos suscepit: eadem ratione omnes suscipere debuit.

li. 1. c. 9. ii. fi. li. 3. de lib. ar. c. 20. 21. & li. de bono perseu. c. 11. 12.

¶ 5 Præt. Ipse curauit naturam nostrã per gratiam & infirmitatem: quam accepit: sed ipse accepit omnem gratiam: ergo omnem defectũ suscipere debuit.

SED CONTRA. Christus qui totam humanam naturam curare venerat, debuit integram naturam habere: sed quidam defectus sunt qui integritati naturæ repugnant: sicut cecitas & defectus membrorum. ergo nõ omnes defectus debuit habere.

¶ 2 Præt. Christus debuit esse perfectus in gratia: sed quidam defectus sunt, qui perfectioni gratiæ repugnant: sicut ignorantia & difficultas ad bonum. ergo nõ omnes defectus habere debuit.

¶ 3 Præt. Contraria nata non sunt fieri in eodem: sed quædam infirmitates sunt sibi contrariæ ex contrariis causis causatæ. ergo non potuit omnes nostras infirmitates habere.

li. 3. de fide c. 20. in princip.

RESPON. Dicendũ, quòd sicut dicit † Dam. Christus habuit in se omnes naturales, & indetractibiles passiones, dicuntur autem passiones naturales quæcunque vniuersaliter humanæ naturam consequuntur: siue ex conditione naturæ: sicut indigentia cibi & potus: siue quæ pro peccato primi parentis in totam naturam deuenerunt ex principiis naturæ sibi relictæ causata: sicut fames, sitis, labor, dolor, & huiusmodi. Indetractibiles autẽ passiones sunt quæ defectus gratiæ non important: sicut importat pronitas ad malum & difficultas ad bonum & huiusmodi quę ex carentia gratię vel perfectionis contingunt. Ex hoc enim laus Christi minueretur, si perfectus in virtutibus non fuisset: secundum quas est laus & vituperium, siue detractio secundum earum opposita. Vnde duo genera defectuum non assumpsit: illa. s. quæ non vniuersaliter humanam naturam consequuntur, sicut lepra, cecitas, febris, & huiusmodi. contingũt enim ex particularibus corruptionibus in singulis personis: & hos defectus assumere non debuit, quia ad curandum naturæ morbum venit. Item illa non assumpsit, quæ ad imperfectionem gratiæ pertinent: sicut ignorantiam, difficultatem ad bonum, & huiusmodi: quia ipse venerat ad hoc vt de plenitudine suę gratię omnes acciperemus.

¶ Ad primum ergo dicendum, quòd debuit fratribus assimilari quantum ad illa, in quæ omnes fratres conueniunt: quæ ad defectum gratiæ non pertinent. non enim fuit fratribus similis nisi in natura speciei: & ideo quantum ad actus & defectus qui consequuntur totam speciem, debuit fratribus assimilari.

¶ Ad secundum dicendum: quòd sicut deus curauit omnes in hoc quòd assumpsit naturam in qua omnes conueniunt: ita curauit omnes defectus in hoc, q̃ assumpsit illos defectus, in quibus omnes conueniunt: ex quibus quasi causis primordialibus alii oriuntur. Ex passibilitate enim naturæ quã assumpsit, sequitur febris & omnia huiusmodi.

¶ Ad tertium dicendum, quòd humiliari debuit inquantum potuit decenter: non autem fuit decens, vt qui venerat alios in gratiam adducere, defectum vel imperfectionem gratiæ pateretur: neque qui naturam in aliis integrare venerat, ipse in his in quibus alii integri sunt, defectum pareretur.

¶ Ad quartum dicendum, quòd quamuis omnes defectus æqualiter sint indecentes diuinæ maiestati quantum ad suam naturam: non tamen quantum ad naturam assumptam: vt patet ex dictis.

¶ Ad

¶ Ad quintum dicendum, quòd aliqui defectus sunt, qui plenitudini gratiæ repugnant: & ideo ex hoc quòd habuit omnẽ gratiam, magis debet concludi, quòd non habuit omnes defectus, quàm quòd habuit. Vel dicendum, quòd quia alios reintegrare venerat, debuit in perfectionibus potentior esse non in defectibus, quia plus indiguisset ipse reformari, quàm reformare: & ideo habuit omnem gratiam non tamen oẽm defectum.

ARTICVLVS III.

c Vtrum huiusmodi defectus susceperit uel contraxerit.

3. q. 14. 3.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur quòd huiusmodi defectus contraxerit. Illud enim proprie contrahitur quod cum alio trahitur: sed ipse hos defectus cũ natura traxit. ergo eos contraxit.

¶ 2 Præt. Id quod ex ratione originis habetur, proprie contrahitur: sed ex ratione suæ originis Christus habuit hos defectus, quia ex ratiõe suæ originis matri similis est natus, quæ his defectibus subiacuit. ergo ipse istos defectus contraxit.

¶ 3 Præt. Illud cũ natura contrahitur qđ ex principiis naturæ causatur: sed huiusmodi defect⁹, vt fames, sitis, & huiusmodi, ex principiis naturæ causantur, quia ex actibus contrariorũ in inuicem, ex quibus homo naturaliter constat. ergo hos defectus contraxit.

¶ 4 Præt. Verbum contrahendi, secundum quòd hic loquimur, videtur traductionem importare: sed Christus habuit huiusmodi defectus per traductionem corporis ex corpore, non ex conditione animæ. ergo Christus hos defectus contraxit.

¶ 5 Præt. Sicut culpa originalis contrahitur a patre, ita istæ pœnalitates contrahuntur ex matre: sicut dictũ est in 2. lib. sed Christus ex matre passibili natus est, quãmuis non ex patre peccatore. ergo huiusmodi pœnalitates contraxit.

SED CONTRA. Quod voluntarie assumitur non contrahitur: sed Christus voluntarie assumpsit hos defectus, sicut & ipsam naturam. ergo non contraxit eos.

¶ Præt. Nos dicimur cõtrahere hos defectus, quia nobis debetur propter culpam originalem: sed in Christo culpa originalis non fuit. ergo Christus hos defectus non contraxit.

RESPONDEO. Dicendum, quòd illud proprie contrahitur quod ex necessitate alio tracto trahitur. Et quia ex hoc ipso, q̃ humanam naturam trahimus ex parentibus per vitiatam originem, sequitur de necessitate, quòd hos defectus habeamus: ideo dicimur hos defectus contrahere, Christus autem potuit humanam naturam sine his defectibus assumere, sicut cum defectus assumpsit: & ideo non fuerunt in eo ex hoc ipso, quòd humanam naturam a parentibus traxit: sed sicut voluntarie assumpsit naturam humanam, ita & hos defectus, & propter hoc dicitur assumpsisse hos defectus non contraxisse.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd hæc coniunctio con, nonsolum notat simultatem temporis in hoc quòd dicitur aliquid contrahi: sed ordinem necessariæ consecutionis vnius ad alterum.

¶ Ad secundum dicendum, quòd generatum inquantum huiusmodi assimilatẽ ei, quod generat ipsum actiue, quia agens similat sibi patiens: quòd autem aliquando natus assimilatur matri ex qua generatur materialiter, est ex defectu virtutis actiuæ, quę non potest materiam contrahere ad sui similitudinem. vnde vincunt motus materiæ, & assimilatur filius matri. Neutro istorum modorum fuit necesse, quòd Christus matri assimilaretur, tum quia mater non fuit agens in generatione: sed solum materiam ministrauit: tum quia nõ fuit aliquis defectus ex parte virtutis agẽtis, scilicet Spiritus sancti: & ideo quòd assimilatus est matri in his defectibus, hoc fuit ex sola eius voluntate. Rom. 8.

¶ Ad tertium dicendum, quòd ex principiis naturæ sibi relictæ, idest priuatę illo dono gratiæ, quod naturæ primo condita datum fuerat, ut in 2. lib. dictum est, huiusmodi defectus causantur: sed Christus poterat naturã humanam accipere cum illa perfectione, quam graris in sua cõditione natura humana acceperat: & ideo non de necessitate contraxit: sed volũtarie assumpsit. dist. 30. q. 1. act. 1. in corpore.

¶ Ad quartũ dicendum, quòd verbum contrahendi, non solum importat traductionem: sed necessariũ ordinẽ ad aliud tractum, vt dictum est. Cap. 53.

Ad quintum dicendum, quòd illud habet veritatem in illis, qui secundum legem naturæ nascuntur: Christus autem non sic ex virgine natus est: sed supra naturam: & ideo ratio non sequitur.

QVAESTIO SECVNDA.

B

Deinde quæritur de passionibus quas assumpsit ex parte animæ.

Et circa hoc quæruntur tria.

Primo. Si aĩa Christi fuerit passibilis, & cuius proprie sit passibilis.
Secundo. De passionibus animalibus, quæ consequuntur ex interiori apprehensione vt tristitia, & huiusmodi.
Tertio. De passionibus quæ sunt secundum sensum corporalem, sicut est dolor.

ARTICVLVS I.

a Vtrum omne corpus pati possit.

D PRIMVM sic proceditur. Videtur quòd omne corpus possit pati: omne enim quod mouetur patitur, quia motus in eo quod mouetur, est passio, vt dicitur in 3. phi. sed omne corpus mouetur. ergo omne corpus patitur. t. c. 19.

¶ 2 Præt. Omne quod recipit patitur, cum pati dicatur a patim, quod est recipere: sed corpora cœlestia aliquid recipiunt, scilicet illuminationem: ergo patiuntur. ergo & alia multo magis quæ sunt sub eis.

¶ 3 Præt. Omne quod est potentius, natum est agere in minus potens,

Universidad de Deusto
Biblioteca

potens: sed omni corpore est aliquid potentius & omni substantia creata: ergo omnis creaturæ est pati.

lib. 6.ca. 9.

SED CONTRA. Omne passibile est corruptibile, quia passio magis facta abiicit a substãtia, vt dicitur in Topi: sed nõ omne corpus est corruptibile, ergo non omne corpus est passibile.

c. 16.

¶ 2 Præt. Sicut dicitur in primo de generatione. oẽ agens est contrarium patienti: sed non omne corpus habet contrarium. ergo non etiam omne patitur.

ps. 87.

II.

VLTERIVS quæritur vtrum anima sit passibilis. & videtur quòd non. sicut enim formæ est agere: ita materiæ est pati, sed anima non est compósita ex materia, vt in 1. li. di. 8. dictum est. ergo non potest pati.

q. 5. ar. 2. p totum.

¶ 2 Si dicatur quòd patitur per accidens ad passionem corporis, Contra: passionis terminus est corruptio: sed anima non corrumpitur corrupto corpore. ergo etiam nõ patitur corpore patiente.

de fide c. 3.

¶ 3 Præt. Ex hoc anima mouetur per accidens localiter ad motum corporis, quia est in loco corporis per accidens: sed nullo modo habet qualitatem corpoream, neque per se, neque per accidens. ergo nullo modo alteratur, corpore per accidens alterato. sed passio proprie dicitur in motu alterationis vt dicitur in 1. de generatione. ergo anima non patitur per accidens, passio corpore.

III.

SED CONTRA. Ad motum totius, per accidens mouetur pars: sed anima est pars totius compositi, quod patitur. ergo & ipsa aliquo modo patitur.

3. q. 15. 4. ad litteram c. 16.

VLTERIVS videtur quòd anima Christi non possit pati, quia nihil est dignius quàm anima Christi: sed agens est digni⁹ patiente secundum Augustinum 12. super Gen. ergo anima Christi non fuit passibilis.

I

¶ 2 Præt. Virtus reddit animam quietam a passionum tumultibus, & quanto virtus est perfectior, tanto passiones in anima minus dominantur: sed in Christo fuit perfectissima virtus, ergo nullo modo fuit in anima eius, passio.

¶ 3 Præt. Impassibilitas est de ratione beatitudinis, vnde ponitur inter dotes corporis: sed anima Christi fuit beata. ergo nõ fuit passibilis.

De fide orth. lib. 8. c. 26. post pri.

SED CONTRA Ioan. Dam. dicit quòd anima, corpori inciso compatitur, & dolet. & hoc est quia vnitur corpori passibili: sed animæ Christi coniuncta est corpori passibili. ergo anima eius fuit passibilis. quia nihil compatitur quod non est passibile.

¶ 2 Præt. Christus assumpsit in natura nostra defectus, qui totã naturam consequuntur, qui imperfectionem gratiæ non important: sed passibilitas animæ est huiusmodi. ergo Christus passibilem animam assumpsit.

K

¶ 3 Præt. Christus venit magis curare defectus animæ in nobis, quàm defectus corporis: sed ipse suscepit naturam passibilem, vt impassibilitatem nobis acquireret. ergo debuit assumere animã passibilem, vt per hoc impassibilitatem animæ acciperem⁹.

†Dam. li. 2. de fide cap. 22. paulo post princ.

RESPONDEO. Dicendum ad primam quæstionem quòd cũ dicit Damas. † quòd passio est motus ab vno in aliud: non quilibet motus est passio, sed solum alteratio proprie loquendo, vt dicit Philosophus in primo de generatione. quia in hoc solo motu, aliquid a re abiicitur, & aliquid imprimitur, quod est de ratione passionis. Motus enim localis est secundum id, quod est extra rem, quod est locus. Motus autem augmenti est secundum hoc, quòd ex eo quod iam est scilicet nutrimẽto, producitur augmentatum in maiorem quantitatem. Ad h oc autem quòd fit alteratio, requiritur ex parte alterati, quod sit res per se subsistens. aliter enim subiectum motus esse non posset, & quod sit corpus, quia solum tale mouetur vt in 6. phi. probatur. Et vlterius q habeat naturam contrarietati subiectam, quia alteratio est mot⁹ inter contrarias qualitates. Ex parte vero terminorum alterationis requiritur, quod vna qualitate expulsa, alia introducatur,

lect. 5. t. c. 32.

sic enim de qualitate in qualitatem transitur. Sed vlterius ad rationem passionis requiritur, quòd qualitas introducta sit extranea, & qualitas abiecta sit connaturalis, quod contingit ex hoc quod passio importat quandam victoriam agentis super patiẽs, omne autem quod vincitur quasi trahitur extra terminos proprios, ad terminos alienos, & ideo alterationes quæ contingunt præter naturam alterati, magis proprie dicũtur passiones, sicut ægrotationes quàm sanationes, sicut patet per † Dam. 3. lib. & p Philosophum 5. Meta. vnde patet, quòd illorũ corporum tantũ est proprie pati, quæ possunt extra naturam suam trahi. & hæc sunt corruptibilia.

t.c.26.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod non omne moueri est pati nisi communiter & large loquãdo, sicut etiam omne moueri quoddam corrumpi est secundum † Aug. & secũdum Philosophum, 8. Phi.

¶ Ad secundum dicendum, quòd in illuminatione non abiicitur aliqua qualitas, sed inquantum recipitur, & ideo non est passio.

t.c.13.

¶ Ad tertium dicendum, quòd deus qui est superior omni substantia creata, influit rebus ad perfectionem naturæ ipsarum, & ideo secundum quod ab ipso recipiunt, non dicuntur proprie pati, neque secundum quod corporalia a quibuscunque spiritualibus recipiunt.

AD SECVNDAM quæstionem dicendum, quod ex dictis ex facili potest patere qualiter in anima possit esse passio, quia cum anima sit quid incorporeum, sibi propẽ non accidit pati nisi secundum quod corpori applicatur, applicatur autem corpori & secundum essentiam suam secundum quod est forma corporea, & secundum operationem suarum potentiarum prout est motor eius. Secundum autem quòd applicatur corpori vt forma, sic non consideratur vt quid subsistens. sed ut adueniens alteri, vnde sic non patitur per se, sed per accidens, sicut aliæ formæ mouentur motis subiectis compositis. In viribus autem animæ quantum ad operationem applicantur corpori solum vires partis sensitiuæ & nutritiuæ, sed quia operatio virium nutritiuæ partis est in mouere non in moueri: ideo secundum eas anima non patitur: sed magis agit. Relinquitur ergo quòd pati sit proprie animæ secũdum partem sensitiuam, vt dicitur in. 7. Phi. sed quia huiusmodi vires non sunt subsistentes: sed formæ organorum corporalium: ideo non dicuntur pati per se, nec anima secundum eas: sed per accidens inquantum compositum patitur vt dicitur in primo de anima. Sed quia potentiæ apprehensiuæ sensitiuæ sunt tantum in recipiendo speciem, quæ quidem non recipitur in sensu per modum rei: sed per modum intentionis, & ideo in operatione harum virium est quidem aliquo mõdo pati quantum ad hoc, quod sunt vires materiales, & quantum ad hoc quod aliquid recipitur. Et propter hoc dicitur in secundo de anima, quòd sentire est quoddam pati. Sed quia sensus non mouetur a sensibili secundum conditionem mouentis, cum forma sensibilis non recipiatur in sensu secundum esse materiale prout est in sensibili, sed secundum esse spirituale quod est proprium sensui, vnde non habet contrarietatem ad sensum, sed est perfectio eius nisi secundum quod excedit proportionẽ sensus: ideo non proprie dicitur pati, nisi secundum quod excellentia sensibilium corrumpit sensum aut debilitat. Relinquitur ergo quod passio proprie dicatur secundum vires appetitiuas sẽsitiuas, quia hæ vires & materiales sunt, & mouentur a rebus secundum proprietatem rei. quia non est appetitus intentionis: sed ipsius rei, & secundum hoc habet res conuenientiam ad animam vel contrarietatem: & ideo dicit † philosophus in 2 Ethi. quod passio est quam sequitur delectatio vel tristitia. & Remigius dicit, quòd passio est motus animæ per susceptionem boni vel mali. Sed quia accidit delectatio secundum coniunctionem

t.co. 51.

c. 5. in princ.

A nem conuenientis, & connaturalis: ideo adhuc magis proprie dicuntur passiones illæ affectiones sensitiuæ, ad quas sequitur tristitia, vel etiam quæ sunt cum vehementia siue delectationis, siue tristitiæ, vt dicit philosophus 5. Meta. quia sic trahitur anima extra modum suum naturalem: & sic loquimur hic de passionibus. Sed in viribus intellectiuæ partis, quãuis non sit proprie passio, quia immateriales sunt: tamen ibi est aliquid de ratione passionis, quia in apprehensione intellectus creati est receptio, & secundum hoc dicitur in † 3. de anima, quòd intelligere, est pati quoddam. In apperitu autem intellectiuo adhuc est plus de ratione passionis, qa voluntas mouetur a re secundũ quod est bona, vel mala, quæ sunt cõditiones rei: intellectus autẽ mouetur secundum apprehensionem veri, vel falsi, quæ nõ sunt rei per se, sed secundũ quod sunt in anima, quia bonum & malũ sunt in rebus, verũ & falsum sunt in anima: vt dicitur in † 6. Meta. vnde magis recipit anima a re secũdum affectũ, & vehementius mouetur, quàm secundum intellectum: sicut dicit Dion. 2. cap. de di. no. quòd Ieroth eus patiendo didicit diuina, idest ex affectu circa diuina in intellectum deuenit. Et quia mouetur affectus a re secundum proprietatem rei, quã res habet in se ipsa: ideo per hunc modum contingit, quòd res habeat contrarietatẽ, vel conuenientiam ad animam: sed secundum quod apprehenditur ab intellectu, omnis res habet conuenientiam, inquantũ apprehenditur vt verum. & ideo in operatione apprehensiuæ semper est delectatio in operatione autem affectiuæ est delectatio, & tristitia, & sic etiam tristitia magis adhuc proprie dicitur passio: sicut in affectu sensibili dictũ est, & similiter accipitur hic passio. De passione autem animæ, secundum quod ab igne infernali patitur, dicendum est in quarto, sic enim anima per se patitur.

Lect. 20. t. c. 26.

Ad Damasum circa med. t. c. 2.

t.c.26.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd ratio illa procedit de passione proprie dicta, & concludit, quòd anima hoc modo passionis non patitur per se, sed per accidens.

¶ Ad secundum dicendum, quòd quamuis per corruptionem corporum, anima non corrumpatur simpliciter quantum ad substantiam, corrumpitur tamen compositio, secundum quam actu est forma corporis, & ẽt vires affixæ organis, vt quidam dicunt.

¶ Ad tertium dicendum, quòd anima dicitur esse in loco per accidens, inquantum est pars compositi, iquod est in loco per se, & sic mouetur per accidens in loco: & sic etiam valitudo quæ est compositi, est animæ per accidens, inquantum est pars eius, & sic etiam per accidens patitur ad passionem corporis.

B

AD TERTIAM quæstionem dicendum, quòd anima Christi media fuit inter diuinitatem & carnẽ. Et quia beatitudo inerat illi animæ ex diuinitate, corpus autẽ eius erat passibile: ideo passibilitas inerat illi animæ ex parte illa, qua coniungebatur corpori: beatitudo autem ex parte illa, qua coniungebatur diuinitati. Coniungebatur autem corpori dupliciter, scilicet secundum essentiam, inquantũ est formã & secundum potentias, non tamen omnes, sed quasdam. vnde anima Christi, secundum essentiam, tota patiebatur ex læsi corporis passione: sed quantum ad potentias, patiebatur quidem passione imperfectionis, secundum operationes virium affixarum organis, secundum alias vero vires, quibus anima conuertebatur in deum, qualiter pateretur, dicetur infra 3. artic.

C

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd quamuis anima Christi nihil sit dignius: non tamen impedit, quin per accidens possit pati alio patiente.

¶ Ad secundum dicendum, quòd perfecta virtus omnino non tollit animales passiones, quia etiam aliquando vtitur eis, sicut fortitudo ira, vt dicit philosophus in 3. Ethic. sed facit vt nulla passio in eo surgat, quæ rationem impediat. In Christo autem amplius fuit: quia enim fuit perfecta obedientia virium inferiorum ad superiores: ideo nulla passio surgebat in eo, nisi ex ordine rationis.

Cap. 3.

Hic ponit quæ prædictis aduersari uidentur.

D

VAEDAM tamen reperiuntur in sanctorũ tractatibus, quæ præmissis aduersari uidentur. Nam super illum locum Psal. Clamabo, & non exaudies. Augustin. tradere uidetur, Christum nec uere timuisse, nec uere tristatum esse, sic dicens. Quomodo hoc dicit, qui peccatum non fecit: nec inuentus est dolus in ore eius? Sed nobis de corpore suo hoc dicit. Corporis enim sui, idest Ecclesiæ gerebat personã: sicut & alibi cum dixit: Transeat a me calix iste, pro nobis loquitur: nisi forte putetur timuisse mori. Sed nõ uere timebat dominus pati, tertia die resurrecturus: cum arderet Paulus dissolui, & esse cum Christo. Non n fortior est miles, quàm Imperator. Miles ergo coronandus gaudet mori, & dominus coronat⁹ timet mortem? Sed infirmitatem

Psal. 21.

¶ Ad tertium dicendum, quòd anima Christi habuit vtrũque statum, scilicet viatoris, & comprehensoris. vnde secundũ aliquid non fuit beata, ex illa .n. parte qua nata est anima corpori cõiungi, nõ erat beatificata, alias ex anima in corpus claritas gloriæ descendisset, sicut erit in aliis glorificatis: & iõ ex parte ista poterat pati, & habebat statum viatoris. Sed ex parte illa qua cõiungebatur verbo p fruitionem, erat glorificata, & habebat statum comprehẽsoris.

Phil. 1.

ARTICVLVS. II.

b Vtrũ Christus tristitiã habuerit.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur quòd Christus non habuerit tristitiam. Isa. 42. dicitur de deo. Non erit tristis, neque turbulentus.

3. q. 15. 6.

¶ 2 Præt. Omnis tristitia est perturbatio quædam: sed in sapiente non cadit perturbatio. ergo neque in Christo, qui fuit maxime sapiens, fuit tristitia. Secundam probat Seneca tripliciter. Primo sic, Fortius non perturbatur a debiliori: sed virtus est fortior malitia. ergo non perturbatur ab ea, nec a virtute: quia virtus non est virtuti contraria. ergo nullo modo. Secundo sic, Nullus perturbatur nisi de eo, quòd bonum suum perdit, vel diminuitur: sed sapiẽs nõ perdit bona sua, nec ei possunt auferri, quę sunt bona animæ, quia bona corporis non reputat sua. ergo non perturbatur. Tertio sic, Quia fortuna nihil eripit, nisi quod dedit: sed non dedit virtutem. ergo ipsam auferre nõ potest. & sic idem quod prius.

Cap. 3.

¶ 3 Præt. Philosophus in 3. Topi. Idem sine tristitia, quàm cum tristitia magis eligendũ est: sed Christus cũ fuerit sapientissimus, optime sciuit eligere. ergo non elegit aliquid pati cum tristitia.

SED CONTRA. Matth. 26. Tristis est anima mea vsque ad mortem.

¶ Præt. Fletus est signum tristitiæ: sed Christus fleuit. Io. 11. ergo ipse fuit tristis.

II

VLTERIVS. Videtur quòd in Christo non fuerit ira. Ira enim vitium est: sed in Christo nullum fuit vitium, sed summa mansuetudo. Matth. 11. Discite a me, quia mitis sum &c. ergo in Christo non fuit ira.

3. q. 15. 9.

¶ 2 Præt. Sicut † Grego. dicit. Ira per vitium excæcat oculum mentis, ira per zelum turbat: sed in Christo oculus mentis neq; excæcatus, neque perturbatus fuit. ergo in Christo non fuit ira.

Lib. 5. moral. cap. 33.

¶ 3 Præt. Secundum philosophum, & † Damascenum, Ira est appetitus vindictæ: sed Christus non fecit aliquid ad vindictam. ergo in Christo non fuit ira.

2. Rethor. cap. 3.

SED CONTRA. In Christo fuit ira per zelum, vt patet Io. 2. ergo in eo fuit ira.

¶ Præt. Nulla virtus defuit Christo, nec aliqua virtutis perfectio: sed de perfectione aliquarum virtutum est ira, sicut fortitudinis, vt dicitur in 3. Ethi. ergo in Christo fuit ira.

Cap. 10.

III

VLTERIVS. Videtur quòd in Christo non fuerit timor. Timor enim maxime opponitur fortitudini: sed in Christo fuit perfectissima fortitudo. ergo in ipso non fuit aliquis timor.

3. q. 15. 7.

¶ 2 Præt. † Aug. dicit in lib. 83. quæstionum, quòd signum perfectionis, est absque timore esse: sed Christus fuit perfectissimus. ergo in eo non fuit passio timoris.

q. 36.

¶ 3 Præt.

Universidad de Deusto
Biblioteca

¶ 3 Præt. Si dicatur quòd timor inerat ei secundum sensualitatem. Contra. timor est de futuro malo: sed sensualitas in Christo non poterat futurum comprehendere. ergo in Christo non poterat esse timor: sed tantum dolor de præsenti.

Sup Matt. c.26.

SED CONTRA. Mar.14. Cœpit Iesus pauere & tedere. ergo.

¶ Præt. Eiusdem est dolor & timor: sed in Christo fuit verus dolor. ergo & verus timor.

RESPONDEO. Dicendum ad primam quæstionem, quòd hic queritur de tristitia secũdum quòd est passio animalis in parte sensitiua: & ideo dicendũ, quòd quia Christus voluntarie assumpsit naturam nostram, vt per eã nos redimeret: ideo talẽ assumpsit, qualẽ oportuit esse ad finem redẽptionis nostræ. vnde quãuis in aliis beatis per quandam redundantiã ex glorificatione superiorũ virium glorificentur etiam inferiores, & ex gloria animæ descendat gloria corporis; tamẽ in Christo non fuit sic, quia gloria eius quæ inerat ei secundum fruitionem dei, non impediebat passibilitatẽ animæ eius, secundũ quòd erat pars humanæ naturæ, & similiter lætitia quæ inerat in superiori parte per fruitionem, non redundabat in inferiores: & ideo cum accidebat aliquid contrarium delectationi inferiorum partium, erat de eo tristitia. Sed tamen aliter in ipso, & in nobis: quia in nobis inferiores vires non sunt perfectæ subiectæ rationi: & ideo quandoque præter ordinem rationis insurgunt in nobis passiones tristitiæ, quas quidem virtus refrenat in virtuosis: sed in aliis etiam rationi prænalent: sed in Christo nunquam surgebat motus tristitiæ nisi secundum dictamen superioris rationis, quando scilicet dictabat ratio, quòd sensualitas tristaretur secundum conuenientiam naturæ suæ. & ideo non fuit in eo tristitia ratione pertuertens, nec fuit necessaria: sed voluntaria quodammodo.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd per illam authoritatem Isaiæ, excluditur a Christo tristitia, rationem impediens.

¶ Ad secundum dicendum, quòd perturbari dicitur ex toto turbari, & hoc est, quando turbatio inferioris partis ad superiorem peruenit, vt eius ordo turbetur, & hoc non est in aliquo sapiente, nec in Christo fuit: & sic concludunt rationes Senecæ.

Cap.14.

¶ Ad tertium dicendum, quòd omnis tristitia, vt dicitur in 7. Ethi. inquantum in se est, fugienda est, inquantum huiusmodi: potest tamen elipi tristitia, inquantum ad aliquod bonum ordinat: sicut tristitia pœnitentis ad salutem, & ita etiam Christus elegit tristitiam, inquantum utilis erat ad redemptionem humani generis.

AD SECVNDAM quæstionem dicendũ, quòd ira tripliciter dicitur: quandoque enim ira ponitur pro habitu, vel actu vitii, quod opponitur mansuetudini, quod in 4. Eth. † irascibilitas dicitur, quod contingit ex hoc quòd virtus, vt in † 2. dicitur, quãdoque magis opponitur vni extremorum: sicut mansuetudo superfluitati iræ, magis quàm diminutioni: & ideo oppositum vitium nominatur ira, & sic ira non fuit in Christo. Alio modo dicitur ira voluntas vindicandi aliquod malefactũ, & sic ira non est passio, proprie loquendo, nec est in irascibili: sed in voluntate, & sic ira est in deo, & beatis, & in Christo fuit. Tertio modo dicitur ira proprie quædam passio vis irascibilis, quæ contingit ex hoc, quòd vis irascibilis tendit ad destructionem alicuius, quod apprehenditur contrario volito, vel desiderato. Et siquidem sit ex ordine rationis insurgens, vel ordinata ratione, sic dicitur ira per zelum, & sic fuit in Christo: si autem sit inordinata, sic erit ira per vitium, quæ in Christo nullo modo fuit.

Lib.4. cap. 14.

Cap.8.

nostram representans pro suis infirmis qui timent mori hoc dixit. Vox illorum erat. Hiero. † etiã ait. Erubescant qui putant saluatorem timuisse mortem, & passionis pauore dixisse, Trãseat a me calix ille.

b Determinatio authoritatum.

NE autem in sacris literis aliqua aduersa diuersitas esse putetur, harum authoritatum uerba in hunc modũ accipienda dicimus, ut non ueritatem timoris, & tristitiæ, uel passionem: sed timoris & tristitiæ necessitatem, & passionem a Christo remouisse intelligantur. Habuit enim Christus uerum timorem, & tristitiam in natura hominis, & non sicut nos, qui mẽbra eius sumus. Nos autẽ causa peccati nostri his defectibus necessario subiacemus, & in nobis sunt isti defectus secundum propassionem & passionem: sed in Christo non nisi secundum propassionẽ. Sicut. n. in peccatis gradus quidã notantur passio; & proprie passio, ita & in his affectibus pœnalibus. Afficitur enim quis interdum timore & tristitia, ita ut mentis intellectus moueatur non inde a rectitudine, uel dei contemplatione, & tunc propassio est. Aliquãdo uero mouetur & turbatur, & tunc passio est. Christus uero nõ ita fuit turbatus in anima timore, uel tristitia, ut a rectitudine, uel dei contemplatione aliquatenus declinaret. Secundum quem modum intelligitur, cũ dicitur: non timuisse uel tristis fuisse. vnde † Hieronymus super Matthæum. ubi legitur, cœpit contristari, & mestus esse. ut ueritatẽ, inquit, probaret hominis assumpti, uere contristatus est. Sed non passio eius dominatur animo. uerum propassio est: vnde ait. Cœpit contristari. Aliud est enim contristari, aliud incipere contristari. Quod est, aliter contristatur quis per propassionẽ, aliter per passionem. Ideoq; secundum hanc distinctionẽ, aliquando dicitur Christus non uere timuisse, aliquando uere timuisse, quia uerum timorem habuit & tristitiam, sed non secundũ passionẽ neque ex necessitate conditionis. unde Aug. † ex his causis volens assumi dictorum intelligentiã, dicit, Christum non uere timuisse uel tristatum esse, & incontinenti ueram tristitiam habuisse. His uerbis infirmos in se præfigurans dominus ait. Pater si fieri potest, transfer a me calicem istum. Non enim uere timebat dominus pati, tertia die resurrecturus, cum arderet Paulus dissolui, & esse cum Christo. Iste gaudet coronandus, & tristis est dominus coronaturus. Ecce hic uidetur Aug. tristitiam & timorem a Christo remouere. Continuo autẽ subiũxit: Sed tristitiam sic assumpsit quomodo carnem. Fuit enim tristis ut euangelium dicit. Si enim nõ tristis fuit, cum euangelium dicat, tristis, est anima mea usque ad mortem &c. ergo & quando dicit, dormiuit Iesus, non dormitit. uel quãdo dicit manducasse, non manducauit. Et ita nihil sanum relinquetur, ut dicatur etiam quia corpus eius non erat uerum. Quicquid ergo de illo scriptum est, uerum est, & factũ est. ergo & tristis fuit. Sed uoluntate tristitiam suscepit ueram, quomodo uoluntate carnem ueram. ecce aperte nosci eundem sibi in his uerbis contradicere, nisi uarias dictorũ discerneret causas, ex intelligentia uerborum assumenda est. Si enim discernatur intelligentiæ causa præ dictorum uerborum, nihil occurrit contradictionis.

Lib.3. dist. de cap. 26. in fine.

Cap.26.

c Vtrum in Christo fuerit uerus dolor in sensu.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur quòd in Christo non fuerit verus dolor in sensu. quantumcunque enim est vis resistens læsiuo tantum, dolor diminuitur ex læsione proueniens: sed in Christo fuit infinita vis ad resistendum læsiuo, scilicet virtus diuinitatis. ergo in eo dolor esse non poterat. 3.q.15.5.

¶ 2 Præt. Dolor non est de re voluntaria: sed Christus voluntarie passionem sustinuit. ergo in eo dolor passionis non fuit.

¶ 3 Præt. Christus magis perfecte videbat deum, quàm Paulus: sed Paulus in raptu propter visionem dei non sentiebat ea quæ in corpore gerebantur. ergo nec Christus dolorem habebat ex corporis læsione.

SED CONTRA. Isa.53. Vere dolores nostros ipse tulit.

¶ Præt.

ARTICVLVS. III.

AD PRIMVM ergo dicendum, q̃ ratio illa procedit de ira secundum primum modum dicendi: sic enim opponitur mansuetudini: secundum autem quòd est passio non opponitur: sed est materia eius circa quam, quia etiam mitis irascitur q̃n oportet.

¶ Ad secundum dicendum, quòd sicut in Christo delectatio superioris partis non tollebat tristitiã sensitiuæ partis, ita etiã & ira sensitiuæ partis nõ impediebat in aliquo vsum rationis, quia quando diuinitas permittebat vnicuique partium humanitatis Christi agere quæ sunt ei p̃pria, vt dicit † Dam, vna pars aliam non impediebat: sicut in nobis accidit, q̃ vna pars impedit aliam.

Cap.9

¶ Ad tertium dicendum, quòd ira inordinata cõsistit in vindicta: sed ira ordinata vindictam ad iustitiam ordinat, vt. s. vindictam non quærat, sed iustitiam, & tantũ puniat, quantũ iustitiæ ordo permittit.

AD TERTIAM quæstionem dicendum, q̃ timor etiam multipliciter dicit. Vno modo nominat habitum, vel donũ, vel vitii, quod opponitur fortitudini, & dicitur timiditas in 3. Ethic. & sic habitus doni fuit in Christo: non autem habitus vitii. Alio modo sumitur pro actu, vel vitii, vel doni, & sic similiter dicẽdũ vt prius. Alio modo dicitur quædam passio in irascibili quæ consurgit ex hoc, quòd appetitus sensitiuus refugit aliquod nociuum apprehensum, & sic loquimur hic de timore. vnde dicẽdum, quòd hoc modo fuit timor in Christo per eundem modum, sicut & de tristitia, & ira dictum est, inquantum, scilicet ex dictamine rationis, & deitatis adiunctæ, appetitus sensibilis refugiebat ea, quæ sunt sibi contraria.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd ratio illa procedit de timore secundum quod est vitium, quia passio timoris est materia circa quam est fortitudo.

¶ Ad secundum dicendum, quòd omnis timor ex aliqua imperfectione est, quia ex imperfectione est, quòd aliquid ab aliquo læditur. Christus autem quamuis fuerit secundum animã perfectissimus: tamen lædi poterat ex parte corporis: & ideo ex parte ista patiebatur imperfectionem, & timere poterat.

¶ Ad tertium dicendum, q̃ in homine appetitus sensibilis mouetur ex imaginationis siue æstimationis apprehensione immediate: sed mediate etiam ex apprehensione rationis, inquantum eius conceptio in imaginatione imprimitur: & ideo quãdo ratio in Christo præuidebat læsionem corporis, fiebat species læsiui in imaginatione, & appetitus sensibilis ad timorem mouebatur.

A ¶ Præt. Ad veritatem doloris non requiritur nisi læsio & sensus læsionis: sed corp̃ Christi læsum fuit, & sensum læsionis habuit. ergo fuit in eo verus dolor.

II

VLTERIVS videtur, q̃ dolor vsque ad superiorem rationem non peruenerit. iudicare enim de dolore non est pati dolorem: sed in sanctis est tantum iudicium de doloribus secundum rationem, vt patet per † Dionysium in epistola ad Ioannẽ Euangelistam: cum ergo Christus in sanctitate perfectus fuerit, ipse secundum superiorem partem rationis dolorem nõ habuit.

pſal.93. poſt med.

3.q.46.8.

Matth.26. 3.de anima t.co.6.

¶ 2 Præt. Secundũ philosophum intellectus nullius partis corporis est actus: sed dolor passionis non est in anima nisi ex coniunctione ad corpus. ergo in parte intellectiua nõ fuit dolor passionis.

Marc.14.

¶ 3 Præt. Secundũ philosophum, delectationi quæ est secundum intellectũ, non est aliquid contrariũ: sed dolor est contrarius delectationi. ergo non est in parte intellectiua

pri. Top. cap.12.

¶ 4 Præt. Tunc anima perturbatur, quã do vsque ad rationem peruenit passio: sed in Christo nulla fuit perturbatio. ergo dolor non peruenit vsque ad rationem.

¶ 5 Præt. Impossibile est eidem secundum idem contraria inesse: sed dolor est delectationi contrarius. ergo impossibile est quòd secundum superiorem partẽ qua gaudebat de dei visione, doleret.

SED CONTRA. Maior est colligatio potentiarum animæ adinuicem quàm membrorum: sed vno membro patiente alia compatiuntur. 1. Corinth. 12 ergo vna potentia animæ patiente, multo fortius aliæ compatiuntur.

¶ Præt. Maior est affinitas potentiarum animæ ad essentiam quàm animæ ad corpus: sed anima secundum essentiam suam cõpatitur patienti corpori. ergo & omnes patientiæ patiuntur simul cum essentia.

¶ Præt. In psal.87. Repleta est malis aĩa mea. dicit gl. exponẽs de Christo. i. doloribus. ergo secundum omnes partes animæ dolor inerat.

III

VLTERIVS videtur, quòd dolor Christi nõ fuerit maior omnibus doloribus, quia quanto pœna est acerbior & diuturnior, tãto pœna ex dolore resultans est maior: sed aliqui sancti diuturniorem & acerbiorem pœnam perpessi sunt, ficut patet de Laurẽtio & Vincentio. ergo Christi dolor non fuit maximus.

3.q.46.6.

In off. eius

¶ 2 Præt. In aliis sanctis, dolor mitigabatur ex contemplatione diuina & amore: sicut de Stephano cantatur. Lapides torrentis illi dulces fuerunt, sed in Christo fuit maxima charitas, & perfecta dei cõtemplatio. ergo dolor eius maxime mitigabatur, & ita fuit minimus.

¶ 3 Præt. Innocentia patientis minuit dolorem pœnæ. vnde pueri qui sunt in limbo, non affliguntur de carentia visionis diuinæ, quia eis redditur nõ pro culpa, quã ipsi commiserunt: sed Christus sine culpa passus est: ergo videtur quòd dolor suus fuit mitissimus.

¶ 4 Præt. Quanto maior est recompensatio de bono amisso, tanto leuius damnum amissionis portatur: sed Christus habebat recompensationem maximam de amissione corporalis vitæ per passionem. s. salutem humani generis. ergo dolor ille fuit minimus.

¶ 5 Præt. Quanto est præciosius quod ammittitur, tanto est maior dolor de amissione: sed deus quem homo per peccatum amittit est dignior quàm vita corporalis Christi. ergo dolor qui est de amissione dei, est maior quàm dolor Christi de amissione vitæ corporalis.

¶ 6 Præt. Quanto aliquid est magis dispositum ad patiendum tanto minus dolet de passione: sed Christi corpus magis fuit dispositum ad patiendum quàm corpus Adæ. ergo Adam magis doluisset dato quòd læsus fuisset.

¶ 7 Præt. Quanto natura est perceptibilior, tanto est maior dolor, sed natura animæ perceptibilior est quàm natura cuiuslibet corporis: ergo dolor animæ de passione inferni quam in seipsa patitur ab igne, est maior quàm dolor Christi.

B SED CONTRA. Treñ. 1. dicitur in persona Christi. O vos oẽs qui transitis &c. quasi diceret, non. ergo dolor fuus fuit maximus omniũ dolorum.

¶ Præt. Christus fuit optime complexionatus, quod patet ex hoc, quia habuit nobilissimã animam, cui respondet æqualitas cõplexionis in corpore, sed quanto homo habet meliorem cõplexionem in corpore: tanto magis sentit læsiones corporis, quia habet meliorem tactum: cum igitur dolor sit sensus læsionis, videtur quòd in Christo fuerit maximus dolor.

¶ Præt. Virtuosi hominis est, suam vitam diligere, vnde & peccatores seipsos odiunt intantum q̃ seipsos interficiunt, vt probat philosophus in. 9. Ethi. sed Christus fuit virtuosissimus. ergo maxime suam vitam dilexit. ergo dolor de amissione vitæ suæ fuit maximus.

t.co. 67. & 68.

cap. 5.

RESPONDEO. Dicendum ad primam quæstionẽ, q̃ sicut delectatio sensibilis causatur ex coniunctione cõueniẽtis fm sensumita dolor sensibilis causat ex cõiũctione eius, quod non est conueniens sensui, sed inter omnes alios sensus solus tactus est discretiuus eorum, ex quibus consistit temperamentum corporis. vnde quod est conueniens secundum tactum, est conueniens ipsi temperamento corporis, & propter hoc, completa delectatio sensibilis est in sola perceptione tactus. Et similiter illud quod est inconueniens tactui est contrarium temperamẽto corporis, & ideo dicit philosophus in. 3. de anima quòd corrumpentia tactum corrumpũt animal: nõ autem corrumpentia auditum nisi simul cõtingat ex accidenti & tactum corrumpi, & ideo in solo tactu est dolor, qui accidit ex læsione temperamẽti ipsius corporis. Vnde cum in corpore Christi fuerit vera læsio, quia fuit diuisio continui per clauos, & fuerit ibi verus tactus, de necessitate oportet dicere quòd fuerit ibi verus dolor. Qualiter autem exponenda sint verba † Hilarii in fine dicetur.

C

AD PRIMVM ergo dicẽdum, quòd quamuis in corpore Christi esset vis deitatis infinita ad resistendum potestatem habens, non tamen resistebat, sed dimittebat carnem pati quicquid p̃ opriũ, vt dicit Dam. & ideo fuit ibi læsio, & per consequens dolor.

131..d max ca.20.in fi. ne.

¶ Ad secundum dicendum, q̃ voluntas rationis non excludit dolorem sensus, sicut aliquis vult secundum rationem comburi vt sanetur, sed tamen in combustione dolorem sensibilem experitur, ita & fuit in Christo.

D

¶ Ad tertium dicendum, q̃ non potest esse tanta vis contemplationis, q̃ dolorem sensibilem ex læsione corporis tollat, si corpus lædatur, nisi per eam abstrahantur vires inferiores omnino a suis actibus per modum quo vna potẽtia intẽse operãs, abstrahit aliã a suo actu, & hoc modo accidit in raptu Pauli, sed in Christo vna vis non tollebat aliam a suo actu, nisi secundum q̃ ratio & deitas coniuncta ordinabat, & ideo perfectio cõtemplationis dolorem sensibilem non tollebat.

E

AD SECVNDAM quæstionem dicendum, q̃ in dolore & tristitia duo inueniuntur. s. contrarietas contristantis & dolorem inferentis ad contristatum & dolentem, & peręptio eius. Et quantum ad hæc duo tripliciter differunt. Primo quantum ad contrarietatem, quæ quidem in dolore attenditur quãtum ad ipsum naturam dolentis, quæ per læsiuum corrumpitur, sed in tristitia quantum ad repugnãtiam appetitus ad aliquid quod quis odit. Secundo quãtum ad perceptionem, quæ quidem in dolore sen-

F

per

Universidad de Deusto
Biblioteca

In corpore istius art.

per est secundum sensum tactus, vt dictum est: in tristitia autem secundum apprehensionem interiorem. Tertio quantum ad ordinem istorum duorum, quia dolor incipit in læsione, & terminatur in perceptione sensus, ibi enim completur ratio doloris: sed ratio tristitiæ incipit in apprehensione, & terminatur in affectione. vnde dolor est in sensu sicut in subiecto: sed tristitia, in appetitu.

Ex quo patet, quòd tristitia est passio animalis: sed dolor est magis passio corporalis, quandoque tamen tristitia, large loquendo, dolor dicitur. vnde etiã † Aug. distinguit dolorem animæ secũdum se, qui proprie dicitur tristitia: & dolorem animæ p corpus, qui proprie dicitur dolor. Loquendo igit de dolore proprie dicto, sic quantum ad læsionem quæ est materiale in ipso, se extendit in Christo ad omnes potentias animæ, secundum quod in essentia animæ radicantur, ad quam etiam læsio corporis peruenit, secũdum quod est ei° forma. Sed quantũ ad perceptionem læsionis, quæ est formale in dolore, sic consistit in solo tactu, cuius est solius percipere læsiuum, inquantum lædit, scilicet inquãtum corporaliter coniungitur. Loquendo autem de dolore secũdum quod large etiam tristitia dolor dicitur, sicut ex dictis patet, tristitia non potest esse in ratione sicut in subiecto: sed solum sicut in ostendente id, quod est voluntati repugnans, nisi ratio accipiatur prout comprehendit vim apprehensiuam & affectiuam, in qua est tristitia sicut in subiecto, quamuis non tristitia quæ est passio, quæ solum est in sensitiua parte, vt prius dictum est. Nulla autem virtus apprehensiua ostendit, nisi suum obiectum: obiectum autem superioris rationis sunt bona æterna, ex quibus nihil erat contrarium voluntati Christi. vnde in ratione superiori, secundum quod ad obiectum suum cõparatur, non poterat esse tristitia in Christo: poterat autem esse quantũ ad rationem inferiorem, cuius obiectum sunt res temporales, in quibus aliquid contrarium voluntati eius aliquo modo accidere poterat, vt infra dist. 17. patebit. sic ipsa læsio erat contra alĩ quam voluntatem Christi, qua naturaliter mortem refutabat, & similiter etiam mala humani generis ei displicebant. vnde in ratione inferiori poterat esse tristitia, etiam secũdum quã ad obiecta sua comparatur. Et quia vnaquæque potentia ad naturam pertinet, secundum quod in essentia animæ radicatur, quæ est essentialis pars naturæ totius, rationem autem potentiæ habet operationem ad obiecta: ideo dicitur a quibusdam, quòd passio doloris peruenit usque ad rationem superiorem inquantum est natura, secundum quod læsio corporis ad essentiam animæ peruenit: & vlterius ad omnes potentias, secundum quod in essentia animæ radicantur. non autem peruenit ad eam inquantum est ratio, quia secundum quod ad obiectum suum comparatur, nullum detrimentum ex passione corporis sentiebat, cum in contemplatione diuinorum non impediretur. Et hoc etiam quidam aliis verbis dicunt, scilicet quòd patiebatur, vt est natura corporis, non autem vt est principium humanorum actuum, & sic etiam dicunt, quòd inferior ratio compatiebatur & vt est natura, & ut est ratio. Quamuis etiam aliter possit intelligi distinctio, qua distinguitur ratio, vt natura, & vt ratio quia ratio vt natura, dicitur secundum quod iudicat de eo, quod est secundum se bonum vel malum, naturæ conueniens vel noxium. Ratio autem ut ratio, secundum quod iudicat de eo quod est bonũ, vel malum in ordine ad alterum. Contingit enim quandoque aliquid in se consideratum, esse naturæ noxium, quod tamen in ordine ad finem aliquem eligendum est, sicut vsionem quæ est propter sanitatem. Et sic etiam mors Christi erat quidem in se malã, inquantum erat nocumẽtum naturæ, in ordine autem ad finem redemptionis humani generis, erat optima. Et sic etiam ratio inferior vt ratio, non tristabatur de morte: sed solum vt natura. & sic dicta distinctio erit de ratione, secundum quod comparatur ad obiectum.

sup psa.44

hic paulo supra.

paulo sup. in hoc cor.

q. 1.ar.2.q. 2. c.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod intentio Dio. fuit dicere, quòd sancti nullo modo quantum ad rationem, mouentur a rectitudine rationis, quod omniũ virtuosorum est: & etiam a tranquillitate mentis, quod perfectorum est. & ideo dicit eos quãtum ad rationem, non pati, non quin experientia doloris aliquo modo usque ad rationem perueniat, & hanc experientiam, iudicium de passionibus nominat.

¶ Ad secundum dicendum, quòd intellectus dupliciter potest considerari, vel vt est potentia quædam: & sic potentia determinat ad actũ, cum operatio intellectus non exerceatur mediante aliquo organo corporali, dicitur quòd intellectus non est actus alicuius partis corporis: vel potest considerari inquantum hęc potentia radicatur in essentia animæ. & sic cum anima secundum suam essentiam, sit forma corporis, & intellectus, & omnes aliæ vires sunt actus corporis, & per accidẽs ad passionem corporis patiuntur dupliciter, tum ex ordine rationis ad essentiam: tum ex ordine intellectus ad alias potentias, quæ operantur per organum corporale, ex quarum impedimento accidit impedimentum in operatione intellectus, sicut in freneticis patet.

¶ Ad tertium dicendum, quòd delectatio intellectus dicitur dupliciter. Vno modo ita, quòd erit intellectus quantum ad subiectum, & quantum ad obiectum: & hæc est illa delectatio, qua intellectus delectatur in hoc quod intelligit. & quia vtrumque cõtrariorum intelligitur secundum quod est intelligibile, & perfectio intellectus, nec aliquam læsionem intellectui afferre potest, sicut in sensu accidit: ideo tali delectationi non est tristitia contraria. Alio modo delectatio intellectus dicitur quantum ad subiectum, sed non quantum ad obiectum: quia non delectatur per hoc quod intelligit, sed de aliquo delectabili apprehenso, quando scilicet intellectiua pars delectatur de aliquo, quod in ipsis rebus accidit consonum voluntati: & sic hæc delectatio non est de vno contrariorum secundum quod est in anima, secundum quod non habet contrarium, quia intentiones contrariorum in anima non sunt contrariæ, cum sint simul: sed secũdum quod est in re, secundum quod habet conerarietatem. vnde & tali delectationi rationis potest esse tristitia cõtraria in parte intellectiua existens, sicut est in dæmonibus, & animabus dãnatorum.

¶ Ad quartum dicendum, quòd homo dicitur perturbari, quãdo peruenit passio usque ad rationẽ, immutans ipsam a sui æquabilitate, non autem quãdo peruenit experientia doloris, vel passionis, ad rationem.

¶ Ad quintum dicendum, quòd fruitio deitatis, & gaudium cõsequẽs, erat in superiori parte rationis in ordine ad suum obiectum: dolor autem non perueniebat ad superiorem rationem, vt dictum est, nisi secundum quod fundatur in essentia animæ: sed in ratione inferiori, & in sensualitate, & in sensu erat tristitia, & dolor, etiam secundum comparationem ad obiecta, inquantum secundum has potentias dolebat de pœna corporis, & aliis huiusmodi, qui tamen dolor erat quodammodo materia gaudii fruitionis, inquantum gaudium illud se extẽdebat ad omnia illa, quæ apprehenduntur vt deo placita. & sic patet quòd dolor, qui erat in anima Christi, nullo modo gaudium fruitionis impediebat neque per modum contrarietatis, neque per modũ redundantiæ. Tristitia enim contrarium gaudium impedit, sicut quodlibet contrarium impedit a suo contrario: tristitia autem quæ erat in anima Christi, nullo modo gaudio fruitionis contraria erat, quod patet ex tribus. Primo, quia non inerat eidem secundum idem: sed vel in diuersis potentiis erant, vel in eadem secundum diuersam operationem. Secũdo, quia nõ erant de eodem. Tertio, quia vnum erat materia alterius: sicut accidit in pœnitente qui dolet, & de dolore gaudet. Sed vlteriusomnis tristitia secundũ philosophum in 7. Ethi. impedit omnẽ delectationẽ p quandam redundantiam secundum quod nocumentum vnius potentiæ, redundat in aliam: talis autem redundãtia, vt dictum est, non fuit in Christo, nisi quamdo ipse volebat. vnde gaudium, quod erat in superiori ratione per comparationem ad obiectum non redundabat in vires inferiores, vt ab eis dolor & tristitia tollerentur, neq; vlterius in corpus, vt a læsione immune esset, nec per cõsequens in animam, nec in potentias secundum quod in essentia animæ radicantur, prout læsio corporis ad essentiam animæ, & ad potentias in ea radicatas pertingit.

Hyl. vbi supra.

superius q. 2.ar.2.c.

AD TERTIAM quæstionem dicendum, quòd magnitudo doloris sensibilis Christi potest considerari ex tribus. Primo, ex ipsa natura passionis, & sic habuit magnam acerbitatem, tum ex complexione patiẽtis quæ erat tẽperatissima, vnde habebat optimum tactum, & per consequens erat in eo vehemens sensus læsionis: bonitas enim tactus arguitur etiam bonitati complexionis & bonitati mentis, vt dicitur in 2. de anima, tũ ex genere pœnæ, quia in locis maxime sensibilibus fuit læsus, scilicet in manibus, & pedibus, tum etiam ex multitudine passionũ, quia per totum corpus læsionem sustinuit. Secundo, ex puritate doloris, quia in aliis patientibus mitigatur dolor sensibilis ex influxu superiorum virium in inferiores, vel propter contemplationẽ quæ abstrahit inferiores vires aliqualiter a suis actibus, vel etiam propter complacentiam voluntatis ex amore eius, propter quod patitur. In Christo autem non fuit talis habitudo potentiarum ad inuicem, vt dictum est, immo vnicuiq; permittebatur agere quæ propria sibi erant, vt dicit Dama. † & ideo dolor suus fuit absq; omni admistione alicuius mitigantis. Tertio ex volũtate patientis: quia enim voluntarie patiebatur, vt satisfaceret pro peccato totius humani generis: ideo dolorem excedentem omnes alios dolores assumpsit. Similiter etiam dolor animalis, qui tristitia dicitur, qui erat in appetitu sensitiuo, vel in ratione vt natura, ex his duobus vltimis habebat magnitudinem, & tertio ex turpitudine mortis, & ex dilectione vitæ corporalis, quæ optima erat, & ex magnitudine eorum qui eum lædebãt, & ex defectibus humani generis, quibus ex maxima charitate compatiebatur.

t.co. 94.

art.2.

Lib.& cap. vt supra.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd potest inueniri passio alicuius sancti quę fuit magis dolorosa, quantum ad aliquid, vel quantum ad diuturnitatem, vel aliquid huiusmodi: sed non simpliciter omnibus pensatis.

Ad secundum dicendum, quòd in Christo non refundebatur gaudium contemplationis in sensum: sicut in aliis accidit, vt dictum est.

art.2.c.

¶ Ad tertium dicendum, quòd innocentia patientis minuit quidem dolorem secundum numerum, quia non dolet de tot: sicut peccator qui dolet de pœna, & de læsa conscientia: sed addit dolorem, quantũ ad intensionem pœnæ per se loquendo, & inquantum apprehendit eam, vt magis indebitam. Sed pueri non afflinguntur de carentia diuinæ visionis, quia nõ est carentia alicuius eis proportionati, vt in 2. lib. dictum est, cum gratiam non habeant, nec ex eis fuit, quòd non habuerunt.

d.33.q.2.ar tic. 2.

In corpore istius qu

¶ Ad quartum dicendum, quòd recompensatio facit gaudium in ratione, vt ratio considerata quæ apprehendit hoc malum in ordine ad aliud bonum, & inquantum gaudium eius refunditur in alias vires, secundum hoc mitigatur dolor aliarum virtũ, in Christo autem hoc non fuit: & ideo non sequitur.

¶ Ad quintũ dicendum, quod sicut gaudium comprehensoris supat omne gaudium viatoris, ita dolor, vel tristitia damnati superat omnem dolorem viatoris: vnde cum Christus nõ assumpserit nisi dolorem viatoris, dolor damnati, siue quem habet, quantum ad pœnam damni, siue quem habet quantũ ad pœnam sensus est maior, quàm fuerit dolor Christi, quia ille dolor facit damnatum miserum, quod absit, vt de Christo dicatur: sed dolor quem habet aliquis viator de peccato nõ est tantus, quantus est dolor Christi: tũ quia mitigat ex spe veniæ: tum quia non est tanta perceptibilitas dolentis, quam uis sit maius bonum amissum.

¶ Ad sextum dicendum, quòd quantuis in Christo fuerit maior dispositio ad patiendum, quàm in Adam fuisset: tamen in eo etiam fuit maior sensus læsionis, quàm in Adam fuisset: & ideo maior dolor.

¶ Ad septimum dicendum sicut ad quintum.

EXPOSITIO TEXTVS.

NON *sentit corpus: sed anima.* Contra: sentire est coniuncti secundum philosophum. ergo neque corporis neque animæ, sed omnis. Dicendum quòd eorum que sunt coniuncti, quædam insunt toti ratione animæ, vt sentire, & huiusmodi, & hæc attribuuntur animæ eo modo loquendi, quo dicitur calor calefacere, quia est principium calefaciendi: quædam autem insunt toti ratione corporis, vt dormire & huiusmodi, & hæc attribuuntur corpori, & non animæ. *Quædam autem non per corpus.* Contra. In 1. de anima dicitur, destructo corpore, anima non reminiscitur, neque amat, & est similis ratio de illis quæ hic inducuntur. Dicendum quòd amor, timor, & huiusmodi, omnia æquinoce sumuntur: quandoque.n. nominant passionem proprie dictam, & sic sunt in parte sensitiua: & ideo non possunt esse sine corpore: quandoque autem sumuntur pro actu voluntatis aliquid eligentis, vel repudiantis, & sic possunt esse sine corpore: sicut & voluntas. *Suscepit nostram uetustatem.* Contra. simile non consumit suum simile. ergo vetustas vetustatem consumere non potuit. Dicendum, quòd duplex vetustas est, scilicet culpæ, & pœnæ, quæ ad veterem hominem pertinent. vetustas ergo pœnæ non opponitur nouitati gratiæ: immo materialiter se habet ad ipsam, inquantum inerituum consistit in pœna decenter tolerata, & ita vetustas pœnæ cum nouitate gratiæ, opponitur vetustati culpæ, & delet eam, & per consequens vetustatem pœnæ, quæ ex vetustate culpæ causatur, consumet in statu gloriæ, propter hoc simplex vetustas potuit delere duplam, quæ dupla vetustas non potuisset, quia non habuisset nouitatem adiunctam. *Non enim assumpsit ignorantiam.* Contra. Dam. † naturam ignorantem, & seruilem accepit.

¶ 2 Præt. Leo Papa in Ser. Epipha. Adoraverunt infantem, in nullo ab aliis pueris segregatum. ergo ignorantem sicut alii.

¶ Dicendum ad primum, quòd ipsemet † Dama. seipsum exponit: dicit enim naturam assumptam ignorantem, si secundum intellectum separetur assumptũ ab assumente, idest si consideretur illa natura assumpta quasi non fuisset assumpta, & tunc ignorãs fuisset sicut est in aliis hominibus.

Lib. 1. de anima. t. 13 & 64.

t.co. 66.

Lib. 3. de fide. cap. 21. in princip. Serm. 4.

Lib. & cap. vbi supra.

Ad se-

Universidad de Deusto
Biblioteca

¶ Ad secundum dicendum, quòd intelligitur quantum ad corporalia, vel secundum apparentiam. *Nunquid in eo esses defectus*, scilicet culpæ: aliàs authoritas non probaret intentionem magistri. *Quos enim defectus habuit*. Et videtur quòd prima causa non valeat, quia vera humanitas potuit esse sine his defectibus, sicut fuit in primo statu, & erit in vltimo.

¶ 2 Item videtur, ꝙ nec secũda, qa opus redẽptionis ad quod venerat, per mortem impleuit. ergo non oportebat quòd famem, sitim, & alia huiusmodi assumeret.

¶ Itẽ videtur quòd nec tertia, quia magis videtur desperationem inducere infirmitas salutis eiꝰ, qui saluare venerat.

AD PRIMVM ergo dicẽdum, quòd veritas humanitatis necessaria erat, quòd ostenderet, quia exigebatur ad redẽptionẽ quòd esset deus & homo: nec humanitas secundum statum primum, & vltimũ erat in nobis nota, sed secundum statum secundum. & ideo oportuit quòd assumeret defectus q nobis insunt secundum istum statum.

¶ Ad secundum dicendum, quòd alii defectus quos assumpsit, fundantur super eandem causam, scilicet supra passibilitatem naturæ: & ideo simul cum defectibus, quibus opus redemptionis completum est, illi assumpti fuerunt.

¶ Ad tertium dicendum, quòd infirmitas carnis desperationem non inducit, propter diuinitatis virtutem adiunctam: sed magis spem erigit, quia sicut in ipso, ita & in nobis infirmitas tolletur. *Dolet ergo domine Iesu*. Contra. Etiam sua vulnera doluit, vt dictum est.

¶ 2 Item quæritur, Si sua & nostra vulnera doluit, quis fuerit maior dolor.

¶ Dicendũ ad primũ, ꝙ ratio, ut ratio, non dolebat de suis vulneribus propter bonum quod sequebatur: dolebat autem sensualitas & ratio considerata vt natura.

¶ Ad secundum dicendum, quòd non sunt vnius rationis dolor corporalis passionis Christi, & dolor animalis qui tristitia dicitur, secundum quem nostris defectibus cõpatiebatur, & ideo nõ sunt comparabiles. Si autem sumatur dolor passionis animalis, tunc dicendũ, ꝙ fuit maior dolor compassionis, quàm passionis: quia charitas, qua de nostris malis dolebat, præponderat æqualitati complexionis suæ, quia dolebat de passione sua. Et iterum, pretiosior ei erat honor diuinus, qui lædebatur culpis nostris, quantum ex nobis erat, quàm sua vita corporalis: & etiam in huius signum illum dolorem sustinuit, vt istum tolleret. *Aut contristatur quia per passionem*. Videtur quòd in Christo non fuit propassio. Matth. 7. dicit glo. quòd propassio est subitus motus cui non consentitur: hoc autem est veniale peccatum.

¶ 2 Item tristitia semper videtur esse passio, quia est in genere passionis.

¶ 3 Item videtur, quòd nunquam sit passio, vt dicit Dama. sed passionis sensus.

¶ Dicendũ, ꝙ passio importat immutationem patientis: non autẽ dicitur aliquis immutari simpliciter, quando id quod est principale in ipso, permanet immutatum. & ideo simpliciter loquendo, quãdo ratio non immutatur a sui æqualitate, vel æquitate, non dicitur passio, sed propassio, quasi imperfecta passio. & hoc modo fuit in Christo.

¶ Et ideo dicendum ad primum, quòd propassio proprie loquendo, est immutatio inferioris partis tantũ: & quando talis immutatio in nobis accidit, non prædordinatur a ratione. ideo glo. secundum statum potentiarum in nobis loquens, dicit propassionem subitum motũ. In Christo autem aliter fuit, vt ex dictis patet: nec tamen est verum, quòd omnis subitus motus sensualitatis sit peccatum veniale: sed tunc tantum, quando est tendens in illicitum, quod in Christo nullatenus fuit.

¶ Ad secundum dicendum, ꝙ dicitur non esse passio, quia non est perfecta passio, quãmuis sit de genere passionis: sicut ea quæ parua sunt, quasi pro nihilo reputantur, sicut dicit Dama. quòd proprie passio est, quando habet aliquam magnitudinem perceptibilem.

¶ Ad tertium dicendum, quòd Damas. loquitur de passionibus corporalibus, non animalibus. *Vnigenitus deus hominem uerum*. Verba hæc Hilarii videntur a Christo dolorem passionis, & timorem excludere, quæ tripliciter soluũtur. Quidã enim dicunt Hilar. hoc retractasse, & hoc dicebat Vuillelmus epũs Patisiẽs. ꝙ viderat epistolã retractationis, & fuerat sibi scriptũ a quodã qui eã legerat: & hoc videt probabile ex his authoritatibꝰ, quas in hac magister inducit, quarum vna incipit ibi. *Interrogat quid sit*. Alia est notula, quæ incipit ibi. *Cũ hæc passionum genera*. quibus expresse dicit, humanitatem Christi his infirmitatibus subiacuisse, qd tamen litera negat, vt videtur. Alii dicunt, ꝙ loquitur de Christo quantum ad deitatem, quia disputat contra illos in his verbis, qui dei filium creaturam dicebant. sed huic non consonant verba authoritatis, quæ faciunt mentionem de Christi carne. Solutio autem Magistri consistit in hoc, quòd simpliciter noluit removere a Christo dolorem, sed tria quæ sunt circa dolorẽ. Primo dñum doloris, quod patet ex hoc quod dicit. *Quã igitur infirmitatẽ dominatã*. Secũdo, meritũ doloris; qd patet ex hoc qd dicit, *Non tamen ultiosæ infirmitatis*. Tertio necessitate doloris, ꝙ patet ex hoc quod dicit. *Videamus an ille ordo passionis*. Et secundũ hoc soluuntur tria difficilia, quæ in verbis eius videntur esse. Primum est quòd dicit, *Pœna in eo defuerunt sine sensu pœnæ*. Et hoc nominat supra naturam passionis, quæ scilicet sensum pœnæ infert, qui est dolor, quod non potest intelligi de sensu exteriori, quia sic poneretur corpus illud insensibile esse: sed oportet quòd intelligatur quantum ad sensum rationis, qui non fuit immutatus per huiusmodi passiones a sua æqualitate. & propter hoc dicitur, quòd pœna in ipso dominium non habuit, uel etiam quòd ipsum uerbum non est affectum huiusmodi passionibus secũdum secundam solutionem, ut uidetur dicere in nota sua affixa. Aliud difficile est, quòd dicit, *Nõ habẽs naturã ad dolẽdum*. Et hoc dicitur, quia non erat in natura illa ordo ad dolorem ex aliquo merito peccati, sicut est in nobis: & per hunc modum dixit supra, quòd dominici corporis ista est natura, ut feratur in vndis. Hoc enim non est de natura corporis in se considerati, sed ex virtute adiunctæ diuinitatis. Tertium difficile est, quòd dicit. *Neque enim fieri potest*. Vbi uidetur ab ipso excludere timorem, & tristitiam consequenter: sed uel hoc soluendum est sicut in supra dicta authoritate, scilicet quòd loquitur de timore prout est passio, & non prout est propassio. Vel dicendum, quòd excludit necessitatẽ timoris. Habebat enim in ratione, unde timorem & tristitiam a sensualitate excluderet, si uoluisset: quia ut supra dictum est, sensualitas nata est moueri ad tristitia, & timore, & ad opposita, non solum ex apprehensione imaginationis, sed etiam ex apprehensione rationis. *Pati potuit, & passibilis esse non potuit*. Contra. Philosophus in lib. de som. & vigi. Cuius est potentia, eius est actus. ergo quod patitur, est passibile. Dicendum, quòd pati significat passionem per modum actus, vnde ad suppositum refertur, secundum quòd suppositum est cuiuscunque naturæ. & quia passio inest sibi ratione humanæ naturæ, ideo dicitur quòd pati potuit. passibile autem potentiam significat ad patiendum vt informantem id de quo dicitur. Et quia verbũ ẽm se nõ informatur potẽtia patiẽdi, ideo dicitur, ꝙ passibile esse non potuit, scilicet secundum se, quàmuis passibile fuerit ratione naturæ assumptæ.

DIVI-

DIVISIO TEXTVS.

POSTQVAM determinauit Magister de defectibus quos Christus cum natura assumpsit. Hic inquirit per quẽ modũ illi defectus fuerunt in Christo, vtrum scilicet in Christo fuerit necessitas patiẽdi, vel moriendi. & diuiditur in duas partes. Primo determinat quæstionem, ostẽdens ꝙ Christus necessitatẽ moriendi assumpsit. Et qa necessitas moriendi ad secundum statum pertinet: ideo gratia huius, secundo ostendit qd Christus de singulis statibus aliquid accepit ibi. *Et est hic notandũ*. Circa primũ tria facit. Primo ponit dubitationem. Secũdo soluit ibi, *Ad quod dici potest*. Tertio solutionẽ confirmat ibi. *Vnde super epistolam ad hebræos*. Hic oritꝰ duplex quæstio. Primo d necessitate moriendi, quam Christus ex secundo statu assumpsit. Secundo de his, quæ Christus habuit de vltimo statu. De immunitate enim peccati, & de plenitudine gratiæ, quæ ad alios status pertinent, supra dictum est.

DISTINCTIO XVI.

A

An in Christo necessitas fuerit patiendi & moriendi, quæ est defectus generalis.

HIc oritur quæstio ex prædictis ducens originem. Dictum est enim supra quòd Christus in se nostros defectꝰ susceptt præter peccatum. Estª autem hominis quidam generalis defectus, qui peccatum non est, scilicet necessitas patiendi, uel moriendi, unde nostrum corpus non tantũ mortale: sed etiam mortuum dicitur, quia non tantum aptitudinem moriendi: sed etiam necessitatem habet. Ideo quæritur: utrum necessitas talis in Christi corpore fuerit. de aptitudine enim moriẽdi, quòd in eo fuerit ambiguum nõ est, quæ

QVAESTIO PRIMA.

A

Circa primum quæruntur tria.

Primo. Vtrum necessitas moriendi sit tantum ex peccato, vel etiam ex natura.

Secundo. Vtrum in Christo fuerit necessitas moriendi.

Tertio. Vtrum illa necessitas fuerit sub voluntate humana.

ARTICVLVS I.

a Vtrum necessitas moriendi, tantum sit hominis ex peccato.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quòd necessitas moriendi sit tantum hominis ex peccato. Ro. 8. Corpus quidem mortuum est propter peccatum, id est necessitati mortis addictum. ergo.

¶ 2 Præt. In humana natura est mors consecuta culpam. Ro. 5. Per peccatum mors: sed necessitas peccati inducta est homini per peccatum tantum. ergo & necessitas moriendi.

¶ 3 Præt. Materia debet esse secundum naturam proportionata formæ: sed forma corporis humani, anima scilicet rationalis est incorruptibilis. ergo & ipsum corpus humanum. ergo necessitas moriendi non est ex natura, sed ex peccato.

¶ 4 Præt. Corpus humanũ maxime ad æqualitatẽ commistionis peruenit, sicut philosophi tradunt: sed vbi est æqualitas commistionis vnum contrarium, cum non prædominetur alteri, non potest agere ad corruptionem misti. ergo corpus hominis per naturam est incorruptibile, & sic idem quod prius.

¶ 5 Præt. Pœna non est inducta, nisi propter peccatũ: sed mors & necessitas moriendi quædam pœna est, quia omne terribile pœnale est: finis autem terribilium mors, vt dicitur in 3. Ethic. ergo sunt tantum ex peccato.

SED CONTRA. Omne compositum ex contrariis est secundum naturam necessitatem habens ad corruptionem: sed corpus humanũ est hmõi. ergo ex natura habet necessitatem moriendi.

¶ Præt. Sicut probatur in 1. Cẽ. & mun. generabile naturaliter est corruptibile, & corruptionis necessitatem habens: sed corpus humanum est generatum per naturam. ergo naturaliter est necessitatem corruptionis habens.

¶ Præt. Elementa quæ sunt in corpore humano, sunt eiusdẽ speA cies cum aliis elementorum partibus: sed elementa in commistione non aliorum corporum venientia, sunt de necessitate corruptibilia secundum naturam. ergo & elementa quæ sunt in corpore humano: sed corruptis componentibus corrumpitur compositum. ergo corpus hominis secundum naturam habet necessitatem moriendi.

RESPONDEO. Dicendum, quòd necessitas moriẽdi partim homini est ex natura, partim ex peccato. Ex natura quidem, quia corpus hominis compositũ est ex contrariis quæ nata sunt agere, & pati adinuicẽ, ex quo accidit dissolutio compositi: sed tamen in statu innocentiæ donũ quoddam a deo gratis datum, animæ inerat vt ipsa præter modum aliarum formarum, secundũ modum suum vitã indeficientem corpori largiretur, sicut ipsa incorruptibilis est, & non secundum modum corporis corruptibilem, quãdiu ipsa manebat deo subdita, & corpus ei omnino subdebaꝰ, nec aliqua dispositio in corpore accidere poterat quæ viuificationem animæ impediret: sed propter peccatum istud donum ablatũ est: & ideo relicta est humana natura, vt dicit † Dio. in eccle. Hierar. in statu, qui deberur ei ex natura suorum principiorum ſm ꝙ dictum est ei Gen. 3. Terra es & in terrã ibis: & ideo post peccatum, necessitas moriendi inest homini ex peccato, sicut ex remouente prohibens, quod erat gratia innocentiæ: ex natura autem materiæ, sicut ex eo quod per se necessitatem mortis inducit. Cap. 3. par. 3.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd hoc dicitur, inquantum per peccatum prohibens mortem remotum est.

¶ Ad secundum dicendum, quòd peccatum non inest homini ex aliquo principiorum naturalium, immo est contra naturam rationis. vnde non est simile de peccato & morte, quæ ex principio materiali consequuntur.

¶ Ad tertium dicendum, quòd materia debet esse proportionata formæ, non vt habeat conditiones formæ: sed vt sit disposita ad recipiendum formam secundum modum suum. vnde non oportet si anima hominis est immortalis, quòd etiam corpus secundũ naturam sit immortale.

¶ Ad quartum dicẽdum, quòd impossibile est, quòd complexio perueniat ad tantam æqualitatem, quin alterum contrariorum prædominetur: quia alias non fieret mistio, nisi vnum in alterum ageret dominans ad medium reducendo, altero resistente: & præcipue hoc oportet in corpore humano, ꝙ calor dominetur propter operationes animæ, quæ indigent calore sicut instrumento, vt dicitur in 2. de anima. t.co. 41.

¶ Ad quintum dicendum, ꝙ mors vel necessitas moriendi dicitur esse pœna per comparationem ad statum innocentiæ, in quo inerat ei posse nõ mori. Si tñ in principio conditionis naturæ humanæ, dictum donum gratiæ humanæ naturæ non fuisset collatum, necessitas quidẽ moriendi fuisset: sed tamen naturalis defectus non pœna, vt supra probauit Magister ex verbis Augustini in præcedenti di. Et ideo quia philosophi illud donum non cognouerunt, dixit Sen. quòd mors est hominis natura, non pœna.

ARTICVLVS. II.

Vtrum in Christo fuit necessitas moriendi.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur ꝙ in Christo non fuerit necessitas moriendi: necessitas enim coactionem importat: sed quod est in potestate alicuius constituti non est coactũ. cũ igitur Christus de seipso dicat Io. 10. Potestatẽ habeo ponendi animã &c. non fuit in eo, vt videtur necessitas moriendi. 3. q. 46. 1. 3. d. 20. q. 1. 3.

¶ 2 Præt. Christus mortuus est, quia voluit, vt dicitur Isa. 53. sed non fuit in eo necessitas volendi. ergo nec necessitas moriendi. opu. 2. c. 7.

¶ 3 Præt. Necessitas moriendi venit ex peccato. Roma. 8.

Cap. 9. 2. Lect. 1.

t. c. 126. 127 & 128.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Corpus quidem mortuum est propter peccatum. glo. necessitati mortis addictum: sed in Christo non fuit peccatum. ergo nec necessitas moriendi.

¶ 4 Præt. Supra dixit magister in præcedenti distinctione, quòd Hilarius a Christo necessitatem dolendi remouit: sed dolorem passionis secuta est mors. ergo nec in eo fuit necessitas moriendi.

¶ 5 Præt. Potentius nō de necessitate ab aliquo minus potente patitur: sed Christus fuit potentior quolibet alio passionem, vel mortem inducente. ergo ipse non habuit necessitatem moriendi, vel patiendi.

Cap. 9. SED CONTRA, Ro. 8. Deus misit filium suū in similitudinem carnis peccati: sed conditio carnis peccati est, quòd habeat necessitatem moriendi, quæ tamen peccatum non est. ergo fuit in carne Christi.

¶ Præt. Hebræ. 2. dicitur, quòd ipse in passione assimilatus est fratribus, idest aliis hominibus: sed mater, de qua Christus carnem sumpsit, & alii homines habent necessitatē moriendi, & patiendi. ergo etiam in Christo talis necessitas fuit.

¶ Præt. Necessitas moriendi, vel patiendi est defectus totam humanam naturam cōsequens, nec est culpa diminutionem gratiæ importans, quia est tantum ex parte corporis: sed omnes tales defectus assumpsit, vt supra dictum est. ergo assumpsit necessitatem moriendi.

d. 15. q. 1. ar. 1. o.

2. perhi. c. 2. RESPONDEO. Dicendum, quòd secundum † philosophum, Necessarium idem est, quòd impossibile non esse. vnde necessitas excludit potentiam ad oppositum: hæc autem potentia ad oppositum excluditur triplici ratione. Primo ex hoc, quòd talis potentia repugnat naturæ illius rei, sicut potentia deficiendi repugnat naturæ diuinæ: & ideo dicimus deum necessario æternum, & hæc est necessitas absoluta. Secundo, impeditur ex aliquo impediente, & sic est necessitas coactionis. Tertio, quia hoc, cuius dicit esse potentia, repugnat fini intento: sicut nō curari, repugnat ei quod est sanari. vnde dicimus, quòd non potest non curari, si debeat sanari. & hæc est necessitas ex conditione finis. Necessitas aūt patiendi, vel moriendi, dupliciter potest attribui Christo, quia potest remouere potentiam non moriendi a natura humana: & sic vere ei attribuitur, quia natura humana, quantum ad statum suæ passibilitatis, in quo statu Christus eam assumpsit, non habet potentiam non moriendi. vnde in Christo quantum ad humanam naturam fuit necessitas moriendi. Item potest remouere potentiam non moriendi a Christo ratione personæ, & sic ei falso attribuitur: quia virtus diuinitatis Christi repellere poterat omne inducens mortem, vel passionem. Erat tamen in Christo necessitas patiendi, etiā ratione personæ, ex conditione finis, scilicet si humanum genus redimendo liberare vellet: & sic ideo quidam dicunt Christum habuisse necessitatem patiendi, attendentes naturam humanam: quidam vero dicunt non habuisse aliam necessitatem, nisi ex conditione finis, attendentes personam diuinam. Sed quia mors inest Christo ratione humanæ naturæ: ideo sicut simpliciter concedimus, quòd Christus mortuus est, ita similiter concedere possumus simpliciter, quòd necessitatem moriendi habuit non solum ex causa finali, sed etiam necessitatem absolutam, vt moreretur etiam si non occideretur, vt quidam dicunt. Vnde August. Si non occisus fuisset, naturali morte dissolutus fuisset, & idem opus redemptionis fuisset, quod per passionem fecit, & cum hoc necessitate coactionis quantum ad mortem violentam quam sustinuit.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd sicut infra 21. dist. dicit Magister, hoc Christus dixit de potestate in se manentis diuinitatis.

¶ Ad secundum dicendum, quòd cum dicitur. Christus mortuus est, quia voluit. ly Quia, potest dicere causam, & hoc vel respectu mortis absolute, & sic referendum est ad voluntatem diuinitatis: vel respectu mortis violenter illatæ, & sic potest referri ad voluntatem humanam, per quam voluntarie se obtulit persecutoribus. potest etiam dicere concomitantiam, & sic refertur etiam ad voluntatem humanam, per quam mortem acceptauit. & hoc non excludit necessitatem moriendi, quia hoc idem accidit in Petro, & in aliis sanctis.

¶ Ad tertium dicendum, quòd necessitas moriendi non solum venit in humanam naturam ex peccato: sed etiam aliàs potuisset esse in humana natura, vt † supra dictum est. & ideo Christus potuit hunc defectum assumere sine peccato, & alios huiusmodi. ar. præcedenti in corp.

¶ Ad quartum dicendum, quòd Magister, voluit supra excludere a Christo necessitatem patiendi ratione personæ.

¶ Ad quintum dicendum, quòd corpore Christi fuit secundum quid potentior clauus & lancea, inquantum scilicet clauus fuit durus, quod pertinet ad potentiā naturalem: & caro Christi mollis, quod pertinet ad naturalem impotentiam secundum † philosophum in prædicamētis. In cap. de qualitate.

ARTICVLVS. III.

c Vtrum necessitas moriendi, uel patiendi, subsit in Christo uoluntati humanæ.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur quòd necessitas patiendi, vel moriēdi subfuerit in Christo voluntati humanæ. Nihil enim sequitur ad voluntatem præcedentem, nisi quod voluntati subest: sed Dam. † dicit in 3. lib. ꝙ naturalia in Christo, sequebantur ad voluntatem. ergo si necessitas moriendi fuit in Christo aliquo modo naturalis, fuberat voluntati Christi. Lib. 3. de fi de cap. 20. in fine.

¶ 2 Præt. Sicut inferiores vires sunt sub ratione, ita corpus est sub anima: sed inferiores vires in Christo obediebant, & omnino subiiciebantur voluntati rationis. ergo & corpus quantū ad omnia quæ in ipso accidere poterant, subdebatur voluntati animæ.

¶ 3 Præt. Auicenna dicit in 6. lib. de naturalibus, quòd animæ alicuius spiritualis viri magis obedit materia, quam contrariis agentibus in natura: sed anima Christi maxime fuit spiritualis. ergo cum mors in corpore eius acciderit ex aliquo agente contrario, videtur quòd voluntas eius humana poterat repellere mortem in illis passionibus inductis.

¶ 4 Præt. Ex voluntate sua humana per gratiam sanitatis, quā abundantissime habuit, aliis sanitatem conferebat: sicut Matth. 8. dicit leproso; Volo, mundare: sed non minus poterat in corpus proprium, quàm in alienum. ergo & poterat secundum humanam suam voluntatem præseruare corpus a læsione & morte.

¶ 5 Præt. Maior virtus fuit in aia Christi, ꝙ in qualibet alia creatura: sed aliqua virtus creaturæ pōt præseruare corpus a morte, sicut lignum vitæ. ergo multo fortius poterat hoc anima Christi.

¶ 6 Præt. Moyses ex vi contemplationis diuinæ iciunauit quadraginta diebus, quibus, vt videtur, conseruabatur corpus a consumptione ex virtute animæ: sed in Christo fuit anima multo potentior, quàm in Moyse, Quia amplioris gloriæ præ Moyse habitus est, ut dicitur Heb. 3. ergo eius anima poterat conseruare corpus immune ab omni corruptione.

SED CONTRA. Corpus humanum non præseruatur omnino a morte, nisi per gratiam innocentiæ, sicut in primo statu: vel per gloriam, sicut in vltimo statu. sed vtrumque istorum dare solius dei est. ergo anima Christi corpus suū non poterat a corruptione præseruare, & ita necessitas moriēdi sibi non subdebatur.

¶ Præt. Secundum naturam, corruptibile non potest fieri incorruptibile: sed anima Christi non poterat in ea quæ sunt supra naturam. ergo cum corpus suum esset corruptibile, non poterat eum a corruptione præseruare.

¶ Præt. Facere miracula est signum omnipotentiæ: sed anima Christi non habuit omnipotentiam. ergo non potuit propria virtute aliquod miraculum facere: sed quòd corpus corruptibile nō corrumpatur est maximum miraculum. ergo hoc non subiacebat voluntati animæ Christi.

RESPONDEO. Dicendum, ꝙ eius solius est immutare legē, & cursum naturæ impositū, qui naturā instituit & ordinauit, qd solus deus facit: & ideo neq; aliqua virtus corporalis, nec spūalis aut animæ, aut angeli, nec ēt animæ Christi potuit ad immutationē legis naturæ impositæ diuinitus, nisi per modū orationis, aut intercessionis: & ideo hoc fuit signum deitatis Christi, ꝙ imperando signa perficiebat, & non orando, sicut alii sancti: & ideo cum secundum legem, & cursum naturæ mors Christi corpus consequeretur, vt dictū est, & vt dicit Magister in litera, dicendum, quòd necessitas moriendi in Christo non subdebatur voluntati art. præced. in corp.

iuntati eius humanæ: sed solum diuinæ, vt vna opinio dicit.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd verbum Dama. est intelligendum de voluntate diuina, quæ fuit illius personæ.

¶ Ad secundum dicendum, quòd sensibiles vires naturæ sunt obedire rationi: & quanto ratio magis fuit virtute perfecta, tanto magis sibi obediuit. Et quia Christus perfectissimam virtutem habuit: ideo huiusmodi vires omnino sibi subdebātur, quātum ad rationē: sed vires naturales vel aīæ vegetabilis vel etiam corporis, non sunt natæ obedire rationi: & ideo non est similis ratio.

b De statibus hominis, & quid de singulis Christus accepit.

¶ Ad tertium dicendum, quòd Auicenna ponit, quòd mundus factus est a deo mediantibus angelis: vnde ponit quòd spiritui angelico materia obedit ad nutum, & per consequens animæ, inquantum angelis assimilatur. hæc autem repugnant fidei & dictis aliorum Philosophorum qui dicunt, ꝙ angeli non possunt in hęc inferiora effectum aliquem nisi mediante motu cæli, quòd etiam repugnat fidei quantū ad aliqua, quæ possunt angeli facere, vtendo virtutibus rerū naturalium in mouendo inferiora, vt patet ex 2. dist. 8. Vnde in hoc non est standum authoritati Auicen. quæst. 1. ar. 5. 4.

¶ Ad quartum dicendum, quòd Christus etiam miracula sanitatis non poterat facere virtute humanitatis, sed diuinitatis sibi coniunctæ.

¶ Ad quintum dicendum: quòd lignum vitæ non poterat immortalitatem conferre principaliter: sed remouebat quoddam ex quo sequitur corruptio, scilicet extraneitatem a cibo assumpto, vt in 2. lib. dist. 19. dictum est. quæst. 1. ar. 4. c. & in corp. ad 5.

¶ Ad sextum dicendum, quòd quāmuis Moyses non afflixeretur ex ieiunio quadraginta dierum: quia vires sensibiles suspense erant propter contemplationem dei, tamen calor naturalis agebat & fiebat deperditio, quāmuis non tanta, quia quando vires intellectiuæ vehementer contemplantur, etiam vires naturales in suis actibus impediuntur. vel si nulla fiebat consumptio hoc non fuit nisi virtute diuina, per miraculum.

QVAESTIO SECVNDA.

Deinde quæritur: utrum cum necessitate moriendi potuit habere ea quæ pertinent ad statum gloriæ, Et quia supra dictum est de his quæ pertinēt ad gloriam animæ, ideo quæritur de his quæ pertinent ad statū gloriæ corporis, quā in transfiguratione ostēdit Mat. 17.

Et circa hoc quæruntur duo.

Primo. Vtrum illa claritas fuerit vera vel imaginaria.
Secūdo. Vtrum fuerit gloriosa.

ARTICVLVS I.

Vtrum claritas quæ fuit in Christi corpore in transfiguratione fuerit uera, & utrum fuerit imaginaria.

II. AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quòd illa claritas non fuerit vera. in illud enim dicitur aliquid trāsfigurari, quòd non secundum veritatem ei inest. sicut dicitur. 2. Corin. 11. quod angelus sathanæ transfigurat se in angelum lucis: sed Christus dicitur transfiguratus secundum quòd illam claritatem demonstrauit vt patet Matth. 17. ergo claritas illa non secundum veritatem ei inerat.

¶ 2 Præt. Marc. 9. Non gustabunt mortem nisi videant regnū dei. glo. Be. idest glorificationem corporis in imaginaria repræsentatione futuræ beatitudinis: sed quod est imaginarium non est verum. ergo illa claritas non secundum veritatem ei inerat.

¶ 3 Præt. Impossibile est quòd idem corpus sit simul opacum & lucidum: sed secundum veritatem rei corpus Christi opacum erat. ergo claritas non inerat ei secundum rei veritatem.

¶ 4 Præt. Claritas sensibilis maxime corrumpit visum: sed claritas illa fuit maxima, quia super illud Matth. 17. Resplenduit facies eius sicut sol, dicit glo. Hiero. Deus non potest in vita tā clarum quid facere. cum ergo oculi apostolorum nō fuerint læsi in visione illius claritatis, non fuit illa claritas sensibilis: sed solum imaginaria.

¶ 3 Præt. Testes transfigurationis transfigurationi conformantur: sed super illud Luc. 9. Apparuerunt Moyses & Helias. dicit glo. Sciendum est, non corpora vel animas Moysi & Heliæ ibi apparuisse: sed ex subiecta creatura illa corpora fuisse formata. pōt etiā credi vt angelico ministr. hoc factum esset, vt angeli eorum personas assumerent. ergo nec ipsa claritas secūdum quam fuit facta trās figuratio, fuit vera: sed imaginaria. Io. 3.

SED CONTRA. † Aug. dicit & supra habitum est dist. præce. quòd si vnum eorum quæ euangelium de Christo dicit verum non fuit, nec alia oportet dicere vera fuisse. si ergo nō fuit vera claritas, cum euangeliū hoc dicat, relinquitur quòd non vere comederit, nec vere passus sit, quod est hereticum. In lia.

¶ Præt. In operibus veritatis non est credendum aliquid falsæ & præstigiose factum: sed si illa claritas non fuisset vera, fuisset quoddam præstigium illudens oculos. ergo nullo modo hoc dicendum est.

¶ Præt. Super illud Luc. 9. Faciamus hic tria tabernacula, dicit glo. quòd Moyses & Helias fuerunt testes de cælo: sed non fuissent veri testes nisi ibi vere fuissent, ergo ibi vere fuerunt. & sic vere ibi claritas fuit.

RESPONDEO. Dicendum, quòd claritas illa fuit sensibilis secundum veritatem in corpore Christi existens ad ostensionem claritatis quam promiserat in sanctis post resurrectionem futurā dicēs. Fulgebūt iusti tanquā sol in regno patris eorū. Matt. 13.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd figura dupliciter dicitur. Vno modo dicitur qualitas resultans ex terminatione quātitatis, & sic non dicitur Christus transfiguratus, quia eadem lineamenta corporis in ipso erant, & quia figura alicuius rei signum ipsius ponitur, sicut patet de imaginibus quæ præcipue fiunt secundum repræsentationem figuræ. inde translatum est nomen figuræ vt ponatur pro quolibet signo, quod instituitur ad aliquid significandum secundum assimilationem ad aliud. Hoc autem potest fieri & de eo quod est in rei veritate, sicut vna res est imago vel figura alterius. & de eo quod est in imaginatione tantum. dicitur autem Christus figuratus quia claritatem sibi veraciter inherentem assumpsit ad tempus, in figuram futuræ claritatis quæ erit in sanctis.

¶ Ad secundum dicendum, quòd Beda dicit imaginarium, nō qd est tm in imaginatiōe, sed quod est imago, & figura alterius.

¶ Ad tertium dicendum, quòd non est inconueniens id quod est in se opacum in intrinseco, habere claritatem in superficie, vel exteriore sicut ęs politum, vel ex aliquo extrinseco superinducto, sicut ex reuerberatione solis vel alicuius huiusmodi, & sic fuit claritas in Christo nō quidem superinducta ex aliquo corpore superlucenti: sed miraculose ab ipso deo.

¶ Ad quartum dicendum, quòd claritas illa erat similis gloriosi corporis claritati, quæ visum non corrumpit sed demulcet. Vnde apoc. 21. comparatur claritati iaspidis, quę visum demulcet & delectat. & hoc quidem contingit quia est alterius generis quam ista claritas naturalis: prouenit enim ex claritate spirituali animæ, quæ quidem non corrumpit proportionem oculi ad vim animæ: sed magis confortat. vnde hoc quod dicit Hieronymus, quòd deus nō posset in hac vita tam clarum quid facere, intelligendum est ideo dictum esse, quia claritas huius vitæ, scilicet naturalis, non est proportionabilis claritati patriæ: sed alterius generis existens.

¶ Ad quintum dicendum, quod illa gl. punctata est a magistris: vnde dicendum est, quòd vterque illorum vere ibi apparuit: sed Helias in anima & corpore, Moyses autem in anima tantum, quæ apparere potuit vel per aliquod corpus assumptū, sicut angeli apparēt, vel quia est potēs, maxime Deo ordinate, facere alii quā in oculis speciē, illum hominē cuius est anima, repsentātē.

ARTICVLVS II.

Vtrum claritas illa fuerit gloriosa.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videt ꝙ claritas illa non fuit gloriosa. Matth. 17. super illud. trāsfiguratus est &c. Glo. Be. dicit. in corpore mortali ostendit nō immortalitatem, sed claritatem, similē futuræ immortalitati: sed claritas gloriosa est claritas immortalitatis. ergo illa claritas non fuit gloriosa. 3. q. 45. 2.

Universidad de Deusto
Biblioteca

¶ 2 Præt. Idem non potest esse subiectum pœnalitatis & gloriæ: sed corpus Christi erat subiectum pœnalitatibus, ergo non poterat in eo esse claritas gloriosa.

¶ 3 Si dicatur, q̃ claritas illa redundabat ex gloria animæ. Contra 2. Cor. 3. Tanta erat claritas in facie Moysi, q̃ non poterat in spici nisi velaretur.

Et Matth. 1. super illud: Non cognoscebat eam donec pepe rit. dicit glo. Ioseph Mariam facie ad faciem videre non poterat, quam spiritus sanctus repleuerat: sed Maria & Moyses non habebãt animã glorificatam. ergo non est verum q̃ illa claritas ex glorificatione animæ processit.

¶ 4 Præt. Proprietas corporis glorioſi non solum est claritas, sed etiam agilitas, & impassibilitas, & subtilitas. si igitur claritatem assumpsisset, quæ est glorioſi corporis proprietas, debuisset etiam alias proprietates assumere.

¶ 5 Præt. Claritas gloriosa non videtur ab oculo non glorificato: sed oculi Apostolorum qui viderunt Christi claritatem non erant glorificati. ergo illa claritas non fuit gloriosa.

¶ 6 Præt. Claritas gloriosa non est corpori naturalis: sed claritas illa fuit corpori Christi naturalis, quod patet per verba Hylarii superinducta, vbi dicit. Si dñi corporis solum ista natura sit &c. & glo. Matth. 17. dicit. Speciem quã habebat per naturam ostendit, non amittens carnem quam assumpserat voluntate. ergo claritas illa non fuit gloriosa.

¶ 7 Præt. Claritas illa non solum fuit in corpore Christi: sed etiã in vestibus eius, vt patet ex textu Euangelii: sed in vestimentis non põt esse gloriosa claritas. ergo nec in corpe Chri tũc fuit.

SED CONTRA. Phil. 3. super illud. Cõfiguratũ corpori claritatis dicit glo. Assimilabimur claritati quam habuit in transfiguratione: sed assimilabimur claritati gloriosæ. ergo tunc habuit claritatem gloriosam.

¶ Præt. Matth. 17. dicit glosa, quòd apparuit in ea claritate quã habebit peracto iudicio: sed tunc habebit claritatem gloriæ. ergo & in ea tunc apparuit.

¶ Præt. Claritas non gloriosa non ostendit gloriam resurrectionis: sed ad hoc Christus transfiguratus est ut gloriam resurrectionis ostenderet, ut dictum est. ergo erat claritas gloriosa.

RESPONDEO. Dicendum, quòd Hugo de sancto victore dicit, quòd Christus assumpsit omnes proprietates seu dotes corporis glorificati adhuc corpus passibile gerẽs: quãuis in Christo non proprie habebant rationem dotis: sicut subtilitatem in natiuitate, quando egressus est de vtero virginali, claustris pudoris manentibus clausis. Agilitatem autem, quando super vndas maris ambulauit, claritatem autem in transfiguratione. Impassibilitatem in cœna, quando corpus suum ad edendum discipulis sine hoc quòd diuideretur dedit. Et hoc quidem non potest intelligi quantum ad ipsas qualitates siue habitus glorioſi corporis, quia contrariantur conditionibus, & proprietatibus corporis passibilis. Christus autem semper ante resurrectionem corpus passibile habuit. nec hoc quòd corpus eius a discipulis edentibus non diuidebatur, fuit propter impassibilitatem: sed quia non in propria specie comedebatur: sed in specie panis, in qua fiebat fractio. vnde cum contraria non sint simul in eodem, non poterat tunc habere qualitates corporis glorioſi: sed actus illarum proprietatum fuerunt in eo, non quidem procedentes ex aliqua inhærente, sed supernaturaliter diuino miraculo, vt dicit Dionisius in Epistola 4. ad Gaium. Super hominem operatur ea quæ sunt hominis. & hoc monstrat virgo supernaturaliter concipiens. & aqua instabilis materialium & terrenorum pedum sustinens grauitatem. Dicendum ergo, quòd ille fulgor non fuit proueniens ex aliqua proprietate corporis glorioſi existente in corpore Christi: sed fuit miraculose & diuinitus inductus in corpore Christi. Fuit tamen ille fulgor eiusdem generis cum fulgore corporum glorificatorum, non tamen ita perfectus, sic claritas viæ assimilatur claritati patriæ. In Moyse autem fuit claritas similis claritati patriæ sicut fides visioni non eiusdem generis: & ideo aspectum intuentium offendebat, quod non fuit de claritate Christi, & huius ratio est, quia anima Christi glorificata erat. non autem anima Moysi. vnde & corpori eius potuit conuenienter attribui claritas gloriosa. non autem corpori Moysi, ne prius esset gloria in corpore quam in anima.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd ex glosa ista habetur, q̃ non fuerit habitus claritatis, sicut in corporibus immortalibus: sed fuit actus splendoris similis ex diuino miraculo. Per quod patet etiam solutio ad secundum.

¶ Ad tertium dicendum, quòd non potest esse quòd claritas illa fuerit i corpore ex gloria animæ, quia anima Christi adhuc erat passibilis ex illo respectu, quo est forma corporis. vnde gloriam in corpus non transfundebat vt dictum est.

¶ Ad quartũ dicendum, quòd etiam actꝰ aliarum dotium Christus ostẽdit: sed aliter vt dictum est: sed tamen secũdum illa nõ dicitur transfiguratus, quia aliæ dotes non pertinent ad aspectum, secundum quem præcipue de figura alicuius iudicamus, sicut claritas, per quam aliquid in seipso videtur.

In corp. huius articu.

¶ Ad quintum dicendum, quòd hoc intelligitur quando corpus glorioſum non vult se ostendere.

¶ Ad sextum dicendum, quòd illa claritas dicitur sibi fuisse naturalis, inquantum corpus illud ordinatum erat ad illam claritatem habendam, sicut virtutes dicuntur animæ naturales, vel inquantum erat conformis claritati animæ vel rationi diuinitatis.

¶ Ad septimum dicendum, quòd in vestibus erat splendor ex claritate corporis procedens.

DISTINCTIO XVII.

C

Si omnis Christi oratio uel uoluntas impleta sit.

POST prædicta cõsiderari oportet: vtrũ Chr̃s aliq̃d voluerit, vel orauerit qd̃ factũ nõ sit. Hoc. n. extimari põt p hoc quod ipse ait. Pater si possibile est transfer a me calicem istum. veruntamen non sicut ego volo: sed sicut tu vis. Hic nanque voluntatem suã a patris voluntate discernere videtur. Quocirca, ambigendum non est diuersas in Christo fuisse voluntates iuxta duas naturas, diuinam scilicet voluntatẽ & humanam. Et humana voluntas est affectus rationis uel affectꝰ sensualitatis. Et alius est affectus animæ secũdum rationem, alius secundum sensualitatem. uterque tamen dicitur humana uoluntas. Affectu autem rationis id uolebat quod uoluntate diuina, scilicet, pati & mori: sed affectu sensualitatis non uolebat, immo refugiebat. Nec tamen in eo caro contra spiritum uel contra deum concupiscebat. Quia ut ait Aug. † Non nullum est uitium, cum caro cõcupiscit aduersus spiritum. Caro autem dicta est concupiscere, quia hoc secundum ipsam agit anima, sicut anima per aurem audit, & per oculum uider. Caro. n. nihil nisi per animã concupiscit. Sed concupiscere dicitur cum anima, carnali concupiscentia spiritui reluctatur habẽs carnalem delectionem de carne, & a carne ad uersus delectationem quam spiritus habet. Ipsius autem carnalis concupiscentiæ causa non est in anima sola, nec in carne sola. Ex utroque enim fit, quia sine utroque delectatio talis non sentitur. Talis igitur rixa, talisque concertatio in anima Christi nullatenus esse potuit. Quia carnalis concupiscentia ibi esse nequit. Dei ẽt uoluntas erat & rõni placebat, ut id secũdum carnem uellet, quatenꝰ ueritas humanitatis in eo probaret. Nã qui hois naturã uersus spiritum. Caro autem dicta est concupiscere, quia hoc secundum ipsam agit anima, sicut anima per aurem audit, & per oculum uider. Caro. n. nihil nisi per animã concupiscit. Sed concupiscere dicitur cum anima, carnali concupiscentia spiritui reluctatur habẽs carnalem delectionem de carne, & a carne ad uersus delectationem quam spiritus habet. Ipsius autem carnalis concupiscentiæ causa non est in anima sola, nec in carne sola. Ex utroque enim fit, quia sine utroque delectatio talis non sentitur. Talis igitur rixa, talisque concertatio in anima Christi nullatenus esse potuit. Quia carnalis concupiscentia ibi esse nequit. Dei ẽt uoluntas erat & rõni placebat, ut id secũdum carnem uellet, quatenꝰ ueritas humanitatis in eo probaret. Nã qui hois naturã

Lib. 3. de fi de cap. 18.

Lib. 3. de fi de cap. 6.

De ciuit. li. 19. cap. 4.

T.co. 42.

T.com. 30. & 31.

T.com. 42.

Sup Gene. ad literam cap. 12. lib 10.

Cap. 5.

In lib. de ẽ militud. ca. 2. 3. & 5.

Lib. 3. de fi de cap. 18.

Vbi supra. cap 9.

D. 231.

EXPOSITIO TEXTVS.

SICVT *aliis hominibus*. Similitudo attenditur inquãtum aliis hoibꝰ necessitas moriendi ineſt natura, non inquantum est ex peccato. *Sunt enim quatuor status*. Contra. Boetius assignat tres. Dicendum q̃ Boetius assignat status humanæ naturæ quantum ad conditiones corporis principaliter, quod quidem in primo statu erat animale. in secundo corruptibile. in tertio spirituale. Magister autem assignat principaliter quatuor status quantum ad conditiones animæ, vt patet. *Immunitatem peccati*. Non quantum ad potentiam peccandi: sed quantum ad actum. Boetius vero dicit, quòd de primo statu accepit ea, quæ ad vitam animalem pertinent, scilicet, comedere dormire & huiusmodi.

In libro de duab. naturis & vna psona Christi circa fi.

DIVISIO TEXTVS.

POSTQVAM magister determinauit de his quæ Christus cum natura humana assumpsit. Hic determinat de his, quæ per humanam naturam fecit: operis autẽ humani voluntas principium est, sine quo opus nec meritorium, nec laudabile est: & ideo diuiditur hæc pars in duas partes. Primo determinat de voluntate Christi. Secundo de meritis eius quòd ex voluntate processit, 28. dist. ibi. *De merito quoque Christi*. Prima in 2. Primo determinat de voluntate Christi. Secundo remouet quædam dubia, quæ ex dictis oriri possent ibi. *Cæterum*. Prima in tres. Primo ponit dubitationem de efficacia voluntatis Christi & orationis, quæ est signum voluntatis. Secundo soluit distinguendo voluntatem Chri ibi. *Quo circa ambigendum non est*. In tertia solutionem confirmat, ostendens diuersas voluntates esse in Christo ibi. *Ex affectu &c. Cæterum non parum*. hic remouet quædã, quæ possent esse ex dictis dubia. & Primo remouet dubium quod oritur ex dictis Hyl. ibi. *Illud etiam non ignorandum*.

QVAESTIO PRIMA.

Hic quæruntur quatuor.

Primo. De pluralitate voluntatum Christi.
Secũdo. De conformitate vel contrarietate earum adinuicem.
Tertio. De oratione quæ voluntatem exprimit.
Quarto. De dubitatione quã ponit Ambrosius in Christo, quantum ad aliquam voluntatum Christi. 3. q. 18. 1.

ARTICVLVS 1.

Vtrum in Christo fuerit uoluntas alia quàm diuina.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur, quòd in Christo non sit nisi vna voluntas, scilicet diuina. velle enim cum sit agere personæ est, sed in Christo est tantum vna persona, scilicet diuina. ergo & tantum vna voluntas, scilicet, diuina.

¶ Præt.

¶ 2 Præt. Voluntatis est ducere & non duci: sed in Christo affectus humanus diuina volũtate ducebatur, q̃ ea sicut ministro vtebatur, vt dicit Dama. † ergo affectus humanus non debet dici voluntas in Christo.

¶ 3 Præt. Quanto aliquis homo est magis sanctus, tanto sua voluntas magis vnitur diuinæ, quia qui adhæret deo, vnus spiritus est. 1. Cor. 6. sed Christus homo fuit sanctissimus. ergo, voluntas sua humana fuit perfecte vna cũ voluntate diuina.

SED CONTRA. Chr̃s assumpsit naturã nostrã, vt eã curaret, quia qd̃ inassumptibile est, incurabile est, vt dicit Dama. † sed voluntas nostra per quam pctm̃ intrauerat maxime curatione indigebat. ergo ipsam assumpsit. ergo est in Christo aliqua volũtas præter voluntatem diuinam.

¶ Præt. Sicut se habet vnitas voluntatis ad vnitatem naturæ, ita se habet pluralitas ad pluralitatẽ: sed in tribus personis est vna voluntas, q̃a est vna natura. ergo & in Christo sunt plures voluntates, quia sunt plures naturæ, q̃uis sit vna persona.

VLTERIVS videtur quòd in Christo non sit aliqua voluntas humana præter voluntatẽ rationis, quia sicut dicit Dam. † in 3. lib. voluntas naturam sequitur: sed in Christo sunt tantum duæ naturæ. ergo & tantum duæ voluntates. ergo non est tertia præter voluntatem diuinam & rationis.

¶ 2 Præt. Sicut rõ est alia virtus apprehẽsiua a sensitiua apprehensione, ita sensus interior a sensu exteriori: sed nõ est alia volũtas consequens apprehensionẽ sensus exterioris ab ea, quę consequit apprehensionẽ sensus interioris. ergo non oportet ponere aliã voluntatẽ, quæ consequat apprehẽsionẽ rationis & sensitiuę partis.

¶ 3 Præt. Philosophus dicit in 3. de anima & Dama. † quòd volũtas solum in ratione est. in sensibili aũt desiderium & animus irascibilis, & concupiscibilis: sed sensualitas est a rõne discreta, vt patet di. 24. 2. lib. ergo nõ est aliqua voluntas sensualitatis.

¶ 4 Præt. Sensualitas signatur per serpentem in qua est primus motus peccati: sed in Christo nõ est aliquid serpentinum nec aliquod peccatum. ergo in ipso non est voluntas sensualitatis.

¶ 2 Præt. Motus sensualitatis sunt subiti: sed in Christo nõ fuit aliquid subitum, quia totum ab ipso fuit præuisum. ergo in ipso non fuit voluntas sensualitatis.

SED CONTRA. sensualitas est medium inter corpus & rationem: sed positis extremis ponitur medium: cum igitur in Christo fuerit corpus humanum & anima rationalis, oportet quòd in ipso fuerit sensualitas.

¶ Præt. Philosophus dicit in 2. de anima. Sicut trigonum in tetragono, & tetragonum in pentagono, sic nutritiuum in sensitiuo & sensitiuum in intellectiuo: sed in Christo fuit anima intellectiua. ergo in Christo fuit sensitiua quantum ad omnes sui partes. ergo & voluntas sensualitatis quæ est pars sensitiua.

III

VLTERIVS videtur quòd in Christo sint plures voluntates rationis, quia Dama. † in 2. lib. distinguit duas voluntates rationis scilicet Thelesim, idest volũtas naturalis, & Bulesim, idest voluntas rationalis: sed nihil eorum quæ ad perfectionem humanæ naturæ pertinent Christo defuit. ergo in Christo fuit duplex rationis voluntas.

¶ 2 Præt. peccatum proprie est in voluntate. dicitur autem esse aliquando in superiori rõe. aliquando aũt in inferiori. ergo vtrique rationi rñdet sua voluntas, quas oportet in Chr̃o ponere.

¶ 3 Præt. Philosophus in 6. Ethi. ponit diuersas potentias apprehensiuas in parte intellectiua. s. scientificum, quod cognoscit necessaria, & ratiocinatiuum sine opinatiuum, p̃ quod comprehendimus cõtingẽtia operabilia a nobis: sed apprehensionem sequitur suus appetitus. ergo in parte intellectiua sunt plures volũtates.

¶ 4 Præt. Omnis virtus humana est in ratione ex qua habet hõ q̃ sit homo: sed dicit a magistris q̃ est quædam irascibilis & concupiscibilis humana. ergo oportet eas ponere in ratione: sed hæc pertinent ad voluntatem. ergo in ratione sunt plures volũtates.

¶ 5 Præt. In parte intellectiua est liberũ arbitriũ, quod est electium eorum quæ sunt ad finem, & voluntas quæ est finis vt dr̃ in 3. Ethi. neutrã aũt horum defuit Christo. ergo idẽ quod prius.

¶ 6 Præt. Hugo de sancto Victore, ponit in Christo præter voluntatem sensualitatis & rationis, & diuinam voluntatem pietatis, pietas aũt in ratione est. ergo vt q̃ sint plures voluntates in rõne.

SED CONTRA. Est qd̃ Philosophus in 3. de aia. volũtatẽ rõnis non distinguit sicut distinguit appetitũ partis sensitiuę.

¶ Præt. Homo dicitur minor mundus, quia assimilat̃ vniuersꝰ: sed in vniuersꝰ est tm̃ vnꝰ primꝰ motor. ergo & in homine: sed primꝰ motor ẽ volũtas rõnis, q̃ mouet oẽs alias vires ẽm Ansel. ergo oportet ponere vnã tm̃ voluntatẽ rationis in Chr̃o, & in oĩbus aliis hoibus.

RESPONDEO. Dicendũ ad primã quæstionẽ q̃ volũtas consequitur naturam humanam. qd̃ quidem Dam. † in 3. lib. probat quinq; rationibus. Primo quia quælibet natura habet morũ proprium. motus autem rationalis naturæ proprius est vt libere in aliquid tẽdat, quod voluntatis est. Secundo, quia nullus addiscit velle, sicut nec alia naturalia. Tertio, quia natura in hoie non datur sicut in aliis: sed ducit̃. vñ oportet hoi libertatem ineſse in suomotu. & hoc est voluntatis. Quarto, quia hõ ẽm suam naturã ad imaginem dei factus est, cõsistit aũt imago in memoria, intelligẽtia & voluntate. Quinto, q̃a inuenit in oĩbus hũtibus naturã. vñ Chr̃s cũ naturã nram integram assumpserit, aliãs non esset verꝰ hõ, cõstat q̃ voluntatẽ assumpsit: & ita in Chr̃o est voluntas humana & diuina, non quidem componentes vnã voluntatẽ, sicut Rutices dixit, quia tunc neutra esset in eo: sed vtraque distincta manens in ipso. & sic in Christo sunt duæ voluntates.

AD PRIMVM ergo dicendum, q̃ q̃uis velle sit personæ, tamẽ hoc est per potẽtiam naturalem, q̃ est principium illius actus: & ideo quia in Christo sunt duæ naturæ, sunt duæ voluntates, tamen est vnus volens propter vnitatem personæ.

¶ Ad scũm dicendũ, q̃ volũtas diuina nõ ducit affectũ humanũ cogendo ipsum: sed dirigẽdo, & hoc nõ excludit rõnem volũtatis.

¶ Ad tertiũ dicendũ, q̃ voluntas dr̃ tribus modis. Aliq̃ ipsa potentia uolendi: aliquando ipse actus volendi, aliquando autem ipsum volitum. & quantum ad hoc vnitur voluntas sancti hominis voluntati dei, non autem quantum ad duo prima.

AD SECVNDAM quæstionẽ dicendũ, q̃ in Chr̃o fuerunt oĩa q̃ sunt de perfectione humanæ naturæ, sicut aũt de pfectione humanæ naturæ inquantum homo est homo, est rationis voluntas, ita de perfectione hominis inquantum animal est appetitus sensibilis: & ideo oportet appetitum sensitiuę partis in Christo ponere: sed iste appetitus in aliis animalibus non habet rationem volũtatis, quia aguntur instinctu naturæ potius quàm agant, vt dicit Dama. † & ita nõ habent liberum motum, quem voluntas requirit, tamen appetitus sensibilis põt in hoie dici voluntas, inquantum est obediens rationi, vt dicitur in 1. Ethi. & ideo participat aliqualiter libertatẽ voluntatis, sicut & rectitudinem rationis, vt possit dici volũtas par. iciparitue, sicut dicitur ratio per participationem. Et ita in Christo quantum ad humanam naturam dicimus duas voluntates scilicet, sensualitatis & rationis.

AD PRIMVM ergo dicẽdũ, q̃ in Chr̃o sunt duæ naturæ intę, quarũ vna nõ est pars alterius, ex quibꝰ immediate persona cõponit: sed tñ altera naturarũ. s. humana diuidit in multas partiales naturas, sicut in naturã corporis & aĩe, in sensitiuã & rõnalẽ, & ẽm hoc etiam voluntas humana diuidit in duas volũtates.

¶ Ad secundum dicendum, quòd sicut appetitus rationis non sequitur quamlibet apprehensionem rationis: sed quando aliquid apprehenditur vt bonum, ita & appetitus sensibilis non sur-

Universidad de Deusto
Biblioteca

git nisi quando apprehenditur, vt conueniens: hoc autem non fit per exteriorem sensum, qui apprehendit formas sensibiles: sed per æstimationem quæ apprehendit d rationem conuenientis, & nociui, quas sensus exterior nõ apprehendit: & ideo in parte sensitiua non est nisi vnus appetitus secundum genus: qui tamen diuiditur sicut in species, in irascibilem & concupiscibilẽ, quatum vtraque sub sensualitate cõputatur.

D.226.

¶ Ad tertium dicendum, quòd voluntas per essentiã, est in ratione per essentiam. & voluntas participatiue, est in ratione per participationẽ.

Ioan. 21.

¶ Ad quartũ dicendum, quòd sensualitas dicitur serpens, & principium peccati, non quantum ad naturam potentiæ, quã Christus assumpsit: sed quantum ad corruptionem fomitis, quæ in Christo non fuit.

Super Ioã. Tract. 123.

¶ Ad quintũ dicendum, quòd in Christo aliqd accidit nõ præuisum a sensu interiori, vel exteriori, quãuis præuisum ab eo per rationem, vel per scientiã diuinã: & ideo in ipso motꝰ sensualitatis fuit quidem subitus respectu sensus: sed non respectu rationis, vel diuiniratis.

Matth. 26.

AD TERTIAM quæstionem dicendum, q̃ distinctio potentiarum attenditur secundum diuersas rationes: obiectum autem voluntatis est bonum sm rationem boni. vnde cum ista ratio sit communis omnibus, non potest esse, q̃ appetitus rationis sm diuersas potẽtias distinguatur: & ideo in Christo, & in aliis hominibus est tantũ vna potentia voluntatis: possunt autẽ esse diuersi respectus illius voluntatis, sm quos inuenitur aliquando distingui voluntas rationis. Magister autem attendens ad naturam potentiæ, voluntatem rationis in Christo non distinguit.

I

AD PRIMVM ergo dicendum, q̃ Telesis secundum Dama. est voluntas naturalis, quæ. s. in modum naturæ mouetur in aliquid, secundum bonitatem absolutam in Christo consideratam. Bulisis autẽ est appetitus rationalis, qui mouetur in aliquod bonũ ex ordine alterius. & hęc duo a magistro aliis nominibus diuiduntur voluntas vt natura, & voluntas vt ratio, secundum quæ tamen non diuersificatur potentia voluntatis, quia diuersitas ista est ex eo q̃ mouemur in aliquid sine collatione, vel cum collatione. Conferre autẽ non est per se voluntatis, sed rationis. vnde ista diuisio voluntatis non est per essentialia, sed per accidentalia, & propter hoc non sunt diuersæ potentiæ, sed vna differẽs secundum respectum ipsius ad apprehensionem præcedentẽ, quæ potest esse cum collatione, vel sine collatione: tamen vtraq; istarum in Christo fuit, scilicet voluntas vt naturalis, quæ est Thelesis: & voluntas vt ratio, quæ est Bulisis.

K

¶ Ad secundum dicendum, q̃ peccatum dicitur esse in ratione, non quia in ipsa completur, sed in voluntate consequente rationem: ratio autem superior & inferior, non sunt diuersæ potẽtiæ, quia non distinguuntur secundum rationem obiecti, vt in 2. di. 24. dictum est: sed illa distinctio est rationis secundum ordinem ad habitus diuersos, secundum quòd ex diuersis mediis ad idem procedit. s. rationibus temporalibus & æternis. Medium autẽ ex quo procedit ad aliquid, pertinet ad rationẽ, nõ ad voluntatem: vnde quãuis in ratione faciat aliquam diuersitatẽ, vel distinctionem saltem per officia in voluntate, nullam distinctionẽ causat.

q. 2. ar. 2.

D.752.

¶ Ad tertium dicendum, q̃ obiectum intellectus est d verum, cuius differentiæ sunt necessariũ & contingens: non autẽ sunt differentiæ boni inquantũ hmõi, qđ est obiectũ appetitus: & iõ necessariũ & cõtingẽs magis pñt diuersificare intellectũ q̃ volũtatẽ.

D.1115.

¶ Ad quartum dicendum, q̃ obiectum appetitus sensibilis non est bonum simpliciter, sed est bonum particulare: & quia aliam rationem particularis boni habet delectabile & arduum: ideo pœnes has duas rationes boni diuiditur appetitus sensibilis, & non rationalis, qui habet pro obiecto bonum simpliciter. vnde

F irascibilis, & concupiscibilis non sunt humanæ per essentiam: sed per participationem.

¶ Ad quintum dicendum, q̃ voluntas quæ est finis & liberũ arbitrium, non sunt diuersæ potentiæ: sicut in 2. lib. dictum est: sed differunt sicut bulisis & thelesis, quia ad liberũ arbitriũ pertinet

d. 24. q. 2. ar. 3. c.

propter deum quis mori uult, alter sensualitatis carnis infirmitati propinquus: & ideo coniunctus, quo mors refugitur: ut enim ait Augustꝰ. † Paulus mentis ratione cupit dissolui, & esse cum Christo: sensu autem carnis refugit, & recusat. hoc habet humanus affectus, quoniam diligit uitam, odit mortem. Secundum affectum istũ Christus noluit mori, nec obtinuit quod secundum istum affectum petiit.

G

b Authoritatibus probat diuersas in Christo uoluntates.

EX affectu igitur humano quem de uirgine traxit, uolebat non mori, & calicem transire orabat. unde Beda. Orat transire calicem, quia homo est deus. Pater si fieri potest, trãsfer a me calicem istum.

H

Glo. Matth. 14.

eligere aliquid in ordine ad finẽ: volũtas aũt est de fine absolute. Ex his quæ dicta sunt potest videri quomodo volũtas in Christo distinguitur. voluntas enim aliqua vel attribuitur sibi ratione personæ suæ, vel rationis membrorũ, quorũ personã in se trãsfert. Si aũt rõne personæ suæ, aut sm diuinam naturam, aut sm humanam, si sm humanam, aut sensualitatis, aut rationis: si rationis, aut secundum absolutam, aut secundum collatiuam.

Ep. 120. c. 6.

¶ Ad sextum dicendum, quòd voluntas pietatis est voluntas vt natura, inquantum refugit ea quæ sunt nociua sibi vel aliis, non considerato ordine rerum ad finem.

ARTICVLVS. II.

Vtrum uoluntas humana in Christo diuinæ uoluntati semper conformis fuerit in uolito.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur quòd voluntas humana in Christo semper diuinæ voluntati conformabatur in volito, quanto enim est maior conformitas voluntatis humanæ ad diuinam, tanto est maior rectitudo voluntatis, quæ in hoc consistit: sicut patet p glo. super illud Psal. 32. Rectos decet collaudatio: sed Christus habuit rectissimam voluntatem. ergo conformabatur diuinę voluntati etiam quantum ad volita.

3. q. 18. 5.

¶ 2 Præt. Voluntas beatorum conformatur deo quantum ad volita, quia omnia habent quæ volunt: sed Christus fuit verus comprehensor. ergo quantum ad volitum diuinæ voluntati eius voluntas conformis erat.

¶ 3 Præt. Ex hoc licet nobis aliud velle, quàm deus vult, quia nescimus quid deus velit in aliquibus: sed Christus sciebat in omnibus quid deus vellet. ergo quantum ad omnia volita, voluntatem humanam diuinæ conformabat.

SED CONTRA. Christus fleuit de destructione Hierusalẽ. ergo volebat eam non destrui: sed deus volebat eam destrui. ergo voluit aliquid quòd deus non voluit.

¶ Præt. Ipse dixit, Non mea voluntas: sed tua fiat. ergo volebat secundum voluntatem humanam aliquid, quod non volebat secundum diuinam.

II

VLTERIVS. Videtur quòd voluntas sensualitatis sit cõtraria voluntati rationis in Christo: sicut enim dicit Augu. in de Tri. Voluntatum cõtrarietas est ex contrarietate volitorum, nõ ex contrarietate naturarum, vt Manichæi dicunt: sed volita sensualitatis & rationis in Christo fuerunt contraria, quia sensualitas refutabat mortem, quã ratio eligebat. ergo contrariabatur voluntas sensualitatis, voluntati rationis in Christo.

3. q. 18. 6.

¶ 2 Præt. Sicut dicit Dama. † In Christo vnicuique potentiæ permittebatur agere, quod erat sibi proprium & naturale: sed naturale est appetitui sensualitatis, vt appetat hoc, quod est delectabile secundum sensum. ergo hoc appetebat in Christo. sed ex hoc est pugna sensualitatis contra rationem in nobis, q̃ sensualitas appetit delectabilia secundum sensum. ergo in Christo huiusmodi pugna fuit.

Lib. 3. de fi. de cap. 20.

¶ 3 Præterea. Quicunque affligitur in hoc, in quo alius delectatur, habet contrariam voluntatem illi: sed voluntas rationis Christi delectabatur in ieiunio, sicut in opere virtutis in quo sensualitas affligebatur, quia esurit, vt dicitur Matth. 4. ergo sensualitas rationi contrariabatur in Christo.

Se»

SED CONTRA. In rebellione sensualitatis ad rationem consistit primus motus, qui est peccatum veniale: sed in Christo nõ fuit aliquod peccatum. ergo non fuit in Christo contrarietas sensualitatis ad rationem.

¶ Præt. Aug. super Gen. dicit. Omne animal fuit in arca Noæ, quia omnes motus fuerunt pacati in Christo: sed hoc nõ contingit in illis, in quibus est pugna sensualitatis cõtra rationem. ergo in Christo talis pugna non fuit.

III

VLTERIVS. Videtur quòd volũtas rationis erat sibi cõtraria. Mediũ enim communicat cum vtroque extremorũ: sed volũtas rationis media erat in Christo inter volũtatem diuinam, & sensualitatem. ergo conformabatur vtriq; : sed sensualitas volebat contrariũ eius quod deus volebat. ergo volũtas rationis volebat contraria.

ps. 32. ser. 1. ps. 93. post med.

¶ 2 Præt. Voluntas vt natura, vult illud quod est ad conseruationem naturæ: sed voluntas vt ratio in Christo nolebat mortem, & alia huiusmodi quæ ad corruptionem naturæ pertinent. ergo in voluntate rationis erat contrarietas in Christo.

SED CONTRA. Contraria non possunt esse in eodem simul: sed voluntas rationis est tantum vna potentia, vt dictum est. ergo non potest esse in ea aliqua contrarietas.

In art. præced. in cor. 3. quæst.

¶ 2 Præt. Voluntas sequitur apprehensionem rationis: sed in ratione Christi non fuit aliqua contrarietas, sed fuit determinata ad vnum. ergo nec in voluntate.

¶ 3 Præt. Sicut dicit Aug. in libro Confes. Contrarietas uolũtatis causatur ex imperfectione voluntatis, quia voluntas non est perfecta neque istius, neque illius: sed in Christo non fuit voluntas imperfecta. ergo voluntas rationis nõ cõtrariabatur sibi.

RESPONDEO. Dicendum ad primam quæstionem, quòd cũ voluntas sequitur rationem, processus voluntatis proportionatur processui rationis. Ratio autem habet aliquod principium per se notum, ad quod resoluendo, reducit illud cuius cognitionem quærit. Et quando ad illud reducere potest, habet certitudinem de re, & sententiat quod ita est: sed antequam ad illud principium reducere possit, mouetur aliquibus verisimilitudinibus: & siquidem rationibus illis detineatur tanquam certis, decipitur & errat. Si autem illis non detineatur, tunc habet opinionem vnius partis cum formidine alterius. Finis autem, vt dicit Philosophus in. 7. Ethi. se habet in voluntariis, sicut principium in speculatiuis. vnde quando voluntas reducit aliquod cõsiliabile in finem, in quo totaliter quiescit, sententialiter accepta illud. Si autem reducat in finem, in quo non totaliter quiescit, trepidat inter vtrunque. Sed si consideretur hoc quod est ad finem, sine ordine ad finem, mouetur voluntas in ipsum secundũ bonitatem, vel malitiam, quã in eo absolute inuenit. Sed quia voluntas non fistit in motu, quem habet circa huiusmodi, cum non feratur in ipsum sicut in finem: ideo non sententiat finaliter secundum prædictum motum suum de illo, quousque finem in quem illud ordinat, non consideret. vnde voluntas non simpliciter vult illud: sed veller, si nil inueniretur repugnans. Voluntas autem vt natura, mouetur in aliquid, vt dictum est, absolute. vnde si per rationem non ordinetur in aliquid aliud, acceptabit illud absolute, & erit illius tanquam finis. Si autem ordinet in finem, non acceptabit aliquid absolute, quousque perueniat ad consideration finis, quod facit voluntas vt ratio. Patet igitur quòd voluntas vt natura, imperfecte vult aliquid & sub conditione, nisi feratur in ipsum sicut in finem: sed eorum quæ ordinantur ad finem, habet voluntas vt ratio, vltimum iudicium & perfectum. His visis potest patere, qualiter voluntas rationis diuinæ voluntati in Christo conformatur in volito, quia voluntas vt natura, nunquam in Christo mouebatur in aliquid sicut

cap. 12.

ar. præced. quæst. 3. 1. & d. 15. q. 2. ar. 3. q. 2.

A in finem, nisi quod deus vult. & cum voluntas vt ratio, nunquã mouebatur in aliquid, nisi ex ratione finis, patet quòd etiam volũtas vt ratio, conformabatur diuinæ uoluntati in volito: sed voluntas vt natura, mota in aliquid non sicut in finem, quod quidem non eodem modo se habet in bonitate & malitia secundum se consideratum, & in ordine ad finem, non conformabatur diuinæ voluntati in volito: quia si Christus volebat non pati, deus autem volebat eum mori: mors autem secundum se mala erat, sed relata ad finem bona. hoc autẽ vt dictum est, non est perfecte velle aliquid, sed sub conditione: vnde a magistris, velleitas appellat. Patet igitur, quòd secundum voluntatem rationis conformabatur diuinæ voluntati in volito, quatum ad omne quod perfecte & absolute volebat, nõ autem quantum ad id quod volebat imperfecte. Similiter etiam nec voluntas sensualitatis conformabatur diuinæ voluntati in volito in his, quæ erant nociua naturæ, quia sensualitatis non est ordinare ad finem, ex quo illa habebant quòd essent bona & deo accepta: tamen sensualitatis voluntas & rationis conformabatur diuinæ voluntati in actu volendi, quãuis non in volito: quia quamuis deus non uellet hoc quod sensualitas, uel uoluntas ut natura, uolebat in Christo, uolebat tamen illum actum utriusque, inquantum secundum † Damas. permittebat unicuique partium animæ pati, & agere quod sibi erat naturale & proprium, quantum ex pediebat ad finem redemptionis, & ostentionem ueritatis naturæ.

paulo supe riùs

Li. & c. ut supra.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd conformitas, quæ est in uolitione, non facit rectitudinem uoluntatis: quia aliquis potest peccando uelle illud uolitum, quod uult deus, & meretur in hoc quod illud uult, ut in fine primi li. dictum est. Sed rectitudo uoluntatis causatur ex conformitate in modo uolendi, ut scilicet uelit ex charitate sicut deus: & iterum in causa finali, ut propter idem uelit: & iterum in causa efficiente, ut scilicet deus uelit ipsum uelle, ut dictum est.

D

D. 422. 492

¶ Ad secundum dicendum, quòd in beatis qui sunt solum comprehensores, qñ erunt dotati impassibilitate, nihil eis quantũ ad sensitiuam partem læsiuum occurret: & ideo non erit aliquid, in quo eorum sensualitas a diuina uoluntate discordet. secus autem fuit in Christo, qui simul beatus & passibilis fuit. & similiter nec uoluntas ut natura, quantum ad ea, quæ ad ipsos pertinent, quia ab omni malo liberati erunt: sed mala damnatorum uellent imperfecte modo prædicto, scilicet uoluntate conditionata, non esse, in quo etiam, quãuis non conformentur quantum ad uolitum diuinæ uoluntati consequenti, conformantur tamen diuinæ uoluntati antecedenti, quæ uult omnes homines saluos fieri: & quantum ad hoc est similitudo inter uoluntatem hominis Christi, & uoluntatem beatorum.

E

1. d. 48. q. 1. art. 2.

¶ Ad tertium dicendum, quòd quãmuis Christus sciret quid deus uellet in quolibet, non tamen qualibet sua ui apprehendebat diuinam uoluntatem, nec rationem quare deus id uellet secundum ordinem ad finem aliquem: & ideo non oportebat quòd quælibet uis eius conformaretur diuinæ uoluntati in uolito.

AD SECVNDVM quæstionem dicendum, quòd pugna, siue contrarietas sensualitatis ad rationem, causatur in nobis ex tribus. Primo ex diuersitate uolitorum. Secundo, quia sensualitas in suum uolitum effrænate & sine regimine rationis fertur. Tertio ex hoc, quòd sensualitas effrænate tendens in suum uolitum, retardat motum rationis, & impedit uel in toto, uel in parte: & hæc duo ultima in Christo non fuerunt, quia

Universidad de Deusto
Biblioteca

nunquam motus sensualitatis in aliquid ferebatur nisi prædinaretur a ratione, & sic quamuis voluntas rationis non vellet illud volitum in quod sensualitas tendebat: volebat tamen quòd sensualitas in id tenderet: sicut dictum est de voluntate diuina & humana. Similiter nec motus sensualitatis impediebat mŏtum rōnis, quia non erat violenta refusio in Christo de potentia in potentiam.

In hoc art. com. quæst. princ.

De fid. c. 3.

AD PRIMVM ergo dicēdum, quòd contraria nata sunt fieri circa idem, vnde quāuis motus sensualitatis, & rationis in cōtraria tendant: non tamen sunt contrarii, nisi quatenus ex sensualitate, redūdat in rationem aliquod impedimentū, vel quātum ad actū quo regit alias potētias: & hoc est quando effrenate sensualitas in suum obiectū fertur, vel quantum ad proprium actum rōnis, & hoc est quādo sensualitas extinguit, vel retardat motū rationis: quæ duo in Christo non fuerunt, sicut in nobis sunt: & ideo nulla fuit in Christo pugna vel contrarietas sensualitatis ad rationem.

¶ Ad secundum dicendum, quòd naturale est sensualitati humanæ, quòd feratur in delectabile sēsus secundum regimen rationis: sed quandoque immoderate feratur, hoc facit corruptio fomitis, & hinc est peccatum veniale in sensualitate.

¶ Ad tertium dicendum, quòd illa ratio probat diuersitatem volitorum tantum.

AD TERTIAM quæstionem dicendum, quòd secundum voluntatem rationis, Christus diuersa volebat: non tamen vno modo: sed alterum absolute: alterum autē sub conditione & imperfecte: & ideo non erat contrarietas in voluntate, quia cōtrarietas in habitu, vel in actu est, ex contraria ratione obiecti. Ratio autem secundum quam vnum contrariorum volebat voluntas vt ratio, & alterum volebat vt natura, non habet contrarietatem. Quod enim aliquid ex ordine ad finem bonitatem habeat, quod sine illo ordine in se malum esset non habet aliquam repugnantiam secundum quæ vt dictum est, in diuersa ferantur voluntas vt ratio, & voluntas vt natura. Vnde patet respōsio ad duas primas rationes, quæ concludunt diuersitatem volitorum. Et similiter ad tertiam quæ est ad oppositum, quæ concludit de contrarietate voluntatis.

¶ Ad quartum dicendum, quòd sicut in Christo erat ratio determinata ad vnum, quātum ad vltimum iudicium, ita & volūtas erat determinata tantum ad vnum, quantū ad vltimum consensum & absolutum: tamen in ratione erat apprehensio diuersarū & contrariarum rationum circa eandem rem, diuersimode consideratam, & sic etiam erat de motu voluntatis.

¶ Ad quintū dicendū, q̄ Aug. loquitur q̄n volūtas tendit in duo quātū ad vltimū & absolutū consensum, q̄d in Christo nō fuit.

ARTICVLVS III.

Vtrum Christo fuerit conueniens orare.

3.q.21.1. Lib.3. de fi

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur q̄ orare non fuerit cōpetēs in Christo, quia sicut dicit Dam.† Oratio est ascensus intellectus in deum: sed ascendere in deum cum sit distantis a deo, non competit intellectui Christi qui semper deo coniunctus erat. ergo Christo non competit orare. de cap. 24. in princip.

¶ 2 Præt. Nullus petit aliquid a seipso: sed sicut Dama.† dicit, oratio est petitio decentium a deo. cum ergo Christus sit deus, & nō alius deus præter eum, orare non pertinet ad ipsum. Lib. & cap. vt supra.

Quare orauit illud.

SED quid igitur petiit? ut membris formam præberet, imminēte perturbatione, clamandi ad dominum, & subiiciendi uoluntatem suam diuinæ uoluntati, ut si pulsante molestia turbātur, pro eiusdem amotione orent. Sed si nequeunt uitare, dicant quod ipse Christus. Non ergo ad insipientiam fuit, quòd Christus clamans, non auditur ad salutē corporalem. Bonum quidem petiit, scilicet, ut non moreretur: sed melius erat, ut moreretur. quod & factum est.

De eo quòd Ambrosius dicit Christum dubitasse affectu humano.

AETERVM non parum nos mouēt uerba† Ambrosij, quibus significare uidetur, Christum secundū humanum affectum de potētia patris dubitasse, sic dicens in 3. li. de fide. De quo dubitat, de se, an de patre? De eo utique cui dicit: transfer, dubitat hominis affectu. Nam deus de patre non dubitat: nec de morte formidat. Propheta etiam non dubitat, qui nihil de eo impossibile asserit. Omnia quæcunque uoluit fecit, nō intra homines constituens deum. Propheta non dubitat, & filium dubitare tu credis? Vt ergo homo dubitat, vt homo locutus est. His verbis innui videtur, quòd Christus non inquantum deus est, vel dei filius: sed inquantum homo dubitauerit affectu humano. Quod ea ratione dictum accipi potest, non quia ipse dubitauerit: sed quia modum gessit dubitantis, & hominibus dubitare videbatur. q.1.art.4.

¶ Præt. Officiū pontificis est preces ad deū fūdere: sed Christus est pontifex, vt dicitur Hebr. 2. ergo eius est orare. Vbi supra. II 3.q.21.3.

VLTERIVS. Videtur q̄ non sit eius orare pro se: sed tm̄ pro aliis: officium. n. sacerdotis est eodem mō orare, & hostias offerre: sed Christus obtulit hostiam non pro se: sed p̄ aliis, vt dicitur Heb. 7. Ergo nec pro se orauit.

¶ 2 Præt. In quolibet genere mouētiū est deuenire ad primum mouens, quod non mouetur ſm illū morū: sicut alterātia reducūtur ad primum alterans non alteratum: sed Christus est primus inter orantes. ergo ipse est orans, & pro eo non oratur. Psal. 134.

¶ 3 Præt. Nullus sapiēs orat cōtrariū eius qđ vult: sed in Chō nihil accidebat nisi qđ ipse volebat. ergo ipse non pro se orauit.

SED CONTRA. Oratio fit non tantum contra infirmitatē culpæ, sed etiam contra infirmitatem pœnæ: sed Christus circundatus erat infirmitate pœnæ, quāmuis non infirmitate culpæ. ergo pro se orare poterat.

¶ Præt. Per orationē aliquis sibi meretur: sed Christus sibi meruit claritatem corporis. ergo Christus pro se orare potuit. III 3.q.21.2.

VLTERIVS. Videtur q̄ oratio qua pro se orauit fuit actus sensualitatis. eius, n. est orare, cuius est velle: sed nō mori in Christo absolute non volebat nisi sensualitas. ergo oratio qua morte petebat a se excludi, erat actus sensualitatis.

¶ 2 Præt. Magister dicit in litera q̄ ex defectu humano quē ex virgine cōtraxit, calicem transire orabat: sed affectū rationis nō traxit ex virgine, quia anima rationalis fit per creationem, & nō ex traduce. ergo hoc orauit per affectum sensualitatis.

¶ 3 Præt. Catuli Leonum quærunt a deo escam sibi, & pulli coruorum inuocant eum, vt dicitur in Psalmo: sed in eis non est nisi affectus sensualitatis. ergo & Christus orare potuit per sensualitatem tantum. Psal. 103. & 146.

SED CONTRA. Eius est orare, cuius est deum cognoscere. hoc autem est tantum rationis. ergo rationis est tantum orare in Christo.

¶ Præt. Oratio ad vitam contemplatiuam pertinet: sed vita contemplatiua non habet aliquam communitatem cum sensualitate. ergo oratio in Christo non fuit actus sensualitatis.

VLTERIVS Videtur quòd non omnis Christi oratio fuit exaudita, per id quod dicitur in Psal. 21. Clamabo per diē & nō exaudies, quod glo. exponit de Christo. IIII 3.q.21.4.

¶ 2 Præt.

¶ 2 Præt. Oranit vt discipuli seruarentur a malo. vt patet Io. 17. Et omnes qui credituri erāt per verbum eorum in ipsum, hoc autem non fuit impletum: nec quantum ad ipsos Apostolos, nec quantum ad alios credentes: nec de malo culpæ, nec de malo pœnæ. ergo non omnis Christi oratio fuit exaudita.

¶ 3 Præt. Vt dicit Luce. 23. orauit pro crucifixoribus vt peccatum eis non imputaretur: sed vt parceretur: sed nō oībus remissum fuit illud peccatum: quia non omnes conuersi sunt ad fidem sine qua nō est peccatorum remissio. ergo sua oratio non fuit exaudita.

¶ 4 Præt. Orauit vt calix ab eo transferretur. vt patet Matthæi 26. Hoc autem non fuit factum. ergo &c

SED CONTRA. Heb. 5. Exauditus est pro sua reuerentia.

¶ Præt. Oratio sua non fuit minus efficax quām aliorū sanctorum: sed aliis sanctis ipse dicit Petite, & accipietis. Io. 16. ergo & ipse quod petiit accepit. Lib. 10. de Trin. post princi.

¶ Præt. Io. 11. Ego autem sciebam. quia semper me audis.

RESPONDEO. ad primam quæstionem dicēdum, quòd Christo secundum q̄ deus non competit orare, nec obedire, nec aliquid quod minorationem sonat, aut quod ad diuersitatem volūtatis pertinet: sed secundum quòd homo competit sibi orare propter tria: vt dicit Dam.† Primo pp veritatem humanæ naturę insinuandam, secūdum quam minor est patre, & obediens ei, & orans ipsum. Secundo ad exemplum orandi nobis præbendum, quia omnis eius actio, nostra est instructio, cum sit nobis data: quasi exemplum virtutis. Tertio ad ostendendum quòd a deo venerat, & sibi contrarius non erat, dum eum orando principium recognoscebat. Loco supra citato.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd ascendere est proprie tendere in aliquid quod supra ipsum erat: intellectus autem Christi non tendit in aliquid quod supra ipsum esset quantum ad contemplationem, quia quicquid de deo vnquam contemplatus est, hoc contemplatus est a primo instanti conceptionis: & secundum hoc dicit Dama.† quòd intellectus Christi, ascensione quæ est in deum non indigebat: sed tamen potentia diuina quam orādo implorabat supra ipsum erat, & sic ascendens in deum orabat. lib. & cap. vt supra.

¶ Ad secundum dicendum, quòd in aliis hominibus est vna intellectualis voluntas cuius est orare: quæ habet etiam imperium super alias vires in ipso existentes: & ideo eius non est orare: sed imperare respectu eorum quę per ipsum fieri possunt: sed non omnia quæ erant in Christo erant subiecta rationi, & voluntati rationis: sed aliquid supra ipsam scilicet, deitas. vnde sicut in aliis hominibus ratio, & voluntas imperant aliis viribus: ita in Christo orabat deitatem.

¶ Ad tertium dicendum, quòd aliquid orauit Christus, quod absolute fieri rationis voluntate volebat, quāmuis non omnia, vt dicetur. & quāmuis sciret hoc esse in dei voluntate, nihilominus orabat, quia sciebat deum velle hoc impleri per suam orationem, sicut etiam de⁹ vult aliquem saluare orationibus aliquius sanctiunde non est superfluum quòd ille sanctus pro eo orat. In fin. huius artī.

AD SECVNDAM quæstionem dicendum, q̄ ofo semper est ad supplendum aliquem defectum. Christus autem non patiebatur aliquem defectum quātum ad bona spiritualia, quia beatus erat: patiebatur autem defectum inquantum passibilis erat in anima, & in corpore. vnde omnis oratio Christi quæ erat pro bonis spiritualibus, non erat p se, sed pro aliis: sicut illud vt sint vnum in nobis sicut & nos vnum sumus. Ioā. 17. Sed oratio quæ erat pro his quæ pertinēt ad corpus, etiam erat ipsi pro seipso, sicut patet p illud Psā. Re suscita me &c. Quę quidem oratio, & si si: pro se, ideſt, vt ipse resuscitaretur, tamen est pro aliis inquantum ad aliorum salutem tendit, Quia resurrexit propter iustificationem nostram. Rom. 4. & instructionem, quia eius exemplo ab ipso deo petere debemus. Psal. 140.

AD PRIMVM ergo dicendum, q̄ oratio effundit pro quolibet defectu amouendo: sed hostia præcipue contra peccatum offertur, vt per eam deo placatus, aliquid cōcedat. Christus autem quāmuis aliquē defectū pœnæ habuerit, nō tamen habuit defectum culpæ: & ideo pro se orauit, nō autem pro se hostiam obtulit.

¶ Ad secundum dicendum, quòd orans pro quo non oratur est ipse Christus secūdum quòd beatus, non autem secūdum ea quæ ad statum viatoris pertinent.

¶ Ad tertium dicendum, quòd in Christo non erat aliquid, quod voluntate rationis absolute & simpliciter non vellet tunc esse in se, erat tamen in ipso passibilitas quam volebat, peracto redemptionis opere p gloriam resurrectionis a se remouere, & erat in eo aliquid scilicet, passio imminens, quam volebat etiam tunc non in esse voluntate sensualitatis & rationis vt natura.

AD TERTIAM quæstionem dicendum, quòd actus sensualitatis dicitur dupliciter. Vno modo sensualitatis sicut principii elicientis actum, & sic oratio non potest esse actus sensualitatis in Christo, vt probabant rationes secundo inductæ. Alio modo dicitur sensualitatis vt obiecti: ideſt de eo quod sensualitas volebat, & sic erat aliqua eius oratio sensualitatis, quia ratio orans, erat quasi aduocatus sensualitatis, proponens deo appetitum sensualitatis. hoc autem non faciebat quasi ratio vellet hoc quod pro sensualitate petebat: sed vt doceret omnem hominis voluntatē deo subdendam esse, & in omnibus necessitatibus ad eum recurrendum. vnde subdit. Non mea voluntas, sed tua fiat.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd quando aliquis orat propter suam vtilitatem, ratio non petit nisi hoc quod vult: & ideo tunc cuius est orare eius est velle: sed Chs̄ hoc non petebat pp suam vtilitatem, vt scilicet, ipse effectū huius petitionis conseqꝫ reretur: sed propter vtilitatē aliorum vt dictū est: & ideo ratio non petebat hoc, secūdum quòd ipsa volebat: sed secundum quòd sensualitas appetebat. Supra in corp. istius quæst.

¶ Ad secundum dicendum, quòd ex sensualitate orauit. quāmuis sensualitas non oraret, quia appetitus sensualitatis erat causa quare orationem proponebat.

¶ Ad tertium dicendum, quòd illud quærere & inuocare non dēsignat orationē proprie dictam: sed ordinationem quæ est in his, sicut

Universidad de Deusto
Biblioteca

sicut & in omnibus aliis creaturis ad recipiendum a deo ea, quæ ad conseruationem sui pertinent.

AD QVARTAM quæstionē dicendū, q̄ oīs oratio quā Chr̄s obtulit hac intētione, vt ipſam impetraret, fuit exaudita: sed cum aliquis impetrare non intendat, quod absolute non vult: hæc sola oratio Christi exaudita fuit, quæ erat de eo quod Christus absolute voluit. hoc autem dicitur aliquis simpliciter & absolute velle, in quo vltimus eius consensus stat: vltimus autem consensus est secūdum supremam partem appetitus in homine. Appetitus autem rationis est supra appetitum sensus: & in appetitu rationis est supremum quod in finem tēdit, vel in aliquod coniunctum fini. Et ideo hoc solum Chr̄s absolute voluit, quod f̄m rationem voluit vt finē, & vt in ordine ad finem: & oīs talis sua oratio fuit exaudita. Quod aūt f̄m sensualitatem voluit, absolute non voluit: & ideo ratio non ad hoc ōrādo proposuit vt impetraret. nec tamen fuit simulatio, quia appetitum sensualitatis exprimebat, ratione iam dicta. Similiter quod uolebat ratio vt natura, si in eo nō sicut in fine q̄escebat, nō simpliciter volebat, vt prius dictū est. Et iō etiam hæc non ad hoc proposuit orando vt impetraret, & pp hoc huiusmodi orationes nō fuerunt exauditæ.

In corp. q. pced. ar. 2.

AD PRIMVM ergo dicendū, q̄ hoc dixit Chr̄s in persōa ecclesiæ: vt dicit glo. Vel loquitur de oratione exprimente voluntatem sensualitatis, aut vellentem rationis vt natura.

¶ Ad secundum dicendum, quòd voluntas rationis vt natura, est de eo quod habet in se bonitatem non considerato ordine eius ad aliud. vnde volūtas talis in Chr̄o fuit de salute omnium hoium, sicut voluntas fuit in deo: sed secundum hanc, simpliciter & absolute dicitur aliquis velle. hanc autem voluntatem Hugo de sancto Victore dicit voluntatem pietatis. sed voluntas vt ratio, est de eo quod habet bonitatem, etiam in ordine ad aliud. & secundum hanc volūtatem non volebat Chr̄s oēs saluari. sicut nec deus voluntate consequente. & f̄m hanc dr̄ aliquis simpliciter & absolute velle. & ideo oīo Chr̄i quæ fuit f̄m hāc voluntatē, fuit exaudita, non aūt quæ fuit f̄m primam. & ideo dicit Hieron. q̄ Chr̄s exauditus est pro prædestinatis, non aūt pro non prædestinatis.

¶ Et similiter dicendum est ad tertium.

¶ Ad quartum dicendum, quòd in illa oratione ratio expressit motum sensualitatis, & non suum. vnde illud quod orabat, non simpliciter voluit.

ARTICVLVS. IIII.

d Vtrum Christus, secundum quòd homo, dubitauerit.

q. 15. 8.

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur q̄ Christus, secundū quòd homo, dubitauit: per hoc quod dicit † Ambrosius in litera. quòd, vt homo, dubitabat.

q. 1. arti. 3.

¶ 2 Præt. Quicunque nescit omnia, potest dubitare: sed Christus secundum aliquam scientiam nesciuit omnia, vt supra dist. 14. dictum est. ergo secundum illam potuit dubitare.

q. 2. arti. 2. q. 3.

¶ 3 Præ. Vbicunq; est timor, ibi est dubitatio: sed in Chr̄o fuit verus timor, vt supra dictū est di. 15. Ergo in Chr̄o fuit dubitatio.

¶ 4 Si dicatur quòd dubitabat secundum sensualitatem, & non secundum rationem. Cōtra. Sensualitas sequitur aprehensionem sensitiuæ partis: sed futurum periculū, de quo erat pass̄o, nō præsciebat sensus. ergo sensualitas de ipso non dubitabat, sed ratio.

¶ 5 Si dicatur quòd sensualitas dubitabat ex apprehensione rationis, vel ex scientia deitatis. Cōtra. Christus non præsciuit magis tūc sibi futuram passionem, quàm a principio: sed a principio sensualitas in ipso non trepidabat. ergo nec tunc.

SED CONTRA. Dubitare, est ignorantis: sed in Christo non fuit ignorantia, sicut supra dictum est. ergo nec dubitatio.

d. 15. q. 1. arti. 2. tex. c. 1

¶ 2 Præt. Dubitatio ligat rationem ne possit procedere, sicut dicitur in 3. Meta. sed in Christo non fuit ratio ligata. ergo non fuit in ipso dubitatio rationis.

Psal. 26.

¶ 3 Præt. Vbi est summa securitas, ibi non est aliqua dubietatis: sed in Christo fuit summa securitas. Psal. Si cōsistant aduersum me castra &c. ergo in ipso non fuit dubitatio.

RESPONDEO. Dicendum, quòd dubitatio dupliciter dicitur. Primo enim & principaliter signat motum rationis supra vtraq; parte cōtradictionis, cū formidine determinādi a Iterum. Secūdo transtatum fuit hoc nomen ad significandum formidinem affectus in aggrediendo, vel sustinendo aliquod terribile. Primo autē

modo dicta dubitatio contingit ex defectu medii sufficientis ad veritatem inueniendā, & ideo cōtingit ex defectu scientiæ: & propter hoc in Christo non fuit. Secundo autem modo dicta, contingit ex infirmitate eius, quod læsiuum imminens euadendi facultatem non videt. Et quia Christus habebat infirmitatem in carne, vt supra dictū est, & læsiuum mortis imminēs sensualitas trepidabat: ideo erat talis dubitatio in Christo quantum ad sensualitatem, quāmuis esset summa securitas quantum ad rationem, quæ auxilium diuinum immi nere videbat, quod sensualitas apprehendere non poterat.

d. 15. q. 1. tot. & d. 12. q. 1. tic. 3. q. 2.

AD PRIMVM ergo dicendum, q̄ Ambrosius loquitur quantum ad sensualitatis timorem, quem dum ostendit, videbatur hominibus dubitare, etiam quantum ad rationem.

¶ Ad secundum dicendum, quòd non ois nescientia dubitationē causat: sed q̄n aliqs rationē eius q̄d quærit, & de quo cōtraria apparent, videre non p̄t. & ideo in Chr̄o non fuit talis dubitatio.

¶ Ad tertium dicendum, quòd dubitatio pr̄out pro timore ponitur, in Christo fuit quantum ad sensualitatem.

¶ Ad quartum dicendum, quòd sensualitas mouetur etiam ex his quæ ratio apprehendit, quia formantur formæ particulares in imaginatione, ex quibus sensualitas nata est moueri.

¶ Ad quintum dicendum, quòd quāmuis mors a principio conceptionis esset præuisa, non tamen præuidebatur vt imminens: & ideo dubitationem non faciebat, sed solum quando iam imminebat. Alias concedimus: quia procedunt de rationis dubitatione.

EXPOSITIO TEXTVS.

NIMA *per aurem audit*. idest, est principiū audiendi hominis per aurem. *Sicut in viris sanctis fuit*. videtur quòd magis fuit in impiis, quia seipsos interficiunt suorum peccatorum pondere afflicti. vt dicitur in 9. Ethi. Dicendum, quod volūtas sensualitatis semper refugit mortem. similiter voluntas rationis vt natura: sed voluntas rationis vt ratio, quandoq; appetit mortem, & hoc dupliciter, vel propter amorem futuræ vitæ, & hoc est in sanctis: vel propter remorsum læsæ conscientiæ, & hoc sit in peccatoribus. *Pius mentis affectus*. Contra. Nolumus expoliari, sed superuestiri. Dicendum, q̄ pius effectus bonorum refugit uestitum corporis quantum ad corruptionem, sed amāt quantū ad naturam. Vel dicendum, q̄ non vult expoliari propter se, sed vt cum Christo sit: eum quo si esse posset non expoliatus, sed superuestitus, melius vellet. *Sed quia medicum gessit dubitationis*. Contra est quod supra dixit † Augu. dist. 15. Quia eadem ratione omnia quæ de Christo dicuntur, nō fuerunt vera. Dicendum, quòd erat vera dubitatio quantum ad sensualitatem, quę faciebat apparere dubitationem in ratione, in qua dubitatio non erat. *Intende lector*. Verba Hil. sunt exponenda secundum quòd ratio pro se, nō pro sensualitate proponebat, sic enim non pro se, sed pro suis orabat: secundum autem q̄ pro sensualitate proponebat, sic orabat pro se, vt iam dictum est.

cap. 5.

In litera.

artic. 3. q. 2.

DIVISIO TEXTVS.

POSTQVAM determinauit Magister de voluntate Christi, quæ est principium merendi: hic determinat de merito ipsius. Diuiditur autem hæc pars in duas. Primo determinat de merito ipsius Christi, secundum quòd ordinatur ad consecutionem boni. Secundo, secundum quòd ordinatur ad remotionem mali. distin. 19. ibi. *Nunc igitur quæramus*. Prima adhuc diuiditur in duas. Primo determinat de merito Christi, secundum quòd sibi aliquid meruit. Secundo de merito ipsius, prout nobis meruit, ibi. *Ad quid ergo pati voluit?* Prima in duas. Primo ostendit quid sibi meruit. Secundo inquirit, vtrum hoc sine merito habere potuisset, ibi. *Si vero quæritur, vtrū Christus*. Prima i duas. Primo ostēdit quid sibi meruit in seipso. Secundo quid meruit in aliis, ibi. *Nec tantum glorificationem*. Prima in duas. Primo ostendit quomodo Christus sibi meruit glorificationem corporis, & impassibilitatem animæ & corporis in instanti suæ conceptionis. Secūdo ostendit quomodo hoc meruit per passionem, ibi. *Nec solum meruit*. Circa primum duo facit. Primo determinat veritatem. Secundo mouet quandam dubitationem, ibi. *Vtrum anima*

anima. *Ad quid igitur*. Hic ostendit quid nobis meruit per passionem. Circa quod duo facit. Primo enumerat vtilitates quæ nobis ex passione Christi prouenerunt. Secundo prosequitur vnam, quæ pertinet ad consecutionem boni ibi. *Decuerat deus*.

QVAESTIO. I.

Phil. 2.

A Hic quæruntur sex.

Primo. Vtrum in Christo sit aliqua operatio præter diuinam.

Secūdo. Vtrum per illam potuit mereri.

Tertio. Vtrum ab instanti conceptionis meruit.

Super Ioā. Tra. 104.

Quarto. Quid sibi meruit.

Quinto. Vtrum per passionem mereri potuit.

Sexto. Vtrum nobis meruit apertionem ianuæ.

ARTICVLVS I.

Phil. c. 2.

Vtrū in Christo sit aliqua operatio, præter diuinam.

3. q. 19. 1.

D Prius sic proceditur. Videtur quòd in Christo sit tm̄ vna actio.

Beau Speron

Dion. 2. actionem Christi nominat theandricam, idest dei virilē: hoc autem non diuersās actiones, sed vnam signat. ergo in Christo est tantum vna actio diuinitatis, & humanitatis.

In prologo mecaph.

¶ 2 Præt. Actiones, vt dicit philosophus, suppositorum singularium sunt: sed in Christo est tantum vnum suppositum. ergo tantum vna actio.

¶ 3 Præt. Cuius est esse, eius est agere: sed in Christo propter vnitatem ypostasis est tantum vnum esse. ergo tantū vna actio.

¶ 4 Præt. Instrumenti & principalis agentis est tantū vna actio: sed sicut dicit † Dam. Caro est instrumentum diuinitatis. ergo est vna actio Christi secundum diuinitatem & humanitatem.

li. 3. de fide ca. 16. post medium.

¶ 5 Præt. Vbi est idem actiuum est eadem actio, quia actiones diuersificantur penes terminos: sed in Christo est idem opus operatum diuinitatis & humanitatis: sicut mundatio leprosi, quem diuinitas tactu corporali mundauit, vt dicitur Mat. 8. Ergo in ipso est tantum vna actio.

SED CONTRA. Sicut se habet vnitas actionis ad vnitatem naturæ, ita pluralitas ad pluralitatem: sed in diuinis personis, propter vnitatem naturæ est vna actio. ergo & in persona Christi, propter diuersitatem naturarum est diuersa actio.

¶ Præt. Magis distant diuina natura & humana in Christo, q̄ diuersæ potentiæ animæ in Christo: sed diuersarum potentiarū in Christo sunt diuersæ actiones. ergo multo fortius duarum naturarum sunt diuersæ actiones.

¶ Præt. Actio diuinæ naturæ est ipsa diuina essentia, & est æterna. Actio autem humanæ naturæ in ipso est accidens, & aliquid tempore mensuratum. ergo sunt duæ actiones in Christo.

RESPONDEO. Dicendum, quòd quidam negauerunt in Christo duas esse actiones, & ad hoc ponendum, diuersi, diuersis rationibus moti sunt. Quidā enim Eutychiani dicebant in Christo vnam tantum naturam esse compositam ex diuina & humana: & ideo sequebatur, quòd etiam Christus haberet vnam tantum actionem compositam. sed ex hoc sequitur, quòd sua actio non fuerit neque diuina, neque humana, neque nobis, neque patri conformis, & ita frustratur opus redemptionis, ad quod exigitur diuina actio, & humana. unde hoc est hæreticum sicut & primum, vt dicitur dist. 5. Alii vero negauerunt duas actiones in Christo: dicentes in comparatione ad diuinam, humanam operari

q. 1. art. 2.

sicut ait Apostolus. Christus factus est pro nobis obediens, usque ad mortem: mortem autem crucis. Propter quod & deus illum exaltauit, & dedit illi nomen quod est super omne nomen. Aperte dicit apostolus Christum propterea exaltatum per impassibilitatis gloriam, quia est humiliatus per passionis B obedientiam. Humilitas ergo passionis, meritum fuit exaltationis, & exaltatio præmium humilitatis. Vnde Aug † exponēs præmissum capitulum ait. Vt Christus resurrectione clarificaretur, prius humiliatus est passione. Humilitas claritatis est meritum, claritas humilitatis est præmium. sed hoc totum factum est in forma serui. In forma enim dei semper fuit, & erit claritas. Itē Ambrosius idem capitulū tractans ait. Quid & quantum humilitas C mereatur, hic ostenditur. His testimoniis euidens fit, quòd Christus per humilitatem & obedientiam passionis, meruit clarificationē corporis. nec id solū: sed impassibilitatem etiam animæ. Anima enim ipsius ante mortem erat passibilis, sicut caro mortalis: sed post mortē merito humilitatis, & anima impassibilis facta est, & caro immortalis. Vtrū autem anima facta sit impassibilis, quando caro facta est immortalis, scilicet ipso resurrectionis momento, de authoritate nobis certū non est: sed uel mox post carnis separationem anima impassibilitate donata est, aut in resurrectione quando caro refloruit.

c Quod a conceptu meruit Christus sibi hoc quod per passionem.

NEC solum meruit Christus quādo patri obediēs crucem subiit: sed etiā ab ipsa conceptione, ex quo homo factus est per charitatem, & iustitiam, & alias uirtutes, in quarum plenitudine fuit secundum hominem conditus, sibi tantum meruit, quantum post per martyrii toleratiam. Tanta enim plenitudo spiritualium charismatum in eo fuit, q̄ in eis proficere non potuit. Et ideo melior ipsius anima fieri non potuit, quàm ab initio suæ conditionem non esse dicendam actionem sed potius passionem, quod repellit † Dama. lib. 3. Quia si propterea humana operatio Christi non est dicenda actio, quia diuina est actio, eadē ratione, quia natura diuina est bona, natura humana non esset bona: non. n. oportet, q̄ si diuina natura excedit humanam in bonitate, quòd propter hoc humana sit mala, aut non bona. Alii vero viderunt, quòd actio dependet a natura quę est principium actionis, & a persona quę agit: ideo voluerunt in Christo nō esse dicendum vnam actionem, ne vnitatem naturæ ponere videantur: similiter nec esse plures, ne videantur ponere personarum pluralitatem. Sed ex hoc sequitur, vt dicit Dam. quòd Christus non sit, neque vnius, neq; duarum naturarum, quod est absurdum. Et dicendum propter hoc, q̄ simpliciter in Christo oportet concedere duas actiones, qa ad diuersitatem causārū sequitur diuersitas in effectibus: causa autem actionis est species, vt dicitur in 3. phi. quia vnumquodque agit ratione alicuius formæ quam habet: & ideo vbi sunt diuersæ formę, sunt etiam diuersę actiones: sicut ignis dehcat, & calefacit per caliditatem & siccitatem, & homo audit & videt per visum & auditum. Et similiter Christus ratione diuersarum naturarum habet diuersas actiones.

Lib. & cap. vbi supra.

3. phi. q. 17.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd actionem Christi dicit D Dio. dei virilem, non quia sit simpliciter vna actio deitatis, & humanitatis in Christo: sed quia actiones duarum naturarū quantum ad tria vniuntur. Primo, quantū ad ipsum suppositum, a quo est actionem diuinam & humanam, quod est vnum. Secundo, quantum ad vnum effectū qui dicitur opus operatum, vel Apoteleisma secundum † Dam. scil. mundatio leprosi. Tertio, quantū ad hoc quòd humana actio ipsius Christi participabat aliquid de perfectione diuinæ naturæ: sicut intellectus eius alius eminentius intelligebat ex virtute diuini intellectus, sibi in persona coniuncti, quāuis diuina actio in nullo infirmaretur ex consortio humanę.

ἀπότελεσμα

¶ Ad secundum dicendum, quòd quāmuis agere sit suppositi: tamen forma siue natura est principium, vel causa agendi suppositos: sicut & aliarum proprietatum in supposito existentium. vnde sicut idem suppositum est subiectum diuersarum proprietatum propter diuersa eius principia causantia illas proprietates, ita idem suppositum habet diuersas actiones, propter diuersas formas siue naturas.

E

¶ Ad tertium dicendum, quòd vnitas rei consequitur esse suum. vnde eodem modo prædicatur de re ens, & vnum, quod conuertitur cum ente: non autem ex actione sua habet res vnitatem: & ideo non potest esse, quòd sit suppositum vnum, & esse eius non sit vnum: potest autem esse quòd sit suppositum vnum, & actio eius non sit vna.

¶ Ad quartum dicendum, quòd non potest esse eadem d actio numero per essentiam principalis agētis & instrumenti, quia idem accidens non est in diuersis subiectis: sed dicitur vna secundum quid, inquantum scilicet instrumentum non agit nisi motum a principali agente, & agit in virtute principalis agentis, & hoc modo in ipsa actione humanitatis Christi est aliqua virtus, inquantum ipsa humanitas est instrumentum deitatis.

D. 35.

¶ Ad quintum dicendum, quòd actionis vnitas non solū dependet ex termino: sed etiam ex multis aliis causis: & ideo nō oportet quòd si sit idem actiuū, quòd sit eadem actio. Contingit autē quòd idem actiuū ex diuersis actionibus causatur quadruplici-

ter.

Universidad de Deusto
Biblioteca

ret. Vno modo quando vnus agens non est sufficiens ad complendum effectum: sed multi simul, sicut multi simul trahunt nauem, quam nullus per se trahere posset. & tũc omnes illi sunt quasi vnus agens non simpliciter, sed vnitate aggregationis. & similiter actio eorum non est vna simpliciter, sed quasi vna congregata ex multis.

Ezech. ho. 6 post. pri. Alio modo quando vnus agens potest p fícere effectum, sed non simul vna operatione: sed multis operationibus successiuis: sicut est in generatione habituum acquisitorum, & tunc vltima actio complens effectum agit in virtute omnium precedentium disponentium ad illum effectum. & his duobus modis non fuerunt in Christo plures actiones ad vnum effectum. Tertio modo quando effectus non est vnus simpliciter: sed vnus subiecto, sicut vulnus aduſtũ, & ideo actiones causantes sunt diuersæ simpliciter, conueniunt tamen in supposito, scilicet incisio & aduſtio, & a diuersis formis per essentiã causunt, scilicet ab acumine ferri, & a calido dicate. Quarto modo, quando duæ actiones sunt diuersorum agentium ordinatorũ, quorum vnum mouet aliud, & vnum est instrumentũ alterius. & hi duo vltimi modi sunt in Christo secundum quod diuersæ eius actiones ad idem opus operatum terminabantur.

ARTICVLVS II.

Vtrum Christus potuerit mereri.

3. q. 19. 3. AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur quòd Christus I non meruerit. Christus enim semper fuit comprehensor: sed comprehensoris qui est in termino, non est mereri, quia meritum est via ad terminum. ergo Christus non meruit.

¶ 2 Præt. Non potest esse idem meritum & præmium, sicut nec causa & causatum: sed actus charitatis perfectæ est præmium quia est ipsa fruitio. ergo cum in Christo fuerit charitas consumata per ipsam mereri non potuit, & ita nullo modo merebatur, cum omnis meriti principium sit charitas.

¶ 3 Præt. Anima Christi a principio suæ conceptionis fuit beata, sicut modo est: sed modo non meretur. ergo nec vnquam mereri potuit.

¶ 4 Præt. Quicunque meretur merendo proficit quantum ad illud, quod est merendi principium, quia charitas per meritum augetur: sed Christi charitas augeri non potuit: nec ipse in spiritualibus bonis proficere. ergo ipse non merebatur. K

¶ 5 Præt. Naturalibus non meremur propter hoc quòd sunt determinata ad vnum: sed liberum arbitrium in Christo erat determinatum ad bonum. ergo ipse per liberum arbitrium mereri non potuit, & ita nullo modo, cum omne meritum sit ex libero arbitrio.

¶ 6 Præt. Nullus meretur id quòd suũ est, & propter hoc apud homines filii non merentur à patribus sed serui, quia ea quæ patris sunt hereditario iure competunt filio: sed omnia quæ patris sunt Christi sunt. vt dicitur Matth. 11. & Ioan. 16. Ergo ipse apud patrem non merebatur.

¶ 7 Præt. Nullus meretur a seipso: sed quicunque meretur, meretur aliquid a filio dei. cum ergo Christus sit filius dei, ipse nullo modo mereri poterat.

SED CONTRA. sup illud psal. 15. Conserua me domine quoniam speraui in te. glo. Ecce meritum quo seruari debet, & loquitur de Christo. ergo Christus aliquid meruit.

¶ Præt. Omnis viator habens charitatem meretur: sed Christus fuit huiusmodi. ergo. F

¶ Præt. Vbicunque est difficultas in operatione virtutum, ibi est meritum: sed Christus habuit difficultatem in operibus virtuosis, non quidem ex parte animæ: sed ex parte corporis quod affligebatur. ergo ipse merebatur.

RESPONDEO. Habuit igitur anima illa aliquod bonum in se post mortem, quod nõ habuit ante. Non igitur melior, & beatior fuit quàm ante. Abiit quod melior fuerit, quia non sanctior. nec gratia cumulatior. nec etiam beatior fuit in dei contemplatione in quo præcipue beatitudo G consistit. Potest tamen dici in hoc fuisse beatior: quia ab omni miseria immunis. ex quo nequit inferri simpliciter quòd beatior fuerit.

d De eo quod scriptum est donauit illi nomen quod est super omne nomen.

NEc tantum gloriam impassibilitatis & immortalitatis meruit: sed etiam donari sibi nomen quod est super omne nomen, scilicet honorificentiam quod vocatur deus. hoc tamen nomen ante mortẽ habuit. Habuit n. hoc nomen dei filius inquantum deus est ab æterno per naturam: inquantum uero est homo factus ha- H

catur meritum: demerium vero respectu malorum. Ad hoc igitur quòd aliquis mereatur, tria necessaria sunt, scilicet agens, qui meretur, actio per quam meretur, & merces quam meretur. Et ideo ad meritum tria requiruntur. Primum est secundum comparationem merentis ad mercedem, vt scilicet ille qui meretur sit in statu acquirendi mercedem. & propter hoc, illi qui sunt omnino in termino, nihil merent, quia nihil acquirere possunt. Secundum est ex comparatione agentis ad actionem. vt scilicet sit dominus suæ actionis. alias per actionem suam non dignificatur ad aliquid habendum nec laudatur. & ideo ea quæ agunt per necessitatem naturæ, vel etiam per violentiam non merentur. Tertium est secundum comparationem actionis ad mercedem. vt scilicet æquiparetur mercedi, non quidem secun dum d æqualitate quantitatis, quia hoc requiritur in iustitia cõmutatiua, quæ consistit in emptionibus & uenditionibus: sed D. 883. secundum æqualitatem proportionis, quæ requiritur in iustitia distributiua: secundum quam deus æterna præmia partitur. Actio autem proportionata ad vitam æternam est actio ex d charitate facta: & ideo per eam ex condigno meretur quis ea, quæ D. 882. ad vitam æternam pertinent. opera autem bona quæ nõ sunt ex charitate facta deficiunt ab ista proportione, & ideo per eam ex condigno non meretur quis vitam æternam, sed improprie hic dicitur aliquis mereri, secundum quòd habent aliquam similitudinem cum operatione informata charitate. Et siquidem sit similitudo illa in substantia actus & in intentione. vt cum aliquis existens in mortali peccato dat eleemosynam propter deum dicitur meritum congrui. Si vero sit similitudo in substantia actꝰ, & non in intentione, sic dicitur meritum interpretatum, sicut cum quis dat pauperi eleemosynam propter inanem gloriam. Et hæc tria in Christo reperiuntur. ipse enim quàmuis quantũ ad aliquid in termino perfectionis fuerit, scilicet quãtum ad operationem animæ, quibus erat beatus & comprehensor, tamen quantum ad aliquid defectum patiebatur eorum quæ ad gloriã pertinent, inquantum scilicet erat passibilis anima & corpore, & inquantum erat corpore mortalis. & ideo secundum hoc erat viator in statu acquirendi. Similiter & omnis actus eius informatus erat charitate. & iterum actus sui dominus erat per libertatem uoluntatis, & ideo omni actu suo meruit.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd quàmuis esset comprehensor quantum ad aliquid, erat etiam viator quntum ad aliquid, & sic mereri potuit.

¶ Ad secundum dicendum, quòd idem non potest esse meritũ & præmium respectu eiusdem, & secundũ idem. vnde ipse motus charitatis hominis Christi, in quo consistit præmium eius, quantum ad beatitudinem animæ, potest esse meritum respectu beatitudinis corporis, quod in aliis beatis non contingit, quia nõ sunt in statu acquirendi d secundum aliquid sui: & ideo nec sibi, D. 280. nec aliis merentur,

Lib. 2. contra maxi. c. 5. Et lib. 3. c. 2. quia quod impetrãt modo nobis, contingit ex hoc quòd pri⁹ dum viuerẽt, meruerunt vt hoc impetrarent.

¶ Ad tertium dicendum, quòd Christus est modo tantũ comprehensor, tunc autẽ erat & viator & cõprehẽsor: & ideo tũc mereri potuit, nunc autem non.

¶ Ad quartũ dicendum, quòd ille qui meretur, nõ oportet quòd proficiat quantum ad rationem merendi. hoc enim accidit sibi ex hoc quòd radix merendi, scilicet charitas, non est in suo merito: sed oportet quòd omnis qui meretur, ꝓficiat quantum ad mercedem quam meretur, vt scilicet eã sibi debitam faciat, vel simpliciter, vel quãtum ad aliquam modum, quo sibi prius debita non erat.

¶ Ad quintum dicendum, quòd liberum arbitrium Christi non erat determinatum ad vnum secundum numerum: sed ad vnum secundum genus, scilicet ad bonum, quia in malum non potest: sed tamen hoc potest facere & non facere: & hoc non excludit libertatem arbitrii, quia posse peccare, nec est libertas arbitrii, nec pars libertatis, vt dicit Anſel. † Et hæc quidem determinatio ex perfectione liberi arbitrii, contingit secundum quòd per habitum gratiæ, & gloriæ terminatur in eo, ad quod est naturaliter ordinatum, scilicet in bono: quia liberum arbitrium, quàmuis in nobis se habeat ad bonum, & ad malum, non tamen est propter malum, sed propter bonum. Vel dicendum, quòd si etiam esset determinatum ad vnum numero, sicut ad diligendum deum, qd non facere non potest: tamen ex hoc non amittit libertatem aut rationem laudis siue meriti, quia in illud non coacte, sed sponte tendit: & ita est actus sui dominus.

In dialog. de lib. arb. cap. 1.

¶ Ad sextum dicendum, quòd Christus non meretur secundum diuinitatem, secundum quam habet quòd omnia sunt sua: sed meretur secundum humanitatem, ex qua non habet quòd omnia sunt sua.

¶ Et per hoc patet solutio ad septimũ: quia a filio dei meremur ratione diuinitatis suæ, ex qua parte ipse non merebatur.

ARTICVLVS III.

e Vtrum Christus ab instanti suæ conceptionis potuerit mereri.

3. q. 34. 3. AD TERTIVM sic proceditur. Videtur quòd Christus non potuerit mereri in instanti suæ conceptionis. Nullus enim meretur nisi agendo: sed prius est esse rei, quàm eius agere. ergo in primo instanti conceptionis, quando Christus primo habuit esse secundum humanam naturam, non potuit mereri.

¶ 2 Præt. Opus meritorium cum deliberatione est, cum sit ex electione liberi arbitrii quæ sequitur consilium: sed deliberatio eum sit quidam motus, requirit tempus. ergo in primo instanti conceptionis mereri non potuit.

¶ 3 Præt. Quicquid Christus habuit in primo instanti suæ conceptionis, habuit ab alio, non a se: sed meriti sui ipse causa fuit. igitur in primo instanti conceptionis non meruit.

¶ 4 Præt. Sicut meritum est per liberum arbitrium, ita & peccatum: sed diabolus non potuit peccare in primo instanti suæ creationis. ergo nec anima Christi in primo instanti creationis suæ potuit mereri: sed primum instans conceptionis fuit primũ instans creationis animæ. ergo in illo instanti mereri nõ potuit. A

¶ 5 Præt. Christus quantum ad corpus, in pueritia erat similis aliis pueris: sed alii pueri propter imbecillitatem organorum corporalium non habent perfectam imaginationem, nec vsum liberi arbitrii. per consequens ergo nec Christus, & ita tũc, vt videt, mereri non potuit.

SED CONTRA. Christꝰ in primo instanti suæ conceptionis fuit vir. Hier. 31. Nouum faciet dns super terram, femina circundabit virum: sed perfecti viri est mereri. ergo Christus in primo instãti suæ conceptionis potuit mereri.

¶ Præt. Perfectior est anima perfecta prima & secunda perfectione, quàm perfecta solum perfectione prima: sed Christo non accreuit aliqua spiritualis perfectio. ergo cum operatio sit perfectio secũda, & habitus perfectio prima, quãdocunque habuit habitum virtutis, habuit actum virtutis merebatur. ergo Christus in instanti cõceptionis merebatur. Phil. c. 2.

RESPONDEO. Dicendum, quòd Christo debemus attribuere secundum animam, omnem perfectionem spiritualem quæ sibi potest attribui. vnde cum possibile sit ipsum in primo instanti suæ conceptionis actum meritorium perfecisse: dicendum est, Christum in primo instanti suæ conceptionis meruisse. Quòd .n. aliqua res in primo instanti, in quo est, non possit suam actionem habere, non potest contingere nisi tribus modis. Primo ex hoc quòd deest sibi aliqua perfectio, quæ requiritur ad agẽdum: sicut catulus in primo instanti suæ natiuitatis non potest videre, quia non habet organum videndi completum. Alio modo propter aliquod impediens extrinsecum: sicut aqua generata in aliquo loco concluso impeditur, vt non possit ꝓprio motu moueri. D Tertio ex natura operationis quę successionem habet, & tunc in primo instãti, quo res est, incipit illam actionem: non tamen illa actio est in illo instanti, sed in tempore: sicut patet quòd primõ instans in quo ignis est ignis, quod est vltimum instans suæ generationis, est primum instans motus sui sursum: sed tamen motus eius non est in illo instanti, quia motus successiuorũ est. Constat autem qꝺ in Christo non deficiebat aliqua perfectio ex parte ipsius agentis, quæ est necessaria ad meritorium actum: & iterum nihil erat, quod impedire posset ipse etiam motus charitatis quo mouebatur, indiuisibilis erat, & non successiuus: & ideo in ipso instanti conceptionis mereri potuit. Quidam autem dicunt, quòd in ipso instanti conceptionis non meruit, quantum ad vsum virtutum: sed solum habuit meritum in radice, scilicet in habitu charitatis, & aliarum virtutum, ex quibus dignus fuit gloria: sed quantum ad vsum virtutum non meruit in ipso instanti, sed post ipsum instans. Iit ad hoc mouentur rationibus in E ductis in obiciendo. Sed prima opinio magis mihi placet, & secundũ eam respondendum est ad argumenta in contrariũ facta.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd esse est prius, quàm agere natura, non tempore de necessitate.

¶ Ad secundum dicendum, quòd deliberatio & consilium, vt dicit philosophus, † nõ sunt de fine: sed de his quæ sunt ad hũem, 3. Ethi. cap. 6. quando non est certum quę expediunt ad finem intentum: in ipsa autem intentione finis aliquis meretur. vnde non exigitur deliberatio ad meritum, etiam in aliis hominibus, quãtum ad appetitum finis. Et præterea, in Christo nõ exigebatur deliberatio, etiam quantum ad ea quæ sunt ad finẽ, quia de his certus erat.

¶ Ad tertium dicendum, quòd illud quod Christus habuit in primo instanti suæ conceptionis, scilicet meritum, & ab alio habuit inquantum scilicet ad meritum exigitur gratia: & a seipso habuit, inquantum meritum procedit ex libero arbitrio. Non enim semper necessarium est, vt causa causatum præcedat tempore: sed quandoque sufficit, quòd præcedat natura.

¶ Ad quar-

Universidad de Deusto
Biblioteca

¶ Ad quartum dicendum, quòd motus voluntatis in finem bonum, est sibi naturalis. vnde in primo instanti creationis suę, posset habere motum in bonum finem, quia ad finem naturaliter desiderarum appetendum nō indigemus deliberatione, & in hoc potest esse meritum: sed peccatum contingit ex hoc, quòd voluntas movetur in aliquid quod non competit sibi naturaliter desiderato. vñ oportet quòd contingat ex falsa collatione illius ad finem: & ideo requiritur ad peccatum collatio eius qđ habet apparentē bonitatem ad id, quod est per se bonum naturaliter desideratū. vnde in primo instanti creationis, non potest mens peccare.

D.155.

¶ Ad quintum dicendum, quòd Christus non habebat a sensibus acceptā sciētiam: sed infusam, & ita habitus scientiæ perfectæ poterat esse etiam cum infirmitate organorum: & iterum dictū est, quòd infirmitas corporis ipso, non refundebatur in mentem, sicut nec mētis gloria corporis infirmitatē tollebat: & ideo imperfectio organorum corporalium, vsum rationis non tollebat in ipso.

D.1218.

ARTICVLVS. IIII.

d Vtrum Christus meruerit sibi immortalitatem.

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur quòd Christus nō meruerit sibi immortalitatem corporis. Mereri enim est extranei, cui non debetur merces nisi per meritum, sicut & adoptari est extranei, cui nō debetur hæreditas nisi per adoptionem: sed Christus ad bona patris quæ sunt sua non dicitur adoptari quasi extraneus. ergo eadem ratione, nec immortalitatem vel aliquid huiusmodi, meruit.

¶ 2 Præ. Præmium est dignius merito: sed bonus mortus animæ Christi quo merebatur est dignior quolibet corporali. ergo non merebatur immortalitatem corporis.

¶ 3 Præt. Christus non erat debitor mortis, quia non habebat peccatum, quod mortis debitores facit. ergo cum nullus mereatur illud malum euitare, cuius nō est debitor, videtur quòd ipse immortalitatem nōn meruit.

SED CONTRA. est quòd in litera dicitur, quod claritas corporis est præmium humiliationis: sed immortalitas corporis ad claritatem corporis pertinet. ergo etiam immortalitatē meruit.

¶ Præt. Bona gloriæ nulla creatura habet sine merito: sed immortalitas pertinet ad gloriam. ergo ipsam Christus meruit.

II.

VLTERIVS videtur, q̄ impassibilitatem animæ Christus nō meruerit. Id enim quod nobis est naturale non meremur: sed anima secundum suam naturam est impassibilis. ergo impassibilitatem non meruit.

¶ 2 Præt. Omne quod inest alicui per accidēs, ex hoc ipso q̄ accidens remouetur ei non inest: sed anima patitur sicut & mouet per accidens. s. per corpus. ergo ex hoc ipso q̄ separatur a corpore fit impassibilis. sed Christus non meruit animam a corpore separari: quia meritum mortis peccatum est. ut dicitur Ro. 6. ergo non meruit impassibilitatem animæ.

¶ 3 Præt. Impassibilitas animæ pertinet ad beatitudinem animæ, sicut impassibilitas corporis ad beatitudinem corporis: sed anima Christi a principio fuit beata. ergo impassibilitatem animæ non meruit.

SED CONTRA, animæ Christi post resurrectionem fuit impassibilis: sed ante fuit passibilis. ergo sicut gloriam resurrectionis: ita & animæ impassibilitatem meruit.

¶ Præt. Animæ damnatorum sunt passibiles, quia impassibilitatem non meruerunt. ergo cum anima Christi non fuerit passibilis post resurrectionem. videtur q̄ impassibilitatem meruerit.

III.

VLTERIVS videtur q̄ non meruerit exaltationem: quia ex hoc ipso q̄ humana natura assumpta fuit exaltata est: & nomen diuinitatis sibi debetur: sed assumptionem non meruit. ut supra dist. 4. dictum est. ergo nec exaltationem.

q.4.artic.

¶ 2 Præt. Nomē qđ est super omne nomē, est nomē in quo flectit omne genu. sed hoc est nomē Iesus, vt dicitur Phili. 2. cum ergo hoc nomen non meruerit: sed ante conceptionem sibi impositum fuerit. videtur quòd non meruerit nomē quod est super omne nomen.

¶ 3 Si dicatur quòd meruit quantum ad manifestationē. Contra: hoc etiam ante manifestum erat vnde demones ante eū confessi fuerunt, & pueri & propheræ prædixerunt. ergo hoc ipse nō meruit.

¶ 4 Præt. Meritum ordinat ad præmiū: sed facere aliqd propter æstimationē hominum pertinet ad vanam gloriam, quę in ipso non fuit. ergo

exaltationem quātum ad manifestationem hoium non meruit.

SED CONTRA Luc. 14. Qui se humiliat exaltabit: sed Christus se humiliauit. ergo exaltari meruit.

¶ Præt. Ipse fecit se dignum tali exaltatione quæ est in manifestatione ad homines per ea quæ gessit. ergo meruit ipse hanc exaltationem.

IIII.

VLTERIVS videtur, quòd etiam præmium substantiale animæ, scilicet fruitionem diuinam ipse meruerit. maioris enim meriti maius est præmium: sed meritum Christi fuit maius omnium sanctorum meritis. ergo & maior fuit merces quam meruit. nihil autem maius cadit sub merito quām fruitio dei, quam sancti merentur. ergo ipse etiam meruit ipsam.

I. ¶ 2 Præt. Glorioſius est aliquid p̄ seipsum habere, quàm ab alio seipsum: cum igitur Christus fruitionem diuinam gloriosissime habuerit, videtur quòd eam meruerit.

¶ 3 Præt. Secundum illos qui ponunt Angelos in solis naturalibus creatos, simul in eis fuit meritum & præmium: sed nihil prohibet Christum meruisse fruitionem diuinam, nisi quia ab initio suæ conceptionis eam habuit. ergo videtur quòd in ipso instanti suæ conceptionis mereri potuerit, vt simul in eo esset meritum, & præmium.

SED CONTRA, nullus meretur secundum quòd est comprehensor: sed Christus quantum ad fruitionem erat comprehēsor. ergo nunquam fruitionem meruit.

¶ 4 Præt. Ex hoc ipso quòd intellectus eius erat deo coniunctus in persona, sibi debebatur fruitio: sed vnionem non meruit. ergo nec fruitionem.

RESPONDEO. Dicendum ad primam quæstionem, quòd sicut prędictum est, meritum secundum se est operatio eius qui in statu patitur, secundum quam facit suum id quod sibi reddendū est. Non autem datur aliquid alicui q̄ habet illud eo modo quo habet, nec aliquis facit suum quod suum est, eo modo quo suum est. vnde ad meritum secundum quòd theologi de ipso loquūtur in ordine ad ea quæ sunt bona simpliciter, quatuor requiruntur quantum ad id, quod aliquis mereri dicitur. Primum est, quòd illud sit de pertinentibus ad beatitudinem. Secundum est, quòd illud sit non habitum quod per meritum acquiritur reddendum iustitia mediante. Tertium est, quòd illud sit non debitum quòd merendo quis sibi debitum facit. Quartum, quòd id quod quis mereri dicitur sequatur ad minus ordine naturæ ad ipsum meritum: & ideo gratia quæ est merēdi principium, & alia naturalia quæ exiguntur ad meritum, sub merito non cadunt. Hęc autem quatuor in Christi immortalitate inueniuntur, quia est de his quæ pertinent ad beatitudinem corporis. Item nō fuit ab eo semper habitum, quia a principio mortale corpus assumpsit. Itē non fuit

D.82.

fuit sibi debitum ratione naturæ, quamuis esset sibi debitum ratione personæ. Item immortalitas non exigitur ad merendum, & propter hoc immortalitatem meruit.

AD PRIMVM ergo dicendū, q̄ quis immortalitas, & oīa alia bona quę sunt in potestate pris, eent in ptate filii quantū ad diuinam personam, non tamē ratione humanę naturę: vnde nos merendo facimus nobis debitū de eo, qđ non erat debitū neq; naturæ, neq; psonę. Chris aūt fecit meredo debitū naturæ, de nō debito naturę quis esset debitū personæ. Nec est simile de adoptione, quia adoptio respicit personam, sicut & filiatio. Meritum autem in operatione consistit, quæ variatur secundum varietatem naturæ, vt prius dictum est.

¶ Ad secundum dicēdum, quòd quamuis actus mētis, quo Christ⁹ merebatur, sit simpliciter melior quam immortalitas corporis, tamen illa est melior quantum ad statum, inquātum scilicet, pertinet ad statum beatitudinis. Actus vero mentis secūdum quòd in eo consistit meritum, pertinet ad statum viatoris. Vel dicendum, quòd hoc habet veritatem in premio substantiali animæ, & non in aliis.

¶ Ad tertium dicendum, quod Christus quamuis non haberet necessitatem moriendi ex peccato, habebat tamen ex principiis naturalibus, vt ↑ supra dictū est: & ideo humanæ naturæ in Christo immortalitas non erat debita. Vel dicendum, quòd priuatio culpæ quāmuis auferat meritum mortis, non tamen dat immortalitatem, qua impossibile est mori, qualis est immortalitas quā meruit Christus, sicut patet in Adam quantum ad primum statum, in quo non erat prædicta immortalitas.

d.16.q.1.articu.2.

D.195.

AD SECVNDAM quæstionem dicendum, quòd d anima dupliciter dicitur passibilis. Vno modo secundum iustitiam diuinā sicut patitur in inferno ab igne corporali: & hæc est communis animæ, & omni spiritui creato in suis tantum naturalibus considerato. Alio modo dicitur anima passibilis secundum naturam. & hoc vel per accidens ex passione corporis, vt supra ↑ dictū est, quòd læsio corporis ad animam pertingit quodammodo, inquātum est forma eius: vel per operationem propriam, siue illa sit cōmunis animæ & corpori, sicut in delectationibus & tristitiis, quæ sunt secundum partem sensitivam: siue sit propria ipsi animæ, sicut in delectationibus & tristitiis intellectiuę partis. Quia autē anima secundum suam naturam est forma corporis, formæ autē est vt sit materiæ proportionata: ideo in ipsa natura animæ, etiā sine corpore existentis, est vt sit nata pati ad passionem corporis, quāmuis non patiatur actu sine corpore, quātum ad illas passiones, quæ naturaliter ei inesse possunt vel ex corpore, vel cum corpore. Hæc autem aptitudo non tollitur per id, per quod natura p gratiam reformatur. quāmuis enim homo reformetur quantum ad actus personales per gratiam, non tamen reformatur quātum ad naturam nisi per gloriam, quæ omnes defectus naturę tollit. Cuius signum est, quòd reformati p gratiam, in actu naturali de fectum patiuntur, quia in originali peccato generant. vnde oportet quòd istam aptitudinem naturalem ab anima habitus gloriæ tollat, per quem anima perficitur non solum in potentiis, quantum ad actus personales: sed inquantum est natura quædam. vnde ex ipsa glorificata, in corpus gloria trāsfunditur. Per habitum etiam gloriæ excluditur & tristitia intellectiuę partis: & iterum gloriæ excluditur & tristitia intellectiuę partis: & iterum passibilitas peccandi, per quam est possibilitas ad passionem ex iustitia diuina. vnde constat quòd impassibilitas animæ, ad gloriam pertinet, & quòd Christus gloriam animæ, inquantum est natura corporis: non habuit a principio suę cōceptionis, quia corpus passibile fuit, quāmuis haberet animam gloriosam quantum ad operationes, quibus deo fruebatur, ideo sicut meruit immortalitatem corporis: ita etiam meruit impassibilitatem animæ.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd anima secundum suam naturam est impassibilis, vt pati non possit, quantum ad passiones proprie dictas, de quibus loquimur, sine corpore. est tamen secundum naturam suam passibilis, idest, potens pati has passiones in corpore & per corpus. Vnde hæc determinatio, p naturā, pōt determinare passibilitatem, vel quantum ad potentiam, & sic falsa est propositio: vel quātum ad actum, et sic vera est, quia passibile est potens pati.

¶ Ad secūdū dicēdū, q̄ quis per accidens inesset aię passio, nōtn p accidens aptitudo ad patiendum simul cū corpe: & iō quāmuis ea separata a corpe, tollat passio secundum actum, nō tamen tollitur aptitudo patiendi. Vnde si iterum corpori vniretur, non faceret cōiunctum sibi corpus impassibile sed in eo per accidens pateretur sicut & prius, nisi quando glorificata est tunc enim si corpori vnit, corpus impassibile facit.

¶ Ad tertium dicendum, quòd impassibilitas animæ pertinet ad beatitudinem animæ, inquantum est natura & forma corporis. & talem beatitudinem anima Christi non habuit a principio fuę cōceptionis: sed beatitudine q̄ consistit in actu fruitionis.

AD TERTIAM quæstionem dicendum, quòd sicut dicit philosophus in 1. Ethi. in felicitate aliquid inuenitur essentiale ipsius, sicut virtutes quæ faciunt operationem perfectam. Aliquid autem quod tacit ad bene esse felicitatis, sicut diuitiæ, & amici, & huiusmodi. Similiter dico, quòd aliqua sunt quæ sunt de substantia beatitudinis, sicut dotes animæ, & corporis: aliquid autem quod est de bene esse ipsius, sicut manifestatio beatitudinis ad alios, in quo etiam gloria consistit, quia gloria est clara cum laude notitia. Glo. Ro. vltimo. Sicut etiam philosophus dicit quòd de bene esse ipsius felicitatis est, vt felix etiā post mortem viuat in memoriis hominum. Quia in Christo debuit esse complerissima beatitudo: ideo non solum in seipso beatificatus est, sed ad perfectionem suę beatitudinis etiam sua beatitudo alijs ostensa fuit. & secundum hoc dicitur exaltationem meruisse. quæ quidem exaltatio in tribus consistit, scilicet, In notitia cordis, secundum quòd dicitur accepisse nomen super omne nomen, quia nomen de re notitiam facit. Item in reuerentia corporis, quantum ad genuflexionem. Itē in confessione oris: & hoc est quod dicit Apostolus. Et omnis lingua confitetur &c.

Cap.17.

In fine. 1.Ethi.c.15

Phil.2.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd quāmuis fuerit exaltatus ab initio suę conceptionis, non tamen sua exaltatio fuit tunc manifesta: & res in sacra Scriptura tunc fieri dicit, qn innotescit.

¶ Ad secundum dicendum, quòd nomen super omne nomen, dicitur esse vel quātum ad id a quo imponitur, & sic est nomen Iesus, vel Christus, quia vtrunq; exponitur ex vnione humanæ naturę ad diuinam: quia secūdum hoc vnctus dicitur, quòd deo est vnitus, & secundum hoc etiam a peccatis saluos facere potest: vel quantum ad id cui nomen imponitur. & sic hoc nomen Deus: est super omne nomen, quia imponitur sibi secundum diuinam naturam. & hæc omnia quāmuis fuerint in eo secundum rei veritatem a principio conceptionis, non tñ erant in notitia hominum.

¶ Ad tertium dicēdum, quòd ante resurrectionem erat quidem manifesta Christi exaltatio non omnibus, sed paucis. & quibusdam etiam non per certitudinem: sed per quandam coniecturam, sicut demonibus, & aliquibus Iudeis: sed post resurrectionem sua altitudo tot mundo innotuit per certitudinem fidei.

¶ Ad quartum dicendum, quòd meritum non sit propter præmium, nisi ad quod ordinatur principaliter: hoc autem est illud, quod est de substantia beatitudinis. vnde etiam quāmuis honor ciuilis sit, quo præmiatur virtus ciuilis: tamen ciues propter illum honorem non operantur virtutis opera, sed propter bonum ipsius virtutis.

Universidad de Deusto
Biblioteca

ET AD QVARTAM quæstionem dicendum, quòd gloria animæ consistit in hoc, quòd anima ipsi deo vnitur per visionem & amorem. & quia posterior vnio præsupponit priorem: sicut hoc quòd deus est in sanctis per gratiam: præsupponit hoc quòd in omnibus est per essentiam, præsentiam, & potentiam: ideo eadem ratione vnio quæ est in persona: quæ est vltima & completissima: præsupponit omnem aliam vnionem ad deū: vnde ex hoc ipso quòd aia Christi erat deo in persona coniuncta: delectatur sibi fruitionis vnio: & non per operationem aliquam, ei facta debita: & ideo quia meritum consistit in operatione quæ facit nobis aliquid debitū, Christus fruitionem non meruit. Secus autem est de gloria corporis: quia gloria corporis non consistit in vnione ad deum: vnde sine ea corpus diuinitati vnitum esse potuit: & fuit dispensatiue propter opus redemptionis implendum. Et propter hoc fruitionem in qua consistit gloria animæ, Christus semper habuit: & ipsam non meruit sicut meruit gloriam corporis.

Col. 2. heb. c. 9. glo. or.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd hoc quod Christus sibi beatitudinem quæ est in fruitione non meruit: non fuit ex insufficientia meriti: sed ex perfectione merentis.

¶ Ad secundum dicendum: quòd Christus magis habuit ex seipso quòd ex vnione habuit quàm aliquis habeat id quod ex operatione acquirit. quia habuit illud naturaliter. & ideo etiam gloriosius habuit fruitionem quàm aliquis alius.

¶ Ad tertium dicendum, quod secundum illam opinionem, angeli non semper habuerunt beatitudinem, nec iterum aliquid erat in eis vnde eis deberetur. & ideo mereri potuerunt simul quando acceperunt gratiam, vt in 2. lib. dictum est. non est autem ita de Christo qui semper beatus secundum animam fuit, & cui ex ipsa vnione debebatur gloria.

3. q. 2, a. 2. o.

ARTICVLVS V.

Vtrum Christus meruerit sibi per passionem.

AD QVINTVM sic proceditur. Videtur quòd Christus per passionem non meruerit sibi. Mereri enim est aliquid sibi debitum facere: sed qui sibi semel aliquid debitum fecit, puta emendo, non vlterius emit illud. ergo & qui meruit aliquid semel, vlterius non potest mereri illud: sed Christus ab instanti conceptionis meruit sibi ea quæ dicta sunt. ergo per passionem nihil sibi meruit.

3. q. 20. 2. sup. d. 18. q. 1. a. 2. o.

¶ 2 Præt. Meritum facit vel de non debito debitum, vel de debito magis debitum: sed ea quæ Christus meruit non fuerunt sibi magis debita post passionem quàm ante, quia per primum meritum fuerunt sibi facta sufficienter debita. ergo per passionem sibi Christus nihil meruit.

¶ 3 Præt. Passio in corpore Christi fuit: sed meritum non est nisi in anima. ergo per passionem Christus nihil sibi meruit.

¶ 4 Præt. Meriti principium est in nobis, quia voluntarium est cuius principium est intra, vt dicitur in 3. Ethicorum: sed principium passionis non est in patiente, sed in agente. ergo Christus per passionem non meruit.

cap. 4.

¶ 5 Præt. Omne meritum consistit in charitate: sed pati passiones laudabiliter non est opus charitatis, sed patientiæ, vel fortitudinis. ergo Christus per passionem non meruit.

SED CONTRA. Est quod dicitur in litera, quòd passio claritatis est meritum.

¶ Præt. Actibus virtutum meremur: sed Christus est passus ex maxima charitate. Io. 15. Maiorem hac dilectionem. ergo ipse per suam passionem meruit.

¶ Præterea. Passio sua, maior fuit aliorum sanctorum passionibus, vt supra distinctio. 15. dictum est. sed alii sancti suis passionibus meruerunt. ergo & Christus per suam passionem meruit.

dist. 15. q. 2. 3. quæstiū. 3. ad 1. sup. arg. 1. huius arti.

RESPONDEO dicendum, quòd mereri sicut dictum est, est facere aliquid sibi debitum, hoc autem contingit tribus modis. Vno modo quando aliquis facit de non debito debitum, sicut aliquis primo motu charitatis meretur sibi eam æternam, faciens eam debitam sibi, quæ prius ei debita non erat. Alio modo quod erat minus debitum faciendo sibi magis debitum, quod contingit in eo, in quo charitas augetur. Tertio contingit quando aliquid quod est vno modo debitum sibi, facit alio modo debitum sibi, sicut puer baptizatus cui deberur vita æterna ex habitu gratiæ in baptismo infusæ, quòd vsum liberi arbitrii habere incipit, facit sibi debitam eā ex actu. Primo igitur modo Christus meruit in primo instanti suæ conceptionis claritatem corporis, quæ quidem non erat ei debita, neque ex cōditione naturæ in se consideratæ, neque consequebatur ex necessitate vnionis, sicut gloria fruitionis, vt dictum est. Secundo autē modo Christus mereri nō potuit, quia charitas non est augmentata in Christo. Tertio modo meruit in omnibus actibus suis post primum instans suæ conceptionis, quia fecit sibi debitum aliquibus actibus, quod prius aliis actibus debebatur. Actus autem quo quis meretur est ille, cuius agens est dominus, vt supra dictum est, & qui est proportionatus mercedi. Est autem homo dominus suorum actuum per voluntatem, quam quia charitas perficit in ordine ad finem vltimum, ideo actum fini proportionatum facit, scilicet beatitudini, quæ proprie merces est nostrorum meritorum, & ideo omnis actus voluntarius charitate informatus est meritorius. Cum igitur Christus passionem suam voluntarie sustinuerit (oblatus enim est quia ipse voluit, Esa. 53. & voluntas ista charitate fuerit informata) non est dubium quòd per suam passionem meruerit.

q. 1. 2. 4. q. 2. d. 18. q. 1. a. 2. o.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd emptio est principaliter propter habendam rem quæ emitur; & ideo postquam semel empta est, vlterius non emitur: sed actio qua quis meretur, non est principaliter propter præmium consequendum: sed propter bonum charitatis. vnde homo habens charitatem etiam operaretur si nulla retributio sequeretur. vnde etiam postquàm meruit aliquid operatur, & id quòd sibi primo vno modo debebatur: postea alio modo sibi debetur.

¶ Ad secundum dicendum, quòd non oportet quòd faciat sibi magis debitum, quia hoc est secundum intensionem charitatis, quæ est radix merendi, sed facit sibi pluribus modis debitum.

¶ Ad tertium dicendum, quòd quàmuis passio sit in corpore, tamen voluntas acceptans passionem fuit in anima.

¶ Ad quartū dicendum, quòd passio inquantum passio, non est meritoria, quia sic principium eius est extra: sed est meritoria inquantum est acceptata per voluntatem, sic enim est voluntaria, & principium eius est intra. Acceptatur autem passio a voluntate dupliciter. vel sicut voluntarium absolute: sicut in Christo qui se volūtarie obtulit passioni, vt nostræ redemptionis opus expleretur, vel sicut voluntarium mistum: sicut quando aliquis etsi vellet non pati: tamen magis vult sustinere passionem, quā aliquid contra deum facere.

¶ Ad quintum dicendum, quòd quàmuis meritum sit in charitate sicut in radice, non tamen meremur sola charitate, sed etiam aliis virtutibus, inquantum earum actus sunt a charitate imperati.

ARTICVLVS VI.

f Vtrum Christus potuerit nobis mereri.

AD SEXTVM sic proceditur. Videtur quòd Christus nobis mereri non potuit. Sicut enim laus requirit voluntarium, ita & meritum: sed propter hoc quòd laus requirit voluntarium in laudato, ideo vnus non laudatur propter actum alterius. ergo similiter nec vnus alteri mereri potest. & sic Christus nihil nobis meruit.

3. q. 19.

¶ 2 Præt. Ezech. 18. dicitur. Asa quæ peccaverit ipsa morietur. ergo eadem ratione anima quæ operatur ipsa præmiabitur, & ita videtur quòd Christus nobis mereri non potuit.

¶ 3 Præt. Christus non meruit secundum quod deus: sed secundum quod homo habens charitatem: sed vnus habens charitatem non meretur alteri nisi ex congruo, quod non est per se loquendo meritum. ergo &c.

SED CONTRA, Christus secundum quod homo, est caput nostrum. ergo nobis aliquid influit: sed non nisi meritoriæ. ergo Christus nobis aliquid meruit.

¶ 1 Præt. Nullus pervenit ad gloriam sine merito, sed pueri baptizati perveniunt ad gloriam. ergo cum non perveniant per meritū proprium, pervenient per meritum Christi, & ita Chr̄s nobis aliquid meruit.

II

VLTERIVS. Videtur quòd non meruit nobis ianuæ apertionem: quia Enoch & Helias ante Christi incarnationem in paradisum introierunt. ergo ante Christū ianua erat aperta.

¶ 2 Præt. Quicunque meretur paradisum, meretur etiā apertionem ianuæ paradisi: sed antiqui patres meruerunt paradisum, cum haberent charitatem ita perfectam sicut & nos, & cum propter paradisum omnia operarentur. ergo meruerunt apertionem ianuæ paradisi.

¶ 3 Præt. Posita causa sufficienti non requiritur aliquid aliud ad effectum. si ergo Christus sufficienter meruit nobis apertionem ianuæ paradisi, videtur quòd non oporteat nos aliquid propter paradisum operari, quod est falsum. ergo & primum.

SED CONTRA. Ante Christum nullus in paradisum intrauit, quia sancti patres ad limbum descendebant: sed postea homines in paradisum intrauerunt, sicut dicitur Lu. 23. Hodie mecū eris in paradiso. ergo paradisi aperionē Chr̄s meruit.

¶ 2 Præt. Per peccatum Adæ clausa est ianua paradisi, vt patet Gen. 3. sed Christus pro peccato Adæ satisfecit. ergo ipse apertionem ianuæ nobis meruit.

III

VLTERIVS. Videtur quòd non tantum per passionē apertionem ianuæ nobis meruit: charitas enim eius in passione non fuit maior, quàm ante. si ergo per passionem meruit, & etiam ante meruit.

¶ 2 Præt. In baptismo cœli aperti sunt super eum: sed baptismus passionem præcessit. ergo ante passionem cœli apertionem nobis meruit.

¶ 3 Præt. Videtur quòd per ascensionem, per id quod dicitur Mich. 2. Ascendet pandens iter ante eos.

SED CONTRA. Christus satisfaciēdo, nobis ianuā aperuit, sed satisfecit per passionem. ergo per passionem ianuæ apertionem meruit.

¶ 2 Præt. Clausio ianuæ fuit decretum, quod erat contrarium nobis, sed hoc tulit Christus de medio affigens illud cruci. Col. 2. ergo per passionem ianuæ apertionem nobis meruit.

RESPON. Dicendum ad primam quæstionem, quòd sicut dicit Damas. in 3. lib. Caro Christi & anima erat quasi instrumentum deitatis. vnde quamuis esset alia operatio dei & hominis, tamen operatio humana habebat in se vim diuinitatis, sicut instrumentum vi agit principalis agentis. Et propter hoc dicit Damas. quòd ea quæ hominis sunt, supra hominē agebat, vnde & actio Christi meritoria, quamuis esset actio humana, tamen agebat in virtute diuina, & ideo erat potestas supra totam naturā, quod non poterat esse de aliqua operatione puri hominis, quia homo singularis est minus dignus quàm natura communis: quia diuinus est bonum gentis, q̄ bonū vnius hominis: & quia omnes homines sunt vnus homo in natura communi, vt dicit Porphyrius, inde est quòd meritum Christi quod ad naturam se extendebat, etiam ad singulos se extendere poterat, & ita alijs mereri potuit.

Lib. 3. de fi. de cap. 19.

Cap. de speciē parti. 7.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd Christum mereri pro alio dicitur dupliciter, Aut ita quòd ipse mereatur loco alterius. i. quòd pertinet ad aliud vt mereatur, & sic Christus pro aliis non meruit: quia meritum oportet quòd procedat ex voluntate merentis, vt obiectio procedebat. Aut ita quòd ipse aliquid alteri mereatur, quod sub merito illius nō cadit: & sic Christus alijs meruit ea, quæ ipsi sibi mereri non potuerunt.

¶ Ad secundum dicendum, quòd membra & caput ad eandem personam pertinent: vnde cum Christus fuerit caput nostrū propter diuinitatem & plenitudinem gratiæ in alios redundantem, nos autem sumus membra eius, meritum suum nō est extraneum a nobis, sed in nos redundat propter vnitatem corporis mystici.

Hic in cor.

¶ Ad tertium dicendum, quòd Christus ea quæ sunt hominis agebat supra hominem, vt dictum est.

AD SECVNDAM quæstionem dicendum, quòd sicut clausio ianuæ est obstaculum prohibens ab ingressu domus: ita pari similitudinē dicitur ianua paradisi clausa, inquātū est aliquod obstaculū prohibens ab introitu paradisi. Obstaculū aūt pōt esse duplex, Vnū ex parte personæ, quod est per peccatū actuale: aliud ex parte naturæ, quod est per peccatū originale. Primum quidem obstaculum non est commune omnibus, sed tm̄ peccatoribus sed sm̄ obstaculum est omnibus commune, & hoc quidem obstaculum auferri non potuit nisi per eum, cuius apertio in tota tam naturā potuit se Christū: ex ideo ipse nobis quantū ad hoc apertionem ianuæ meruit, quæ per peccatum primi hominis totū vitiatę naturę clausa erat.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd est duplex paradisus, scelestis quę est ipsa visio dei, & terrestris. Per peccatum aūt primi hominis clausa fuit ianua paradisi terrestris in signū, quòd humanę naturę claudebat vsum paradisi cęlestis. Enoc ergo & Helias, quamuis paradisum terrestrem ante passionem ingressi sint, non tamen paradisum cælestem, de cuius ianua hic loquimur.

¶ Ad sm̄ dicendum, quòd antiqui patres meruerunt introitum paradisi quātū ad id quod personę est, sicut & nos, tū quòd remouerent impedimentū, quod erat ex parte naturæ, mereri nō potuerunt, & ideo semper remanebat eis ianua clausa.

¶ Ad tertium dicendum, quòd quāuis remotū sit impedimentū, quod erat ex parte naturę per Christum, tamen oportet quòd per actum meritorium efficiatur homini paradisus debitus quātū ad id quod est personę, & ideo oportet quòd homo agat ad hoc, vt paradisum intrare mereatur.

¶ Ad tertium quæstionem dicendū, quòd obstaculū quod ianuā paradisi claudebat, vt dictum est, fuit peccatum totum naturā inficiens: & ideo quia peccatū per satisfactionē tollit, neq; satisfactio potuit congrue aliter fieri nisi per passionem Christi, vt infra dicetur, ideo per passionē ipsius tm̄ aperta est nobis ianua, & non per alia quę prius operatus est, tū per alia quæ prius operatus est meruit nobis conuentionem ad ipsum, inquantum meruit se nobis manifestari, per quam nos proficimus, & non ipse.

In quæst. sequenti huius. art. cor.

¶ Ad primum ergo dicendum, quòd meritum satisfactionis non consistit tm̄ in charitate, sed requirit passionē Chr̄i, vt infra dicetur: per satisfactionem aūt oportebat nobis ianuam aperiri.

¶ Ad secūdum dicendū, quòd in baptismo aperti sunt cęli: quia baptismus est id, per quod efficimur participes passionis Chr̄i consepulti eum ipso in mortem, Ro. 6. Vnde baptismus non aperit ianuam, nisi supposita passione.

¶ Ad tertium dicendum, quòd ascensio non aperuit ianuā quātum ad id quod est essentiale paradiso. Visionē dei: quia etiā ante ascensionem deum viderunt sancti educti de limbo, sed quantum ad locum congruentem beatis.

EXPOSITIO TEXTVS.

TAMOTA *ignea rhomphæa.* Quæ quidem posita in paradiso terrestri significabat impedimētum, quod prohibebat ingressum paradisi cęlestis. *Sed vel mox post exitus &c.* Hoc probabilius est: quia etiam aliæ animę sanctorum, quæ nihil purgabile habent, mox post separationem a corpore impassibiles fiunt. *Ire qua forma crucifixus est, in ea exul.* Contra. Exaltatio est vsque ad æqualitatem patris, quod non conuenit sibi secundum humanam naturā, in qua crucifixus est. Dicendum, quòd exaltatio potest dupliciter intelligi, aut quantum ad cognitionem nostram, & sic debetur personę ratione vtriusque naturę: aut quantum ad rem, & sic cum exaltatio duo importet, terminum ad quē, & motum ad ipsum, terminus conuenit personę secundum quod dicitur exaltari vsque ad æqualitatem patris, naturæ autem assumptę secundum quòd dicitur exaltari ad potiora bona patris: motus autem conuenit tantum naturæ, & ideo exaltatio conuenit personę ratione naturę. *Non est autem inconueniens aliquale inter homines.* Quia meritum vnius puri hominis non poterat in totam naturam. *Fix vnicuique sua.* Quia iustitiæ nostræ imperfectionem habent admistam, & ideo vix valent quantum ad personale meritum, nullo autem modo ad merendum pro tota natura. *Impleto autem dei decreto.* Decretum dicitur dei præceptum, quod Adam transgressus est, quod Christus obediendo impleuit. Vel decretum dicitur sententia mortis, quam in Adam tulit: & hoc etiam decretum Christus impleuit quando mortem sustinuit. Chirographum autē dicitur memoria præuaricationis Adę, sue reatus ipsius, quod Christus pro nobis satisfaciendo deleuit. *Tantum enim fuit peccatum.* De hoc infra dist. 20. quæ.

Universidad de Deusto
Biblioteca

DIVISIO TEXTVS.

POSTQVAM determinauit Magister de merito Christi secundum quòd ordinatur ad bonum consequendum sibi & nobis, hic determinat de merito ipsius secundum q̃ ordinatur ad remotionem mali in nobis: ipse enim in se neque subiectus est culpę, neque debitor est pœnę. Diuiditur autem in duas partes. In prima, ostẽdit quomodo p̃ passionẽ Christi liberamur a malis. In secunda, de eã passionis Christi dist. 20. *Si vero quæritur*. Prima i duas. Primo, ostẽdit quomodo per meritũ passionis Christi simus liberati a malo. Secundo, determinat de his, quæ dicuntur de Christo ratione huius liberatiõis, ibi. *Vnde & ipse vere dicitur*. Prima, in duas. Primo, ostẽdit quomodo per passionem Christi liberati sumus a malo culpę, & a potestate inti-
gantis ad culpam. s. dęmonis. Secundo, ostendit quomodo per dictã passionem sumus liberati a malo pœnæ, ibi. *A pœna redemit*. Circa primum duo facit. Primo, ponit intentum. Secundo, exequitur propositum, ibi. *Sed quomodo a peccatis*. Circa q̃d duo facit. Primo, profequitur modum, quomodo per Christi passionem & mortem liberati sumus a peccato. Secũdo, quomodo liberati sumus a potestate diaboli, ibi. *A diabolo liberamur*. Circa quod tria facit. Primo, ostendit quantum ad quid liberati sumus a potestate diaboli. Secundo, exponit modum liberationis, ibi. *Vnde Augusti. causam & modum*. Tertio, q̃ hoc fieri non poterat, nisi per deum & hominem, ibi. *Factus est igitur homo mortalis. Ex a pœna redemit*. Hic ostendit, quomodo sumus liberati a pœna per Christi passionem. Circa quod duo facit. Primo, ostendit a qua pœna nos liberauit. Secundo, modum liberationis, ibi. *Peccata quoque nostra. Vnde ipse vere mediator*. Hic determinat de his, quæ dicuntur de Christo ratione dictę liberationis. Et circa hoc duo facit. Primo, ostendit qua re dicatur redemptor. Secundo, quare dicitur mediator, ibi. *Qui solus dicitur mediator*. Circa quod tria facit. Primo, ostendit rationem quare dicitur mediator. Secundo, ostendit q̃ ipse solus est mediator, non pater, vel Spiritussanctus, ibi. *Sed cum peccata deleat*. Tertio, ostendit secundum quam naturã ipse sit mediator, ibi. *Vnde & mediator dicitur*.

Rom. 3.

Rom. 5.

DISTINCTIO XIX.

A

Hic qualiter a diabolo & a peccato redemit nos per mortem, quæritur.

NVNC igitur quæramus, quomodo per mortem ipsius a diabolo, & a peccato, & a pœna, redempti sumus. G A diabolo igitur, & a peccato per mortẽ Christi liberati sumus: quia ut ait Apostolus, In sanguine ipsius iustificati sumus, & in eo q̃ sumus iustificati, i. a peccatis soluti, a diabolo sumus liberati, qui nos in uinculis peccatorum tenebat. Sed quomodo a peccatis, per eius mortem soluti sumus? Quia per eius mortem, ut ait Apostolus Commẽdat in nobis charitas dei. i. apparet eximia, uel commendabilis charitas dei erga nos in hoc, q̃ filium H suum tradidit in mortem pro nobis peccatoribus. Exhibita autem

QVAESTIO PRIMA.

A

Hic quæruntur quinque.

Primo. Vtrum per passionẽ Christi simus liberati a peccato.
Secundo. Vtrum per ipsum simus liberati a potestate diaboli.
Tertio. Vtrum per ipsum simus liberati a pœna.
Quarto. Vtrum ratione illius liberationis, Christus dicendus sit redemptor.
Quinto. Vtrum eadem ratione sit mediator.

ARTICVLVS PRIMVS.

a Vtrum per passionem Christi simus liberati a peccato.

§. q. 49. 1. AD PRIMVM sic proceditur. Videtur q̃ per passionem Christi nõ simus liberati a peccato. Christus enim, non est passus secundum diuinam naturam, sed secundum humanam: sed peccata delere solius est dei, vt patet Isa. 43. quia ipsius solius est gratiam dare, per quam delentur peccata. ergo per passionem Christi, peccata nostra deleri non potuerunt.

¶ 2 Præt. Corporale non potest agere in spirituale: sed passio Christi fuit quoddam corporale. ergo non potuit agere in animas nostras ad delenda peccata.

¶ 3 Præt. Liberatio a peccato dicit esse iustificatio: sed hęc attribuitur resurrectiõi, Resurrexit. n. propter iustificationem nostram. ergo liberatio a peccato non debet attribui passioni, sed resurrectioni. Rom. 4

¶ 4 Præt. Sicut passio Christi excitat in nobis charitatẽ, ita & alia beneficia dei: quia ipse nobis temporalia & spiritualia bona tribuit. Similiter etiam sanctorũ exempla nos ad charitatem excitant, & tamen nõ dicitur, q̃ per omnia beneficia dei a peccato liberemur. ergo neque debet dici, q̃ per passionẽ liberemur a peccato, quia nos ad charitatem excitat, vt dicit Magister. Rom. 5

¶ 5 Præt. Sicut habemus fidem de passione, sic etiam habemus fidem de creatione mundi, & tamen non dicitur, q̃ per bona creationis a peccato mundemur, quàmuis, Fides corda purificet, vt dicitur Act. 15. ergo videtur, q̃ nec etiam ista ratione dicendum sit, q̃ per passionẽ a peccatis liberati simus, vt dicit Magister.

SED CONTRA Apoc. Lauit nos a peccatis nostris in sanguine suo: sanguinem autem in passione fudit. ergo per passionem a peccatis nos liberauit. Apoca. 1.

¶ 2 Præt. Signum respondet signato: sed ritus ve. legis fuit signum & figura Christi: cum igitur in vet. le. non fuerit sine sanguinis effusione remissio, vt dicitur Hebre. 9. nec peccatorum remissio fit, nisi per sanguinis Christi effusionem. I

VLTERIVS. Videtur q̃ non omnia peccata per Christi mortẽ deleta sint. Nullus enim damnatur, nisi pro peccato: sed multi post Christi passionem damnantur. ergo non quicquid culparum erat deleuit. II.

¶ 2 Præt. Quod semel delectum est, vlterius deleri non potest: sed peccata precedentium patrum delera erant, & quantũ ad actualia per pœnitentiã, & quantum ad originale per circũcisionem. ergo per passionem Christi non omnia peccata humani generis deleta sunt.

¶ 3 Præt. Peccatum non potest deleri antequam fiat, quia tũc nunquam fieret: sed multa peccata facta sunt post Christi passionem. ergo non omnia peccata deleuit.

¶ 4 Præt. Pœnitentia, & baptismus, & alia bona opera, nobis indicuntur ad peccatorum remissionem: hoc autem nõ esset, si omnia peccata per mortem Christi deleta essent. ergo videtur, q̃ non omnia deleta fuerunt. K

¶ 5 Præt. Eorum quæ sunt equalia, vnum non destruit alterũ: sed quãtum bonum fuit passio Christi ex parte patientis, tantum malum fuit occisio ipsius ex parte occidentium: quia occidebatur deus, qui erat infinitum bonum. ergo videtur q̃ illud peccatum per Christi mortem expiari non potuit.

SED CONTRA Coll. 2. Viuificauit nos cum illo, donãs nobis omnia delicta: sed donare delicta est remittere peccata, ergo per Christum omnia peccata sunt dimissa.

¶ 2 Præt. Passio Christi quantum in se est, æqualiter se habet ad omnia peccata delenda: si ergo aliqua peccata non deleuit, nulla deleuit, quod est absurdum.

RESPON. Dicendum ad primam quęstionem, q̃ delere peccatum dicitur dupliciter. Vno modo formaliter, sicut albedo dicitur delere nigredinem per hoc, quòd aduenit in subiecto, & sic gratiæ est delere peccatum. Alio modo dicitur effectiue: & hoc contingit tripliciter, secundum tria genera causæ efficientis: dicitur enim causa efficiens, vno modo perficiens effectum, & hoc est principale agens inducens formam, & sic solus deus peccatum delet: quia ipse solus gratiã infundit. Alio modo, dicitur efficiens disponẽs materiam ad recipiendam formam, & sic dicitur peccatum delere ille, qui meretur peccati delectionem: quia ex merito efficitur aliquis diguus quasi materia disposita ad recipiendam gratiã, per quam peccata deleantur. Hoc autem contingit dupliciter, vel sufficiẽter, vel insufficienter. Sufficiẽter quidẽ disposita est materia, quando sit necessitas ad formã: & similiter aliquis sufficienter per meritũ disponitur ad aliquid, quando illud efficitur sibi debitũ, & hoc est meritum condigni, & sic nullus homo neque sibi, neque alteri potest mereri gratiam, vel peccati delectionem. Non sibi, quia ante quam gratiam habeat nõ est in statu merendi, vt patet ex dictis. Li. 4. de Trinitate. Alii nõ, quia actio vnius non potest sufficienter transire in alterum, nisi inquantum habet aliquam communitatem cũ illo, qui potest esse vel per cõmunionem in natura, vel per cõiunctionem affectus? sed prima coniunctio est essentialis, secunda autem accidentalis. Purus autem homo, non potest in naturam, De ago. c. 2. de baptis. parti. lib. 2. cap. 3. to. 7. cap. 31. quia vt supradictũ est, est inferior q̃ natura: & ideo nõ potest actio eius in alium hominem transire secundum q̃ coniungitur ei in natura, sed solum q̃um ad coniunctionem affectus, quę est coniunctio accidentalis, & propter hoc non põt alteri sufficienter mereri, sed ex congruo. Solus aũt Christus alijs põt sufficiẽter mereri: quia põt in naturã inquantũ deus est, & charitas sua quodammodo est infinita, sicut & gratia, vt supradictum est. In hoc aũt pro tota natura meruit, in quo debitũ naturæ, i. mortis, quę pro peccato ei debebatur, exoluit ipse peccatum non habens, vt sic non pro se mortẽ soluere teneretur, sed pro natura solueret. Vnde sati. faciendo pro tota natura sufficienter meruit peccatorum remissionẽ alijs qui peccata habebant. Tertio modo, dicitur agens instrumentale, & hoc modo sacramenta delent peccata: quia sunt instrumenta diuinę misericordię saluantis. D. 18. q. 2. & 6. q. 2. cor. Di. 13. q. 1. ait. 2. q. 2. cor.

AD PRIMVM ergo dicendum, q̃ ea quę hominis erant, Christus supra homine faciebat ẽm q̃ eius actio habebat virtutem ex diuino consortio, vt supradictum est: & ideo quãmis passio eius esset ẽm q̃ homo, tñ per passionẽ peccata deleuit, sicut per contactum corporalem leprosum mundauit. P

¶ AD ſm dicendum, q̃ quamis passio esset in corpore, tñ erat in spiritu acceptante passionem: & ideo per passionem meruit nostrorum spirituum emundationem.

¶ AD tertium dicendũ, q̃ Christus est vnus naturę nobiscũ, vnde eius actio in nos est aliquo modo vninoca. i. similitudinẽ habens cũ effectu. Quãuis aũt in iustificatione peccata deleantur, tamen iustificatio nominat illam mutationem de culpa in gram ẽm terminum ad quẽ: peccati aũt deletio ẽm terminum a quo. Et ideo attribuitur peccati deletio morti, quę vitam passibilem vitę peccatrici similẽ in pœna a Christo ademit. Iustificatio autem resurrectioni, per quam noua vita in Christo inchoata est. Et hoc est quod Apostolus dicit, quòd resurrexit propter iustificationem nostram, & traditus est propter delicta nostra. Rom. 4.

¶ AD quartum dicendum, q̃ Christus inquantum nobis influxit per meritum, dicitur caput nostrum, vt supra dictum est. Ex capite autem nõ recipitur influxus in membris diuisis, sed in membris coniunctis capiti, quantumcũq; caput ex se sufficiens sit ad influendum. Vnde quãuis meritum Christi sit sufficiens ad delendum peccata, tamẽ ad efficientiam delectionis requiruntur ea q̃ capiti cõiunguntur: huiusmodi autem sunt fides, & charitas. Et ideo magister assignat ei dẽ passioni, & charitatẽ quasi causas efficientię deletionis culpę: causam tamen sufficientię assignat in hoc qđ dicit, q̃ mors Christi est verum sacrificiũ, per quod peccata delentur. Vnde quãuis ex aliis diuinis beneficiis, & sanctorum exemplis charitas excitetur, nõ tamen cõiungit merito sufficienti ad culpę deletionẽ inquãtum ex eis excitatur, sed inquãtum excitat ex passione Christi. dist. 13. q. 2. pri. cor. Lib. 13. de Trin. c. 13. Matth. 12. March. 3. Epho. 1.

¶ Similiter dicendum ad quintum de fide.

AD SECVNDAM quęstionem dicendum, q̃ ad hoc q̃ aliquid i alterũ effectũ inducere possit, duo requiruntur, vnum ex parte agentis. s. q̃ habeat virtutem sufficientem ad inducendum illum effectum: alterum ex parte recipientis, vt. s. dispositum sit ad suscipiendũ actionem. Christi autem qui in nobis meruit deletionem peccatorum, inuenitur sufficientia ad delendũ omnia peccata nostra ex duobus. s. ex actione, in qua meritum consistit quæ agit vi diuina, eo q̃ est actio dei & hominis, vt dictum est, & ex hoc habet infinitam in merendo efficaciam. Et iterum ex eo q̃ passio abstulit. s. animam deo vnitam, quę etiam habebat infinitum valorem ex hoc, q̃ est deo vnita, & ex hoc est infinita efficacia in satisfaciendo. Ex parte autem nostra requiritur, vt nos prępuremus ad meriti Christi effectum in nobis suscipiendum per fidem intellectus, & charitatem affectus, & per emitationem operis, quod quidem non contingit in omnibus: & ideo quo ad sufficientiam satisfactionis & meriti omnia peccata per Christi passionem deleta sunt, non autem quantum ad efficientiam. D

AD PRIMVM ergo dicendum, q̃ in illis qui damnãtur, est indispositio ad recipiendum effectum meritę Christi, vnde ex hoc contingit quòd eorum peccata non delentur, non ex insufficientia meriti passionis Christi.

¶ AD secundum dicendum, q̃ eriam in sanctis qui fuerunt ante incarnationem, habuit effectum passio Christi inquantũ fidem habebant passionis ipsius, per quam iustificabantur. Quia autem passio nondum erat in rerum natura, sed in fide eorum, inquantum personali actione in Christum credebãt: ideo illa iustificatio, qua per fidem passionis Christi iustificabantur, non se extendebat nisi ad remouendum personale impedimentum, non autem ad remouendum impedimentum naturę: & propter hoc ipsi quidem a peccato mundabantur, sed paradisi ianuam non intrabant: quia nondum erat amotum impedimentum naturę.

Universidad de Deusto
Biblioteca

¶ Ad tertium dicendum, q̃ passio Christi quantum ad sufficientiam potest delere peccata, etiam ante quàm fiat, sed efficientia deletionis non est, nisi postquã aliquis a peccato cõmisso auertitur: sicut medicina sufficiens ad sanandum paratur interdum antequam aliquis infirmetur, sed non sanatur per ipsam actu, nisi postquam infirm⁹ fuerit.

¶ Ad quartum dicendum, q̃ baptismus, pœnitentia, & alia sacramẽta, exiguntur ad deletionem peccatorum, sicut instrumentaliter agentia ad deletionẽ culpe. vnde agũt in virtute passionis dñice, & ipsam passionis virtutem in nos quodãmodo trãsfundũt.

¶ Ad quintum dicendum, q̃ quãuis ille qui occidebat esset deus, non tamen cognoscebat occisores ipsum esse deũ: quia, si cognouissent nunquã dominum gloriæ crucifixissent. 1. Cor. 2. vnde eorum peccatum ex ignorantia minuitur, quis nõ ex toto excusetur. Et etiam quãmuis haberet æqualitatẽ, eorũ peccatũ & meritum Christi secũdum quid, scilicet quantum ad obiectum actus: quia vitam corporalem quam Christus charitatiue dedit, illi nequiter extulerunt, non tamen habent equalitatem quãtum ad modũ: quia multo maior fuit charitas ex parte Christi animam ponẽtis, q̃ nequitia ex parte illorum, qui illam animam nequiter extorserunt: & iterum bonum est efficacius quàm malum, quod non nisi virtute boni agit, vt dicit Diony. 4 cap. de diuinis nominibus.

b Cur deus homo mortuus.

Actvs est igitur homo mortalis, vt moriẽdo diabolũ vinceret. Nisi. n. hõ esset qui diabolum vinceret, non iuste, sed violẽter homo ei tolli uideretur, qui se illi sponte subiecit. Sed si eum homo uicit, iure manifesto hominem perdidit: & ut hõ uincat, necesse est, ut deus in eo sit, qui eum a peccatis immunẽ faciat. Si enim homo per se esset, uel angelus in homine, facile peccaret, cũ utrãque naturã p se cõstet cecidisse. Ideo dei filius hominem passibilẽ sumpsit, in quo & morte gustauit: quo cælũ nobis aperuit & a seruitute diaboli. i. a peccato (seruit⁹. n. diaboli peccatum est) & a pœna redemit. A qua pœna? Temporali, & æterna. Ab æterna quidem, relaxando debitum: a temporali uero, penitus nos liberabit in futuro: q̃n Nouissima mors inimica destruet. Adhuc enim expectamus redemptionẽ corporis: secundum animã uero iam redempti sumus ex parte.

¶ 2 Præt. Victoris est aduersarium a potestate dominij eijcere: sed Christus per passionem victor fuit. Apoc. 4. Vicit leo de tribu Iuda. ergo potestatem demonibus abstulit.

¶ 3 Præt. Diabolus per peccatum, homini dominatur: sed Christus per passionem homines a peccato liberauit. ergo & a potestate demonis.

Respon. Dicẽdum, q̃ potestas demonis in duob⁹ consistit. s. in impugnando & detinendo deuictos. Ex eo autem, quòd quis impugnatur, nondum seruus factus est, sed ex eo, q̃ victus est, vt patet 2. Pet. 2. Deuicerat autem diabolus totũ humanũ genus in primis parentibus, & eis dominabat⁹, dum eos ad hoc secundum suum votum deduxerat, vt nullus paradisi ianuam introiret, deuincit etiam vnum quemque singulariter, dum eũ ad peccatũ inclinat: quia, Qui facit peccatũ seruus est peccati, potestatẽ igitur diabolus qua victos detinet Christus per passionem ex toto amouit, quantũ ad sufficientiam, licet non quantum ad efficientiam, nisi in illis, qui vim passionis suscipiunt per fidem, charitatem & sacramenta: & per hoc dicitur dominium diaboli euacuasse. Sed potestatem qua impugnat non ex toto euacuauit, sed debilitauit dum ipsum hostem vicit &, hominibus auxilia multa ad resistendum tribuit, sicut sacramenta, gratiam abundatiorem, & alia huiusmodi.

Col. 1

Rom. 5.

Ad primvm igitur dicendũ, quòd quãmuis ante passionem Christi non posset cogere liberum arbitrium sicut nec modo, tamen poterat magis inclinare, inquantum homo erat debilior ad resistendum.

¶ Ad secundum dicendum, quòd hoc quòd homines in rebus & personis affligit, vel est ex merito culpæ ipsorum, vel ad probationem iustorum & exercitium patientiæ ipsorum, & non est ex insufficientia passionis Christi.

¶ Ad tertium dicendum, quòd quãmuis modo teneat sicut & ante, non tamen ita de facili superat, inquantum homo plura remedia habet.

¶ Ad quattum dicendum, quòd hoc quòd idolatræ adhuc manent sub seruitute demonis contingit ex hoc quòd auxilia quæ sunt ex passione Christi accipere negligunt.

¶ Ad quintum dicendum, quòd multitudo malorum qui erunt in vltimis temporibus non erit ex hoc, quòd virtus passionis Christi deficiat, sed quia armaturam Dei qua armati sunt per passionem Christi abijcient, vel contemnent: quia Refrigescet charitas multorum. Matth. 24. & ideo non est mirum si deuincantur.

Articvlvs iii.

c Vtrum per passionem Christi a pœna æterna liberati simus.

3. q. 49. 3.

Ad tertivm sic proceditur. Videtur quòd per passionem Christi non simus liberati a pœna æterna. Pœna enim æterna est pœna inferni: sed In inferno nulla est redemptio, igitur a pœna æterna Christi passio non liberat.

¶ 2 Præt. Si Christus non fuisset passus, nullus in infernum fuisset nisi peccasset mortaliter: sed nunc etiam Christo passo, solum mortaliter peccantes in infernũ vadunt. ergo Christi passio non liberauit nos a pœna æterna.

¶ 3 Præt. Pœna quæ finiri potest, æterna non fuit: sed pœna a qua Christus homines liberauit finita est. ergo a pœna æterna non liberauit.

Sed contra. Peccatum est causa mortis æterne: sed Christus liberauit a peccato, ergo & a pœna æterna.

¶ Præt. zach. 9. Tu autem in sanguine testamenti eduxisti vinctos de lacu &c.

1. Timo. 2. II.

Vlterivs. Videtur quòd nõ liberauit nos a pœna temporali: quia adhuc q̃ peccatis pœna temporalis iniungitur pœnitentibꝫ. ergo ab ea per Christum non sumus liberati.

Si solus Christus debeat dici redemptor, vt solus dicitur mediator.

Nunc ipse vere dicit mũdi redemptor, dei & hominũ mediator. Sed mediator in scriptura dr̃ solus filius, redẽptor vero aliquãdo etiã pater, vel Spiritussanct⁹. sed hoc propter vsum prãtis, non propter exhibitionẽ humilitatis & obedientiæ. Nã secũdũ potestatis simul & obedientiæ vsum, filius ꝓprie dr̃ redẽptor: quia & in se expleuit per quæ iustificati sumus, & ipsam iustificationẽ est operatus potẽtia deitatis, cũ pre & spiritu sctõ. Est igit redẽptor inquantũ est deus ptãtis vsu, & inquantũ hõ, humilitatis effectu. Et sæpius dicitur redemptor secundum humanitatem: quia secundum eam, & in ea suscepit, & impleuit illa sacramẽta quę sunt causa redemptionis nostræ. Proprie igitur filius dicitur redemptor.

¶ 1 Præt. 1. Pet. 2. Christus passus est pro nobis, vobis relinquens exemplum vt se. vest. eius: hoc autem non est nisi patiendo. ergo Christus per suam passionem nos obligauit ad patiendũ pœnam tẽporalem, magis quàm ab ea liberauit.

¶ 3 Præt. Per resurrectionem mortuorum liberamur ab omni pœna temporali: sed etiam si Christus non fuisset passus mortui resurgerent, quia resurrectio mortuorum est articulus fidei. ergo passio Christi non liberat nos a pœna temporali.

¶ 4 Præt. Posita causa sufficienti ponitur effectus: sed adhuc in illis qui vim passionis Christi omnibus modis in se excipiunt manet pœna temporalis. ergo passio Christi non liberat a pœna temporali.

Sed contra. Per claues Ecclesiæ remittitur pœna temporalis: sed claues Ecclesiæ virtutem habent a passione Christi. ergo per passionem Christi tollitur pœna temporalis.

¶ 3 Præt. Deus non punit bis in id ipsum, Naum primo: sed Deus posuit in Christo iniquitates omnium nostrum, dum ipse dolores nostros portauit, Isa. 53. ergo nos a pœna temporali per suam passionem liberauit.

Respon. Dicendum ad primam quæstionem, quòd pœna æterna dicitur per oppositum ad vitam æternam. vnde pœna per quam vita æterna priuatur, dicitur pœna æterna. Homo autem vitam æternam amittere potest dupliciter. s. per peccatum naturæ. s. originale, cuius pœna est carentia visionis diuinæ, & per peccatum personale actuale. s. mortale. Pœnam igitur æternam, secundũ q̃ ex originali consequitur, oẽs incurrerunt: sed quidam secundum reatum tantũ, sicut qui adhuc viuebant in carne: quidam autem secundum experientiam illius pœnæ, sicut qui iam mortui erant. Similiter etiam pœnam æternam, quæ debetur peccato actuali, nõ omnes incurrerunt, sed quidã, vel quãtum ad reatũ tm̃, sicut existentes in mortali, vel quantum ad experientiam, sicut damnati. Christus igitur per passionem suam a pœna æterna quæ debetur originali, quod omnes contrahunt, dupliciter absoluit. s. auferendo reatum quãtum ad illos qui participes efficiebant redemptionis eius, & adhuc viuebant, & auferendo pœnam quantũ ad illos qui mortui erant. Ab omnibus quidẽ q̃um ad sufficientiam, sed quãtum ad efficientiam ab illis in quibus nullum inueniebatur. Sed a pœna debita mortali actuali, dupliciter absoluit. Vno modo, præbendo auxilia ne aliquis reatum illum incurreret. Alio modo, præbendo etiam medimenta quibus reatus posset auferri ab illis, qui in se vim passionis eius receperunt: sed quòd a pœna illa iam actualiter suscepta aliquis liberetur, esse non potest: quia non est in statu viatoris vt gratiam & charitatem suscipere posset, per quã vis passionis Christi in homines transfunditur.

Ad primvm ergo dicendum, q̃ pœna æterna non solum dicitur pœna inferni, in qua sunt damnati, a qua non potest esse redemptio: quia illi nec gratiam habent, nec gĩæ capaces sunt, vt possit eis continuari passio Christi, sed dicit pœna æterna etiam limbi in qua erant sancti pres, a qua poterat esse redemptio propter gram & charitatẽ, quę in illis sanctis erat, per quam eis Christi passio continuabatur.

¶ Ad secundum dicendum, q̃ quãuis illi qui peccãt mortaliter post passionẽ Christi in infernum vadant, tamen passio Christi poterat eos præseruare a peccato, & etiam sanare vulnus peccati in ipsis: & ideo quãtũ in se est a pœna infernali liberat.

¶ Ad tertium dicendum, q̃ pœna inferni dicitur æterna. Tũ quia in eo qui punitur non est virtus ad liberandũ se a pœna illa: tum, quia non est dispositio vt virtus liberans in eo effectum habere possit, q̃ ideo nullo modo terminari potest, sed pœna limbi erat æterna inquantũ deficiebat in puncto virtus ad liberandum. vnde in æternum duraret, nisi liberatio assumeretur, quãuis esset dispositio ad recipiendum effectum liberãtis, & in deo terminari poterat: sed pœna purgatorij neutro modo est æterna: quia per virtutem gratiæ, quam ille qui punitur, habet, pœna illa purgat, & terminatur purgatiõe cõpleta.

Ad secvndam quæstionẽ dicendũ, q̃ pœna tẽporalis dicitur, per quam priuatur aliquod bonum temporale, quia bonũ temporale nõ est natum manere semper. Hæc autẽ tpalis pœna in homine est duplex, quędam quę vniuersaliter inuenitur in tota humana natura, sicut necessitas moriendi, passibilitas, inobedientia carnis ad spiritum & hmõi: & hæc quidem pœna naturæ humanæ debetur ex originali peccato, nihilominus huius ex principiis naturę consequuntur gratia innocentiæ destitutæ. Has igitur pœnas per suam passionis pœnam Christus ab omnibus sufficienter exclusit, quãuis non efficaciter ab omnibus. Illis qui eius passionis participes nõ sunt: nec tamen ita, q̃ statim post passionẽ ab omnibus auferantur, vel ita q̃ auferantur ab illis qui sacramenta passionis eius percipiunt statim post perceptionem sacramenti, sed in fine mundi ab omnibus sanctis simul auferẽtur: quia ista pœnæ debent esse naturæ, in qua omnes sunt vnum, vnde tunc non solum hominum, sed totius mundi natura reparabitur per resurrectionem: quia & ipsa creatura liberabitur a seruitute corruptionis in libertatem gloriæ filiorum dei. Rom. 8. Alie autem pœnę sunt, quæ aliquibus hominibus specialiter infliguntur. Et hę pœnæ dupliciter ad eos comparantur. Vno modo, vt vindicantes culpã secundum q̃ culpa facit debitum huius pœnæ, & hoc modo Christus oẽs istas pœnas sua mortis quantũ ad sufficiẽtiã abstulit removendo causam. Sed ad hoc, q̃ aliquis his pœnis quãtum ad efficaciã liberet, exigitur q̃ passionis Christi particeps fiat, quod quidem contingit dupliciter. primo quidem, per sacramentum passionis. s. baptismũ, in quo consepelimur Christo in mortem, vt dicitur Rom. 6. in quo diuina virtus operatur salutem, quę ineffeciacium nescit, & ideo omnis talis pœna in baptismo tollitur. Secundo, aliquis fit particeps Christi per realem conformitatem ad ipsum. s. inquantũ Christo patiente patimur, quod quidem fit per pœnitentiam. Et quia hæc conformatio fit per nram operationem, ideo cõtingit q̃ est imperfecta & perfecta. Et qñ quidẽ est perfecta cõformatio ẽm proportionem ad reatũ culpæ, tunc pœna totaliter tollit̃ siue hoc sit in contritione tm̃, siue etiam sit in alijs partibus pœnitentiæ. Quando aũt nõ est perfecta conformatio, tunc adhuc manet obligatio ad aliquam pœnam, vel hic, vel in purgatorio. Non tamen oportet, q̃ sit conformatio ad passionẽ Christi secundum experientiam tantæ pœnæ, ad quantam aliquis obligatur ex culpa: quia passio capitis in membra redũdat, & tanto plus, quanto est ei aliquis per charitatem magis coniunctus. vnde ex vi passionis Christi diminuitur quãtas debitę pœnæ, & secundum hoc dicitur has pœnas auferre, inquãtum eas diminuit. Alio modo, dictæ pœnę comparantur ad eos, quibus infliguntur, vt medicinæ: quia pœnæ sunt quædam medicinæ, vt dicitur 2. Eth. vel sibi, inquantũ. s. præseruant a culpa, seu ad virtutem promouent, vel alii, inquantum. s. est alijs exemplum, vt vnus pro alijs aliqualiter satisfaciat, & hoc modo per passionem Christi pœna tempo-

cap. 3.

ralis non est nequę totaliter ablata neque diminuta, sed magis augmentata charitate crescente, quãtum ad præsentem statum, in quo & peccare possumus, & proficere nobis, & alijs: sed in futuro quando erit terminus viæ omnino pœna tolletur per virtutem passionis Christi.

Ad primvm ergo dicendum, q̃ pœna tpalis iniungit̃ vel vt satisfactoria, & hoc siue vt aliquis passioni Christi p mutationẽ cõformet̃, vnde vbi est cõformitas per sacramentũ baptismi, nõ iniungit̃ aliqua pœna satisfactoria, vel ẽt iniungit̃ vt medicina præseruans, vel promouẽs, & nõ tanquã debita.

Universidad de Deusto
Biblioteca.

¶ Et per hoc, patet etiam solutio ad secundum.

¶ Ad tertium dicẽdum, quòd sicut causalitas iustificationis attribuitur resurrectioni quantum ad terminum ad quẽ, passioni autẽ quantum ad terminũ a quo, ita glorificationis causalitas attribuitur resurrectioni, quantum ad gloriam quæ datur, sed passioni quãtum ad pœnalitates quę tolluntur.

¶ Ad quartum dicendum, q̃ in causis quę agunt ex ordinatione sapiẽtiæ, non est necessariũ, q̃ posita causa statim ponat effectus, sed tũc effectus ponitur, quando sapientiæ ordo requirit, & taliter agit passio Christi.

Augu. psal. 103. Ibi dra co ite.

1. Tim. 2.

Rom. 5.

ARTICVLVS IIII.

d Vtrum Christus debeat dici redẽptor, ratione præ dictæ liberatiõis.

3. p. q. 48. 4.

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur, q̃ ratione prædictę liberationis Christi non debeat dici redemptor. Redemptio enim emptionem significat iteratam: sed Christus nos nũquam alias emerat. ergo nec redimere dicendus ẽ ex hoc quòd nos liberauit.

Aug. tract. 110.

¶ 2 Præt. Nullus qd suum est emit, nisi forte soluendo precium ei qui iniuste detinebat: sed diabolus iniuste nos detinebat, ei autem Christus proprii sanguinis precium non soluit. ergo nullo modo nos redemit.

¶ 3 Præt. Ab eo qui aliquid vsurpauit, non oportet, quod suum est emere, sed violenter auferre, si facultas adsit: sed Christo nos liberandi de potestate diaboli facultas non defuit. ergo non liberauit nos per modum emptionis.

CONTRA. Apocal. 4. Redemisti nos deo in sanguine tuo dicitur de Christo. ergo ipse est redemptor.

¶ Præt. Vbicũque est aliqua communitio, ibi videtur emptio: sed in passione Christi fuit quædam commutatio, quia accepit mortem & largitur est vitam. ergo fuit ibi emptio.

II. 3. p. q. 48. 5.

VLTERIVS. Videtur, q̃ non solus filius sit dicendus redemptor. Eius enim est redimere cuius est precium dare: sed deus pater dedit nobis filium in preciũ redemptionis. Gal. 4. Misit deus filium suum factum sub lege vt eos qui sub lege erant redimeret. ergo deus pater redemit.

¶ 2 Præt. Eius est redimere ab hoste, cuius est hostem vincere: sed Christus per potentiam quam habet simul cum patre, hostem qui nos detinebat vicit. ergo pater nos redemit.

¶ 3 Præt. Omne nomen significans effectũ in creatura est cõmune toti trinitati: sed redemptor est huius. ergo.

SED CONTRA. Redempti sumus per passionem Christi 1. Pet. 1. Redempti estis precioso sanguine agni: sed solus filius passus est. ergo solus filius nos redemit.

¶ 2 Præt. Ad hoc incarnatus est, vt nos redimeret: solus autem filius incarnatus est. ergo ipse est redemptor.

RESPON. Dicendum ad primam quæstionem, quòd per peccatum primi patentis totum humanum genus alienatum erat a Deo, vt dicitur Ephe. 2. non quidem a potestate dei, sed a visione faciei dei ad quam filij & domestici admittũtur. Et iterum in potestatem diaboli vsurpantis deuenieramus, cui consentiendo homo se subdiderat: quantum in ipso erat, quãmuis de iure non posset: quia suus non erat, sed alterius. Et ideo per suam passionem Christus duo fecit, liberauit enim

e De mediatore.

VI solus dicitur mediator, non pater, uel Spiritussanctus. De quo apostolus, Vnus mediator dei & hominum homo Christus Iesus. 1. per hominem, quasi in medio, arbiter est ad componendam pacem. i. ad G recõciliandum homines deo. Hic ẽ arbiter quẽ Iob 31. desiderat, Vtinam esset nobis arbiter. Reconciliati enim sumus deo, ut ait Apostolus per mortem Christi. Quod non sic intelligendũ est, quasi nos ei sic reconciliauerit Christus, ut inceperit amare quos oderat, sicut reconciliatur inimicus inimico, ut deinde sint amici, qui ante se oderant, sed iam nos diligenti deo recõciliati sumus. Non enim ex quo ei reconciliati sumus per sanguinẽ H filii, nos cœpit diligere: sed ante mundum priusquam nos aliquid essemus. Quomodo igitur diligendo nos deo, sumus reconciliati? Propter peccatum cum eo habebamus inimicitias, qui habebat erga nos charitatem, etiam cum inimicitias exercebamus aduersus eum operãdo iniquitatem. Ita ergo inimici, eramus deo, sicut iustitiæ sunt inimica peccata. Et ideo remissis peccatis tales inimicitiæ finiuntur, & reconciliantur iusto, quos ipse iustificat. Christus ergo mediator dicitur, eo q̃ medius inter deũ & homines, ipsos reconciliauit deo. Reconciliat autem, dum offendicula hominum tollit ab oculis dei. i. dũ peccata delet quibus deus offendebatur. Et nos inimici eius eramus, Sed cũ peccata deleat nõ solũ Deus filius, sed pater & Spiritussanctus, quorum deletio, est nostra ad deũ reconciliatio: quare solus filius dicitur mediator? Nam de patre legitur, q̃ recõciliauerit sibi mũdum. Ait enim Apostolus. Deus erat in Christo mundum sibi recõcilians. Cum igitur reconcilier: quare nõ dicitur mediator? Quia nec mediꝰ est inter deum & hominem, nec in se habuit illa sacramenta: quorum fide & imitatione iustificamur. i. recõciliamur deo. Recõciliauit nos igitur tota trinitas virtutis vsu. s. dum peccata delet, sed filius solus impletione obedientiæ, in quo patrata sunt secundum humana naturam ea, per quæ credentes & imitantes iustificantur.

F nos a potestate hostis, vincendo ipsum per contraria eorum quibus hominem vicerat, scilicet humilitatem, obedientiam, & auttertitatem pœnæ, quæ delectationi cibi vetiti opponitur. Et iterum, satisfaciendo pro culpa deo coniunxit, & domesticos dei & filios fecit, vnde ista liberatio duas rationes habuit emptionis: inquantũ enim a potestate diaboli eripuit dicit nos redemisse, sicut rex regnum occupatum ab aduersario per laborẽ certaminis: inquantũ vero deũ nobis placauit dicitur nos redemisse sicut precium soluendo suæ satisfactionis pro nobis, vt a pœna & peccato liberemur.

AD PRIMVM ergo dicendum, q̃ iteratio importata per præpositionem, nõ refertur ad actũ emptionis quasi alias empti fuerim⁹, 2. Cor. 5. sed ad terminum actus, quia alias sui fueramus in statu innocẽtiæ. Emere enim est aliquid suum facere.

¶ Vel dicendum, q̃ dicitur redemptio habito respectu ad illam vẽditionem, qua nos diabolo p consensum peccati vendideramus, a qua vẽditione hæc emptio secũda est.

¶ Ad secundum dicendum, quòd precium sanguinis sui non diabolo, sed deo obtulit, vt pro nobis satisfaceret. A diabolo autem nos per victoriam sue passionis eripuit, vt I dictum est.

¶ Ad tertium dicendum, quòd quãmuis diabolus nos iniuste vsurpauerit, nos tamen in eius potestate deuenimus ex quo ab eo victi sumus, & ideo oportuit etiam vt ipse vinceretur per contraria eorum quibus vicit: non enim violenter vicit, sed ad peccatum fraudulenter inducens.

AD SECVNDAM quæstionem dicendum, quòd effectus redemptionis potest attribui causæ proximæ, & causæ remotæ. Si attribuatur causæ proximæ, sic Christus non redemit per ea, quæ in humana natura fecit & sustinuit: quibus & patri satisfecit pro omnibus hominibus, & hostem vicit eius tentationibus resistendo. Si autem referantur ad causam primam & remotam, sic attribuitur toti trinitati, inquantum tota trinitas acceptauit nostram redemptionem & filium dedit nobis redemptorem, inquantum per virtutem diuinitatis habuit passio efficaciam ad satisfaciendum pro toto genere humano: sed quia ille proprie dicitur emere qui emptionis precium soluit magis quàm ille qui emptorem mittit, ideo proprie loquendo dicitur Christus tantum redemptor: quãmuis etiam tota trinitas possit dici redemptor, Et per hoc, patet solutio ad vtrãque partem. K

ARTICVLVS V.

e Vtrum Christus reconciliauerit nos deo.

AD QVINTVM sic proceditur. Videtur, quòd Christus non reconciliauerit nos Deo, quod mediatoris est officium. Nullus enim reconciliatur diligenti, sed odienti: sed deus pater nos diligebat: quia ipse Diligit omnia quæ sunt, & nihil odit eorum quæ fecit. Sapien. 11. ergo Christus nos ei non reconciliauit. 3. p. q. 49.

¶ 2 Præt,

¶ 2 Pet. Ioan. 3. Sic deus dilexit mundum, vt filium suum vnigenitum daret. ergo magis amor patris est causa passionis quam econuerso, & ita videtur quòd per mortem Christi non fuimus Deo reconciliati. A

¶ 3 Præt. Mat. 22 dicitur, q̃ homo rex cuius filiũ cultores vineæ occiderãt, veniẽs pdidit homicidas illos, & per illũ hominem significat deꝰ pater, cuius filius occisus ẽ. ergo per mortẽ christi sunt inimicitiæ, magis auctæ, quam ablatę.

Aug. in Expo. 3. ad Gal. & glos. 1. Timot. 2.

¶ Sed contra Ro. 5. Cũ inimici essemus recõciliati sumꝰ Deo per mortẽ filii eius.

¶ Præterea, per satisfactionem deo recõciliamur, sed christus per passionem suam pro nobis satisfecit. ergo nos Deo reconciliauit.

Augus. con fess. lib. 10. cap. 24. 3. q. 26. 2.

¶ VLTERIVS vẽ, quòd ipse non sit mediator secundum humanam naturã. Non enim est idem extremum & medium: sed humana natura est extremum istius recõciliationis, quæ fit hominis ad deum. se cundum ergo quod homo Christus non est mediator.

¶ 2 Præt. Mediũ compositum est ex extremis: sed compositum ex humana natura & diuina, non est in Christo nisi persona. ergo non ratione humanæ naturæ, sed ratione compositæ personæ est mediator.

¶ 3 Præt. Secundũ hoc est mediator, secundum qđ nos Deo coniunxit: sed non potuisset nos deo coniungere nisi inquantum est deus. ergo secundum quod deus, est mediator.

¶ Sed contra. Mediator non est vnum cũ his inter quos mediat, sed christus secundum quod deus, est vnum cum patre Io. 11. ergo secundum quod deus, non est mediator.

¶ Præt. Secundum hoc est mediator, secundum quod est redemptor: sed redemit nos secũdum humanam naturam. ergo & secũdum ipsam est mediator.

3. p. q. 26. 1.

¶ VLTERIVS videtur quòd non soli Christo conuenit esse mediatorem. ille enim est mediator, qui inter nos & deum pacem facit, hic autem est spiritus sanctus, qui est amor, quo deus nos diligit, & in quo nos deum diligimus, quantum ad charitatis donum, in quo ipse nobis datur. ergo videtur quòd Spiritussanctus debeat dici mediator.

¶ 2 Præt. Medium est quod conuenit cum extremis: sed demones conueniunt cum deo in hoc, quod sunt immortales, nobiscũ autem in hoc, quòd sunt miseri, ergo demones sunt mediatores, non solum Christus.

¶ 3 Præt. Angeli beati conueniunt etiam nobiscum, & cum Deo, cum Deo quidem inquantum sunt immortales, & beati, nobiscum vero inquantum sunt creaturæ. ergo & ipsi sunt mediatores.

¶ 4 Præt. Dio. probat in 4. cap. cę. hierar quòd diuinæ illuminationes non deferuntur ad nos, nisi mediantibus angelis, ergo ipsi sunt mediatores. E

¶ 5 Præt. Sacerdos est medium inter deum & populũ; & similiter alii sancti, inquantũ pro peccatoribus intercedunt. ergo nõ solum Christus est mediator.

¶ sed cõtra. Officium mediatoris est reconciliare discordes, sed solus Christus soluit inimicitias, quæ erant inter nos & deum, Col. 1. ergo ipse solus est mediator.

¶ Præt. Ex hoc dicitur mediator, quia pro nobis satisfecit, sed solus Christus pro humana natura satisfecit. ergo ipse solus est mediator.

RESPONDEO. dicendum ad primam quæstionem, quòd dilectio dei ad nos secundum effectum indicatur. Cum enim ipse quantum in se est, ad omnes æqualiter se habeat, secundũ hoc aliquos dicitur diligere, secundum quod eos suæ bonitatis participes facit, vltima autem & completissima participatio suæ bonitatis consistit in visione essentiæ ipsius, secundum quam ei conuniuntur socialiter, quasi amici, cum in ea suauitate beatitudo consistat, vnde illos dicitur simpliciter diligere, quos admittit ad dictam visionem, vel secundum rem, vel secundum causam, sicut patet in illis, quibus dedit spiritumsanctum quasi pignus illius visionis. Ab hac igitur participatione di- Ibid. ca 43. & de Con. euang. li. 1. cap. 35. uinæ bonitatis. s. a visione essentiæ ipsius, homo per peccatum amotus erat, & secundum hoc homo dicebatur priuatus dei dilectione, & ideo inquantum christus per passionem suam satisfaciens pro nobis, ad visionem dei homines admitti impetrauit, sed m hoc dr nos deo recõciliasse.

AD PRIMVM. D. 96. ergo dicendum, quòd omnes creaturas diligit quantum ad aliquem modum, quo communicat eis bonitatem suam, sed illas dicitur simpliciter diligere quibus seipsum videndum communicat. Io. 14. Ego diligã eũ, & manifestabo ei meipsũ.

¶ Ad secundum dicendum, quòd sicut deus dicitur diligere creaturas qñ iã sunt, inquantũ eis actu suã bonitatẽ cõmunicat, quas autequam essent dilexit secundũ propositũ communicandi eis suam bonitatẽ, ita ẽt dicitur deus homines dilexisse, quantũ ad propositũ cõicandi, vel concedendi hominibus suã visionẽ, ex qua dilectione filiũ dedit, sed per mortem filii dilexit eos, quasi actualiter ad visionem sui admittẽs, remoto impedimẽto, qđ nos a visione dei impediebat.

¶ Ad tertium dicendum, quòd ex parte illorum qui occiderunt christum non fuit aliquid quod misericordiam prouocaret, sed magis tram, sed ex parte christi, qui pro nobis mortem sustinuit, fuit immensa charitas quæ fecit passionem ex parte patiẽtis Deo acceptam, & sic per ipsam sumus reconciliati. D

¶ Ad secundam quæstionem dicendum, quòd in medio est duo considerare. s. rationem quæ dicatur medium, & actum medii: dicitur autem aliquid medium ex hoc, quòd est inter extrema. Actus autem medii est extrema coniungere. Mediator igitur dicitur aliquis ex hoc, quòd actum medii exercet in coniungendo disiunctos. Non potest autem actum medii exercere nisi aliquo modo natura medii in ipso inueniatur, vt scilicet sit inter extrema. Esse autem inter extrema conuenit quantum ad duo. s. quantum ad hoc quòd medium participat vtrunque extremorum. Et secundum ordinem inquantum est sub primo, & supra vltimum: & hoc exigitur ad rationem medii proprie dicti, quia medium dicitur secundum respectum ad primum & vltimum, quæ ordinem dicunt: Christo autem secundum humanam naturam hæc tria conueniunt, ipse enim secundum humanam naturam pro hominibus satisfaciens, homines Deo coniunxit. Ipse etiam ab vtroque extremorum aliquid participat inquantum homo. A Deo quidem beatitudinem, ab hominibus autem infirmitatem. Ipse etiam inquantum homo, supra homines fuit per plenitudinem gratiarum & vnionem, & infra Deum, propter naturã creatam assumptam: & ideo proprie loquẽdo, ratione humanæ naturæ est mediator: ratione autem compositæ personæ, potest etiam dici mediator quantum ad duas dictarum conditionum. s. inquantum coniunxit homines deo, & inquantum vtrique extremorũ communicat in natura plenarie, nõ participat ue sed tertia conditio deficit, quia secundum personam non fuit minor patre. Sed quantum ad diuinam naturam nullo modo competit sibi ratio mediatoris, quia secũdum diuinam naturam, neque est inter extrema participatiue, neque secundum ordinem, neque iterum cõiungit vt causa proxima, sed vt causa prima vt dictum est. Paulo supe rius.

¶ Ad primum ergo dicendum, quòd humana natura prout est in Christo, nõ est extremum, quia ipsa non eget reconciliatione, cum in ipsa peccatum non sit.

¶ Ad secundum patet solutio per id, quod dictum est.

Universidad de Deusto
Biblioteca

¶ Ad tertium dicendum, quòd quamuis nos deo coniungere non potuisset nisi Deus fuisset, quia humana natura ex diuina sibi connecta in persona, maiorē efficaciam habebat, tamen satisfactionem, qua Deo reconciliati & coniuncti sumus, non exhibuit, nisi per humanam naturam, & ideo secundum ipsam, est proxima causa coniunctionis.

Summatim intelligentiæ præmissæ perstringit.

¶ Ad tertiā quæstionem dicendum, quòd quantum ad hanc reconciliationē, qua humana natura reconciliata est Deo, solus Christus est mediator, quia in ipso solo est reperire conditiones mediatoris prædictas.

1.Pe.1. ¶ Ad primum ergo dicendum, quòd Spiritussanctus quamuis coniungat sicut causa prima, non tamē est medium inter extrema, nec cōiungens proximum, & ideo non est proprie loquendo mediator.

¶ Ad secundum dicendum, quòd dæmones communicant cum Deo in immortalitate, nobiscum autem in miseriis, vnde ad hoc se medios interponūt, vt nos ad immortalitatem & æternam miseriam adducant, & hoc faciunt, a Deo nos seiungendo, & nō coniungendo. Et quia recedendo ab vno primo inuenitur multi rudo, ideo ipsi non sunt vnus, sed plures medii, non mediatores, sed separatores. Christus autem cum Deo habuit communē beatitudinem, nobiscum autem mortalitatem, & ideo ad beatitudinem nos ducit æternam, mortalitate quam habuit ad tempus cōsumpta, & hoc est quod dicit Aug. 9. de ciuita. Dei.

¶ Ad tertium dicendum, quòd angeli sunt beati & immortales, vnde non conueniunt nobiscū in hoc, quod a nobis amouendū est per actum mediatoris: non enim ad hoc datur mediator vt faciat nos non esse creaturas, & ideo quamuis conueniant nobiscū in hoc quòd sunt creaturæ, nō tamē cōperit eis ratio mediatoris.

¶ Ad quartum dicendum, quòd illud quod angeli nobis a Deo deferunt, quasi medii inter nos & Deum, non est hoc, per quod Deo cōiungimur, quia gratia non est nobis ab angelis nec satisfactio, sed illa trāsfusio cōunctionē ꝑsupponit, vel ad eā pparat, & ideo ipsi non sunt mediatores, sed eorū officiū sequitur vel disponit ad officiū mediatoris, & ideo ipsi sunt ministri mediatoris.

¶ Ad quintum dicendum quòd aliquis sanctorum non potest esse mediator, cōiungens totam humanam naturam Deo, quāmuis vnam specialem personam deo possit coniungere, non quidē merendo ei gratiam ex condigno, sicut Christus fecit, sed ex cōgruo tantum, inducendo ad bonum.

EXPOSITIO TEXTVS.

MORTE *quippe sua vna.* Hic est tertius modus quo per passionem a peccatis liberamur: duo enim prius positi pertinent ad efficientiam iustificationis ex parte nostra, hic autem pertinet ab sufficientiam ex parte sua, quia sua satisfactio fuit sicut quoddam sacrificium ad delendū omnia peccata quantum in se est sufficiens *Culparum Cyrographa* Cyrographum dicitur a cyros, quod est manus, & graphos, quod est scriptura, quasi manu illis scriptura, quæ memorū debitorum K facit & obligationem ad soluēdum: dicuntur autem cyrographa nostrorum peccatorum per mortem Christi deleta, inquantum memoria nostrorum delictorum amota est secundum quod deus eorum non recordatur ad puniendum, vel inquantum obligatio penæ, siue reatus amotus est. *In baptismo penitus laxatur.* Cōtra requiritur gemitus interior. Dicendum, quòd non requiritur inquantum est pœna, sed inquantum consequitur ex displicentia veteris vitæ, cuius si non peniteat, non potest nouā vitam inchoare, sed vitius abscedit. *Implenit illa sacramenta.* Sacramentum hic dicitur, non sacrum signum sicut, baptismus & huiusmodi, sed sacrum secretum sicut passio incarnatio & huiusmodi. *Si ergo Christus secundum vos o hereticī.* Hæc sunt verba Vigilantii qui ponit Christum mediatorem ratione personæ cōpositæ vt dictum est: possumus tamen dicere, quòd si haberet humanam naturam tātum, secundum illam non esset sufficiens mediator, quia non haberet vnde satisfaceret pro tota natura humana, sicut nec alii qui sunt puri homines.

DIVISIO TEXTVS.

POstquam determinauit Magister quomodo per Passionem Christi liberamur a malis, hic determinat de causis passionis. Diuiditur autem in duas partes. Primo, assignat passionis cōgruētiæ causam. Secundo, determinat de causa ipsius efficiente ibi. *Christus ergo sacerdos & hostia.* Prima in duas. In prima assignat causam congruentiæ ex vtilitate nostra. In secūda, ex decentia iustitiæ ipsius ibi. *Est & alia ratio.* Et circa hoc tria facit. Primo, assignat cōgruentiā passionis ex iustitia Dei. Secundo, prosequitur iustitiæ ordinem ibi. *Sed quæ iustitia.* Tertio, ostendit quòd etiam isto ordine prætermisso, nulli iniuria fieret, vt sic iustitiæ processus commendabilior appareat, inquantum non fuit necessarius ibi. *Si enim tres illi Christus. Ergo sacerdos.* Hic determinat de causa efficiente passionis, & primo quantum ad ipsam operationem causæ efficientis. Secundo, quantum ad opus operatum ibi. *Passio ergo Christi.* Et circa hoc duo facit. Primo ostendit, quomodo opus operatum ex diuersis causis processit. Secundo inquirit, vtrum ipsum opus operatum sit licitū vel malum ibi: *Cum autem passio Christi.*

DISTINCTIO XX.

A

Quòd alio modo potuit liberare hominem, & quare potius isto.

SI vero quæritur: vtrū alio modo posset deus hominem liberare, quàm per mortem Christi: dicimus & alium modum fuisse possibilem deo, cui ius potestati cuncta subiacent, *d* Sed nostræ miseriæ sanandæ conuenientiorem modum alium non fuisse, nec esse opportuisse. Quid enim mentes nostras tantū erigit, & ab immortalitatis despe- † Aug. 13. Tri. cap. 1.

ratione liberat, quàm quòd tanti nos fecit Deus, vt dei filius immutabiliter bonus, in se manēs quod erat, & a nobis accipiens quod non erat, dignatus est nostrum in re consortium, vt mala nostra moriendo perferret? Est & alia ratio, quare isto potius modo quàm alio liberare voluit, quia sic iustitia superaretur diabolus, non potentia. Et quomodo id factū sit, explicabo vt potero. Quadam iustitia dei in potestatem diaboli traditum est genus humanū, peccato primi hominis in omnes originaliter transeunte, & illius debito omnes obligante. Vnde omnes homines ab origine sunt sub pricipe diabolo: vnde adostolus. Eramus natura filii iræ, Natura. s. vt est deprauata peccato, non vt est recta creata ab initio. Modus autem ille quo traditus est homo in diaboli potesta-

QVAESTIO PRIMA.

A

Hic quæruntur quinque.

Primo. De reparabilitate humanæ naturæ.
Secūdo. An alius quàm Christus potuit satisfacere pro humana natura.
Tertio. Vtrum satisfactio conuenienter facta sit per Christi passionem.
Quarto Vtrum potuit humanum genus alio modo liberari.
I Quinto. De passione Christi per comparationem ad causam efficientem.

ARTICVLVS 1.

Vtrum humana natura fuerit reparanda.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quòd humana natura non fuerit reparanda, peccatum enim hominis non fuit grauius quàm peccatum angeli: sed post peccatum angeli, bona naturalia ipsius integra remanserunt, vt dicit Dion. 4. ca. de di. no. ergo in homine natura integra permansit, & ita reperatione non indiguit.

¶ 2 Præt. Id quod consequitur humanam naturam, inuenitur in omnibus habentibus humanam naturam: sed non omnes homines erant reparandi, cum multi fuerint præuisi damnati. ergo naturę humanæ reparatio non debetur.

¶ 3 Præt. Natura angelica non est minus præciosa quàm natura humana: sed natura angelica post peccatum reparata non fuit, ergo nec humana natura reparanda erat.

¶ 4 Præt. Primus homo per peccatū meruit vt ipse & sua posteritas in æternum a diuina visione separaretur: sed ad iustitiam dei pertinet, vt reddat vnicuique secundum sua merita, ergo hoc reddere debuit, vt in æternum excluderetur humana natura, & humanum genus a diuina visione, & sic reparari non debuit humana natura.

¶ SED CONTRA. Nō decet diuinā sapientiā vt aliqua creatura suo fine frustretur, quia tunc vane facta esset: sed finis ad quem facta est humana natura, est vt videat Deum & fruatur eo. cum igitur ad hunc finem peruenire nō potuisset nisi reparata fuisset, quia per peccatum primi hominis ab hoc fine deordinata fuit, congruum fuit vt repararetur.

¶ 2 Præt. Non est decens vt aliqua perfectio vniuerso deesset: sed de perfectione vniuersi est creatura rationalis beata, compolita ex anima

II. ex anima & corpore. ergo congruum fuit ad perfectionem vniuersi, quòd natura talis, scilicet humana repararet ad beatitudinem, a qua per peccatum abducta erat.

3.q.48.2. ¶ VETERIVS. Videtur ꝙ non debuerit per satisfactionem reparari. Per eadem enim res reparatur, per quæ constituitur: sed humana natura instituta fuit solo verbo dei, quia dixit & facta sunt. ergo solo verbo debuit reparari, & mandato, & non per aliquam satisfactionem creaturæ.

¶ 2 Præt. Sicut in opere conditionis, maxime manifestatur potentia, ita in opere reparationis, maxime manifestat diuina misericordia: sed maioris misericordiæ est peccatum absque omni pœna satisfactionis dimittere, quàm satisfactionē requirere. ergo absque omni satisfactione, debuit humana natura reparari.

Eph.cap.2. ¶ 3 Præt. Eius est pro peccato satisfacere, cuius est peccatum facere: sed humana natura non est corrupta per actum, quem natura fecit, sed per actum quem fecit persona. ergo satisfactio aliqua non debet exigi pro natura, sed solum pro persona.

¶ Sed contra. Culpa ordinatur per pœnam: sed si peccatum remitteretur absq; omni satisfactione, remaneret culpa sine pœna. ergo remaneret aliquid inordinatum in vniuerso, quod est inconueniens.

¶ 2 Præt. Satisfactio est medicina peccati: sed dimittere morbū absque medicina, non est sapiētis medici, ergo non decuit deum

III. naturam humanam sine satisfactione reparare.

3.q.46.1. 3.d.16.q.1.a.2. ¶ VETERIVS. Videtur, ꝙ non fuerit necessarium naturam humanam reparari modo dicto: Solus enim deus naturam reparare potest: sed in deum non cadit necessitas sicut nec coactio, ergo nō fuit necessarium naturam humanam reparari modo dicto.

¶ 2. Præt. Quanto aliquid est magis necessarium tanto est minus voluntarium, & quanto est minus voluntarium, tanto est minus gratiarum actione dignum: sed opus reparationis humanæ est maxime dignum vnde gratias deo agamus. ergo nullo modo est necessarium.

¶ 3. Præt. Ad misericordiam dei pertinet vt peccatū citra condignum puniat, aliquid de pœna peccato debita diminuēs: sed per quam rationem dimittit partem, per eandem potest dimittere totam. ergo non est necessarium quòd per satisfactionem humanam naturam reparauerit.

¶ 4. Præt. Eadem ratione dona gratis dantur, & debita gratis remittuntur, vnde sicut iudex non potest rem vnius alteri dare, ita nō potest offensam alteri factam sine pœna dimittere: princeps autem cuius sunt omnia, pōt pœnas relaxare, sed deus gratis dat dona hominibus, nec ex hoc sequitur aliqua inordinatio, ergo & potest pœnas debitas dimittere, præcipue cum pœna ex hoc de beatur, quia per culpam ipse offenditur.

¶ SED CONTRA. Impossibile est aliquid esse frustra factū a sapiēte, & omnipotente, & optimo artifice: sed si natura humana non repararetur, esset frustra facta, ergo necesse est eam reparari.

¶ 2 Præt. Impossibile est aliquid esse inordinatum in vniuerso: sed si culpæ humanæ naturæ nō adhiberetur pœna vel satisfactionis vel condemnationis, esset aliquid inordinatum in vniuerso. ergo necessarium est, si a damnatione humana natura reparatur ꝙ hoc fiat per modū satisfactionis, cū culpa per pœnā ordinetur.

RESPONDEO. Dicendum ad primam quæstionem, quòd congruentissimum fuit humanam naturam ex quo lapsa fuit reparari. Fuit enim conueniens quantum ad ipsum deum, quia in hoc manifestatur misericordia dei, potentia, & sapientia. Misericordia quidem siue bonitas, quia proprii plasmatis non despexit infirmitatem. Potentia vero, inquantum ipse omnium nostrorū defectum sua virtute vicit. sapientia autem, inquantum nihil fu-

A stra fecisse inuenitur. Conueniens etiam fuit quantum ad humanam naturam, quia generaliter lapsa erat. Similiter etiam ex perfectione vniuersi, quod totum quodammodo ad salutem hominis ordinatur.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd naturale dupliciter dicitur. Vno modo id, quod cōsequitur ex principiis speciei, & hoc non mutatur per peccatum, nec in homine nec in demone, sicut nec species. Alio modo dicitur naturale id, ad quod natura est ordinata, & quantum ad hoc, naturale per peccatū tollitur, inquantum auferē beatitudo, ad quam natura ordinata est, & diminuit habilitas ad ipsam: & sic natura corrupta erat, qa non poterat perduci ad beatitudinem ab aliquo illius naturæ corruptæ, nisi natura reparata esset. Ad secundum dicendum, quod hoc, quòd omnes homines non reparantur non est ex insufficiētia medicinæ reparantis, cum sit sufficiens quantum in se est, ad reparandum omnes, qui naturam humanā hāt, vel habere possunt, sed ex defectu eorū qui reparationis effectū in seipsis impediunt, sicut ēt cæcitia visus qui humanā naturā cōsequitur, causatur in cęcis natis ex defectu materię.

¶ Ad tertium dicendum, quòd natura angeli non tota corruerat, & iterum angelus peccans, statim in malo confirmatus fuit, non autem homo, & ideo natura humana reparari debuit, non autem natura angelica: de hoc etiā sunt plura notata supra.

¶ Ad quartum dicendum, quòd exclusio a visione Dei potest dici æterna, propter duo. Aut quia in eo qui excluditur non est virtus ad finiendum istam exclusionem, neque dispositio ad recipiendum effectum alicuius terminantis, & sic efficitur æterna in D obstinatis, qui sunt in inferno, vnde ipsi nunquam reparabūtur. Aut dicitur æterna, quia nō est virtus in exclusio, ad terminandū exclusionem, quāmuis sit in eo dispositio ad recipiendum effectū alicuius terminantis, & sic homo per peccatum originale & per peccatum etiam actuale mortale, meretur exclusionem æternā, quāmdiu est in vita ista, sed quando transit a vita ista, si sine gratia tranſit, efficitur æterna secundum primum modum.

¶ Ad secundā q̄stionē, dicendum ꝙ congruum etiam fuit, ꝙ natura humana per satisfactionem repararetur, primo ex parte Dei, quia in hoc diuina iustitia manifestatur, quòd culpa per pœnā diluitur: secūdo ex parte hominis qui satisfaciens, perfectius integratur, non enim tantæ gloriæ esset post peccatum, quantæ erat in statu innocentiæ, si non plenariæ satisfeciſſet: quia magis est homini gloriosum vt peccatum committum satisfaciendo plenarie expurget, quam si sine satisfactione dimitteretur, sicut etiā magis homini gloriosum est, ꝙ vitam æternam ex meritis habet, E quam si sine mæritis ad eam peruenirēt, quia quod quis meretur, quodāmodo ex se habet, inquantū illud meretur. Similiter satisfactio facit vt satisfaciēs sit quodāmodo causa suæ purgationis. Tertio etiā ex parte vniuersi, vt. s. culpa per pœnam satisfactionis ordinetur, & sic nihil inordinatum in vniuerso remaneat.

¶ Ad primum igitur dicendum, quòd esse rei præcedit operari ipsius, & ideo non potest esse, quòd aliquis per suam operationem in esse constituatur, nec quod sit aliquo modo causa sui ipsius, sed sicut homo est causa suæ corruptionis peccando, ita & decens est vt sit quodāmodo causa suæ purgationis satisfaciēdo.

¶ Ad secundum dicendum, quòd in hoc quòd deus per satisfactionem hominem reparari voluit, maxime manifestatur eius misericordia, quia non tantū culpam ab eo voluit remouere, sed etiam ad pristinam dignitatem humanam naturam integraliter reducere, quæ quidem dignitas perpetuo in natura manet, sed pœna ad modicum tranſit, vnde magis manifestatur misericordia in perducendo ad æternam dignitatem, quàm in dimittendo temporalem culpam.

Ad ter-

Universidad de Deusto
Biblioteca

¶ Ad tertium dicendum, quòd naturæ prout consideratur in nuda contemplatione, non est agere, sed agere est personæ subsistentis in natura. sicut igitur peccatum naturæ inductum est ex actione personæ peccantis, ita oportet, quòd actus personæ satisfacientis, pro natura satisfaciat.

¶ A. tertiâ quæstionem dicendum, quòd reparatio humanæ naturæ a Deo facta est, vnde potest dupliciter cõsiderari, scilicet ex parte Dei, & ex parte ipsius naturæ reparandæ. Ex parte aũt Dei potest attẽdi triplex necessitas: vna est necessitas coactionis, & hæc respectu nullius potest deo attribui, quia nõ potest in eo aliquid violentũ eẽ, neq; extra naturam, cũ sit immutabilis, vt dicit philos. 5. Meta.

T.com.6. ¶ Alia necessitas est absolura, & hæc quidem cadit in deo respectu ipsorum, quæ in ipso sunt, quæ scilicet naturam suam consequuntur, quia impossibile est, ea aliter se habere, sicut necessarium est deum esse vel esse bonum & alia hmõi. sed hæc necessitas nõ est dei respectu alicuius effectus, quia non agit ex necessitate naturæ, sed ex libertate voluntatis.

¶ Tertia necessitas est ex suppositione, non quidẽ finis, q̃a nõ est dubium quin Deus ad aliquem finem posset inducere multis aliis viis, etiam quàm illis quæ modo determinatæ sunt ad finẽ aliquem, sed ex suppositione alicuius qđ est in ipso. s. præscientię vel voluntatis, quæ mutari non possunt, secundum quem modũ dicitur, quòd necessarium est prædestinatum saluari, & hæc dẽ necessitas immutabilitatis a quibusdã, & per hunc modũ necessariũ fuit ex parte Dei humanã naturã reparari, quia ipse puderat & ordinauerat reparandam, sed hæc necessitas, vt dictũ est, est ne cessitas cõditionis, nõ absoluta siue cõsequentiæ, nõ consequẽtis.

Hic in corpore. Et similiter ex parte hõis põt considerari triplex necessitas, vna necessitas absoluta, quæ est respectu eorũ quæ naturaliter homini insunt, sicut hominẽ necessarium est esse risibilẽ, & alia hmõi, & sic non est necessarium humanam naturam reparari, quia reparatio non sequitur ex principiis naturalibus. Alia est necessitas coactionis, & hæc quidem est respectu eorum quæ homo maiori virtute coactus facit & inuoluntarius simpliciter, vel secundum quid: & talis necessitas non fuit in natura humana respectu reparationis, quia Deus ad virtutem non cogit. Tertia vero necessitas est ex suppositione finis, sicut necessarium est homini habere nauẽ, si debet ire vltra mare, & hac necessitate necessariũ fuit humanã naturã reparari, si. s. ad visionẽ dei admitti debuit.

In corpore superiori. ¶ Ad primum ergo dicendum, quòd non omnis necessitas est coactionis, vt patet ex dictis, & iõ in processu é fallacia cõsequẽtis.

¶ Ad secundum dicendum, quòd necessitas quæ est ex suppositione voluntatis, immutabiliter aliquid volentis, nõ minuit rationem voluntarii, sed auget tanto magis, quanto ponitur firmius inherens volito, vt moueri non possit.

¶ Ad tertium dicendũ, quod quãtum est de potentia Dei, deus posset peccatum absque omni pena dimittere, nec iniustus esset si hoc faceret, sed quantum est ex parte istius qui peccauit secundum ordinem quem nunc Deus imposuit rebus, nõ potest peccatum congrue sine pena dimitti, nec sequitur quòd si cõgrue pars pœnæ dimittitur, quod etiam cõgrue tota dimittitur propter duo Primo quia effectus habet aliquid & ab agente & a recipiente, vnde sicut in collatione diuinorum donorum, donum ex parte dantis eleuat recipientẽ supra statum suum, ex parte autem recipientis est infra modum quo deus influit, ita in remissione peccatorum oportet quòd sit aliquid ex parte misericordiæ remittentis, vt aliquid de pœna debita dimittatur, & aliquid ex parte recipientis, vt. s. in aliquo puniatur. Secundo, quia remissio pœnæ quæ fit aliis hominibus præcipue pœnæ satisfactoriæ, fundatur supra virtutem satisfactoriã Christi, quæ superabundauit ad omnendas omnes pœnas quantum in se fuit, vnde oportet quòd particulata satisfactio, fundetur supra satisfactionem Christi condignam, sicut imperfectum in quolibet genere oritur ex perfecto.

¶ Ad quartum dicendum, quòd in eo cui deus dat sua dona gratis, non est aliquid quod donis illis repugnet, faciens collationem donorum indecẽtem, sed in eo qui peccauit est aliquod quod repugnat impunitati, & ideo ex parte creaturę non est simile.

F

QVAESTIO I.

ARTICVLVS II.

¶ Vtrum aliqua pura creatura potuerit satisfacere pro humana natura.

¶ Qua iustitia sit victus diabolus.

SED qua iustitia? Iesu Christi. Et quomodo victus est ea? Quia in eo nihil dignum morte inueniens, occidit eũ tamẽ. Et vtiq; iustum est, vt debitores quos tenebat liberi dimittãtur in eũ credentes, quem, sine vllo debito occidit. Ideo autem potentia vincere noluit, quia diabolus vitio peruersitatis suæ, amator est potentiæ, & desertor oppugnatorque iustitiæ, in quo homines eum magis imitantur, qui neglecta vel etiam perosa iustitia, potẽtiæ magis studẽt, eiusque adeptione lætantur, uel cupiditate inflammantur. Ideoque placuit Deo vt non potentia: sed iustitia vincens, hominem erueret, in quo homo eum imitari disceret. Post vero in resurrectione secuta est potẽtia, quia reuixit mortuus, nunquam postea moriturus. Sed nõne iure æquissimo vinceret diabol⁹, G si potentia tm̃ Christus cũ illo agere noluisset? Vtiq;. Sed postposuit Christus quod potuit, ut prius ageret quod oportuit: iustitia ergo humilitatis hoiem liberauit, quẽ sola potẽtia æquissime liberare potuit.

AD secundũ sic proceditur, videtur quòd aliqua pura creatura satisfacere poterat pro humana natura. Sicut enim pro peccato debetur satisfactio, ita pro beneficio debetur gratiarum actio: sed sufficit deo gratiarum actio quantũ homo potest sibi reddere, etiam si non sit suis beneficiis æqualis, quia vt dicit philosophus. 8. Ethi. secundum potentiam famulans homo dis & patribus, videtur iustus esse, quamuis ad æqualia non possit. ergo videtur quòd similiter sit sufficiens satisfactio, quã homo potest reddere ad expiandum peccatum. 3.q.1.p. Aug. Trin. 13.cap.14. Cap.8.

¶ 2 Præt. Bonũ est potentius ad agendũ q̃ malum, q̃a malũ agit virtute boni, vt dicit Dio. 4. cap. de di. no. sed vna pura creatura potuit per actum malum totam humanã naturam inficere. ergo multo fortius potest per vnum bonum actum pro tota humana natura satisfacere vna puta creatura.

H ¶ 3 Præt. Magnę crudelitatis videtur esse in domino vel iudice, exigere ab aliquo plus quam possit: sed a Deo longe est omnis crudelitas. ergo nõ exigit ab aliquo plus quàm possit. ergo satisfactionẽ quã deus ab hõie requirebat, purus hõ facere poterat.

¶ 4 Præt. Natura non reparatur nisi in indiuiduis vt supradictũ est: sed vnus homo est ita bonus sicut humana natura quæ est in ipso. ergo vnus homo satisfacere poterat pro natura humana quæ est in ipso, & omnes pro humana natura in omnibus individuis existente.

¶ 5 Præt. Natura angelica est supra humanam: sed quod melius est potest accipi pro recompensatione minus boni. ergo angelus poterat pro humana natura satisfacere.

¶ SED cõtra. Ille solus reparare potuit, qui potuit condere: sed solus deus humanam naturam condere potuit. ergo ipse solus potuit reparare. ergo ad hoc quòd naturam aliquis satisfaciendo repararet, oportuit quòd esset Deus.

I ¶ Præt. Homo in instanti suæ conditionis tantæ erat dignitatis quòd nulli creaturę debitor erat ratione suæ beatitudinis: sed est debitor & obnoxius ratione suæ beatitudinis ei, qui ipsum ad beatitudinem reparauit. ergo si per aliquam puram creaturam facta esset reparatio, nõ esset homo redditus pristinæ dignitati.

¶ Præt. Nullus pro alio reddere potest quod pro seipso debet. sed quælibet creatura totum quod est, deo debet. ergo nulla pura creatura potest pro alia sufficienter satisfacere.

RESPONDEO dicendum: quòd sicut dictum est, oportebat quòd pro peccato humanæ naturæ fieret condigna satisfactio: quia aliter homo non restitueretur pristinæ dignitati: tum quia est conueniens esse vnum primum in genere satisfactionis perfectũ, supra quod omnes alie imperfectæ satisfactiones fundentur. Ad hoc autem quòd satisfactio esset condigna, oportebat quòd haberet virtutem infinitam: quia peccatum pro quo fiebat satisfactio infinitatem quandam habebat ex tribus. Primo, ex infinitate diuinæ maiestatis, inquantum offensa fuerat per contemptum inobedientiæ: quanto enim maior est in quem peccatur, tanto est grauior culpa. Secundo, ex bono quod per peccatum auferebatur quod est infinitum. i. ipse deus, cuius participatione fiunt homines beati. Tertio, ex ipsa natura, quæ corruptæ erat, quæ quidem infinitatem quandam habet, inquantum in ea possunt supposita in infinitum multiplicari. Actio autem puræ creaturæ non potest habere infinitam efficaciam: & ideo nulla pura creatura poterat sufficienter satisfactionem facere. Superius. q. 1. artic. 1. q. 2. o.

¶ AD PRIMVM ergo dicendũ, q̃ impossibile est, ut homo ad hoc perducatur, vt semper Deo debitor nõ sit gratiarũ actionis, quasi ab eo habeat totum quod est: ideo non exigitur in gratiarũ actione, vt sit æquiualens donis præceptis: sed possibile, est hominẽ esse in tanta dignitate, quanta fuit in statu innocẽtiæ, & ideo ad perfectam reparationẽ per quam totum reparatur quod reparari potest, exigitur, quòd satisfactio sit æquiualens culpæ.

Ad

A ¶ Ad secundum dicendum, q̃ comparando bonum & malum ad effectus eius proportio habilitet respondentem, bonum potentius est, quàm malum: quia bonum agit virtute sua, malum autem non nisi per virtutem boni: sed tamen homo potest facilius in actum malum, quàm in actum perfectæ bonũ, quia plura requiruntur ad bonũ, quàm ad malum, quod ex vno singulari defectu cõtingit: & ideo prius homo potuit in actum malum, qui erat proportionatus ad corrumpẽdum totam humanam naturam: non autẽ potuit in actũ bonũ ita perfectæ, quòd esset proportionatus ad reparationem.

¶ Ad tertium dicendũ, quòd esset crudelitas in duo exigere plus quàm posset: nisi cũ hoc etiã seruo detur, vnde soluere possit quod exigit: vnde in hoc maxime eius misericordia cõmendatur, quòd ab homine perfectam satisfactionem exigit, vt perfecte repararet: & quia hoc per se nõ poterat, ei filiũ suum, qui posset, dedit.

¶ Ad quartum dicendum, q̃ quãuis natura non sit corrupta, nec reparatione indigens, nisi secũdum quod est in persona: tamen aliqua corruptio debetur naturæ, non secundum quod est determinata in hac persona: sed secundum hoc, quod est in omnibus illis, qui per vitiatam originem ab Adam humanam naturam acceperunt. vnde pro ista communi corruptione non potest vnus solus satisfacere, nec etiam simul omnes, quia natura excedit etiam illos omnes, qui naturam humanam habent, cum ad plures se extendere possit.

¶ Ad quintum dicendum, quòd angelus quãuis sit homine superior quantum ad naturam, non tamen quantum ad gloriam, in qua æquales angelis erimus: & ideo angelus ad gloriam non potest humanam naturam reparare. Et etiam cum sit creatura quicquid potest, deo debet.

ARTICVLVS III.

Vtrum debuerit fieri satisfactio per passionem Christi.

3.q.48. artic.2. AD TERTIVM sic proceditur. Videtur quòd satisfactio non debuit fieri per passionem Christi. Minus enim peccatum non expiatur per maius, sed magis aggrauatur: sed maius fuit peccatum occidentium Christum, quàm comestio pomi vetiti, qua natura humana corrupta est. ergo corruptio humanę naturę nõ põt expiari per passionẽ Christi. E

¶ 2 Præt. Nihil corporale est æquiualens rei spirituali: sed vita Christi, quam per passionem Christus dedit, fuit vita corporalis. ergo non fuit sufficiens ad recompensandum vitam spiritualem, quæ per peccatum amissa erat. 3.1.art.1.

¶ 3 Præt. Peccatum primi hominis, per quod natura humana corrupta est, fuit peccatum superbię, vt in 2. lib. dist. 22. dictum est: sed maior fuit humilitas Christi in assumptione humanæ naturæ, quando Exinaniuit semetipsum formam serui accipiens, quàm superbia Adæ. ergo ex ipsa assumptione humanæ naturæ sufficienter fuit satisfactum pro peccato hominis: & ita non fuit conueniens, quòd Christus pateretur.

¶ 4 Præt. Bernar. dicit, quòd vna gutta sanguinis Christi fuit sufficiens precium nostræ redemptionis: sed aliquid de sanguine Christi effusum est in circumcisione. ergo non oportebat, quòd vltimus pateretur.

¶ 5 Præt. Tanta potest esse contritio in nobis peccantibus, quòd totum peccatum diuinitur, & quantum ad pœnam, & quantum ad culpã. missionẽ peccatorum eruti de potestate diaboli. & ita a Christo iustitia diabolus victus est, non potentia. Quomodo autem in eius sanguine nobis peccata sint dimissa, supra expositum est. Dist. præce.

De causa inter Deum, & hominem, & diabolum.

B SI enim tres illi in causam venirent, scilicet deus, homo, & diabolus. diabolus, & homo quid aduersus deũ dicerent, non haberent. Diabolus enim de iniuria dei cõuinceretur; quia seruum eius, scilicet hominẽ, & fraudulenter abduxit, & violenter tenuit. Homo etiã iniuriosus deo conuinceretur: quia præcepta eius contempsit: & se alieno domino mancipauit. De hominis iniuria etiam conuinceretur diabolus: quia illum & prius fallaci promissione decepit. & post, mala inferendo lesit. Iniuste igitur diabolus quantum ad se hominem tenebat: sed homo iuste tenebatur: quia diabolus numquàm meruit habere potestatem super hominem: sed homo meruit per culpam pati diaboli tyrãidem. Si igitur deus, qui vtrique præerat potentia homine liberare uellet, sola iustitia uirtute hominem poterat rectissime liberare: sed ob causam præmissam iustitia humilitatis uti uoluit, qui dum in carne mortali crucifixus est, iustificati sumus, ideſt per remissionẽ peccatorum eruti de potestate diaboli. & ita a Christo iustitia diabolus victus est, non potentia. Quomodo autem in eius sanguine nobis peccata sint dimissa, supra expositum est.

De traditione Christi, quæ dicitur facta a patre, a filio, a iuda, & a iudæis.

C CHRISTVS ergo est sacerdos, idemque hostia, & precium nostræ reconciliationis, qui se in ara crucis non diabolo, sed deo trinitati obtulit. pro omnibus quantum ad precij sufficientiam: sed pro electis tantum quantum ad efficiẽtiam: quia prædestinatis tantum salutem effecit. De quo & etiã legitur, quòd sit traditus a patre, & q̃ seipsum tradidit, & q̃ iudas tradidit eum, & iudæi. Ipse se tradidit, quia sponte ad passionem accessit. & pater eum tradidit, quia uoluntate patris, immo totius trinitatis passus est. Iudas tradidit prodẽdo, & iudæi infligendo. Et fuit actus iudæ, & iudæorum malus, & actus Christi, uel patris bonus. Opus Christi, & patris bonum, quia bona patris, aliis satisfacere recompensando, oportuit quòd ipse mortem, quam non debebat exoluere. D

¶ 3 Præt. Christus non solum debuit hostem vincere, sed etiã exemplum vincendi nobis dare. ergo debuit in difficillimis victor existere: sed difficillimum est mortẽ sustinere. ergo debuit per passionem mortis nos liberare.

RESPON. Dicendum, quòd Christi satisfactio fuit non pro vno homine tantum, sed pro tota humana natura, vnde duas conditiones concernere debuit, vt esset vniuersalis respectu omnium satisfactionũ quodammodo, & vt esset exemplaris omnium satisfactionum particularium. Vniuersalis autẽ erat non per prædicationem de multis, quasi per multas particulares satisfactiones multiplicata: sed habens virtutem respectu omnium. vnde non oportebat, quòd ipse omnes pœnas, quę ex peccato quocumque modo consequi possent assumeret in seipso: sed illam, ad quam omnes ordinantur: & quæ continet in se virtute omnes pœnas, quãuis non actu. Finis autẽ omnium terribilium est mors, vt dicit Philosophus 3. Ethico, & ideo per passionem mortis debuit satisfacere. Inquantum vero fuit exemplaris respectu nostrarũ satisfactionum, debuit habere magnitudinem excedẽtem omnes alias satisfactiones, quia exemplar debet esse præstantius exemplato: & ideo secundum maximam pœnarum debuit satisfacere, scilicet mortem. Cap.9.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd passio Christi non fuit satisfactoria ex parte occidentium Christum. sed ex parte ipsius patientis, qui ex maxima charitate pati voluit, & secundum hoc fuit deo accepta.

¶ Ad secundum dicendum, quòd vita corporalis Christi habebat quendam infinitum valorem ex diuinitate coniunctam, inquantum non erat vita puri hominis, sed Dei, & hominis: & ideo poterat esse sufficiens recompensatio vitę spiritualis: & præcipue ratione charitatis eximię, ex qua offerebatur.

¶ Ad tertium dicendum, quòd in peccato Adę nõ iclum fuit superbia, sed delectatio: & ideo in satisfactione non solum debuit esse humilitas, quod in incarnatione factum est, sed etiã acceptis tas

*Augustin psal. 93. nõ longe a principio.

Universidad de Deusto
Biblioteca

acerbitas doloris, quod in passione accidit.

¶ Ad quartum dicendum, ꝙ quàmuis gutta sanguinis quã in circuncisione fudit, esset sufficiens ad oẽm satisfactionem considerata conditione personę, non tamen quantum ad genus pœnę: quia pro morte, ad quam humanum genus obligatũ erat, oportebat quòd mortem exoleret.

¶ Ad quintum dicendum, quòd contritio non tantum habet vim ex charitate, sed etiã ex dolore, & ideo ratione charitatis delet culpam: ratione autem doloris computatur in satisfactione pœnę.

¶ Ad sextum dicendum, quòd alię pœnę, quas Christus sustinuit, quàmuis sufficiẽtes essent ad satisfaciendum pro humana natura, cõsiderata conditione patientis: non tamen cõsiderato genere pœnę: quia in pœnis illis non cõtinebantur omnes alię pœnę, sicut in passione mortis continentur.

Tom. 9. tract. 7.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum fuerit possibilis alius modus satisfaciendi.

3. 9. 46. 2.

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur quòd alius modus nõ fuerit possibilis. Hebr. 2. Decebat eum per passionem consummari. dicit glos. Nisi Christus pateretur, homo non redimeretur.

Cap. 10. circa med.

¶ 2 Præt. Anselm. in lib. Cur deus homo. Non potuit transire calicem, nisi biberet, nõ quia mortem vitare nequiuerit, sed quia aliter mundus saluari non posset. ergo videtur quòd alius modus possibilis non fuit.

¶ 3 Præt. Minimum inconueniens est deo impossibile: sed inconueniens est peccatum dimittere sine debita satisfactione, vt dictum est. Cum igitur debita satisfactio non potuerit esse nisi per modum istum, videtur quòd alius modus possibilis non fuit.

Supr. qõ. 1. art. 2. q. 2.

I

¶ 4 Præt. Fidei non potest subesse falsum: sed antiqui patres crediderunt Christum passurum. ergo non potuit aliter esse.

SED CONTRA. Greg. 2. lib. Moral. Qui fecit nos de nihilo, reuocare etiam sine morte, & passione sua nos potuit.

¶ Præt. Luc. 1. Non erit impossibile apud deum omne verbũ. ergo quocumque alio modo potuisset nos liberare.

II.

3. 9. 46. 3.

VLTERIVS Videtur quòd alius modus fuisset conuenientior. Si enim Christus mortem subiisset naturalem, nihilominus genus humanum redemptum fuisset, quia mortem soluisset, quam nõ debebat: sed hoc fuisset sine omni peccato alicuius. ergo videtur quòd hic fuisset modus conuenientior: quia vnumquodque tanto est conuenientius, quãto ad ipsum pauciora inconuenientia sequuntur.

¶ 2 Præt. Diabolus nos omnino iniuste inuaserat, nec aliquod ius in nobis habebat: sed nihil est conuenientius, quàm quòd vis vi repellatur. ergo conuenientissimus modus fuisset, vt per potentiam nos eriperet a potestate diaboli non redimendo.

K

¶ 3 Præt. Ipse venerat a dæmonis potestate hominem liberare, non autem a potestate hominis. ergo conuenientius fuisset, quòd a dæmone passus fuisset, quam ab homine.

¶ 4 Præt. Christus ad hoc venit, vt homines ad se traheret: sed plures eum sequerentur, si per viam delitiarũ incessisset, quàm ꝙ per viam passionis de hoc mundo exiuit. ergo videtur quòd ille fuisset conuenientior modus.

SED CONTRA. Super illud psal. 21. Et non ad insipientiam mihi. dicit glos. Nullus cõuenientior modus nostræ redemptionis fuit, quam quòd homo, qui per superbiam ceciderat, per humilitatem resurgeret.

¶ 2 Præt. Optimi est optima adducere: si igitur deus est optimus, modum optimum nostræ liberationis elegit.

RESPON. Dicendum ad primam quæstionem, quòd quantum ex parte dei est, fuit alius modus nostræ liberationis possibilis: quia eius potentia limitata non est, quem si elegisset, cõuenientissimus fuisset: non tamen habuisset rationem redemptionis, sed liberationis tantum: quia liberatio non fuisset facta per solutionem pretij. Ex parte autem hominis non fuit alius modus possibilis, nisi quę deus ei dedit, quia per se satisfacere non poterat, sed solum diuino munere: sed ex parte nostra simul & dei fuit quidem alius modus possibilis, sed nullus ita conueniens.

In eodem facto inuenimus Deum, quo Iudam: Deum benedicimus, Iudam detestamur. Quia cogitauit Deus salutem nostram, Iudas cogitauit pretium quo vendidit dominum, filius pretiũ quod dedit pro nobis. Diuersa ergo intentio diuersa facta facit, cum tamẽ sit vna res ex diuersis. Eccevnã dicit rẽ ibi fuisse & diuersa facta: qa ibi vna fuit passio, sed diuersi actus. Et actus quidem Iudæ, ac Iudæorum mali, quibus operati sunt Christi passionem, quę bonũ est, & opus Dei est.

G

AD PRIMVM ergo dicendum, ꝙ si homo alio modo liberaretur, non redimeretur: quia redemptio sufficientẽ satisfactionem importat, sed tamen alio modo liberari potuit.

¶ Ad secundum dicendum, quòd Anselm. loquitur quantũ est ex parte nostra, supposita dei ordinatione.

H

¶ Ad tertium dicendum, quòd quàmuis sit inconueniens ex parte nostra secundum ordinem, quem deus rebus posuit, vt peccatum sine satisfactione dimittatur, tamen si ipse faceret, conuenientissimum esset, quia ipse simul cum hoc faceret, aliquam conuenientiam in re poneret.

¶ Ad quartum dicendum, quòd fides antiquorum fuit de passione Christi futura, præsupposita dei ordinatione quòd ita fieret, ex cuius suppositione passio Christi necessitatem habet, vt dictum est.

Quòd Christi passio dicitur opus Dei & iudæorum, & quomodo.

PASSIO ergo Christi, & opus Iudæorum dicitur, quia ex actibus eorum

AD SECVNDAM quæstionem dicendum, quòd quantum est ex parte nostra conuenientior modus esse non potuit: sed tamen deo non aufertur potentia, quin potuisset alium modum conuenientiorem fecisse, cuius potentia limitata nõ est: sed hoc esset secundum alium ordinem rebus impositum.

Sup. dist. 20. q. 1. artic. 3. q. 3.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd Christus pro omnibus peccatis quantum ad sufficientiam debuit satisfacere nõ solum pro originali, sed etiam pro actuali, pro quo infligitur violenta mors. & ideo vt sua satisfactio omnem comprehenderet, decens fuit vt morte turpissima quantum ad genus mortis moreretur, vt sic non solũ sub angelis descenderet per mortem, sed etiam sub hominibus per genus mortis, quantum ad acerbitatem simul, & turpitudinem. Nec peccatum aliorum aliquid de conuenientia satisfactionis adimit, quia satisfactio non est ex passione ex parte infligentium passionem, sed ex parte patientis.

¶ Ad secundum dicendum, quòd quàmuis diabolus nos iniuste detineret, tamen nos iuste ab ipso detinebamur, eius tyrannidem propter nostram culpam patientes. vnde ex parte nostra fuit congruum, vt satisfaciendo nos eriperet, vt non solum ipse iuste nos liberaret, quod esset si violẽtia vteretur, sed etiam nos iuste liberaremur.

¶ Ad tertium dicendum, quòd sicut peccatum hominis fuit commissum ab homine instigante diabolo, ita etiã conueniẽs fuit vt medicina morbo responderet, quòd Christus occideretur ab homine, suadente diabolo.

¶ Ad quartum dicendum, quòd satisfactio debet esse pœnalis, & ideo vt pro nobis satisfaceret, oportuit quòd in hoc mundo pœnas sustineret, & non delitiis vteretur.

¶ Vel dicendum, quòd Christus ad hoc venit, vt a terrenis bonis, pro quibus homines a deo recesserant, ad cęlestia nos reuocaret: & ideo decuit vt terrena bona abiiceret, quatenus ea contemnendi nobis exemplum daret.

ARTICVLVS V.

Vtrum deus pater filium tradiderit ad passionem.

3. 9. 47. 1.

AD QVINTVM sic proceditur. Videtur quòd deus pater filium non tradiderit ad passionem. Maxima enim crudelitas est filium innocentem tradere: sed Christus fuit innocentissimus.

tissimus. cum ergo crudelitas non sit in deo, videtur, ꝙ ipse Christum ad passionem non tradiderit.

A

¶ 2 Præt. Si pater Christum in mortem tradidit, hoc non fuit, nisi quia Christus ex obedientia ad patrem mortuus est: sed quicumque facit aliquid ex obedientia facit ex debito. ergo Christus debitor mortis fuit: & sic non fuit mors eius deo gratissima: debitũ enim diminuit de gratitudine actꝰ.

Lib. de vnitate Trini. ad Optatũ, c. 14. to. 6.

¶ 3 Præt. Si pater tradidit filium, ergo voluit eum mori: sed hoc etiam voluerunt iudei. ergo conformauerũt voluntatem suam, voluntati diuinę: & ita nõ peccauerũt.

Cap. 10.

¶ 4 Præt. Philos. dicit in 6. Ethic. quòd peccuniæ ad bonũ finem per mala media, est malũ cõsilium torsit sed consilium diuinum est optimum. ergo si ex consilio voluntatis patris Christus esset mortuus, non esset hoc consilium expletum mediantibus malis actibus iudęorũ, quod tñ fallum est. ergo pater filium ad passionẽ non tradidit.

B

SED CONTRA Rom. 8. Proprio filio suo non pepercit. &c.

C

¶ 2 Præt. Omnis pœna est a deo: sed passio Christi quędam pœna fuit. ergo fuit a deo.

II

VLTERIVS. Videtur quòd passio Christi non fuerit bona: quia secundum Boet. cuius generatio est bona corruptio est mala: sed generatio Christi fuit optima. ergo passio mortis ipsius fuit pessima.

¶ 2 Præt. Omne iniustum est malum: sed Christus iniuste passus est. 1. Pet. 2. Tradebat autem iudicanti se iniuste. ergo illa passio Christi fuit mala.

¶ 3 Præt. Sicut eadem materia non potest esse in naturalibus sub contrariis formis, ita vnus actus in moralibus nõ potest esse bonus, & malus: sed opus iudęorum, vt dicitur in litera, fuit passio Christi. ergo eum opus iudęorum fuerit malũ, passio Christi non potest dici bona.

SED CONTRA. Nihil est deo acceptum, nisi bonum: sed mors Christi fuit deo acceptissima: quia ipse, Tradidit semetipsum pro nobis oblationem, & hostiam deo in odorem suauitatis. Ephes. 5. ergo passio Christi fuit bona.

¶ 2 Præt. Omne quod est ex charitate, est bonum: sed Christus ex maxima charitate fuit mortuus, & passus. ergo passio sua fuit optima.

RESPON. Dicendum ad primam quæstionem, quòd in passione Christi fuit tria considerare. Vnum, ex parte patientis: quia scilicet voluntarie passus est ex charitate. Aliud autem, ex parte occidentium, qui ex iniqua voluntate eum occiderunt. Tertium est, ex parte ipsorum, pro quibus passus est, scilicet effectus salutis in toto humano genere. Et secundum hoc, tripliciter dicitur pater, immo tota Trinitas eum tradidit. Vno modo, præordinãdo passionem eius ad salutem humani generis. Secundo, Christo homini voluntatem dando, & charitatem, ex qua pati voluit. Tertio, dando potestatem, & non cohibendo voluntatem occidentium, sicut dicitur Io. 19. Non haberes in me potestatem, nisi data tibi fuisset desuper.

D. 42.

D

E

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd deus pater non tradidit Christum in mortem, quasi cogendo ipsum mori: sed dando ei voluntatem bonam, qua mori vellet: & ideo non sequitur, ꝙ fuerit aliqua crudelitas in deo.

¶ Ad secundum dicendum, ꝙ Christus non fuit debitor mortis ex necessitate, sed ex charitate ad homines, qua hominis saluti voluit: & ex charitate ad Deum, qua eius voluntatem implere voluit, sicut dixit Matth. 26. Non sicut ego volo, sed sicut tu. & hoc debitũ nõ diminuit aliqd de gratitudine actꝰ.

¶ Ad tertium dicendum, ꝙ conformitas voluntatis humanę ad diuinam, non est simpliciter in uolẽdo, quod deus vult: sed in volendo eodẽ modo, idest, ex charitate, sicut Deus vult, vel ad eundem finem: vel in volendo id quod deus vult nos velle. & hoc modo iudei voluntatem suam diuinę non conformauerunt, quia Christum ex iniquitia occiderunt ad impediẽ dam salutem, quam ex eius prædicatione sequi videbant.

¶ Ad quartum dicendum, ꝙ facere aliquod malum propter bonum finem consequendum, est mali consiliatoris: sed vtri malitia aliorum, quam ipse non facit, ad bonum finem, hoc est summę sapientię.

DISTINCTIO XXI.

A

Si in Christo diuisio in morte fuit animæ, uel carnis a uerbo.

POST prædicta considerãdum est, vtrũ in morte a uerbo sit separata anima, uel caro. Quidã putauerũt tunc carnẽ sicut ab anima, an concedendum sit, eos operatos ibi esse bonum. Hic distinguendũ est. Potest enim dici, quòd operati sunt bonum: quia ex actibus eorum prouenit bonum, idest passio Christi: & iterum ꝙ operati non sunt bonum, sed malum, quia actio eorum non fuit bona, sed mala.

B

AD SECVNDAM quæstionem dicendum, ꝙ iudicium absolutũ est de re, quando consideratur ipsa, secundum quòd est actu in rerũ natura existens: & hoc est quando consideratur cum omnibus circũstantiis, quę sunt in ipsa: sed quando consideratur res secundum aliquid, quod in re est sine consideratione aliorum, illud iudicium non est de re simpliciter, sed secũdum quid. Si igitur consideretur passio, secundũ quòd est in patiente cum omnibus, q̃ circunstant, scilicet charitate Christi, & efficacia ipsius, sic est dicenda simpliciter bona. Si autem consideretur secundum quòd est passio tantum, scilicet inquantum admittit vitam nihil aliud considerando, sic est malum in genere mali naturę: vnde dicenda est bona simpliciter, & mala secundum quid.

C

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd passio Christi, inquantum est corruptionis inductiua sic est mala, & hoc est considerare ipsam secundum quid: sed inquantum est passio volita, & ad humanam salutem ordinata, sic est optima.

¶ Ad secundum dicendum, ꝙ iniuste illata est ex parte occidentium, sed ex parte ipsius patientis, ex iustissima voluntate procedit.

¶ Ad tertium dicendum, ꝙ opus operans iudęorum est malum simpliciter: sed passio, quę est opus operatum est quidem simpliciter bona, secundũ quòd est in patiente: quamuis possit dici mala secundum quid, secundum quòd est in actione illorum, sicut in causa, & secundum quòd est corruptiua naturę: & ita non est ponere contraria circa idem.

EXPOSITIO TEXTVS.

P

VTA *sic iustitia superatur est diabolus*, Contra, Iustitia dei non potest esse sine potentia, nec econuerso. Dicendum, ꝙ intelligendum est non potentia tantum: sed si etiam potentia tantum diabolum superasset, adhuc esset iustitia ex parte dei liberantis, quàmuis non esset ex parte nostra, *Peccantem peccati author iltco inuasit*, Contra. Magis peccauit diabolus, quàm homo. ergo magis debuit ipse inuadi, quàm homo. Dicendum, ꝙ ambos inuasit sententia iudicis secundum culpę modum: sed hominem inuasit, & peccati authoritum, quia homo illi se subdidit: tum, quia homo ex ordine naturę sub angelis erat. vnde etiam homini ad exercitium datur. *Prædestinati tantum effectu saluntur*, Contra. Aliqui etiam non prædestinati gratiam accipiunt. Dicendum, quòd loquitur de salute finali, per quam homo ab omni malo liberatur. Hic distinguendum est, quia potest intelligi de opere operante, & sic malum operati sunt. Vel dicendum de opere operato, & sic bonum operati sunt.

DIVISIO TEXTVS.

POST QVAM determinauit Magister de his, quæ Christus cum humana natura assumpsit, scilicet gratia, & scientia, & defectibus: & de his, quę per humanam naturã operatus est, scilicet de meritis, hic determinat de morte, quam in humana natura sustinuit. Diuiditur autem hęc pars in duas. Primo determinat ea, quę ad mortem Christi pertinent. Secundo ea, quę ad morte Christi consequuntur. dist. 22. ibi, *Hic quæritur*. Prima diuidit in duas. Primo inquirit, vtrum mors fuerit in Christo secundum separationem deitatis a carne. Secundo supposito, quòd non, osten-

Universidad de Deusto
Biblioteca

ostendit qua ratione Christus dicatur mortuus, ibi. *Recedite uero*, Circa primum duo facit. Primo, mouet quæstionem. Secundo, determinat eam, ibi. *Quidam putauerunt*. Et circa hoc duo facit. Primo, excludit errorem. Secundo, veritatem confirmat, ibi. *Sicut Augustin. super Ioan.* Circa primum duo facit. Primo, excludit probationem erroris sumptam ex ratione, & authoritate Augustini. Secundo, probationem sumptam ex authoritate Athan. ibi. *Alij quoque*. Circa primum tria facit. Primo, ponit rationem ipsarum. Secundo, authoritatem quę videtur pro eis facere, ibi. *Huic suæ probabilitati*. Tertio, soluit, ibi. *Quibus respondemus*. *Alij quoque*. Hic tria facit. Primo, ponit obiectionem ex authoritate Athanasij. Secundo, ostendit, quòd illa authoritas non facit pro eis, ibi. *Quibus respondemus*. Tertio authoritatem Athanasii exponit, ibi. *Sciendum est igitur*. Hic est duplex quæstio. Prima, de morte Christi. Secunda, de resurrectione eius.

In psal. 48. concion. 2.

ma, ita a diuinitate in morte fuisse diuisam. Si enim, inquiunt, anima media diuinitas carnē sibi vniuit, sicut superius prætactum est, ergo quando diuisa est caro ab anima, diuisa est etiam a diuinitate: quia nō potuit ab anima seiungi, per quam uerbo erat unita, quin a uerbo diuideretur. Fuit autē diuisa in morte ab anima, alioquin uera mors ibi non fuisset: quia, ut ait Augustinus, mors quam timent homines, separatio est animæ a carne: mors autem quam nō timent, separatio est animę a Deo. Vtraque uero diaboli suasionibus homini propinata est. Si ergo in Christo homine uera mors fuit, diuisa est ibi anima, ac per hoc diuinitas a carne. Huic suæ ꝓbabilitati addūt authoritatis

QVAESTIO PRIMA.

Circa primum quæruntur tria.

¶ Primo, Vtrum in morte Christi fuerit separata deitas ab humanitate.

¶ Secundo, Vtrum corpus Christi fuerit dissolutum, vel incineratum.

¶ Tertio, Vtrum debeat simpliciter concedi quòd Christus, vel filius dei sit mortuus.

a Vtrum in morte Christi deitas a carne separata sit.

3.q.50.a.2. q.2.artic.1. q.1.cor. q.1. artic.3 q.22.

DE PRIMVM sic proceditur. Videtur ꝙ in morte Christi deitas a carne separata sit. Remoto enim medio separantur extrema quę per medium coniunguntur: sed sicut in 2. dist. dictum est, diuinitas coniungebatur carni mediante anima. ergo separata anima a carne separatur etiam diuinitas.

¶ Præt. Sicut in 2. distinct. dictum est, corpus insensibile nō est assumptibile: sed separata anima caro remanet quoddam corpus insensibile. ergo non potuit remanere deitati vnita, cum nihil possit esse vnitum, quod non est assumptibile.

¶ 3 Præt. Nulla res est mortua, quę habet in se vitam: sed si deitas in morte a carne le, anima nō fuisset, habuisset in se vitam, quę etiam est fons indeficiens vitę. ergo mortua non fuisset.

¶ 4 Præt. Vnio humanę naturę ad diuinam est per gratiā: sed corpus non est capax gratię, nisi mediāte anima. ergo corpus separata anima non potest remanere deitati vnitum.

SED CONTRA. Filius dicitur iacuisse in sepulcro, aliàs de hoc non esset fides, quę habet obiectum veritatem increatam: sed hoc non dicitur, nisi quia corpus in sepulcro fuit. ergo deitas a corpore separata non fuit.

¶ 2 Præt. Leo Papa dicit. Tanta fuit vnio dei & hominis, vt nec supplicio posset diminui, nec morte distingui: sed supplicium pati, & mori corporis est. ergo corpus in morte a diuinitate non est separatum.

3.q.50.3. VLTERIVS. Videtur quòd deitas sit separata ab anima. Vtraque enim mors, vt dicitur in litera, scilicet qua separatur corpus ab anima, & qua separatur anima a deo, diaboli suasu homini propinata est: sed Christus in se accepit mortem, qua separatur corpus ab anima, vt a nobis excluderet quod suasu dæmonis in nobis deuenit. ergo simpliciter debuit pati mortem, quę est separatio animę a deitate.

¶ 2 Præt. Quicumq; deponit aliquid, illud a se separat: sed filius dei dicit de seipso Ioan. 10. Ego pono animam meam. ergo eam a se separauit.

q.1.artic.1. q.3. ¶ 3 Præt. Sicut supra distinct. 5. dictum est, vniens est vnitum, sicut ratione vnionis deus est homo. si igitur anima esset deo vnita post mortem, posset dici, ꝙ deus esset anima.

Super Lu. cap. 23. ibi, Pater In manus tuas.

¶ 4 Præt. Ratione vnionis dei ad hominem est communicatio idiomatū, vt dicit Damas. sed animę idiomata nō dicuntur de filio dei: non enim potest dici quòd illi⁹ dei sit forma corporis. ergo non remanet post mortem anima verbo vnita.

¶ 5 Præter. Si esset verbum vnitū animę & corpori, cum illa sint ad inuicem diuisa, essent duę vniones verbi ad illa duo: sed aute mortem erat tantū vna vnio. ergo aliqua vnio facta est de nouo in morte Christi, quod est inconueniens.

¶ 6 Præt. Anima & corpus separata fuerunt duo quidem. si ergo verbum vnitum remansit, videtur ꝙ fuerunt duo, vel tria Christus in morte, quia vniens est vnitum.

SED CONTRA. Maior est coniunctio animę ad deum per vnionem in persona, quàm quę est per fruitionem: sed anima deo coniuncta per fruitionem, numquam ab ipso separatur. ergo multo minus coniuncta ei per vnionem in persona.

¶ 2 Præt. Filius dei dicitur descendisse ad inferos: sed hoc nō conuenit sibi nisi ratione animę. ergo filius dei post mortem habuit animam sibi vnitam.

RESPON. Dicendum ad primam quæstionem, quòd corpus Christi in morte non fuit separatum a deitate, cuius ratio ex tribus accipi potest. Primo, ex parte deitatis cum sit immutabilis, ei quòd perfecte sibi coniunctum est, incommutabilitatem præstat, vt scilicet immutabiliter ei adhereat. Secundo, ex parte ipsius assumpti: quia per mortem, quam ex obedientia patris sustinuit, non debuit suam dignitatem amittere, sed magis clarificare. Tertio, ex fine assumptionis, quia ex quę post mortem ipsius circa ipsum acta sunt, salutaria nobis non fuissent, nisi deitas adiuncta esset.

q.2.artic.1. q.1. cor. Vt supra.

AD PRIMVM ergo dicendum, ꝙ sicut supra dist. 2. dictum est, anima quantum ad vnibilitatem corporis, est medium necessitatis, quia corpus non esset vnibile, nisi inquantum est animatum: sed quantum ad vnionem in actu est medium congruentię, quo remoto non necessario vnio tollitur, vt supra dist. 2. dictum est. & ideo quia separata anima a corpore adhuc remansit in corpore ordo ad animam, & vnibile remansit & vnitum.

Ad secundum dicendum, ꝙ quàmuis esset actu insensibile, tamen hoc habebat supra alia corpora insensibilia, ꝙ inerat ei ordo ad animam humanam.

Ad tertium dicendum, ꝙ deitas non potest esse forma corporis. Ad hoc autem ꝙ corpus sit vnum, oportet ꝙ sit aliquid viuificans formaliter.

Ad quartum dicendum, quòd corpus non est susceptiuum gratię habitualis, quia illa ordinatur ad actus spirituales, qui non possunt corpori communicari. Hęc autem gratia est medium congruentię ad vnionē ex parte animę: sed gratia vnionis, quę est ipsa vnio gratis facta, potest esse in corpore: quia ista gratia ordinat ad esse in persona diuina, cuius particeps est corpus sicut & anima: ideo etiam corpus potest remanere vnitum anima separata, in quo etiam manet aliquis ordo ad gloriam ex eo, quòd fuit instrumentum animę habentis gratiam, vt dictum est, vt sic etiam habitualis gratia quodammodo in corpus redundet, vt supra dist. 13. dictum est.

Et dist. 2. q. 2. ar. 2. q. 1.

AD SECVNDAM quæstionem dicendum, ꝙ propter easdem rationes anima a verbo in morte Christi separata non fuit. & adhuc amplius inquantum anima immediatius, & pluribus modis verbo vnitur, quàm corpus.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd mors animę est secundum

A ad contraria, ex quibus constituitur, videtur quòd corpus Christi incineratum debuit.

¶ 5 Præt. Anima non recedit a corpore, quandiu in corpore manet æqualitas complexionis, quæ requiritur vt dispositio in corpore animato, quia per hanc dispositionem materia sit necessaria ad talem formā: sed in morte Christi anima recessit a corpore. ergo in corpore non remansit illa æqualitas, quæ exigitur ad corporum animationem: sed ablata æqualitate complexionis vsū contrariū supat aliud, & corrumpit illud, & sic sequitur corporis dissolutio, & incineratio. ergo corpus Christi fuit corruptum, & incineratum.

ἀντεπιτιμᾶον Emissarius Leuit. 16.

SED CONTRA, Psal. 15. Non dabis sanctum tuum videre corruptionem: hoc autem non potest intelligi de corruptione mortis, quia ipse mortuus fuit. ergo intelligitur de corruptione incinerationis.

¶ 2 Præt. Corpori non debetur incineratio, nisi propter corruptionem fomitis: sed in Christo numquàm fuit corruptio fomitis, quia natus, & conceptus fuit sine originali. ergo corpus Christi non debuit incinerari.

¶ 3 Præt. Anima coniuncta corpori ipsum seruat ab incineratione: sed virtus diuina est maior, quàm virtus animæ. ergo cum corpori Christi sit coniuncta deitas, videtur quòd nō debuit incinerari.

RESPON. Dicendum, quòd mors, & incineratio, & huiusmodi defectus, sunt pœnæ originalis peccati in Christo autem numquàm fuit originale: vnde Christus non contraxit huiusmodi defectus ex necessitate suæ originis, quia sine originali conceptus fuit, nec in eo fuerunt, quia ipse esset debitor eorum, quia peccatum in eo numquàm fuit: sed voluntarie defectus humanæ naturæ assumpsit ad complendum opus nostrę redemptionis, & vt in his nobis mereretur. Vnde, cum opus redemptionis esset in passione completum, quia dixit, Consummatum est. Ioan. 19. & corpus sine anima non est in statu merendi: ideo corpus eius incineratum non fuit.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd assimilatio illa intelligitur quantum ad illa, quę sunt de veritate naturę, & quātum ad ea, quę pertinent ad opus redemptionis.

¶ Ad secundum dicendum, quòd per passionem, qua separata est anima a carne, remouit a nobis mortem, & omnes alios defectus humanæ naturæ, quantum ad sufficientiam causæ: & ideo non oportuit, quòd ad remouendum incinerationem, corpus eius incineraretur.

¶ Ad tertium dicendum, quòd humilitas illa fuit necessaria ante opus redemptionis, & quando Christus erat in statu merendi, non autem potest, vt dictum est.

¶ Ad quartum dicendum, ꝙ compositum ex cōtrariis, necessario in ipsa resoluitur, nisi sit aliquid prohibens. In Christo autem erat aliquid prohibens, scilicet virtus diuinitatis, & puritas a corruptione fomitis.

¶ Ad quintum dicendum, ꝙ quàmuis illa temperies complexionis, quæ est necessitas ad formam animæ fuerit amota in morte, non tamen inde secuta est dissolutio, & putrefactio corporis, ratione prædicta.

q.1. art.1. cor. ¶ Ad secundum dicendum, ꝙ filius dei dicitur animam ponere, non quidē a se, sed a carne, a qua in morte separata fuit.

¶ Ad tertium dicendum, quòd anima non nominat personam, sed partem naturæ. vnde anima non est vnita verbo, sicut importans id, in quo facta est vnio, sicut est de hoc nomine homo: & ideo non potest dici, quòd filius dei sit anima, sicut potest dici, quod sit homo, secundum quod est habens animam.

¶ Ad quartum dicendum, quòd sicut ea, quæ dicuntur de natura humana, secundum rationem naturæ, nō possunt prædicari de filio dei, vt quòd dicitur esse communis Christo, & aliis hominibus, ita etiam ea, quę prædicantur de anima Christi, in quantum est pars naturę, non possunt dici de filio dei, sicut quòd est forma, vel aliquid huiusmodi. Ea autem, quæ prædicantur de ipsa, inquantum est quid subsistens, possunt de filio dei prædicari, sicut quòd descendit ad inferos, & alia huiusmodi.

q.1. art.5. cor. ¶ Ad quintum dicendum, quòd sicut supra distinct. 8. dictum est, relationes secundum rem multiplicantur, secundum multiplicationem illorum, supra quæ fundantur relationes: vnde contingit, quòd relatio ex parte vnius extremi est vna, quæ ex parte alterius multiplicatur, sicut de illo, qui vna paternitate ad multos filios refertur, qui ad ipsum multis filiationibus referuntur: ita etiam est hoc, quia ex parte ipsius filij dei est vna tantum, quàmuis non sit ex parte ipsius relatio realis, sed rationis tātum. Ex parte autem assumptorum, quæ diuisa sunt, sunt duæ vniones in actu post mortem: ante autem erat vna in actu, & multæ in potentia: vnde non oportet, quòd aliqua vnio fiat ibide nouo, sicut nec in diuisione cōtinui fit aliquid de nouo, d inquantum id, quod prius erat multa potentia, vnum autem actu, fit actu plura.

D. 5 5.

¶ Ad sextum dicendum, quòd sicut humana natura non est hypostasis in Christo, quàmuis possit dici singulare, & individuum, vt supra dist. 6. dictum est: ita etiam anima, & corpus a non sunt duæ complexę hypostases: sed vnitæ vni hypostasi filij dei, quàmuis possint dici duo singularia, vel duo individua: sed non sequitur ex hoc, quòd Christus sit duo, quia neutrum illorum de Christo prędicatur, vel de filio dei.

q.1. arti.1. cor.

D. 176.

ARTICVLVS II.

Vtrum corpus Christi post mortem debuerit dissolui.

3.q.51.3. AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur quòd corpus Christi post mortem debuit dissolui, siue incinerari. Hebræ. 2. dicitur, Christus debuit per omnia fratribus assimilari: sed alij homines, qui dicuntur fratres Christi secundum corpus incinerantur. ergo & corpus Christi incinerari debuit.

¶ 2 Præt. Sicut separatio animæ a carne fuit inflicta homini propter peccatum primi parentis, ita etiam incineratio: quia dicitur Gen. 3. Terra es, & in terram ibis: sed Christus pro nobis sustinuit mortem, vt debitum naturę solueret. ergo similiter corpus eius incinerari debuit.

¶ 3 Præt. Humilitas est meritum exaltationis Phili. 2. sed corpus Christi fuit maxime exaltandum. ergo debuit vsq; ad incinerationem humiliari.

¶ 4 Præt. Omne compositum ex cōtrariis, naturaliter est dissolubile in contraria: sed corpus Christi fuit ex cōtrariis compositū, quia fuit eiusdem naturæ, cuius sunt corpora nostra. ergo cum incineratio nihil aliud sit, quàm resolutio corporis

ARTICVLVS III.

c Vtrum filius Dei debeat dici mortuus.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur quòd Christus vel filius dei, non debeat dici mortuus. Ea enim, quæ habent repugnantiam intellectuum ad filium dei, de eo non prædicantur: sed cum dei filius sit vita, sicut dicitur Io. 14. mortuum esse habet repugnantiam intellectus cum ipso. ergo nō debet dici, ꝙ sit mortuus.

¶ 2 Præt. Esse creaturam conuenit alicui, secundum quòd est a deo: sed corrumpi secundum quòd est ex nihilo. ergo magis pertinent

Universidad de Deusto
Biblioteca

pertinent ad defectum creaturæ est, quæ corruptionem important, quàm nomen creaturæ: sed nomen creaturæ non dicitur de Christo, vt supra dist. 11. dictum est. ergo multo minus potest dici, quòd sit mortuus.

¶ 3 Præt. Filius dei est diuina essentia: sed non potest dici, q̃ diuina essentia sit mortua. ergo non debet dici, quòd filius dei sit mortuꝰ.

¶ 4 Præt. Contradictoria non sunt vera de eodem: sed de filio dei vere dicitur, quòd est immortalis, & per consequens nõ est mortuus. ergo non potest dici, quòd fuerit mortuus.

* Cap. 16.

¶ 5 Præt. Illud qd est partis non prædicatur de toto: sed mori est corporis, a quo anima separatur. ergo videtur quòd Christus non possit dici mortuꝰ.

Athanasiꝰ.

SED CONTRA est quod dicitur in Symbolo. Crucifixus, mortuus, & sepultus.

¶ 2 Præter, Nullus homo dicitur mortuus, nisi ex eo q̃ anima eius a corpore separata est: sed anima Christi est a corpore separata. ergo ipse est mortuus.

¶ 3 Præt. Sicut supra dictum est, redemptio non potuit conuenienter fieri, nisi per mortem filij dei. ergo si ipse non est mortuus, videtur quòd non simus adhuc redempti, quod est hæreticum.

q. 1. art. 4. cor.

RESPON. Dicendum, quòd sicut supra dist. 11. dictum est, ea quæ solum ad naturam pertinent, simpliciter & sine determinatione de Christo dici possunt: mors autem in nobis est secundum separationem animæ a corpore, & passio est secundum læsionem corporis, vel etiam secundum immutationem animæ, quę sunt partes humanę naturę: & ideo simpliciter

D. 906.

concedendum est, q̃ Christus mortuus est, & passus.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd non est ibi aliqua repugnantia intellectuum: quia mors cum sit cõditio naturæ refertur ad humanam, vnde non opponitur diuinæ vitæ.

¶ Ad secundum dicendum, q̃ nomen creaturę non magis se habet ad naturam, quam ad personam: & ideo non potest dici simpliciter ratione naturę, sicut supra dictum est, præcipue cũ creatio respiciat esse, quod magis videtur pertinere ad suppositum, q̃ quàm ad naturam: & ideo quòd magis, vel minus

D. 1213.

ad defectum pertineat, non facit ad propositum.

¶ Ad tertium dicendum, quòd vnio non est facta in natura, sed in persona: & ideo ea quę sunt naturę, possunt prędicari de persona, non autem de alia natura.

¶ Ad quartum dicendum, quòd hęc est simpliciter vera, Filius dei, vel Christus est immortalis: & similiter, Filius dei est mortuus: quia ea quę sunt vtriusque naturę, possunt affirmari de persona sed tamen hęc, Christus non est mortuus, est vera secundum quid, & falsa simpliciter: quia ad veritatem affirmatiuę sufficit, quòd secundum aliquam naturam cõueniat, quod de persona dicitur: sed ad veritatem negatiuæ oportet quòd secundum neutram conueniat. Vnde hęc est falsa simpliciter, Christus non est animal, & vera secundum quid, scilicet secundum diuinam: non est autem inconueniens, quòd vnum contradictoriorum dicatur de aliquo simpliciter, & alterum secundum quid.

¶ Ad quintum dicendum, quòd ea, quę sunt partis tantum, & parti nata conuenire, dicuntur de toto ratione partis: sicut homo dicitur culpus pp capillos: & ita mors, quę est conditio corporis, de persona potest prędicari. Tamen sciendum est, quòd sicut generari est compositi, ita & corrumpi, quamuis subiectum generationis, & corruptionis sit materia.

QVAESTIO II.

A

Deinde quæritur de resurrectione Christi. Et circa hoc quæruntur quatuor.

Primo, De necessitate resurrectionis.
Secundo, de tpe.
Tertio, De argumẽtis resurrectiõis in communi.
Quarto, De eis in speciali.

ARTIC. I.

a Vtri necesse fuerit Christum resurgere.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quòd nõ fuerit necessariũ Christum resurgere: q̃ sicut dicit Dam. resurrectio est eius quod cecidit & dissolutum est, iterata surrectio: sed Christus nõ cecidit per peccatum, nec eius corpus dissolutum

3. q. 53. a. 1.

est. ergo non debetur ei resurrectio.

¶ 2 Præt. Augus. dicit, quòd per verbum dei sit resurrectio animarum, per verbum incarnatum fit resurrectio corporum: sed verbum caro factum est in incarnatione. ergo non fuit necessaria resurrectio neque ad resurrectionem corporum, neq; ad resurrectionem animarum.

Tract. 25. tom. 9.

¶ 3 Præt. Post vltimam consummationem non est aliquid necessarium: sed vltima consummatio facta est in passione, quia tunc dixit, Consummatum est. Io. 19. ergo nõ oportuit quòd postea resurgeret.

¶ 4 Præt. Ad hoc Christus humanam naturam assumpsit, vt ipsam restauraret: sed plena restauratio facta est in passione, quia & ianua aperta est, & liberati sumus a peccato, pœna, & seruitute diaboli. ergo non oportuit vt iterato corpus assumeret.

I

SED CONTRA. 1. Cor. 15. Si Christus non resurrexit, manis est fides nostra: sed sine fide non iustificamur. ergo necessarium fuit Christum resurgere.

¶ 2 Præt. Greg. dicit, quòd vitam nostram resurgendo reparauit. ergo necessarium fuit, q̃ Christus resurgeret.

In præfatione.

RESPON. Dicendum, quòd necessitas resurrectionis Christi ex tribus apparet. Primo, ex ipsa conditione naturæ assumptę. Anima enim & corpus sunt partes humanę naturę: omnis autem pars est imperfecta respectu totius, vt patet per Philosophum in 3. physic. vnde nec corpori sine anima, nec animæ sine corpore inest omnis perfectio, quam nata sunt habere. Et quia naturę assumptę debebatur omnis perfectio, quam contingit in natura reperire: ideo ei debebatur, q̃ corpus animæ semp esset coniunctum, q̃ autem ad tempus separata fuerunt, hoc fuit propter necessitatem nostræ redemptionis. Secundo, ex merito passionis eius: quia ex humilitate passionis meruit gloriam resurrectionis. Tertio, ex parte nostra, vt scilicet in capite gloriosa resurrectio inchoaretur, quę in membris futura erat. Et iterum vt illis, qui sunt in patria, non solum sit gloria de visione diuinitatis, sed etiam de visione humanitatis glorificatę in Christo quantum ad corpus, & quantum ad animam.

T. com. 67

AD PRIMVM igitur dicendum, quòd illa diffinitio est resurrectionis, secundum quod in aliis hominibus inuenitur: sed resurrectio Christi potest sic proprie diffiniri. Resurrectio est corporis facti incorruptibilis ad animam iterata vnio.

¶ Vel potest dici, quòd quàmuis Christus non ceciderit per peccatum, cecidit tamen a vita naturę per mortem: & corpus quàmuis non sit dissolutum per incinerationem, est tamen facta dissolutio corporis & animę.

¶ Ad secundum dicendum, quòd verbum caro factum, est proxima dispositio ad resurrectionem nostram, sed verbum caro factum est & a morte resurgens.

¶ Ad tertium dicendum, quòd in morte Christi facta est cõsumatio omnium eorum, quæ exigebantur ad satisfactionem: quę quidem per resurrectionem non est acta, sed magis nouę vitę inchoatio.

¶ Ad quartum dicẽdum, quòd quãuis Christus naturam nostrã ad hoc assumpsit, vt eam repararet, non tamẽ sequitur, quòd reparata natura debeat eam, vel aliquam eius partem abijcere, sed magis perpetuo tenere, sicut perpetua est reintegratio facta in natura.

¶ Vel dicendum, quòd quãmuis per passionem proprię loquendo sit facta reparatio quãtum ad amotionem mali, tamen per resurrectionem oportuit, quòd consumaretur quantum ad perfectionem in bono.

A

men, nisi hoc fateantur, quòd totus homo sit assumptus, non pro eis facit illa authoritas, quæ totum dicit assumptum: Sciendum est igitur, Athanasium id dixisse contra illorum perfidiam, qui resurrectionem Christi negabant: putantes in morte detineri, qui solus inter mortuos liber est. Ideo illum maledicit qui non confitetur totum hominem denuo assumptum resurrexisse, idest Christum animam corpori denuo coniunxisse: & in illis duobus denuo coniunctis, in resurrectione vere secundum hominem vixisse sicut ante mortem. Nam in morte separata est anima a carne. vnde vere dicitur Christus mortuus, sed neutrũ separatum est a verbo dei.

Astruit carnem a verbo in morte separatam non esse.

Sicut Augus. super Io. docet tractans illud verbum, Ego pono animam meam vt iterum sumam eam. Ne

B

mo tollit eam a me: sed pono eam a meipso. Potestatem habeo ponẽdi eam, & iterum sumendi eam. Hic animam dicit emissam. A quo emissa est? A seipsa non est emissa: quia seipsam non potuit, nec verbum animam posuit, vel carnem. Caro enim animam posuit, sed potestate in se manentis

T. com. 5.

quòd illud quod est vltimum in operatione oportet esse primum in intentione: vnde oportet quòd resurrectionem, quã in fine mundi consequemur primo intendamus. intentio autem, & dirigitur & excitatur & roboratur ex inspectione alicuius exemplaris, in quo finis secundum rem præcedat: vnde

C

sicut intentio nostra qua intendimus in gloriam animę excitatur ex inspectione diuinæ gloriæ: quę est exemplar nostræ futurę beatitudinis, ita oportuit quòd gloria resurrectionis in aliquo exemplari nobis proponeretur, ad cuius conformitatem renderemus, & hęc est resurrectio Christi. vnde dicitur Phil. 3. Reformabit corpus humilitatis nostrę, configuratum corpori claritatis &c.

¶ Ad secundum dicendum, quòd gaudium de resurrectione Christi mouet, ut exemplar ex quo dirigimur in finem, non autem ita est de aliis sanctis: & ideo non est simile de Christo, & de illis.

¶ Ad tertium dicendum, quòd non solum oportebat, quòd per mortem fieret redemptio: sed ad hoc quòd redemptionis eius participes essemus oportuit, vt veritas mortis nobis ostenderetur, & hoc non fuisset, si statim post mortem resur-

D

rexisset.

¶ Ad quartum dicendum, quòd mortis aliorum hominum cognitio, non est nobis necessaria ad salutem, sicut fides de morte Christi: & ideo resurrectio non est similis de ipso, & de illis, qui viui inuenientur in fine mundi.

¶ Ad quintum dicendum, quòd dies, ut in 2. lib. dist. 14. dictum est, diuersis modis accipitur. Aliquando enim pro die naturali, quæ continet spatium. 24. horarum: vnde includit diem, & noctem. Aliquando autẽ, pro die artificiali: & sic Christus fuit mortuus vna die integra, scilicet die sabbathi, & duabus integris noctibus, scilicet præcedente diem sabbathi, & sequenti: & adhuc plus per quandam partem sextæ feriæ, & sic loquitur glo. Rom. 6. Si autem loquamur de die naturali: sic accipiendo partem pro toto fuit mortuus tribus diebus, & tribus noctibus, illa enim pars diei passionis Christi a nona, & deinceps computatur pro tota die naturali, cuius est pars: vnde computatur pro vna die artificiali, & pro vna nocte, similiter nox post sabbathũ computatur pro tota die naturali sequente: & sic computatur pro vna die, & vna nocte artificiali: quibus si coniungatur vna dies integra: scilicet dies sabbathi, & vna nox integra, scilicet nox præcedens inuenitur, quòd Christus fuit mortuus tribus diebus, & tribus noctibus.

In exposi. lit.

¶ Ad sextum dicendum, quòd Christus creditur resurrexisse in sepulchro quando adhuc est lux tenebris permista: & ideo aliquando dicitur resurrexisse in die: & aliquando in nocte.

ARTICVLVS II.

Vtrum Christus debuerit tertia die resurgere.

1. q. 53. a. 2.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur quòd Christus non debuit tertia die resurgere. Caput enim, est conforme membris in natura: sed per resurrectionem natura reparatur quantum ad passibilitatem & mortalitatem: ergo Christus debuit simul cum alijs resurgere. & non tertia die.

¶ 2 Præt. Vt dicit glo. Hebr. 11. ad hoc est dilata resurrectio omnium in finem mundi, vt simul resurgentibus sit maius gaudium: sed de resurrectione nullius sancti est tantum gaudium sicut de resurrectione Christi. ergo etiam ipse debuit usque ad finem mundi suam resurrectionem differre, & non tertia die resurgere.

¶ 3 Præt. Separatio animę a corpore in Christo non fuit facta, nisi propter redemptionem humanę naturę: sed in instanti

D

mortis, redemptio soluto precio completa est. ergo debuit statim resurgere.

¶ 4 Præt. Plus conferendum fuit Christo, quàm alicui alteri homini: sed quidam homines qui viui inuenientur in fine mundi, statim post mortem resurgent. ergo multo magis Christus resurgere debuit statim: & non in tertium diem resurrectionem differre.

¶ 5 Præt. Matth. 12. dominus dicit. Sicut fuit Ionas in uentre ceti sic erit filius hominis in corde terę: sed non fuit in corde terræ nisi quandiu fuit mortuus. ergo tribus diebus, & tribus noctibus mortuus fuit. ergo non resurrexit tertia die, sed magis quarta, uel quinta.

Hom. 1.

¶ 6 Præt. Nox contra diem diuiditur, sed Grego. videtur dicere in homel. paschę Christũ de nocte resurrexisse: sicut Sanson de nocte portas Gazę tulit. ergo Christus non resurrexit tertia die: immo magis secunda nocte.

E

SED CONTRA in symbolo dicitur. Resurrexit tertia die, secundum scripturas.

¶ 2 Præt. Ro. 6. dicit glo. Quieuit in sepulchro vna die: & duabus noctibus: quia nostram duplicem vetustatem sua simpla consumpsit. ergo tertia die resurrexit.

¶ 3 Præt. Conueniens erat, ut ueritas mortis nobis manifestaretur sed in ore duorum vel trium testium stat omne verbum, ergo conuenientes fuit, ut tertia die resurgeret.

D. 19. q. 1. pti. cap.

RESPON. Dicendum, quòd sicut dictum est, Christus nõ sustinuit mortem, quia debitor mortis esset, sed ut mortem nostram sua morte destrueret. Ad hoc autem q̃ mors nostra destrueretur, duo requirebantur: vnum scilicet, ut ipse non debitor mortis mortem quam nos debebamus pro nobis solueret. Aliud est, vt nos virtutem mortis ipsius cognoscere-

F

mus, vt per fidem mortis, virtus mortis in nobis effectum ha-

Universidad de Deusto
Biblioteca

ARTICVLVS III.

Vtrum Christus debuerit probare resurrectionem suam argumentis.

3.q.55. Ibidem 5.

AD tertiũ sic procedit. Videt' quòd Christ' resurrectionem suam argumẽtis probare non debuit. Ambrosius enim dicit. Tollite argumenta vbi fides quæritur: sed de resurrectione quærit fides. ergo argumẽta fieri ad resurrectionẽ non debent.

Lib.1.de fide, capi. 5. tom. 1.

¶ 2 Præt. Aut argumenta illa fuerũt sufficientia ad probãdum resurrectionem, aut non. si non, hoc videtur in imperfectionem inducentis argumẽta redundare. si autem fuerunt sufficientia, & argumentum sufficiens facit scientiam, vel agnitionem quæ non stat simul cum fide, quæ est de non apparentibus, videtur quòd euacuauerunt fidem, & abstulerunt meritum eius.

¶ 3 Præt. Sicut est fides de resurrectione, ita & de aliis articulis: sed ad alios articulos non induxit aliqua argumenta probantia, ergo neque ad resurrectionem inducere debuit.

¶ 4 Præt. Argumenta ex quibus contrarium videtur sequi potius confundunt intellectum quàm elucidant: sed in argumentis a Christo ostensis quasi contraria innuebantur, per hoc enim quòd comedit, ostendebat in se animalem vitam: per hoc autem quòd ianuis clausis intrauit, ostendit spiritualem vitam. ergo videtur quòd argumenta incongruenter adducta fuerint.

¶ 5 Præt. Sicut subtilitas est de gloria resurrectionis, ita & claritas: sed Christus gloriam resurrectionis solum per subtilitatem probauit, quando intrauit ad discipulos ianuis clausis. ergo videtur quòd insufficienter ostenderit.

SED CONTRA est quod dicitur Act. 1. Præbuit seipsum viuum post passionem suam in multis argumentis.

D

¶ 2 Præt. Apostoli debebant esse testes resurrectionis: sed nullus potest esse testis idoneus eorum, de quibus certitudinem per visum & auditum non habet. ergo videtur quòd ipse eis argumenta præbere debuit, quibus certificarentur de sua resurrectione.

¶ 3 Præt. Magis necessarium erat, quòd apostoli haberent fidem de resurrectione quàm alij homines, quia ipsi erant qui fidem prædicare debebant: sed alijs hominibus facta est fides de resurrectione Christi per argumenta miraculorum, Marci. vlt. Sermonem confirmante sequentibus signis. ergo apostolis per argumenta aliqua fides de resurrectione fieri debuit.

RESPOND. Dicendum, quòd sicut dicit Dion. 1. cap. cælest. hierar. Lumen diuinum non recipitur in nobis nisi secundum nostram proportionem, fides autem causatur in nobis ex influentia diuini luminis & ideo oportet, quòd istud diuinum lumen secundum nostram proportionem in nobis recipiatur. Cognitio autem nostra naturaliter ex sensu oritur, & per principia rationis procedit: vnde licet illa quæ fides tenet, sint supra rationem & sensum, inquantum sunt fidei subiecta, ratione cuius exigitur ad eorum cognitionẽ quòd infundatur altius lumen, fidei scilicet: tamen ex parte nostra fuerunt aliqua adminicula fidei exhibenda. Attenditur autem triplex gradus in credendo. Primus est, vt aliquis rationem transcendens his quæ non videtur nec sensu, nec ratione assentire paratus sit: & sic adminiculantur fidei miracula, quæ ex eo q̃ humana ratione non comprehenduntur, ostendunt aliquid supra rationem esse ei incomprehensibile. Secundus gradus est, vt homini ea quæ credenda sunt, determinentur. Et quia fides nõ innititur nisi veritati primæ, inde est, quòd quantum ad hoc adminiculatur fidei authoritas, per quam ostenditur diuinitus esse dictum. Tertius gradus est, vt fidem quam habet alijs testificetur: & quantum ad hoc requiritur sensibilis cognitio eorũ quæ testificanda sunt, alias non esset idoneum testimonium. Primum gradũ ascendunt, qui de nouo ad fidem conuertuntur, & ideo signa infidelibus data sunt. 1. Cor. 14. Secundum autem gradum ascẽdũt, qui in fide instruendi sunt: & ideo eis ex authoritate fides cõfirmatur, sed apostoli testes fuerunt fidei, & ideo prius inducti sunt ad credendũ per miracula, sicut dicitur Io. 2. Hoc fecit initium signorũm &c. postea instructi sunt per authoritatem, vt patet in discipulis euntibus in Ema'. Lu. vl. Et deinde per visibiles apparitiones idonei testes effecti sunt 1. Io. 1. Quod vidimus, & audiuim'. Sed quia ad resurrectionem, cum sit quædam mutatio, exigitur quòd idem sit quod de vno extremo ad aliud transit: ideo dominus duo per apparitiones probare voluit, scilicet identitatem resurgentis, & conditionem resurrectionis. Conditionem autem resurrectionis probauit quantum ad tria, scilicet quantum ad veritatem vitæ per hoc, quòd cum eis locutus est. Similiter quantum ad veritatem corporis, per hoc quòd eis se palpabilem præbuit: & quantum ad gloriam per hoc, quòd ianuis clausis intrauerit. Identitatem etiam probauit & quantum ad naturam per hoc quòd comedit, & quantum ad personam per hoc, q̃ se eis visibilem præbuit in eadem effigie in qua prius eum solũti erant videre, & quantum ad accidentia per hoc, quòd eis cicatrices ostendit.

A

B

C

E

AD PRIMVM ergo dicendum, q̃ intentio Ambrosii est dicere, q̃ fides non assentit alicui, vel dissentit propter argumenta, sed propter veritatem primam: non autem quin possint induci adminiculantia fidei argumenta.

¶ Ad secundum dicendum, q̃ argumenta illa sufficienter probabant illud, ad quod probandum inducebantur, vt dictum est: sed fides non est directe de illo quod probabatur sicut de obiecto, sed de diuinitate quæ probari non potuit homini in via. Vnde Thomas, de quo dictum est. Quia vidisti, credidisti, vidi, & deum confessus est: & propter hoc argumenta illa ex suppositione fidei procedebant, q̃. l. homo ille, in quo naturæ veritas, vel aliquid huiusmodi ostẽdebatur, esset deus. vnde non tollebatur neque meritum, neque ratio fidei.

¶ Ad tertium dicendum, quòd articuli fidei quidam sunt de diuinitate tantum: & isti non possunt ad sensum probari, sed vel per miracula, vel per auctoritates: & sic probati sunt. Quidam autem sunt de humanitate vnita diuinitati: & isti etiam ad sensum omnes probati sunt. Sed quia passio, & ascensio in seipsa visa est, resurrectio autem non: ideo signa resurrectionis inuisibiliter ostendi oportuit, ex quibus conferendo ad veritatẽ resurrectionis peruenireturr: & propter hoc ista probatio dicta est argumentatiua, non autem probatio ascensionis, vel passionis.

¶ Ad quartum dicendum, quòd non erant in argumentis aliquæ contrarietates: quia comestio referebatur ad naturam, & introitus ianuis clausis referebatur ad gloriam: & ita non erat respectu eiusdem.

¶ Ad quintum dicendum, quòd in alijs corporibus etiam secundum naturam inuenitur claritas, & impassibilitas sicut in corporibus cęlestib': sed subtilitas in nullo naturali corpore inuenitur: agilitas autem ostendi inuisibiliter non potest, quia sensus particularium est: agilitas autem est, vt possit undecunque uelit moueri, & præterea loca multum distantia videri non possunt, & iterum quia simile agilitati in radio Solis inuenitur. Vnde dicendum, quòd discipulis euntibus in Emaus agilitatẽ demonstrauit in hoc, q̃ ab oculis eorum statim euanuit. Luc. vlt.

ARTI-

ARTICVLVS IIII.

Vtrum argumentum sumptum ex visibili apparitione fuerit conueniens.

3.q.55.1. De domin. incarnatio nis sacramẽ. cor. 5. medio.

QVarũ sic procedit. Videtur quod argumẽtum sumptum ex visibili apparitione non fuit conueniens: quia ad veritatem resurrectionis exigitur, q̃ sit verum corpus humanum quod resurgit: sed angeli qui non habent vera corpora humana apparuerunt multis in veteri: ergo per apparitionem visibilẽ non ostendit vere. resurrectionis.

¶ 2 Præt. Omne corpus videtur secundũ formã quã habet: sed forma corporis Christi est forma gloriosa. si ergo apparuit eis, in forma gloriosa ipsum viderunt, sed claritas gloriosi corporis non est proportionata oculo non glorificato, cum sit maior claritate solis. ergo Christus a discipulis videri non potuit.

¶ 1 Præt. Discipuli euntes in Emaus, viderunt eum in effigie peregrini: aut ergo illa effigies inerat ei secundum veritatem, aut erat tantum in oculis videntium. si erat in corpore Christi, cum in eo esset effigies propria, tunc due effigies erant simul in vno corpore, quod est impossibile. Si autem erat tantum in oculis videntium, ergo erat præstigiosa apparitio: sed ea quæ præstigiose apparent non demonstrant veritatem rei. ergo per hoc non poterat demonstrari veritas resurrectionis.

SED CONTRA. Inter omnes sensus maiorem certitudinem facit visus, vt dicitur in 1. meta. sed Apostoli qui erant testes resurrectionis debebant habere certissimam fidem de resurrectione. ergo debuit eis fieri argumentum ex visu.

T.com.1.

¶ 2 Præt. Hoc patet per id quod dicitur. 1. Io. 1. Quod vidimus & auditiuimus &c.

II to.2.Ho.6. Ioan. 20.

VLTERIVS. Videtur q̃ non debuit seipsis palpabilem exhibere. Palpabile enim incorruptibili contrarium est vt dicit Greg. sed contraria non possunt esse in eodem. cum ergo corpus Christi esset incorruptibile videtur, q̃ non debuerit ipsum palpabilem exhibere.

¶ 2 Præt. Differentiæ tangibiles sunt, calidum & frigidum & huiusmodi contrariæ: sed in glorificatis corporibus nõ erunt huiusmodi contrarietates, vt dicitur, nec etiam in elementis post mundi innouationem. ergo corpus Christi palpari non potuit.

¶ 3 Præt. Hoc solum palpabile est, quod est resistens tactui, & cui tactus resistit: vnde aer quamuis sit tangibilis non tamen est palpabilis: sed corpori Christi non resistebat aliud corpus: quia, ianuis clausis intrauit. ergo palpari non potuit.

¶ 4 Præt. Spiritus angeli, vel dæmonis posset assumere corpus solidum, quod palpari posset. ergo per palpationem non sufficienter probatur veritas corporis.

¶ 5 Præt. Alij sensus sunt magis spirituales quàm tactus. ergo magis per eos debuit veritas resurrectionis probare, quàm per tactum.

SED CONTRA. Lu. vlt. Palpate & videte &c.

T.com.94.

¶ 2 Præt. Inter alios sensus homo certissimum habet tactũ, vt dicitur in 2. de anima, cum igitur cognitio resurrectionis debuerit esse certissima in Apostolis, per tactum debuit eis ostendi.

III 3.q.54.4.

VLTERIVS. Videtur quòd non debuerit per cicatrices suam resurrectionem probare: quia per suam resurrectionẽ Christus nostram demonstrauit: sed a resurgentibus omnis corruptio removetur: cum igitur cicatrix sit quædam corruptio, videtur quòd Christus per cicatrices suam resurrectionem probare non debuit.

A ¶ 2 Præt. Status resurgentium est status immutabilis. ergo Christus in seipso non debuit demonstrare, nisi quod semper in se futurum erat: sed cicatrices non semper in Christo debebant remanere: quia dicit Dama. quòd tantum secundum dispensationem in Christo fuerunt. ergo cicatrices ostendere non debuit.

I.lib.4.de fide ca. 19. versu. finẽ

¶ 2 Præt. Fiseto. dicit ad Marcellam, quòd non meretangere Christum, qui resurrectionẽ eius non credit:

To. 3. epistolarum.

propter, quod dictum est Magdalenę. Noli me tangere. Ioan. 20. Sed Thomas resurrectionem non credebat. ergo Christus cicatrices vulnerum ei palpabiles exhibere non debuit.

Super Psa. 140. ibi, sicut ablacta tus est.

SED CONTRA. Leo Papa. Quis dubitet a mortuis resurrexisse saluatorẽ cuius presentiã agnouit oculus, attrectauit manus, digitus perscrutatus est. ergo cum omnem

1.ser. de ascẽ. clarius. Aug. Serm. 5. 1 octaue Paschę to. 5.

dubitationem suę resurrectionis auferre debuerit, videtur, quòd cicatrices digito perscrutandas præbere debuit.

C

¶ 2 Præt. Decet victorem insignia suæ victoriæ, & habere, & ostendere: sed sicut dicit August. in lib. de ciui. dei, cicatrices vulnerum Christi fuerunt victoriæ suæ indicia. ergo decuit vt eas haberet, & ostenderet.

VLTERIVS. Videtur quòd non debuit per manducationem suam resurrectionem ostendere. comestio enim spectat ad viram animalem: sed per resurrectionem transitur ad vitam animalem, vt dicunt saraceni & iudei. ergo Christus per comestionem, resurrectionem probare non debuit.

¶ 2 Præt. Cibus comestus conuertitur in corpus comedentis: sed in corpus Christi non potuit aliquid conuerti: quia iam erat extra statum generationis & corruptionis. ergo, videtur quòd comedere non debuit.

D

¶ 3 Præt. Angeli qui apparuerunt abrahæ manducauerunt, nec tamen in eis fuit veritas humanæ naturæ. ergo per comestionem veram resurrectionem humanæ naturæ probare non debuit.

SED CONTRA. Act. 10. Dedit eum notum fieri non omni populo: sed nobis qui manducauimus & bibimus cũ eo, postquam resurrexit a mortuis &cæt. & per hoc testificatus est Petrus resurrectionem. ergo & hoc argumentum debuit exhibere suæ resurrectionis.

¶ 2 Præt. Veritas incarnationis probatur per id, quod est infimum in partibus hominis, scilicet per carnem: vnde dictum est, Verbum caro factum est. Ioan. 1. ergo etiam veritas humanæ naturæ debuit probari in Christo per id quod est infimum in operibus animę. Hę autem sunt operationes vegetabilis animę: quarum prima in animalibus est comestio. ergo per hoc veritatem, resurrectionis probare debuit.

E

RESPON. Dicendum ad primam quęstionem, quòd ad veritatem resurrectionis exigitur, quòd idem numero resurgat: individuatio autem secundum quam est aliquid vnum numero ex diuersis accidentibus manifestatur, quorum collectio in alio non inuenitur. Et quia visus, vt dicit Philosophus in principio meta. plures nobis rerum differentias ostendit, ideo quòd sit idem numero numquam melius quàm per visum manifestatur, & ideo visibilis apparitio fuit vnum de argumentis resurrectionis.

T.com.1.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd apparitio visibilis non inducebatur ad probandum veritatem carnis: quia hoc per alia argumenta probabatur, sed ad probandum identitatem suppositi supposita veritate corporis.

¶ Ad secundum dicendum, quòd secundum opinionem Prepositini, quę probabilior videtur, corpus glorificatum est omnino in potestate animæ, quantum ad omnes actiones eius, visibile autem videtur secundum qd agit in visum: & ideo de

Universidad de Deusto
Biblioteca

cebat, quòd in potestate corporis glorioſi eſt, quòd videatur, vel non videatur: & iterum quando videtur, quòd videatur ſub forma gloriæ, vel non. Cum enim ſit in eo forma naturalis corporis, & forma gloriæ, poteſt ſecundum vnam tantum immutare viſum, vel ſecundum vtramque, & immutare viſum ſecũdũ formam gloriæ ſecũdum proportionem viſus, vt non corrumpatur, ſed delectetur, ſicut ex viſibili proportionato. Alij vero dicũt, q̃ non poteſt videri niſi per miraculum, ſed primum eſt probabilius.

Alias lib. de dom. in carnationis ſacra. ca. 5. ſi.

¶ Ad tertium dicẽdum, q̃ diſcipulis Chriſtus formã naturalem ſui corporis oſtendit, qua eſt quodammodo corp⁹ coloratum, & non formam claritatis gloriæ. Qd autẽ ipſi eum non cognouerunt, fuit ex interiori eorum diſpoſitione, quia eũ reſurrexiſſe nõ credebãt: vnde nõ ponebant ſe ad perquirendum indicia propria, quibus poſſent ipſum cognoſcere. Sicut etiam accideret, ſi videremus aliquem, quẽ mortuum crederemus, quãmuis notus fuiſſet nobis, & maxime ſi videremus illum in alio habitu. Vnde quãm cito eis oſtenderit ſignum fractionis panis ſpeciale ſibi, cognouerunt eum propter ſpecialem modum frangendi: quia vt dicitur, ſua fractio erat ſimilis inciſioni cultelli. Et hac infidelitate, vel dubitatione tenebantur oculi eorum ne eum cognoſceret: & iſta detentio dicitur acriſia, de qua dicitur in glo. Gen. 19. non quòd eſſet aliquod impedimentum ex parte viſus corporalis in diſcipulis, ſicut potuit eſſe in ſodomitis.

Serm. 3. de Trin. in cena domini.

1. auidẽtia. α'χρισία. Tom. 1.

¶ Vel poteſt dici, quòd quãmuis viſui repreſentaretur propria ſpecies, in qua ſoliti erant eum videre, tamen virtute diuina impediebantur vires interiores, ne ſequerentur iudicium de perſona illa quæ eſſet: & ſic ea quæ exterius agebantur, cõformabantur his quæ interius contingebant in ipſis, vt præſentem haberent, & non cognoſcerent, quia amabant, ſed dubitabant, vt dicit Greg.

Hom. 23.

AD SECVNDAM quæſtionem dicendum, q̃ propter vehementiam imaginationis contingit aliquando, q̃ illud quod imaginatio apprehendit, videtur eſſe preſens in viſu nõ ſolum in dormiendo, ſed etiam in vigilando. Similiter etiam contingit, q̃ ex oppoſitione aliquotum corporum videtur aliqua effigies ac ſi eſſet hominum, vel aliorum animalium. Iterum etiam apparitiones viſibiles dæmonum, & etiam angelorum conſueuerunt fieri per corpora aerea aſſumpta, vnde ſtatim eum voluunt diſſoluuntur: & ideo dominus ad oſtendendum veritatem reſurrectionis, palpationẽ viſui adiunxit, vt excluderetur viſio per immutationem viſus ab imaginatione, & viſio vmbrarum, & viſio ſpirituum apparentium.

AD PRIMVM dicendum, q̃ omne corpus tangibile eſt per naturam corruptibile. Vnde ſecundum philoſophos cœlum eſt viſibile, ſed non tangibile: ſed quod eſt per naturam corruptibile, poteſt eſſe per gloriam incorruptibile. Vnde quãuis corruptibile & incorruptibile ſint contraria ſimpliciter, propter quod dicit Greg. q̃ oſtendit in ſe duo contraria, tamẽ corruptibile per naturam, & incorruptibile per gratiã nõ ſunt contraria. Vnde ſicut corpus glorioſum habet in poteſtate ſua, q̃ poſſit videri & non videri, ita habet in poteſtate quòd poſſit palpari & non palpari, & vtrũque ſine miraculo: ſed palpatur per naturam corporis, non palpabile autem eſt, inquantum corpus eſt inſtrumentum animæ glorioſæ.

Hom. 26. Ioan. 20.

¶ Ad ſecundum dicendum, q̃ palpatio non pertinet ad ſenſum tactus, inquantum eſt diſcretiuus caliditatis & frigiditatis, & huiuſmodi contrariorum, ſed inquantum eſt diſcretiuus corporum ſolidorum, quæ habent potentiam naturalem reſiſtendi diuidenti: & hæc quidem ſoliditas eſt in corporibus glorioſis, etſi non ſint qualitates illę contrariæ. Vel dicendum, q̃ qualitates illæ ſunt in corpore glorioſo, & erunt in elementis q̃tũ ergo quicquid patitur caro vnita verbo, debebat dici pati Deus, licet uerbum nec mori, nec corrũpi, nec mutari potuerit: ſed quicquid horum paſſus eſt, in carne paſſus eſt. De hoc etiam Ambroſius in tertio libro de Spiritu ſancto ait. Quod uerbi caro patiebatur manens in carne, uerbum in ſe pro corporis aſſumptione referebat, ut pati diceretur: quia caro patiebatur, ſicut ſcriptum eſt, Chriſto in carne paſſo. Hic docetur qua ratione deus, uel dei filius paſſus, uel mortuus dicitur, nõ quia mortem ſenſerit inquantum deus eſt, ſed quia caro ei unita mortua eſt, ſecundum quam rationem dicit Auguſt. Siquis dixerit, atque crediderit filium Dei Deum paſſum, anathema ſit. Cuius dicti cauſam ex qua intelligentia ſumenda eſt aperiens, in eodem ſubdit. Siquis dixerit, quòd dolorem in paſſione ſentiebat filius Dei Deus, & non caro tantum cum anima quam ſibi acceperat, anathema ſit. Sane igitur dici poteſt, quòd mortuus eſt Deus, & non mortuus: paſſus eſt Dei filius, & non paſſus: paſſa eſt tertia perſona, & non paſſa: crucifixum eſt uerbum, & non crucifixum: ſecundum alteram naturam paſſus eſt, ſecundum alteram impaſſibilis. Vnde Ambroſius. Generalis eſt iſta fides, quia Chriſtus Dei filius & natus ex Virgine, quem quaſi gigantem propheta deſcribit, eo quòd biformis geminæque naturæ unus ſit tamen ex longa mora, qualem contraxit pulis, non potuiſſet latere: quia illa quę fiunt per artem dęmonis præter viam naturæ, non ſunt diuturna.

D. 238. Loco ſupra citato I principio.

¶ Ad quintum dicendum, q̃ per tactum cognoſcimus calidum & frigidum, durum & molle, & huiuſmodi qualitates, ex quibus naturaliter conſtituitur corpus: & ideo quãmuis tactus ſit minus ſpiritualis inter alios ſenſus, tamen per eum veritas naturæ reſurgentis certius probari potuit.

AD TERTIAM quæſtionem dicendum, q̃ cicatrices ſigna erant mortis Chriſti: vnde ſecundum hoc accidens oſtendebatur, q̃ ille idem qui mortuus fuerat, reſurrexit.

AD PRIMVM ergo dicendum, q̃ ſecũdum Auguſtinũ 22. de ciui. dei, huiuſmodi cicatrices vulnerũ remanẽt in victoribus, & in Chriſto remanſerunt ad decorẽ quaſi inſignia victoriæ ſuę, non q̃ aliqua corruptio, vel defectus ex iſtis cicatricibus i eis ſit. Vnde etſi aliquibus ſanctis ſunt amputata aliqua mẽbra, nõ oportet q̃ ſine illis reſurgant, ſed quòd in loco inciſionis aliquod veſtigium ad decorem gloriæ remaneat.

cap. 19. & 20.

¶ Ad ſecũdum dicendũ, q̃ cicatrices iſtę, vt probabilius videtur, ſemper in corpore Chriſti remanebunt ad decorẽ. Qũ autẽ dicuntur diſpẽſatiue aſſumptę, hoc eſt non quia ad tempus aſſumptę ſunt, ſed quia non eſt de neceſſitate materiæ, q̃ in Chriſto remaneant, ſicut in nobis accidit, ſed propter aliquẽ finem, in omnibus quidem victoribus propter decorẽ in Chriſto autẽ propter hoc, & propter alia quatuor. Primo, vt veritatem reſurrectionis aſtrueret. Secundo, vt eas patris eius aſpectui preſentaret, pro nobis imploras. Tertio, vt nobis ſuę miſericordię & charitatis mõſtraret indicia. Quarto, vt in iudicio per eas impijs oſtenderet, quàm iuſte damnentur.

¶ Ad tertium dicendum, q̃ Thomas ad ſolũ aſpectũ vulnerũ credidit: vnde dictum eſt ei, Io. 20. Quia vidiſti me credidiſti: ſed tamen tenigit eum, vt a nobis omnem dubitationem excluderet: quia teſtis erat futuræ reſurrectionis. Vnde Leo papa dicit. Sufficerat ad fidem pro priam qd videbat, ſed nobis operatus eſt vt tangeret quod videbat. Glorioſa autem Magdalena non eligebatur vt teſtis reſurrectionis in populis: quia non decet mulierem docere in Eccleſia. 1. Cor. 14. & ideo non eſt permiſſa tangere.

¶ Ad quartã quæſtionẽ dicendum, q̃ per comeſtionẽ oſtendit verã remanſiſſe naturã humanã ex illis vitę operibus, quæ infima ſunt, vt prius dictum eſt.

AD PRIMVM igitur dicẽdum, q̃ magis difficile erat ad credẽdũ veritatẽ reſurrectionis, q̃ gloriam reſurgentis reſurrectione ſuppoſita: & ideo maxime facta ſunt argumẽta ad probandũ veritatẽ naturæ humanę, quę manet in ſtatu glorię q̃tũ ad oẽs potentias & mẽbra, vt ſit natura integra, q̃uis non remaneãt oẽs vſus potentiarũ & membrorũ, quia nõ ineſt neceſſitas. Et ideo iſta comeſtio nõ fuit neceſſitatis, ſicut ẽi alia vita, ſed magis fuit ptãs. i. naturalis potentiæ oſtenſiua.

¶ Ad ſecundum dicendum, q̃ fuit ibi comeſtio quantum ad diuiſionem ad ſubſtantiam, ſed non quantum ad actionem quòd vnum agat in alterum: continebuntur enim per formam glorię ne agant, ſicut continentur per formam naturalem ne diſſoluant coniunctum.

¶ Ad tertium dicendum, quòd quãuis glorioſo corpori nullum corpus nõ glorioſum poſſit reſiſtere, tamen corp⁹ glorioſum põt reſiſtere cuilibet alteri corpori: & ſecundũ hoc poteſt palpari quando vult.

¶ Ad quartum dicendum, q̃ quãuis ſpiritus poſſit corpus ſolidum accipere, non tamen põt aſſumere corpus ſolidũ, in quo appareant omnes operationes vitæ, ſicut pfecte Chriſti corpore apparebãt: quia opus artis non poteſt eſſe ſimile operationi naturę. Vnde quãuis ſtatim non perciperet deceptio, ſi Chriſtus corpus ſolidũ aſſumpſiſſet, Chriſtus eum diſcipulis, non potuiſſet latere: quia illa quę fiunt per artem dęmonis præter viam naturæ, non ſunt diuturna.

diuiſionem cibi, & quãtum ad traiectionem in ventrem, non autem quantum ad conuerſionem in humores: cibus autem ille, vt dicit Aug. in ſpiritualẽ naturam conuerſus eſt. i. in vaporem reſolutus, ſicut aqua per radium Solis.

lib. 3. de mirabilibus ſacræ ſcripturæ cap. 14.

¶ Ad tertium dicendum, q̃ in angelis non eſt comeſtio ad oſtendendum põtẽtiam naturalem nutritiuam, quia eam non habent ſicut Chriſtus eam habuit: & ideo nõ eſt ſimile. Et quãuis vnum iſtorum argumentorum ex ſe non ſufficeret, tamen omnia ſimul certitudinem facient: & ideo etiã argumenta multiplicata ſunt.

EXPOSITIO TEXTVS.

EMO tollit eã me. Cõtra. Ergo Chriſt⁹ nõ fuit per violentiam crucifigẽtium occiſus. Dicendum, q̃ illi quantũ in eis erat, violentiam intulerunt, quãuis Chro violẽtia inferri nõ potuit ex parte perſonę, ſed ſolum ex parte corporis humani. *Item homo in illo mansit.* Contra. Naturę manſerunt vtrinque in vnitate. Dicendum, q̃ humana natura in Chriſto per hoc quòd eſt aſſumpta in vnitatem diuinæ perſonæ, non eſt mutata a ſua natura, ſed accepit ampliorem perfectionem, ſecũdum quam tacta eſt melior.

DIVISIO TEXTVS.

POSTQVAM determinauit magiſter de his quæ pertinent ad mortem Chriſti, ſcilicet, ſecundum quam rationem dicatur mortuus, hic determinat ea quę conſequuntur ad mortem Chriſti. Diuiditur autem in duas partes. In prima determinat d̃ morte Chriſti per comparationem ad eius humanitatem abſolute. Secundo, per comparationem ad locum, ibi. *Hic quæritur ſi Chriſtus in morte.* Circa primum tria facit. Primo, mouet quæſtionem, vtrum Chriſtus in triduo fuerit homo. Secundo, ponit aliorũ opinionem, ibi. *Quod non videtur quibuſdam.* Tertio, ponit opinionem ſuã. *Quibus reſpondemus.* *Hic quæritur ſi Chriſtus.* Hic inquirit de morte per comparationem ad locum, in quo erat, & duo facit. Primo, oſtendit quòd erat ſecundum humanitatem in ſepulcro, & in inferno, & ſecundum diuinitatẽ ubique. Secundo, inquirit vtrum de illo homine poſſit prædicari eſſe vbique, ibi. *Solet etiam quæri.* Circa primum duo facit. Primo, oſtẽdit q̃ Chriſtus erat in diuerſis locis ſm diuerſa. Secundo, inquirit vtrũ fuerit in illis locis totus, i. *Vtique totus.*

¶ Hic eſt triplex quæſtio. Prima, de morte Chriſti per comparationem ad eius humanitatem. Secunda, de deſcenſu ad inferos. Tertia, de aſcenſione eius in cœlum.

QVAESTIO PRIMA.

A

Circa primum quæruntur duo.

Primo. Vtrum Chriſtus in illo triduo mortis fuerit homo.
Secundo. Vtrum fuerit vbique nõ tunc, vel ẽtã ante, vel nũc.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum Chriſtus in triduo quo iacuit in ſepulchro, potuerit dici homo.

ADPRIMVM ſic proceditur. Videtur q̃ Chriſtus in illo triduo fuerit homo. Rationale enim eſt differentia completiua hominis: ſed Chriſtus potetat dici rationalis in illo triduo propter animam rationalem ſibi vniram. ergo poterat dici homo.

3. q. 50. 4. quodl. 2. 1.

¶ 2 Præt. Omnis perſona ſubſiſtens in natura humana poteſt dici homo: ſed perſona filij dei ſubſiſtebat in natura humana, quia habebat omnes partes humanæ naturę ſibi vnitas. ergo poterat dici homo.

¶ 3 Præt. Ad hoc q̃ aliquis dicatur homo, oportet q̃ anima & corpus ſint ſibi vnita: ſed in illo triduo anima & corpus erant vnita in vnã hypoſtaſim filij dei. ergo poterat dici homo.

Lib. 1. de fi. de catholi. cap. 5.

¶ 4 Præt. Omnis ſacerdos eſt homo: Chriſtus in illo triduo fuit ſacerdos, quia dictum eſt ei, Tu es ſacerdos in ęternum. ergo Chriſtus in illo triduo erat homo.

tex. cõ. 59.

¶ 5 Præt. Cum omnia eſſe deſideret, ut philoſophus dicit in 2. de generatione, nullus deſiderat non eſſe, ſed ſemper veritas eſſe: ſed ſancti deſiderãt mori, vt patet Phil. 2. Cupio diſſolui & cæt. ergo p̃ mortem non deſinunt eſſe id quod fuerant, ſed verius eſſe incipiunt, & ita poſt mortem poſſunt dici homines.

De tri. li. 1. cap. 13.

¶ 6 Præt. Petrus eſt nomen cuiuſdam ſingularis in natura humana: ſed poſt mortem Petri innocamus eum dicentes, Sancte Petrę ora pro nobi. ergo poſt mortem poteſt dici homo, & ſic videtur quòd eadem ratione Chriſtus.

¶ 7 Præt. Philoſophus dicit in 9. Ethi. q̃ homo eſt intellectus ſuus: ſed intellectus hominis manet poſt mortem. ergo poteſt poſt mortem dici homo.

cap. 9.

SED CONTRA. Pars non prædicatur de toto, nec contra: ſed poſt mortem Chriſti manſerunt tantum partes humanę naturę. ergo ratione illarum partium Chriſtus non poterat dici homo.

D ¶ 2 Præt. Homo eſt nomen ſpeciei: ſed ſpecies & geneta ſumuntur a forma totius, forma autem totius reſultat ex compoſitione partium. cum ergo anima & corpus non fuerint in illo triduo adinuicem compoſita, Chriſtus non poterat dici homo.

Lec. 1. de p ti. 1.

¶ 3 Præt. Viuum eſt ſuperius ad hominem, vt dicitur in lib. de cauſis, mortuum autem opponitur viuo: ſed Chriſtus erat mortuus. ergo non erat homo.

RESPON. Dicendum, q̃ opinio fuit Magiſtri, & etiam Hugonis de ſancto Victore, q̃ Chriſtus in illo triduo fuit homo, ſed ad hoc mouebantur diuerſis vijs. Hugo enim dicebat q̃ tota perſonalitas hominis eſt in anima, & ipſa erat homo proprie loquendo: & ideo anima poſt mortem poteſt dici homo non ſolum in Chriſto, ſed etiam in alijs hominibus. Hęc autem poſitio non poteſt eſſe vera: quia poſtquàm aliquid eſt completum in ſpecie ſua & perſonalitate, non poteſt ei aduenire aliquid, vt componat cum eo naturam aliquam, ſed vel adiungitur ei in perſona & nõ in natura, quod eſt ſingulare in Chro, vel adiungit ei accidentaliter: vn le ex hac poſitione ſequitur, q̃ vel ex anima & corpore nõ efficiatur vna natura, & ſic anima nõ erit forma corporis, nec viuificabit corpus formaliter: vel iterum q̃ anima adiungitur corpori accidẽtaliter, vt nauta naui, vel homo veſtimento, ſicut dicebãt antiqui philoſophi, quorũ Plato, vt Grego. Nyſenus narrat, dicebat q̃ hõ nõ eſt aliquid cõpoſitum ex anima & corpore, ſed eſt anima vtens corpore. Et quia hęc inconuenientia ſunt, ideo Magiſter non voluit, q̃ alij poſt mortem eſſent homines, ſed ſolũ hoc voluit de Chriſto: quia etiã poſt mortẽ anima & corp⁹ aliquo mõ manent vnita in Chriſto inſtum vtriuq; manet vnitũ verbo. Sed hęc etiam poſitio nõ poteſt ſtare, ſi proprie accipiatur hoc nomen, homo, propter duas rationes. Primo, quia ad hoc q̃ ſit hõ, oportet q̃ ſint aia & corpus cõiuncta ad cõſtituendũ

Lib. 1. de ſacramentis pa. 1. c. 11.

E

Lib. 1. phi. cap. 1.

Universidad de Deusto
Biblioteca

naturam vnam, quod fit per hoc, quòd corpus informatur anima, quod in illo triduo non fuit: secundo quia recedente anima illa caro non dicebatur nisi equiuoce caro, vnde nec illud corpus erat humanum corpus nisi, æquiuoce: & ideo quidam moderni tenent, quòd Christus in triduo non fuerit homo. Sciendum tamen, quòd Magister nō voluit, quòd Christus in triduo illo diceretur homo nisi æquiuoce. vnde dicit, quòd non secundū eandem rationē dicebatur homo post mortem, sicut ante, vel sicut alij homines. Et secundum hoc, ex opinione Magistri non sequitur aliquod inconueniens secundum rem: quia secundum Philosophum 4. Tex.cō.11. meta. non est inconueniens vt qd nos dicimꝰ hominem, alij dicant non hominem quantū ad conuenientiam nominis, sed solum est improprietas in modo loquendi: quia non est in vsu huius nominis homo, ꝙ significetur corpus & anima diuisam.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd rationale secundum quòd est differentia, est ipsius compositi, vt dicit Auicē. quāmuis sumatur ab anima: & ideo post mortem sicut non erat homo, ita non erat rationale secundum ꝙ rationale nominat differentiam hominis, sed solùm secundum ꝙ nominat potentiam animæ. H

¶ Ad secundum dicendum, quòd non subsistebat in natura humana, quia non erant omnes partes humanę naturæ: nō enim erat caro, & os nisi equiuoce vt dictum est. Et iterum, non erat vnio animæ ad corpus.

¶ AD tertium dicendum, quòd ad hoc, quòd sit homo non solum oportet, ꝙ anima & corpus vniantur in persona, sed etiam ad constitutionem vnius naturæ.

¶ Ad quartum dicendum, ꝙ Christus dicitur sacerdos in æternum: quia eius sacerdotio aliud sacerdotium non succedit. Vel aliter dicendum, quòd Christus vt dicitur Heb. 9. erat Assistens pontifex futurorum bonorum spiritualium, & ideo illud sacerdotium est etiam animę Christi separatæ a corpore.

¶ Ad quintum dicendum, quòd Paulus desiderabat verius esse, quantum ad animam: quod erat nobilius, quàm esse in mortali corpore.

¶ Ad sextum dicendum, quòd ille locutiones sunt synodochicheꝰ: quia ponitur totum pro parte.

Vbi supra. ¶ Ad septimum dicendum, quòd Philosophus loquitur figuratiue & non proprie: vnde ipse dicit, quòd ita dicitur intellectus, sicut ciuitas rex, quia totum quod est in ciuitate dependet ex voluntate regis.

ARTICVLVS II.

b *Vtrum Christus ubique fuerit homo.*

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur quòd Christus vbique fuerit homo. Secundum Dama. enim, natura communicat sibi sua idiomata: sed Christus vbiq; est deus, ergo vbique est homo. K

¶ 1 Præt. Quęcunque sunt vnum in supposito, vbicunque est vnum est aliud: sed homo & filius dei sunt idem supposito. ergo cum filius dei sit vbique, vbique etiam erit homo.

¶ 3 Præt. Sicut Petrus vere est homo, ita & Christus: sed vbicunque est Petrus ibi est homo, ergo vbicunque est Christus ibi est homo, sed Christus est vbique. ergo vbique est homo.

¶ 4 Præt. Omne quod est, aut est homo aut non homo. si ergo Christus non est vbiq; homo, erit alicubi nō hō, qđ est falsum.

¶ 5 Præt. Esse vbique, non magis est remotum a creaturis q̄ æternitas: sed dicimus, ꝙ iste homo fuit ab æterno. ergo similiter dicere possumus, ꝙ est vbique homo.

¶ 6 Præt. Totalitas rei dicitur respectu illorum, ex quibus res componitur: sed totus Christus dicitur esse vbique, vt dicitur F in litera, vt Dama. dicit: cum igitur totus ad personam pertineat, & persona sit cōposita ex diuinitate & humanitate, videtur ꝙ humanitas Christi sit vbique, & sic vbique est homo. Lib. & cap. vt supra.

SED CONTRA. Humanitas Christi non consistit nisi in anima & carne: sed neque corpus Christi neque anima sunt vbique. ergo ipse secundum humanitatem non est ubiq;.

¶ 2 Præt. Omne qđ mouet de loco ad locum habet locū determinatum, & non est vbique: sed Christus ſm ꝙ hō mouebatur de loco ad locum. ergo non erat vbique.

¶ 3 Præt. esse ubiq; solius ē dei: sed nullum tale conuenit Christo secundum ꝙ homo. ergo non est vbiq; ſm homo.

RESPON. Dicendum, ꝙ humana natura Christi non est vbique, neque quando anima & corpus fuerunt mortuus propter inter illa duo diuisionem.

b Si Christus in morte erat homo alicubi, & si ubicunque est, homo sit.

QVIc quęritur si Christus in morte alicubi erat homo, & si ubicūque est, homo sit. Ad quod dicimus: quia nō ubicūque erat, homo erat, nec mō ubi cūque est homo est. Quia ubique est secundum deitatē, nec ubique hō, quia nō ubique homini unitꝰ: sed ubicūque est secūdum hominē ibi homo est. Tempore aūt mortis, & ubique erat ſm deū, & in sepulchro ſm hominē, & in inferno ſm G diuisa, neque quando sunt coniuncta, sed persona illa ratione sui & ratione diuinæ naturę est vbique. Ad veritatem autem locutionis, vt supradictum est, exigitur ꝙ prędicatum secundum se totum conueniat subiecto: sufficit autem, quòd conueniat ei ratione suppositi. Et ideo, quia homo signat suppositum humanæ naturę & ipsam naturam humanam, inde est ꝙ hęc est falsa. Christus est homo vbique: quia non conuenit sibi vbique habere humanitatem. A duerbium autem vbique, determinat esse hominem in prędicato positum ad id totum, quod in homine importatur, & magis etiam quantum ad naturam ſm ꝙ termini in prędicato positi tenentur formaliter: sed hęc est vera, iste homo est vbique: quia esse vbique conuenit personę. Hęc aūt, Christus ſm ꝙ homo est vbique, pōt esse vera & falsa: ſm ꝙ enim pōt importare conditionem naturę, sic est falsa: vel veritatem suppositi, & sic est vera.

AD PRIMVM ergo dicendum, ꝙ communicatio idiomatum fit, secundum ꝙ naturę vniuntur in persona, vel in supposito: & ideo oportet, ꝙ ista communicatio attendatur ſm ꝙ nomē significans vtrāque naturam in subiecto ponitur, & nō secundum ꝙ ponitur in prędicato: nō enim sequitur, factus est homo. ergo est factus deus, & similiter non sequitur, est vbique deus. ergo est vbique homo. I

¶ Ad secundum dicendum, ꝙ vbicūque est deus, hic homo est in illo loco, non est tamen ibi humana natura, & idęo non oportet, quòd ibi sit homo.

¶ Ad tertium dicendum, ꝙ Petrus non habet nisi humanam naturam, & ideo vbicunque ipse est, oportet ꝙ sit illa natura, sed Christus habet plures naturas, & ideo nō oportet ꝙ vbicūque est, ꝙ ibi habeat utrāque naturam: sicut non oportet, ꝙ vbicūque est totum, ꝙ ibi sint omnes partes eius, sed in vno loco secundum manum, & in alio secundum pedem.

¶ Ad quartum dicendum, ꝙ cum dicitur, filius dei non est vbique homo, locutio non verificatur ſm ꝙ negatio absolute fertur ad hominem, sed secundū ꝙ fertur ad hominem cum hoc ꝙ est esse vbique, sed quando additur sibi per compositionem negatio non fertur extra terminum illum, & ideo removet humanitatem absolute, & non respectu eius quod dicitur vbique, vel alicubi, & propter hoc hæc est falsa, Christus alicubi est non homo, sed hęc est vera, non est vbique homo.

¶ Ad quintum dicendum, ꝙ similiter est de hoc sicut de æterno: hęc enim est vera, iste homo fuit ab æterno, sed hęc est falsa, Christus fuit ab æterno homo, sicut & de vbique dictum est.

¶ Ad sextum dicendum, ꝙ persona non proprie dicitur composita ex naturis, vt supradictum est, vnde totus non fertur ad personam, ſm ꝙ totum dicitur quod habet partes, sed secundum quòd totum dicitur perfectum, cui nihil deest, & secundum hoc dicitur totus vbique, quia nihil deest sibi de sua personalitate secundum ꝙ est vbique, totus enim cum sit masculini generis ad personam pertinet, deest ei autem aliquid de his, quę ad humanam naturam pertinent secundum ꝙ est vbique: quia secundum humanam naturam non est vbique, & ideo dicitur ꝙ nō est totum vbique: quia totū cum sit neutrigeneris ad naturam pertinet,

QVAE-

QVAESTIO II.

A

Deinde quæritur de descensu Christi ad inferos.

Et circa hoc quæruntur duo.

Primo. De descensu Christi ad inferos.

Secundo. De effectu quē ibi fecit.

ARTIC. PRIMVS.

Vtrum Christus ad inferos descenderit.

3. q. 57. 1.

AD primū sic procedit. Videtur quòd Christus ad infernum non debuit descēdere. Sicut enim dicit Aug. ad Darda. nomen inferni In epīa 57. in sciptura semp in malo accipitur: sed id quod semp in malo accipitur Christo non competit. ergo nec descēdere ad infernū.

¶ 2 Præt. Christus non descendit in mundū nisi vt mū dum liberaret: sed per passionem non solum liberauit eos qui in mundo erant, sed etiam eos qui in inferno detinebantur soluto pretio pro peccato, pro quo detinebantur. ergo videtur ꝙ ad infernum descendere non debuit.

¶ 1 Præt. Descendere ad infernum importat pœnam damnationis pro peccato: sed in Christo nullum peccatum fuit. ergo nec aliqua damnatio sibi competit. ergo ad infernum descendere non debuit.

SED CONTRA est, quod dicitur in symbolo. Descendit ad inferos.

¶ 2 Præt. Act. 2. Quem deus suscitauit solutis doloribus inferni. ergo videtur ꝙ in inferno fuerit.

II

3. q. 52. 2. VLTERIVS. Videtur ꝙ descenderit vsque ad infernum damnatorum. Ipse enim sua morte humanum genus non solum liberauit a peccato originali, sed etiam ab actuali: sed infernus damnatorum est locus pœnalis respondens peccato actuali, sicut limbus patrum locus debitus pro peccato originali. ergo videtur ꝙ etiam in illum infernum descendere debuerit, sicut in limbum descendit.

¶ 2 Præt. Christi ascensio respondet suo descensui, quia qui ascendit ipse est, & qui descendit. Ephe. 4. sed ipse ascendit super omnes cælos. ergo debuit etiam vsque ad inferiorem infernum descendere.

¶ 3 Præt. Eccl. 24. dicitur. Penetrabo omnes inferiores partes terræ, & inspiciam omnes dormientes: sed inferiores partes terræ sunt infernus damnatorum, in quo aliqui de dormientibus. 1. mortuis sunt. ergo videtur quòd ipse in illum infernum descenderit.

SED CONTRA. Luc. 16. dicitur. Inter nos & vos chaos magnum firmatum est, vt illi qui volunt illuc ex nobis transire, non possint: sed illud chaos magis erat firmatū inter Christum, qui iam erat comprehensor, & damnatos, quàm inter sanctos qui erant in limbo expectantes beatitudinem, & illos qui erant in inferno. ergo Christus ad illos non descendit.

¶ 2 Præt. Sicut cælum empyreum est locus æternæ gloriæ, ita infernus est locus æternæ miseriæ: sed nullus damnatus potest esse in cælo empyreo. ergo nulli beato competit esse in inferno, & sic nec Christo.

III

3. q. 52. 4. VLTERIVS. Videtur ꝙ in limbo illo moram non contraxerit. Ad hoc enim descendit in infernum vt sanctos, qui ibi detinebantur, liberaret: sed iam illuc descendens sanctos liberauit. ergo videtur ꝙ moram illic trahere non debuit.

¶ 2 Præt. Sicut per peccatum aliquis a cælo excluditur, ita per emundationem a peccato aliquis ab inferno liberatur: sed diabolus statim vt peccauit, de cælo cecidit. ergo videtur ꝙ

A sancti statim ut mundati fuerunt a peccato, statim de inferno educti sint, & ita etiam Christus statim exierit.

¶ 3 Præt. Anima Christi nō potuit esse simul in diuersis locis: sed Christus in die mortis suę fuit in paradiso, quia pendens in cruce latroni dixit. Hodie mecum eris in paradiso. ergo videtur quòd illa eadem die de inferno exierit.

SED CONTRA. Act. 2. dicitur. Quē Deus suscitauit, solutis doloribus inferni. ergo videtur quòd si infernus fuerit usque ad horā resurrectionis suæ.

¶ 2 Præt. Locus animæ separatæ est infernus, vel cælum: sed anima Christi aute diem ascēsionis in cælum non ascendit, & ita ante resurrectionē in cælo non fuit. ergo mansit in inferno vsque ad diem resurrectionis.

RESPON. Dicendum ad primā quæstionem, quòd Christus vt nos ab omnibus defectib⁹ liberaret, in se nostros defectus, qui vniuersaliter omnium erant, & in B voluit. hoc autem defectum gratiæ non vergebant, accipere erat omnibus hominibus commune ante passionem Christi, quòd pro debito originalis peccati ad infernum descendebant. Sed in nomine inferni duo importantur, scilicet locus, & pœna vel damni, vel sensus, scilicet afflictiua: pœna autem damni, scilicet carentia diuinæ visionis respondens peccato actuali, sicut limbus patrum locus debitus pro peccato originali. ergo videtur ꝙ etiam in illum infernum descendere debuerit, sicut in limbum descendit.

¶ 2 Præt. Christi ascensio respondet suo descensui, quia qui ascendit ipse est, & qui descendit. Ephe. 4. sed ipse ascendit super omnes cælos. ergo debuit etiam vsque ad inferiorem infernum descendere.

¶ 3 Præt. Eccl. 24. dicitur. Penetrabo omnes inferiores partes terræ, & inspiciam omnes dormientes: sed inferiores partes terræ sunt infernus damnatorum, in quo aliqui de dormientibus. 1. mortuis sunt. ergo videtur quòd ipse in illum infernum descenderit.

SED CONTRA. Luc. 16. dicitur. Inter nos & vos chaos magnum firmatum est, vt illi qui volunt illuc ex nobis transire, non possint: sed illud chaos magis erat firmatū inter Christum, qui iam erat comprehensor, & damnatos, quàm inter sanctos qui erant in limbo expectantes beatitudinem, & illos qui erant in inferno. ergo Christus ad illos non descendit. E

¶ 2 Præt. Sicut cælum empyreum est locus æternæ gloriæ, ita infernus est locus æternæ miseriæ: sed nullus damnatus potest esse in cælo empyreo. ergo nulli beato competit esse in inferno, & sic nec Christo.

III

3. q. 52. 4. VLTERIVS. Videtur ꝙ in limbo illo moram non contraxerit. Ad hoc enim descendit in infernum vt sanctos, qui ibi detinebantur, liberaret: sed iam illuc descendens sanctos liberauit. ergo videtur ꝙ moram illic trahere non debuit.

¶ 2 Præt. Sicut per peccatum aliquis a cælo excluditur, ita per emundationem a peccato aliquis ab inferno liberatur: sed diabolus statim vt peccauit, de cælo cecidit. ergo videtur ꝙ

Universidad de Deusto
Biblioteca

non quantum ad carentiam gratiæ, neque est ibi pœna sensibilis, & hic est infernus sanctorum patrum, & in hunc tantum Christus descendit quantum ad locum, sed non quantum ad tenebrarum experientiam.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd Christus liberauit sua passione a peccato mortali eos, q in via sunt, vt vel non committant, vel a commisso absoluantur si velint, nõ autem eos qui iam cũ mortali peccato decesserunt: quibus debetur ille infernus damnatorum.

¶ Ad secundum dicendum, quòd ascensio congruit Christo ratione suæ & ideo quia ipse est altissimus super omnes cœlos dare debuit: sed descendere non cõpetit sibi nisi pro nobis, ideo tantum descendit quantũ expediebat nostræ liberationi, & nõ sub omnib' simpliciter.

¶ Ad tertium dicendum, quòd inferiores partes terræ, dicuntur etiam illa loca in quibus sancti & qui ibi continebantur dormientes dicebantur, propter suam gloriosæ resurrectionis, non autem illi qui damnati erant in inferno.

¶ Ad tertiam quæstionem dicendum, q cum anima & corpus sint proportionabilia, tantum debuit anima stare in inferno, quantum corpus in sepulchro, vt per vtrũque fratribus suis similaretur, & vt in resurrectione nouam vitam incoharet, & quantum ad animarum liberationem, & quantum ad corporum resurrectionem in suo corpore inchoatam.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd liberare Christus nos voluit, defectus nostros in se portando: & ideo quandiu mortuus fuit, voluit secundum animam in inferno esse, sicut secundum corpus in sepulchro. I

¶ Ad secundum dicendum, quòd dispensatiue factum est, vt Christus tãdiu mortuus esset vt veritas mortis ostenderetur, & tãdiu debuit anima eius esse in inferno & corpus in sepulchro, quãdiu mortuus fuit, sicut & de eis ante eius resurrectionem fuit.

¶ Ad tertium dicendum, quòd paradisus est triplex. Vnus paradisus terrestris, in quo Adam positus est. Alius corporalis cælestis, i. cælum empyreum. Alius spiritualis, i. gloria de visione dei, & de isto paradiso intelligitur quod dns latroni dixit: quia statim peracta passione & ipse latro, & omnes qui in limbo patrum erant deum per essentiam viderunt.

ARTICVLVS II.

Vtrum Christus limbum patrum illuminauerit.

3.q 52. 5.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur q Christus limbum patrum non illuminauerit. De ratione enim inferni videt esse tenebra, sicut de rõne paradisi lux. ergo inferno nõ cõperit illuminari.

¶ 2 Præt. Si locus aliquis illuminatur, omnes qui sunt in loco illo lumen percipiunt: sed aliqui erant in inferno qui non debebant percipere lumen Christi, sicut dæmones, igitur videtur q illum locum non illuminauerit.

¶ 3 Præt. in Psal. 106. dicitur. Eduxit eos de tenebris & vmbra mortis: sed si Christus locum illum illuminasset tenebræ ibi nõ fuissent. ergo Christus locum illũ non illuminauit. Lib. 3. de fi de cap. 29. in princi.

SED CONTRA. Dam. dicit. Descendit ad infernũ anima deificata, vt quẽadmodũ his qui in terra sunt ortus est sol iu stitiæ, ita & his qui in inferno & tenebris, & vmbra mortis sederent, superluceret. F

¶ 2 Præt. Amb. dicit, q in inferno, lumẽ vitæ fundebat æternũ. II

VLTERIVS. Videtur q Christus animas extraxerit ena de inferno damnatorũ. Ipse enim dixit. Eruisti animã meã ex inferno inferiori. Et Iob. 11. dr. in ꝓfundissimũ infernũ descendent ossa mea: sed profundissimũ inferni in qdã descẽdit Iob, & de quo fuit ꝙdã cõstat, q fuit infernus ille ior, & infernus ille fior est infernus dãnatorum. ergo animas eduxit de inferno damnatorum. 3. q. 52. 6.

¶ 2 Præt. zach. 9. Tu quoque in sanguine testamẽti &c. dicit glo. Eos qui tenebantur vinctis carceribus, vbi nulla misericordia eos refrigerabat, quam diues ille petebat, tu liberasti: sed tales erant dãnati in inferno, ergo ipsi fuerunt liberati. G

Quòd Christus ubique totus est, sed non totum, ut totus est homo, uel deus, sed non totum.

¶ 3 Præt. Sap. 7. dicitur. Sapientia unicet malitiam: sed hoc non esset si nõ omnes qui per malitiã in infernũ descenderant per sapientiã quæ Christus est liberati sunt. ergo omnes sunt liberati, etiam de inferno damnatorum. H De vnitate tri. ad Optatũ cap. 1.

¶ 4 Præt. Isa. 24. cap. Congregabuntur congregatione vnius fasciis in lacũ & claudentur in carcerem, & post multos dies visitabuntur. Et loquitur ibi de damnatis, quod patet per hoc, quod ipse præmisit de militia cœli. ergo videtur quòd etiam damnati per Christum visitati & liberati sunt.

SED CONTRA. Isa. vlt. Ignis eorum non extinguet.

¶ 2 Præt. In inferno nulla est redemptio. ergo inde aliqui liberati non sunt. I

VLTERIVS. Videtur q liberauerit illos, qui erãt in limbo puerorum, Quia ipsi non detinebantur nisi pro peccato originali, sicut patres sancti: sed illi sunt educti. ergo & pueri. III 3. q. 52. 8.

¶ 2 Præt. In eis non est peccatum, nisi per alium. ergo per aliũ liberati debuerunt.

¶ 3 Præt. Impotentia maximam meretur indulgentiam: sed pueri nõ potuerunt peccatum originale vitare. ergo ipsi maxime debuerunt consequi liberationem.

SED CONTRA. Nullus liberatur per Christũ, nisi mẽbrum Christi: sed pueri nũquam fuerunt membrum Christi, neque per sacramentum fidei, neque per fidem. ergo per Christum non sunt liberati.

¶ 2 Præt. Post hanc vitam non datur gratia alicui, nisi habẽti: sed pueri non habuerunt gratiam cum decesserunt. ergo non potest eis dari post vitam: & ita non possunt educi ad gloriã. K

VLTERIVS. Videtur q liberauerit illos qui erãt in purgatorio, Quia maius erat impedimentum peccati originalis, q peccati venialis: sed ab impedimento peccati originalis liberauit trahens de limbo. ergo multo fortius ab impedimento peccati venialis, & ita vr q a purgatorio animas eduxerit. IIII 3. q. 52. 7.

¶ 2 Præt. Passio Christi non minorem habet efficaciam quàm sacramentum passionis: sed per sacramentum passionis Christi, scilicet per baptismum aliquis liberaretur ab omni pœna quæ deberetur in purgatorio. ergo videtur quòd multo amplius per passionem Christi illi qui ibi erant, liberati sunt.

¶ 3 Præt. Christus quos curauit in hac vita, totaliter curauit: sed illos qui erant in purgatorio curauit Christus a reatu originalis. ergo similiter curauit a reatu peccati venialis: & ita videtur q a purgatorio eos liberauit.

SED CONTRA. Passio Christi æqualem habet virtutem nunc, quàm tunc habuit: sed nunc virtute passionis non liberantur omnes qui sunt in purgatorio. ergo nec tunc.

¶ 2 Præt.

¶ 2 Præt. Peccatũ, quod quis per se commisit per se debet purgationem pati sed pœnam purgatorij sustinet homo pro peccatis, quæ ex seipso commisit. ergo per pœnam, quam ipse sustinet, purgari debet, & non per pœnam tantum Christi. A

RESPON. Dicendum ad primam quæstionem, quòd cum tenebræ exteriores inferni tenebris interioribus respondeant, ex quo Christus a patribus, qui erant in limbo omnes tenebras interiores expulerat ꝑ demonstrationẽ lucis deitatis, congruum etiam fuit per præsentiam suę humanitatis quantum ad animam, etiam tenebras exteriores ab eis excludere, locum illuminando.

Christus cum natus in Virginem. Vbique totus, ubique perfectus. Vno igitur & eodem tempore totus erat in inferno, totus in cœlo: Erat apud inferos resurrectio mortuorum: erat super cœlos ante ruentium, uere mortuus, uere uiuẽs: in quo & mortem suscepit & mortalitatis excepit, & uitam diuinitas non perdidit. Mortem igitur dei filius, & in anima non pertulit, & in maiestate non sensit: sed tamen participatione infirmitatis, rex gloriæ crucifixus est. Ex his apparet, q Christus eodem tempore totus erat in sepulchro, totus in B non decebat, vt per solam Christi passionem a purgatorio liberarentur, nisi dicatur, quòd in vita sua hoc meruerunt, vt per passionem Christi liberarentur: vel hoc ex speciali gratia fuit, quòd illi, qui in purgatorio inuenti fuerunt absoluti sint per passionem Christi, quamuis nunc illi, qui sunt in purgatorio non consequantur effectum plenę liberationis, ex sola passione Christi.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd quamuis impedimentum peccati originalis sit grauius, tamen est solubile per alium totaliter, quod non est de impedimento venialis peccati ratione predicta.

¶ Ad secundum dicendum, quòd pœna nunquam dimittitur virtute passionis Christi, nisi in quantum aliquis passioni conformatur: quod potest esse tripliciter. Vno modo, sacramentaliter, sicut fit in baptismo. Alio modo, per meritum dilectionis, & fidei, ex passione surgentis. Tertio modo, per pœnę similitudinem: primi autem duo modi non possunt esse in purgatorio, quia non sunt in statu recipiendi sacramentum, neque in statu merendi: vnde oportet, quòd si passio a venali eos liberet, quòd conformentur Christo passo per pœnę passionem.

¶ Ad tertium dicendum, quòd quicquid erat in eis culpabile per alium, totum curauit: sed pœna purgans non erat eis per alium totaliter remissibilis, vt dictum est.

¶ Ad ea, quę obiciuntur in oppositum patet soluto ex dictis.

QVAESTIO III.

Deinde quæritur de ascensione Christi.

Et circa hoc quæruntur tria.

¶ Primo, Vtrum Christus ascenderit. D

¶ Secundo, De modo ascensionis.

¶ Tertio, De termino ipsius.

ARTICVLVS PRIMVS.

a Vtrum Christus debuerit ascendere.

3.q.57.1.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quòd Christus non ascenderit. Omnis enim motus cum sit exitus de potentia ad actum est actus imperfecti, & est propter indigentiam: sed ascensio motus est: ergo igitur in Christo iam glorificato totaliter per resurrectionem non fuerit aliqua imperfectio, vel indigentia, videtur q ipse non ascenderit.

¶ 2 Præt. In Christo non est nisi duplex natura, scilicet diuina, & humana: sed secundum diuinam naturam Christo non cõpetit ascendere, neque localiter, cum ipse, secundum q deus sit vbique, neque secundum diuinitatem, cum diuinitas prosilire non possit, neque iterum secundum humanam secũdum locum, quia ipsa de cælo non descendit. dicitur autem Ioã. 3. Nemo ascendit in cælum, nisi qui descendit de cælo: neq; iterũ secundum dignitatem, quia gloria sua post resurrectionem gloriosam non creuit. ergo videtur quòd Christus nullo modo ascenderit.

¶ 3 Præt. Aliis sanctis competit ascendere ad cælum empyreũ, quia per locum illum congruentem suę gloriæ augetur suum gaudium: sed gaudium animę Christi non potuit aliquo modo crescere, sicut nec gratia, vel gloria. ergo videtur quòd ipse non ascenderit.

¶ 4 Præt. Omne, quod Christus in carne assumpta propter nos fecit, in nostram vtilitatem cedere debuit: sed per ascensionem nihil nobis accreuit, quia ante, per passionem, & descensum

Universidad de Deusto
Biblioteca

sum ad inferos omne impedimentum remotum fuit, & ianua per passionem aperta est, & similiter per baptismum, quando cęli aperti sunt: ergo non fuit necessarium, quòd Christus ascenderet.

¶ 5 Præter. Omnis actio Christi ad nostram salutem ordinatur: sed magis esset ad salutem nostrã eius præsentia corporalis, quàm eius ablentia: ergo videtur quòd a nobis per ascensionem discedere nõ debuit.

SED CONTRA, est quod in symbolo dicitur. Ascendit ad cęlos.

¶ 1 Præt. Corpori nobilissimo debetur locus nobilissimus: sed cęlum empyreum est locorum nobilissimus: ergo corpus Christi quod est nobilissimum, ad locum illum ascendere debuit.

¶ 3 Præt. In Christo prænuntiata est gloria resurrectionis, quę membris eius promittitur: sed promittitur etiam membris Christi locus cęlestis, vnde lucifer cecidit. ergo videtur q ipse prius ascendere debuit pandens iter ante eos, vt dicitur Micheę. 2.

RESPON. Dicendum, quòd ascendere in cęlum fuit congruum & ipsi Christo, & nobis. Christo quidem, quoniam ei omne quod ad gloriam pertinet, debebatur: vnde cum cęlum empyreum sit locus congruus glorię, & aliquod quasi præmium accidentale, Christo etiam debebatur ut ad locum illum ascenderet. Nobis autem congruum fuit quantum ad tria. Primo, vt nos quasi in corporalem possessionem inducerentur cęli, quam nobis pretio sui sanguinis emerat. Secundo, vt spem nostram ad cęlum erigeremus: quia dum humanam conditionem sydera bus importatam, credentibus cęlum posse patere monstrauit, vt dicit August. Tertio, vt iam Christũ non secundũ carnẽ cognoscentes, spiritualiter tantum ipsi coniungamur, & sic idonei efficiamur ad accipiẽda diuina Spiritus sancti, secundum qd dictum est. Ascendit in altum, dedit dona hominibus.

In 2. ferm. ascẽsionis, tom 10. Ad Eph. 4.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd motus localis, vt dicit Philosophus in 8. Physic. non mutat aliquid de eo quod est intra rem, sed solum est secundum id quod est extra: vt motus localis non ponit exitum de potentia ad actum aliquem intranenm rei, sed ad actum extrinsecum. Et propter hoc non ponitur per motum localem aliqua imperfectio per hoc quòd desit aliquid eorum quę debent inesse: sed ponit imperfectionem secundum quid per hoc, quòd dum est in loco isto, non est in alio. Similiter dicendum est, quòd ascensio Christi non fuit propter aliquam indigentiam, qua indigeret ipse ex parte sua in seipso habere, sed propter nostram indigentiam, & vt esset in loco sibi conuenienti, in quo nondum erat.

T.com.59.

¶ Ad secundum dicendum, q ascendere, & descendere possunt dici proprie, & sic significant motum localem: vnde nõ conueniunt Christo secundum diuinam naturam, sed secundum humanam, secundum quam descendit ad inferos, & ascẽdit localiter ad cęlos. Dicitur etiam metaphorice descẽdisse secundum diuinam naturam, inquantum se exinaniuit formã serui accipiens, Philipp. 2. & inquantum per nouum effectum fuit in terris, secundum quem ibi ante non fuerat, ascendisse autem quantum ad nouum aliorum. Similiter quantum ad humanam naturam ascendit, secũdum quod exaltatus est ad gloriam resurrectionis, & notitiam populorum: descendit autem secundum passionis ignominiam. Quod autem dicitur, Nemo ascendit, nisi qui descendit, ad personam referendum est, cui secundum naturam vnam conuenit descendere de cęlo, scilicet secundum diuinam, inquantum sibi carnem in persona copulauit: & secundum aliam, scilicet humanam ascendere.

¶ Ad tertium dicendum, q Christo in ascensione non accreuit aliquod gaudium neque quantum ad intensionem, neque quantum ad numerum eorum, de quibus gaudendum erat, quia perfectum gaudium de omnibus ab instanti suę conceptionis habuit: sed accreuit sibi nouus modus gaudendi, quia de illo, de quo prius gaudebat vt de futuro, tunc gaudebat vt de præsenti.

¶ Ad quartum dicendum, quòd per passionem Christi omnia impedimenta fuerunt a nobis amota, & omnia bona data quãtum ad meritum, quia scilicet per passionem Christus nobis meruit prędicta: sed oportuit vt per effectum in illa bona per eum inducerẽmur, quasi in corporalem possessionem eorum quę iam nobis emerat. Dona autem glorię in tribus consistunt. Primo, in visione diuina, quę est beatitudo animę: secundo, in perfectione totius hominis per gloriam corporis: tertio, in loci conuenientia. Et quia per peccatum primi hominis homo a tribus bonis excidit, scilicet a visione diuina, a perfectione totius hominis, & a loco paradisi, per quę significabatur beatitudo cęlestis: ideo Christus ad ostendendum se totum hominem restaurasse, in tribus istis ascendit. Primo, quidem secundum animam, quam in inferno, totus ubique, sicut & modo totus est, ubicũque est, sed non totum. Nec in sepulchro, nec in inferno totum erat, & si totus: sicut Christus totus est Deus, totus homo, sed non totum: quia non solum est deus uel homo, sed deus & homo est. Totum enim ad naturam refertur, totus autem ad hypostasim: sicut aliud & aliquid ad naturam, alius uero & aliquis ad personam referuntur. Vnde Ioannes Damascenus. Totus Christus deus perfectus est, non autem totum deus est. Non enim solum deus est, sed & homo: & totus homo perfectus, non autem totum homo: non solum enim homo, sed & deus. Totum enim naturæ repræsentatiuum est, totus autem hypostaseos. Sicut aliud quidem est naturæ, alius autẽ hypostaseos, sic & huiusmodi.

Si ea, quæ dicuntur de deo, uel de filio dei possint dici de illo homine, uel de filio hominis.

QVOD etiam quæri, si congruenter dici possit filius hominis, uel ille homo descendisse de cęlo, uel ubi

D.690.

T.com.27.

T.com.29.

sicut nullus ante ipsum resurgere. ergo & Christus statim post resurrectionem debuit ascendere.

SED CONTRA. Actu. 1. Præbuit seipsum viuum per dies quadraginta.

¶ 1 Præt. Consolationes diuinæ, excedunt tribulationem humanam: sed apostoli fuerunt in angustia post mortem Christi per tres dies: ergo multo amplius debuerunt esse in gaudio propter ipsius resurrectionẽ.

RESPON. Dicendum, quòd motus naturalis dicitur, cuius principium est natura: natura autem dicitur dupliciter, scilicet de forma, quæ est principium actus motus, & de materia, quæ est principium passionis: secundũ hoc igitur dicitur aliquis motus dupliciter naturalis, uno modo, quia in eo, quod mouetur, est principium actuum motus: & sic corpora grauia, & leuia mouentur naturaliter. Alio modo, quia in eo, quod mouetur, est dispositio naturalis, per quam aliquid est mobile ab aliquo mouente: & hoc contingit dupliciter, quia vel inest illa aptitudo ad hoc, quòd moueatur ab illo mouente cum inclinatione ad contrarium motum, sicut est in corpore animalis, & tunc motus ille dicitur violentus, quantum ad naturã corporis, inquantum est corpus: naturalis autem quantum ad naturam corporis, inquantum est animatum, vt dicit Philosophus 8. Phy. aut non est aptitudo ad contrarium inclinans, sicut patet in motu cælestium, quæ mouentur a substantia separata: & tamen dicuntur moueri naturaliter, vt dicit Commen. in 1. cæl. & mun. hoc modo motus ascensionis Christi fuit naturalis, quia cum corpus glorificatum sit omnino subiectum animæ, non potest esse aliqua inclinatio ad cõtrarium eius, quòd anima vult vnde remouetur in eis inclinatio grauitatis, & leuitati repugnans voluntati, sicut inclinatio caliditatis, & rigiditatis, quæ est ad mutuam corruptionem. Quidam autem dicunt, quòd fuit etiam motus naturalis ex hoc, q principium actiuum fuit in corporis natura, sicut in motu grauium, & leuium, quia in corpore glorificato regnat natura cęli empyrei, quæ est de compositione corporis humani, quod est impossibile: quia si aliquid de cęlo empyreo esset pars corporis nostri, oporteret, quod esset communitum elementis, alias esset distinctum ab eis, & non esset pars, quia non esset vnum, nisi aggregatione, Præt. Si esset pars, non inclinaret ad motum rectum, sed ad nullum: quia de natura cęli empyrei non est, q moueatur, nisi ad motum circularem, qui est naturalis quia ex essentia.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd ferebatur quidem ab angelis, in obsequium dignitatis, non in adiutorium necessitatis, sicut regem etiam de muro suo ipse egit vnde non sequitur, quod fuerit motus violentus.

¶ Ad secundum dicendum, quòd motus ille non est naturalis corpori inquantum corpus, sed inquantum instrumẽtum animę glorificatæ, per quam tollebatur inclinatio qualitatum contrariarum ad actione, & motus suos.

¶ Ad tertium dicẽdum, quòd hoc intelligitur de corporibus, quandiu sunt in statu generationis, & corruptionis, & nõ de corporibus gloriosis.

¶ Ad quartum dicendum, q ille locus est peregrinus carni, inquantum est caro: non autem inquantum est instrumentum animę gloriosæ.

AD SECVNDAM quæstionem dicendum, quòd illa opinio est facilior ad sustinendum quę ponit, q corpus Christi in ascensione mouebatur tempore perceptibili, sua quidem voluntate: sed poterat mouere tempore imperceptibili, nõ autem in instanti: quia oportebat, quòd corpus Christi in ascensione transiret per media, cum per suam substantiam determinaretur ad locum: & impossibile est, q sit in diuersis locis simul: & ita oportebat, q in mediis locis esset in diuersis instantibus, & sic oportebat motum illum esse successiuum.

AD PRIMVM ergo dicendum, q similitudo attenditur quantum ad perceptibilitatem, & non quantum ad genus motus, quia motus radij est motus alterationis, vt dicitur in lib. de sensu, & sensato: vnde non potest esse subitus: motus autem glorificatorum corporum est motus localis: & ideo oportet, q sit successiuus.

1 cæl. 16. d. Thom.

¶ Ad secundum dicendum, quòd quamuis corpus sit subiectum spiritui, tamẽ esse non potest, vt corpus ad naturam spiritus conuertat.

¶ Ad tertium dicendum, q ratio illa procedit de virtute mouente ex necessitate naturæ, nõ autem de virtute mouẽte per voluntatem, quæ mouet secundum exigentiam mobilis.

AD TERTIAM quæstionem dicendum, quòd ea, quæ circa Christũ acta sunt, dispensatiue facta sunt propter aliquam vtilitatem. Et ideo ad ostendẽdum veritatem suæ resurrectionis, oportuit, quòd non statim post resurrectionem ascenderet, sed diu cum apostolis conuerfaretur, vt ex magna familiaritate omnis dubitatio tolleretur: quia si tantum apparuisset semel, potuisset videri esse aliqua illusio: & ideo plurie in illis quadraginta diebus illis apparuit. Fuit etiam dilata ascensio ad cõsolationem apostolorum, qui de morte contristati fuerant, & ideo dicit glo. Act. 1. quòd sicut quadraginta horę fuerãt mortis Christi tota quadraginta dierum cum ex conuersatu: est post resurrectionem, quia consolatio diuina excedit tribulationem humanam.

De præsentia Dei ad Dardanũ. Et 1. cõtra Maximum cap. 20.

ARTICVLVS III.

Vtrum Christus ascenderit super omnes cælos.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur quòd Christus non ascenderit supra omnes cælos. Corpus enim Christi necessario est in loco: sed extra omnes cælos non est locus, secundum Philosophum 1. cæli, & mundi. ergo supra omnes cælos ascendere non potuit.

3.q.57.4.

T.com.99.

¶ 2 Præt. Duo corpora non possunt esse in eodem loco: cum igitur nõ possit fieri motus de extremo in extremum, nisi per medium, videtur q supra omnes cęlos ascendere non potuit, nisi cælum diuideretur, quod est impossibile.

¶ 3 Præt. Cælum empyreum est locus spirituum: sed diuersorum diuersa sunt loca. ergo nec corpus Christi, nec aliud corpus cælum empyreum ascendit, quod est cælum ultimum.

SED CONTRA. Hebr. 7. Excelsior cælis factus.

¶ 2 Præt. Ephes. 4. Ascendens in altum. glo. loco, & dignitate.

VLTERIVS. Videtur quòd non ascenderit ad dexterã patris. Dextra enim, vel sinistra, sunt differentiæ situs, vel positionis: sed deus cum sit summe spiritualis non habet situm, ergo non habet dextram, & sinistram.

3.q.58.1.

¶ 2 Præt. Metaphorice filius ipse dicitur dextra patris. psalm. Manus tua confregit inimicum: sed hæc præpositio ad, denotat distinctionem, quia prepositiones transitiuæ sunt. cum ergo filius a seipso non distinguatur, videtur q ei nõ conueniat ad dextram patris sedere.

Exod. 15.

¶ 3 Præt. Prouer. 3. dicitur. In dextra eius longitudo dierum, & in sinistra illius diuitiæ, & gloria: sed omnium bonorum plenitudinem habet Christus habet plenitudinem. ergo non magis debet dici sedere ad dextram, quàm sinistram.

¶ 4 Præt. Ipse dicitur esse in sinu patris. Ioan. 1. ergo non est ad dextram.

SED

Universidad de Deusto
Biblioteca

SED CONTRA. Hebr. 1. Sedet ad dextram maiestatis F in excelsis.

¶ 2 Præt. In symbolo dicitur, Ascendit ad cælos, sedet ad dexteram dei patris omnipotentis.

II 3.q.58.4. VLTERIVS. Videtur ꝙ non soli Christo conueniat ad dextram patris sedere. Ad Ephes. 2. Consedere nos fecit Christo in cælestibus. si ergo Christus sedet ad dextram, & nos ad dextram sedere faciet.

¶ 2 Præt. Ephes. 1. Cõstituẽs illum ad dextram. glo. i. æternam beatitudinẽ: sed omnibus sanctis communicatur æterna beatitudo. ergo omnibus sanctis conuenit ad dextram sedere, & nõ soli Christo.

¶ 3 Præt. Beatæ Virgini conuenit esse in potioribus donis dei, quæ est super omnes choros angelorum exaltata: vnde & in psalm. 44. a dextris stare dicitur. Astitit regina a dextris &c. ergo non soli Christo conuenit sedere ad dextram.

¶ 4 Præter. Dextra patris est æqualitas patris: sed spiritussanctus est æqualis patri, sicut filius. ergo sibi conuenit sedere H ad dextram.

SED CONTRA. Sedere ad dextram conuenit Christo secundum humanam naturam & diuinam: sed in nullo alio inuenitur natura diuina & humana simul. ergo nulli alij cõuenit, sicut Christo.

In libr. 83. quæst. q. 89. ¶ 2 Præt. Æqualitas est in filio, vt dicit Aug. per appropriationem: sed dextra importat æqualitatem. ergo videtur ꝙ sedere ad dextram soli filio conueniat.

RESPON. Dicendum ad primam quæstionem, quòd terminus affectionis Christi est & locus, & dignitas. non quia tũc de nouo acceperit, sed quę tunc innotuit. Secundum autem quod terminus est locus, sic est exaltatus vsque ad supremum locorum corporalium, non quòd non possit inde moueri, sed D.145.7 secundum congruentiam debetur sibi altissimus ille locus etiam vbicumque sit: sed ad id, quod sibi secundum congruentiam debetur, tunc fuit actu exaltatus.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd non dicitur ascendisse super cælos, quia extra cælum empyreum sit: sed quia in D.329. altissimam partem cæli empyrei ascendit.

¶ Ad secundum dicendũ, ꝙ quamuis de natura corporis non sit, ꝙ possit esse in eodem loco cum alio corpore, tamen potest hoc deus facere per miraculum: sicut etiam fecit corpus Christi de clauso virginali vtero exire, vt dicit Greg. Homil. 26. com. 2.

¶ Ad tertium dicendum, quòd quamuis natura corporalis sit citra naturam spiritus: tamen natura corporis Christi trascendit omnes spiritus, inquantum est diuinitati vnita, quę est maior, & dignior vnio, quam ea quę est per fruitionem: & ideo altior locus debetur corpori Christi, quam etiam ipsis spiritibus creatis. Vnde glos. Hebr. 7. super illud, Excelsior cœlis factus est, dicit: i. Omni rationali creatura.

AD SECVNDAM quæstionem dicendum, quòd dextra est nobilior pars corporis: vnde qui alteri ad dextram sedet, nobilissimo modo ei coniungitur. Nobilissimus autem modus, secundum quem aliquis potest coniungitur, vel est nobilissimus simpliciter, & sic est esse æqualem sibi, & hoc conuenit filio secundum diuinam naturam: vel est nobilissimus quantum possibile est creaturę, & hoc est coniungi ei in vnione personę filij eius, & sic sedere ad dextram conuenit Christo secundum humanam naturam: signat enim sessio firmitatem illius coniunctionis.

AD PRIMVM ergo dicendum, ꝙ non dicitur proprie dextra, sed metaphorice.

¶ Ad secundum dicendum, ꝙ non est inconueniens, ꝙ filius dicatur dextra, & sedere ad dextram secundum diuersas similitudines, quia metaphorice vtrumque dicitur. Dextra enim dicitur, secundum quod per ipsum pater operatur: sed sedere ad dextram dicitur ratione iam dicta.

¶ Ad tertium dicendum, quòd quamuis sint Christi & maiora, & minora bona patris: tamen ipse in maioribus est collocatus, & ideo dicitur ad dextram sedere.

¶ Ad quartum dicendum, quòd Christus inquantum exit a patre per generationem, dicitur in sinu patris sedere, per quod significatur generatiua potentia: sed inquãtum est æqualis patri, & ei conregnat, dicitur sedere ad dextram eius.

AD TERTIAM quæstionem dicendum, ꝙ nulli creaturę conuenit esse æqualem patri, neque conuenit filio eius in vnitate personę, secundum qđ dicitur Christus ad dextram sedere: & ideo nulli creaturæ conuenit.

AD PRIMVM ergo dicendum, ꝙ fecit nos cõsedere, inquãtum nos gloria stabiliuit, & iudiciariam potestatem dedit, nõ autem sedere ad dextram. Dist. 15. & 18.

¶ Vel dicendum, ꝙ nos considere fecit etiam ad dextram, sed non in nobis, sed in Christo, inquantum ipse est vnius naturę nobiscum, quam pronit est in Christo, ad dextram patris collocauit.

¶ Ad secundum dicendum, quòd non quęlibet beatitudo potest dici dextra simpliciter, sed quę debetur illi naturę assumptę: vel si quęlibet beatitudo dicatur dextra, hoc nõ erit secundum excellentissimum modum possibilem creaturę, sed possibilem creaturę non vnitę, & hoc est secundum quid.

¶ Ad tertium dicendum, quòd quamuis beata Virgo sit super angelos exaltata, nõ est tamen exaltata vsque ad æqualitatem dei, vel vnionem in persona: & ideo non dicitur sedere ad dextram, sed altare a dextris inquantum honor filij aliquo modo participatur, non plenarie redundat in ipsam, inquantum dicitur mater dei, sed non deus.

¶ Ad quartum dicendum, quòd spiritussanctus potest dici sedere ad dextram patris, inquantum est æqualis patri secundum veritatem, sed non appropriatur ei æqualitas, sed filio: & ideo nec sessio dextræ.

EXPOSITIO TEXTVS.

I IDEI *argumentum a philosophicis argumentis est liberum.* quia per ea nec probari, nec improbari potest. *Et ipse fuit ante mortem.* Hoc dicit propter tertiam opinionem, quę nondum erat suo tempore damnata, quę dicebat, quòd etiam ante mortem erat hoc modo homo. *Quia una eademque natione.* quantum ex parte ipsius assumentis, non quantum ex parte assumptorum. Ad quod Dionys. hoc dicit, non quin prædictę locutiones sint simpliciter concedendæ, sed vt ostendat quam cautam veritatis habeant. *Nemo ascendit* ergo alij homines in cælum non ascendunt. Dicendum, quòd alij non propria virtute scandunt, quod est accedere, vel loquitur de cęlo tanctę Trinitatis, ad quod ascendit ratione diuinę naturæ. Vel dicendum, ꝙ loquitur secundum quod caput, & membra sunt vna persona. *Hoc de corrigia calciamenti.* Calciamentum est humanitas tegens pedem, scilicet verbum, quo quasi omnia portantur. Hebr. 2. Corrigia ipsa est vnio. *Rex Idumeæ.* Christus, qui communicauit carni, & sanguini. Hebr. 2. Idumea enim sanguinea interpretatur, ossa eius sunt fortiora, & difficiliora ad intelligendum de mysteriis humanitatis eius, quæ non sunt igne curiosi studij vsque ad minima inquirenda, quod est ossa in pulueren redigere: sed sunt silentio honoranda quasi intellectum excedentia. Et timitur de Amos 2.

DIVISIO TEXTVS.

POSTQVAM determinauit Magister de his, quæ ad Christum pertinent, quibus nos effectiue reparauit, hic incipit determinare de reparantibus formaliter, quę sunt habitus gratuiti animam informantes. Diuiditur autem hęc pars in duas. In prima determinat de ipsis habitibus gratuitis. In secunda, de præceptis, quibus ipsi habitus in suos actus diriguntur. distinct. 37. ibi. *Sed iam distributo decalogi.* Prima diuiditur in duas partes. In prima

prima, determinat de ipsis habitibus secundum se per singula. A In secunda, determinat connexionem eorum adinuicem. 36. dist. ibi. *Soles etiam quæri.* Prima in duas. In prima, determinat de habitibus virtutum. In secunda, de donis. 34. distinct. ibi, *Nunc de tribus donis.* Prima diuiditur in duas partes. In prima, determinat de virtutib⁹ theologicis. In secunda, de virtutibus cardinalibus. 33. distin. ibi. *Post prædicta de virtutibus.* Prima, diuiditur in tres partes. In prima, determinat de fide. In secũda, de spe. 26. distin. ibi. *Est autem spes.* In tertia, de charitate. 27. distinct. ibi. *Cum autem Christus fidem.* Prima, 3 trac. In prima, determinat de fide secundum se. In secũda, de fide per comparationẽ ad ea quæ creduntur, 24. dist.

Li. 2. q. Euangel. cap. 39. Enchi. c. 9.

Hic quæritur si sit. In tertia, de ipsa per comparationem ad eos qui credunt. 25. distinct. ibi. *Prælectis ædicendum.* Circa primum duo facit. Primo, continuat se ad præcedentia. Secundo, prosequitur propositum, ibi. *Fides est virtus.* Et hæc pars diuiditur in duas partes, secundum quod duas diffinitiones fidei ponit. Secunda, incipit ibi. *Notandum quoque, quod fides.* Circa C primum tria facit. Primo, diffinit fidem. Secundo, exponit diffinitionẽ quantum ad hanc particulam, quę nõ videntur, ibi. *Quod tamen non de omnibus.* Quantum autem ad hanc particulam, virtus, ibi. *Accipitur autem fides.* Quantum vero ad hanc particulam, qua creduntur, ibi. *Aliud est credere in Deum.* Secundo, manifestantur quędam, quę possunt esse dubia ex prędictis, quę duo sunt. Primum, ibi. *Si vero quæritur.* Secundum, ibi *Cumque diuersi modi. Notandum quoque est.* Hic ponit aliam diffinitionem fidei. Et circa hoc tria facit. Primo, venatur diffinitionem. Secundo, diffinit, ibi. *Ait enim Apostolus.* Tertio, mouet quandam quæstionem circa prędictam diffinitionem, ibi. *Si vero quæritur.* Hic est triplex quæstio. Prima, de virtutibus in generali. Secunda, de fide communiter. Tertia, de formatione, & informitate fidei.

QVAESTIO PRIMA.

A

Circa primum quæruntur quinque.

¶ Primo, De necessitate habituum.
¶ Secũdo, Quomodo habitus, qui sunt in nobis, cognoscam⁹.
¶ Tertio, Vtrum virtutes sint habitus.
¶ Quarto, De diuisione virtutum in intellectuales, morales, & theologicas.
¶ Quinto, De numero virtutum theologicarum.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum indigeamus habitibus in operationibus humanis.

12. q. 49. 3. AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quòd habitibus non indigeamus in operibus humanis. Potentiæ enim rationales, quę sunt hominis inquantum homo, sunt mobiliores potẽtis naturalibus: sed potentiæ naturales non indigent habitibus ad suos actus producendos. ergo nec potentiæ rationales humanę.

¶ 2 Præt. Potentiæ per se ordinantur ad actum proprium, & non per accidens: sed habitus sunt accidentia. ergo non ordinantur ad suos actus proprios mediantibus habitibus.

¶ 3 Præt. Nihil est tam facile, quàm id quod in sola voluntate consistit: sed actus morales ad minus in sola voluntate consistit, cum igitur habitus ponat facilitatem operationis, videtur, quòd talem ad dictos actus habitibus non indigeamus.

¶ 4 Præt. Difficultas cooperatur ad meritum: sed habitus tollit difficultatem. ergo ad actus illos, quibus meremur, nõ sunt dandi nobis habitus.

¶ 5 Præt. Scientia quæ est habitus, nihil aliud videtur esse, quàm generatio specierum intelligibilium: sed species non sunt in parte affectiua, sed intellectiua tantum. ergo ad minus in parte affectiua habitibus non indigemus.

SED CONTRA. Augustinus dicit in lib. de bono coniugali. Habitus est, quo quis agit cum tempus affuerit. Et commentator dicit in 3. de anima, quòd habitus est, quo quis agit quæ si christianus ignoret, nihil metuendum est, quia non ideo a religione deuiat. Cap. 21. T. com. 18.

Quot modis dicitur fides.

CAPITVR autem fides tribus modis, scilicet pro eo quod creditur, & est virtus: & pro eo quo creditur, & non est virtus: & pro eo quod creditur, quod aliud est ab eo, quo creditur. Vnde Augustinus quit. Aliud sunt ea quę creduntur, aliud fides qua creduntur. Illa in rebus sunt, quę uel esse, uel fuisse uoluerit, & quasi in idē redit: sed hoc valde necessarium est homini, ergo indigemus habitibus. Cap. 10. Li. 13. Tri. cap. 2.

¶ 2 Præt. Ad hoc, ꝙ bonum opus operemur, oportet quòd in ipso opere delectemur, quia nullus est iustus, qui non gaudet iusta operatione, vt dicit Philosophus 1. Ethicor. sed delectationem in opere facit habitus, qa signũ oportet accipere habitũ finientem in opere delectationem, vt 2. Ethicor. ergo habitibus indigemus. Cap. 5.

¶ 3 Præt. Bonitas hominis in bonis operationibus consistit, vnde ex eis laudatur: sed impossibile est semper agere, vt dicitur in lib. de som. & vigil. nec sufficit ad laudem, ꝙ actus sit tãtum in potentia, quia quod est in potentia bonum, non est bonum simpliciter, sed secũdũ quid. ergo indigemus habitibus. Lect. 2. D. Thom.

¶ 4 Præt. Oportet quandoque ex præmeditato bene agere: sed hoc non contingit nisi in eo, qui habet habitum, sicut de forti dicit Philos. in 5. Ethic. ergo indigemus habitibus. Cap. 10.

RESPON. Dicendum, quòd in omnibus, quę habent regulam & mensuram, eorum bonitas & rectitudo consistit in conformitate ad suam regulam, vel mensuram: malitia autem secundum quod ab ea discordant. Prima autem mensura, & regula omnis est diuina sapientia: vnde bonitas & rectitudo, siue virtus vniuscuiusque consistit secundum quod attingit ad hoc, quòd ex sapientia diuina ordinatur, vt dicit Anselm⁹. Et similiter est etiam de aliis secundis regulis, ꝙ in conformitate ad ipsas bonitas, & rectitudo regulatorum consistit, sunt autem quædam potentiæ limitatæ ad determinatas actiones, vel passiones, & secundum quod illas implent regulę suę conformantur, quia per diuinam sapientiam ad talia sunt ordinatæ. Et quia naturę inclinatio semper est ad vnũ, ideo tales potentiæ ex ipsa natura potentię rectitudinem sufficienter habere possunt, & bonitatem: malitia autem in eis contingit ex defectu potentiæ. Potentiæ vero altiores, & vniuersaliores, cuiusmodi sunt potentiæ rationales, non sunt limitatæ ad aliquid vnum, vel obiectum, vel modum operandi: quia secundum diuersa, & diuersimode rectitudinem habere possunt. Et ideo ex natura potentiæ non potuerunt determinari ad rectum, & bonum ipsarum, sed oportet quòd rectificentur, recludinem a sua regula recipientes: hoc autem contingit dupliciter. Vno modo, vt recipiatur per modum passionis, sicut in hoc ipso, ꝙ regulata potentia a regulante mouetur. Sed quia in hoc quòd aliquid patiatur, & nihil ad actum conferat, violentię diffinitio consistit, vt patet in 3. Ethic. Violentia autem & difficultatem, & tristitiam habet, vt dicitur in 5. metaph. ideo prædicta receptio rectitudinis nõ sufficit ad perfectam rectificationem potentię regulatę. Oportet ergo vt alio modo recipiatur, scilicet, per modum qualitatis inhærentis, vt rectitudo regulę efficiatur forma potentię regulatę: sic enim faciliter, & delectabiliter quod rectum est, operabitur sicut id quod est conueniens suæ formę. Et hęc quidem qualitas, siue forma, dum adhuc est imperfecta, dispositio dicitur: cum autem iam consumata est, & quasi in natura versa, habitus nominatur, qui vt ex 2. Ethi. & 5. Metaph. accipitur, est secundum quem nos habemus ad aliquid bene, vel male. Et inde est, quòd in Prædicamentis dicitur, dispositio facile mobilis, & habitus difficile mobilis: quia quod naturale est, non cito transmutatur. Inde est etiam, ꝙ habitus ad vnum inclinant sicut & natura, vt dicitur 5. Ethic. Et propter hoc, signum generati habitus est delectatio in operacta, vt dicitur in 2. Ethic. quia quod est naturę cõueniens, delectabile est, & facile. Et propter hoc habitus a Commen. in 3. de anima diffinitur, ꝙ est quo quis agit cum voluerit, quasi in promptu habens quod operãdum est. Et ideo habitus possessionis comparatur in 1. Ethic. secundum quam rei possessæ ad

In dialogo de veritate cap. 11. Cap. 2. T. com. 6. T. com. 25. Cap. 5. Ca. de qualitate. Cap. 3. T. com. 18. Cap. 10.

Universidad de Deusto
Biblioteca

ad nullum habetur, operatio vero vsus. parer ergo, q potentiæ naturales, quia sunt ex seipsis determinatæ ad vnum, habitib⁹d non indigent. Similiter etiam nec apprehensiuę sensituę, quia habent determinatum modum operandi, a quo nō deficiunt, nisi per potentię defectum. Similiter etiam, nec voluntas humana, secundum quod est naturaliter determinata ad vltimum finem: & ad bonum, secundum quod est obiectum eius. Similiter etiam nec intellect⁹ agens, qui habet determinatam actionem, s. facere intelligibilia in actu, sicut lux facere visibilia in actu. Similiter etiam, nec in ipso deo est aliquis habitus, cum ipse sit prima regula ab alio non regulata, vnde essent aliter bonus est, & non per participationem rectitudinis ab alio, nec malum in ipso lucidere potest. Sed intellectus possibilis, qui de se est indeterminatus, sicut materia prima habitu indiget, quo participet rectitudinem suę regulę: & naturali quantū ad ea, quę ex naturali lumine intellectus agentis, qui est eius regula statim determinantur, sicut sunt principia prima: & acquisito quantum ad ea, quę ex his principiis educi possunt: & infuso, quo participat rectitudinem primæ regulę in his, quę intellectum agentem excedunt. Similiter etiã in voluntate quantū ad illa, ad quę ex natura nō determinatur. Et in irascibili, & concupiscibili indigemus habitibus, secundum quòd participant rectitudinem rationis, quę est certa regula, vel rectitudinem primę mensurę in his, quę humanam naturam excedunt, quantum ad habitus infusos. Et sic in corpore animato est habitus sanitatis, prout participat ab anima dispositionem, qua potest suum opus recte perficere, quia oculus sanus dicitur, qui opus oculi recte perficere potest, vt dicitur 10. de animalib. vnde patet, q̄ huiusmodi qualitates, quas habitus dicimus, in rebus animatis inueniuntur, & præcipue in habentibus electionem, vt dicitur in 5. Metaph.

D.522.

Athanas. in symb.

T.com.19.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod potentię naturales sunt determinatę ex seipsis ad vnum: & ideo non indigent aliquibus habitibus determinantibus, nec facit hoc dignitas, sed indignitas earum, inquantum ad pauciora se extendunt.

¶ Ad secundum dicendum, q̄ ad actum proprium per se rei, potest res ipsa ordinari mediante aliquo accidente, non quidē extraneo, sed quod consequitur ex principijs rei, qui inter accidentia propinquius est substantię vnum, quam aliud, sicut qualitas, quam actio: & ideo ignis mediante calore calefacit. & similiter est in proposito, quia virtutes conformantur principijs naturalibus.

¶ Ad tertium dicendum, q̄ quāmuis producere talem actum sit in potestate voluntatis, tamen non est in voluntate istum, sed cuam in inferioribus viribus, ex quibus potest accidere repugnantia, & difficultas: & ideo indigemus habitibus, quibus omnis difficultas tollatur.

T.com.1.

¶ Ad quartum dicendū, quòd sicut dicitur in 2. Metaph. difficultas potest esse ex nobis, & ex rebus: & similiter facilitas. facilitas ergo, quę est ex ratione actuum, qui non sunt magni ponderis diminuit, quātum in se est rationem meriti: sed facilitas, quę est ex promptitudine operantis meritum non diminuit rei spectu præmij essentialis, sed augere quanto maiori charitate facti, tanto facilius toleratur, & magis meretur. Et similiter quanto delectabilius operatur propter habitum virtutis, tanto actus eius est delectabilior, & magis meritorius.

¶ Ad quintum dicendū, q̄ perfectiones proportionantur suis perfectibilibus, quia proprius actus est in propria potentia, vt dicitur 2. de anima: & ideo non oportet, quod habitus cognitiuę, & affectiuę partis sint vnius modi, sicut nec ipsę potentię, quæ eis perficiuntur.

T.com.16.

ARTICVLVS II.

Vtrum habitus in nobis existens cognosci possit.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur quòd habitus in nobis existens cognosci nō possit. Inter alios .n. habit⁹ præcipuus est charitas: sed habens charitatem nescit se habere eam, quia, Nemo scit, an amore, vel odio dignus sit, vt dicitur Eccles. 10. ergo nec alios habitus potest quis cognoscere.

Cap.9.

¶ 2 Præt. Magis sunt spirituales habitus virtutum, quam etiã angeli, quia 1. super habitus virtutum spirituales, efficiuntur: p sed angelos in via cognoscere non possumus, quantum ad eorum essentiam. ergo nec habitus virtutum.

¶ 3 Si dicatur, quòd habitus cognoscuntur per hoc, quòd sunt præsentes in anima, non autem angeli, Contra, Per essentiam suam præsentialiter non sunt in intellectu, sed in affectu habitus virtutū: sed affectus non est cognoscere. ergo huiusmodi habitus cognosci non possunt per præsentiā.

¶ 4 Præt. Multi sūt qui habent virtutes, & de eis nihil cognoscūt: nesciūt enim quid sit virt⁹: quidam etiam non habentes virtutem sciunt multa de eis. ergo non cognoscuntur per sui præsentiam.

¶ 5 Si dicatur, quòd cognoscuntur per hoc, quòd habent sui similitudinē in intellectu, Contra, Similitudo, quę est in intellectu fundatur in similitudine, quę est in imaginatione, vel sensu, quia nequaquām sine fantasmate, intelligit anima, vt dicitur in 3. de anima: sed huiusmodi habitus non habent similitudinem in imaginatione, vel sensu. ergo non possunt cognosci per suam similitudinem.

¶ 6 Præt. Similitudines rerum sunt magis spirituales, quàm res, á quibus abstrahuntur: sed ea, quę sunt in intellectu non sunt magis spiritualia, quàm ea, quę sunt in affectu, ergo ab habitibus existentibus in affectu non abstrahit intellectus similitudines, vt per eas cognoscat: & sic habitus illos nullo modo cognoscit.

In epist. ad Galat. 5.

T.com.3.

SED CONTRA. Augustin. dicit in litera, quòd fidem ipsam quisque videt esse in corde suo si credit. ergo eadem ratione, & alios habitus.

¶ 2 Præt. Philosophus dicit in lib. 2. Posteriorum, quòd inconueniens est nos habere habitus principiorum, & nos latere. ergo eadem ratione, & alios habitus.

T.com.27.

¶ 3 Præt. Omne illud, cuius est accipere signum est cognoscibile: sed habituum est accipere signum sigentem in opere delectationem, vt dicitur in 2. Ethicorum. ergo habitus cognosci possunt.

Cap.3.

RESPON. Dicendum, quòd aliqua res potest cognosci dupliciter. Vno modo, secundum id, quod est. Alio modo, quantum ad ea, quæ ipsam consequuntur. Cognitio autem de re, secundum id, quod est, potest dupliciter haberi, scilicet dum cognoscitur quid est, & an est. Quid autem res est, cognoscitur, dum ipsius quidditas comprehenditur, quam quidem nō comprehendit sensus, sed solum accidentia sensibilia: nec imaginatio, sed solum imagines corporum: sed est proprium obiectum intellectus, vt dicitur in 3. de anima: & ideo Augus. dicit

T.com.5.

quòd intellectus cognoscit res per essentiam suam, quia obiectum eius est, ipsa essentia rei. Essentiam autem alicuius rei, in tellectus noster tripliciter comprehendit. Vno modo, comprehendit essentias rerum, quę cadunt in sensu abstrahendo ab omnibus individuantibus, sub quibus cadebat in sensu, & in imaginatione, & sic remanebit pura essentia rei, puta hominis, quę consistit in his, quæ sunt hominis, inquantum est homo. Alio modo, essentias rerum, quas non videmus cognoscimus per causas, vel effectus eis proportionatos cadentes in sensu. Si autem effectus non fuerint proportionati causę, non faciēt causam cognoscere quid est, sed quia est tantum, sicut patet de Deo. Tertio modo, cognoscit essentias artificialium numquam visorum, inuestigando ex proportione finis ea, quę exiguntur ad illud artificiatum. Similiter an res sit, tripliciter cognoscit. Vno modo, quia cadit sub sensu. Alio modo, ex causis & effectibus rerum cadentibus sub sensu, sicut ignem ex fumo perpēdimus. Tertio modo, cognoscit aliquid in seipso esse ex inclinatione, quam habet ad aliquos actus: quam quidem inclinationem cognoscit ex hoc, quòd super actus suos reflectitur, dum cognoscit se operari. Loquendo autem de cognitione habituum, qua cognoscuntur quid sint, eorum cognitio ex duobus vltimis modis commiscetur: quia habitus ipsos per actus cognoscimus, sicut causam per effectum: & quia nos sumus causa actuum, ideo actus cognoscimus per actum rationis inuestigantis quid sit necessarium in actu illo ex proportione obiecti boni, & finis, sicut dictū est de artificialibus. Similiter cognitio, qua cognoscitur, an habitus sint, ex duobus vltimis modis est: quia enim cognoscere quid est, est principiū ad sciendum quia est, ideo aliquis predicto modo cognoscendo quid sit aliquis habitus ex hoc, q̄ videt talem actum exire qualis requiritur ad illum habitum, cognoscit, quòd ille habitus est in aliquo, etiam si ipse illum habitum non habeat, sed ille, qui habet habitum præter hunc modum. Tertio modo, cognoscit se habere habitum, inquantum percipit inclinationem sui ad actum, secundum quam se habet aliqualiter ad actum illum. Et hoc quidem cognoscit homo per modum reflexionis, inquantum scilicet cognoscit se operari quæ operatur. Et ideo dicit Augustinus, quòd huiusmodi habitus cognoscuntur per suam potentiam, quantum ad hunc modum. Ea vero quæ consequuntur ad habitus, idest proprietates, & accidentia ipsorum, cognoscūtur partim ex cognitione naturæ habituum, secundum quod cognitio eā est, est principium ad cognoscendum quia est: partim vero ex eorum actibus, secundum quā conditiones causarum in effectibus repræsentantur.

De fide, & operibus, c. 13. & 14.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd charitas bene potest cognosci quid est ex hoc, quòd homo scit quid requiritur ad actum charitatis ratione intrinseca authoritate, & fidei sed an sit charitas, non potest certitudinaliter cognosci neque ab habente, neque ab alio: quia cum ad actum charitatis requiratur aliquid, per quod sit meritorius vitę æternæ, an hoc sit in actu videri non potest pro certo, sed ex aliquibus signis: & de se, & de alio potest aliquis coniecturare, quòd charitatem habeat.

¶ Ad secundum dicendum, quòd angelorum essentiam non apprehendimus: quia non cognoscimus eos per actum nostri intellectus, qui est proportionatus actui intellectus ipsorum, cum multo altiori modo cognoscāt: sed actus nostri sunt proportionati habitibus, ex quibus eduountur.

D.32.

¶ Ad tertium dicendum, quòd animam reflecti per cognitionem supra seipsam, vel supra ea quæ ipsius sunt, contingit dupliciter. Vno modo, secundum quod potentia cognoscitiua cognoscit naturam sui, vel eorum quę in ipsa sunt: & hoc est tantum intellectus, cuius est quidditates rerum cognoscere. Intellectus autem, vt dicitur in 3. de anima, sicut alia cognoscit seipsum, quia scilicet per speciem non quidem sui, sed obiecti, quę est forma eius, ex qua cognoscit actus sui naturam, & ex natura actus naturam potentiæ cognoscentis, & ex natura potentię naturam essentię, & per consequens aliarum potentiarum non quod habeat de omnibus his diuersas similitudines, sed quia in obiecto suo non solum cognoscit rationem veri, secundum quam est eius obiectum, sed omnem rationem veri, secundum quam est eius obiectum, & per illam eādem speciem cognoscit actum voluntatis, & naturam voluntatis, & similiter etiam alias potentias animę, & actus earum. Alio modo, anima reflectitur super actus suos cognoscendo illos actus esse: hoc autem non potest esse ita, quod aliqua potentia vtens organo corporali tale efficatur super proprium actum, quia oporteret quòd instrumentum quo cognoscit se, caderet medium inter ipsam potentiā, & instrumentum, quo .pprio cognosceat. Sed vna potentia vtens organo corporali potest cognoscere actum alterius potentiæ, in quantum impressio inferioris potentię redundat in superiorem, sicut sensu communi cognoscimus visum videre. Intellectus autem cum sit potentia non vtens organo corporali, potest cognoscere actum suum, secundum quod patitur quodammodo ab obiecto, & informatur per speciem obiecti: sed actum voluntatis percipit per redundantiam motus voluntatis in intellectu ex hoc, quòd colligantur in vna essentia animæ, & secundum quod voluntas quodammodo mouet intellectum, dum intelligo, quia volo: & intellectus voluntatem, dum volo aliquid, quia intelligo illud esse bonum. Et ita in hoc quòd cognoscit intellectus actum voluntatis, potest cognoscere habitum in voluntate existentem.

T.com.15.

D.752.

¶ Ad quartum dicendum, quòd illi, qui non habent virtutem apud se aliqua principia, ex quibus possunt cognoscere naturam virtutum modo prædicto, & esse virtutes non in se, sed in aliis, dum vidēt aliquos operari tales actus, quales sunt virtutum, & eo modo quo debent virtuosi operari.

¶ Ad quintum dicendum, quòd sicut dictum est, tota cognitio, qua cognoscit intellectus ea quæ sunt in anima fundatur super hoc, q̄ cognoscit obiectum suum, quod habet phantasma sibi correspondens: non enim oportet, q̄ solum in phantasmatibus cognitio fiat, sed quòd ex phantasmatibus sua cognitio oriatur, & quòd imaginationem in aliquibus relinquat.

¶ Ad sextum dicendum, quòd non cognoscit voluntatem, & ea quæ ad ipsam pertinēt per aliquam similitudinē ab eis abstractā, sed solum per similitudinē obiecti tui, vt dictum est.

Ser. 1. vigi. Pentecost. cap. 1. Aug. de verbis domini ser. 61.

Super Ioā. Tra. 29.

In respōsione ad 3.

ARTICVLVS III.

Vtrum virtutes sint habitus, vel potentiæ.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur quòd virtutes non sint habitus, sed potentię. Nulla enim res habet esse per habitum, sed per potentiam naturalem: sed omnes res habent virtutem essendi vel semper, vel determinato tempore, vt dicitur in 1. cęl. & mun. ergo virtus non est habitus.

12. q. 55. 1. & de verit. q. 1. 1. & 2. dist. 27. 1. *T.cō. 130

¶ 2 Præt. Eadem est proportio potentiarum animæ ad suos actus, & potentiarum naturalium ad suos, quia vtrobique potentia est principium actus: sed ipsæ potentiæ naturales virtutes dicuntur. ergo & virtutes sunt ipsę potentię.

¶ 3 Præt. Nomen virtutis a vi sumitur: sed potentiæ animę dicuntur vires. ergo ipsęmet sunt virtutes.

SED CONTRA. Ex virtutibus laudamur, non autem ex potentijs: non enim laudatur quis, quòd potest ab ira abstinere, sed quòd moderate abstineat. ergo virtutes non sunt potentiæ.

¶ 1 Præt. Potentiæ sunt a natura, & omnibus communes, quod de virtutibus non contingit. ergo &c.

II

VLTERIVS. Videtur quòd virtutes sint passiones: medium enim, & extrema sunt vnius generis: sed quædam virtutes sunt medium in passionibus, vt in 2. Ethic. dicitur. ergo ad minus illę sunt passiones.

Cap. 8.

¶ 2 Præt. Laudabile, est proprietas virtutis: sed quædam passiones sunt laudabiles, sicut verecundia, pœnitentia, & huiusmodi. ergo ad minus aliquæ passiones sunt virtutes.

¶ 3 Præt. Contraria sunt in eodem genere: sed quædam passiones, sicut primi motus sunt peccata. ergo & aliquæ passiones sunt virtutes.

SED CONTRA. In omnibus virtutibus requiritur voluntarium, cuius principium est in nobis, vt dicitur in 3. Eth. sed principium passionum non est in nobis. ergo virtutes non sunt passiones: sed secundum virtutes dicimur boni, non autem secundum passiones, non enim qui irascitur, sed qui recte irascitur, laudatur. ergo &c.

Cap. 4.

III

VLTERIVS. Videtur quòd virtutes non sint habitus, sed actus, solis enim virtutibus meremur: sed non meremur nisi actibus, non enim optimi, & fortissimi coronantur, sed agonizantes qui vincunt, vt dicitur in primo Ethicor. ergo virtutes sunt actus.

Cap. 10.

¶ 2 Præt. Virtus est vltimum potentiæ, vt dicitur in 1. cęl. & mundi: sed vltima perfectio potentiæ est actus. ergo virtus est actus.

T. cō. 116.

¶ 3 Præt. Sicut non laudamur ex hoc, quòd sumus potentes irasci, vel non irasci, ita nec ex hoc solo, quòd sumus ad hoc habiles, vel ad illud: sed ex dicta ratione Philosophus probat in 2. Ethic. quòd potentiæ nō sunt virtutes. ergo neque habi-

Cap. 5.

Universidad de Deusto
Biblioteca

tus virtutes dici possunt eadem ratione, & sic relinquitur, q sint actus.

Cap.5. SED CONTRA est, quod dicit Philosophus in 2.Ethic, q Virtus est habitus voluntarius.

Lib.4.contra Iulianū cap.4. ¶ 2 Præt. Aug. dicit, quòd virtutes in nobis solus deus operatur: sed nostrorum actuum etiam nos causa sumus, ergo virtutes non sunt actus.

RESPON. Dicendum ad primā quæstionem, quòd nomen virtutis, secundum sui primā impositionem, videtur in quandam violentiam sonare: vnde in 3. ethi, & mun. dicitur, quòd motus accidentalis ideſt violentus est, qui est a virtute, ideſt a violentia, non cum auxilio naturę: sed quia non potest aliquid alteri violentiam inferre, nisi per potentiam perfectam, secundum quam agat, & non patiatur, inde tractum est nomen virtutis ad significandum omnem potentiam perfectam, sine quo potest aliquid in seipso subsistere, siue quo potest operari, & sic dicitur in 1.cę.& mun. quòd virtus est vltimum potentię, d quia perfectio potentię mensuratur ex vltimo, & maximo, quod quis potest. Et quia malum in actu contingit ex defectu potentię agentis, ideo ad perfectionem potentię exigitur, quòd bene operetur in suo genere: & propter hoc in 2. Ethic. dicitur, quòd virtus est, quę bonum facit habentem, & opus eius bonum reddit: & in 7. physic. dicitur, quòd virtus est dispositio perfecti ad optimum, eorum scilicet ad quę potentia se extendit. Et quia de virtutibus humanis loquimur: ideo virtus humana erit, quę perficiet humanā potentiam ad actum bonum, & optimum. Cum autem homo ex hoc sit homo, quòd habet rationem, & intellectum, illę potentię humanę sunt, quę aliqualiter rationales sunt, vel per essentiam, d sicut quę sunt in parte intellectiua, vel per participationem, d sicut quæ sunt in parte sensitiua rationi obedientes: hę autem potentię, vt prius dictum est, ex natura potentię non possunt esse determinatę ad actus bonos, nec perfectę determinantur, nisi per habitus: vnde virtutes humanę, de quibus loquimur, non sunt potentię, sed habitus.

D.1199. D.1231.

*1.Cor.13. AD PRIMVM ergo dicendum, quòd potentia naturalis, qua quis potest esse, determinata est ad vnum, scilicet ad esse, ideo ipsius perfectio, secundum ipsam naturam potentię esse potest: & ideo ipsa potentia virtus dicitur.

¶ Et similiter dicendum est de aliis potentiis naturalibus. Secus autem est de potentiis rationalibus, quę ad plurima se extendunt.

¶ Et per hoc patet responsio ad secundum.

¶ Ad tertium dicendum, q vis accipitur pro omni eo, quod est principium operationis perfectæ, quod importat nomē virtutis: vnde potentię animæ magis possunt dici vires, quàm virtutes, & illę precipuę, quę habent ordinem ad actus, qui exercentur per corporalia instrumenta.

T.com.28. AD SECVNDAM quæstionem dicendum, quòd ratio passionis contrariatur rationi virtutis, quia virtus in perfectionem potentię sonat, vt dictum est. Omnis autem passio contingit ex hoc, quòd passum vincitur ab agente, & trahitur ad terminos eius: vnde passio virtus dici non potest: sed in hoc perfectio potentię cōsistit, quòd nō permittit se trahi ad aliud, nisi secundum quòd ei congruit: vnde virtutis est potentiam continere, ne per passiones immoderate distrahatur: & ideo virtus non est passio, sed passionum ordinatrix.

Vbi supra I corp.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd virtus dicitur medium in passionibus actiue, inquantum passiones ad medium reducit: vnde non oportet, q sit in genere passionum.

¶ Ad secundum dicendum, quòd laudabile non solum debetur ei, quod habet plenam rationem virtutis, sed etiā ei, quod participat aliquid virtutis, sicut laudantur actus virtutem prę cedentes si sint ordinati. Et hoc modo verecundia, misericordia, & huiusmodi passiones laudantur, inquantum ex bona voluntate consequuntur, quę turpia vitat, & aliorum mala, qua si sua reputat. Bona autem voluntas est eorum, quæ ad virtutem exiguntur.

¶ Ad tertium dicendum, quòd peccatum sonat in defectum potentię operantis: vnde passio magis potest esse peccatum, q virtus, nec tamen plenam rationem peccati habere potest, in-

E quantum non ex electione procedit: vnde primi motus non sunt peccata mortalia, quę directe virtutibus opponuntur, sed venialia, non tamen vt habitus, sed vt actus.

AD TERTIVM quæstionem dicēdum, quòd virtus proprie loquendo includit respectum ad aliquid, cuius principiū sit, sicut currendi, vel essendi. Et quia actus, inquantum huiusmodi, cum sit vltimum non ordinatur ad aliquid, sicut principium, sed magis sicut effect⁹, ideo actus virtus ei non potest, nisi eo modo loquendi, quo habitus p act⁹ nominantur, sicut causę per effectus. & de hoc in 2. libr. dist.27. plenius dictum est.

An illa informis qualitas mentis quæ in malo Christiano est, fiat virtus cum fit bonus.

SI VERO quæritur, utrū illa informis qualitas qua malus Christianus uniuersa credit, quæ bonus Christianus accedente charitate: remaneat & fiat uirtus: an ipsa eliminetur & alia qualitas succedat quæ uirtus sit, utrumlibet sine periculo dici potest. Mihi tamen uiderur quod qualitas illa quæ prius erat, remaneat, & accessu charitatis uirtus fiat.

G etiam donum dei dici potest: quia & in malis, quædā Dei dona sunt.

q.1.art.1. AD PRIMVM ergo dicendum, quòd meremur & habitibus, & actibus: sed actibus quasi instrumentis merendi, quia merita essentialiter sunt actus: sed habitibus quasi principiis meritorum, & sic virtutibus mereri dicimur.

D.1171. ¶ Ad secundum dicendum, quòd virtus dicitur vltimum d potētiæ in eodem genere, quod est genus principij respectu eius, cuius dicitur potentia, vel virtus, sed actus est vltimum extra genus illud: & ideo non oportet, q actus sit virtus.

¶ Ad tertium dicendum, quòd habitus sunt determinati ad actus laudabiles, potentię autem non: sed sunt contrarium, vt dicitur in 5. Ethic. & ideo non est eadem ratio de potentiis, & habitibus.

Cap.1.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum habitus intellectuales possint dici uirtutes.

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur, quòd habitus intellectuales non possint dici virtutes. Virtus enim, vt dicitur 2. Eth. est habitus voluntarius, & circa voluptates & tristitias optimorum operatiua: sed hoc habitibus intallectualibus non competit. ergo non sunt virtutes. 12.q.57.a.

Cap.5. ¶ 2 Præt. Philosophus in 4. Topi. diuidit scientiam contra virtutem, quasi diuersa genera non subalternatim posita: sed talium generum vnum non prędicatur de alio. ergo scientia non est virtus, & eadem ratione neque alij habitus cogniti.

Cap.1. ¶ 3 Præt. Virtus dicitur per ordinem ad bonum: quia virtus est quæ bonum facit &c. vt bonum non vt verum, vt dicitur in 2. Eth. cap.5. ergo prædicti habitus non sunt virtutes.

Cap.5. ¶ 4 Præte. Virtutes ordinantur ad operandum: quia ipsa est quæ opus bonum reddit, vt dictum est. Sed prædicti habitus non ordinantur ad operandum, sed ad cognoscendum. ergo non sunt virtutes.

In corpore præcedētis artic.

SED CONTRA. Vita contemplatiua est nobilior quàm actiua. si ergo habitus morales qui perficiunt in vita actiua dicuntur virtutes, multo fortius habitus intellectuales qui perficiunt in contemplatiua, virtutes dici debent.

Cap.17. ¶ 2 Præt. Propter quod vnumquodque & illud magis: sed secundum Philosophum in 6. Eth. temperantia fortitudo & huiusmodi, non possunt proprie dici virtutes, nisi in intellectu accipiantur. ergo intellectuales habitus debent dici virtutes.

II 12.q.58.a. VLTERIVS. Videtur quòd virtutes morales ab intellectualibus non distinguantur. Morales enim virtutes a more dicuntur: qui videtur idem quòd consuetudo, vel parum differre, vt dicitur in 2. Eth. sed consuetudo facit facilitatem, vt dicit Victorinus: & hoc patet tam in agendis quàm in considerandis. ergo virtutes morales ab intellectualibus distingui non debent.

Cap.1.

Per totum ¶ 2 Præt. Ad scientiam moralem nihil pertinet, nisi morale: sed ad eam pertinent virtutes intellectuales, de quibus Philosophus in 6. Ethicorū determinat. ergo intellectuales virtutes sunt morales.

Cap.6. 6.Ethi. c.1. & 2. ¶ 3 Præt. Prudentia in 6. Ethicor. inter intellectuales virtutes ponitur, numeratur etiam & ipsa inter morales, cum sit vna de quatuor cardinalibus. ergo idem quod prius.

Cap.5. ¶ 4 Præt. Omnis virtus moralis consistit in medio: sed medium determinatur secundum rationem rectam, vt dicitur 2. Ethic. cum ergo per intellectuales virtutes rectificetur, videtur quòd ipsæ intellectuales virtutes sint morales.

SED

Cap.1. SED CONTRA est, quòd Philosophus 2. Ethico. morales A contra intellectuales diuidit.

¶ 2 Præt. Diuersorum perfectibilium diuersę sunt perfectiones: sed virtutes intellectuales perficiunt rationale per essentiam, virtutes autem morales rationale per participationem. ergo dictę virtutes

III 12.q.62.a.2. adinuicem distinguuntur.

VLTERIVS. Videtur quòd virtutes theologicę nō debeant distingui ab vtrisque. Ad ea enim, ad quę potentia est naturaliter determinata, non indiget aliquo habitu superinducto: sed cognitio dignitatis naturaliter est inserta, vt dicit Damas. & similiter desiderium finium boni, vt dicit Boet. 3. de consolatio. ergo non indigemus aliquibus virtutibus, quę dicuntur pro obiecto, quod dicitur ad virtutes theologicas pertinere.

*Ephes. 4. De fide orthod. lib.2. cap. 1. post princip. & capit. 3. in fine.

¶ 2 Præt. Sicut nos ponimus fruitionem diuinam finem omnium actuum humanorum, ita philosophi posuerunt felicitatem: sed ipsi non posuerunt aliquas virtutes, quæ haberent felicitatem pro obiecto. ergo nec nos indigemus aliquibus virtutibus, quę deum habeant pro obiecto.

Cap.12. T.com.89. ¶ 3 Præt. Ad eundem habitum pertinet cognoscere principia, & quæ ex principiis cognoscuntur: sed finis est principium in operabilibus, vt dicit Philosophus in 7. ethic. & 2. physic. ergo virtutes theologicę, quę habent finem pro obiecto, non debēt distingui a cardinalibus, quæ dirigunt nos in his, quæ sunt ad finem.

¶ 4 Præter. Perfectiones perfectibilibus proportionantur: sed in nobis non est aliqua potentia perfectibilis per virtutem humanam, nisi rationale per essentiam, quod perficitur virtute intellectuali, & rōnale per participationem, qd perficitur virtute morali. ergo nec potest esse aliud genus virtutum prēter duo prædicta genera.

SED CONTRA est, quòd Apostolus 1. Corinth. 13. ponit has virtutes fidem, spem, & charitatem, quę nec sunt intellectuales, nec morales, vt patet discurrendo per singulas virtutes, quę a sanctis, & philosophis numerantur. ergo oportet ponere tertium genus virtutum, quæ theologicę dicuntur.

Art.3. ¶ 2 Præt. Magis distat deus a creaturis, quàm quęuis creaturæ ad inuicem: sed diuersitas aliquarum creaturarum requirit diuersitatem habituum. ergo virtutes, quæ habent deum pro D obiecto, ab aliis distinguuntur.

RESPON. Dicendum ad primam quæstionem, quòd sicut ex prædictis patet, virtus est habitus perficiens potentiam humanam ad bonum actum. Contingit autem aliquē actum dici bonum dupliciter. Vno modo, formaliter, & per se. Alio modo, materialiter, & per accidens. Quia enim actus a proprio obiecto formam recipit, ille actus formaliter dicitur bonus, cuius obiectum est bonum sub ratione boni: & quia bonū est obiectum voluntatis, ideo per modum illum actus bonus dici non potest, nisi actus voluntatis, aut appetitiuæ partis. Materialiter autem actus dicitur bonus, qui congruit potentię operanti, quamuis eius obiectum non sit bonum sub ratione boni: sicut cum quis recte intelligit, & oculus clare videt. Et inde est quòd voluntas importat actus aliarum potentiarum, inquantum actus earum materialiter se habent ad rationem boni, quod est voluntatis obiectum. Et secundum hoc aliquid de E formali bonitate voluntatis peruenit ad alios actus, quia voluntate imperantur, secundum quam laudabiles, & meritorij sunt, vt cum quis ex recta intentione considerat, vel ambulat: tamen ista bonitas est prēter propriā rationem actus sui speciem. Contingit enim actum alicuius potentię non appetitiuæ esse bonum bonitate voluntatis, non autem bonitate sui generis: sicut cum quis propter deum ambulat claudicando, vel ex bona intentione considerat ea, in quibus hebes est. Sic ergo virtus potest dici dupliciter. Vno modo, habitus perficiens ad actum bonum potentiæ humanæ siue sit bonus materialiter, siue formaliter: & sic habitus intellectuales, & ipse cuiuscumque virtutes dici possunt, quibus intellectus, & ratio ad veritatem determinantur, cuius consideratio bonus actus ipsorum est: & sic, loquitur Philosophus in ethic. de virtute. Alio modo, potest dici virtus magis stricte, & secundum quod est in vsu loquendi habitus perficiens ad actum, qui est bonus, non solum materialiter, sed etiam formaliter: & sic solum habitus respicientes appetitiuam partem virtutes dici possunt, non autem intellectuales, & specialiter speculatiui.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd illa verba intelliguntur de virtute morali, de qua Philosophus ibi agit, quę secundo modo dicitur virtus: & sic etiam accipit virtutem in 4. topicorum. Cap.2. Ex quo patet solutio ad secundum.

¶ Ad tertium dicendum, quòd ipsa virtus est materialiter bonum intellectus, cum sit finis eius: finis enim habet rationem boni, vt

T.com.5. dicitur 5. metaphis.

¶ Ad quartum dicendum, quòd consideratio veri est quædam operatio intellectus, ad quam virtus intellectualis ordinatur: sed habitus, qui operatiui dicuntur, ordinantur vlterius ad exteriorem operationem, quę dicitur factio, secundum quam transit in exteriorem materiam transmutandam, vt patet in operibus mechanicis: & dicitur actio secundum quòd fixus in operante, prout eius operationes, & passiones modificantur, quod contingit in operibus virtutum moralium: & ideo prudētia quæ in eis dirigit, dicitur in 6. ethi- Cap.6. cor. recta ratio agibilium: ars vero mechanica recta ratio factibilium. C

AD SECVNDAM quæstionem dicendum, quòd mos dicitur dupliciter. Vno modo, idem est quod consuetudo: consuetudo autem importat quandam frequentiam circa ea quę facere, vel non facere in nobis est. Naturalia enim, vel q semper fiunt consueta non dicuntur: sed per voluntatem continget aliquid in nobis facere vel non facere, inde tractum est nomen moris ad significandum actus voluntarios, vel appetitiuæ partis secundum inclinationē appetitus ad huiusmodi actus, quæ quidem inclinatio quandoque est ex natura, quandoque ex consuetudine, quandoque ex infusione. Vnde & dicuntur mores animalium ea, quæ prouenium in ipsis ex passionibus appetitiuæ partis, sicut quòd solicitantur circa filios, & quòd repugnant, & huiusmodi, sicut patet in 9. de animalib. quā- Cap.7. uis in eis dicantur mores magis secundū similitudinem, q secundum proprietatem, quia non agunt quasi dominū suorum actuū habentia, sed magis a natura aguntur, vt dicit Dam. De fide orthod. lib.2. Et sic etiam apud græcos hoc nomē, ethos, dupliciter sumitur. cap.22. Et secundum quòd importat diuturnitatem quādam dicitur ethica: ethica autem secundum quòd importat morem secundo modo acceptum, dicitur scientia ethica, quam nos moralē dicimus. Sic ergo loquendo de more actus, ita se habet ad hoc quòd sit moralis, sicut se habet ad voluntatem, & appetitum. Sunt enim aliqui actus a parte appetitiua elicti, sicut velle eligere, cōcupiscere, & huiusmodi: & tales actus essentialiter morales sunt. Alij vero sunt actus a parte appetitiua non elicti, sed imperati, sicut ambulare, considerare, & huiusmodi: & isti non sunt morales quantum ad speciem suam, sed solum quantum ad vsum eorum, prout imperantur a voluntate: & ita virtutes, quæ perficiunt appetitiuam partem, proprie dicuntur morales. Virtutes autem perficientes intellectiuam, perficiūt eam ad actus perfectos in genere cognitionis, non autem recū dum ordinem ad imperium voluntatis. Per scientiam enim non fit, vt aliquis recta intentione consideret, sed vt verum in singulis videatur ei: & ideo virtutes morales ab intellectualibus distinguuntur.

AD PRIMVM ergo patet solutio ex equinocatione moris.

¶ Ad secundum dicendum, q virtutes intellectuales non pertinent ad scientiam ethicā quasi sint essentialiter morales, sed inquantum earum vsus moralis est, qd a voluntate imperatur.

¶ Ad tertium dicendum, quòd sicut Commen. dicit in 6. ethic. Cap.18. prudentia media est inter morales, & intellectuales. Est enim essentialiter intellectualis cum sit habitus cognitiuus, & ratio nem perficiens: sed est moralis quantum ad materiam, inquātum est directiua moralium virtutum, cum sit recta ratio agibilium, sicut dictum est.

¶ Ad quartū dicendum, q medium determinatur per virtutē intellectualē, & moralē secundū prudentiam, sed diuersimode: quia prudentia determinat medium per modum dirigentis, &

Universidad de Deusto
Biblioteca

ostendentis, sed virtus moralis per modum exequentis & inclinantis in medium. Vnde dicit Tull. quòd operatur per modum naturæ: & in hoc deficit Socrates, morales ab intellectualibus non distinguens. Potuit enim omnes virtutes esse scientias quasdam, vt dicitur in 6. ethic.

2. lib. de inuentione, Cap. 18.

Cap. 2. in princ.

AD TERTIAM quæstionem dicendum, quòd in omnibus, quæ agunt propter finem, oportet esse inclinationem ad finem, & quandam inchoationem finis, alias nunquàm operaretur propter finem. Finis autem, ad quem diuina largitas hominem ordinauit, vel prædestinauit, scilicet fruitio sui ipsius, est omnino supra facultatem naturæ creatæ eleuatus: quia nec oculus vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis ascendit quæ præparauit deus diligentibus se, vt dicitur 1. Corinth. 2. vnde per naturalia tantum homo non habet sufficienter inclinationem ad illum finem. Et ideo oportet quòd superaddatur homini aliquid, per quod habeat inclinationem in finem illum, sicut per naturalia habet inclinationem ad finem sibi connaturalem: & ista superaddita dicuntur virtutes theologicæ ex tribus. Primo, quantum ad obiectum: quia cum finis, ad quem ordinati sumus, sit ipse deus, inclinatio quæ præexigitur, consistit in operatione quæ est circa ipsum deum. Secundo, quantum ad causam: quia sicut ille finis est a deo nobis ordinatus non per naturam nostram, ita inclinationem in finem operatur in nobis solus deus: & sic dicuntur virtutes theologicæ quasi a solo deo in nobis creatæ. Tertio, quantum ad cognitionem: quia cum finis sit supra cognitionem naturæ, inclinatio in finem non potest per naturalem rationem cognosci, sed per reuelationem diuinam: & ideo dicuntur theologicæ, quia diuino sermone sunt nobis manifestatæ: vnde philosophi nihil de eis cognouerunt.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd quamuis homo naturaliter ordinetur ad deum & per cognitionem, & per affectionem, inquantum est naturaliter eius particeps, tamen quia est quædam eius participatio supra naturam: ideo requiritur quædam cognitio, & affectio supra naturam, & ad hanc exigũtur virtutes theologicæ.

¶ Ad secundum dicendum, quòd felicitas illa, quam philosophi posuerunt, est, ad quam per vires naturales homo peruenire potest, & ideo ex seipsa habet inclinationem naturalem in finem illum: vnde non præexiguntur aliquæ virtutes inclinantes in finem, sed solum dirigentes in operibus quæ sunt ad finem: non sic autem est in proposito.

¶ Ad tertium dicendum, quòd principia speculatiua cognoscuntur per alium habitum naturalem, quam conclusiones, scilicet per intellectum, conclusiones vero per scientiam: sed in affectu non præcedit aliquis habitus naturalis, sed ex ipsa natura potentiæ est inclinatio ad finem vltimum naturæ proportionatum, vt dictum est: sed ad finem supra naturam eleuatũ oportet habitum gratuitum præcedere alios habitus, & in intellectuali vt fidem, & in affectu vt charitatem, & spem, ad quã naturalis inclinatio non pertingit.

Hic in respon. ad 2.

¶ Ad quartum dicendum, quòd non solum habitus distinguuntur ex subiectis, sed etiam ex obiectis. Virtutes ergo morales, & intellectuales distinguuntur adinuicem ex parte subiecti, vt dictũ est: sed virtutes theologicæ distinguũtur ab vtrisq; ex parte obiecti, quod est supra naturale posse vtriusque partis. Vnde theologicarum virtutum aliqua respicit cognitionẽ, sicut fides, & habet communionem quãdam cum intellectualibus virtutibus: & aliqua respicit affectionem sicut charitas, & habet communionem cum moralibus.

In respons. ad 2. quæst.

ARTICVLVS V.

Vtrum virtutes theologicæ sint tantum tres.

12. q. 62. 3.

AD QVINTVM sic proceditur. Videtur quòd sint plures virtutes theologicę, quàm tres. Quia virtũ theologica, vt dictũ est, habet deum pro obiecto: sed timor dei habet deũ pro obiecto. ergo est virtus theologica.

¶ 2 Præt. Sapientia est de diuinis, scientia autem de creaturis. ergo sapientia etiam est virtus theologica.

¶ 3 Præt. Latria colit deum: sed colere deum, habet deum pro obiecto. ergo latria est virtus theologica.

¶ 4 Præt. Fides habet deum pro obiecto, inquantum est prima virtus: spes vero inquantum est summa largitas, vel munificus: charitas autem inquantum est summa bonitas. cum ergo sint plura attributa deo, videtur quòd sint etiam plures virtutes theologicę.

SED CONTRA. Videtur quòd sint tantum duæ, quia ad operationem finis non præexigitur nisi cognitio finis, quòd fit fides: & desiderium finis, quod facit charitas. ergo videtur quòd sint tantum duę virtutes theologicæ.

¶ 2 Item. Videtur quòd sola vna, quia sola charitas deum attingit: sed omnis virtus attingit ad suum obiectum. ergo sola charitas habet deum pro obiecto: & ita sola debet dici virtus theologica.

omnibus fidelibus, sicut pluribus hominibus facies cóis esse dicitur, cum tamen singuli suas habeant. Non enim fides numero est una, sed genere, ideſt, similitudine. Vnde Aug. lib. 13. de Tri. Fides, quam qui habent fideles nocantur, & qui non habent infideles, cómunis est

¶ 3 Itẽ. Videtur ꝙ tres per hoc qđ dicitur 1. Cor. 13. Nunc autem manent fides, spes, charitas, tria hęc.

¶ 4 Præt. Per virtutes theologicas conformamur Trinitati. ergo debent esse tres.

RESPON. Dicendum, quòd sicut dictum est, virtutes theologicæ faciunt in nobis inclinationem in finem, scilicet in deum. In omni autem agente propter finem, quod agit per voluntatem, duo præexiguntur quę circa finem habet, antequàm ad finem operetur, scilicet cognitio finis, & intẽtio perueniendi ad finem. Ad hoc autem quòd finem intendat, duo requiruntur, scilicet possibilitas finis, quia nihil mouetur ad impossibile: & bonitas eius, quia intentio non est nisi boni: & ideo requiritur fides, quæ facit finem cognitum: & spes, secundum quam ineſt fiducia de consecutione finis vltimi, quasi de re possibili sibi: & charitas, per quam finis reputatur bonum ipsi intendenti, inquantum facit ꝙ homo afficiatur ad finem, alias numquàm tenderet in ipsum.

Præced. q. 3.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd timor non dicit motum in deum, sed magis fugam ab ipso, inquantum homo ex ipsius maiestatis consideratione, per reuerendiam resilit in propriam paruitatem: & ideo non dicit aliquid, quod præexigatur ad motum in finem.

¶ Ad secundum dicendum, quòd sapientia est de diuinis in statu viæ per rationem creaturę, ex quibus creatorem cognoscimus: vnde non est circa deum secundum id quod in seipso est vt finis supra posse naturę eleuatus, sicut fides.

¶ Ad tertium dicendum, quòd latria non habet deum pro obiecto: sed id quod deo exhibet tamquàm debitum deo, deũ autem habet pro fine proximo: vnde non est virtus theologica, sed cardinalis.

¶ Ad quartum dicendum, quòd virtutes theologicæ non distinguuntur penes attributa diuina, sed penes ea quæ exiguntur in eo qui operatur propter finem, ante quàm propter finem operetur.

¶ Ad quintum dicendum, ꝙ cognitio, & affectio finis nõ sufficiunt ad hoc, ꝙ homo incipiat operari pp finem, nisi habeat fiduciam de cõsecutione finis: quia alias numq̃ inciperet operari, & præcipue cũ finis est eleuatus supra naturã operantis.

¶ Ad sextum dicendum, ꝙ charitas coniungit quodammodo realiter deo, & sic attingit ipsum realiter, quod non facit fides, & spes: nec hoc requiritur ad operationem quæ est circa deũ, sed quòd operans vniatur ei quasi obiecto operationis, sicut visus visibili etiam distanti.

QVAESTIO II.

Deinde quæritur specialiter de fide.

Et circa hoc quæruntur quinque.

¶ Primo, Quid sit fides.
¶ Secũdo, De eius actu.
¶ Tertio, De subiecto.
¶ Quarto, Vtrum sit virtus.
¶ Quinto, De ordine eius ad alias virtutes.

ARTICVLVS PRIMVS.

a Vtrum diffinitio Apostoli, quam ponit de fide, sit conueniens secundum omnem partem.

12. q. 6. 4. de verit. q. 14. 1.

AD PRIMVM sic proceditur. Apost. Hebr. 11. dicit, ꝙ fides est substantia sperandarum rerum, argumentum non apparentium: & videtur ꝙ inconueniẽter diffiniat fidem. Nullus enim habitus est substantia, fides est habitus. ergo non est substantia.

¶ 2 Præt.

¶ 2 Præt. Diffinitio debet dari ex prioribus, & ex his quę per se sunt: sed obiectum per se fidei non est res speranda, sed rei credenda, & spes est posterior fide. ergo debuit dicere, rerũ credendarum, & non sperandarum.

¶ 3 Præt. Sicut ad fidem sequitur spes, ita & charitas: quia charitas est magis propinqua sui, quam spes. ergo debuit dicere, quòd est substantia diligendarum rerum magis quàm sperandarum.

¶ 4 Præt. Fides est de his quę sunt supra rationem: sed argumentum est actus rationis. ergo fides non est argumentum.

¶ 5 Præt. Idem non debet poni in diuersis generibus: sed argumentum est aliud genus, quàm substantia. ergo male diffinitur per vtrumque.

¶ 6 Præt. Ea quę sunt vera, & non apparentia, sunt dubia: sed non apparentia possunt esse vera ignota. ergo cum fides sit cognitio quędam, videtur quòd magis debuit dicere dubiorũ, quàm non apparentium.

¶ 7 Præt. Cognitio præcedit affectionem: sed hoc, qđ dicit argumentum non apparentium, pertinet ad cognitionem: quod autem dicit, substantia rerum sperandarum, pertinet ad affectionem. ergo male ordinauit partes diffinitionis.

¶ 8 Præter. Vnius rei est vna diffinitio, sicut vnum esse: sed de fide dantur multę alię diffinitiones. ergo hęc non videtur esse sufficiens.

RESPON. Dicendum, quòd dicta assignatio Apostoli est recta, & propria diffinitio fidei quantũ ad ea quę exiguntur ad diffinitionem, quamuis non quantum ad modum diffinitionis, quam authores, & etiam philosophi negligenter tenuerunt: sicut etiam & formam syllogismi prętermittunt ponentes ea, ex quibus syllogismus formari potest. Habitus autem quilibet per actum cognoscitur, & actus ex obiecto specificatur, & ex fine bonitatem habet. Et ideo Apostolus diffinit fidem per duo, scilicet per comparationem ad obiectum, quod est res nõ apparens, scilicet secundum naturalem cognitionem, & per comparationem ad finem in hoc, quòd dicit, substantia rerum sperandarum: quamuis enim idem sit obiectum & finis fidei, non tamen secundum eandem rationem. Est enim deus obiectum eius, inquantum est prima veritas supra posse naturale intellectus nostri eleuata: & sic dicitur non apparens. Et finis ei, secundum quod est quoddam bonum sua altitudine facultatem humanam excedens, sed sua liberalitate sępius communicabilem prębens: & hoc dicitur res speranda.

Vt supra.

De differentiis obiecti.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd fides dicitur substantia, non quia sit in genere substantię, sed quia quãdam proprietatem habet substantię: sicut enim substantia est fundamentum & basis omnium aliorum entium, ita fides est fundamentum totius spiritualis ædificij. Et per hunc modum dicitur etiam, quòd lux est hypostasis coloris: quia in natura lucis, omnes colores fundantur.

¶ Ad secundum dicendum, quòd in hoc, quod dicit, rerum sperandarum, non intendit ponere obiectum fidei, sed finem. Finis autem fidei vltimus quamuis sit ipsa veritas, cuius visio pro fide redditur, non tamen verum dicit rationem finis. Sed cum spes designet quędam morum tendentis in finem, res speranda importat terminum illius motus, & ita importat rationem finis. Finis autem quantum ad intentionem, pręcipuus est in omnibus habitibus, qui ad voluntatem pertinẽt, quamuis sit posterius in adeptione.

¶ Ad tertium dicendum, ꝙ amor est communiter & rei iam adeptę, & rei adipiscendę: spes autem est tantum rei adipiscendę, quia illud quod videt quis, quid sperat, Rom. 8. Fides ergo fit de nõ visis, res sperandę importat relationem ad finem proprium secundum statum, in quo est fides, non autẽ res diligendas: & ideo magis dicit, rerum sperandarum, quàm diligendarum, quia diffinitio ex propriis debet dari.

¶ Ad quartum dicendum, quòd argumentum proprie dicitur processus rationis de notis ad ignota manifestanda, secũdum quod dicit Boet. quòd est ratio rei dubię faciens fidem. Et quia tota vis argumenti consistit in medio termino, ex quo ad ignotorum probationem proceditur: ideo dicitur ipsum medium argumentum siue sit signum, siue causa, siue effectus. Et quia in medio termino, vel in principio, ex quo argumentando proceditur, continetur virtute totus processus argumentationis: ideo tractum est nomen argumenti ad hoc, quòd quilibet liber nis prębitabo futuræ narrationis dicatur argumentum, sicut in epistolis Pauli singulis pręmittuntur argumenta. Et quia principium, vel medium dicitur argumentum, inquantum habet virtutẽ manifestandi conclusionem, & hoc verius ineſt ei ex lumine intellectũ agentis, cuius est instrumentum, quia omnia quę arguunt a lumine manifestantur, vt dicit Eph. 5. ideo ipsum lumen, quo manifestantur principia, sicut principiis manifestantur conclusiones, potest dici argumentum ipsorum principiorum. Et his tribus vltimis modis potest dici fides argumentum. Primo, inquantum ipsa fides est manifestatiua alterius, siue inquantum vnus articulus manifestat alĩ, sicut relurrectio Christi resurrectionem futurum: siue inquantum ex ipsis articulis quędam alia in theologia syllogizantur: siue inquantum fides vnius hominis confirmat fidem alterius. Secundo, potest dici argumentum, inquantum est prębitatio futuræ visionis, in qua veritas plenarie cognoscitur. Tertio, inquantum lumen infusum, quod est habitus fidei, manifestat articulos: sicut lumen intellectus agentis manifestant principia naturaliter nota. Sed esse argumentum secundum primum modum accidit fidei: & ideo in diffinitione fidei ponitur argumentum secundum alterum duorum modorum vltimorum.

Sup Euan. Ho. 16. & 4 dialo.

¶ Ad quintum dicendum, quòd argumentum, & substantia non ponuntur in diffinitione fidei sicut genera, sed quasi actus: sicut constitutum est, qp habitus diffinuntur per actus, quia ex eis cognoscuntur, & illorum actuum vnus importat comparationem fidei ad obiectum: alius comparationem eius ad finem vltimum, vt dictum est.

In corpore

¶ Ad sextum dicendum, quòd dubietas tollit firmitatem adhęsionis; quod non tollit hoc, quod dicitur, non apparens, sed tollit tantum visionem rei creditę: & ideo non potuit dici, dubiorum, quia fides habet firmam adhęsionem: sed dicitur, non apparentium, quia non habet plenam visionem.

¶ Ad septimum dicendum, qp cognitio fidei ex voluntate procedit, quia nullus credit nisi volens: & ideo non est mirum, si in diffinitione fidei ex quę ad affectionem pertinent hęc, quę pertinent ad cognitionem pręponuntur.

¶ Ad octauum dicendum, quòd si diffinitio de re aliqua daretur, quæ complete comprehenderet omnia principia rei, non esset vnius rei nisi vna diffinitio: sed quia in quibusdam diffinitionibus ponuntur quędam principia sine aliis, ideo contingit variari diffinitiones de vna & eadem re. Diffinitio autem fidei data ab Apostolo, comprehendit omnia principia fidei, ex quibus habitus conueneruntur diffiniri, scilicet finem, obiectum, & actum, ex quibus etiam intelligitur genus, & subiectum, quia ex actu cognoscitur quę potentia sit subiectum fidei: & iterum ex actu cognoscitur habitus, quod est genus fidei remotum: & ex fine cognoscitur virtus, quod est genus proximum. Et hoc etiam ponit Damascen. 4. lib. dicens, quòd fides est rerum quę sperantur hypostasis rerum quę non videntur redargutio. Et addit quoddam accidens fidei, scilicet certitudinem subdens, inuidicabilis species & certa, & quæ comprehendi non potest eorum, quę a deo nobis annuntiata sunt, & petitionum nostrarum fruitionis, ideſt adimpletionis. Facit enim fides certitudinem & de credendis, secundum quod est argumentum: & de adipiscendis, secundum quod est substantia rerum sperandarum. Dion. vl. autem in libro de diuin. nomin. diffinit eadem dicens, Fides est manens credentium collocatio, quę iustos colloeat in virtute: & hoc est idem quod Apostolus dicit, substantia rerum sperandarum. Aug. autem dicit, quòd fides est virtus, qua creduntur quę non videntur. Et hoc est idem, quod dicit Apostolus, argumentum non apparentium: & in idem redit quod Damascen. dicit, quòd fides est non inquisitus consensus, quia per hoc quod dicit, non inquisitus, ostendit quòd ea quæ fidei sunt, non sunt per viam rationis inquirenda. Hugo autem de S. Vict. dicit fidem per aliquod eius accidens, scilicet certitudinem, dicens quòd fides est certitudo quędam animi de absentibus supra opinionem, & infra scientiam constituta. Et hoc etiam

Cap. 7.

13. de trin. cap. 1.

Li. 4. de fid. c. 12. paulo post princ.

Lib. 1. de sacra. par. 10. cap. in fin.

capitis,

Universidad de Deusto
Biblioteca

accidens fidei potest haberi ex diffinitione Apostoli ex hoc, quòd fides est argumentum non apparentium. Argumentum enim importat certitudinem, vnde ponit scientiam supra opinionem: non apparentium vero importat abientiam cognoscibilis, per quod ponitur fides sub scientia. Vnde patet, quòd diffinitio Apostoli includit omnes alias diffinitiones de fide datas.

ARTIC. II.

b Vtrum credere sit cum assensu cogitare.

22.q.1.1.& de verit. q. 14.1.

AD SECVNdum sic proceditur. Videtur quòd credere non sit cum assensione cogitare, ut dicit Augustinus. Assentire enim voluntatis esse videtur, sicut consentire: sed credere ad cognitionem pertinet. ergo credere non est assentire.

In lib. de prædestin. sanctorũ. ca. 2.

¶ 1 Præt. Cogitare inquisitionem importat, quia cogitare est simul coagitare: sed fides, ut dicit Dama. non est inquisitus consensus. ergo credere, quod est actus fidei, magis est assentire sine cogitatione, quàm cum cogitatione.

Lib. & cap. vt supra.

¶ 2 Præt. Cogitare inquisitionem importat, quia cogitare est simul coagitare: sed fides, ut dicit Dama. non est inquisitus consensus. ergo credere, quod est actus fidei, magis est assentire sine cogitatione, quàm cum cogitatione.

¶ 3 Præter. Cogitare est actus cogitatiuę potentiæ, quę ponitur a philosophis in parte sensitiua, cum habeat organum determinatum: sed ea quæ sunt fidei solus intellectus percipit. ergo credere non habet cogitationem adiunctam.

¶ 4 Præter. Si credere est cum assensione cogitare, est scire, & huiusmodi. ergo scire est idem quòd credere, quod falsum est.

II 22.q.2.2.

VLTERIVS. Videtur quòd inconuenienter multiplicetur credere, secundum quod est actus fidei. Vnius enim habitus vnus est actus, ex quo habitus per actus discernuntur: sed fides est vnus habitus. ergo tantum vnus actus debet assignari.

In 12. metaphi.

¶ 2 Præt. De eo quod demonstratur, non est fides, sed scientia, quia quod demonstratur, non est non apparens: sed Deũ esse demonstratiue probatur etiam a philosophis. ergo actus fidei non est credere Deum esse.

¶ 3 Præt. In actu fidei discernit fidelis ab infideli: sed nullus est ita infidelis quin credat, quòd Deus non loquitur nisi verum. ergo credere vera esse, quę Deus loquitur, non est actus fidei, sed magis credere vera esse, quę nuncius Dei loquitur: & sic credere homini magis est actus fidei, quàm credere deo.

¶ 4 Præt. Fides, & charitas sunt virtutes distinctę: sed amare Deum est actus charitatis. ergo credendo amare non est actus fidei.

¶ 5 Præt. Per hoc, quòd homo Deum amat, in eum tendit, & adhæret ei, & membris eius incorporatur. ergo videtur quòd superflue ponatur ista verborum conculcatio.

III 22.q.4.8.

VLTERIVS. Videtur quòd actus fidei habeat minorem certitudinem, quàm actus scientiæ: quia, vt dicit Hugo de sancto Vict. fides est certitudo de absentibus infra scientia, & supra opinionem. ergo sicut fides est certior, quàm opinio, ita est minus certa, quàm scientia.

Lib. & cap. vt supra.

¶ 1 Præt. Certius est, quod est dubitationi impermistius, sicut albius est, quod est nigro impermistius: sed ea quę sunt scita, nullo modo possunt habere dubitationem: ea autem quę sunt credita, possunt habere aliquem motum dubitationis salua fide. ergo fides non habet tantam certitudinem sicut scientia.

¶ 3 Præt. Omnis certitudo nostræ cognitionis procedit ex visione sensus, vel ex visione intellectus: sed fides est de his, quæ non videntur a sensu, neque intellectu. ergo fides non habet aliquam certitudinem, vt videtur.

11. de trin. cap. 2.

SED CONTRA. Augustinus dicit, quòd nihil est certius homini sua fide.

¶ 2 Præt. Quanto ratio quę facit fidem, firmior est, tanto fides est certior: sed scientiam facit ratio humana, quę in infinitum deficit a ratione diuina, quę fidem facit. ergo fides est multo certior, quàm scientia.

RESPON. Dicendum ad primam quæstionem, quòd sicut dicit Philosoph. in 3. de anima, duplex est operatio d intellectus. Vna quæ comprehendit quidditates simplices rerum: & hæc operatio vocatur a philosophis formatio, vel simplex intelligentia, & huic intellectui respondet vox incomplexa signans hunc intellectum. Vnde sicut in voce incomplexa non inuenitur veritas, & falsitas, ita nec in hac operatione intellect⁹: & ideo sicut vox incõplexa propter hoc, quòd non est in ea veritas & falsitas non conceditur, nec negatur, ita secundum hanc operationem intellect⁹ non assentit, vel dissentit: & propter hoc in hac operatione non potest inueniri fides, cuius est assentire, sed in alia operatione, qua intellectus componit & diuidit, in qua iam inuenitur verum & falsum, sicut in enuntiatione. Et propter hoc intellectus in hac sua operatione assentit, vel dissentit, sicut & enunciatio conceditur, aut negatur: & ideo in hac operatione inuenitur fides, quæ habet assensum. Cum autem ab assentiendo sententia dicatur, vt dicit Isaias est determinata acceptio alterius partis contradictionis, oportet quòd qui assentit, intellectum ad alteram partem contradictionis determinet. Quod quidem contingit tripliciter secundum triplicem nostri intellectus considerationem. Potest enim intellectus noster considerari vno modo secundum se, & sic determinatur ex præsentia intelligibilis, sicut materia determinatur ex præsentia formæ: & hoc quidem contingit in his, quæ statim lumine intellectus agentis intelligibilia fiunt, sicut sunt prima principia, quorum est intellectus: & similiter determinatur iudicium sensitiuæ partis ex hoc, quòd sensibile subiacet sensui, quorum principalior, & certior est visus: & ideo prædicta cognitio intellectus vocatur visio. Alio modo, potest considerari intellectus noster fm ordinem ad rationem, quæ ad intellectum terminatur, dum resoluendo conclusiones in principia per se nora, earum certitudinem efficit: & hoc est assentus scientiæ. Tertio modo consideratur intellectus in ordine ad voluntatem, quæ quidem omnes vires animę ad actus suos mouet. Et hęc quidem voluntas determinat intellectum ad aliquid, quod neque per seipsum videtur, neque ad ea quę per se videntur resolui posse determinat ex hoc, quòd dignum reputat illis esse adhærendum propter aliquam rationem, qua bonum videtur ei illi rei adhærere: quamuis illa ratio ad intellectum terminandum non sufficiat propter imbecillitatem intellectus, qui non videt per se hoc, cui assentiendum ratio iudicat, neque ipsum ad principia per se nota resoluere ualet: & hoc assentire proprie vocatur credere. Vnde & fides captiuare dicitur intellectum, inquantum nõ sedm proprium motum ad aliquid determinatur, sed secundum imperium voluntatis, & sic in credente ratio per se intellectum non terminat, sed mediante voluntate. Quando vero ratio, quę mouet ad alteram partem, neque sufficit ad intellectum terminandum, quia non resoluit conclusiones in principia per se nota, neque sufficit ad voluntatem terminandum, vt bonum videatur illi parti adhærere, tunc homo opinatur illud, cui adhæret, & non terminatur intellectus ad vnum, quia semper remanet motus ad contrarium. Accipit enim vnam partem cum formidine alterius: & ideo opinans non assentit. Quando homo vero non habet rõnẽ ad alteram partem, magis quàm ad alteram, vel quia ad neutram habet, quod nescientis est: vel quia ad vtramque habet, sed æqualem, quod dubitantis est, tunc nullo modo assentit, cum nullo modo determinetur eius iudicium, sed æqualiter se habeat ad diuersas.

T. com. 26. D. 7.

¶ Patet ergo ex prædictis, quòd cum assensione cogitare separat credentem ab omnibus aliis. Cum enim cogitatio discursum rationis importet, intelligens assensum sine cogitatione habet, quia intellectus principiorum est, quę quisque statim probat audita, secundum Boetium in libr. de hebdomadibus.

Vt supra

Cap. 1.

In corpore

madibus. Sciens aũt & assensum, & cogitationem habet, sed non cogitationem cum assensu, sed cogitationem ante assensum: quia ratio ad intellectum resoluendo perducit, vt dictum est. Credens autem habet assensum simul, & cogitationem: quia intellectus ad principia per se nota non perducitur: vnde quantum est in se adhuc habet motum ad diuersa, sed extrinseco determinatur ad vnum, scilicet ex voluntate. Opinãs autem, habet cogitationem sine assensu perfecto: sed habet aliquid assensus inquantum adhæret vni magis, quàm alij. Dubitans autem nihil habet de assensu, sed habet cogitationem. Nesciens autem neque assensum, neque cogitationem habet.

A

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd quia sensus non habet se ad multa, sed determinate vnum accipit, quia non conferit ideo determinatio potentię, etiam superioris, a sensu denominatur, sed differenter: quia determinatio cognitionis ad aliquid, dicitur assensus, quia aliquid non præcedit determinatio autem voluntatis ad vnum, dicitur consensus: quia cogitationem præsupponit, cum qua simul sentit, dum in illud tendit, quod ratio bonum esse iudicat. Et ideo consentire dicitur voluntatis, sed assentire intellectus.

¶ Ad secundum dicendum, quòd per hoc, quòd dicit Damas. quòd fides est non inquisitus assensus, excluditur inquisitio rationis intellectum terminantis, non inquisitio voluntatem inclinans: & ex hoc ipso, quòd intellectus terminatus non est, remanet motus intellectui, inquantum naturaliter tendit in sui determinationem. Vnde fides consistit media inter duas cogitationes, quarum vna voluntatem inclinat ad credendum, & hæc præcedit fidem. Alia vero tendit ad intellectum eorum, quæ iam credit, & hæc est simul cum assensu fidei: vnde dicitur Isaiæ 7. Si non credideritis, non intelligetis.

¶ Ad tertium dicendum, quòd illa potentia, quæ a philosophis dicitur cogitatiua, est in confinio sensitiuę, & intellectiuæ partis, vbi pars sensitiua intellectuam attingit. Habet. n. aliquid a parte sensitiua, scilicet, quòd consideret formas particulares: & habet aliquid ab intellectiua, scilicet, quòd confert, vnde & in solis hominibus est. Et quia pars sensitiua notior est, quàm intellectiua: ideo sicut determinatio intellectiuę partis a sensu denominatur, vt dictum est, ita collocatio omnis intellectus a cogitatione nominatur.

B

C

D

In corpore

¶ Ad quartum dicendum, quòd iam patet ex dictis, q̃ illa assignatio soli credenti conuenit.

In corpore

AD SECVNDAM quęstionem dicendum, quòd sicut ex prędictis patet, actus credentis ex tribus dependet, scilicet ex intellectibili, qui terminatur ad vnum: ex voluntate, quę determinat intellectum per suum imperium: & ex ratione, quæ inclinat voluntatem: & secundum hoc tres actus assignantur fidei. Ex hoc enim quòd intellectus terminatur ad vnũ, actus fidei est credere Deum, quia obiectum fidei est Deus, secundũ quod in se consideratur, vel aliquid circa ipsum, vel ab ipso. Ex hoc vero q̃ intellectus determinatur a voluntate, secundum hoc actus fidei est credere in Deum, idest, amando in eum tendere. Est enim voluntatis amare: secundum autem q̃ ratio voluntatem inclinat ad actus fideiest credere Deo. Ratio enim qua voluntas inclinatur ad assentiendum his, quę non videt, est quia Deus ea dicit, sicut homo in his, quę non videt, credit testimonio alicuius boni viri, qui videt ea, quę ipse non videt.

E

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd per omnia prędicta non nominatur, nisi vnus completus actus fidei: sed ex diuersis, quę in fide inueniũtur, diuersimode nominatur. Illo enim actu, quo credit in Deum, credit Deo, & credit Deum.

¶ Ad secundum dicendum, quòd quamuis Deum esse simplicit er, possit demonstrari: tamen Deum esse trinum & vnum, & alia huiusmodi, quę fides in Deo credit, non possunt demonstrari, secundum quę est actus fidei credere Deum.

¶ Ad tertium dicendum, quòd fidelis credit homini non inquãtum homo, sed inquantum Deus in eo loquitur, quod ex certis experimentis colligere potest: infidelis autem nõ credit Deo in homine loquenti.

A ¶ Ad quartum dicẽdum, quòd amare simpliciter est actus charitatis: sed amando credere est actus fidei per charitatem mote ad actum suum.

¶ Ad quintum dicendum, quòd illa quatuor pertinent ad fidem secundum ordinem ad voluntatem, vt dictum est: voluntas autem est finis. Et iõ ista quatuor distinguuntur secũdum ea, quę exigũntur ad consecutionem finis. Præexigitur enim primo affectio ad finem: & ad hoc pertinet credendo amare. Ex amore autem, & desiderio finis aliquis in finẽ incipit moueri: & ad hoc pertinet credendo in eũ ire. Motus autẽ ad finem perducit ad hoc, q̃ aliquis fini coniungatur: & ad hoc pertinet credendo ei adhærere. Ex coniunctione autem ad finem aliquis in participationem perfectionum finis perducitur: & ad hoc pertinet credendo membris eius incorporari.

In isto art. ad secundã quęstionẽ.

Super Ioã. tract. 27.

AD TERTIAM quęstionem dicendum, quòd certitudo nihil aliud est, quàm determinatio intellectus ad vnum: tanto autem maior est certitudo, quanto est fortius, quod determinationem causat. Determinatur autem intellectus ad vnum tripliciter, vt dictum est. In intellectu enim principiorum causatur determinatio ex hoc, quòd aliquid per lumen intellectus sufficienter inspici per ipsum potest. In scientia vero conclusionum causatur determinatio ex hoc, quòd conclusio secundum actum rationis in principia per se visa resoluitur. In fide vero ex hoc, quòd voluntas intellectui imperat. Sed quia voluntas hoc modo non determinat intellectum, vt faciat inspici quę creduntur, sicut inspiciuntur principia per se nota, vel quæ in ipsa resoluuntur, sed hoc modo vt intellectus firmiter adhæreat ideo certitudo, quę est in scientia, & intellectu est ex ipsa euidentia eorum, quæ certa esse dicuntur: certitudo autem fidei est ex firma adhæsione ad id quod creditur. In his ergo quæ per fidem credimus, ratio voluntatem inclinans, vt dictum est, est ipsa veritas prima, siue Deus, cui creditur, quę habet maiorem firmitatem, quàm lumen intellectus humani, in quo conspiciuntur principia, uel ratio humana, secundum quam cõclusiones in principia resoluuntur: & ideo fides habet maiorem certitudinem quantum ad firmitatem adhæsionis, quàm sit certitudo scientię, vel intellectus, quàm uis in scientia, & intellectu sit maior euidentia eorum, quibus assentitur.

In corpore

22.q.4.2. Lib. 1. de sacramentis, par. 10. c. 3. in princ.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd certitudo fidei dicitur media inter certitudinem scientiæ, & opinionis non intensiue per modum quantitatis continuę, sed extensiue per modum numeri. Certitudo enim scientię consistit in duobus, scilicet in euidentia, & firmitate adhęsionis. Certitudo autem fidei consistit in vno tantum, scilicet in firmitate adhęsionis. Certitudo vero opinionis in neutro, quàmuis certitudo fidei, de qua loquimur, quantum ad illud vnum sit vehemẽtior, quàm certitudo scientię, quantum ad illa duo.

¶ Vel dicendum, quòd loquitur de fide, quę est opinio firmata rationibus, non autem de fide informi.

¶ Ad secundum dicendum, quòd credenti accidit aliquis motus dubitationis ex hoc, quòd intellectus eius non est secundum se terminatus in sui intelligibilis visione, sicut est in scientia & intellectu, sed solum ex imperio voluntatis: & ideo sciens quantum ad id non recedit a dubietate magis, quàm credens: sed credens secundum firmitatem adhæsionis magis recedit quàm sciens secundum illa duo.

¶ Ad tertium dicendum, quòd ratio illa ex insufficienti procedit, vt dictum est.

In cor. arti.

ARTICVLVS III.

Vtrum fides sit in uoluntate, sicut in subiecto.

22.q.4.2.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur quòd fides sit in voluntate sicut subiecto: quia secundum Hug. de san. Vict. fides habet in cognitione materiam, sed in affectu subiectiam: sed illud est subiectum accidẽtis, vbi est sua essentia; quæ

Universidad de Deusto
Biblioteca

substantia dicitur, ergo fides est in affectu sicut in subiecto.

¶ 2 Præt. Sicut certitudo scientiæ est ex intellectu, ita certitudo fidei est ex voluntate, quia credere non potest homo, nisi velit, vt dicit Aug. sed subiectum scientiæ est intellectus. ergo eadem ratione subiectum fidei est voluntas.

Super Ioā. Tra. 26.

¶ 3 Præt. Meritum in veritate consistit sed actus fidei est meritorius. ergo est actus voluntatis.

¶ 4 Præt. Opposita sunt circa idem: sed infidelitas est in voluntate, quia secundum quod est in intellectu, habet ignorantiam quæ non est peccatum, sed excusat. ergo fides est in voluntate.

Hebr. 11.

SED CONTRA, Obiectum habitus concordat obiecto potentiæ, quæ est eius subiectum: sed obiectum fidei est verum, quod est obiectum intellectus, nō autem bonum, quod est obiectum voluntatis. ergo subiectū fidei non est voluntas, sed intellectus.

¶ 2 Præt. Ad eandem vim pertinet fides, & id quod fidei succedit in gloria: sed id quod fidei succedit, scilicet visio, pertinet ad intellectum. ergo & fides.

T.com.46.

VLTERIVS. Videtur quòd pertineat ad intellectū practicum. Sicut enim dicit Philos. in 3. de anima, intellectus speculativus nihil dicit de fugiendo, vel imitabili: sed per fidem instruimur quid facere, vel quid vitare debeamus. ergo fides est in intellectu practico.

T.cō. 134.

¶ 2 Præt. Intellectus speculativus proportionaliter respondet imaginationi, sicut intellectus practicus æstimationi, quæ est in parte sensitiua: sed imaginatio non facit confidentiam & terrorem, vt dicitur in 2. de anima, immo per eam nos habemus ad terribilia, ac si essemus in pictura considerantes. ergo nec intellectus speculativus, sed fides est principium spei, & facit tremorem, quia dæmones credunt, & contremiscunt, ut dicitur Iacob. primo. ergo fides non est in intellectu speculativo.

¶ 3 Præt. Intellectus speculativus non permiscetur voluntati, sed practicus: fides autem consistit in intellectu, & voluntate, vt dictum est. ergo subiectum eius non est intellectus speculativus, sed practicus.

SED CONTRA. Intellectus practicus est contingentiū operabilium a nobis: sed fides est æternorum. ergo fides nō est in intellectu practico.

¶ 2 Præt. Cognitio practica est causa cognitorum: sed fides non est causa rerum, quæ creduntur. ergo non est in intellectu practico.

VLTERIVS. Videtur quòd sit virtus intellectualis. Virtus enim intellectualis est, quæ habet pro subiecto intellectū: sed fides subiectū est intellectus. ergo est virtus intellectualis.

¶ 2 Præt. Articuli fidei, quorum est fides, sunt sicut principia in aliis scientiis, ex quibus procedit theologia: sed intellectus principiorum est virtus intellectualis, vt patet per Philosophum in 6. Ethicorum. ergo & fides articulorum est virtus intellectualis.

Cap. 7.

¶ 3 Præt. Virtus intellectualis, vt dicit Philos. in 6. Ethi. est per quam non dicitur nisi verum: sed fides falsum subesse non potest. ergo fides est virtus intellectualis.

Cap. 3.

SED CONTRA est, quod Philos. dicit in 6. Ethic. q̄ suspicio non est virtus intellectualis, sicut nec opinio: & eadem ratione, nec fides, quæ est ex eorum genere.

Cap. 3.

¶ 4 Præt. Virtus est vltimum in re de potentia, vt dicitur in 1. de cælo, & mun. sed fides non ponit intellectum in vltimum sui, quia per ipsam intellectus non terminatur in aliqua visione. ergo fides non est virtus intellectualis.

T.c. ō. 116.

RESPON. Dicendum ad primam quæstionem, quòd voluntas importat actum intellectus, sicut & actum irascibilis, & concupiscibilis. Ad hoc autem q̄ actus irascibilis & concupiscibilis sit perfectus, oportet q̄ nō solum sit aliquis habitus in voluntate, vel ratione imperante, sed etiam quod sit aliquis habitus in irascibili & concupiscibili exequente, vt faciliter actum exequatur: vnde & oportet aliquem habitum esse in intellectu ad hoc, q̄ voluntati faciliter obediat in his, quę sunt supra rationem, & hoc est habitus fidei: & ideo subiectum fidei est intellectus.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd substantia non sumitur ibi pro essentia, sed pro forma. Fidei autem forma quodammodo est charitas, vt infra patebit, quæ in voluntate est.

¶ Ad secundum dicendum, quòd scientia, & intellectus habent certitudinem per id, quod ad cognitionem pertinet, scilicet euidentiā eius cui assentiunt. Fides autem habet certitudinem ab eo, q̄d est extra genus cognitionis in genere affectionis existens: & ideo scientia, & intellectus est sicut in subiecto in eo, a quo habet certitudinem, non autem fides.

¶ Ad tertium dicendum, quòd meritū consistit in voluntate sicut in causa, inquantum ipsa semper importat actum meritorium: non autem semper in ipsa est sicut in subiecto: quia actus meritorius quandoque elicitur ab aliis potentiis.

¶ Ad quartum dicendum, quòd infidelitas est etiam in intellectu sicut in subiecto: in voluntate autem sicut in imperante infidelitatis actum, & est actus infidelitatis demeritorius.

AD SECVNDAM quæstionem dicendum, quòd intellectus speculativus, & practicus in hoc differunt, quòd intellectus speculativus considerat verum absolute: practicus autem considerat[d] verum in ordine ad opus. Contingit autem quandoque, quòd verum ipsum, quod in se consideratur, non potest considerari vt regula operis, sicut accidit in mathematicis, & in his quę a motu separata sunt: vnde huiusmodi veri consideratio est tantum in intellectu speculativo. Quandoque autem verum, quod in se consideratur, potest vt regula operis considerari: & tunc intellectus speculativus fit practicus per extensionem ad opus. Hoc autem contingit dupliciter, quia aliquando illud verum, quod vtroque modo potest considerari, non habet magnam vtilitatem, nisi inquantum ordinatur ad opus: quia cum sit contingens, non habet fixam veritatem, sicut est consideratio de operibus virtutum: & tunc talis consideratio, quamvis possit esse & speculativi, & practici, intellectus tamen principaliter est practici intellectus. Aliquando vero illius veri consideratio habet in se dignitatem quandam, etiam si numquam ad opus ordinetur, sicut accidit in consideratione diuinorum, quorum cognitio dirigit in opere, & tamen visio dei est vltimus finis operis: & tunc illa consideratio principaliter est in intellectu speculativo, & secundario in practico. Cum ergo fidei obiectum proprium sit veritas prima, quæ inquantum est finis operis regulat in opere, fides principaliter erit in intellectu speculativo, & secundario in practico: quia intellectus speculativus & practicus non sunt diuersæ potentiæ, sed differunt fine, vt dicitur in 2. metaphi. & 3. de anima. inquantum practicus ordinatur ad opus, speculativus autem ad veritatis inspectionem tantum.

D.75.

T.com.

T.com.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd fides inclinat ad operandum, & fugiendum, inquantum illud verum quod in se consideratur potest, accipitur vt regula operis.

¶ Ad secundum dicendum, quòd inquantum verum quod fides considerat, accipitur ut conueniens, uel contrarium, secundum hoc fides inducit vel timorem, vel spem, vel aliquid huiusmodi.

¶ Ad tertium dicendum, quòd coniunctio intellectus ad voluntatem, non facit intellectum practicum, sed ordinatio eius ad opus: quia voluntas communis est & speculativo, & practico. Voluntas enim est finis, sed finis inuenitur in speculativo & practico intellectu.

AD TERTIAM quæstionem dicendum, quòd cum virtus ponat potentiam in vltimo quantum ad actum, non sufficit ad rationem virtutis, quòd potentia per actum ponatur in vltimo quantum ad obiectum, sed oportet quòd ponatur in vltimo quantum ad modum agendi, vt scilicet actus sit bonus non solum ex eo, quòd bonum est quod fit, sed eo quòd bene fit, sicut patet in virtutibus moralibus: bonum autem intellectus est verum, quod est finis, & perfectio eius, unde non sufficit ad rationem virtutis intellectualis, quod per eam cognoscatur verum: sed oportet quòd actus, quo verum consideratur, sit perfectus etiam ex modo, vt bene quis intelligat. Bene autem operari intellectum, nō contingit ex hoc, quòd ex bona voluntate eius operatio procedit, vt dictum est, sed ex efficacia intellectus ad obiectum proprium conspiciendum, vel in se, vel per resolutionem ad id, quod in se conspicitur. Fides autem per actum suum ponit intellectum in vltimo, quantum ad obiectum, inquantum facit assentire primæ veritati: non autem quantum ad modum proprium ipsius intellectus: quia intellectus noster non est per hoc tantę efficacię, vt id, quod credit inspicere per se possit, vel ad ea, quæ inspicit reducere: & ideo fides non est virtus intellectualis.

AD PRIMVM ergo dicendum, q̄ nō omni habitui, qui habet pro subiecto intellectum, potest dici virtus intellectualis, nisi perficiat intellectum, & quantum ad obiectum, & quantum ad modum actus.

¶ Ad secundum dicendum, quòd ad principia aliarum scientiarum videnda, sufficit lumen intellectus agentis: & ideo habitus illorum principiorum est virtus: sed ad visionem articulorum, neque lumen intellectus agentis sufficit, neque lumen fidei: & ideo non est virtus intellectualis.

¶ Ad tertium dicendum, q̄ hoc, q̄ fides non errat, sed semper verū dicit, non est ex perfecto modo intelligendi: sed magis ex alio, quod est extra intellectum, scilicet ex infallibili ratione, quę dirigit voluntatem.

est. Proprie autē fides dicitur, Substantia rerum sperandarum, quia sperandis subsistat: & quia fundamētum est bonorum, quod nemo mutare potest.

Si illa descriptio spei conueniat.

C

SI uero quæritur, an hæc descriptio spei conueniat, sane, cōcedi potest

B

utrumlibet. Si autem dicatur conuenire, sunt & alia plura, quibus differunt fides & spes: sed non improbe dici potest, soli fidei conuenire, non spei, quia fides sola fundamentū dicitur, non quia fides virtus possit esse sine spe, & charitate, vnde Augustinus. Fides operans per dilectionem, utique sine spe non potest esse, nec amor sine spe, nec sine amore spes, nec utrūq; sine fide. Et fides sine amore nō tamen habet perfectionem, quia deficit modus, vt dictum est, eo q̄ non habeat conspicuam ueritatem, cui adhæret: sed ex parte voluntatis potest habere perfectionem, inquantum voluntas perfecta in appetitu boni firmitatem, & certitudinē facit in fide. & ideo Bernar. dicit, q̄ fides est voluntaria quędā, & certa prælibatio nondum propalatæ veritatis: vnde patet, q̄ fides est uirtus non quidem intellectualis, sed eo modo, quo communiter loquimur de uirtute, quę producit actum bonū ex bonitate uoluntatis procedentem. Nec tamē est uirtus moralis, quia non est ordinativa appetitus sensibilis, ut consistat circa delectationes, & tristitias, & operationes, sicut circa materiam, & obiectum: sed est uirtus theologica, quod quidem gentis philosophi non cognouerunt.

L.1. de cō. fideratione cap. 4.

C

AD PRIMVM ergo dicendum, q̄ prima propositio habet ueritatem de uirtutibus, quas philosophi cognouerunt, q̄ præter intellectuales, nullas uirtutes, nisi morales posuerunt.

¶ Ad secundum dicendum, q̄ ratio inclinans uoluntatem ad credēdum articulos, est ipsa ueritas prima, quę est infallibilis: sed ratio, quę inclinat uoluntatem ad credendum alia, est uel aliquod signum fallibile, uel dictum alicuius scientis, qui & fallī, & fallere potest: unde uoluntas non dat infallibilem ueritatem intellectui credenti alia credibilia, sicut dat infallibilē ueritatem credenti articulos fidei, & propter hoc, hęc fides est uirtus, & non alia.

¶ Ad tertium dicēdum, quòd fides non est contra rationem, sed supra rationem: & ideo non dicitur abnegare rationē, qua si rationem ueram destruens: sed quasi eam captiuans in obsequium Christi, ut dicit Apost. 1. Cor. 10.

D

¶ Ad quartum dicendum, q̄ prophetia nullo modo potest esse uirtus, neque intellectualis, cum non perficiatur per eā operatio intellectus, secundum modum intellectui cōnaturalem: quia ea, quę per prophetiam reuelantur, nō possunt resolui ad principia naturaliter cognita. Neq; est uirtus theologica: quia non habet deum pro obiecto, sed res temporales. Neq; iterum actus intellectus, per prophetiam a uoluntate imperatur.

¶ Ad quintum dicendū, q̄ fides habet exemplar in deo quantum ad id, quod perfectionis in ipsa est, scilicet cognitionem, & certitudinem: sed non quantum ad id, quod est imperfectionis: ex hoc enim non habet rationem uirtutis.

AD SECVNDAM quęstionem dicendum, quòd habitus, multitudinem, & unitatem habet ex obiecto: obiectum autem fidei est ueritas prima, quæ est simplex, & inuariabilis. & ideo in fide inuenitur duplex unitas. Ex hoc enim quòd unum & simplex est, cui fides innititur, habitus fidei in habente non diuiditur in plures habitus. Ex hoc autem, quòd ueritas est, habet potētiam uniendi diuersos habentes fidem, in similitudinem unius fidei, quę attenditur secundum idem creditum: iuxta sicut dicit Dionys. 7. cap. de diuin. nominibus, Veritas habet uim colligendi, & uniendi. econtrario, error, & ignorantia, diuisiua sunt.

E

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd fides non est de aliquo temporali, sicut de obiecto: sed inquantum pertinet ad ueritatem æternam, quę est obiectum fidei, sic cadit sub fide, sicut fides credit passionem, inquantum deus passus est.

¶ Ad secundum dicendum, quòd spes, & timor ad affectum pertinent, cuius proprium obiectum est bonum, & malum, inquantum huiusmodi: & ideo diuersificantur secundum differentiam boni, & mali: sed bonum, & malum nō differunt in ratione ueri, & ideo fides, cuius obiectum est uerū, non distinguitur ex hoc, q̄ aliquo modo est de bonis, & malis.

II 1. distī. 23. 56. 3. 1. q. 3.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum fides sit virtus, & utrum sit habitus.

22. q8. 4. 5. deuerit. q6. 14. 3.

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur quòd fides nullo modo sit virtus. Nulla enim virtus præter intellectualem habet verū q̄ obiecto, nec est habitus cognitiuus, sed operatiuus: sed fides est habitus cognitiuus, & habet verum pro obiecto. ergo cum non sit virtus intellectualis, videtur q̄ nullo modo possit dici virtus.

¶ 2 Præt. Credere videtur vniuoce dici, secundum quòd credimus articulos, & secundum quòd dicimur aliis credere: sed fides aliorum non est virtus. ergo nec fides articulorum.

D

¶ 3 Præt. Omne quod est contra rationem est vituperabile, quia malum hominis est contra rationem esse, vt dicit Dionys. 4. cap. de diuin. nomin. sed fides cum faciat abnegare rationem, videtur contra rationem esse. ergo credere est vituperabile. ergo fides non est virtus.

¶ 4 Præt. Sicut per fidem cognoscimus ea, quę sunt supra rationem, ita & per prophetiam: sed prophetia non dicitur virtus. ergo nec fides.

¶ 5 Præt. In deo dicuntur esse virtutes exemplares: sed fides non habet exemplar in deo. ergo fides non est virtus.

SED CONTRA. Nihil iustificat nisi virtus: sed fides iustificat. Ro. 6. Iustificati ergo ex fide. ergo fides est virtus.

¶ 2 Præt. Vita spiritualis est per virtutem, est autem vita spiritualis per fidē, vt dicitur Ro. & Abbac. 1. ergo fides est virtus.

¶ 3 Præt. Per virtutes efficimur filij dei. hoc autem fit per fidē, Io. 1. Dedit eis potestatem &c. ergo fides est virtus.

E

VLTERIVS. Videtur quòd fides non sit vna virtus: Quidam enim articuli fidei sunt de æternis, vt qui pertinent ad trinitatē personarum: quidam vero de temporalibus, sicut qui pertinēt ad incarnationē Christi: sed scientia, & sapientia sunt diuersa dona per hoc, q̄ sunt de tēporalibus, & æternis. ergo fides non est vna virtus.

¶ 2 Præt. Spes, & timor differunt per hoc, q̄ spes est de bonis futuris, timor vero de malis: sed fides est de vtriq;, quia est de supplicijs, & præmijs. ergo fides non est vna virtus.

Sup. ps. 31.

¶ 3 Præt. Ad fidem pertinent multa, quę sunt moralis philosophię, sicut fornicationem esse mortale peccatum: & quę sunt naturalis, sicut mundum, non esse æternum: & quę sunt philosophię primę, sicut deum habere curam de actibus humanis. ergo videtur q̄ fides non sit vnus habitus.

SED CONTRA. Eph. 4. Vna fides.

¶ 2 Præt. Sicut prudentia dirigit intentionem in politicis, ita fides in gratuitis, vt dicit Augustinus. sed prudentia est vna, quam

Universidad de Deusto
Biblioteca

¶ Ad tertium dicendum, quòd fides considerat omnia illa diuersa sub vna ratione, scilicet, secundum quod innituntur veritati primæ: & ideo fides non diuersificatur penes ea, quamuis sint diuersę scientiæ de eis, quę ea considerant rationibus propriis, quę diuersę sunt.

ARTIC. V.

Vtrũ fides sit prior aliis virtutibus.

22.q.4.7. AD QVINTVM sic proceditur. Videtur ꝙ fides nõ sit prior aliis virtutibus. Oẽ.n. virtutes simul infunduntur: sed eorũ q̃ sunt simul, vnũ nõ est post alterũ. ergo fides nõ est prior aliis virtutibus.

¶ 2 Præt. Fundamentum est prima pars ædificij: sed super illud Lu. 11. Dico vobis amicis meis, ne terreamini, dicit glos. Fortitudo est fundamentum fidei. & Bernar. dicit, quòd in humilitate fundantur aliæ virtutes. Et similiter timor videtur esse fundamentum, quia dicitur. Initium sapientię timor domini. ergo videtur quòd fides non sit prima.

Li. 5. de cõsideratione Prouerb. 1.

¶ 3 Præt. Virtutes theologicę, vt prius dictum est, ad hoc sunt, vt fiat quędam hominis ordinatio ad finem: sed spes, & charitas propinquiores sunt fini, quàm fides, quia habẽt finem pro obiecto sub ratione finis. ergo fide priores sunt.

¶ 4 Præt. Super psal. Noli æmulari &c. dicit glo. quòd spes introducit ad fidem. ergo spes est prior fide.

¶ 5 Præt. Secundum ordinem potentiarum est ordo habituũ: sed fides est in intellectu, secundum qd est motus a voluntate, vt patet ex prędictis. cum ergo charitas sit in voluntate, videtur ꝙ charitas sit prior fide, & sic fides non est prima.

¶ 6 Præt. Fides est principaliter in intellectu speculatiuo: sed speculatiua vita sequitur actiuam, quia nullus pertenit ad cõtemplatiuæ otium, nisi prius depuretur mens per exercitium actiuæ. ergo virtutes morales, quę pertinent ad vitam actiuam sunt priores fide.

Li. 3. de trinit. c. 4. & 5

SED CONTRA. Cognitio præcedit affectionem, quia nihil diligitur, nisi cognitum, vt dicit August. sed fides est in cognitione, cęterę autem virtutes in affectione consistunt. ergo fides aliis prior est.

Super psal. 31.

¶ 2 Præt. In omnibus virtutibus requiritur recta intentio: sed fides intentionem dirigit, vt dicit August. ergo fides est ante alias virtutes.

¶ 3 Præt. Per omnes virtutes homo accedit ad deum: sed accedentem ad deum oportet credere, vt dicitur Hebr. 11. ergo fides est ante alias virtutes.

D. 1181.

RESPON. Dicendum, quòd aliquid potest dici prius altero & tempore, & natura. Tempore quidem omnes virtutes d sunt simul, quia simul diuinitus infunduntur: sed secundum naturam ordo virtutum pensandus est ex actibus, sicut & ordo potentiarum, quę simul in anima concreantur. Actus autẽ fidei consistit in cognitione veri, quam præsupponit affectio boni, quę exigitur in omnibus aliis virtutibus: & ideo fides quantum ad id quod fidei est, prior est omnibus aliis virtutibus secundum naturam.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd obiectio illa procedit de ordine temporis.

¶ Ad secundum dicendum, quòd fundamentum dicitur in spiritualibus metaphorice ad similitudinem fundamenti materialis. Potest autem ista similitudo attendi quantum ad duo, scilicet quantum ad ordinem, quia fundamentũ præcedit alias partes: & etiam quantum ad virtutem fundamenti, quia fundamentum totum ædificium sustentat, quorum vtrumq; per similitudinem in fide inuenitur, quia ipsa in omnibus aliis naturaliter prior est, & alię in ipsa firmantur, quia sine ipsa impossibile est placere deo. Hebr. 11. Fortitudo autem dicitur fundamentum quantum ad alterum, inquantum scilicet spiritualę ædificium contra aduersa firmum reddit: humilitas contra prospera, quę sunt occasio culpæ: sed timor contra ipsam culpam, quia timor domini expellit peccatum, Eccles. 1. Timor præcedit alia, quę ad affectionem pertinent, cum ad charitatẽ introducat, vt dicit August.

Super epist. Ioan. tra. 9.

¶ Ad tertium dicendum, ꝙ spes, & charitas sunt propinquiores fini quantum ad consecutionem, quia charitas quodammodo attingit finem: vnde ex hoc nõ habent, ꝙ sint secundũ naturam prius fide, sed consequuntur eã, quia eis finẽ ostẽdit.

¶ Ad quartum dicendum, quòd sicut finis est prior in intentione, & posterior in esse: ita quanto aliquid est propinquius fini, est prius in proposito, quàmuis sit posterius in esse vel tẽpore, vel natura: & ideo fides, secundum quod magis propinquat ad consecutionem finis quàm fides, præcedit finem in proposito, sed non in esse. & secundum hoc dicitur spes introducere ad fidem non quę iam sit, sed quæ proponitur futura: sicut cum alicui proponuntur æterna bona, primo vult ea, secũdo vult eis inhærere per amorem, & tertio vult sperare ea, & quarto vult credere ea, vt credens possit ea sperare, & amare, & habere: vnde in essẽdo fides prior est.

¶ Ad quintum dicendum, quòd quàmuis fides præsupponat voluntatem, non tamen præsupponit voluntatem iam amantem, sed amare intendentem inquantum est fides: quia non potest affectus in aliquo firmari per amorem, in quo intellectus non est firmatus per assensum: sicut etiam non potest tendere in aliquod per desiderium, quod prius intellectus non apprehendit. Vnde iste est naturalis ordo actuum, quòd prius apprehenditur deus, quod pertinet ad cognitionem precedentẽ fidem, deinde aliquis vult ad eum peruenire, deinde amare vult, & sic deinceps, vt dictum est prius.

¶ Ad sextum dicendum, quòd fides non pertinet tantum ad vitam contemplatiuam: immo est principium & actiuæ, & contemplatiuę, inquantum ostendit finem vtriusque.

QVAESTIO III.

Deinde quæritur de formatione fidei.

Et circa hoc quæruntur quatuor.

¶ Primo, Vtrum fides per charitatem formetur.
¶ Secũdo, Vtrum fides informis sit donum dei.
¶ Tertio, Vtrum sit in dęmonibus.
¶ Quarto, Vtrum remaneat charitate adueniente.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum fides formetur per charitatem.

22.q.23. I. de ver. q. 1. Et 3. dist. 27. qõ. 4. q. 3.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quòd fides non formetur per charitatem. Formæ enim est præcedere, cum sit principium rei: sed charitas est posterior fide, vt dictum est. ergo fides non formatur per charitatem.

¶ 2 Præt. Omnis res habet speciem a propria forma: sed fides secundum suam speciem differt a charitate. ergo charitas non est forma fidei.

¶ 3 Præt. Vnius rei non sunt diuersę formæ: sed fides formatur per gratiam. ergo non formatur per charitatem.

SED CONTRA. Fides sine charitate non potest elicere actum meritorium, quem charitate veniẽte elicit. ergo charitas dat fidei aliquam vim, & ita videtur eã aliquo modo formare.

¶ 2 Præt. Forma rei est decor eius: sed fides fit decora, vt deus eam acceptet per charitatem. ergo charitas format fidem.

II 22.qõ.4. de verit. q. 14.6.

VLTERIVS. Videtur quòd fides informis fit virtus, quia dicit Augustinus in libro de vera innocentia, quòd cętere virtutes præter charitatem, possunt inesse bonis & malis. ergo fides, secundum quod est virtus potest esse in malis: sed fides quę est in malis est informis. ergo fides informis est virtus.

Cap. 3. &c. De ver. apo stoli, ser. 27

¶ 2 Præter. Virtus est circa difficilia, & ex hoc habet laudem vt dicit Philosophus 2. ethicor. sed difficillimum est credere articulos fidei: vnde Augustinus dicit, & habetur in sequenti distinctione, quòd laus fidei est credere quę non vides. ergo videtur quòd fides informis, quę omnes articulos credit, sit virtus.

¶ 3 Præt. Nihil opponitur vitio, nisi sit virtus, aut vitium: sed infidelitatis vitio opponitur fides informis. cum ergo fides informis non sit vitium, videtur quòd sit virtus.

SED CONTRA. Fides informis est mortua, vt dicitur Iacob. 1. sed nihil mortuum habet rationem virtutis. ergo fides informis non est virtus.

Lib. de libarbit. c. 3. tom. 1.

¶ 2 Præt. Virtute nullus male vtitur, vt dicit Aug. sed fide informi aliquis male vtitur. ergo fides informis non est virtus.

VLTE-

III 22.q.4.4. de ver. q. 14.7. T.com. 15.

VLTERIVS. Videtur ꝙ fides formata & informis differant specie: quia dicit Philosophus 7. meta. Quæcũque differunt genere, differunt & specie sed fides formata & informis differunt genere, quia fides formata est virtus, non autem fides informis. ergo fides formata & informis differunt specie.

¶ 2 Præt. Species rei ẽt de forma sua: sed fidei forma est charitas. ergo fides informis non est illius speciei, cuius est fides formata.

¶ 3 Præt. Eiusdem formæ secundũ speciem est idem actus secũdum speciem: sed fidei formatæ actus, est credere in deum, non autem fidei informis. ergo fides formata & informis differunt specie.

SED CONTRA. Habitus diuersificantur ex actibus & obiectis: sed fides informis & formata non differunt quãtum ad obiectum proprium fidei, quod est veritas vna. ergo fides formata & informis non differunt specie.

¶ 2 Præt. Illud quod est extra essentiam rei, non variat speciẽ, sicut lumen adueniens aeri in corpore locenti: sed charitas est habitus separatus a fide per essentiam. ergo fides formata charitate non differt specie a fide informi.

T.com. 52.

RESPON. Dicendum ad primam quæstionem, ꝙ in agentibus ordinatis fines agentium secundorum ordinantur ad finem agentis primi, sicut totum vniuersum ordinatur ad bonũ quod est deus, vt dicit Philosophus in 11. met. sicut exercitus ad bonum ducis, & ideo actio primi agentis est & prior, & posterior. Prior in mouendo: quia actiones omnium secundorum agentium fundantur super actionem primi agentis, quæ eum sic vna communiter omnes firmuit, specificatur eius effectus in hoc, & in illo secundum exigentiam illius: sicut vno præcepto ducis præcipientis bellum vnus accipit gladium, alius paratæquum, & sic de aliis. Est autem posterior in vtendo aliorum actibus ad finem proprium, & sic omnes actiones aliorum agentium modificantur per actionem primi agentis. Cum ergo in viribus animę voluntas habeat locũ primi motoris, actus eius est prior quodammodo actibus aliarum virtutum, inquantum imperat eos secundum intentionẽ finis vltimi, & vtitur eis in consecutione eiusdem. Et ideo vires motæ a voluntate, duo ab ea recipiunt. Primo, formam aliquam ipsius secundum qd omne mouens & agens imprimit suam similitudinem in moti & patientibus ab eo. Hęc autem forma vel est secundum formam ipsius voluntatis secundum qd omnes vires motæ a voluntate libertatem ab ea participant, vel est secundum habitum perficientem voluntatem, qui est charitas: & sic omnes habitus qui sunt in viribus motis a voluntate charitate perfecta, participant formam charitatis, hæc tamen forma quam a voluntate vires motæ participant, est omnibus communis: vnde præter eam habitus qui sunt perfectiones earum, habent spirituales formas secundum qd cõgruit potentiæ quam perficiunt per comparationẽ ad actus obiecta. Secundo, recipiunt a voluntate consummationem in fine: & sic charitas dicitur finis aliarum virtutum, inquantum per eam fini vltimo coniunguntur. Quia ergo fides, vt dictum est, est in intellectu secundum quod mouetur a voluntate, ideo per charitatem quæ est perfectio voluntatis formatur forma communi sibi & aliis virtutibus: tamen præter eam habet formam specialem ex ratione proprij obiecti & potentiæ in qua est, & similiter consummationem per charitatem recipit.

C

D

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd fides simpliciter charitatem præcedit: quia velle quod ad fidem exigitur, fine charitate esse potest, sed fides formata charitatem sequitur.

¶ Ad secundum dicendum, quòd omnes virtutes conueniũt in fine, vnde earum actus non differunt secundum modum illum quem recipiunt ex ordine ad finem, quem modum dat eis charitas, sed secundum modum quem habent ex natura potentiæ, & obiecto proprio: & ideo secundum hanc etiam formam distinguitur a charitate fides, & secundum hanc non formatur ab ea.

¶ Ad tertium dicendum, quòd fides formatur a gratia mediante charitate: quia in quantum actus fidei est ex charitate, secundum hoc est dono acceptus.

AD SECVNDAM quæstionẽ dicẽdum, quòd virtutis est facere actum perfectum. Actus autem potentiæ motæ ab alia potentia non potest esse perfectus, nisi & superior potentia sit perfecta per habitum, ut non deficiat in dirigenda, vel mouendo, & inferior vt non deficiat in exequendo, sicut patet in actu concupiscibilis, qui ad hoc quòd sit perfectus requiritur, quòd cõcupiscibilis sit perfecta per habitum temperantiæ, & ratio per habitum prudentiæ: quod si desit prudentia in ratione, quantumcumque sit dispositio in cõcupiscibili ad actũ temperantiæ, virtutis rationem non habebit, vt dicit Philosophus in 6. ethicd. Cap. 17.

Quia ergo credere est actus intellectus, secũdum quod est motus a voluntate, ad hoc quòd iste actus perfectus sit, oportet, ꝙ intellectus perfectus sit per lumen fidei, & voluntas sit perfecta per habitũ charitatis: & ideo informis fides nõ habet actũ perfectum, & ideo non potest esse virtus.

B

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd Augu. large accipit nomen virtutis pro quacumque dispositione inclinante ad actum, quo bonum agitur.

¶ Ad secundum dicendum, quòd ad hoc quòd sit virtus, non solum oportet quòd homo faciat ea quæ sunt virtutis, vt ꝙ faciat iusta, vel fortia, sed ꝙ faciat eo modo quo virtuosus facit, quàmuis etiam aliquo modo ex hoc, quòd facit ea quæ virtutis sunt, laudari possit: hic autem modus, vt ex dictis patet, deficit in actu fidei informis, & ideo nõ est virtus.

¶ Ad tertium dicendum, quòd etiam dispositio ad virtutem opponitur vitio: vnde non oportet, quòd fides informis quę in fidelitati opponitur, sit virtus.

¶ Ad tertiam quæstionem dicendum, ꝙ differentia habituum pensanda est ex actibus. Contingit autem aliquos actus dupliciter considerari, vel secundum speciem naturę, vel secundum speciem moris, & quandoque conueniunt secundũ speciem quantum ad vnum dictorum, & differũt secundũ aliud. Sicut occidere nocere, & innocentem nõ differunt secundum speciem naturę, sed secundum speciem moris: quia vnum est actus vitij. l. homicidij, alterum actus virtutis, siuæ iustitię. Sed occidere latronem, & liberare innocentem sunt actus diuersi secundum speciem naturæ, & conueniunt secundum speciem moris, quia sunt actus iustitiæ. Si ergo actus fidei formati & informis considerentur secundum speciem naturæ, sic sunt idem speciæ: quia speciem naturalẽ habet actus ex obiecto proprio. Si autem considerẽtur secundum esse moris, sic differunt secundum completum & incompletum in eadem specie, sicut actus quo facit iusta non vt iustus, & quo facit iusta vt iustus. Et similiter fides formata & informis in specie naturę sunt penitus idem, sed in specie moris differunt non quasi in diuersis speciebus existentes, sed sicut perfectum & imperfectũ in eadẽ specie, sicut dispositio & habitus virtutis.

D

¶ Ad primum ergo dicendum, ꝙ virtus est genus fidei secundum esse moris, a quo tamen non penitus fides informis est aliena, sed est sicut imperfectum in illo genere.

¶ Ad secundum dicendum, ꝙ a forma quam habet virtus ex ratione potentiæ, & obiecti proprij habet speciem naturę, sed speciem moris habet a forma, quam habet a potentia mouente, & dirigente: & ideo non sequitur, quòd differant specie, nisi sicut dictum est.

¶ Ad tertium dicendum, quòd sicut supra dictum est, per illa tria vnus numero actus denigratur quantum ad diuersa, vnde aliquid est in actu fidei formate, quod non est in actu fidei informis, non tamen est penitus alius.

ARTICVLVS II.

Vtrum fides informis sit donum dei, uel habitus acquisitus.

21. q. 6. 1. AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur ꝙ fides informis non sit donum dei, sed habitus acquisitus. Aug. enim dicit, ꝙ per scientiam fides acquiritur, nutritur, & defenditur: sed nullus habitus acquisitus per scientiam aliquam est donum dei, quasi habitus infusus. ergo fides informis non est habitus infusus.

¶ 2 Præt. Rom. 11. dicitur, quòd fides exaditu est. Et Ioã. 20. dicitur Thomę. Quia vidisti me, credidisti. Et Ioan. 4. Vocavirum tuum, glo. intellectum ad credendum. Et Aug. dicit, quòd nullus credit nisi volens. Ex quibus omnibus habetur, quòd fides est ex aliquo quod in nobis est: sed omne tale est habitus acquisitus. ergo fides est habitus acquisitus.

De trinit. lib. 14. c. 1

Super Ioã. tract. 26.

¶ 3 Præt. Philosophi ei ediderunt deum omnipotentem, sed non

Universidad de Deusto
Biblioteca

non habuerunt habitum infusum. ergo fides non est habitus infusus.

¶ 4 Præt. Habitus per seipsum est sufficiens ad mouendum potentiam in actum: sed in actum fidei homo fidelis non potest nisi instruatur. ergo fides est habitus acquisitus.

In Ench. c. 8. in fin. tom. 9.

¶ 5 Præt. Dei perfecta sunt opa. Deut. 32. sed fides informis est quid imperfectum. ergo non est a Deo.

¶ 6 Præt. Actio peccati non dicitur esse a deo, propter deformitatem quam habet annexã: quæ a deo non est: sed ex hoc ipso, q̃ fides informis est, habet quã- G dam deformitatem. ergo fides informis non est a Deo.

SED CONTRA. Prima Cor. 13. Si habuero omnem fidẽ, dicit glo. q̃ fides quæ est sine charitate donum dei est: quia etiam in malis sunt multa dona dei. ergo informis fides est a deo infusa.

¶ 2 Præt. Nullus potest in his, quę sunt supra naturam, nisi per aliquod diuinitus datum: sed aliquis habens fidem informem assentit his, quæ sunt supra naturam. ergo oportet, quòd hoc fiat per aliquid diuinitus infusum.

¶ 2 Præt. Altiora sunt ea de quibus est fides, quàm ea de quibus est propheria: sed prophetia non potest esse sine lumine infuso, sicut ĩ bonis similiter in malis. ergo multo minꝰ fides.

RESPON. Dicendum, q̃ sicut supra dictum est, habitus ad hoc sunt necessarij, vt potentiæ quæ per naturam non sunt determinatę ad actum perfectum, determinentur per habitum. Contingit autem quandoque, q̃ inferior potentia nõ H est determinata ad actum illum perfectum, sed superior potentia determinatur ad ipsum: sicut concupiscibilis non est determinata ad tenendum medium in delectatione ex propria natura, sed ratio determinatur per naturam suam ad illud: & ideo habitus temperantię acquiritur in concupiscibili ex vi superioris potentiæ. Nulla autem potentia secundum suam naturam determinatur ad illa, quæ sunt supra naturam rationis nostræ quorum est fides, & ideo ad hunc actum indigemus habitu, qui non est acquisitus, qui quidem in duobus nos adiuuat. In hoc. s. q̃ intellectum facit facilem ad credendum credenda, contra duritiem, & discretum ad refutandum non credenda, contra errorem.

AD PRIMVM ergo dicendum, q̃ habitus infusus similis est habitui innato: quia sicut naturalis habitus datur in creatione, ita infusus in reparatione, naturalis autem habitus sicut intellectus principiorum indiget, vt cognitio determinetur per sensum, quo ac infusus non indiget: quia dum acquiritur per actum determinationem recipit. Et similiter oportet, q̃ fidei habitus determinationem recipiat ex parte nostra. Et quantum ad istam determinationem dicitur fides acquiri per scientiam theologiæ, quæ articulos distinguit, sicut habitus principiorum dicitur acquiri per sensum quantum ad distinctionem principiorum, non quantum ad lumen quo principia cognoscuntur.

¶ Ad secundum dicendum, q̃ in fide quatuor considerantur, scilicet ipsum quòd credendum est, Ratio voluntatem determinans ad credendum, Voluntas intellectum imperans, Intellectus exequens. Et secundum hoc, fides quantum ad eius determinationem, & quantum ad eius actum qui in nobis est, quàmuis habitus sit infusus dicitur esse ex quatuor quę in nobis sunt: quia quantum ad ipsum credendum dicitur esse ex auditu: quia determinatio credendorum fit in nobis per locutionem interiorem: qua deus in nobis loquitur, vel vocem exteriorem. Quantum vero ad rationem quæ inducit voluntatem ad credendum, dicitur esse ex visione alicuius, quod ostendit deum esse qui loquitur in eo, qui fidem annunciat: quantum vero ad imperium voluntatis dicitur fides esse ex voluntate: quantum autem ad executionem intellectus, dicitur esse actus fidei ex intellectu.

¶ Ad tertium dicendum, quòd Philosophi propriæ loquendo, non crediderunt deum omnipotentem sed scierunt: quia demonstrative illud probauerunt: sed si aliqui illud sine demonstratione crediderunt, non crediderunt illud quasi deo dicenti hoc, sed alicui signo ex quo illud coniecturati sunt.

¶ Ad quartum dicendum, q̃ non potest habitus infusus fidei in actum exire, nisi fides determinetur, vel a deo per reuelationem, vel ab homine per doctrinam, & simile, est de habitu principiorum.

¶ Ad quintum dicendum, q̃ perfectio diuinorum operum omnia munera excellit. vnde Aug. Respice ad munera ecclesiæ, & vni uersis excellentius, charitatis munus cognosces: quæ vt oleum non potest premi in imo, sed superexcellit, vel superexilit. Non ergo eius causa, uel fundamentum fides est.

F est ex ipso: sed q̃ sit in eis aliqua imperfectio hoc accidit ex parte recipientis.

¶ Ad sextum dicendum, q̃ in actu peccati non solum est defectus debitæ circũstantiæ, sed est ibi positio indebitæ, & ideo non tantum est imperfectus, sed est etiam malus, & ideo peccatum non dicitur a deo esse: sed in actu fidei informis est defectꝰ alicuius, quod debet esse: nõ autem est ibi positio alicuius quod esse non debeat, & ideo actus ille est imperfectus, non autem malus, & propter hoc a deo est actus, non autem defectus.

Greg. tamen super Ezechielem dicit: quia nisi prius fides teneatur, nullatenus ad spiritualem amorem attingitur. Non enim charitas fidem, sed fides charitatem præcedit: quia nemo potest amare quod non crediderit sicut nec sperare. Homi. 16 fin.

ARTICVLVS VII.

Vtrum fides informis sit in dæmonibus.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur q̃ fides informis non sit in dæmonibus. Visio enim fidei est in speculo & in ænigmate, vt dicitur 1. Cor. 13. sed ænigmatica & speculatis cognitio est in nobis ex hoc, q̃ per sensum naturaliter cognitionem accipimus, quod non est in demonibus. ergo in eis non potest esse fides informis. 22. q. 5. 2.

¶ 2 Præt. Fides informis est donum gratuitum, vt dictum est: sed post peccatum, angelo non est infusum aliquod donũ gratuitum, ante autem in eis fides non erat, sed visio. ergo H non habent fidem informem.

¶ 3 Præt. Actus fidei ex voluntate est: sed nullus actus dęmonum ex voluntate deliberata procedens bonus est, vt in 2. lib. dist. 7. dictum est. ergo cum actus fidei informis sit bonus, videtur q̃ non habeant fidem informem.

SED CONTRA. Iaco. 1. Dęmones credunt & contremiscunt.

¶ 2 Præt. Rom. 1. super illud. Ex fide in fidem, dicit glo. Fides informis dęmonum est.

VLTERIVS. Videtur q̃ in hæreticis maneat fides informis. Ipsi enim credunt deum trinum & vnum, & deum factum hominem: sed hęc sunt supra naturam. cum ergo ea quę sunt supra naturam, non possint credi sine habitu fidei infuso, videtur q̃ in eis maneat fides infusa. II 22. q. 5. 3ª

¶ 2 Præt. In scientiis ita est, q̃ qui obliuiscitur vnum scibilium quę pertinent ad vnam scientiam, adhuc manet habitus quantum ad alia scibilia: sed fides est habitus articulorum. ergo si aliquis hæreticus discredit vnum articulum, adhuc manet fides in eo quantum ad alium articulum. I

¶ 3 Præt. Fides informis est principium timoris seruilis, qui est in dęmonibus vel hęreticis. ergo fides informis est in eis.

SED CONTRA. Omnis habitus infusus expellitur per actum contrarium, sicut patet inducendo in alijs: sed hęreticus habet actum oppositum fidei. ergo habitus fidei in eo non manet.

¶ 2 Præt. Esset simul fidelis & infidelis, quod est impossibile.

RESPON. Dicendum ad primam quęstionem, quòd de ratione fidei est, quòd credens assentiat aliquibus, quæ non videt nec secundum se, nec resoluere ea potest ad ea quæ videt, sed inclinatur ad credendum ex aliqua ratione, quæ sufficit ad determinandum assensum in id quod creditur, quãuis non sufficiat ad inducẽdum ad visionem eius quod creditur. K Ratio autem hæc inducens ad credendum potest sumi, vel ex aliquo creato, sicut quando per aliquod signum inducimur ad aliquod credendum, vel de deo, vel de alijs rebus, vel sumitur ab ipsa veritate increata, sicut credimus aliqua quę nobis diuinitus dicta sunt per ministros. Et primo modo dicta fides, cogit intellectum ad credendum per hoc, q̃ non apparet aliquid contrarium: sed secundo modo intellectus non cogitur, sed ex voluntate inclinatur. Et primo modo est fides in dęmonibus, inquantum ex ipsa naturali cognitione simul, & ex miraculis, quæ videt supra naturam esse multo subtilius quàm nos, coguntur ad credendum ea, quę naturalem ipsorũ cognitionem excedunt. Non autem secundo modo.

AD PRIMVM ergo dicendum, q̃ quãmuis in intellectu dęmonis non sit obscuritas quæ est in nobis ex sensu, est tamen obscuritas alia per hoc, q̃ possunt per cognitionem naturalem ad visionem veritatis pertingere: quam credere per aliqua signa compelluntur.

¶ Ad secundum dicendum, q̃ fides quę est in eis, non est habitus

A tus infusus: sed habitus sine actu frustra est, cum actus sit finis eius sicut & potentiæ. ergo non est habitus fidei sine actu.

¶ 2 Præt. Actus fidei informis est credere deo, vel denm: sed hæc manet adueniente charitate. ergo actus fidei informis non euacuatur.

VLTERIVS. Videtur quòd fides informis non possit fieri fides formata. Fides enim informis mortua est, vt dicitur Iac. 2. sed opus mortuũ non vinificat, ergo nec fides informis viui ficatur per formam charitatis. III Ibidem. Iac. 2.

¶ 2 Præt. Fides est accidens: sed accidentia, vt dicit Boetius, variari non possunt. ergo videtur q̃ illa eadem fides, quę fuit informis, non possit fieri formata.

¶ 3 Præt. Ex duobus accidentibus non fit vnum: sed gratia adueniens est vnum accidens. ergo ipse non format hdem informem prius, sed nouum habitum fidei formatę causat.

SED CONTRA. Natura semper operatur via breuissima. ergo similiter & gratia: sed hęc via est magis breuis, vt habitus prius informis formetur, quàm nouus habitus infundatur. ergo illa fides, quę prius erat informis, formatur.

¶ 2 Præt. Habitus infusus plus conuenit cum gratia, quàm potentia naturalis: sed potentia naturalis imperfecta & informis per gratiam aduenientem formatur. ergo multo fortius habitus fidei informis.

RESPON. Ad primam quęstionem dicendum, q̃ remoto eo quod non pertinet ad speciem rei, non oportet q̃ substantia rei tollatur, sicut si ab aere tollatur tenebra, adhuc manet aer. Informitas autem fidei non pertinet ad speciem fidei: quia species fidei est per modum quem habet ex natura potentiæ, in qua est sicut in subiecto per relationem ad suum obiectum. Dicitur autem formata, & informis per relationẽ ad aliquid extrinsecum, scilicet ad voluntatem, vt dictum est: sic aer formatur lumine per oppositionem corporis luminosi: & ideo patet, q̃ informitas non pertinet ad speciem fidei. Cum ergo charitas aduenies non tollat nisi informitatem a fide, constat q̃ substantia habitus fidei adhuc manet.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd imperfectio, quam habet fides respectu visionis, est secundum genus cognitionis, & ideo pertinet ad speciem fidei: & propter hoc visio aduenie ns fidem euacuat: non autem ita est in proposito, vt dictum est.

¶ Ad secundum dicendum, q̃ etiam timor seruilis non tollitur quantum ad habitum, sed quantum ad seruilitatem. D

¶ Ad tertium dicendum, q̃ gratia in habente fidem non causat alium habitum fidei: & hoc non est per inefficaciam gratiæ, sed accidit ex parte subiecti, quod non potest recipere id quod iam habet.

AD SECVNDAM quæstionem dicendum, quòd sicut manet habitus fidei informis sine informitate, ita & actus sine informitate: quia habitus est quo quis agit, cum tempus assuerit, vt dicit Augustꝰ. De Trini. lib. 4. ca. 7.

AD PRIMVM. ergo dicendum, q̃ hoc q̃ aliquis per fidem informem faciat bonum, pertinet ad substantiam habitus, & ideo hoc manet: sed quòd faciat non bene, hoc pertinet ad informitatem, & ideo non manet.

¶ Ad secundum dicendum, quòd lumen fidei informis & charitatis non sunt vnius rationis: & ideo vnum non offuscat aliud, sed perficit illud, cũ vnũ sit materiale respectu alterius.

¶ Ad tertium dicendum, quòd actus fidei informis deficit ab actu fidei formatę ratione informitatis, & secundum hoc non manet.

AD TERTIAM quæstionem dicendum, q̃ sicut dicit Philosophus in 6. Ethi. in homine ante completum esse virtutis moralis, ex sit quædam naturali inclinatio ad virtutem illam, quę dicitur virtus naturalis, & hæc eadem virtutis rationem sumit secundum qd a superiori potentia. s. ratione perfectionem accipit. Et similiter fides informis præexistit in intellectu ante completum esse virtutis, sed rationem virtutis accipit ex perfectione superioris potentiæ. s. voluntatis: vnde vna & eadem fides quę prius erat informis, postea fit formata. Nec est alia fides quę aduenit, quia fides formata, & informis nõ differunt specie, vt ex dictis patet. Duę autem formę vnius speciei simul esse non possunt: quia formę diuersificantur secundum numerum ex diuersitate materię, vel subiecti. Cap. 17.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd opus mortuum transit

bitus infusus, sed ex naturali cognitione procedit.

¶ Ad tertium dicẽdum, q̃ in eis intellectus cogitur ad assentiendum: vnde non omnino ex libera voluntate procedit.

AD SECVNDAM quæstionem dicendum, q̃ sicut supra dictum est, fidei habitus infusus in duobus nos adiuuat. s. vt credamus quæ credenda sunt, & vt eis quæ nõ sunt credẽda, nullo modo assentiamus. Primum autẽ homo potest ex ipsa æstimatione sine habitu infuso: sed secũdum, scilicet vt discrete in hęc & nõ in illa inclinetur, est ex habitu infuso tantum, quę quidem discretio est secundum quam non credimus omni spiritui: B quæ quia in hæretico non est, constat q̃ habitus d fidei in ip so non manet. Et si aliqua credenda credat hoc est ex ratione humana: si enim habitu fidei ad hæc credenda inclinaretur, contraria fidei refutaret, sicut omnis habitus renititur eis, quæ contra illum habitum sunt. D. 604.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd quãmuis credant aliquid quod est supra naturam, non tamen credunt illud p habitum infusum quo diligantur, sed per æstimationem humanam.

¶ Ad secundum dicendum, quòd habitus scientię inclinat ad scibilia per modum rationis: & ideo potest habens habitũ scientiæ aliqua ignorare, quæ ad illum habitum pertinent: sed habitus fidei cum nõ rationi innitatur, inclinat per modũ naturæ, sicut & habitus moralium virtutum, & sicut habitꝰ principiorum: & ideo quãdiu manet, nihil contra fidẽ credit. C

¶ Ad tertium dicendum, quòd ex illa æstimatione humana etiam in eis timor seruilis causatur, sicut in dęmonibus.

ARTICVLVS VIII.

Vtrum fides informis euacuetur adueniente charitate.

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur q̃ fides informis euacuetur charitate aduenięte. 1. Cor. 13. Cum venerit quod perfectum est, euacuabitur quod ex parte est, sicut veniente visione euacuabitur fides: sed fides informis est imperfecta respectu fidei formatæ. ergo fides informis tollitur aduenięte formata. 22. q. 4. 4.

¶ 2 Præt. Fides informis est principium timoris seruilis: sed aduenięte charitate tollitur timor seruilis. ergo & fides informis. D

¶ 3 Præt. Gratia aduenięns non habet minorem efficaciam in fideli, q̃ in infideli: sed infideli totum fidei habitum causat. ergo & in fideli qui habet fidem formatam: sed fides formata & informis sunt vnius speciei, vt patet ex dictis. ergo cum duę formæ vnius speciei non possint simul esse in eodẽ subiecto, oportet q̃ aduenięte charitate & gratia, fides informis tollatur. II

SED CONTRA. Dona infusa sunt permanentiora q̃ acquisita: sed gratia aduenięns non tollit habitus acquisitos. ergo multo minus tollit habitum infusum fidei.

¶ 2 Præt. Nihil corrumpitur nisi a suo contrario: sed fides informis non contrariatur gratiæ, quia habitus boni non sunt contrarij adinuicem, sed solum mali, seu bonus malo. ergo fides informis non tollitur secundum habitum aduenięte charitate.

VLTERIVS. Videtur q̃ etiam si maneat quantum ad habitum, quòd non maneat quantum ad actum. Per actum enim fidei informis, & inaliquid fiat quod est bonum, non tamen aliquid bene: sed per actum fidei formatę, aliquid bene fit. ergo fides informis non manet quantum ad actum suum aduenięte charitate. E II Ibidem.

¶ 2 Præt. Lumen minus non illuminat præsente maiore lumine: sed fides informis est minus lumẽ, quàm charitas. ergo præsente charitate, actus fidei informis non manet.

¶ 3 Præt. Vnusquisque virtuosus operatur quanto melius potest, sicut & natura: sed actus fidei formatę quem virtuosus habens charitatem exerceat, melior est actu fidei informis. ergo in eo actus fidei informis vacat. Sicut ille qui potest aliquid per syllogismum demonstratiuum cognoscere, non curat per syllogismum dialecticum illud considerare.

SED CONTRA. In moralibus multo minus est aliquid frustra, quàm in naturalibus, & præcipue quantum ad habt

Universidad de Deusto
Biblioteca

transit, & non potest idem numero iterum sumi, & ideo vilificari non potest: sed habitus informis manet, & ideo formari potest. F

¶ Ad secundum dicendum, q accidens non variatur quasi subiectum variationis, sed quia secundum ipsum subiectum subsistere ea, quæ non videntur, de quibus propriæ fides est. De visis enim non est fides sed agnitio.

DISTINCTIO XXIIII.

A

Quomodo intelligitur quod scriptum est, Cum factum fuerit, credatis.

Hic queritur, Si tantum fides de non visis est, quomodo Veritas apostolis ait, Nunc dico vobis priusquàm fiat, ut cum factum fuerit credatis. Vbi innui uidetur, quòd fides illis fuerit de factis, & uisis. Super quo Augustmouet quæstionem, & absoluit, ita inquiens. Quid sibi uult, ut cum factum fuerit credatis? Hæc est laus fidei, si quod credi

EXPOSITIO TEXTVS.

Aug. super Ioã. tra. 74. prin.

CCIPI-*tur autem fides*. Fides proprie dicitur ex hoc, quòd aliquis assentit eis quæ non videt. Hoc autem contingit dupliciter, vno modo secundum qd hõ inducitur per rationem humanam, & sic dicitur fides opinio vehemens. Et adhuc magis extenso nomine omnis certitudo quæ fit per rationem humanam, etiam si ad visionem inducat, dicitur fides secundum qd argumẽtum dicitur ratio rei dubiæ faciens fidem. Dicitur autem & veritas hominis fides, inquã tum est causa, q credat quis etiam de his quæ non videt: & sic dicit Tullius, quòd fides est fundamentum iustitiæ, fidem pro fidelitate accipiens. Et vlterius ipsa conscientia secundũ quam aliquis hanc veracitatem tenet, dicitur fides. Ro. 15. Omne quod non est ex fide, glo. 1. ex conscientia. Alio modo, secũ dum qd homo inducitur per rationem diuinam, & sic dicitur fides ipse habitus quo creditur siue sit formatus, siue informis & actus & obiectum, & sacramentum inquantum est causa, & signum huius fidei. Et quæhibet certitudo quæ habetur de diuinis, extenso nomine dicitur fides etiam si videantur. *Non sunt corpora.* Sciendum, quòd hic Aug. experimentalem cognitionem etiam quis habet de fide sua separat a quatuor generibus visionum, sa visione exteriori per homo, q dicit *Sicut corpora*. Et a visione imaginationis quæ ex ipsa relinquitur in hoc, q dicit. *Et per ipsorum imaginationem*. Et a visione imaginatiuq, quæ ex diuersis imaginibus rerum visarum formatur aliquam rem numquàm visam in hoc, q dicit. *Non sicut ea quæ non uidemus*. Et a visione intellectuali eorum quæ sunt extra nos per hoc, q dixit, nec sicut hominem. *Quid est fides nisi credere &c.* Hic diffinit habitum fidei per actũ proprium. I

Pri. lib. de officiis. c. 8.

DIVISIO TEXTVS.

ROGATVM determinauit magister de fide secundum suam substantiam: hic determinat de ea in comparatione ad suum obiectum. Et introducitur pars ista occasione diffinitionis fidei ab Apostolo dat, qua fidem argumentum non apparentium dicit. Diuiditur autem pars hæc in duas. In prima, inquirit, verum fides sit de non visis. In secunda, verum sit de incognitis, ibi. *Post hæc quæri solet.* Circa principium duo facit. Primo, ostendit fidem proprie loquendo, esse de non visis. Secundo, remouet quandam instantiam, quæ heri posset, ibi. *Si vero quæritur, virum Petrus.* K

QVAESTIO PRIMA.

A

Hic quæruntur tria.

Primo. Quid sit obiectum fidei.
Secundo. Qualiter se habeat ad cognitionem nostram.
Tertio. De merito, & laude fidei.

ARTICVLVS PRIMVS

Vtrum veritas increata sit obiectum fidei.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur q veritas increata non sit obiectum fidei. Fides enim est de his quę sub symbolo cõtinẽtur, quod est collectio credendorũ: sed in symbolo cõtinentur quædam quę ad creaturam pertinẽt, sicut passio, & huiusmodi. ergo obiectum fidei non est veritas increata. 22. q. 1. l.

¶ 2 Præt. Fides vt Augu. dicit, p sanctam scripturã instruitur: sed in ea multa de creaturis continentur. ergo fidei obiectum nõ est tantum veritas increata. Aug. to. 10. Homil. 52. Ad fratres in eremo ser. 38

¶ 3 Præt. Fides a prophetica reuelatione initium sumpsit: sed prophetia est de rebus creatis cum contineat differẽtias tẽporis, quibus creatura subiacet. ergo & fides.

¶ 4 Præt. Forma vniuersalis, non est principium operandi, quia est a motu remota: vnde ratio vniuersalis quæ est forma rum vniuersalium non mouet, sicut patet per Philosophum in 3. de anima: sed veritas prima est magis a materia & motu remota, quàm aliqua forma vniuersalis. cum ergo fides sit operatiuus habitus quodammodo: quia per dilectionem operatiuus, vt dicitur Gal. 4. videtur q obiectum fidei non possit esse veritas prima.

¶ 5 Præt. Virtutes theologicę, vt supra dictum est ordinant nos in finem: sed finis noster non tantum est deus, sed etiam gloria creata. ergo & fides etiam circa veritatẽ creatam est.

SED CONTRA est quod dicit Dio. 7. cap. de di. no. q diuina fides est circa simplicem, & semper existentem veritatem: hoc autem est veritas increata. ergo obiectum fidei est verum increatum.

¶ 2 Præt. Ab eodem res denominatur, a quo recipit speciem: sed habitus speciem recipiunt ab obiecto. cum ergo fides dicatur a deo virtus theologica, videtur q obiectum proprium eius est veritas increata.

VLTERIVS. Videtur quòd fides non sit circa verum complexum, quia vt dictum est, obiectum fidei est simplex veritas: sed in simplici non cadit aliqua complexio. ergo non est circa verum complexum. II 22. q. 2. a. 2

¶ 2 Præt. Fidei succedit visio: sed visio patrię erit de incõplexo. ergo & fides.

¶ 3 Præt. Fides formatur charitate: sed charitas habet pro obiecto bonum incomplexum. ergo & fides verũ incõplexũ.

¶ 4 Præt. Sicut dicit Philosophus in 3. de anima. In compositione intellectuum cadit tempus: sed de substantia fidei videtur esse tempus, alioquin nullus fuisset tempore natiuitatis Christi fidelis, nisi qui credidisset eum tunc nasci. ergo fides non est circa verum complexum. Ter. co. 8

¶ 5 Præt. Fides eadem est semper: sed enuntiabilia non manent eadem, quia nos credimus Christum natum quem patres crediderunt nasciturum. ergo fides non est enuntiabilis. II

SED CONTRA Fides est media inter opinionem, & scientiam: sed tam scientia quàm opinio est enuntiabilium. ergo & fides.

¶ 2 Præt. Per fidem differt fidelis ab infideli, non autem differt per incomplexum, quia iudeus credit aduentum Christi sicut & nos: sed in hoc distinguimur, quia nos credimus eum venisse, quem ipsi expectant venturum. ergo fides est de complexis.

VLTERIVS. Videtur q fidei possit subesse falsum. Omne enim verum contingens potest esse falsum: sed fidei subest aliquod verum contingens. s. passio Christi, quia fuit voluntaria, & ex libero arbitrio tam Christi quàm Iudæorum dependens. ergo fidei potest subesse falsum. III 22. q. 1. 3.

¶ 2 Præt. In tempore ante passionem Christi, postquàm credidit Abrahã Christi passionem futuram, constat q possibile fuit tunc deo alio modo humanum genus liberare: quod si fuisset, fides Abrahę falsificata fuisset. ergo fidei potest subesse falsum. A

¶ 3 Præt. Spei potest subesse falsum, quia aliquis sperat se habituram vitam æternam, qui nunquàm habebit, & similiter charitati: quia aliquis promittit aliquid ex charitate, quod nõ faciet, sicut de Apostolo patet 1. Cor. 1. ergo & fidei. Li. 2. q. eũ. 6. 39. to. 4.

¶ 4 Præt. Latria p fidem dirigitur: sed in actu latriæ aliquis potest errare, sicut cui credit esse hostiam cõsecratam, quæ non est consecrata, & eam adorat. ergo & fidei potest subesse falsum.

SED CONTRA. Fides est certior q scientia, vt supra dictum est, sed scientiæ non subest falsum. ergo multo minus fidei. D. 23. ar. 2.

¶ 2 Præt. Per nullam virtutem producitur actus malus, quia bonus vsus potentiæ est actus virtutis, vt dicit Aug. sed opinari falsum est malus vsus intellectus. cum ergo fides sit virtus, non contingit fidei subesse falsum. De lib. arb. cap. 19.

RESPON. Dicendum, ad primam quæstionem, quòd in obiecto alicuius potentiæ contingit tria considerare, s. id quod est formale in obiecto, & id quod est materiale, & id quod est accidentale, sicut patet in obiecto visus: quia formale ei ipso est lumen, quod facit colorem visibilem actu: materiale vero ipse color, qui est potentia visibilis: accidentale vero sicut quantitas, & alia huiusmodi, quæ colorem comitãtur. Et quia vniumquodque agit secundum qd est in actu, & per suam formam, obiectum autem est actuum in virtutibus passiuis: ideo ratio obiecti, ad quam proportionatur potentia passiua, est id quod est formale in obiecto: & secundum hoc diuersificantur potentiæ, & habitus qui ex ratione obiecti speciem recipiunt. & hęc tria est inuenire in obiecto fidei. Cum enim fides non assentiat alicui nisi propter veritatem primam credibilem, non habet q sit actu credibile nisi ex veritate prima, sicut color est visibilis ex luce, & ideo veritas prima est formale in obiecto fidei, & a qua est tota ratio obiecti. Quicquid autem est illud quod de deo creditur sicut est passum esse, vel aliquid huiusmodi, hoc est materiale in obiecto fidei. Ea autẽ quę ex istis credibilibus consequuntur, sunt quasi accidentaliter: & ideo concedendum est, q obiectum fidei proprie loquendo, est veritas prima. D. 359.

AD PRIMVM ergo dicendum, q passio & alia huiusmodi quę continentur in symbolo, se habent materialiter ad obiectum fidei.

¶ Ad secundum dicendum, quòd in sacra scriptura instruitur fides quantum ad essentialia fidei, sicut sunt quę de deo in ipsa dicuntur: & quantum ad accidentalia, sicut sunt gesta patrum, & alia huiusmodi quę ad fidem pertinent inquantũ sunt diuinitus inspirata, & dicta.

¶ Ad tertium dicendum, q quàmuis prophetia, & fides sint de eodem sicut de passione Christi, non tamen secundum idem: quia fides formaliter respicit passionẽ ex parte illa qua subest aliquid ęternum. s. inquantum deus est passus, hoc autem quod temporale est, respicit materialiter, sed prophetia econtrario.

¶ Ad quartum dicendum, quòd formę vniuersales non mouent secundum qd in sua vniuersalitate considerantur, sed secundum quod applicantur ad aliquid particulare. Et similiter prima veritas mouet ad operandum inquantum applicatur ad hunc, vel ad illum, sicut dum consideratur, q est finis, ad quem iste, vel ille peruenire potest. Vel dicendum, q formæ vniuersales non sunt subsistentes in rerum natura: & ideo ad operationẽ, vel ad actionem se habere non possunt neque sicut principium, neque sicut terminus: & ideo non est similis ratio de deo, qui in seipso subsistit.

¶ Ad quintum dicendum, quòd beatitudo creata consistit in operatione nostra ad deum. Operatio autem ex obiecto cognoscitur vnde principaliter est fides de ipso deo, & secunda no de beatitudine creata. A

AD SECVNDAM quæstionem dicendum, q sicut dicit Aug. credere est cum assensione cogitare. Assentire autem nõ potest aliquis nisi ei, quod verum est: veritas autem non consistit nisi in complexione vel intellectuum, vel vocũ: & ideo obiectum fidei oportet, q sit verum complexũ. Et hoc patet p hoc, q quidam philosophi illam operationẽ intellectus, qua componit & diuidit, appellauerunt fidẽ. Vnde illi qui dixerunt, q fidei obiectum est incõplexum, propriam vocẽ ignorauerũt. Qd enim dicitur credo incarnationem, nõ potest intelligi informando conceptionem incarnationis: quia sic quilibet qui intelligit quid signatur per nomen, crederet incarnationem. Vnde sensus est, credo incarnationem esse, vel fuisse, patet ergo q fidei inquantum est fidei, conuenit ei ca verum complexum esse, conuenit etiam sibi ex ipsa ratione obiecti proprij, quod est veritas prima de qua non potest sciri quid est, vt intellectus in eius cognitione utatur formatione: sed cognoscitur quia est, quod fit per intellectum cõponentem & diuidentem. De prædestinat. sanctorum lib. 1. cap. 2.

Si Petrus habuit fidem passionis quando uidit hominem illum pati.

SI Vero quæritur, Vtrum Petrus fidẽ passionis habuerit, cum hominem Christum pati oculis cernebat. Dicimus enim eum fidem passionis habuisse non in eo quòd credebat hominem pati, quia hoc uidebat, sed in eo quòd credebat Deũ esse qui patiebatur. Non enim uirtus fidei erat, quòd credebatur homo pati, & mori, quod Iudęus cernens credebat, sed quòd credebatur Deus esse qui patiebatur. Vnde Augustus. super illum locum psalmi. B D. 601. Psal. 101. con. 2.

AD SECVNDAM quæstionem dicendum, q quàmuis veritas prima sit simplex secundum rem, tamẽ in ea inueniuntur multa secundum rationem, prout intellectus diuersas conceptiones de ipsa format. Et secundum hoc etiam illas diuersas cõceptiones potest componere & diuidere, & enunciationem de deo formare. C

¶ Ad secundum dicendum, quòd operatio intellectus componentis & diuidentis resoluitur ad operationem eius, qua respicit aliquod incomplexum: quia quod quid est, est principium demonstrandi an est simpliciter, & quia est: & ideo etiam illud quod fidei succedit, in quo fides cõsummabitur erit visio incomplexa.

¶ Ad tertium dicendum, quòd obiectum charitatis est bonũ, quod secundum Philosophum in 6. meta. est in rebus: obiectum autem fidei est verum, quod completur per operationem animæ. Et quia compositio & diuisio, quę est in enunciabilibus, non est nisi per animam: ideo complexum est obiectum fidei, quàmuis incomplexum sit obiectum charitatis. D T. com. 8.

¶ Ad quartum dicendum, quòd tempus determinatum est de his quæ accidentaliter se habent ad fidem, sicut etiam se habet accidentaliter ad prędicatum & ad subiectum, quæ intellectus componit & diuidit. Ea autem quæ se habent accidentaliter ad fidem, nõ sunt de necessitate salutis, nisi postquã determinata sunt per prędicationem, & doctrinam.

¶ Ad quintum dicendum, q sustinentium fidem esse circa verum complexum, quidam dixerunt q est idem enunciabile, quod secundum tria tempora uariatur, quod in primo lib. improbatum est di. 24. Et propter hoc alij dixerunt, q articuli fidei non sunt idem quantum ad essentiam, sed quantum ad vtilitatem: quod etiam non bene dictum est, quia sic fides non esset eadem simpliciter, sed secundum quid. Et ideo dicendum est, q in ipso articulo qui est obiectum fidei complexum est aliquid materiale. s. ipsa passio, & aliquid formale. s. res diuina, & aliquid accidentale. s. ipsum vnde fides variatur non quantum ad essentiam, sed quantum ad accidens. E

AD TERTIAM quæstionem dicendum, q fides innititur veritati primę: vnde cum illa sit infallibilis, fidei non potest subesse falsum.

AD PRIMVM ergo dicendum, q cõtingens non potest esse obiectum fidei, nisi secundum qd stat sub diuina pręscientia, & secundum hoc habet necessitatem consequentię, & sic cadit sub fide: vnde sicut prescientia nõ põt falli, ita nec fides.

¶ Ad secundum dicendum, q post tempus Abrahę deus potuit alio modo genus humanum liberare, quàm per passionẽ Christi, loquendo de potentia absoluta, sed non secundum qd consideratur in ordine ad prescientiam. Non enim potest

Universidad de Deusto
Biblioteca

sat deus, vt aliquid ab eo præscitum fiat, & possimodum non fiat, sicut non potest falli, vel mutari: & sic fides Abrahę fuerat de passione Christi secundū qđ subfuit diuinę præscientię.

¶ Ad tertium dicendum, quòd spes non tendit in beatitudinem nisi ex suppositione meritorum, alias esset præsumptio & non spes. Vnde si deficientibus meritis ille ad beatitudinem non perueniret vt sperauit, spes non decipitur, & similiter nec charitas decidit: quia semper vult id qđ deo placitum est. Vnde si aliquis postea comperiat nō esse deo placitum, quod prius placitum æstimabat, ea mutatio humana fuit, non charitas.

¶ Ad quartum dicendum, q̄ fides non est de hac hostia nisi rite consecrata: sed q̄ hæc hostia sit rite consecrata, hoc est humanæ æstimationis, & ex hac parte potest accidere error in fide.

Respondit ei in via virtutis suæ. Laus fidei est, non quia credit hominem illum mortuum, quod & paganus credit, sed quia credit illum glorificatum, & verum Deū. Credit igitur fides Deum mortuū, & glorificatum hominem. Non igitur fuit Petro fides credere hominem illum mori, quod oculis cernebat: sed credere Deū esse qui moriebatur. Nec nobis etiam fides in hoc meretur, quod credimus hominem illum mortuum, quod & Iudæus credit: sed quia credimus hominem Deum mortuum esse.

ARTICVLVS II.

b Vtrum fides possit esse de visis.

22.q.1.4. AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur q̄ fides sit de visis 1. Cor. 13. Videmus nunc per speculum in ænigmate, & loquitur ibi de fide: ideo fides est visio. ergo credita sunt visa.

¶ 1 Præt. Lumen fidei se habet ad articulos sicut lumen naturale ad principia naturaliter cognita: sed lumen naturale facit videre principia per se nota. ergo & lumen fidei facit videre articulos.

¶ 3 Præt. Intelligere, videre est: sed oportet eum qui audit intelligere quæ dicuntur ad hoc q̄ credat. ergo fides, quæ ex auditu est, de visis est.

¶ 4 Præt. Prophetia, visionis cuiusdam est: sed fides & prophetia in idem concurrunt, vt supra dictum est. ergo fides de visis est.

Artic. præc. ¶ 5 Præt. Id quod est materiale in obiecto fidei, est res creata, vt dictum est: sed res illa creata visui humano subiacet etiam sensibili, sicut patuit. ergo cum fides sit de toto obiecto suo, fides de visis est.

SED CONTRA, Heb. 11. Fides est argumentum non apparentium. ergo non est de visis.

¶ 2 Præt. Deum nemo vidit vnquam. Io. 1. sed fides proprie est de deo. ergo fides est de non visis.

¶ 3 Præt. Fides pignus spem. glo. Mat. 1. sed spes est de non visis, Rom. 8. ergo & fides.

II 22.q.1.5. De verit.q. 14.9. Hoc.de tri. q.2.2. VLTERIVS. Videtur q̄ fides possit esse de scitis. Deum enim esse est creditum: sed hoc est scitum, quia demonstratiue probatum est. ergo fides est de scitis.

¶ 2 Præt. Vnum de generantibus scientiam est doctrina: sed fides quantum ad diuinitatem credendorum est per doctrinam, quia fides ex auditu est, Ro. 10. ergo fides est de scitis.

¶ 3 Præt. Omne illud ad quod habetur ratio probandi, est credibile: sed ad ea quæ sunt fidei potest haberi ratio probandi 1. Petr. 3. Parati semper ad reddendum rationem de ea quę in nobis est fide & spe. Et commentator super primum cap. de di. no. dicit, q̄ ratio est prior authoritate. & Rich. de sanc. Vic. dicit, q̄ ad nullam veritatem probandam deficit ratio. ergo fides est de scitis.

¶ 4 Præt. Omnis probatio continens intellectum ad assentiendum, facit scientiam: sed ad assentiendum his quæ sunt fidei conuincitur intellectus per miracula, sicut supra dictū est de demonibus. ergo fides est de scitis.

SED CONTRA. Scientia ex intellectu principiorum causatur: sed de his quę fides credit non possumus habere intellectum fide manente. in statu viæ. ergo fides non potest esse de scitis.

¶ 2 Præt. Scientia est effectus rationis: sed ea de quibus est fides sunt supra rationem. ergo de his quæ sunt fidei non potest esse scientia.

¶ 3 Præt. Deum nemo vidit vnquam, Ioā. 1. sed fides proprie est de deo. ergo est de non visis &c.

VLTERIVS. Videtur q̄ ea de quibus est fides, sunt ignota: quia secundum Greg. apparentia non habent fidem, sed agnitionem: sed ea quæ non habent agnitionem sunt ignota. ergo ea quæ fidem habent, ignota sunt.

Si aliqua sciuntur, quæ creduntur.

POST hoc quæri solet, cū fides sit de non apparentibus, & nō visis, vtrum sit etiam de incognitis tantum. Si enim de incognitis tantum est, de his videtur tantum esse quæ ignorantur. Sed sciendum est, quod cū visio alia sit interior, alia exterior, non est fides de subiectis exteriori visioni: est tamen de his quæ visu interiori utcumque capiuntur. Et quædam utique hic sic capiuntur, ut intelligantur & si non ut in futuro: quædam autem non, quia cognitio aliqua.

¶ 4 Præt. Omne quod cognoscitur est præsens aliquo modo cognoscenti: sed fides, vt dicit Aug. est de absentibus. ergo ea quę sunt fidei sunt ignota.

SED CONTRA. Omnis habitus in potentia cognitiua existens facit cognoscere suum obiectum: sed fides est in cognoscitiua potentia existens sicut in subiecto, vt prius dictū est. ergo ea quæ sunt fidei ali quo modo cognoscuntur.

¶ 2 Præt. Infidelitas est ignota, vt patet. 1. Thi. 1. Misericordiam consecutus sum: quia ignorans feci in incredulitate mea. ergo fides est cognitio, & ita credita sunt cognita.

RESPON. Dicendum ad primam quæstionem, q̄ visio proprie loquendo, est actus sensus visus: sed propter nobilitatem illius sensus translatum est nomen visionis ad actus aliarum potentiarum cognitiuarum secundum similitudinem ad sensum visus. Potest ergo attendi similitudo quantum ad genus cognitionis tantum: & sic largo modo, & improprie omnis cognitio visio dicetur, & secundum hoc fides est de visis vt sic, sicut magister dicit non quidem visa exterius, sed interiori. Potest etiam vlterius attendi hæc similitudo non solum quantum ad genus cognitionis, sed etiam quantum ad modum cognoscendi. Modus autem quo sensus visus videt, est imprimendo speciem visibilis in actu per lumen formatum in visu: vnde tam ipsemet sensus visionis ad intellectum, propue intelligendo, videnius quando per lumen intellectuale ipsa forma intellectualis fit in intellecta nostro, siue illa sit lumē fit naturale, sicut cum intelligimus quidditatem hominis, aut alicuius huiusmodi: siue sit supernaturale, sicut quę deum in patria videbimus. Et vlterius videri per intellectum dicuntur illa complexa quorum cognitio ex prędicta visione consurgit, sicut per lumen naturale videmus principia prima quę cognoscimus statim vt terminos: siue per lumen supernaturale, sicut est visio prophetię. Et vlterius etiam ea quę in alia principia reduci possumus, per rationem dicimur videri, sicut ea quę scimus demonstratiue probata. Et secundum hoc patet, quod fides non potest esse de visis: quia forma illa intelligibilis, quę principaliter erat obiectum fidei. Ideus, formationem intellectus nostri subterfugit, & non est ei perfectius in statu viæ, vt dicit Aug. Necesse tamen ea quæ sunt ad fidei, ad principia visa reducere possumus demonstrando.

AD PRIMVM ergo dicendum, q̄ visio accipitur ibi large secundum primum modum.

¶ Ad secundum dicendum, q̄ termini principiorum naturaliter notorum sunt comprehensibiles nostro intellectui: ideo cognitio, quę consurgit de illis principijs, est visa sed non est ita de terminis articulorum. Vnde in futuro, quando deus videtur per essentiam, articuli erunt ita per se noti & visi, sicut modo principia demonstrationis.

¶ Ad tertium dicendum, q̄ fidem præcedit intellectus, quo intelligimus quid significatur per nomen, & non quo intelligimus quid sit res ipsa: quia nomina ex effectibus deo imponuntur.

¶ Ad quartum dicendū, q̄ prophetia respicit temporale quasi proprium obiectum, quod intellectu comprehendi potest, & ideo prophetia est visio.

¶ Ad quintum dicendū, q̄ de eo quod est materiale in obiecto fidei, scilicet incarnatio, non est fides nisi secundum quod stat sub illo formali: sicut visus non est de colore nisi secundum quod stat sub lumine, & sic non cadit sub visu corporali, nec intellectuali.

D. 159. quæst. præc. art. 1. q.2. ad. 5. AD SECVNDAM quæstionem dicendum, quòd fides, vt dictum est, comparatur ad aliquid dupliciter. I. per se, & per accidens. Et quod per se pertinet ad fidem, pertinet ad eam semper & vbique: ideo qđ pertinet ad fidem ratione huius, vel illius non est fidei per se, sed per accidens. sic ergo quod simpliciter humanum intellectū excedit ad deum pertinens nobis diuinitus reuelatum, p se ad fidem pertinet: quod autem excedit intellectum huius, vel illius, & non omnis hominis non per se, sed per accidens ad fidem pertinet. Ea autem quæ omnem humanum intellectum excedunt, non possunt per demonstrationem probari, quia demōstratio in intellectu principiorum fundatur, & ideo huiusmodi non possunt esse scita, sed quædam quæ sunt præcedētia ad fidem, quorum non est fides: nisi per accidens, inquātum. I. excedunt intellectum illius hominis, & non hominis simpliciter, possunt demonstrari & sciri: sicut hoc, quod est deum esse, quod quidem est creditum quantum ad eum, cuius intellectus ad demonstrationem non attingit: quia fides quantum in se est, ad omnia quæ fidem concomitantur, vel sequuntur, vel præcedunt sufficienter inclinat. Et per hoc patet solutio ad primum.

¶ Ad secundum dicendum, q̄ fides determinatur per auditū doctrinæ proponentis quid credendum sit, & quid tenendū sit, sed non probantis propositum: & ideo scientiam talis doctrina non facit.

¶ Ad tertium dicendum, quòd ratio humana præcedit authoritatem humanam, & ratio diuina præcedit authoritatē diuinam, cui fides innititur: vnde fides nostra ita se habet ad rationem diuinam qua deus cognoscit, sicut se habet fides illius qui supponit principia subalternatę scientię a scientia subalternante, quę per propriam rationem illa probant. Vnde Apostolus non mouet humanam rationem inducere ad probandum fidem, sed diuinam, vt quid deus dixit: humanam autē ad defendendum, vt per eam ostendatur, q̄ ea quæ fides prę supponit non sunt impossibilia, non autem ita, q̄ sufficienter per rationem humanā ea quæ fidei sunt, probari possint. Et ideo verbum Rich. intelligendum est de probatione non sufficienti, sed aliquo modo persuadenti.

¶ Ad quartum dicendum, q̄ argumenta quæ cogunt ad fidē, sicut miracula non probant fidem per se, sed probant veritatem annuntiantis fidem: & ideo his quæ fidei sunt, scientiam non faciunt.

AD TERTIAM quæstionem dicendum, quòd ad perfectam rationem cognitionis intellectiuæ tria requiruntur. Primo, q̄ id quod cognoscitur, intellectui proponatur. Secundo, q̄ intellectus illis adhereat. Tertio, q̄ ea videat. Ea ergo quę fidei sunt, intellectui proponuntur non quidem in specie, sed quibusdam verbis quę ad eorum expressionem nō sufficiunt, & quibusdam similitudinibus ab eorum repręsentatione deficientibus, & dicuntur cognosci in speculo, & in ænigmate. Et propter hoc non videtur proprie loquendo, sed tamen intellectus assentit eis, & propter hoc imperfecte cognoscuntur, nec omnino ignorantur.

AD PRIMVM ergo dicendum, q̄ Greg. loquitur de agnitione perfecta, quæ visionem includit.

¶ Ad secundum dicendum, q̄ in cor ascendit quòd per operationem cordis formari potest, & hoc quod videtur: & per illum modum quæ præparauit deus diligentibus se, in cor hominis non ascenderunt.

¶ Ad tertium dicendum, quòd cognitio fidei ortum habet a sensu, inquantum significationes nominum, quæ prę ponunt a sensibus, cognouit, sed hæc deficiunt a repręsentatione eius circa qđ est fides, propter: ideo fides nō hēt cognitionē plenā.

¶ Ad quartum dicendum, q̄ illud proprie dicitur præsens, cuius essentia intellectui, vel sensui præsentatur: & quia hoc facit visionem, ideo dicit Augustinus, q̄ videntur præsentia, sed creduntur absentia, & propter hoc etiam fides assimilatur auditui, quia de absentibus est, sicut auditu cognoscimus, quę cum sint absentia nobis recitantur.

ARTIC. III.

Vtrum necessarium sit homini credere aliquid cuius non hēt scientiā.

AD TERTIVM sic proceditur. 22.q.2.5. de verit.q. 14.10. Videtur q̄ non sit necessarium q̄ homo credat aliquid, cuius nō habet scientiam, neque visionem super naturalē rationem existens. Nulli enim rei perfectę prouideretur, nisi sibi conferantur ea per quę potest in finem suum deuenire: sed humanę naturę in sua creatione sufficienter diuina prouidentia prouidit, ergo ei tribuit ea, per quæ possit in finem suum tendere: & ita videtur q̄ ratio naturalis sufficienter hominem in finem ordinet, & ita non oportet q̄ aliqua supra rationem credat.

¶ 2 Præt. Vltimus finis nostrę vitę est deus, inquantum est summum bonum: sed aliquid esse summum bonum est probatum per rationem naturalem, ergo non oportuit aliquid aliud credere supra rationem naturalem ad ordinationem hominis in finem.

¶ 3 Præt. Sapientia diuina in infinitum nostram rationem excedit. ergo infinita sunt in sapientia dei, quę nostram rationem excedunt: sed non de omnibus illis possumus habere cognitionem. ergo pari ratione nec de aliquibus quæ supra rationem sunt: quia de similibus est idem iudicium.

SED CONTRA. Vbi est altior vita, debet esse altior operatio vitę: sed vita gratię est altior quàm vita naturæ, ergo & cognitio gratię debet excedere cognitionem naturæ, cum cognitio sit operatio vitę.

¶ 2 Præt. Fides est substantia sperandarum rerum, Heb. 11. sed ea quæ speramus sunt supra rationem: quia oculus non vidit &c. 1. Cor. 2. ergo & fides debet esse de his quæ sunt supra rationem.

D VLTERIVS. Videtur q̄ credere his quæ non videmus, non sit laudabile, neque meritorium: quia qui cito credit, leuis est corde, vt dicitur Eccl. 19. sed qui credit his quę nullo modo videt, nimis cito credit. ergo magis est vituperandus quàm laudandus. II 1. G. c.5.

¶ 2 Præt. Abnegare rationem, quæ est nobilissimum eorum quæ in nobis sunt, est vituperabile: sed qui credit ea, quæ non sunt rationi consona, rationem abnegat. ergo est vituperabilis.

¶ 3 Præt. Discretio est illa quæ facit omne opus hominis laudabile: sed cum omnis nostra discretio sit per rationem, in his quę prę ter rationem sunt, non habemus aliquid quo discernamus. ergo hoc credere non est laudabile: quia ita potest aliquis credere falsis, sicut veris.

E SED CONTRA est quod dicitur Ioā. 20. Beati qui non viderunt, & crediderunt.

¶ 2 Præt. Omnis actus virtutis est meritorius & laudabilis, quantum est in se: sed credere quę non videntur est actus fidei, quę est virtus. ergo est laudabile & meritorium.

VLTERIVS. Videtur q̄ ratio humana diminuat meritum fidei. Ratio enim sufficienter probans, totaliter meritū fidei euacuaret: quia vt dicit Greg. fides non habet meritum, cui humana ratio prębet experimentum. ergo ratio aliqualiter persuadens, meritum fidei diminuit. III 22.q.2.10. Hom. 26.

¶ 2 Præt. Illud quod inducit ad corruptionem fidei, diminuit meritum fidei: sed rationes & disputationes inducunt corruptionem fidei, vt dicit Auerro. in 3. phy. ex hoc, q̄ homo audit alia, & ex hoc minus adhęret his quę confuetur audire, & dubitare incipit. ergo videtur quòd ratio humana meritū fidei diminuat. In prolo.

¶ 3 Præt. Opus quod pure propter deum fit, magis est meritorium

Universidad de Deusto
Biblioteca

rum, quàm quando cum hoc fine admiscetur aliquid aliud temporale: ergo pari ratione humana ratio fidei admixta, meritum fidei diminuit.

SED CONTRA. Per rationes humanas fides elucidat: sed elucidatis vita æterna præmia, vt patet Eccl. 24. Qui me elucidant &c. quod non esset, si per elucidationem meritum fidei diminueretur. ergo videtur q̄ ratio humana meritū fidei non diminuit.

¶ 2 Præt. Quanto virtus est magis p̄ principia finita, tanto est magis meritoria: sed finis fidei est intelligentia veritatis, ad quam homo proximat per rationem humanam. ergo ratio humana fidei meritum non diminuit, sed auget.

RESPON. Dicēdum ad primam quæstionem, q̄ in fide sunt quædam, quæ sunt supra rationem humanam simpliciter, de quibus essentialiter est fides: & quædam quæ sunt supra rationem humanam alicuius, quāmuis non supra rationem cuiuslibet hominis, & ad vtraque necessarium fuit dari fidem. Quia enim homini deus prouidit finem, qui est supra naturam hominis, f. plenam participationem suæ beatitudinis, oportet autem eum qui in finē tendit si libero arbitrio agat, cognoscere finem, ex cuius consideratione dirigitur in his quę sunt ad finem: ideo oportuit vt homo alicuius rei cognitionem haberet, quę naturalem cognitionem eius excederet, quæ quidem cognitio homini datur per gratiam fidei. Sicut autem est in gratia perficiente affectum quod p̄ supponit naturam, quia eam perficit: ita & fidei substernitur naturalis cognitio, quam fides p̄supponit, & ratio probare potest, sicut deum esse, & deum esse vnum incorporeum, intelligentem, & alia huiusmodi: & adhoc etiam sufficienter fides inclinat, vt qui rationem ad hoc habere non potest, fide ea assentiat. Quod quidem necessarium fuit propter quinq; vt dicit rabi Moyses in prima parte cap. 33. Primo, propter altitudinem materię secundum eleuationem a sensibus, quibus vita nostra connutritur, vnde non est facile sensum & imaginationem deficere, quod tamen est necessarium in cognitione diuinorum & spiritualium, vt dicit Boet. Secūdo, quia quāmuis intellectus hominis naturaliter ordinatus sit ad diuina cognoscenda, non tamen potest in actum exire per seipsum. Et quia cuilibet non potest adesse doctor paratus, ideo deus lumen fidei prouidit, quod mentem ad huiusmodi elicit. Tertio, quia ad cognitionem diuinorum per viam rationis multa præexiguntur, cum fere tota philosophia humana ad cognitionem diuinorum ordinetur: quæ quidem non possunt nisi pauci cognoscere, & ideo oportuit fidem esse, vt oēs aliquam cognitionem haberent de diuinis. Quarto, quia quidam naturaliter sunt hebetes, & tamen cognitione diuinorum indigent, quā in vita dirigantur. Quinto, quia homines occupantur circa necessaria vitæ, & retraahuntur a diligenti consideratione diuinorum.

AD PRIMVM ergo dicendum, q̄ finis humanæ vitæ est cognitio dei, etiam secundum philosophos, qui ponunt felicitatem vltimam in actu speculationis secundum cognitionem nobilissimi intelligibilis. Cognitio autem dei, quidem excedit nostram naturalem, sicut visio quę est per essentiam: & ad istum finem non potuit sufficienter nobis prouideri per nostra naturalia: & ideo necessaria fuit fides eorum quę essentialiter ad fidem pertinent. Alia autem cognitio dei est commensuratа nostrę naturę, scilicet quam de deo habere possumus per rationem naturalem: sed quia hęc habetur in vltimo humanę vitę, cum tot finis, & oportet humanam vitam regulari ex cognitione dei, sicut ea quę sunt ad finem ex cognitione finis: ideo etiam per naturam hominis non potuit sufficienter prouideri eam quantum ad hanc cognitionem dei. Vnde oportuit, quòd per fidem a principio cognita fierent, ad quę ratio nondum poterat peruenire, & hoc quantum ad ea quę ad fidem præexiguntur.

¶ Ad secundum dicendum, quòd bonum, vt dicit Dionysius diffusiuum: vnde vbi cognoscitur alia ratio bonitatis, cognoscitur alia ratio bonitatis. Per rationem ergo naturalem potest cognosci summum bonum, secundum quod diffundit se communicatione naturali, non autem secundum quod diffundit se communicatione supernaturali, & secundum hanc rationem summum bonum est finis nostræ vitę, de quo oportet habere fidem, cum ratio in illud non possit.

¶ Ad tertium dicēdum, quòd ea quę sunt ad finem, debēt proportionari fini: vnde cum finis vitę humanę vltimus sit supra facultatem naturę, & per consequens rationis, quę ratio ex his quę sunt ad finem deficiat, oportet q̄ ea illa quę sunt ordinata ad finem illi supra facultatē humanę naturę sint, & supra rationem; & ita non omnia quę in diuina sapientia supra rationē sunt, ad fidem pertinent, sed solum cognitio finis supernaturalis, & eorum quibus in finem illum supernaturaliter ordinamur.

AD SECVNDAM quæstionē dicendum, q̄ sicut philosophus dicit. 1. ethi. Laus proprie secundum respectum ad aliquid quod digniu est attenditur: sicut videmus quòd actus concupiscibili laudatur inquantum ordinate se habet ad rationem: actus vero rationis inquantum ordinate se habet ad intellectum, quo dirigitur: & actus etiam supernaturum potentiarum secundum q̄ conuenienter se habens ad finem. Et propter hoc illa quę sunt optima non laudantur, sed honorantur. Et quia virtus est dispositio perfecti ad optimum, vt dicitur in 7. phy. ideo propria actus virtutis laudabilis est. Nostra autem naturalis cognitio se habet ad diuinam sicut ad superiorem, & ideo cum ratio nostra diuinæ contenta, actus laudabilis est, sicut cum irrationabilis subditur rationi: & ideo credere veritati primæ in his quæ non videntur, laudabile & opus meritorium est, & opus virtutis.

AD PRIMVM ergo dicendum, q̄ credere homini absq; ratione probabili, est nimis cito credere: quia cognitio vitę hominis nō est naturaliter ordinata ad cognitionem alterius, vt per ipsam reguletur: sed hoc modo ordinata est ad veritatem primam.

¶ Ad secundum dicendum, quòd homo dum credit, rationē non abnegat quasi contra eam faciens, sed eam transcendit altiori diligentiæ innixus, f. veritati primæ: quia ea quę fidei sunt etsi supra rationem sint, tamen non sunt contra rationē. Ea autem quæ supra hominem sunt quærere, non est vituperabile, sed laudabile: quia homo debet se exigere ad diuina quātumcumque potest, vt dicit Philosophus. 10. ethicorum.

¶ Ad tertium dicendum, q̄ discretionem credendorum habet homo per lumen fidei, sicut discretionem spirituum per aliquam gratiā datam: vnde homo lumen fidei habēs non consentiret his, quę sunt contra fidem, nisi inclinationem fidei derelinquat ex sua culpa

AD TERTIAM quæstionem dicendum, q̄ quantitas meriti ex duobus potest attendi. Ex parte operis, & ex parte operantis, opus quidem oportet, vt sit virtuosum. Et quia virtus est circa difficile & bonum, oportet q̄ habeat difficultatem & bonitatem, quantum in se est: & ideo quod addit ad ulterum eorum addit ad meritum quantum est ex parte operis: ex parte vero operantis requiritur voluntas. Vnde quāto magis quis voluntarie facit, tanto magis meretur, & semper quātitas meriti attenditur secundum radicem charitatis: hęc autem quantitas est quasi formale respectu alterius: vnde secundum eam certius est iudicium de quantitate meriti. Ratio ergo naturalis dupliciter potest induci in his quę fides sunt, vel cum ratio inducitur secundum fidem, vel contra fidem. Ratio autem inducta contra fidem addit difficultatem actus quantū in se est: vnde manente eadem voluntate credendi, magis meretur qui credit, ad quod videt multas rationes naturales in contrarium, quām qui eas non videt: sicut qui cum tentatur vehementius de luxuria, si resistit, equali voluntate plus meretur. Ratio autem quæ secundum fidem inducitur, non facit videre id quod creditur: & ideo difficultatem operis quantum

tum in se est non diminuit, sed quantum in se est facit voluntatem magis promptam ad credendum, & ex ista parte potest augere meritum fidei sicut habitus virtutis, qui inclinat ad actum in se difficilem, quem facilem reddit operanti. Vnde patet, quòd tam causa rationalis pro fide inducta, quàm contra fidem quantum in se est, meritum fidei auget, quamuis possit etiam diminuere verisimile ex defectu credentis.

AD PRIMVM ergo dicendum, q̄ ratio præbens sufficienter experimentum fidei facit visionem, & ideo difficultatem credendi euacuat: sed talis ratio de his quę per se ad fidem pertinent, haberi non potest.

¶ Ad secundum dicendum, quòd ex disputationib⁹ corrumpitur fides in eo, qui fidem firmam non habet ex culpa ipsius.

¶ Ad tertium dicendum, quòd ratio humana adducta non facit, vt homo non pure propter deum credat, qua remota nihilominus crederet: vnde quantum in se est non diminuit meritum nisi ex culpa credentis.

EXPOSITIO TEXTVS.

VAE *non proprie dicitur fides, sed veritas.* Contra. Hic diuidit fidem contra veritatem, ergo fides veritatem non habet. Dicendum q̄ hic accipit veritatem manifestam, quæ fidei succedit. *Ex fide verborum.* Contra. Nunc etiam nō credimus tantum verbis: quia cum apud diuersas gentes sint diuersa verba, esset diuersa fides. Et dicendum quòd non dicitur esse fides verborum, vt eorum in quæ creditur, sed quia ea quæ credenda sunt, nobis per verba proponūtur, insufficienter nobis res creditas ostendentia. *Cum fides sit ex auditu.* Contra. Auditus interior a visu non differt. Dicendum quòd vtrumque dicitur in intellectu per similitudinem: vnde proprie de illis rebus intellectus visio habetur quarum formę se ei offerunt, sed auditus de illis quæ non videt. Alia quæ non sunt, intelligimus sicut principia naturaliter cognita. Alia quæ non credimus, sicut ea quæ supra rationem sunt, & accipit hic credere communiter pro omni assensu, nisi aliquid intelligat, scilicet quid significatur per nomen.

DIVISIO TEXTVS.

POstquàm magister determinauit de fide quantum ad suam essentiam, quæ per diffinitionem cognoscitur, & de obiecto fidei. Hic determinat de ipsa per comparationem ad habentem ratione quantitatis, secundum quam crescit in habente fidem. Diuiditur autem hæc pars in duas. In prima determinat de fide prout comparatur ad credentes secundum quantitatem, quam habet ex numero credibilium. In secunda secundum quantitatem, quam habet ex intensione habitus, ibi. *Illud etiam non est prætermittendum.* Circa primum tria facit. Primo, ostendit, quòd fides sufficiens ad salutem, se extendit ad cognitionem deitatis. Secundo quòd se extendit ad cognitionem redemptoris, ibi. *Sed quæritur virum hoc credere.* Tertio, ostendit ad quos articulos redemptoris fides se extendit, ibi. *Sed quæritur cum fine fide mediato. Sed quæritur virum hoc credere.* Hic duo facit. Primo, ostendit propositum. Secundo, remouet quandam quæstionem ex dictis, ibi. *Quid ergo dicetur. Sed quæritur cum fine fide.* Hic etiam duo facit. Primo, ostendit propositum. Secundo, mouet quęstionem, ibi. *Solet etiam queri. Illud etiam prætermittendum.* Hic ostendit quòd fides secundum quantitatem quam habet ex intensione habitus, æquatur spei, charitati, & operationi. Et circa hoc duo facit. Primo, ostendit propositum. Secundo, solvitur dubitationem, ibi. *Hic vero quod hæc &c.* Hic est duplex quæstio. Prima de diffinitione articulorum. Secunda de explicita eorum cognitione.

QVAESTIO PRIMA.

Circa primum quæruntur duo.

Primo. De articulo secundum se.

Secundo. De distinctione articulorum adinuicem.

ARTIC. PRIMVS.

Vtrum diffinitio Ricardi de S. Victore de articulo sit competens.

DIFFINITIO Richardi de S. Vict. q̄ talis est. Articulus est indiuisibilis veritas de deo ad nos ad credendum. Videtur autem quòd sit incompetens, quia indiuisibilis veritas est veritas incomplexi: sed fides est de complexis, vt supradictum est, ergo articulus fidei non est indiuisibilis veritas. D.24.q.1.ar. 1.q.10.

¶ 2 Præt. Inter articulos fidei ponuntur aliqua, quæ non pertinent ad deum sicut ad causam, sicut carnis resurrectio: sed hoc non sufficit ad hoc quòd dicatur veritas esse de deo: quia sic omnis veritas a deo est, non tamen omnis veritas ad articulum fidei pertinet, ergo videtur q̄ inconuenienter dicatur veritas de deo.

¶ 3 Præt. Arctatio necessitatem importat: sed fides voluntaria est, quia nullus credit nisi volens, vt dicit Aug. ergo male dicit, quòd est arctans ad credendum. Super Ioā. tract. 26.

¶ Item ponitur alia diffinitio Isidori Articulus est perceptio diuinę veritatis tendens in ipsam: quia perceptio diuinæ veritatis est etiam per rationem naturalem, sicut quòd scimus deum esse, & tamen de hoc non est articulus. ergo male diffinit articulum.

¶ Itē obiicitur de diffinitione Hugonis de sancto Victore. Articulus est natura cum gratia, quia articulus est res creditа sed natura cum gratia est credens. ergo cum credens non sit creditum, articulus male diffinitur.

VLTERIVS. Videtur quòd articulus possit dici formatus & informis, obiectum enim proportionatur habitui: sed fidei obiectum est articulus. cum ergo fides sit formata & informis, videtur q̄ etiam articuli. II

¶ 2 Præt. Tendere in deum est actus fidei formatæ: sed articuli est tendere in Deum, vt patet per alteram diffinitionum assignatarum. ergo articulus potest esse informis, & formatus.

¶ 3 Præt. Vnus articulus est, Credo in deum: sed hic est actus fidei formatæ. ergo articulus est etiam formatus, & informis.

SED CONTRA. In articulis fidei non differt peccator & iustus: differt autem secundum formationem, & informitatem. ergo formatio, & informitas non pertinent ad articulos.

¶ 2 Præt. Mutare articulos non est in potestate hominis, inquantum ex peccato causatur. ergo informitas non considerатur circa articulum.

VLTERIVS. Videtur quòd articuli non debuerunt colligi in symbolo: quia tota fides sufficienter per sacram scripturam instruitur. ergo superfluum fuit symbolos condere. III 8. 22.q.1.

¶ 2 Præt. Symbolum proponitur vt regula fidei, cuius actus est assentire: sed sicut dicit Aug. in epistola ad Hiero. solis apostolis & prophetis est hic honor exhibendus, vt quęcumque dixerunt, hæc ipsa vera esse credantur. ergo post symbolum apostolorum non debuerunt alia symbola fieri.

¶ 3 Præt. Quæritur, quare symbolum apostolorum, & Nicenum diuiditur in tres partes secundum tres personas: symbolum autē Athan. secundum diuinitatē, & humanitatem partiē.

¶ 4 Præt. Quæritur, quare symbolum apostolorum dicitur submisse in Prima, & Completerio, alia vero duo alte, vnum post euangelium, alterum in Prima.

RESPON. Dicendum ad primam quæstionem, q̄ articulus nomen græcum est, & importat indiuisionem: vnde mem-

Universidad de Deusto
Biblioteca

bra, quæ non diuiduntur in alia membra dicuntur articuli. Et secundum istum modum conclusiones, quæ inquiruntur in aliqua scientia, vel aliquo tractatu, dicuntur articuli: quia ex eis, sicut ex quibusdam principijs indiuisibilibus, consurgit collectio, quæ tractatum perficit. Et sic in iudicijs, ea quæ per testes probata sunt, vel probanda, dicuntur articuli. Fides autem non inquirit, sed supponit ea quæ sunt fidei ex testimonio dei ea dicētis: vnde illud qd habet specialem difficultatem in fide, & cuius suppositio non dependet ab alio supposito, proprie dicitur articulus fidei. Et ideo in diffinitione prædicta Rich. secutus est & proprietatem nominis, dicens, quòd est indiuisibilis veritas, & æthimologiam, secundum qd sonat in lingua latina dicens, q̄ arctat nos ad credendum.

Ad Optatū epist. 51.

Ad primvm ergo dicendum, quòd in incomplexis per se loquendo, non est veritas nisi equiuoce: vnde indiuisibile intelligendum est non simpliciter, sed in genere complexorum.

¶ Ad secundum dicendum, quòd articuli fidei dicuntur esse de deo, aut quia pertinent ad diuinam naturam, aut quia ad personam siue ratione sui, siue ratione naturæ assumptæ, aut effectus proprius eius qui potest fieri aliqua virtute creata, nec percipitur ratione humana: & ideo obiectio cessat.

¶ Ad tertium dicendum, quòd articulus dicitur arctare ad credendum non de necessitate coactionis, sed necessitate finis: quia sine fide articulorum non potest esse salus.

¶ Ad quartum dicendum, quòd perceptio diuinæ veritatis quæ fit per rationem naturalem, tendit sicut in id, cui innititur in intellectum principiorum: sed perceptio diuinę veritatis, quæ est articulus, tendit in primam veritatem non solum sicut in finem, vel obiectum, sed sicut in id, in quod resoluitur sicut in causam suæ credulitatis.

¶ Ad quintum dicendum, q̄ Hugo non intendit diffinire articulum, sed ostēdere quæ sunt ea, de quibus est fides: quia est de operibus conditionis, quibus instituta est natura: & de operibus reparationis, quibus collata est gratia dei.

Ad secvndam quęstionem dicendum, quòd articulus nominat id quod credendum est quasi obiectum fidei. Diuersa autem dispositio operantis nihil variat in obiecto operationis, nec obiectum denominatur ex dispositione operantis, sed magis econuerso: sicut color nō denominat ex diuersa dispositione vidētis secundum qd quidam habent lippos oculos, & quidā claros: vnde cum formatio fidei, & informitas ad dispositionem credentis pertineant, nec etiam secundum id quod est proprium intellectus in quo est fides, sed secundum relationem eius ad voluntatem, in qua est charitas, non potest proprie dici, q̄ articulus sit formatus, vel informis.

Ad primvm ergo dicendum, quòd obiectum proportionatur habitui in his quæ ad naturam habitus pertinent, non in his quæ accidunt ex dispositione habentis habitum.

¶ Ad secundum dicendum, q̄ illa diffinitio est data de articulo per actum fidei, vnde dicit, perceptio diuinæ veritatis: & ideo ex parte actus accidit ibi id, quod est fidei formatæ sicut ex parte obiecti. Et similiter dicendum ad tertium.

Ad tertiam quęstionem dicendum, q̄ nomen symboli similitudinem & collectionem importat, vnde a quatuor collectionibus nomen symboli imponitur. Primo, a collectione multorum hominum in vnam fidem. Secundo, a collectione prædicantium fidem: quia omnes apostoli collecti hāc regulam fidei ediderunt, vnusquisque quod suum est apponens. Tertio, quia ex diuersis locis sacræ scripturæ colliguntur ea quæ credenda sunt, vt in promptu habeantur. Quarto, omnia beneficia diuinitus collata ibi colliguntur: vnde Diony. 4. cap. eccle. hierar. dicit, quòd religionis symbolum congruentius potest appellari hierarchia eucharistia, quasi bona gratia.

Ad primvm ergo dicendum, quòd oportuit ea quæ hoc non sufficere. Oportet enim vniuersa credi, quæ in symbolo cōtinentur, sed nec ante aduentum, nec ante legem uidetur hoc sufficisse: quia sine fide mediatoris nullum hominem vel ante, vel post fuisse saluum sanctorum authoritates cōtestantur. Vnde Aug. ad Optatum. Illa fides sana est, qua credim' nullum hominem siue maioris, siue paruulę ætatis liberari a contagione mortis, & obligatione peccati, quod prima natiuitate cōtraxit, nisi per unum mediatorem dei & hominum Christum Iesum, cuius hominis eiusdemque Dei saluberrima fide etiam illi iusti sunt salui facti, qui priusquam ueniret in carnem, crediderunt in carnē uenturum. Eadem enim fides est & illorū, & nostra. Proinde cū omnes iusti siue ante incarnationem, siue post nec uixerint, nec uiuant nisi ex fide incarnationis Christi, profecto quod scriptū est, Non est aliud nomē sub cęlo in quo oporteat saluari nos, ex illo tempore ualet ad saluandum genus humanum, ex quo in Adam uitiatum est. Idem. Nemo liberatur a damnatione, quæ facta est per Adam, nisi per fidem Iesu Christi. Idem. Eadem

Aug. in lib. de correctione & gratia cap. 7. In lib. de natura & origine capitula. cap. 42.

¶ Ad tertium dicendum, quòd quia tempore Athanasii spāliter hæreses insurrexerunt contra personam filij quantum ad vtramque naturā, ideo secundum duas naturas symbolum illud in duas partes diuiditur. Alia autem symbola, quæ non sunt ex principali intentione contra hæreticos facta, sed ad doctrinam fidei propalandam, vel elucidandam, diuiduntur in tres personas, in quibus principaliter nostra fides fundatur.

¶ Ad quartum dicendum, quòd symbolum apostolorum fuit editum, quando fides nondum erat propalata, & ideo in se erecto dicitur. Et quia editum fuit ad proponendum fidei doctrinam, ideo quotidie dicitur & in Prima, & in Completorio, quasi in principio diei & noctis in signum, quòd omnis nostra operatio a fide debet accipere initium: & quia per ipsam contra aduersa, & in prosperis protegimur. Alia autem symbola edita fuerunt tempore fidei iam propalatæ, & ideo publice cantantur. Et quia non ad proponendum fidem, sed ad defendendum, vel elucidandum edita fuerūt; ideo non in singulis diebus dicuntur, sed in illis, in quibus homines maxime ad ecclesiam venire consueuerunt, & in illis de quibus fit aliqua solemnizatio de illis, quæ ad articulos pertinent. Et quia symbolum Nicenum editum est ad manifestationem fidei, ideo dicitur statim post euangelium, quasi expositio ipsius. Symbolum autē Athanasii quod contra hæreticos editum est, in Prima dicitur, quasi iam pulsis hæreticorum tenebris.

Articvlvs II.

Vtrum articuli conuenienter distinguantur in symbolo.

Ad secvndvm sic proceditur. Videtur quòd inconuenienter articuli distinguantur in symbolo. Tres enim personæ sunt æquales: sed articuli pertinentes ad personam filii, & spiritussancti ponuntur plures. ergo similiter debent poni plures pertinentes ad personam patris. 22. q. 1. Opi. 3.

¶ 2 Præt. Deum esse vnum, est probabile per demonstrationem, & similiter deum esse creatorem rerum. vnde etiam quidam philosophi, vt Auic. demonstratione moti hoc concedunt: sed articuli qui essentialiter ad fidem pertinent, non possunt demonstratione probari, vt ex dictis patet. ergo inconuenienter ponuntur in symbolis pro articulis. D. 24. ar. 2. q. 2. col.

¶ 3 Præt. Sicut potentia appropriatur patri, ita sapientia filio. ergo sicut fit mentio in symbolo de omnipotentia, ita debet mentio fieri de sapientia, & aliis etiam attributis.

¶ 4 Præt. In symbolo debet exponi fides quantum ad omnes credentes: sed non omnibus credentibus conuenit credere in deum, sed tantum habentibus fidem formatam. ergo videtur quòd male dictum sit. Credo in vnum deum, & quòd habens fidem informem, hoc dicens peccet mentiendo.

¶ 5 Præterea. Cum dicitur credere in Deum, designatur finis fidei: sed solus Deus est finis fidei. ergo cum in symbolo

bolo contineatur aliquid, quod est pure creatum, sicut Ecclesia catholica, videtur q̄ inconuenienter ponatur iste modus loquendi.

¶ 6 Præt. Sicut incarnationis sacramentum incepit in cōceptione, & terminatū est in natiuitate: ita & mysteriū passionis incœpit in passione, & terminatū est in sepultura: sed assignatur alius articulus de conceptione & natiuitate. ergo & alius articulus debet assignari de passione & sepultura.

¶ 7 Præt. Sicut passi appropriatur aliquod opus, & spiritui sancto: ita & filio. ergo sicut est fide de patre ponitur aliquod opus diuinum, sicut creatio, & cum articulo Spiritussancti op' remissionis peccatorum: ita & cum articulis filij debet aliquod opus diuinum poni. Ho. 17. pri.

¶ 8 Præt. In Nicæ. symbolo nulla fit mentio de descensu ad inferos. ergo videtur insufficienter articulos continere.

¶ 9 Præt. Quæritur quare in Nicæ. symbolo dicitur, non creatorem, sed factorem.

¶ 10 Præt. Fides de corpore Christi in sacramēto altaris maximam difficultatem habet. cum ergo in nullo symbolorum de hoc dicatur aliquid, videtur quòd insufficienter in eis fides tradatur.

Respon. Dicendum, quòd articuli fidei distinguuntur duplicter. Vno modo, quantū ad ipsa credibilia; & sic sunt quatuordecim Alio mō, quantū ad ipsos qui articulos distinxerunt, & sic sunt. 12. Ita nomē sunt. 12. Apostolorum. Quia autem articulus est veritas de deo, h̄ contingit esse duplicter, quia aut est de ipso deo tantum: aut de deo ratione naturæ assumptæ. Si primo modo, contingit esse tripliciter: quia aut est de eo ratione naturæ, aut ratione personarum, aut ratione effectus proprij. Si ratione naturæ, sic habemus primum articulum, Credo in vnum deum. Si ratione personæ, aut ratione personæ patris: & sic habemus secundum, Patrem omnipotentem. Aut ratione filij: & sic habemus tertium, Et in Iesum Christum filium eius. Aut ratione personæ Spiritussancti: & sic habemus quartum, Credo in Spiritū sanctum. Si ratione effectus, aut pertinet ad conditionem naturæ, & sic est quintus, Creatorem cœli & terræ. Aut ad bonum gratiæ: & sic habemus sextum, Sanctam ecclesiam catholicam, sanctorum communionem, remissionem peccatorum. Aut de perfectione gloriæ: & sic habemus septimum, Carnis resurrectionem, vitam æternam. Quidam autem aliter distinguunt hos tres articulos, quia opus creationis includitur in primo articulo, qui pertinet ad veritatem essentiæ, & vltimum opus diuidunt in duos articulos, scilicet carnis resurrectionem, vnum articulum dicentes: & vitam æternam, alium. Sed prima distinctio melior videtur: quia Apostolus expresse ponit vnum articulum de creatione, Heb. 11. Fide credimus aptata esse sæcula &c. Et iterum completio vitæ æternæ & gloriæ includit coniunctionem animæ & corporis. Item sciendū, quòd opus creationis coniungitur articulo de persona patris: quia pertinet ad potentiam quę appropriatur patri: duo aūt alia opera adduntur articulis de Spiritussancto, vnde sibi appropriatur vnio ecclesię, quæ importatur per hoc, q̄ dicitur, Sanctam ecclesiā catholicam, remissionem peccatorum: & communicatio bonorum operum, quæ est per charitatem, vt bonum vnius alteri prosit. Articuli autem pertinentes ad naturam assumptā sunt 6. Et septem Primus pertinet ad cōceptionem, Qui conceptus est de Spiritusancto. Secundus ad natiuitatem, Natus ex materia. Tertius ad passionem, Passus sub pontio Pilato, crucifi. mor. & sep. Quartus ad descensum ad inferos, Descendit ad inferna. Quintus ad resurrectionem, Tertia die resur. a mor. Sextus ad ascensionem, Ascendit in cę. sedet ad dex. dei pa. Septimus ad aduentum, Inde venturus est iudi. vi. & mor. Horum autem articulorum tres Petrus in vnum complexum est. 1. articulum de vnitate essentiæ, de omnipotentia patris, & de opere creationis, ideo quia opus creationis propter potentiam quam indicat, patri appropriatur, qui est etiam fons totius deitatis: & ideo competit Petro, q̄ est caput apostolorū, sicut pater trinitatis. Poterit autem Ioannes articulum de persona filij. Articulum autem de conceptione & natiuitate coniunxit in vnū Iacobus Zebedei. Articulum autem de passione posuit Andreas. Descensum ad inferos posuit Philippus. Resurrectionem Thomas. Ascensionem Bartholomeus. Ad uenturum ad iudiciū Matthęus. Articulum de spiritussancti persona Iacobus Alphæi. Opus gratię diuiserunt duo apostoli. Nam Simon posuit effectū gratiæ in consecutione boni, scilicet, Sanctam ecclesiam catholicam, sanctorum communionem: Iudas Iacobi, quantum ad remotionem mali, scilicet peccatorum remissionem. Effectum gloriæ posuit Mathias, vel iterum Thomas, vequidam dicunt. Alij autem aliter prædictos articulos attribuunt apostolis: sed in hoc non est magna vis. Heb. 11.

Ad primvm ergo dicendum, quòd pater non est missus sicut alię personæ, & ideo ei propter effectum missionis plures articuli appropriantur quam patri.

¶ Ad secundum dicendum, quòd deum esse simpliciter non est articulus, sed deum esse sicut fides supponit, scilicet habentem curam de omnibus, remunerantem, & punientem, vt patet per Apostolum Heb. 11. ergo sic determinata, quia est, & quia remunerator est. Similiter deum esse creatorem non cognouerunt philosophi sicut fides ponit, ut scilicet postquam non fuerunt in esse, producta sunt: sed secundum alium modum accipiunt creationem, vt in lib. 2. dist. 1. dictum est.

¶ Ad tertium dicendum, quòd omnes articuli, præcipue qui pertinent ad opera diuina, probantur per omnipotentiam dei, sicut & angelus probauit incarnationem venientis ad Virginem. Luc. 1. Quia non erit impossibile apud deum omne verbum: & ideo ponitur præcipue omnipotentia quasi radix fidei.

¶ Ad quartum dicendum, quòd in symbolo apponitur nobis regula fidei, ad quam omnes debent pertingere: non autem debent pertingere solum ad actum fidei informis, sed etiam ad actum fidei formatę, & ideo ponitur in symbolis actus fidei formatæ. Nihilominus habens fidem informem, dicens symbolum non peccat: quia hoc dicit in persona Ecclesiæ.

¶ Ad quintum dicendum, quòd Leo papa dicit, quòd non debet ibi addi hæc præpositio, In, vt dicatur, Et in vnam sanctam catholicam &c. sed debet dici, Et vnam sanctam &c. Anselmus vero dicit, quòd potest dici In vnam, inquantum in isto effectu intelligitur veritas increata, scilicet vt sit Spiritussanctus in vnam sanctam, idest in Spiritumsanctum vnientem ecclesiam.

¶ Ad sextum dicendum, quòd sicut dictum est, articulus est indiuisibilis veritas supra rationem existens: & vbi occurrunt diuersæ difficultates, quibus hoc quod dicitur, est supra rationem, oportet ponere diuersos articulos. Ponere autem deum sepultum, non habet aliam difficultatem, quam ponere eum passum, vel mortuum: & ideo totum hoc comprehenditur sub vno articulo. Sed natiuitas habet aliam difficultatem præter difficultatem conceptionis: quia in conceptione est difficultas ex hoc, q̄ Deus homo factus est, & q̄ est facta conceptio sine virili semine. In natiuitate autem ex hoc, quòd clauso Virginis vtero exiuit: & ideo sunt duo articuli.

Universidad de Deusto
Biblioteca

¶ Ad septimum dicendum, ꝙ ex parte potentiæ filij ponitur opus, quod in natura assumpta operatus est quantum ad septem articulos, vt dictum est.

¶ Ad octauum dicendum, quòd sicut dicit Inno. tertius, Nicena synodus præcipue congregata fuit contra Arrium, qui negabat filium esse verum deũ: & ideo descensus ad inferos suppressus fuit, in quo maxime videbatur derogari diuinitati Filij.

¶ Vel dicendum, ꝙ quia illud symbolum editum est ad manifestandum fidem contra hæreticos, nullus autem error accidebat de descẽsu ad inferos: ideo illum articulũ explicare non curauerunt, sed implicite posuerũt in articulo de resurrectione, in quo intelligitur terminus a quo resurrexit: fuit in articulo cõceptionis implicite tradiderunt articulum natiuitatis, quia non fuerat de natiuitate aliquis specialis error.

4. Reg. 7.

¶ Ad nonum dicendum, quòd quia quidam philosophi posuerunt mundum creatum a deo, & tamen ab æterno fuisse, vt Augustinus dicit: ideo symbolum Nicæ, quod specialiter ad euacuandos errores æditum fuit, posuit factorem: quod magis ostendit initium durationis mundi, & quòd est a deo agente per voluntatem, non per necessitatem naturæ.

12. lib. de ci. dei c. 17.

¶ Ad decimum dicendum, quòd fides de corpore Christi, & de omnibus sacramẽtis, & de clauibus, & de omnibus huiusmodi includitur in articulo qui est de effectu gratiæ, qui est, sanctã ecclesiã catholicã. Et ideo in Nicæ symbolo additũ est. Confiteor vnum baptisma. Quidam tamen dicunt, quòd reducitur ad articulum de passione: sed primus est probabilius.

QVAESTIO II.

Deinde quæritur de explicatione fidei.

Et circa hoc quæruntur duo.

Primo. De necessitate explicationis.
Secundo. Quantum ad quæ oporteat esse fidem explicitam.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum explicatio fidei sit de necessitate salutis.

22. q. 2. 5. De verit. q. 14. 11.

AD PRIMVM sic procedit. Videtur quòd fidei esse explicitam non sit de necessitate salutis. Ad salutem enim sufficit gratia, & liberũ arbitrium: sed ad explicationem fidei non sufficit habitus gratuitus fidei infusus, nec etiam liberum arbitrium gratia informatum, sed oportet quòd veniat doctrina fidei determinãs, quia fides ex auditu est Ro. 10. ergo explicatio fidei non est de necessitate salutis.

¶ 2 Præt. Nullus damnatur ex hoc, quòd vitare nõ potest: sed aliquis natus in silua, vel inter infideles non potest distincte de fidei articulis cognitionem habere: quia doctor fidei non adest, nec vnquam de fide audiuit mentionem. ergo iste non damnatur, & tamen non habet fidem explicitam. ergo videtur, ꝙ explicatio fidei non sit de necessitate salutis.

¶ 3 Præt. Explicita cognitio de articulis fidei non potest esse nisi in eo, qui habet vsum liberi arbitrij: sed multi saluantur, qui vsum liberi arbitrij non habent, sicut pueri baptizati morientes: ergo explicatio fidei non est de necessitate salutis.

¶ 4 Præt. Similiter non sunt proponenda subtilia, sicut patet per Apostolum. 1. Cor. 3. sed nihil est subtilius his quæ supra rationem sunt, qualia sunt ea quæ ad fidem pertinent. ergo simplicibus non est explicanda fides, & tamen ipsi saluantur. ergo explicatio fidei non est de necessitate salutis.

SED CONTRA. Heb. 11. Accedentẽ ad deum oportet credere quia est, & quia diligentibus se remunerator est: sed accedere ad deum est de necessitate salutis. ergo & habere fidem explicitam quantum ad aliqua.

¶ 5 Præt. Nullus sine spe saluatur: sed ad spem oportet adesse explicitam cognitionem eorum quæ speranda sunt, quia fides est substantia sperandarum rerum, vt dicit. 11. ergo habere fidem explicite de aliquibus, est de necessitate salutis.

VLTERIVS. Videtur ꝙ quilibet teneatur habere fidem explicitam de omnibus quæ ad fidem pertinentiones enim articuli fidei æqualiter ad fidem pertinent. si ergo de aliquibus oportet habere cognitionem explicitam, pari ratione de omnibus.

¶ 2 Præt. Secundum id quod in vniuersali scitur, non distinguitur vnus homo ab alio, quia cognitio vniuersalium principiorum omnibus hominibus est innata: sed habere fidem implicite de aliquo articulo, est habere fidem in vniuersali in illo articulo. ergo per hoc quòd habet fidem tantum implicitam de aliquo articulo, non differt quantum ad illum articulum a non credente. ergo oportet habere fidem explicitam de omnibus articulis.

¶ 4 Præt. Sicut per præceptã legis vitantur peccata mortalia, ita per articulos vitantur errores hæreticorum: sed aliquis ita tenetur seruare præcepta legis, vt omnia peccata vitet. ergo & ita tenetur cognoscere articulos fidei, vt omnes errores, & hæreses vitet: sed hoc non potest facere, nisi qui habet fidem explicitam de omnibus articulis, quia qui scit aliquid implicitæ & in vniuersali, potest errare in particulari. ergo habere fidem explicitam de omnibus articulis, est de necessitate salutis.

SED CONTRA. Explicita cognitio de articulis fidei non habetur nisi per studium: sed studere non est de necessitate salutis. ergo explicita cognitio de omnibus articulis fidei non est de necessitate salutis.

¶ 2 Præt. Secundum hoc, pauci essent qui haberent fidem, cum vix inueniatur aliquis qui posset explicare articulos quãtum ad omnia, quæ in articulis implicite continentur.

VLTERIVS. Videtur quòd maiores non magis teneantur quàm minores, quia homines simplices examinantur de difficilibus articulis, & damnantur hæretici si male respondeant: hoc autem non esset, nisi illos scire tenerentur. ergo minores non minus teneantur scire quàm maiores.

¶ 2 Præt. Nullus tenetur ad plura quàm alius, nisi inquantum ad illa se obligauit: sed maiores non obligauerunt se ad articulos faciendos explicite, vt videtur. ergo non magis tenentur quàm minores.

¶ 3 Præt. Videntur maiores illi, qui magis sciunt. si ergo ad plura credenda obligarentur videtur, quòd ex sua scientia incommodum reportarent.

SED CONTRA. Maiores debent docere fidem minoribus: sed qui docet debet plenius scire. ergo tenentur magis explicite scire quàm minores.

¶ 2 Præt. Ei cui plus est commissum, plus exigetur ab eo: sed maioribus plus commissum est, quàm minoribus. ergo plus ab eis exigetur de fidei cognitione.

VLTERIVS. Videtur quòd minores non habeant fidem implicitam in fide maiorum, sicut enim est fides implicita & explicita, ita & scientia: sed scientiam habet quis implicitam non in aliquo sciente, sed in vniuersali: est scibilis. ergo nec fidem habet vnus implicitam in fide alterius.

¶ 2 Præt.

b Quæ ante aduentum credere de mediatore sufficiebat.

SEd quæritur, Cum sine fide mediatoris antiquis non fuerit salus, sicut nec modernis, vtrum oportuerit illos credere omnia illa de mediatore, quæ nunc credimus. Quibusdam videtur quòd sufficerit illis quatuor tãtum credere. s. natiuitatem, mortem, resurrectionem, & aduentum ad iudicium, quod ex præmissis verbis Augu. colligunt, vbi ista quatuor posuit. Alijs autẽ videtur habita fide Trinitatis, id de mysterio incarnationis fidei sufficisse, vt crederet Dei filius nasciturus de homine, & iudicaturus, qui de Ioanne Baptista documentum huius rei assumunt, qui de morte Christi, & descensu ad inferos in euangelio dubitasse videtur, secundum expositionem Gregorij. quando interrogauit per discipulos, Tu es qui venturus es, an alium expectamus? quasi diceret, Es tu per teipsum descensurus ad infernum, an alium ad hæc sacramenta missurus es? Quidam tamẽ dicunt eum nõ dubitasse de ignorantia, sed de pietate, id est, dubitare se ostendisse, non quia ignorauerit, sed pietatis affectu compassum esse Christo, & eius humilitatem admirando insinuasse.

Hom. 1. in Ezech. & Hom. 6. super euang. Math. 15. Luc. 7.

De fide Cornelij.

SOlet etiam quæri de Cornelio, vtrum fidem incarnationis habuerit, cũ dictũ est ei per angelũ. Acceptæ sunt eleemosynæ tuæ, & exauditæ sunt orationes tuæ. Si enim fidem incarnationis nõ habebat, tunc ergo sine fide incarnationis erat ei iustitia: quia de illo scriptum est, ꝙ iustus erat, & timens deum. Si vero incarnationis fidẽ habebat, ad quid ergo missus est ad eum Petrus? Sane dici potest, eum sicut fidẽ vnitatis, ita & incarnationis habuisse Dei reuelatione, sed incarnatũ iam esse Dei filiũ ignorasse. Et ideo missus est ad eum Petrus, vt iam natum Dei filium ei annuntiaret, & sacramẽtum regenerationis ei conferret. Habebat igitur fidem incarnationis, sed an facta, an futura esset non nouerat: & ita per fidem venit ad opera, & per opera amplius est solidatus in fide. Per fidem enim, vt ait Grego. venitur ad opera. Cornelius etiam per fidem venit ad opera. Deum enim vnum credebat, sed filium eius nesciebat incarnatum. Per fidem placuerunt huius rei assumunt, qui de morte Christi, & descensu ad inferos in euangelio dubitasse videtur, secundum expositionem Gregorij. quando interrogauit per discipulos, Tu es qui venturus es, an alium expectamus? quasi diceret, Es tu per teipsum descensurus ad infernum, an alium ad hæc sacramenta missurus es? Quidam tamẽ dicunt eum nõ dubitasse de ignorantia, sed de pietate, id est, dubitare se ostendisse, non quia ignorauerit, sed pietatis affectu compassum esse Christo, & eius humilitatem admirando insinuasse.

Act. 10.

Hom. II Eze ch. 19. ante med.

¶ Ad secundum dicendum, ꝙ principia vniuersalia, in quibus implicatur cognitio particularium cõclusionũ, sunt homini nota per lumen naturale. Et ideo quantum ad implicitam cognitionem scientiæ non distinguit vnus homo ab altero, sed lumen fidei secundum quod habet cognitio implicita, est lumẽ infusum quod vni infunditur, & alij nõ: & ideo non est similis ratio.

¶ Ad tertium dicẽdum, ꝙ ad præcepta negatiua tenemur semper, & ad semper, & ꝙ hoc vi tantur sufficienter peccata transgressionis: sed ad præcepta affirmatiua tenetur homo semper, sed nõ ad semper, sed loco & tempore determinato. Præcepta autem affirmatiua sunt de actibus virtutum. ergo ad actum virtutis semper exercendum homo non tenetur nec quantum ad omnes modos, quibus potest ille actus exerceri, sed sufficit ꝙ homo tempore debito operetur: & ideo etiam non oportet ꝙ homo habeat explicitam cognitionem de omnibus articulis fidei, sed de aliquibus, qui sunt necessarij secundum tempus illud, & per hoc sufficienter vitantur omnes errores & dubitationes: quia sicut habitus temperantiæ inclinat ad resistendum luxuriæ, ita habitus fidei inclinat ad resistendum omnibus quæ sunt contra fidem. Vnde in tempore quãdo emergit necessitas explicite cognoscendi vel propter doctrinã cõtrariã quę imminet, vel propter motũ dubiũ qui insurgit, tũc hõ fidelis ex inclinatione fidei non consentit his quę sunt cõtra fidem, sed differt assensum quousque plenius instruatur.

AD TERTIAM quæstionem dicendum, ꝙ explicare articulos fidei contingit dupliciter. Vno modo, quãtum ad ipsorum articulorum substantiã, secundũ qd ipsos articulos diuinitus scit. Alio modo, quãtum ad ea quæ in articulis continentur implicite, quod quidem contingit dum homo scit ea quæ ex articulis cõsequuntur, & vim veritatis ipsorum articulorum per quam possunt defendi ab omni impugnatione. Ad primũ quidem explicationẽ totalẽ tenentur oẽs qui hãt officium docendi fidẽ siue ex gradu dignitatis, sicut sacerdotes: siue ex reuelatione, sicut prophetæ: siue ex ministerio, sicut doctores, & prædicatores; non autem alij, quibus non incumbit officium docendi fidem: quia cum ipsi non habeant nisi seipsos regulare, sufficit eis illos articulos cognoscere, per quos possint ꝓpriam intentionem dirigere in finem vltimum. Ad secundum autem explicationem articulorum non tenetur aliquis totaliter, vt sciat omnia explicare quæ in articulis de salute continentur, quia hoc non potest esse nisi in paucis, cui ipsa articulorum veritas plene videbitur. sed vnusquisque, cui incumbit officium instruendi alios de fide, qui dicuntur maiores tenentur tantum scire de illa explicatione, quãtum pertinet ad suũ officium. Sed ad hanc explicationem minores, quibus officiũ docendi non incumbit, non tenentur.

AD PRIMVM ergo dicendum, ꝙ non condemnantur simplices pro hæreticis, quia nescisse articulos, sed quia pugnauerunt defendũt ea quæ sunt cõtraria articulis, quod nõ faceret, nisi per hæresim fidem corruptam haberent.

¶ Ad secundum dicendũ, ꝙ ex hoc ipso ꝙ aliquis docẽdi officium assumit, obligat ad sciendum ea quæ docere debet.

¶ Ad tertium dicendum, quòd maiores non dicuntur qui magis sciunt, sed quibus incumbit officium docendi fidem, qui quoque peccatis exigentibus minus sciunt, quibus dicitur

¶ 2 Præt. Illud in quo implicatur cognitio alicuius habentis cognitionem implicitam, est regula suæ cognitionis: sed regula nostræ fidei non est cognitio humana quæ potest decipi, sed cognitio diuina quæ falli non potest. ergo videtur quòd homo non debeat habere fidem implicitam in fide alterius hominis, sed in cognitione dei.

¶ 5 Præt. Nullus peccat si se conformet suę regulæ: sed maiores sunt prælati, vel etiam doctores, si ergo simplices debent habere implicitam fidẽ in fide maiorũ, nõ peccaret aliqs simplex dicens aliquid contra fidem, si ab aliquo magistro, vel prælato prædicaretur: quod falsum videtur.

¶ 4 Præt. Illud in quo implicatur cognitio alicuius, oportet esse notum, sicut qui habet scientiam alicuius particularis implicitã in vniuersalib' principijs, oportet ꝙ illa principia cognoscat. ergo homo non debet habere implicitam fidem in cognitione alterius hominis.

1. Post. cap. 2. d. 10. 5.

SED CONTRA. Omnis addiscens habet fidem implicitam in cognitione docentis, quia secundum Philosophum, oportet credere addiscẽtem: sed maiores positi sunt ad docendum fidem minoribus. ergo minores debent habere fidem implicitam in cognitione maiorum.

¶ 2 Præt. Hoc patet per authoritatem inductam in littera.

RESPON. Dicendum ad primam quæstionem, quòd ad salutem aliquis dupliciter peruenit. Quidam enim non perueniunt merito ꝓprio, sed merito alieno, sicut pueri & stulti baptizati, quibus suffragatur meritum Christi, cuius facti sunt participes in perceptione sacramenti: quia meritum proprium habere non possunt, cum non habeant vsum liberi arbitrij, quod exigitur ad meritum. Quicunque autem vsum liberi arbitrij habẽt, tenentur ad merita Christi & meritum ꝓprium addere, meritum autem consistit in actu virtutum. vnde ad salutem ipsorum oportet quòd sit & actus, & habitus virtutum. Actus autem omnium virtutum dependet ab actu fidei quæ intentionem dirigit. vnde in omni, qui habet liberũ arbitrium, exigitur ad salutem eius quòd habeat actum fidei, & non solum habitum. Fides autem non potest esse in actu, nisi aliquid determinate & explicite cognoscendo, quod ad fidem pertineat. Et ideo omnes qui habent vsum liberi arbitrij, habere fidem explicitam quãtum ad aliquid, est de necessitate salutis.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd in his quæ sunt necessaria ad salutem, nunquam deus homini quærenti suam salutem deest, vel defuit nisi ex culpa sua remaneat: vnde explicatio eorum quæ sunt de necessitate salutis, vel diuinitus homini præuidentur per prædicatorem fidei, sicut patet de Cornelio. Act. 10. vel per reuelationem, qua supposita in potestate liberi arbitrij est vt in actum fidei exeat.

¶ Ad secundum dicendum, ꝙ si talis faceret quod in se est de quærendo salutem, deus illi aliquo dictorum modorũ prouideret de salute sua.

¶ Ad tertium patet solutio per ea quæ dicta sunt.

¶ Ad quartum dicendum, quòd ea quæ sunt supra rationem ad fidem pertinentia, non ponuntur hominibus simplicibus, ita, quòd res ipsa discutiatur, sed in verbetum ænigmatę, cui hibus assentiant: & ideo dicitur esse fides verborum, vt supra distinct. præcedenti dictum est.

AD SECVNDAM quæstionem dicendum, quòd actus fidei ad hoc est necessarius ad salutem, quia intentionem dirigit in oĩbus actibus aliarum virtutum: & ideo tantum oportet habere vnicuique de fide explicitã, quantum sufficit ad dirigendum ipsum in finem vltimum: vnde non est de necessitate salutis, vt homo omnes articulos fidei explicite cognoscat: quia sine aliquorum explicatione potest homo habere rectam intentionem in finem.

¶ Et per hoc patet responsio ad primum: quia non est eadem ratio de omnibus articulis.

D. 419.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Osee 4. Quia sciam repulisti, repellam te & ego, ne sacerdotio fungaris mihi. Nec tamen ex scientia, quæ ab eis exigitur, aliquod incommodum reportant: quia habere scientiam eis est honorificum.

AD QVARTAM quæstionem dicendum, quòd illi quibus incumbit officium docendi fidem, sunt medij inter deum & homines: vnde respectu dei sunt homines, & respectu hominum sunt dij, inquantũ diuinæ cognitionis participes sunt per scientiam scripturarũ, vel p reuelationẽ, vt dicitur Ioan. 10. Illos dixit deos, ad quos sermo dei factus est: & ideo oportet, quòd minores qui ab eis de fide doceri debent, habeant fidem implicitam in fide illorum non inquãtũ homines sunt, sed inquantum sunt participatione dij.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd determinata cognitio principiorum demonstrationis ex sensu acquiritur: vnde ad eorum determinationem doctrina non indigemus, & in his principijs homo habet a principio implicatam scientiam omnium quæ sequuntur: habet nihilominus scientiam implicitam in cognitione alterius scientis, inquantum oportet eum per doctrinam scientiam accipere: quia oportet adiscentem credere. Et ideo non est simile de scientia & fide: quia non sunt nobis innata aliqua principia naturalia, ad quæ possunt reduci articuli fidei: sed tota determinatio fidei est in nobis per doctrinam, & ideo oportet in cognitione hominis habere fidem implicitam.

¶ Ad secundum dicendum, quòd sicut in mouentibus inuenitur primum mouens, quod est mouens non motum, & secundum mouens, quod est mouens & motum, post quod est id quod est motum tantum: ita etiam est in regulantibus, q̃ est aliquid quod est regulans, & nullo modo regulatum: & hęc est ratio primæ regulæ, & tale est Deus. Est & regulans regulatum, & talis regula humanæ fidei est homo diuinus, sicut etiam Philosophus dicit in 3. ethico. virtuosus est mensura omnium humanorum actuum: regulatum autem tantum sunt ipsi minores.

Cap. 7. & 10. eth. capit. 1.

¶ Ad tertium dicendum, quòd sicut homo debet obedire inferiori potestati in his tantum, in quibus non repugnat potestati superiori: ita etiam debet homo se primæ regulæ in omnibus commensurare secundum suum modum. Secundæ autem regulæ debet se homo commensurare in his, in quibus non discordat a prima regula: quia in his in quibus discordat, iam non est regula. Et propter hoc prælato contra fidem prædicanti, non est assentiendum, quia in hoc discordat a prima regula: nec per ignorantiam subditus excusatur a toto, quia habitus fidei facit inclinationem ad contrarium, cum necessario doceat de omnibus quę pertinẽt ad salutem. 1 Io. 1. vnde si homo non sit facilis nimis ad credendum omni spiritui, quando aliquid insolitum prædicatur, non assentiet, sed aliunde requiret, vel deo se committet in eius secreto supra suum modum non se ingerendo.

Ioan. 2.

¶ Ad quartum dicendum, quòd ad hoc datum est hominibus facere miracula, vt ostendatur quòd deus per illos loquitur: nec oportet, quòd in tali homine reuelationem habenti aliquis suam fidem implicet, quousque talis homo ad eius notitiam deueniat vel diuinitus, vel per famam humanam.

ARTICVLVS II.

Vtrum per successionem temporum fides profecerit.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur quòd per successionem temporum fides non profecerit quantum ad ea quæ explicite sunt credenda. Fides enim, vt dicitur in litera, charitati proportionatur: sed charitas est eadem, & æqualis per omnia tempora. ergo & fides.

¶ 2 Præt. Quòd in scientiis creuit humana cognitio, hoc est propter imperfectionem eorum, qui primitus artes ad inuentas imperfecte, vt dicitur in 2. elen. sed fidei doctrina non habet principium ab inuentione humana, sed ab inspiratione dei, in quo non cadit aliqua imperfectio. ergo non debuit per incrementa temporum perficere. Cap. 11.

De æqualitate fidei, spei, charitatis, & operis, quæ secundum aliquid sunt æqualia.

¶ 3 Præt. Fides, quantum ad substantiã semper eadem manet. si ergo cognitio fidei secũdum diuersa tempora proficit, oportet, quòd in primo tempore habeatur saltem implicite tãtum, quod i sequẽti etiam explicite cognoscit: sed minorum est habere fidem in cognitione maiorum. ergo quandocumque fides fuit implicita alicuius articuli in aliquo hoẽ, fuit eiusdem articuli fides explicita in aliquo homine. hoc etiam secundum omne tempus conuenit, quòd aliqui articuli a quibusdam implicite, & ab aliquibus explicite cognoscantur. ergo fides non creuit per successiones temporum. Super Ezechielẽ Hom. vii.

¶ 4 Præt. Articulus est indiuisibilis veritas: sed quod est indiuisibile non potest vlterius distingui. ergo cum semper fuerit fides contenta sub aliquibus articulis, videtur quòd non potuerit magis distingui, vt articuli explicite cognoscerent.

¶ 5 Præt. Per hoc videtur quòd etiam modo eadem ratione possent articuli multiplicari per successionẽ temporum, quod falsum esse videtur.

SED CONTRA. Exod. 6. dominus dixit ad Moysem. Ego sum deus Abraam, deus Isaac, & deus Iacob, & nomen meum Adonay non manifestaui eis. ergo Moysi fuit aliquid reuelatum de Deo, quod patribus reuelatum non fuerat. Similiter etiam dauid dicit. Super senes intellexi. Et Petrus suo tempore completum asserit, Act. 2. quod dicitur Iohelis. 2. Effundam de spiritu meo. Exod. 6. Psal. 118. Super Ezechielẽ Homil. 16.

¶ 2 Præt. Greg. dicit quòd per successiones temporum creuit diuinę cognitionis augmentum. I

VLTERIVS. Videtur quòd non oportuit semper habere fidem explicitam de redemptore. Non enim cognouerunt homines de eo per fidem, quod angeli ignorauerunt: quia cognitio fidei per reuelationem, quæ est a deo, est medians tibus angelis, vt dicit Dion. 4. cap. cele. hier. sed angeli mysterium redemptoris non cognouerunt. vnde Apostolus dicit Ephe. 3. quòd erat abscondditum a deo. ergo nec homines de eo fidem explicitam habuerunt. II 22. q. 2. 7.

¶ 2 Præt. Adam suum casum non præsciuit: sed si non peccasset humana redemptio non fuisset. ergo homo non semper explicite cognouit mysterium redemptionis humanæ.

¶ 3 Præt. Sicut dicit Dionysius 9. cap. cel. hier. multi etiam de gentilibus ante Christi aduentum saluati sunt: sed illi non habebant fidem explicitam de redemptione, quia eis reuelatio non fuerat facta Psal. 147. Non fecit taliter omni nationi. Nec iterum in fide Iudæorum suam fidem implicitam habebant. ergo fides redemptoris non fuit necessaria ad salutem secundum omne tempus.

¶ 4 Præt. Aduentus redemptoris non est de dictamine legis naturalis, sed qui erant in lege naturali saluabantur implentes ea, quæ erant de dictamine legis naturalis, sicut tempore legis scriptæ est de his quæ dictat lex scripta. ergo non fuit semper necessarium habere fidem explicitam de redemptore.

SED CONTRA. Christus est caput totius Ecclesiæ: nullus autem saluatus est extra ecclesiam. ergo nullus saluatus est, qui non est membrum Christi, vel non fuit: sed nullus fuit membrum Christi, qui in Christum non credidit. ergo nullus saluatus est vnquam sine fide Christi.

¶ 2 Præt. Sicut creator ē principiū essendi in natura ædita: ita etiã redẽptor est principium reparationis naturæ lapsę: sed nullus põt saluari sine reparatione, sicut nec esse sine eẽ naturali. cum ergo fides de creatore semper fuerit necessaria ad salutẽ, pari

ratione & fides redemptoris. semper fuit necessaria ad salutem post casum hominis. A

VLTERIVS. Videtur quòd non oportuit istos articulos de redemptore credere, quos magister tangit in litera: quia Ioannes Baptista inter maiores fuit, qui tenebantur habere fidem explicitam secundum illud tẽ, vt: sed ipse dubitauit de morte Christi, vt dicit magister in litera. ergo non videtur q̃ de morte Christi habuerint fidẽ explicitam antiqui patres. II 22. q. 2. 1.

¶ 2 Præt. Conceptio naturitatem præcedit: sed non dicitur quòd necessariũ fuerit eos habere explicitam fidem de conceptione. ergo nec fuit necessarium quòd haberent explicitam fidem de natiuitate. B

¶ 3 Præt. Sicut resurrectio Christi est causa nostræ resurrectionis, ita ascensio causa nostræ ascensionis: sed salus nostra consistit in resurrectione corporum, & in ascensione ad locum gloriæ. ergo necessarium fuit credere ascensionem, sicut & resurrectionem.

¶ 4 Præt. Per descensum ad inferos nos ab inferis retraxit: hoc autem est necessarium ad salutem. ergo & credere Christum ad inferos descendisse.

¶ 5 Præt. Salus hominum esse putatur sine hoc, quòd Christus ad iudicium veniret: quia per hoc nihil nobis Christus meretur. ergo videtur q̃ non fuerit necessarium credere Christum venturum ad iudicium. III Ibidem.

VLTERIVS. Videtur quòd non fuerit necessarium habere cognitionem trinitatis explicitam: quia Heb. 11. dicitur, quòd de deo oportet credere, quia est &c. ergo videtur quòd non oportuit cognoscere distinctionem personarum. C

¶ 2 Præt. Cognitio fidei est necessaria inquantum nos in finem dirigit: sed deus est finis noster inquãtum est summum bonum, quod ad essentiam pertinet. ergo videtur q̃ sufficiat de deo credere essentialia.

¶ 3 Præt. Sacra scriptura est regula fidei: sed in scriptura veteris testamenti non fuit mentio expressa facta de trinitate. ergo non erat necessaria ad credendum.

SED CONTRA. Magis est salutifera cognitio de Christo, inquantum est deus, quam inquantum est homo: sed necessarium fuit habere cognitionem de humanitate ipsius. ergo multo fortius de deitate: sed secundum quod est in sua deitate est filius patris. ergo necessarium fuit habere cognitionem de patre & filio.

¶ 2 Præt. Missio diuinarum personarum semper fuit de necessitate salutis: sed Aug. dicit quòd mitti est cognosci quòd ab alio sit. ergo semper fuit necessarium cognoscere in deo, quòd ipse aliquis ab alio, & ita cognoscere trinitatem per fidem. 4. lib. de trin. cap. 20. D

RESPON. Dicendum ad primam quæstionem, quòd fides cognitio quædam est. Quantitas autem cognitionis dupliciter attenditur, scilicet secundum obiecta, & secundum actus circa obiectum. Quia autem habitus specificatur ex obiecto, ideo prima quantitas est habitus essentialis, & secundum hanc attenditur magnitudo fidei, quę est secundum articulorum quantitatem: & ideo secundum hanc quantitatem fides non creuit, nec deficit, cum semper eadem maneat. Efficacia autem in agendo, est ex conditione agentis: & ideo quantum ad alias tres magnitudines potest fides profecisse ipsa manente eadem secundum diuersas hominum conditiones. In actu autem fidei tria inueniuntur, secundũ quę potest efficacię quantitas fidei attendi: duo secundum naturam propriam, scilicet cogitare, & secundum hoc dicitur fides magna, cognitione i & assentire, & secundum hoc dicitur fides magna, constantia, quia firmissus certitudinem & detur autem est in actu fidei secundum quod informatur charitate, & secundum hoc dicitur fides magna, deuotione. Sed quia certitudo fidei est ex voluntate determinante intellectum ad vnum, & similiter forma ao exchantate quę est in voluntate, voluntas autem est domina sui actus, etiam secundum quodcũque tempus: ideo per se loquendo, magnitudinis fidei, quę est secundum constantiam & deuotionem, attenditur profectus secundum promptitudinem voluntatis quæ est ex gratia, non ex successione temporum, nisi per accidens, inquantum in alioquo tempore sit plenior influentia gratiæ, quàm in alio quantum ad communem statum, quamuis non quantũ ad omnes personas. Sed cogitare ad intellectum pertinet, cuius virtutes experimento indigent & tempore, vt dicitur 2. ethi. & ideo quantitas fidei q̃ est secundum cognitionem articulorum, per loquẽdo, crescit tecũdum diuersitatẽ temporis. Arti. 2. in cor. & ad 1. Cap. 2.

AD PRIMVM ergo dicendum, q̃ charitas in voluntate est. Ea autem quę ad voluntatem pertinent, nõ indigent experimento & tẽpore, sicut ea quæ sunt in intellectu, in quo est fides, nisi quatenus oportet, quòd per exercitium acquiratur habitus, quod de charitate non est. Et ideo profectus charitatis proprie loquendo, non attenditur secundum diuersa tempora nisi per accidens, inquantum tempore redemptionis plenior infunditur gratia quantum ad communem statum, non autem quantũ ad omnes singulares personas.

¶ Ad secundum dicendum, quòd hoc q̃ scientię profecerunt per successionem temporum, non tantum est ex imperfectione inuentorum, sed etiam ex impotentia addiscentium, qui a principio totum capere non possunt: & ita in his quæ fidei sunt accidit, quòd oportuit paulatim humanum intellectum assuefieri ad ea quæ fidei sunt: propter quod dominus discipulis dixit. Multa habeo vobis dicere, sed non potestis portare modo. Ioan. 16.

¶ Ad tertium dicendum, quòd illi qui immediate a deo fidei cognitionem receperunt, quamtum ad ea quæ ex ea non explicabantur, non habebant fidem implicitam in fide aliorum hominis, sed in cognitione ipsius dei, sui reponebant id quod ipse secreti: diuinę sapientię ea fuerat reuelatum.

¶ Ad quintum dicendum, quòd aliquid, quod in articulo cõtinetur, explicari potest dupliciter. Vno modo, secundum vt vnus articulus continetur quandoque in alio, vel duo in vno communi: sicut resurrectio mortuorum continetur quodammodo in resurrectione Christi: & passio & incarnatio in hoc communi, quod est mysterium redemptionis, & sic fides implicita explicatur in articulis fidei determinatis, & hæc explicatio completa est per Christum: vnde eius doctrinæ quantũ ad essentialia fidei nec addere, nec diminuere licet, vt dicitur Apoc. vlti. sed ante Christi aduentum non erat completa, vnde etiam quantum ad maiores crescebat secundum diuersa tempora. Alio modo, id quod in articulo continetur, non est articulus, sed aliquid concomitans articulum: & quantum ad hoc potest fides quotidię explicari, & per studium sanctorum magis & magis explicita fuit.

AD SECVNDVM quæstionem dicendum, quòd ad fidem redemptoris tripliciter se habet humanum genus secundum diuersa tempora. In primo enim statu ante peccatum non oportebat ab aliquo homine habere fidem explicitam de redemptore, quia nondum seruitu erat inducta: sed sufficiebat habere fidem implicitam in cognitione dei, vt scilicet homo crederet, quòd deus ei prouideret in his quæ essent necessaria ad salutem. In secundo autem statu post peccatum autẽ aduentum Christi quidam habebant fidem explicitam de redemptore, quibus reuelatio facta erat, qui maiores dicebantur. Quidam autem, vt minores, fidem implicitam habebant in hoc maiorum: vnde & eis sacramentum redemptionis sub figuris sacrificiorum proponebatur. In tertio autem statu post aduentum Christi, quia iam mysterium redemptionis impletum est & corporaliter & visibiliter, & prędicatum, omnes tenentur ad explicite credendum. Et si aliquis infructiosum non haberet, deus ei reuelaret, nisi ex sua culpa remaneret.

AD TERTIVM ergo dicendum, quòd angeli primitus mysterium incarnationis sunt edocti quam homines, vt dicit Dion. 4. capi. celest. hierar. quantum ad ipsam substantiam eius quod credendum est, quamuis non quantum

Universidad de Deusto
Biblioteca

ad omnes circunstantias articulorum, quæ postea rebus euenientibus cognouerunt. Et de hoc plenius dictum est in 2. lib. dist. 11.

¶ Ad secundum dicendum, quòd authoritates inductæ loquuntur post peccatum siue ante legem, siue post.

¶ Ad tertium dicendum, ꝙ quamuis alijs gentibus non esset data lex diuinitus communiter omnibus sicut Iudæis, ex quib⁹ nasciturus erat Christus, & sic oportebat in eis potius fidē vigere: tū multis etiā gentilibus reuelationes per angelos factæ sunt etiam de Christo, sicut patet de sybilla, quæ de Christo expresse ꝓphetauit. In historijs romanis etiam legitur, quòd temporibus Constantini Imperatoris inuentum fuit in grecia quoddam corpus in sepulchro quodam habens laminam auream supra pectus, in qua scriptum erat. Christus nascetur ex virgine, & credo in eum, O Sol, sub Heleuæ & Constantini temporibus iterum me videbis. Illi etiam quibus spiritualis reuelatio facta non fuerat saluari poterant etiam si nihil de lege Moysi audissent, neque aliquid de ea scirent: quia lex illa non erat omnibus data, sed tantum Iudæis: vnde alij nō peccabant, si legis obseruantias non seruarent. Secus autem est de lege Christi, quæ omnibus pronunciata est. Saluabantur tamen fide implicita redemptoris, implicando fidem suam in cognitione dei, vel eorum qui a deo docti erant indeterminate quicumque illi essent: sicut maiores Iudæorum quantum ad ea, quæ eis nondum fuerant reuelata, dum tamen contrarium pertinaciter non tenerent contra prædicantem fidem.

Vt refert Isido. in 8. Ethi. ca. 8.

¶ Ad quartum dicendum, quòd quamuis ad cognitionem redemptoris non sufficeret natura per se, sufficiebat tamen cum lege scripta tempore legis: ante legem vero adiuta per gratiā.

AD TERTIAM quæstionem dicendum, quòd fides explicita ad hoc necessaria est, quòd in finem vltimum intentionem dirigat. Et quia per peccatum homo ab illo fine abductus fuerat, non poterat reduci, nisi per mediatorem Dei, & hominum dominum Iesum Christum: ideo post peccatum oportuit haberi cognitionem explicitam de redemptore, & præcipue quantum ad ea, quibus nos in finem reduxit victo hoste, quo captiui detinebamur. Ad hoc autem, quòd nos in finem reduceret quatuor requirebantur. Primum est, quòd propugnator noster instrueretur: quod factum est in natiuitate. Secundum est, quòd propugnaret, quod factum est in passione. Tertium est, quòd vinceret: quod factum est in resurrectione, quando æternitatis aditū deuicta morte reseranit. Quarto, ꝙ victoriæ suæ omnes suos participes faceret: & hoc erit in iudicio, quando bonis bona, & malis mala reddet. Et ideo ista præcipue requirebantur, ut de redemptore explicite scirentur. Tamen possibile est, quòd secundum diuersa tempora horum distinctio, & explicatio ante Christi aduentum creuit, ut quanto aduentui saluatoris viciniores existerent, tanto sacramenta salutis plenius perceperint, vt dicit Greg. Et secundum hoc utraque opinio in litera posita potest habere veritatem, prima, quantum ad propinquos: secunda, quantū ad remotos.

Super Ezech. ho. 16.

AD PRIMVM ergo dicendum, ꝙ Ioannes Baptista hos articulos plenissime sciuit, vnde de his non dubitauit, potuit autem dubitare sine præiudicio salutis de alio articulo passionis implicite tunc temporis, scilicet de descensu ad inferos non pertinaciter, quod patet, quia docere quærebat. Vel dicendum, ut alii dicunt, quòd ipse non dubitauit, sed quasi dubitasse visus est, inquantum quæsiuit non propter se, sed propter suos discipulos instruendos: vel fuit dubitatio nō ignorantiæ, sed admirationis, & pietatis.

¶ Ad secundum dicendum, quòd articulus conceptionis implicite continebatur in articulo natiuitatis, inquantum est via ad natiuitatem. Articulus autem de descensu ad inferos, in articulo de passione. Articulus autem de ascensione, in articulo de resurrectione: quia ibi terminatur victoria resurgentis. Vnde patet responsio ad tertium & quartum.

¶ Ad quintum dicendū, ꝙ in iudicio Christus nihil nobis merebitur, sed id quod prius meruit reddet.

AD QVARTAM quæstionem dicendum, quòd per missiones diuinarum personarum in nos, homo in finem vltimum ducitur non solum post peccatum, sed etiam ante peccatum: & ideo explicita cognitio de Trinitate fuit necessaria non solum post peccatum, sed etiam ante peccatum. Non tamen eodem modo ante aduentum Christi, & post: quia ante aduentum soli maiores de hoc fidem explicitam habuerūt: post Incarnationē uero oēs fidem explicitā de tribus personis habere tenentur: sicut & de mysterio incarnationis, quod cognosci non potest, nisi cognoscatur persōnarum distinctio: & quia sacramenta salutis cum inuocatione trinitatis conferuntur.

E

pti est charitas de corde puro, & conscientia bona, & fide non ficta progrediens: quod exponens Augustinus coaccepit pro intellectu, & conscientiam pro spe. Qualis, inquit, charitas est finis præcepti procedens de corde puro, id est, de puro: intellectu, vt nihil nisi Deus diligatur: & conscientia, id est, de spe bona, & fide non ficta, ideſt, simulate. Non igitur charitas fidem, vel spem: sed fides & spes charitatem præcedere videntur. Hoc ergo ea ratione traditum intelligenō quòd fides & spes causa, uel tempore charitatem omnium bonorum matrem præcedant. Sed quia charitas sine illis in aliquo esse non potest, sed illæ sine charitate possunt esse, quamuis non sit pia fides, vel spes sine charitate: ideo igitur ex fide, & spe procedere dicit charitas, quia nulli prouenit sine istis.

G

AD PRIMVM ergo dicendum, ꝙ Apostolus posuit illa, quę oportuit credi explicite a quolibet homine in quocunque statu: hoc autem non fuit cognitio trinitatis.

¶ Ad secundum dicendum, quòd ad dirigendum in finem non solū oportet cognoscere finem, sed etiam ea sine quibus in finem ire non potest: & ideo oportuit habere cognitionem explicitam de fine trinitatis, quia sine earum missione in finē beatitudinis ueniri non potest.

¶ Ad tertium dicendum, quòd non erat necessarium vt explicite omnes cognoscerent: ideo non fuit positum mysteriū trinitatis manifeste in veteri testamento, sed velate, vt sapientes capere possent.

H

EXPOSITIO TEXTVS.

ICVT *in Ecclesia aliqui sunt minus capaces.* Contra. Modo non sufficit ad salutem, vt etiam explicite mysterium incarnationis credatur. Dicendum quòd est similitudo nō quantum ad omnia, sed quantum ad quædam de articulis: quia nesciunt eos distinguere, quamuis explicite cognoscatur illud quod in articulis continetur. Tenentur autem explicite illos articulos scire, de quibus Ecclesia solennizat & facit continuam mentionem, sicut de Trinitate. *Credunt hoc quod ignorant.* Hoc est contra illud, quod superius dictum est, quòd fides non est de ignotis. Dicendum, quòd sicut implicite creditur, ita & implicite cognoscitur: dicitur autem ignorari quod nescitur explicite. *Solet etiam quæri de fide Cornelij.* Sciendum, quòd Cornelius habebat fidem explicitam de mysterio incarnationis, quamuis sufficeret ei ad salutem etiam si de hoc fidem implicitam habuisset, sed non habebat fidem distinctam de tempore incarnationis: & ideo quia hoc iam incipiebat esse necessarium ad salutem, missus fuit Petrus ad eum instruendum. *Illud etiam non est prætermittendum.* De hac æqualitate habituum, & operatione dicetur infra dist. 36. Hic tamen sciendum est, quòd operationem hic uidetur nominare virtutes regulantes in opere exteriori, sicut sunt uirtutes cardinales, quę etiam habent actus interiores, secūdum quas oportet istā æqualitatē attendi. Vel si loquitur de operibus exterioribus, attendenda est æqualitas quantum ad confirmationem operis magis, quàm secundum quantitatem actus: quia interdum aliquis ex maiori charitate, facit opera ex suo genere minora, quàm alius maiora. *Non autem posse fidem.* Contra, Matth. 1. Abraham genuit Isaac. Isaac Iacob, ideſt, fides spem, spes charitatem. Dicendum, quòd intelligitur quantum ad actus, non quantum ad habitus. *Non quod fides, & spes eam.* Contra, Aliquis habet fidem, qui non habet charitatem: ficut qui ficte accedit ad baptismum fidem tantum habens. Dicendum, quòd loquitur de fide, & spe secundum quod est virtus.

I

K

Art. 4

DIVISIO TEXTVS.

OSTQVAM Magister determinauit de fide, hic secundo determinat de spe, & diuiditur in duas partes. In prima, determinat de spe. In secunda, de ostendit, in quibus spes inuenitur ibi. *Posset hoc sapereti inuidiga.* Circa primum duo facit. Primo, determinat de spe secundum se. In secunda, de spe per comparationem ad fidem, ibi. *Et sicut fides.* Et circa hoc duo facit. Primo, ostendit conuenientiam inter fidem, & spem. Secundo, differentiam, ibi. *Distinguitur tamen. Posset hoc sapereti.* Hic ostēdit, quorum sit habere fidem. Et circa hoc duo facit. Primo, inquirit vtrum in Christo fuerit fides. Secundo, vtrum in antiquis patribus in limbo existentibus, ibi. *De antiquis vero patribus.* Hic quæruntur duo. Primo, de spe, secundum quod est passio. Secundo, de ipsa secundum quod est virtus.

DISTINCTIO XXVI.

A

De spe, quid sit.

EST autem spes virtus, qua spiritualia, & æterna bona sperantur, ideſt, cum fiducia expectantur. Est enim spes certa expectatio futuræ beatitudinis ueniens ex Dei gratia, & ex præcedentibus meritis: uel ipsam spem, quam natura præit charitas, uel speratam rem, ideſt, beatitudinem æternam. Sine meritis enim aliquid sperare non spes, sed præsumptio dici potest.

B

QVAESTIO PRIMA.

A

Circa primum quærun tur quinque.

¶ Primo, Vtrum spes sit passio.
¶ Secūdo, In quo sit.
¶ Tertio, De differentia eius ad alias passiones.
¶ Quarto, Vtrū sit vna de quatuor passionibus principalibus.
¶ Quinto, Vtrum possit esse in parte intellectiua.

ARTICVLVS PRIMVS

Vtrum spes sit passio.

12. q. 40. 1.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quòd spes nō sit passio. Spes enim est expectatio: sed expectatio dicit immobilitatem. cum ergo omnis passio in motu consistat, videtur ꝙ spes non sit passio.

T. com. 19.

¶ 2 Præt. Opposita sunt in eodem genere: sed Philosophus 7. physicor. diuidit spem contra memoriam, diuidens actiones vtriusque abinuicem. cum ergo memoria non sit passio, nec spes passio erit.

¶ 3 Præter. Expectare a spectando dicitur: spectare autem est videre. cum ergo videre non sit passio animalis, secundum qd proprie loquimur de passionibus animæ, videtur ꝙ spes, quæ est expectatio, non sit passio.

T. com. 20.

¶ 4 Præt. Passio animę in 3 arte sensitiua est, vt dicit Philosophus in 7. physic. sed spes cū sit de futuro bono non potest esse in parte sensitiua, quia sensus est præsentium tantum. ergo spes non est passio.

¶ 5 Præt. Nihil patitur, nisi ex præsentia agentis: sed spes non est de præsentibus, sed de futuris. ergo non est passio.

SED CONTRA. Spes contra timorem diuiditur: sed timor est passio. ergo & spes.

¶ 2 Prę. Spes ad appetitiuam potentiam pertinet, quia habet bonum pro obiecto: sed motus appetitiuæ partis dicitur passio animæ, quia ad eum sequitur delectatio, & tristitia, quod proprium est passionum, vt dicitur in 2. ethi. ergo vt prius.

B

Cap. 5.

¶ 3 Prę. Præsens, & præteritum non diuersificant genus: sed gaudium, quod est de præsenti bono, est in genere passionis. ergo & spes, quę est de bono futuro.

RESPON. Dicendum, ꝙ sicut prius dist. 15. dictum est, quamuis omnis operatio potentiarum animæ, quæ per sua obiecta in actum reducuntur, sicut intellectus possibilis, sensus, & appetitus, possint dici passiones: tamen proprie loquendo, passio est in operationibus appetitus sensitiuæ partis, secundum quod Damas. dicit in 2. lib. quòd passio est motus appetitiuæ virtutis sensibilis, qui est ex imaginatione boni, vel mali. Spes autem dicit extensionem appetitus in illud, quod appetibile est. Inuenitur autem non solum in hominibus, sed etiam in alijs animalibus, quod patet: quia inueniuntur animalia operari propter aliquod bonum futurum æstimatiue possibile, sicut apes faciunt nidum propter filiorum educationē: nec propter finem aliquid facerent, nisi in finem illum quasi eis possibilem tenderent, cuia naturalis appetitus non est impossibilium. Similiter etiam patet, quòd vnum animal aggredit alind. non nisi ex spe victoriæ. Patet ergo quòd spes sit in appetitu sensitiuæ partis, quę nobis & brutis communis est, & ita sequitur ꝙ sit passio.

*In Enchi. cap. 8.
*Rom. 8.

A

AD PRIMVM ergo dicendum, ꝙ appetitiuæ pus duplex est motus, scilicet prosecutio, & fuga. Obiectum autem spei, quod est bonū difficile & arduum, ratione suæ bonitatis natum est mouere ad prosecutionem, sed ratione suę difficultatis natum est mouere ad fugam, hic tamen motus retardatur per spem: & ideo spes importat motum primum, in quo saluatur ratio passionis, tamen in quiete priuatiue secundum motum, qui est fuga.

¶ Ad secundum dicendum, quòd diuiditur spes contra memoriam non quantum ad essentiam sua, sed quantum ad affectum, qui est communis memoriæ, & spei, scilicet delectatio: vnde non sequitur, ꝙ in genere conueniant.

C

¶ Ad tertium dicendum, quòd frequenter nomina imponuntur rebus occultis ex suis signis, sicut essentiales differētiæ ex accidentibus nominantur. Signum autem alicuius quiescentis cum extensione appetitus in aliquid desideratū solet esse, ꝙ frequenter visum dirigit in illud, vt videat si ex aliqua parte ad ipsum accedat: & ideo dispositio prædicta quietis cum motu dicitur expectatio.

¶ Ad quartum dicendum, quòd sicut animalia cognoscunt rationem conuenientus, & nocitiuum non per inquisitionem rationis, vt homo, sed per instinctum naturę, qui dicitur æstimatio: ita etiam cognoscunt aliquid, quod futurum est sine hoc, ꝙ cognoscant rationem futuri non conferendo præsens ad futurum, sed ex instinctu naturali, secundum quod aguntur ad aliquid agendum vel ex impulsu naturæ interioris, vel exterioris: sicut quando agunt ad aliquid ad præcauendum de futuris, quę dependent ex motu cęli, quasi ex eo impulsa: vnde ex eorum operibus homines possunt aliquid scire de huiusmodi futuris, sicut nautę præscunt tempestatem futuram ex motu delphinorum ad superficiem aquę descendentium: & formicę venientę plania reponunt grauum in cauernis.

D

¶ Ad quintum dicendum, quòd id quod est futurum secundum rem, potest esse præsens in imaginatione. Et quia bonum est natum mouere appetitum, secundum quod est imaginatum, vel intellectum, vt dicitur in 3. de anima: ideo ex tali præsentia potest sequi passio in appetitu.

T. com. 54.

ARTICVLVS II.

Vtrum spes sit in aliquo, quàm in concupiscibili.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur quòd spes nō sit in alia vi, quàm in cōcupiscibili. Ardum enim, vel difficile nō addit aliquam rationem appetibilis supra bonum: quia difficile magis habet rationem fugibilis, quàm appetibilis. Arduum autem non differt a bono non arduo, nisi secundum magis, & minus: sed vis concupiscibilis est boni quod desideratur. cum ergo obiectum spei sit bonum arduum, vel difficile, videtur ꝙ spes sit in concupiscibili.

12. q. 40. 2.

¶ 2 Præt. Sicut voluntas est bonum appetibile in parte intellectiua, ita concupiscibilis in parte sensitiua. sed in parte intellectiua omne quod ad appetitum pertinet, est voluntas. ergo & in parte sensitiua omne quod ad appetitum pertinet, est vis concupiscibilis: & ita cum spes ad appetitum pertineat, vt dictum est, videtur ꝙ sit in concupiscibili.

Art. præce.

¶ 3 Præt.

Universidad de Deusto
Biblioteca

T.com.19. ¶ 1 Præt. Gaudium & delectatio in cõcupiscibili sunt: sed spes tacit gaudium, Ro.12. Spe gaudentes: & delectationem, vt dicit Philos. in 7. phys. ergo spes est in concupiscibili.

¶ 2 Præt. Præsens & futurum non diuersificant appetituam potentiam, cum accidant appetibili inquantum huiusmodi: sed gaudiũ & spes non differunt nisi secundum id, quòd gaudium est de bono præsenti, spes autem de bono futuro. ergo cum gaudium sit in concupiscibili, & spes in eodem erit.

¶ 3 Præt. Eiusdem est moueri ad terminum, & in termino quiescere: sed spes importat motum in aliquem terminum, in quem cum aliquis deueneris, gaudet. cum ergo gaudere sit concupiscibilis, & sperare erit concupiscibilis.

SED CONTRA. Concupiscibilis, per se loquendo, non ordinatur ad arduum, sed magis irascibilis. cum ergo obiectum spei sit arduum, oportet quòd spes non sit in concupiscibili, sed in irascibili.

¶ 2 Præt. Idem est subiectum contrariorum: sed spei opponitur timor. cum ergo timor sit in irascibili, non in concupiscibili, sicut & audacia, quæ iterum timori opponitur, videtur quòd spes etiam sit in irascibili.

¶ 3 Præt. Ira sine ipse esse non potest, vt dicit Auic. in 6. de naturalibus. Vnde ex offensa illa, de cuius vindicta non est ipse sufficit cum quis a rege offenditur) non est ira, sed odium magis, vel timor. ergo cum ira non sit in concupiscibili, nec spes.

RESPON. Dicendum, quòd potentiæ passiuæ variantur, secundum quod sunt inate moueri a diuersis actiuis, per se loquendo. Proprium autem motuum appetitiuæ virtutis est bonum apprehensum: vnde oportet quod secundum diuersas virtutes apprehendentes, sint etiam diuersi appetitus, scilicet appetitus rationis, qui est de bono apprehenso secundum rationem, vel intellectum, vnde est de bono apprehenso simpliciter, & in vniuersalis & appetitus sensitiuus, qui est de bono apprehenso secundum vires sensitiuas, vnde est de bono particulari, & vt nunc. Sed quia potentia passiua nõ extenditur ad plura, quàm virtus sui actiui, secundum quòd dicit Comme. in 9. meta. quòd nulla potentia passiua est in natura, cui non respondeat sua potentia actiua naturalis: ideo appetitus sensitiuus ad illa tantum bona se extendit, ad quæ se extendit apprehensio sensitiua. Quia autem, vt dicit Dionys. 7. cap. de diuin. nomin. diuina sapientia contingit fines primorum principis secundorum, quia omnis natura inferior in sui supremo attingit ad infimum naturæ superioris, secundum quod participat aliquid de natura superioris, quãmuis deficienter: ideo tam in apprehensione, quàm in appetitu sensitiuo inuenitur aliquid, in quo sensitiuum rationi attingit. Quod enim animal imaginetur formas apprehensas per sensum, hoc est de natura sensitiuæ apprehensionis secundum se: sed quòd apprehendat illas intentiones, quæ non cadunt sub sensu, sicut amicitiam, odium, & huiusmodi, hoc est sensitiuæ partis, secũdum quod attingit rationem. Vnde pars illa in hominibus, in quibus est perfectior propter contunctionem ad animam rationalem, dicitur ratiõ particularis, quia confert de intentionibus particularibus: in aliis autem animalibus, quia non cõfert, sed ex instinctu naturali habet huiusmodi intentiones, apprehendere non dicitur ratio, sed æstimatiuo. Similiter etiam ex parte appetitus, quòd animal appetat ea quæ sunt conuenientia sensui delectationem facientia, secundum naturam sensitiuam est, & pertinet ad vim concupiscibilem: sed quòd tendat in aliquod bonum, quod non facit delectationem in sensu, sed magis natum est facere tristitiam ratione suę difficultatis, sicut quòd animal appetit pugnare cum alio animali, vel aggredi aliam quamcumq; difficultatem, hoc est in appetitu irascibili, secundum quod natura sensitiua attingit intellectiuam: & hoc pertinet ad irascibilem. Et ideo licet æstimatiua sit alia vis, quàm imaginatiua irascibilis, est alia vis, quàm concupiscibilis. Obiectum enim concupiscibilis est bonum, quod natum est facere delectationem in sensu: sensibilis autem bonũ, quod difficultatem habet. Et quia quod est difficile, non est appetibile inquantum huiusmodi, sed vel in ordine ad aliud delectabile, vel ratione bonitatis, quę difficultati admiscetur, cõferre autem vnum ad aliud, & discernere intentionem difficultatis & bonitatis in vno & eodem est rationis: ideo proprie illud bonum appetere est rationalis appetitus, sed conuenit

D.766.

F sensitiuæ, secundum quod attingit per quandam imperfectam participationẽ ad rationalem non quidem conferendo, vel discernendo, sed naturali instinctu mouet in illud, sicut dictum est de æstimatione.

¶ Et per hoc patet etiam quòd irascibilis est altior, quàm concupiscibilis, & propinquior rationi: & ideo incitamentis propter concupiscentiam, qui nulla lege vtitur, magis est turpis quàm iracundus, qui vtitur legibus, sed peruersis, vt dicitur in 7. ethi. Cap.9.

Fides & suarum rerum est, & alienarum. Nam & se quisque credit esse cepisse, nec fuisse vtique sempiternum. Et alia, atque alia non modo de aliis hominibus multa, quæ ad religionem pertinent, uerumetiam de angelis credimus. Spes autem non nisi bonarum re- G

Vnde etiam vitia, quæ sunt in concupiscibili, sunt maioris infamiæ quàm ea, quę sunt in irascibili. Ex his ergo iam planum est videre, quę passio sit in irascibili, & quę in concupiscibili. Omnis enim passio, de cuius intellectu est appetitus in bonum, vel conueniens simpliciter, est in concupiscibili, sicut amor, delectatio, & huiusmodi, & eorum opposita. Omnis autem passio, de cuius intellectu est appetitus in bonum cum circunstantia difficultatis, est in irascibili, & huiusmodi sunt omnia illa quę important bonum, vel malum cum determinatione alicuius quantitatis, sicut ira, quæ non ex qualibet lęsione consurgit, sed ex ea, quam potest aliquis vindicare, & tamen non habet in promptu vindictam. Timor etiam non est de quolibet malo, sed de malo, cui non potest resisti, vel difficulter resistitur. Spes autẽ importat motum appetitus in aliquod bonum commensuratum appetenti. Nõ enim est de bono tanto, ad quod nullo modo possit peruenire: H nec iterum de tam paruo, quod pro nihilo habeatur, sed de eo quod est possibile haberi, & tamen est difficile ad habendum, propter quod dicitur arduum: vnde patet quòd spes, secundum quod est passio, est in irascibili.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd difficile, vel arduũ addit quandam specialem rationem bonitatis, scilicet pretiositatem quandam ex hoc ipso, quòd non de facili habetur, sicut dicitur omne rarum, charum.

¶ Ad secundum dicendum, quòd natura rationalis ex seipsa conferre habet, & discernere vnde bonũ, quod est ex seipso appetibile, vel quod indiget collatione & discretione ad hoc, quòd appetatur secundum naturam rationalis apprehensionis appetitus rationalem mouet: & ideo ex hoc nõ diuersificatur appetitus rationalis, sed dicitur voluntas vniuersaliter: nõ sic autem est de appetitu sensitiuo, vt patet ex dictis.

¶ Ad tertium dicendum, quòd inquantum spes est de difficili arduo non delectat, sed magis attingit, eum ex hoc ipso sit distãs, sed inquantum est de bono possibili acquiri, sic facit delectationem: quia sicut quod est in potentia iam habet inchoationem sui esse, ita quòd apprehenditur vt possibile adipisci, apprehenditur vt iam quodammodo præsens: & ideo spes delectationem facit, & hæc delectatio non est in concupiscibili, sed in irascibili. Q uilibet enim potentia appetit sibi conuenientia, & de eo delectatur, vt infra dicetur. Bonum autem arduum ex hoc ipso quòd est possibile adipisci, est conueniens in irascibili. Vnde in ipsum tendit.

¶ Ad quartum dicendum, quòd obiectum irascibilis, est bonũ difficile: quod autem habetur, iam non est difficile, sed tantum dum nõ habetur: & ideo non omnes passiones irascibilis sunt tristi, sicut timor, & spes.

¶ Ad quintum dicendum, quòd obiectum irascibilis est bonũ difficile, quod quãdoque habet bonitatem ex ordine ad aliud. K Vnde in actu, vel motu irascibilis ẽ duplex terminus. Primus est proximus, secundum quod terminatur in obiectum proprium, vt quando consequitur victoriam. Et quia proprium obiectum irascibilis habet difficultatem: ideo non est delectabile alicui simpliciter, sed est delectabile ei secũdum hãc vim, cuius actus est perfectus per hoc, quòd pertingit ad obiectum proprium, quod iam contentum esse dicit quando aliquis delectatur de hoc quòd vincit, quãmuis simpliciter sensibilem dolorem de vulneribus sustineat, & de fatigatione tristitiam habeat: & ideo hæc delectatio non est concupiscibilis, sed est propriæ irascibilis, sicut delectatio, quę est propria in actu videndi est propria ipsius visus. Secundus terminus est vltimus finis, in quem obiectum proprium ordinatur tum est: hoc autem est aliquid, quod secundum seipsum est conueniens, & delectabile, sicut quod animal postquam vicit aliud animal, vritur ad libitum propria voluptate: & hęc delectatio pertinet ad concupiscibilem. Irascibilis enim ad conseruationem concupiscibilis ordinatur, vt scilicet propter difficultatem in terrenem tem

Def. fid. c. 16 circa med. Cap. 18. rem delectatio conueniens non prętermittatur. Et ideo dicit Damas. in 2. lib. q̃ ita est audax concupiscentię vindex: & propter hoc etiam dicit Philos. in 6. de animalibus, q̃ animalia pugnãt adinuicem propter cibum, & propter coitum: quia circa has delectationes præcipue est concupiscibilis.

ARTIC. III.

Vtrum spes differat ab aliis passionibus, scilicet timore &c.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur q̃ spes nõ differat ab aliis passionibus. Spes enim importat expectationem: sed omnis motus appetitus videtur esse expectatio, quę nihil aliud dicit, quàm protensionem in aliquod bonum. ergo spes non distinguitur ab aliis passionibus, quę ad appetitum pertinent.

¶ 2 Præt. Expectatum bonum est obiectum spei, quę est expectatio: sed expectatum bonum concupiscentiam constituit, vt dicit Dam. 2. lib. ergo concupiscentia est idem q̃ spes.

¶ 3 Præt. Idem motus est a termino, & in terminum: sed timor dicit motum appetitus a malo, spes autem dicit motum eiusdem in bonum. ergo idem est timor, & spes.

¶ 4 Præt. Sicut se habet album, & nigrum ad visum, ita se habet bonum, & malum ad appetitum: sed album, & nigrũ non diuersificant neque potentiam visiuam, neque passiones eius. ergo nec bonum, & malum diuersificant passiones appetitus: & ita timor, & spes non sunt diuersæ passiones, quãmuis sint de bono, & malo.

Art. præce. in corp. ¶ 5 Præt. Spes, vt dictum est, dicit protensionem appetitus in aliquod arduum: sed hoc idem inuenitur in audacia, confidentia, siue fiducia, & ira. ergo omnia ista sunt idem quod spes.

SED CONTRA. Quorum diffinitiones sunt diuersæ, & ipsa differunt: sed diffinitio spei non conuenit aliis passionibus. ergo & spes ab aliis passionibus distinguitur.

¶ 2 Præt. Quæcumque sunt idem, vnum non potest esse sine altero: sed spes potest esse sine aliis. ergo spes ab aliis differt.

¶ 3 Præt. Motus differunt penes terminos: sed non est idem terminus, seu obiectum spei, & aliarum passionum, quia sperata bonum est obiectum spei, non autẽ per se loquendo, aliarum passionum. ergo spes differt ab aliis passionibus.

RESPON. Dicendum, quòd passiones animæ, de quibus loquimur: primo distinguuntur ex hoc, quòd quædam important bonum & malum absolute, & hæ pertinent ad concupiscibilem: quædam vero important aliquam mensuram boni, vel mali, vt ex prędictis patet, & hæc pertinent ad irascibilem. Passionum ergo in concupiscibili existentium, quædam important habitudinem cõcupiscibilis ad suum obiectum: quædam vero motum ipsius respectu obiecti: quædam vero impressionem relictam in ipsa ex præsentia obiecti. Cum autem obiectũ appetitus sit bonum, vel malum, quodlibet istorum per hæc duo diuiditur. Amor enim importat habitudinem concupiscibilis ad bonum: odium vero ad malum, quia amor amatum ponit connaturale, & quasi vnum amanti, cuius contrarium facit odiũ. Et quia hæc habitudo perficitur ex præsentia obiecti, ideo amor secundum perfectam sui rationem est habiti, vt dicit August. Motus autem concupiscibilis in bonum, dicitur desiderium, in malum autem est innominatus, sed dicatur fuga. Impressio vero relicta in concupiscibili ex præsentia boni, dicitur delectatio, vel gaudium: sed præsentia mali dicitur tristitia, vel dolor. Qualiter autem tristitia, & dolor differant, supra distinct. 15. dictum est. Eodem etiam modo differunt delectatio sensibilis, & gaudium. Lætitia autem dicit effectum gaudij in dilatatione cordis: vnde dicitur lætitia quasi latitia. Exultatio autem effectum ipsius in signis exterioribus, inquãtum gaudium intẽtius ad exteriora prorumpens, quodammodo exilit. Quia autem irascibilis propter concupiscibilem est animalibus data, vt non deficiat in suo actu: ideo passiones irascibilis ex passionibus concupiscibilis originem habent. Adiuuat autem concupiscibilem irascibilis & in bono, & malo. In bono quidem vt delectabile concupiscibili conueniens non obstante difficultate prosequatur: in malo autem nociuũ difficile repellatur. Passio ergo irascibilis vel oritur ex passione concupiscibilis, quam facit apprehensio appetibilis, vel quam facit præsentia ipsius. Si primo modo, vel respectu boni, & hoc

In corp. artic. præced.

Tom. 3. de spiri. & anima, ca. 45. Tom. 4. de sub. dil. & am. cap. 1. q. 2. art. 3. q. 1. in corpore.

A vel possibilis consequi in quod tendendum est, & sic est spes: vel non possibilis, quod diuittendum est, & sic est desperatio. Aut respectu mali, & hoc vel possibilis repelli, cui resistendum est, & sic est audacia: vel non possibilis repelli, quod fugiẽdum est, & sic est timor. Si autem ex præsentia appetibilis, hoc non potest esse respectu boni: quia ex quo concupiscibilis suo delectabili fruitur, non indiget irascibili, quia non habet difficultatem in illo, sed est respectu mali, quod repellẽdum est, & difficultatem habens, & sic causatur ira, si est possibile repelli: alias passio in concupiscibili sistit. Et ideo ira non habet passionem contrariam, neque secundum contrarietatem boni, vel mali, sicut gaudium, & tristitia, quæ contrarietas est propria passionum concupiscibilis: vel secundum contrarietatem possibilis, & non possibilis, sicut spes & desperatio, quæ contrarietas est propria passionum irascibilis.

¶ Sciendum tamen, quòd ira causatur non solum ex re inconuenienti præsente, sicut cum quis irascitur de vulneratione, sed etiam ex inconuenienti aliquando præsente, sicut est quis irascitur ex iniuriis illatis, & etiam ex apprehensione habiti inconuenientis: & ideo ira causatur ex dolore quãtum ad primum: & ex tristitia, vt dicit Dam. quantum ad secundum. Sic ergo passiones animæ d̃ per essentiales differẽtias diuiduntur. Inueniuntur etiam diuersificari nomina passionum per differentias accidentales, quæ quidem accidunt vel ipsi passioni, vt C intensio eius, vel ex obiecto. Si primo modo, sic concupiscentia dicit intensionem desiderij, Zelus intensionem amoris nõ patiens consortium in amato. Abhominatio intẽsionem odij. Exultatio intensionem gaudij, vt in signo exteriori prorumpat generaliter. Et similiter hilaritas quantum ad signum, quod ostenditur in facie: & iocunditas quantũ ad signa, quæ ostenduntur etiam in actibus. Accidia autem intensionem tristitiæ in tantum, vt immobiliter hominem actionem retardãs: vnde dicitur a Dam. quòd est tristitia aggrauans, ideſt, immobilitans, vel athos inquantum prohibet locutionem, quia, vt dicit Damas. est vocem auferens: præsumptio autem intensionẽ spei: audacia autem excessum confidentiæ in aggrediendo terribilia: furor autem intensionem iræ. Cum autẽ obiectum proprium, & per se istarum passionum sit bonum, vel malum apparens, ea quæ accidentaliter se habent ad hæc, faciunt accidentalem differentiam in passionibus ex parte obiecti: sicut tri D stitia, quæ est de malo, quod est apparens malum tristanti: hoc autem accidit esse bonum, vel malum alteri. Si ergo tristitia sit de malo, quod est malum alteri, & per hoc apprehenditur malum ipsi tristanti, sic est misericordia. Si autem sit bonum alteri, & per hoc apprehenditur vt malum proprium, sic est inuidia, quæ est tristitia de prosperitate bonorum, vel nemesis, quæ est tristitia de prosperitate malorum, vt dicitur 2. ethic. Similiter etiam timor distinguitur: quia malo difficili superanti facultatem timentis accidit aliquid dupliciter, vel ex parte ipsius mali, vel ex parte timentis. Primo modo, accidit sibi turpitudo, & hoc vel in se, & sic est verecũdia, quæ est de turpi actu: vel in opinione, & sic est erubescentia, quæ est timor de conuitio, vt dicit Damas. vel verecundia de turpitudine culpæ: erubescentia de turpitudine pœnæ. Ex parte autem timentis sumuntur accidentales differentiæ timoris hoc modo: quia territ E bile vel excedit facultatem timentis in agendo, & sic est ignities: vel ignauia, quæ est timor futuræ operationis, vt dicit Damas. Vel in cognoscendo, & hoc tripliciter, vel propter cognoscibilis altitudinem, & sic est admiratio, quæ est timor ex magna imaginatione: vel propter eius incõsuetudinem, & sic est stupor, qui est timor ex assueta imaginatione: vel propter incertitudinem, & sic est agonia, quæ est timor infortunij: & hoc idem dicitur trepidatio, vel dubitatio. Sic ergo patet quomodo spes ab aliis passionibus differat, & quomodo etiam omnes aliæ passiones abinuicem distinguantur.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd sicut supra dictum est, expectare importat protensionem appetitus in aliquid cũ quiete primante fugam, vel recessum: hæc autem quies contingit ex difficultate eius, in quod motus appetitus tendit, sed non in promptu est vt habeatur: quod enim in promptu est, sine mora acquiritur. Et quia bonum cum difficultate propriæ est obie-

De fid. li. 2. cap. 16. D. 980.

Lib. & cap. vt supra.

Ἄθυμία ideſt, tristitia. *ἄθυμον* Tristis. *Ἄθως* est mons Thraciæ. De fid. li. 2. cap. 14.

νέμεσις Nemesis. Cap. 7.

Lib. 2. de fide, cap. 15.

art. 1. huius q. ad 1. & 4.

Universidad de Deusto
Biblioteca

est obiectum irascibilis: ideo expectare proprie ad irascibilem pertinet tendentem in aliquod bonum. Habet autē se ad spem, sicut commune ad proprium, inquantum spes addit certitudinem circa expectationem.

¶ Ad secundum ergo dicendum, quòd Damas. loquitur large. Accipit enim expectationem futuram, siue iudicium non per speculum, & in ænigmate, sed præclarissime inspiciunt. Si enim quia credunt resurrectionem futuram, ideo uerum est eos fidem habere, ergo ea consumata post iudicium similiter & fidem habere dicentur: quia credent ea præteritam. Sed sicut tunc credent, nec tamen fidem, quæ fideles facit, habebunt, quia non credent absque scientia, quæ non erit enigmatica, sed per speciem: ita & modo credunt, & sperant resurrectionem, nec tamen fidem habent, quia credendo cognoscunt. Venit enim eis quod perfectum est, & euacuatum est quod ex parte est. Venit enim

contrarij, quandoq; idem, quandoq; disparati. Si enim termini a quo, & ad quem sunt contrarij, sic motus est idem, sicut a nigredine in albedinem. Si autem sit idem terminus a quo, & in quem, sic motus sunt contrarij, sicut motus ab albedine in albedinem. Si autem sint diuersi non contrarij, sic motus sunt diuersi disparati, sicut motus ab albedine ad calorem. His modis vltimis spes, & timor se habent, quia contrarietas, quæ attenditur in irascibili, est secundum facile & difficile, siue possibile & impossibile: non autem circa bonum & malum, quia circa hoc est concupiscibilis. Vnde si consideretur propria ratio obiecti irascibilis, sic timor contrariatur spei, quia timor est a difficili, ad quod est spes. Si autem consideratur ratio difficilis, sic sunt disparata: quia timor est a difficili in genere malorum, spes autem a difficili in genere bonorum.

¶ Ad quartum dicendum, quòd passiones cognitiuarum virtutum sunt a rebus secundum esse spirituale. Et quia secundum hoc esse non habent contraria contrarietatem, ideo non causantur contrariæ passiones ex contrariis in potentijs cognitiuis. Sed passiones appetitiuæ sunt ex rebus secundum suum esse naturale, quia appetitus est de bono & malo, quæ sunt in rebus, vt dicit Philosophus in 6. metaphis. & ideo cum secundum esse naturale contrarietatem habeant, contrarias passiones causant. T.com.8.

¶ Ad quintum dicendum, quòd cum arduum, siue difficile sit proprium obiectum irascibilis, differentiæ facientes oppositiones in passionibus irascibilis sunt difficile facultatem superans, vel non superans, & vtrumque est vel bonum, vel malū. Fiducia ergo, seu confidentia important motum irascibilis in id, quod æstimatur vt facultatem non excedens, quod quidem specialiter circa bona importat spes: circa mala autem audacia, nisi quòd audacia excessum importat quandoque: vnde in malum quandoque accipitur. Motus autem appetitus in id, quod æstimatur vt superans facultatem siue in bonum, siue in malum, est diffidentia. In bonum autem specialiter est desperatio, in malum autem timor. Ira autem est passio composita ex audacia, vel dolore, & spe, vt ex dictis patere potest.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum spes sit principalis passio, uel amor, uel desiderium, uel audacia, uel pœnitentia.

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur quòd spes nō sit principalis passio. Amor enim vehementius affectionē immutat quàm spes, vnde hominē extra se facit, vt dicit Dionys. 4. cap. de diu. nom. sed amor non ponitur vna de principalibus passionibus. ergo neque spes.

¶ 2 Præt. Concupiscere est de futuro bono, sicut & spes: sed concupiscentia, vel desiderium nō ponitur passio principalis, ergo nec spes.

¶ 3 Præt. Denominatio semper fit a principaliori: sed irascibilis denominatur ab ira, ergo est principalior spe, quæ est in irascibili.

¶ 4 Præt. Obiectum irascibilis est difficile, & arduum: sed audacia tendit in arduum magis quàm spes, vel non minus, ergo audacia est magis principalis, quàm spes.

¶ 5 Præt. Sicut spes est de futuro, ita pœnitentia est de præterito: sed præteritum est certius quàm futurum. cum ergo pœnitentia non ponatur principalis passio, nec spes principalis passio debet poni.

Li.1.mer.7 SED CONTRA est, quod Boet. in libr. de consolatio. dicit, Gaudia pelle, pelle timorem, sic ēq; sugato, nec dolor adsit & ira spes connumeratur aliis principalibus passionibus.

¶ 2 Præt. Spes opponitur quodammodo timori: sed timor est principalis. ergo & spes.

¶ 3 Præt. Passio, quæ est in concupiscibili de bono, est principalis, sicut gaudium. ergo eadem ratione passio, quæ est de bono in irascibili, est principalis: hæc autē est spes. ergo spes est principalis passio.

RESPON. Dicendum, quòd principalitas passionis in duobus cōsistit, quorum vnum est ex parte obiecti, vt scilicet passio sequatur secūdum rationem, & aptitudinē obiecti, scilicet vt bonum prosequatur, & malū fugiat. Secundum est, ex parte ipsius passionis, vt scilicet motus ille perfectus sit quantum possibile est secundum genus illud. Et ideo in concupiscibili sunt duæ principales passiones tantum, scilicet gaudium, & tristitia, quia motus concupiscibilis terminatur in ipsa re coniuncta, quæ facit gaudium, & tristitiam: Et iterum bonum de sua ratione natū est facere gaudium, inquantum est conueniens: & tristitiam, inquantum nocium est. In irascibili etiam sunt tātum duæ, scilicet timor, & spes, quia in his perficitur motus irascibilis quantum est possibile in genere illo: vnde non important motum perfectum simpliciter, sed inquantum possibile est in genere irascibilis: quia motus irascibilis inquantum huiusmodi non perficitur ad præsens, vt prius dictum est, sicut concupiscibilis, sed perficitur in certitudine inclinationis respectu sui obiecti, vnde timor, & spes habent quandam certam inclinationem ad obiectum suum, timor ad non posse fugere malum, spes ad posse consequi bonum: vnde confidentia non dicitur principalis passio, quæ habeat certitudinem, nec importat. Si militer etiam timor consequitur ex malo, inquantum est malum, quia de natura sui habet, vt fugiatur: spes autem ex ratione boni inquantum est bonum, quia de natura sui habet, vt expectetur. Et ideo consueuit numerus principalium passionum hoc modo accipi. Quia aut sunt de præsenti, in quo perficitur motus concupiscibilis, aut de futuro, in quo consistit motus irascibilis, inquantum est de difficili. Si primo modo, aut de bono, & sic est gaudium, aut de malo, & sic est tristitia. Si secundo modo, aut de bono, & sic est spes, aut de malo, & sic est timor.

In princip. arti. huius quæst.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd amor non dicit terminum in motu concupiscibilis, cum non sequatur ex coniūctione rei, sicut delectatio, vel gaudium.

¶ Ad secundum dicendum, quòd motus concupiscibilis potest vlterius terminari quantum ad futurum, & ideo concupiscentia, & desiderium non sunt passiones principales, motus autem irascibilis non, & ideo in futuro terminatur: & propter hoc spes, & timor sunt principales passiones.

¶ Ad tertium dicendum, q̄ potentia, in qua est spes denominatur ab ira, quia est vltimum in passionibus eius, denominatio autem consueuit fieri ab his, quæ sunt vltimā in re, non tamen est principalis, quia habet motum in nocium, non quidem fugiendum, quod est de ratione mali & nocui, sed aggrediendum.

¶ Ad quartum similiter dicendum est de audacia, quòd timor qui fugam importat, consequitur ex ratione mali, quod de se est fugibile, non autem aggressibile, quod audacia facit: & ideo non est principalis passio.

¶ Ad quintum dicendum, q̄ pœnitentia continetur sub tristitia. Vnde sciendū est, q̄ omnes prædictæ passiones ad has principales passiones reducuntur vel sicut species ad genus, sicut admiratio ad timorem, vel sicut imperfectum ad perfectum, sicut concupiscentia ad gaudium, vel sicut effectus ad causam, & participans ad participatum, sicut audacia, & ira ad spem, quia spes tendit in bonum arduum, quod de se est tale, vt in illud debeat tendi. Audacia autem & ira tendunt in arduum nocium repellendum, quod quidem non est tale, vt in ipsum tendi debeat, sed magis vt fugiat, tenditur tamen in ipsum, in quantum participat aliquid de ratione boni, quod est victoria ipsius: & ideo etiam spes participatur quodammodo in audacia & ira, sicut quod est per se, in eo quod est per accidens.

ARTICVLVS V.

Vtrum spes possit esse in parte intellectiua.

AD QVINTVM sic proceditur. Videtur q̄ spes nō possit esse in parte intellectiua, quia passiones sunt tātum in parte

T.com.10. parte sensitiua, vt dicit Philosophus. 7. physic. sed spes est passio. ergo est in parte sensitiua.

¶ 2 Præt. Ea quæ sunt in parte intellectiua sunt ipsius animæ secundū se, siue hoc q̄ cōiecat corpori: spes vero non est ipsius animæ sm se, sed cum coniunctione corporis eadem ratione, T.com.14. qua gaudiū & amor. vt dicitur in 1. de anima. ergo species non est in parte intellectiua.

T.com.42. ¶ 3 Præt. Subiectum spei est irascibilis: sed irascibilis non est in parte intellectiua, sed in sensitiua, quę animus dicitur in 3. de anima, cum ergo passio non excedat subiectum suum, nec spes erit in rationali.

Lec. 2. ¶ 4 Præt. Sicut dicit Philosophus in lib. de memo. Memoria non est in parte intellectiua, quia concernit determinatā temporis differentiam, scilicet præteritum: sed sicut memoria concernit præteritum, ita spes concernit futurum. ergo spes non potest esse in parte intellectiua.

Cap. 12. ¶ 5 Præt. In parte intellectiua non sunt contrariæ passiones, quia delectationi, quæ est secūdum intellectū, nihil est contrariū: vt dicit Philosophus 1. topicor. enim ergo spes sit passio contrarietatem habens ad timorem & desperationem, videtur q̄ non possit esse in parte intellectiua.

Cap. 14. SED CONTRA. Quicquid inuenitur communiter in Deo, & in nobis de operibus animæ, ad partem intellectiuam pertinet, quæ solum est immateriali, & in hoc Deo simili: sed delectatio conuenit non solum nobis, sed etiam Deo, vt dicitur in 7. Ethic. quia ipse simplici operatione gaudet: ergo delectatio est iis nobis etiam in parte intellectiua: & ita eadem ratione spes, quæ est de delectatione futura.

1. de aia t. com. 22. & 3. 6 co. 11. 19. & 20. ¶ 2 Præt. Quicquid permanet in nobis post separationem animæ a corpore, hoc ad partem intellectiuam pertinet, quæ sola est separabilis, secundum Philosophum: sed spes est huiusmodi, quia erat in illis patribus, qui in limbo erant, vt dicitur in litera. ergo spes est in parte intellectiua.

¶ 3 Præt. Ad quamcumque potentiam pertinet obiectum passionis, & passionis obiectum spes est arduum bonum, quod est ad intellectiuam partem pertinere potest. ergo spes potest esse in parte intellectiua.

RESPON. Dicendū, q̄ operationes sensitiuę sunt nobis magis notæ, q̄ operationes partis intellectiuę: quę cognitio nostra incipit a sensu, & terminatur ad intellectū, & ut quia ex nominibus minus nota cognoscuntur, nomina autem ad innotescendum rebus imponuntur: ideo nomina operationum sensitiuę partis transferuntur ad operationes intellectiuæ partis, & ulterius ex humanis in diuina. Et hoc pater in apprehensiuis operationibus, quia illud quod certitudinaliter quasi præsens tenemus per intellectum, dicimur scire, vel videre. Et imaginari dicimur, cum quidditatem rei intellectu concipimus, & sic de alijs: quāuis ista diuersimode intelligantur, cum dicitur de apprehensiue sensitiua, quæ apprehendit materialiter in particularibus: & de intellectiua, quæ apprehendit immaterialiter, & in vniuersali. Et ideo etiam imponitur nomen intellectiuæ operationi, per quod discernitur a sensitiua, sicut intelligere, & scire, & huiusmodi. Similiter nomina operationum appetitiuæ sensibilis partis transferuntur in operationes appetitiuæ intellectiuæ partis: tamen in sensitiua parte sunt per modum materialis passionis, in parte autem intellectiua per modum simplicis actus non materialiter: & ideo etiam aliqua nomina imponuntur appetitui intellectiuo, quæ ipsum distinguunt ab alijs, sicut velle, eligere, & huiusmodi. Sic ergo spes in parte sensitiua nominat quandam passionem materialem: in parte intellectiua sm, dicem operationem voluntatis immaterialiter tendentis in aliquod arduum.

q.2.ar.1. in corp.1.q. AD PRIMVM ergo dicendum, quòd spes secundum quod est in appetitu rationali, scilicet, ut hic, non est passio, prout loquendo, vt patet ex his quæ dicta sunt. 1 5. dist.

¶ Ad secundum dicendum, quòd Philosophus loquitur ibi, de motu secundum quod sunt passiones sensitiuæ partis, & ita inquantum exigent corpore materialiter: vel secundum quod sunt in parte intellectiua quę indiget corpore, inquantum accipit a sensibus, vel a sensitiua potentia, quantum ad statum vię.

ar.2. hu. q. 2p.18. ¶ Ad tertium dicendum, quod quidam distinguunt irascibilem, humanam, & bestialem, similiter & concupiscibilem, & dicunt quod brutalis est in parte sensitiua, humana autem in parte intellectiua. Sed hoc nō est verum, quia appetitus rationalis non diuiditur per irascibilem, & concupiscibilē, vt prius dictum est. nec irascibilis dicitur humana non per essentiam, sed per participationem, sicut dicit Philosophus in 1. Ethic. & suam Dom. in 2. lib. Vnde quod obijcitur, quòd spes in irascibi

A li est, verum est de spe, secundum quòd est passio.

¶ Ad quartum dicendum, quòd intellectiua apprehensio est, secundum motum a rebus in animam, & quia in anima intellectiua recipitur aliquid abstractum ab omnibus cōditionibus materialibus indiuiduantibus: ideo nulla apprehensio intellectiua cōcernit aliquod tēpus de tribus, quāuis possit esse de quolibet tempore, vn in compondo, & diuidendo implicat tēpus. T.com.23.

cognitio, & euacuata est fides, venit species, & desijt spes. Ita & Christus, in quo fuerunt bona patriæ, credidit quidem & sperauit resurr- vt dicitur in 3. de anima: & ideo etiam memoria cum sit passio imaginis, quæ est in parte intellectiua, est omnium temporū, vt dictum est in 1. lib. di. 3. operatio autem appetitus est secundum motum ab anima in res: & ideo quia res per se cadunt sub hic & nunc, ideo & operatio intellectiui appetitus a potest aliquod tempus concernere. q.3. ar.2. D.774.

B ¶ Ad quintum dicendum, q̄ delectatio, vt prius dictum est, ex duobus cōsurgit, V no modo ex ipso actu, qui est conueniens potentiæ: & hoc modo delectationi intellectus non est aliquid cōtrarium. Cum enim intelligibile omnino immaterialiter in intellectu recipiatur, non potest aliquam lesionem intellectui inferre, sicut sensibile excellens qd corrumpit sensum: & ideo omnis actus intellectus est conueniens intellectui, & delectabilis, quicquid sit illud quod intelligitur, & sic delectationi intellectus non est aliquid contrarium. Alio modo consurgit delectatio ex coniunctione rei conuenientis, circa quam est operatio. Et quia id quod apprehenditur potest esse conueniens intelligenti, vel inconueniens, inquantum est res quædam, licet inquantum intellectū tamen sit conueniens: ideo ex parte ista delectationi quæ est in parte intellectiua, potest esse tristitia contraria non quæ sit passio, vt dictum est. dist.15. q.2. ar.3.q.2.ad 5.

QVAESTIO II.

B

C Deinde quæritur de spe secundum quod est virtus.

Et circa hoc quæruntur quinque.

¶ Primo, Vtrum spes sit virtus.
¶ Secundo, Vtrum sit virtus theologica.
¶ Tertio, Quomodo se habeat ad alias virtutes theologicas.
¶ Quarto, De certitudine ipsius.
¶ Quinto, Quorum sit habere spem.

ARTICVLVS PRIMVS

Vtrum spes sit virtus.

D AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quòd spes nō sit virtus. Spes. n. diuiditur contra timorem, gaudium, & tristitiam: sed nullum horum ponitur in genere virtutis, quinimmo tristitia ponitur in genere vitij, quantum ad accidiam & inuidiam: ponitur etiam inter sacramenta, quantum ad pœnitentiam, gaudium autem in genere fructus, vt patet Gal. 5. timor autem in genere doni, vt dicitur Isa. 11. ergo neque spes debet esse virtus. 22.q.17. 1.

¶ 2 Præt. Sicut virtutes infusæ ordinātur ad aliquod arduum, quod est in vita æterna, ita & virtutes acquisitæ ad aliquod arduum, quod est felicitas ciuilis, vel contemplativa: sed philosophi tractantes de virtutibus acquisitis non posuerunt spem esse virtutē. ergo apud theologos spes non debet poni virtus. Lib.4. con. Iul. pel. c.3.

¶ 3 Præt. Nulla virtus prouenit ex meritis, quia virtutem Deus operatur in nobis sine nobis, vt Aug. ait: sed spes prouenit ex meritis, vt in litera dicitur. ergo spes non est virtus. *2. de libe. arb. c. 19. 1.2.q.55.4.

¶ 4 Præt. Nulla virtus opponitur alicui bono, quia bonum bono non est contrarium, sicut malum malo, vt dicitur in Prædicamentis: sed spes opponitur timori, quod est bonum, & laudabile. ergo spes non est virtus.

¶ 5 Præt. Nulla virtus habet actum mercenarium, quia virtus operatur bonum propter seipsum: sed spes habet actum mercenarium, cum intendat in remunerationem. ergo spes non est virtus.

SED CONTRA. Nihil inducit ad vitam æternam nisi virtus: sed spes inducit ad vitam æternam, vt patet in psalm. 54. Lætentur omnes qui sperant in te, in æternum exultabūt &c. ergo spes est virtus.

¶ 2 Præt. Spes est propinquior charitati, quæ est mater omnium virtutum, quàm fides, quia est in affectu: sed fides est virtus. ergo & spes.

¶ 3 Præt.

Universidad de Deusto
Biblioteca

¶ 3 Præt. Nihil est meritorium, nisi actus virtutis: sed spei actus est meritorius, quia a confusione liberat, psalm. 30. In te domine speraui, non confundar in æternum, ergo spes est virtus.

q.1.ar.1. & 3.corp. RESPON. Dicendum, quòd sicut supra dist.23. dictum est, virtus secundum communem vsum loquẽdi, dicitur habitus inclinãs ad actum; qui est bonus duplĩciter, scilicet secundum cõuenientiam ad potentiam agentem, & secundum obiectum, quod habet rationem boni inquantum est obiectũ talis actus: hæc autem duo sunt in actu spei. Cum enim spes in appetitiua parte sit, oportet quòd obiectum eius sit bonũ sub ratione boni, & sic actus spei habet bonitatem ex ratione obiecti. Similiter etiam spes supra expectationem addit certitudinem, vt patet per diffinitionem in litera posĩtam. Certitudo autem importat determinationem respectu eius, ad quod dicitur certitudo. vnde cum certitudo spei sit de bono expectato importat determinationem ad bonũ. Et ex hoc aliquis actus est perfectæ potentiæ conueniens, q̃ ad bonum ipsius determinationem habet: sicut actus scientię qui determinat intellectũ ad verum, quod est bonum intellectus: non aũt actus opinionis, quæ est veri & falsi: propter quod scientia est virtus, & non opinio, vt dicitur in 6.eth. vnde patet, quòd spes virtus debet dici, etiam secundum communem vsum loquendi.

Cap. 4.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd spes secundum qd est passio, nõ est virtus, sed secundum quod est in appetitu intellectiuæ partis. Nec aliarum passionum nomina ita conuenienter ad virtutes transfiimi possunt, sicut nomen spei: quia spes dicitur in ordinem ad bonũ, & propter hoc importat motum appetitus in bonum tendentis, & sic habet quandam similitudinem cum tritentione, & electione boni, quę requiruntur in omni virtute, timor autem dicitur in ordine ad malũ. Recedere autem a malo, quãmuis ad virtutem pertineat, non tamen in hoc consistit perfectio virtutis, sed in electione boni. Gaudium autem & tristitia magis dicunt impressionem boni & mali in appetitum, quam motum appetitus in ea: vnde nõ habent similitudinem cum electione virtutis.

¶ Ad secundum dicendum, quod illud arduum, in quod ordinant virtutes acquisitæ, est finis proportionatus facultati naturæ: & ideo natura per seipsam determinata est ad sperandũ illum finem, vnde non indiget aliquo habitu superaddito, per quem determinetur in illud: sed hoc arduum, qd est vita æterna, excedit facultatem naturæ. Vnde cum ex se natura non sit determinata ad sperandum illud, oportet quòd determinetur per aliquem habitum infusum: & hæc est spes quæ est virtus.

¶ Ad tertium dicendum, q̃ spes multis modis dicitur. Quandoque enim nominat passionem, & sic non est virtus. Quandoque nominat habitum inchoantem ad actum voluntatis similem spei, quæ est in parte sensitiua, quæ est passio, & sic est virtus. Quandoq; vero nominat ipsum actum, & sic est actus virtutis. Quãdoq; autem nominat ipsam rem speratam, Tit. 2. Expectantes beatam spem: & sic est obiectum virtutis. Quandoque autem nominat certitudinem, quæ consequitur spem, Rom. 5. Probatio vero spem, idest, spei certitudinem: & sic nominat statum perfectionis in virtutem, quantum ad certitudinis intẽtionem. Habitus ergo spei, quę est virtus, ex meritis nõ procedit, sed obiectum. Ipsa res sperata pro meritis redditur: & ideo etiam actus spei, in suum obiectum tendit ex præsuppositione meritorum. Et secundũ hoc dicitur ex meritis prouenire ratione sui actus.

¶ Ad quartum dicendum, quòd spes, quæ est virtus, non opponitur timori, qui est donum: quia spes extendit se in Deum ex consideratione diuinæ largitatis, timor vero dicit restitutionem ex consideratione propriæ paruitatis, & ita non est secundum idem resilitio timoris, & extensio spei: vnde non sunt contraria.

¶ Ad quintum dicendum, quòd facere aliquid propter aliquod commodum temporale, facit actum mercenarium, non autem facere propter remunerationem æternam: quia continentia nõ sibi sufficit ad salutem, si pro solo amore pudicitiæ teneatur, vt dicitur in lib. de eccles. dogma, & eadem ratio est de aliis humanis actibus.

Cap. 64.

¶ Vel dicendum, q̃ actus dicitur esse mercenarius, qui propter mercedem fit, nõ autem qui est circa ipsam mercedem: quãmuis ergo actus spei fit expectare beatitudinem, quæ est merces: non tamen eam expectat propter ipsam mercedem, sed ex inclinatione habitus, sicut & in alijs virtutibus contingit. Et præterea non expectat eam, inquantum est merces, sed inquantum est summum quoddam arduum: habet. n. Deum pro principali obiecto.

ARTICVLVS II.

Vtrum spes sit virtus theologica.

22.q.17. AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur quòd spes non sit virtus theologica. Omnis enim virtus theologica habet Deum pro obiecto: sed irascibilis obiectum Deus esse nõ potest, quia cum sit appetitus sensitiuæ partis non extendit se vltra bonum sensibile. cum ergo spes ad irascibilem pertineat, videtur quòd spes non sit virtus theologica.

¶ 2 Præt. Isa. 30. dicitur. In spe erit fortitudo vestra: sed fortitudo non est virtus theologica, sed cardinalis. ergo & spes, & præcipue cum eadem extrema videantur habere, scilicet, timiditatem, & audaciam.

¶ 3 Præt. Expectare est longanimitatis. Gal. 5. longanimitas expectationis. Similiter videtur esse patientiæ. Rom. 8. Si quæ nõ videmus speramus, per patientiam expectamus. ergo cum spes sit expectatio, videtur quòd spes sit idem quod patientia, vel longanimitas, quæ quidem non sunt virtutes theologicæ. ergo nec spes.

¶ 4 Præt. Spei est in arduum tendere: sed hoc est magnanimitatis, quæ maxime magnum attendit. ergo spes est idem quod magnanimitas: sed magnanimitas est virtus moralis, & non theologica. ergo est spes.

SED CONTRA, Spes diuiditur ex opposito alijs virtutibus theologicis. 1. Cor. 13. Nunc autem manent fides, spes, charitas, tria hæc. ergo est virtus theologica.

¶ 2 Præt. Ois virtus quæ habet finem vltimũ pro obiecto est virtus theologica: talis autem est spes, cum sit expectatio futuræ beatitudinis. ergo spes est virtus theologica.

¶ 3 Præt. Omnis virtus moralis est circa passiones, vt dicitur in 2.eth. hoc autem non competit spei. ergo non est virtus moralis, neq; est intellectualis, quia non pertinet ad cognitionẽ, vt prius dictum est. ergo est virtus theologica.

q.præc.a. in corp.

RESPON. Dicendum, quòd spes de ratione sua dicit extensionem appetitus in aliquod arduum, quod non omnino excedit facultatem sperantis. Ea enim quę excedunt, & velut excedentia apprehenduntur, desperationem magis q̃ spem faciunt: vnde secundũ hoc quòd inest alicui facultas in aliquod arduum, secundum hoc est inclinatio in illud arduũ: & ideo in illud arduum, quòd proportionatur facultati naturæ sensitiuæ, inclinatio sensitiui appetitus spem facit, quæ est passio. In illud vero arduum quod proportionatur naturæ intellectiuæ, inclinatio illius facit spem, quæ est actus voluntatis. Sed quia est aliquod arduum quod excedit facultatem naturæ, ad quod homo per gratiam potest peruenire, scilicet ipse Deus, inquantum est nostra beatitudo: ideo oportet q̃ ex aliquo dono gratuito naturæ superaddito fiat inclinatio in illud arduum, & illud donũ est habitus spei. Et quia habet obiectũ ipsum Deũ, ideo oportet q̃ sit virtus theologica: & ideo in secunda diffinitione spei, quam magister ponit, exprimitur tota ratio spei secundum quod est virtus theologica. Expectatio enim, vt ex dictis patet, proprie loquendo, dicit extensionem appetitus, in aliquod arduum. Certa autem dicit completionem prædictæ extensionis, & quasi determinationem, & in hoc completur ratio spei absolutæ: obiectum autem quod facit spem esse theologicam virtutem, est futura beatitudo. Illud autem vnde est facultas perueniendi in finem istum, est gratia & merita, siue accipiatur gratia pro diuina liberalitate, siue pro dono gratuito.

q.præc.a. 1.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd quidam dicunt, q̃ etiam appetitus rationis diuiditur per irascibilem & concupiscibilem: & secundũ hoc propositio habet falsitatem. Sed quia omnes authores distinguentes irascibilem a concupiscibili siue sancti, siue philosophi ponunt irascibilem & concupiscibilem in appetitu sensitiuo. Ideo dicendum, quòd subiectũ spei prout dr virtus theologica, nõ est vis irascibilis, sed voluntas inquantum actus eius spes dici potest, nisi forte ipsam voluntatem, inquantum habet actus similes actibus irascibilis, dicamus irascibilem: sed tunc irascibilis & concupiscibilis non erũt diuersæ potentiæ, sed nominabunt eandem potentiam, scilicet voluntatem secundum diuersos actus.

¶ Ad secundum dicendum, quòd sicut supra dictum est, extendi in aliquod arduum, est dupliciter: quia vel est bonũ, in quod extenditur vt acquiratur, & sic extendi est spei: vel in aliquod arduum vt repellatur, & hoc est audacia. Et similiter resilire ab aliquo arduo est dupliciter: quia vel est bonum, quod propter facultatem dimittitur, & sic est desperatio: vel est malum, quod propter difficultatem fugitur, & sic est timor. Et sic patet quòd spes non inter audaciam & timiditatem est, sed inter præsumptionem

præc. q. 3. & 4.

ptionem & desperationem. Fortitudo autem quæ habet petitula pro obiecto, est inter timiditatem & audaciam: & ideo spe & fortitudo non est idem. Nec fortitudo potest esse virtus theologica: quia deus qui est obiectũ virtutis theologicæ, non habet rationem ei cui, quãmuis habeat rationem ardui. Sed quia ex fine dingñ tur ea quæ sunt ad finem: ideo virtutes theologicæ, quæ habent finem vltimũ pro obiecto, non so-

9.præc.art. 3.in corp.

lum operãtur circa fosum secundum se, sed vt est directiuum aliorum quæ sunt ad finem: & ideo sunt quodammodo principia aliarum virtutum, sicut fides non solum cognoscit verũ primum, sed etiam alia, quæ ex veritate prima manifestantur ordinantia in ipsam: vnde & in articulis fidei multa continentur, quæ ad creaturas pertinent. Similiter & charitas non solũ facit diligere Deum, sed etiam proximum propter Deum. Similiter & spes non facit tendere in ipsum Deũ vt quoddã arduũ consequendum, sed etiam vt ex ipso est auxilium in omnibus aliis arduis, vel bonis acquirendis, vel malis vitãdis. Vnde qui habet spem, sperat Deum consequi, sperat que per ipsum omnia necessaria, quantumcumque sint difficilia obtinere: sperat omnia nociua, quantumcumque sint difficilia repellere. Et secundum hoc spes est in homine principium omnium operationum, quæ ad bonum arduũ ordinantur: sicut charitas omnium quæ in bonum tendant, & sicut fides omnium, quæ ad cognitionem pertinent. Vnde fides est in gratuitis, sicut intellectus principiorum in naturalibus & acquisitis: vnde secundũ hoc dicitur. In spe erit fortitudo vestra: non quasi spes sit ipsa fortitudo, sed quia est principium ipsius fortitudinis.

¶ Ad tertium dicendum, quòd expectatio patientiæ est expectatio diuini auxilij in periculi: expectatio autem longanimitatis est expectatio diuini auxilij in laboribus actionis tendentis in aliquod bonum arduum obtinendũ. Vnde patet ex prædictis, quòd expectatio patientiæ, & longanimitatis est per participationem expectationis spei, secundum quod virtutes posteriores participant aliquid a prioribus: sicut omnes morales a prudentia, & omnes aliæ virtutes participant aliquid a charitate, scilicet desiderium summi boni. pp quod operatur.

¶ Ad quartum dicendum, quòd magnanimitas magis accedit ad spem, quam aliqua dictarum virtutum: quia est secundum extensionem appetitus in aliquod bonum arduum obtinendum: & ideo circa spem passionem versatur, & eius opposita, vt sic sint in irascibili tres virtutes, quamũ ad tria genera passionum. Magnanimitas quidem quantum ad genus spei, & aliarum passionum circunstantium ipsam, quæ habẽt bonum arduum expectatum pro obiecto: fortitudo autem circa timorem & audaciam: mansuetudo autem circa iram. Sed tamen magnanimitas non est idem quod spes virtus, quia est circa arduum quod consistit in rebus humanis, non circa arduum quod est Deus: vnde non est virtus theologica, sed moralis participans aliquid a spe.

ARTICVLVS III.

Vtrum spes sit virtus distincta ab alijs.

22.q.17.6. AD TERTIVM sic proceditur. Videtur quòd spes non sit virtus distincta ab aliis virtutibus theologicis. Virtutes enim distinguuntur per actus & obiecta: sed spes est expectatio futuræ beatitudinis, quæ est etiam obiectum omnium virtutum theologicarum. ergo spes non distinguitur ab aliis virtutibus theologicis.

¶ 2 Præt. Virtutes theologicæ ordinãt nos immediate ad Deũ: sed aliquis sufficienter ordinatur per hoc, quòd cognoscit eũ, & amat ipsum, quod facit fides & charitas. ergo spes non distinguitur ab vtraque.

¶ 3 Præt. Expectare est actus spei: sed expectare pertinet ad hõe, quia in symbolo dicitur. Expecto resurrectionem mortuorum. ergo spes non differt a fide.

¶ 4 Præt. Videtur quod nec a charitate: quia spei est tendere in Deum, quod est proprium charitatis. ergo spes non differt a fide & charitate.

SED CONTRA. 1. Corinth. 13. spes connumeratur aliis duabus. ergo differt ab eis.

9.præc.art. 1.in cor.

¶ 2 Præt. Spes in voluntate dicitur ad similitudinem spei quæ est in irascibili, vt prius dictum est: sed ipes quæ est passio irascibilis, differt a cognitione quæ est fidei, & amore qui est charitatis. ergo spes quæ est in voluntate, differt a fide & charitate.

quia

A VITERBIENSIS. Videtur quòd spes non possit esse nisi formata charitate. Spes enim præsupponit meritum, vt patet ex diffinitione ipsius: sed meritum non potest esse in habente aliquam virtutem informem. ergo spes non potest esse informis.

II 12.q.65.4.

¶ 2 Præt. Ex hoc ipso quòd tendit fide in Deum, est fides formata: sed spes habet in Deum tendere, ergo semper est spes formata.

¶ 3 Præt. Aug. dicit, quòd omne affectio ex amore est: sed spes est affectio quædam. ergo est ex amore: sed omne quod est ex amore est formatum, quia charitas est formare alias virtutes. ergo spes semper est formata.

L.1.14. de ciui. Dei cap. 6.7. & 8.

SED CONTRA. Sicut timor est filius diuinorum æternorũ, ita & spes præmiorum: sed timor potest esse informis, & informis. ergo & spes.

¶ 2 Præt. Quicumque non habet finem, est desperatus: sed quicumque peccat mortaliter non habet spem formatam. Si ergo omnis spes esset formata, quicumque peccat mortaliter, esset desperatus: sed desperatio est peccatum in Spiritum sanctum. ergo quicumq; peccaret mortaliter, peccaret in Spiritum sanctum, quod est falsum.

q.1.ar.4.q. 2.cor.

RESPON. Dicendum ad primam quæstionem, quòd sicut supra dist.23. dictum est, virtutes theologicæ inantad ordinandum nos in finem vltimum. Ad hoc autem quòd aliquis incipiat operari propter finem aliquem, oportet primo quòd cognoscat finem illum, & secundo q̃ desideret ipsum. Sed quia voluntas est possibilium & impossibilium, nec; aliquis operatur pp aliquid quod est impossibile adipisci, quãmuis illud appetat: ideo oportet quòd voluntas ad hoc quòd operari incipiat, tendat in illud sicut in possibile. Et hæc inclinatio voluntatis tendentis in bonum æternum quasi possibile sibi per gratiam, est actus spei: & ideo spes est aliquid distinctum a fide & charitate, quia fides facit cognitionẽ de fine inquantum ostendit finem bonum esse, & sic insurgit motus charitatis: inquantum vero ostendit finem esse possibilem, sic insurgit motus spei, quia fides est fundamentum omnis virtutum præcedens omnes quantum ad naturalem ordinem actuum.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd idem secundum rem est obiectum omnium virtutum theologicarum, sed differt secundum rationem, quia inquantum est primum verũ, est obiectum fidei: inquantum est summum bonum, est obiectum charitatis: inquantum est altissimum arduum, est obiectum spei. Et quia beatitudo nominat maxime ardaũ, cum sit status omnium bonorum aggregatione completus, vt dicit Boe. ideo in diffinitione spei præcipue ponitur beatitudo. Virtus autem & potentia non differunt ex obiectis secundũ differentiam realem obiecti, sed secundum diuersas rationes obiecti, quæ quidem rationes formaliter complent obiectum ipsum.

3. de conf. pro. 2.

¶ Ad secundum dicendum, q̃ illa duo non sufficiunt ad hoc, quòd aliquis incipiat operari propter finem, vt dictum est.

In corp.ar.

¶ Ad tertium dicendum, quòd fides dicitur expectare in quantum est origo expectationis, ostendendo illud quod est expectandum, ex se possibile acquiri.

¶ Ad quartum dicendum, quòd tendere in appetibile, est tam irascibilis quam concupiscibilis, sed differenter: quia tendere in aliquod bonum vt est bonum simpliciter, est concupiscibilis: sed tendere in aliquod vt est arduum & difficile, est irascibilis, & per hunc modum diuersimode etiam tendit in Deum spes & charitas.

q.præc.art. 3.cor.

AD SECVNDAM quæstionem dicendum, q̃ sicut supra dictum est, desiderium & amor in hoc differunt, q̃ amor quodammodo importat quandã conuenientiã & connaturalitatẽ ad amatũ, qd quidẽ perficitur dũ amatũ aliquo mõ habemus, desiderium aũt importat motum in ipsum amabile nondũ habitum: vnde motus appetitus incipit in desiderio, & terminatur in amore completo. Et ideo desiderii est quædam imaginatio amoris, & quasi quidam amor imperfectus: sed quia primum habere rei est secundum quod est in potẽtia, quia quod est in facultate habentis, quasi iam haberi reputatur, ideo primum quod amorem inducit, est facultas habendi id quod desideratur: in hac autem facultate spes consistit, & ideo amor rei distantis, quæ actu nõ habetur, præsupponit spem. Sed quia spes non est nisi boni, & primus motus appetitus in bonum, est desiderium: ideo spes præsupponit desiderium, & est media inter amorem & desiderii. Et hoc rationabiliter accidit: quia enim irascibilis est propter concupiscibilem, ideo actus irascibilis a concupiscibili incipit, & in concupiscibili terminatur. Amor enim & desiderium in concupiscibili sunt: spes autem in irascibili, & similis est eorum ordo secundum quod est in voluntate. Vnde patet quòd actus fidei præcedit desiderium,

quia

Universidad de Deusto
Biblioteca

quia omnis actus affectiuæ præsupponit actum cognitiuæ: desiderium autem præcedit spem, spes autem amorem: & ideo sicut fides potest esse informis, quia actus eius præcedit actum amoris, ita & spes.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd spes non præsupponit merita in actu, sed ī proposito. Nō enim aliquis sperat propter merita, quasi merita existentia, producant actum spei: sed quia per merita quæ proponit ad beatitudinem se peruenire sperat.

¶ Ad secundum dicendum, quòd fides formata tendit in Deū ex amore: sed spes informis non est ex amore, sed ex desiderio.

¶ Ad tertium dicendum, quòd ibi accipitur amor large pro amore imperfecto, quod est desiderium, quod est primus motus appetiuæ virtutis: desiderium autem non sufficit ad formandum actus virtutum.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum spes habeat certitudinem in suo actu.

22. q.18.4. AD QVARTAM sic proceditur. Videtur q̄ spes non habeat certitudinem in suo actu. Certitudo enim ad cognitionem pertinet, quia dubitationi opponitur: sed spes non pertinet ad cognitionem, sed ad affectionem. ergo ad spem nō pertinet certitudo.

¶ 1 Præt. De eo quod numquàm erit, non potest esse certitudo: sed aliquis habet spem de vita æterna, quā numquàm habebit. ergo spes non habet certitudinem.

¶ 2 Præt. Omne quod dependet ex contingenti, non potest habere certitudinem, nisi quando iam est: sed hunc habere vitam æternam dependet ex meritis, quæ sunt ex libero arbitrio, quod est maxime contingens causa. ergo non potest esse certitudo, de hoc, quòd ille habeat vitam æternam. ergo cum spes sit de hoc, videtur quòd spes non habeat certitudinem.

¶ 4 Præt. Non potest de eodem esse certitudo, seu securitas & timor: sed homo quādiu in hac vita est, habet timorem casūs de separatione a Deo. ergo non potest habere certitudinem de habendo vitam æternam.

¶ 5 Præt. Nullus habebit vitam æternam, nisi habeat charitatem & gratiam: sed nullus scit se habere gratiam & charitatē necdum vt finaliter habeat. ergo non potest esse in spe certitudo de vita æterna.

SED CONTRA. 2. Thi. 1. Scio cui credidi, & certus sum &c. sed hoc ad spem pertinet. ergo spes habet certitudinem.

2. ethi. c. 5. ¶ 1 Præt. Philosophus dicit, quòd virtus est certior omni arte: sed spes est virtus. ergo habet certitudinem.

¶ 3 Præt. Sicut fides innititur primæ veritati, ita spes summæ largitati, quia ex gratia prouenit, vt in litera dicitur: sed summa largitas non potest alicui deficere, sicut neque prima veritas aliquem decipere. ergo sicut fides habet certitudinem, ita & spes.

RESPON. Dicendum, q̄ quidam dixerunt, quòd spes non habet aliam certitudinem nisi a fide: sed in hoc differūt, quòd certitudo fidei est in vniuersali, sicut quòd quilibet bonus habebit vitam æternam: certitudo autem spei est in particulari, sicut quòd iste, si bene facit, habebit vitā æternam. Et ideo certitudo fidei est absoluta, & vniuersalis: certitudo autē spei particularis est, & conditionata. Sed hoc nō potest stare, quia vniuersale & particulare non diuersificant essentiam, neque habitum: vnde secundum hoc spes a fide non differret secundū habitum, nec; in alia potentia esset: quod omnino falsum est. Et ideo aliter est dicendum, quòd certitudo proprie dicitur firmitas adhæsionis virtutis cognitiuæ in suum cognoscibile: sed omnis operatio, & motus cuiuscumque tendētis in finem est ex cognitione dirigente, vel connecta, sicut in agentibus per voluntatem: vel remota, sicut in agentibus per naturam. Quia vero non tenderet determinate in finem suum, nisi ab aliqua cognitione præcedente in ipsum ordinaretur, inde est q̄ opus naturæ est simile operi artis, inquantū per determinata media tendit in suum finem. Et hoc habet ex determinatione diuinæ sapientiæ instituentis naturam: & ideo nomina quæ ad cognitionem pertinent, ad naturales operationes transferuntur: sicut dicitur quòd natura sagaciter operatur & infallibiliter, & sic etiam dicitur certitudo in natura tendēte in finem. Et quia virtus in modum naturæ operatur inclinando in determinatum finem, ideo virtus dicitur esse certior arte: sicut & natura inquantum inclinat infallibiliter, quantum ex ea est in finem, & talis est certitudo spei, aliter tamē quàm in aliis virtutibus.

D.529. F Quia enim spes supponit facultatē in finem perueniēdi, quæ quidem est ex liberalitate diuina ordinante nos in finem, & ex meritis secundum quę omnes virtutes in finem vltimum perueniunt: ideo certitudo spei causatur ex liberalitate diuina ordinante nos in finem &c. & ēt ex inclinatione omnium aliarum virtutum, & etiam ex inclinatione ipsius habitus: & ideo præter certitudinem quam habet vt quædam virtus, includit certitudinē; quæ est in oībus alijs virtutibus, & vlterius certitudinem diuinę ordinationis.

De antiquis uero patribus, quia apud inferos usque ad passionem tenebantur, nō incongrue dici potest, quòd fidem, & spem uirtutem habuerint, quia credebant & sperabant se uisuros Deum per speciem, qualiter eum tunc non uidebant: quia eis non patuit cognitio Dei per speciem ante passionem Christi, qua consummata, a fide transierunt ad speciem.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd certitudo primo & principaliter est in cognitione: sed per similitudinem & participative est in omnibus operibus naturæ, & virtutis.

¶ Ad secundum dicendum, quòd certitudo cognitionis est ex seipsa, certitudo autem naturæ est ex alio ordinante in finem: & ideo deficit cognitionis, numquàm deficit: sed certitudo naturæ deficit quidem non per se, sed per accidens, quia talis defectus non est ex ipso directiuo in finem ex quo habet certitudinem, sed ex aliquo accidente: sicut ignis habet certitudinem absolutā calefaciendi, & tamen deficit quandoque ex aliquo impedimento. Et similiter est de spe: vnde etiam ipsa inclinationis naturæ certitudo dicitur spes, vt patet Ro. 4. Qui contra spem in spem credidit. Et similiter dicendum ad tertium.

G ¶ Ad quartum dicendum, quòd quādiu in hac vita sumus, potest esse accidentale impedimentum ne spes, quæ de se certitudinem habet, suum finem consequatur, & ideo nunc cum spe adiungitur timor separationis: sed in futuro quando non poterit esse accidentale impedimentum, tunc non erit timor separationis, neq; ēt spes, quia quod sperabatur tunc habebitur.

H ¶ Ad quintum dicendum, quòd licet nesciam vtrum finaliter habiturus sim charitatem: tamen scio quòd charitas & merita quæ in proposito habeo ad vitam æternā certitudinaliter perducunt. Ex prædictis patet, q̄ certitudo spei & fidei in quatuor differunt. Primo in hoc, quòd certitudo fidei est intellectus: certitudo autem spei est affectus. Secundo, quia certitudo fidei nō potest deficere: sed certitudo spei per accidens deficit. Tertio, quia certitudo fidei est de complexo: certitudo autem spei est de incomplexo, quod est appetitus obiectum. Quarto, quia certitudini fidei opponitur duositatio: certitudini autem spei opponitur diffidentia, vel hæsitatio. Ideo sciendum est, quòd certitudo spei, quantum ad inclinationem habitus, est maior in habente ipsam formatam, etiam præscito ad mortem, quàm in prædestinato habente ipsam informem: sed inquatumincludit certitudinem, quæ est ex dei ordinatione, & ex meritis quæ sunt in proposito, est æqualis in vtroque.

I

ARTICVLVS V.

Vtrum in Christo fuerit spes.

3. q.7.4. AD QVINTVM sic proceditur. Videtur quòd in Christo fuerit spes. Psal. 30. In te domine speraui, & exponitur in persona Christi. ergo habuit spem.

¶ 2 Præt. Deerat ei aliquid ad beatitudinem, scilicet gloria corporis. ergo potuit illam sperare, cum spes sit expectatio beatitudinis.

SED CONTRA. Spes est de non visis. Ro. 8. sed Christus videbat bona æterna, quorum est spes. ergo non habuit spem.

II 22. q.18.4. de Veritat. 4. VLTERIVS. Videtur quòd angeli, & animæ sanctorum spem habeant. Angelis enim accrescit gaudium ex salute illorum quos custodiunt. Luc. 15. Gaudium est angelis dei super vno pec. &c. Et similiter etiā sancti gaudent de bonis aliorum, quæ quotiæ fiunt. ergo habent aliquid quod sperent.

K ¶ 2 Præt. Animæ sanctorum expectant stolam corporis: vnde dictum est eis Apocalyp. 6. vt expectarent adhuc modicum tempus &c. sed expectatio est spei. ergo ipsi habent spem.

SED CONTRA. Cum venerit quod perfectum est, euacuabit quod ex parte est. 1. Cor. 13. sed spes ex parte est, quia est de non habitis. ergo cum sanctis venerit quod perfectum est, videtur quòd ipsum non habeant.

III VLTERIVS. Videtur quòd nec patres qui erant in limbo, spem habuerint: quia spes quæ differtur, affligit animam, vt dicitur in Prou. 13. sed in sanctis patribus qui erant in limbo, non erat aliqua afflictio. ergo non habebant ipsam.

¶ 2 Præt. Spes procedit ex meritis: sed ipsi non erant in statu merendi, similiter nec illi qui sunt in purgatorio. ergo non habent spem.

SED CONTRA. Quicumque cupit aliquid quod nondum habet

habet, expectat illud: sed patres qui erant in limbo cupiebant beatitudinem, quam nondum habebant. ergo expectabant illam. ergo habebant spem.

IIII 22.q.18.5. VLTERIVS. Videtur quòd etiam damnati, & dæmones habeant spem. Iob. 40. dicitur de seipso. Spes eius frustrabitur eum. ergo habet spem.

¶ 1 Præt. Sicut fides est informis, ita & spes: sed habetur fidem informem. ergo & spem.

SED CONTRA. Spes non est de impossibili: sed dæmones, & damnati cū sint in malitia obstinati, nō possunt peruenire ad vitam æternam. ergo non possunt habere spem.

RESPON. Dicendum ad primam quæstionem, quòd Christus non habuit spem: quia spes imperfectionem importat, cum fundetur supra agnitionē enigmaticam. Nihil autem imperfectionis ex parte perfectionum animæ fuit in Christo: & ideo non fuit in ipso spes.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd spes sumitur ibi pro expectatione præmij accidentalis, de quo non est proprie spes, quæ habet deum pro obiecto: & ideo non sequitur, quòd Christus proprie spem habuerit.

¶ Et similiter dicendum ad secundum, quia gloria corporis non est principalis in beatitudine.

AD SECVNDAM quæstionem dicendum, quòd angeli, & beatorum animæ, proprie loquendo, spem non habent: & hoc patet ex duobus. Primo, quia cum spes sit virtus theologica, habet Deum pro obiecto. Et ideo quia gaudium eorum, quod de deo habent, creseere non potest: ideo illud quod eis accrescit, non pertinet ad spem. Secundo, quia est de arduo, & difficili. Et quia habent gloriam essentialem, qua in Dei visione consistit, quicquid aliud creatum est, parum est: & ideo non potest esse spes neque de gaudio, quod de salute aliorum eis accrescit, neque de gaudio, quod accrescit animæ de gloria corporis: sed potest esse de eis desiderium, & hoc desiderium expectatio large dicitur. Et per hoc patet solutio ad obiecta.

AD TERTIAM quæstionem dicendum, quòd illi qui sunt in purgatorio, & patres qui erant in limbo habebant spem: quia spes non euacuatur, nisi secundum hoc, quòd aliquis habet actu id quod speranit: sicut fides euacuatur per id quod videt illud quod credidit. Illi autem qui in limbo patrum erant, & qui sunt modo in purgatorio, nōdum habent beatitudinem, de qua est spes: & ideo spes eorum quam in hac vita habebant, non est euacuata.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd dilatio spei antiquis patribus non faciebat afflictionem, quia afflictionis capaces non erant. Vel dicendum, quòd quāmuis spes ratione absentię speran afflictionem faciat, tamen ratione certitudinis delectationem facit. Et quia certitudo spei in eis deficere non poterat, ideo delectatio quæ ex certitudine causabatur, absorbebat omnem afflictionem, quæ ex absentia contingere posset.

¶ Ad secundum dicendum, quòd quāmuis non sint in statu merendi, tamen prius meruerunt, & ex illis meritis spes eorum prouenit.

AD QVARTAM quæstionem dicendum, quòd spes fundatur super facultatem perueniendi ad illud quod speratur, vel veram, vel æstimatam. In damnatis autem damnatis non est facultas ad beatitudinem perueniendi neque in rei veritate, neque in eorum æstimatione, quia iuæ damnationis ignari non sunt: & ideo in eis spes futuræ beatitudinis esse non potest.

Matth. 8. AD PRIMVM ergo dicendum, quòd spes ibi improprie sumitur pro expectatione dilationis iudicij: vnde etiam Christo dicebant: Venisti ante tempus torquere nos.

D.606. ¶ Ad secundum dicendum, quòd fides non est tantum de illis quæ pertinent ad se, sicut spes: & ideo possunt habere fidem de deo, & de aliis, non autem spem de ipsis. Vel dicendum, quòd fides informis nullo modo facit tendere in deum, sicut facit spes etiam informis aliquo modo, vt prius dictum est: & ideo non est simile de fide, & spe.

A

B

C

D

E

EXPOSITIO TEXTVS.

V A spiritualia æterna. Contra. Aeternum est vnum tantum. ergo non debuit pluraliter dicere æterna. ¶ Præterea. Spes est de futuro: omne autem futurum est temporale, nullum temporale æternum. ergo spes non est de æternis. ¶ Præterea. Nullum temporale æternum. ergo superfluit quod dixit, spiritualia. Et dicendum, quod illud quod per se est æternum, est vnum tantum: sed eius æternitas participatur quantum ad multa bona. In beatis, scilicet, quantum ad diuersas dotes, & hæ participationes dicuntur bona æterna, non quia careant principio, sed quia careant fine. Vel referendum est ad pluralitatem attributorum. ¶ Ad tertium dicendum, quòd illud quod in se est æternum, est futurum sperāti, & sic de deo potest esse spes. ¶ Ad quartum dicendum, quòd spiritualia dicit propter dotes corporis, quæ corporalia sunt, & quodammodo æterna, inquantum in perpetuum durabunt. Vel dicendum, quòd vtrumque potuit, vt quasi gradatim ad obiectum proprium spei peruenireture: quia est de bono spirituali, neque de quolibet, sed de æterno, quod est deus. *Est enim spes.* Hæc diffinitio datur per actum, vt dictum est. Prima autem data fuit per genus. *Quam natura præst charitas.* Verum est secundum quod est virtus, quod non habet nisi secundum quod est informata charitate, vel natura præit: sicut perfectū quod est informata charitate, vel natura præit: sicut perfectū imperfecto prius est natura, tempore posterius. *Spes est de inuisibilibus.* Contra. Aliquis sperat pecuniam quam videt. Dicendum, quòd spes, proprie loquēdo, est de nō habitis. In spiritualibus autem & æternis ea videre, est ipsa habere, non autem in corporalibus: & ideo dicitur esse de inuisibilibus. Vel dicendum, quòd dicitur esse de inuisibilibus, inquantum est de futuris, quia pecunia etsi videatur in se: non tamen videtur vt possessa, & hoc modo spes in ipsam tendit. *Spes autem non nisi bonorum est.* Contra. Luc. 24. Nos autem sperabamus, quòd ipse esset redemptturus Israel. ergo spes est etiam de alienis. ¶ Præterea. Aliquis desperat de aliquo alio: sicut dicit Augustin. quòd de nemine est desperandum, quàmdiu est in hac vita. ergo & sperari potest de alienis. ¶ Præterea. Sicut homo expectat bonum proprium, ita & per inuidiam malum alienum, ergo spes est etiam de malis. ¶ Præterea. Beatitudo nec in se est futura, sed æterna: nec respectu præteriti, quia numquàm habebit eam. ergo spes non semper est de futuris. ¶ Et dicendum ad primum, quòd spes est de re aliqua, sicut dicitur, Spero beatitudinem: & sic non est nisi de pertinentibus ad se. Est etiam de euentu: sicut dicimus, Spero quòd hoc eueniat, & sic est de illis, quæ ad alios pertinent: tamen de hoc euentu non est spes nisi inquantum æstimatur vt bonum sperāti. Et per hoc patet solutio ad secundum. ¶ Ad tertium dicendum, quòd malum alterius inuidus æstimat bonum suum: vnde est de malo alieno sicut de bono suo. ¶ Ad quartum dicendum, quòd quāmuis præcitus non sit habiturus vitam æternam in rei veritate, & ita non sit ei futura: est tamen ei futura quantum ad suam æstimationem, alias autem non speraret. Et iterum inquantum est in ordine diuinæ largitatis, & possibilitatis ipsius vel ad recipiendum gratiam, vel merendum: sicut dicitur illud futurum ad cuius euentum sunt causæ ordinatæ in natura, quāmuis numquàm eueniat, secundum quod dicit Philosophus, secundo, de generatione, quòd futurus quis incedere, non incedet.

q.1.art.2.c.

Tom.8.super Psa.36. ibi, Peccatores perībūt

DIVISIO TEXTVS.

POSTQVAM determinauit magister de fide & spe, hic tertio determinat de charitate. Diuiditur autem hæc pars in duas. In prima determinat de charitate, qua nos diligimus deum. In secunda, de charitate, qua nos diligit deus, distinctio. 32. *Præmissis adiciendum est.* Prima in duas. In prima, determinat de ipsa charitate. In secunda, de charitatis diffinitione, ibi. *Illud quoque non est prætermittendum.* Prima, in duas. In prima determinat, de ipsa dilectione charitatis. In secunda, de his quæ per charitatem diliguntur. distinctio. 28. ibi. *Hic quæri potest.* Prima in tres partes. In prima, con-

Universidad de Deusto
Biblioteca

tinuat se ad præcedentia. In secunda, prosequitur suam intentionem, ibi. *Charitas est dilectio* In tertia, continuat se ad sequentia, ibi. *Sed quæ hæc dilectione*. Secunda harum partium diuiditur in duas. In prima, determinat de dilectione charitatis, secundū quod duobus præceptis imperatur. In secunda ostendit, q̄ illa duo præcepta mutuo se includunt, ibi. *Cum autem duo præcepta*. Prima in duas. In prima, determinat de dilectione charitatis, secūdū quod per duo præcepta in duo diligenda dirigitur, scilicet Deū, & proximum. In secunda, inquirit modū dilectionis quantum ad vtrumque diligibile, ibi. *Consequenter modum vtriusque*. Circa primum duo facit. Primo ostendit quòd per charitatem deus & proximus diligitur. Secundo ostendit quòd ex eadem charitate, ibi. *Sed quæritur si ex eadem. Consequenter modum*. Hic ostendit modum prædictæ dilectionis. Et primo, quantum ad dilectionem proximi. Secundo, quantum ad dilectionem dei, ibi. *Dilectionis autem Dei*. Et circa hoc tria facit. Primo, ostendit dilectionis nostræ modum respectu dei. Secundo, ostendit vbi modus ille obseruari possit, ibi. *Illud autem præcep.* Tertio, mouet quandam quæstionem, ibi. *Sed cur præcipitur homini ista perfectio*. Hic est triplex quæstio. Prima, de amore in generali. Secunda, de charitate. Tertia, de actu & modo charitatis.

QVAESTIO PRIMA.

Circa primum quæruntur quatuor.

¶ Primo, Quid sit amor.
¶ Secundo, In quo sit.
¶ Tertio, De comparatione eius ad alias animi affectiones.
¶ Quarto, De cōparatione eius ad ea quæ in cognitione sunt.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum diffinitio Dionysii de amore, secundum omnem partem sui sit bona.

AD PRIMVM sic proceditur. Dionys. 4. cap. de di. nomi. sic diffinit amorem. Amor virtus est vnitiua, mouens superiora ad prouidentiam minus habentium, idest, inferiorum, coordinata autem, idest, æqualia rursus ad communicatiuam alternam habitudinem subiecta, idest, inferiora ad meliorum, idest, superiorum conuersionem: sed videtur quòd inconuenienter diffiniatur hic amor. Nulla enim passio est virtus, vt dicitur. 2. ethic. sed amor est passio, ergo non est virtus. Cap. 5. to. 3. de spiritu & anima c. 45. & 4. de subst. dil. c. 2

¶ 2 Præt. Aug. dicit, quòd amor est iam habiti: sed illud quod iam habitum est, quodammodo est vnitum. ergo amor non est virtus vnitiua, sed vnionem sequens.

¶ 3 Præt. Illud quod magis saluatur in dissimilitudine, non habet vim vniendi: sed amor magis saluatur in dissimilitudine, quàm in similitudine. Videmus enim quòd artifices vnius artis, sicut figuli corrixantur adinuicem: cum aliis autem artificibus pacifice viuūt. Similiter stomachus vacuus cibum amat, quem plenus abhorret. ergo amor non habet vim vniendi.

¶ 4 Præt. Dionys. 7. cap. cę. hierar. inter proprietates amoris ponit acutum & feruidum, & etiam liquefactio ponitur effectus amoris. Can. 5. Anima mea liquefacta est Dio. ét 4. c. de diuin. nomin. ponit effectum amoris extasim, idest, extra se positionem. Hæc autem omnia ad diuisionem pertinere videntur, quia acuti est penetrando diuidere, feruidi vero per exhalationem relolui. Liquefactio autem diuisio quædam est congelationi opposita: quod etiam est extra se positum, a seipso diuiditur. ergo amor magis est vis diuisiua quàm vnitiua.

¶ 5 Præt. Omnis concretio est quædam vnio. ergo superfluum fuit vtrumque ponere in diffinitione amoris vnitiui, & concretiuum.

¶ 6 Præt. Amor est passio: sed passionis non est mouere, immo motionis & actionis effectum esse. ergo amor non est mouens superiora, vt ipse dicit.

¶ 7 Præt. Superiora inclinantur ad agendum in inferiora ex propriis formis: sed agendo in ipsa, eis prouident. ergo non est amoris mouere superiora ad prouidendum inferioribus, sed naturæ.

¶ 8 Præt. Omne qđ cōmunicat aliquid alicui, præfertur illi. ergo non est æqualium, ut sibi mutuo per amorem communicent.

¶ 9 Præt. Omne qđ fit ex amore, procedit ex principio intrinseco, quod est voluntariū: sed conuersio inferiorū ad superiora ē ex principio extrinseco, scilicet ex ipsa actione superiorū, qua sibi ea assimilant. ergo amor inferiora non conuertit ad superiora. Deuter. 6. Matth. 22.

b Quid sit charitas.

CHARITAS est dilectio, qua diligitur Deus pp se, & proximus pp Deum, uel in Deo. Hæc habet duo mandata. Vnum pertinens ad dilectionem Dei, quod est maximum in lege mandatum: & alterum pertinens ad diligendum proximum, illi simile. Primum est. Diliges Deū

RESPON. Dicendum, quòd amor ad appetitum pertinet: appetitus autem est virtus passiua. Vnde in 3. de anima dicit Philosophus, quòd appetibile mouet sicut mouens non motum: appetitus autem sicut mouens motum. Omne autē passiuum perficitur secundum quod informatur per formam sui actiui, & in hoc motus eius terminatur & quiescit. Sicut intellectus, antequàm formetur per formam intelligibilis, inquirit & dubitat, qua cum informatus fuerit, inquisitio cessat, & intellectus in illo figitur: & tunc dicitur intellectus firmiter illi rei inhærere. Similiter quando affectus, vel appetitus omnino imbuitur forma boni, quod est sibi obiectum, complacet sibi in illo, & adhæret ei quasi fixum in ipso: & tunc dicitur amare ipsum. Vnde amor nihil aliud est, quàm quædam transformatio affectus in rem amatam. Et quia omne quod efficitur forma alicuius, efficitur vnum cum illo: ideo per amorem amans fit vnum cum amato, quod est factum forma amantis. Et ideo dicit Philosophus. 9. ethic. quòd amicus est alter ipse. Et 1. Corinth. 6. Qui adhæret Deo, vnus spiritus est. Vnumquodq; aūt agit secundū exigentiam suæ formæ, quæ est principium agendi, & regula operis: bonum autem amatum est finis, finis autem est principium in operabilibus, sicut prima principia in cognoscendis. Vnde sicut intellectus formatus per quidditates rerum ex hoc dirigitur in cognitione principiorū, quæ scitis terminis cognoscūtur, & vlterius in cognitionibus conclusionum quæ notæ fiunt ex principiis: ita amans, cuius affectus est informatus ipso bono, quod habet rationem finis, quàmuis non semper vltimi, inclinatur per amorem ad operandum secundum exigentiam amati, & talis operatio est maxime sibi delectabilis quasi formæ suæ conueniens: vnde amans quicquid facit, vel patitur pro amato, totum est sibi delectabile, & semper magis accenditur in amatum, inquantū maiorem delectationem in amato experiat in his quæ propter ipsum facit, vel patitur. Et sicut ignis non potest reuneri a motu, qui competit sibi secundum exigentiam suæ formæ nisi per violentiam, ita neque amans quin agat secundum amorem. Et propter hoc dicit Gregor. quòd non potest esse otiosus. immo magna operatur si est. Et quia omne violentum est tristabile quasi voluntati repugnans, vt dicitur 5. metaphys. ideo etiam est pœnosum contra inclinationem amoris operari, vel etiam præter eam: operari autem secundum eam, est operari ea quæ amato competunt. Cum enim amans amatum assumpserit quasi idem sibi, oportet vt quasi persona amati amans gerat in omnibus quæ ad amatum spectant, & sic quodammodo amans amato inseruit, inquantum amati terminis regulatur. Sic ergo Dionys. completissime rationem amoris in prędicta assignatione ponit. Ponit enim ipsam vnionem amātis ad amatum, quæ est facta per transformationem affectus amantis in amatum in hoc, quòd dicit amorem esse vnitiuam & concretiuam virtutem, & ponit inclinationem ipsius amoris ad operandum ea quæ ad amatum spectant siue sit superius, siue inferius, siue æquale, in hoc quòd dicit mouens superiora &c. 1 Cap. 4. In corp. art. In hom. Pent. T. com. 5. T. com. 56.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd virtus hic non sumitur pro habitu, sicut in 2. ethic. sed communiter pro omni eo quod potest esse principiū alicuius operationis, vel motus. Et quia amor inclinationem facit ad operandum, vt dictum est, ideo amorem virtutem dicit.

¶ Ad secundum dicendum, quòd amor dicitur esse habiti, sicut formatum habet suam formam, quam quidem formationem

rem desiderium præcedit in ipsam tendens, sicut ratio intellectum, vel scientia: & ideo dicitur esse non habiti. Vnde amor dicitur virtus vnitiua formaliter: quia est ipsa vnio, vel nexus, vel transformatio qua amans in amatū transformatur, & quodammodo connectitur in ipsum. Vel dicendum, quòd quietatio affectus in aliquo, quā amor importat, non potest esse nisi secundum cōuenientiā vnius ad alterū, quæ quidem conuenientia est secundum quod ab vno participatur id quod est alterius, & sic amans quodāmodo habet amatum: vnde coniunctio quæ in habere importatur, est coniunctio rei ad rem, & præcedit vnionē rei ad affectum, quæ est amor.

¶ Ad tertium dicendum, quòd amoris radix per se loquendo, est similitudo amati ad amantem: quia sic est ei bonum & conueniens. Contingit autem per accidens dissimilitudinem amoris, & similitudinē odij esse causam tripliciter. Vno modo, quando affectus amantis non sibi complacet, neque quiescit in conditione, vel alicuius proprietate sui ipsius, sicut cū quis aliquid in ipso odit: & tunc oportet q̄ diligat ipsum, qui in hoc est sibi dissimilis, quia ex hoc ipso quòd est dissimilis sibi in cōditione, efficitur similis affectui suo, & contrario odit illam qui sibi similatur, & affectui suo non similatur. Secundo, quando aliqui ex ipsa similitudine impedit amantem ab amati fruitione. Et hoc inuenitur in omnibus rebus, quæ non possunt simul a multis haberi, sicut sunt res temporales: vnde qui amat lucrum de aliqua re, vel delectationem, impeditur a fruitione sui amati per alium, qui sibi vult similiter illud appropriare. Et hinc oritur æmulatio, quæ non patitur consortium in amato: & inuidia, inquantum bonum alterius æstimatur impeditiuum boni proprij. Tertio, secundum quod dissimilitudo præcedens facit percipi amorē sequentem. Quia in sentimus in hoc, quòd sensus mouetur, quæ quidem motio cessat, quando sensibile iam effectum est forma sentientis: ideo ea quæ conuenimus, non ita percipimus, sicut patet de fabris, quorum aures plenæ sunt sonis malleorum, & propter hoc magis sentitur, quando affectus de nouo per amorem ad aliquid transformatur. Et ideo etiam quando aliquis non habet præsentiam sui amati magis feruet, & auctatur de amato, inquantum magis amorem percipit, quamuis apud præsentiam amati non sit amor minor, sed minus perceptus. Vnde Augustin. 10. de Trinit. cap. vltimo. Amor ipse non ita sentitur, cum eum non prodit indigentia: quoniam semper præsto est quod amatur. A B C D E Cyrea e/ph Ambros

¶ Ad quartum dicendum, quòd in amore est vnio amantis ad amatum: sed est ibi triplex diuisio. Ex hoc enim quòd amor transformat amantem in amatum, facit amantem intrare ad interiora amati, & econtra, ut nihil amati amanti remaneat non vnitum, sicut forma peruenit ad intima formati, & econuerso: & ideo amans quodammodo penetrat in amatum, & secundum hoc amor dicitur acutus. Acuti enim est diuidendo ad intima rei ficuentis: & similiter amatum penetras amantem ad interiora eius peruenientes. Et propter hoc dicitur quod amor vulnerat, & quòd transfigit cor. Sed quia nihil potest in alterum transformari, nisi secundum quod a sua forma quodammodo recedit, quia vnius vna est forma: ideo hanc diuisionem penetrationis præcedit alia diuisio, qua amans a seipso separatur in amatum tendens. Et secundum hoc dicitur amor exstasim facere & feruere: quia quod feruet, extra se fertur & exhalat. Quia vero nihil a se recedit, nisi soluto eo quod intra seipsum continebatur, sicut res naturalis non amittit formam, nisi solutis dispositionibus, quibus forma in materia retinebatur: ideo oportet quòd ab amante terminatio illa, qua intra terminos suos tantum continebatur, amore dum fuit terminoti non continetur, & contraria dispositio dicitur cordis dilatari.

¶ Ad quintum dicendum, quòd vnio est duplex. Quædam quæ facit vnum secundum quid, sicut vnio congregatorum se superficialiter tangentium: & talis non est vnio amoris, cum amans in interiora amati transformetur, vt dictum est. Alia est vnio quæ facit vnum simpliciter, sicut vnio continuorū, & formæ, & materiæ: & talis est vnio amoris, qa amor facit amatum esse formam amantis: & ideo supra vnionem addit concretionem ad differentiā primæ vnionis, quia concreta dicuntur quæ simpliciter vnum sunt effecta: vnde & alia litera habet continuatiua. In hoc art.

¶ Ad sextum dicendum, quòd appetitus, vt dictum est, mouet motus: vnde passio quia mouetur ab amato, est vltimus motus se- In princip. corp.

cundum exigentiam amati.

¶ Ad septimum dicendum, quòd ipsa inclinatio superiorum ad prouidendum inferioribus, quæ est eis ex propriis formis, amor eorum dicitur, vt suprā patebit.

¶ Ad octauum dicendum, quòd non est inconueniens æqualium simpliciter vnum alteri quo ad quid, maius esse secundum quod vnum indiget altero.

¶ Ad nonum dicendum, quòd conuersio, qua inferiora ad superiora conuertuntur, est ordinatio eorum ad finem a superioribus intentum. Et quamuis huiusmodi ordinatio sit principium ab extrinseco, inquantum abigitis superioribus inferiora ordinantur in fines superiorū, nihilominus est & a principio intrinseco, inquantum in inferioribus est quædam inclinatio ad hoc vel ex natura, sicut in amore naturali: vel ex voluntate, sicut est in amore animali. Et propter hoc deus dicitur omnia sinauiter disponere, inquantum singula eiusm ex seipsis faciunt hoc, ad quod ordinata sunt.

ARTICVLVS II.

Vtrum amor sit tantum in concupiscibili.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur quòd amor non sit tantum in concupiscibili. Dionys. enim 4. cap. de diuin. nomin. ponit amorem esse diuinum, angelicum, intellectualem, animalem, naturalem: sed quicquid est in nobis pertinet ad intellectum, vel animalitatem, vel naturam. ergo in omnibus quæ sunt in nobis, inuenitur amor. 1. 2. q. 26. 1.

¶ 2 Præt. Cōmentator ibidem ponit duas diffinitiones amoris. Prima est hæc. Amor est connexio, vel vinculum, quo omnium rerum vniuersitas inefabili amicitia, insolubilique vnitate copulatur. Secunda est. Amor est naturalis motus omnium rerum, quæ in motu sunt huius, quicunque status, vltra quam nullius creaturæ progreditur motus. Ex quibus est accipere, q̄ amor in omnibus rebus inuenitur. ergo & in omnibus quæ in nobis sunt, siue sint partes animæ, siue corporis.

¶ 3 Præt. Omnis potentia delectatur in coniunctione sui conuenientis: sed delectatio non est nisi in re animata. ergo & cuilibet potentiæ inest amor sui conuenientis.

¶ 4 Præt. Sicut prædictum est, & ex prædicta diffinitione colligitur, amor est finis, & quietatio appetitui motus: sed cuilibet potentiæ, quæ in nobis est, inest appetitus proprii boni, & tendit in ipsum. ergo in qualibet potentia est inuenire amorem. Ar. præced.

¶ 5 Præt. Ad minus irascibilis ad partem appetitiuam pertinet: appetitiuæ autem partis vniuersale obiectum est bonum, cum ergo amor sit boni, videtur quòd amor non sit tantum in concupiscibili, sed etiam in irascibili.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Cap. 21.

SED CONTRA est quod dicit Philosophus in 2. topi. quòd amor est in concupiscibili.

¶ 2 Præt. Ordo partium animæ proportionatur ordini partiũ corporis: sed in partibus corporis vnum membrum solum officium suum exercet respectu omnium membrorum, sicut pes non solũ se, sed omnia alia mẽbra portat. ergo & concupiscibilis nõ solum sibi, sed omnib⁹ aliis cõcupiscit & amat, & ita amor eorum quæ ad omnes potentias pertinẽt, in cõcupiscibili cẽ vr.

Li. 1. de doctri. christ. cap. 22.

¶ 3 Præt. Amor non est nisi cogniti. si ergo in omnibus viribus esset amor proprij boni, pari rõne in omnibus esset cognitio proprij boni, quod falsum est.

Li. 8. de Trinit. cap. 6.

¶ 4 Præt. Obiectum cõcupiscibilis ẽ bonum concupiscenti conueniens absolute: sed quicquid est bonum fm vnamquãq; potẽtiam, est concupiscenti conueniens. ergo appetere bonũ vniuscuiusq; potentiæ pertinet ad concupiscibilem, & eadem rõne amor, & ita amor non erit nisi in concupiscibili. Probatio primæ. Si. n. obiectum concupiscibilis non esset bonum conueniens concupiscenti simpliciter, esset obiectũ eius bonũ conueniens solum in concupiscibili: bonum autem conuenies vnicuiq; potentiæ est per comparationem ad suum actum, sicut bonum conueniens vi sui, id est bonum ad videndum. ergo fm hoc obiectum concupiscibilis esset bonum sub hac ratione qua est bonũ ad concupiscendum. Sed hoc est impossibile, quia concupiscere id qd est bonum ad concupiscendum, sequitur reflexionem concupiscibilis super actum suum, secundum quod concupiscit se concupiscere, vel bene concupiscere. Illud .n. ad quod aliquid est bonum, per prius desideratur cum sit finis: sed reflexionem potẽtiæ super suum actum præcedit naturaliter simplex actus ipsius potentiæ in suum obiectum directe tendens: sicut per prius video colorem, quàm videam me videre. ergo obiectum concupiscibilis non potest esse aliquid sub hac ratione, quòd est bonum ad concupiscendum, quia concupiscere hoc esset naturaliter prius & posterius reflexione concupiscibilis supra suum actum, quod est impossibile. ergo necessarium est alterum dare, scilicet quòd bonum conueniens concupiscenti absolute sit obiectum concupiscibilis.

RESPON. Dicendum, quòd omne quod sequitur aliquem finem, oportet ꝙ ruerit aliquo modo determinatum ad illum finem, alias non magis in hunc finem, quàm in alium perueniret. Illa autem determinatio oportet ꝙ proueniat extra intentionem finis non solum ex natura tendente in finem, quia sic omnia essent casu, vt quidam philosophi posuerunt. Intendere aũt finem impossibile est, nisi cognoscatur finis sub ratione finis, & proportio eorum quæ sunt ad finem in finem ipsum. Cognoscens autem finem, & ea quæ sunt ad finem, nõ solum seipsum in finem dirigit, sed etiam alia, sicut sagittator emittit sagittam ad signũ. Sic ergo dupliciter aliquid tendit in finem. Vno modo directum in finem a seipso, quod est tantum in cognoscente finem & rõnem finis. Alio modo, directum ab alio, & hoc modo omnia secundũ suam naturam tendunt in fines proprios & naturales directa a sapientia instituente naturam. Et secundum hoc inuenimus duos appetitus, scilicet appetitum naturalẽ, qui nihil aliud est ꝙ inclinatio rei in finem suũ naturalem, qui est ex directione instituentis naturam. Et iterũ appetitum voluntarium, qui est inclinatio cognoscẽtis finẽ, & ordinem in finem illũ. Et inter hos duos appetitus est vnus medius, qui procedit ex cognitione finis sine hoc quòd cognoscatur ratio finis, & proportio eius quod est ad finem in finẽ ipsum, & ille est appetitus sensitiuus. Et huiusmodi duo appetitus inueniuntur tantum in natura viuente, & cognoscente. Omne autẽ quod est proprium naturæ viuentis, oportet quòd ad aliquam potentiam animæ reducatur, in habentibus animam: & ideo oportet vnam potentiam animæ esse, cuius sit appetere condiuisum cõtra eam, cuius est cognoscere: sicut etiã substantiæ separatæ diuiduntur in intellectum & voluntatem, vt dicunt philosophi. Sic ergo patet, ꝙ in hoc differt appetitus naturalis & voluntarius, ꝙ inclinatio naturalis appetitus est ex principio extrinseco: & ideo nõ habet libertatẽ, quia liberũ est, qd est sui causa. Inclinatio autem voluntarij appetitus est in ipso volente, & ideo habet voluntas libertatem. Sed inclinatio appetitus sensitiui partim est ab appetẽte, inquantũ sequitur apprehensionem appetibilis. vnde dicit Augu. ꝙ alia mouentur vi sis partim ab obiecto, inquãtum deest cognitio ordinis in finem: & ideo oportet ꝙ ab alio cognoscente finem, expedientia eis, quideãt. Et propter hoc non omnino habẽt liber-

D. 22 5.

I. 1. de doctri. christ. c. 25. & 14.

tatẽ, sed participant aliquid libertatis. Omne autem quod est a deo, accipit aliquam naturã, qua in finem suum vltimum ordinetur. Vnde oportet in olbus creaturis habentibus aliquem finem inueniri appetitum naturalem etiam in ipsa voluntate respectu vltimi finis: vnde naturali appetitu vult homo beatitudinem, & ea quæ ad naturã voluntatis spectant. Sic ergo dicendũ est, ꝙ naturalis appetitus ineſt omnibus potentiis animæ, & partibus corporis respectu proprij boni: sed appetitus animalis, qui est bõni determinati, ad quod non sufficit naturæ inclinatio, est alicuius determinatæ potentiæ, vel voluntatis, vel concupiscibilis, vel irascibilis. Et inde est, quòd omnes aliæ vires animæ coguntur a suis obiectis præter voluntatem, quia omnes aliæ habent appetitum naturalem tantum respectu sui obiecti. Voluntas autem habet præter inclinationẽ naturalem, aliam cuius est ipse volens causa. Et similiter dicendũ est de amore, qui est terminatio appetitiui motus, quia amor naturalis est, in omnibus potẽtiis, & in omnibus rebus. Amor autem animalis, vt ita dicam, est in aliqua potenua determinata vel voluntate, secundum quod dicit terminationem appetitus intellectiuæ partis, vel in concupiscibili, secundum quod dicit terminationem sensitiui appetitus.

AD PRIMVM ergo dicẽdum, quòd Diony. accipit amorem communiter ad naturalem sensitiuum, quem naturalem dicit: & intellectiuum, quem dicit intelligibilem, quantum ad homines: angelicum & diuinum, quantum ad substantias separatas. Et ponit quinque hæc, quia non possunt esse plures gradus appetitus, quia in deo est voluntarius appetitus tantum, quia ipse determinat omnia, & non determinatur ab aliquo. In angelis autem voluntarius cum naturali, inquantum determinatur a deo ad aliquid volendum naturaliter. In homine autem volũtarius cum spirituali & naturali. In animalibus sensibilis cum naturali. In aliis naturalis tantum.

¶ Et similiter etiam dicendum ad secundum, ꝙ Commen. diffinit amorem, secundum qd se habet ad omnes communiter.

¶ Ad tertium dicendũ, ꝙ delectatio causatur ex coniunctione cõuenientis. Cõueniens. n. aduenies perficit id, cui aduenit, & quietat inclinationem in illud: & hæc quietatio secundum qd est percepta, est delectatio. Vnde Plato dixit, ꝙ delectatio est generatio sensibilis, idest, cognita in naturam, idest, connaturalis: vnde in his quæ cognitionem non habent, non est delectatio aliquo modo. In quodliber autem conueniens non habenti cognitionem est duplex inclinatio, scilicet appetitus naturalis, & appetitus animalis, & vtraque inclinatio quietatur per rem præsentem, & vtraque etiam quietatio percipitur: vnde ex vtraque parte delectatio causatur. Delectatio ergo, quæ est quietatio appetitus naturalis inuenitur in omni potentia cui coniungitur suum obiectum: delectatio vero quæ est quietatio appetitus animalis est tantum in concupiscibili, vel voluntate. Prima autem delectatio dicitur tantum delectatio, proprie loquendo, & opposita passio dolor: Sed secunda delectatio habet etiã nomen gaudij, & opposita passio dicitur tristitia. Vnde quãuis delectatio & dolor sint aliquo modo in omnibus potentiis animæ, tamen gaudium & tristitia sunt tantum in concupiscibili vel voluntate.

¶ Ad quartum dicendum, sicut ad primum, quia ratio procedit de appetitu naturali.

¶ Ad quintum dicendum, quòd amor animalis non pertinet ad irascibilem, quia obiectum amoris est bonum sine aduentione ardui, vel difficilis, quod est propriũ obiectũ irascibilis.

ARTICVLVS III.

Vtrum amor sit prima & principalior affectio animæ.

12. q. 25. 2.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur quòd amor non sit prima & principalis inter omnes alias animæ affectiones. Motus enim præcedit terminum: sed amor est determinatio appetitiui motus, vt patet ex dictis. ergo amor sequitur desiderium, quod motum ipsum appetitus importat.

Ar. 1. hu. q. 36.

¶ 1 Præt. Propter quod vnumquodque illud magis: sed amoris causa est delectatio, vnde & quædam amicitia super delectabile fundatur. ergo delectatio est principalior affectio, quàm amor.

¶ 3 Præt. Augustinus dicit in lib. 83. quæst. quòd nemo est qui non magis dolorem fugiat, quàm appetat voluptatem: sed fuga doloris facit odium, sicut appetitus delectationis facit amorem. ergo odium est vehementior passio, quàm amor.

¶ 4 Præt. Illud quod vincitur ab alio, est minus potens: sed amor vincitur ab ira: quia ira odium parit, vt dicit Augustinus. ergo ira est vehementior passio, quàm amor.

Super Psal. 30. 1 Turb. est in iram. Cap. 4.

¶ 5 Præt. Illud propter quod agunt quæcumque agunt, est efficacissimum: sed sicut Dionysius dicit in lib. de diui. nomi. propter pacem agunt quicumque agunt. ergo pax inter omnes affectiones est efficacissima, etiam respectu amoris.

14. de ciui. ca. 6. 7. & 8.

SED CONTRA est quod dicit Augustinus, quòd omnis affectio ex amore est.

¶ 2 Præt. Bonum est obiectum affectus: sed illud quod primo respicit ad bonum, est amor. ergo amor est principium totius affectionis, & principalior passio.

¶ 3 Præt. Amor igni comparatur, & etiam morti, vt patet Cant. 8. sed his nihil est vehementius. ergo nulla passio est vehementior amore.

Habetur 1 suæ Hom. 64. ad pop. Ant.

¶ 4 Præt. Christ. dicit. Magnum amor, nec est aliquid quod eius impetum sustinere possit.

RESPON. Dicendum, quòd inter alias affectiones animæ amor est prior. Amor enim dicit terminationem affectus per hoc, quòd informatur fine obiecto: in omnibus autem hoc inuenitur, quòd motus procedit a primo immobili quieto, quod quidem patet in naturalibus, quia primum mouens in quolibet genere est non motum alio genere motus, sicut primum alterans est non alteratum. Similiter patet de intellectualibus, quia motus rationis discurrentis procedit a principiis & quidditatibus rerum, quibus intellectus informatus iam mouetur. Cum ergo affectus informetur & terminetur amore, sicut intellectus principijs & quidditatibus, vt prius dictũ est, oportet quòd omnis motus affectiuæ procedat ex quietatione & terminatione amoris. Et quia omne quod est primum in aliquo genere est perfectius, sicut intellectus principiorum in demonstrabilibus, & motus cæli in naturalibus: ideo oportet quòd amor inter cæteras affectiones etiam sit vehementior, vt pacebit per singula.

Ar. 1. in corpo.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd sicut in operatione intellectus concluditur quidam circulus, ita & in operatione affectus: intellectus enim ex certitudine principiorum quibus immobiliter assentit procedit, ratiocinando ad conclusiones, in quarum cognitione certitudinaliter quiescit, secundum quod resolumtur in prima principia, quæ in eis sunt vltimo, similiter etiam affectus ex amore finis qui est principium procedit desiderando in ea quæ sunt ad finem, quæ prout accipit vt finem in re aliquo modo continentia per amorem in ea quiescit: & ideo desiderium sequitur amorem finis, quãuis præcedat amorem eorum quæ sunt ad finem. Et etiam amor vehementior affectio quàm desiderium, inquantum dicit terminationem & informationem affectus per appetibile, ad quod mouetur desiderium.

¶ Ad secundum dicendum, quòd amor naturaliter præcedit delectationem: delectatio in. contingit ex coniunctione rei conuenientis realiter. Amor autem facit quòd amatũ sit amãti conueniens, & quasi connaturale, inquantum auget affectum amantis amato, vt dictum est: & ideo ex amati reali præsentia consurgit delectatio. Sed quia delectatio etiam potest amari ex quod iam bonũ, ideo contingit per accidens, vt aliquis amor ex delectatione confletur, sicut actus ab obiecto, vel fine. Quia enim aliquid propter delectationem amat delectationem ipsam præcipue amat. Quãuis ergo quædam delectatio quodam amore sit prior, tamen amor delectatione simpliciter est prior. Similiter etiam vehementior, quia amor est per informationem appetitus ab appetibili: delectatio autem per coniunctionem rei, ex re præsente sibi conueniente. Non est aũt tanta coniunctio rei ad rem, sicut appetitus ad appetibile: quia res aduenies, quæ delectationem causat, non coniungitur secundum naturam, cum hoc non sit illud, vnde est ibi coniunctio, quasi contactus: sed appetitus est apitus appetibilis secundum suam naturam & substantiam. Vnde quando appetitus informatur per appetibile est quasi continuitio continuitatis & concretionis: vnde amor plus vnit, quàm delectatio, quia facit quòd amans sit secundum affectum ipsa res amata: delectatio autem est per participationem alicuius ab illo, secundum quod est realiter præsens. Sciendum autem quòd quando amatum est præsens realiter, secundum quod possibile est, tunc est delectatio, sicut ex coniunctione maxime conuenientis. Quando autem est omnino absens secundum rem, tunc maxime affligit, sicut ex diuisione continui sequitur dolor, quia amor est continuatiua vis, vt dictum est: & inde dicitur quòd amor languere facit. Quando autem est secundum aliquid præsens, & secundum aliquid absens, tunc habet delectationem admistam afflictioni.

Vbi supra ar. 1.

¶ Ad tertium dicendum, quòd bonum est vehementius in agẽdo, quàm malum quia bonum non habet de necessitate admissionem mali, sicut malum habet de necessitate admissionem boni. Et iterum bonũ agit in virtute propria, sed malum agit in virtute boni, vt dicit Dionys. 4. cap. de diuin. nomin. vnde magis amatur bonum, quàm odiatur malum illi oppositum. Sed dolor corporalis est magis malum, quàm delectatio quædam sit bonum: quia delectatio, de qua Aug. ibi loquitur, contingit ex superadditione perfectionum secundarum, sicut in cibis, vel in venereis: sed tristitia, vel dolor, propter quæ diminuitur delectatio talis, contingit ex subtractione primarum perfectionum, quę pertinent ad esse rei, sicut ex diuisione communiter. Vnde si acciperetur tristitia opposita delectationi illi magis appeteretur delectatio, quàm fugeretur tristitia: sicut quia appeteret delectationem in cibo, vt pustea pateretur tristitiam quæ est de subtractione cibi, vel alicuius huiusmodi.

dist. 26. q. 1. ar. 3. c.

¶ Ad quartum dicendum, quòd amor est prior ira, & vehementior. Ira enim ex tristitia causatur, vt prius dictum est, sicut omnes passiones irascibilis ex passionibus concupiscibilis: & ideo cum amor sit prior & vehementior passionibus concupiscibilis, erit prior & vehementior passionibus irascibilis. Quamuis autem ira odium pariat, nõ tamen amorem destruit sed amoris destructionem sequitur, quia non posset appetitus moueri in nocumentum alicuius, nisi antea affectus ab amore separatus esset.

¶ Ad quintum dicendum, quòd pax non distinguitur ab amore, sed est aliquid amoris. dicit enim quasi quietationem appetitus: sed amor dicit vlterius transformationem, & quandam connexionem ipsius in amatum: vnde pax est medium inter desiderium, & amorem.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum cognitio sit altior amore.

1. p. q. 82.

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur quòd cognitio sit altior amore: quia altissimæ potentiæ est aliquis actus: sed intellectus est altissima potentia in nobis, vt dicit Philosophus in 10. ethico. ergo cognitio est altissima operatio eorum quæ in nobis sunt, & vtr eorum amore.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Lib.3.prof. 10.

¶ 2 Præt. Sicut Boet. dicit in lib.de consol. Natura a perfectis sumpsit originem: sed cognitio præcedit amorem. ergo cognitio est altior quàm amor.

¶ 3 Præt. Illud quod est proprium homini, est nobilius q̄ illud in quo communicat cum brutis: sed intelligere est proprium homini, in amore autem conuenit cum brutis. ergo scientia & intellect⁹ sunt digniora quàm amor.

¶ 4 Præt. Vita contemplatiua est nobilior quàm vita actiua & altior: sed scientia pertinet ad vitā contemplatiuam, amor autē videtur ad praxim pertinere, quia obiectum eius est bonum. ergo scientia est altior quam amor.

¶ 5 Præt. Obiectum amoris est bonum simpliciter: sed verū est melius q̄ bonū simpliciter, quia verū est summū in genere bonorū, sicut & optim⁹ homo est melior quàm homo simpliciter. ergo scientia & cognitio est altior quàm amor.

¶ 6 Præ. Quanto aliquid est spiritualius, tanto est altius: sed cognitio est spiritualior quàm amor, quia secundum motum a rebus ad animam est cognitio: secundum aūt motum ab anima ad res est amor. ergo cognitio est nobilior quàm amor.

¶ 7 Præt. Præmium est præstantius merito: sed cognitio est præmium amoris. Ioan. 14. Qui diligit me, diligetur a patre meo, & ego manifestabo ei meipsum. Et Aug. dicit, quòd visio est tota merces. ergo cognitio præeminet amori.

Sup Psa. 90 ibi Ostiū illi sal. meū. Et I lib. fol. cap. 36.

SED CONTRA est, quod dicitur Ephes. 3. Supereminentem scientiæ charitatem Christi.

¶ 2 Præt. 1. Corinth. 13. dicitur quòd charitas est maior fide, ergo eadem ratione quilibet amor est maior & dignior cognitione sibi respondente.

¶ 3 Præt. Hug. de Sancto Victo. super illud Dio. 7. c. e. hiera. Mobile & acutum, dicit. Dilectio supereminet scientiæ, & maior est intelligētia: plus.n. diligitur, quàm intelligitur, quia intrat dilectio, vbi scientia foris est. ergo amor excedit scientiā.

¶ 4 Præt. Finis in vnaquaque re est ponissimum: sed obiectum amoris est bonum, quod habet rationem finis. ergo cum operationes distinguantur penes obiecta, amor inter omnes operationes animæ est potior.

¶ 3 Præt. Sicut se habet potentia ad potentiam, ita se habet operatio ad operationē: sed voluntas est altior omnibus aliis potentiis animæ, quia mouet omnes alias, & non cogitur. ergo & amor, qui est operatio voluntatis, præeminet omnibus aliis animæ operationibus.

¶ 4 Præt. Sicut dicit Dionysius. 5. cap. de diui. no. Illūd quod in pluribus inuenitur, simplicius & nobilius est: sicut esse, nobilius est quàm viuere, quàmuis viuentia sint nobiliora quàm existentia tantum, inquantum etiā viuentia nobilius esse participant: sed amor in pluribus participatur quàm cognitio, quia in omnibus aliquo modo est amor, vt dictum est prius, non autem cognitio. ergo amor est præstantior cognitione. Ridiculum enim est dicere, quòd in lapidibus sit cognitio naturalis, sicut amor, vel appetitus naturalis.

In præc. ar.

RESPON. Dicendum, quòd in rebus omnibus duplex perfectio inuenitur. Vna qua in se subsistit: alia qua ad res alias ordinatur, & vtraque perfectio in rebus materialibus terminata & finita est: quia & formam vnam determinatam habet, per quam in vna tantum specie est, & etiam per determinatam virtutem ad res quasdam sibi proportionatas inclinationem habet & ordinem, sicut graue ad cētrum. Ex vtraque autem parte res immateriales infinitatem habent quodammodo: quia sunt quodammodo omnia, siue in quantum essentia rei immaterialis est exemplar & similitudo omniū, sicut in deo accidit: siue quia habet similitudinem omnium vel actu, vel potentia, sicut accidit in angelis & animabus, & ex hac parte accidit eis cognitio. Similiter etiam ad omnes res inclinationem & ordinem habent, ex qua parte accidit eis voluntas, secundū quam omnia placent, vel displicent vel actu, vel potentia. Et secundum qd aliquam immaterialitatem participant, secundum hoc cognitionis & voluntatis participatiua sunt. Vnde & animalia cognoscunt inquantum species sensibilium immaterialiter in organis sensuum recipiuntur, & secundū intentiones spiritualiter ex rebus perceptis per appetitum sensibilem ad diuersa inclinātur. Patet ergo q̄ cognitio pertinet ad perfectionē cognoscentis, qua in ipso perfectum est: voluntas autem pertinet ad perfectionem rei ſm ordinē ad alias res: & ideo obiectū cognoscitiuę virtutis est verum, qđ est in aīa, vt dicit Philosoph. 6. meta. obiectū autē appetitiuæ bonum quod est in rebus, vt dr ibidem. Potest ergo comparari potentia cognoscitiua ad appetitiuam tripliciter. Primo, ſm ordinem, & sic cognitiua potentia naturaliter prior ē: quia prius est perfectio rei in seipsa, q̄ ſm ordinem ad aliam. Secundo, quātum ad capacitatem, & sunt d̄ equales: quia sicut cognoscitiua est respectu omnium, ita & appetitiua, vnde etiam mutuo se includunt, quia intellectus voluntatem cognoscit, & voluntas ea quæ ad intellectum pertinent, appetit & amat. Tertio, pñt comparari ſm eminentiam, vel dignitatem, & sic se habent vt excedentia & excessa: quia si cōsideretur intellectus & voluntas, & quæ ad ipsa pertinent vt quædam proprietates & accidentia eius in quo sunt, sic intellectus est præstantior, & quæ ad ipsum pertinent. Si autem cōsiderentur vt potentiæ. i. ſm ordinem ad actus & obiecta, sic voluntas, & quæ ad ipsam pertinent, excedit. Si aūt quæratur quid horum simpliciter dignius sit, dicendum q̄ res quædam sunt animæ superiores, & quædam inferiores: vnde cum per voluntatem & amorem homo in ipsas res volitas & amatas quodammodo trahatur, per cognitionē aūt econuerso res cognitæ in cognoscente efficiantur per suas similitudines, respectu earum rerum quæ sunt supra animā, nobilior & altior est amor quàm cognitio. Illarum vero quæ sunt infra animam, cognitio est potior: vnde etiam multarum rerum, quarum est malus amor, est bona cognitio.

D.751. Aug. hom. 64. in Ioā. T.com.8.

ADPRIMVM ergo dicendum, q̄ Philosophus loquitur de potētiis secūdum qđ sunt proprietates quædā eius in quo sunt. Vel dicendum, q̄ Philosophus sub intellectu cōprehendit voluntatem intellectui respondentem, sicut & sub ratione quandoq; cōprehenditur: & ideo non est ibi comparatio intellectus ad voluntatem, sed intellectus ad vires inferiores.

¶ Ad secundum dicendum, q̄ quāmuis primum principiū in quolibet genere sit perfectissimū, non tamen oportet q̄ omne quod est prius, sit perfectius, cū aliquid sit prius in via generationis, qđ est imperfectius, sicut puer viro, & addiscens scienti: & ita etiam cognitio quodammodo amorem præcedit.

D.554.

¶ Ad tertium dicendū, q̄ illa ratio procedit de intellectu & voluntate secundum respectum ad id, in quo sunt. Vel dicendū, q̄ intellectu aliquo modo alia animalia participant per quandam obscuram resonantiam inquantum sentiunt, sicut & voluntate participant d̄ inquantū habent appetitum sensualem: vnde & in brutis voluntarium inuenitur, vt dicit Philosophus 3. ethic. non quòd simpliciter voluntatem habeant.

D.207. Cap. 4.

¶ Ad quartum dicendum, quòd a vita contemplatiua non excluditur voluntas & amor, sicut nec intellectus a vita actiua: & ideo non potest harum gradus distingui secundum gradus duarum vitarum.

¶ Ad quintum dicendum, quòd particulare non habet naturā & rationem sui vniuersalis, nisi ſm qđ natura vniuersalis inuenitur in ipso: vnde impossibile est, q̄ ratio vniuersalis magis sit in particulari, q̄ in ipso vniuersali, quis rō alicuius alterius possit inueniri magis in particulari, q̄ in vlī. sicut hō non pōt esse magis animal q̄ animal cōe, potest tn esse magis bonum, vel aliquid hmōi: & ideo neq; verum, neq; aliquod bonum particulariter acceptum potest dici præstantius, q̄ ipsum bonum.

¶ Ad

¶ Ad sextum dicendum, q̄ ratio illa procedit quantum ad illas res, quæ sunt infra animam, quæ sunt minus spūales q̄ aīa.

¶ Ad septimum dicendum, quòd visio illa non erit sine amore in præmio, sicut nec amor sine cognitione in merito: ideo tamen præmium magis attribuitur cognitioni, meritum vero amori: q̄a præmium est secūdum receptionē, qua aliquis in seipso perficitur: meritum vero secūdum operationē, qua aliquis in remunerationem se extendit, & ei se conitungit.

Aug. de doctr. christ. c. 22.

¶ Et quia oportet ēt ad alia respondere: ideo dicendum ad octauum & nonū, quòd illæ rationes procedūt de cognitione Dei, quæ est supra animam, vnde amor eius cognitionem de ipso excedit.

In 1. ar.

¶ Ad decimum dicendum, quòd amor magis intrat ad rem, quàm cognitio, quia cognitio est de re secundum id quod recipitur in cognoscente: amor autem est de re, inquantum ipse amans in rem ipsam trāsformatur, vt dictum est prius. In hac autem via, qua perficitur anima in ordine ad res alias, dictum est quòd voluntas cognitionem excedit, ad quam viam pertinet esse magis, vel minus intimum rei.

T.com.3.

¶ Ad vndecimum dicendum, quòd ratio finis proprie respicit motum, & operationem, & ordinem rei ad rem, & non esse rei absolute: vnde in mathematicis, in quibus non est operatio & motus, non inuenitur finis, vt dicitur in 4. metaphys. & ideo etiam hæc ratio procedit secundum illum modum, quo voluntas dicitur intellectui præeminere.

D.353.

¶ Ad duodecimum dicendum, quòd mouere alias vires, & non cogi d̄ ab obiecto, pertinet ad voluntatem, secundum quod ipsa est primum determinans alias potentias humanas in ordine ad res alias, circa quas operantur, & ipsa non determinatur ab alio: vnde quantum ad hoc, ad quod a deo determinatur naturali inclinatione, quodammodo libertatem non habet: sed quasi cogitur naturali inclinatione, sicut respectu beatitudinis, quam nullus non potest non velle. Ex hac autem parte, qua homo ab alio ordinatur, dictum est quòd amor cognitionem excedit.

¶ Ad tertiumdecimum dicendum, quòd amor proprie loquendo, non est nisi in illis, in quibus est cognitio: sed amoris nomen transumitur ad ea, ad quę cognitionis nomē extendi potest: quia amor dicitur secundum quod amans ad rem aliam ordinatur. Aliquid autem ad alterum ordinari potest etiam ab exteriori ordinante: & ideo illa quæ ad aliquid ordinantur ab habentibus cognitionem, quorum proprie est amor, inquantum ex seipsis ad amata ordinantur, nomen amoris, vel appetitus recipere possunt. Cognitio autem dicitur secundum quod res cognita fit in cognoscente per modum cognoscentis, scilicet secundum esse spirituale & immateriale: dispositio autem talis non inest alicui, nisi ex proprietate suæ naturæ: vnde nomen cognitionis ad animalia quæ talem naturam non habent, extendi non potest vt dicantur insensibilia naturaliter cognoscere, sicut naturaliter amant, vel appetunt.

QVAESTIO II.

Deinde quæritur de charitate.

Et circa hoc quæruntur quatuor.

¶ Primo, Quid sit charitas.
¶ Secundo, Vtrum sit virtus.
¶ Tertio, In quo sit sicut in subiecto.
¶ Quarto, De comparatione eius ad alias virtutes.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum charitas sit idem quòd concupiscentia, vel quid sit charitas.

22. q. 23. 1. In lib. soli.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quòd charitas sit idem quòd concupiscentia. Augustinus enim dicit, quòd charitas est virtus, qua deum videre, perfruique eo desideramus: hoc autem concupiscentiæ est. ergo charitas est concupiscentia.

¶ 2 Item. Videtur quòd sit idem quod amor, quia sicut dicit Diony. 4. cap. de di. no. dilectio est idem q̄ amor: sed in litera dicitur q̄ amor est dilectio, qua diligitur deus propter se, & proximus propter deum. ergo charitas est idem quod amor.

¶ 3 Item. Videtur quòd sit idem quod benevolentia. Benevolentia enim est qua alicui aliquod bonum optamus: sed hoc facit charitas, quia optat sibi, & aliis vitam æternam, secundum qđ dicitur habeus charitatem diligete proximum sicut seipsum. ergo charitas est idem quòd benevolentia.

¶ 4 Præt. Videtur quòd sit idem quod concordia, quia charitas vnitatem Ecclesiæ facit, quæ in hoc consistit, vt idem dicamus omnes, & nō sint in nobis schismata, vt dicitur 1. Corinth. 1. hoc autem ad concordiam pertinet. ergo charitas est idem quod concordia.

¶ 5 Præt. Videtur quòd sit idem quòd beneficentia, quia modus charitatis est, vt diligamus non lingua tantum, sed opere & veritate. 1. Ioan. 3. sed diligere per effectum ad beneficentiā pertinet. ergo charitas videtur esse idem quod beneficentia.

¶ 6 Præt. Videtur quod sit idem quòd pax. Charitas enim est vinculum faciens spirituum vnitatem: hoc autem paci attribuitur, Ephes. 4. Solliciti seruare vnitatem spiritus in vinculo pacis. ergo charitas est idem quod pax.

¶ 7 Præt. Videtur quod sit idem quòd amicitia, quia vt dicit philosophus in 9. ethic. amicitia superabundantia amoris similatur: sed charitas habet superabundantissimum amorem: vnde & charitas dicitur eo quòd sub inæstimabili pretio, quasi charissimā rē ponat amatū. ergo charitas est idem qđ amicitia.

Cap. 5.

SED CONTRA. Amicitia, vt dicit philosophus, est rea. damantium: sed charitas est etiam ad inimicos. ergo non est idem quod amicitia.

9. ethic. c. 5.

¶ 2 Præt. Amicitia est non latens: sed charitas maxime latet. ergo non est amicitia.

¶ 3 Præt. Amicitia est eorum qui conuiuunt adinuicem, & communicant in eisdem operibus: sed charitas est ad deum, & ad angelos, quorum conuersatio non est cum hominibus. ergo charitas non est amicitia.

¶ 4 Præt. Amicitia quærit maxime colloqui & videre amicum, vt dicit Philosophus: sed hoc non quærit charitas, vt dicit Hieron. in prologo Bibliæ ergo non est idem quod amicitia.

¶ 5 Præt. Amicitia non est nisi ad paucos, & virtuosos: sed charitas est ad omnes etiam malos. ergo charitas non est idem quod amicitia.

q. præc. ar. 1

RESPON. Dicendum, quòd amor est quædā quietatio, vt supra dictū est vnde sicut appetitus inuenitur in parte sensitiua & intellectiua, ita & amor. Ea autem quæ ad sensitivum appetitum pertinent, ad intellectivum transferuntur, sicut nomina passionum. Quod autem appetitus intellectivi est proprium sensitivo appetitui non conuenit, vt nomen voluntatis: & ideo amor in vtroque appetitu inuenitur. Et secundum quod inuenitur in appetitu sensitivo proprie dicitur amor, eo quòd passionem importat: secundum autem quod inuenitur in intellectiua parte, dicitur dilectio, quæ electionem includit, quæ ad appetitum intellectivū pertinet. Nihilominus nomen amoris etiam ad superiorem partem transfertur: nomen autem dilectionis ad inferiorem numquam. Omnia autē alia nomina, quæ ad amorem pertinere videntur, vel includuntur ab istis, vel includunt ea quasi addentia aliquid supra dilectionem, & amorem. Quia enim amor vnit quodammodo amantē amato: ideo amans se habet ad amatum quasi ad seipsum, vel ad id quod est de perfectione sui. Ad seipsum autem, & ad ea quæ sui sunt hoc modo se habet, vt primo velit sibi præsēs esse quicquid de perfectione sua est: & ideo amor includit concupiscentiam amati, qua desideratur eius præsentia. Secundo, homo alia in seipsum retorquet per affectum, & sibi appetit quæcumque sibi expediunt: & secundum quod hoc ad amatū efficitur, amor benevolentiam includit, secundum quam aliquis amato bona desiderat. Tertio, homo ea quæ sibi appetit, operando sibi acquirit: & secundum qđ hoc ad alium exercetur, beneficentia in amore includitur. Quarto, homo ea quę sibi bona videntur, implere conatur: & secundum qđ hoc ad

Universidad de Deusto
Biblioteca

amicum sit amor concordiam includit, secundum quam aliqui consentit in his quæ amico videntur non quidem in specialibus: quia concordia in his, secundum Philosoph. 9. ethic. ad amicitiam non pertinet, & discordia in eisdem esse potest sine amicitiæ præiudicio, eo quòd in his concordare vel discordare, voluntati non subiacet, cũ intellectus ratione cogat. Amor tamen super quatuor prædicta aliquid addit, scilicet quietationem appetitus in re amata, sine qua quodlibet prædictorum quatuor esse potest. Sũt etiam quædã quæ super dilectionem, vel amorem aliquid addũt. Amatio enim addit super amorẽ intensionem quandam amoris, quasi feruorem quẽdam. Amicitia vero addit duo, quorum vnum est societas quædam amantis & amati in amore, vt scilicet mutuo se diligere sciant. Aliud est, vt ex electione operentur, non tantum ex passione. Vnde dicit Philosophus, quòd amicitia similatur habitui, amatio autem passioni. Sic ergo patet, quòd amicitia est perfectissimum inter ea quæ ad amorem pertinent omnia prædicta includens: vnde in genere huiusmodi ponẽda est charitas, quę est quẽdam amicitia hominis ad deum, per quam homo deum diligit, & deus hominem: & sic efficitur quædam associatio hominis ad deum, vt 1. Io. 1. Si in luce ambulamus, sicut & ipse in luce est, societatem habemus adinuicem.

Cap. 7.

Lib. de perfect. humanæ iustitiæ quæ celestiũ ad 16. rationem, to. 7.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd quælibet amicitia cõcupiscentiam, seu desiderium includit, & aliquid super eam addit, vt dictum est.

¶ Ad secundum dicendũ, q̃ charitas addit aliquid supra dilectionem & amorẽ. Et similiter dicendũ ad tertiũ de benevolentia, & ad quartum de cõcordia, & ad quintũ de beneficentia.

¶ Ad sextum dicendum, quòd pax ad concordiam reducitur, nisi quòd magis pax dicitur quantum ad remotionem discordiæ: concordia autem quantum ad ipsam vnionem.

¶ Ad septimum dicendum, quòd charitas est amicitia, sed aliquid addit supra ipsam. i. determinationem amici: quia est amicitia ad deum, quæ omnibus præstior est, & charior.

¶ Ad octauum dicendum, quòd amicus non tantum diligit amicum ad quem amicitiam habet, sed omnia quæ ad ipsum pertinent, quãmuis ab illis non amentur, sicut filios eius, fratres, & huiusmodi. Similiter & charitas diligere facit principaliter deum qui amantes se amat, & in amando prouenit homines, inquantum illius sunt: vnde quod dicitur, quòd amicitia est readamantium, intelligitur quantũ ad eos, inter quos principaliter est amicitia.

I

¶ Ad nonum dicendum, q̃ inquantũ homines per charitatem deiformes efficiuntur, sic sunt supra homines, & eorũ conuersatio in cælis est, & sic cum deo, & angelis eius conueniunt in quantum ad similia se extendunt, secundũ quod dominus docet. Estote perfecti, sicut & pater vester perfectus est.

Matth. 5.

¶ Ad decimum dicendum, q̃ amicitia dicitur esse non latens, nõ quòd per certitudinem amici amor cognoscatur, sed quia per signa probabilia amor mutuus habentium colligitur: & talis manifestatio potest esse de charitate, inquantum per aliqua signa potest probabiliter æstimare se habere charitatem.

¶ Ad vndecimum dicendum, quòd amicitia vera desiderat videre amicũ, & colloquijs mutuis gaudere facit, ad quem principaliter est amicitia: non autem ita quòd delectatio, quæ est ex amici visione & perfruitione, finis amicitiæ ponatur, sicut est in amicitia delectabilis: & hoc intendit remouere Hiero. scilicet, quòd non est amicitia charitatis principaliter ad homines, sed est Christi glutino copulata, & quòd delectatio principaliter de amicis non est quærenda.

¶ Ad duodecimum dicendum, q̃ obiectio illa procedit quantum ad illũ, ad quem attenditur principaliter amicitia, & nõ de illis qui diliguntur, inquantum ad amicũ principaliter pertinent, quia sic multorum est.

ARTICVLVS II.

Vtrum charitas sit virtus.

22. q. 23. 3. AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur quòd charitas non sit virtus. Charitas enim, vt dictum est, est quædam amicitia hominis ad deum: sed amicitia a philosophis nõ ponitur virtus, sed habet virtutem pro fundamento, quia est propter bonum honestum, quod est virtus. ergo charitas non est virtus.

¶ 2 Præt. Præcepta legis sunt de actibus virtutum: sed finis præcepti est charitas. 1. Timoth. 1. ergo charitas est finis virtutum: sed finis virtutũ non est virtus, sed felicitas. ergo charitas non est virtus.

¶ 3 Præt. Virtus est vltimũ potentiæ, vt dicitur in lib. de cæ. & mun. sed delectatio est magis vltimum quàm amor, quia ipsa est ex ipsa coniunctione rei amatæ, quam amor quærit. ergo delectatio magis debet esse virtus quam amor. cum ergo delectatio non ponatur virtus, neque charitas virtus dici debet.

1. 2. c. 110.

¶ 4 Præt. Ad illud, ad quod natura sufficit, non oportet quòd eleuetur per virtutem: sed diligere deum super omnia, quod est actus charitatis, potest homo per naturalia inquantum naturali ratione potest cognoscere ipsum esse summum bonum. ergo non oportet superaddi aliquam virtutem charitatis.

¶ 5 Præt. Ad hoc, quòd rendamus in finem, sufficit ipsum cognoscere, & desiderare: sed charitas plus facit, quia facit ipsum amare, & amicitiam ad ipsum habere. ergo non fuit necessarium quòd charitas esset virtus theologica, sed sufficeret desiderium.

H ¶ 6 Præt. Virtus est circa difficile, vt dicitur 2. ethic. sed amare non est difficile, immo amor omnia difficilia leuigat. ergo charitas non est virtus.

Cap. 5.

SED CONTRA. Præcepta legis sunt de actibus virtutum: sed charitas est quæ implet omnia præcepta legis, quia plenitudo legis est dilectio, Ro. 13. ergo charitas est virtus.

¶ 2 Præt. Esse spirituale est a virtute: sed non est sine charitate. vnde Apostolus dicit. 1. Corinth. 13. Si habuero omnem fidem, charitatem autem non habeam, nihil sum. ergo charitas est maxima virtutum.

¶ 3 Præt. Nihil expellit peccatum, nisi virtus: hoc autem maxime facit charitas, quæ operit vniuersa delicta, vt dicitur Prouer. 10. ergo charitas est virtus.

RESPON. Dicendum, quòd finis humanæ vitæ est felicitas: vnde secundum diuersas vitas etiam distinguuntur diuersæ felicitates. Qui enim sunt extra vitam ciuilem, ad felicitatem ciuilem nõ possunt peruenire, quæ attingit summum illius vitæ. Similiter ad hoc, q̃ ad felicitatem contemplatiuam quis perueniat, oportet quòd illius vitæ particeps fiat: vnde felicitas, ad quam homo per naturalia sua potest deuenire, est secundum vitam humanam, & de hac philosophi locuti sunt. vnde 1. ethic. dicitur. Beatos autem, vt homines. Sed quia nobis promittitur quædam felicitas, in qua erimus angelis æquales, vt patet Matthæi. 22. quæ non solum vires hominis, sed etiam angelorum excedit, qui per gratiam ad hanc perducuntur sicut & nos, soli autem deo est naturalis: id sũ oportet ad hoc quòd ad felicitatem illam diuina homo perueniat, quòd diuinæ vitæ particeps fiat. Illud autem quod ad alterum conuiuere facit, maxime amicitia est: quia ut dicit Philosophus. 9. ethicor. unusquisque cum suo amico conuersatur in illis quæ maxime diligit, & quæ suam vitam reputat, quasi amico conuiuere uolens: unde quidã simul uenantur, quidã simul potãt, quidam philosophantur, & sic de aliis. & ideo oportuit haberi quandam amicitiam ad deum, qua filii counitemur, & hæc est charitas, ut dictum est. Hæc autem communicatio diuinæ vitæ facultatem naturæ excedit, sicut & felicitas ad quam ordinatur: & ideo oportet quòd per aliquod bonum superadditum natura in hoc perficiatur, & hæc est ratio virtutis: vnde oportet dicere charitatem & uirtutem theologicam, quæ diffunditur in cordibus nostris, per spiritum sanctum qui datus est nobis. Rom. 5.

Cap. 14. & 16.

Cap. 14.

K

Art. præc.

AD PRIMVM ergo dicendum, q̃ amicitia, de qua Philosophus tractat, cauſatur uel ex inclinatione naturæ, quantũ ad amicitiã delectabilis & utilis: uel ex inclinatione habitus uirtuosi præsupposita inclinatione naturæ quantum ad amicitiã honesti, inquãtum omne qd facit similitudinem cum aliquo, inclinat ad amorem illius, & ideo non ponitur aliqua uirtus, sed quiddam consequens ad uirtutes: sed amicitia quã habemus ad deũ, nõ potest habere aliqd hmõi fundamẽtũ, cũ naturæ

D. 95.

A turæ metas excedat: & ideo oportet q̃ per speciale donum in dictam amicitiam eleuemur, & hoc donũ dicimus virtutem.

D. 627.

¶ Ad secundum dicendum, q̃ charitas non dicitur esse finis præcepti quasi vltimus finis virtutum, sed sicut, id quo omnes aliæ virtutes in finem vltimum ordinantur. Et excludit ibi Apostolus tria a charitate, quæ veræ amicitiæ repugnãt, quorum primũ est fictio, sicut est in simulantibus amicitiam cum nõ sint amici: quod removet per hoc, quòd dicit, Fide nũ ficta, fidem pro fidelitate accipiens. Secũdum est malum fundamentum, sicut eorum qui communicant in peccato, & ex hoc sunt amici: & ad hoc removendũ dicit, Cõscientia bona. Tertium, obliquata intentio, sicut eum quis diligit amicum propter lucrum: & hoc excludit per hoc quòd dicit, De corde puro.

¶ Ad tertium dicendum, quòd actus virtutum eum sint laudabiles, oportet q̃ habeant principium in nobis. Delectatio autem eum sit ex coniunctione rei conuenientis, in quãdam receptionem sonat, & ita in passionem, cuius principium est ab agente, & ideo magis se tenet ex parte præmij: sed delectatio dicit extensionem appetitus in rem amatam, & hoc operationem importat, & ita charitas ponitur virtus: sed fruitio, quæ delectationem importat, ponitur dos.

¶ Ad quartum dicendum, quòd charitas, vt ex prædictis patet, amicitiam, & amorem, & desiderium includit. Desiderium autem naturale non potest esse nisi rei quæ naturaliter haberi potest: vnde desiderium naturale summi boni ineſt nobis secundum naturam, inquantum summum bonum participabile est a nobis per effectus naturales. Similiter amor ex similitudine causatur: vnde naturaliter diligitur summum bonũ super omnia, inquantum habemus similitudinem ad ipsum per bona naturalia. Sed quia natura non potest peruenire ad operationes eius quæ sunt vita sua, & beatitudo, scilicet visio diuinæ essentiæ: ideo etiam ad amicitiam non pertingit, quæ facit amicos conuenire, & in omnibus communicare: & ideo oportet superaddi charitatem, per quam amicitiam ad deum habeamus, & ipsum amemus, & desideremus assimilari ei per participationem spiritualium donorum, vt participabilem per gloriam ab amicis suis.

Art. præce.

¶ Ad quintum dicendum, quòd non sufficit desiderium, sed oportet esse communicationem in vita, vt dictum est.

In pri. arti.

¶ Ad sextum dicendum, quòd difficultas, quæ est in operibus virtutum, non semper est laboris, vel alicuius contristantis: sed proprie ea quorum est virtus, dicuntur habere difficultatem, inquantum supra vires eiusdem eorum, qui virtutem non habent.

ARTICVLVS III.

Vtrum subiectum charitatis sit ratio.

22. q. 24. Cap. 18. AD TERTIVM sic proceditur. Videtur q̃ subiectum charitatis sit ratio. Omnis enim virtutis, vt in 1. ethi. dicitur, subiectum est rationale per participationem, vel rationale per essentiam: sed charitas est virtus, vt dictũ est. eum ergo subiectum eius nõ sit rationale per participationem, quia sic esset virtus moralis, videtur q̃ subiectum eius sit rationale per essentiam.

¶ 2 Præt. Ea quæ mutuo se expellunt, oportet esse in eodem: sed charitas, & peccatum mortale mutuo se expellunt. cum ergo omne peccatum mortale sit vel in ratione superiori, vel inferiori, vt in 2. lib. di. 30. dictum est, videtur q̃ etiam charitas sit in ratione.

Art. 3. 4.

¶ 3 Præt. Sicut charitas est principalis in gratuitis virtutib⁹, ita prudentia in moralibus: sed prudentię subiectum est ratio. ergo & charitas.

¶ 4 Præt. Cum charitas sit virtus theologica, non potest esse in parte sensitiua, cuius obiectum deus esse non potest. ergo oportet q̃ sit in parte intellectiua: sed non est in libero arbitrio, quia obiectum eius est contingens operabile a nobis, charitas autem est vltimi finis, supra quem non cadit cõsideratio, neque nostra operatio, neque electio. Similiter nõ potest esse in voluntate: quia voluntas non habet determinatum actum, sed imperat omnes actus animæ: vnde si charitas esset in voluntate, eadem ratione quælibet alia virtus. ergo restat q̃ sit in ratione.

¶ 5 Præt. Philosophi de virtutibus tractantes nullam virtutem in voluntate posuerunt, ponentes intellectuales in rationali per essentiam, morales vero in rationali per participationem, cuiusmodi est irascibilis, & concupiscibilis, vt patet ex. 1. ethi. cũ ergo charitas sit virtus, videtur q̃ non sit in voluntate.

Cap. 18.

SED CONTRA. Obiectum rationis est verum, charitatis autem non, sed magis bonum. ergo charitas est in voluntate, non in ratione.

B

¶ 2 Præt. Amor ad appetitum pertinet: sed ratio pertinet ad cognitionem. ergo charitas non est in ratione.

RESPON. Dicendum, q̃ ad faciendum in qua potentia est aliqua virtus, oportet considerare cui potentiæ actus eius competat. Actus autem principalis charitatis est diligere deũ, qui quidem rationis est quasi dirigentis, sed appetitus quasi exequentis: vnde oportet q̃ ad appetitum reducatur. Non potest autẽ hũs actum exequi appetitus sensitiuus: quia eius obiectum deus esse non potest. ergo oportet q̃ ad appetitum intellectiuæ partis pertineat, non inquantum est electiuus eorum quæ sunt ad finem, sed inquantum se habet ad ipsum vltimum finem, & hoc est voluntatis: vnde proprium subiectum charitatis est voluntas. Quidam autem dicunt charitatem in concupiscibili esse, quod esse non potest: quia concupiscibilis pars appetitus sensitiuæ est partis. Etsi dicatur concupiscibilis humana, hoc non habet nisi per participationem rationis, nisi forte ipsam voluntatem æquiuoce irascibilem, & concupiscibilem vocare velint.

C

AD PRIMVM ergo dicendum, q̃ pars rationalis per essentiam non dicitur solum ipsa ratio, sed etiam appetitus rationi annexus, scilicet voluntas. Vnde Philosophus dicit in. 3. de anima, q̃ voluntas in ratione est. Et ideo charitas non est virtus moralis, quia non est circa passiones, quæ sunt in appetitu sensitiuo, qui est rationalis moralis per participationem: neque est virtus intellectualis. Non enim est in ratione per essentiam quantum ad vires apprehensiuas, sed est virtus theologica.

T. com. 42. D. 1199.

¶ Ad secundum dicendum, quòd peccatum mortale non semper dicitur esse in ratione sicut in subiecto, cum quandoque sit in irascibili, quandoque in concupiscibili: sed est semper in ratione sicut in dirigente, & in voluntate, seu libero arbitrio sicut imperante & dirigente actum eius, & sic etiam charitas habet rationẽ quasi dirigentẽ in suo actu, vel magis intellectũ.

D

¶ Ad tertium dicendum, quòd prudentia principalis est virtutibus moralibus, inquantum est directiua omnium, & ideo ad rationem pertinet: sed charitas est principalis per modũ imperantis & coniungentis finẽ, & informantis: quod pertinet ad voluntatem.

¶ Ad quartum dicendum, quòd nec appetitus sensitiuus, nec liberũ arbitriũ proprie loquendo, est subiectũ charitatis, sed voluntas, quæ quãmuis habeat se quodammodo vt causa ad omnes actus humanos, non tamen eodem modo se habet ad omnes. Quoddam enim actus ipsa d elicit inquantũ est quædam spiritualis potentia, sicut velle: quosdam vero imperat, vt est vniuersalis motor virium animæ. Vnde virtutes perficientes ad actus, quos voluntas tantum imperat, nõ sunt in voluntate sicut in subiecto, sed in illis potentijs quæ illos actus eliciunt: sed virtutes perficientes ad actus, quos voluntas elicit, sunt in voluntate quasi in subiecto, & sic non est eadem ratio de omnibus. Diligere autem est actus a voluntate elicitus, cum importet quietationem voluntatis, & transformationem quandam in rem amatam: & ideo charitas quæ ad hunc actum proficit, est in voluntate sicut in subiecto.

D. 1175.

E

¶ Ad quintum dicendum, quòd virtutes, vt supra dictũ est, sunt nobis necessariæ ad hoc, q̃ potentiæ naturales determinentur ad bonum: vnde in illis, in quibus potentia naturales sunt ex sui natura ad bonum determinatæ, non requiruntur alię virtutes. Voluntas autem habet bonum, quod est finis, pro obiecto: vnde quantum in se est, naturaliter est determinata ad bonum, quod est finis humanæ naturæ proportionatus: & ideo in voluntate respectu finis vltimi philosophi nullam virtutem posuerunt, tamen oportet ponere aliquam virtutem acquisitam in voluntate, secundum quod est eorum quæ sunt ad finem, iustitiam, vt infra dicetur, quæ est circa bona

D. 23. q. 1. ar. 1. cor. & 3. cor.

D. 53. q. 2. 4. q. 2.

Universidad de Deusto
Biblioteca

bona quæ in vsum vitæ veniunt, & tamen inter morales eam F putatur: quia voluntas quàmuis secundum suam essentiam sit in rationali per essentiam, tamen quantum ad similitudinem actus conuenit cum irascibili & concupiscibili, quæ dicuntur rationales per participationem: & ipsa etiam voluntas aliqualiter rōnem participat, inquantum a ratione apprehensiua dirigitur, & secundū doctrinam fidei ponitur finis vltimus naturalem inclinationem excedens: & ideo secundum theologos oportet ponere virtutē aliquam in voluntate ad eleuandum in prædictum finem, & hanc dicimus charitatem.

Quod alterum mandatum in altero est.

VM autem duo sint præcepta charitatis, pro utroque sæpe vnum ponitur, nec immerito: quia nec Deus sine proximo, nec proximus sine Deo diligi potest. Vnde Apostolus omne mandatum legis dicit instaurari, idest, contineri & impleri in hoc verbo, Diliges proximum tuum sicut teipsum. Et Christus dilectionem proximi specialius commemorat dicens. Mandatum nouum do vobis ut diligatis inuicem, sicut dilexi vos, vbi illud maius mandatum dilectionis Dei videtur prætermissum. Sed bene intelligentibus vtrumque inuenitur in singulis: ergo & habitus existes in ratione omnibus aliis habitibus, & ita fides est magis forma virtutum quàm charitas, vel etiam prudentia, quæ etiam ponitur a philosophis quasi forma omnium aliarū virtutum. Heb. 11.

¶ 4 Præt. Forma efficiens & finis non incidūt in idem numero, vt dicitur in 2. phy. sed charitas est finis præcepti, & ita virtutum est etiam motor, inquantum imperat actus earum. ergo ipsa non est forma. G

¶ 5 Præt. Habitus indicantur per actus: sed vnaquæque virtus ponit suum modum, vel formam in actu suo, secundum quem iustus iuste facit, & fortis fortiter. ergo virtutes non formantur per charitatem, sed per seipsas formatæ sunt.

SED CONTRA. Ambro. dicit q̄ charitas omnes alias virtutes informat, & est mater earum. In epla ad Rom.

¶ 2 Præt. Illud quod est principale etiam in corporalibus, est formale respectu aliorum, sicut ignis est quodammodo forma aeris, aer aquæ, & aqua terræ, vt dicitur 4. phy. sed charitas est principalis inter alias virtutes. ergo ipsa est forma aliarum virtutum. IIII

VLTERIVS. Videtur quòd charitas possit esse informis. Sicut enim fides est in eo qui non operatur bene, ita & dilectio qua deus diligitur, quia etiam peccatores & infideles deum diligunt: sed fides quæ est sine operibus, est informis. ergo similiter charitas.

¶ 2 Præt. Nullus scit se habere gratiam, potest autem aliquis scire se habere dilectionem. ergo dilectio dei potest esse sine gratia, & ita potest esse informis.

¶ 3 Præt. Ex fide oriuntur timor & amor: sed timor potest esse informis, vt patet de timore seruili. ergo & amor.

SED CONTRA. Spiritussanctus non potest esse sine gratia: sed charitas dei diffunditur in cordibus nostris per spiritū sanctum, Ro. 5. ergo charitas non potest esse informis.

¶ 2 Præt. Forma non potest esse informis: sed charitas est forma omnium aliarum virtutum. ergo ipsa non potest esse informis.

RESPON. Dicendum ad primam quæstionem, quòd virtus specificatur ex obiecto suo secundum illam rationem, qua principaliter in ipsum tendit: vnde cum charitas diligat deum principaliter, & omnia alia non diligit nisi inquantum sunt dei, constat quòd ex vnitate diuinæ bonitatis quam charitas primo respicit, vnitatem respicit, & est vna virtus. I

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd proximus nō est obiectum principale ipsius charitatis, vt dictum est. In corp. ar.

¶ Ad secundum dicendum, quòd virtutes etiam theologicæ dirigunt in his quæ sunt ad finem, non quidem secundum proprias rationes rerum quæ sunt ad finem, sed secundum rationem finis: sicut fides facit etiam quædā credere de creaturis propter veritatem primam, a qua accipit. Similiter & charitas facit diligere homines inquantum sunt participabiles diuinæ bonitatis, quæ est finis vltimus.

¶ Ad tertium dicendum, quòd materialis diuersitas obiectorum sufficit ad diuersificandum actum secundum numerum, sed secundum speciem actus non diuersificantur nisi ex diuersitate formali obiecti. Formalis autem obiecti diuersitas est secundum illam rationem, quam principaliter attendit vel habitus, vel potentia: & ideo diligere deum & proximum sunt quidem diuersi actus, sed ad eundem habitum pertinent: sicut etiam videre album & nigrum, & propinquum & distans sunt diuersæ visiones secundum numerum, & diuersos modos habent, & tamen ad vnam visionem potentiam pertinent: & sic etiam de actibus charitatis dantur diuersa præcepta secūdum diuersos modos quos habent. K

AD SECVNDAM quæstionem dicendum, quòd vt dictum est, habitus specificantur ex obiectis finis secundum rationem quam principaliter attendunt: ratio autem obiecti sumitur secundum proportionem rei, circa quam est operatio habitus, vel potentiæ ad actum animæ, in qua sunt habitus, vel potentiæ. Quia autem per operationem animæ diuiduntur quandoque quæ secundum rem coniuncta, & summe vnum sunt, & ideo contingit quòd vbi res est eadē, sunt diuersæ rationes obiecti: sicut eadem res obiectum est liberalitatis, vt est donabilitas, & iustitiæ, vt habet debiti rationem. Et similiter vbi res est communis, est ratio obiecti particularis & propria: sicut philosophia prima est specialis scientia, quàmuis consideret ens secundum qđ est omnibus cōmune: quia specialem rationē entis cōsiderat secundū quod non dependet a materia, & a motu: & similiter est in proposito. Obiectum enim charitatis proprium & principale est bonitas diuina: in omnibus autem alijs virtutibus est aliquod bonum diuinum, sed tamen hoc, quod est commune secundum rem, habet specialem rationem: & ideo charitas est d specialis virtus ab omnibus aliis distincta. D.305.

AD PRIMVM ergo dicendum, q̄ sicut est in scientiis, q̄ vna scientia specialis ab alijs distincta, s. prima philosophia, omnibus alijs scientijs perfectionem impartitur, inquantū obiectum suum est commune secundum rationem obiectis omnium aliarum scientiarum: ita etiam est in virtutibus, vt illud quod ad aliquam virtutem pertinet, possit poni in diffinitione virtutis communis, sicut patet de prudentia, quæ perficit rationem virtutis in omnibus virtutibus moralibus: & ideo ratio recta, quæ ad prudentiam pertinet, ponitur in diffinitione virtutis, vt patet. 2. ethi. Virtus est habitus electiuus in mediocritate consistens determinata ratione prout sapiens determinabit. Nec ex hoc habetur, q̄ prudentia non sit specialis virtus, sed q̄ est generalis regula omnium virtutum: & ita etiam charitas, quæ perficit omnes alias virtutes, ponitur in diffinitione virtutis. Nec ex hoc habetur q̄ sit generalis virtus, sed generalis perfectio virtutum. Tamen hoc quod dicit Augusti. quòd est virtus ordo amoris, potest dupliciter accipi, vel pro ipso amore charitatis, & tunc prædicta responsio tenet: vel pro amore in communi, & sic amor sumitur pro amore naturali, qui inest cuilibet potentiæ respectu sui obiecti, quem virtus determinat: quia est ordinatio affectionum animæ. Quidam autem non attendentes differentiam naturalis amoris, vel appetitus ad amorem, & appetitum animalem, intantum erauerunt, q̄ posuerunt concupiscibilem non esse specialem vim, sed diffusam in omnibus alijs viribus: & similiter charitatem indistinctam ab aliis virtutibus. Cap.5.

¶ Ad secundum dicendum, quòd actus aliarum virtutum nō attribuūtur charitati quasi ipsa eos eliciat, sed quia ipsa eos imperat: habet autem specialem actum quem elicit, scilicet diligere deum.

¶ Ad tertium dicendum, quòd non quodlibet bonum est obiectum charitatis, sed bonum diuinum: & hoc etiam quàmuis sit in omnibus bonis aliqualiter, tamen habet specialem rationem, vt dictum est.

¶ Ad quartum dicendum, quòd præceptum ad charitatem pertinens, non comprehendit omnia alia præcepta sicut uniuersale ad illam, sed per quādam reductionem: quia omnia præcepta ad illud ordinantur, sicut etiam actus omnium aliarum virtutum ad actum charitatis, inquantum omnes imperat. Vnde ex hoc non ostenditur, q̄ charitas sit generalis virtus, sed quòd est generalis motor omnium virtutum.

AD TERTIAM quæstionem dicendum, quòd charitas ad omnes alias virtutes comparatur & vt motor, & vt finis, & vt forma. Quòd autem motor sit omnium aliarum virtutum ex hoc patet, quia ipsa bonum, quod est obiectum charitatis sub ratione finis, est finis virtutum. In omnibus autem potentijs, vel artibus ordinatis ita accidit, q̄ ars, vel potentia quæ est circa finem, ordinat aliarum actus ad finem proprium: sicut militaris, quæ est propter victoriam, ad quam omne officium bellicum ordinatur, ordinat æquestrem & navalem, & omnia huiusmodi in suum finem: & ideo dicitur charitas mater aliarum virtutum, inquantum earum actus producit ex conceptione finis inquantum habet se per modum seminis, cum sit principium in operabilibus, vt dicit Philosophus: & secundum hoc dicitur imperare actus istis virtutum secundum qđ facit eas operari propter finē suum, & secundum hoc mouet alias artes inferiores ad finem suum: vnde charitas etiam omnes alias virtutes ad suum finem mouet, & secundum hoc dicitur actus earum imperare. Hoc enim interest inter elicere actum, & imperare, q̄ habitus, vel potentia elicit illum actum, quem producit circa obiectum nullo mediante, sed imperat actum qui producitur mediante potentia, vel habitu inferiori circa obiectum illius potentiæ. Si ergo charitas est motor aliarum virtutum, similiter etiam finis: quia hoc commune est in omnibus virtutibus, q̄ actus istarum sunt proximi fines earum, cum actus sit perfectio secunda, habitus perfectio prima, & minus completum ordinatur ad magis completum sicut ad finem. Finis autem inferioris potentiæ, vel habitus ordinatur ad finem superioris, sicut finis militaris ad finem ducis: unde actus omnium aliarum virtutum ordinantur ad actum charitatis sicut ad finem: & propter hoc dicitur charitas præcepti finis. Similiter etiam patet, q̄ est forma perficiens vnamquamque virtutem in ratione virtutis. Inferior enim potentia non habet perfectionem virtutis nisi secundum quod participat perfectionem potentiæ superioris: sicut habitus qui est in irascibili non habet rationem virtutis, vt dicitur in 4. ethi. nisi inquā tum intellectum & discretionem recipit a ratione, quam perficit prudentia: & secundum hoc prudentia ponit modum & formam in omnibus aliis virtutibus moralibus. Omnes autē aliæ virtutes, quæ sunt meritoriæ vitæ æternæ secundum eū nunc loquimur de virtutibus, sunt in potentijs voluntati subiectis: quia nullus actus alicuius potentiæ potest esse meritorius, nisi inquantum habet aliquid de uoluntario, quod cōtingit ex hoc, quòd uoluntas imperat, & mouet actus aliarum potentiarum. Vnde non potest esse quòd aliquis habitus existens in aliqua potentia animæ habeat rationē virtutis, loquendo de uirtutibus meritoriis, de quibus hic loquimur, nisi secundum hoc, quòd in illa potentia participatur aliquid de perfectione uoluntatis, quam charitas perficit: & ideo charitas est forma uirtutum aliarum omnium, sicut prudentia moralium. Et hic est unus modus, quo charitas est forma aliarum virtutum. Alii autem duo modi possunt accipi ex hoc, quòd ipsa est motor, & finis inquantum mouens ponit motū suum in instrumento, & ea quæ sunt ad finem diriguntur ex ratione finis: & ita modus charitatis participatur in aliis uirtutibus inquantum mouentur a charitate, & inquantum ordinantur in ipsam sicut in finem. A B C

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd charitas est forma exemplaris uirtutum, sed forma exemplaris est duplex, una ad cuius repræsentationem aliquid fit, & ad hanc nō exigitur nisi similitudo tantum: sicut dicimus res ueras esse formas exemplares picturarum. Alio modo dicitur forma exemplaris, ad cuius similitudinem aliquid fit, & per cuius participationem esse habet: sicut diuina bonitas est forma exemplaris omnis bonitatis, & diuina sapientia omnis sapientiæ, & talis forma exemplaris non oportet, quòd sit unius speciei cum causatis: quia participatio non semper participant per modum participati, & hoc modo prudētia est forma aliarum uirtutum moralium inquantum sigillatus quidam ordo prudentiæ in interioribus uiribus dat habitibus, qui ibi sunt, rationem uirtutis. Et similiter est de charitate respectu omnium aliarū uirtutū. D

¶ Ad secundum dicendum, quòd inferiores uires non perficiuntur perfectione uirtutis, nisi per participationem perfectionis a superioribus. Cum autem superiora sint formalia respectu inferiorum quasi perfectiora, quòd participatur a superioribus in inferioribus formale est. Vnde ad perfectionem uirtutis in aliqua potentia tot formæ exiguntur, quot superiora sunt respectu ultimæ potentiæ, sicut ratio superior est, quàm concupiscibilis quasi ordinans ipsam: & ideo prudentia, quæ est perfectio rationis, est forma temperantiæ, quæ est uirtus cōcupiscibilis. Similiter uoluntas est superior ratione secundū quod actus rationis consideratur vt uoluntarius & meritorius: & ideo charitas est forma prudentiæ, & temperantiæ. Similiter essentia animæ superior est uoluntate, inquantum ab essentia & uoluntas, & omnes uires animæ fluunt. Et ideo gratia quæ est perfectio essentiæ animæ constituens ipsam in esse spirituali, est forma & charitatis, & prudentiæ, & temperantiæ: nec charitas esset uirtus, si esset sine gratia, sicut nec prudentia si est sine charitate, loquendo de uirtutibus infusis ordinatis ad meritum: neque temperantia sine charitate & prudentia. Quidam autem dicunt quòd charitas, & gratia sunt idem per essentiam: sed de hoc dictum est in secundo lib. di. 26. E Art. 4. cor.

¶ Ad tertiū dicendum, q̄ ratio imponit modū omnibus uiribus, quæ sunt sub ipsa: & similiter uoluntas oībus uiribus inferioribus ea: sed ideo non posuerunt philosophi uirtutem nisi a prudentia formari, quia in uoluntate prout est finis ultimi, & in essentia animæ non posuerunt aliquam perfectionē superadditā naturæ: naturalis aūt perfectio constat quòd in omnibus uirtutibus participatur.

¶ Ad

22.q.23.5. de uerit. q. 2.4.

Cap. 3.

II 22.q.23.4. de uerit. q. 2.4. De ciu. dei li. 15. c. 22.

Pri. moral. cap. 28. 5. ethi. cap. 4.

III 22.q.23.8. de uerit. q. 2.3.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum charitas sit una virtus, uel plures.

AD QVARTVM sic procedit. Videtur q̄ charitas non sit vna virtus. Habitus enim distinguuntur per actus, & actus per obiecta: sed charitas habet duo obiecta maxime distantia, scilicet deum & proximum. ergo non est vna virtus.

¶ 2 Præt. Virtutes theologicæ a moralibus distinguuntur, quia virtutes morales dirigunt in his quę sunt ad finem, theologicæ autem sunt de ipso fine: sed charitas est & de fine, inquantum per eam diligitur deus, & de his quæ sunt ad finem, inquantum per eam diligitur proximus. ergo charitas continet duas virtutes, quarum vna est moralis, & alia theologica. H

¶ 3 Præt. Virtutes ad actus aliquos ordinantur, quia virtus est optimorum operativa, vt dicitur in 2. ethi. & modum aliquem in suis actibus ponunt: quia virtus est in hoc, quòd non solum bona, sed bene fiant. Et iterum actus virtutum per præcepta legis imperantur: sed charitas habet duos actus, & duos modos, & duo præcepta. ergo non est vna virtus.

SED CONTRA. Motor in quolibet genere est vnus tantum: sed charitas mouet omnes alias virtutes ad suum finē per actus proprios. ergo charitas est vna virtus.

¶ 2 Præt. Obiectum charitatis est deus, cum sit virtus theologica: sed deus est summe vnus. ergo charitas est, vna tantum virtus.

VLTERIVS. Videtur q̄ non sit distincta ab alijs virtutibus. Quicquid enim cadit in diffinitione virtutis, non distinguitur a virtutibus: sed charitas est huiusmodi, vnde Hiero. dicit, Vt breuiter omnem virtutis diffinitionem complectar, virtus est charitas, qua diligitur deus & proximus. Et Augu. dicit, q̄ virtus est ordo amoris. ergo charitas non distinguitur ab alijs virtutibus. I

¶ 2 Præt. Virtutes distinguuntur per actus: sed actus omnīū aliarum virtutum charitati attribuuntur, vt patet. 1. Cor. 13. ergo charitas non est virtus distincta ab alijs virtutibus.

¶ 3 Præt. Quælibet virtus specialis habet specialem obiectū: sed charitas non habet speciale obiectum, sed omnibus commune, scilicet bonum. ergo charitas non est specialis virtus.

¶ 4 Præt. Præcepta legis sunt de actibus virtutum: sed præceptum quod ad charitatem pertinet, nō distinguitur ab alijs præceptis, sed omnia alia præcepta complectitur. ergo & charitas non distinguitur ab alijs virtutibus.

SED CONTRA. Omne quod diuiditur contra alia, est distinctum ab illis: sed charitas distinguitur contra alias virtutes theologicas, vt patet. 1. Cor. 13. & per Grego. qui dicit, quòd charitas signatur per vnam de filiabus Iob. ergo est virtus spiritualis. K

¶ 2 Præt. Philosophus. 6. ethi. probat iustitiam esse specialē virtutem per hoc, quòd habet aliquod vitium speciale sibi tantum oppositum: sed charitas habet aliquod vitium speciale sibi tantum oppositum, scilicet odium. ergo charitas est virtus specialis.

VLTERIVS. Videtur quòd charitas non sit forma aliarum virtutum. Omnis enim forma vel est exemplaris, vel intrinseca: sed charitas non est forma exemplaris virtutum, quia tunc in eandem speciem traherentur aliæ virtutes: nec iterum est forma intrinseca, quia daret esse & speciem alijs virtutibus, & sic omnes virtutes essent eadem specie, & essent in eodem subiecto vbi est charitas, hoc ab ipsa distinguerentur. ergo charitas nullo modo est forma virtutum.

Universidad de Deusto
Biblioteca

¶ Ad quartum dicendum, quòd forma exemplatis incidit in idem numero cum agente & fine, sicut pater in deo, non autem forma intrinseca.

¶ Ad quintum dicendum, q̃ inferiora participant perfectiones superiorum secundum modum suum: & ideo participationes determinantur in participantibus ex capacitate & natura participantium. Ideo vnaquæque virtus, quæ est in inferiori potentia, habet quãdam formam quæ est virtus ex participatione perfectionis superioris potentiæ: sed formam quæ est hoc virtus habet ex natura propriæ potentiæ per determinationem ad proprium obiectum: & hanc formam, & modum ponit vnaquæque virtus circa suum actum, & iterum illam formam, vel modum quem habet ex superiori, sicut temperantia in actu suo ponit modum propium & prudentiæ & charitatis & gratiæ.

AD QVARTVM quæstionem dicendum, q̃ charitas nunquam potest esse infirmior, & in hoc omnes concordant. Hoc autem contingit secundum quosdam ex hoc, quòd charitas nihil est aliud quàm spiritussanctus, sed hoc in primo lib. destructum est. Secundum alios vero charitas est idem quòd gratia, quod in exhibitis probatum est, & ideo oportet alias rationes assignare. Potest autem huiusmodi ratio ex iam dictis haberi duplex. Prima ratio accipitur ex effectu charitatis: quia cum charitas sit amicitia quædam, quæ requirit consortium inter amatos, non potest esse charitas nisi sit participatio diuinæ vitæ, quæ est per gratiam, & ideo charitas sine gratia esse non potest. Secunda ratio potest assignari ex hoc, quòd ipsa motor est omnium virtutum & forma: vnde omne peccatum charitatem tollit inquantum opponitur actui alicuius virtutis. Et quia gratia non potest tolli nisi per peccatum, ideo charitas tollitur ablata gratia.

d. 17. q. 1. ar. 1. & 2. D. 26. ar. 4.

d. 604. d. 23. q. 1. arti. 3. q. 1. con.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd fides non opponitur omne peccatum, sed omnis infidelitas. Et ideo sicut per hoc quòd homo errat in vno articulo tollitur habitus fidei, vt suprà dictum est: ita per hoc, quòd sit quodcunque peccatum quod charitati opponitur: tollitur, totaliter habitus charitatis: vnde in charitate nihil manet informe sicut in aliis virtutibus.

¶ Ad secundum dicendum, quòd de dilectione quam aliquis scit se habere, nescit vtrum sit dilectio charitatis: vnde sicut homo nescit se habere gratiam, ita nescit se habere charitatẽ.

¶ Ad tertium dicendum, quod timor non requirit participationem diuinæ vitæ, sicut amor charitatis, & ideo non est simile de timore & amore.

QVAESTIO III.

Deinde quæritur de actu charitatis secundum quod intelligitur Deus: quia de dilectione proximi infra erit locus quærendi.

Quæruntur autem quatuor.

¶ Primo. Vtrum deus immediate per suam essentiam possit amari.
¶ Secundo. Vtrum possit totaliter amari.
¶ Tertio. Vtrũ dilectio qua deum diligim, us habeat modũ.
¶ Quarto. Vtrum ille modus qui in præcepto de charitate implicatur, scilicet, Ex toto corde &c. possit in via seruari.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum Deus per essentiam suam in statu viæ possit a nobis amari.

22. q. 27. 4. AD PRIMVM sic proceditur. Videtur q̃ Deus non possit a nobis in statu viæ immediate amari. Intellectus enim velocior est quàm affectus: vnde dicit Aug. quòd præcedit intellectus, sequitur tardus aut nullus affectus. sed intellectus nostri in statu viæ nõ potest deum immediate videre. ergo nec affectus amare.

¶ 2 Præt. Amor non potest esse incognoti & non visi: vnde

F Philolo. in 9. ethi. dixit quòd nullus amare incipit specie non præcognitam: sed in statu viæ non videmus essentiam diuinam. ergo nec ipsum immediate per essentiã amare possumus. Cap. 6.

¶ 3 Præt. Cognitio patriæ excedit cognitionem viæ, inquantum homo in patria videt deum per essentiam immediate. si ergo in via homo deum immediate amaret, charitas patriæ non excederet charitatem viæ.

¶ 4 Præt. Ex hoc contingit, q̃ deum in statu viæ immediate videre nõ possumus, quia ex visibilibus in inuisibilium cognitionem deuenimus: sed similiter deuenimus ex amore visibilium in amorem inuisibilium. vnde Grego. dicit in quadam homel. Rep̃sum eclorum rebus terrenis simile dicitur, vt per hoc quod animus nouit, did ge e dilexit, & incognita amare. Et in præfatione dicitur, Vt dum visibiliter deum cognoscimus, per hũc in inuisibilem amorẽ rapiamur. ergo similiter in statu viæ non diligimus deum immediate. G Hom. 11.

¶ 5 Præt. Voluntas quę est prima radix peccati, magis debuit corrumpi per peccatum, quàm aliqua alia potentiarum animæ: sed intellectus non potest actum suum, qui est videre, exercere circa deum immediate. ergo neque voluntas actum delectationis.

SED CONTRA. August. in li. confes. Vę illis qui diligũt nutus tuos pro rectitudine autem diuini dicuntur participatio bonitatis diuinæ in creaturis. ergo deus amatur a sanctis in statu viæ immediate, non solum secundum quod eius bonitas participatur in creaturis. H

¶ 2 Præt. Cognitio viæ propter hoc quod deum mediantibus creaturis cognoscit euacuatur, & est enigmatica sed charitas nunquam excidit. 1. Cor. 13. ergo nõ diligit deum mediate creatura.

¶ 3 Præt. Illud quod est medium cognoscendi, est ratio cognitionis, & similiter debet esse de dilectione: sed ratio diligendi deum non sunt creaturæ, immo potius econtrario, ma similoquendo de dilectione charitatis. ergo deus immediate per essentiam amatur.

RESPON. Dicendum, quòd in potentijs ordinatis ita est quòd vbi terminatur operatio prioris potentiæ, ibi incipit operatio sequentis: sicut patet, quòd sensus terminatur ad imaginationẽ quæ est motus factus a sensu secundum actũ, & intellectus in termino imaginationis incipit: quia phãtasmata accipit pro obiecto, vt dicitur in 2. lib. de anima, & ideo illarum rerum quæ non habent phãtasmata cognoscendi nõ potest accipere nisi ex rebus quarum sibi representantur phãtasmata, vnde in statu viæ, in qua accipit a phãtasmatibus non potest deum immediate videre, sed oportet ut ex visibilibus quorum phãtasmata capit in eius cognitione deueniat. Quãmuis autem ipsam essentiam non videat immediate, amen cognitio intellectus ad ipsum deum terminatur, quia ipsum esse ex effectibus apprehendit: vnde cum intellectus ad affectum sequatur, ubi terminatur operatio intellectu, ibi incipit operatio affectus, suæ voluntatis. Dictum est autem, quod operatio intellectus, scilicet eius cognitio ad ipsum deũ terminatur, quem esse ex effectibus apprehendit: vnde operatio voluntatis circa ipsum deum, potest esse immediate nullo medio interueniente, quod ad voluntatem pertineat, multis tamen mediis præcedentibus ex parte intellectus, quibus in deum cognoscendum peruenit. I T. com. 69 & 61. D. 10. D. 49.

AD PRIMVM ergo dicendum, q̃ intellectus est velocior quantum ad hoc, quòd præuenit affectum: sed affectus in amando magis pertingit ad intima, vt suprà dictum est. K

¶ Ad secundum dicendum, quòd amor oportet quod sit cognitus & visi aliqualiter, sed non cognitus & visus in se: unde illud quod cognoscitur in alio potest in seipso amari. Q. 1. ar. 1.

¶ Ad tertium dicendum, quòd quanto bonum plenius cognoscitur, tanto magis est amabile, & præcipue illud bonum quod est finis, & in quo non inuenitur aliquod quo offendatur affectus: & ideo quia deus plenius cognoscetur in patria quàm nunc etiam plenius amabitur. Sed ista diuersitas ex parte cognitionis est per id quod est proprium cognitioni, scilicet cognoscere per se non alio, & ideo non erit vnius rationis cognitio. In affectu autem erit per diuersitatem nõ eius quod per se ad ipsam pertineat, sed per diuersitatem cognitionis, & tamen erit eadem ratio amoris, sed differt amor per magis & minus.

¶ Ad quartum dicendum, quòd hoc q̃ amor ex visibilibus ad inuisibilia

Inuisibilia tendat non est ex parte sui, sed ex parte cognitionis præcedentis: vnde in vtraque authoritate inducta fit mentio de cognitione.

¶ Ad quintum dicendum, quòd per peccatum non est ablata potentiarum animæ natura, nec illud quod eas secundum naturam suam cõsequitur.

Quæ charitate diligenda sint.

ARTIC. PRIMVS.

Vtrum Deus possit totaliter diligi.

22. q. 27. 5. de uerit. q. 2. ar. 10. 11.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur quòd deus non possit totaliter diligi. Dilectio enim cognitionem præsupponit: sed deus non totaliter cognoscitur, etiam in patria a sanctis, ergo nec ab aliqua creatura potest totaliter diligi.

¶ 2 Præt. Sicut diuina lux est infinita, ita & diuina bonitas: sed lux diuina ratione suæ infinitatis comprehendi non potest intellectu, vt totaliter videatur. ergo nec diuina bonitas potest comprehendi affectu, vt totaliter diligatur.

¶ 3 Præt. Deus seipsum non diligit plusquam totaliter. si ergo aliqua creatura totaliter deum diligere posset, dilectio alicuius creaturæ adæquaretur dilectioni diuinæ, quod falsum est.

SED CONTRA. Deut. 6. Diliges dominum deum tuum &c. hoc seruabitur ad minus in patria. ergo deus potest ab homine totaliter diligi.

RESPON. Dicendum, q̃ ad dilectionem tria concurrũt, scilicet diligens, dilectio, & dilectum, & cuilibet horum respõdet suus modus. Habet enim res dilecta modum quo est diligibilis, & diligens modum quo est dilectiuus, idest, natus diligere: sed dilectionis modus attenditur in comparatione diligentis ad dilectum, quia dilectio media est inter vtrumque. Et similiter etiam est de visione. Si ergo totaliter dicat modũ rei dilectæ & visę, sic sancti deum totaliter diligunt, qui sunt in patria, & totaliter vident: quia sicut nihil est de sua essentia quod non videant & diligant, propter quod dicuntur totum videre & diligere: ita etiam nihil de modo quo deus est, remanet ab eis non visum, aut non dilectum: unde totaliter vident & diligunt, quia vident & diligunt totum quod deus est. Similiter etiam si totaliter dicat modum diligentis, quia secundum totum modum suum, scilicet, secundum totum suum posse diligent & videbunt, nihil suæ potentiæ subtrahẽtes diuinæ visioni & dilectioni, & sic deus intelligitur diligere ex toto corde. Si autem dicat modum dilectionis, sic neque totaliter diligent, neque totaliter videbunt: quia modus dilectionis & visionis, vt dictum est, attenditur in comparatione diligibilis & visibilis ad diligentem & videntem. Modus autem quo deus diligibilis est, & visibilis excedit modum quo homo diligere & videre potest: quia lux & bonitas eius est infinita: & ideo non totaliter videtur & diligitur ab aliis, quia non diligitur ita intense & feruenter, nec videtur ita clare, sicut est diligibilis & visibilis, nisi a seipso, & ita ipse solus se comprehendit amando & videndo.

ARTICVLVS III.

Vtrum dilectio, qua Deum diligimus, habeat modum.

22. q. 27. 6. Qu. 2. 2. ca. d natura & dig. diu. amo,

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur quòd dilectio qua deum diligimus modum habeat. Omne enim finitum mensuram habet: sed modus ex mensura causatur, vt dictum est in primo lib. di. 3. Cum ergo dilectio qua deum diligimus finita sit, oportet q̃ modum habeat.

¶ 2 Præt. Sicut dicit Bernar. Charitas in sapiẽtiã proficit: sed sapientia habet modum, Ro. 12. Non plus sapere quàm oportet. ergo dilectio habet modum.

¶ 3 Præt. Omnis actus virtutis moderatus est, quia quod immoderatum est, inreparabile est & vitiosum: sed dilectio qua deum diligimus, actus est præcipuæ virtutis. ergo habet modum.

¶ 4 Præt. Omnes actus aliarum virtutũ ex charitate fiunt. si ergo charitas in suo actu non habet modum, nec aliæ virtutes modum habent.

Statim in pri. tract.

SED CONTRA. Bernar. in lib. de dili. deũ. Causa diligendi deum, deus est: modus, sine modo diligere.

¶ 2 Præt. Dilectio mensurandæ est ad diligibile: sed diuina bonitas est immensa. ergo dilectio ipsius non habet modum.

RESPON. Dicendum, quòd modus mensurationẽ quãdam importat. Actus autem ab eo mensuratur quod est ratio agendi, sicut medicorum accipit mensuram in iubuentione

A misero facienda ex quantitate miseriæ, quæ misericordiam mouet. Causa autem diligendi deum est diuina bonitas, quæ est infinita. Actus autem creaturæ est finitus, cum ex finita potentia procedat, & ideo non potest esse commensuratus rationi dilectionis: & propter hoc in dilectione dei non ponitur aliquis modus, vltra quem nõ oporteat progredi, sed quanto magis diligat, semper ad vlteriora se extendit: & propter hoc dicitur, q̃ nõ habet modum, ut ait Aug. quibus utendum est, diligenda sunt, sed ea sola quæ uel nobiscum societate quadam referuntur in Deum, sicut est homo, uel angelus: uel ad nos relata beatificet præfixum, vltra quem non oportet progredi.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd quia dilectio qua deum diligimus, est finita, ideo habet quendam modum ad quem pertingit, non autem habet modum in quo sistat, vel sistere debeat, sicut & in alijs virtutibus. B

¶ Ad secundum dicendum, quòd sicut supradictum est, quædam res per cognitionem quodammodo trahitur ad cognoscentem: & ideo ea quæ ad cognitionem pertinent, ex potentia cognoscentis sunt mensurata, quamuis ueritas cognitionis ad rem mensuretur. Sed per amorem amans trahitur ad ipsum amatum, & ideo amor mensuratus est ad ipsam rem amatam magis quàm ad amantem. Q. 1. art. 1

¶ Ad tertium dicendum, quòd quantumcunque deus diligatur, actus non erit immoderatus, quia non excedit proportionem sui obiecti.

¶ Ad quartum dicendum, quòd hoc quod dicitur, q̃ charitas non habet modum, intelligitur quantum ad actum quem charitas elicit, non quantum ad actus quos imperat, quia illi modus suscipere debent ex ratione proprij obiecti, circa quod fiunt.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum modus diligendi, qui est in præcepto, possit in via seruari.

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur q̃ modus ille qui in præcepto implicatur, possit in via seruari: quia Hieronymus dicit. Qui dicit deum homini aliquid impossibile præcepisse, anathema sit: sed hoc deus præcepit omnibus existentibus in statu viæ. ergo hæreticum est dicere, q̃ nõ possit in via obseruari. 22. q. 44. 6. In exposit. cat. fid.

¶ 2 Præt. Charitas est magis necessaria virtus quàm aliæ: sed data de actibus aliarum virtutum in via possunt impleri. ergo & præceptum datum de actu charitatis.

¶ 3 Præt. Omne præceptum legis ligat, quia lex a ligando dicitur: sed nullus potest dimittere illud ad quod obligatus est quin peccet. si ergo lex aliquid præcipiat, quod obseruari non possit non solum occasionaliter, vt dicit Apostolus, sed etiam directe occideret, & sic erit mala, quod est inconueniẽs. D

SED CONTRA. Non possumus in hac vita sine peccato manere, sicut patet 1. Io. 1. sed eum quis peccat, non diligit deum ex toto corde. ergo illud præceptum non potest totaliter impleri in via.

¶ 2 Præt. Non potest homo simul cor ad multa habere: sed oportet dum in hac vita sumus, q̃ cor rebus temporalibus aliquando apponamus. ergo non potest homo in hac vita deum ex toto corde diligere.

RESPON. Dicendum, quòd totum & perfectum idem est, ut dicit Philosophus. Ratio autem perfecti in hoc consistit, vt nihil ei desit, sed hoc contingit dupliciter, aut ita quòd nihil desit eorum quæ natum est habere: aut ita quòd nihil desit eorum quæ debet habere. Sicut aliquis habet perfectam quantitatem, quando habet tantam quantitatem, quantam requirit humana natura, etsi non habeat quantitatem gigantis, quam possibile est esse in humana natura. Prima ergo perfectio humanæ naturæ est in statu gloriæ, quando homo habebit totum hoc quod possibile est esse in humana natura. Sed secunda perfectio est naturæ conditæ, quando scilicet homo habuit totum hoc, quod debebat habere secundum tempus illud. Et secundum hoc etiam duplex totalitas in dilectione dei attẽditur. Vna, qua nihil deerit de his quæ homo potest expendere in amorem dei, quia in dilectione ponatur: & hęc quidem perfectio, seu totalitas non præcipitur vt facienda, sed magis offenditur, vt sciatur quo perueniendum est, vt dicit Aug. Et propter hanc perfectionem, seu totalitatem excluditur omne quod etiam ad tempus actum dilectionis interrumpere posset. Alia, secundum quam nihil homo subtrahit de his quæ debet ponere secundum tempus illud in amore dei, 1. ecl. te. co. 1. C E

Universidad de Deusto
Biblioteca

D.1046. dei, & hæc perfectio seu totalitas ponitur d in præcepto etiam f
vt nunc implenda, vt. nihil omittat eorum quę ponere debet
in amore dei. Et hæc totalitas excludit omne illud quod est
contrarium & repugnans dilectioni diminæ, non autem illud
quod ad tempus actum dilectionis intercipit: quia semper
agere secundum
actum virtutis, nō
est finis eorum qui
sunt in statu beati-
tudinis: quia per-
fectio felicis est in
operatione, perfe-
ctio autem virtutis
est in habitu.

AD PRIMVM ergo dicendum, q̄ illud quod præcipit lex vt faciendum, impleri potest, & ipleatur ab omnibus in statu salutis.

¶ Ad secundum dicendū, quòd actus aliarum virtutū nō sunt finis præcepti, quemadmodū actus charitatis: & ideo actus charitatis habet aliquem modū qui competit vno modo fini, & alio modo vitę, non autem ita est in alijs virtutibus.

¶ Ad tertium dicēdum, quod secundum hoc quod ponitur vt legis præceptum, secundum hoc ligat ad id, quod implendum est in vita: quantum vero ad id quod de ipso impletur in patria, magis ponitur vt documentum fidei, quam vt præceptum legis.

¶ Ad alia etiam patet solutio per ea quæ dicta sunt.

EXPOSITIO TEXTVS.

14. de ciui. dei cap. 28. NON *ergo tam se diligit*. Contra. Omne peccatum, secundum Augustinum est ex amore sui, ergo videtur etiam q̄ immoderate se diligat. Dicendum quòd diligit in se naturam exteriorem, quam se æstimat esse, non autem naturam intellectiuam secundum quam vere est id quod est, & ita diligit id quod se esse existimat, non autem id quod vere est: quia vnaquęque res proprie est id, quod est potissimum in ipsa, sicut ciuitas, rex, vt dicit Philosophus 9. ethi. ca. 9. *Sic condita est mens humana*. De his quę in hac notula dicuntur, dictū est in primo lib. dist. 3. *Ex toto corde*. Sciendum, quòd ad charitatem exigitur aliquid tripliciter. Vno modo, sicut subiectum charitatis, quod est ipsa voluntas. Alio modo, sicut præcedēs ad charitatem, sicut memoria & intelligentia. Tertio, sicut consequens ad charitatem, quemadmodum irascibilis & concupiscibilis, & etiam membra corporalia quæ imperium charitatis exequuntur. Quia ergo actum charitatis oportet esse perfectū, sicut cuiuslibet virtutis, ideo præceptum de actu charitatis includit perfectionem omnium prædictorum secundum diuersas expositiones, vt. s. neque in voluntate, neque in omnibus præcedētibus, aut sequentibus aliquid sit quod charitati obstitat quantum ad perfectionem vię, vel quod actum charitatis interrumpere possit quantum ad perfectionem patrię. Et ideo secundum vnam expositionem dicitur, *Ex tota mente*, Idest, ex tota memoria, vt absit oblitio. *Ex toto corde*. Idest, intellectu, vt desit error. *Ex tota anima*. Idest, voluntate, vt tollatur omnis contraria affectio. Alio modo exponitur, *Ex toto corde*, Quantum ad concupiscibilem. *Ex tota anima*, Quantum ad irascibilem, vt nulla passione sensitiui appetitus dilectio dei impediatur. *Ex tota mente*, Quantum ad rationalem, quæ includit voluntatem & intellectum. Item Greg. Nyss. exponit. *Ex toto corde*, Quantum ad animā vegetabilem. *Ex tota anima*, Quantum ad sensibilem. *Ex tota mente*, Quantum ad rationalem. Sed Deuter. 3. ponitur, Ex tota fortitudine, quod referendum est ad membra exteriora quæ imperium charitatis exequuntur, vel etiam ad irascibilem, vt quidam dicunt: vel ponitur circunstantia dilectionis, vt scilicet sit summa.

Aug. lib. 1. de doctrina christiana. cap. 23. 24. & 26.

In lib. de creatione hominis. cap. 8.

Cap. 6.

DISTINCTIO XXVIII.

A

Si illo præcepto iubemur diligere totum proximum.

QVIC potest quæri, utrum illo mādato dilectionis proximi totum proximum. i. animam & corpus, notq; ipsos totos diligere præcipiamur. Ad quod dicimus, omne genus diligendarū rerum illis duobus mandatis contineri. Quatuor enim diligenda sunt, ut ait Aug. Vnum quod supra nos est, scilicet Deus: alterum quod nos sumus: tertium quod iuxta nos est, scilicet proximus: quartum quod infra nos est, scilicet corpus. De secundo & quarto nulla præcepta danda erant, scilicet vt diligeremus nos, vel corpus nostrum. Præcipitur autem Deus diligi, & proximus. Vt autem quisque se diligat, præcepto non est opus. Quantumlibet enim homo excidat a ueritate, remanet illi dilectio sui, & dilectio corporis sui: quia nemo unquām carnem suam odio habuit. Nam viri iusti qui corpus suum cruciant, non corpus, sed corruptiones eius & pondus oderunt. Hic uidetur Augustinus tradere, quòd ex præcepto non teneamur diligere nosmetipsos, vel corpus nostrum. Quod si est, non omne genus diligendarum rerum illis duobus præceptis continetur: quia cū & nosipsos, & corpus nostrum diligere debeamus, ad quid necessarium est præceptū, cum scriptum sit: Qui diligit inimicū, odit animam suam? Sed speciale de hoc præceptum nō erat dandum,

¶ Secundo. Vtrum animata.
¶ Tertio. Vtrum angeli.
¶ Quarto. Vtrum dęmones.
¶ Quinto. Vtrum mali homines.
¶ Sexto. Vtrū homo ex charitate seipsum diligere possit.
¶ Septimo. Vtrum proprium corpus.

B

Ephe. 5.

Post prædicta de ordine charitatis. Prima, in tres. In prima ostendit ad quos se extendit præceptū charitatis quātum ad homines. In secunda, quātum ad angelos, ibi. *Ortum autem his quæstio.* In tertia, elicit ex dictis quandam distinctionem, ibi. *Hic notandum est.* Circa primum duo facit. Primo, determinat veritatem. Secundo, remouet dubitationem, ibi. *Hic videtur Augustinus tradere.*

C

QVAESTIO I.

A

Hic quæruntur septem.

¶ Primo, Vtrū virtutes sint ex charitate diligendæ.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum virtutes sint diligendæ ex charitate.

22. q. 25. 1. 1. d. 17. q. 1. 5. lib. 8. de trini. c. 7. & 8.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur q̄ virtutes ex charitate sint diligendæ. Augustin. enim dicit Qui diligit fratrem, dilectionē qua diligit, magis diligat: sed dilectio qua proximus diligitur, est virtus charitatis. ergo virtutes ex charitate sunt diligendæ, cum proximus diligitur ex charitate.

¶ 2 Præt. Propter quod vnumquodque, illud magis: sed amicitia vera diligit amicum propter honestum, ergo diligit honestum etiam magis quàm amicum. ergo & charitas quæ est amicitia quædam, vt dictum est, magis est dilectiua virtutum, quàm etiam proximorum.

3. d. 27. q. 2. art. 1. cor.

¶ 3 Præt. Actus primi, & actus reflexi super eos ad eandem potentiam pertinent, quia sunt eiusdem rationis, sicut intelligere aliquod intelligibile, & intelligere se intelligere: sed ad actus eiusdem rationis pertinet eadem virtus. ergo cum per charitatem diligatur proximus, per charitatem diligetur dilectio qua diligitur proximus, & eadem ratione aliæ virtutes.

¶ 4 Præt. Ex charitate diligenda sunt illa quæ ad beatitudinem referuntur: sed virtutibus in beatitudinem ducimur, & nobiscum manent in beatitudine. ergo virtutes ex charitate sunt diligendæ.

¶ 5 Præt. Charitas est dilectio finis vltimi: sed vltimus finis nostræ vitæ est beatitudo. ergo beatitudinem ex charitate diligere debemus: sed virtutes, & gratiæ cum consummantur, in beatitudinem transeunt. ergo virtutes diligendæ sunt ex charitate.

In 1. lib. de doctr. chri. cap. 23.

SED CONTRA est quod Augustin. sufficienter enumerat ea quæ sunt diligenda ex charitate, & nullam mentionem facit de virtutibus, ut pater in litera.

¶ 2 Præt. Illud quod propter nos tantum diligimus, non diligitur ex charitate, quia charitas non quærit quæ sua sunt. 1. Cor. 13. sed virtutes propter nos tantum diligimus, quia in seipsis non subsistunt, cum accidentia sint, vnde neque bonitatem

tatem habent, nisi secundum quòd in nobis sunt. ergo non sunt diligendæ ex charitate.

¶ 3 Præt. Illa sola sunt ex charitate diligenda, quæ nobiscum participant beatitudinem: sed virtutes cum sint accidentia, non fiunt capacibilia beatitudinis, nec etiam vitæ. ergo non sunt ex charitate diligendæ.

RESPON. Dicēdum, quòd cum charitas amorē includat, & aliquid addat, diligi aliqd ex charitate contingit dupliciter. Vno modo sicut id ad quod amicitia charitatis terminatur, & hoc modo non diligitur ex charitate, nisi illud ad quod natā ē amicitia cē. Amicitia autē non potest esse ad virtutes, nec ad aliqua accidentia propter duo. Primo, quia amicitia facit vt homo velit amicū esse, & bona habere. Accidentia autem non habēt esse per se, nec bonitatē per se, sed corū esse, & bene esse, est eis in substantijs: vnde quod volumus virtutes & accidentia esse, hoc ad substantiā refertur, quam volumus sub illis accidentibus esse, vel bene esse habere. Secundo, quia amicitia consistit in quadam societate secundum qd amati seipsos redamant, & eadem operantur, & simul conuersantur: vnde amicitia non potest esse nisi ad aliquid quod sit natum agere. Et quia agere non est accidētium, sed substantiarum, ideo non potest esse amicitia ad virtutes, neque ad alia accidentia: & ideo non possunt virtutes diligi ex charitate, sicut ad quæ charitas terminetur. Alio modo potest aliquid diligi ex charitate sicut ad quod terminatur amor, seu dilectio, qui in charitate includitur, quāmuis ad illud amicitia non fit, & hic amor ordinatur ad amorem alterius quod principaliter amatur, & concupiscentiæ dilectio dicitur, sicut amicus dicitur amare sanitatem amici sui: & hoc modo virtutes ex charitate diliguntur.

Aug. lib. 1. de do chri. cap. 26.

AD PRIMVM ergo dicendum, q̄ Aug. loquitur de dilectione q̄ deus est, qua diligit proximus effectiue & exēplatiter.

¶ Ad secundum dicendum, quòd virtus, vel honestum non est causa finalis quare amicus diligatur, sed formaliter facit eum diligibilem. Vnde non sequitur, q̄ virtus sit magis diligibilis, vel eadem ratione diligibilis: sicut non sequitur q̄ albedo sit magis alba, quàm corpus album.

¶ Ad tertium dicendum, quòd diligere dilectionem, ad charitatem pertinet, sed non sicut ad quod charitas terminatur.

¶ Ad quartum dicendum, quòd charitas terminatur ad illa, quæ ad beatitudinem referuntur sicut possibilia participare beatitudinem: sic autem non refertur ad beatitudinē virtus, quia virtus beata fieri non potest.

¶ Ad quintum dicendum, quòd finis ad quem principaliter terminatur charitas, est ipsa beatitudo increata: sed de beatitudine creata est eadem ratio, & de virtutibus.

ARTICVLVS II.

Vtrum creaturæ irrationales ex charitate sint diligendæ.

22. q. 25. 3. Et de veri. q. 2. 7.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur q̄ creaturæ irrationales ex charitate diligendæ sint. Omnis enim dilectio meritoria ad charitatē pertinet: sed aliquis potest meritorie diligere aliqua irrationalia, sicut cū quis diligit ea referēdo in deū vel quia factæ sunt a deo, vel quia iuuant tendentes in deum. ergo creaturæ irrationales sunt diligendæ ex charitate.

¶ 2 Præt. Charitas facit hominem conformem deo in diligendo: sed deus ex charitate diligit creaturas irrationales, Sap. 11. Diligis omnia, quæ sunt. ergo & homo ex charitate creaturas irrationales diligere debet.

¶ 3 Præt. Creaturæ rationales sunt ex charitate diligendæ, quia in ipsis est similitudo dei: sed in creaturis irrationalibus inuenitur aliqua similitudo dei, licet non tanta sicut in rationalibus. ergo irrationalia sunt ex charitate diligenda.

¶ 4 Præt. Fides est virtus theologica sicut & charitas: sed fides extendit se etiam ad irrationales creaturas secundum qd hō eas a deo creatas credit, & diuina prouidentia regi. ergo & charitas.

Li. 1. de do & i. chria. cap. 23.

SED CONTRA. Aug. dicit quòd illa sola sunt ex charitate diligēda, quæ nobiscum societate quadam referuntur in deum: sed irrationalia nō sunt hmōi. ergo non sunt ex charitate diligenda.

1. d. 27. q. 2. art. 1.

¶ 2 Præt. Charitas includit benevolentiam, ut supradictū est: sed benevolentia non potest esse ad irrationalia, vt dicit Philosophus in 8. ethi. ergo nec charitas.

Cap. 2.

RESPON. Dicendum, q̄ ad res irrationales nō p̄t esse amicitia eisdem rationibus, quibus nec ad accidentia. Quāmuis enim esse habeant in quo subsistant, & operationes aliquas habeant, non tamen nobiscum in vita communicāt humana neque quantum ad esse, neque quantum ad operationes vitæ: & ideo non est ad ea benevolentia, secundum quā volumus amicum esse, & habere bona, quod irrationalibus non volumus, nisi secundum qd ad hominem referuntur. Neque concordia, secundum quam eadem volumus & agimus amicis quo ad irrationalia esse non potest, cum nobiscum in eisdem operibus non possint communicare, & ideo non possunt diligi ex charitate, sicut ad quæ charitas terminatur: possunt tamen diligi ex charitate, sicut ea ad quæ amor, quē charitas includit, terminatur, qui est amor concupiscentiæ, sicut amicus amat possessiones, & alia sui amici, non tamen ad ea amicitiam habet. Nec ista dilectio est tantum imperata ex charitate, sed etiam elicita: quia charitas elicita um dilectionis non tantum ad ea ad quæ principaliter est charitas, sed etiam ad alia quæ in illa ordinantur, & sic diliguntur ex charitate inanimata, inquantum ordinantur ad ea quę principaliter & directe est charitas.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd dilectio inanimatorū ad charitatē pertinet non sicut ad quæ charitas habeat.

¶ Ad secundum dicendum, quòd deus diligit ex charitate creaturas, non tamen habet charitatem nisi ad creaturas rationales, quas ad beatitudinem creauit, per quam efficiuntur suæ vitæ participes.

¶ Ad tertium dicendum, quòd similitudo imaginis quæ est in creaturis rationalibus, facit eas cum deo, & adinuicem capaces vnius & eiusdem vitæ, & gloriæ, ad quod non sufficit similitudo vestigij, quę est in alijs creaturis. vnde non est simile.

¶ Ad quartum dicendum, quòd fides non importat aliquam associationem credentis ad creditum, sicut charitas amantis ad amatum: & ideo non est similis ratio vtrobique.

ARTICVLVS III.

Vtrum angeli ex charitate sint diligendi.

22. q. 25. 10 art. 3. cor. & art. 2. corp.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur q̄ angeli non sint diligendi ex charitate: quia vt dictum est, charitas non est hominis ad ea quæ vitam humanam non participāt: sed angeli non viuunt vita humana. ergo charitas non facit angelos ab hominibus diligi.

¶ 2 Præt. Charitas, cum sit amicitia, est inter eos qui adinuicē nati sunt conuersari: sed angelorum qui dicuntur dij, conuersatio non est cum hominibus, vt dicitur Daniel. 2. ergo angeli ex charitate non sunt diligendi.

¶ 3 Præt. Charitas, cum sit amicitia, æqualitas quædam est: sed angeli sunt nobis multo superiores. ergo ad eos charitas, vel amicitia haberi non potest.

¶ 4 Præt.

Universidad de Deusto
Biblioteca

¶ 4 Præt. Plus distant a nobis angeli cum sint incorporei, & ita alterius generis, quàm animalia irrationalia, quæ sunt vltimus generis nobiscum: sed animalia irrationalia nō possumus diligere ex charitate, ergo multo minus angelos.

SED CONTRA. Proximi sunt diligendi ex charitate: sed angeli sunt nobis proximi, vt dicit in litera, ergo sunt ex charitate diligendi.

¶ 2 Præt. Amicitia facit amicos idem velle, & eiusdē amicos eē: sed deus ex charitate diligit angelos sicut & nos. ergo & nos debemus ex charitate angelos diligere.

Loco ante citato.

RESPON. Dicendum, sicut dictū est, q̄ charitas nō potest esse, sicut nec amicitia nisi in ter eos qui eandem vitam participant. Vita autem hominis, & angeli est duplex. Vna quæ competit eis secundum naturam suam, & sic homines & angeli non communicant in eadem vita, sed homines adinuicem, & angeli adinuicem: quia cōuenit eis circa eaſdem operationes occupari. Alia vita vtriusque est per gratiam, secundum quā sunt participes diuinæ vitæ, & in hac vita communicant & adinuicem, & cum deo: & ideo secundum hanc vitam potest esse amicitia eorū adinuicem, & hæc amicitia est charitas.

Sì in illo præcepto contineatur dilectio angelorum.

RItur autem hic de angelis quæstio, vtrum ad illud præceptum dilectionis proximi, etiam dilectio pertineat angelorum. Nam quòd nullum hominem excepit, qui præcepit proximum diligere, Dominus in parabola semiuiui derelicti ostē dit, cum dicens proximum, qui ergā illum exhibit misericors. Deinde subdit. Vade & tu fac similiter,

ad primvm ergo dicendum, quòd vita humana dicitur dupliciter, vel quæ est secūdum humanam naturam, & sic non communicant angeli in vita humana: vel quæ est hominis secundum participationem diuinę vitæ, & sic communicant in humana vita.

¶ Ad secundum dicendum, quòd nati sunt adinuicem conuersari homines, & angeli in patria, quando erimus æquales angelis, vt dr Math. 22. & sic in hac vita aliquo modo cū angelis conuersamur, inquantū angelicā vitam in terris ducimus.

8.eth.c.10. ¶ Ad tertium dicendum, quòd amicitia non requirit æqualitatem æquiparātiæ, sed æqualitatem proportionis, vt. s. vnus amicorum operetur ad alterum secundum suam proportionem, vt dicitur in 8.ethi. tamen magna inæqualitas amicitiam soluit, quando. s. non communicant in eadem vita.

Cap. 9. ¶ Ad quartum dicendum, quòd cum angelis magis communicamus, quàm cum brutis quantum ad animam, sed cum brutis quantum ad corpus, & ad virtutes corporeas. Homo autem, vt dicit Philosophus in 9. ethi. magis est id quod est ex parte animæ, quàm ex parte corporis: quia vnumquodque est id quod est potissimum in ipso, & ideo simpliciter loquendo, magis dicimus a brutis, quam ab angelis.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum ad malos homines charitatem habere debeamus.

22.q.25.6. AD QVARTVM sic proceditur. Videtur quòd ad malos homines charitatem habere nō possimus. Charitas enim exigit communicationem in diuina vita quæ est per gratiam, vt dictum est: sed hæc vita non est in peccatoribus. ergo non sunt ex charitate diligendi.

3.d.27.q.2. ar.2. ¶ 2 Præt. Sicut similitudo est causa dilectionis, ita dissimilitudo est causa contrarij: sed mali sunt dissimiles bonis, ergo non sunt ab eis ex charitate diligendi.

Cap. 3. ¶ 3 Præt. Sicut Philosophus dicit 9.ethi. Impossibile est amicitiam esse inter eos qui non eisdem gaudent: sed boni & mali non gaudent eisdem, sed contrarijs. ergo non potest esse amicitia eorum adinuicem.

8.ethi, c. 2. ¶ 4 Præt. Amicitia redamantium est, vt Philosophus dicit: sed mali non redamant nos, sed oditant bonos. ergo nec boni ex charitate debent diligere malos.

Cap. 4. ¶ 5 Præt. Amicorum est ad eundem amicitiam habere, si ergo boni ex charitate diligunt malos, & mali seipsos diligent: hoc aūt falsum est, quia Philosopus probat in 9.ethi. q̄ nullus malus sui ipsi⁹ amicus est. ergo mali nō sunt ex charitate diligēdi.

SED CONTRA. Matth. 5. Diligite inimicos vros: sed ois qui inimicat, malus ē. ergo mali ex charitate sunt diligēdi.

¶ 2 Præt. Quibuscunque est benefaciendum, illi sunt ex charitate diligendi: sed malis debemus benefacere conuertendo eos,

F & in necessarijs subueniendo eis. ergo mali sunt ex charitate diligendi.

RESPON. Dicendum, q̄ in malis est duo considerare. s. naturam qua homines sunt, & malitiam qua mali sunt. Quia ergo secundum naturam suam sunt ad imaginem dei, & vitæ diuinę capaces sūt, ideo secundum naturam sunt ex charitate diligendi: malitia aūt ipsorū est contrarium diuinę bonitati, & ideo ipsa in eis odienda est. Vnde Augu. dicit. Sic diligendi sunt homines, vt eorum non diligātur errores.

In lib. ser. Aug. ſin. to. 3.

ad primvm ergo dicendum, q̄ charitas non exigit cōmunicationē in diuina vita ī actu, sed sufficit vt sit in potentia: quia qd

G vt cum proximum intelligamus, cui vel exhibendum est officium misericordiæ si indiget, uel exhibendum esset, si indigeret. Nullum uero exceptum esse, cui misericordię negandum sit officium, quis non videat? cum vsque ad inimicos porrectum sit Domino dicente. Diligite inimicos uestros: benefacite his qui oderunt vos. Manifestum est igitur præcepto dilectionis proximi omnem hominem esse deputandum proximum.

est in potentia, quodam modo est.

¶ Ad secundum dicendum, quòd illud secundum quod nobis dissimiles sunt, odire debemus in eis, & destruere quātum possumus: & hoc est eorum naturam diligere, quia eorum malitia bonitati naturæ repugnat.

¶ Ad tertium dicendum, quòd quàmuis quantū ad id quod nunc est, non gaudeant eisdem, tamen possibile est vt eisdem

H gaudeant. & ideo dicit Philosophus in 9.ethi. q̄ nō conseſtim Cap. 3. dissoluenda est amicitia ad eum qui ex bono factus est malus, sed multo plus adiuuandi sunt ad recuperandam bonitatem virtutis, quàm ad recuperādam possessionem bonorū tpaliū.

¶ Ad quartum dicendum, quod quàmuis actu non redamēt, tamen nati sunt redamare, & præcipue in vita futura, cuius vitæ coniunctionem præcipue attendit charitas: vnde bene potest esse etiam inter eos, qui se in hac vita non cognoscunt.

¶ Ad quintum dicendum, q̄ malus in seipso diuisus est, quia per affectum malitiæ impugnat bonitatem naturæ, & secundum hoc dicitur seipsum odire: nos autem malos quantum ad naturam quam habent, diligere debemus, non quātum ad malitiam.

ARTICVLVS V.

Vtrum dæmones ex charitate sint diligendi.

22.q.25.1. AD QVINTVM sic proceditur. Videtur q̄ dæmones ex charitate sint diligendi, Leui. 19. Dilige proximū tuū. glosa, proximus non propinquitate sanguinis intelligendus est, sed societate rationis: sed dæmones & damnati nobiscū habent societatem in ratione. ergo sunt ex charitate diligēdi.

Præce. 2. ¶ 2 Præt. Dictum est, q̄ malos debemus diligere ratione naturæ quæ in eis bona est: sed sicut dicit Dio. 4.cap. de di. no. in dæmonibus est etiam natura bona: quia bona naturalia pet peccatum non amiserunt. ergo sunt diligendi ex charitate.

Cap. 4. 26. 27. quæſt 3 ¶ 3 Præt. Omnem creaturam rationalem quam deus diligit, ex charitate diligit: sed deus diligit dæmones, quia diligit omnia quæ fecit: ergo ex charitate diligit eos cum sint rationales creaturæ. ergo & nos ex charitate debemus eos diligere.

¶ 4 Præt. Quod facit ad cumulum nostri meriti, & ad dei

K gloriam, debemus ex charitate diligere: sed dæmones inquantum nos tentant, nobis proficiunt, sicut in 2.lib. dist. dictum est, & iterum gloria dei in eis manifestatur. ergo sunt ex charitate diligendi.

2. d. 6. 5. con.

SED CONTRA. Cum amicis communicandum est: sed omnis communicatio ad dæmones est nobis interdicta. Isaiæ. 28. reprehenduntur illi qui dicuntur cum morte, & inferno pactum iniisse, ergo dæmones non sunt ex charitate diligendi.

8. de ciu. 6. ¶ 2 Præt. Aug. Dicit q̄ proximus ex charitate diligitur, vel quia iustus est, vel vt iustus fiat: sed dæmones neque iusti sunt, neque iusti esse possunt. ergo ex charitate diligendi non sunt.

RESPON. Dicendum, quòd sicut prædictum est, ex charitate diligitur aliquid dupliciter. Vno modo sicut id, ad quod habetur charitas. Alio modo sicut id, ad quod terminatur aliquo modo amor, quem includit charitas, inquantum ordinatur ad aliquod eorum ad quæ habetur charitas. Primo igitur modo dæmones non sunt ex charitate diligendi: quia non communicant nobiscum in vita diuina neque actu, neque potentia,

A tia, & similiter est etiam de damnatis. Vnde Philosophus dicit in 9. ethic. cap. 4. quòd amicitia est dissoluenda ad illos qui sunt insanabiles propter malitiam abundantem. Hæc autem insanabilitas quamuis in hac vita cōtingat in quibusdam consideratis humanis viribus, non tamen contingit misi post hanc vitam considerato ordine diuinæ misericordiæ. Charitas autē attendit quod diuinum est, sed amicitia quod humanū est: & ideo amicitia politica, dissoluitur ad illos qui secundum humanas considerationes insanabiles sunt effecti, quod etiam in hac vita quandoq; contingit: sed charitas non dissoluitur ad aliquem in hac vita quantumcunque sit malus: quia adhuc secundum ordinem diuinę misericordię manet possibilitas ad vitam gratiæ, sed post hanc vitā nō manet: & ideo per modū præiudicij neque damnari, neque dæmones sunt ex charitate diligendi. Quantum autem ad secundum modum, dæmonū natura ex charitate diligi potest inquantum est creatura dei, non autem dæmones: quia hoc nomen vitium principaliter ipsorum designat.

Auguſt. de doct. christ. cap. 30.

Luc. 10. Pſal. 54.

Quòd hoc nomen proximus ad aliquid est.

REximi vero nomen ad aliquid est, nec quisquā esse proximus nisi proximo potest. Vnde consequens est, & cui præbendum, & a quo præbendum est officium misericordiæ, recte proximum dici. Manifestum est igitur præcepto dilectionis proximi etiam sanctos angelos contineri, a quibus tanta nobis misericordiæ impenduntur officia. Ex quo & Dominus proximum nostrum se dici voluit, ut in parabola saucij significat. Et in propheta. Quasi proximū, & quasi

ad primvm ergo dicendum, quòd intelligendum est de societate rationis, in qua manet ordo ad vitam gratiæ, cuius modi communicationem requirit charitas.

¶ Ad secundum dicendum, quòd in peccatoribus quandiu in hac vita sunt, adhuc ratione naturæ manet potestas ad gratiā, non autem in damnatis & dæmonibus: & ideo non est similis ratio.

¶ Ad tertium dicendum, quòd deus diligit naturam dæmonum non quasi ad eam charitatem habeat, sed inquantum est effectus eius: & hoc modo etiam nos eam debemus diligere.

¶ Ad quartum dicendum, quòd hoc q̄ dæmones profunt nobis ad meritum, & quòd eorum actus, & vita in gloriam dei cedant, est per accidens præter intentionem eorum: & ex eo quod est secundum accidens, non est sumendum iudicium de re aliqua.

D

ARTICVLVS VI.

Vtrum homo debeat seipsum ex charitate diligere.

22.q.25.4. Greg. to.2. homil. sup Luc. c. 10. AD SEXTVM sic proceditur. Videtur quòd homo non debeat seipsum diligere ex charitate: quia sicut dicit Gre. Charitas minus quàm inter duos haberi non potest. ergo non potest esse alicuius ad seipsum.

¶ 1 Præt. Amicitia redamationem exigit, & communicationem in vita, & alia huiusmodi quæ non sunt hominis ad seipsum: sed charitas amicitia quædam est. ergo charitas non est hominis ad seipsum.

4.c. de diu. nomi. ¶ 3 Præt. Charitas amor quidam est. amor autem, vt dicit Dionys. est vnitiua virtus. cum ergo vnio non sit nisi diuersorum, videtur q̄ charitas non possit esse ad seipsum.

Cap. 6. Cap. 3. ¶ 4 Præt. Amicitia in æqualitate consistit, sicut iustitia, vt dicitur in. 8. ethi. sed iustitia non est ad seipsum proprie loquendo, vt Philosophus dicit in 5. ethi. ergo neque amicitia, seu charitas.

¶ 5 Præt. Nihil vituperabile est diligendum ex charitate: sed amare seipsum est vituperabile, vt patet 2. Thi. 3. Erunt homines seipsos amātes. ergo ex charitate hō seipsum non diligit.

SED CONTRA. Homo debet diligere proximum sicut seipsum: sed proximum debet ex charitate diligere. ergo & seipsum.

¶ 2 Præt. Misericordia ex charitate causatur: sed homo sibipsi pōt misereri esse. ergo & seipsum pōt ex charitate diligere.

RESPON. Dicendū, quòd processus amoris se habet ad similitudinem processus cognitionis. In cognoscitiuis autem inuenitur aliquid, vbi primo figitur intellectus cognoscētis si-

cut in primis principijs, & ex his ad alia deriuatur, & ipsa eadem cognitio secundum quod fit in principijs, accipit nomen intellectus: secundum autem quod deriuatur ad conclusiones quæ ex principijs cognoscuntur, accipit nomen scientiæ. Sed quia cognitio principiorum est in conclusionibus sicut causa in causato, & econuerso, cognitio conclusionis est in principijs sicut cāusa in causato: ideo etiā dicimur intelligere conclusiones, & isti principia. Similiter & affectus amātis primo figitur in ipso amante, & ex eo deriuatur ad alios, vt Philosophus dicit in 10. ethi. q̄ ex his quæ sunt hominis ad seipsum, venerunt ea quæ sunt hominis ad amicū, dū se habet ad amicum sicut ad seipsum. Nec est mirū, quia vnita ad similitudinem se habet

B fratrem nostrum sic complacebam. Sed quia excellentior, ac supra nostram naturam est diuina suoſtātia, præceptum dilectionis Dei a proximi dilectione distinctū est. Ideoq; licet Deus omnia nobis impendat beneficia, non tamen nomine proximi includitur in illo præcepto, quem non sicut nos diligere debemus, sed plusquam nos toto corde, & tota anima. Christum vero inquantum homo est, sicut nos diligere debemus, cuiusque secundum hominē dilectio illo cōtinetur mādato: quem & etiam secundum hominem magis quàm nos, sed non quātum Deum debemus diligere: quia inquātū est hō, minor est Deo.

C eorum quæ sunt vnum. Et quāmuis nomen amicitiæ imponatur proprie secundum q̄d amor ad alios se diffundit, tamen etiam amor quem quis habet ad seipsum, amicitia & charitas potest dici, inquantum amor quem quis habet ad alterum, procedit a similitudine amoris quem quis habet ad seipsum.

AD PRIMVM ergo dicendum, q̄ Greg. loquitur quantū ad primum impositionem nominis charitatis.

¶ Ad secundum dicendum, q̄ ratio illa procedit de amicitia secundum q̄d importat amorem diffusum ad alios.

¶ Ad tertium dicendum, q̄ illa quę sunt vnum secundum numerum, possunt adhuc vniri per affectum: & ideo potest esse amor etiam proprie dictus ad seipsum.

¶ Ad quartum dicendum, q̄ amicitia consistit in adęquatione quantum ad affectum, sed iustitia in ādequatione rerum. sed per operationem animæ possunt accipi sicut diuersa vt vnū, ita idem vt plura, quod contingit quando actus animæ in ipsum agentem reflectitur, & ideo amicitia magis potest esse ad se quàm iustitia: quamuis etiam iustitia possit esse hominis ad seipsum metaphorice dictum, inquātum in homine eriam diuersa secundum rem inueniuntur. s. diuersæ vtes, quarū adæquatio in eo quod vnicuique competit, iustitiam metaphoricam facit, vt in 5. ethi. dicitur.

Cap. vlti.

¶ Ad quintum dicendum, quòd amare seipsum quantum ad hominem exteriorem nimis est vituperabile: sed amare seipsum quantum ad hominem interiorem est valde laudabile, & hoc est charitatis.

ARTICVLVS VII.

Vtrum diligere debeamus corpora nostra ex charitate.

22.q. 25. 5. AD SEPTIMVM sic proceditur. Videtur q̄ corpora nostra non sint ex charitate diligenda. Charitas enim non refugit conuersationem cum eo ad quem charitas est. sed charitas facit refugere communicationem ad corpus, vt patet Ro. 8. Quis me liberabit de corpore mortis huius? ergo corp⁹ non est ex charitate diligendum.

Cap. 12. ¶ 2 Præt. Philosophus dicit in 10. ethi. q̄ vituperabile est homem seipsum diligere quantum ad id, quod est exterius in seipso. sed corpus nostrum est maxime exterius. ergo vituperabile est corpus nostrum diligere. ergo nō diligitur ex charitate.

¶ 3 Præt. Beatitudo nostra erit in fruitione dei: sed illius fruitionis corpus nostrum particeps esse non potest. ergo non est particeps ista beatitudinis. ergo nō est ex charitate diligendū.

¶ 4 Præt. Pars non ponitur in numerum contra totum: sed corpus nostri pars est. ergo non debet poni aliud diligibile corpus nostrum quàm nos ipsi.

¶ 5 Præt. Proximum debemus diligere sicut nos: sed nō ponitur aliud diligibile proximus, & corpus proximi. ergo non debet poni aliud diligibile non ipsi, & corpus nostrum.

SED CONTRA. Ephe. 5. Viri debet diligere vxores suas, sicut corpora: sed vxores debent diligere ex charitate. ergo & corpora.

Universidad de Deusto
Biblioteca

¶ 1 Præt. Omne beatificabile est ex charitate diligendum: sed corpus nostrum est beatificabile. ergo est diligendum ex charitate.

RESPON. Dicendum, quòd corpus nostrum est unum de quatuor quæ sunt ex charitate diligenda. Dilectio enim charitatis habet ꝓ fundamento communicationem beatæ vitæ ꝑcipaliter, vt ex dictis patet, & ut eę gratię secundum quod ordinatur ad ipsam. Hæc autem vita tripliciter hẽt relationem ad habẽtem charitatem. Est enim vno modo in aliquo sicut in principio diffundẽte vitam istam in alijs, & sic est in Deo. Est autem in ipso amãte, sicut in participãte vitam istã: & hoc dupliciter, quia secundum animam principaliter, & per quandam redundãtiam secũdum corpus. Est etiam in alijs sicut comparticipantibus, & sic est in proximo: & ideo quatuor sunt ex charitate diligenda, scilicet Deus, proximus, nos, & corpus nostrum.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd charitas non refugit communicationem corporis secundum quod est capax gloriæ, sed secundum quod est subiectum miseriæ, quæ impedit ad gloriam.

¶ Ad secundum dicendum, ꝙ hominẽ diligere seipsum sedm exteriorem naturam in his quæ repugnant rationi, est nituperabile: sed in his in quibus natura exterior interiori concordat, est laudabile.

¶ Ad tertium dicendum, quòd quãmuis corpus non fruatur Deo immediate, tamen ex anima fruẽte erit quædam redundantia gloriæ in corpus.

¶ Ad quartum dicendum, quòd vnusquisque homo proprie dicitur esse id quod est nobilissimum in eo, ut dicit philosophus in 9. ethic. Vnde dilectio suiipsius intelligitur quantum ad ea quæ ad animam pertinent: & ideo dilectio corporis dicitur contra dilectionem suiipsius, non sicut pars contra totum, sed sicut pars contra partem.

Cap. 9.

¶ Ad quintum dicendum, quòd corpus proximi, & anima in eadem relatione se habent ad habentem charitatem respectu beatę vitę, scilicet ut simul participans: & ideo non distinguitur diuersum diligibile penes animam & corpus proximi.

EXPOSITIO TEXTVS.

DE *secundo & quarto nulla præcepta &c.* Contra. Lex debet uniuersaliter hominem de omnibus ordinare quæ ad virtutes pertinent. Præterea Dilectio Dei similiter erat omnibus insita naturaliter. Et dicendum, quod sicut se habent scientiæ speculatiuæ ad cognoscenda, ita se habet lex ad operanda. Vnde sicut in scientijs speculatiuis non traditur doctrina de principijs per se notis, quia per naturam cognoscuntur, sed tantum de conclusionibus quæ per ea cognoscuntur: ita neque lex determinat explicite de dilectione suiipsius ad quam natura inclinat, sed de dilectione proximi quæ ex illa oritur, sicut conclusiones ex principijs. Dilectio autem Dei, quãmuis nobis naturaliter insit, non tamen hoc modo quo per charitatem diligitur, ut supra dictum est. Ex hoc autem ipso quòd præcipitur Deus diligi spiritualiter, docemur nos ipsos spiritualiter diligere. *Nemo vnquam carnem suam odio habuit.* Contra. Multi seipsos interficiunt, vt dicit Philosophus in 9. ethic. propter abundantem malitiam. Et dicendum quòd vitam suam corporalem quilibet diligit naturaliter, sed quòd aliqui ad mortem suam corporalem anhelant hoc contingit per accidens, vel inquantum retardantur ab aliquo bono magis amato per vitam corporalem, sicut in quærentibus aliam vitam accidit: vel inquantum per corporalem vitam

Aug. ser. 3. ꝓn. pente.

Cap. 9.

D. 9.

F ipsorum, aliquo modo consequuntur aliqua mala, quibus carere melius æstimant, quàm vitam corporalem habere. *Oritur autem hoc quæstio.* Videtur quòd dilectio angelorum, & beatæ Virginis, & Christi secundum quod homo, non contineatur in dilectione proximi, sed magis debeat reduci ad dilectionem dei, quia supra nos sunt. Et dicendũ, ꝙ deus est supra nos quasi influens nobis æternam vitam: sic autem neque angeli, neque homo virtuosus, neque Christus secundum qđ homo, supra nos sunt: quia sicut sola Trinitas nos creauit ad vitam naturę, ita ipsa sola nos sanctificat vita gratiæ, & beatificabit vita gloriæ: sed sunt diligendi sicut simul nobiscum participantes a deo vitam æternam, & in hoc iuxta nos sunt: quãmuis sint supra nos in hoc, quòd plenius participant.

DIVISIO TEXTVS.

OStquàm determinauit magister quid esset ex charitate diligendum, hic determinat de ordine charitatis. Diuiditur autem hæc pars in duas. In prima, determinat de ordine charitatis respectu diligibilium quantum ad quantitatem dilectionis. In secunda, quantum ad quantitatem meriti di. 30. ibi. *Hic quæri solet.* Prima pars diuiditur in duas. In prima, determinat de ordine charitatis quantum ad diuersos gradus diligibilium. In secunda, quantũ ad diuersos respectu status ipsius diligentis, ibi. *Scien dum quoque &c.* Prima in duas. In prima determinat ordinem charitatis respectu diligibilium. In secunda, mouet quasdam quæstiones circa determinata, ibi. *Solet quæri &c.* Circa primũ duo facit. Primo, ostendit charitatem habere ordinem. Secundo, ostendit secundum quid attendendus sit ordo iste, ibi. *Verum quia præmissa &c.* Et circa hoc duo facit. Primo, ponit diuersas circa hoc opiniones. In secunda, determinat quid sibi videatur, ibi. *Verum quia præmissa &c.* Circa primum duo facit. Primo, ponit quæstiones diuersas, & rationes earum. Secundo, ostendit quo prima opinio rationibus alterius partis respondet, ibi. *Sed inquiunt illi &c.* Circa primum duo facit. Primo, ponit opinionem illorum qui dicunt ordinem charitatis attendendum esse solum secundum effectum. Secundo, illorum qui dicunt etiam secundum affectum attendendum esse, ibi. *Quibus obviat &c. Sed inquiunt illi.* Hic ostendit quomodo prima opinio respondet rationibus alterius partis. Et circa hoc duo facit. Primo, ostendit quomodo prima opinio respondet rationibus secundæ. In secunda, ostendit quomodo prima opinio addit inæqualem dilectionem esse imponendam proximo quantum ad effectum, sicut & sibiipsi, ibi. *Quorum etiam nonnulli. Solet autem quæri &c* Hic mouet quasdam quæstiones circa veritatem determinatam. Et diuiditur in duas partes secundum duas quęstiones quas mouet. Secunda incipit, ibi. *Quæri etiam solet &c.*

Lib. de doctri. ca. 25.

I

K

QVAESTIO PRIMA.

A

Hic quæruntur octo.

¶ Primo, Vtrum charitatis sit habere ordinem.
¶ Secundo, Vtrum ille ordo sit attendendus secundum affectum, vel effectum simul, vel ꝑ effectum tm̃.
¶ Tertio, Vtrum deus super omnia diligendus sit.
¶ Quarto, Vtrũ ei⁹ dilectio admittat ſtuitũ alicui⁹ mercedis.
¶ Quinto, Vtrũ ꝓximos ꝙtum nosipsos diligere debeamus.
¶ Sexto, Vtrum inter proximos propinqui extraneis præferendi sint.
¶ Septimo, De ordine propinquorum adinuicem.
¶ Octauo, De ꝑfectione charitatis, & gradibus enumeratis.

Vtrum

A

De ordine diligendi quid prius, quid posterius.

POst prędicta de ordine charitatis agendum est: quia dicit sponsa. Introduxit me rex in cellam vinariam, & ordinauit in me charitatẽ. Videam⁹ ergo ordinem quid prius, quid posterius esse debeat. Peccat enim qui præpostere agit. Nam scire quid facias, & nescire ordinem faciendi, non perfectæ cognitionis est. Ordinis namque ignorantia conturbat meritorum formam.

G Ordinem autem diligendi Augustinus insinuat dicens. Ipse est qui ordinatam habet dilectionem, ne aut diligat quod non diligendum est, aut non diligat quod diligendum est, aut æque diligat quod minus, vel amplius diligendum est, aut minus, uel amplius quod æque diligendum est. Omnis peccator, inquãtum est peccator, non est diligendus: & omnis homo, inquãtũ est homo diligendus est propter Deũ, Deus uero propter seipsum, & Deus ꝑpter se omni homine amplius diligendus est, & amplius quisque debet Deũ diligere quàm seipsum. Item amplius alius homo diligẽdus est quàm corpus nostrũ: quia propter Deum omnia ista diligenda sunt, & potest nobiscũ Deo homo perfrui, quod non potest corpus: quia corpus per animam viuit, qua fruimur deo. Audisti aliqua de ordine charitatis, vbi expressum est nos amplius debere diligere Deum, quàm omnes homines, vel nosipsos: & amplius animã alterius hominis, quàm corpus nostrum. In enumeratione etiam quatuor diligẽdorum superius posita prius ponitur quod supra nos est, secundo quod nos sumus, tertio quod iuxta nos est, quarto quod infra nos est: ubi ordo diligendi insinuari videtur ex ratione enumerationis. Non est autem apertum, vtrum omnes hominis pariter debeamus diligere tantum quantum & nos, vel minus.

Lib. de doctri. ca. 27.

H

B

C

An omnes homines pariter diligendi sint.

VNde & super hoc semper mouetur quæstio, quã plexam faciunt sanctorũ verba uarie prolata. Quidã enim tradere uidentur, quòd pari affectu omnes diligendi sunt: sed in effectu, ideſt, in exhibitione obsequij, distinctio obseruanda sit. Vnde Auguſt. Omnes homines æque diligendi sunt: sed cum omnibus prodesse non possis, his potissime consulendum est, qui pro locorum & temporum, vel quarumlibet rerum opportunitatibus constrictius tibi quasi quadam sorte iunguntur. Pro sorte enim habẽdum est, quo quisq; tibi tẽporaliter adhæret, quod ei ad tempus impendas, quod non impendis alteri. Sed tamen ordo charitatis in his virtutibus non assignatur, neq; in charitate assignari debet.

Aug. ser. 3. ꝓn. pente.

lib. 1. de doctr. christ. c. 28.

vbi supra.

¶ 3 Præt. Omne illud quod pertinet ad actum virtutis, sicut circunstantia quædam necessaria, cadit sub præcepto: sed ordo dilectionis non cadit sub præcepto, quia ex quo impendo alicui quod debeo, lex non prohibet quin illi cui non teneor, plus impendam. ergo ordo dilectionis non est circunstantia debita in charitate.

SED CONTRA. Sicut Dionys. dicit 4. cap. de di. no. Malum hominis est contra bonum rationis esse: sed malum hominis est contra virtutem esse. ergo in qualibet virtute oportet bonum rationis esse: sed bonum rationis est, quòd homo fiat ordinate vnumquodque quod facit, cum ergo charitas sit virtus, oportet quòd ordinem habeat.

in fin. c.

¶ 2 Præt. Actus virtutum variatur secundum exigentiam obiectorum: sed obiectum charitatis, quod est bonum, ordinem habet, cum quoddam sit melius altero. ergo & charitas debet ordinem habere.

¶ 3 Præt. Vbicumque vnum est propter alterum, ibi est aliquis ordo: sed charitas diligit aliquid propter alterum, sicut omnia propter deum. ergo charitas ordinem habet.

RESPON. Dicendum, quòd in quolibet actu virtutis oportet esse modum: quia non est iustus aliquis nisi iusta iuste faciat. Modus autem in actu virtutis est ex commensuratione potentiæ ad obiectum, vt ab eodem a quo speciem habet, mensuram recipiat. Obiectum autem charitatis bonum est hoc modo, quod bonum simpliciter, vt dicit Philosophus in 8. ethi. est amabile simpliciter, vnicuique autem proprium bonum. Vnde cum in hoc contingat esse magnam diuersitatem & gradus diuersos secundum quod vnum est altero melius, vel magis propinquum, oportet quòd etiam & actus dilectionis ordinem habeat ad hoc, quòd sit virtuosus.

Cap. 2.

E

AD PRIMVM ergo dicendum, quod in amore potest accipi duplex gradus. Vnus diligibilis ad diligibile, & de hoc gradu loquimur. Alius gradus diligentis ad diligibile, & de hoc loquitur Bern. Hunc tamen gradum quodammodo scit amor, quodammodo nescit. Scit quidem quantum ad exteriorẽ effectum, quia non eadem superioribus, & equalibus impendit: sed nescit quantum ad effectum inquantum vnit amãtem amato, & interdum aliquid de affectu in effectu relucet, vt scilicet ad superiores nos magis confidenter habeamus, & ad inferiores magis socialiter.

¶ Ad secundum dicendum, quod amicitia non consistit in æqualitate æquipollentiæ solum: quia potest esse ad superiores, inferiores, & æquales: sed consistit in æqualitate proportionis, quæ quidem æqualitas diuersimodè non refugit quantitatis

A sicut eadem proportio. 6. sexquialtera est trium ad duo, & sex ad quatuor, quamuis inæqualis sit quantitatis excessus.

¶ Ad tertium dicendum, quòd actus rationis dilectionem præcedit. Priora autem aliquid sui in posterioribus relinquunt, & ita ordo quem facit ratio in dilectione inuenitur, vt dilectio sit ordinata, non quod ipsa ordinem faciat, sed quia inordinata bona per rationẽ accepta ordinate ẽ dit.

¶ Ad quartum dicendum, quòd alię virtutes ordinant hominẽ i seipso, sicut fides, tẽperãtia, & huiusmodi. Iustitia vero ordinat ad alium secũdum quod æquat ei qtũ ad res, circa quas est iustitia: sed charitas ordinat ad alium secundum qđ unit per affectum q̃tum ad ipsum: & iõ ꝓprium obiectum charitatis est ipsa rõnalis natura, ad quam charitas habẽda est, in qua plurimi gradus inueniuntur: & iõ magis assignatur ordo in charitate, q̃ in aliqua alia uirtute.

¶ Ad quintum dicendum, quòd in vno genere non potest esse nisi vnum summũ, & iõ ti diligo aliquod quasi vltimũ finẽ, non possum Deum diligere quasi vltimum finem. Ex hoc ergo ipso quòd alterum, quod est minus diligẽdum, equiparo in dilectione ei quod diligendum est magis, non totum dilectionis quod debeo, impendo ei quod magis diligendum est: & similiter etiam patet in alijs, vnde charitatis ordo est in præcepto, & peccat qui præpostere agit, ut in litera dicitur.

ARTICVLVS II.

Vtrum ordo charitatis sit attendendus secundum affectum, uel secundum effectum.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur quòd ordo charitatis non sit attendendus secundum affectum, sed ꝑ effectũ tantum. Sicut enim prima veritas, cui innititur fides, est vna in omnibus, ita summa bonitas, cui innititur charitas una est: sed fides æqualiter certa est de omnib⁹ quæ ex fide creduntur. ergo & charitas æqualiter afficitur ad omnia quæ ex charitate diligit.

Homil. 30. super euangelia.

¶ 2 Præt. Actus mensuratur secũdum rationem obiecti: sed quamuis plura sint quæ ex charitate diliguntur, tñ in omnib⁹ est vna rõ dilectionis. s. diuina bonitas, quæ est obiectum charitatis. ergo ad oĩa quę ex charitate diligunt, est æqualis affectio.

art. præced. in corpore.

¶ 3 Præt. Quanto aliquis ad alterum magis afficitur, tanto minus bonum ei desiderat: sed omnibus quæ ex charitate diligimus, idem bonum optamus, vel de habito complacet nobis. s. vita æterna. ergo æquali affectione omnes diliguntur.

F

¶ 4 Præt. Ordo charitatis est in præcepto, non autem est in præcepto quantum ad affectũ: quia dum exhibeam vnicuiq; quod sibi debeo, etiam si sine affectu faciam, non sum reus præcepti. ergo ordo charitatis non attenditur ꝑ affectum tantũ.

¶ 5 Præt. Vbi est maior affectus, est etiam maius meritum, quia meritum secundum radicem charitatis mensuratur: sed non magis meretur homo in dilectione propinquorum quàm aliorum, vel etiam suiipsius quàm aliorum. ergo ordo amoris non est accipiendus secundum affectum.

SED CONTRA, Greg. dicit, ꝙ probatio dilectionis est exhibitio operis, si ergo secundum effectum est ordo, oportet quòd etiam sit secundum affectum.

¶ 2 Præt. Bonum est obiectum charitatis quantum ad affectum: sed ordo charitatis, ut dictum est, attenditur secundum diuersitatem bonorum. ergo charitas habet ordinem

Universidad de Deusto
Biblioteca

non solum secundum effectum, sed etiam secūdum affectum.
¶ 3 Præt. Sicut charitas principaliter respicit affectum, ita beneficentia respicit effectum. Si ergo ordo esset solum secundum effectum, non esset hæc ordinatio charitatis, sed solum beneficentię: quod est contra authoritatem canticorum in litera inductam.

In exp.c.6.

RESPON. Dicendum, q̄ effectus exterior non pertinet ad charitatem, nisi inquantum ex affectu procedit, in quo primo est charitatis actꝰ. Vnde si esset ordo i effectu tantum attendendus, ordo ille nullo modo ad charitatem pertineret, sed ad alias virtutes magis, sicut ad liberalitatem, vel misericordiam. Vnde cum charitas ordinata perhibeat, oportet quòd ordo in affectu obseruetur, & ex affectu in effectum procedat, non hoc modo, quòd ei qui plus ex affectu diligitur, magis in effectu impēdatur, sed q̄ homo sit paratus magis impendere, si necesse foret: quia quandoque qui diliguntur, nostris auxilijs non indigent. Et hoc etiam patet per similē in natura, quia vnicuique rei naturali tantum inductū est a cantatore de amore naturali erga aliquid quantum necessarium est, vt effectum circa id exhibeat: & similiter secundum gradum qui necesse est vt obseruetur in effectu, ordo affectus lege diuina imperatur.

ADPRIMVM ergo dicendum, quòd obiectum fidei non est veritas prima secundum q̄d est in re existens tantum, sed secundum quod est nobis diuinitus annunciata: quia fides ex auditu est. Et ideo quia omnia quæ sunt fidei, annuntiata sunt nobis eodem modo, ideo æqualis certitudo de eis habetur: sed charitatis obiectum est bonū secundum q̄d est in rebus, & ideo cum in diuersis rebus diuersimode diuina bonitas inueniatur, oportet q̄ diuersimode affectio nostra in illa tranſeat.
¶ Ad secundum dicendum, quòd quāmuis sit eadem ratio communis diligendi in omnibus, tamen illa ratio non æqualiter participatur in singulis: & ideo nec æqualis affectio eis debetur.
¶ Ad tertium dicendum, quòd intensio actus præcipue in actibus animæ, qui non necessario secundum totum suum posse agit, sicut natu alia nō mensurantur ad quantitatē obiecti tantum, sed ad efficaciam agentis, & conatum in agendo. Vnde non melius videt qui maiorem rem intuetur, sed qui clarius videt: ideo etiam non oportet quòd æqualiter afficiar ad illud, cui æquale bonum desidero.

D.1047.

¶ Ad quartum dicendum, q̄ ille qui impendit quod debet ali cui fine affectu, quāmuis non sit reus d præcepti quod est de actu iustitiæ, est tamen reus præcepti quod est de actu charitatis: vnde Rom. 1. sic vitium reputatur fine affectione esse.

d.30.q.vnica art.3.4.

¶ Ad quintum dicendum, quòd de quantitate meriti diligibilis diuersorū quæstio erit in sequēti dist. & ideo ibi referetur.

ARTICVLVS VII.

Vtrum deus sit super omnia diligendus ex charitate.

22.q.26.3. part.1.

AD TERTIVM sic procedit. Videtur quòd deus nō sit supra omnia diligendus ex charitate. Quia sicut dicit Diony. 4. ca. de diui. no. amor est vnitiua virtus: sed magis est sibi vnusquisque vnitus, quām deo. ergo magis ex charitate debet se diligere quam deum.

Cap.11.

¶ 2 Præt. Philosophus dicit in 8. ethi. quòd vnicuique est amabile quod est sibi bonum: sed quicquid diligitur, propter hoc quòd est sibi bonum, propter seipsum diligit homo: ergo quicquid diligit, propter seipsum diligit. ergo se magis diligit omnibus, quæ diligit: & ita non diligit deum supra omnia.

Cap.4.

¶ 3 Præt. Philosophus dicit in 9. ethi. quòd amicabilia quę sunt ad alterum, veniunt ex amicabilibus quæ sunt ad seipsum: sed primum in quolibet genere est potissimum. ergo amor, quem quisque habet ad seipsum, est potior amore quem habet ad alterum, & ita quisque plus seipsum quam deum diligit secundum naturam, & ita etiam secundum charitatem, cum gratia naturam non destruat.

In hom. secundū lo. siquis diligit me.

¶ 4 Præt. Sicut dicit Greg. probatio dilectionis est exhibitio operis: sed tantum quisque facit pro gratia conseruanda, siue beatitudine creata habenda, quantum pro deo. ergo tantum diligit quis gratiam, vel beatitudinem creatam, quātum deum: sed dilectio, qua dicimur diligere virtutem, vel aliquod accidens, refertur ad ipsum subiectū accidentis, cui desideratur illud accidens. ergo tantum quisque diligit se habens charitatem, quantum deum.

Deuter. 6. Matth. 22.

¶ 5 Præt. Tātum quisque diligit proximum, quantum diligit deum in proximo, vel in seipso, quia deus non est melior in se, quām ubicunque est. ergo tantum quisque diligit seipsum, vel proximum, quantum diligit deum: & ita non diligitur deus ex charitate super omnia.

SED CONTRA. Finis magis diligendus est his quæ sunt ad finem: sed deus est finis omnium diligibilium ex charitate. ergo ipse est maxime diligendus.

8.eth.c.11.

¶ 2 Præt. Vnicuique est diligibile proprium bonum, secundum Philosophum: sed deus est maius bonum, quām aliquid aliud, & est proprium magis alicui, quām aliquid aliud, quia est magis intimum animæ, quām etiam ipsa sibi, vt dicitur in libro de spiritu & anima. ergo deus super omnia diligendus est.

Cap.14.

¶ 3 Præt. Quod est causa aliorum in vno quoque genere, maximum est in genere illo, vt dicitur in 2. meta. sed deus est causa & ratio, quare omnia ex charitate diligantur, quia diuina bonitas est per se obiectum charitatis. ergo magis diligendus est deus, quām aliquid aliud.

Tom.4.

RESPON. Dicendum, quòd cum obiectum amoris sit bonum, dupliciter aliquis tendere potest in bonum alicuius rei. Vno modo ita, quòd bonum illius rei ad alterum referat, sicut quòd bonum vnius rei optet alteri, si non habet: vel complacet sibi, si habet. Sicut amat quis vinum, inquantum dulcedinem vini peroptat, & in hoc gaudet, quòd eo fruatur, non quòd vinum ipsum habet: & hic amor vocatur a quibusdam amor concupiscentiæ. Amor autem iste non terminatur ad rem, quæ dicitur amari, sed reflectitur ad rem illam, cui optatur bonum illius rei. Alio modo amor fertur in bonum alicuius rei ita, quòd ad rem ipsam terminatur, inquantum bonum quod habet complacet quòd habeat, & bonum quod non habet optatur ei: & hic est amor benevolentiæ, qui est principium amicitiæ, vt dicit Philosophus in 9. ethi. Vnde gradus charitatis secundum hunc modum amoris attendendi sunt, quia charitas amicitiam includit, vt supradictum est. Bonum autem illud vnusquisque maxime vult saluari, quod est sibi magis placens: quia hoc est appetitui informato per amorem magis conforme, hoc est autem suum bonum. Vnde secundum quod bonum alicuius rei est, vel æstimatur magis bonum ipsius amantis, hoc amans magis saluari vult in ipsa re amata. Bonum autem ipsius amantis magis inuenitur, vbi perfectius est: & ideo pars qualibet imperfecta est in seipsa, perfectionem autem habet in suo toto: ideo etiam naturali amore pars plus tendit ad conseruationem sui totius, quām suiipsius. Vnde etiā naturaliter animal opponit brachium ad defensionem capitis, ex quo pendet salus totius. Et inde est etiam, quòd particulares homines seipsos morti exponunt pro conseruatione communitatis, cuius ipsi sunt pars. Quia ergo bonum nostrum in deo perfectum est, sicut in causa vniuersali prima & perfecta bonorum: ideo bonum in ipso esse magis naturaliter complacet, quām in nobismetipsis: & ideo etiam amore amicitiæ naturaliter deus ab homine plus seipso diligitur. Et quia charitas naturam perficit, ideo etiam secundum charitatem deum supra seipsum homo diligit, & super omnia alia particularia bona. Charitas autem supra naturalem dilectionem ipsius addit quadam associationem in vita gratiæ, vt supradictum est. Quidam autem dicunt quòd aliquis

d.27.q.1. art.1.c.

aliquis naturaliter amore concupiscentiæ deum plus seipso diligit, inquantum diuinum bonum est sibi delectabilius, sed amore amicitię plus seipsum naturaliter, quām deum diligit, dum plus se vult esse & viuere, & habere aliqua bona, quām deum: sed charitas ad hoc naturam elenat, vt etiam per amicitiam aliquis plus deū diligat quàm seipsum. Sed prima opinio probabilior est: quia inclinatio naturæ hominis, inquantum est homo, numquām contradicit inclinationi virtutis, sed est ei conformis.

li.13.c.44.

D. 105.

ADPRIMVM igitur dicendum, quòd amor non est vnio ipsarum rerū essentialiter, sed affectuum. Non autē est inconueniēs, vt illud quod est minus cōiunctum secundum rem, sit magis cōiunctum secundum affectū, dum plerūque ea, quæ realiter nobis coniuncta sunt, nobis displiceant, & ab affectu maxime discordent: sed amor ad rem vnionē inducit quātum possibile est: & ideo amor diuinus facit hominem ēm q̄d possibile est, non sua vita, sed dei, viuere, sicut Apostolus dicit Gal. 2. Viuo ego, iam non ego, viuit vero in me Christus.

Glos.cāt.2.

¶ Ad secundum dicendum, quòd quāmuis vnicuique sit amabile quod sibi est bonum, non tamen oportet quòd propter hoc, sicut propter finem, ametur, quia est sibi bonum, cum etiam amicitia non retorqueat ad seipsum bonum, quod ad alterum optat: diligimus enim amicos, etiam si nihil nobis debeat inde fieri.
¶ Ad tertium dicendum, quòd amicabilia quæ sunt ad alterum, venerunt ex amicabilibus quæ sunt ad seipsum, non sicut ex causa finali, sed sicut ex eo quod est prius in via generationis. Quia sicut quilibet sibi prius est notus quām alter, & quām deus: ita etiam dilectio, quam quisque habet ad seipsum, est prior ea dilectione, quam habet ad alterum in via genetationis.
¶ Ad quartum dicendum, quòd opera nostra proprie loquendo, non proportionantur affectioni, qua ipsum in seipso diligimus: quia ex nostris operibus nihil ei accrescit, vel accrescere potest. Sed si esset possibile, quòd ex nostris operibus aliquid ei accresceret, habens charitatem multo plura faceret propter beatitudinem ei conseruandam quām propter eam sibi adipiscendam.
¶ Ad quintum dicendum, quòd deus ubique æqualiter diligitur, tamen diuinum bonum in isto esse non est tantum amabile, sicut ipsum esse in deo: quia non æque perfecte in omnibus est.

ARTICVLVS VIII.

Vtrum in dilectione dei possit haberi respectus ad aliquam mercedem.

22.q.27.3.

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur quòd non possit in dilectione dei haberi respectus ad aliquam mercedem, quia Io. 10. mercenarius vituperatur: sed mercenarius dicitur qui mercedem quærit. ergo dilectio dei ex charitate non admittit respectum mercedis.

Augus.51.

¶ 2 Præt. Aug. dicit. Deo licet sine præmio seruiri non possit, tamen sine intuitu præmij seruiendum est: sed præmium nihil aliud est quām merces laboris. ergo sine respectu mercedis deo seruiendum est.

¶ 3 Præt. Amicitia ciuilis quānis habeat multas dilectiones & vtilitates; tamen ad eas non respicit, sed supra honestum fundatur tied amicitia charitatis magis est honesta, quam amicitia ciuilis. ergo nec ipsa ad aliquam vtilitatem respicit.

¶ 4 Præt. Merces est finis eorum, quæ propter mercedem fiunt: sed finis diligitur magis quām ea quæ sunt ad finem. si ergo deus propter aliquam mercedem diligeretur, aliquid aliud magis diligeretur deo, quod est contra rationē charitatis.

¶ 5 Præt. Sicut p charitatem homo adipiscitur remissi, ita etiam fugit & pœnam: sed charitas expellit timorē pœnæ, maxime si sit perfecta. ergo videtur quòd etiā excludit intuitum mercedis.

SED CONTRA. Sicut dicit in glo. Matth. 1. Spes generat charitatem: sed spes est expectatio mercedis. ergo charitas potest esse cū intuitu mercedis.

Glosæ interlinearis.

¶ 2 Præt. Hebr. 11. dicit de sanctis patribus, quòd aspiciebant in remunerationem: sed constat quòd ipsi diligebāt deum ex charitate. ergo dilectio dei ex charitate cōpatitur intuitum mercedis.

¶ 3 Præt. Amicorum est, quòd quærant inuicem perfrui: sed nihil aliud est merces nostra, quām perfrui deo videndo ipsum. ergo charitas non solum non excludit, sed etiam facit habere oculum ad mercedem.

RESPON. Dicendum, quòd merces proprie dicitur præmium, quod quis ex labore, vel aliquo opere meretur. Præmium autē est, quod alicui in bonum eius redditur: vnde merces inquantū huiusmodi, importat aliquid referibile per amorem ad id, cui merces redditur. Mercedē enim aliquis propter seipsum amat, non tamen est de ratione mercedis, quòd sit intentionis finis: quia plerūque aliquis mercedem ex opere non quærit, cui merces datur. Ea autem quæ propter se aliquis diligit, vel sunt perfectiones illius formaliter, sicut sanitas, virtus, operatio, dilectio, & huiusmodi: vel sunt effectiua, vel conseruatiua horum, aut contrariorum prohibitiua. Vnde si aliquis amat aliquid extra se propter seipsum, illud potest dici merces, inquantum ex eo aliquid in ipso relinquitur, vel conseruatur. Sed sicut supra dictum est, de ratione amicitiæ est, quòd amicus sui gratia diligatur, vnde amicus non habet in amicitia rationem mercedis proprie loquendo, quāmuis ea quæ ex amico in nobis fiunt, rationem mercedis habere possint, sicut delectationes & vtilitates, quas ex ipso amans consequitur, ratione quarū ipse amicus merces dicitur quasi causaliter: sicut dicitur deus merces nostra ratione eorum, quæ ex ipso in nobis sunt. Patet ergo quòd ponere mercedem aliquam finem amoris ex parte amati, est contra rationem amicitiæ. Vnde charitas per hunc modum oculum ad mercedem habere non potest: hoc enim esset deum nō ponere vltimum finem, sed bona quæ ex ipso consequitur. Sed ponere mercedem esse finem amoris ex parte amantis, non tamen vltimum, prout scilicet ipse amor est quædam operatio amantis, non est contra rationem amicitiæ: quia ipsa amoris operatio, cum sit quoddam accidens, non dicitur amari nisi propter suum subiectum, ut ex dictis patet: & inter ea quæ propter se aliquis diligit, potest esse ordo salua amicitia: vnde & ipsam operationem amoris possum amare non obstante amicitia propter aliquid aliud. Erit tamen contra rationem virtutis, si virtutis operatio propter aliquid aliud virtute inferius, cuiusmodi sunt temporalia bona, diligatur. Patet ergo, quòd habens charitatem, non potest habere oculum ad mercedem, vt ponat aliquid quodcumque finem amati, scilicet dei: hoc enim esset contra rationem charitatis, vt est amicitia quædam. Nec iterum vt ponat aliquod bonum temporale finē ipsius amoris, quia hoc est contra rationem charitatis, vt est virtus: potest tamen habere oculum ad mercedem, vt ponat beatitudinem creatam finem amoris, non aūt finem

d.28.q.1. art.1.c.

Universidad de Deusto
Biblioteca

amati. Hoc enim neque est contra rationem amicitiæ, neque cõtra rationẽ virtutis, cum beatitudo virtutum sit finis.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd mercenarius ibi dicitur, qui opus spirituale propter mercedem temporalem exercet.

¶ Ad secundum dicendum, quòd sine intuitu præmij seruiendum est, ita quòd præmium nõ ponatur finis eius quod amat, & cui seruit, sed q ponatur finis ipsius seruitij, vel amoris.

¶ Ad tertium dicendum, quòd amicitia non respicit delectationes, & vtilitates amicorum quasi finẽ, propter quẽ amicus amat.

¶ Ad quartum patet solutio per ea quæ dicta sunt.

¶ Ad quintum dicendum, quòd bonum, de quo est spes, magis est cõsonũ amori, q̃ malum, de quo est timor: & ideo quãmuis perfecta charitas foras mittat timorem pœnæ, non tamen oportet quòd foras mittat intuitum mercedis.

De Tri. lib. 8. cap. 8. fi.

In corp.

ARTICVLVS V.

Vtrum homo magis debeat seipsum ex charitate diligere, quàm proximum.

22. q. 26. 4.

AD QVINTVM sic proceditur. Videtur quòd homo ex charitate non debeat seipsum magis, quàm proximũ diligere. Illud enim propter quod aliud relinquitur, magis amatur: sed charitas facit hominem seipsum relinquere quodammodo, & amato inhærere: quia Dionys. dicit quòd amor ponit hominem extra se, & collocat eum in amato, ergo plus amat amicum, quàm se.

De diu. no. c. 4. par. 1.

¶ 2 Præt. Deum magis quàm nosipsos diligimus, inquantum bonum nostrum perfectius in eo, quàm in nobis inuenitur: sed similiter perfectius inuenitur in aliquo proximorum, quàm in nobis: qui bona quæ nos habemus, perfectius habent. ergo debemus magis proximum, quàm nosipsos diligere.

¶ 3 Præt. Illud quod aliquis maxime in seipso diligit, est viuere & esse: sed charitas facit ponere vitam corporalem pro fratribus. Quidam enim gentiles pro amore amicorum se morti exposuerunt sine aliqua spe vitæ æternæ. ergo amicitia & charitas facit magis diligi proximum, quàm seipsum.

¶ 4 Præt. Illos magis diligimus, quorum bona magis optamus, & mala magis vitamus, & sicut dicit Philosophus in 9. ethicor. in tristitijs amicos tardè vocandum, ad eorum autem tristitias prompte eundum. In lætitijs aũt econuerso: quia eos prompte vocandum, difficulter ad eorum lætitias se ingerendum. ergo charitas facit magis amare proximos quàm seipsos.

cap. 13.

¶ 5 Præt. Beneficentia est effectus charitatis: sed magis laudantur, qui sunt benefici ad amicos, quàm qui sunt benefici ad seipsos. ergo charitas facit magis amare proximos quàm seipsum.

¶ 6 Præt. Amicitia facit hominem gaudere de conuersatione cum amicis: sed homo magis delectatur de conuersatione ad amicos, quàm de conuersatione sui ad seipsum. ergo plus amicos & proximos quàm seipsum diligit.

SED CONTRA. Quanto quis amat salutem alicuius, tanto uitat peccatum eius: sed homo magis debet vitare peccatum suum, quàm peccatum alterius. ergo magis debet amare vitam suam, quàm salutem alterius.

Augustin.

¶ 2 Præt. Misericordia ex amore causatur: sed homo debet incipere misereri a seipso, secundum quod dicit Augustin. ergo & a seipso debet incipere amorem.

¶ 3 Præt. Illud quod est naturale, vehementius est quàm illud quod est voluntarium tantum: sed amor sui est ex inclinatione naturæ, amor autem alterius est ex voluntate rationis tantum. ergo ex charitate homo plus seipsum quàm alios diligit.

RESPON. Dicendum, quòd sicut aliquid inuenitur perfectius in causa perfecta in vniuersali, quàm in effectu particulari: ita aliquid perfectius inuenitur in deo, quàm in sui similitudine: vnde cum bonum proprium alicuius inueniatur in deo sicut in causa vniuersali, in se autẽ sicut in effectu, in proximo autem sicut in similitudine, sicut deũ plus quàm seipsum diligere debet beneuolentiæ dilectione: ita etiam plus se, q̃ proximũ. Sed sciẽdum, quòd cum in homine sit duplex natura, s. interior vi delicet rationis, q̃ dicitur homo interior, & exterior, s. natura sensualis, q̃ dicitur homo exterior, plus hõ debet diligere se, quantum ad naturam interiorem, quàm quãtum ad nostram exteriorem: & ideo ea quæ sunt bona naturæ interioris plus debet optare, quàm ea, quæ sunt bona sibi secundũ naturam exteriorem. Omnia autem opera virtutis sunt sibi bona secundum interiorem naturam, inter quæ etiam sunt illa, quæ quis ad amicum operatur: & ideo plura bona exteriora sunt impendenda amicis, quàm nobismetipsis, inquantum consistit in hoc bonum virtutis, quod est nostrum maximum bonũ. Sed de bonis spiritualibus semper plus nobis, q̃ amicis impendere debemus, & velle, & similiter etiã de malis vitãdis.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd in amore amatum, vt amatum, potius est quàm amãs vt amãs: sed quia vt amãs est etiam amatũ a seipso, ideo potius potest esse in amore inq̃tum est amatum, quàm amatũ extrinsecũ, & magis collocatur in ipso affectu amantis, quàm in exteriori amato.

¶ Ad secundum dicendum, quòd quãuis bonũ, quod ego habeo, possit in proximo perfectius inueniri, quàm in meipso, tamen semper inuenitur perfectius vt proprium: quia bonum quod est in ipso, non est meum nisi per similitudinẽ: bonum autem quod est in deo est meum etiam secundum causam.

¶ Ad tertium dicendum, quòd tradere seipsum morti propter amicum, est perfectissimus actus virtutis: vnde hunc actum magis appetit virtuosus, quàm vitã propriam corporalẽ. Vñ q̃ aliquis vitã propriam corporalẽ propter amicum ponit, nõ contingit ex hoc, q̃ aliquis plus amicũ q̃ seipsum diligat, sed quia in se plus diligit quis bonum virtutis, q̃ bonũ corporale.

¶ Ad quartum dicendum, quòd in hoc ipso q̃ homo non vult esse onerosus amico, tristitias suas communicando eidẽ, sed magis beneficus & delectabilis, secundum virtutem operatur: & ita spirituale bonum plus sibi, quàm amico tribuit.

¶ Ad quintum dicendum, q̃ de bonis spiritualibus magis nobis impendimus quàm amicis: de corporalibus autem magis amicis quàm nobis ratione iam dicta.

In corp.

¶ Ad sextum dicendum, q̃ cõuersatio cũ amicis est nobis delectabilis, inquantũ cognoscimus bonũ ipsorũ, qđ nobis quasi nostrum cõplacet. Et quia per visum melius cognoscimus res, q̃ per alium sensum: ideo amici magis se videre desiderant. & quia magis põt homo cognoscere quę sunt alterius, q̃ quæ p̃pria: ideo magis delectatur in cõuersando ad amicum, q̃ etiã ad seipsum: quis virtuosus ad seipsum delectabiliter cõuersẽt, inquantũ in seipso cõsiderat memoriã, & propositum, & spem bonorum, quæ ei delectationem ingerunt, vt dicitur in 9. ethi. Cap. 4.

ARTICVLVS VI.

Vtrum homo debeat magis ex charitate diligere extraneos, quàm propinquos.

AD SEXTVM sic proceditur. Videtur quòd homo ex charitate magis debeat diligere extraneos, quàm propinquos. Charitas enim sicut & amicitia fundamẽtum habet honestum: sed maior honestas, vel virtus inuenitur quãdoque in extraneis, quàm propinquis. ergo magis sunt diligendi ex charitate extranei, quàm propinqui.

¶ 2 Præt. Charitas facit conformitatem hominis ad deum: sed deus plus diligit extraneos nros, quàm p̃pinquos, si sunt meliores. ergo & nos magis eos diligere debemus.

¶ 3 Præt. Effectus respondet affectui sed in aliquibus debemus maiorẽ esse affectum amoris ostendere ad extraneos, quàm ad propinquos, sicut in collatione beneficiorũ ecclesiasticorum, si extranei meliores sint. ergo magis sunt diligendi etiã ex affectu quandoque extranei, quàm propinqui.

¶ 4 Præterea. Concordia in charitate importatur, & ex charitate efficitur: sed aliquando magis concordandum est extraneis, quàm propinquis, sicut i bellis magis obediendum est duci exercitus, quàm patri. ergo magis sunt diligendi extranei, q̃ propinqui.

¶ 5 Præt. Illud, qđ est debitum, præponendum est ei, quod non est debitum sed reddere retributionem beneficiorum est debitum, benefacere autem propinquis non est debitum quandoque. ergo magis benefaciendum est extraneis, quàm propinquis: & ita ad minus quantum ad effectum amicitiæ, extranei propinquis præponendi sunt.

Cap. 5.

SED CONTRA. Gala. 6. Operemur bonum ad omnes, maxime autem ad domesticos fidei. ergo propinqui præferendi sunt extraneis.

¶ 1 Præt. 1. Thimo. dicitur. Qui suorum, & maxime domesticorum curam non habet, fidem negauit, & est infideli deterior. ergo magis habenda est cura propinquorum, quàm aliorum.

¶ 3 Præt. Magis homo debet seipsum diligere, quàm alios. ergo quanto aliqui sunt sibi magis propinqui, magis debet eos diligere.

In cor. præcedentis art.

RESPON. Dicendum, quòd sicut dictum est, proximos diligimus, inquantum in eis bonum nostrum per similitudinem inuenitur, loquendo de amore benevolentiæ. Hæc autẽ similitudo attenditur secundum quod cum eis communicamus: vnde & secundum diuersas communicationes diuersas amicitias Philosophus distinguit. Est enim communicatio alia quidem naturalis, secundum qđ in naturali origine aliqui communicant, & in ista communicatione fundatur amicitia patris, & filij, & aliorum consanguineorum. Alia uero est communicatio oeconomica, secundum quam homines sibi in domesticis officiis communicant. Alia vero communicatio est politica, secundum quam homines ad conciues suos communicant. Quarta communicatio est diuina, secundum quam omnes homines communicant in vno corpore ecclesiæ vel actu, vel potentia: & hæc est amicitia charitatis, quæ habetur ad omnes, etiam ad inimicos. Quia ergo charitas beneuolentiam importat, qua amicis bona optat, & operatur bonum ad ipsos: ideo secundum vnamquamque prędictarum amicitiarum amandi sunt amici quantum ad bona pertinentia ad communicationem illam, super quam amicitia fundatur: vnde ad patrem, & consanguineos amicabili-

In cor. præcedentis art.

Oeconomica domestica.

A ter nos habere debemus in eis quæ ad conseruationem naturæ pertinent, & ad domesticos in his quæ ad dispensationem domus pertinent. Ad conciues in his, quæ ad ciuilem vitam spectant, sicut est simul conuersari, & mocari in operibus ciuilibus. Ad omnes autem homines in his quæ ad detim spectant, vt omnibus optemus vitã æternã, & operemur ad salutem ipsorum secũdum modum nostrum. Tamen simpliciter loquendo, secundũ illam amicitiæ maior debet esse dilectio, quæ magis accedit ad id, quod magis diligendum est. Maxime autem diligendus est deus, & post hoc maxime debet homo seipsum diligere, vt dictum est. Et quia vltima dictarũ amicitiarũ, scilicet charitatis, magis approximat ad dilectionem dei: ideo si ab illa priores amicitiæ separentur, potior simpliciter esset ipsa sine alijs, quàm aliæ sine ipsa: non autem separantur quantum ad aliquem, qui in hac vita viuat, sed post mortem separantur ab amicitia charitatis damnati. Vnde plus debeo diligere hominem christianum, quàm patrem meum infidelem defunctum, simpliciter loquendo: quamuis liceat secundum affectum naturalem in illud magis ferri, quòd magis secundum naturam, nobis coniunctum est. Prima amicitia magis proxima est ei, qua aliquis seipsum diligit, quàm secunda, & secunda quàm tertia, tertia simpliciter, quàm quarta tantum. Et ideo Ambro. hunc ordinem dilectionis ponit, vt primo diligantur consanguinei, ad quos habetur prima amicitia. Secundo domestici, ad quos habetur secunda, quantum ad illos qui nobiscum in domo conuersantur. Et tertia quantum ad illos, qui nobis in ciuilibus, & honestis actibus familiares sunt. Tertio inimici, ad quos solum quarta amicitia habetur, & hoc intelligendum est simpliciter loquendo. Sed secundum quid potest ordo iste mutari, vt scilicet magis amicabiliter me habeam ad familiarem, qui mihi coniunctus in operibus honestis, quàm ad societatem in illis, quàm ad patrem qui in illis non communicat, & sic est intelligendum de alijs.

Super. 3. ethicorũ c. 1. ordinauit in me charitatem.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd amicitia politica fundamentum habet communicationem in honestis operibus, in quibus simul aliqui conuersantur: sed amicitia naturalis habet fundamentum communicationem naturalem, & hæc communicatio propinquior est illi, qua homo sibi communicat. Vnde sicut homo simpliciter se ipsum debet magis diligere quo ad naturam, etiam si malus sit, quàm alium bonum: ita etiam naturam patris sui magis diligere debet, simpliciter loquendo, quàm alium bonum, non quidem inquantum malus, sed ad hoc vt bonus sit.

¶ Ad secundum dicendum, quòd in hoc deo conformamur, quòd diligimus eos magis, qui nobiscum magis communicant, sicut & ipse eos, qui secum magis communicant, magis diligit: quamuis non sint idem qui nobiscum, & cum eo magis communicat.

¶ Ad tertium dicendum, quòd in illis quæ non pertinent ad communicationem naturalem, quam cum patre, vel consanguineis habemus, non oportet q̃ magis consanguineis beneficiamus, sed illis qui magis cõiuncti sunt nobis in illa communicatione, ad quam illa bona pertinent: & ideo be-

Matth. 12.

Universidad de Deusto
Biblioteca

neficia ecclesiastica non sunt danda magis consanguineis, sed F eis qui magis sunt idonei ad regimen ecclesiæ: quia illi quantũ ad hoc, q̃ dispensatores diuinorum sumus, magis nobiscum communicat. Sed de patrimonio proprio, & de his, quæ homo proprio, & licito lucro acquirit, potest benefacere consanguineis potius, q̃ alijs, & debet, nisi ex alia parte sit aliquid, quod præpõderet, vt indigentia, vel vtilitas.

¶ Ad quartum patet solutio per iam dicta: quia ad vnũquodque magis amicabiliter nos debemus habere in eis, quæ ad communicationem illam pertinẽt, secundum qd amicitia nobis iungũtur.

¶ Ad quintum dicendũ, quòd in his quæ ad cõseruationem naturæ pertinent, magis sum' debitores parẽtibus, à quibus naturam accepimus, quàm aliquibus alijs & consanguineis consequenter: & ideo magis liberare debemus patrem a morte, quam extraneum, etiam si ille nos in casu simili liberasset. Sed in alijs beneficijs possumus nos quãdoque magis amicabiliter habere ad extraneos, quam ad propinquos.

ARTICVLVS VII.

Vtrum pater sit maxime diligendus, uel filij, uel benefactores, uel seipsum debeat diligere, uel uxorem, uel fratres, uel matrem.

21.q.26.10 DE SEPTIMVM sic proceditur. Videtur q̃ pater non sit maxime diligendus. Effectus enim asse ctui respondet, & ipsum demonstrat: sed magis ostendere debemus effectum amoris filijs, quam patribus. non.n. filij debent parentibus thesaurizare, sed cõtrario. 2. Corin. c. 12. ergo filij magis amandi sunt, q̃ parentes.

Cap. 12.

¶ 2. Præt. Charitas ordo naturæ ordini non repugnat, cum charitas naturam non destruat, sed perficiat: sed naturaliter homo plus diligit filium, quàm patrem. Sicut etiam naturaliter plus diligit beneficians beneficiatum, quàm econuerso, inquantum reducit in eo suum bonum magis, vt dicitur in 9. ethi. ergo & secundũ charitatem filij parẽtibus suis magis amãdi.

Cap. 8. I

¶ 3 Præt. Vnusquisque debet seipsum plus diligere, quàm aliquem alium post deum: sed vxorem debet homo diligere sicut seipsum, cum sit vnum corpus cum ea. ergo debet vxorem magis quàm alium aliquem diligere.

¶ 4 Præt. Magis debemus diligere eos, qui nos magis diligunt: sed matres magis diligunt filios quàm patres. ergo & filij magis debent diligere matres quàm patres.

¶ 5 Præt. Similitudo est causa amicitiæ: sed filiæ magis similantur matribus quàm patribus. ergo ad minus filiæ debent plus amare matres quàm patres, & sorores quàm fratres: & ita ordo qui in litera ponitur, non est vniuersalis.

¶ 6 Præt. Fratres Petri sunt propinquiores patri eius, quàm filij sui. si ergo pater esset super omnes alios diligendus, fratres essent magis diligendi, quàm filij: cuius contrarium in litera dicitur.

SED CONTRA. Super omnia debemus diligere deum: sed amor quẽ habemus ad patrem, magis similatur amori quẽ habemus ad deum, qui est pater noster. ergo patrem super omnes alios magis debemus amare.

Cap. 10 & 8.

¶ 2 Præt. Ille cui nũquam sufficienter potest retribui, maxime est amandus: sed sicut dicit Philosophus in 8. ethi. numquam sufficienter possumus retribuere patribus, a quibus esse, nutrimentum, & disciplinam accepimus. ergo maxime inter proximos debemus patrem amare.

¶ 2 Præt. Quanto maior est amor, tãto firmior est: sed amor filij ad patrem est firmior, quàm econuerso, quia filii non possunt abnegare parẽtes, sicut possunt patres filios abnegare, & eos propter aliquod crimẽ accusare, & expellere a se, ut dicitur 8. ethi. ergo magis diligendi sunt patres, quàm filij.

RESPON. Dicendum, quòd amicitia propinquorum, vt dictum est, fundatur super communicatione naturali. Omnis autem communicatio naturalis fundatur super originem, secundum quam est pater, & filius. Fratres enim dicuntur aliqui in hoc, quòd ab eodem patre nascuntur, & sic deficeps: vnde tota amicitia propinquorũ fundatur super amicitia patris ad filiũ, & ideo hæc amicitia est maior, quàm aliqua alia propinquorũ. In hac autẽ amicitia quodãmõ filij præponuntur parẽtibus, quodãmõ parentes filijs secundũ duplicem modum amoris. Amatur enim aliquid vt res distincta, sicut amo hominem: & aliquid vt alterius exitus, sicut amo manum meã, vel aliud mẽbrum vno amore, quo amo meipsum. Loquendo ergo de amore alicuius rei in se, sic magis amantur parentes, quam filij. loquendo autem de amore, quo aliquid amatur in altero, sic filij magis diliguntur, quàm parentes. Cui' ratio est, quia vnumquodque tanto magis diligitur, quanto nobis magis propinquum est. Propinquius autem est aliquid alicui, quod habet ordinem essentialẽ H ad illum, quàm quod accidentaliter ad ipsum ordinatur. Causa autem essentialis est effectui sicut genus species, sed effectus ad causam accidẽtaliter se habet, quia sequitur esse eius sicut species ad genus, nisi effectus sit aliquid causæ: quia sic effectus comparatur ad causam per modum partis integralis, quæ est actu & essentialiter in toto: secundũ autem quod est aliquid causæ, non est distinctum ab ea, sed est vnum cũ ipsa. Considerando ergo patrem & filium vt sunt quædam personæ in se distinctæ, sic pater magis amatur cum sit causa, quàm filius qui est effectus. Sed quia filius est quædam res patris, & non econuerso, ideo diligitur filius alia dilectione, inquantum res patris est, vt membrum diligentis ipsius. Vnde Philosophus dicit, q̃ illud quod est ex aliquo genitum, est propinquius, sicut membrum, puta pes, vel dens. Et quia hoc modo quasi vna dilectione diligitur cum illa, qua aliquid seipsum diligit: ideo secundum hoc filius magis quàm pater diligitur. Et secundum hanc viam assignat Philosophus tres rationes quare filij magis diliguntur parẽtibus. Prima est, quia filij sunt sicut membrum patris, vnde aliquis diligit filium sicut seipsum. Secundo, quia patres sciunt magis aliquos esse suos filios, quàm econuerso. Tertio, quia bonum patris in filio refulget, sicut bonum causæ in effectu: vnde naturaliter quilibet artifex diligit opera sua sicut filios. Sed quia amor, quo diligitur aliquid in seipso, magis habet de ratione beneuolentiæ, quæ est principium amicitiæ, & radix: ideo amicitia magis habet ad pẽm, q̃ ad filium, & charitas similiter, quis aliquo mõ amor sit magis ad filium. Quidã aũt dicunt q̃ magis amatur filij affectu naturali, sed patres affectu charitatis. Sed hoc non placet mihi, quia nihil naturalium inordinatum est: esset autem inclinatio inordinata, si inclinaret in diligendum magis, quod minus diligendum est. Vnde charitas ordinem naturæ non mutat, sed perficit.

¶ 2. Præt. In quibusdam homo magis inclinatur naturaliter K ad amorem patris, quam ad amorem filij: sicut homo facilius expellit a se filium, quàm patrem, quem nõ expellit, nisi ꝓpter abundantẽ malitiã, ut Philosophus dicit in 8. ethi. Similiter ẽt quædã alia inclinant magis ad parẽtes, q̃ ad filios inclinatione naturali: quibusdã, sicut narrat Basi. in hexamerõ. li. 8. de ciconijs, quæ parentes suos etate confectos fouent plumis, alimenta ministrant, & in volatu supportant: vnde cõstat quòd etiam secundum naturalem inclinationem, & secundum charitatem distinctione opus est.

AD PRIMVM ergo dicendũ, q̃ pater causa est filij, causæ aũt est influere in causatũ, & non econuerso. Vnde amor naturalis ad filium attenditur secundum inclinationem naturalẽ affectus ad benefaciendũ filio: sed amor filij ad patrem, attenditur secundum inclinationem naturalẽ ad subueniendũ ei, & hæc inclinatio non est minor, quàm prima, immo maior. Vnde maiorem malitiam oportet aduenire ad hoc, quòd homo

In corp. fed. art.

odio habemus, i. sufficit dicere, ut diligamus, ut nõ odio habeamus: nõ quin eos diligere debeamus sicut nos, quia proximi sunt: sed sufficit si eos minus diligimus, quàm alios proximos, quod dilectionis genus innuit.

Quæstio Augustini in libro Retractationum.

G VEri etiam solet, cur Dominus præceperit diligere inimicos, cũ alibi præcipiat odio habere parẽtes, et filios. Ad qd dicẽdũ est, duo eẽ diligẽda in homine, naturam & virtutem, vitia vero & peccatum esse odiendũ. Et parentes ergo inquantum mali sunt, odiendi sunt: & inimici diligendi inquantum homines. Diligamus ergo inimicos lucrandos regno Dei, & odiamus vitia in propinquis, quæ nos impediunt a regno Dei: & in omnibus communiter naturam diligamus, quam Deus fecit:

Sup. in corpo. in fine.

¶ Ad secundum dicendum, quòd ratio illa procedit de amore filij secundum quod diligitur vt bonum patris. Sic enim beneficiatum naturaliter plus diligitur, quàm beneficians, inquantum est factura beneficientis, quia relucet in eo opus suum.

¶ Ad tertium dicendum, quòd vxor in actum generationis assumitur: vnde videtur in eodem gradu ponenda esse, quantum ad amorem beneuolentiæ, cum filiis.

¶ Ad quartum dicendum, quòd matres naturaliter plus diligunt filios, quàm patres propter tres rationes. Primo, quia magis laborant in eorum generatione, vnde ponunt magis ibi de suo. Secundo, quia magis sciunt, q̃ sunt sui filij, quàm patres. Tertio, quia statim natos secum tenent, & nutriunt, non autem patres. Sicut & cõsanguineos, cum quibus conuersari sumus, magis diligimus: quia amicitiæ naturali adiungitur amicitia socialis: & hoc totum redit ad hoc, quòd plus de suo ponit mater in filio, quàm pater: sed plus de eo quod est filij ponitur a patre, quàm a matre, quia pater dat formam, & mater dat materiam: & ideo naturaliter homo plus diligit patrem, & consanguineos ex parte patris, quàm ex parte matris.

¶ Ad quintum dicendũ, quòd filia in his quæ ad perfectionem pertinẽt, quæ ipsa magis in se diligit, plus similatur patri, q̃ matri: sed in his quæ pertinent ad defectus, plus similatur matri, quàm patri, & hoc non est dilectionis ratio: & ideo etiam homo plus diligit naturaliter fratres, quàm sorores, inquantum perfectius imitantur patrem, quàm sorores.

¶ Ad sextum dicendum, quòd quãuis fratres sint propinquiores patri, tamen filij sunt propinquiores nobis. Nos autem debemus nosipsos magis diligere, quàm patre: & ideo magis filios, quàm fratres diligimus.

ARTICVLVS VIII.

Vtrum gradus charitatis conuenienter distinguantur.

d.27.q.3.2 AD OCTAVVM sic proceditur. Videtur quòd inconuenienter distinguãtur in gradus charitatis. Quia perfectio charitatis consistit in hoc, quod deus ex toto corde diligatur: sed hoc non est possibile in via, vt supra dictum est. ergo charitas in via non potest esse perfecta.

¶ 2 Præt. Illud quod est semper in augeri, non potest esse perfectum: sed charitas quãdiu in hac vita sumus, semper potest augeri, vt in 1. lib. di. 17. dictũ est. ergo non potest esse perfecta.

9.2.artic.1. corp.

¶ 3 Præt. In quolibet motu possunt accipi infinita media inter primum & vltimum: sed charitas incipiens est quasi principiũ motus: terminus autem perfectio charitatis est. ergo possunt infiniti gradus assignari.

22. q.27.5.

¶ 4 Præt. Quando incipit, etiam est proficiens. ergo non debet distingui proficiens ab incipiente.

Verit. q. 2. ar. 11.

SED CONTRA. Vita spiritualis similatur vitæ naturali: sed in profectu naturalis vitæ assignantur determinati gradus ætatum. ergo & in charitate secundum quam est spiritualis vita animæ, debent determinati gradus assignari.

II In Epistol. 253. ad Abbatem Gartinũ Alpensem.

VLTERIVS. Videtur quòd omnes teneantur ad charitatem perfectam. Quia stare in via dei, vt dicit Bernar. retrocedere est: sed omnis qui procedit in via dei, ad perfectionem tendit. ergo omnes tenentur ad perfectionem charitatis tendere.

¶ 2 Præt. Quilibet tenetur magis diligere proximum, quàm

A corpus proprium: sed pònere vitam corporalem pro fratribus est perfecte charitatis. ergo quilibet tenetur ad perfectam charitatem.

¶ 3 Præt. Illi qui negauerunt deum propter timorem mortis, a peccato non excusantur: sed non peccassent, nisi tenerentur ad hoc. ergo quilibet tenetur ad moriendum pro Christo, quod est perfectæ charitatis.

b De gradibus charitatis.

SCIENDVM quoque est diuersos esse gradus charitatis. Est enim charitas incipiens, proficiẽs, perfecta, & perfectissima. Vnde August. Perfecta charitas hæc est, ut quis paratus sit pro fratribus etiam mori.

Cap. 10.

B Sed numquid mox ut nascitur, etiam prorsus perfecta est? immo

Sup Epist. Io. tract. 5. ante med.

neatur. ergo quilibet debet pro deo facere totum quod potest: potest autem ad opera perfectionis se extendere. ergo tenetur ad ila.

SED CONTRA. Quilibet peccat omittens id, ad quod tenetur. si ergo omnes tenentur ad perfectam charitatem, omnes imperfecti damnarentur, quod falsum est.

III Hom. q. super Matth. in princ.

VLTERIVS. Videtur quòd habentẽ charitatem perfectam teneatur ad omnia quæ sunt perfectionis, quia sicut dicit Gregor. cum crescunt dona, rationes etiam crescunt donorum. Et Luc. 12. dicitur. Cui plus committitur, plus ab eo exigitur: sed ei qui habet perfectam charitatem plus committitur. ergo & plus tenetur secundum exigentiam doni accepti, & ita videtur quòd teneatur ad ea quæ perfectionis sunt.

C ¶ 2 Præt. Sicut se habet imperfectus ad communia, ita se habet perfectus ad ea quæ perfectionis sunt: sed imperfectus tenetur ad communia. ergo & perfectus ad ea quæ perfectionis sunt.

¶ 3 Præt. Apostolus tenebatur ad euangelizandum, quia dicit 1. Corinth. 9. Si non euangelizauero, uæ mihi est: necessitas enim mihi incumbit, quod est perfectionis, non nisi quia habebat perfectam charitatem. ergo illi qui habent perfectam charitatem, tenentur ad ea quæ perfectionis sunt.

SED CONTRA. Quanto aliquis plus habet de charitate, plus habet de libertate: quia vbi spiritus domini, ibi libertas, 2. Corinth. 3. sed perfectam charitatem habens, potissime habet libertatem. ergo minus habet de obligatione. ergo obligatus est ad minora quàm alij.

¶ 2 Præt. Perfectionis est in lingua non offendere, & peccata venialia vitare: sed hoc nullus facit, etiam apostoli. ergo perfecti D non obligantur ad ea quæ perfectionis sunt.

RESPON. Dicendum ad primam quæstionem, quòd sicut in augmento corporali distinguuntur diuersæ ætates, secundum diuersos effectus notabiles, in quos natura proficit, quos prius exercere non poterat: ita etiam in augmento spirituali assignantur gradus diuersi charitatis, secundum aliquos notabiles effectus, quos in habente charitatem charitas relinquit. Primus ergo effectus charitatis est, vt homo a peccato se fœdat: & ideo mens charitatem habentis in primis circa hoc maxime occupatur, vt a peccatis prætenitis emundetur, & a suis curis præcaueat: & quantum ad hunc effectum dicitur charitas incipiens. Secundus effectus est, vt iam fiduciam de liberatione peccatorum habens in bonum adipiscendum se extendat: & quantum ad hunc effectum dicitur charitas proficiens, non quin in alijs actibus proficiat, sed quia in hoc statu præcipua cura est de adipiscendis bonis, dũ homo semper ad perfectionem anhelat. Tertius effectus est, vt homo iam ad ipsa bona, quasi connutritus quodãmodo sibi naturalia habeat ipsa, & in eis quietetur, & delectetur: & hoc ad perfectam charitatem pertinet. Status autem medius duo habet. Vnum secundum quod cõparatur ad primum statum, quia roboratus contra mala, de quibus charitas incipiens sollicita est. Aliud quod nutritur secundum quod tendit in statum tertium semper magis ac magis bona quasi sibi incorporando. Similiter etiã perfecta charitas duos habet gradus. Vnus est secundum quod in bonis communibus quasi iam secura conquiescit: & secundum hoc dicitur perfecta. Alius secundum quod ad ipsa sibi difficilia mantim mittit: & secundum hoc dicitur perfectissima, vel perfecta quantum ad statum viæ, perfectissima quantum ad statum patriæ.

E

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd præceptum illud quodammodo seruatur in via, quantum ad perfectionem viæ quodam-

Universidad de Deusto
Biblioteca

quodammodo in patria, quantum ad perfectionem patriæ.

¶ Ad secundum dicendum, quòd quamuis charitas semper augeat, quantũ ad intensionẽ circa eosdẽ effectus: nõ tñ auget, vt addantur ei aliqui notabiles effectus, qui prius non fuerunt.

¶ Ad tertium dicendum, quòd quamuis possint accipi infinita media, nõ tamen habent notabilẽ diuersitatem.

¶ Ad quartum dicẽdum, quòd quamuis incipiens proficiat, magis tamen occupat mens eius circa remotionẽ malorum, quàm circa profectum in bonis: & ideo non dicitur proficiens quãtum ad statũ, qa moralia denominant a fine.

AD SECVNDAM quæstionem dicendum, quòd quantitas charitatis dupliciter potest attendi. Vno modo, secundum intensionem charitatis. Alio modo, secundum obiecta, sicut est etiam de quantitate cuiuslibet virtutis vel moralis, vel naturalis: & secundum hoc etiam potest attendi dupler perfectio charitatis, vna secundũ intensionem, scilicet vt perfecte diligat: alia secundum obiecta, vel effectus vt perfecta faciat. Vnaquæque autem harum perfectionum potest dupliciter attendi in charitate: habet enim perfectionem quantum ad esse finis, secundum quòd est perfecta in specie sua, & hæc est perfectio sufficientiæ, & ad hanc omnes tenemur, sicut ad charitatem: quia charitas habet quantitatem determinatam vtroque modo, citra quam non peruigitur, & in hoc stat perfectio essentialis ipsius. Habet etiam perfectionem quantum ad bene esse, & in hac perfectione distinguendum est: quia ad perfectionem quæ est per intensionem tenetur tendere, quamuis non teneatur eam habere. Sed ad perfectionem quæ est secundum obiecta, non tenetur simpliciter quis neque tendere, neque eam habere: sed tenetur eam non contemnere, nec contra ea se obstinare. Et ratio est, quia præmium essentiale, ad quod tẽdere tenemur, mensuratur secundum intensionem charitatis, non secundum magnitudinem factorum, quia deus magis pensat ex quanto, quàm quantum fiat: sed tamen tenetur in casu ad aliqua opera perfectionis operibus similia, vt dicetur. 9.seq.corp.

AD PRIMVM ergo dicendũ, q intelligitur de profectu qui est secundũ intensionem, in quem debet homo semper conari.

¶ Ad secundum dicendum, quòd cum scimus fratrem posse liberari per mortem corporis a morte animæ sine periculo animæ nostræ, tunc tradere animam pro fratribus non est perfectionis, sed necessitatis, alias autem est perfectionis.

¶ Et similiter dicendum ad tertiũ, quòd perfectionis est, quòd homo persecutoribus se offerat, quando incũbit periculum fidei, sed quòd comprehensus non neget, hoc necessitatis est.

¶ Ad quartum dicendum, quòd in illis quæ non sunt determinata ad vnũ, non potest tota potentia obligari ad aliquid vnũ, quia periret ratio contingentiæ, secundum quam aliquid deficere potest in minori parte. Cõ ergo homines in statu isto nõ habeant liberum arbitrium determinatum, nõ exigitur quòd totum posse expendatur in seruitium Dei: hoc enim erit in patria, quando iam defectus incidere non poterit: sed sufficit quòd nihil de posse nostro contra deum expendamus, & illa quæ nobis determinata sunt faciamus, alias periret ratio nostri status. Vnde sicut deus non exigit a nobis, quantum ipse dedit nobis, quia non possumus: ita non exigit a nobis quantum possumus, quia hoc esset contra rationem nostri status.

AD TERTIAM quæstionem dicendum, quòd habens charitatem perfectam potest intelligi dupliciter. Vno modo, quantum ad perfectionem charitatis, quæ est penes obiecta: sicut dicuntur perfecti illi quibus competit opera perfectionis facere vel ex voto, sicut religiosi: vel ex officio, sicut prælatus, & sic ex debito non tenentur tales perfecti ad quæ alij non teneantur nisi ad illa quæ vouerunt, vel quæ officio suo sunt annexa: vnde nec prælati, nec religiosi tenentur ad omnia cõsilia. Alio modo, quantum ad perfectionem charitatis, quę est secundum intensionem, sicut aliquis sæcularis laicus feruens in charitate: & talis non obligatur ad opera perfectionis nisi sicut alij, sed

F obligatur ad intensius deum diligendum pro bonis acceptis, & ad hoc ex habitu charitatis perfecto inclinatur.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd tenetur ad plus & perfectius agendum, sed non ad opera alia facienda ex cõmisso, quàmuis alius forte plus teneatur ex dimisso. Sed commissum multo mai⁹ est quàm dimissum; qa bonũ est magis bonum quàm malum sit malum: tamen ille qui est debitor ex dimisso, tenetur ad aliqua, ad quæ iste nõ tenetur, sicut ad satisfaciendum.

¶ Ad secundum dicendum, q̃ illa ratio falsũ supponit, nisi intelligatur de perfectis qui vouerunt aliqua perfectionis opera, ad quæ tenentur præ aliis.

¶ Ad tertium dicendum, q̃ Paulo competebat hoc propter officiũ prælationis. Sciendum tamen q̃ ratio facta ad oppositum, minus concludit, quia perfecti non minus tenentur, sed minus ex debito mouentur: quia amor magis eos quàm debitum mouet, tũam in his quæ debent: & quantum ad hoc dicitur maior in eis esse libertas.

DISTINCTIO XXX.

A

Si melius est diligere amicos, quàm inimicos, & econuerso.

QVIc solet quæri, quid potius sit, pluriſque meriti diligere amicos, an diligere inimicos: sed hæc comparatio implicita est. Si enim conferatur dilectio amicorum tantum dilectioni amicorum & inimicorũ, perspicua est absolutio. Sed si in aliquo vno homine, qui diligit simul amicum & inimicum, quid horũ potius sit quæratur, obscura est responsio: quia de motu mentis id agitur, de quo non est nobis facile

G

iudicium, an vnus & idem motus sit erga amicum & inimicum, sed erga amicum intensior: an duo, vnus erga inimicum, qui dicitur difficilior: alter erga amicum, qui videtur feruentior. Nec incongrue putatur melior, qui est feruentior. Vel si unus idemq; est, inde potior ubi est ardentior, nõ improbe æstimatur. Aug. tamen sentire uidetur magis esse diligere inimicũ q̃ amicũ, quia perfectorum esse dicit diligere inimicos, & benefacere eis:

H

neque hoc a tanta multitudine in plurali, quãta exauditur in oratione dominica cum dicitur. Dimitte nobis debita nostra, sicut & nos dimittimus debitoribus nostris. Illã enim sponsionẽ dicit a multis impleri, qui nondum diligunt inimicos. Ait enim sic. Magnum est erga eum qui tibi nihil mali fecerit esse benevolum, uel beneficum. Illud multo grandius, & magnificentissimæ bonitatis est, ut tuum quoque inimicum diligas: & ei

I

¶ Ad tertium dicendum, quòd natura inclinat ad odiendum inimicum nõ inquantum est inimicus secundum cõuenientiam in natura, aut in perceptibilitate gratiæ, sed inquantum est diuinis: hoc aũt contingit inquãtum est inimicitias exercẽs, quod summopere nobis displicere debet.

¶ Ad quartum dicẽdum, quòd charitas attendit ad quædã bona per se, scilicet ad bona gratiæ: ad quædam autem per accidens inquantum ad ista ordinantur. Bona autem temporalia, quæ per accidens charitas attendit, & ex cõsequenti possunt se invicem in diuersis impedire, quia prosperitas vnius inducit aduersitatem alterius, unde quia charitas ordinem habet, & plus debet diligere quisque se q̃ alium, & propinquos quàm extraneos, & amicos quàm inimicos, & bonum commune multorum, quàm bonum priuatũ vnius, potest aliquis salua charitate optare malum temporale alicui, & gaudere si contingit non inquantum est malum illius, sed inquantum est impedimentum malorum alterius, quem plus tenetur diligere, vel communitatis, aut ecclesiæ. Similiter de malo etiam eius qui in malum temporale incidit, secundum quod per malum pœnæ impeditur frequenter malum culpæ eius: sed bona gratiæ mutuo se non impediunt, quia spiritualia bona a pluribus integre possideri possunt. Et ideo quantum ad hoc, nullus salua charitate potest malum alteri optare, vel de malo gaudere, nisi inquantum in malo culpæ, vel damnationis alicuius reluceat bonum diuinæ iustitiæ, quod plus tenetur diligere, quàm aliquem hominem. Sed hoc non est per se de malo gaudere, sed de bono q̃d adiunctũ est malo.

¶ Ad quintum dicendum, quòd deus etiam non vult malum alicuius loquendo de malo culpæ: sed permittit, & hęc permissio bona est. Malum autem pœnæ cuius ipse est actus vult non inquantum malum, quia non delectatur in pœnis, sed inquantum iustum.

¶ Ad sextum dicendum, quòd non oderat eos perfecto odio nisi inquantum deo inimici erant: hoc autem est inquantum peccabant, vnde non odiebat in eis quos perfecto odio oderat, nisi peccatum. D

Matth. 6.

Ioan. 14.

K

d.17.q.2.a. uic.1.2.3.

DIVISIO TEXTVS.

QVOSQVAM determinauit magister de ordine charitatis respectu diuersorum diligendorum quantum ad quantitatem dilectionis, hic determinat ordinem, quantum ad efficaciam mercedi. Diuiditur autem hæc pars in duas. In prima, prosequitur suam intentionem. In secunda, mouet quandam dubitationem ex dictis, ibi. *Illud vero quod sequitur*. Prima in duas. In prima, ponit quæstionem. In secunda, determinat eam, ibi. *Sed hæc comparatio*. Et circa hoc tria facit. Primo, determinat quæstionem. Secundo, obiicit in contrarium, ibi. *Augustinus tamen sentire videtur &c.* Tertio soluit, ibi. *Quod siquis simpliciter. Illud vero quod sequitur &c.* Hic tria facit. Primo, ponit dubitationem. Secundo, ponit quandam falsam solutionem, ibi. *Quidam quod hic dicitur &c.* Tertio, ponit opinionem propriam, ibi. *Sed melius est ut intelligatur.*

EXPOSITIO TEXTVS.

MVLTORVM *charitas inordinata est*. Charitatem hic large pro dilectione, vel amicitia ponit. *Qui si boni sint, malis filiis præponendi sunt*. Non in illis quæ ad naturalem communicationem pertinent sicut est hæreditatis dimissio, educatio, & huiusmodi, nisi forte superabundans malitia filiorum eos indiguos paterno beneficio faciat. *Perfecta charitas est, vt quis sit paratus pro fratribus mori*. Contra. Imperfectus non est paratus pro deo mori: ergo perfectus magis diligit proximum, quàm imperfectus deum. Et dicendum, quòd hoc contingit ex hoc, quòd perfectus minus amat vitam corporalem, quàm imperfectus. Et iterum perfectus hoc facit ex superabundantia diuinæ charitatis. Non enim potest esse, vt aliqua charitas tantum diligat proximum, quantum aliqua Deum. Sed hæ duæ dilectiones non sunt nisi vnius generis: sed vna est vt finis & causa diligendi, alia vt eius quod est ad finem, & vt eius quod rationem diligendi ex alio sortitur, vnde non sunt comparabiles. *Cum ad perfectionem pervenerit*. Instantiam videtur habere in Beato Petro, cui dominus dixit. Extendes manum tuam, & alius ducet te quo tu non vis. Et in Beato Martino, qui viuere non recusauit. ¶ Ad primum igitur dicendum, quòd illud intelligitur de voluntate naturali: hoc autem de voluntate rationis. ¶ Ad secundum dicendum, quòd perfecta charitas, inquantum habet aliquid de amore concupiscentiæ, sic vult potissime frui deo: sed secundum quòd consistit principaliter in benevolentia, sic facit appetere id quod est Deo placitum, & secundum hoc loquebatur Beatus Martinus. De augmento autem charitatis, dictum est in 1. libro.

QVAESTIO PRIMA.

A

Hic quæruntur quinque.

¶ Primo, Vtrum omnes diligere teneãtur inimicos.

¶ Secundo, Vtrũ teneant ei signa dilectionis exhibere.

¶ Tertio, Quid maioris meriti sit diligere inimicum, vel diligere amicum.

¶ Quarto, Quid sit maioris meriti, diligere deũ, vel proximum. Ench. c.37

¶ Quinto, Vtrum tota virtus meriendi penes charitatẽ consistat.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum omnes teneantur diligere inimicos.

22.q.25.8. de ver.q.2.8. d.19.8.q.1. & 2.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quòd non omnes teneantur ad diligendum inimicos. Matth. 5. Diligite inimicos vestros, dicit glo. Hoc perfectorũ est: sed ad ea quæ sunt perfectionis non omnes tenẽtur, vt supra dictũ est. ergo nõ tenent oẽs inimicos diligere.

¶ 2 Præt. Non tenentur ad plura homines in noua lege, quàm in veteri, vt patet. Matth. 19. super illud. Accessit quinque pannibus &c. dicit glo. Non alia quam q̃ scripta erant prædicant, sed legem & prophetas: gratia esse demonstrat sed in veteri lege non tenebantur homines ad diligendum inimicos, Matth. 5. Dictum est antiquis, Diliges amicum tuum, & odio habebis inimicum tuum. ergo nõ tenentur ad dilectionem inimicorũ.

¶ 3 Præt. Natura non inclinat in aliquid contrarium charitati: sed omnis natura inclinatin detestationem contrarij, cum ergo inimicus inquantum huiusmodi, sit contrarius nobis, videtur quòd non teneamur ex charitate inimicos diligere.

¶ 4 Præt. Illos quibus optamus, & de quorum malis gaudemus, non diligimus: sed licet optare mala inimicis, & de eorum malis gaudere. Vnde in scriptura sacra frequenter ponuntur imprecationes contra inimicos: & in consolationem fidelium inducitur hostium destructio. ergo non tenemur inimicos diligere.

¶ 5 Præt. Charitas facit voluntatem hominis voluntati diuinæ conformari sed deus odit aliquos, sicut dicitur Malach. 1. Esau odio habui. ergo licet inimicos odio habere.

¶ 6 Præt. Hoc videtur expresse in psal. 138. Perfecto odio oderam illos: sed omnis perfectio ex charitate est. ergo charitas facit inimicos odire non solum quod non faciat eos diligere.

SED CONTRA. Leui. 19. Non quæras vltionem, nec memor eris iniuriæ ciuium tuorum.

¶ 2 Præt. Prou. 24. Si ceciderit inimicus tuus, ne gaudeas.

¶ 3 Præt. Charitas attendit in homine imaginem dei, secundũ quam possibiles sunt ad communicandum nobiscum in vita gratiæ, vt supra dictum est: sed hoc inuenitur in inimicis. ergo tenemur diligere inimicos ex charitate. d.28.4.c. & d.29.6.c.

RESPON. Dicendum, quòd secundum hoc tenemur aliquem diligere, secundum quod nobiscum aliquam communicationem habet. Inimicus autem noster habet quandam nobiscum communicationem in natura, secundũ quam est possibilis ad communicandum nobiscum in diuina vita: & ideo in his quæ pertinent ad naturam suam, & ad gratiam habendam debemus eum diligere: sed inimicitiam suam quam aduersus nos habet, non debemus diligere: quia secundum eam nobiscum non communicat, nec etiam sibipsi, sed magis contrariatur: sicut etiam de aliis peccatis dictum est.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd diligere inimicos quantum ad ostensionem signorum benevolentiæ, hoc perfectionis est, & ad hoc non omnes tenentur: sed quòd homo inimico suo optet gratiam dei & vitam æternam, quod specialiter charitas respicit, hoc necessitatis est.

¶ Ad secundum dicendum, quòd in veteri lege etiam homines tenebantur ad dilectionem inimicorũ, sicut patet per anthonitatem Leuitici inductam. Vnde quod dicitur, Odio habebis inimicum tuum, non est ex lege sumptum, quia nusquam hoc in litera inuenitur: sed est additum ex praua interpretatione Iudæorum, qui ex quo præcipiebatur dilectio proximi, cõcludebant quòd inimici essent odiendi. Additum autem est consilium in noua lege de ostensione signorum benevolentiæ ad inimicum.

¶ Ad tertium dicendum, quòd natura inclinat ad odiendum inimicum nõ inquantum est inimicus secundum cõuenientiam in natura, aut in perceptibilitate gratiæ, sed inquantum est diuinis: hoc aũt contingit inquãtum est inimicitias exercẽs, quod summopere nobis displicere debet. Matth. 6.

¶ Ad quartum dicẽdum, quòd charitas attendit ad quædã bona per se, scilicet ad bona gratiæ: ad quædam autem per accidens inquantum ad ista ordinantur. Bona autem temporalia, quæ per accidens charitas attendit, & ex cõsequenti possunt se invicem in diuersis impedire, quia prosperitas vnius inducit aduersitatem alterius, unde quia charitas ordinem habet, & plus debet diligere quisque se q̃ alium, & propinquos quàm extraneos, & amicos quàm inimicos, & bonum commune multorum, quàm bonum priuatũ vnius, potest aliquis salua charitate optare malum temporale alicui, & gaudere si contingit non inquantum est malum illius, sed inquantum est impedimentum malorum alterius, quem plus tenetur diligere, vel communitatis, aut ecclesiæ. Similiter de malo etiam eius qui in malum temporale incidit, secundum quod per malum pœnæ impeditur frequenter malum culpæ eius: sed bona gratiæ mutuo se non impediunt, quia spiritualia bona a pluribus integre possideri possunt. Et ideo quantum ad hoc, nullus salua charitate potest malum alteri optare, vel de malo gaudere, nisi inquantum in malo culpæ, vel damnationis alicuius reluceat bonum diuinæ iustitiæ, quod plus tenetur diligere, quàm aliquem hominem. Sed hoc non est per se de malo gaudere, sed de bono q̃d adiunctũ est malo.

¶ Ad quintum dicendum, quòd deus etiam non vult malum alicuius loquendo de malo culpæ: sed permittit, & hęc permissio bona est. Malum autem pœnæ cuius ipse est actus vult non inquantum malum, quia non delectatur in pœnis, sed inquantum iustum.

¶ Ad sextum dicendum, quòd non oderat eos perfecto odio nisi inquantum deo inimici erant: hoc autem est inquantum D peccabant, vnde non odiebat in eis quos perfecto odio oderat, nisi peccatum.

ARTICVLVS II.

Vtrum omnes teneantur ostendere inimicis signa charitatis.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur quòd omnes teneantur ad ostẽdendum signa amicitiæ inimicis. Signa enim amicitiæ sunt præcipuè beneficia ad amicos: sed homo tenetur benefacere inimicis. Prouerb. 25. Si esurierit inimicus tuus, ciba illum. ergo tenetur ostendere signa amicitiæ ad inimicos. 22.q.24.9.

¶ 2 Præt. Ecclesia orat pro inimicis, vt patet per glo. Matth. 5. & in collecta, Pietate tua, vbi dicit, amicis & inimicis nostris veram charitatem largire: sed oratio est præcipuũ beneficium, quod alicui impendi potest. cum ergo actus ecclesiæ cuilibet membro ecclesiæ conueniat, videtur q̃ quilibet qui est membrum ecclesiæ, teneantur inimicis beneficus esse.

¶ 3 Præt. Nullus debet habere simulatam dilectionem: sed dilectio quæ non ostendit se in opere, non est vera dilectio: quia probatio dilectionis est exhibitio operis, vt Gregorius dicit, & 1.Ioan.3. dicitur. Non diligamus lingua & verbo, sed opere & veritate, ergo cum quilibet debeat inimicum diligere, quilibet tenetur opera dilectionis ad illum exprendere. In homil. Pent.

¶ 4 Præt. Simul Matth. 5. præcipitur diligere inimicos, & benefacere eis. ergo eadem ratione homines obligantur ad vtrumque: sed ad primum omnes tenentur. ergo & ad secundum.

¶ 5 Præt. Abnegare homini signa familiaritatis, & sua beneficia

Universidad de Deusto
Biblioteca

ficia quædam vindicta est: sed homo tenetur non se vindicare, sicut patet Rom. 12. Non vosmetipsos vindicantes. ergo tenetur non subtrahere sua beneficia inimicis.

SED CONTRA. Matth. 5. dicit Glo. quòd benefacere inimicis, & orare pro eis est cumulus perfectionis: sed ad illa quæ sunt pfectionis non omnes tenentur. ergo neq; ad præstandum inimicis beneficia.

¶ 2 Præt. In veteri lege frequēter filijs Israel præceptū fuit vt persequerētur hostes suos, & non inirent cum eis fœdus. ergo non tenebantur benefacere eis. ergo nec modo.

¶ 3 Præt. Videmus quòd etiam modo ecclesia indicit bella contra tyrannos & infideles. ergo licēt inimicis mala facere: multo igitur minus non oportet eis benefacere.

RESPON. Dicendum, quòd effectus charitatis debet affectui respondere: vnde secundū quod tenetur quis affectum charitatis ad inimicum habere, ita & effectum ad eum extendere.

Aug. ibid. cap. 74. d. 28. ii. 4.

Charitas autem, vt dictum est, respicit bona grē, quæ sunt cōmunia omnibus viuētibus vel actu, vel potentia: & ideo est communior, vel latior, quàm aliqua alia amicitia, quæ ad pauciores se extendit, inquantum fundatur super communicatione aliquā, quæ non ad omnes est. In omnibus autem illud quod est commune, vehementius est: sed illud quod est proprium, plura complectitur actu: & perfectio communis est in hoc, quòd se extendit ad illa quę complectitur proprium, vt genus perficitur per additionem differentiæ: sicut esse, vehementius inhæret quàm viuere, & tamen viuere aliquid complectitur actu, quod esse non habet nisi in potentia: vnde perfectio esse est secundum quòd se extendit ad vitam. Sic ergo charitas vehementius optat alicui bona gratiæ, circa quę est principaliter, quàm aliqua alia amicitia bona correspondentia illi amicitiæ: tamen non est de necessitate charitatis, sed de perfectione, quòd ad illa bona se extendat. Et ideo quilibet ex necessitate tenetur odienti se optare bona æterna, non autem bona temporalia: sed hoc est de perfectione charitatis, vt etiam ad ista se extendat. Sed quia remotio mali præcedit ordine generationis adeptionem boni: ideo affectus nulli optat aliquod bonum, cui aliquod malum, inquantum est malum, optat. Vnde quāmis sit de perfectione charitatis, vt bona temporalia optemus inimicis: tamen est de necessitate salutis vt mala eius optemus, non inquantum mala, sed per accidens, vt prius dictum est. Et similiter est de effectu: quia cooperari in his quæ sunt ad vitam æternā pro loco, tempore, & modo suo tenetur homo etiam inimico, saltem vt orando in communi, vt eum a suis orationibus non excludat, quāmuis forte specialem mentionem de eo non faciat: sicut nec oportet q̄ de omnibus ad quos charitatem habet, specialem orationem faciat, sed communem. In alijs autem bonis non tenetur ei cooperari, nisi necessitas incumbat, sed est de perfectione charitatis: sed tenetur non facere ei malum, nisi inquantum est impedimentum maioris mali, vel promotiuum maioris boni, vt iustitia, vel alicuius huiusmodi.

Ar. præced. ad 4.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd beneficia amicabilia procedunt ex liberalitate, non ex debito. Necessitas autem facit omnia cōmunia: & ideo in necessitate subueniendum est etiā inimicis, sed hic est magis effectus iustitię quàm amicitiæ, qui tibi uult malum, & si potest, facit, tu semper uelis bonum, faciasque quod possis, audiēs dicentem Iesum: Diligite inimicos uestros, & benefacite his qui oderunt uos, & orate pro persequentibus & calūniantibus uos. Sed quoniam perfectorum filiorum Dei est istud, quo quidem se debet omnis fidelis extendere, & humanum animum ad hunc effectum orando Deum, secumque agendo, luctandoque perdicere: timen quia hoc tam magnum bonum tantæ multitudinis non est, quantam credimus exaudiri, cum in oratione dicitur, Dimitte nobis debita nostra, sicut & nos dimittimus debitoribus nostris, proculdubio uerba sponsionis huius implentur, si homo qui nondum ita profecit, ut etiam diligat inimicum: tamen quando roGatur ab homine qui peccauit in eum ut ei dimittat, dimittit ex corde, qui etiā sibi rogāti uult dimitti cum orat & dicit, Sicut nos dimittimus debitoribꝰ nostris. Quicumq; uero rogat hoīem in quem peccauit, si peccato suo mouetur ut roget, non est adhuc deputandus inimicus, ut eum diligere sit difficile, sicut erat quando inimicitias exercebat. Quisquis uero roganti, & pœnitenti non dimittit, non æstimet a Domino sua peccata dimitti: quia mētiri ueritas nō potest, quæ cum docuisset orationem, hanc in eam sententiam positam commendauit dicens. Si dimiseritis hominibus peccata eorum, dimittentur & uobis peccata uestra. Si uero non dimiseritis, nec pater uester dimittet uobis peccata uestra. Ecce hinc haberi uidetur, quòd & prætexauimus, scilicet maioris uirtutis esse diligere inimicum, & benefacere ei, quàm illum qui nihil mali nobis tecit, uel amicum. Quod siquis concedere simpliciter noluerit, dicens. Intensius diligitur amicus quàm inimicus, & ideo illud potius isto: determinet ista secundum præmissam intelligentiā, dicens ibi comparationem esse factam inter dilectionem qua tantum diligitur amicus, & illam qua amicus & inimicus diligitur. Illud uero quod sequitur magis nos mouet, quod scilicet dicit non esse tantæ multitudinis diligere inimicos, quāta exaudiē cū dicitur: Dimitte nobis &c.

¶ Ad secundum dicendum, quòd oratio est de his bonis, quæ pertinent ad communicationem spiritualis vitæ, quæ charitas principaliter attendit: & ideo non est simile de hoc, & de alijs.

¶ Ad tertium dicendum, quòd non est simulata dilectio, quando tantum exhibetur in opere, quantum habetur in affectu.

¶ Ad quartum dicēdum, quòd illa duo æquali passu currunt, vt dictum est.

¶ Ad quintum dicēdum, quòd negare homini signa familiaritatis, quādo necessitas expeteret, esset vindicta, vel etiā quando veniam peteret, vel quando se ille qui hostis habetur, ad familiaritatē ingereret, si habeatur præsumptio q̄ non simulate, vel irrisorie facit, qa tūe diligit, & inter amicos deputādus est: sed quòd aliquis vltro se ad familiaritatē inimico ingerat, hoc perfectionis est.

¶ Ad sextum dicendum, quòd glosa loquitur de illo beneficio, quod sequitur charitatē perfectā, secūdum qd procedit in illa quæ sunt aliarū spiritualium amicitiarum.

¶ Ad septimū dicendum, q̄ præceptum fuit antiquis vt pse querentur hostes, & cum eis fœdus non inirēt, inquantum per eorum amicitiā in idolatriam pertrahebantur, & inquantum erāt executores diuinæ iustitiæ ex pręcepto eius qui authoritatem habebat, non autem ita quòd ex vindicta facerent.

¶ Et similiter dicendum ad octauum, quòd ecclesia hoc modo mouet bella aduersus iniquos, vel vt iustitiam faciat, vel vt maius malum euitet, aut maius bonum inducat.

ARTICVLVS III.

c Vtrum maioris meriti sit diligere amicum, uel inimicum.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur quòd maioris meriti sit diligere inimicum, quàm amicum. Matth. 5. Dominus dicit. Si dilexeritis eos qui vos diligunt, quam mercedem habebitis? sed meritum dicitur respectu mercedis. ergo maioris meriti est diligere inimicum, quàm amicum. 22. q. 27. 2.

¶ 2 Præt. Illud, quod est perfectionis, est maioris meriti, quia charitas perfecta plus meretur, quàm imperfecta: sed diligere inimicum est charitatis perfectę, diligere autem amicum non. ergo diligere inimicum est maioris meriti.

¶ 3 Præt. Vbi maior est difficultas, ibi maius meritum, quia magis pertinet ad virtutem quæ est circa difficile: sed diligere inimicum est difficilius, quàm diligere amicum. ergo est maioris meriti.

¶ 4 Præt. Secundum Gregor. Seruitia tanto sunt magis accepta, quanto minus debita: sed minus est debitum diligere inimicum, quàm diligere amicum. ergo magis deo acceptum, & magis meritorium.

¶ 5 Præt. Virtus merendi est ex gratia: sed dilectionem inimicorum mouet tantum gratia, ad dilectionem amicorum mouet simul natura cum gratia. ergo magis est meritorium diligere inimicum, quàm diligere amicum.

SED CONTRA. Quanto aliquis actus est magis bonus, tanto est magis meritorius: sed melius est diligere amicum, q̄ inimicum, quia est actus magis cadens supra debitam materiam. ergo melius est diligere amicum quàm inimicum.

¶ 2 Præt. Minus bonū dimittendum est pro magis bono, si necessitas incumbit: sed dilectio inimicorum dimittenda esset magis quàm dilectio amicorum, quod patet ex effectu qui affectui proportionatur: quia quando non possumus amicis & inimicis in extrema necessitate existentibus subuenire, tenemur magis subuenire amicis, quàm inimicis. ergo diligere amicum est magis bonū, quàm diligere inimicum.

¶ 3 Præt. Illud quod est cōmune & principium melius est, quàm illud quod superadditur: sicut esse melius est, quam viuere, si sine esse cōsideretur, vt dicit Dionysius cap. 5. de diui. nomi. sed diligere amicū est commune & primū fundamentum charitatis, cui superadditur dilectio inimicorum. ergo diligere amicū est melius & magis meritorium, quàm diligere inimicum.

Matth. 22.

RESPON. Dicendum, quòd prædicta comparatio dilectionum potest intelligi dupliciter, scilicet quantum ad actus, & quantum ad habitus. Si quantum ad actus, sciendū est, quòd quando quæritur de duobus actibus quis sit melior, & magis meritorius, oportet quòd quæstio intelligatur de illis per se loquendo, secundum genus suum. Contingit enim quòd illud, quod secundum genus est minus bonum, vel meritorium, aliquo adueniente efficiatur magis bonum, vel meritorium, sicut paruum opus ex magna charitate factum magis est meritorium, quàm magnū ex parua. Bonitas autem actus ad duo mensuratur, ex quibus bonitatem recipit, scilicet ex termino, vel obiecto, & ex principio, quod est voluntas: ex termino autem habet speciem bonitatis, sed ex uolūtate habet rationem merendi, quia secundum hoc est in potestate facientis, quòd ex voluntate procedit. Si ergo comparemus dilectionem amici & inimici quantum ad terminos, siue obiecta, cum obiectū magis competens dilectioni sit amicus, quàm inimicus, sic melius est diligere amicum quàm inimicū. Si vero comparemus duas dilectiones prædictas ad principium, quod est voluntas, sic vbi est maior conatus volūtatis, ibi oportet esse maius meritum: quia quanto est maior conatus voluntatis, tanto est feruentior voluntas de fine, propter quem attentat illud, quod secundum se sibi est magis repugnans: quāmuis sit magis remissa quandoque circa id, ad quod magis conatur. Meritum autem consistit ex hoc, q̄ voluntas ad finem afficitur: & ideo si comparemus actus talium dilectionum, dilectio inimici est magis meritoria, inquantum huiusmodi: quia secundū quòd huiusmodi exigit maiorem conatum, & maiorem feruorē circa finem, quàmuis dilectio amici sit magis intensa circa obiectum: sed dilectio amici est melior, quantum ad bonitatem essentialem, quæ consequitur speciem actus, quia actus specificatur ex obiecto. Si autem comparentur prædictæ dilectiones quantum ad habitus, sic oportet quòd vel intelligatur de dilectione inimicorum, quæ est necessitas: & sic nulla est comparatio, quia idem habitus est æqualis respectu vtriusque: vel de dilectione inimicorum, quæ est perfectionis: & sic dilectio inimicorum includit dilectionem amicorum, & non econuerso, & sic dilectio inimicorum melior est.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd dilectio qua tantum amici diliguntur non procedit ex gratia, & ideo non potest esse meritoria, nec meretdem habere: sed tamen si actus dilectionis quo amicos diligimus, sit gratia informatus, meritorius est & meretdem habet.

¶ Ad secundum dicendum, quòd diligere inimicum non omnibus modis perfectionis est, sed inquantum perfectionis est, efficitur magis meritorium, secundum quod exigit maiorem conatum.

¶ Ad tertium dicendum, quòd difficultas non facit ad meritum, nisi inquantum facit maiorem inclinationem, & conatum voluntatis in aliquid.

¶ Ad quartum dicendum, quòd debitum non diminuit rationem meriti, nisi quatenus diminuit rationem voluntarij secundum quod quandam necessitatem importat: sed si voluntarie debitum reddatur, nihilominus ibi erit tantum meriti, quantum est ibi de ratione voluntarij.

¶ Ad quintum dicendum, quòd natura non est contraria gratiæ. Vnde admisto naturæ ad gratiam non facit remissionem in effectibus gratiæ, quæ causatur ex permistione contrarij.

¶ Ad sextum dicendum, quòd actus habet bonitatem ex obiecto & ex fine, & bonitas quæ est ex obiecto est materialis respectu illi⁹ quæ est ex fine, quam voluntas attendit, & penes istam potius consistit meritum.

¶ Ad septimum dicendum, quòd in illis, quæ se habent secundum additionem vnius ad alterū, est consequentia in contrario, non consequentia in ipso: sicut pater in homine & animali. Sicut enim se habet homo ad animal ita se habet non animal, ad non homo. Vnde quia conatus qui est in dilectione inimicorum, se habet ex additione ad illum qui est in dilectione amicorum: ideo sicut diligere inimicum est maioris meriti secundum qd est maior conatus, ita dimittere dilectionem amicorum est magis malum.

Dist. 28.

¶ Ad octauum dicendum, quòd ratio illa procedit de bonitate, quam actus habet ex propria ratione suæ speciei, quæ est ex obiecto.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum diligere proximum sit magis meritorium, quàm diligere Deum.

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur q̄ diligere proximum sit magis meritorium, quàm diligere Deum. Naturalibus enim non meremur: sed diligere deum est naturale, quia amor summi boni omnibus naturaliter inest, vt dicit Dion. 4. cap. de diui. nomi. ergo diligere deum est minus meritorium, quàm diligere proximum, quod non est adeo naturale. 22. q. 27. 8. Cap. 4.

¶ 2 Præt. Illud quod est fructuosius, videtur esse magis meritorium: sed ea quæ pertinent ad vitam actiuam sunt magis laboriosa & fructuosa, quàm ea quæ pertinent ad contemplatiuam. ergo sunt magis meritoria: sed dilectio proximi pertinet ad vitam actiuam, dilectio autem dei ad contemplatiuam. ergo est magis meritorium proximū diligere, q̄ diligere deum.

¶ 3 Præt. Sicut diligere inimicum ponitur in vltimo gradu, ita diligere deum ponitur in primo gradu charitatis: sed diligere inimicum est magis meritorium, quàm diligere amicum. ergo eadem ratione diligere proximum, quàm diligere deum.

¶ 4 Præt. Illud quod præsupponit aliud, & non conuertitur, videtur esse perfectius: sed dilectio proximi præsupponit dilectionem dei, quia deus est ratio diligendi proximum. ergo dilectio proximi est magis meritoria, quàm dilectio dei.

¶ 5 Præt. Actus in quo exigitur maior conatus, oportet quòd sit magis meritorius: sed maior conatus exigitur ad diligendum inimicū, quàm ad diligendum deum. ergo dilectio proximi, ad minus quantum ad dilectionem inimicorum, est magis meritoria, quàm dilectio dei.

SED CONTRA. Propter quod vnumquodque tale, & illud magis: sed dilectio proximi non est meritoria, nisi inquantum ordinatur ad deum actu, vel habitu. ergo dilectio dei est magis meritoria.

¶ 2 Præt. Quanto charitas est magis intensa, magis erit meritoria: sed intensius diligit charitas deum quàm proximum. ergo in hoc magis meretur.

¶ 3 Præt. Quælibet virtus efficacius operatur circa obiectum suum, quantum est sibi magis proprium & per se: sed obiectū per se charitatis est deus, proximus autē non, nisi consequenter, sicut magnitudo visus cōsequenter, color per se. ergo eum mereri sit effectus charitatis, videtur quòd sicut visus melius cognoscit colorem quàm magnitudinem, quia circa colorem non decipitur sicut circa magnitudinem: ita charitas magis mereatur in dilectione dei, quàm in dilectione proximi.

¶ 4 Præt.

Universidad de Deusto
Biblioteca

¶ 4 Præt. Quod est difficilius, videtur esse magis meritorium: sed diligere deum videtur difficilius, quàm diligere proximũ. dicit enim primæ Ioan. 4. Qui proximum quem videt, non diligit, deum quem non videt, quomodo potest diligere? ergo dilectio dei est magis meritoria, quàm dilectio proximi.

1.Io.4.c.ſi.

RESPON. Dicendum, quòd dilectio dei est causa & ratio dilectionis proximi. vnde dilectio dei includitur virtute in dilectione proximi sicut causa in effectu, & dilectio proximi includitur in dilectione dei, sicut effectus in causa potestate: nihilominus tamẽ alius est motus dilectionis qui terminatur in proximum, & qui fit in deo: sicut alius actus est quo considerantur principia & conclusiones, quàmuis prædicto modo mutuo se includant. Comparando ergo hos duos motus ex duabus partibus, vt supra dictum est, inuenimus dilectionem dei notiorem, quàm dilectionem proximi, scilicet & quantum ad obiectum, quod est competentius dilectioni, & quantum ad voluntatem quæ intensius, & promptius afficitur in deum quàm in proximum: & ideo motus dilectionis in deum est melior & magis meritorius, quàm motus dilectionis in proximum, nisi dilectio proximi procedat ex maiore dilectione dei, quàm sit dilectio, quæ fertur in deum immediate in aliquo actu, quod quidem aliquando contingit, sed nõ semper, quia minima dilectio charitatis in deum sufficit, vt extendat affectum in proximum.

In prin, ar.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd illa quæ sunt pure naturalia, non sunt meritoria: sed illa quæ procedunt ex natura perfecta charitate & gratia sunt meritoria, nec natura rationem meriti diminuit, vt dictum est.

Ar.præced. ad 3.

¶ Ad secundum dicendum, quòd supposito quòd actus actiuæ vitæ sit magis meritorius, q̃ actus contemplatiuę, quod forte non est verum, vt infra dicetur, non oportet quòd dilectio proximi sit magis meritoria, quàm dilectio dei: quia dilectio dei est principium eorum, quæ ad vtramque vitam pertinent, vt dictum est. Vel aliter dicendum, quòd dilectio dei & proximi, quantum ad actum interiorem, pertinet ad vitam contemplatiuam. vnde Gregor. dicit super Ezech. quòd contemplatiua vita insistit dilectioni dei & proximi, sed quantũ ad actus exteriores vtraque ad vitam actiuam pertinet: quàmuis huiusmodi actus in proximos expendatur, quia deus operum nostrorum non eget.

3.d.35.q.1. ar.4.q.2.

1.i.2. hom. 14.

¶ Ad tertium dicendum, quòd dilectio inimici non erat magis meritoria, nisi inquantum procedebat ex fortitudine virtutis, quæ fortitudo attendebatur secundum quod voluntas intentius deo adhærebat: vnde non sequitur, quòd dilectio proximi sit magis meritoria, nisi magis etiam deus diligeretur.

¶ Ad quartum dicendum, quòd dilectio proximi præsupponit dilectionem dei non sicut perfectius minus perfectum, sicut erat in alijs gradibus, sed sicut effectus causam: & ideo ratio non sequitur.

¶ Ad quintum dicendum, quòd ille conatus voluntatis non est nisi ex hoc, quòd vehementius ad deum afficitur, vt dictum est prius: quia nullus amatur ad aliquid, nisi secundum desiderium finis. Hoc autem quod in contrarium obijcitur, quòd diligere deum est difficilius, intelligendum est non de dilectione naturali, qua omnia ipsum amant, sed de dilectione gratuita. Et hæc etiam dicitur difficilior, non quasi laboriosior, cum sit dulcior, sed quia magis vires naturæ excedit, quia est in altius obiectum.

Ar.præc. c.

ARTICVLVS V.

Vtrum meritum consistat principaliter in charitate.

AD QVINTVM sic proceditur. Videtur quòd meritum non consistat in charitate principaliter. Gratia enim dicitur esse principium merendi: sed charitas non est idem quod gratia. ergo non consistit meritum principaliter penes charitatem.

12.q.114.4

¶ 2 Præt. Actus est meritorius per ordinem ad finem, sicut & laudabilis: sed cuilibet virtutis est facere actum laudabilem. ergo & facere actum meritorium, & ita videtur quòd meritum non consistat penes charitatem.

¶ 3 Præt. Nullus meretur nisi iustificatus: sed fidei est iustificare, vt patet Ro. 5. ergo apud ipsam præcipue est virtus meritoria.

¶ 4 Præt. Illud quod facit ad diminutionem meriti, non videtur esse radix merendi: sed charitas facit diminutionem meriti, quia facit omnia facilia non solum inquantum est habitus, sed etiam inquantum est amor, vt ex prædictis patet. cum ergo difficultas faciat ad meritum, videtur quòd charitas non sit radix merendi.

¶ 5 Præt. Si charitas esset radix merẽdi, vbicũq; eẽt equalis charitas, esset æquale meritũ: sed aliquãdo aliquis habens paruam charitatem, facit aliquẽ actum in quo magis meretur, quàm ille qui habet magnam charitatem in aliquo paruo actu quem facit. ergo charitas non est radix merendi.

SED CONTRA. Illud videtur esse radix merendi, sine quo nullum meritum valet: sed charitas est huiusmodi, vt patet 1.Corinth.13. ergo charitas est radix merendi.

1. ad Cor. 13. per totum.

¶ 2 Præt. Illud videtur esse radix merendi, quod opponitur omni demerito: sed charitas est huiusmodi. ergo ipsa est radix merendi.

¶ 3 Præt. Ex hoc meremur, quòd deo coniungimur: sed hoc facit charitas. ergo ipsa est radix merendi.

3.d.18. art. 2. c.

RESPON. Dicendum, quòd sicut supra dictum est, meritum proprie dicitur quod aliquis exhibet ad hoc, quòd faciat aliquid suum, quod est præmium meriti. Vnde ad meritum requiruntur duo principaliter. Vnum est, quòd sit exhibitum, & non extortum. Et quia nihil potest exhiberi, nisi quod in potestate exhibentis est: ideo requiritur quòd sit voluntarium, quia voluntas facit nos esse dominos nostrorum actuum. Aliud requiritur vt hoc quod exhibetur, sit sufficiens ad faciendum tuum illud quod exhibetur: & ex vtraque parte principalitas merendi est ex charitate. Ipsa enim est in voluntate, sicut in subiecto ipsam perficiens, quantum ad primum actum eius & principalem: & iterum cum sit amor dei, facit amatum ipsum quod est primum esse suum, inquantum vnit ei: & ideo principalitas meriti est in charitate, in alijs autem secundũ quod charitate informantur.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd gratia facit meritum sicut principium remotum constituens nos in esse spirituali, sine quo non possumus mereri aliquod spirituale: sed charitas est sicut principium proximum.

¶ Ad secundum dicendum, quòd fides non iustificat, nisi per charitatem sit formata. Ideo autem specialiter fidei attribuitur iustificatio, quia primum in quo distinguitur iustus ab iniusto est actus fidei: sicut primum in quo distinguitur viuum a non viuo est actus nutritiuæ potentiæ: & ideo dicitur viuere secundum illam potentiam, & sentire secundum tactum, qui est primus sensuum, vt dicitur 2. de anima.

T.com. 56. D.884.

¶ Ad tertium dicendum, quòd actus aliarum virtutum non sunt meritorij, nisi inquantum sunt informati a charitate: sicut nec actus virtutum sunt laudabiles, nisi inquantum sunt voluntarij.

¶ Ad quartum dicendum, quòd difficultas non facit ad meritum, nisi forte dimissionis pœnæ per modum cuiusdam commutationis: sed ad meritum quod ordinatur ad consecutionem boni, ad quod proprie ordinem habet, non facit nisi secundum quod exigitur maior conatus, qui est secundum maiorem inclinationem voluntatis in illud. Et quia habitus, & amor ex hoc faciunt facilitatem, quia faciunt maiorem inclinationem voluntatis: ideo talis facilitas non diminuit rationem meriti.

¶ Ad quintum dicendum, quòd habitus virtutum quàmuis inclinent voluntatem, tamen non cogunt: & ideo potest esse quòd habitum maiorem habens, quandoque minorem intensionem inducit in actu, sicut etiam quandoq; nullam: & tunc actus ex maiori charitate procedens minus intẽsus, est magis meritorius respectu præmij accidentalis, quod respicit ipsum actum: sed minus respectu præmij essentialis, quod respicit capacitatem, quæ est ex habitu charitatis.

EXPOSITIO TEXTVS.

N. vnus & idem motus. Hoc est impossibile, nisi vnus propter alterum diligatur, & actuali consideratione referatur in illud. *Ergo amicum feruentior.* Hoc est intelligendum respectu ipsius obiecti: sed respectu finis, ille qui habet maiorem conatum inquantum huius, est feruentior. *Cum dicitur in oratione*

ne dimitte nobis &c. Videtur secundum hoc, quòd quicumque seruat rancorem, peccat dicendo hanc orationem. Et dicendũ, q̃ non peccat, quia non dicit eam in persona sua, sed in persona ecclesiæ: vel si in persona sua, non quantum ad id quod agit, sed quantum ad id aliud, quod optat peruenire.

DIVISIO TEXTVS.

POstquàm determinauit magister de charitate, hic determinat de eius duratione. Diuiditur .n. in partes duas. In prima parte determinat de duratione charitatis q̃tum ad suam essentiam. In secunda, de duratione ei⁹ quantum ad ordinẽ eius, ostendens qualis in Christo fuerit, & in beatis futurus sit, ibi. *Nunc autem superest inuestigare &c.* Prima in duas. In prima, determinat de duratione charitatis. In secunda, de duratione aliorum habituum, ibi. *Aduertendum est &c.* Circa primũ tria facit. Primo, ponit opinionẽ falsam quorũdã, qui dixerunt charitatẽ nõ posse amitti, & rõnes opinionis illius. Secundo, obijcit in contrarium, ibi. *Quod ratio vincit.* Tertio, soluit rationes in contrarium inductas, ibi. *Quod vero Apostolus ait etc.* Hic est duplex quæstio. Prima, de eius duratione charitatis per peccatum. Secunda, de euacuatione eius per gloriam.

1.Cor.13. Ad Iulianũ Comit. 111 post prin.

DISTINCTIO XXXI.

A

Si charitas semel habita amittatur.

LEVD quoque non est prætereundũ quod quidam asserũt charitatem semel habitam, ab aliquo non posse excidere, nullumque damnandum hanc aliquando habere: qui hanc traditionẽ subditis muniunt testimonijs. Apostolus ait. Charitas numquàm excidet. Augustinus etiam inquit. Charitas quæ deseri potest, numquàm vera fuit. Item. Charitas est fons proprius & singularis bonorum, cui nõ communicat alienus. Alieni sunt omnes qui audituri sunt. Non noui nos. De hoc fonte Scriptura ait. Fons aquæ uiuæ sit tibi proprius, & nemo alienus communicet tibi. Si autẽ alieni sunt, qui audituri sunt illam uocem, non ergo huic fonti communicant damnandi. Item Augustinus super epistolam Ioannis. Radicata est charitas, securus esto, nihil mali procedere potest. Item Gregor. in moralibus. Valida est ut mors dilectio. Virtuti enim mortis dilectio comparatur: quia nimirum mentem, quam semel ceperit a dilectione mundi funditus occidit. Item August. super epistolã Ioannis. Vnctio inutilibilis charitas est, quæ in quocumque fuerit, radix illi erit, quæ ardente Sole arescere non potest: nutritur calore Solis, non arescit. Item Beda super Ioannem. Quærendũ est, quo amittitur per peccatum. ergo nec amor charitatis.

B

¶ 6 Præt. Illud quod non est in minori parte, magis distat ab eo quod est in pluribus, quàm ab eo quod est ad vtrumlibet: sed ex eo quod est ad vtrũlibet non potest aliquid procedere, vt dicit Cõmen. in 2.phy. ergo multo minus ab eo quod est in minori parte: sed charitas quàmuis nõ faciat necessitatem ad bonum vt semper fiat, facit tã inclinationẽ ut pluries fiat, ergo nõ põt ille qui hẽt charitatẽ facere malũ, ad q̃nõ se habet sicut in minori parte, & ita nõ põt peccare, vel charitatem amittere.

Tract. 8.

¶ 7 Præt. Amor charitatis est fortior, q̃ amor naturalis: sed amor naturalis nõ

Cap. 1. ibi, Super quẽ videris.

¶ Primo, Vtrum charitas semel habita possit amitti.
¶ Secundo, Vtrum aliquis possit de libro vitæ deleri.
¶ Tertio, Vtrum minima charitas possit cuilibet tentationi resistere.
¶ Quarto, De quantitate charitatis in resurgente.

QVAESTIO PRIMA.

A

Circa primum quæruntur quatuor.

ARTICVLVS PRIMVS.

a Vtrum qui habet charitatem possit eam amittere.

22.q.24.11 12.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quòd habens charitatem non possit eam amittere. Omnis enim qui habet charitatem est natus ex deo, quia charitas facit filios dei: sed omnis qui natus est ex deo nõ peccat, vt dicitur 1.Io.3. ergo omnis qui habet charitatem non peccat, & ita charitas semel habita non potest amitti.

¶ 2 Præt. In quolibet habente charitatem est meritum vitæ æternæ, quia charitas est principium merendi, vt dictum est: sed iniuste agitur cum aliquo, si non reddatur ei quod meruit, quia hoc est ei debitum. ergo cuilibet habenti aliquando charitatem dabitur vita æterna: sed nulli dabitur vita æterna, nisi finaliter habeat charitatem. ergo quicumque habet charitatem, finaliter habebit eam, & ita non potest ad minus finaliter amitti, vt videtur.

¶ 3 Præt. Illud quod est fortissimum, non potest vinci a debilissimo: sed charitas est fortissima, quia est fortis vt mors, vt dicitur Cant. vlt. peccatum autem est debilissimũ, quia malum est Cant. vlt. peccatum autem est debilissimũ, quia malum est infirmum & pigrum, vt dicit Dionysius 4. cap. de diui. no. ergo charitas non potest per peccatum expelli sed nullo alio modo potest amitti. ergo charitas semel habita amitti non potest.

¶ 4 Præt. Radix omnis mali est cupiditas. 1. Thim. 6. sed charitas non compatitur secum cupiditatem ad minus perfectã, vt dicit August. in lib. 83. quæstionum. ergo qui habet charitatem non potest incidere in aliquod malum, & ita non potest eam amittere.

Cap. 26.

¶ 5 Præt. Si peccatum expellit charitatem, aut peccatum quod est, aut peccatum quod non est: sed non peccatum quod est; quia illud charitatem non superat, nec illud quod nõ est, quia illud quod non est, non potest agere. ergo peccatum nullo modo expellit charitatem.

C

SED CONTRA. Apoc. 2. Habeo aduersum te pauca, quia charitatem primam reliquisti. ergo charitas potest amitti.

¶ 2 Præt. In eo qui cadere non potest, non est necessaria cautela: sed stanti per charitatem necessaria est cautela. 1. Cor. 10. Qui stat, videat ne cadat. ergo charitas potest amitti.

¶ 3 Præt. Dauid charitatem prius habuit, alias non sibi reddendam lætitiam salutarem peteret: & tamen peccauit, & charitatem amisit, quam sibi restitui petit. ergo charitas semel habita potest amitti.

¶ 4 Præt. Quicumque non potest peccare habet liberum arbitrium confirmatum: sed non omnis qui habet charitatem habet liberum arbitrium confirmatum. ergo aliquis habens charitatem potest peccare, & ita charitatem amittere.

D

RESPON. Dicendum, quòd opinio ponentium charitatem non posse amitti propter suam firmitatem, est similis opinioni Socratis qui posuit, quòd habens scientiam non potest peccare propter nobilitatem & certitudinem scientiæ, vt dicit Philosophus in 7. ethicor. & ideo vtriusque est similis & probatio, & improbatio, & probationis solutio. Vtraque enim potissime per experientiam improbatur: probatur autem per firmitatem scientiæ, & charitatis. Soluit autem Philosophus prædictam probationem de scientia per hoc, quòd scientia principaliter in vniuersali consistit: operationes autem circa singularia sunt. Et ideo concupiscentia, quæ in particulare bonum tendit, nisi reprimatur, deductionem scientiæ vniuersalis ad particulare impedit, considerationem scientiæ in particulari operabili absorbens & rationem, ita vt quàmuis incontinens in feruore concupiscentiæ constitutus vniuersale recte consideret, & non tantum habitu teneat, vt quòd omnis fornicatio fugienda est, tamen quando ad hoc particulare descenditur per concupiscentiam habitu rationis recte ligato, in actum recte considerationis circa particulare homo prodire nõ potest. Similiter etiam charitas principaliter est circa bonũ æternum, vnde facit vniuersalem conceptionem haberi, quia nihil contra deum faciendum est: sed quando ad particulare descenditur, tentatio aliqua inclinationem prædictum charitatis absorbet, vt dictum est de scientia. Sed quia charitas vehementius diligit deum, quàm aliqua concupiscentia diligat aliquod commutabile bonũ, si aliquis affectũ quem habet ad deũ ad opus particulare extenderet, vt ad regulam operis, numquàm incideret in peccatum. Sed quia in potestate nostra est vti charitatis actu, vel non vti, cum charitas voluntatem non cogat, ideo affectio commutabilis boni præualet, & inducit peccatũ & propter hoc patet, quòd omne peccatum est ex errore, & ex contemptu negligentiæ. Vnde Boet. dicit. Talia tibi conitemur arma, quæ nisi prior abiecisses, inuicta te firmitate tuerentur

D.624.

Universidad de Deusto
Biblioteca

rentur. Sic ergo homo in peccatum lapsus charitatem amittit: quia per peccatum a deo diuiditur cum sibi alium finem constituat, cum non possint duo esse fines vltimi. Vnde cum charitas habeat causam coniunctã ad deum, statim amittitur vnico actu, & hoc inuenitur in omnibus accidentibus, quæ habent causam extra subiectum: quia nihil potest permanere separatum a sua causa essentiali, sicut patet de lumine. Secus autem est de habitibus qui habẽt causam in subiecto: quia illi totaliter nõ destruuntur per vnum actũ peccati.

AD PRIMVM ergo dicendũ, quòd hoc intelligendum est, si velit vti gratia per quam filius dei est: per eam enim potest peccato resistere.

¶ Ad secundum dicendum, quòd quidam diuersi, quòd charitas nunquam meretur nisi finalis, sed hoc falsum est: quia charitas finalis non potest dici nisi quæ est in vltimo termino vitæ, & tũc forte homo nihil meretur, sed dormit. Vnde dicendum, quòd quilibet actus charitatis meretur vitam æternam, & efficit eam sibi debitam: sed quando peccat, iam efficitur quodammodo alius, vt Philosophus dicit in 9. ethic. quia transmutatur aliquo, quòd erat sibi conueniens secundum naturã in id, quod est præter naturam, & ideo non oportet quod ei reddatur: sicut etiam id quod est debitum reddi sano, non redditur furioso.

¶ Ad tertium dicendum, quòd non est ex defectu charitatis, quòd a peccato vincatur, sed ex defectu habentis charitatem, quia charitate non vtitur, vt dictum est.

¶ Ad quartum dicendum, quòd cupiditas quamuis non sit in actu in eo, qui habet charitatem, tamen est in radice, & potest charitatem impedire ne in actum prorumpat: & quando non impeditur, enne germinat, & charitatem expellit.

¶ Ad quintum dicendum, quòd in eodem instanti in quo peccatum aduenit, charitas excellitur. Et sicut illud est primum instans, in quo peccatum esse incipit, ita illud est primum, in quo charitas nõ esse incipit: sicut patet in naturalibus de duabus formis contrarijs.

¶ Ad sextum dicendum, quòd illud quod est ad vtrumliber, inquantum ex alia causa intrinseca monetur, sic determinatur ad alterum, & sic potest ab eo effectus procedere: vnde quando non est determinatum totaliter ab aliquo vno, potest etiam determinari ad oppositum, & sic ab eo quod est in paucioribus respectu ipsius iam determinati per primum, potest contrarium accidere vt in pauciotibus pp aliud aliud determinans, qd est contrariũ illi determinanti vt in pluribus, & sic est in propositu: quia sicut charitas quantũ est in se, vt in pluribus inclinat ad bonum, ita affectio sensibilis inclinat ad delectabile sensui, & ab hoc sicut ex quodã habitu inclinatur voluntas ad pctm.

¶ Ad septimum dicendum, quòd amor naturalis est secundũ voluntatem totaliter determinatam ad vnum: non autem sic est de amore charitatis, nisi in illis qui iam confirmati sunt.

¶ Ad octauum dicendum, quòd per peccatũ non totaliter separatur homo a deo, quia sic esse desineret: sed quantum ad vltimam & perfectam coniunctionem quam facit charitas. Et ideo non oportet quòd fides per peccatum tollatur, sicut charitas: sicut per interpositionem nubis aer radios Solis amittit, non tamen omnino dam claritatem, sicut quæ est ex reuerberatione, qualis etiam apparet vbi non sunt radij Solis.

ARTICVLVS II.

Vtrum liber vitæ sit quid creatum.

De verit. q. 7. 1.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur quòd liber vitæ sit quid creatũ. Eccl. 24. Hæc omnia liber vitæ. Glo. Hic

Liber est vetus & nouum testamẽtũ: hoc autem est quid creatum. ergo & liber vitæ.

¶ 2 Præt. Apoc. 20. Alius liber est apertus, qui est vitæ, glo. Christus, qui tunc apparebit omnibus patens: sed non apparebit omnibus, nisi secundum humanam naturam. eum ergo humana natura i Christo creata sit, videtur quòd liber vitæ sit quid creatum.

¶ 3 Præt. Liber inquantum in eo scriptura sit, est receptiuus extraneæ impressionis: sed res increata non suscipit peregrinã impressionem. ergo non est quid increatum, sed creatum.

¶ 4 Item. Videtur q̃ sit proprium filij: quia psa. 39. In capite libri scriptũ ẽ de me. glo. In patre, qui est caput nostrum: sed illud in diuinitate, cuius caput est pater, est filius. ergo liber vitæ est filius.

¶ 5 Item. Videtur q̃ spiritus sanct⁹, quia spiritui sancto attribuitur viuificatio & in symbolo, & Ioan. 6. Spiritus est qui viuificat. ergo cum liber vitæ ordinetur ad vitam, conueniet spiritui sancto vel proprie, vel per appropriationem.

SED CONTRA. Aug. 20. de ciuit. dei. Liber vitæ est præscientia dei, quæ falli non potest: sed præscitia est quid increatum essentiale, & appropriabile filio. ergo & liber vitæ.

VLTERIVS. Videtur quòd liber vitæ sit in respectu dei. psal. 68. Deleantur de libro viuentium. glo. Liber viuentium est dei notitia: sed deus de se habet maxime notitiam. ergo liber vitæ est respectu dei.

¶ 2 Præt. Ipsa est fons vitæ cuiuslibet. si ergo est aliorum quæ habent vitam participative, multo amplius est principius, qui habet vitam originaliter. Item videtur quòd sit omnium creaturarum, quia præscientia est omnium: sed liber vitæ est diuina præscientia, vt supra dictum est. ergo erit omnium.

¶ 3 Præt. Ioan. 1. Quod factum est, in ipso vita erat: sed omnis creatura est facta. ergo omnis creatura in libro vitæ scribitur.

¶ 4 Item. Videtur quòd sit etiam de malis, Luc. 10. super illud. Nomina vestra scripta sunt in cœlis, dicit glo. siue cœlestia, siue terrestria opera gesserit, quis per hoc quasi literis annotatus, apud dei memoriam æternaliter est assignãdus sed gerere terrestria opera est malorum. ergo cum nihil aliud sit liber vitæ, quàm reseruatio diuinæ memoriæ, videtur quòd liber vitæ sit etiam malorum.

¶ 5 Item. Liber vitæ ordinatur ad vitam. sed vitæ naturæ est communis bonis & malis: vita autem gratiæ communis prædestinatis & prædestinatoris. ergo liber vitæ est malorum & bonorũ, & prædestinatorum & præscitorum.

SED CONTRA. Illud dicitur esse scriptum in deo, quod habet exemplar in ipso: sed mala inquantum huiusmodi, non habent exemplar in ipso. ergo non sunt ibi scripta.

VLTERIVS. Videtur quòd nihil quod sit ibi scriptum, debeat dici inde deleri: qa liber vitæ est diuina prædestinatio, ut dicit glo. Phil. 4. sed a prædestinatione non dicitur aliquis excidere. ergo nec a libro vitæ deleri.

¶ 2 Præt. Liber, in quo potest aliquid describi & deleri, est mutabilis: sed liber vitæ est immutabilis, quia est quid increatum. ergo non potest aliquis inde deleri.

¶ 3 Præt. Quod est secundum opinionem tantum, cum sit secũdũ quid, non debet enuntiari simpliciter: sed glo. super illud psalm. Deleantur de libro viuentium, dicit hoc accipiendum fore tantum secundum spem illorum, qui se esse scriptos putabant. ergo videtur quòd non debeat dici aliquem inde deleri.

SED CONTRA. Exod. 32. Qui peccauerit mihi, delebo eum de libro meo: sed multi peccant. ergo multi delentur.

¶ 2 Præt. Nullus simul est scriptus in libro vitæ & damnatus: sed multi qui prius fuerunt scripti in libro vitæ, postea damnantur, sicut patet de discipulis Christi, quibus dictum est Luc 10. Gaudete, quia nomina vestra scripta sunt in libro vitæ: ex quibus tamen multi abierunt retrorsum, ut dicitur Ioan. 8. ergo

ergò aliqui qui prius fuerunt ibi scripti, delentur.

RESPON. Dicendum ad primam quæstionem, quòd liber vitæ, de quo nunc loquimur, metaphorice dicitur. Vnde oportet quòd eius significatio accipiatur secundum similitudinem libri materialis, de cuius ratione videtur esse quòd cõtineat figuras aliquas quasi similitudines aliquas illorum qui per librum illum cognoscuntur: vnde & liber vitæ dicitur, qa continet similitudines, quibus potest cognosci vita. Non est autem sufficienter liber vitæ, quasi perfectam cognitionem de vita faciẽs, nisi contineat similitudines de vita cuiuslibet in particulari quia cognitio in vniuersali est imperfecta, & in potentia: sed habere hoc modo similitudines omnis habentium vitam determinate, non est nisi diuinæ mentis, in qua sunt exemplaria rerum omniũ propria: & ideo liber vitæ non est quid creatum, sed est diuina notitia de vita non solum in vniuersali, sed in particulari quantum ad omnes, in quibus inuenitur vita. Et quia notitia est essentiale, & appropriatum filio: ideo liber vitæ essentiale quidem est in diuinis, & filio appropriatur.

Luc. 10.

Super q. c. ad Rom.

Sup. d. 40. 2. con.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd vetus & nouum testamentum dicitur liber vitæ, quasi faciens cognitionem de vita vniuersali, & docens præcepta quibus peruenitur ad vitam, non tamen facit notitiam de vita vniuersaliterque: & ideo aliquo modo potest dici liber vitæ, sed non secundum completam rationem.

¶ Ad secundum dicendum, quòd Christus secundum humanam naturam dicitur liber vitæ, quasi exemplar vniuersalis vitæ, sed non quasi similitudo particulariter faciens cognoscere vitam vniuersaliterque.

¶ Ad tertium dicendum, quòd similitudines, vel figuræ istius libri non sunt aliquid additum essentiæ eius, quia rationes exemplares, vt in primo dictum est, sunt ipsa diuina essentia: & ideo non oportet quòd recipiat peregrinas impressiones.

¶ Ad quartum dicendum, quòd pater dicitur caput libri, id est, filij, secundum quod liber appropriatur filio.

¶ Ad quintum dicendum, quòd quamuis vita approprietur spiritui sancto, tamen notitia de vita appropriatur filio.

1. d. 19. q. 5. 3. 2. & d. 36 q. 2. 1. 2. & 3. & 2. c.

AD SECVNDAM qõnem dicendum, quòd liber vitæ dicitur notitia dei. Quia autem liber proprie est illorum, quorum notitiam facit per figuras & similitudines existentes in libro: ideo illorum solũ notitia dici potest liber, quæ cognoscit deus per similitudinem. Mala autem non cognoscit deus per similitudines existentes malorum in se, sed cognoscantur per modum priuationis. Similiter etiam deus scipsum non cognoscit per similitudinem scipsius, sed per hoc, quòd sibi secundum essentiam suam præsens est. Vnde neque notitia quam habet de scipso, neque notitia quam habet de malis, potest dici liber vitæ, nisi de malis pœnæ, inquantum sunt iusta & bona, secundum quod dicitur liber mortis. Vita autẽ inter bona computatur, vnde oportet quòd liber vitæ intelligatur respectu vitæ, quæ in creaturis inuenitur: & quamuis deus habeat notitiã de vita naturæ, & gratiæ, & gloriæ, unde respectu cuiuslibet dictarum vitarum posset dici dei notitia liber vitæ, tamen perfecta ratio vitæ non inuenitur nisi in vita gloriæ, quæ permittuntur mortis non patitur: & ideo liber vitæ secundum propriam sui acceptionem, est notitia dei, quam habet de vita gloriæ vniuersaliterque. Sic ergo differt liber vitæ a scientia dei, quæ est de temporalibus & æternis, & a præscientia quæ est de bonis & malis, & etiam a prædestinatione: quia prædestinatio proprie de futuris est, & prouidentia directionem in finem importat, cum sit propositum miserendi: sed liber vitæ simplicem notitiam de vita importat, & non determinat aliquod tempus. Vnde & scripti in libro vitæ dicuntur & qui vitam habent, & qui habituri sunt. Et per hoc patet solutio ad omnia obiecta.

q. 2. huius art. corp.

AD TERTIAM quæstionem dicendum, quòd liber vitæ, ut dictum est, est notitia dei de vita gloriæ alicuius hominis. Res autem aliqua dupliciter habet esse, scilicet in se, & in sua causa. In se quidem est simpliciter: in causa autem sua habet esse secundum quid. Causa autẽ gloriæ est gratia sufficiẽs, quantum in se est: vnde qui habet gratiam, habet iam vitam gloriæ secundum quid. Cognitio ergo de vita gloriæ alicuius habetur de deo dupliciter. Vno modo, inquantum deus scit ipsam vitam gloriæ in isto esse, vel futuram esse simpliciter: & tũc talis dicitur esse scriptus in libro vitæ simpliciter, vel ascriptus, vt quidam dicunt, ad similitudinem illorũ qui ascribuntur ad militiam, vel ad aliquod officium. Alio modo, inquantũ deus scit vitam gloriæ inesse isti, vel futuram esse in eo in causa sua quæ est gratia, & talis dicitur secundum quid scriptus in libro vitæ, vel annotatus, vt quidam dicũt. Quia ergo non potest esse vt scientia dei fallatur: ideo quemcumque scit habiturum vitam æternam, habebit eam. Vnde iste qui simpliciter scriptus est, vel ascriptus in libro vitæ, non potest inde deleri. Sed quia gratia quæ est causa gloriæ in eo qui habet præsentem iustitiam, quando ipse a iustitia per peccatum decidit, desinit esse gloriæ causa in eo, ideo notitia dei de gratia istius, nõ est ut de causa gloriæ: unde iam ista cognitio gratiæ istius quã deus habet, non pertinet ad librum vitæ gloriæ, & secundum hoc dicitur deleri de libro vitæ non aliqua mutatione in libro facta, sed in ipso, ex parte eius accidit, quòd gratia non est iam causa gloriæ: & dicitur deus aliquem de libro vitæ delere, inquantum permittit eum a iustitia excidere per peccatum.

AD PRIMVM igitur dicendum, quòd prædestinatio importat directionem in finem, quod non importat liber vitæ, ut dictum est. Et ideo non potest dici prædestinatus ille qui habet præsentem iustitiam tantum: potest autem aliquo modo dici scriptus in libro vitæ, ut dictum est.

q. 2. huius art. corp. Ibidem. In corp. huius q.

¶ Ad secundum patet solutio per id quod supra dictum est.

¶ Ad tertium dicendum, quòd gloria illa loquitur de scriptura, qua aliquis scriptus est in libro vitæ simpliciter.

ARTICVLVS III.

Vtrum quælibet charitas possit resistere cuilibet tentationi.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur quòd non quælibet charitas possit resistere cuilibet tentationi. Sicut. n. charitas obstitit peccato, ira & ratio, ut supra dictum est: sed non quælibet ratio potest tentationi resistere, sicut patet in incontinentibus, qui habent rationem rectam & utuntur, ut dicit Philosophus. ergo non quælibet charitas potest tentationi cuilibet resistere.

7. eth. c. 13.

¶ 2 Præt. Maior est difficultas in resistendo malo, quàm in operando bonum simpliciter: sed charitas minima non potest in quodlibet bonum. ergo nec potest cuilibet tentationi resistere.

¶ 3 Præt. In resistendo maximę tentationi est maximum meritum, cum sit ibi maxima pugna, quæ coronam meretur: sed minima charitas non potest in maximum præmium. ergo nec resistere maximę tentationi.

¶ 4 Præt. Charitas imperfecta non resistit uenialibus: sed maior est impugnatio mortalium quàm uenialium. ergo non resistit maximę tentationi.

¶ 5 Præt. 1. Cor. 10. Fidelis deus, qui non patietur uos tentari supra id quod potestis: sed illi quibus scribebatur, habebãt gratiam, sicut patet in principio epistolæ. ergo aliqua tentatio est supra posse habentis gratiam, uel charitatem.

SED CONTRA. Non potest euitari omne peccatum, nisi omni tentationi resistatur: sed minima charitas potest uitare omne peccatum, cum etiam homo in puris naturalibus existens hoc permittere. ergo charitas quælibet potest omnem tentationem uincere.

¶ 2 Præt. Plus diligit charitas legem dei, quàm cupiditas mille auri & argenti, ut dicit glosa super psalm. 118. sed maior dilectio minori tentationi resistere potest. ergo quælibet charitas resistere potest cuilibet tentationi.

¶ 3 Præt. Nullus peccatum eo quod non potest uitari, ut Aug. dicit. si ergo habens charitatem non posset cuilibet tentationi resistere, uidetur quòd tentationi consentiens non peccaret.

Aug. in lib. de duabus animab⁹ c. cap. 12.

RESPON. Dicendum, q̃ resistere tentationi dupliciter dicitur. Vno modo, ut quis a tentatione nõ uincatur. Alio modo, ut quis tẽtationem uincat. Dicitur. n. aliquis a tẽtatione uin-

Universidad de Deusto
Biblioteca

ei, quandò a proposito bono trahitur per tentationem in consensum peccati: sicut est in incontinente, qui habet rationem rectum, sed deducitur. Qui.n.non habet propositum bonum, vt intemperatus, siue luxuriosus non vincitur, quia libenter id agit. Vincit autem qui nõ solum attentione superueniente in actũ peccati non deducitur, sed etiã ex magnitudine virtutis, quasi nihil tẽtationem patiupendit. Qui verodifficultatẽ a tentatione patitur, sed non deducitur, resistit quidem tẽtationi cum non consentit, sed non vincit, proprie loquendo. Loquendo ergo primo modo de resistentia peccati, sic quelibet charitas potest resistere peccato pp liberum arbitrium liberatũ a seruitute peccati, quãmuis difficultatẽ patiatur propter tentationis impulsum. Loquendo vero de tentatione secundo modo, sic charitas quæ est parua in principio tentationis, potest tentationibus resistere, quia in fine tentationis fit magna, cum deus pugnanti auxilium semper administret: si tamen ponatur quòd semper parua maneret, non posset per modum dictum tentationi resistere.

Determinatio authoritatum prædictarum.

QVOD vero Apostolus ait. Charitas numquàm excidit, nullatenus pro illis facit. Dignitatem enim charitatis ostendens, dicit eam non excidere, quia hic & in futuro erit. Sed fides & spes euacuabuntur, & scientia. Item quod dicitur, charitas numquàm fuisse vera, quæ deseri potest, non ad essentiam charitatis refertur, sed ad efficientiam: quia non efficit charitas quæ deseritur hominem vere beatum, nec perducit ad verum bonum. Huic etiam fonti alieni, idest, damãndi, non communicant scilicet, in fine, quia non perseuerant. Potest tamẽ hoc, & cætera quæ de charitate dicta sunt, de perfecta intelligi, quã soli perfecti habent, quæ semel habita non amittitur. Exordia vero charitatis aliquando crescunt, aliquando deficiunt. Sunt.n. virtutis exordia, & profectus, & pfectio, quos gradus ille discernit, qui parabolam illam intelligit. Sic est regnum Dei, quemadmodũ si iaciat homo in terra semen, & dormiat, & exurgat semen, & germinet, dant & gratia: sed vbi super abundat gratia, est ibi maior charitas. ergo &c.

¶ 3 Præt. Peccatum vincit primam charitatem, vincitur autem a secunda. ergo secunda charitas est fortior, & maior quàm prima.

SED CONTRA. Innocens non est minus aptus ad recipiendum gratiam, quàm peccator: sed primam gratiam accipit innocens, secundam accipit peccator. ergo non oportet quòd secunda sit maior, quàm prima.

VLTERIVS. Videtur quòd ad minus semper sit æqualis Ro. 8. Diligentibus deum omnia cooperantur in bonum. gloſa. etiam casus in peccatum: sed hoc non esset, si in minori charitate resurgeret. ergo numquàm in minori, sed semper in æquali resurgit.

¶ 2 Præt. Ambrosius dicit, quòd pœnitentia omnia ablata restituit: sed hoc non esset, si non resurgeret ad minus in æquali charitate. ergo semper resurgit aliquis in æquali charitate.

¶ 3 Præt. Contritio debet proportionari præcedenti peccato: sed peccatum proportionatur quodammodo gratiæ quam expellit. ergo & gratia, vel charitas per quam homo conteritur, debet esse æqualis gratiæ præcedenti.

¶ 4 Præt. Pœnitentia vitificat merita per peccata mortificata. ergo pœnitens tantam habebit gloriam, quantam ante peccatum meruerat: sed tantum meruerat, quantum de charitate habuerat. gloria ergo quam pœnitens habebit, proportionatur charitati quam ante peccatum habuit: proportionatur autem charitati, in qua in morte inuenitur post pœnitentiam, quia lignum vbi cæciderit, ibi erit. Eccles. penult. ergo charitas in qua resurgit pœnitens, est æqualis charitati a qua excidit.

SED CONTRA. Minima contritio sufficit ad deletionem omnium peccatorum: sed secundum quantitatem contritionis attenditur quantitas charitatis, in qua quis resurgit. ergo cum potuerit, quando prius habuit gratiam, ex magna præparatione gratiam accepisse, videtur quòd possibile sit quòd recipiat minorem gratiam & charitatem, quàm prius habuit.

RESPON. Dicendum ad primam quæstionem, quòd mensura charitati præfigitur a deo secundum suam voluntatem, & aliquo modo commensuratur ad conatum illius qui gratiam recipit. Vnde cum aliquis per peccatum posset multum & parum conari ad recipiendum charitatem, & diuinæ liberalitati non ponatur terminus per peccatum, cum ipse quantũ in se est, sit paratus omnia peccata totaliter delere, oportet dicere, sicut & communiter dicitur, quòd aliquis potest post peccatum in maiori, & in minori, & æquali charitate resurgere.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd loquitur de gloria præmij accidentalis, quæ non commensuratur charitati, sed actui, vel statui: quia post peccatum virgo aureolam non habebit: & similiter nec peccator resurgens gaudium de innocentia continuata.

¶ Ad secundum dicendum, quòd ab officio dignitatis aliquis repellitur propter peccatum commissum, etiam si pœnitentiam egerit, sicut propter homicidium repellitur a sacerdotio, & hoc est propter hoc quòd non reducitur ad statum tantę dignitatis, quãmuis reducatur ad æqualem charitatem.

¶ Ad tertium dicendum, quòd loquendo de vna & eadem charitate verum est, quòd charitas incipiens minor est, quàm proficiens, vel perfecta: sed vna incipiens potest esse maior, quàm alterius qui est in statu proficientium, sicut aliquod animal statim natũ est maius, quàm aliud ẽ perfectũ.

¶ Ad quartum dicẽdum, quòd cæteris paribus semper ille q̃ habet charitatẽ, recipit plus de influentia diuini luminis: sed ille qui non habet charitatẽ potest plus conari, & magis d recipiet.

AD SECVNDAM quæstionem dicendum, quòd non est necessarium quòd semper in maiori charitate resurgat, quia etiam minor præparatio, vel æqualis sufficit ad hoc, quòd gratia infundatur.

AD PRIMVM igitur dicendum, quòd similitudo illa attenditur nõ quantum ad quantitatem lucis, sed quantum ad ordinem lucis ad tenebras.

¶ Ad secundum dicendum, quòd Apostolus loquitur de gratia redemptionis, quæ superabundauit ad delictum primi hominis, & non loquitur vniuersaliter.

¶ Ad tertium dicendum, quòd peccatum non vincit charitatẽ propter eius debilitatem, sed quia ille qui peccat, non vtitur auxilio charitatis: & ideo ratio non sequitur.

AD TERTIAM quæstionem dicendum, quòd etiam in minori charitate potest homo resurgere, quia quantumcumq; de peccato doleat, & ad gratiam se præparet, dummodo ad terminum contritionis perueniat, qua plus displicet ei a deo recessisse, quàm aliquod temporale placuit, gratiam habebit: etiam si non tantum præparet se, quantum prius, dum fuit innocens, præparauit.

AD PRIMVM igitur dicendum, quòd hoc intelligitur non semper quantũ ad maiorem quantitatem charitatis, sed quantum ad maiorem diligentiam, vel humilitatem, in qua pœnitens resurgit, ad minus actuali: minus autem malum est, vt charitas diminuatur, quàm vt totaliter amittatur, & minus malum computatur magis bono, vt dicitur 5. ethic. & ideo in bonum diligentis deum cædit peccatum, etiã si in minori charitate resurgat, quia per humilitatem & cautelam ab omnimoda gratiæ amissione curatur.

¶ Ad secundum dicendum, quòd pœnitentia omnia restituit, sed non oportet quòd æqualia.

¶ Ad tertium dicendum, quòd quantitas peccati non proportionatur gratiæ quam excludit, quia 1 atum peccatum potest maximam charitatem expellere: sicut econuerso parua charitas dicitur maxima peccata delere, quia pendet ex conatu hominis potius, quàm ex quidditate habitus.

¶ Ad quartum dicendum, quòd sicut ex prædictis patet per priora merita merebatur sibi pœnitens tantam gloriam, quantam charitatem habebat, sed ipse per peccatum factus est alter, & non plenarie ad pristinum gradum restituitur: & ideo non plenarie recipiet effectum priorum meritorum, nisi quantum ad præmium accidentale, quod mensuratur actibus magis quàm habitu charitatis.

QVAESTIO II.

Deinde quęritur de euacuatione charitatis per gloriã.

Et circa hoc quæruntur quatuor.

¶ Primo, Vtrum fides & spes euacuentur gloria adueniente.
¶ Secundo, Vtrum charitas.
¶ Tertio, Vtrum ordo charitatis.
¶ Quarto, Vtrum scientia.

ARTICVLVS PRIMVS.

a Vtrum fides euacuetur in patria.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quòd fides non euacuetur. Fides enim est fundamentum spiritualis ædificij: sed fundamentum immobile manet, quicquid superædificetur. ergo fides non euacuatur adueniente gloria.

¶ 2 Præt. Nihil expellitur, nisi a suo contrario: sed gloria non est contraria fidei. ergo adueniente gloria nõ euacuatur fides.

¶ 3 Præt. Perfectum & imperfectum circa ea quæ sunt diuersa specie, bene se compatiuntur in eodem, sicut quòd homo habeat perfectam geometriam, & imperfectam grammaticam: sed visio gloriæ, & fides sunt alterius speciei. ergo visio gloriæ non expellit fidem.

¶ 4 Præt. Opinio & scientia habent se, sicut cognitio perfecta & imperfecta, & similiter cognitio matutina & vespertina in angelis: sed in hominibus manent simul scientia & opinio, & in angelis simul cognitio matutina & vespertina. ergo fides manet cum visione patriæ.

SED CONTRA est, quod Apostolus dicit. 1. Cor. 13.

¶ 2 Præt. Fides est non apparentium: sed in patria nihil erit non apparens eorum quorum est fides. ergo ibi fides non erit.

VLTERIVS. Videtur quòd nec spes euacuetur. Quia sicut se habet spes ad bona, ita se habet timor ad mala: sed in damnatis semper manebit timor seruilis. ergo & similiter in beatis manebit spes.

¶ 2 Præt. Eccle. 24. Qui edunt me, adhuc esurient, & loquitur de fruitione diuinæ sapientiæ quæ erit in patria: sed esurientes expectat aliquid in futurum. ergo sancti expectabunt aliquid in futurum etiam de præmio substantiali.

¶ 3 Præt. In fide quæ euacuatur, inuenitur aliquid commune fidei & gloriæ, scilicet visio: sed non inuenitur aliquid in spe quod possit in patria esse, quia id quod est substantia spei, est expectatio, quę non manebit in patria. ergo videtur quòd non euacuetur spes.

SED CONTRA. Rom. 8. Quod videt quis, quid sperat? sed sancti videbunt in patria quicquid expectauerunt. ergo spes in eis non erit.

¶ 2 Præt. Spes est expectatio beatitudinis futuræ: sed beatitudo in patria iam non erit futura. ergo neque spes erit ibi.

VLTERIVS. Videtur quòd aliquid de substantia habitus fidei & spei remaneat idem numero, quia in omni mutatione oportet esse aliquid commune vtrique terminorum: sed fides & spes mutantur in bona gloriæ. ergo oportet quòd aliquid de substantia habitus fidei & spei maneat idem numero.

¶ 2 Præt. Sicut charitas adueniens opponitur fidei informi non secundum substantiam fidei, sed secundum informitatem, ita gloria adueniens opponitur fidei non secundum substantiam visionis, sed secundum imperfectionem tantum: sed charitas adueniens tollit informitatem, & remanet idem habitus numero fidei, quantum ad substantiam, vt supra dictum est. ergo & similiter gloria adueniens tollit tantũ imperfectionem, & dimittit eandem substantiam habitus numero.

¶ 3 Præt. Quando scientia imperfecta erescit in perfectam, non tollitur substantia scientiæ, similiter nec substantia corporis quando ex puero fit vir, sed manet idem homo: sed Apostolus euacuationem fidei comparat perfectioni scientię & ætatis. ergo substantia fidei manet eadem numero.

SED CONTRA. Formæ quando destruuntur, fient ex nihilo totaliter sunt, ita totaliter in nihilum tendunt: sed fides & spes cum sint habitus, formæ quædam sunt. ergo cum adueniente gloria destruantur, vt dicit Apostolus, videtur quòd nihil ipsarum maneat secundum numerum idem.

¶ 2 Præt. Impossibile est quòd aliquid sit idem numero, quod non sit idem specie, sicut dicit Philosophus de fide & opinione, in 4. topicor. sed visio patriæ & fides differunt specie multo plus quàm fides & opinio. ergo visio fidei & patriæ non est idem numero.

RESPON. Dicendum ad primam quæstionem, quòd in fide est cognitio quædam, & modus cognoscendi, quia cognoscit in speculo, & in ænigmate: modus autem imperfectionis est, & obscuritatem importat. Vnde cum gloria aduenies omnem imperfectionem & obscuritatem tollat, tollet quidem modum fidei quantum ad modum cognoscendi, sed remanebit cognitio eorum, quorum est fides, non quidem tam ænigmatica, sed clara.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd quantum ad id quod habet de cognitione, fides est fundamentum, non quantum ad id quod habet de ænigmate: vnde quantum ad id quod est fundamentum, manebit.

Universidad de Deusto
Biblioteca

¶ Ad secundum dicendum, quòd quàmuis gloriæ visio non fit contraria fidei quantum ad id quod habet de cognitione, est tamen sibi contraria quantũ ad id quod habet de ænigmate, & ex hac parte eam expellit.

¶ Ad tertium dicendum, quòd perfectio & imperfectio cognitionis circa diuersa bene se compatiuntur, sed non circa idē: & ideo aliquis potest habere simul imperfectam cognitionem de his quæ pertinēt ad vnum, & perfectam de his q̃ pertinent ad aliud: sed non est simile in proposito, quia fides & visio gloriæ est de eodem.

Quare fides, spes, & scientia dicuntur euacuar, & non charitas, cum & ex ex parte sit.

1.Cor.13. DVBITANDVM etiam est, quomodo fides, spes, & scientia dicantur euacuari, quia ex parte sunt, & nõ charitas, cũ & ipsa ex parte sit. Ex parte. n. ideest, imperfecte diligimus, sicut ex parte scimus, vt ait Esitius super leuiticum. Cum ergo omne quod ex parte est, euacuetur, cur charitas excipitur, quæ dicitur nũquàm excidere? Charitas quidem ex parte est etiam, vt sæpe sancti rem illam: imperfectio aũt illa, quam tollit gloria a fide, est substantia fidei, & ad speciem eius pertinens: quod patet ex hoc, quòd accipitur secundum rationē obiecti, a quo fides speciem recipit. Obscuritas. n. quam ænigma importat, ad genus cognitionis pertinet: & ideo oportet, q̃ remota ista imperfectione, substãtia & species fidei destruantur, sicut si ab asino remoueatur sua irrationabilitas. Quia aũt fides forma quædã est accidentalis simplex, non composita ex materia & forma, ideo ipsa destructa nõ remanet aliquid fidei idē numero, sed idem genere: sicut patet quòd quando ex albo fit nigrum, vel econuerso, manet id quod coloris est non idem numero color, sed idem genere: sed manet eadem lux numero cum est perfecta & imperfecta, quia illa imperfectio, vel perfectio non pertinet ad speciem lucis, sed accidentalis est. Et similiter est dicendum de spe in qua etiam quod dictũ est magis apparet.

Lib.1. ca. 2.

In hoc a

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd commune quod manet in mutatione, idem numero est subiectum, sed idem genere manet natura generis: & ita in hac transmutatione manet eadem numero anima, sed visio, vel cognitio idem genere.

¶ Ad secundum dicendum, quòd informitas illa non est de pertinentibus ad speciem fidei, sicut imperfectio ænigmatica: & ideo non est simile. Et similiter dicendum ad tertium.

ARTICVLVS II.

Vtrum charitas uiæ euacuetur in patria.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur quòd charitas viæ euacuetur. 1. Corinth. 13. Cum venerit quod perfectum est, euacuabitur quod ex parte est: sed charitas est ex parte, quia illud præceptum, Diliges dominum deum tuum ex toto corde tuo, non totaliter impletur in via, vt supra dictum est. ergo charitas euacuabitur. 12. q. 6[illegible]

d.27.q.1. ti[illegible]

¶ 2 Præt. Destructa causa destruitur effectus: sed fides generat charitatem, sicut dicitur Mat. 1. in glos. cum ergo fides euacuetur, & charitas euacuabitur.

¶ 3 Præt. Sicut fides est ænigmatica, ita & charitas, quia charitas mouet affectum in id quod non per speciem videtur: sed fides quæ est ænigmatica, euacuabitur. ergo & charitas.

¶ 4 Præt. Motus cessat cum peruentum fuerit ad terminum: sed charitas est quidam motus mentis in deum. ergo cum ad terminum pernenietur, charitas cessabit.

I

¶ 5 Præt. Ea quæ sunt vnius rationis vnum in alterum potest proficere, si differant secundum perfectum & imperfectum: sed charitas viæ quàmuis possit crescere, numquàm tamen potest peruenire ad modum charitatis patriæ. ergo charitas viæ & patriæ non sunt vnius speciei, & ita videtur quòd charitas euacuetur.

SED CONTRA. 1. Corinth. 13. Charitas numquàm excidit.

¶ 2 Præt. Præsentia amati non tollit amorem, sed auget: charitas autem est amor dei, ergo quando deum præsentem videbimus, non tolletur charitas, sed magis augebitur.

K

RESPON. Dicendum, quòd amor secundum rationem suæ speciei non importat aliquid imperfectionis, sed magis perfectionem inquantum importat terminationem affectus, & quandam informationē in re amata: vnde gloria adueniens nihil de his quæ ad speciem charitatis pertinent, tollet: & ideo charitas non destruetur.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd illa imperfectio est accidentalis charitati: & ideo ea remota, nihilominus charitas eadem numero remanebit.

¶ Ad secundum dicendum, quòd fides est causa charitatis ratione cognitionis: cognitio autem manebit, vt dictum est. Ar. propos. q. 2. con

¶ Ad tertium dicendum, quòd ænigma est essentiale fidei, quia pertinet ad rationem proprij obiecti: sed est accidentale charitati, & ideo non est similis ratio.

¶ Ad quartum dicendum, quòd amare non dicit motum qui sit actus imperfecti, sed qui est actus perfecti, sicut sentire & intelligere, vt dicit Philosophus in 3. de anima: & ideo T. com. ratio non sequitur.

¶ Ad

D.3 12.

q.2. artic. 1 q. 2.

¶ Ad quintum dicendum, quòd hoc quòd charitas viæ manens in via, non d potest peruenire ad perfectionem charitatis patriæ, est propter statum viatoris, & non quantum ad id quod est de ratione charitatis, inquantum viator non possidet perfecte quod amat.

D.3 10.

ARTICVLVS III.

Vtrũ ordo dilectionis, qui modo est, fuerit in Christo, uel in sanctis qui sunt in patria.

22.q.26.13 AD TERTIVM sic proceditur.

Videtur quòd ordo dilectionis, qui modo est, nõ fuerit in Christo, nec in sanctis qui sunt in patria quantũ ad dilectionem inimicorum. Quia inimici sanctorum ad minus post diem iudicij non erunt, nisi dæmones & damnati: sed ad illos non est d.28.ar.5. habenda charitas, vt supra dictum est. ergo non diligent inimicos.

¶ 2 Præt. In eis erit summa conformitas voluntatum ad deum: sed deus inimicos sanctorum non diligit, sed odit. ergo nec Christus, & beati suos inimicos diligent.

¶ 3 Præt. Quicumque diligit aliquem ex charitate, vult ei bonum vitæ æternæ: sed hoc Christus non voluit inimicis, nec beati, quia si vellent etiam fierent. ergo non diligunt inimicos ex charitate.

SED CONTRA. Diligere inimicum ad perfectionem charitatis pertinet: sed in Christo, & in beatis est perfectissima & amplissima charitas. ergo ipsi inimicos diligunt.

¶ 2 Præt. Christus ex charitate dilexit illos, pro quibus mortuus est. Ioan. 15. Maiorem hac dilectionem &c. sed mortuus est pro inimicis. Roma. 5. ergo dilexit inimicos, & eadem ratione beati.

II

Cap. 48.

VLTERIVS. Videtur quòd in eis non sit ordo charitatis quantum ad se, & proximum, & propinquos, & extraneos. Augustinus in libro de vera religione. Perfecta iustitia est, vt plus potiora bona, & minus minora diligamus: sed in patria erit perfecta charitas. ergo proximum meliorem se plus diliget aliquis quàm seipsum, & similiter extraneum, quàm propinquum secundum carnem.

¶ 2 Præt. In patria erit perfecta conformitas humanæ voluntatis ad deum: sed deus plus diligit meliorem. ergo & quilibet plus diliget meliorem quàm seipsum.

¶ 3 Præt. Ille plus diligitur, cui maius bonum optatur: sed quilibet homo vult maius bonum meliori se, quàm sibi in patria: quia vnicuique vult bonum quod habet, nec appetit alicui quod non habet, quia hc desiderium non esset quietatum. ergo plus diligit meliorem se, quàm seipsum.

D

SED CONTRA. Gloria perficit naturam: sed ordo iste est a natura hominis progrediens, vt homo se plus altero diligat. ergo & gloria hunc ordinem non auferet.

¶ 2 Præt. Si aliquis saluti suam negligeret pro salute alterius, peccaret: sed in patria non erit aliquid inordinatum. ergo homo ibi semper plus diliget salutem suam quàm alterius, & ita plus amabit se quàm alterum.

III

1.q.20. 4.

VLTERIVS. Quæritur quem Christus plus dilexerit Petrum, vel Ioannem. Et videtur quòd Ioannem, Ioan. vlti. Vidit illum discipulum quem diligebat Iesus sequentem: hoc autem non dicitur, quia illum tantũ diligeret. ergo propter eminentiam dilectionis ad ipsum.

¶ 2 Præt. Dilectio in qua affectus affectui, vel signis dilectionis non respondet, est dilectio simulationis. cum ergo Christus maiorem familiaritatem Ioanni exhiberit quàm Petro, & eius dilectio nullo modo fuerit simulata, videtur quòd Ioannem plus Petro dilexerit.

E

SED CONTRA. Prouerbio. 8. Ego diligentes me diligo: sed plus dilexit Petrus, vt patet Ioan. vlti. ergo & plus diligebatur.

RESPON. Dicendum ad primam quæstionem, quòd inimici Christi possunt accipi dupliciter, vel quantum ad finalẽ exitum, sicut damnati, vel in actu, vel in præuisione diuina: vel quantum ad præsentem statum tantum, sicut Saulus tunc erat. Quantum ergo ad primos inimicos est eadem ratio dilectionis in Christo quæ in nobis ad illos, quos scimus damnatos: quia naturam ipsorum diligimus, & considerata natura tantum eis vitam æternam vellemus: sed considerata iustitia diuina, & eorum meritis, eis hoc non volumus, quia iustitiam diuinam plus diligimus, quàm eorum naturam, & prima voluntas est voluntas accidens, secunda est voluntas consequẽs: & ita Christus diligebat inimicos qui erant damnati, vel damnandi volens eis bonum voluntate antecedente, quæ non semper impletur, sed non consequente, sicut nec deus. Et eadem ratio est de alijs beatis, quantum ad illos qui actu sunt damnati: sed de damnãdis forte nesciunt, de oĩbus qui sunt. Sed quantum ad alios inimicos secundum præsente m statum tantum diligebat, & ad eos bona operabatur, quia pro eis mortem subijt. Et per hoc patet responsio ad obiecta.

A

AD SECVNDAM quæstionem dicendum, quòd circa hoc est duplex opinio. Quidã dicunt quòd in patria erit deus omnia in omnibus, & mens tota in deum quiescens, totam rationem dilectionis habebit in deũ: & ideo de eum super omnia diliget, & alios tanto plus quanto erunt deo proximiores, & etiã alios plus quàm se, si sunt meliores. Sed illud non videtur rationabiliter dictum, quia vnusquisque tantum ambit deo frui, quantum diliget deum: vnde cum deum super omnia diliget, super omnia volet deo frui: & ideo frui deo plus optabit sibi quàm alij, vnde videtur quòd magis se quàm alium diliget. D.101.

¶ 2 Præt. Affectus dilectionis non quieuit in aliquo, nisi in proprio obiecto. Sicut aũt proprijs obiectis amoris est bonũ, ita proprijs subiectis amoris ipsius hominis, est bonũ ipsius: vnde & deum summe diliget, inquantum est summum bonum suum. Vnde non oportet quòd tanto aliquem plus q̃ diligat, quanto est simpliciter deo proximior, sed quanto est deo proximior, inquantum est bonum suum: & ideo videtur probabilius quod alij dicunt, quòd quilibet ibi plus diliget se quàm proximum. Sed de comparatione propinquorum ad extraneos credo quòd, simpliciter loquendo, plus vnusquisque diliget extraneum meliorem, quàm consanguineum minus bonum: quia plus attenditur ordo dilectionis, quantum ad proximitatem ad deum, quàm quantum ad proximitatem ad seipsum, quàmuis vtrumque oporteat quòd attendatur: vnde de æqualiter bonis plus diligit proximiorem, sed de inæqualibus diligit meliorem. D.3 17.

C

AD PRIMVM igitur dicendum, quòd intelligendum est quòd plus diligit magis bona, quę etiam sibi sunt magis bona, sicut bona spiritualia quàm corporalia.

¶ Ad secundum dicendum, quòd in hoc ipso voluntas nostra voluntati diuinæ conformabitur, quòd sequetur motum naturaliter sibi impositum a deo.

¶ Ad tertium dicendum, quòd voluntate consequente vult maius bonum alteri q̃ sibi, sibi autem intensius: sed voluntate antecedente vult sibi maius, sed hoc nõ impedit quietem desiderij: quia hæc voluntas non est voluntas simpliciter, sed conditionata, vel velleitas quædam, vt quidam dicunt.

AD TERTIAM quæstionem dicendum, quòd sicut dicitur, Petrus plus dilexit Christum dilectione, quæ ab ipso in membra diffunditur: sed Ioannes plus dilexit dilectione, quæ in Christo fixit. Et ideo Petro dominus commisit curam matrum: Ioanni autem curam matris, quæ ad personam eius specialius spectabat. Vnde & Petrus a Christo plus diligebatur quantum ad affectum interiorem, quia donum maioris charitatis erat ei tunc collatum. Sed Ioannes magis diligebatur, quantũ ad signa exterioris familiaritatis, & hoc propter quatuor causas. Primo, quia per Ioannem significatur vita contemplatiua quę familiariorem habet deum, quàmuis actiua sit fructuosior & laboriosior, quæ significatur in Petro. Secundo, propter ætatem, quia iuuenis erat. Tertio, propter castitatem. Quarto, propter ingenitam mansuetudinem. Et per hoc pater solutio ad obiecta, quia vterque plus diligebat, & quodammodo plus diligebatur.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum scientia, quam modo habemus, totaliter tolletur.

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur quòd scientia, quam modo habemus, totaliter tollatur. 1. Cor. 13. Scientia destruetur: sed accidens quod destruitur, totaliter tollitur. ergo scientia totaliter tolletur.

Universidad de Deusto
Biblioteca

¶ 2 Præt. Fides est magis spiritualis quàm scientia: sed fides tollitur, ergo & scientia.

¶ 3 Præt. Consideratio scientiæ est de delectabilibus maxime. si ergo scientia hic acquisita remanet, aliquis magnus clericus plus habebit de gaudio, quàm aliqua vetula, quæ erit maioris charitatis, quod esse videtur impossibile.

¶ 4 Præt. Illi qui sunt in patria cognoscunt ofa quorum scientiam habuerunt, & multo pluta & melius in verbo. si ergo scientia non est nisi ad cognoscendum, frustra in eis præterita scientia remaneret.

¶ 5 Præt. Habitus ordinat ad actum, ergo vbi actus non remanet, neque habitus remanere potest, quia frustra remaneret: sed actus scientiæ qui modo est, non remanebit in patria, quia consideratio scientiarum est in intelligendo cum phantasmate, non solum in accipiendo scientiam, sed etiam in considerando ea quæ aliquis iam didicit: unde læso organo imaginationis impeditur operatio intellectus, etiam in aliis quæ prius sciebat. ergo nec scientia remanebit.

¶ 6 Præt. Scientiæ, quam nunc habemus, consideratio est collatiua: sed iste modus conferendi non erit in patria, quia tunc sequeretur, quòd esset ibi studium & disputatio, quod est absurdum, ergo scientia hic acquisita non remanebit in patria.

SED CONTRA. Magister in prima distinctione secundi dixit, & philosophi etiam plures dicunt, quòd anima posita est in corpore, vt scientijs perficiatur: sed frustra poneretur ad hoc, nisi post corpus ei scientia remaneret. ergo scientia remanebit.

¶ 2 Præt. Constat quòd illi qui sunt in inferno aliquid cognoscunt esse de his quæ prius cognouerunt, sicut patet de diuite qui suorum memoriam habebat: sed eis non addetur alia cognitio, quàm hic habuerunt. ergo prior scientia in eis remanebit.

¶ 3 Præt. Si scientia destruatur cum corpore, erit bonum temporale, & ita studium scientiæ computabitur inter solicitudines rerum temporalium, quod videtur absurdum.

RESPON. Dicendum, quòd in scientia quam modo habemus est tria considerare, scilicet habitum, actum, & modum agendi. Modus autem agendi est vt intelligat cum phantasmate: quia in statu viæ verum est quod dicit Philosophus in 3. de anima, quòd nequaquam sine phantasmate intelligeret anima non solum quantum ad acquirendam scientiam, sed etiam quo ad considerationem eorum, quæ quis iam scit: quia phantasmata se habent ad intellectum, sicut sensibilia ad sensum. Actus autem scientiæ proprius est, vt cognoscat conclusiones resoluendo eas ad principia prima per se nota: habitus autem est quædam qualitas hominem habilitās ad hunc actum. Modus autem intelligendi prædictus accidit humanæ animæ ex duobus. Vno modo ex hoc, quòd anima humana est vltima secundum naturæ ordinem in gradibus intellectus: vnde se habet intellectus eius possibilis ad omnia intelligibilia, sicut se habet materia prima ad omnes formas sensibiles: & propter hoc non potest in actum exire prius, quàm recipiat rerum species, quòd fit per sensum & imaginationem. Alio modo ex hoc, quòd est forma corporis, vnde oportet quòd operatio eius sit operatio totius hominis: & ideo communicat ibi corpus non sicut instrumentum, per quod operetur, sed sicut repræsentans obiectum, scilicet phantasma, & inde contingit, quòd anima non potest intelligere sine phantasmate etiam ea quæ prius nouit. In anima ergo separata a corpore remanebit natura animæ, sed non remanebit vnio ad corpus in actu: & ideo ea considerata in natura sua tantum, non indigebit phantasmatibus quantum ad considerationem eorum, quæ prius scivit, sed solum quantum ad considerationem eorum, quæ de nouo debet scire: & ideo ea quæ prius scivit, potest considerare non quidem vtendo phantasmate, sed ex habitu scientiæ prius habito. Ea vero quæ ante nesciuit, non potest scire, nisi quatenus ex his quæ scit elici possunt, vel inquantum aliæ species ei diuinitus infunduntur. Dicere enim quòd secundum id, quod modo anima habet in natura sua, non possit intelligere sine corpore aliquo modo, est valde familiare illis, qui ponunt animam cum corpore deficere: quia vt dicitur in primo de anima, si nulla operationum, quas habet, potest esse sine corpore, nec ipsa sine corpore esse posset, cum operatio naturalis consequatur naturam.

Si Christus ordinem charitatis præscriptum habuit.

NVNC autem superest inuestigare, si Christus secundum quod homo, ordinem diligendi præscriptū seruauerit. Quod si est, omnem hominem sicut seipsum dilexit. Omnibus ergo uitam optauit, omnesque saluos fieri uoluit: sed non omnes salui sunt, & ita non est factum quod optauit. Sed non est ignorandum in eo fuisse charitatem iuxta modum patriæ, non uiæ, eumque ordinem diligendi implesse, qui seruatur in patria, non in uia. Qui enim in patria sunt, idest, iam beatificati sunt, adeo iustitiæ Dei addicti sunt, ut nihil eis placeat, nisi quod Deo placet. Ac per hoc illorum tantū salutem uolunt, quos Deus saluari uoluit, eosque solos sicut se diligunt. Ita & Christus electos tantum sicut se dilexit, eorumque salutem optauit.

In actu autem scientiæ prædicta duo cōsiderantur, scilicet motus inquisitionis & rationis discurrentis, & terminus, scilicet certitudo quæ habetur de conclusionibus, secundū quod iam sunt reductæ in prima principia. Motus aūt ille imperfectionis est, quantum ad necessitatem discurrendi, vt cautetur certitudo: & ideo in beatis non remanebit actus scientiæ quantum ad necessitatem motus, sed quantum ad certitudinem tantum: & ideo videtur dicendum secundum quòd quidam dicunt, quòd in patria, quantum ad animas separatas, erit alius modus intelligendi, quia sine phantasmato considerabunt: sed post resurrectionem poterit esse vterque modus inquantum anima non subiacebit corpori, sed ex toto ei dominabitur. Actus autem mutabitur, quia remanebit quantum ad terminum, sed non quantum ad discursum in sanctis. In damnatis autem non est remotum, quin etiam collationis necessitas remaneat: & ideo remanet habitus scientiæ quātum ad substantiam. Dicere enim quòd habitus remaneat & actus nullo modo, videtur absurdum: quia habitus nihil est aliud, quàm habilitas ad actum.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd destruetur scientia quantum ad modum, & quantum ad actum mutabitur: sed quantum ad habitum remanebit, vt dictum est.

¶ Ad secundum dicendum, quòd modus imperfectionis est essentialis fidei, & de ratione eius: sed modus cognoscendi per phātasmata non est de ratione scientiæ, sed accidit ei ex conditione subiecti.

¶ Ad tertium dicendum, quòd non est inconueniens, quòd ille qui habet minorem charitatē, habeat plus de gaudio quantum ad aliquem actum: cum tamen habeat minus gaudium de deo, quod est præmium essentiale.

¶ Ad quartum dicendum, quòd cognoscere aliquid pluribus modis non est frustra: sicut etiam Christus habuit scientiam naturalium rerum, quas in verbo cognoscebat.

¶ Ad quintum dicendum, quòd ille modus cognoscendi accidit scientiæ ex statu eius in quo est. Non enim phantasma est obiectum propinquum & proprium intellectus, cum sit intelligibile in potentia non in actu: sed species intellecta est per se obiectum eius.

¶ Ad sextum dicendum, quòd non erit actus scientiæ quantum ad discursum, sed quantum ad terminum certitudinis. Et præterea non oporteret ibi esse studium, vel disputationem quantum ad bonos: quia omnium illorum quæ considerare vellent, in verbo cognitionem possent accipere, vel per illuminationem superiorum habere. Damnatis autem non vacabit disputare pœnarum pondere prællis.

EXPOSITIO TEXTVS.

CHARITAS *autem quæ deseri potest*. Verum est, si posset deseri propter debilitatem amoris, vt scilicet aliquis minus diligeret deum, quàm rem illam, pro qua tunc peccat: tunc enim non esset vera charitas. *De perfecta intelligitur*. Perfecta dicitur quæ est in confirmatis vel in via, vel in patria: vel intelligitur non quòd non possit amitti, sed quia difficile est quòd amittatur.

DIVI-

DIVISIO TEXTVS.

POST QVAM determinauit magister de dilectione charitatis qua diligimus deum, hic determinat de dilectione qua deus diligit nos. Et diuiditur in partes duas. In prima, ostēdit quomodo deus omnē creaturam diligit. In secunda, mouet quæstionem de reprobis quos diligere *non* videtur, ibi. *De reprobis vero &c.* Prima in duas. In prima, determinat de dilectione dei, secundum quod absolute dicitur creatura diligere. In secunda, determinat de gradibus diuinæ dilectionis, secundum quod vnum plus & aliū minus dicitur diligere, ibi. *Cum autem dilectio Dei &c.* Et diuidit hæc pars in duas. In prima, determinat de ordine dilectionis, quantum ad diuersos. In secunda, quantum ad eundem, ibi. *Si vero quæritur &c.* Circa primum tria facit. Primo, mouet quæstionem. Secundo, determinat eam, ibi. *Potest tamen sane &c.* Tertio, confirmat solutionem, ibi. *Consideratur enim duobus modis &c.*

Lib. 1. dist. 17.

Super Ioā. tract. 110.

DISTINCTIO XXXII.

A

De charitate Dei.

PRAEMISSIS adijciendum est, de dilectione Dei qua ipse diligit nos, quæ non est alia, quàm illa qua diligimus eum. Dilectio autem Dei diuina una est: eadenique dilectione Pater & Filius & Spiritus sanctus se diligunt & nos, ut supra disseruimus. Cumque dilectio sit immutabilis & æterna, alium tamen magis, alium uero minus diligit. Vnde Augustinus. Incomprehensibilis est dilectio, atque immutabilis, qua Deus in unoquoque nostrum amat, quod fecit, sicut & odit quod fecimus.

QVAESTIO PRIMA.

A

Hic quæruntur quinque.

¶ Primo, Vtrum deus creaturam diligat.
¶ Secundo, Vtrum omnem creaturam.
¶ Tertio, Vtrum ab æterno.
¶ Quarto, Vtrum æqualiter omnia.
¶ Quinto, Quid plus, & quid minus, siue æqualiter.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum Deo competat creaturam amare.

1. q. 20. 1. 1. 6. c. 91.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quòd deo non competat creaturam amare. Amor. n. quandam passionem animi importat: sed aliæ passiones animi vitia, & huiusmodi, non sunt in deo, nisi secundum effectum, & per similitudinem, ergo nec amor est in ipso.

¶ 2 Præt. Inter multum distantia non potest esse amor: vnde amici non optant amicis maxima bonorum, ne amicitia dissoluatur, vt Philosophus dicit in 9. Ethicor. sed nulla est tanta distantia, quanta creatoris a creatura. ergo nō potest esse amor dei ad creaturam.

Cap. 1.

Cap. 4.

¶ 3 Præt. Amor transfert amantem in amatum, vt viuat iam vita amati, vt dicit Dionysius in lib. de diuin. nomin. sed deus non transfertur in aliquid aliud cum sit immobilis, sed omnia ad se trahit, vt dicitur Ioan. 12. ergo ipse non amat creaturam.

¶ 4 Præt. Amans quodammodo subijcitur amato, inquantum affectus amantis amato informatur, vt supra dictum est: sed deus nullo modo creaturæ subijcitur. ergo nullo modo amat creaturam.

¶ 5 Præt. Omnis nostra perfectio a diuina perfectione exemplatur: sed omnis virtus perfectio mentis est. ergo cum quædam aliæ virtutes non sint in deo, vt temperantia, & huiusmodi, videtur quòd nec charitas.

SED CONTRA. Sicut essentia sua est exemplar omnis creaturæ, ita bonitas sua est causa omnis bonitatis in creatura: sed cognoscendo essentiam, cognoscit omnia quæ ab ipsa exemplantur. ergo amādo bonitatem suam, amat omnia quæ ab ipsa bonitatem participant.

¶ 2 Præt. Ioan. 3. Sic deus dilexit mundum.

¶ 3 Præt. Dionysius dicit, quòd diuinus amor non permisit ipsum sine germine esse.

Miro igitur & diuino modo etiam quando odit, diligit nos. Et hoc quidem in omnibus intelligi potest. Quis ergo digne posset loqui, quantum diligat membra Vnigeniti sui, & quanto amplius Vnigenitum ipsum? De ipso etiam dictum est. Nihil odisti eorum quę fecisti. Ex his percipitur, quòd Deus omnes creaturas suas diligat: quia scriptum est. Nihil odisti eorum quæ fecisti. Et iterum. Vidit Deus cuncta quæ fecerat, & erant ualde bona. Si omnia quæ fecit bona sunt, & omne bonum diligit: omnia igitur diligit quæ fecit, & inter ea magis diligit rationales creaturas, & de illis eas amplius quæ sunt membra Vnigeniti sui, & multo magis ipsum Vnigenitum.

4. c. de diuino.

Sap. 11.

Sap. 11.

Genes. 1.

RESPON. Dicendum, quòd vnicuique habenti cognitionem amabile est proprium bonum non solum amore naturali, sed amore animali, siue intellectuali: vnde cū in deo sit sui perfecta cognitio, amat suam bonitatem. Bonum autem alicuius non solum dicitur secundum hoc, quòd in ipso est, sed secundum quod in alio est per similitudinem: vnde cum bonitas, quæ est in creatura, sit similitudo diuinæ bonitatis, sequitur quòd ipse creaturam diligat.

AD PRIMVM ergo dicendū, quòd passiones quædam important in sui ratione aliquam materialem transmutationem: & ideo non possunt transferri in deum, nisi per similitudinem, sicut ira: & similiter illæ quæ important defectum; vt tristitia, & etiam ira secundum quod ex tristitia causatur. Quædam vero passiones sunt, quæ de ratione sui non important aliquid materiale, vel aliquem defectum, sicut delectatio: vnde etiam in operatione intellectuali delectatio est, non solum in corporali operatione, vt Philosophus probat in 7. eth. & propter hoc delectatio in deo potest poni non quidem vt passio, sed operationem suam simplicem, & sine motu consequens per modum intelligendi, vt Philosophus dicit in 7. eth. quòd deus simplici gaudet delectatione: & similiter etiam de amore dicendum est.

Cap. 14.

7. eth. c. 14.

¶ Ad secundum dicendum, quòd inter multum distantia bene potest esse amor, sed non amicitia: quia non conuersantur simul, quod est proprium amicitiæ. Deus autem quāmuis in infinitum differt a creatura, tamen operatur in omnibus, & in omnibus est: & ideo potest saluari etiam ratio amicitiæ.

¶ Ad tertium dicendum, quòd amor omnis transfert quodammodo amantem in amatum, sed diuersimode. Vno modo, secundum quod amans transfertur in participandum ea quæ sunt amati. Alio modo, vt communicet amato ea quæ sunt sua. Primo ergo modo deus non transfertur in amatum, quod est creatura, sed secundo modo inquantum bonitatem suam ei communicat: & sic dicit Dionysius. 4. cap. de di. no. quòd ipse deus est per amorem ex ītasim passus.

¶ Ad quartum dicendum, quòd potentia passiua informatur ex obiecto suo: sed potentia actiua ponit formam suam circa obiectum, sicut patet de intellectu agente & possibili. Vnde sicut intellectus diuinus non informatur rebus quas cognoscit per essentiam suam, ita nec voluntas eius informatur rebus quas amat: quia eas per bonitatem suam amat, & amando cōmunicat eis suam bonitatem.

¶ Ad quintum dicendum, quòd virtutes quæ habēt materiam determinatam circa actus, & passiones corporales, vel quæ important aliquem defectum, sicut fides, non possunt habere exemplar in natura diuina, ita scilicet, quòd ille virtutes in deo sint: sed habent exemplar in intellectu diuino, sicut habent reliquæ res materiales: & ideo cum charitas nullum defectum, nec aliquod materiale importet, inuenitur in deo præ quibusdam alijs virtutibus.

ARTICVLVS II.

Vtrum Deus diligat omnem creaturam.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur q. deus non diligat oēm creaturam. Quicquid. n. deus diligit, ex charitate

1. q. 20. 2. 1. 6. c. 96.

Universidad de Deusto
Biblioteca

diligit: sed creaturæ irrationales non diligũntur ex charitate, vt supra dictum est, ergo eas deus non diligit. 3.d.28.q.1. a.1.

¶ 2 Præt. Sicut dicit Philosophus in 8 ethicor. cap. 2. creaturæ animatæ non diliguntur, nisi amore concupiscentiæ, sicut patet de vino: sed deus non diligit amore concupiscentię, quia ipse bonorum nostrorum non eget. ergo creaturas inanimatas nullo modo diligit.

¶ 3 Præt. Dilectio est causa electionis: sed deus non omnes ẽt homines eligit. ergo non oẽs diligit.

¶ 4 Præt. Quicunque diligit aliquid, vult ei bonum: sed deus nõ vult reprobis bonũ, quod est perfectum bonum, scilicet vitam æternam, quia si vellet haberent. ergo deus non diligit omnem creaturam.

¶ 5 Præt. Non potest esse eiusdẽ ad idem amor & odium: sed deus aliquam creaturã odit. Malach. 1. Esau odio habui. ergo non omnẽ creaturam diligit.

SED CONTRA, Sap. 11. Diligis omnia quæ sunt, & nihil odisti eorũ quæ fecisti.

Lib. de diuino. cap. 4. ¶ 2 Præt. Dionys. dicit q̃ etiam amor diuinus mouet superiora in prouidẽtiã inferiorũ: sed deus habet prouidentiã de omnibus. ergo ipse omnia diligit.

¶ 3 Præt. Gen. 1. dicit. Vidit deus cuncta quæ fecerat, & erãt valde bona. Et Augustinus dicit, q̃ per hoc significatur q̃tòd omnia approbauit: sed nihil approbatur, nisi quod amatur. ergo deus omnia amat.

In 1. lib. cõtra aduersariũ legis & prophetarum. cap. 7. Supra d. 27 q. 2. ar. 1.

RESPON. Dicendum, quòd amicitia sicut dictum est, addit aliquid supra amorem, quia ad rationem amoris sufficit q̃ homo velit bonum quodcunque alicui: ad rationem autem amicitiæ oportet quòd aliquis velit ei hoc bonum, quod vult sibi, vt. s. velit conuersari cum ipso, & conuiuere in illis quæ maxime amat. Sic ergo deus communiter loquendo de dilectione, diligit omnia, inquantum vult eis bonum aliquod, scilicet naturale ipsorum: sed bonũ quod ipse sibi vult, scilicet visionem sui, & fruitionem qua ipse beatus est, vult quidem omni creaturæ rationali voluntate antecedente, sed voluntate cõsequente solum electis, quæ est voluntas simpliciter: & ideo solos electos diligit amore amicitiæ: alia autem diligit amore communiter dicto, inquantum sunt bona.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd deus omnia, idest, creaturas irrationales, ex charitate diligit, nõ sicut charitatem habens ad illa, sed sicut ordinans ea ad illa, ad quæ ille charitatem habet.

¶ Ad secundum dicendum, quòd quamuis nos non diligamus creaturas inanimatas amore benivolentiæ, quia eorum bonum non est a nobis: deus tamen eas diligit amore benevolentiæ, quia per hoc quòd eis bonum vult, sunt, & bonæ sunt: tamen deus quamuis non amet aliquid in concupiscendo sibi, amat tamen in concupiscendo alteri, vt non fiat vis in verbo concupiscentiæ, qui anxietatem, non proprietatem desiderij importat.

¶ Ad tertium dicendum, quòd dilectio amicitiæ est illa quæ electionem causat, & hanc non habet ad omnia.

¶ Ad quartum dicendum, quòd deus omnibus creaturis irrationalibus vult bonum eis proportionatum, & cuius sunt capaces. Et ideo simpliciter loquendo potest dici, q̃ deus eas diligat: sed reprobis voluntate cõsequente, secundum quam simpliciter dicitur aliquid velle, vult quidem bonum naturæ, non autem bonum cuius sunt capaces. s. gratiæ & gloriæ, nisi voluntate antecedente: & ideo non est dicendũ, q̃ diligat deus eos simpliciter, sed secundum quid, scilicet, inquantũ sunt creaturæ.

¶ Ad quintum dicẽdũ, quòd non odit reprobos inquantũ creaturę suę sũt: sed inquãtũ mali sunt, qd ab ipso non est.

Ex qua intelligentia dicitur Deus magis, uel minus diligere hæc, uel illa.

VM autem dilectio Dei immutabilis sit, & ideo nõ intenditur, uel remittitur, si quæritur quæ sit ratio dicti cum dicitur magis, uel minus diligere hoc quàm illud, & cum dicitur Deus omnia diligere, dicimus dilectionem Dei, sicut pacem Dei exuperare omnem sensum hũmanum, ut ad tantę altitudinis intelligentiam uix aliquatenus aspiret humanus sensus. Potest tamen sane intelligi ea ratione dici omnia diligi a Deo quæ fecit: quia omnia placẽt ei, omnia approbat, inquantũ opera eius sunt: nec tunc prius, uel amplius placuerunt ei cum facta sunt, sed antequam fierent: immo ab æterno omnia placuerunt ei non minus, quàm postquàm esse cœperunt. Quòd uero rationales creaturas, idest, homines, uel angelos alios magis, alios minus diligere dicitur, non mutabilitatem charitatis eius significat: sed quòd alios ad maiora bona, alios ad minora dilexit, alios ad meliores usus, alios ad minus bonos. Omnia enim bona nostra ex eius dilectione nobis proueniunt. Electorum ergo alios magis, alios minus dilexit ab æterno, & diligit etiam nunc: quia alijs maiora, alijs minora ex dilectione sua præparauit bona, alijsque maiora, & alijs minora bona confert in tempore: unde magis, uel minus dicit hos, uel illos diligere.

Quòd duobus modis inspicienda est dilectio Dei.

CONSIDERATVR enim duobus modis dilectio Dei, secũdum essentiam, & secundum efficientiam. Non recipit magis & minus secundum essentiam, sed tantum secundum efficientiam, ut magis dilecti dicantur, quibus ex dilectione ab æterno maius bonum præparauit, & in tempore tribuit: & minus dilecti quibus non tantum. Inde est etiam, quòd aliqui quando conuertuntur, & iustificantur, dicuntur tunc incipere diligi a Deo, non quòd Deus noua dilectione quẽquam possit diligere, immo sempiterna dilectione dilexit ante mũdi constitutionem quoscumque diligit: sed tunc dicuntur incipere diligi ab eo, cum æternæ Dei dilectionis fortiantur effectum, scilicet gratiam in præsenti, uel gloriam in futuro. Vnde Augustinus 5. de Trinitate circa finem. Absit ut Deus temporaliter aliquem diligat, quasi noua dilectione, quę in

Cap. 16.

vnit amantem amato: sed res non potuerunt coniungi, vel vniri deo antequàm essent. ergo non poterant amari ab eo ab æterno.

¶ 4 Præt. Eorum quæ similiter se habent, est vna ratio amoris: sed creaturæ antequàm essent, in nullo distinguebantur. ergo non erat in vno quare diligeretur magis quàm in alio, & ita ab æterno non dilexit electos nisi forte sicut alia.

¶ 5 Præt. Amans vult esse amatum: sed deus non volebat esse creaturas antequàm essent: quia si voluisset eas esse, fuissent. ergo non amabat eas antequàm essent.

SED CONTRA. Ephes. 1. Elegit nos ante mundi constitutionem: sed electio erat ex dilectione. ergo etiam ab æterno dilexit creaturas.

¶ 2 Præt. Dionys. dicit. 4. cap. de diuin. nomin. quòd diuinus amor fuit causa, quare res fecit. ergo amor rerum fuit in deo antequàm res essent, & ita ab æterno.

¶ 3 Præt. Affectus boni sequitur cognitionem de bono: sed deus ab æterno cognouit quicquid boni est in creaturis. ergo ab æterno dilexit creaturas.

RESPON. Dicendum, quòd illa sola nomina ex tempore de deo dici possunt, quæ in principali significato important aliquid quod in deo secundum rem non est: sicut ea quæ important relationem dei ad creaturam in principali significato, vt dominus, & huiusmodi, quæ quidem relatio secundum rem est in creatura, sed in deo est secundum rationem tantum. Similiter ea quæ important in principali significato actionem diuinam terminatam ad aliquid extra se, sicut causare & huiusmodi: amor autem non importat in principali significato relationem, sed operationem voluntatis, cuius operationes, sicut & operationes intellectus proxime, & ab

& ab eis elicite in operante manent, & non transeunt ad cõstituendum aliquid in exteriori materia, & ideo amor deo ab æterno conuenit.

AD PRIMVM igitur dicendum, q̃ quàmuis creaturę ab æterno non fuerint bonæ in propria natura, fuerunt tamen bonę in dei præscientia.

¶ Ad secundum dicendum, quòd nõ cõnotat effectum in actu, sed in habitu, & hoc est, quia operationes animæ non terminantur ad aliquid extra operantẽ: vnde possunt extẽdi etiam ad id quod non est in actu.

D. 105. ¶ Ad tertium dicendum, q̃ amor non vnit secundũ rem semper, sed est vnio affectus, quæ quidẽ vnio potest haberi etiam ad illud quod ẽ absens, aut penitus non existens.

¶ Ad quartum dicendum, q̃ quàmuis non differrent secundum id quod nõ erant in ꝓpria natura, differentiã tamen habebãt in dei præscientia, secundum qd eorum diuersitates futuras præsciebat.

¶ Ad quintum dicendum, quòd deus volebat ab æterno creaturas esse, sed non eas esse ab æterno, sed secundum ordinem suæ sapientiæ.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum Deus omnia æqualiter diligat.

1.q. 20. 1. 3.d. 32. q. 2. 3 q. 3. 4. cap. de diuinis nom. AD QVARTVM sic proceditur. Videtur quòd deus omnia æqualiter diligat. Quia prouidentia, vt dicit Dionysius, est effectus amoris: sed q̃ualiter est illi cura de omnib⁹. Sap. 6. ergo omnia æqualiter diligit.

¶ 2 Præt. Dilectio dei ad creaturas signat habitudinẽ ipsius ad creaturas: sed deus æqualiter se habet ad omnia, vt dicit Philosophus, quàmuis omnia inæqualiter se habeant ad ipsum. ergo ipse æqualiter omnia diligit.

¶ 3 Præt. Sicut diligit omnia, ita cognoscit omnia: sed æqualiter cognoscit omnia. ergo æqualiter omnia diligit.

¶ 4 Præt. Idem actus non potest esse intensior & remissior nisi secundum diuersas sui partes: sed eodem actu simplici diligit omnia. ergo non diligit vnum plus altero.

¶ 5 Præt. Qua ratione non diligit vnum plus altero, eadem ratione diligit aliquem quandoque plus, quandoque minus: quia sicut vna res est melior altera, ita idem secundum diuersa tempora est melius seipso: sed deus non diligit aliquem quandoque plus, quandoque minus, quia sic amor suus esset mutabilis, quod est impossibile. ergo non diligit vnum plus altero.

SED CONTRA. Prou. 16. Vniuersa propter seipsum operatus est dominus. Et similiter etiam dicitur, q̃ omnia fecit propter hominem: sed illud propter quod aliquid fit, plus diligitur. ergo deus magis diligit se, quàm alia, & inter alia magis amat vnum, quàm aliud.

¶ 2 Præt. Charitas est boni inquantum bonum. ergo magis bonum magis amat.

¶ 3 Præt. Ordo charitatis est de perfectione ipsius: sed charitas dei perfectissima est. ergo secundum ordinem diligit vnum plus alio.

RESPON. Dicendum, q̃ amor dupliciter mensuratur. Vno modo ex suo principio, & sic dicitur magis amari illud, ad quod amandum efficacius voluntas inclinatur, & sic deus æqualiter omnia diligit: quia in dilectione sua respectu cuiuslibet rei habet infinitam efficaciam in diligendo. Alio modo ex parte obiecti, secundum quod dicitur aliquis magis diligere illud cui vult maius bonum, & sic deus dicitur magis diligere vnum quàm aliud, inquantum vult ei maius bonum: & ex hoc etiam habet maiorem effectum in illo, quia voluntas eius est causa rerum.

Si Deus ab æterno dilexit reprobos.

DE reprobis vero qui præparati nõ sunt ad vitam, sed ad mortem, si quæritur, utrum debeat concedi, quòd Deus ab æterno dilexit eos: dicimus de electis solis simpliciter hoc esse concedendum, quod Deus ab æterno eos dilexit, quos ad iustitiã & coronam præparauit. De non electis uero simpliciter est concedẽdum, quòd odio habuit. 1. reprobauit, sicut legitur. Iacob dilexi, Esau odio habui. Sed non est simpliciter intelligendum quòd dilexit, ne prædestinati intelligantur: sed cum quàm alio, distinguenda est dilectionis intelligentia. Si enim referatur ad dilectionis effectum, cõcessibile est: si uero ad dilectionis essentiam, inficiabile est.

AD PRIMVM ergo dicendum, q̃ æqualiter est ei cura de omnibus ex parte sollicitudinis ipsius, sed non ex parte eorum quæ eis prouidentur.

¶ Ad secundum dicendum, q̃ dilectio nõ tantum importat id quod est ex parte dei, sed etiã id quod est ex parte creaturæ, cuiusmodi bonum, quod est a deo volitum, in dilectione dei includitur. Et ideo quia creaturæ non se habent æqualiter ad deum, nec possunt æqualiter bonitatem eius participare, ideo non æqualiter omnia diligit.

¶ Ad tertium dicẽdum, q̃ cognitio est secundum motum rei ad animã, amor autẽ ẽm motum animę ad res, & ideo cognitio mensuratur tantum ex parte cognoscentis: sed amor est ex parte vtriusque. Non enim dicitur magis cognoscere, quia maiorem rem in esse alicui cognoscit: sicut dicitur magis diligere, cui maius bonum inesse vult, vnde non est simile de dilectione & cognitione.

¶ Ad quartum dicendum, quòd non dicitur magis diligere, quia intensius diligit, sed quia maius bonum vult.

¶ Ad quintum dicendum, quòd quantum ad affectum dilectionis, semper eundem æqualiter diligit: quia semper vult ei idem bonum finaliter, quàmuis non velit q̃ semper habeat æquale bonum, vel idem: & ideo secundum effectum non est æqualis.

ARTICVLVS V.

Vtrum Deus plus diligat iustum præscitum, quàm peccatorem prædestinatum.

AD QVINTVM sic proceditur. Vt quòd deus diligat plus iustum præscitum, quàm peccatorem prædestinatum. Prouerb. cap. 8. Ego diligentes me, diligo: sed iste peccator prædestinatus non amat deum, quem amat iustus præscitus. ergo plus diligit iustum præscitum, quàm peccatorem prædestinatum.

¶ 2 Præt. Magis bonum deus magis diligit: sed iste iustus est magis bonus, quàm ille peccator. ergo magis a deo diligitur.

¶ 3 Præt. In littera dicitur quòd magis diligit membra vnigeniti sui, quam alios: sed peccator prædestinatus non est membrum Christi. ergo minus a deo diligitur, quàm iustus præscitus qui est membrum Christi.

SED CONTRA. Dilectio causa est electionis: sed peccatorem prædestinatum deus elegit. ergo magis diligit eum, q̃ iustum præscitum, quem non elegit.

¶ 3 Præt. Illum magis diligit, cui maius bonum vult: sed peccatori prædestinato vult maius bonum, quia vitam æternam. ergo magis eum diligit.

VLTERIVS. Videtur quòd magis diligat pœnitentem, quàm innocentem, quia gaudium ex amore consequitur: sed plus gaudet de pœnitente, vt patet Luc. 15. ergo plus eum amat.

¶ 2 Præt. Vbi homo magis operatur, magis diligit, propter quod, vt Philosophus dicit 8. ethic. matres plus diligunt filios, quàm patres: sed deus plus operatur ad salutem pœnitentis, quàm innocentis. ergo plus eum amat. ethic. ca. 8.

¶ 3 Præt.

Universidad de Deusto
Biblioteca

¶ 3 Præt. Affectus amoris ex effectu pensatur: sed maior amoris effectus videtur reuocare inimicum ad amicitiam, q̃ amicum in amicitia conseruare. ergo plus diligit pœnitentem quàm innocentem.

SED CONTRA. Quod est diuturnius est magis eligendum & diligendũ: sed bonum innocẽtis ẽ diuturnius, ergo magis diligit a deo.

d. 31. q. 1. arti. 10. q. 1. 2.

¶ 2 Præt. Supra dictum est, q̃ resurgens numquàm redit ad tantum dignitatem, quàmuis redire possit ad tantam charitatem. ergo deus plus diligit innocentem q̃ pœnitentem.

III

VLTERIVS. Videtur quòd diligat plus hominem quàm angelũ: quia nusquàm angelos apprehendit, sed semen Abrahæ apprehendit, Hebræ. 2. & sic plus fecit pro hominibus, quàm pro angelis. ergo magis diligit eos.

Lib. 14. de tri. cap. 9.

Hebr. 2.

¶ 2 Præt. Homines pluribus modis sunt membra Christi, q̃ angeli. s. quantum ad conformitatem naturæ: sed membra Christi magis diligit, vt in litera dicitur. ergo homines plus diligit quàm angelos.

¶ 3 Præt. Homines supra angelos collocauit, scilicet Christũ, & beatam Virginem. ergo plus homines angelis diligit.

SED CONTRA. Dilectio causatur ex conuenientia amati cum amato: sed angeli sunt similiores deo, vt dicit Grego. lib. 32. mora. ergo angelos plus diligit.

Lib 32. moralũ c. 24.

IIII

¶ 2 Præt. Angelis in principio gratiã vel quasi gloriã entulit, non aũt hominibus. ergo angelos magis hominibus diligit.

VLTERIVS. Videtur q̃ magis diligat humanum genꝰ, quàm Christum: quia ipsum pro redemptione humani generis dedit, vt patet Io. 3.

¶ 2 Præt. Bonum commune est diuinius, quàm bonum vnius: sed bonum humani generis est bonum commune, bonum autem Christi est bonum vnius singularis personę. ergo plus diligit humanum genus, quàm Christum.

SED CONTRA. Per christum totum genus humanum fit deo acceptum. ergo Christum magis diligit.

I

¶ 2 Præt. Datus est ei spiritus non ad mensuram. ergo plus eum diligit.

RESPON. Dicendum ad primam quæstionem, q̃ deus simpliciter loquendo, maius bonum vult peccatori prædestinato, quàm iusto præscito, sed vt nunc vult iusto præscito. Hæc autem determinatio, vt nunc, non cadit ex parte dilectionis, sed magis ex parte obiecti: quia dilectio dei non variatur per tẽpora. Ab æterno enim isti prædestinato voluit maius bonum: vnde simpliciter concedendum est, q̃ magis diligit prædestinatum, quàm præscitum.

Et per hoc patet responsio ad obiecta, quia procedunt, vt nũc.

AD SECVNDAM quæstionem dicendum, q̃ quantum ad bonum præmij essentialis æqualiter diligit pœnitentem & innocentem, si æqualem habeant charitatem, vel illum magis qui maiorem charitatem habet: sed quantum ad præmium accidentale plus diligit innocentem propter dignitatem innocentiæ, ad quam non potest peruenire pœnitens.

K

AD PRIMVM igitur dicendum, quòd quàmuis pœnitens resurgat in æquali charitate, & ita bonum quod sibi vult deus sit æquale consideratum in se, est tamen maius in comparatione ad ipsum cui datur. Sicut quanto aliquis est magis indigens, magis sibi impensum reputatur beneficium: & propter hoc dicitur deus & angeli plus gaudere de conuersione eius, sicut homo plus gaudet de modico signo sanitatis alicuius infirmantis, quàm de integra sanitate, dum eã habebat.

¶ Vel dicendum, q̃ hoc dicitur ex hoc, q̃ pœnitens frequenter magis humilis, & feruens, & cautus resurgit.

¶ Ad secundum dicendum, q̃ deus non magis operatur in eo cui de nouo infundit gratiam, quàm in eo in quo eam continuat: sicut nec Sol illuminans aerem tenebrosum plus quàm continuans lumen. Nihil enim potest subsistere, nisi dei operatio continuetur in ipso.

¶ Ad tertium dicendum, q̃ quàmuis sit maius respectu illius qui liberatur, non tamen est maius simpliciter.

F

AD TERTIAM quæstionem dicendum, q̃ quantum ad bonum naturæ plus diligit deus angelum, quàm hominem: sed quantum ad bonum gloriæ se habent vt excedentia & excessa, qui a quosdam homines plus, & quosdam angelos plus, & quosdam æqualiter: quia homines erunt æquales angelis, & quidã etiam superiores angelis, & vnicuique prouidit secundum exigentiã naturæ & statꝰ sui.

Sap. 8.

¶ Et per hoc patet responsio ad obiecta. Nõ enim plus diligit pater filium infirmum, quàm sanum, quia ei impedit remedia, quę non impedit sano.

AD QVARTAM quæstionem dicendum, q̃ Christum diligit non solum plus quàm homines, sed etiam plus quàm totam creaturã non solum quãtum ad diuinam naturam, sed etiam quãtum ad humanam, inquãtum eam prædestinauit ad maius bonum, scilicet ad vnionem diuinæ personæ.

G

AD PRIMVM ergo dicendum, q̃ in hoc etiam q̃ Christus pro hominibus fuit datus, maximum bonum ipsi Christo fuit secundum qd in hoc virtus sua manifestata fuit; & causa fuit salutis humanæ, quod est sibi valde honorificum.

H

¶ Ad secundum dicendum, q̃ quàmuis sit singularis persona Christi, tamen est causa vniuersalis salutis humani generis, & causa præstantior est causato.

EXPOSITIO TEXTVS.

Remissis adijciendum. Videtur quòd hoc in primo libro determinare debuerit. Et dicendum, q̃ etiã in primo libro poni conuenienter potuit, inquantum diuina dilectio est diuina essentia: & hic poni congrueret potest, inquantum est exemplar nostræ dilectionis. *Dilectio dei vsia est.* Est enim essentia & dilectio in deo idem re, sed differt ratione tantũ, vt in primo libro dictũ est.

DIVISIO TEXTVS.

Postquã determinauit magister de virtutibus theologicis, hic determinat de virtutibus cardinalibus. Et diuiditur in partes duas. In prima, determinat de ipsis cardinalibus virtutibus secundum se. In secunda, ostendit in quibus esse habeant, ibi. *Quæ in Christo plenissime.* Prima, diuiditur in tres. In prima, enumerat eas. In secunda, ostendit actus earum, ibi. *De quibus Aug.* In tertia, ostendit qualiter cardinales dicantur, ibi. *Hæ virtutes cardinales. Quæ in Christo &c.* Hic ostendit in quibus sunt virtutes cardinales, & diuiditur in duas partes. Primo, ostendit q̃ sunt, & fuerunt in Christo. Secundo, inquirit vtrum futuras sint in prima, ibi. *Verumtamen an hæ virtutes &c.* Et circa hoc duo facit. Primo, mouet quæstionem. Secundo, determinat eam, ibi. *Augustinus autem 14. li. de Tri.*

¶ Hic est triplex quęstio. Prima, de virtutibus moralibus in communi. Secunda, de virtutibus cardinalibus. Tertia, de partibus earum.

QVAESTIO PRIMA.

A

Circa primum quæruntur quatuor.

¶ Primo, De distinctione moralium virtutum adinuicem: qualiter enim ab intellectualibus, & theologicis distinguantur supra 23. di. dictum est.

q. 1. arti. 4. q. 3. ad 2.

¶ Secundo, Quæritur de causa efficiente earum, vtrum sint. s. a natura, vel per infusionẽ, vel per acquisitionẽ.

¶ Tertio, De medio quod in eis requiritur.

¶ Quarto, Vtrum in partia euacuentur.

ARTI-

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum omnes virtutes morales sint vna virtus.

12. q. 60. 1.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quòd omnes virtutes morales sint vna virtus. August. enim dicit in lib. de moribus ecclesiæ. Nihil virtutem esse affirmauerim, nisi summum amorem dei: sed an hę virtutes cum ipsæ in animo esse incipiant, qui cum fine amor dei, qui est charitas, est vna virtus, vt ex dictis patet. ergo omnes virtutes sunt tantum vna virtus.

Cap. 15.

¶ 2 Præt. Vbi est vnum formale non potest esse diuersitas nisi materialis: sed omnes virtutes morales conueniunt in vno formali, quia completiuam rationem virtutis habent secundum qd intellectum, & rationem accipiunt, vt in 6. ethi. dicitur. ergo non differunt nisi materialiter, & non differunt secundum speciem.

Cap. 1.

¶ 3 Præt. Potentię apprehensiuæ magis diuersificantur, vel non minus, quàm appetitiuæ. ergo & habitus similiter, cum potentijs proportionentur: sed vnus habitus cognoscitiuus est omnium quæ ad virtutes morales pertinent, sicut patet de scientia morali, & de ipsa prudentia quæ est recta ratio omnium agibilium, vt dicitur in 6. ethi. ergo & virtutes morales non debent esse distinctę secundum speciem.

Cap. 6.

SED CONTRA. Per se accidentia secũdum speciem distinguuntur ex sola differentia subiectorum, quæ in eorum diffinitionibus ponuntur: sed virtutes morales sunt etiam in diuersis subiectis, cum quædam sint in rationali, quædam in concupiscibili, quædam in irascibili, & semper in eisdẽ quia temperantia numquam est in irascibili, & eęteris. ergo videtur quòd virtutes morales specie distinguantur.

¶ 2 Præt. Plures formæ vnius speciei non possunt esse in eodem subiecto: sed plures virtutes morales possunt esse in eodem etiam secundum partem eandem animæ, sicut fortitudo & mansuetudo sunt simul in irascibili. ergo differunt specie.

C

VLTERIVS. Videtur q̃ aliæ virtutes morales a prudentia non distinguantur. Eorum enim quæ ex opposito diuidũtur vnum non ponitur in diffinitione alterius: sed prudentia est recta ratio quæ ponitur in diffinitione moralium virtutũ, vt patet in 2. ethi. ergo morales virtutes a prudentia non distinguuntur.

Cap. 2.

¶ 2 Præt. Ad virtutis actum non exigitur nisi cognitio & operatio: sed totum hoc prudentia facit, quia prudens non solũ cognitiuus, sed etiam actiuus est, vt in 6. & 7. ethi. dicitur. ergo idem quod prius.

Cap. 6. & 7. Cap. 1.

¶ 3 Præt. Sicut prudentia est recta ratio agibilium, ita ars est recta ratio factibilium, vt dicitur 6. ethi. sed in factibilib⁹ non distinguuntur aliqui habitus exequentes ab artibus quæ sunt habitus dirigentes. ergo nec in agibilibus morales virtutes quæ sunt exequẽtes, sunt distinguendæ a prudẽtia dirigẽte.

Cap. 5.

D

SED CONTRA. Virtutes morales ab intellectualibus distinguuntur, vt supra dictum est: sed prudẽtia est intellectualis virtus, vt in 6. ethi. patet. ergo a virtutibus moralibus distinguitur.

Cap. 4.

¶ 2 Præt. Habitus distinguuntur per actus: sed August. assignat alium actum prudentiæ, & alijs virtutibus moralibus, vt patet in litera. ergo distinguuntur adinuicem.

12. q. 60. 2.

VLTERIVS. Videtur q̃ nec ab alijs tribus virtutibus in litera positis reliquę morales virtutes distinguantur. Pars enim non diuiditur contra totum: sed harum aliæ omnes partes esse dicuntur a Tullio ergo ab eis non distinguuntur.

Lib. 2. de inuentione.

¶ 2 Præt. Proprietates rerum spiritualium ex earum nominibus inuestiguntur, vt patet per Dionysium: sed nomen temperantiæ temperiem & modum quẽdam importat: similiter autem nomen fortitudinis indeficientiam respectu difficilis: nomen autem iustitiæ equalitatem, vel rectitudinem, vnde iustum æquale dicimus, & quasi regulatum, vt ex 5. ethi. patet. cum ergo hæc requirantur in qualibet virtute morali, videtur q̃ aliæ virtutes morales ab istis non distinguantur, nec ipsæ ab inuicem.

Cap. 2.

E

¶ 3 Præt. Omne peccatum non expellitur nisi per omnem virtutem: sed per iustitiam expellitur omne peccatum, vt patet in iustificatione impij. ergo ad minus ab ipsa aliæ virtutes morales non distinguuntur.

SED CONTRA. Nihil est principale respectu suipsius: sed hę virtutes dicuntur cardinales, vel principales respectu aliarum. ergo ab eis distinguuntur.

¶ 2 Præt. Habitus distinguuntur per actus & obiecta: sed istis virtutibus assignantur diuersæ materiæ speciales, vt infra patebit. ergo sunt speciales virtutes ab alijs, & a se inuicem distinctę.

9. 2. & 3. huius dist. 35.

RESPON. Dicendum ad primam quæstionem, quòd cum vnumquodque quod est ad finem, determinetur secũdum exigentiam finis, potentię & habitus, qui ordinantur ad actus sicut ad vltimam perfectionem, oportet q̃ secundum actus diuersos distinguantur: sicut etiam potentiæ materiæ distinguuntur per relationem ad diuersas formas: non autem quælibet diuersitas actuum facit differentiam potentiarum & habituum, sed illa tantum quæ ex diuersitate obiectorum, a quibus actus specificantur sicut motus a terminis. Solum autem illa differentia terminorum facit diuersam speciem motus, quę attenditur secundum illam rationem, secundum quam terminat motum. Vnde q̃ descensus terminetur ad aquam, vel ad terram, non facit diuersam speciem motus localis: quia motus localis non erat ad terrã, vel aquam inquantum huiusmodi, sed inquantum deorsum sunt. Generationes autem differunt secundum speciem quæ terminantur ad formas aquæ & terræ: & similiter obiecta diuersa non diuersificant actus secundum speciem, nisi sit diuersitas secundum illam rationem, secundum quam est obiectum. Videre enim album & nigrum non sunt diuersi actus secundum speciem: quia vtrumque est obiectum visus secũdum rationem, inquantum. s. sunt colorata visibilia actu per lucem, & inde contingit q̃ quanto aliqui habitus, vel potentiæ sunt immaterialiores, tanto sunt vniuersaliores & minus distinguuntur: quia attendunt vniuersaliorem rationem obiecti, sicut quinque sensibus proprijs correspondet vnus sensus communis & vna imaginatio. Sciendum tamen quòd cum plures habitus quandoque sint in vna potentia, aliqua diuersitas sufficit ad distinguendum habitus quæ non sufficit ad distinguendum potentiam, quia potentia alio modo comparatur ad actum, quàm habitus: vnde & secundum alterum rationem obiectum vtrique respondet. Potentia enim est principium agendi absolute, sed habitus est principium agendi prompte & faciliter, & ideo obiectum secundum illam rationem quia se habet ad actum simpliciter, respondet potentiæ, sed secundum q̃ se habet ad facilitatem, actus respondet habitui. Et ideo diuersitas materiæ, vel obiecti in ordine ad ea quæ faciunt facilitatem in actu facit diuersitatem habitus, & non potentiæ. Et inde est q̃ in speculatiuis diuersitas materiæ secundum quod est determinabilis per diuersa media, & principia, ex quibus est facilitas considerationis, facit diuersas scientias: sicut naturalis quæ est ex effectibus & his quæ apparent in sensu demonstrat, a mathematica differt quæ circa suam materiam ex eisdem principijs, & medijs procedere non potest. Sicut autem in speculatiuis est principium demonstrationis & medium: ita fines sunt in operatiuis, vt dicitur in 7. ethi. Ex eorum enim intentione procedimus in ea quæ sunt ad finem, sicut ex dignitatibus in conclusiones, & ideo secundum relationem ad finem omnes morales habitus distinguuntur, ex quo prima sumpta est differentia boni & mali: quia bonum importat finem, vt dicitur in 10. meta. malum autem deordinationem a fine, & secundum hoc virtutes a vitijs distinguuntur, & in virtutibus vbi inuenitur diuersa ratio boni sunt diuersæ virtutes secundum speciem. Bonum autem ad quod humanæ virtutes proxime ordinantur est bonum rationis, contra quam esse est malum hominis, vt dicit Dion. in lib. de di. no. Et quia non in omnibus materiis moralibus eodem modo inuenitur rationis bonum, vt patet, ideo oportet diuersas virtutes morales esse specie differentes.

Cap. 12. 1. met. tex. cõ. 3. & 12. met. te. cõ. 17. Cap. 4. d. 27. q. 1. 2. cap.

AD PRIMVM igitur dicendum, q̃ sicut supra dictum est, duplex est amor, vnus naturalis, & hoc inuenitur in omnibus virtutibus: vnde talis amor non appropriatur charitati, sed est communis omnibus virtutibus, & si de hoc amore loquitur Aug. patet q̃ non probatur, q̃ sit tantum vna virtꝰ. Alius autem est amor animalis, qui secundum qd est in superiori appetitu, & gratuitus ad virtutem charitatis pertinet, & hic quidem amor inuenitur in omnibus virtutibus non quasi idem per essentiam eis, sed inquantum participatur ab ipsis prout sunt a charitate imperatæ.

¶ Ad secundum dicendum, quòd id quod est rationis & intellectus non eodem modo participatur in materijs omnium moralium virtutum, cum in diuersis materijs diuersimode medium rationis rectæ inueniatur, & ideo talis materiæ diuersitas diuersitatem formę & speciei causat. Sicut etiam accidit in naturalibus, quando diuersæ materiæ non sunt proportionatę ad recipiendum formam vnius rationis.

¶ Ad tertium dicendum, quòd in omnibus moralibus inuenitur vna ratio veri, quod est verum contingens in hominis actione consistens: & ideo ad vnum actum cognoscitiuum pertinent.

Universidad de Deusto
Biblioteca

pertinent. Inuenitur enim in eis ratio boni diuersa secundū qđ in diuersis diuersimode ordo rationis constituitur: & ideo ex parte appetitiuæ oportet, ꝙ sint diuersi habitus, qui dicuntur virtutes morales.

AD SECVNDAM quæstionem dicendum, ꝙ sicut speculativa ratio dicitur esse recta secūdum qđ se conformiter ad prima principia habet: ita etiā ratio practica dicitur recta ratio secundum qđ se habet conformiter ad rectos fines. Inclinatio autem ad finem ad appetitum pertinet, & ideo in 6. ethi. dicitur ꝙ veritas, & rectitudo rationis practicę est secundum qđ se habet conformiter ad appetitum rectum. Appetitus autem respectu alicuius est rectus naturaliter, sicut respectu finis vltimi, prout quilibet naturaliter vult esse felix: sed respectu aliorum rectitudo appetitus ex ratione causatur secundum qđ appetitus aliqualiter ratione participat, vt in 2. ethi. dicitur. Et quia prudentia facit rationem rectam, ideo præter prudentiam requiruntur aliæ virtutes morales, quę faciunt appetitum rectum in his, in quibus naturaliter rectus non est. Et quia bonum rationis non eodem modo inuenitur in ipsa ratione, & in his quæ rectitudinem rationis participant ratione habent: ideo secundum ea quæ prius dicta sunt, morales virtutes sunt alij habitus secundum speciem, quàm prudentia.

In 5. art. 8. 1. cap.

AD PRIMVM igitur dicendum, quòd quando aliqua cōdiuiduntur æqualiter recipiētia communia a prędicationem, tunc vnum non ponitur in diffinitione alterius: sed quando commune prædicatur de eis per dprius & posterius, tūc primum ponitur in diffinitione aliarum, sicut substantia in diffinitione accidentium & propter hoc prudentia ponitur in diffinitione aliarum virtutum, in qua per prius bonū rationis, & per consequens ratio virtutis inuenitur: quia prius est quod est per essentiam, quàm quod est per participationem.

D. 527.

D. 110.

¶ Ad secundum dicendum, ꝙ prudens est actiuus adinueniendo ea quæ ad finem rectum perducunt: sed præter hoc oportet esse virtutes morales quæ faciāt rectam intentionem, & inclinationem in finem, quæ etiam exigitur ad hoc quòd homo sit actiuus.

¶ Ad tertium dicendum, ꝙ bonum artis consistit in re exteriori quæ per actum artis ad perfectum perducitur, sed bonū moris consistit in ipso operante: & ideo in artificialibus, dūmodo aliquis opus bonum perficiat, non differt quātum ad rationem artis qualitercumque operans se secundum voluntatem ad operandum habeat siue sit firmius in proposito, vel delectabiliter operetur, aut non: refert autem quantum ad perfectionem virtutis moralis. Et ideo oportet esse in moralibus habitus facientes appetitum rectum, non autem in artificialibus.

In 5. art. q. 1. cap.

AD TERTIAM quęstionem dicendum, quòd sicut dictum est, habitus virtutum moralium ex bono rationis diuersificantur, quod quidem in ipso rationis iudicio essentialiter consistit, quod ad prudentiam pertinet: in his vero quæ per rationem disponuntur, participatiue, quod ad morales virtutes spectat. Moralem autem materiam, idest, actus & passiones humanas ratio quantum ad tria ordinat, siue disponit. Primo, ordinando ipsas passiones per actiones secundum se, prout eas ad medium reducit secundum quandam commensurationem: & sic dicitur modum in eis ponere, quia modus mensurationem importat. Secundo, ordinando subiectum ad ipsas actiones & passiones primo modo ordinatas, vt. s. homo firmiter inhæreat his, quæ ratio ordinauit. Tertio, in ordine ad aliquid extra, ad quod oportet actus nostros proportionari siue sit finis, siue alius homo, siue quicquid extrinsecum, & secundum hoc cauatur rectitudo, vel æqualitas in virtute. Hæc igitur tria. s. modus, & firmitas, & rectitudo in omnibus virtutibus moralibus inueniuntur, sed in quibusdam materijs virtutum, bonum rationis arrēditur præcipue secundum vnum istorum. In quibusdam vero secundum aliud, secundum cd naturalis potentia, quam perficit habitus virtutis, magis deficit in hoc, vel in illo. Vnde tota intentio rationis & virtutis ad hoc fertur, vbi natura deficit: sicut patet quòd delectationes corporales sunt nobis connaturales, & ideo in his difficillimum est modum tenere: & propter hoc virtus, quę est circa eas, scilicet temperantia, præcipue modum sibi abscribit, vnde & nomen accepit: & similiter naturaliter homo mortem fugit: unde & difficillimum est in periculis mortis firmiter persistere. Et ideo fortitudo quę circa huiusmodi est, firmitatem sibi abscribit, & inde nominatur. Et similiter rectitudo præcipue in communicationibus ad alterum quæritur: & ideo iustitia, quæ circa has est, a rectitudine nomen habet, & sic est

F etiam in alijs virtutibus moralibus: quia secundum speciem distinguuntur, prout bonum rationis quantū ad aliquid prędictorum diuersimode in eis inuenitur secundum conditionem materię.

AD PRIMVM igitur dicendum, ꝙ aliæ virtutes non dicuntur partes subiectiuę harum, vel integrales, quod non impedit earū distinctionem ab istis, quod infra melius patebit.

duxerint, nonnulla quæstio est. Quibusdam uisum est esse desituras, & de tribus quidem, prudentia scilicet, fortitudine, & tempe-

¶ Ad secundum dicendum, quòd iste virtutes denominantur a hoc quod est principale in eis. Aliquid autem est principale in vno, quod non est principale in altero, vt ex dictis patet, & ideo nihil prohibet eas esse distinctas. Tamen aduertendum, ꝙ sancti & philosophi inueniuntur dupliciter loqui de istis virtutibus. Quandoque secundum quod sunt speciales virtutes habentes determinatam materiam, sicut quod temperantiæ attribuunt delectationes venereas cohibere. Quandoque autem secundum qđ habent quandam generalitatem, prout illud a quo nomen accipiunt, & in quo perfectio earū principaliter consistit, ad alias materias & virtutes transferē: sicut eam fortitudini attribuunt fortiter persistere non solū in periculis mortis, sed etiam in quibuscumque periculis: sed primum dicitur proprie, secundum autem appropriate, vel per reductionem.

q. 3. huius dist. per totam.

G

¶ Ad tertium dicendum, quòd iustitia quædam est generalis, quædam autem specialis. Specialis quidem est secundum qđ habet materiam determinatam communicationis quæ ad alterum sunt secundum rationem debiti: & sic ponitur hic vna de quatuor cardinalibus virtutibus. Alio modo, dicitur generalis & hoc dupliciter. Vno modo, secundum qđ est quædam habitudo recta ipsius animæ, prout homo debito modo ordinatur & in seipso, & ad alia, & sic dicitur iustificari impius. Alio modo, prout est idē quod omnis virtus ratione differēs, prout actum virtutis quis ordinat ad bonum commune secundum imperium legis, quod contingit in actibus omnium virtutum, ut Philosophus dicit 5. ethi. & hoc infra melius patebit.

H

5. & 4. c. q. 2. & 3. huius distin.

ARTICVLVS II.

Vtrum virtutes morales insint a natura.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur quòd virtutes morales insint nobis a natura. Damasce. n. dicit 2. lib. Naturales sunt virtutes, & naturaliter, & æqualiter insunt omnibus, hoc idem etiam dicit Antonius in exhortatione ad monachos.

12. q. 63. de verit. q. 1. 2. De fide lib. 3. c. 14. circa finem, in vita S. Antonii Athanasio scripta.

I

¶ 2 Præt. Secundum Philosophum in 2. phy. Quæ ex principijs naturalibus causantur, natura sunt: sed ratio est de principijs naturalibus hominis. cum ergo virtutes ex ratione procedant, videtur quòd sint naturales.

T ex. c. 5.

¶ 3. Præt. Homo est perfectior inter alia animalia: sed alijs animalibus a natura inest dispositio ad agendum ea quæ eis competunt, sicut hirundini ad faciēdum nidum. cum ergo virtutes nihil aliud sint, quàm inclinationes ad opera conuenientia homini, videtur quòd virtutes naturales sint homini inditæ.

SED CONTRA. Secundum Diony. 4. cap. de diui. no. Bona naturalia non amittuntur per peccatum: sed virtutes amittuntur. ergo non sunt naturales.

¶ 2 Præt. Ea quæ sunt a natura non assuefacimus: sed in operibus virtutum plurimum valet assuefactio. ergo virtutes non sunt a natura.

II 12. q. 63. 2. 2. cap. de ver. tiq. 5. 4.

VLTERIVS. Videtur ꝙ non possint acquiri ex actibus. Continentia enim secundum Philosophum in 7. ethi. est aliquid minus virtute: sed continentiam non possumus ex actibus nostris acquirere. Sap. 8. Scio quòd non possum esse continens, nisi deus det. ergo multo minus aliæ virtutes ex actibus acquiri possunt.

K

¶ 2 Præt. In nulla re per aliquam actionem aliquid acquiritur, nisi per actiones aliquid re: illa accipiat: sed operans inquantum operatur, nihil recipit, immo magis operationem a se emittit. ergo ex hoc ꝙ operatur, non acquiritur in ipso aliqua virtus.

¶ 3 Præt. Nihil agit vltra suam speciem, quia effectus non potest esse nobilior causa: sed operationes quæ sunt ante virtutem, non sunt virtutum, sed potentiarum naturalium tantum. cum ergo virtus sit nobilior quàm operatio quæ est ex potentia naturali tantum, videtur quòd per huiusmodi operationes virtutes acquiri non possint.

¶ 4 Præt.

¶ 4 Præt. Vna operatio non potest habitū virtutis causare, sicut Philosophus dicit in 1. ethi. similiter nec plures, vt videtur: quia plures operationes non sunt simul, & quod non est, non agit, ergo nullo modo ex actibus virtutes acquiruntur.

Cap. 9. Lect. 6.

SED CONTRA. Philoso. dicit in lib. de memoria & reminiscētia ꝙ cōsuetudo est quasi natura. ergo a consuetudine efficitur aliquid homini connaturale, & facile: sed nihil aliud virtus est quàm quædam facilitas, & inclinatio per modum naturæ ad bonum rationis, vt dicit Tullius. ergo ex consuetudine acquiritur aliqua virtus.

rantia cum hoc dicitur, non nihil videtur dici. Iustitia enim immor-

Lib. 2. de inuentione.

¶ 2 Præt. Malum non est fortius in agendo, quàm bonum: sed ex malis operibus acquiritur aliquis habitus vitiosus. ergo ex bonis operibus acquiritur aliquis habitus virtuosus.

III 12. q. 63. 3. de uerit. q. 1. 10.

VLTERIVS. Videtur quòd non oporteat ponere aliquas virtutes morales infusas. Ea enim quæ per principia naturalia possunt causari, non oportet quòd diuinitus præter naturalia principia causentur, nisi aliquando miraculose fiat, sicut quòd sanitas restituitur, quam etiam natura posset restituere, licet non statim: sed ad virtutes morales possumus peruenire per naturalia principia, vt probatum est. ergo non indigemus quòd virtutes nobis infundantur.

In prin. huius arti. in argumen.

¶ 2 Præt. Ad actum quantumcumque perfectum non requiritur nisi quòd sit actus rectus, & meritorius: sed ad faciēdū actum rectum sufficit virtus acquisita, ad faciendum autem meritorium sufficit charitas. ergo non indigemus virtutibus moralibus infusis.

¶ 3 Præt. Virtutes quas deus in nobis sine nobis operatur, sunt mentis qualitates, vt dicit Augu. & non in viribus organis affixis: sed aliquæ moralium virtutum, vt dictum est, sunt in irascibili & concupiscibili, quæ non sunt partes mentis, cū sint vires organis affixæ. ergo virtutes istę ad minus non possunt esse infusę.

Habet ex pluribus dictis D. Augustin. in diuersis locis ut dicit. S. Tho. 1. 2. q. 55. art. 4. Cap. 1.

¶ 4 Præt. Virtutes morales a consuetudine dicuntur, vt patet 2. ethi. sed quod est ex consuetudine non est infusum. ergo virtutes morales non possunt esse infusę.

SED CONTRA. Sap. 8. Sobrietatem & prudentiam docet, iustitiam & virtutem: & tanguntur ibi istę quatuor cardinales virtutes, vt in litera magister dicit, quæ sunt virtutes morales: sed sapientia dei non solum docet intellectum instruendo, sed etiam affectum mouendo. ergo istę virtutes etiam sunt infusę.

¶ 2 Præt. In pueris baptizatis, & in contritis de peccatis sunt omnes virtutes: sed non possunt esse acquisitæ, quia pūs actum virtutis non participant, vt dicitur in 1. ethi. neq; ēt vnus actus contritionis sufficere potest ad acquirendum omnes virtutes. ergo omnes virtutes morales etiam sunt infusę.

Cap. 13.

IIII 12. q. 63. 4.

VLTERIVS. Videtur ꝙ etiam non differant specie infusæ ab acquisitis. Agens enim cum sit extra rem, non diuersificat speciem, vnde eiusdem speciei est oculus quem deus ęcō nato restituit, & quem in aliqua creatura causat: sed virtutes infusę differunt ab acquisitis penes agens primum. ergo non differunt specie.

D

¶ 2 Præt. Habitus specificantur ex actibus & obiectis: sed idem est obiectum, & idem actus est temperantiæ infusæ & acquisitæ. ergo non differunt specie.

¶ Si dicatur, quòd actus differunt inquantum sunt meritorij actus infusarum, non autem actus acquisitarum. Contra. Actus virtutis cuiuslibet non est meritorius, nisi inquantum est formatus a charitate: sed formatum & informe virtutibus non facit differentiam speciei, sicut patet in fide, cum sit differentia penes extrinsecum. ergo virtutes infusę ab acquisitis non differunt specie. Si dicatur, quòd infusæ propter deum operantur, non autem acquisitæ. Contra. Deus non est obiectum cardinalium virtutum, sed theologicarum. cum igitur virtutes non recipiant speciem a fine vltimo, sed ab obiecto & actu, uidetur ꝙ adhuc per hoc non differant specie virtutes acquisitæ, sed infusæ.

E

SED CONTRA. Quælibet pars posita in diffinitione facit differre secundum speciem: sed infusio ponitur in diffinitione virtutis ab Augu. secundum quam deus in nobis operatur sine nobis. ergo infusa differt specie ab acquisita.

¶ 2 Præt. Duæ formæ eiusdem speciei non possunt esse in vno subiecto: sed virtus infusa est simul cum virtute acquisita, vt patet in adulto, qui habens virtutem acquisitam ad baptismum accedit, qui nō minus recipit de infusis quàm puer. ergo virtus acquisita & infusa differunt specie.

RESPON. Dicendum ad primam quæstionem, ꝙ sicut in naturalibus posuerunt quidam formas omnes existere in materia, & quòd agens naturale extrahit eas de occulto ad manifestum, inquantum remouet ea quæ prohibebant formam illam apparere: ita etiam dixerunt quidam de habitibus animæ. Vnde Plato dixit ꝙ omnes scientiæ sunt in anima a natura, & addiscere non est aliud quàm recordari. Et similiter videtur dicere Dama. de virtutibus, quòd insunt nobis a natura, & per exercitium tolluntur impedimenta virtutū, sicut ferri erugi-

Plato in li. qui deserit. ille.

nem auferentes videmur claritatem, quæ naturaliter ei inest, inducere. Omnes autem istæ opiniones secundum aliquid verę sunt, & secundum aliquid falsę. Verę quidem sunt inquantum prædictorum aliqua inchoatio est natura sicut forma existit in potentia materiæ, & scientia conclusionum in principijs vniuersalibus: quia quod in particulari discitur, prius in vniuersali sciebatur, & virtutes præexistunt in naturali ordinatione ad bonum virtutis, quæ est in ratione cognoscente hmōi bonum, & etiam in voluntate naturaliter appetente illud, & etiam quandoque in inferioribus viribus inquantum sunt naturaliter subiectæ rationi, & in quibusdam ex ipsa completione est minus de resistentia ad bonum rationis, secundum quod Philosophus dicit in 6. ethi. quòd quidā confestim a natiuitate sunt fortes, temperati, & ideo a Tullio dicitur, ꝙ seminaria virtutum sine initia sunt naturalia. Falsæ autem sunt prædictæ opiniones inquantum complementa formarum secundum quod sunt in actu, eis ab agente extrinseco: scientiæ vero complementum est ex doctrina, vel inuentione: virtutum autem ex assuefactione, vel infusione. & hoc est quod Philosophus 2. ethi. dicit innatis nobis eas suscipere, perfectis vero per assuefactionem.

B

Lib. & cap. ut supra.

Cap. 1.

Cap. 17.

ET PER hoc patet responsio ad authoritatem Damasceni.

¶ Ad secundum dicendum, quòd ratio & est natura hominis, & est ratio: vnde ex hoc quod est ratio addit aliquem modū causandi supra modum quo aliquid ex altero causatur naturaliter, & secundum hunc modum ratio est principium virtutis.

C

¶ Ad tertium dicendum, ꝙ homo propter hoc quòd habet rationē quæ collativa est, se habet ad multas operationes, quarum ratio principium est, & ideo non prouidentur homini a natura necessaria ad tegumentum & defensionem sicut alijs animalibus, vt pili, & vngues: quia non posset instrumentum aliquod determinatum competere ad tam varias & diuersas operationes: & ideo dantur sibi manus, per quas possit sibi facere necessaria secundum quod ei competit ex ratione. Et similiter non potuit esse in homine complementū ex natura, quia non est idem conueniens omnibus. Oportet enim inedium virtutis in diuersis diuersimode accipi.

AD SECVNDAM quæstionem dicendum est, quòd quidam philosophi, quos sequitur Auicen. posuerunt omnes formas esse a datore, & quòd agens naturale non facit nisi dispositionem ad formas illas: & similiter etiam dicit Auicen. quòd sensata & virtus sunt a datore, & per studium & exercitium dispositur anima ad recipiendum influxum dictorum habituum. Hæc autem positio tollit naturalem virtutem, quę inest cuilibet principio naturali ad faciendum sibi simile secundum quod materia in quam agit, est receptiua sui similitudinis. Quod quidem necessarium est ex hoc, quòd omne quod agit, agit ex hoc quòd est in actu: vnde oportet ꝙ omne quod est in actu aliquid, aliquo modo possit esse actuum illius: & ideo omne naturale principium natum est inducere suum similitudinem per actum suum. Cum igitur principia scientiarum & virtutum sint naturaliter nobis indita, vt dictum est, oporteat ꝙ per actiones ex illis principijs prodeuntes, virtutum & scientiarum habitus complcantur, & huic quidem attestatur experientia: quia ex consuetudine efficitur aliquid facile & delectabile, quod prius erat difficile, & hoc est signum habitus generati. i. delectatio operis.

In 5. art. q. 1. cap.

AD PRIMVM igitur dicendum, quòd nullum bonum potest homo habere nisi deus det: sed quædam habentur a deo non cooperantibus nobis, sicut ea quæ sunt infusa: & quędā nobis cooperantibus, sicut acquisita: & quædam cooperante natura, sicut naturalia.

F

¶ Ad secundum dicendum, ꝙ in operibus animæ est quidā gradus secundum qđ vna potentia alteri subiacet, & in eadem potentia est inuenire superius & inferius secundum quod ad diuersa obiecta comparatur. Inferius autem natum est recipere a superiori: & ideo per operationes egredientes a ratione naturali & voluntate, in quibus præexistunt semiuatia virtutum, acquiritur habitus in irascibili & concupiscibili, & per operationem voluntatis & rationis, inquantum sunt finis, & principiorum primorum acquiritur in eis, quantum ad ea quæ sunt ad finem, & quantum ad conclusiones, habitus scientiæ & virtutis: & sic habitus acquiritur per operationem quæ ab opē-

rante

Universidad de Deusto
Biblioteca

ranto egreditur, secundum quam inferior pars a superiori recipitur. In superiori autem parte non est habitus, nisi vel naturalis, vel infusus.

¶ Ad tertium dicendum, q̃ sicut principia sunt potiora conclusionibus, & virtute eas continentia: ita seminaria virtutum, quæ sunt in suprema parte animæ, sunt digniora virtutibus, q̃ sunt in partibus inferioribus, & continent eas virtute. Et ideo operationes procedentes ex illis principijs sunt similes operibus virtutum, & possunt habitum virtutis perficere: sicut ex consideratione principiorum generatur scientia conclusionum.

¶ Ad quartum dicendum, quòd sicut multæ guttæ cauant lapidem inquantum vltima agit in virtute omnium præcedentium, quæ tantum habilitabant materiam ad cauationem nihil cauantes: ita vltima operatio agens in virtute omnium præcedentium, habitum virtutis causat.

In 5. eodē art. q. 1. ca.

ADTERTIAM quæstionem dicendum, quòd sicut dictum est, seminaria virtutum quæ sunt in nobis, sunt ordinatio voluntatis & rationis ad bonum nobis connaturale. Cum autem sit homo ex diuina liberalitate ordinatus ad quoddam bonum supernaturale, scilicet æternam gloriam, ex prædictis virtutum seminarijs non possunt virtutes causari fini prædicto proportionatæ. Vnde oportet virtutes quæ vitã nostram ordinant ad finem illum, ex eo causari ex quo est nobis inclinatio in finem illum: hoc autem est per dei gratiam, vnde oportet nos aliquas virtutes morales infusas habere.

ADPRIMVM igitur dicendum, q̃ sanitas per miraculum restituta non est ad aliud ordinata, quàm sanitas quæ fit ex natura: & ideo illis qui habent sanitatẽ ex naturalibus principijs, non est necessaria sanitas quæ est per miracula. Et ideo non est simile de sanitate, & virtutibus infusis, quæ ad aliud ordinant, quàm acquisitæ, vt dictum est.

In corp. huius quæst.

¶ Ad secundum dicendum, q̃ rectitudo actus est ex proportione ad finem, ad diuersos autem fines diuersimode accipit actus proportio: vnde aliquis actus est rect' proportionatus bono ciuili, qui non est rectus proportionatus gloriæ æternæ: vnde oportet q̃ sint aliæ virtutes infusæ, quæ faciant actus rectos ex proportione ad finem.

¶ Ad tertium dicendum, quòd virtutes infusæ, & acquisitæ non sunt in irascibili & concupiscibili, nisi secundum qd participant aliqualiter rationem: & ex hac parte non habent dependentiam ab organo corporali: sed continentur sub mente sicut & sub ratione inquantum ipsam participant.

¶ Ad quartum dicendum, quod mos secundum quem dicitur moralis virtus, importat inclinationem quandam appetitus ad bonum, vel malum faciendum. Et quia hæc inclinatio fit quẽter est ab assuefactione, ideo mos sic dictus, a more prout consuetudinem importat descendit: sed dicta inclinatio non semper est ab assuefactione, sed quandoque a natura, sicut dicuntur mores brutorũ in 8. de animalibus: vel etiam ex Dei dono, & sic virtutes infusæ morales dici possunt.

D. 214.

Cap. 24.

ADQVARTAM quæstionem dicendum, q̃ virtutes acquisitæ & infusæ differunt specie. (Fortitudo a fortitudine, & temperantia a temperantia, & sic de alijs: quia vt dictum est, fines sunt sicut principia in operatiuis. Si autem esset aliqua scientia, quæ non posset reduci ad principia naturaliter cognita, non esset eiusdem speciei cum alijs scientijs, nec vnituoce scientia diceretur. Vnde cum fines virtutum infusarum non præexistant in seminarijs naturalibus virtutum, sed naturam humanam excedant, oportet q̃ virtutes infusæ a virtutibus acquisitis, quæ ab illis seminarijs procedunt, differant specie. Vnde & in alia vita homines perficiunt acquisitæ quidem in vita ciuili, infusæ in vita spirituali, quæ est ex gratia secundũ quam homo virtuosus est membrum ecclesiæ.

In hac q. ar. 1. q. 1. c.

ADPRIMVM igitur dicendum, quòd effectus proportionatus agenti differt specie secundum diuersitatem agentis. Vnde animalia generata ex semine, & ex putrefactione non sunt eiusdem speciei. Virtus autem diuina, quàmuis possit super omnes effectus & in infinitum eos excedat, tamen aliqui effectus sunt, qui nõ possunt esse nisi ex virtute diuina, & tales effectus non sunt proportionati alijs. Vnde tales effectus differunt specie ab illis effectibus, qui etiam ab alijs causis produci possunt, quàmuis & diuina virtus illas possit producere.

¶ Ad secundum dicendum, q̃ quàmuis sit idem actus virtutis acquisitæ & infusæ materialiter, non tamen est idem actus formaliter: quia per virtutem acquisitam collimitantur circumstantiæ secundum proportionem ad bonum ciuile, sed per virtutem infusam secundum proportionem ad bonum æternæ gloriæ: vnde etiam aliquid superfluum secundum virtutem

F ciuilem est moderatum secundum virtutem infusam, sicut q̃ homo ieiunet, & se voluntarie morti offerat propter defensionem fidei.

¶ Ad tertium dicendum, quòd penes hoc quod est esse meritorium, non differunt specie, nisi inquantum virtutes acquisitæ sunt magis ꝓpinquæ ad merituꝫ propter finem ad quẽ ordinantur.

bis, quàm esse cessabit. Cum bea-

¶ Ad quartum dicendum, quòd quàmuis simus vltimus non faciat identitatem in specie, sa cit tamen diuersitatem, sicut generis diuersitas facit diuersitatem in specie. Tamen sciendum quòd relatio actualis ad remotum finem non facit prædictam differentiam, sed originalis relatio ad ipsum, secundum. q̃ ex diuersitate finis fit diuersa proportio in actu & habitu.

ARTICVLVS III.

Vtrum uirtutes morales consistant in medio.

12. q. 64. 1. de verit. q. 1. 3.

ADTERTIVM sic proceditur. Videtur q̃ virtutes morales non consistant in medio. In nullo enim indiuisibili est accipere medium & extrema: sed passiones & operationes, circa quas sunt virtutes morales, sunt indiuisibiles. ergo non sunt in medio.

¶ 2 Præt. Medium æqualiter distat ab extremis: sed quædam virtutes plus appropinquant vni extremo, quàm alteri, sicut fortis plus assimilatur audaci, quàm timido, vt dicit Philosophus in 3 ethi. ergo virtutes morales non sunt in medio:

Cap. 11. & 2. ethic. ca. tex. co. 11.

¶ 3 Præt. Non est idem medium & extremum: sed virtus est extremum, quia est vltimum potentiæ, vt dicitur in primo cæli & mundi. ergo non est in medio.

¶ 4 Præt. Quandocumque bonum consistit in medio, malũ consistit in extremo, ad minus vno: sicut in castitate quantũcumque homo abstineat a uenereis non peccat similiter & in magnanimitate quę est extremum in magnitudine. inquantũ ad maxima tendit similiter etiam in veritate, quia non põt homo nimis uerum dicere. ergo videtur quòd bonum virtutis non consistat in medio.

¶ 5 Præt. Si uirtꝰ sit medium, nõ est medium nisi inter duo uitia: sed aliqua virtus est quæ non est inter vitia, sicut iustitia, quia si plura accipiat, peccat: si minus autem ei detur non peccat. ergo non omnis virtus moralis consistit in medio.

¶ 5

Cap. 5.

SED CONTRA est, quod dicit Philosophus in 2. ethi.

¶ 2 Præt. Sicut se habet ars ad factibilia, ita se habet virtus ad agibilia: sed ars corrumpitur ex superfluo & diminuto. ergo & virtus. ergo est in medio.

11

12. q. 64. 1.

VLTERIVS. Videtur q̃ in iustitia non sit medium rei, diffinitio enim generis debet saluari in qualibet speciecum: sed in diffinitione virtutis ponitur, quòd est medium secundum rationem. ergo in iustitia est medium rationis & non medium rei.

¶ 2 Præt. Propter hoc in alijs virtutibus dicitur esse medium rationis, & non medium rei: quia diuersimode determinatur medium secundum diuersas conditiones, sicut aliquid est multum ad comedendum vni, quod non est multum ad comedendum alteri: sed diuersa conditio etiam obseruatur in iustitia, quia iustitia distributiua non æqualiter tribuit omnibus, sed unicuique secundum quod dignus est: similiter etiã in commutatiua non tantum punitur qui peccauit priuatum hominem, quantum qui peccauit principem. ergo in iustitia non est medium rei, sicut nec in alijs uirtutibus.

¶ 3 Præt. In illo accipiendum est medium virtutis, quod q̃ uirtutem rectificatur, & perficitur: sed finis uirtutum non est rectificatio rei exterioris, sed operantis secundum rationem: quia cupraxia, idest, bona operatio est finis in omnibus virtutibus, ut dicit Philosophus in 6. ethi. ergo non est ibi rei medium, sed rationis tantum.

Cap. 6.

SED CONTRA. Medium quod accipitur secundum proportionem rei ad rem, est medium rei: sed medium iustitiæ accipitur secũdum proportionem rei ad rem, ut geometricum in iustitia distributiua, uel arithmeticum in commutatiua, ut dicit Philosophus in 5. ethi. ergo est ibi medium rei.

In 5. ethic. cap. 6. & 7.

¶ 2 Præt. Iustitia est æqualitas quædam: sed æqualitas est etiã secundum rem medium inter plus & minus. ergo etiam in iustitia est medium rei.

111

12. q. 64. 2.

VLTERIVS. Videtur q̃ in uirtutibus intellectualibus non sit medium. Medium enim accipitur in passionibus secundum qd mensurantur ad rationem: sed in uirtutibus intellectualibus non est accipere aliquid superius ad quod mensurentur, ergo in eis non est accipere medium.

¶ 2 Præt. Medium virtutis est inter contrarias passiones: sed in intellectualibus non sunt contrariæ passiones, quia rationes contrariorum in intellectu non sunt contrariæ. ergo in intellectualibus virtutibus non est accipere medium.

¶ 3 Præt. Vbicũque est accipere medium, est accipere extrema, quæ corrumpunt medium: sed in intellectu non est accipere extrema corrumpentia medium, quia intellectus non corrumpitur neque ex magno intelligibili, neque ex parvo, vt dicitur in 3. de anima. ergo in virtutibus intellectualibus non est medium.

Tex. co. 5.

SED CONTRA. In virtutibus moralibus non inuenitur medium, nisi secundum quod participant rationem rectã: sed ratio recta per prius inuenitur in intellectualibus, quàm in moralibus. ergo uerius est medium in intellectualibus, quàm in moralibus.

Cap. 4.

¶ 2 Præt. Ars est intellectualis virtus, vt patet in 6. ethi. sed Philosophus in 2. ethi. pet medium artis probat medium virtutis. ergo virtus intellectualis habet medium.

Cap. 4.

IIII

12. q. 64. 3.

VLTERIVS. Videtur q̃ etiam theologicæ virtutes medium habeant. In moralibus enim uirtutibus est medium secundum quod earum actus ex ratione recta procedant: sed virtutum theologicarum actus non sunt contra rationem. ergo non sunt in medio.

¶ 2 Præt. Spes est medium inter præsumptionem & desperationem: sed spes est virtus theologica. ergo virtutes sunt medium inter vitia.

¶ 3 Præt. Fides uadit media inter duas hæreses, s. Nestorij & Eutici: sed fides est virtus theologica. ergo virtutes theologicæ in medio consistunt.

In tract. de diligendo Deo circa princi.

SED CONTRA, Bernardꝰ dicit, q̃ modus charitatis est nõ habere modum: sed virtutes dicuntur in medio esse inquantum sunt modificatæ. ergo charitas non est in medio, & eadẽ ratione nec aliæ duæ.

¶ 2 Præt. Vbi numquam contingit æquale reddere, ibi non potest esse superfluum: sed in istis quæ sunt ad Deum non contingit æquale reddere, vt etiam Philosophus in 8. ethi. dicit. ergo non contigit superfluum in virtutibus theologicis quæ deum habent pro obiecto, accipere: & ita non sunt in medio.

Cap. 10.

RESPON. Ad primam quæstionem dicendum, quòd oẽs virtutes morales in medio constitutæ sunt. Virtutes enim morales sunt circa passiones, & operationes, quas oportet dirigere secundum regulam rationis. In omnibus autem regulatis consistit rectum, secundum quod regulæ æquantur, æqualitas autem media est inter maius & minus: & ideo oportet q̃ rectum virtutis consistat in medio eius quod superabundat, & eius quod deficit a mensura rationis rectæ.

ADPRIMVM ergo dicendum, quòd actiones & passiones quàmuis sint indiuisibiles per essentiam, sunt tamen per accidens diuisibiles vel secundum intensionem, vel secundũ tempus, vel secundum locum, vel secundum obiecta, vel secundum aliquid huiusmodi, & ideo etiam secundum hoc est in eis medium accipere.

¶ Ad secundum dicendum, quòd mediũ accipitur in aliquo dupliciter. Vno modo, ex comparatione ad extrema eiusdem rei cuius medium in circulo, & tale medium oportet q̃ æque distet ab extremis. Alio modo, ex comparatione ad aliquam regulam extra, & tunc non oportet quòd medium æque distet ab extremis, sed q̃ æquetur regulæ: sicut patet q̃ quando secatur lignum ad aliquam regulam, non semper tantum auferetur quantum dimittitur, & tale medium est medium virtutis moralis quæ habet rectam rationem pro regula, vnde quando quæ appropinquat plus vni extremo, quàm alteri secundũ quod competit rationi rectæ.

¶ Ad tertium dicendum, quòd virtus est extremum quo ad contrarietatem boni & mali: quia bonum hominis in ratione consistit, & ita in medio æqualitatis ad rationem: sed quantum ad contrarietates circa quas est virtus est in medio, sicut dicit Philosophus in 2. ethi.

Cap. 5.

¶ Ad quartum dicendum, q̃ medium virtutis saluatur secundum adæquationem omnium circumstantiarum simul ad rationem. Contingit autem in aliquibus virtutibus, quòd adæquatis omnibus alijs circumstantijs non potest accipi extremum in altero: quia superfluum non potest accipi in illo nisi ex comparatione aliarum circumstantiarum, sicut in veritatis virtute patet: quia non potest homo nimis verum dicere saluato quòd dicat verum quod debet, & quando, & vbi, & cui, & cæteris: sed superfluum in hac circumstantia accipitur secundum excessum in alijs. Qui enim dicit verum quod non opor-

A tet, etiam nimis verum dicit: & similiter etiam in magnanimitate est ratione quanti, & similiter etiam in castitate: quia non potest homo nimis abstinere, dummodo saluentur aliæ circumstantiæ.

¶ Ad quintum dicendum, quòd virtus dicitur medium dupliciter. Vno modo, ratione materiæ circa quam est, inquantũ adæquat eam rationi rectæ, & hoc per se conuenit omni virtuti morali, & sic est medium per participationem extremorum. Alio modo, dicitur mediũ ratione habitus, inquantum. (habitus virtutis est medium inter habitus duarum malitiarum: & hoc est medium per abnegationem extremorum, & hoc accidit virtuti, nec oportet q̃ sit in omnibus virtutibus: & propter hoc non oportet q̃ iustitiæ habitus sit medius inter duas malitias, vt in 5. ethi. diciturꝫ sed q̃ medium attingat in materia sua.

terasque instituit naturas, qua nihil melius & amabilius est. Cui re-

Cap. 4.

B ADSECVNDAM quæstionem dicendum, quòd in iustitia oporter esse non solum medium rationis, sed etiam rei: cuius ratio est, quia iustitia est circa operationes, & secundum ordinem ad alterum, vnde illum ad quem sunt operationes iustitiæ, accipiunt quasi regulam. Et ideo sicut passiones circa quas sunt aliæ virtutes, oportet q̃ æquentur rationi: ita oportet q̃ operationes circa quas est iustitia, adæquentur illi ad quem est iustitia, quod non potest esse nisi secundum rem tantum reddatur quantum ei debetur, & ideo ibi est medium rei. Sed inter aliquos duos potest constitui æqualitas duplicitet. Vno modo secundum qd vtrique aliquid reddendum est, & in hoc constituit ea æqualitatẽ iustitia distributiua, quæ non dat æqualem vtrique secundum quantitatem, sed secundum proportionem, quia vtrique dat quantum sibi debetur: & ideo medium in iustitia distributiua dicitur esse secundum proportionabilitatem geometricam, in qua saluatur eadem proportio, sed non eadem quantitas, sicut sex est medium inter quatuor & nouem: quia in qua proportione se habet ad quatuor, (in sexqualtera, in ipsa se habet nouem ad ipsum, quàmuis nouẽ excedant sex in tribus, & sex quatuor in duobus. Alio modo, constituitur æqualitas iustitiæ inter aliquos inquantum vnus debet recipere ab alio propter hoc quòd ille prius recepit ab illo, & ad hoc est iustitia commutatiua. Et quia tantum debet secundum quantitatem aliquis ab altero recipere, quantum ei tribuit, ideo in hac specie iustitiæ saluatur medium secundũ proportionem arithmeticam, in qua saluatur eadem quantitas, sicut tria est medium inter quatuor & duo, quia vtrinq; est excessus in vnitate.

ADPRIMVM igitur dicendum, quòd in iustitia est medium rationis, quod & idem est medium rei.

¶ Ad secundum dicendum, quòd in iustitia non consideratur conditio personę, nisi inquantum ex conditionibus personæ variatur quantitas rei. Qui enim percutit principem, maiorem offensam facit, & ideo plus debet puniri: & similiter etiam pater in iustitia distributiua, quòd diuersitas personarum in diuersitatem rei redundat.

¶ Ad tertium dicendum, quòd in iustitia incidit in idem rectificatio operationi, & rectificatio rei, vt dictum est.

In cor. huius quæstiun.

ADTERTIAM quæstionem dicendum, quòd bonum uirtutum intellectualium consistit in hoc q̃ uerum dicatur: ueritas autem consistit in quadam adæquatione intellectus vel eis ad rem. Et quia æqualitas est medium inter maius & minus, ideo oportet q̃ bonum virtutis intellectualis in medio consistat, vt. s. dicatur de re hoc quod est: si autem excedat uel in plus, vel in minus, erit falsum, quod se habet ad virtutes intellectuales, sicut virtutum ad morales, & hoc inquantum intellectꝰ absolute consideratur. Inquantum uero de vno in aliud discurrit, accipitur medium non solum secundum commensurationem ad rem, sed secundum commensurationem conclusionũ ad principia, vel eorum quæ sunt ad finem in operatiuis.

Tex. co. 5.

ADPRIMVM igitur dicendum, q̃ sicut dicit Philosophus in 10. meta. Mensura intellectus nostri est res, & ideo secundum quod adæquatur rei, est rectum ipsius, nihilominus & principia sunt regula cõclusionum, & intelligens eis quodammodo regula principiorum.

¶ Ad secundum dicendum, q̃ contrarietas passionum accedit ad medium uirtutis moralis: vnde circa illam quæ non habet passionem oppositam, est medium virtutis moralis secundum plus & minus in ipsa eadem passione.

¶ Ad tertium dicendum, q̃ extrema in virtutibus intellectualibus non accipiuntur secundum magnum & parvum intelligibile: sed extremum in plus est quando attribuitur aliquid alicui quod non inest ei: extremum autem in minus, quando remouetur ab eo quod ei inest. Vtroque autem modo falsum contingit,

Universidad de Deusto
Biblioteca

contingit. Verum autem quando dicitur ineſſe quod ineſt, aut non ineſſe quod non ineſt, & hæc extrema corrumpunt non ſubſtantiam, ſed veritatem intellectus.

AD QVARTAM quæſtionem dicendum, quòd medium in omnibus virtutibus quæ habent medium, accipitur ex hoc quòd virtus attingit in materia propria illud quod eſt æquale & competens menſura. Vnde ſi eſſet aliqua virtus, quę haberet menſuram ipſam pro materia, non eſſent ibi extrema, nec medium, ſed bonum illius virtutis eſſet ſimpliciter attingere menſuram illam: ſicut ſi alicuius virtutis materia eſſet veritas. Omnium autem prima menſura eſt ipſe deus, ſicut euã ipſe philoſophus in 10. meta. dicit. Vnde virtutes theologicæ, quæ habẽt deum pro obiecto, qui eſt vltimus finis a quo omnia menſurantur, non poſſunt habere rationem medij, cum in materia illa non ſit accipere extrema: ſicut etiam in his quæ coniuncta ſunt malo fini, non poteſt accipi medium.

Tex. co. 7.

AD PRIMVM igitur dicendum, quòd ratio recta non eſt ad hoc q̃ in materia illa vitentur extrema, in qua ſuperfluum eſſe non poteſt.

¶ Ad ſecundum dicendum, q̃ fides eſt virtus theologica inquantum adhæret primæ veritati, & ex hac parte non poteſt in ipſa medium eſſe, non enim poteſt nimis deo adhærere: ſed ex parte illa qua aliquid affirmat, vel negat veritati primæ adhærens, ibi eſt medium, quia ſecundum hoc habet ſimilitudinem cum virtutibus intellectualibus.

¶ Et ſimiliter dicendum ad tertium, q̃ ſpes non habet mediũ ſecundum qđ deo adhæret, ſed ex parte ſubiecti.

ARTICVLVS IIII.

d Vtrum virtutes morales maneant in patria.

12.q. 67.1. de uerit. q. 5.4.

AD QVARTVM ſic proceditur. Videtur q̃ virtutes morales non maneant in patria. Fides enim & ſpes ſunt nobiliores quàm virtutes morales: ſed fides & ſpes euacuantur, ergo & morales virtutes.

¶ 2 Præt. Virtutes morales perficiunt in vita actiua: ſed hæc vita ceſſabit in patria, in qua erit tantum contemplatio. ergo & virtutes morales non erunt in patria.

¶ 3 Præt. Virtutes morales quædam ſunt circa paſſiones: ſed hę non erunt in patria. ergo nec virtutes morales.

¶ 4 Præt. Fortitudo & temperantia ſunt in irascibili & concupiſcibili: ſed ſecundum quoſdam vires ſenſibiles non remanebunt in aĩa ſeparata. ergo nec temperantia & fortitudo.

¶ 5 Præt. In patria erimus ſicut angeli dei. Matth. 22. ſed deſibiles videntur qui ponunt caſtitatem & ſobrietatem in angelis, quos deos nominat Philoſophus in 10. meta. ergo nec in nobis erunt.

Ariſto. 12. meth. t. co. 50.

¶ 6 Præt. Patientia eſt valde nobilis virtus, quia ipſa opus perfectum habet: ſed non remanebit in patria niſi quantum ad fructum, vt Aug. dicit in lib. de patientia. ergo nec aliæ morales virtutes.

Cap. 29.

SED CONTRA. Iſtę virtutes pleniſſime fuerunt in Chriſto: ſed illę virtutes quæ euacuantur in patria, non fuerunt in Chriſto, vt fides & ſpes. ergo virtutes iſtę non euacuantur.

¶ 2 Præt. Sap. 1. Iuſtitia eſt perpetua & immortalis: ſed non minus eſt neceſſaria ordinatio hominis ad ſeipſum, quàm ordinatio ad alterum quæ eſt per iuſtitiã. ergo & aliæ virtutes morales manent in patria.

Lib. 1. ſup ſomniũ Sci pionis.

¶ 3 Præt. In patria erunt homines deo conformes: ſed hæ virtutes in deo ſunt exemplares, vt dicit Macrobius. ergo & in ſanctis erunt aliquo modo.

RESPON. Dicendum, q̃ quilibet virtutum prædictarum habet duos actus. Vnum quem exercet circa propriam materiam: alium quem habet quando peruenit ad finem. Sicut fortis dum eſt in periculo pugnę, exercet actum qui eſt circa materiam propriam, ſcilicet timores & audacias: ſed quando iam domum victor reuertitur, habet hunc actum, qui eſt gaudere de victoria per pugnam præcedentem adepta. Dictum eſt autem quòd virtutes morales quędam ſunt infuſæ, & quædam acquiſitæ, & quòd acquiſitæ dirigunt in vita ciuili: vnde habent bonum ciuile pro fine. Et quia hæc ciuilitas non remanebit in patria, ideo non remanebit eis aliquis actus nec circa finem, nec circa materiam propriam, ſecundum quam tendit ad finem, & ideo habitus tollentur. Virtutes autem infuſæ morales perficiunt in vita ſpirituali, ſecundum quã homo eſt ciuis ciuitatis dei, & membrum corporis Chriſti, quod eſt

In hac diſt. q. 1. art. 2. q. 3.

ecclesia. & hæc quidem ciuilitas in futuro non euacuabitur, ſed perficietur. Vnde remanebunt iſtis virtutibus actus qui ſunt circa finem proximum vniuſcuiuſque virtutis: & ideo remanebunt habitus virtutum moralium inſuſarum.

AD PRIMVM igitur dicendum, q̃ fides & ſpes ſunt nobiliores moralibus virtutibus ratione obiecti. Sed qa habẽt eſſentialiter annexã imperfectionem a reſpectu ſui obiecti, quæ non eſt annexa virtutibus moralibus: ideo nõ oportet quòd morales euacuentur, ſicut ſpes & fides.

D. 606.

¶ Ad ſecundum dicendum, q̃ virtutes quæ perficiunt in vita actiua etiam acquiſitę non oportet quòd tollantur, cum aliquis ſe transfert ad vitam contemplatiuam: ſed habent alios actus inquantum pertingunt ad finem proximum, quia contemplatiua vita q̃ eſt finis actiuæ. Et ideo diſtinguit Macrobius hanc virtutum tres gradus ſecundum quod ſunt in hominibus. Sunt enim politicę ſecundum qđ homo per eas in ciuilibus operibus rectificatur. purgatoriæ autem ſecundum quod ciuilibus vtens ad quietem contemplationis aliquis anhelat. Sed dicuntur purgati animi, inquantum aliquis abiecto omni exercitio ciuilis vitę, quieti contemplationis totum ſe tribuit. Et in hoc ſtatu dicit q̃ actus temperantiæ eſt cupiditatem non iam refrenare, ſed penitus obliuiſci: fortitudinis autem paſſiones ignorare, non vincere, & ſic de alijs.

Lib. 1. ſup ſomniũ Sci pionis. D. 1185.

¶ Ad tertium dicendum, q̃ quantum ad actus quos habent circa materias proprias, non remanebunt: ſed ſecundũ actus quos habent in fine adepto, qui eſt a paſſionum tumultibus quietari.

D. 184.

¶ Ad quartum dicendum, q̃ quidam dicunt, q̃ vires ſenſibiles non manent actuõ in anima ſeparata: dicunt tamen q̃ manent in eſſentia animæ ſicut in radice. Et ſimiliter etiam manent habitus virtutum inferioris partis ſicut in radice in viribus, quę ſunt in ratione & in ipſa gratia.

¶ Ad quintum dicendum, quòd iſtę virtutes ſunt in angelis alio modo quàm in hominibus, etiam in patria: quia homines perfecti ſunt hmõi paſſiones, quæ per dictas virtutes refrænantur, vel naturam habent, vt perfecti poſſint, quod non eſt de angelis. Vnde in angelis & in deo ſunt ſicut exemplares: in hominibus autem ſicut virtutes purgati animi in patria. Tamen ſciendũ quòd philoſophus loquitur de virtutibus acquiſitis, quæ perficiunt hominem in vita ciuitatis terrenę, in qua vita non habemus cum angelis aliquam communicationem: vnde non eſt ſimile de illis virtutibus quæ perficiunt in vita ciuili ciuitatis dei, quæ conſtituitur ex angelis & hominibus.

¶ Ad ſextum dicendum, q̃ patientia dicitur non manere quãtum ad actum quem habet circa mala tolerabilia, manet tamen habitus & actus quem habet in quiete finis proprij.

QVAESTIO II.

B

Deinde quæritur ſpecialiter de virtutibus cardinalibus.

¶ Primo, Quæ & quot debent dici cardinales.
¶ Secundo, De materijs & obiectis earum.
¶ Tertio, De actibus.
¶ Quarto, De ſubiectis.
¶ Quinto, Quæ ipſarum ſit principalior.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum aliquæ virtutes debeant dici cardinales.

12.q. 61. 1.

AD PRIMVM ſic proceditur. Videtur quòd nullę virtutes debeãt dici cardinales: quia eędẽ virtutes quæ cardinales dicuntur, dicuntur etiam generales, vnde & Tullius eis partes aſſignat: ſed virtutes ſunt diſtinctæ abinuicem, vt dictũ eſt. ergo videtur q̃ non debeant dici cardinales.

5. Rhet. & 2. de inuẽt.

¶ 2 Præt. Ea quæ diuiduntur abinuicem, ſunt ſimul ſecundum Philoſophum, & ita vnum nõ eſt principalius altero: ſed virtutes condiuidunt abinuicem genus virtutis. ergo una non eſt principalior altera, & ita nec una debet dici cardinalis reſpectu alterius.

¶ 3 Præt. Virtutes diuiduntur contra vitia: ſed vitia principalia nõ dicuntur cardinalia, ſed capitalia. ergo virtutes principales debent dici capitales, & non cardinales.

4 Præt.

¶ 4 Præt. Si dicuntur cardinales, quia eis peruenitur ad vitã æternam, vt dicitur in litera, eadem ratione omnes virtutes ſunt dicendæ cardinales, quia omnibus vitã æternã meremur.

¶ Sed contra eſt, quod dicitur in litera.

II

VLTERIVS. Videtur q̃ morales virtutes non debeant dici cardinales, ſed aliæ: quia theologicæ virtutes propinquiores ſunt fini, quia habent finem vltimum pro obiecto, cum ergo finis ſit principium in operatiuis ſecundum Philoſophum 7. ethic. virtutes theologicæ erunt principaliores, & ita ipſe magis debent dici cardinales.

Cap. 12.

¶ 2 Præt. Charitas dicitur radix virtutum, fides autem fundamẽtum, ſpes vero anchora: ſed quæ eſt proportio radicis ad arborem, & fundamenti ad domum, & a. coxæ ad nauem, eadẽ eſt proportio cardinis ad oſtium ergo virtutes theologicæ poſſunt dici cardinales, ſicut & morales.

¶ 3 Præt. Virtutes intellectuales ſunt nobiliores: virtutibus moralibus, quia perficiunt in vita contemplatiua, quæ eſt nobilior actiua. ergo virtutes intellectuales magis debent dici cardinales quàm morales.

SED CONTRA. Vna ſola de cardinalibus hic enumeratis intellectualis eſt. ſ. prudentia, quæ moralis eſt aliquo modo. ergo virtutes cardinales magis ſunt in genere moraliũ quàm intellectualium virtutum.

III

12.q. 61. 3.

VLTERIVS. Videtur quòd non debeant dici tot virtutes cardinales in hoc numero, quia virtutes iſtæ ſunt in tribus viribus animæ: ſed inter eas eſt vna tantum principalis, ſcilicet rationalis. ergo & inter virtutes eſt tantum vna cardinalis.

¶ 2 Præt. Si virtutes dicuntur eædem generales, & cardinales: generales autem ſunt tantum duæ, ſcilicet iuſtitia & prudentia, vt dictum eſt prius. videtur etiam quòd tantum ſint duæ cardinales.

d. 9. q. 1. 1. q. 2. cap.

¶ 3 Præt. In qualibet vi eſt aliquid principaliſſimum inuenire eorum quæ ad illam vim pertinent. ſi ergo vires ſunt tres, in quibus ſunt virtutes, videtur quòd etiam tantum tres debeant eſſe virtutes cardinales.

SED CONTRA. Videtur quòd debeant eſſe plures quàm quatuor, quia virtutes vitijs opponuntur: ſed vitia capitalia ſunt ſeptem. ergo & virtutes cardinales debent eſſe ſeptem.

¶ 2 Præt. In rationali ponuntur duę virtutes cardinales, prudentia. ſ. & iuſtitia. ergo ſimiliter in qualibet aliarum vinum debent poni duæ virtutes cardinales, & ita cum vires ſint tres, erunt ſex cardinales virtutes.

¶ 3 Præt. Sicut prudentia eſt perfectio rationis practicæ, ita & ars: ſed rationis practicæ rectitudo & veritas conſiſtit, vt dicitur in 6. ethi. in conformitate ad appetitum rectum, quod fit per virtutes morales, vt dictum eſt. ergo ſicut prudentia inter virtutes morales ponitur cardinalis virtus, ita & ars mechanica poni debet.

Cap. 3.

IIII

VLTERIVS. Videtur quòd aliæ virtutes magis debeant eſſe cardinales quàm iſtæ: quia vnumquodque denominatur a principaliori quod eſt in ipſo, vt dicit Philoſophus in 2. de anima: ſed vis irascibilis denominatur ab ira. ergo cum manſuetudo ſit contra iram, fortitudo autem contra timores & audacias, quæ ſunt etiam paſſiones irascibilis, videtur quòd manſuetudo ſit magis virtus cardinalis quàm fortitudo.

¶ 2 Præt. Illud quod eſt magnum in quolibet genere, eſt principalius in illo genere: ſed magnanimitas operatur magna in omnibus virtutibus, vt dicit Philoſophus in 4. ethi. ergo videtur q̃ magnanimitas ſit magis cardinalis quàm fortitudo, quia vtraque eſt in irascibili.

Cap. 9.

¶ 3 Præt. Virtus cardinalis dicitur, in qua aliæ virtutes firmãtur: ſed humilitas eſt firmamentum omnium virtutum, quia ſicut dicit Greg. qui cæteras virtutes ſine humilitate congregat, quaſi puluerem in ventum portat. ergo videtur q̃ humilitas præcipue eſſe debeat cardinalis.

Homil. 7.

¶ 4 Præt. Pœnitentia omnes defectus ad perfectum reuocat: ſed aliæ virtutes defectus ſingulares remouent. ergo cum pœnitentia ſit quædam virtus, vt dicit Ambr. videtur quòd ipſa potiſſime debeat dici cardinalis.

¶ 5 Præt. Magis eſt laudabile dare aliquid de proprio, quàm reddere alienum: ſed liberalitas propria largitur, iuſtitia autem vnicuique quod ſuum eſt reddit. ergo liberalitas magis debet eſſe cardinalis virtus, quàm iuſtitia.

RESPON. Dicendum ad primam quæſtionem, q̃ virtutes quatuor quæ hic enumerantur, dicũtur generales, & principales, & cardinales. Quia enim principium cuiuslibet rei eſt potiſſima pars eius etiam plus quàm dimidium, vt dicitur in 1. ethic. et ideo illud quod eſt potiſſimum in quolibet genere dicitur principale in genere illo, & quia habitus penſatur ex actibus, & actus ex obiectis, ſiue materia: ideo virtutes principales dicuntur quę ſunt circa illud quod eſt potiſſimũ in materia, vel materijs virtutũ: ſicut potiſſimum in illis quæ ad cõcupiſcibilem pertinẽt, ſunt delectationes ſecundum tactum. Vnde temperantia quæ eſt circa illas delectationes, eſt virtus principalis, & cutrapelia q̃ eſt circa delectationes quæ ſunt in ludis, eſt virtus ſecundaria, ſicut ars ad quam pertinet finis nauis qui eſt nauigatio. ſ. gubernatoria eſt principalis reſpectu illius artis quæ facit nauem, quia finis eſt potiſſimum in vnoquoque: & in arte quæ facit nauem eſt principalior illa quæ inducit formam, quàm quæ præſtat materiam. Et quia ad illud quod eſt potiſſimum in qualibet re ordinantur omnia quæ ſunt illius rei, ideo virtutes & artes principales mouent ſecundum ſuum imperium virtutes & artes ſecundarias ad actus proprios, ſicut ars gubernatoria imperat ei quæ facit nauem: & ex hoc dicitur architectonica reſpectu eius, quaſi princeps ipſius. Et quia actus moti fundantur ſuper actione mouentis, ideo actus ſecundariæ virtutis fundãtur ſuper actione principali, ſicut fundatur ſuper cardinem motus oſtij: & ideo virtus principalis dicitur eſſe cardinalis, & virtus ſecundaria dicitur adiuncta illi. Omne autem quod mouetur ab aliquo, agit in virtute mouẽtis ſicut inſtrumentum eius, & ideo etiam motus virtutis cardinalis participatur quodammodo in virtutibus adiunctis: & ſecundum hoc virtus cardinalis dicitur generalis, inquantum pluribus virtutibus adiuncta, dicitur pars eius inquantum modum ſuum participat.

AD PRIMVM igitur dicendum, q̃ non dicuntur generales per prædicationem, ſed per quãdam participationem, ut dictum eſt, unde eis non aſſignantur ſpecies, ſed partes.

In cor. eiuſdem quæſt.

¶ Ad ſecundum dicendum, quòd ea quæ diuiduntur aliquod commune uniuoeum, ſunt ſimul quantum ad intẽtionem generis, quamuis unum poſſit eſſe cauſa alterius quantũ ad eſſe, ſicut motus localis eſt cauſa aliorum motuum, contra quos diuiditur. Sed ea quæ diuiduntur aliquod commune analogum, ſe habent ſecundum prius & poſterius etiam quantum ad intentionem communis quod diuiditur, ſicut patet de ſubſtantia & accidente: unde ex hoc q̃ una virtus condiuiditur alteri, non oportet quòd una non ſit altera principalior.

¶ Ad tertium dicendum, quòd perfectio peccatorum non eſt per ordinem ad finem, ſed magis per auerſionem a fine debito. Vnde motus peccatorum non aſſimilatur oſtio, per quod D intratur in domũ: & ideo peccata principalia non aſſimilãtur cardini, unde non dicuntur cardinalia, ſed capitalia tantum ex hoc q̃ important quoſdam actus aliorum.

¶ Ad quartum dicendum, quòd quamuis omnes virtutes gratuitæ introducant ad regnum cęlorum, ex hoc tamen non nanciſcuntur nomen cardinis, ſed oſtij. Illæ autem virtutes quibus ad æternam vitam peruenitur, ut ſuper eas aliarum virtutum motus fundantur, dicuntur proprie cardinales.

AD SECVNDAM quæſtionem dicẽdum, quòd virtutes cardinales dicuntur, ut dictum eſt, ad ſimilitudinem cardinis in quo motus oſtij firmatur. De ratione aũt oſtij eſt, ut per ipſum interiora domus adeantur, & ideo illud per quod non eſt motus in aliquid ulterius, non habet rationem oſtij. Virtutes autem theologicæ cum ſint circa finem ultimum, non eſt aliquid aliud ulterius ex parte obiecti in quod tendant, unde in virtutibus theologicis nõ inuenitur ratio oſtij, & propter hoc non poſſunt dici cardinales: ſimiliter nec in virtutibus intellectualibus, quia perficiunt in uita contemplatiua, quæ non ordinatur ulterius ad alteram uitam, ſed actiua ad ipſam ordinatur. Vnde cum uirtutes morales perficiant in uita actiua, & habeant actus ſuos non circa finem ultimum, ſed circa obiectum, ex utraque parte manet in eis ratio oſtii: & propter hoc cardinales, uirtutes inueniuntur ſolum in genere moralium.

E

AD PRIMVM igitur dicendum, quòd quamuis poſſint dici principales, non tamen dicuntur cardinales ratione iam dicta.

¶ Ad ſecundum dicendum, q̃ fundamentum, anchora, & radix nominant id in quo aliquid firmatur quantum ad inani quietem: & ideo cõpetunt illa nomina uirtutibus q̃ hãr finem

In cor. huius quæſt.

Universidad de Deusto
Biblioteca

In hoc art. q.1.c.

pro obiecto in quo est quies: sed cardo dicit aliquid in quo alterum firmatur quantū ad motū, vt dictum est, & ideo conuenit hoc nomē virtutibus quæ sunt circa ea quę sunt ad finem, per quæ est transitus in finem.

¶ Ad tertium, sicut ad primum dicendum est.

AD TERTIAM quæstionem dicendum, ꝙ non sunt nisi quatuor virtutes cardinales, cuius ratio est: quia cū moralium virtutum materia sint ea quæ ad appetitum pertinēt, in quibus etiam ratio dirigit, prædicta materia potest dupliciter considerari. Vno modo, prout habet rōnem consiliabilis & eligibilis, secūdū qd ratio circa eam operatur, & sic est prudentia quæ est media inter morales & intellectuales, vt supra dictum est di. 23. Alio modo, secdm qd habet rōnem boni appetibilis. Ad appetitū autem duo pertinent. s. actio & passio: passio autem est in irascibili & concupiscibili. Circa actiones ergo est iustitia: circa passiones irascibilis, fortitudo: circa passiones concupiscibilis, temperantia, & sic sunt quatuor virtutes cardinales.

q.1.art.4.q.2. ad 3.

randorum malorum, temperantia sine repugnantia libidinum,

ponere Deo, vel æquare: fortitudinis ei firmissime cohærere: temperantiæ nullo defectu noxio delectari. Quod vero nunc ait

AD PRIMVM igitur dicendum, ꝙ cardo est illud, in quo proxime firmatur motus ostij: vnde virtutē cardinalem oportet esse circa id quod est principale in singulis materijs, & non solum circa id qđ est principale principiū, qđ ad rōnē ptinet.

¶ Ad secundum dicendum, ꝙ iustitia & prudētia dicuntur generales respectu omniū virtutū. temperantia aūt & fortitudo non respectu omnium, sed respectu virtutū tantū quę eis adiūguntur, & hæc generalitas sufficit ad cardinalē virtutē. Prudētia aūt non requiritur: quamuis iustitia, secdm qđ est idē qd oīs virtus, non sit virtus cardinalis, vt dictū est. Prudentia aūt nō est generalis quantum ad essentiā, cum contra alias diuidatur, sed quantū ad materiam, quia in omnibus moralibus dirigit.

In hac dist. q.1.art.1.q.3. tertium.

¶ Ad tertium dicendum, quòd ratio quandoque comprehendit duas potentias. s. vim cognitiuam, in qua est prudentia, & vim affectiuam, quæ voluntas dicitur, in qua est iustitia, vt infra dicetur: concupiscibilis autem & irascibilis sunt tantū appetitiuę, ideo non est ratio similis.

Arti. 4. huiꝰ quæst. q.3. per totā.

¶ Ad quartum dicendum, ꝙ quāuis virtutes vitijs opponantur, nō tñ oportet ꝙ virtus principalis á opponatur vitio principali: quia principalitas virtutis attenditur penes id quod est principale simpliciter, cum idem sit iudicium de re absolute, & sm qđ comparatur ad virtuosum, vt Philosophus dicit. Sed principalitas vitij est sm id quod magis est natum mouere a rectitudine rationis: & hoc quidem in aliquibus consonat, in aliquibus autem non. Vnde aliquod vitium capitale opponitur cardinali virtuti, sicut luxuria & gula temperantiæ, aliquod autem non opponitur principali, sicut ira mansuetudini.

D. 1028. 1063.

¶ Ad quintum dicendum, quòd irascibilis & concupiscibilis non sunt cognitiuæ, sed appetitiuæ tantum: & ideo in eis nō potest esse duplex virtus cardinalis, sicut in rōne dictum est.

In cor. huiꝰ 3. quæst.

¶ Ad sextum dicendum, ꝙ appetitus dicitur rectus dupliciter. Vno mō in se, secundū quod ea quę in appetitu sunt, ordinata sunt, & hanc rectitudinem facit virtus moralis: & quia prudentia conformat rationem practicam appetitui sic directo, ideo cum moralibus virtutibus in materia communicat, & in eamdē operationem concurrunt, propter quod inter morales computatur. Alio modo dicitur appetitus rectus a rectitudine quæ est extra ipsum, & hoc est materialiter, inquantū. s. tendit in aliquid rectū extra se faciendū, cuiusmodi est rectitudo quæ est in artificiatis, & sic conformat rōnem appetitui recto ars mechanica, ideo non computatur inter morales virtutes.

AD QVARTAM quęstionem dicendū, ꝙ sicut ex dictis patet, omnis materia moralis ad quatuor reducitur, quæ vel re, vel ratione differunt: hoc enim sufficit ad differentiam habituum, vt prius dictum est. s. passio concupiscibilis, passio irascibilis, actio, & hæc omnia sm quod subijciuntur rōni: sic omnia induunt rationem vnius obiecti, vel materiæ. Inter passiones autem concupiscibilis præcipuæ sunt delectationes secundum tactum, vt ex supradictis in 26. dist. patet circa quas est temperantia: & ideo in hac materia ipsa est cardinalis virtus. In passionibus autem irascibilis præcipuæ sunt illę quæ sunt ex difficili, quod natum est mortem incutere: & ideo fortitudo quæ est circa huiusmodi passiones, est in hac materia cardinalis virtus. In actionibus autem quæ sunt circa res quæ in vsum vitæ veniunt, quibus adinuicem communicamus, præcipuæ sunt illę actiones, quibus huiusmodi res distinguuntur, quia prædicta distinctio est communicationis principium: & ideo iustitia, quæ tribuit vnicuique quod suum est, est cardinalis virtus in hac materia. Inter autem ea quæ ratio circa moralia operatur, præcipuum est præcęptum de agendis, ad quod consilium, & omnia huiusmodi ordinantur: & ideo prudentia quę est præceptiua, vt in 6. ethi. dicitur, est cardinalis in ista materia.

Cap. 11.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd non idem requiritur ad hoc quòd aliqua passio sit principalis, & ad hoc quòd sit materia principalis virtutis, & ad hoc quòd denominet potētiam. Quia. n. denominatio fit ex completo, & vltimo, & manifestiori, ideo potētia irascibilis denominatur a passione iræ, quæ est vltima aliarū passionum quæ sunt in irascibili, & composita passio, sicut supra dictum est. Sed ad hoc quòd sit principalis passio, requiritur quòd afficiatur appetitus secundum conditionem appetibilis mouentis, vt. s. bonum prosequatur, & malum fugiat, & ita in irascibili timor & spes sunt principales passiones. Sed ad hoc quòd sit materia principalis virtutis, requiritur quòd sit passio excedens per modum intensionis alias passiones existentes in illa vi, sicut circa maximas delectationes concupiscibilis est temperantia. Magis autem intensam passionem facere natum est malum corruptiuum imminens, sicut sunt mortis pericula, quàm bonū expectatum, vel quàm vindicta desiderata de malo illato: & ideo circa audacias & timores, quæ sunt circa huiusmodi pericula, est principalis virtus, nō autem circa spem, vel circa iram.

d.26.q.1. ar.3. ad 3.

¶ Ad secundum dicendum, ꝙ illud circa quod est principalis virtus, nō solum debet esse principalius secundum intensionē, sed etiam secundum dependentiam, vt scilicet illud principale non dependeat ab alijs, sed alia quodammodo ordinentur ad ipsum: sicut delectationes tactus non dependent ab alijs delectationibus, sed magis alię ordinantur ad ipsas, alias enim non saluaretur ratio cardinalis virtutis: magnum autē quod attendit magnanimitas, dependet ex alijs virtutibus, quia operatur magnum in actibus aliarum virtutum, & ideo præsupponit alias virtutes, vt Philosophus dicit in 4. ethi. & propter hoc magnanimitas non potest esse cardinalis virtus.

Cap. 9.

¶ Ad tertium dicendum, quòd humilitas dicitur conseruatio & fundamentum aliarum virtutum in esse suo, inquantum remouet prohibens. s. superbiam, quæ bonis operibus insidiatur vt pereant, sicut dicit August. non autem propter principalitatem materiæ, ad quam aliarum virtutum materię reducuntur, vt sic aliarum virtutum motus in humilitate firmentur, quod facit cardinalem virtutem. Humilitas autem habet idem pro materia quod magnanimitas, quamuis sub diuersis rationibus: quia humilitas rationem parui ex consideratione propriæ fragilitatis, sed magnanimitas diuini auxilij, vel diuini doni, vel gratuiti, uel naturalis, sicut est rationis bonum.

In regula.

¶ Ad quartum dicendum, ꝙ dato quòd pœnitentia sit spiritualis virtus, non erit cardinalis virtus, eo quòd præsupponit aliarum virtutum materias, sicut & magnanimitas. Pœnitentia enim est dolor de peccatis, peccatorum autem & virtutum eadem est materia.

¶ Ad quintum dicendum, quòd liberalitas etiam præsupponit iustitiā: quia nullus posset aliquid de proprio dare, nisi aliquid suum haberet, & hoc facit iustitia, vnde actus liberalitatis actū iustitiæ præsupponit: & ideo non est cardinalis virtus, sed iustitiæ annexa.

ARTICVLVS II.

Vtrum prudentia habeat aliquam materiam specialem.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur ꝙ prudentia non habeat aliquam materiam specialem: quia quidam philosophus dicit quòd sub prudētia comprehenduntur physica, dialectica, rhetorica: sed nihil est in mundo quod ad aliquid istorum quatuor non reducatur, quia physica est de his quæ sunt a natura, dialectica autem est de operibus rationis, politica de ciuilibus operibus. ergo prudentia non habet aliquam materiam determinatam.

22. q.47.1.

¶ 2 Præt. Secundum Philosophum in 6. ethico. prudens est totaliter consiliatiuus: sed consilium est etiam in his quæ ab artibus etiam mechanicis fiunt. ergo circa omnia illa est prudentia.

Cap. 6.

¶ 3 Præt. Dicit Philosophus in 6. ethi. ꝙ prudentia est recta ratio agibilium: sed agibilia sunt oīa quę ad alias virtutes pertinent. ergo non habet materiam distinctam ab alijs virtutib⁹.

Cap. 6.

SED CONTRA. Omnis virtus, in cuius diffinitione ponitur materia, habet specialem & determinatam materiam: sed materia aliqua ponitur in diffinitione prudentiæ, quia est recta ratio agibilium. ergo habet materiam determinatam.

In hoc art. in cor. 1. q.

¶ 2 Præt. Est virtus specialis. ergo habet obiectum speciale.

II 22.q.141.3.

VLTERIVS. Videtur ꝙ passiones non sint materia temperantiæ & fortitudinis. Materia enim saluatur in omnibus quæ ex materia, vel circa materiam fiunt: sed prædictæ virtutes sunt quietantes a passionibus. ergo passiones nō sunt materia earum.

¶ 2 Præt. Illud, penes qđ distinguuntur virtutes, debet assignari materia virtutum, quia habitus per obiecta distinguuntur: sed virtutes prædictæ, & eis annexę distinguuntur penes res exteriores, quia quædam sunt circa pericula mortis, quædam circa delectabilia venerea, quædam circa honores, & sic de alijs. ergo res exteriores & non passiones sunt earum materia.

¶ 3 Præt. Illud quod est commune omni virtuti non debet assignari materia alicui speciali virtuti: sed delectatio inuenitur in omnibus specialibus virtutibus, quia oportet accipere signum generati habitus sentem in opere delectationem. ergo delectatio, & aliæ passiones non sunt materia alicuius determinatæ virtutis.

Capit. 3. & 12.

SED CONTRA. Philosophus dicit in 3. ethic. ꝙ fortitudo est circa timores & audacias, temperantia autem circa concupiscentias: has autem passiones nominant. ergo videtur quòd materia harum virtutum sint passiones.

¶ 2 Præt. Illud est materia rei circa quod ponitur forma ipsi⁹: sed forma prædictarum virtutum est medium. ergo cum medium ponatur in passionibus, videtur ꝙ passiones sint materia prædictarum virtutum.

III 22.q.58.9.

VLTERIVS. Videtur ꝙ iustitia non sit circa operationes, non enim potest esse idem materia & actus circa materiā: sed actus iustitiæ est quædam operatio. ergo operationes non possunt esse materia iustitiæ.

¶ 2 Præt. Operationes etiam exteriores ex interioribus passionibus oriuntur: sed iustitia non dicitur esse circa passiones, sed magis alię virtutes. ergo non est circa operationes.

¶ 3 Præt. Virtus quæ circuit omnes virtutes non habet aliquā specialem materiā: sed iustitia est huiusmodi, vt dicitur in glo. Gen 1. etiam circa quas specialis, quia inter commutationes circa quas est commutatiua iustitia quæ est species specialis iustitiæ, ponit Philosophus in 5. ethic. męchiam, quæ est circa materiam temperantiæ, & occisionem dolo, quæ est circa materiam mansuetudinis. ergo videtur quòd iustitiæ non sit attribuenda aliqua specialis materia.

Cap. 5.

SED CONTRA est, quod dicit Philosophus in principio 5. ethi. ꝙ iustitia est circa operationes.

Cap. 1.

¶ 3 Præt. Ipsa est circa aliquid circa quod non est aliqua alia virtus. s. circa lucrum pecuniarum. ergo habet aliquam specialem materiam.

RESPON. Dicendum ad primam quæstionem, ꝙ prudentia circa illa est de quibus est consilium, eo ꝙ ad prudentē pertinet bene se habere circa consilia consiliando, iudicando, & præcipiendo: consilium autem est de contingentibus operabilibus a nobis, unde etiā circa hoc oportet prudētiā esse. Et quia prudens dicitur bene consiliatiuus simpliciter, oportet quòd consilietur de his quæ sunt ordinata ad bonum hominis simpliciter, hoc autem consistit in animæ perfectione, cuius ultima perfectio est debita operatio potentiarum animæ: & ideo de his, in quibus bonum operantis consistit, est prudentia, & hæc agibilia dicuntur. Ea enim quæ transeunt in exteriorem materiā ad perficiendū eā, dicunt factiones magis q̄ actiones, & circa eas est ars mechanica prædicta. ergo agibilia secundū quod sunt consiliabilia, sunt propria materia prudentiæ.

D

AD PRIMVM igitur dicendum, ꝙ physica, & dialectica non cōtinentur sub prudentia quantū ad ea de quibus sunt: sed quantum ad vsum & exercitium earum.

¶ Ad secundum dicendum, ꝙ operationes artis mechanicæ ordinantur ad perfectionē exterioris materię, & non ad perfectionem operantis nisi p accidēs, inquātum. s. vtitur eis q̄ facit, sed hoc accidit arti: & ideo bene cōsiliari de his, nō est bene cō siliari simpliciter, sed ad finē aliquē, & propter hoc sm hoc nō dicitur aliquis prudens simpliciter, sed prudens in hoc.

E

D. 752.

¶ Ad tertium dicendum, quòd sicut idem secundum rem est obiectum intellectus inquātum ó est verum, & voluntatis inquantum est bonum, ita etiam idē secundum rem diuersa ratione potest esse materia prudentiæ, & aliarum moralium virtutum: prudentiæ quidem inquantum est consiliabile, aliarum autem virtutum inquantum est agibile.

A in moderatione passionū animæ, & in vsu debito exteriorum rerum. Quia ergo oportet virtutes morales haberi ad exequendum illud quod prudentia decreuit, oportet quòd sint aliquę virtutes circa vtrumque prædictorum circa passiones. ergo moderanda est temperantia, & fortitudo, & alia huiusmodi vnde propria materia temperantiæ sunt passiones circa delectabilia tactus: fortitudinis autem timores & audaciæ in maximis terribilibus.

D. 652.

AD PRIMVM ergo dicendum, ꝙ virtutes non omnino extinguunt passiones, sed moderant eas: vnde Philosophus dicit in 2. ethi. ꝙ quidam determinant virtutes impassibilitates & quietes, non bene autem.

Cap. 3.

¶ Ad secundum dicendum, ꝙ virtutes istæ non distinguuntur ex rebus exterioribus, nisi quatenus circa eas cōtingit animā diuersimode passionibus afficiri: vnde passiones sunt proxima materia, res autem exteriores sunt materia remota inquātum sunt obiecta ipsarum passionum.

¶ Ad tertium dicendum, ꝙ aliæ virtutes non sunt circa delectationes sicut circa materiam, sed magis delectatio est consequens actum virtutis.

AD TERTIAM quæstionem dicendum, ꝙ non solum oportet hominem moderari circa passiones interiores, sed etiā circa actiones exteriores: sed moderatio in eis potest esse duplex. Vno modo, per ordinem ad agentem, & sic eadem est ratio moderandi actiones exteriores & interiores passiones: vnde hoc pertinet ad alias virtutes quæ sunt circa passiones. Alio modo, per ordinem ad alium cum quo est cōuiuendum, & sic habet specialem rationem moderationis, & ideo requiritur specialis virtus: unde ad hoc est iustitia, & illa quæ ad iustitiam reducuntur. Propria ergo materia iustitiæ sunt operationes exteriores secundum qđ ordinantur ad alterum: res autem exteriores vt patientia, vel aliquid huiusmodi sunt materia iustitię inquantum in vsum ueniunt, & ideo sunt materia remota.

In cor. huiꝰ quæst. Ibidem.

AD PRIMVM igitur dicendum, ꝙ actus virtutum primi & principales sunt actus interiores. Vnde si ponimus exteriores operationes materiā iustitiæ, nō erit idē actus & materia.

¶ Ad secundum patet solutio per id quod dictum est.

¶ Ad tertium dicendum, quòd sicut ex dictis patet, duplex est materia virtutum. s. remota, vt res exteriores, quę veniunt in vsum vitæ: & proxima, vt passiones & operationes. Iustitia igitur secundum quod specialis est virtus, ordinat materiam omnium aliarum virtutum remotam, quia illæ cædem res quæ sunt natæ inferre passiones violentas possunt assumi vt materia operationis ad alterum: tamen quædam assumuntur vt materia operationis ad alterum, quæ non multum nata sunt inferre passionem, sicut pecuniæ, & huiusmodi. Et ideo quicquid est materia exterior aliarum virtutum, potest esse materia exterior iustitię, sed non conuertitur. Quantum autem ad materiam proximam iustitia specialis nō circuit materiā aliarum virtutum, quia ad ipsam nō spectat qualiter hō irascatur, dum modo nō peccet.

ARTICVLVS III.

Vtrum prudentia habeat actum virtutis distinctum ab alijs.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur quòd prudentia non habeat actum distinctū ab alijs virtutibus: quia ut Philosophus dicit 6. ethi. prudentia præceptiua est. sed præcipere de operandis idem videtur quòd electio, quæ est actus virtutis moralis, ut dicit Philosophus in 6. ethi. ergo prudētia non habet distinctum actum ab alijs virtutibus.

22. q.47.8. Cap. 11. Cap. 3.

¶ 2 Præt. Medium inuenit sm rationē rectam, quæ pertinet ad prudentiam: sed attingere medium in qualiber materia est actus virtutis, quæ est circa materiam illam. ergo actus prudentiæ non distinguitur ab actu aliarum virtutum.

¶ 3 Præt. Eiusdē est operari circa finē, & circa ea quæ sunt ad finem: sed aliæ virtutes faciunt rectam electionem de propriis finibus. ergo etiam dirigunt in huiusmodi quæ sunt ad finē: sed hoc pertinet ad prudentiam, ut dicitur in 6. ethi ergo prudentia non habet actum distinctum ab alijs virtutibus.

Cap. 6.

¶ 4 Præt. Secundum Philosophum in 6. ethi. finis proximus virtutis est bona operatio: sed prudentia dirigit ad bonā operationem. ergo dirigit ad finem virtutis: sed hoc pertinet ad alias virtutes, ut dicit Philosophus. ergo actus prudentiæ nō distinguitur ab actibus aliarum virtutum.

Cap. 3.

¶ Item videtur ꝙ inconuenienter ponant in litera actus virtutū, quia subuenire miseris est actꝰ misericordiæ peauere aūt insidias pertinet ad cautionē, quā qdā ponūt prudētiæ partem.

¶ Item perferre molestias non uidetur actus fortitudinis esse,

Universidad de Deusto
Biblioteca

tum quia aggredi difficilia videtur esse virtuosius, & ita magis ad fortitudinem pertinere: tum quia perfecte non videtur dicere actum, sed magis immobilitationem: tum quia etiam perferre molestias videtur esse etiam aliarum virtutum actus, vt patientiæ & charitatis, quæ omnia sustinet, & mansuetudinis: tñ etiã quia nõ circa quaslibet molestias est fortitudo, vt Philosophus probat 3. eth.

iustitia in subueniendo miseris, quòd prudentia in præcauendis insidijs, quòd fortitudo in perferendis molestijs, quòd temperantia in quãuis etiam fortitudo sit cõtra molestias mortis principaliter, tamẽ etiã secundario est cõtra omnes alias molestias, quia in omnibus fortis bene se habet, vt dicit Philosophus in 2. ethi.

Cap. 9.

RESPON. Dicendũ, quòd ad perfectionem virtutis moralis tria sunt necessaria. Primũ est præstituto finis. Secundũ autem est inclinatio ad finem præstitutum. Tertiũ est electio eorum quæ sunt ad finem: finis autem proximus humanæ vitæ est bonũ rationis in communi. Vnde dicit Dion. in 4. cap. de di. no. q malum hominis est contra rationem esse: & ideo est in tentum in omnibus virtutibus moralibus, vt passiones, & operationes ad rectitudinem rationis reducantur, rectitudo autem rationis naturalis est. Vnde hoc modo præstituio finis ad naturalem rationem pertinet, & præcedit prudentiam sicut intellectus principiorum scientiam, & ideo dicit Philosophus 6. ethic. q prudentia habet principia fines virtutum: sed hoc bonũ rationis determinatur ſcdm qd cõstituitur medium in actionibus & passionẽ per debitam commensurationẽ circũstantiarum, quod facit prudẽtia. Vnde medium virtutis moralis, vt in 2. ethi. dicitur, est secundum rationem rectam quæ est prudentia, & sic quodammodo prudentia præstituit finem virtutibus moralibus & eius actus in earum actibus immiscetur: sed inclinatio in finem illum pertinet ad virtutem moralem quæ consentit in bonum rationis per modum naturæ. Et hæc inclinatio in finem dicitur electio, inquantum finis proximus ad finẽ vltimum ordinatur. Et ideo dicit Philosophus 2. ethi. q virtus moralis facit electionem rectam: sed discretio earum quibus hoc bonum rationis consequi possumus & in operationibus, & in passionibus est actus prudentiæ: vnde præstitutio finis præcedit actum prudentiæ & virtutis moralis, sed inclinatio in finem, siue recta electio finis proximi est actus moralis virtutis principaliter, sed prudentiæ originaliter. Vnde Philosophus dicit quòd rectitudo electionis est in alijs virtutibus a prudentia, sicut rectitudo in intentione naturæ est ex sapientia diuina ordinante naturam: & secundum hoc actus etiam prudentiæ immistus est actibus aliarum virtutum. Sicut enim inclinatio naturalis est a ratione naturali, ita inclinatio virtutis moralis a prudentia: electio autem eorum quæ sunt ad finem, secundum qd electio importat præceptum rationis de his prosequendis: sed actus prudentiæ sibi proprius est, & distinctus ab actibus aliarum virtutum.

Cap. 6.

Cap. 5.

AD PRIMVM igitur dicendum, q electio finis proximi pertinet ad virtutem moralem quantum ad hoc, q electio ad appetitum pertinet: sed electio eorum quæ ad illum finem ordinantur, pertinet ad prudentiam quantum ad id quod cognitionis est. Electio enim aliquid habet de cognitione, & aliquid de appetitu.

¶ Ad secundum dicendum, quòd eligere medium est actus vniuscuiusque virtutis in propria materia: sed præfigere medium, hoc est actus prudentiæ.

¶ Ad tertium dicendum, quòd virtutis moralis inclinatio cõuenit quodammodo cum inclinatione naturæ, & quodãmodo differt. Conuenit quidem in hoc, quia vtraque inclinatio est in finem determinatum. Differt autem in hoc, q in naturalibus sicut est finis determinatus, ita & ea quæ sunt ad finem. Sed in virtutibus moralibus est finis determinatus, non autem viq ad finem, quia potest medium inueniri in diuersis diuersimode. Et quia naturalis inclinatio est semper vno modo, ideo inclinatio virtutis moralis non sufficit in ea quæ sunt ad finem, sed oportet quòd determinetur per virtutem cognitiuam, scilicet prudentiam.

¶ Ad quartum dicendum, quòd non quælibet operatio est finis moralis virtutis: sed illa qua attingitur medium, in quo est bonum rationis. Sed operationes illę, in quibus quæritur debitę circunstãtiæ vt inueniatur medium, sunt operationes quę sunt fines.

¶ Ad quintum dicendum, quòd Augu. intendit ponere actus virtutum secundum qd habentur hic differenter, quàm in patria: & ideo ponit actus virtutum respectu mali quod non erit in patria. Nec curat vtrum sint actus principales virtutis cui assignantur, dummodo ad ipsam, vel ad aliquam virtutem ei annexam pertineant.

¶ Ad sextum dicendum, quòd perferre, secundum quod dicitur actus fortitudinis, non dicit immobilitatem, sed electionẽ immorandi in molestijs propter bonum virtutis sine perturbatione immoderati timoris, in quo differt ab alijs virtutibus: quia charitas facit imperturbarum contra odium, mansuetudo contra iram, patientia contra tristitiam: & hic quidem, vt Philosophus dicit in 3. ethic. est magis actus fortitudinis, quàm aggredi difficilia, quanto est difficilius præsentia mala nõ fugere, quàm insurgere in mala quæ nondum afficiunt

Cap. 11.

tra omnes alias molestias, quia in omnibus fortis bene se habet, vt dicit Philosophus in 2. ethi.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum aliqua potentia animæ sit subiectũ alicuius virtutis.

De ueritate q. 1. 1. 12. q. 16. 1. Boeti. li. 1. de trinit. cap. 1.

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur q nulla potentia animæ sit subiectũ alicuius virtutis. Forma enim simplex, vt dicit Boetius, subiectum esse non potest: sed potẽtiæ animę sunt formæ simplices. ergo non possunt esse subiectum virtutis.

¶ 2. Præt. Cuius est operatio, eius est habitus: sed potentiæ nõ est operatio, sed suppositi. ergo potentiæ animæ non sunt subiecta habituum virtutum.

4. de ciuit. dei cap. 21.

¶ 3 Præt. Virtute recte viuitur, secundum Aug. sed vita non est per potentiam animæ, sed magis per essentiam. ergo virtutes non sunt in potentijs sicut in subiecto.

T. co. 116.

SED CONTRA. Virtus est vltimum potentiæ secũdum Philosophum in primo cæ. & mun. sed vltimum est in eo cuius est vltimũ. ergo virtus est in potentia animæ sicut in subiecto.

Cap. 5. 12. q. 56. a. De uerit. q. 1. 4.

VLTERIVS. Videtur quòd temperantia, & fortitudo non sint in irascibili & concupiscibili, quia secundum Philosophum 2. ethic. virtus moralis facit electionem rectã: sed electio nõ est actus irascibilis & concupiscibilis sed liberi arbitrij. ergo non sunt in irascibili & cõcupiscibili, sicut in subiecto, sed in libero arbitrio.

¶ 2 Præt. Illud quod est perpetuę corruptionis non põt esse subiectũ virtutis: sed sensualitas, cuius partes sunt irascibilis & cõcupiscibilis, perpetuæ corruptionis est, vnde signatur per serpentem. ergo irascibilis & concupiscibilis non sunt subiectum alicuius virtutis.

¶ 3 Præt. Irascibilis & concupiscibilis sunt imperatæ a rõne: sed inconueniens est ponere q actus virtutũ imperentur a naturali ratione. ergo non sunt aliquæ virtutes in irascibili.

¶ 4 Præt. Virtutes humanę debent esse in eo, per quod homo ab alijs distinguitur: sed hoc est ratio, ergo omnes sunt in ratione non in irascibili & concupiscibili.

¶ 5 Præt. Contraria nata sunt fieri circa idem: sed peccatum mortale opponitur virtuti, cum ergo eius subiectum nõ possit esse nisi ratio, uel uoluntas, quia omne peccatũ in uoluntate est, nec uirtus potest esse in irascibili & concupiscibili.

¶ 6 Præt. Sicut appetitiua sensibilis deseruit uoluntati, & rationi, ita apprehensiua sensibilis intellectui: sed in apprehẽsiuis sensitiuæ partis non ponitur aliqua uirtus. ergo nec in appetitiua sensibili.

Cap. 18. de ciuit. dei fine.

SED CONTRA. Philosophus in 1. ethi. distinguit uirtutes morales & intellectuales, & morales distinguit ſcdm rõnale per essentiam, & p participationem: sed rationale per participationem est in irascibili & concupiscibili. ergo &c.

¶ 2 Præt. Philosophus assignat differentiã inter continentem & temperatũ, quia continens patitur, & nõ deducitur, temperatus aũt nõ patitur: sed hoc non potest esse nisi in temperato sit aliquid in illa ui, in qua sunt natæ esse passiones. cum ergo passiones in irascibili & concupiscibili sint, videtur q in irascibili & concupiscibili sit aliqua uirtus.

III 12. q. 56. 6. De uerit. q. 1. 5. 22. q. 58. a.

VLTERIVS. Videtur q iustitia sit etiam in irascibili & concupiscibili, quia iustitia est moralis uirtus, cuius subiectũ est rationale per participationem, quod est irascibilis & concupiscibilis. ergo iustitia est in irascibili & concupiscibili.

¶ 2 Præt. Tres sunt uires motiuæ, rationalis, & irascibilis, & concupiscibilis: sed iustitia non est in rationali, quia non est uirtus cognitiua. ergo est in irascibili, uel concupiscibili.

¶ 3 Præt. Voluntas se habet æqualiter ad omnia opera uirtutum: quia oẽs uirtutes sunt habitus uolũtatiui. ergo eadẽ rõne uel oẽs uirtutes sunt in uolũtate, uel nulla. non aũt oẽs uirtutes sunt in uolũtate, quia fortitudo est in irascibili, tẽperantia in cõcupiscibili. ergo iustitia non est in uoluntate, nec in ratione, ut dictum est. ergo est in irascibili, uel concupiscibili.

¶ 2 Præt. In illa ui est uirtus aliqua sicut in subiecto, ad quam pertinet materia uirtutis: sed materia iustitiæ pertinet ad irascibilem & concupiscibilem, quia quantum ad materiam exteriorem circuit actus aliarum uirtutum, vt dictum est. ergo est in irascibili & concupiscibili.

In libro de veri. ca. 13.

SED CONTRA. Anſel. dicit q iustitia est rectitudo voluntatis propter se seruata: sed rectitudo voluntatis est in voluntate sicut in subiecto. ergo iustitia est in voluntate, & non in irascibili & concupiscibili.

¶ 2 Præt. Iustitia consistit in ordine ad alium: sed ordinare non est nisi rationis. ergo iusti

coercendis delectationibus prauis non erit ibi omnino, ubi nihil mali erit. Ista igitur uirtutum opera huic mortali uitæ necessaria, fine, quamuis non sit electio, de qua loquitur Philosophus.

22. q. 47. 1. IIII Cap. 6.

tia non est in irascibili & concupiscibili, sed in ratione.

VLTERIVS. Videtur q prudentia non sit in ratione, quia sicut dicit Philosophus in 6. ethi. prudentia præcipiua est: sed præcipere pertinet ad uoluntatem, quæ est motor omnium uirtutum, vt dicit Anſ. ergo prudentia est in uoluntate sicut in subiecto.

¶ 2 Præt. Eligere, videtur esse actus prudentiæ: sed electio nõ est actus rationis, sed liberi arbitrij, quod est idem qd uolũtas. ergo prudẽtia nõ est in rõne sicut in subiecto, sed in uolũtate.

¶ 3 Præt. Habitui qui est in ratione sicut in subiecto, magis opponitur error inuoluntarius quàm error uoluntarius, sicut magis est uituperabilis grammaticus si in uolũtarius solœcizet, quàm si uoluntarius: sed magis opponitur prudentię peccatum quod quis uoluntarie committit, quàm illud quod quis inuoluntarius facit. ergo prudentia non est in ratione sicut in subiecto, sed magis in uoluntate.

Cap. 6. De inuẽ. 2

SED CONTRA est, quod Philosophus dicit in 6. ethi. q prudentia est recta ratio operabilium.

¶ 2 Præt. Partes prudentiæ secundum Tullium, assignantur inemoria, intelligentia, prouidentia: sed hæc non pertinent ad uoluntatem, sed ad rationem. ergo prudentia non est in uoluntate, sed in ratione.

RESPON. Dicendum ad primam quæstionem, q substãtia quæ est subiectum omnium recipit quædam accidentia mediantibus alijs, & quædam causantur ex principijs substantiæ, mediantibus alijs accidentibus: sicut colorem recipit mediante superficie, & ex principijs corporis milti causatur sapor mediante calido & frigido. Vnde subiectum alicuius accidentis potest dupliciter assignari. Vno modo, substantia quę est primum fundamentum accidentium: & sic habitus virtutum non sunt in potentijs sicut in subiecto, sed magis in ipsa anima, vel etiam coniuncto. Alio modo, dicitur accidens quo mediante inest alterum accidens substantiæ esse subiectum illius, sicut superficies coloris: & hoc modo habitus virtutum dicuntur esse in potentijs sicut in subiecto, quia habitus ordinantur ad actus: actus autem egrediuntur ab essentia animæ mediante potentia.

AD PRIMVM ergo dicendum, q forma quæ neque habet materiam ex qua, neque in qua, nullo modo potest esse subiectũ. Forma aũt quę habet materiã in qua, quãtus nõ habeat materiã ex qua, põt esse subiectũ non sicut primũ sustentes accidens, sed sicut id quo mediante accidẽs substãtiæ inest.

¶ Ad secundum dicendum, q quãtus operatio non sit potentiæ sicut operantis, est tamen potentia sicut principij operationis, quo quis operatur.

¶ Ad tertium dicendum, q viuere, vno modo dicitur esse viuentis: & hoc modo viuere non est per potentias, sed per essentiam animæ. Alio modo dicitur viuere operatio viuentis: & sic viuere est p potẽtias, quę sunt operationũ vitę principia.

AD SECVNDAM quæstionem dicendũ, q virtutes humanæ sunt, quibus opus hominis bonũ redditur, vnde in omni potentia quæ est principium humani operis, oportet esse habitum virtutis, quo opus eius bonum redditur: alias non esset sufficienter homo per virtutem perfectus. Principium autem humani operis est omnis potentia, in qua aliquid rationis inuenitur, a qua homo habet q homo sit. vnde cum in irascibili & concupiscibili, quæ sunt partes sensibilis appetitus, sit aliquid rationis participatiue inquantum rationi obedire possunt, quod non est de potentijs nutritiuæ partis, oportet quòd in irascibili & concupiscibili sint aliquæ virtutes sicut in subiecto, quibus efficitur vt facile rationi obediant illæ potentię, in quibus sunt: quod quidem contingit inquantũ passiones reprimuntur, vt non rationẽ perturbent. Vnde in illo qui passiones vehementiores patit, sed non deducitur, est quidem habitus in ratione, qui tenet eam ne deducatur, non aũt in viribus illis in quibus sunt passiones, sicut patet in continente: & ideo continens, seu abstinens nõ est perfecte virtuosus, sed tẽperatus, vel mitis, in quo non solũ superior pars est perfecta vt deduci non possit, sed etiam inferior moderata vt passiones vehementes non insurgant: & ideo in quacumque potentia est passio, circa quã est virtus aliqua, illa potẽtia est subiectum illius uirtutis, sicut concupiscibilis, temperantiæ

D. 391.

A fortitudinis autem & mansuetudinis, irascibilis.

AD PRIMVM igitur dicendum, q electio secundum Philosophum in 6. ethi. est & appetitus, & intellectus, siue rationis: completur enim in appetitu præcedente inquisitione rationis. Vnde omnis appetitus ad quẽ põt peruenire rationis inquisitio, particeps est electionis esse põt inquantũ hmõdi, & præcipue illius electionis quæ est de

Cap. 3.

¶ Ad secundum dicendum, q sensibilis appetitus secundũ quod in natura sua consideratur, dicitur sensualitas, & sic est perpetuæ corruptionis: & secundum ipsum non differt homo a brutis, nec potest esse subiectum virtutis, non autem ſcdm quod est participans aliqualiter rationẽ: & ideo nihil prohibet sic in eo esse virturem sicut in proximo subiecto.

¶ Ad tertium dicendum, quòd virtutes quædam sunt acquisitæ, & quædam gratuitæ. Virtutibus autem acquisitis nobilior est naturalis ordinatio in ratione & voluntate ad bonum. Vnde non est inconueniens si a naturali potentia earum actus imperentur, cum ex hoc sint virtutes in inferioribus partibus, q superioribus in eo quod naturale est, eis obedirũt. Sed virtutes infusę sunt nobiliores potentijs naturalibus, eis tñ omnibus nobilior est charitas, quæ est in voluntate, qua mediante ratio inferioribus viribus præcipit: & ideo non est inconueniens, q a charitate motus aliarum virtutum etiam imperentur.

¶ Ad quartum dicendum, q homo distinguitur a brutis nõ solum in eo quod est rationale essentialiter, sed etiam in eo quod est rationale per participationem.

¶ Ad quintum dicendum, quòd non dicitur peccatum mortale semper esse in ratione, quasi omnis actus peccati mortalis ratione elicitiue, cũ etiã in actibus exteriorũ membrorũ possit esse mortale peccatũ: sed quia nullus actus peccati mortalis rõnẽ accipit nisi cõsensus adueniat & similiter nullus actus potest esse virtutis, nisi a ratione ordinet, & hoc est esse virtutẽ in inferioribus potentijs, inquãtum participant rõnẽ.

¶ Ad sextum dicendum, q apprehensiuæ sensitiuæ aliter seruiunt intellectui quàm appetitiuæ sensitiuę rationi & voluntati. Apprehensiua enim sensitiua seruit intellectui ministrando ei suum obiectum: et ideo magis intellectus participat aliquid a sensu, quàm econuerso. Sed appetitiua sensibilis seruit voluntati & rationi quasi mouenti, & sic participat aliquid ab ea, & ideo est aliqualiter rationalis, sparticipatiue, non autẽ vis apprehensiua sensibilis: & propter hoc apprehensiua sensibilis nõ põt esse subiectum virtutis, sicut appetitiua sensibilis.

AD TERTIAM quæstionem dicendum, q iustitia non potest esse in irascibili & concupiscibili sicut in subiecto, eum non sit circa passiones: ad ipsam enim non pertinet moderari passiones, sed exteriores actiones, quæ sunt ad alterum. Vnde oportet q sit in illa potentia sicut in subiecto, ad quam pertinet vsus rerum exteriorum in ordine ad alterum, vbi iam actũ voluntatis est secundũ Augustinũ, sed non absolute secundũ quod voluntas est finis, sed ẽm quod præsupponit collationẽ rõnis ordinãtis ad alterũ: & ideo in uoluntate hoc modo accepta, est iustitia sicut in subiecto. In voluntate. n. ſcdm quod est finis, nõ põt esse aliqua virtus morali, quia ad bonũ ciuile & naturale hominis, volũtas naturalẽ inclinationẽ habet sicut in ꝓprũ subiectũ: sed ẽm qd voluntas est eorũ quæ sunt ordinata ad finẽ, sic in uoluntate põt esse moralis virtus, s. iustitia, sicut & prudentia in ratione cognitiua. Hoc aũt quod dictũ est de subiecto iustitię, conſonat omnibus quæ dicunt ab alijs de subiecto iustitiæ. Quidã. n. dicũt eam esse in rõne, qđ non põt esse ẽm qđ ratio est cognitiua potẽtia, sed ẽm qđ rõ cõprehẽdit & cognitionẽ, & affectionẽ ẽm qđ dicit, q voluntas in ratione est. Alij vero dicũt q est in tota anima: qđ quidẽ verificat inquãtũ voluntas est vniuersalis motor oĩum uirtũ aliæ. Vñ etiã cõmentator in 5. eth. dicit, q est in rõnali & cõcupiscibili. Et sumi

Cap. vlc. D. 835.

his ratio est de oĩbus virtutib' quæ nõ sunt circa passiones, sed circa operatiões, sicut liberalitas, magnificẽtia, & huiusmodi.

AD PRIMVM igitur dicendum, q rõnale per participationẽ non solũ dr irascibilis & cõcupiscibilis, sed uniuersaliter appetitus, vt ibidẽ dicit: & ideo volũtas quia p essentiã fit in ꝓpte intellectiua, tñ quãtum ad actũ æqualiter rõne participat, & præcipue ſcdm quod ẽ eorũ quæ sunt ad finẽ, in quæ intẽdit ẽm qđ a rõne pordinata sunt: & ideo põt cẽ subiectũ virtutis moralis.

¶ Ad secũdũ dicendũ, q rõnale cõprehẽdit nõ solũ rõne cognitiuã, sed etiã volũtatẽ: & sic iustitia ẽ in rõnali sicut i subiecto.

¶ Ad tertium dicendum, q quãuis voluntas æqualiter habeat imperiũ super oẽs materias & actus virtutũ, in materię quãtũdã virtutũ, sicut passiones, pinũt etiã ad alias potẽtias immediatius. Et ideo virtutes quę sunt principaliter circa passiones,

Universidad de Deusto
Biblioteca

sunt in illis potentijs sicut in subiecto: sed materiæ quarundam virtutum non pertinent ad aliam potentiam nisi ad voluntatem: & ideo virtutes quæ sunt circa illas materias, sunt in voluntate sicut in subiecto. F

D. 833.

¶ Ad quartum dicendum, quòd materiæ aliarum virtutum possunt esse materia iustitiæ non secundum quod passionem inferunt, sicut fides ad quam referenda sunt sed secundum quod veniunt in vsum operationis ad alterum.

AD QVARTAM quæstionem dicendum, quòd prudentia est in ratione cognitiua practica sicut in subiecto. Sed tamen dum quòd sicut in voluntate non potest esse virtus moralis ex parte illa qua est finis propter naturalem inclinationem, ita etiã nec in ratione ex parte illa quæ est de fine, quia finis est principium in operatiuis. Vnde sicut in ratione speculatiua sunt innata principia demonstrationum, ita in ratione practica sunt innati fines connaturales hominis: vnde circa illa non est habitus acquisitus, aut infusus, sed naturalis sicut synderesis, loco cuius Philosophus in 6. ethi. ponit intellectum in operatiuis. Relinquitur igitur quòd prudentia sit in ratione practica secundum quod negotiatur de illis quæ sunt ad finem. Sed quia naturalis inclinatio ad finem aliquem est ex præstimente naturam, qui talem ordinem naturæ tribuit: ideo naturalis inclinatio voluntatis ad finem, non est ex ratione nisi forte secundum naturalem communicantiam, quæ sit vt appetitus rationi coniunctus naturaliter tendat ad conformandum se rationi sicut regulæ: & ex hoc est, q̃ voluntas est naturaliter inclinata ad finem, qui naturaliter rationi est inditus. Vnde cum negociatio de his quæ sunt ad finem, præsupponat naturalem cognitionem finis, quæ sequitur naturalem inclinationem voluntatis in finem, oportet q̃ habitus perficiens rationem negociantem de his quæ sunt ad finem, præsupponat inclinationem appetitus ad finem: quæ quidem inclinatio in appetitu superiori, s. voluntate est naturalis, in appetitu autẽ inferiori est ex assuetudine, vel ex dei dono quantum ad sui complementum: sed aliqua eius inchoatio etiam est a natura, inquantum est naturaliter obaudibilis rationi. In hoc igitur differt prudens a continente, quia continens habet perfectã rationem de his quæ sunt ad finem, præsuppositã tamen naturali inclinatione voluntatis ad finem: prudens etiam præsuppositã inclinatione quæ est ex virtute acquisita, vel infusa in potentijs inferioribus: & ideo prudentia vt dicit Philosophus, habet suã principia in aliis virtutibus moralibus.

Cap. 1.

Cap. 18.

AD PRIMVM igitur dicendum, q̃ ratio etiam præcipit mediante voluntate inquantũ sententiat aliquid esse faciendũ.

¶ Ad secundum dicendum, quòd eligere est actus prudentię quantum ad id quod est de cognitione in electione.

¶ Ad tertium dicendum, q̃ hoc conuenit prudentiæ, inquantum præsupponit inclinationẽ voluntatis, & inferiorũ virium.

ARTICVLVS V.

Vtrum aliæ uirtutes cardinales reducantur ad prudentiam sicut ad principaliorem, uel causam.

AD QVINTVM sic proceditur. Videtur q̃ aliæ virtutes cardinales non reducantur ad prudentiam sicut ad principaliorem, & causam. Scire enim vt dicit Philosophus in 2. ethi. parum, aut nihil facit ad virtutem: sed prudẽtia quædam scientia est, vt in 4. topi. dicitur. ergo ipsa minimum habet de ratione virtutis.

Cap. 2.

Cap. 2.

¶ 2 Præt. Per virtutes morales sanantur animæ passiones: sed ad hoc q̃ aliquis corporaliter sanetur, non est necesse q̃ ipse scientiam medicinæ habeat, sed sufficit quòd aliquis alius habeat. & ipsa sanatio melius valet quàm scientia medicinæ, quia finis eius est. ergo non est necessarium ad virtutem quòd aliquis prudentiam habeat, & etiam ipsa est minus principalis inter alias virtutes. K

¶ 3 Præt. Secundum Philosophum in 2. meta. eorum quæ communicant in nomine & diffinitione, illud cui per prius conuenit nomen, est maximum in illo genere, & causa aliorũ: sed nomen virtutis secundum Boetium ad alias virtutes a fortitudine deriuatur. Vnde & Sap. 8. per virtutem fortitudo intelligitur. ergo fortitudo est principalior inter omnes alias virtutes, & non prudentia.

Tex. 4.

¶ 4 Præt. Illud propter quod intermittitur aliud, est principalius eo: sed propter iustitiam intermittuntur omnes aliæ virtutes, vt probat Tullius in primo de officijs. ergo ipsa est principalior, & non prudentia.

¶ 5 Præt. Sicut oppositum in opposito, & propositum in proposito, vt docet Philosophus in 2. topi. sed oppositum tẽperantiæ est maxime vituperabile, & turpe, vt dicit Philosophus in 4. ethi. ergo temperantia est maxime laudabilis, & nõ prudẽtia.

Cap. 8.

Cap. 1.

¶ 6 Præt. Philosophus dicit in 6. ethi. q̃ principia prudentiæ sunt in virtutibus moralibus: sed principia sunt potiora his quæ sunt ex principijs. ergo aliæ virtutes morales sunt prudentia digniores.

SED CONTRA. In quolibet genere illud quod dirigit, nobilius est: sed ad prudentiam pertinet dirigere in omnibus virtutibus moralibus, vt patet per diffinitionem virtutis in 2. ethi. positam. ergo ipsa est nobilior alijs virtutibus.

Cap. 5.

¶ 2 Præt. Habitus proportionãtur potentijs, in quibus sunt: sed ratio in qua est prudentia, est superior aliis viribus, in quibus sunt aliæ virtutes. ergo prudẽtia ẽ nobilior aliis virtutib⁹.

In prin. ca. Iob ex. 3. lib. 1.

¶ 3 Præt. Gregorius dicit. Virtus quæ plus se posse conspicit, ea sine moderamine rationis deterius in præceps ruit: sed moderatio rationis ad prudentiam pertinet. ergo sine prudentia aliæ virtutes quanto maiores sunt, tanto magis nocent: & ita videtur q̃ prudentia sit potissima inter alias virtutes.

Lib. 3. moral. cap. 4.

RESPON. Dicendum, q̃ prudẽtia inter alias virtutes cardinales principalior est, & ad ipsam reducuntur omnes aliæ quasi ad causam. Vnde Antonius dicit q̃ discretio quæ ad prudentiam pertinet, est genitrix, & custos, & moderatrix virtutum. Et hoc sic patet. Virtus enim, vt dicit Tullius, mouet in modum naturę. i. per quandam inclinationem affectus: omnis autem naturæ inclinatio præexigit aliquam cognitionem quæ & finem præstituat, & in finem inclinet, & ea quibus ad finem perueniũt prouideat. hæc enim sine cognitione fieri nõ possunt. Propter quod etiam a philosophis dicitur opus naturæ esse opus intelligentiæ: alias ea quæ natura fiunt, a casu acciderent. Et per hunc modum oportet quòd per rationẽ, quã perficit prudentia & rectam facit, præstituatur finis aliis virtutibus non solum communis, sed etiam proximus, qui est attingere medium in propria natura: medium autem secundum rationem rectam determinatur, vt in 2. ethi. dicitur. Secundo, per rationem rectam est inclinatio earum in finem proprium, quæ est intentio finis in virtutibus acquisitis, inquantum ex operibus ratio ne regulatis habitus virtutis prædictam inclinationem causans inducitur, & quantum ad hoc dicitur genitrix virtutum. Tertio, per prudentiam rectificatur via vnicuique vt tuti, quæ tendit in finem, inquantum per cõsilium & electionem segregantur vtilia a nociuis respectu finis virtutis: & quantum ad hoc mediatrix & custos dicitur virtutum. Vnde Greg. 2. moralium dicit. Nisi virtutes reliquę ea quæ appetunt, prudenter agant, virtutes esse nequaquam possunt.

Rhet. lib. 2.

Cap. 6.

Cap. 35.

AD PRIMVM igitur dicendum, q̃ est duplex scientia. Vna in vniuersali, & hæc quidem facit ad virtutem vel parũ, si sit de operibus virtutis: vel nihil, si sit de aliis quæ ad virtutem non pertinent. Alia scientia est directiua in particulari operatione, quam corrumpit dilectio faciens ignorantiam electionis, & hæc scientia multum facit ad virtutem: immo sine hac non est virtus, nec hæc sine virtute: & hæc pertinet ad prudentiam, quia vt Philosophus dicit in 6. ethi. Existimationem prudentię corrumpit delectatio. I

Cap. 6.

¶ Ad secundum dicendum, q̃ sanitas corporalis non indiget arte medicinæ ad perficiendum opera sani hominis: & ideo sic ad sanitatem habendam non indiget homo vt ipse medicinam habeat, sed actum virtuosi non potest homo facere nisi per prudentiam: quia quanto virtus est intensior, tanto est magis nociua, nisi adsit discretio prudẽtiæ, vt dicit Philosophus, & patet ex authoritate Gregorij inducta.

Cap. 12.

¶ Ad tertium dicendum, quòd virtus est nomen generis, sed virtus humana, vel virtus moralis est nomẽ speciei. Quãmis ergo illud quod est virtus, inquantum est virtus, sit principalius in fortitudine propter difficultatem, tamẽ quòd sit virtus moralis, vel humana, hoc habet a ratione, per quam homo est homo, & electionem habens suorum operum, vt dicitur in 6. ethico.

Cap. 3.

¶ Ad quartum dicendum, quòd hoc quod dicit Tullius, intelligendum est de iustitia legali quæ attẽdit bonum commune: de qua etiam dicit Philosophus in 5. ethi. q̃ est lucidior alijs virtutibus, sicut lucifer alijs stellis: hoc autem non dicitur p comparationem virtutis ad virtutem, sed per cõparationẽ priuati boni, quod attendit virtus simpliciter ad cõmune bonũ.

Cap. 15.

¶ Ad quintum dicendum, quòd in contrarijs non semper est consequentia in ipso, sed quandoque consequentia econtrario, quod contingit præcipue in illis quæ sunt ordinata adinuicem secundum perfectum & magis perfectum: & ideo illud quod de perfectione maioris boni diminuit, est minus malum, q̃ hoc quod etiam ipsum parũ bonũ qd restat, tollit.

Ad

¶ Ad sextum dicendum, q̃ sicut ratio speculatiua procedit ad conclusionem ex principijs per se notis, ita ratio prudentiæ procedit ad electionem & consilium de his quæ sunt ad finem ex fine: & ideo dicuntur fines aliarum virtutum esse principia prudentiæ. Hi tamen fines præexistunt in ratione essentialiter, quia ad hoc tendit virtus moralis, vt appetitus rationi concordet: vnde his finibus maxima prudentia quæ rationem perficit, est affinis. A

dicit Augustinus, quòd prædictæ

QVAESTIO III.

C

Deinde quęritur de partibus uirtutum cardinalium.

Et circa hoc quæruntur quatuor.

¶ Primo, De partibus prudentiæ.
¶ Secundo, De partibus temperantiæ.
¶ Tertio, De partibus fortitudinis.
¶ Quarto, De partibus iustitiæ.

B

ARTICVLVS PRIMVS.

An memoria præteritorum, intelligentia præsentium, & prouidentia futurorum sint partes prudentiæ, sicut dicit Tullius.

21. q. 49. 1. Lib. 2. de inuent.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quòd partes prudentiæ a Tullio male assignentur. Dividit enim prudentiam in memoriam præteritorum, & intelligentiam præsentium, & prouidentiam futurorum. Prouidentia enim secundum Philosophum in 6. ethi. non se extendit vltra humana bona: sed intelligentia est etiam diuinorũ. ergo non potest esse pars prudẽtię.

Cap. 9.

Cap. 6.

¶ 2 Præt. Ad prudentem, vt dicitur in 6. ethi. præcipue pertinet bene consiliari: sed consilium non est de præteritis. eum igitur memoria sit præteritorum, videtur qđ memoria non sit pars prudentiæ.

¶ 3 Præt. Prouidentia idem videtur qđ prudentia. ergo non debet ei assignari vt pars.

II

22. q. 49. 3.

VLTERIVS. A quibusdam assignantur partes prudentiæ prouidentia, cautio, circũspectio, docilitas. Et videtur q̃ male, quia ad quemlibet actum prudentiæ omnia oportet prędicta concurrere: sed habitus distinguuntur per actus. ergo non sunt virtutes distinctæ abinuicem. D

¶ 2 Præt. Docilitas est ex natura: sed prudentia est virtus acquisita, vel infusa. ergo non debet poni pars eius.

¶ 3 Præt. Cauere oppositum pertinet ad quamlibet virtutẽ. ergo cautio non debet poni magis pars prudentiæ, quàm aliarum virtutum.

Cap. 10. III

22. q. 51. 3. 4.

Cap. 6.

VLTERIVS. Philosophus in 6. ethi. adiungit prudentię tres, s. eubuliam, synesim, & gnome. Et videtur q̃ male, quia ipse dicit in eodem lib. q̃ prudens est totaliter consiliativus: sed eubulia, vt ipse dicit, est bona consiliatio. ergo eubulia idẽ est quod prudentia, & non pars eius.

¶ 2 Præt. Synesis est bona diiudicatio: sed iudicium in operabilibus est ipsa electio. cum igitur eligere recte sit prudentiæ proprium, videtur q̃ synesis sit idem quod prudentia.

Lib. 3. de si de cap. 14. in fine. IIII 22. q. 50. & q. 51.

¶ 3 Præt. Dam. in 3. lib. dicit, q̃ gnome idem est quod sentẽtia: sed sententia ad iudicium pertinet. ergo videtur q̃ synẽsis & gnome non differant. E

VLTERIVS. A quodam philosopho Græco attribuunt prudentiæ partes decem. s. eubulia, solertia, prouidentia, regnatiua, militaris, politica, iconomica, dialectica, rhetorica, physica. Et videtur q̃ male: quia physica scientia quædam est de necessarijs, & de his non est prudentia, vt dicit Philosophus in 6. ethi. ergo physica non est pars prudentiæ.

Cap. 6.

¶ 2 Præt. Dialectica, & rhetorica artes quædam sunt & scientiæ: sed prudentia diuiditur contra scientiam & artem in 6. ethi. ergo non sunt partes eius.

Cap. 16. Cap. 3.

¶ 3 Præt. Philosophus dicit in 6. ethi. q̃ politica est idem qđ prudentia. ergo non debet poni pars eius.

¶ 4 Præt. Multa alia exercitia sunt in ciuitatibus quàm militaris. ergo non debet magis ipsa poni pars prudentiæ quàm alia ciuitatis officia, sicut est gubernatoria, negociatiua, & huiusmodi.

Cap. 7.

¶ 5 Præt. Vrbanitates, vt dicit Philosophus in 8. ethi. sunt tres. s. regnum, quando vnus præsidet ad vtilitatem populi leges condens: aristocratia, quando plures principantur in diuersis officijs propter virtutem: cirocratia, quando diuites æqualiter præsunt. In omnibus autem istis est aliquid prudentiæ. ergo non magis debuit poni eligere regnatiuam, quàm alias duas.

RESPON. Dicendum ad primam quæstionem, quòd omne totũ ad tria genera reducitur, scilicet vniuersale, integrale, & potentiale. Et similiter pars triplex inuenitur dictis tribus respondens. Integralis enim pars intrat in constitutionem totius sicut paries domus. Vniuersalis vero totius pars suscipit totius prædicationem, sicut homo animalis. Potentialis vero pars neque prædicationem totius recipit, neque in constitutionem ipsius oportet q̃ veniat, sed aliquid de potentia totius participat, sicut patet in anima. Rationalis enim anima tota anima dicitur, eo quòd in ipsa omnes animæ potentiæ congregantur. Sensibilis vero in bruis, & in plantis vegetabilis dicuntur partes animæ, quia aliquid de potentia animæ habent, sed non totum. Vnde dicitur in lib. de plantis, q̃ nõ habent animam, sed partes animæ: & secundum hunc modũ tripliciter assignantur partes prudentiæ, & alijs virtutibus. Vno enim modo assignantur ei partes quasi integrales, cum s. partes virtutis alicuius ponuntur aliqua quæ exiguntur ad virtutem, in quibus perfectio virtutis consistit: & hæ partes, proprie loquendo, non nominant per se virtutes, sed cõditiones vnius virtutis integrantes ipsam. Alio modo per modum partium subiectiuarum: & sic partes illæ nominant quidem virtutes, & adinuicem distinctas, sed non quidem a toto, cuius partes assignantur, quia illud de eis prædicatur. Tertio modo per modum totius potentialis, inquantum. s. aliquæ virtutes participant aliquid de modo, qui principaliter & perfecte inuenitur in aliqua virtute: & hoc patebit per singula. Sic igitur dico, quòd partes quas assignat Tullius prudentiæ, sunt partes integrales. Quia enim prudentia circa particularia operabilia est, in quibus vniuersalia principia dirigunt propter eorum contingentiam & varietatem, oportet sicut dicitur de scientijs in libro posteriorum, ex eodem genere principia accipere, vt ex similitudine aliorum factorum de his quæ facere oportet, recte ratiocinetur prudens: & ideo indiget experiẽtia & tempore, vt ex his quæ fuerunt, quæ memoria tenet, & ex his quę intelligentia respicit, de futuris prouideat. Memoria enim est secundum ipsum, per quam animus repetit illa quæ fuerunt: intelligentia per quam prospicit ea quæ sunt: prouidentia per quam aliquid facere videtur antequàm factum sit. vnde prouidentia est completiua & formalis pars prudentiæ: aliæ vero quasi materiales ad ipsam reducuntur. C

Rhet. lib. 2.

1. 11. text. cap. 24.

AD PRIMVM igitur dicendum, q̃ intelligentia hic dicitur cognitio eorum quæ ad opus eligibile accõmodata sunt. Et quia intelligentia est proprie vniuersalium, qui sub tempore non cadunt, & ita quodammodo præsentis formam retinent: ideo intelligentia dicitur præsentium non solum vniuersalium, quibus indiget prudens ad recte ratiocinandum de agendis, sed etiam singularium quæ nunc sunt.

¶ Ad secundum dicendum, q̃ memoria præteritorum indiget prudens non propter se, sed in ordine ad priora eligibilia, vt dictum est.

¶ Ad tertium dicendum, quòd prudentia est formalis pars & completiua prouidẽtiæ: & ideo etiam quodammodo prudentia illa complectitur ex quibus ratio procedit in prouisionem futurorum.

ADSECVNDAM quæstionem de partibus alijs assignatis a quibusdam dicendum, q̃ etiam illæ sunt sicut partes integrales: requiruntur enim ad prudentiam, secundum quod de futuris coniectat ex parte præteritorum & præsentium, ex quibus procedit. Oportet enim prudentem viam accommodã ad finem intentum inuenire, quod per prudentiam facit, quæ est præsens notio futurum pertractans euentum, & iterum prohibentia remouere. Contingit autem prouidentiam tripliciter impediri. Vno modo, ex parte ipsius viæ inueniendæ, quę quandoque videtur bona & non est: & hoc impedimentum cautio aufert, cuius est ex virtutibus vitia virtutum speciem præferentia discernere. Alio modo, ex ordine ipsius in finem, ne. s. via quæ de se apta est ad finem aliquo extrinseco impediatur ne in finem ducere possit: & hoc ad circunspectionem pertinet, quę est cautela vitiorum contrariorum, quibus præcipue prudentia impeditur. Tertio modo, ex parte ipsius hominis tendentis in finem, qui vias accommodas ad finem intentum inuenire non potest: vnde oportet quòd per doctrinam ab alijs accipiat, quia oportet principia operabilia uel a se habere prudentem, vel ab alio faciliter accipere: qui autem neutrum habet, hic inutilis est

Universidad de Deusto
Biblioteca

vis, vt dicitur in 1. ethic. & sic est docilitas passiue dicta. Si autem docilitas accipiatur actiue, tunc pertinebit ad prudentiã secundum suum perfectissimum esse, prout. s. non solum sibi, sed etiam alijs quæ sunt vtilia ad finem inuenit, & sic dicitur prudentia erudiendi imperitos.

AD PRIMVM igitur dicẽdum, ꝙ vsus tunc habebunt, quàm modo non est contra rationẽ partiũ quasi integralium virtutis, ꝙ omnes concurrant ad actum vnum.

¶ Ad secundum dicendum, quòd quàmuis docilitas habeat principium in naturali dispositione, tamen complementum habet per gratiam, vel per consuetudinẽ, vt dicit Philosophus 1. ethi. ꝙ oportet consuetudinibus duci de similibus, quia talis principia operabilium habes, vel suscipere potest faciliter.

Cap. 5.

¶ Ad tertium dicendum, ꝙ quia prudentia regulat omnes alias virtutes, ideo omnes participant aliquid prudentiæ: sicut irascibilis & concupiscibilis participant aliqualiter rationem. Vnde illud quod ad alias virtutes pertinet participatiue, cautio. s. ad prudentiam pertinet essentialiter.

AD TERTIAM quæstionẽ de partibus, quas ponit Philosophus in 6. ethi. sciendum est, ꝙ sunt partes quasi potentiales, eo quòd sunt virtutes & abinuicem, & a prudentia distinctæ, sicut ipse vult. Ad rationem enim pertinet præcipere quod faciendum est, quia aliæ vires obediunt aliqualiter rationi: ratio autem non præcipit, nisi prius in se perfecta sit quantum ad id quod est suppositum, sicut nec aliquas res mouet ante sui perfectionem: perfectio autem rationis practicæ sicut & speculatiuę consistit in duobus. s. in inueniendo, & iudicando de inuentis. Inuẽtio autem in agendis consilium est, & ideo oportet haberi virtutem, per quam ratio consilietur: & hæc est

Cap. 10.

eubolia, quæ secundum Philosophum in 6. ethi. est rectitudo consilij, qua bonum inquiritur conuenientibus medijs secũdum debitum tempus, & alias circunstantias. Et oportet haberi virtutem, qua pene iudicet de consiliatis; & hæc est synesis & gnome, quæ qualiter differant, dicetur: & oportet haberi virtutem, qua bene præcipiat, & hæc est prudentia, quę vt Philosophus ibidem dicit, præceptiua est. Sed quia in operabilibus cognitio ordinatur ad opus, ideo & consilium, & iudicium de consiliatis ad præceptum de opere reducitur sicut ad finem: & propter hoc prudentia est vtualis & principalis respectu aliarum, & alię participant modum ipsius, sicut supra dictum est.

Cap. 11.

AD PRIMVM igitur dicendum, ꝙ & consilium, & iudicium pertinent ad prudẽtem non sicut principales actus eius, sed sicut ea quibus vtitur ad suum actum.

¶ Ad secundum dicendum, quòd iudicium consistit adhuc in cognitiuis terminis: sed electio est applicatio cognitionis ad opus, vnde iudicium præcedit electionem.

¶ Ad tertium dicendum, quòd ad synesim pertinet recte iudicare in illis, ad quæ se extendunt legis præcepta communiter.

Cap. 15.

Vnde synesis est habitus iudicatiuus agibilium, sed ad gnomẽ pertinet rectum iudicium de illis, in quibus lex deficit quæ specialem habent difficultatem, in quibus epieeia dirigit, vt

Cap. 12.

dicitur 6. ethi. vnde gnome secundum Philosophum est rectum iudicium epieeios.

AD QVARTAM quæstionem de partibus decem, quas assignat philosophus Græcus dicendũ est, quòd non sunt partes vnius rationis, vnde diuisio est minus artificialis. Sciendũ enim est ꝙ prudentia potest dupliciter considerari. Vno modo secundum esse absolutum: alio modo secundum perfectum esse ipsius. Saluatur autem ratio prudentiæ in his quæ ad ipsum prudentem pertinent: sed completum esse eius secundũ qđ etiam ad alios se extendit. Primo ergo modo considerando prudentiam, sic prouidentia est pars eius quasi integralis for malis, vt dictum est, quæ secundum ipsum est habitus vitam facere potens ad maius. i. melius, vt fiat sicut oportet: vnde ipsa ponitur loco omnium aliarum partium eiusdem rationis. Eubulia autem est pars eius quasi potentialis, quę secundum ipsum est scientia conferentium. i. vtilium ad finem, de quib' est consilium: & quia ipsa est prima, ideo ponitur loco aliarum quæ consequuntur vt sunt vnius rationis. Solertia autem eodem modo reducitur ad prudentiam, sicut eubulia: sed in hoc differunt, quia eubulia inuenit medium conueniens ad opus ratiocinando, & inquirendo, quia consilium quæstio est, vt dicitur 3. ethi. sed solertia inuenit quasi subito. est enim habitus

Cap. 6.
Cap. vlt.

ex repentino inueniens quod conuenit: vel vt in primo poste riorum dicitur, subtilitas quædam in non profecto tempore

Cap. 10.

medij, non tamen ponitur virtus in 6. ethi. sicut eubulia, tum quia eubulia se habet ad bonũ tantum, solertia aũt ad bonũ, & ad malum: tum quia solertia magis dependet ex naturali ingenio quàm ex assuetudine. Sciendũ etiã ꝙ solertia est inuẽtio medij sine perfecto tempore tam in operatiuis quàm in speculatiuis, tam in necessarijs quàm in contingentibus. Sed eustochia est tantum in operatiuis, quæ est bona continuatio de contingentibus. Si autem consideret prudentia secundum quod ad alios se extendit, sic non assignantur ei integrales aliæ quàm etiam prudentiæ absolute cõsideratæ: subiectiuæ aũtem & potentiales aliæ. Potest enim aliquis coordinari alij dupliciter. Vno modo ad aliquem actum specialem, sicut scolares in his quę ad studium spectant, milites in his quæ ad pugnandum: vnde talis adunatio non remanet, sed quãdiu actus talis exercetur respectu talis coordinationis ad alterum, ordinat militaris quæ est habitus speculatiuus & practicus exercitui conferentium. Alio modo coordinatur aliquis alicui in vita simpliciter, vnde talis coordinatio nata est semper manere, nisi per accidens dissoluatur. Hęc autem uel est respectu eorum qui sunt in domo vna, & sic est iconomica, quæ est habitus speculatiuus. i. consideratiuus, & practicus i. actiuus domui conferẽtium: vel est respectu eorum qui sunt in eadem ciuitate, & sic est politica, quæ est habitus speculatiuus & practicus ciuitati conferentium: vnde hæ sunt partes subiectiuæ prudentiæ. Sed quia in qualibet multitudine est duplex ordo, vt in 11. meta. dicitur, unus quo ordinatur tota multitudo ad finem communem: alius quo singulariter partes multitudinis ordinantur adinuicem secundum fines proprios: ideo politica habet duas partes, vnam quæ regi ciuitatis competit, cuius est bonum commune totius multitudinis contectare, & hæc dicitur regnatiua, quæ est expetientia eius quod est gubernare multitudinem innocue, vel legis positiua, vt in 6. ethi. dicitur. Alia est quæ competit cuilibet de ciuitate secundum qđ ad bonum commune ordinantur, & hęc politica dicitur, nomen cõmune retinens. Et ideo dicit Philosophus in 6. ethi. quòd legis positiua est architectoria, quia fines proximi ordinantur ad finẽ communem. Et similiter potest diuidi militaris in ductiuam, quæ competit duci exercitus, & militarem simpliciter. Et similiter iconomica in paternam, quæ cõpetit patrifamilias, & iconomicam simpliciter. Partes autem prudentiæ sic acceptæ potentiales, sunt omnes artes & disciplinæ, quæ politica de omnibus ordinat a quibus, & quantum sunt adiscendũ, vel exercendę, vt dicitur in 1. ethi. Et ideo physica quæ est de operibus quæ non fiunt a nobis, quia est scientia eorum quæ circa naturam sunt: & dialectica quæ est ex operibus, quæ sunt a nobis ordinatis ad sciendum, cum sit scientia bene disputãdi: & rhetorica quæ est de his quæ sunt a nobis ordinatis ad orandum, cum sit scientia bene dicendi ad persuadendum, dicuntur partes prudentiæ, vt dictum est.

Cap. 9.
Cap. 9.
Cap. 1.

AD PRIMVM ergo dicendum, ꝙ physica ponitur pars prudentiæ inquantum de ipsa ordinat & præcipit prudentia, vt dictũ est: nõ aũt ita ꝙ sit pars eius subiectiua, vel integralis.

¶ Similiter aũt est dicendũ ad scãm de dialectica, & rhetorica.

¶ Ad tertium dicendum, ꝙ politica est prudẽtia quædam, qua homo dirigitur in his quæ ad aliũ spectant, vnde nominat prudentiam completam. Et quia non omnis prudentia habet istã complenionem, ideo ponitur pars eius: tamẽ in eo in quo cõpletum habet esse, prudentia non differt secundum substantiam habitus prudentiæ & politicæ, sed ratione tantum.

¶ Ad quartum dicendum, quòd militare exercitium maxime pertinet ad conseruationem communitatis, & ideo militaris potius ponitur q̃ aliæ, vt negociali, & huiusmodi: p eam. n. intelliguntur, sicut etiam per artes liberales, quas tangit. Dicunt etia intelligi mechanicæ, quæ simili mõ sunt partes prudẽtiæ.

Cap. 7.

¶ Ad quintum dicendum, ꝙ regnum inter alia regimina dignius est, vt Philosophus in 8. ethic. dicit: & ideo potius regnum quàm alia ponit.

ARTICVLVS II.

Vtrum continentia, clementia, & modestia, sint partes temperantiæ, sicut dicit Tullius.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur ꝙ partes temperantiæ male assignentur a Tullio in prima rhetorica. Dicit enim ꝙ partes temperantiæ sunt continentia, clemẽtia, & modestia. Et videtur quòd male: quia continentia, vt dicit Philosophus in 7. ethi. diuiditur contra virtutem vniuersalẽ. ergo non debet poni pars alicuius virtutis.

22. q. 81. De Inuent. lib. 2.
Cap. 1.

¶ 2 Præt. Clementia, vt dicit Tullius, est virtus per quam animus concitatus in odium, alicuius benignitate retineturi hoc autem videtur ad mansuetudinem pertinere. mansuetudo autem non est pars temperantiæ, cum sit in irascibili, temperantia autem in concupiscibili. ergo videtur quòd nec clementia debeat poni pars temperantiæ.

De Inuent. 2.

¶ 3 Præt. Modestia a modo obseruando dicitur: sed hoc est necessarium in qualibet virtute. ergo modestia non est pars alicuius virtutis, sed cõsequitur omnem virtutem.

De Inuent. 2.

¶ 4 Præt. Tullius dicit, quòd modestia est pudor honestatis puram & stabilem comparans authoritatem: pudor autem videtur esse idem quod verecundia. cum ergo verecundia non sit virtus, sed passio, vt dicit Philosophus in 4. ethic. videtur quòd modestia non debeat poni pars virtutis.

De Inuentione lib. 2.
Cap. 16.

II

VLTERIVS. A quibusdam ponuntur partes temperantiæ sobrietas, & castitas, & potest haberi ex 3. ethic. & videtur quòd sufficienter: quia sobrietas est circa delectationes gustus, castitas autem circa delectationes tactus. Cũ igitur etiam alij sensus habeant suas delectationes, videtur etiam quòd circa eas debeant assignari aliquæ virtutes.

Cap. 12.

¶ 2 Præt. Contingit peccare non solum in delectationibus sensuum exteriorum, sed etiam in delectationibus sensuum interiorum, & etiam intellectus, sicut patet de curiositate. Similiter etiam in delectationibus & concupiscentijs exteriorum rerum, vt honoris, pecuniæ, & huiusmodi, quæ secundum se videntur eligibilia, contingit esse peccatum per superabundantiam, vt dicitur in 7. ethi. sed virtus & vitium sunt circa idem. ergo & circa illas delectationes debet aliqua virtus poni.

Cap. vlt.

¶ 3 Præt. Virtus est circa difficile & bonum: sed magis sunt difficilia ad quæ non omnes tenentur, sicut virginitas, & abstinentia, etiam ciborum necessariorum, quàm sobrietas & castitas. ergo magis debent poni partes virtutis.

III

VLTERIVS. Quidam philosophus Græcus ponit septem partes temperantiæ, scilicet austeritatem, continentiam, humiliratem, simplicitatem, ornatum, bonam ordinationem, per se sufficientiam. Et videtur quòd male. Austeritas enim vt ipse dicit, est habitus secundum quem aliqui neque afferunt alijs delectationes collocutionum, neque ab alijs recipiunt: hoc autem videtur esse vitiosum, & contrarium amicitiæ quæ maxime collocutionibus amicorũ gaudet. ergo austeritas non debet poni pars virtutis.

Cap. 10.

¶ 2 Præt. Humilitas superbiæ opponitur: sed superbiam Philosophus ponit inter vitia quæ opponuntur fortitudini, vt patet in 3. ethic. ergo humilitas non est adiuncta temperantiæ, sed fortitudini.

¶ 3 Præt. Ipse dicit, quòd humilitas est habitus non superabundans sumptibus & præparationibus: sed quicumque non superabundat, est contentus illis quibus oportet. ergo cum ipse dicat quòd hoc pertinet per se ad sufficientiam, videtur quòd idem sit humilitas quod per se sufficientia.

Cap. 2.

RESPON. Dicendum ad primam quæstionem, quòd illę partes quas Tullius ponit, partes potentiales sunt, inquantũ participant modum temperantiæ. Sicut enim in scientijs modum oportet secundum materiam inquirere, vt dicitur in 1. ethic. ita & in virtutibus. Materia autem virtutum moralium actiones & passiones humanæ sunt. In passionibus autẽ quædam sunt, in quibus passionem inferens de sui ratione natum est in prosecutionem mouere, sicut delectabile quod concupiscibili passiones infert, & in his difficile est retrahi a prosecutione, & facile est prosequi. Vnde temperantia quæ circa principalia delectabilia est, modum habet in retrahẽdo, & propter hoc temperatus plus assimilatur insensibili, qui superabundat in fuga, quàm intemperato qui superabundat in prosecutione talium delectabilium. In passionibus autem, in quibus passionem inferẽtia nata sunt ad fugam mouere, sicut sunt timores & audaciæ, difficile est prosequi, vel sustinere, facile autem fugere: vnde modus fortitudinis quæ circa timores & audacias maximorum terribilium est, modus est in aggrediendo: & ideo fortis magis simulatur audaci qui superabundat in aggrediendo, quàm timido qui superabundat in fugiendo. In actionibus aũt non consideratur inclinatio affectus magis ad vnũ quàm ad aliud nisi per accidens, inquantum cõmittitur passionibus. Et ideo iustitiæ quæ circa actiones est modus, est æqualitas, sicut fortitudinis superextensio, & temperantię refrenatio, & diminutio. Omnes igitur virtutes in quibus difficultas consistit in refrænando prosecutionem, conueniunt in modo cum temperantia: hoc autem cõtingit in omnibus, in quibus est inclinatio ad prosequendum. Hęc autem inclinatio duplex est. Vna qua affectus inclinatur per passionem: alia qua ex passionibus ipsius est inclinatio ad exteriores gestus, quæ sunt signa interioris passionis. Affectus autẽ inclinat ad prosequendum vel bonum proprium, & hanc inclinationem refra-

A nat continentia, quæ vt dicit Tullius, est per quam cupiditas consilij gubernatione regitur: vel malum alienum inquantum est contrarium bono proprio, & hanc inclinationem refrænat clementia, quæ vt dicit Tullius, est virtus per quam animus in odium alicuius concitatus, benignitate retinetur: inclinationem autem, quæ ad exteriores gestus, est, quibus interior affectus ostenditur, refrænat modestia, vt nihil in eis immoderatum sit, quæ est virtus per quam pudor honestatis puram & stabilem comparat authoritatem. Sed quia difficillimum est refrenare a delectationibus tactus, ideo iste modus in temperantia, quæ est circa huiusmodi delectationes, consistit principaliter & quasi integraliter, in alijs autem participatiue.

De Inuent. 2.
De Inuent. 2.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd continentia tripliciter dicitur. Vno modo secundum quod aliquis habet rationem rectam, quę a passionibus excellentibus nondum edomitis refrænat, & est circa eadem temperantia, vt in 7. ethic. dicitur. Sic. n. Philosophus continentiam accipit, & differt a temperantia in hoc, quòd temperatus huiusmodi passiones non patitur: & secundum hoc a continentia non est virtus, quia operatur quod bonum est non delectabiliter & faciliter, quod requiritur ad virtutem, & ita reducitur ad temperãtiam sicut imperfectum ad perfectum, & ut pars potentialis. Alio modo dicitur continentia, secundum quam homo se refrenat non solum ab illicitis delectationibus, sed etiam a licitis: & sic dicit quendam perfectum statum temperantiæ, sicut & virginitas, unde reducitur ad temperantiam per modum partis subiectiuę. Tertio modo dicitur continentia, per quam reuenitur animus a quibuslibet concupiscentijs: & hanc acceptionem ponit etiam Philosophus in 7. ethicor. & sic videtur eam accipere Tullius, ut patet per diffinitionem positam. Vnde sic ponitur pars temperantiæ, inquantum participat modum temperantiæ, etiam circa alienum.

Cap. 12.
D. 389.
Cap. 12.

¶ Ad secundum dicendum, quòd clementia non est omnino idem quod mansuetudo, quia mansuetudo refrænat a concitatione, ut scilicet quis per iram non incitetur. Est enim secundum philosophum Græcum virtus irascibilis, secũdum quam ad iras sumus difficile mobiles: clementia autem refrænat ab executione iam dictæ etiam post communicationem, & sic clementia magis est circa actiones, & sic est pars iustitiæ epieeiæ, quia epieeias est diminutiuus pœnarum, ut dicit Philosophus in 5. ethic. tamen possunt ratione prædicta clementia & mansuetudo sicut partes potentiales ad temperantiam reduci: quia partes potentiales virtutum non oportet quòd communicent cum eis in materia & subiecto, sed in modo.

Cap. vlt.

¶ Ad tertium dicendum, quòd modestia non dicitur ex hoc, quòd imponat modum in qualibet materia secundum quod hic accipitur, sed tantum in his exterioribus gestibus, ut scilicet in eis maturitas debita obseruetur, & huius virtutis pars potissima est eutrapelia, quam Philosophus ponit, quia etiam in ludicris in quibus est difficilius, modum debitũ non excedit.

D. 903.
5. eth. c. 15.

¶ Ad quartum dicendum, quòd pudor non ponitur hic pro passione uerecundiæ, sed pro quadam exteriori compositione, cuius pudor causa esse potest: sicut etiam castitas pudor interdum dicitur, quia contrarium eius maxime est turpe, quod uerecundia timet. Similiter contrarium modestiæ est maxime apparens: & sic est natum confusionem inducere, quam pudor timet.

AD SECVNDAM quæstionem dicendum de alijs partibus, scilicet sobrietate, & castitate quòd sunt partes subiectiuæ temperãtiæ: quia castitas est circa delectabilia tactus absolute, quæ sunt in uenereis: sobrietas autẽ circa delectabilia gustus, prout est tactus quidam, quæ sunt in cibis & potibus.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd delectationes aliorum sensuum nõ sunt uehementes sicut delectationes tactus, eo quòd non sunt per coniunctionem rei, sed speciei. Vnde difficultas refrænandi istas delectationes nõ est ex impetu earum: & ideo non oportet quòd sit aliqua uirtus in parte affectiua circa eas, sed sufficit ad hoc prudentia, quę est in ratione.

¶ Ad secundum dicendum similiter de alijs delectationibus.

¶ Ad tertium dicendum, quòd d uirginitas, & huiusmodi non sunt uirtutes, sed nominant statum uirtutis: & ideo de eis non fit mentio.

D. 1166.

AD TERTIAM quæstionem de alijs partibus quas philosophus Græcus ponit, dicendum est, quòd accipiuntur eodẽ modo sicut partes Tullij, nisi quòd clementiam omittit. Continentiam enim ponit, & uidet eã accipere sicut Philosophus in 7. ethic. unde dicit, quòd continentia est habitus inuictus a delectatione. Sed modestiam in multa diuidit secundum diuersa exteriora, in quibus oportet hominem modum imponere.

Cap. 1.

Universidad de Deusto
Biblioteca

ge. Exteriora enim in quibus modestia modum imponit, sunt tria. Primum est collocutiones ad eos quibus conuiuimus: & in his ponit modum austeritas, cuius diffinitio in obijciendo supra posita est. Secundum est, bona exteriora, vt vestes, equi, & huiusmodi: & in his ponit modum humilitas quantum ad quãtitatem in vsu.

Vnde secundum ipsum, humilitas est habitus non superabundans in sumptibus & præparationibus: sed simplicitas quantum ad modum quærendi, quæ secundum ipsum est habitus contentus his quæ contingunt, non enim multum solicitus est de talibus. Tertium est actiones propriæ quæ ad corpus pertinent, & in his ponit modum quantum ad agentem: ornatus, qui secundum ipsum est scientia circa decens in motu, & habitudine. Quantum autem ad exteriora quæ consideranda sunt vt debito tẽpore, & loco, & huiusmodi, ordinatio quę secundum ipsum est experientia separationis & discretionis actuum, ut sciat loqui uerum in tempore suo. Quantum vero ad instrumenta, vel auxilia quibus indigemus ad actionem, est per se sufficientia, quæ secundum ipsum est habitus contentus quibus oportet.

li, sunt quatuor eximijs virtutibus

Ad primvm ergo dicendum, quòd austeritas secundum quod ponitur virtus, non omnino aufert delectationem quæ est in colloquijs, sed aufert superabundantiam in illa. Et quia maior difficultas accidit in abstinendo ab his, ideo a defectu hæc virtus nomen accepit.

¶Ad secundum dicendum, quòd superbus inquantum se super extendit ad ea quæ sunt supra ipsum, sic habet aliquid de modo audacis, & ideo reducitur aliquo modo ad vitia opposita fortitudini: quãmuis proprie loquendo, secundum quod cõmuniter de superbia loquimur, magis sit excessus magnanimitatis: humilitas autem inquãtum diminutio est, habet aliquid de modo temperantiæ, & ideo ad ipsam reducitur sicut pars potentialis.

22.q.128.1 De inuent. ¶Ad tertium dicendum, quòd differentia humilitatis, & per se sufficientiæ, patet ex his quæ dicta sunt.

Articvlvs III.

Vtrum magnificentia, fidentia, patientia, perseuerantia bene assignentur a Tullio esse partes fortitudinis.

Ad tertivm sic proceditur. Videtur quòd partes fortitudinis male assignẽtur a Tullio. Assignat enim has partes magnificentiam, fidentiam, patientiam, perseuerantiam.

Cap. 5. Magnificentia enim, vt dicit Philosophus, 4. ethi. est idem liberalitati: sed liberalitas ad iustitiam reducitur. ergo & magnificentia,

¶2 Præt. Fiducia ad spem pertinet: sed materia fortitudinis non est spei passio, sed timor, & audacia, ut dicit Philosophus

Cap. 9. in 3. ethi. ergo pars fortitudinis non est fiducia.

Cap. 10. ¶3 Præt. Philosophus in lib. 4. topi. reducit in idem mitem & abstinentem, qui videtur idem quod patiens: quia abstinẽs est qui patitur & non deducitur; mitis qui non patitur: sed mansuetudo, siue clementia ponitur pars temperantiæ. ergo & patientia.

Cap. 4. ¶4 Præt. Ad perseuerantiam pertinere videtur immobiliter operari: sed hoc in omni virtute requiritur, vt dicit Philosophus in 2. ethic. ergo perseuerantia non debet poni pars fortitudinis.

II In de somnio Scipionis. Vlterivs. A Macrobio ponuntur septem partes fortitudinis, scilicet magnanimitas, fiducia, securitas, magnificentia, constantia, tolerantia, firmitas. Et videtur quòd male. Ibidem. Magnanimitas est circa magnos honores qui inter bona cõputantur, vt dicitur in 4. ethicor. fortitudo autem est circa audacias & timores quæ sunt magnorum malorum. ergo magnanimitas non est fortitudinis pars, cum sit circa oppositam materiam.

¶2 Præt. Vnum vitium non opponitur duabus virtutibus: sed timiditas opponitur securitati & fiduciæ. ergo non sunt duæ virtutes, sed una.

Ibidem. ¶3 Præt. Constantia mutabilitati opponitur, similiter etiam & firmitas. ergo non debent poni duæ partes fortitudinis.

III Cap. 11. Vlterivs. Philosophus in 3. ethi. ponit quinque modos adiunctos fortitudini veræ, scilicet ciuilem, militarem, illã quæ ex furore uel tristitia, illam quæ procedit ex experientia, quæ facit spem uincendi propter frequenter uicisse, & illã quæ procedit ex ignorantia. Et uidetur quòd male, quia istæ virtutes cardinales sunt virtutes politicæ: sed genus additũ speciei non contrahit in partem speciei. ergo ciuilis fortitudo non est pars fortitudinis.

Cap. 2. ¶1 Præt. Militaris sub politica ordinatur, vt dicit Philosophus in 1. ethi. ergo non debet diuidi militaris fortitudo contra ciuilem.

¶3 Præt. Ignorantia excusat a peccato propter hoc quòd tollit voluntarium: sed

præclaræ, ideſt, fortitudine, pru- voluntarium requiritur ad virtutem ſi cut ad peccatum. ergo non debet poni aliqua pars virtutis per ignorantiam.

IIII Ibidem. Vlterivs. Quidam philosophus Græcus ponit septẽ annexa fortitudini, scilicet eupsichiam, lemam, magnanimitatem, virilitatem, perseuerantiam, magnificentiã, androgachiã. Et videtur quòd male, quia vt ipse dicit eupsichia dicitur robur animæ ad perficiendum opera ipsius: hoc aũt in omnibus virtutibus requiritur. ergo non est pars alicuius virtutis.

II ¶2 Præt. Lema secundũ ipsum est habitus promptos tribuens ad conari qualiter oportet, & sustinere quæ rõ dicit: sed promptitudo idem videtur esse quòd facilitas, quæ relinquitur ex quolibet habitu. ergo lema est magis genus virtutis quam species alicuius virtutis.

III ¶3 Præt. Ipse dicit quòd androgachia est viri virtus adinuentiua communicabilium operationum: sed opera communicabilia sunt materia iustitiæ. ergo hæc virtus nõ debet poni pars fortitudinis, sed magis iustitiæ.

Respon. Dicendum ad primam quæstionem, quòd partes quas Tullius assignat, sunt partes potentiales, inquantum participant aliquid de materia fortitudinis. Fortitudo enim vt

Cap. 9. dicit Philosophus in 3. ethic. proprie loquendo, est circa pericula mortis, & maxime quæ in bellicis est, quia in illis est maxima difficultas. Vnde fortitudo secũdum Græcum prædictam, uirtus est irascibilis non facile obtumpefactibilis a timoribus, qui sunt contra mortem, circa quæ habet duos actus, scilicet aggredi, & sustinere sine stupore, & hoc est eius magis proprium, ut ipse dicit. Et quãmuis principaliter fortis sit circa ista, tamẽ in omnibus alijs periculis & arduis etiam bene se habet & in aggrediendo, & sustinendo. Et ideo omnes uirtutes, in quibus consistit difficultas ex aggressione alicuius ardui, uel ex sustinentia difficilis, aliquid de fortitudinis modo participant, & ad ipsam reducuntur, sicut partes potentiales, eo quòd nõ est tanta difficultas in alijs sicut in illis periculis, circa quæ est fortitudo. Arduum autem in cuius aggressione consistit difficultas, est ad aliquod magnum opus faciendum: & sic est magnificentia quæ secundum ipsum, est rerum magnarum & excelsarum cum animi ampla quadã & splendidissima proportione cognitio, uel cogitatio atque ministratio. Aut est ad aliquod bonum magnum consequendum, & sic est fidentia, quę est certa spes producendi ad finem rem inchoatam, uel magis consequendi rem speratam: & secundum hanc acceptionem credo quòd magnanimitas est idem quòd fidentia. Id uero quod facit difficultatem in sustinendo, uel est bonum laboriosum, & circa hoc est perseuerantia quæ est in ratione bene considerata stabilis & perpetua permanſio, & præcipue ut quis a ratione recta propter tristitiam quæ in laboribus accidit, non recedat: quia sicut continentia facit inuictũ a delectationibus, ita perseuerantia a tristitijs, ut dicitur 7. eth. uel est malum nociuum, Cap. 1. & sic est patientia, quæ secundum Tullium, est honestatis, aut utilitatis causa rerum arduarum & terribilium uoluntaria ac diuturna perpessio. De inuent. 2.

Ad primvm ergo dicendum, quòd quàmuis magnificentia communicet cum liberalitate in materia, quia magna facta magnis sumptibus fiunt, tamen communicat cum fortitudine in modo.

¶Ad secundum dicendum, quòd quàmuis fortitudo non sit circa spem, sicut circa materiam, sed magis magnanimitas: tamen habet spem concomitantem, quia fortis optime spei est circa materiam suam. Vnde fidentia, & aliæ supradictæ partes in fortitudine etiam secundum quod est specialis uirtus inueniuntur quantum ad id quod est difficillimum in eis, ut quædam conditiones fortis: & sic etiam possent dici aliquo modo partes quasi integrales fortitudinis.

¶Ad tertium dicendum, quòd malum nociuum tres passiones natum est generare, scilicet timorem, tristitiam, & iram. Vnde tres uirtutes faciunt sustinere huiusmodi nociua. Fortitudo, ut homo non perturbetur per timorem: patientia, ut nõ perturbetur per tristitiam immoderatam: & similiter perseuerantia, quæ facit ut propter tristitiã homo a rationis operibus non discedat, sicut potentia non permittit propter tristitiam discedere ab æquanimitate mentis. Vnde secundum Greg. uera patientia est mala aliena, ideſt, ab alijs illata æquanimiter perpeti. Mansuetudo autem facit ut homo non perturbetur per iram: vnde abstinens, de quo loquitur Philosophus in 4. to pi. non est idem quòd patiens, sed se habet ad fortẽ & mitem, similiter & ad patientem, sicut continens ad temperatum. Vnde non oportet quòd si mansuetudo reducitur ad temperantiam, quòd & patientia: quia passio tristitiæ est ex victoria nocui, sicut & timor: & ideo difficultas in patientia & fortitudine est etiam in nõ vinci a nociuis. Vnde patientia partici- dentia, temperantia, iustitia, quæ at modum fortitudinis, sed ita est ad victoriam contra nociuum: vnde diuicilius est in reſrænando, propter quod mansuetudo participat modum temperantiæ.

¶Ad quartum dicendum, quòd perseuerantia uno modo dicit continuationem virtutis, & sic est actus omnium virtutum: alio modo dicit propositum persistendi, & sic est d specialis virtus: quia habet specialem rationem obiecti, scilicet laboriosum opus, prout nos est tristitiam inferre. D.1024.

Ad secvndam quæstionem de partibus, quas Macrobius ponit, dicendum quòd sunt eiusdem rationis cum partibus quas ponit Tullius, nisi q̃ duas harũ diuidit in duas species, scilicet fidentiam, quam ponit Tullius, diuidit in magnanimitatem, quæ est in sperando magna consequenda vt magnos honores, & fiduciam quæ est in cõsequendis honoribus mediocribus & huiusmodi, quã Philosophus innominatam dicit. Item perseuerantiam diuidit in firmitatem quæ facit permanentiam in opere, & constantiam quæ facit permanentiam in proposito animi. Et addit etiã vnã, scilicet securitatem quæ timori opponitur, vnde propinquius se habet ad veram fortitudinem: sed tamen differt a fortitudine, quia reprimit timorem non solum circa maxima terribilia quemãdmodum fortitudo, sed etiã circa quæcunque: tolerantia vero est idem quod patientia: magnificentiam autem proprio nomine ponit. Cap. 11. lib. 4.

Ad primvm dicendum, quòd magnanimitas quãmuis non conueniat in materia cum fortitudine, conuenit tamen in modo, vt dictum est.

¶Ad secundum dicendum, quòd timiditas opponitur securitati, non autem fiduciæ, sed magis desperatio.

¶Ad tertium dicendum, quòd constantia opponitur mutabilitati animi: sed firmitas opponitur mutabilitati in facto aliquo.

Ad tertiam quæstionem dicendum de partibus, quas Philosophus ponit in 4. ethic. Sciendum quòd sunt etiam partes potentiales, aliter tamen quàm prædictæ: prædictæ enim partes a fortitudine deficiunt quantum ad difficultatem materiæ, sed illæ quas Philosophus ponit, quantum ad rectitudinem motiui: & ideo non sunt virtutes, sed participant aliquid de virtute fortitudinis. Motiuum autem ad actum fortitudinis potest esse triplex. Vno modo, intentio boni, vel honesti: & sic fortitudinis virtus est vel alicuius temporalis boni, vel honoris, vel alicuius huiusmodi: & sic deficit a ratione virtutis, & est fortitudo quam nominat politicam. Alio modo ex hoc, quòd remouetur faciens difficultatem in actu fortitudinis, scilicet magnitudo periculi: & hoc quidem remouetur per ignorantiam, & sic est vltimus modus. Et per spem vincendi, quæ potest ex duobus cõsurgere vel ex arte, siue exercitio, & sic est militaris fortitudo: vel experientia victoriæ, sicut illi qui alias talia pericula euaserunt, & sic est penultimus modus. Tertio modo, ex passione furoris, vel tristitiæ illatæ: vel etiam timoris, vel desperationis, & sic est tertius modus. Cap. 11.

Ad primvm ergo dicendum, quòd fortitudo politica dicitur ex motiuo, quia scilicet aliquod bonum quod a ciuitatibus præstari fortibus solet, ad actum fortitudinis mouet: sic autẽ non dicuntur politicæ virtutes cardinales, sed inquantum in vita ciuili perficiunt.

¶Ad secundum dicendum, quòd militaris fortitudo dicitur, quia eam cõsueuerunt habere milites, qui habent exercitium & artem bellandi: vnde æquiuocatur in militari & politica.

¶Ad tertium dicendum, quòd non est ignorantia de periculo omnino, sed de quantitate periculi: & ideo non tollit totaliter rationem fortitudinis, sed diminuit aliquid de laude eius.

Ad qvartam quæstionem de partibus quas alius philosophus græcus ponit, sciendum quòd sunt fere eædem cum illis quas ponit Macrobius. Magnanimitatem enim, & magnificentiam, & perseuerantiam proprio nomine ponit, & eas sic diffinit. Magnanimitas est habitus plus faciens communiter accidente prauis & studiosis. Magnanimus enim non est contentus vitare praua, & facere bona secundum quod cõmuniter sufficit, nisi excellentius faciat hoc. Et ideo dicitur in 4. ethicor, quòd operatur magnum in omnibus virtutibus. Magnificentia vero est habitus superferens habentes ipsum, & elatione adimplens, inquantum scilicet effert propositum eius ad aliqua sumptuosa & magna facienda. Perseuerantia vero est Cap. 8.

A scientia, vel habitus eorum quibus immanendum, ideſt, bonorum: & non immanendum, ideſt, malorum vel neutrorum, ideſt, indifferentium. Eupsichia autem quæ secundum ipsum est robur animæ ad perficiendum opera ipsius, videtur idem esse quod constantia, & præcipue in spiritualibus quæ sunt opera animæ. Lema autem quæ secundum Philosophum est habitus promptos tri- aliter in cælis seruantur ab ange- buens ad tolerare & sustinere quæ ratio dicit, videtur idem qđ patientia. Virilitas autem videtur idem quod fiducia, quam diximus differre a magnanimitate in hoc quòd est cõmunium bonorum, vel huiusmodi, cum magnanimitas sit magnorum, & quæ sunt vltra necessitatem virtutis. Virilitas autem secundum ipsum est habitus per se sufficiens, in his quæ sunt secundum virtutem, & de necessitate virtutis: & sic differt virilitas a magnanimitate. Ita ponit andragochiam, quæ est virtus viri adinuentiua communicabilium operum communiter, scilicet iuxta magnificentiam, quæ tendit ad magna in communitatibus facienda: & in hoc differt a Macrobio, qui hanc diffinitionem non ponit propter hoc, quòd videtur esse idem liberalitati, nisi quòd intantum differat, quòd liberalitas respicit bonum singulare, sed andragochia bonum commune. Vnde magis accedit ad magnificentiam, quia ea quæ indigent magnis sumptibus, maxime sunt ea quę ad communitatem pertinent: sed dictus Philosophus omittit securitatem, quam Macrobius ponit, quia securitas videt intrinseca fortitudini, vt dictũ est, B dentia, temperantia, iustitia, quæ

Ad primvm dicendum, quòd sicut dictum est supra de perseuerantia, quòd potest esse specialis virtus, inquantum respicit specialem rationem obiecti, quamuis forte illa ratio possit inueniri in actibus diuersarum, aut omnium virtutum, sicut est de magno quod respicit magnanimitas: ita etiã est dicendum de constantia, & eupsichia, quod idem est. D.1024.

¶Ad secundum dicendum, quòd proinpunctio illa intelligitur, vt homo propter difficultatem terribilium non turbetur, C quod ad patientiam pertinet: vnde sicut pauentia specialis virtus est, ita & lema quæ idem est.

¶Ad tertium dicendum, quòd quàmuis communicet cum iustitia quantum ad materiam, conuenit tamen cum fortitudine quantum ad modum, sicut & magnificentia.

Articvlvs IIII.

Vtrum religio, pietas, gratia, vindicatio, obseruantia, veritas sint partes iustitiæ, sicut dicit Tullius.

Ad qvartvm sic proceditur. Videtur quòd partes iustitiæ male assignentur a Tullio. Assignat enim iustitiæ sex species, quæ sunt religio, pietas, gratia, vindicatio, obseruantia, veritas. Et videtur quòd male, quia Philosophus dicit in De inuent. lib. 2. 22. q. 80. 1. Cap. 5.

D 8. ethicor. quòd serui ad dominum non potest esse iustitia: sed deus maxime dominus est. ergo cũ religio sit hominis ad deũ, videtur quòd non sit pars iustitiæ.

¶2 Præt. Sicut latria debetur deo, ita etiam dulia debetur homini. ergo sicut religio quæ est idem quod latria, ponitur pars iustitiæ, ita debet poni & dulia.

¶3 Præt. Supra dist. 11. dictum est, quòd pietas est idem quod latria: latria autem idem quod religio. ergo pietas non debet diuidi contra religionem.

¶4 Præt. Vindicatio videtur pertinere ad vitium iræ, quæ est appetitus vindictæ. ergo non debet poni pars virtutis.

II Vlterivs. A Macrobio ponuntur hæ partes. Innocentia, amicitia, concordia, religio, pietas, benitas, affectus. Et videtur quòd male, quia innocentia omni peccato opponitur: sed omni peccato non opponitur nisi virtus communis. ergo & innocentia vel est virtus cõmunis, vel sequens omnem virtutem. ergo non debet poni pars iustitiæ. Libr. 1. de somnio Scipionis.

¶2 Præt. Illud quòd consequitur ad omnes uirtutes, non debet poni alicuius uirtutis pars: sed amicitia est huiusmodi, quia uere amicitiæ fundamentum est honestum. ergo non debet poni pars iustitiæ.

¶3 Præt. Philosophus in 9. ethic. ponit circa amicitiam tria, scilicet beneficentiam, benevolentiam, & cõcordiam, a quibus omnibus dicit amicitiam differre. ergo sicut posuit concordiã, ita debuit ponere alia duo.

¶4 Præt. Affectus in omnibus moralibus requiritur. ergo debet poni pars alicuius uirtutis.

III Vlterivs. Quidam ponunt quinque partes, quæ sunt obedientia respectu superioris, disciplina respectu inferioris, æquitatem respectu parium, fidem & ueritatem respectu omnium. Et uidetur quòd male, quia iustitia generalis, ut dicitur in

Universidad de Deusto
Biblioteca

Cap. 9. in 5. ethicor. attendit præcepta legis: sed obedire est attendere præceptum. ergo est idem quod iustitia generalis. ergo non est pars iustitiæ, quæ est specialis virtus, sed magis econuerso.

¶ 2 Præt. Rigor ad iustitiam pertinet sicut æquitas. ergo sicut ponunt æquitatem, ita ponere debent rigorem.

¶ 3 Præt. Fides est virtus theologica. ergo non debet poni pars iustitiæ, quæ est virtus cardinalis.

lis & animabus sanctis, quàm hic

Lib. de ver. cap. 13. ¶ 4 Præt. Veritas ad intellectum pertinet, iustitia autem magis ad voluntatem, quia ut dicit Anselmus, est rectitudo voluntatis propter se seruata. ergo videtur quòd veritas non sit pars iustitiæ.

IIII Vlterivs. Quidam diuidunt iustitiam in liberalitatem & seueritatem, quam diuidunt in benignitatem & beneficentiam. Benignitatem vero in septem partes, scilicet religionem, pietatem, innocentiam, amicitiam, reuerentiam, concordiam, misericordiam. Et videtur quòd non bene, quia vt dicit Philosophus 5. ethicor. virtuosus est diminutiuus pœnarum: sed seueritas dicit huiusmodi oppositum. ergo non est pars virtutis.

Cap. 15. ¶ 2 Præt. Liberalitas dat alicui quod est proprium datum: sed iustitia dat alteri quod suum est, & ei debitum. ergo liberalitas non est pars iustitiæ.

Cap. 5. 22. q. 58. 3. ¶ 3 Præt. Misericordia est passio, vt dicit Philosophus in 2. ethi. sed nulla passio est virtus, nec pars virtutis. ergo misericordia non est virtus, nec pars eius.

V Cap. 4. Vlterivs. Philosophus in 5. ethico. diuidit iustitiam in legalem & specialem, quæ est æqualitas quædam in bonis & malis exterioribus, quam diuidit in distributiuam & communicatiuam: diuidit etiam iustum in politicum, paternum, & vxorium. Politicum autem in legalem & naturalem, ponit etiã circa iustitiam, epicieiam, & iustitiam metaphoricam. Et videtur quòd male. Species enim non debet diuidi contra genus: sed iustitia particularis est species iustitiæ legalis. ergo non debet diuidi contra eam.

¶ 2 Præt. Iustum politicum videtur ad iustitiam legalem pertinere. ergo non debet poni pars iustitiæ specialis.

¶ 4 Præt. Paternum, & dominatiuum, & vxorium non videntur differre nisi secundum materiam. ergo non debet distingui iustum per prædicta.

Cap. 15. ¶ 5 Præt. Epicieia, vt ipse dicit, est aliquid melius iustitia. ergo magis debet iustitia poni pars eius, quàm econuerso.

VI Vlterivs. Quidam philosophus Græcus dicit, quòd familiares iustitiæ sunt liberalitas, benignitas, vindicatiua, eugnomosinæ, eusebia, eucharistitia, sanctitas, bona cõmutatio, legis positiua. Et videtur quòd male. Ipse enim dicit quòd eugnomosinæ est voluntaria iustificatio: sed hoc necessarium est

Cap. 14. in omni iustitia, vt volens quis operetur, vt dicitur in 5. ethi. ergo non est pars iustitiæ, sed idem sibi.

¶ 2 Præt. Ad eucharistiam secundum ipsum pertinet quibus sit facienda gratia, & a quibus accipienda: sed hoc videtur ad liberalitatem pertinere, cuius est gratis tribuere. ergo non debet diuidi contra liberalitatem.

¶ 3 Præt. Secundum ipsum sanctitas est scientia faciens fideles & seruantes quæ ad deum sunt iusta: sed hoc ad eusebiam pertinet, siue ad religionem. ergo non debet diuidi contra eusebiam.

Cap. 9. ¶ 4 Præt. Philosophus ponit in 6. ethi. legis positiuam speciem politicæ, quam ponit idem prudentiæ. ergo legis positiua magis pertinet ad prudentiam quàm ad iustitiam.

Respon. Dicendum ad primam quæstionem. Sciendum quòd iustitia in hoc differt a temperantia & fortitudine, quòd illæ moderant passiones intrinsecas: sed iustitia moderat extrinsecas operationes, unde Philosophus dicit circa operationes iustitiam esse. In adulterio enim secundum quod est contra iustitiam, attenditur vsus inordinatus, scilicet rei alienæ: secundum autem quod opponitur temperantiæ, attenditur concupiscentia non refrænata sub debito rationis. Moderatio autem actionum exteriorũ ex duobus regulatur. Primo, per comparationem operationis ad ipsum operantem: & sic eiusdem rationis est regulatio exteriorum operationum, & interiorum passionum, quæ ad exteriores inclinant operationes. Alio modo, per comparationem ad alium: & in hoc est iam alius modus regulandi. Et ideo exigitur alia virtus, & hoc proprie ad iustitiam pertinet: vnde ab eodem actu, scilicet percussione alicuius retrahit mansuetudo, scilicet secundum quod procedit ex passione interiori, & iustitia in ordine ad alium. In omni autem moderatione oportet quòd illud quod moderatur mensuretur a regula, alicui adæquetur. Vnde sicut moderatio passionum est adæquatio ipsarum ad rationem: ita moderatio exteriorum actuum secundum quod sunt ad alterũ, est quòd adæquentur illi ex cõparatione ad quem moderantur. Et hæc quidem adæquatio est quando ei redditur quod, & quantum ei debetur: & hæc

a fidelibus. Et consequenter assi- adæquatio proprius modus iustitiæ est. Vnde vbicumque inuenitur ista adæquatio complete, est iustitia quæ est virtus specialis, & omnes uirtutes in quibus saluatur, sunt partes subiectiuæ iustitiæ. Vbi autem ista adæquatio non secundum totum saluatur, sed secundum aliquid, reducitur ad iustitiam ut pars potentialis aliquid de modo eius participans. Ista autem adæquatio tria complectitur, ut ex dictis patet, scilicet ut sit ordinatum ad alterum, ut sit ei debitũ, alias superexcederet actionem, ad quem fit: & ut tãtum reddatur, quantũ debetur, alias deficeret in minus. Sunt autem quædam uirtutes, quibus redditur alteri quod debetur ex necessitate legis, non tamen tantum, quia impossibile est. Sicut in honore qui est ad deũ, quod facit religio: & qui ad parentes & ad patriã, quod facit pietas. Vnde istæ uirtutes deficiunt quidem a iustitia, & sunt partes eius potentiales, & propinquissime se habent ad ipsam. Quædam uero uirtutes, quibus redditur alteri quod debetur non ex necessitate legis, sed quadam honestate, sicut Philosophus dicit in 8. ethic. sicut gratia, quæ est rettributio beneficiorum secundum Tullium, misericordia, & huiusmodi: & hæ uirtutes aliquantulum magis distant a uera iustitia. Quædam autem uirtutes sunt, quibus hoc, circa quod principaliter est uirtus, ordinatur ad alterum, non tamen secundum rationem debiti, sicut liberalitas: & hæ adhuc magis distant a uera iustitia. Quædam uero hoc circa quod est uirtus non principaliter, sed secundario ordinatur ad alterum. Sicut quãdo fortitudo actum exteriorem, circa quem secundario est, ordinat ad alterum ut ad bonum gratiæ, & sic induit quodammodo formam iustitiæ: & sic omnis uirtus potest reduci ad iustitiam. vnde iustitia legalis est idem quòd omnis uirtus in 5. ethicor. Quantum ad passiones autem, circa quas principaliter sunt illæ uirtutes, nihil possunt habere de modo iustitiæ, eo quòd per passiones immediate homo non ordinatur nisi ad seipsum, tamen per quandam similitudinem est ibi quædam forma iustitiæ, secundum quod diuersæ uires computantur ut diuersæ personæ: unde sic est iustitia metaphorica, de qua Philosophus loquitur in 5. eth. Ex dictis igitur põt patere de facili, qualiter oẽs partes a philosophis assignatæ, sunt partes iustitiæ: qa inter partes quas Tullius ponit, uindicatio, & obseruantia sunt partes subiectiuæ uerę iustitiæ: quia uindicatio reddit malũ debitũ, obseruãtia aũt bonũ ad qd se obligauit. Vindicatio. n. ẽm eum, est uirtus, qua uis, aut iniuria, & omne quod obfuturum est defendendo & ulcisccndo propulsatur: religio autem quæ est ad deum, & pietas quæ est ad parentes & cõsanguineos, uel patriã, sunt partes potentiales, sed propinquę: quia reddunt quod debent, & ex obligatione legis, sed non quantum, quia impossibile est: has autem sic diffinit. Religio est quæ superiori cuidam naturæ, quam diuinam uocant, curam cæremoniamque affert: & dicitur a religando secundum Isidorum, uel secundum Aug. a reeligendo deum quem amiseramus. Pietas uero est per quam sanguine coniunctis patriæque benevolentiæ officium, & diligens tribuitur cultus. Gratia autem & ueritas reddunt quod debent ex quadam honestate, qua sit ut homo gratiam beneficio impendat, quãmuis non possit ad id ut in iudicio cogi: & quòd talẽ se in dictis & factis exhibeat qualis est, quod ad ueritatem pertinet, de qua Philosophus etiã determinat in 4. ethi. Est enim gratia in qua amicitiarum & obsequiorum alterius memoria, & remunerandi uoluntas continentur.

Ad primvm ergo dicendum, quòd obiectio illa probat quòd religio non sit pars subiectiua iustitiæ: non autem quòd non sit pars potentialis propinqua.

¶ Ad secundum dicendum, quòd sicut pietas quæ principaliter debetur parentibus, se extendit ad omnes sanguine cõiunctos, inquantum ex eisdem parentibus descenderunt, & ulterius ad compatriotas inquantum communicant in natali solo: ita religio quæ deo debetur, se extendit quodammodo ad eos qui dei imagine sunt insigniti: unde religio, & dulia sunt in proximo genere, & ideo sub una comprehenditur a Tullio altera.

¶ Ad tertium dicendum, quòd pietas alio modo sumitur hic, quàm ibi.

¶ Ad quartum dicendum, quòd uindicare ex pœnæ desiderio, uitiosum est: sed ex sola iustitia, & secundum ordinem iuris, iustitiæ est.

Ad

Ad secvndam quæstionem de partibus, quas ponit Macrobius, sciendum quòd vna est pars subiectiua iustitiæ propriè dictæ, scilicet innocentia, vt nullus alteri quod suum est, auferat: & condiuiditur contra illam partem quæ vnicuique reddit quod debet. Aliæ vero sunt partes potentiales, quarum duę sunt respectu superioris, scilicet religio & pietas, vt reddant debitum, sed

gnat. Beda usus illarum uirtutum secundum præsentem, & fu-

non tantum. Aliæ vero quatuor reddunt debitum ex honestate, & hoc vel æquali, & sic est amicitia, de qua Philosophus in

Cap. vlt. 4. ethic. qua nostris operibus congruenter ad alios vtimur: & concordia, qua ex operibus aliorum auxilia præstamus, & respectu inferiorum, quibus quantum ad affectum interiorem impendimus ex debito honestatis humanitatem: & quantum ad exterius affectum subuentionis.

Ad primvm ergo dicendum, quòd innocentia hic sumitur stricte secundum quod priuat nocumentũ alteri illatũ.

Cap. 2. Cap. 13. ¶ Ad secundum dicendum, quòd amicitia hic sumitur non sicut in 8. ethicor. quæ consistit principaliter in affectu, sed vt in quarto, quæ consistit principaliter in affabilitate exteriori, quæ habetur etiam ad extraneos.

¶ Ad tertium dicendum, quòd beneficentia includitur in humanitate, beneuolentia autem in affectu.

¶ Ad quartum dicendũ, quòd affectus hic sumitur stricte pro affectu subuentionis & compassionis ad alterum.

Ad tertiam quæstionem de partibus aliis, sciendum est quòd videntur esse subiectiuæ iustitiæ propriè dictæ: quia ex obligatione legis tenetur homo vt superiori obediat, vt inferiori suæ curæ commisso disciplinam exhibeat: & ad æquales etiam, & ad omnes seruet æqualitatem in rebus: fidem in factis, quæ est idem quod obseruantia: & veritatem in dictis. si tamen veritas sumatur ea quæ est in confessionibus iudicij, alias si sumeretur sicut supra, esset pars potentialis iustitiæ.

Ad primvm ergo dicendum, quòd obedientia secundum quod attendit principaliter rationem præcepti, est specialis virtus: vnde etiam obedit in illis quæ ad alias virtutes non pertinet, sed secundum quod ex consequente respicit præceptum & bonum virtutis principaliter in eo quod facit, sic est consequens ad omnes virtutes.

¶ Ad secundum dicendum, quòd hic sumitur æquitas secundum æqualitatem simpliciter, quæ est in rebus communicabilibus: vnde includit seueritatem, siue rigorem, inquantum seruat formam legis in his, ad quæ legis intentio se extendit: & æquitatem quę dimissa forma legis, intentioni ipsam sequitur.

¶ Ad tertium dicendum, quòd fides hic sumitur pro fiditate non secundum quod est virtus theologica.

¶ Ad quartum dicendum, quòd veritas hic sumitur secundum quod est in signo exteriori, vel verbo, vel quocumque alio.

Ad qvartam quæstionem de aliis partibus a quibusdam aliis assignatis, sciendum est quòd in idem incidunt cum partibus prius tactis: quia seueritas secundum quod hic accipitur, idẽ est quod vindicatio, & diuiditur contra omnes alias partes iustitiæ, quia ipsa sola malum reddit: liberalitas autem valde large sumitur pro qualibet boni exhibitione vel debiti, vel non debiti: vel in affectu, vel in effectu. Vnde diuiditur in beneficentiã, & benevolentiã, & hic etiam largissime accipiuntur, & huiusmodi. Vnde diuiditur beneficentia in septem partes, quæ omnes comprehensæ sunt in superioribus partibus: quia misericordia comprehenditur in affectu, reuerentia vero quæ videtur idem quod dulia, comprehenditur sub religione, vt prius dictum est, & etiam sub pietate.

Ad primvm ergo dicendum, quòd virtuosus diminuit pœnam quam dicit seruata intentione legis, non tamen contra legem.

¶ Ad secundum dicendum, quòd liberalitas large hic accipitur, vt dictum est.

¶ Ad tertium dicendum, quòd aliquę passiones quãmuis propriè loquendo nõ sint virtutes, tamen inquantum sunt laudabiles, habent aliquid de ratione virtutis: sicut misericordia, & verecundia, & præcipue secundum quod est ibi electio.

Ad qvintam quæstionem de aliis partibus, quas Philosophus ponit in 5. ethic. dicendum, quòd dimisio philosophi complectitur omnia, ad quæ vera iustitia habet se extendere, & ideo ponit iustitiam metaphoricam, in qua saluatur similitudo tantum iustitiæ: & legalem quæ ordinat ad alterum etiã circa id quod non principaliter est virtus, sed illud sit ordinatum a lege: & in idem reducitur epicieia quæ differt a iustitia legali in hoc, quòd seruat intentionem legis in his ad quæ forma legis se non extendit: & similiter dominatiuum & paternum iustum, in quibus redditur debitum, sed non tantum. Et ita iustum, in quibus redditur debitum, sed non tantum. Et ita distributiua, & communicatiua quę sunt partes subiectiuæ iustitiæ speciali. Legale autem & principale iustũ non diuidunt iustitiam, sed illud ex quo est obligatio debiti & iustitiæ, quia uel est ius naturale, uel positiuum.

Ad primvm ergo dicendum, quòd spes potest diuidi contra genus diuisione quæ est nominis æquiuoci in sua significata.

¶ Ad secundum dicendum, quòd communicatio propriè est, quãdo ex mutuis operibus fit aliqui debitum: sicut ex hoc quòd unus laborauit in uinea alterius, alter constituitur sibi debitor in tanto, quantum ualet labor eius, & in his dirigit communicatiua iustitia. Est enim æqualitas in ea communicationis, quia quantum unus dedit alteri, debet tantum ab eo recipere: & propter hoc etiam comm unicatiua dicitur. Sed in distributiua non attenditur æqualitas recipientis ad eũ qui dat, sed ad alium qui etiam recipit: vnde non est ibi æqualitas communicationis, sed distributionis, & propter hoc dicitur distributiua non communicatiua.

¶ Ad tertium dicendum, quòd politicum tribus modis dicitur. Vno modo, secundum quod respicit ciuilem uitam, & sic omnes uirtutes morales quandoque dicuntur politicæ. Alio modo, secundum quod in uita ciuili ex ciuili ordinatione dirigitur quis, & hoc modo dicitur etiam iustitia particularis politica, inquantum dirigit in cõmunicationibus secundum ciuilia statuta: & tunc diuiditur politicum iustum contra dominatiuum, & uxorium, & huiusmodi: quia lex se extendit ad dirigendum in his, cum seruus sit res domini, & filius patris, & uxor uiri. Vnde directio in his magis est secundum œconomicam prudentiam, quàm secundum ciuilia statuta. Tertio modo, dicitur politicum a uita ciuili, & ciuilibus statutis & ulterius ex intentione communis boni: & sic politicum pertinet ad iustitiam legalem.

¶ Ad quartum dicendum, quòd in rebus est diuersa ratio regendi secundum quod ille ad quem est iustitia, minus, uel magis est in poteſtate alterius: & ideo uxorium iustũ magis conuenit cum iusto politico quàm paternum, & paternum quàm dominatiuũ: quia magis appropinquat ad æqualitatem uxor uiri quàm filius patris, & quam seruus domini. Vnde non est differentia tantum secundum materiam, sed etiam aliquo modo formalis.

¶ Ad quintum dicendum, quòd epicieia adiungitur legali iustitiæ, & circa eadem est, quãmuis non ex eodem dirigat: quia legalis dirigit in scripto legis, sed epicieia ex intentione legislatoris: & quãmuis sit excellentior quàm iustitia legalis, non tamen potest dici cardinalis, tum quia est in supplementum legalis iustitiæ, & etiã quodammodo præsupponit illam: tum quia est idem omni uirtuti aliqualiter sicut & legalis iustitia.

Ad sextam quæstionem de aliis partibus, sciendum est quòd assignatio illius philosophi non differt a prædictis assignationibus nisi in duobus. Primo, quia diuidit religionem in eusebiam, quæ ordinat ad deum in cultu qui exhibetur in protestatione seruitutis, sicut sacrificia, & huiusmodi, unde dicit quòd est scientia dei famulatus: & sanctitatem, quæ ordinat ad deum in omnibus aliis operibus uitæ: unde dicit quòd sanctitas est scientia faciens fideles & seruantes quæ ad deum iusta sunt. Secundo, quia assignat partes subiectiuas iustitiæ alio modo, quia iustitia & est in iudice sicut in regulante, & est in aliis sicut in regulatis. Ad iudicem autem duo pertinent. Vnum est quòd æqualitates in aliis faciat: & ad hoc est legis positiua. Aliud est ut inæqualitatem facientes puniat: & ad hoc est uindicatiua. Ex parte autem aliorum similiter duo requiruntur ad iustitiam. Vnum est quòd æqualitatem in commutando seruent, quia æqualitatem iustitiæ distributiuæ seruare non est subditorum qui recipiunt, sed superioris qui distribuit: & ad hoc est bona commutatio. Aliud est quòd si quando æqualitatem prætereunt, quòd ad eam uoluntarie reuertantur: & ad hoc est eugnomosine, idest, uoluntaria iustificatio. Alia autem partes supra positæ sunt, liberalitas quidem, & benignitas etiã per nomina. Eucharistia autem idem est quod gratia, quæ etiam supra posita est. Est enim secundum ipsum eucharistia scientia eius quod est, quibus, & quando impendendum gratiam, & qualiter, & a quibus sumendum. Ponitur autem in diffinitione dictarum uirtutum scientia secundum quod omnes uirtutes morales participant aliquid rationis & prudentiæ: unde Socrates omnes uirtutes dicebat esse scientias, ut dicitur 6. ethic.

Cap. 17.

Ad primvm ergo dicendum, quòd uoluntaria iustificatio accipienda est hic non quælibet, sed in determinato modo, ut dictum est.

¶ Ad secundum dicendum, quòd impendere gratiam accipitur hic pro rependere ratione beneficij accepti: & sic patet

Universidad de Deusto
Biblioteca

tet quòd non est idem quod liberalitas.

¶ Ad tertium dicendum, quòd iam patet distinctio sanctitatis, & eusebiæ ex his quæ dicta sunt: vnde sanctitas eodem modo comparatur ad omnes virtutes, sicut & iustitia legalis: quia sicut iustitia legalis operatur actus omnium virtutum propter bonum commune,

ita sanctitas propter deum.

¶ Ad quartum dicendum, quòd politica æquiuocatur & ad cognitionē prudentiæ, & ad executionem iustitiæ: & similiter legis positiua quæ est pars politicæ, vt ipse ibidem dicit.

EXPOSITIO TEXTVS.

N quo habuerunt vsus eosdem. Virtutes enim quę consistunt circa passiones illatas, habuerunt eundē vsum in Christo, quem in nobis propter passibilitatem corporis. Habuerunt etiam vsum quem habent in patria propter perfectionem animæ: sed de virtutibus quæ sunt circa passiones innatas, secus est, quia istæ passiones in Christo non fuerunt, vt necessarium esset eas per virtutem cohibere: vnde etiam tentari potuit ab hoste, sed non a carne, *Sed alios vsus habebunt*. Ergo sunt aliæ virtutes, quia habitus distinguuntur per actus. Et dicendum, quòd sicut motus ad terminum, & quies in termino pertinēt ad eandem virtutem naturalem: ita quies in fine non requirit alium habitum, quàm motus tendens in finē ipsum. Et hoc modo diuersificantur actus virtutum in via, & in patria.

*Lib. de spiritu sancto cap. 20. & ult. prin.

DIVISIO TEXTVS.

POSTQVAM determinauit magister de virtutibus, hic incipit determinare de donis. Diuiditur autē hæc pars in partes tres. In prima, determinat de donis in cōmuni. In secunda, de quodam donorum, scilicet, de timore, quod specialem difficultatem habet propter sui multiplicitatem, ibi. *Et quis de timore*. In tertia, ostendit differentiam aliquorum donorum adinuicem propter maximam eorum conuenientiam; 1. dist. ibi. *Post præmissa diligenter*. Prima diuiditur in duas. Primo, determinat de donis secundum veritatem. In secunda, monet quandam dubitationem contra veritatem prædeterminatam, ibi. *His autem videtur obuiare*. Circa primum duo facit. Primo, ostendit dona virtutis esse, & in patria permanere. Secundo, ostendit quòd in Christo plenissime fuerunt, ibi. *In Christo erc. His autem obuiare erc.* Hic monet dubitationem contra determinata. Et primo, obicit: secundo soluit, ibi. *Ad quod dicimus &c.*

QVAESTIO PRIMA.

A

Hic quæruntur sex.

¶ Primo, Vtrum dona sint virtutes.
¶ Secundo, De numero donorum.
¶ Tertio, Vtrum maneant in patria.
¶ Quarto, Quomodo se habeant ad beatitudinem.
¶ Quinto, Quomodo se habeant ad fructus.
¶ Sexto, Quomodo se habeant ad petitiones.

ARTICVLVS PRIMVS.

a Vtrum dona sint virtutes.

12. q. 68. 1. 1. libr. c. 28.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quòd dona sint virtutes. Gregorius enim dicit in moralibus, q̄ per septē filios Iob, septē virtutes intelliguntur, scilicet sapiēia, intellectus, scientia, consilium &c. hæc autem dicuntur septem dona spiritus sancti. ergo dona sunt virtutes.

rum statum imitans Augustinus in præmissis assignationibus.

DISTINCTIO XXXIIII.

A

De septem donis Spiritus sancti.

NVNC de septem donis Spiritussancti agendum est, vbi prius cōsiderandum est, an hæc dona virtutes sint: secundo, an in futuro desitura sint, vel omnia, vel horum aliqua: deinde, an in Christo fuerint cuncta hæc dona. Hæc dona virtutes esse, nec in futuro desitura *Ambros.

G

F ¶ 2 Præt. Iaco. 1. dicit gl. quòd per donum perfectum, quod dicitur esse desursum descendens a patre luminum, intelliguntur dona gratuita: sed virtutes inter bona gratuita continentur, cum deus sine meritis præcedentibus eas nobis infunda, vt Aug. dicit. ergo virtutes sunt dona.

¶ 3 Præt. Per nomina in proprietates rerum spiritualium oportet deuenire: sed fere omnia nomina donorum ad aliquas virtutes pertinent, quia pietas ad iustitiā pertinet, fortitudo autē vna de quatuor cardinalibus est: consilium autem pertinet ad prudentiam, vt dicit Philosophus in 6. ethic. scientia autem, & intellectus, & sapientia ponuntur a Philosopho virtutes intellectuales, ergo dona a virtutibus nō distinguuntur.

Cap. 6.

Lib. 4. con. Iulian. Pelag. cap. 2. 2. de libero arbitrio cap. 19.

¶ 4 Præt. Cuicumque conuenit diffinitio, & diffinitum: sed diffinitio virtutis, quam ponit Augustinus. Virtus est bona qualitas mentis, qua recte viuitur, qua nullus male vitur, quā deus in nobis operatur sine nobis, cōuenit donis: & similiter etiam, quæcumque aliæ diffinitiones quæ de virtutibus communiter assignantur. ergo dona sunt virtutes. Si dicantur, q̄ dona differunt a virtutibus, quia donum est aliquid perfectius virtute. Contra. Secundum Apostolum, & Aug. inter omnia alia dona dei, excellentius donum est charitas: sed charitas ponitur virtus. ergo donum non est perfectius virtute.

H

1. ad Cor. 13. tom. 13 fol. 10. De Trinit. lib. 15. cap. 18.

¶ 5 Præt. Macrobius distinguit quatuor gradus virtutum, scilicet politicas, purgatorias, purgatiuas, & exemplares, & minus gradus est super alium: in omnibus tamen gradibus nomen virtutis seruatur. ergo dona non possunt differre a virtutibus pro eo quòd sunt supra virtutes.

In de somnio Scipionis lib. 1. Cap. 8.

SED CONTRA. Ea quæ ex opposito diuiduntur, non sunt idem: sed Gregor. in prin. moral. diuidit dona contra virtutes, dicens per septem filios Iob signari septem dona, per tres filias significari virtutes. ergo dona non sunt virtutes.

¶ 2 Præt. Ea quæ non sunt unius diuisionis, non sunt eadem: sed virtus alio modo diuiditur in suas species quàm donum. ergo virtus non est idem quod donum.

I

¶ 3 Præt. Timor ponitur inter septem dona, non tamen potest dici quòd sit virtus, quia nec theologica, nec cardinalis. ergo dona non sunt virtutes.

RESPON. Dicendum, quòd circa hanc quæstionem diuersimode determinatum est a diuersis. Quidam enim moti ex diuersitate nominum hanc differentiam assignauerunt inter virtutes & dona, q̄ dona dicūtur per cōparationē ad deū dantē, virtutes aūt p cōparationē ad opera ipālia, & spāles materias: & ideo ponunt dona in superiori parte aīæ, virtutes aūt in inferiori. Sed hoc non potest stare, quia comparatio donorū ad deum dantem non potest esse nisi vel sicut ad efficientem, vel sicut ad obiectum, vel finem. Comparatio autem ad deum sicut ad obiectum, non potest diuersificare dona a virtutibus, quia non omnia dona habent deum pro obiecto, cum scientia de temporalibus sit. Fortitudo etiam circa difficilia: virtutes autem theologicæ magis habent deum pro obiecto quàm dona. Similiter etiam nec comparatio ad deum sicut ad causam efficientem, vel finem, quia hoc commune est omnibus habitibus infusis, & secundum commune non attenditur differentia. Non enim potest dici quòd immediatius a deo procedant dona quàm virtutes: quia charitas quæ est virtus, est donum, in quo omnia dona alia nobis donantur. Et ideo alij dicunt, quòd dona sunt magis in ratione, sed virtutes sunt magis in voluntate: quia de virtutibus tantum duæ inueniuntur in ratione, siue intellectu, scilicet fides & prudentia: de donis autem quatuor. Sed hoc iterum non potest stare, quia eadem est differentia quæ est diuisiua generis, & constitutiua speciei: unde si habitus infusus diuidatur in virtutem & donū per hoc, quod est in ratione, vel voluntate esse, oportet quòd esse in ratione sit differentia constitutiua, vel quasi constituua doni, & esse in voluntate virtutis: & ita oportet dicere quòd saluetur in omnibus quæ continentur sub eis, & non in pluribus: quòd patet esse falsum. Et ideo alij dicunt, quòd virtutes sunt ad

K

Cap. 6.

ad bene operandum, sed dona ad resistendum tentationibus. Sed hoc iterum nihil est, quia sicut eadem qualitas naturalis est qua ignis calefacit, & qua resistit omni infrigidanti: ita idē habitus est quo quis bona operatur, & contrarijs operibus repugnat: quia vnicuique, secundum Philosophum, delectabilis est operatio secundum proprium habitum, & contrariū est quod illi operationi repugnat. Et ideo alij dicunt, q̄ virtutes sunt ad expurgandū animam a peccatis, sed dona ad sanandum animam a sequelis peccati, inuitentes verbo Gregorio, qui dicit, quòd sapientia datur contra stultitiā, intellectus contra hebetudinem, & sic de cæteris quæ non nominant peccata, sed sequelas peccati. Sed hoc iterum, vt videtur, non sufficit: quia ad actum peccati consequitur macula & reatus, quæ per gratiam remouentur: & iterum dispositio, vel habitus, qui per habitus contrarios tolluntur, & sic videtur quòd dona non possunt esse ad hoc speciliter quòd sequelas peccati remoueant. Et præterea, Omnia illa quæ Gregorius dicit, tolluntur per virtutes: quia præcipitationem tollit prudentia, vel prouidentia, superbiam tollit humilitas, & sic de cęteris: & si non potest secundum hoc esse differentia propria inter virtutes & dona. Et ideo alij dicunt, quòd virtutes sunt ad conformandum nos Christo in his quæ bene operatus est: sed dona sunt ad conformandum ipsi in his quæ forciter passus est. Sed hoc iterum nihil videtur esse dictu, quia in passione Christi præcipue a sanctis proponuntur nobis imitāda charitas, humilitas, patientia, quæ sunt virtutes, & magis quàm sapientia & scientia quæ sunt dona. vnde videtur adinuentuo quædam esse, & rei non concordat. Et ideo alij dicunt, quòd dona dantur ad altiores actus, quàm sint actus virtutum: & hæc opinio inter omnes vera videtur. Vnde ad huius intellectum sciendum, quòd cum virtus in omnibus rebus inueniri possit secundum quod habent aliquas proprias operationes, in quibus ad bene operandum ex propria virtute perficiuntur, loquentes tamen in morali materia de virtute, intelligimus de virtute humana, quæ quidem ad operationem humanam bene exequendam perficit. Operatio autem hominis potest dici tripliciter. Primo, ex potentia eliciente, vel imperante operationem: sicut operatio rationis, vel alicuius potentiæ quæ obedit rationi, quia a ratione habet homo quòd sit homo, nutriri aūt & videre non sunt operationes hominis in quantūm est homo, sed inquantum est viuum, vel animal, & secundum hoc omnes habitus perficientes ad operationes aliquas, in quibus non communicat homo cum brutis, possunt dici virtutes humanæ. Secundo, dicitur operatio humana ex materia, siue obiecto, sicut illæ quæ habent pro materia passiones, siue operationes humanas: sic enim virtutes morales proprie virtutes humanæ dicuntur. Vnde dicit Philosophus in 10. ethic. quòd opus speculatiuæ virtutis est magis diuinum quàm humanum, quia habet necessaria & æterna pro materia, non autem humana. Tertio, dicitur humana ex modo, quia scilicet in operationibus humanis, vel primo, vel secundo modo eārum modus humanus seruatur. Si autem ea quæ hominis sunt, supra humanum modum quis exequatur, erit operatio non humana simpliciter, sed quodammodo diuina. Vnde Philosophus in 7. ethicor. contra virtutem simpliciter diuidit virtutem heroicam, quam diuinam dicit, eo quòd per excellentiam virtutis homo fit quasi deus. Et secundum hoc dico quòd dona a virtutibus distinguuntur in hoc, quòd virtutes perficiunt ad actus modo humano, sed dona vltra humanum modum: quod patet in fide, & intellectu. Connaturalis enim modus humanæ naturę est, vt diuina non nisi per speculum creaturarum, & ænigmata similitudinum percipiat, & ad sic percipienda diuina perficit fides, quæ virtus dicitur. Sed intellectus donum, vt Gregorius dicit, de auditis mentem illustrat, vt homo etiam in hac vita prælibationem futuræ manifestationis accipiat: & ad hoc etiam consonat nomen doni. Illud enim proprie donum dici debet, quod ex sola liberalitate donantis competit ei in quo est, & non ex debito suæ conditionis.

Cap. 10.

Cap. 1.

Sup Exec. homil. 19.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd dona possunt dici virtutes, inquantum perficiunt ad bene operandum: & huma nę, secundum quod operationes quæ ex donis eliciuntur, non sunt communes hominibus & brutis, sed sunt supra virtutes inquantum vltra humanum modum perficiunt.

A

¶ Ad secundum dicendum, quòd ratio doni non saluatur in virtutibus etiam infusis quantum ad omnia, secundum quod saluatur in donis prædictis: quia modus operandi qui est in virtutibus, est secūdum conditionem humanam, quāmuis substantia habitꝰ sit ex diuino munere, & ita aliquo modo pōt dici virtus donum.

¶ Ad tertium dicendum, quòd quia ea q̄ sunt supra nos, non possumus cognoscere nisi ex his quæ secundum nos sunt: ideo nomina donorū sumuntur ex his quæ virtutibus conueniunt, quāmuis in donis illa quæ sunt virtutum, sint modo eminentiori, quàm in virtutibus: unde æquiuoce prædicta nomina de virtutibus & donis dicuntur.

¶ Ad quartum dicendum, quòd in omnibus diffinitionibus datis de virtutibus humanis vel exprimitur aliquid quod ad modum humanum pertinet, vel in ipso actu, ex quo sumitur diffinitio virtutis, intelligitur modus agendi homini proportionatus: vnde diffinitiones illæ non conueniunt donis secundum quod de virtutibus dantur.

¶ Ad quintum dicendum, quòd voluntas non habet aliquam imperfectionem de ratione sui in nobis quantum ad modum suæ operationis, sicut intellectus qui cognoscit accipiendo a phātasmatibus; vnde in statu viæ deum per essentiā amamus, non autem videmus. Et ideo non potest accipi supra illam virtutem, quæ est in voluntate, aliquod donum perficiens ad agendum nobiliori modo quàm sit modus virtutis. Et ideo est donum non sit supra virtutem, nisi de ratione modi, non erit inconueniens quòd virtus perficiens voluntatem quantum ad sui supremum, dignior sit quolibet dono.

B

¶ Ad sextum dicendum, quòd dona de quibus nunc loquimur, sunt uirtutes diuinæ: vnde reducuntur ad uirtutes exemplares quas ponit in deo quæ non sunt idem specie cum uirtutibus politicis, sed sunt supra eas, ut dicit Philosophus in 7. ethicor.

Cap. 1.

ARTICVLVS II.

b Vtrum dona debeant esse plura quàm septem.

D

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur quòd plura debeant esse dona, quàm septem assignata. Dona enim perficiunt ad modum altiorem quàm uirtus. ergo singulis uirtutibus debent respondere singula dona: sed inter theologicas uirtutes soli fidei uidentur dona aliqua respondere, sicut intellectus, & sapientia. ergo uidetur quòd debeant esse alia dona quæ respondeant spei, & charitati.

12. q. 68. 4.

¶ 2 Præt. Circa ea quæ sunt temperantiæ, magis homo infirmatur, quàm circa materiam alicuius alterius virtutis: sed dona dantur ad tollendam imperfectionem quæ est in uirtutum actibus ex conditione humanæ naturæ. ergo temperantiæ debet respondere aliquod donum.

E

¶ 3 Præt. Inter ita dona ponunt tria quæ pertinent ad executionem, ut pietas, fortitudo, & timor: sed fortitudini adiungitur suum motiuum, scilicet consilium, pietati uero scientia. ergo timori debet aliquod directiuum alterum assignari.

¶ 4 Præt. Ad iustitiam reducuntur, sicut partes, pietas, latria, amicitia, & multa alia, ut supradictum est. ergo qua ratione pietas ponitur donum, eadem ratione oēs aliæ partes iustitiæ.

¶ 5 Præt. Ad prudentiam pertinet non solum consilium, sed etiam iudicium, sicut supra dictum est. ergo sicut consilium ponitur donum, ita & iudicium.

SED CONTRA. Videtur quòd debeant esse pauciora, quia quanto aliqua cognitio est altior, tanto magis uniuersalis & minus multiplex: sed dona sunt supra uirtutes. cum igitur uirtutes ad cognitionem pertinentes sint fides & prudentia, non debent eis quatuor dona ad cognitionem pertinentia respondere.

¶ 2 Præt. Bonum, ut dictum est, uidetur aliquid altius, quàm bonum uirtutis esse: sed timor non uidetur sonare in aliquam eminentiam. ergo non uidetur q̄ debeat inter dona cōputari.

¶ 3 Præt.

Universidad de Deusto
Biblioteca

¶ 3 Præt. Non potest esse species altior suo genere, neque aliquid altius seipso: sed donum est aliquid altius virtute. cum ergo pietas sit pars iustitiæ, & fortitudo sit quædam virtus cardinalis, videtur quòd neutra debeat dici donum.

RESPON. Dicendum, quòd sicut ex prædictis patet, tria sunt genera virtutum. Sunt enim virtutes intellectuales, theologicæ, & morales, in quibus omnibus hoc commune inuenitur, quòd perficiunt ad actus suos secundum humanū modum: vnde cum donum eleuet ad operationem quæ est supra humanum modum, oportet quòd circa materias omnium virtutum sit aliquod donum quod habeat aliquem modū excellentem in materia illa: nec tamen oportet quòd tot sint dona, quot sunt virtutes, quia in vnoquoque genere in quo multa continentur, conuenit esse vnum summum: & ita respectu multarum virtutum quæ sunt vnius coordinationis, potest vnum donū excellentiam importare. Sicut etiam supra dictum est, quòd multæ virtutes, etiam quæ sunt circa diuersas materias, assignantur partes vnius virtutis, secundum quod in materia eius cōmunicāt. Operatio autem humana, ad quam humano modo virtus perficit, vel pertinet ad contemplationem secundum quam consyciuntur necessaria & æterna, vel pertinet ad actionem, secundum quam disponuntur contingentia, quæ libero arbitrio sunt subiecta. In contemplatione autem humana duplex est via. Vna, secundum quam proceditur ad agnitionem necessariorum & æternorum, quæ pertinent ad inuentionem. Alia, secundū quam ex principijs primis alia ordinantur, quæ pertinent ad iudicium. In prima autem via proceditur humano modo ex sensu in memoriam, ex memoria in experimentum, & ex experimento in prima principia quæ statim notis terminis cognoscuntur: & hunc processum perficit intellectus, qui est habitus principiorū. Vlterius, in eadem via proceditur inquirendo ex istis principijs in conclusiones: & ad hoc perficit alia virtus intellectualis, quæ dicitur scientia quantum ad ea quæ rationi subiacent. In his autem quæ super rationem sunt, perficit fides, quæ est inspectio diuinorum in speculo & in ænigmate. Quod autem spiritualia quasi nuda veritate capiantur, supra humanum modum est: & hoc facit donum intellectus, qui de auditis per fidem mentem illustrat, vt dicit Gregorius. In alia autem via contemplationis motus humanus est, vt ex simplici inspectione primorū principiorum, & altissimarum causarum homo de inferioribus iudicet & ordinet: & hoc fit per sapientiam, quam ponit Philosophus intellectualem virtutem in 6. ethico. quia sapientis est ordinare, vt in principio metaphysicæ dicitur. Sed quòd homo illis causis altissimis vniatur transformatus in earum similitudinem per modum quo quis adhæret deo, vnus spiritus est, 1. Cor. 6. vt sic quasi ex intimo sui de alijs iudicet & ordinet non solum cognoscibilia, sed etiam actiones humanas & passiones, hoc supra humanum modum est, & hoc per sapientiæ donum efficitur. Ex parte autem actionis duo inueniuntur, scilicet dirigere, quod pertinet ad cognitionem: & exequi, quod est affectionis. In cognitione autem practica, quæ dirigit in operibus moralibus, inuenitur duplex via sicut & in contemplationis cognitione, scilicet inuentio, & iudicium. In inuentione autem modus humanus est, quòd procedatur inquirendo & coniecturando ex his quæ solent accidere, quia ex talibus, & circa talia est moralis consideratio, vt Philosophus dicit: & hæc inuentio secundum hunc modum perficitur per eubuliam, quæ est bona consiliatio. Sed quòd homo accipiat hoc quod agendum est, quasi per certitudinem a spiritu sancto eductus, supra humanum modum est: & ad hoc perficit donum consilij. In via autem altera modus humanus est, quòd ex his quæ frequenter solent accidere, homo de inuentis per consilium iudicet probabiliter, quod sit per gnomen & synesim: & vlterius ordinem huius iudicij imponat inferioribus, quod fit per prudentiam, quæ præceptiua est. Sed quòd homo certitudinaliter sentiat de his quæ agenda occurrunt, supra hominem est: & hoc fit per donum scientiæ, quæ docet cōuersari in medio prauæ & peruersæ nationis: vnde & ipsum nomen certitudinem importat. Executio autem actiuæ vitæ in duobus consistit scilicet in operationibus, quibus fit communicatio ad alterum, & in passionibus, quibus homo ad seipsum disponitur. Operationes autem quibus fit communicatio ad alterum secundum humanum modum regulantur, vel ex eo ad quem est communicatio, sicut est ei aliquid exhibetur quod ei debetur, qd facit iustitia: vel ex ipso qui ad alterum suā cōmunicat, inquantum bonum eius relucet in tali communicatione, vt mensura harum communicationū: quæ quidem communicatio vel est in hoc q̄ homo sua tribuit, quod facit liberalitas in mediocribus, & magnificentia in maximis donis, vel sumptibus: vel in eo quòd seipsum alteri exhibet siue per cognitionem, vt scilicet cognoscatur talis qualis est per dicta & facta, quod facit virtus quædam quæ a Philosopho dicitur veritas: siue per affectionem inquantum se delectabilem exhibet socijs, vt in ludis, quod facit eutrapelia: vel in communi vita, quod facit amicitia quæ a Philosopho virtus ponitur, per quam homo ad unumquemque decenter se habet in dictis & factis. Sed quòd ratio communicationis quantum ad omnia prædicta non attendatur ex bono communicantis, vel eius ad quem est communicatio, ut in his terminis ineludatur, ut homo alteri tantū tribuat quantum debet, vel quantum ei expedit qui tribuit, sed quantum est deo acceptum diuinum bonum quod in se, vel in proximo relucet, hoc supra humanum modum est: & hoc fit per donum pietatis. Passiones autem vel pertinent ad concupiscibilem, vel ad irascibilem. In passionibus ergo irascibilis dirigentis secundum humanum modum accipitur pro mensura, vel regula rationis bonum. Passiones enim irascibilis ad tria reducuntur. Primum est spes, quæ est respectu ardui boni consequendi: quæ quidem dirigitur per hoc. quòd homo pensatis viribus propijs secundum eorum mensuram ad ardua virtutis opera se extendat: & hoc facit magnanimitas, quæ est circa magnos honores, & quædam virtus innominata, quæ est circa mediocres. Honor enim virtuti debetur. Secundum autem est timor & audacia, quæ sunt respectu mali difficilis imminentis: & in his passionibus dirigimur, ut secundum quantitatem suarum virium quis huiusmodi aggrediatur, vel fugiat, quod ad fortitudinis virtutem pertinet. Tertium ira, quæ consurgit ex læsione præcedente, in qua dirigimur ut homo non iniurgat ut vindictam ultra quantitatem offensæ, & ordinem iuris, quod facit mansuetudo. Sed quòd homo in omnibus his pro mensura accipiat diuinam virtutem, ut scilicet ad ardua virtutis opera se extendat, ad quæ scit se suis viribus nō sufficere, & pericula quæ vires suas excedant non formidet diuino auxilio innisus, & de illatis iniurijs nō solum vindictam non requirat, sed etiam gloriam habeat in remuneratione intendens, supra humanum modum est: & hoc totum efficitur per donum fortitudinis. In passionibus autem concupiscibilis, quæ sunt amor, concupiscentia, & delectatio, secundum humanum modum dirigimur ad bonum rationis, ut scilicet tantum homo ad temporalia bona afficiatur quantum indiget, quod fit per temperantiam, quæ est circa maximas delectationes & concupiscentias, & secundum alias ei annexas. Sed quòd homo ex reuerentia diuinæ maiestatis omnia hęc ut stercora arbitretur, supra humanum modum est: & hoc per donum timoris perficitur. Vnde in psalm. 118. dicitur. Configē timore carnes meas. Quidam uero accipiunt numerum donorum secundum promitates ad peccatum, eo quòd donum est ad auferendum defectum potentiæ in qua est virtus: unde dicunt quòd contra promitatem ad superbiam est timor ad humilitatem inclinans. Contra promitatem ad inuidiam, quæ proximo compati nescit, est pietas. Contra auaritiam, scientia, cuius est bene conuersari cum hominibus, unicuique tribuendo quod suum est: quod auaritiæ opponitur. Contra accidiam, fortitudo. Contra iram quæ agit omnia in præcipitio, consilium. Contra gulam quæ sensus hebetat intellectus. Contra luxuriam, sapientia: quia gustato spiritu deliquit omnis caro.

Esa. 11.

Cap. 7.

QVAEST. I

ARTICVLVS III.

Vtrum dona maneant in patria.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur q̄ dona nō remaneant in patria. Donum enim fortitudinis uidetur incipit, primo timore corripitur diuino ne puniatur, sed hunc perfecta charitas foras mittit. Succedit huic timor Domini sanctus ad compatiendum proximo: sed in patria non erit compassio. ergo nec pietas donum. 12.q. 68. 6. 3.d.33.q.3. 1.q.3. 2. q. 3.

¶ 3 Præt. Timor est ad retrahendum a malo, & ex fide consequitur: sed in patria euacuabitur fides, & omne malum cessabit. ergo non erit ibi timor.

¶ 4 Præt. Secundum Damas. consilium est de dubijs: sed in patria non erit dubitatio. ergo nec consilium. Damas. lib. 2. c. 33. circa med. & Istoria Barlaam, & Iosaphat.

¶ 5 Præt. 1. Cor. 13. scientia destruetur, ipsa enim docet conuersari in medio prauæ & peruersæ nationis, quod in patria penitus non erit. ergo neque donum scientiæ erit in patria.

¶ 6 Præt. Dona omnia. ut dictum est, tollunt imperfectionem quæ est in virtutibus quantū ad modum operandi: sed in patria non erit imperfectio. ergo donis non indigebimus, sed ipsæ uirtutes perfectæ sufficient.

SED CONTRA. Christus fuit simul uerus uiator & comprehensor: sed in Christo fuerunt dona excellentissima, ut patet per id quod dicitur Isa. 11. ergo per comprehensionem gloriæ non excluduntur, & ita remanebunt in patria.

¶ 2 Præt. Dona sunt perfectiora uirtutibus cardinalibus: sed ille manent in patria. ergo multo fortius dona.

¶ 3 Præt. Per donum eleuatur homo supra humanum modum, sicut patet ex dictis: sed hoc præcipue erit in patria, quando erimus æquales angelis dei, ut dicitur Matth. 22. ergo dona permanebunt in patria.

RESPON. Dicendū, q̄ modus unicuiq; rei ex propria mensura prænigitur, unde modus actionis sumitur ex eo quod est mensura & regula actionis: & ideo cum dona sint ad operandum supra humanum modū, oportet q̄ donorū operationes mensurent ex altera regula q̄ sit regula humanæ uirtutis, quæ est ipsa diuinitas ab homine participata suo modo, ut ix non humanitus, sed quasi deus factus participatiue operetur, ut ex prædictis patet: & ita omnia dona communicant in mensura operationis. Differūt aūt in materia circa quam operantur. Illa. n. quæ in uita actiua perficiunt, habent materiam commune cum moralibus uirtutibus. Illa uero quæ perficiunt in uita contemplatiua, habent materiam cōem cum theologicis & intellectualibus uirtutibus, cuius præcipuū obiectum contemplationis deus est, qui est obiectum theologicarum uirtutum. Dona igitur illa quę perficiunt in uita actiua, nō manēt quantū ad actus, quos habent circa propriam materiā, sicut nec uirtutes cardinales, quia nec timor a noxijs retrahit, nec fortitudo difficilia sustinere facit: sed remanebunt quantum ad actus quos habent circa deum, qui est mensura operationis in illis, sicut timor hominem per reuerentiam deo subiicit. Dona autem illa quæ perficiunt in uita contemplatiua, remanebunt quantum ad actus quos habent circa propriam materiam, & quantū ad actus quos habent circa propriam mensuram, sed perficientur quantum ad motum: quia quantumcumq; dona ad altiorem modum eleuent quàm sit communis homini modus, numquàm tñ in uia ad modū patriæ pertingere possunt. ¶ Et per hoc patet responsio ad prima quinque, quæ procedūt de donis perficientibus in uita actiua, secundum actus quos habent circa propriam materiam.

¶ Ad sextum dicendum, quòd dona illa quæ communicant cum uirtutibus in obiecto quod in patria remanebit, non remanebunt in patria a uirtutibus illis distincta, a quibus non distinguuntur, nisi ex imperfectione & perfectione in modo operationis, quod patet de intellectu & fide: quia uisio quæ fidei succedit, ad intellectus donum perfectum pertinet, ut patet in glo. Matth. 5. Et similiter est de sapientia, per quam filij dei uocabimur in comparatione ad spem, quæ ad hanc celsitudinem aspirat. Sed dona illa quæ communicant cum uirtutibus moralibus in materia, quæ in patria non remanebunt, non remanebunt quo ad actus quos habent circa materiam illam, in qua cum uirtutibus communicabant: sed quantum ad actus quos habent circa materiam illam, in qua non communicant cum uirtutibus. Et ideo actus illorum donorum remanebunt distincti ab actibus uirtutum, qui erunt in patria, & erunt actus horum donorum medij inter actus uirtutum theologicarum, & actus moralium uirtutum.

¶ Ad primum igitur dicendum, quòd fides est in intellectu, spes autem & charitas in uoluntate, ut prius dictum est. Intellectus autem humanus ex sua natura habet imperfectionem in modo intelligendi, quia spiritualia non potest percipere nisi deueniens in ea ex sensibilibus: sed uoluntas non habet ex sui natura aliquem modum imperfectionis, ut dictum est: & ideo charitati & spei non respondet aliquod donum quod perfectiori modo operetur. Imperfectio enim quæ est in actu spei, non est ex modo operandi, sed magis est distantia obiecti.

¶ Ad secundum dicendum, quòd perfectio temperantiæ consistit in retrahendo a delectationibus circa quas est, unde & nomen accepit. Perfectio aūt fortitudinis in sustinendo uel aggrediendo: iustitiæ autem in operādo quæ ad alterum sunt. Et ideo iustitię respondet donum quod est ad operandum, scilicet pietas: & fortitudini donum quod est ad sustinendum & aggrediendum, quod eodem nomine nominatur: temperantiæ autem donum quod sonat in recessum ab aliquo, scilicet timor, ut prius dictum est.

¶ Ad tertium dicendum, quòd idem est directiuum in recessu a termino, & accessum ad alium terminum: & ideo timor qui sonat in recessum, non habet aliquod speciale directiuum præter ea quę diriguntur in alijs exequentibus quæ pertinent ad accessum ad terminum.

¶ Ad quartum dicendum, quod quia donum eleuat hominem ad id quod est supra se, ideo conuenienter donum respondens iustitiæ ex illa parte iustitiæ sumitur, quæ ei quod maxime supremum est, debetur: huiusmodi autem est pietas, quæ debetur deo & patri carnali, uel etiam patriæ.

¶ Ad quintum dicendum, quòd iudicium prudentiæ per donum scientiæ perficitur, sicut & consilium per donum consilij.

¶ Ad sextum dicendum, quòd multæ aliæ uirtutes pertinent ad cognitionem, quàm fides & prudentia, sicut patet de omnibus intellectualibus: & ideo ratio procedit ex falsis.

¶ Ad septimum dicendum, quòd timor sonat in quandam subiectionem hominis per quandam reuerentiam. Quanto autem creatura magis creatori subijcitur, tanto altior est, sicut materia quanto magis subijcitur formæ, tanto perfectior est: & ideo timor in excellentiam sonat, secundum quod importat reuerentiam ad deum, sic enim maxime donum est.

¶ Ad octauum dicendum, quòd pietas quæ est donum, est supra iustitiam & supra omnes partes eius, ut ex prædictis patet: & ideo non est idem cum pietate, quæ est pars iustitiæ.

Universidad de Deusto
Biblioteca

sicut qui in patria remanebunt: quia actus virtutum theologicarum erunt circa deum secundum se, sicut charitatis in diligendo ipsum: actus vero doni erunt circa deum, inquantum est regula dirigens ad operandum in omnibus alijs: sicut timor reuerentiam ad deum habebit, ex qua in hac vita omnia mundi prospera cõtempsit. Actus vero virtutis cardinalis erit circa finẽ proprium, quem quis consecutus est ex meritorijs actibus virtutum, sicut temperantiæ nullo defectu noxio delectari, vt in præcedenti distinctione dictum est.

permanens in sæculũ sæculi, quem non excludit charitas, sed auget: quo timet filius, ne uel in modico oculos amantissimi patris offendat: uterque in futuro cessabit, charitas uero numquàm excidet. Augustinus quoque super

ARTICVLVS IIII.

Vtrum beatitudines respondeant singulis donis.

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur quòd beatitudines non respondeant singulis donis. Sicut enim supra dictum est, singulis virtutibus non respondent singula dona: sed beatitudines sunt virtutes, vt dicit glo, super illud psalm. 11. Purgatum septuplum. In sermone, inquit, domini septem præmittuntur virtutes, quæ & beatitudines dicuntur, quia perfectos & bonos faciunt. ergo & beatitudines, & dona non respondent sibiinuicem.

¶ 2 Præt. In via non potest esse beatitudo rei, sed spei tantum: sed quilibet actus meritorius facit sperare beatitudinem, quia spes est ex meritis proueniens, vt supra distinctio. 26. dictum est. ergo non oportet quòd beatitudines respondeant donis, quæ sunt supra modum humanum perficientia, sed virtutibus, quantumcumque imperfectis.

¶ 3 Præt. Beatitudines ponuntur geminatæ, sicut patet Matthæ. 5. Beati pauperes spiritu, quoniam ipsorum est regnum cælorum. hoc totum ad vnam beatitudinem pertinet: dona autẽ ponuntur singillatim. ergo dona & beatitudines non correspondent sibiinuicem.

¶ 4 Præt. Inter dona propriè computatur sapientia: sed sapientiæ non correspondet paupertas spiritus, quæ prima inter beatitudines ponitur. ergo beatitudines non recte respondent donis.

¶ 5 Præt. Dona sunt tantum septem: beatitudines autem octo. ergo non respondent sibiinuicem.

¶ 6 Præt. Inter dona ponuntur quatuor ad cognitionem pertinentia: sed inter beatitudines vna tantum pertinet ad cognitionem, illa scilicet qua dicitur: Beati mundo corde, quoniam deum videbunt. ergo non respondent beatitudines donis.

¶ 7 Præt. Scientia in omnibus actibus qui ad vitam actiuam pertinent, videtur dirigere. ergo scientiæ non magis correspondet illa beatitudo: Beati qui lugent, vt glo. dicit, quàm aliqua aliarum.

SED CONTRA est, quod dicitur in glo. Matth. 5. ibi enim singulæ beatitudines singulis donis adaptantur.

10. eth. c. 8. ¶ 2 Præt. Beatitudo, siue felicitas, secundum Philosophum, est operatio secundum perfectam virtutem: sed dona sunt perfectissimæ virtutes, vt ex dictis patet. ergo & beatitudines correspondent donis.

¶ 3 Præt. Dona a magistris ponuntur media inter virtutes & beatitudines: sed dona respondent virtutibus, vt ex dictis patet, ergo & beatitudines respondent donis.

RESPON. Dicendum, quòd quidam dicunt quòd beatitudines sunt quidam habitus perfectiores donis, sicut dona sunt perfectiora virtutibus. Vnde dicunt quòd virtutes perficiunt ad actus primos, dona autem ad actus secundos, sed beatitudines ad actus tertios: sed non de facili potest assignari differentia inter actus beatitudinum & donorum, quæ sufficiat ad differentiam habituum, quod patet ex differentia quam assignant, quę non est nisi secundum intensionem & remissionẽ, quod non sufficit ad diuersificandum habitum. Et ideo aliter dicendum, quòd beatitudines non sunt habitus distincti a virtutibus & donis, sed sunt operationes virtutum perfectarum ex adiunctione donorum, siue potius ipsorum donorũ. Et hoc consonat dictis sanctorũ, qui beatitudines virtutes nominant eo modo loquendi, quo virtus dicitur actus uirtutis. Consonat etiam ipsi euangelio, quod inter beatitudines multa enumerat, quæ manifeste ad dona, uel uirtutes pertinent. Consonare etiam uidetur ad hoc magister, qui de beatitudinibus specialem tractatum non facit, sicut de uirtutibus & donis. Consonat etiam philosophorum dictis, qui felicitatem dicunt etiam esse operationem secundum perfectam uirtutem. Perfectioꝛ aũt uirtutis potest tripliciter accipi. Primo, quantum ad speciem uirturis, sicut prudentia quæ dirigit alias uirtutes morales: & sapientia quæ dirigit alias intellectuales. Vnde a Philosopho felicitas ciuilis ponitꝛ operatio prudentiæ: felicitas aũt contẽplatiua sapientia. Secundo, quantum ad statum perfectionis, ad quam pfectionẽ uirtus peuenit per augmentum: & hæc ẽt perfectio requiritur ad felicitatem ſm Philosophum in 1. eth. quia sicut una dies non facit uer, ita nec beatum. Tertio, quantum ad modum, & sic dona possunt dici perfectæ uirtutes, ut ex dictis patet: nel etiam uirtutes quibus dona adiunguntur secundũ quod unus habitus ex additione alterius adiuuatur: & sic beatitudines, de quibus loquitur dñs, Matth. 5. dicuntur operationes perfectę uirtutis. Et quia dona, ut dictum est, habent duplices actus, quosdam qui pertinent ad uiam, & quosdam qui pertinent ad patriam: ideo in singulis beatitudinibus duo ponuntur, unum pertinens ad statum uię, aliud aũt ad statum patrię: differt tã in his quæ pertinent ad uitam contemplatiuam & actiuam. Vita. n. contemplatiua & hic incipit, & in futuro consummatur: unde actus qui erũt perfecti in patria, quodammodo in hac uita inchoantur, sed imperfecti sunt. Donũ aũt intellectus, cuius est spiritualia apprehẽdere, in patria ad ipsam diuinam essentiam pertinget eam intuendo: unde in sexta beatitudine quæ ad donum intellectus pertinet, ponitur quantum ad statum patriæ: Qm ipsi deũ uidebunt. Sed in statu uię spiritualia, & præcipue deum magis uidemus cognoscendo quid non est, q̃ apprehendẽdo quid est. Et ideo quantum ad statum uiæ ponitur cordis mundicia non solum a passionum illecebris, quã mundiciam donum intellectus non facit, sed præsupponitur per uitã actuã perfectã, sed ẽt ab erroribus, & phantasmatibus, & spiritualibus formis, a quibus omnibus docet abscedere Dio. in lib. de mystica theologia tendentes in diuinam contemplationem. Si militer ẽt donũ sapientiæ, cuius est spiritualia quæ intellectus apprehendit, iudicare, siue ordinare, siue approbare, infallibiliter & recte iudicabit, & ordinabit de olbus quæ ei subduntur siue sint apprehensiones, siue operationes. Et in hoc quædam similitudo deitatis in homine apparebit, cum deus a prouidendo, & iudicando nomen acceperit, secundũ quam homo filius dei manifeste ostendetur. Vnde in septima beatitudine, quæ ad sapientiam reducitur, dicitur: Quoniã filij dei uocabuntur. In statu aũt uiæ magis operatur in remouendo impedimenta, quæ prædictam ordinationem perturbare possuut, q̃ eam assequatur: & ideo pacificatio ponit̃ in septima beatitudine quantum ad statum uiæ, per quam perturbantia pacem, quæ est ordinationis prædictæ terminus, quietare conatur & in seipso, & etiam quantum ad alios qui quocumq; modo ei obediunt. Actiuæ autem uitę finis est non cognitio, sed operatio: & ideo actus consilij & scientię quę in uita actiua dirigunt, non computantur inter beatitudines: sed tamen beatitudines, quę sunt actus donorum exequentium in glo. Matth. 5. ei attribuũtur, inquantum actus habitus exequẽs est etiam quodammodo habitus dirigentis. Ad donum autẽ timoris, ut dictum est, pertinet omnia temporalia bona ex reuerentia diuinæ maiestatis despicere, quorum quædam sunt extrinseca, sicut diuitię, & honores: & horum contemptus ad primam beatitudinem pertinet, qua dicitur: Beati pauperes spiritu. Paupertas enim spiritus, ut dicit glo. duas habet partes, scilicet rerum abdicationem, & spiritus, idest, superbiæ contritionem. In patria enim nõ erit actus timoris circa temporalia bona, sed circa id quod erat ratio contemnendi ista temporalia: & ideo in hac beatitudine ponitur quantum ad statum patriæ, dominium regni cælorum, in quo diuitiæ, & honores cælestes comprehenduntur, ex quorum considerationc temporalia contemnebantur. Alia uero temporalium bonorum intrinseca, sunt homini delicię, & horum contemptus pertinet ad tertiam beatitudinem, qua dicitur: Beati qui lugent. Et ponitur quantum ad statum patriæ consolatio futura, ex cuius respectu consolatio temporalis despiciebatur. Et quia circa difficiliora magis rationis directione indigemus, ideo tertia beatitudo attribuitur dono dirigenti, scilicet scientiæ: prima autem dono exequenti, scilicet timori. Difficilius enim abnegantur intrinseca, quàm extrinseca bona. Ad donum autem fortitudinis pertinet omnia difficilia

* Super ps. 5. post medium. 10. eth. c. 8. & 9.

Cap. 5.

Cap. 1.

difficilia sustinere cum gaudio. Est autem duplex difficultas. Vna in labore operationum, & talis sustinentia ad quartam beatitudinem pertinet, qua dicitur. Beati qui esuriunt, & sitiunt iustitiam, idest, qui quælibet laboriosa & difficilia in prosecutione operationum iustitię sustinent. Sed quantum ad statum patriæ ponitur

ad id quod repromissum est, perducti fuerint. Ex his authoritatibus significatur, quòd timor non erit in futuro. Si autem timor non

fuerit in futuro. ergo nec septem dona erunt, nec modo sunt in angelis, uel in animabus sanctis. Ad quod dicimus, authori-

fructus dicuntur, quia suos possessores sancta & sincera delectatiõe reficiũt: sed uirtutes non respõdent donis, sed præcedunt ea. ergo nec fructus.

¶ 1 Præt. Fructus uidetur in præmium sonare: sed dona non tantum ad præmium, sed & ad statum etiam meriti pertinent. ergo donis fructus non respondent.

¶ 3 Præt. Fructus a fruendo dicitur: sed deo solum fruendum est, vt Augustinus dicit. ergo videtur esse tantum vnus fructus, sicut vna fruitio, & ita non possunt fructus correspondere donis quæ sunt septem. Li. 1. de doctri. christ. cap. 1.

¶ 4 Præt. Fructus distinguuntur secundum diuersos status virtutum, vt patet Matth. 13. in glo. quia fructus trieesimus debetur coniugatis, sexagesimus autem viduis, sed centesimus virginibus: dona autem non distinguuntur secundum diuersos statꝰ, quia in omnibus statibus possunt aliquo modo dona habere. ergo fructus non respondent donis.

¶ 5 Præt. Gal. 5. ponuntur multò plures fructus quàm septem. cum ergo dona sint tantum septem, fructus autem duodecim, videtur quòd fructus non respondeant donis.

SED CONTRA. Beatitudines respondent donis: sed beatitudo continet fructum, cum non sit sine delectatione, vt dicitur 1. ethic. ergo fructus donis respondent. Cap. 12.

¶ 2 Præt. Sap. 4. dicitur, Bonorum laborum gloriosus est fructus: sed non sunt aliqui labores digniores quàm in operibus donorum. ergo fructus donis respondent.

¶ 2 Præt. Delectationes virtutum dicuntur fructus, vt patet ex authoritate Ambrosij inducta: sed non minor est delectatio in donorum actibus, quàm in actibus virtutum. ergo fructus respondent donis.

RESPON. Dicendum, quòd nomen fructus a corporalibus ad spiritualia tran sfertur. Dicitur enim in corporalibus fructus quod de terræ nascentibus expectatur. Et ideo omne illud quod de re aliqua quis consequitur, quasi mercedem laboris circa illam impensi, dicitur fructus: hoc autem est & illud quod de re aliqua principaliter expectatur, & sic fructus omnis nostri operis deus est. Et iterum illud quod quis consequitur ex operatione non principaliter propter hoc operans, dicitur fructus, & sic delectationes quæ in bonis operibus sunt, sunt quidam fructus bonorum operum: & hoc modo in authoritate prædicta accipit Ambrosius fructum dicens ipsas virtutes fructus esse inquantum delectant. Secundum Philosophum autem 7. eth. omnis operatio procedens ex habitu perficiente naturã, habet delectationem annexam: vnde cum felicitas, vel beatitudo sit operatio secundum virtutem perfectam, quoddam formale completiuum beatitudinis est ipsa delectatio: & ideo fructus qui delectationem nominant, beatitudinibus respondent, sicut beatitudines donis. Inter fructus autem computantur quidam, qui sunt essentialiter delectatio, vt gaudium quantũ ad vnionem & præsentiam bonorũ, & pax quantum ad remotionẽ impedimentorum perturbantium delectationem: & ideo hi duo fructus respondent omnibus donis & beatitudinibus. Quidam vero ponũtur quasi ratio delectationis & causa: est autem delectatio in operibus actiuę & contemplatiuæ vitę. In operibus autem actiuæ vitæ ratio delectationis est duplex. Vno modo, ex remotione impedientium veram delectationem spiritus: delectatio enim ex operatione non impedita causatur, secundum Philosophum. Alio modo, ex præsentia bonorum spiritui conuenientium. Impeditur autem spiritualis delectatio vitæ actiuæ dupliciter. Vno modo, per delectationes contrarias ſbonorum temporalium: ſicut.n. operationes contrarię sunt, ita & delectationes, vt dicit Philosophus in 10. ethi. Tẽporalis aũt delectatio vel est in bonis exterioribus, ſdiuitijs & honoribus, & hanc delectationem cohibet modestia quæ fructus ponitur, & respondet pauperi spiritus: vel etiam in delectationibus carnis, & sic reprimuntur vel abstinendo ab illicitis, quod facit castitas: vel etiam a licitis, quod facit continentia, secundũ glo. Et hi duo fructus respondent beatitudini luctus, & per consequens hi tres fructus respondent dono timoris quasi exequenti. Vel aliter secundum Philosophum in 7. eth. potest distingui castitas a continentia, vt per continentiã sic reprimantur concupiscentiæ, vt non dominentur: per castitatẽ aũt, vt ẽt subijciãtur. Alio modo, impedit de-

Eth. 7. c. 14

Cap. 5.

Cap. 3.

Universidad de Deusto
Biblioteca

lectario spiritualis per exteriores difficultates, quæ quidē consistunt vel in labore actionum, quem vincit longanimitas: vnde hic fructus respondet quartæ beatitudini, & dono fortitudinis: vel etiam in dolore passionū, & hoc dupliciter vincitur. Vno modo, vt per eas constantia animi non frangatur quantum ad seipsum, & hoc facit patientia: & hic fructus respōdet octauæ beatitudini. Beati qui persecutionē patiuntur, & dono fortitudinis. Alio modo, vt homo ab-inferente non turbetur ad nocendum ei, & hoc facit mansuetudo: & hic fructus respōdet mititati quę est secunda beatitudo, & dono pietatis. Bonum autem conueniens secundum actum vitam, quod delectationem facit, est etiam in affectu secundum quod homini omne bonū cōplacet & sui, & alterius. Hoc enim est hominem dulcem habere animum, & sic est bonitas. glo. dulcedo animi. Et in ordine ad effectum secundum quod homo est bene communicatius suorum ad alios, & sic est benignitas: & hi duo fructus respondent beatitudini quinte, quæ est de misericordia, & dono pietatis. Omnes autem prædicti fructus respondent donis, consilio, & scientiæ quasi dirigentibus. In vita autem contemplatiua non potest esse aliquid delectationem impediens, nisi ex parte actiuæ vitæ: quia secundum Philosophum, delectationi quæ est in considerando, non est contrarium. Vnde non est ibi ratio delectationis nisi ex præsentia boni, in quo mens quiescit. & hoc dupliciter. Vno modo, per cognitionem spiritualium sine dubitatione, & sic est fides. glo. de inuisibilibus certitudo: & respondet sextæ beatitudini, & dono intellectus. Alio modo, per intimam vnionē ad spiritualia ex quo potest iudicare de omnibus aliis, quia spiritualis omnia iudicat. 1. Corinth. 2. & sic est charitas: & respondet septimæ beatitudini scilicet. Beati pacifici, & dono sapientiæ.

Ethi. lib. 7. cap. vlt.

AD PRIMVM igitur dicendum, quòd virtutes dicuntur fructus non ratione habituum, sed quia in operibus delectationem annexam habent: vnde & virtutes quæ inter fructus nominantur, sicut castitas, mansuetudo, & huiusmodi, non ponuntur inquantum sunt virtutes, sed inquantum habent aliquam rationem delectandi.

¶ Ad secundum dicendum, quòd sicut peccatum habet suam pœnam annexam aliquam, quia omnis inordinatus animus sibi est pœna, vt dicit August. in lib. confes. ita & meritum habet suum fructū adiunctum, qui tamen fructus in futuro complebitur sicut & malorum pœna: & ideo donis respondent fructus etiam quantum ad actus, quos in via habent.

¶ Ad tertium dicendum, quòd frui aliquo proprie est ipsum vt fructum habere: hoc autem habet aliquis vt fructum quem expectat principaliter ex suo opere. Vnde illo quod consequitur ex opere non principaliter expectato, non proprie dicitur aliquis frui, sed solum illo quod principaliter expectatur, quod est solum deus. Et ideo quàmuis sit vna tantum fruitio, sunt tamen multi fructus: quia quicquid consequitur, etiam si non principaliter expectatur, potest dici fructus.

¶ Ad quartum dicendum, quòd distinctio fructuum fit dupliciter. Vno mō ēm intensionē & remissionē: & sic fructus distinguuntur in euāgelio, quia de quibusdam operibus maius erit gaudium quàm de alijs. Alio modo, quantum ad diuersas rationes gaudendi: & sic diuiditur quasi essentialiter & per se, & hoc modo distinguitur Galat. 5. & sic donis respondent fructus, vt dictum est.

¶ Ad quintum dicendum, quòd eidem dono possunt respondere multi fructus, secundum quod habet multos actus, vt dictū est: & ideo non oportet quòd sint tot fructus quot dona.

ARTICVLVS VI.

Vtrum petitiones respondeant donis.

Cap. 15.

AD SEXTVM sic proceditur. Videtur quòd petitiones donis non respondeant. August. enim dicit in ench. quòd tribus primis petitionibus æterna poscuntur, reliquis vero quatuor temporalia: sed vnumquodque donorum pertinet ad præsentem vitam, in qua temporaliter viuitur, & ad futuram, in qua ad æternitatem peruenimus, vt ex dictis patet. ergo donis petitiones non respondent.

¶ 2 Præt. Aug. in epistola ad Probam dicit. Quisquis dicit petendo, scilicet quòd ad istam euangelicā partem pertinere non possit, etiam si non illicite orat, carnaliter orat: sed multa alia possunt peti a deo nō carnaliter, quàm septem dona, sicut septem virtutes, & gratiā, & necessaria vitæ. ergo petitiones dominicæ orationis septem donis non respondent.

¶ 3 Præt. Omnia dona sunt quædam bona a deo donata: sed petitiōes orationis dominicæ, non tantum sunt ad consecutionem boni, sed etiam ad remotionem mali. ergo dona petitionibus non respondent.

¶ 4 Præt. In donis sunt quatuor quæ ad cognitionem pertinent: sed in petitionibus nulla videtur ad cognitionem pertinere. ergo petitiones donis non respondent.

¶ 5 Præt. Petitiones ad impetrandum ordinatæ sunt: sed impetrare aliquid a deo non est nisi habentis virtutem. cum igitur dona simul cum virtutibus infundantur, videtur quòd petitiones non ordinentur ad dona.

Cap. 16.

¶ 6 Præt. Aug. in ench. dicit q̄ hoc totum est vna petitio. Et ne nos inducas in tentationē, sed libera nos a malo: quod patet ex hoc, q̄ nō ponitur ibi, & libera nos a malo, sed ponitur ibi, sed. Similiter dicit q̄ tertia petitio. s. Fiat voluntas tua, concluditur in duabus primis: & ita videtur quòd non sint nisi quinque petitiones, sicut etiam Lucas ponit: sed dona sunt septem. ergo petitiones non respondent donis.

¶ 7 Præt. Secunda petitio secundum August. ibidem pertinet ad resurrectionem corporis: sed nullum donum ad resurrectionem pertinet. ergo petitiones donis non respondent.

SED CONTRA. Idem est quod a deo petitur, & ab ipso accipitur. Vnde dicitur Ioan. 16. Petite, & accipietis: sed dona sunt quæ proprie a deo accipiuntur. ergo & ipsa sunt quæ per petitiones petuntur: & ita petitiones & dona mutuo sibi correspondent.

¶ 2 Præt. In glo. Matth. 6. dicitur. In precibus est, vt impetremus dona, in donis vt operemur, de operatione beatitudines consequentur. ergo sicut beatitudines respondent donis, ita dona respondent petitionibus.

¶ 3 Præt. Sicut eadem glo. dicit, septem petitionibus omnia dona præsentis vitæ, vel futuræ continentur: sed in his omnibus etiam dona perficiunt, vt ex dictis patet. ergo dona & petitiones correspondent sibi.

RESPON. Dicendum, q̄ reductio petitionum ad dona non intelligitur hoc modo, q̄ in petitionibus solum habitus donorū petantur, sed quia petitur per quamlibet petitionem aliquid eorum quæ ad aliquod donorum pertinent. Hæc autem reductio potest attendi dupliciter. Vno modo in generali, vt scilicet quicquid ad dona pertinet, etiam ad petitiones pertineat, & econuerso: & sic fit reductio eorum adinuicem non solum per appropriationem, sed etiam per proprietatem: quia sicut dona sufficienter perficiunt in omnibus quæ sunt actiuæ & contemplatiuæ vitæ siue in præsenti, siue in futuro, ita & in omnibus per petitiones diuinū auxilium imploratur. Alio modo in speciali, & sic per proprietatem non potest fieri reductio singulorum donorum ad singulas petitiones: quia ea quæ in diuersis petitionibus postulatur, possunt pertinere ad vnum donum, & econuerso: sed per appropriationem quandam inquantum singulæ petitiones habent aliquam similitudinem cum singulis donis, sicut & de beatitudinibus dictum est. Est. n. alia ratio distinguendi dona, & petitiones. Cum enim dona sint habitus ordinati ad operandum, oportet quòd distinguantur secundū obiecta, in quibus diuersificari oportet actus ēm speciem. Sed petere oportet omnia quibus indigemus ad operandum, quæ non possumus nisi a deo habere. Vnum aūt donum ad sui operationem indiget pluribus auxilijs, & idem auxilium valet ad actus multorum donorū. Indigemus aūt auxilio diuino tā in operibus contemplatiuę, q̄ in operibus actiuę. In operibus aūt contēplatiuæ indigemus duplici auxilio, vnū est, vt ipsorū contemplabilū. s. diuinorū manifestas & dignitas appareat, alias cō templatione quæ contemplationē allicit digna non essent. Et hoc auxiliū petitur per primā petitionem. *Sanctificetur nomen tuū.* In qua petitur, vt nomē eius qd semper sanctū est, et apud homines

Cap. 11. homines sanctum habeatur, hoc est, non contemnantur, vt Augustin. dicit ad Probam. Vnde idem est petere hoc, quòd illud eccles. 36. Sicut in conspectu eorum sanctificatus es in nobis, ita & in conspectu nostro magnificare in eis. Et quia ex hoc quòd homo huius excellentiæ particeps fit, ordinare & iudicare habet quod est

Cap. 5. sapientiæ: & ideo hæc petitio ad sapiētiā reducitur, & ad septimam beatitudinem. Aliud autem auxilium est, vt in contemplatione horū magnalium nostram beatitudinem cognoscamus, vt sic magis his contemplandis homo inhæ reicat: & hoc auxilium petitur per secūdam petitionem. *Adueniat regnum tuū.* glo. idest, manifestetur hominibus, vt scilicet in nobis veniat, & in Christo regnare mereamur,

Cap. 11. Psal. 79. secundum Augustinum ad Probam. Vnde idem est hoc petere, vt idem dicit, quod dicere, Ostende faciem tuam, & salui erimus: & ideo hæc petitio reducitur ad sextam beatitudinem & donum intellectus. In operibus autem actiuæ indigemus duplici auxilio. Primum est, vt bona nobis conferantur, quibus ad bene operandum adiuuemur. Secundum est, vt mala impedientia remoueantur. Bonum autem duplex est nobis necessarium ad vitam actiuam. Vnum quod est directe ad opus virtutis ordinans, sicut ipsum honestum bonum: & hoc petitur in

Cap. 11. tertia petitione. *Fiat voluntas tua &c.* in qua secundum Augustinum petimus obedientiam ad deum, vt sic fiat a nobis voluntas eius in terris, sicut fit ab angelis in cælis. Vnde secundū

Psal. 118. ipsum idem est hoc petere, quod dicere. Gressus meos dirige secundum eloquium tuum: & hoc reducitur ad quintam beatitudinem, quæ est de misericordia, quia misericordiam præcipue nobis deus præcipit, & per consequens ad donum consilij. Aliud est organice ad virtutem seruiens, sicut temporalia subsidia, quibus homo ad bene operandum iuuatur: & hoc pertinet ad quartam petitionem, qua dicitur. *Panem nostrum quotidianum &c.* quia secundum Augustin. ibidem, per hoc quod

Cap. 11. dicitur, hodie, significatur hoc tempus, vbi vel sufficientium illam petimus a patre, quę superexcellit in nomine panis totam significantes: vel sacramentum fidelium, & hoc est idem quod petitur Prouerb. 30. Diuitias & paupertatē ne dederis mihi, sed tantum victui meo tribue necessaria: & hæc petitio reducitur ad quartā beatitudinē, quia huiusmodi subsidia vitæ sunt quæ nos in laboribus huius vitæ sustentant, & per cōsequens ad donum fortitudinis. Impediens autem operationem actiuæ vitæ est triplex. Primo, malum culpę præteritum quidem in actu, sed manens in reatu macula & inquinatione: & contra hoc malum petitur auxilium per quintam petitionem, qua dicitur. *Dimitte nobis debita nostra &c.* vbi, vt dicit August. ibidem nos admonemur & quid petamus, & quid faciamus, vt accipere mereamur: & hoc idem petijt qui dixit. Si reddidi retribuentibus mihi mala &c. & hoc reducitur ad tertiam beatitudinem, quæ est de luctu: quia ea remittuntur peccata, & per consequens ad donum scientiæ. Secundum est malum futurum, quia timemus inclinans ad peccatum: & circa hoc petitur auxilium in sexta petitione, cum dicitur. *Et ne nos inducas in tentationem.* in qua, secundum Augustinum, petimus ne deserti diuino auxilio alicui tentationi vel consentiamus decepti, vel cedamus afflicti. Et hoc idem petitur eccles. 23. Auferat me ventris concupiscentias: & hoc reducitur ad secundam beatitudinem, & hoc est de mititate: quia præcipue tentationes ad malum, sunt molestiæ quæ a proximis inferuntur, quibus prouocamur vt eis noceamus, quas tentationes per illam beatitudinem vincimus, & per consequens ad donum pietatis. Tertium est malum præsens, quodcumque sit illud: & contra hoc petitur auxilium per septimam petitionem, qua

Cap. 11. dicitur. *Sed libera nos a malo.* Vnde Augustinus dicit, quòd homo christianus in qualibet tribulatione constitutus, in hac petitione gemitus edit. Et hoc idem petuit qui dixit. Eripe me

Psal. 58. ab inimicis meis &c. & hoc reducitur ad beatitudinem quæ est paupertas spiritus: quia eius est in tribulatione auxilium petere, & per consequens ad donum timoris. Possunt autem

A tres vltimæ petitiones aliter distingui, secūdum Augustinum, vt prima earum petatur auxilium contra malum culpæ: secunda autem contra inclinantia in culpam. Tertia vero contra pœnæ malum. Cap. 15.

AD PRIMVM igitur dicendum, quòd obedientia ad deum quæ omne honestū actionis complectitur, & cōtemplationis bona in hac vita incipiunt, & in futura cōsummantur: & quantum ad hanc consummationem Augustinus dicit, quòd p tres primas petitiones petimus bona æterna: in alijs autem petionib⁹ petimus ea quæ tantum in hac vita sunt. Super psal. 127. prolog.

¶ Ad secundum dicendū, quòd in hac oratione nō solum petūtur habitus donorum, quia petitio horum habituum, quantum ad intellectum & sapientiam, comprehenduntur in primis duabus petitionibus: sed quantum ad omnes habitus donorum, vel virtutum qui dingūt in vita actiua petuntur in tertia petione, quia omne habitus operatiui non sunt nisi ad obediendum deo: sed per singulas petitiones petuntur ea quæ aliquo modo pertinent ad omnia dona. Matth. 10. & Luc. 12.

¶ Ad tertium dicendum, quòd quāmuis dona sint quædam dona a deo data, tamen ad hoc quòd possint habere debitas operationes, oportet quòd a malis homo liberetur.

¶ Ad quartum dicendum, quòd duæ petitiones pertinent ad cognitionem contemplatiuam: sed ad cognitionem practicam non ponuntur aliquæ petitiones pertinentes eadem ratione, qua nec aliquæ beatitudines, vt dictum est.

¶ Ad quintum dicendum, quòd quāmuis homo non habens virtutes, non possit dona impetrare ea merendo, potest tamen impetrare per modum dispositionis ad illa: & iterū aliquis habens virtutes & dona potest impetrare perseuerantiam in eis.

¶ Ad sextum dicendum, quòd simpliciter loquendo, sunt septem petitiones, vt dictum est: non tamen est inconueniens, vt earum vna aliquo modo includatur in alia, sicut aliquid est in alio in potentia.

¶ Ad septimum dicendū, quòd quia in resurrectione corporis præcipue & totaliter participes erimus regni diuini: ideo dicit Augustinus, quòd pertinet ad resurrectionem corporum, non quia directe corporis resurrectio petatur. Cap. 15.

EXPOSITIO TEXTVS.

SPIRITVS *sapientiæ & intellectus &c.* Ratio ordinis ex prædictis patet. Combinationis autem ratio hæc est, quia simul cōbinantur dona duo, quorum vnum dirigit alterum, sicut sapientia dirigit intellectum proprie loquendo, consilium autem fortitudinem per quandam appropriationem: quia sicut præcipue consilio indigemus in operationibus supererogationis, ita & in fortitudine scientia pietatem, quia neutrum sonat nisi id ad quod omnes tenentur. Timor autem quia est recessus a malo, ideo non indiget proprio directiuo, vt ex dictis patet: tamen proprie loquendo, consilium & scientia dirigunt in omnibus tribus donis exequentibus. *Spiritus timoris.* Hic specialiter dicitur Christum repleuisse, quia propter suam imperfectionem minus in ipso esse videbatur ideo, quia principaliter ad patiendum venerat, quod per humilitatem est completum, quæ pertinet ad donum timoris domini. *Quidam tamen secundum effectum &c.* Hoc est verum de timore secundum actum affectus, qui est timere separationem: & non quantum ad quemlibet actum affectus, vt postea dicetur.

DIVISIO TEXTVS.

POSTQVAM determinauit de donis in generali, hic determinat de dono timoris, qui propter sui multiplicem acceptionem specialem difficultatem habet. Diuiditur autem hæc pars in duas. Primo, determinat de timore in generali. Secundo autem de timore

Universidad de Deusto
Biblioteca

Christi specialiter, ibi. *Cum autem fuerit in Christo.* Prima in duas. In prima, ponit distinctionem timoris. In secũda, soluit quandam contrarietatem, ibi. *Et attende quòd quatuor, &c Debita equidem.* Hic ponit comparationem timorum adinuicem. Et circa hoc duo facit. Primo, comparat timores adinuicem. Secũdo, ex dictis quã dam conclusionem infert, ibi. *Illud quoque diligenter.* Circa primum duo facit. Primo, comparat timorem filialem ad seruilem. Secundo, initialem ad vtrumque, ibi. *In quibus etiam timorem, uel initialem.* Circa primũ autem tria facit. Primo, ponit proprietatem timoris seruilis. Secundo, ostendit differentias timoris casti, vel filialis ad ipsum, ibi. *Est autem alia sententia* Tertio, per similitudinem differentiam manifestat, ibi. *Nonne poterit melius. In quibus etiam initialem timorem.* Hic comparat timorem initialem ad alios duos. Et circa hoc duo facit. Primo, ostendit distinctionẽ eius ab vtroque dictorum,

Ibid. paulo inferius.

Secundo, ponit quandam conuenientiam ipsius ad timorem seruilem, ibi. *Sciendum autem est, quòd vterque timor &c.*

formidat. Non timet ne perdat amplexus pulcherrimi sponsi, sed timet ne mittatur in geheanã. Bonꝰ est timor iste, & utilis, licet insufficiens, per quem fit paulatim consuetudo iustitiæ, & succedit initialis timor, quando incipit quod durum est amari: & sic incipit excludi seruilis timor a charitate, & succedit deinde timor castus, siue amicalis quo timemus ne sponsus tardet, ne discedat, ne offendamus, ne eo careamus. Timor iste de amore uenit. Ille quidem seruilis est utilis, sed non permanens in æternum, ut iste timor diuinus comes est per omnes gradus.

Collatio prædictorum.

ET attende ꝙ quatuor hic distinguũtur timores, cũ supra Beda dixerit duos esse. Sed Beda humanum timorem prætermisit, & nomine seruilis

II Cap. 12.

Vlterius. Videtur quòd magister hic male distinguat timoris partes. Quia secundum Philosophum in 1. topicor, si unum oppositorum dicitur multipliciter, & reliquum: sed timor & spes sunt opposita. cum igitur spes non dicatur multipliciter, nec timor distingui debuit.

¶ 2 Præt. Passiones, & actus, & habitus diuersificantur secundum obiecta: sed idem est obiectum timoris mundani, seruilis, & initialis, scilicet pœna. ergo videtur quòd non debeant adinuicem distingui.

¶ 3 Præt. Perfectũ & imperfectũ circa amorem non diuersificant charitatem: sed timor initialis & castus non differunt nisi ꝑfectum & imperfectũ. ergo nõ debent distingui adinuicem.

F SED CONTRA. Videtur quòd debuerit plures partes timoris assignare. Timor.n. ex concupiscentia causatur: sed concupiscentia carnis contra concupiscentiam oculorũ, quæ est concupiscentia mundi, diuiditur. 1. Io. 2. ergo mundanus timor, quo timemus mundi bona perdere, debet distingui contra timorem carnis, quo timemus carnis pericula pati.

¶ 2 Præt. Magister ponit in fine sectionis timorem quendam naturalem, qui differt secundũ ipsum ab omnibus alijs. ergo videt ꝙ Iustificẽtur assignet tantum quatuor timores.

Super Ioã. hom. 86. & de spiritu & li. cap. 29.

Dama. de fi de lib. 2. ca. 15. per tot.

¶ 3 Præt. Dam. 2. lib. assignat plures differẽtias .f. legnitiem, erubescentiam, verecundiam, admirationem, ſtuporem, agoniam. ergo videtur quòd hæc diuisio, quæ hic ponitur, sit insufficiens.

III 22. q. 19.

Vlterius. Videtur ꝙ timor non debeat inter dona computari. Timor.n. ponitur vna de quatuor principalibus passionib⁹: sed nulla aliarum ponitur donum, immo spes ponitur virtꝰ, gaudium ponitur fructus, dolor ponitur pars pœnitentiæ, scilicet contritio. ergo nec timor similiter debet poni donum.

Lib. 1. con fess. cap. 22.

¶ 1 Præt. Bona datur nobis in adiutoriũ humanæ infirmitatis: sed ipse timor infirmitatẽ importat. ergo nõ debet dici donũ.

Cap. 7.

¶ 3 Præt. Aug. dicit 14. de ciuit. dei. Timor est amor fugiens quod ei aduersatur: sed amor non est donum, immo virtus. ergo nec timor donum debet poni.

SED CONTRA est, quod dicit Isa. 11. ubi timor inter alia dona sancti spiritus nominatur.

Decret. dist. ma. cap. 10.

¶ 2 Præt. Illud quod est principium salutis, non est a nobis, sed donum dei est, vt dicit Aug. sed timor est principium salutis. Isa. 26. A timore tuo, domine, concepimus spiritum saluus. ergo timor est donum spiritus sancti.

RESPON. Dicendum, quòd diffinitio data secundũ Damas. conuenit omni timori. Sed quia nomina passionum a passionibus sensitiuæ partis ad operationes superioris partis transferuntur, vt supra dictum est: ideo videamus primo qualiter dicta diffinitio competat timori, qui est passio sensitiuæ partis.

Cap. 7. dist. 1.

Quælibet autem illarum passionum pertinet ad appetitiuam partem, sed inter eas est differentia secundum Auicennam in 6. de naturalibus: quia dispositiones cordis in quibusdam passionibus sunt quasi actiuæ, in quibusdam quasi passiuæ. Dispositio aũt cordis actiua est vel secundum perfectionem cordis in seipso, sicut est amplitudo, & dilatatio cordis, quæ est in gaudio: vel secundum etiam perfectionem cordis ad aliquid agendum, vel patiendum, vel obtinendum, sicut est fortitudo cordis, quæ requiritur in audacia, & spe. Dispositio autem passiua cordis per oppositum est vel secundum defectum ipsius in seipso, quæ dicitur coangustatio, quæ requiritur in tristitia: vel secundum defectum ipsius per comparationem ad aliquid agendum, quæ dicitur debilitas cordis, quæ requiritur in amore, & desperatione. Contractio autem significat motum alicuius ab alio, a quo retrahitur in seipsum, vbi quodammodo congregatur: & ideo importat dispositionem cordis, quæ est debilitas, per quam aliquis ab alio deficit in seipso constitens. Sic igitur patet intellectus diffinitionis Damas. quia dixit desiderium ad significandum genus timoris, qui est actio, vel motus appetitus. Quòd autem dixit secundum ſystolem mouetis, dixit etiam propriam assignauit, quæ a causa materiali eius sumitur. Et per hãc similitudinem dicitur etiam timor in spiritualibus, dum motus voluntatis ab aliquo retrahit, & in seipsum constituit.

Contra. Systole & traction.

AD PRIMVM igitur dicendum, quòd desiderium ponitur ibi large pro appetitu, qui communis est irascibili & concupiscibili.

¶ Et per hoc patet solutio ad secundum.

¶ Ad

De casto & seruili plenius agit tangens de initiali.

DE his eisdem timoribus latius disputat Augustinus. gaudium ponitur fructus, dolor ponitur pars pœnitentiæ, scilicet contritio. ergo nec timor similiter debet poni donum.

¶ Ad tertium dicendum, quòd etiam in fuga est appetitus fugiendi, qui hic desiderium dicitur.

In corp. ar.

¶ Ad quartum dicendum, quòd in spiritualibus est contractio per similitudinem, vt dictum est.

AD SECVNDAM quæstionem dicendum, quòd timor hic distinguitur secundum ordinem timoris ad deum, cui per vnum timorem magis appropinquat, vel distat quàm per aliũ. Cum enim timor in fugi malt consistat, malum autem est pœnæ & culpæ, erit timor quidam qui consistit in fuga mali culpę tantum, per quam homo a deo separatur, scilicet timor castus, vel filialis. Alius autem qui consistit in fuga mali pœnæ. Pœna autem est duplex. Vna ꝙ cuius vitatione peccatũ quandoq; committitur, sicut sunt temporales pœnæ: & hanc pœnam refugit timor mundanus, vel humanus. Alia est pro cuius vitatione numquam fit peccatum, sed magis vitatur, sicut pœna, ꝙ erit post hãc vitam: & hanc pœnam fugit timor seruilis. Alius autem timor est qui fugit vtrumque malum pœnæ scilicet & culpæ, scilicet initialis, qui habet oculũ ad vtrũque: & ideo est medius inter seruilem & castum.

De diu. no. cap. 4. 2. Eth. c. 2. In corp.

AD PRIMVM igitur dicendum, ꝙ malum contingit multifariam, bonum autem uno modo, secundum Dionysium, & Philosophum. Et ideo spes, quæ respicit bonum, non ita diuiditur sicut timor, qui respicit malum.

¶ Ad secundum dicendum, quòd non eadem pœna est quam respicit timor mundanus & seruilis, ut ex dictis patet: seruilis uero & initialis eandem pœnam respiciunt, sed seruilis tamquàm principale obiectum: initialis autem non, sed magis malum culpæ, unde magis se tenet cũ casto timore, quàm cum seruili.

¶ Ad tertium dicendum, quòd timor initialis distinguitur a casto nõ secundum quod imperfecte se habet ad id quod perfecte se habet castus timor, sed quia se habet etiã ad aliud obiectum, quamuis ex consequenti, ut dictum est.

In corp. in fin. & ad 2.

¶ Ad quartum dicendum, quòd timor mundanus secundum speciem naturæ ab humano distinguitur: sed in eodem gradu ponuntur secundum propinquitatem ad meritum & demeritum, secundum quod hic timores distinguuntur.

¶ Ad quintum dicendum, quòd natura saluatur etiam in merito & demerito: & ideo timor naturalis non ponit aliquem gradum distantiæ, uel propinquitatis ad meritum, uel demeritum: & propter hoc de ipso non facit mẽtionem in diuisione prima.

¶ Ad sextum dicendum, quòd illæ partes timoris assignantur secundum obiecta: sic autem non intendit hic diuidere timorem, sed sicut dictum est.

In corp.

AD TERTIAM quæstionem dicendum, quòd timor mundanus & humanus, cum sint inordinati, non possunt esse dona spiritus sancti: sed sunt uel passiones, uel electiones similes passionibus: aut etiam habitus, secundum quod habitus nomine operationis, uel passionis nominantur. Similiter etiã timor seruilis non pertingit ad perfectionem doni, sicut nec fides informis ad perfectam rationem uirtutis. In omni enim uirtute hoc est commune, secundum Philosophum, quòd uirtuosus operatur boni gratia, uel propter turpis uitationem: timor autem seruilis operatur bonum non propter fugam turpis, sed propter fugam tristis. Vnde deficit a perfectione uirtutis, & multo amplius a perfectione doni, ad est uirtute perfectius. Timor autem castus & initialis, secundũ quod participat timorem castum, habet rationem doni: cuius ratio est, quòd altiori mensura suos actus modificat, ꝙ sit mensura humana. Mensurata enim humanorũ operum est rationis bonum. Vnde uirtuosus abstinet a malis fugiens, & timens incõuenientia rationis, quod est turpe. Et iste timor est annexus cuilibet uirtuti: sed timor, ꝙ est donum, facit abstinere a malis propter fugam inconuenientis, quod est in separatione a deo, & ideo ipsum deum habet pro mensura suæ operationis. Et quia modus a mensura causatur, ideo operatur supra humanum modum, & pp hoc est donum.

4. eth. c. 16.

Psalm. 8.

1. Ioan. 4.

AD PRIMVM igitur dicendum, quòd timor secundum quod est passio, non est donum, sed secũdum qd est habitꝰ quidã a deo infusus. Similiter etiam neq; spes secundum quod est passio, est uirtus, sed secundum quod est habitus quidam perficiens ad actum similem passioni, quæ est spes. Dolor autem qui est passio sensitiuæ partis, non est pars pœnitentiæ, quamuis etiam talis possit esse pœnitentiæ adiuncta: sed dolor in rationali parte consistens, qui est operatiu magis quam passio. Gaudium etiam quod est in parte sensitiua animæ, non est fructus: sed quod est in ratione non potest dici passio proprie loquendo, quamuis aliquid habeat de similitudine passionis.

¶ Ad secundum dicendum, quòd timor eorum quæ sunt sub homine, ad infirmitatem hominis pertinet: sed timor dei qui est supra hominem, non est infirmitatis, sed maxime perfectionis in ipso: quia in hoc ipso inferius perfectissimum est, quòd suo superiori maxime subditur.

¶ Ad tertium dicendum, quòd timor dei est amor non essentialiter loquendo, sed per causam, quia amor est causa timoris.

Quid uidetur prædictis aduersari.

EST autem sententia, quę uidet esse cõtraria huic, si non haber pium intellectorem. Dicitur enim in psalm. Timor domini castus permanet in sæculum sæculi. Aeternum quendam timorem nobis ostendit, sed castum. Quod si ostendit ille nobis æternum timorem, numquid contradicit illi ista epistola quę dicit. Timor non est in charitate, sed ꝑfecta charitas foras mittit timorẽ? Hoc.n. dictum est per Ioãnem: illud dictum est per Dauid. Sed no lite putare alium esse spiritum. Si enim unus flatus inflat duas tibias, non poterit unus spiritus implere duo corda, & agitare duas linguas? Si spiritu uno, ideſt, uno flatu implente duæ tibiæ consonant, impletæ duæ linguæ spiritu Dei dissonare possunt? Immo est ibi quædam consonantia, est quædam concordia: sed auditorem studiosum, non ociosum. Ecce mouit duas linguas spiritus Dei, & audiuimus ex una. Timor non est in charitate: audiuimus ex alia, Timor Domini castus permanet in sæculum sæculi. Quid est hoc? Dissonat? non. Excute aures, intende melodiam. Non sine causa hic addidit castus, illic non addidit: quia est timor aliquis infusus. Similiter etiam neq; spes secundum quod est passio, est uirtus, sed secundum quod est habitus quidam perficiens ad actum similem passioni, quæ est spes. Dolor autem qui est passio sensitiuæ partis, non est pars pœnitentiæ, quamuis etiam talis possit esse pœnitentiæ adiuncta: sed dolor in rationali parte consistens, qui est operatiu magis quam passio. Gaudium etiam quod est in parte sensitiua animæ, non est fructus: sed quod est in ratione non potest dici passio proprie loquendo, quamuis aliquid habeat de similitudine passionis.

¶ Ad secundum dicendum, quòd timor eorum quæ sunt sub homine, ad infirmitatem hominis pertinet: sed timor dei qui est supra hominem, non est infirmitatis, sed maxime perfectionis in ipso: quia in hoc ipso inferius perfectissimum est, quòd suo superiori maxime subditur.

¶ Ad tertium dicendum, quòd timor dei est amor non essentialiter loquendo, sed per causam, quia amor est causa timoris.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum timor seruilis sit a Spiritu sancto.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur quòd timor seruilis non sit a spiritu sancto. Quicquid enim est a spiritu sancto potest esse simul cum ipso: sed timor seruilis non habetur simul cum spiritu sancto, qui sine charitate non habetur, cũ qua non est timor seruilis. ergo timor seruilis non est a spiritu sancto.

22. q. 19. 4.

¶ 2 Præt. Sicut deus propter seipsum amandus est, ita

Universidad de Deusto
Biblioteca

propter seipsum timendus est: sed amor mercennarius, quo quis amat desi propter bona temporalia, non est a spiritu sancto cum sit illicitus, quia plus amantur illa bona temporalia, quàm deus. ergo & timor seruilis, quo deus propter pœnas timetur, non est a spiritu sancto.

¶ 4 Præt. Illud quod nascitur ex radice peccati, non est a spiritu sancto: sed timor seruilis ex tumore nascitur, qui est radix peccati. ergo &c. Lib.4.c.28. de super illud Iob 3. Quare non in vulua mortuꝰ fum &c. dicit Gregor. Cum ex peccato præsens pœna metuitur, & amissa dei facies nō amatur, timor ex tumore est, non autem ex humilitate. ergo videtur quòd timor seruilis non sit a spiritu sancto.

SED CONTRA. Roma. 8. Non accepistis spiritum seruitutis &c. glo. Vnus spiritus est, qui facit duos timores, scilicet seruilem, & castum: sed castus timor constat quòd est a spiritu sancto. ergo & seruilis.

¶ 2 Præt. Non est minus timere deum, quàm credere: sed fides etiam informis est a spiritu sancto. ergo & timor seruilis est a spiritu sancto.

II

VLTERIVS. Videtur quòd vsus timoris seruilis non sit bonus. Vsus enim bonus est, quo fit bonum & bene: sed secundum Augustinum super illud Rom. 8. Non accepistis spiritum seruitutis &c. In timore seruili etiam si aliquid fiat bonum, non tamen bene. ergo vsus eius est malus.

De grā noui test. c. 21. epistō. 120. ad honoratum.

¶ 2 Præt. Omnis actus timoris ex aliquo amore procedit: sed actus timoris seruilis non procedit ex amore charitatis. ergo procedit ex amore libidinoso, ergo est malus.

¶ 3 Præt. Vna circunstantia indebita facit totum actum malum: sed actus timoris seruilis videtur esse seruiliter timere, quæ est circunstantia turpis. ergo vsus timoris seruilis est malus.

SED CONTRA. Cuius vsus malus est, ipsum etiam malum est: quia non potest arbor bona fructus malos facere. Matth. 7. sed timor seruilis est bonum cum sit a deo. ergo vsus eius bonus est.

¶ 2 Præt. Vsus timoris seruilis est abstinere a peccato, & ad sapientiam introducere: hoc autem est bonum. ergo vsus seruilis timoris est bonus.

III

VLTERIVS. Videtur quòd timor seruilis non tollatur 22. q. 19. 6. adueniente charitate. Timor enim seruilis a fide informi consurgit: sed fides informis manet secundum substantiam habitus, & formatur charitate quæ aduenit. ergo & timor non expellitur charitate adueniente.

¶ 2 Præt. Per charitatem aduenientem non tollitur nisi peccatum, & quod est ex peccato introductum: hoc autem non est timor seruilis cum sit a deo. ergo non expellitur charitate adueniente.

¶ 3 Præt. Quod se habet ex additione ad aliud, includit illud, & non tollit: sed timor initialis se habet ex additione ad seruilem, quia timet pœnam sicut seruilis, & vltecius separationem. ergo timore initiali adueniente non expellitur timor seruilis. ergo nec adueniente charitate, sine qua non est timor initialis.

SED CONTRA est, quod dicit August. in litera, quòd adueniente charitate pellitur timor seruilis.

¶ 2 Præt. Libertas non compatitur secum seruitutem: sed charitas adueniens libertatem facit, quia vbi spiritus domini, qui sine charitate non est, ibi libertas 2. Cor. 3. ergo timor seruilis expellitur adueniente charitate.

¶ 3 Præt. Nullus principaliter timens pœnam habet charitatem: sed quicumque habet timorem seruilem est huiusmodi. ergo &c.

RESPON. Dicendum ad primam quæstionem, quòd secundum Philosophum in 1. meta. Liber est, qui sui causa est: seruus autem per contrarium intelligendus est, qui alterius causa est, & non sui. Sumus autem causa eorum, quæ ad nos pertinet, per voluntatem: vnde illud dicitur aliquis facere libere, quod spontanea voluntate facit. Illud autem seruiliter, ad quod faciendum sibi voluntas deest: facit autem illud coactus ab alio violentia, vel metu, & ideo cum tristitia: quia omne coactum est contra voluntatē & triste, vt dī in 5. meta. & ēm hoc dicit aliquis ex libertate spiritus aliquid facere, quia beneplacito suæ voluntatis delectabiliter facit: timore autem seruili, quod facit coactus metu pœnæ, & per consequens cum tristitia mallet .n. non facere, nisi pœna timeretur. Patet igit̄ q̄ seruilitas ex illa parte consequitur timorem, quo ad aliquid faciendum, vel dimittendum inclinat. Hæc autem inclinatio non intrat essentiam timoris, sed est effectus eius: essentiam vero suam habet ex comparatione ad proprium obiectum, quod est pœna æterna, quam fides indicat. Vnde seruilitas est accidens timoris, & non intrat essentiam eius: & ideo essentia eius bona est, quia refugere pœnas æternas non est nisi bonum. Vnde seruilis timor secundum essentiam suam est a spiritu sancto, non tamen donum spiritus sancti nisi communiter loquendo, vt dicimus. Omne quod a spiritu sancto datur, donum eius esse. Sic autem non loquimur de donis, sed illa seruilitatis conditio quæ includit priuationem voluntaris iustitiæ, non est a spiritu sancto.

Cap. 3.

Quomodo distent duo timores, per similitudinem duarum mulierum ostendit.

NON potes melius explanare quid interfit inter hos duos timores, q̄ si ponas duas mulieres maritatas, quarum unam constituas uolentem facere adulterium, sed timet ne damnetur a marito. Timet maritum, quia adhuc amat nequitiā. Huic non est grata, sed onerosa mariti præsentia. Sed si forte uiuit nequiter, timet maritum ne ueniat. Tales sunt qui timent diem iudicij. Fac alteram amare virum, debere illi castos amplexus, nulla se adulterina immunditia macula re uelle. Ista optat præsentiam uiri: ista timet, & illa timet. Iam ergo interogentur quare timeant? Illa dicet, timeo uirum ne ueniat: ista dicet, timeo uirum ne discedat. Illa dicet, timeo uirum ne damnet: ista dicet, timeo virum ne deserat. Pone hoc in animo & inuenies timorem quem foras mittit charitas, & alium timorem castum permanentem in sæculum sæculi. Illum timorem perfecta charitas foras mittit: quia ille timor tormentum habet, torquetur conscientia peccatorum, nondum facta est iustificatio. Est ibi quod titillat mentem, quod pugnat, quod stimulat. Stimulat ille timor, sed intrat charitas, quæ sanat qđ vulnerat timor.

Aug. super epist. Ioan. Tra. 9. & su per Io. Tra. 45. & ad Honoratū, epistō. 120. ca. 21.

Timor castus facit securitatem in animo. Audiuimus duas tibias consonantes. s. Dauid, & Ioannem. Illa de timore Dei dicit, quo timet anima ne damnetur: illa de timore, quo timet anima ne deseratur. Ille est timor quem charitas excludit: ille est timor qui permanet in sæculum sæculi. Ecce his uerbis prædictis aperte ostendit August. quis sit timor castus, & quis seruilis, &

T. com. 6.

In cor. art. repugnans aliquid inueniatur. Cum igitur seruilitas timoris habitui accidat ex imperfectione subiecti, vt ex dictis patet, non oportet quòd actus eius semper cōditiones seruilitatis in se habeat, sed poterit habere bonitatem proportionatam substantiæ sui habitus, nō. s. meritoriam, sicut nec habitus habet bonitatem gratiam. Et quia habitus perfectam rationem bonitatis nō habet, ideo defectus alicuius debitæ bonitatis in actu, siue de ordinatio aliqua non repugnat substātię habitus, sicut repugnat oīs actus inordinatus habitui virtutis, qui habet bonitatem p̄fectam. Et propter hoc virtutis vīus semper est bonus, peccati autē semper est malus: sed timoris seruilis actus potest esse & bonus, & malus.

AD PRIMVM ergo dicendum, q̄ Aug. loquitur qñ aliquid fit timore seruili ratione suę seruilitatis.

¶ Ad secūdū dicendū, q̄ actus timoris seruilis quando bonus est, non est ex amore gratuito, neque ex amore libidinoso, sed ex amore naturali, quo quis vult consistentiam, & bene esse sui subiecti: & ideo horret omnem pœnam siue quam experientia docet, sicut in naturali timore: siue quam fides demonstrat, sicut in seruili.

In corp. ¶ Ad tertium dicendum, quòd nō semper timere seruiliter est actus timoris seruilis, vt ex dictis patet.

AD TERTIAM quæstionem dicendum, quòd timor seruilis manet aduenīente charitate quantum ad substātiā, sed non quantum ad seruilitatem. Constat enim q̄ homo charitatem habens timet pœnas æternas, quod erat proprium obiectum eius quantum ad substantiā habitus: qđ enim hæc plus quàm alia timeat, non est de ratione habitus, sed de ratione seruilitatis. Et per hoc patet solutio ad vtramque partem rationis.

ARTICVLVS III.

Vtrum timor castus sit idem in substātia cum timore seruili.

22. q. 19. 5. AD TERTIVM sic proceditur. Videtur q̄ timor castus sit idem in substātia cum timore seruili. Sicut enim se habet timor seruilis ad fidem informem, ita timor castus se habet ad fidem formatam. ergo commut. tim, sicut se habet fides informis ad fidem formatam, ita se habet timor seruilis ad castum: sed fides formata est idem in substātia cum fide informi. ergo & timor castus cum seruili.

¶ 2 Præt. Separatio a deo, quam timet timor castus, includi tur in pœna æterna, quam timet timor seruilis: sed sicut se habent obiecta, ita se habent habitus. ergo timor castus includitur in timore seruili, & ita non differunt secundū substātiā.

¶ 3 Præt. Ea, quorum vnum est ratio alterius, ad eundem habitum pertinent, sicut dilectio dei & proximi: sed separatio a deo est ratio omnis pœnæ æternæ. ergo ad eundem habitum pertinent. ergo timor castus & seruilis non differunt secundū substantiā habitus.

SED CONTRA. Plus distat a perfectione doni timor seruilis, quàm virtus quæ est timore seruili perfectior, vt dictum est: sed donum timoris differt secundum substātiam habitus a virtute. ergo multo fortius a timore seruili.

¶ 2 Præt. Habitus diuersificantur per actus & obiecta: sed inhonestum, vel turpe quod timet timor castus, & triste, siue pœnale quod timet seruilis timor, non dicuntur malum vna ratione, neque vniuoce. ergo timor seruilis & castus non sunt idem habitus.

A

VLTERIVS. Videtur q̄ initialis differat secūdum substantiam a casto. Initialis enim includit seruilem, quia timet pœnam: sed seruilis secundum substantiam habitus differt a casto. ergo & initialis. II 22. q. 19. 8

¶ 2 Præt. Idem nō diuiditur contra seipsum: sed timor castus in litera diuiditur contra initialem. ergo non est idem secūdum substantiam cum ipso.

¶ 3 Præt. Sicut initialis est perfectior seruili, ita castus ē perfectior initiali: sed initialis nō est idem cum seruili: si enim sit idē, non erit idem cum casto, qui differt secundum substantiam a seruili, vt probatum est. ergo & castus non est idem cum initiali.

SED CONTRA. Perfectum & imperfectum non variat substantiā habitꝰ: sed timor castꝰ & initialis differunt secundum perfectum & imperfectum. ergo non differūt secundum substantiam habitus.

¶ 2 Præt. Habitus diuersificantur per actus & obiecta: sed idē est obiectum quod principaliter respicit timor initialis & castus, vt probatum est. ergo sunt idem secundum substātiā habitus.

VLTERIVS. Videtur q̄ timor castus diminuatur charitate crescente. Timor enim initialis & castus, vt probatum est, sunt idem secundum substantiam: sed timor initialis decrescit charitate crescente, ut in litera dicitur. ergo & timor castus. III

¶ 2 Præt. Omnis timor habet pœnam vt dicitur 1. Ioan. 4. sed charitas perfecta non habet pœnam. ergo quanto crescit charitas, tanto quilibet timor decrescit.

¶ 3 Præt. Vbi est impossibilitas separationis, ibi nō est timor separationis. ergo quanto aliquis difficilius separatur a deo, tanto minuitur separationis timor: sed quanto charitas magis crescit, tanto aliquis difficilius a deo separatur, quia strictius ei colligatur. ergo quanto magis crescit charitas, tanto magis decrescit separationis timor, qui dicitur castus.

SED CONTRA. Timor castus est donum spiritus sancti: sed omnes virtutes & dona simul crescunt, sicut & simul infunduntur. ergo crescente charitate crescit timor castus.

¶ 2 Præt. Amor est timoris causa: sed crescente causa crescit effectus. ergo charitate crescente crescit timor. IIII

VLTERIVS. Videtur q̄ timor euacuet gloria aduenīte. Ratio enim timoris est possibilitas ad malum: sed in illis qui sunt in gloria, nō est possibilitas ad aliquod malum, quod est timoris obiectum. ergo non est ibi timor aliquis. 22. q. 19. 11.

¶ 2 Præt. Spes videtur esse maioris perfectionis quàm timor, quia spes perficitur per fortitudinem cordis, timor autem per debilitatem, vt dictum est: sed spes non manet in patria. ergo multo minus timor.

¶ 3 Præt. Omne quod est perfectionis est in deo: sed timor nō est in deo. ergo non est perfectionis. ergo excluditur aduenīente gloria.

SED CONTRA. Timor domini sanctus permanet in sęculum sæculi.

¶ 2 Præt. Timor debetur summæ maiestati, Malachiæ. 1. Si ergo dominus, vbi est timor meus? sed in futuro exoluem⁹ deo quicquid ei debemus. ergo timebimus ipsum.

RESPON. Dicendum ad primam quæstionem, quòd duplex est malum, quoddam quod consistit in voluntate eius cui inest, quod dicitur malum culpæ: quoddam vero est malum contra voluntatē eius cui inest, quod dicitur malū pęnę.

Malum

Universidad de Deusto
Biblioteca

Malum autem culpæ abhorret quis vel ex hoc quòd declinat a rectitudine rationis, & sic est timor inhonesti contrarij inditus cuilibet virtuti: vel ex hoc quòd declinare facit ab ipso Deo, & sic pertinet ad donum timoris. Horror autem declinationis a regula aliqua, est propter amorem regulæ. Vnde timor qui est donũ, causatur ex amore dei, & ideo dicitur timor amicabilis, vel filialis, inquantum deus dicitur metaphorice sponsus animarum nostrarũ. Timor autem seruilis: vt supra dictũ est, inclinat ad aliquid faciendũ cõtra voluntatem.

Sup. art. 2. in c.

Vnde oportet q̃ illud malum habeat quasi obiectum proprium quod est contra voluntatem, ex hoc rationem mali habens, quod est malum pœnæ: & ita timor seruilis & castus non habent idem obiectum, sed diuersa: & propter hoc differunt secundum substantiam habitus.

AD PRIMVM igitur dicendum, quòd idem est fidei formatæ & informis obiectum, non autem timoris seruilis & casti. Proportio autem commutata non tenet in omnibus, sed in numeris & magnitudinibus, vt dicitur in .1. posteriorum.

Cap. 5. text. c. 13.

¶ Ad secundum dicendum, q̃ sicut amicus, quamuis delectationem habeat ex præsentia amici, non tamẽ propter hoc quærit amici præsentiam, vt in ipso delectetur: sed propter amicũ ipsum, cui vult coniungi quantumcumque potest: & ita timor castus non timet separationem inquantum est pœna, sed inquantum est elongatio ab amato.

¶ Ad tertium dicendum, q̃ illud quod est ratio alterius sicut formaliter complens obiectum, non pertinet ad alium habitũ, vel potentiam, sicut lux & color: & hoc modo deus est ratio diligendi proximum per charitatem. Sed illud quod est ratio alterius sicut causa, nõ oportet quòd ad eundem habitum pertineat, nec etiam ad eandem potentiam, sicut calor qui est ratio odoris cognoscitur tactu, odor autem olfactu. Et similiter separatio a deo dicitur esse ratio pœnæ æternæ sicut causa: vnde non oportet q̃ ad eundem habitum pertineat.

AD SECVNDAM quæstionem dicẽdum, q̃ in quolibet dictorum timorum est considerare duos actus. Vnum principalem, quẽ timor elicit. s. refugere hoc malum, vel illud. Alius est secundarius, quem timor imperat. s. facere, aut dimittere hoc vel illud propter fugam illius mali cuius est timor. Timor ergo initialis quantum ad primum actum, non differt a timore casto: quia timere pœnas æternas non est actus timoris initialis, sed compatitur secum istum actum, sicut & timor castꝰ: sed actus timoris initialis est timere separationem sicut & casti, quamuis non ita perfecte. Sed in secundo actu differt castus timor & initialis, quia initialis non solum imperat actum aliquem, vel dimissionẽ propter separationem, sed etiam propter pœnam: quod non contingit in timore casto, qui ad solam separationem oculum habet. Actus autem imperati per accidens comparantur ad habitus imperantes: & ideo timor initialis & castus sunt idem in subſtantia habitus, differunt tamen accidentaliter, vt ex dictis patet.

In corp.

AD PRIMVM igitur dicendum, q̃ initialis non includit seruilem secundum essentiã, sed inquantum concurrunt ad vnum actum imperandum.

¶ Ad secundum dicendum, q̃ diuiduntur ex opposito rationis illius accidentis in quo differunt. s. perfectionis & imperfectionis in actu elicito: & quantum ad motiuum in actu imperato, vt dictum est.

In corp.

¶ Ad tertium dicendum, q̃ timor seruilis differt in obiecto, & per consequens in principali actu a timore initiali, non autem initialis a casto, vnde non est similis ratio.

AD TERTIAM quæstionem dicendum, q̃ in istis timoribus est duplex actus, vt dictum est. Si ergo loquamur de actu elicito, sic aliter dicendum est in timore seruili, & aliter in initiali & casto. Actus enim elicitus a timore initiali & casto est timere separationem, ad quod duo requiruntur. Vnum ex parte subiecti, quod imperfectionis est. s. possibilitas ad separationem, quia de impossibili non est timor. Aliud ex parte obiecti. s. amor eius, a quo quis timet separari, quia ab eo qđ quis non amat, separari non curat, & hoc perfectionis est. Augmẽ-

In capit. q. præced.

F tum ergo charitatis facit crescere actum timoris separationis quantum ad hoc quod perfectionis est, sed facit decrescere quantum ad hoc quod imperfectionis est. Et quia habitus ad hoc sunt, vt imperfectionem a subiecto abiiciant, ideo crescente charitate creſcit habitus timoris casti & initialis. Actum autem quẽ elicit habitus timoris, qui prius erat seruilis, charitas similiter facit decrescere q̃tum ad possibilitatem pœnæ: quia quanto charitas ẽ maior, tãto est maior remotio a pœna. Sed non facit ipsum crescere q̃tum ad comparationẽ ad obiectũ: quia charitas non est amor directe illius boni, cui contrariatur illa pœna. Nec iterũm quantum ad hoc facit decrescere nisi secundum comparationem, secundum quod charitate crescente semper extenditur magis & magis a timoris casti actu. Si autem loquamur de actu imperato ab istis duobus timoribus, sic nullo modo actum timoris casti diminuit, sed actum timoris seruilis semper diminuit: & perfecta charitas quantum ad hoc eum foras mittit, vt numquam iam oculus habeatur ad pœnam in agendis, vel dimittendis. Actum vero timoris initialis diminuit quantum ad hoc, q̃ habet oculum ad separationem.

AD PRIMVM igitur dicendum, q̃ initialis in litera non dicitur diminui quantum ad hoc q̃ habet commune cum casto amore, sed quantum ad hoc quod habet commune cum seruili.

¶ Ad secundum dicendum, q̃ timor non habet pœnam, nisi quantum respicit aliquid, quod contrariatur voluntati. s. pœnam, & hoc est seruilis & initialis timoris.

¶ Ad tertium, & ad alia sequentia patet solutio per id quod dictum est. In corp.

AD QVARTAM quæstionem dicendum, q̃ timor proprie loquendo, habet malum pro obiecto, non autem quodlibet malum, sed malum in arduo constitutum, alias non esset in irascibili. Malum autem quod facile vinci, aut vitari potest, non timemus, sed odimus tantum. Malum autem separationis a deo est in arduissimo constitutum: unde quando possibilitas ad hoc malum tollitur, remanebit adhuc operatio hominis ad deum vt ad arduum: & ideo tolletur timor quãtũ ad hunc actum, qui est timere separationem, sed manebit quãtum ad actum, qui est admirari, vel reuereri illud arduũ, quod fit quando ex consideratione tantæ altitudinis homo in propriam resilit paruitatem.

¶ Et per hoc patet solutio ad primum.

¶ Ad secundum dicendum, q̃ spes ponit distantiam ad illud arduũ, non autem timor: & ideo spes non manet sicut timor.

¶ Ad tertium dicendum, quòd subdi superiori est de perfectione creaturæ, nõ autem de perfectione creatoris. Non enim quod est perfectionis in vno, est perfectionis in altero, & præcipue in deo. Differt enim perfectio naturæ conditæ, & glorificatæ, & increatæ, vt in secundo distin. 4. dixit magister.

Non esse negat esse in charitate, nisi perfecta sit.

Quòd timor seruilis & initialis dicitur initium sapientiæ, sed differenter.

SCiendum est tamen quòd vterque timor. s. seruilis & initialis, in scripturæ diuersis locis dicitur initium sapientiæ, & ita comperies si diligẽter annotaueris loca scripturæ, in quibus de timore domini fit mentio. Ex alia tamen ratione, & causa diuersa dicitur seruilis initium sapientiæ, & ex alia initialis. Seruilis enim ideo dicitur initium sapiẽtię, quia præparat locũ sapientiæ, & ducit ad sapientiam, sed tamen nõ remanet cum ea, immo foras exit. Initialis vero dicit̃ initium sapientiæ, quæ est cũ inchoata sapientia, quę cum quis habere incipit, sapiẽtiam & charitatem habere incipit, inde est q̃ vterq; timor dicitur initialis: quod inuenire poteris per diuersa scripturæ loca. Vterque etiã timor interdum dicitur seruilis, quia ipse initialis qui est in charitate inchoata, aliquid habet de seruili. s. angorem pœnæ: sicut & aliquid habet de casto, scilicet quòd timet offendere, ac separari.

G

H

Lib. 1. c. 12. ¶ 2 Præt. Gregor. dicit in principio moralium, q̃ fortitudo est A quæ dat confidentiam trepidanti, & loquitur de dono fortitudinis: sed hoc idem pertinet ad fortitudinem quæ est virtus, quia est circa timore imperturbatus virtuosus fortis, vt dicitur in 3. Ethic. ergo sunt idem.

Cap. 11. ¶ 3 Præt. Donum vt dictũ est, differt a virtute inquantũ ipsam: sed fortitudinis virtus cum sit circa difficillimũ, quòd est mors, non potest excedi ab aliquo. ergo donum fortitudinis nõ differt a fortitudine, virtute.

SED CONTRA. Diuersorum generum, & non subalternatim positorũ diuersæ sunt species & differentiæ, secundum Philosophum 7 antepręd. sed donum & virtus sunt huius generis, ergo fortitudo, quæ est in genere doni, differt a fortitudine quę est in genere virtutis.

Cap. 20. ¶ 2 Præt. In lib. de spiritu & anima dicitur, quòd fortitudinis est non tantum terrenas cupiditates C deprimere, sed penitus obliuiscisse cupiditates non sunt materia fortitudinis quæ est virtus. ergo oportet q̃ intelligatur de dono fortitudinis: & ita videtur quòd non sit vna fortitudo, quæ est donum, & quæ est virtus.

VLTERIVS. Quæritur, quis sit actus eius in via. Et videtur quòd non habeat vnum actum: quia sicut communiter dicitur, fortitudo exequitur in illis, ad quæ non omnes tenentur, in quibus etiam consilium dirigit, sicut sunt opera supererogationis: sed hæc non possunt reduci ad vnum actum secundum speciem, cum huiusmodi opera sere secundum omnes virtutes inueniantur. ergo fortitudo non habet vnum actum secundum speciem.

¶ 2 Præt. Greg. dicit, q̃ spiritus fortitudinis est miraculis & doctrina fulgere: sed hæc duo sunt diuersa genera & admissi, & ad alios actus: qui dono fortitudinis assignantur. ergo idem quod prius.

Lib. 2. c. 7. ¶ 3 Præt. August. dicit in lib. de doctrina christiana, ubi loquitur de donis, q̃ fortitudinis est ab omnium transeuntiũ morte libera iucunditate seipsum sequestrare. Greg. autem dicit q̃ fortitudo circa aduersa fiduciam dat trepidanti: sed hæc duo non reducuntur ad vnum genus, cum vnum videat̃ pertinere ad materiam temperantiæ, aliud autem ad materiam fortitudinis, vel patientiæ. ergo videtur q̃ non habeant vnũ actũ.

Lib. 2. c. 23. SED CONTRA. Habitus distinguuntur per actus: sed fortitudo donum, est vnus habitus. ergo habet vnum actum.

¶ 2 Præt. Donum est simplicius quàm virtus, cum sit sublimius: sed fortitudo virtus habet enim actum principalem. s. sustinere pericula propter bonum. ergo multo fortius donum fortitudinis habet vnum actum.

VLTERIVS. Quæritur de actu fortitudinis in patria. Et videtur quod ibi nullum actum habeat, quia in quarta beatitudine ponitur ad statum gloriæ pertinens saturarit sed hoc non significat aliquem actum. cum ergo quarta beatitudo dono fortitudinis adaptetur, videtur quòd non habeat aliquem actum in patria.

¶ 2 Præt. Proprium fortitudinis videtur esse difficilia sustinere: sed in patria omnis difficultas tolletur, alias nõ esset ibi summa delectatio. ergo non erit ibi actus fortitudinis.

Greg. supra Ezech. li. 1. Hom. 3. ¶ 3 Præt. Fortitudinis actus ad vitam actiuam pertinet: sed vita activa, vt sancti dicunt, nõ remanebit in patria, sed contemplativa tantum. ergo non erit ibi actus fortitudinis.

22. q. 139. art. 2. cap. 7. SED CONTRA. Habitus nihil aliud videtur esse, quàm habilitatio ad actum, vnde Com. dicit in 3. de anima. q̃ habitus est quo quis agit quando vult: sed habitus fortitudinis manebit in patria, vt magister supra per authoritates probat. ergo & actus fortitudinis ibi erit.

¶ 2 Præt. Habitus sine actu est similis somno, secundũ Philosophum in 1. ethi. sed felix & beatus, vt ibi dicitur, non est similis dormienti, sed vigilanti, cum sit in vltima sua perfectione. ergo cum sit ibi habitus fortitudini, erit actus. Cap. 10.

RESPON. Dicendum ad primam quæstionem, q̃ dona a virtutibus, vt dictum est, differũt inquantum dona aliter modo operantur. Et secundũ hoc oportet accipere differentiam doni fortitudinis a fortitudinis virtute. Modus autẽ vnicuique ex propria mensura præfigitur, vt dictum est. Vnde sciẽdum est q̃ fortitudinis virtus mensuram sui actus habet humanas vires, vnde ea quæ supergrediuntur vires hominis neque aggreditur, neque sustinet. Vnde Philosophus in 3. ethi. dicit, q̃ fortis est insuperabilis vt homo, in his. s. terribilibus, quæ sunt secundũ hominẽ. Cap. 9.

De hoc quod Augustinus dicit, castum timorem esse æternum.

ILLVD quoque diligenter est notandum, quòd in superioribus Augustinus dicit, castum timorem esse æternum: per quod confirmatur præmissa sententia, scilicet quòd spiritus timoris erit in futuro sicut & alia dona Spiritus sancti: sed non habebit omnem illum vsum, quem modo habet. Faciet enim nos tunc reuereri Deum, non timere separari, vel carere. Fuit ergo in Christo timor ille, sed iuxta illum vsum, quem habebit in futuro in sanctis. Non enim timuit Christus separari, vel offendere Deum, sed eum præ omnibus reueritus est.

B

Sed donum fortitudinis haber pro mẽsura sui actus diuina potentia, de cuius auxilio confidit, sicut dicitur in psal. In deo meo transgrediar murum, idest, omne quod posset humanæ infirmitati obuiare. Psal. 57.

AD PRIMVM igitur dicendum, q̃ fortitudo, donum, & virtus conueniunt in aliqua proprietate, quia vtrumque est ad aliquid difficile sustinendum: sed non oportet q̃ sint omnino idem in re.

¶ Ad secundum dicendum, q̃ trepidatio ex duobus potest cõsurgere. Vno modo tantum ex difficultate aduersantium, & hanc trepidationem reprimit fortitudinis virtus. Alia ex difficultate aduersantis, simul & infirmitate hominis ad resistendum, vel etiam impotentia: & hanc trepidationem reprimit donum fortitudinis ex fiducia diuini auxilij.

¶ Ad tertium dicendum, q̃ virtus fortitudinis est circa difficillima secundum genus, non tamen secundum comparationem ad operantem, quia non excedunt vires eius. Sed fortitudinis donum etiam est circa illa, quæ excedunt humanã facultatem. Nec tamen stulte, quia non excedunt facultatem diuinæ potentiæ, cui donum illud innititur. D

AD SECVNDAM quæstionem dicendum, q̃ quanto aliqua potentia altior est, tanto ad plura se extendit. Et quia humana facultas est infirma respectu diuinæ facultatis, ideo ad diuersas difficultates sunt ordinatæ diuersæ humanæ facultates: & quandoque separantur abinuicem. Aliquis enim habet facultatem, vt facile superare possit difficultates quæ sunt in delectationibus, qui tamen non facile superare potest difficultates quæ sunt in passionibus illatis, & sic de aliis. Sed diuina facultas est vna & eadem respectu omnium prædictarum difficultatum. Et ideo quia fortitudinis virtus facultati humanæ innititur, non est respectu omnium difficultatum, sed E respectu aliquarum, quæ sunt maximæ in genere humanarũ: vnde excellentes fortitudinis nomen habet. Ad alias autem difficultates sunt ordinatæ aliæ virtutes, quæ sunt facultates quædam. Sed fortitudinis donũ vitur diuina voluntate quasi sua, secũdum quod in psal. dicitur. Diligam te, domine, virtus mea: & ideo vnum donum fortitudinis se extendit ad omnes difficultates, quæ in humanis rebus possunt accidere etiam supra facultatem humanam, sicut Apostolus dicebat Philip. vlt. Omnia possum in eo qui me confortat. Et ideo oportet actum doni fortitudinis accipere circa omnia difficilia proportionabiliter actui fortitudinis circa quædam difficilia. Cum autem fortitudo virtus, sit circa timores & audacias habẽt duos actus. Vnum, qui est aggredi, inquantum moderatur audacias. Alium, qui est sustinere, inquantum moderatur timores. Sed hic actus est principalior, inquantum difficilius est sustinere difficultates præsentes, quàm tendere in absentes. Et similiter actus doni fortitudinis principalis est sustinere

Psal. 17.

omnes

Universidad de Deusto
Biblioteca

omnes difficultates siue in passionibus, siue in operationib*: & ad hunc ordinatur alius actus, qui est difficilia & ardua aggredi spe diuini auxilij. Hi autem duo actus non differunt secundum speciem, quia vnus ad alium ordinatur, & eadem est ratio dirigendi in ipsis: & ideo donum fortitudinis habet vnũ actum secundum speciem,

AD PRIMVM igitur dicẽdum, q̃ quia supererogationis opera maxime videntur habere difficultatem humanas vires excedentem, ideo præcipue circa illa dicitur esse donum fortitudinis: nihilominus est & circa alias difficultates, circa quas est etiã virtus communiter, sed non eodem modo, vt dictum est.

In cor.

¶ Ad secundum dicendum, q̃ ad virtutem fortitudinis pertinet aliquid dupliciter. Vno modo sicut principale obiectum, vel actus: sicut mortis pericula, quæ propter bonum sustinentur. Alio modo sicut instrumenta, vel auxilia, quibus indiget sortis ad suum actum, vt arma, & societates bellantium. Ita etiam donum respicit ipsas difficultates, quæ sunt in passionibus & in operationibus humanis principaliter, sed miracula & doctrinam quasi auxilia ad suum actum: sicut patet in apostolis, qui miraculis & doctrina totum mundum sub fide captiuum duxerunt in obsequium Christi. Et secundum hoc dicit Greg. quòd ad donum fortitudinis pertinet miraculis & doctrina fulgere.

¶ Ad tertium dicendum, q̃ illa quamuis pertineant ad diuersas virtutes, possunt tamen pertinere ad vnum donum, vt dictum est: & sic sunt idem obiectum specie, secũdum quod specificantur inde vnde specificatur donum.

AD TERTIAM quæstionem dicendum, quòd quicumque hoc operatur secundum aliquam mensuram, oportet q̃ habeat aliquem actum, secundum quem respicit ad mensuram illam, & aliquem secundum quem respicit ad mensuratum. Vnde cum fortitudo mensuret actum suum circa difficultates ex diuina potestate, habet aliquem actum in comparatione ad difficultates quas sustinet, vel aggreditur: & aliquem in comparatione ad diuinam potestatem, cui innititur. Et primus actus non erit in patria, vbi difficultas nulla erit: sed secundus erit ibi, quia perfectissime diuinæ potentiæ innitetur.

I

AD PRIMVM ergo dicendum, q̃ etiam in corporalibus quamuis saturitas non nominet aliquem actum, tamen aliquid præsupponit, s. sumptionem cibi: ita & saturitas quæ ibi ponitur, quæ est repletio omnium, ex quorum defectu sanctis contingebat, præsupponit quẽdam specialem esum, secundum quem homo ab ipsa diuina potentia bona prædicta sumit et inuixus.

In corp. & ad 2.

¶ Ad secundum dicendum, quòd quamuis vita actiua non maneat quãtum ad sui essentiam, manet tamen quantum ad sui mensuram in finem: quia in his quæ actiuæ vitæ sunt, ex ipsa diuina veritate regulamur.

¶ Ad tertium patet solutio ex prædictis.

ARTICVLVS II.

Vtrum pietas sit donum.

22.q.121.1.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur q̃ pietas nõ sit donum. Donum enim immediatius ordinat ad deum quàm virtus: sed pietas quæ est virtus, immediate in deum ordinat, quia secundum Aug. in 10. de. ciui. dei. proprie pietas dei cultus solet intelligi, quam græci theosebiam vocant. ergo pietas non est donum, cum non coniungat deo immediatius, quàm pietatis virtus.

Cap. 1.

Lib. 1. cap. 32.

¶ 2 Præt. Pietas secundum Greg. in principio moralium, est quæ docet opera misericordiæ sequentare: hæc autem pietas videtur esse idem cum misericordia, quæ est virtus. ergo cum Greg. ibi loquatur de pietate quæ ponitur donum, videtur q̃ pietas quæ ponitur donum, sit virtus: nulla autem virtus est donum. ergo pietas nullo modo potest esse donum.

¶ 3 Præt. Pietas, secundum Tullium de part. orat. & de Inuent. lib. 2. est beniuolentia in parentes, & ponit eam partem iustitiæ: sed iustitia est virtus, ergo & pietas. ergo nõ est donum.

SED CONTRA est, quod dicitur Isa. 11. ibi enim inter dona computatur.

Cap. 4.

¶ 2 Præt. Pietas videtur esse excellentissimum in tota christiana vita, quia ad omnia valet, vt dicitur 1. Thi. Et hoc etiã dicit ibi glo. Amb. ergo pietas maxime debet poni donum.

II

An timor pœnæ in Christo fuerit seruilis, initialis, uel alius.

QVm autem fuerit in Christo timor pœnæ, quæritur an iste timor fuerit mundanus, vel seruilis, vel initialis. Ad quod dicimus, nullum eorum fuisse in Christo: quia timor mundanus malus est, ut supra dictum est, & in primo gradu cum mundo deseritur: seruilis vero, vel initialis in perfecta charitate non est. Nullus ergo timor istorum in Christo fuit. Quis ergo fuit timor ille, quo pœnam timuit? Potest timor ille dici naturalis, siue humanus, qui omnibus hominib* ineest, quo horretur mors, & formidatur pœna: & dicitur timor iste naturalis non quòd accesserit homini ex natura, secundum quod prius fuit instituta, quia non fuit iste timor concreatus homini, nec de bonis quæ dicit in quodam sermone de trinitate, vbi eundem actũ attribuit pietati, ad quem secundo loco inter dona ascendit. Greg. autem assignat ei pro actu misericordiæ operibus insistere. Ergo cum ista dona non reducantur in idem genus, videtur q̃ actus pietatis non sit idem secundum speciem.

G

De ser. ad in monte Fm Matth. lib. 1.

¶ 2 Præt. Pietas, vt communiter dicitur, in eisdem exquiritur, in quibus scientia dirigit: sed scientia dirigit in omnibus actibus humanis, quia docet conuersari sine offensione in medio prauæ & peruersæ nationis. ergo & pietas est circa omnes humanos actus, & ita non habet solum vnum actum in specie.

¶ 3 Præt. Secunda beatitudo qua dicitur, Beati mites, ad pietatem reducitur: sed mititas, siue mansuetudo est circa passiones iræ, vt Philosophus dicit in 4. ethi. ergo & circa eadem est pietas: sed ipsa est etiam in communicationibus, quę sunt ad alterum, vt patet per authoritatem Greg. inductã. cum ergo hæc duo non reducantur ad idem genus, videtur q̃ pietas non habeat vnum actum secundum speciem.

H

Matth. 5.

Cap. 4to

SED CONTRA. Est vnus habitus. ergo habet vnum actum principalem.

III

VLTERIVS. Quæritur de actu eius in patria. Et videtur quòd non habeat ibi aliquem actum, quia pietas in communicationibus consistit quæ ad alterum sunt: sed huiusmodi communicationes non erunt in patria, quia omnes sufficientiam ibi a deo accipient. propter insufficientiam enim vnius cuiusque in se introductæ sunt communicationes, vt patet per Philosophum in 5. ethic. ergo non erit ibi pietatis actus.

Cap. 5.

¶ 2 Præt. Ad pietatem pertinet misericordiæ opera frequentare, vt dictum est per auctoritatem Greg. sed ibi non erunt opera misericordiæ, vbi nulla erit miseria. ergo actus pietatis non erit in patria.

¶ 3 Præt. In secunda beatitudine quæ pertinet ad pietatem, ponitur quantum ad statum patriæ, possessio terræ: sed hoc non videtur aliquem actum importare. ergo pietas in patria nullum actum habebit.

SED CONTRA. Iustitiæ virtus magis videtur in patria permanere quàm fortitudo, vt prius dictum est. cum ergo donum fortitudinis quod respondet virtuti fortitudinis, habeat aliquem actum in patria, multo fortius pietas quæ respondet iustitiæ, vt uidetur.

¶ 2 Præt. In patria nihil erit otiosum & frustra: sed habitus frustra esset, si non in actum exiret, quia operatio est huius habitus. cum ergo habitus doni pietatis in patria maneat, & actꝰ eius ibidem manebit.

RESPON. Dicendum ad primam quæstionem, q̃ tota moralis materia in tres partes diuiditur. s. in delectabilia, quæ cadunt sub affectus prosequiturin difficilia quæ refugit: & in communicabilia quæ ad alterũ sunt, quæ potius in actione quàm passione consistunt. In singulis ergo eorum dirigit & donum, & virtus, sed differenter. Virtus enim dirigit in his accipiens regulam aliquid humanum: sed donum accipiens pro regula aliquid diuinum. In delectationibus ergo virtute dirigimur quasi dignitate humanæ naturæ, cuius detrimentum per temporales delectationes refugimus. Sed dono dirigimur quasi regula ipsa dignitate diuina, a qua separari per inquinationem huiusmodi bonorum refugimus, quod ad timorem pertinet. Similiter patet ex dictis, q̃ differenter dirigit donum fortitudinis a virtutibus, quæ ad difficultates sustinendas, vel aggrediendas ordinantur. Et similiter contingit in communicationibus quæ ad alterum sunt, quia in his dirigunt virtutes accipientes pro mẽsura aliquid humanum, puta, obseruantes

K

q. 1. art. 2. q. 2. 1. 2.

q. 4. art. 1. 1. cap.

uantes decentiam, vel debitum eius qui communicationes facit: sed donum accipit in his regulam ipsum deũ, ut sicut dictum est, in fortitudine homo aggreditur difficilia vtens diuina potentia per confidentiam quasi sua: ita communicat se ad alterum vtens deo quasi seipso, ut. s. ea quæ ipsum decent in huiusmodi cõmunicationibus quasi deo vnitus exequatur. Vnde domin* Matth. 5. ad beneficentiam cęlestis patri hortatur, qui solem suum facit oriri super bonos & malos. Et quia cõmunicatio, quæ ad diuina est, nomẽ pietatis habet, ideo & donum, qđ in communicationibus diuinã mensuram habet, pietas nominatur.

A

Lib. 14. de tri.

AD PRIMVM igitur dicendum, q̃ donum immediatius ordinat ad deum quantum ad modum operandi, siue mensuram operis quàm virtus: non autem quantum ad obiectum, vel finem. Quãmuis ergo pietas virtus, quę latria dr, ipsi deo exhibeatur, in hoc tamen accipit aliquid humanum pro mensura. s. beneficium a deo acceptum, ratione cuius est debitor ei: sed pietas quæ est donum, accipit in hoc aliquid diuinum pro mensura, vt. s. deo honore impendat non quia sit ei debitus, sed quia deus honore dignus est, per quem modum etiam ipse deus sibi honori est.

¶ Ad secundum dicendum, q̃ pietas donum in hoc differt a misericordia, quia misericordia studet ad releuandas miserias proximorum ex hoc, q̃ sunt coniuncti vel sanguine, vel familiaritate, vel saltem naturæ similitudine, in omnibus aliquid humanũ pro mensura accipiens, sicut aliæ virtutes: sed pietas donum mouetur ad releuandas eorum miserias ex aliquo diuino. s. inquantum sunt filij dei, vel diuina similitudine insigniti. Vnde & magis proprie nomen pietatis habet, quæ ei inest quasi ex debito.

Cap. 1.

Cap. 6.

Cap. 8.

¶ Ad tertium dicendum, q̃ ira & perturbat hominem in seipso, & commouet eum ad alium, inquantum est appetitus vindictæ: & per consequens mansuetudo hominem & in seipso perficit, & ad alterum: & ex hac parte mititas ad pietatem reducitur.

AD TERTIAM quæstionem dicendum, quòd de actu pietatis plus potest in patria remanere, quàm de actu fortitudinis. Potest enim non tantum remanere actus, qui est per cõparationem ad mensuram, quam pietas donum attendit, scilicet adhęrere ipsi deo: sed etiam actus, qui est per comparationem ad eos quibus beneficia præstare paratus erat secundum affectum, vt. s. benivolentiam ad eos se ut, & de eorum bonis cõgaudeat, & de suis etiam largiatur secundum modum istius vitę, secũdum quem superiores aliquid influunt inferioribus, secundum doctrinam Dionysii.

*Cor. 12. De cel. hierar. cap. 8.

AD PRIMVM ergo dicendum, q̃ non erit communicatio ad supplendi indigẽtiam, sed ad augendam lętitiã.

¶ Ad secundum dicendum, q̃ loquimur de pietate secundũ actum quę habet in vita.

¶ Ad tertium dicẽdum, quòd possessio terræ præsupponit haustum sufficientiæ a deo, per quem possint in alios influere. vel secundum affectũ, vel ẽm effectũ.

In cor.

DISTINCTIO XXXV.

Quomodo differunt sapientia, & scientia.

POst præmissa diligenter cõsiderandum est, in quo differat sapientia a scientia. De hoc Augu. ita ait. Philosophi disputantes de sapientia, diffinierunt eam dicentes. Sapientia est rerum humanarum diuinarumque scientia. Ego quoque vtrarumque rerum cognitionem. s. diuinarum & humanarum & sapiẽtiam, & scientiam dici posse non nego. Vtrum iuxta distinctionem Apostoli, qua dicit. Alij datur sermo sapientiæ, alij sermo scientiæ, illa diffinitio diuidenda est, ut rerum diuinarum cognitio sapientia proprie nuncupetur: humanarum vero cognitio proprie scientiæ nomen obtineat. Neque vero quicquid sciri ab homine potest in rebus humanis, ubi plurimum sua naturalibus: sed quia ex corrupta natura per peccatum omnibus aduenit, cui corruptio inoleuit, tanquam esset naturalis, & est timor iste effectus peccati, vt dictum est.

B

*Super psal. 118. super illis verbis. Confige timore tuo.

DIVISIO TEXTVS.

POstquàm determinauit magister de donis, hic ostendit differentiam quorundam donorum adinuicẽ, quæ maxime conuenire videntur. s. sapientiæ, scientiæ, & intellectus. Et diuidit in partes duas. In prima, assignat differentiam. In secunda, remouet quædã dubia, ibi. *Et notandum quod intellectus &c. Circa primum duo facit.* Primo, assignat differentiam inter scientiam & sapientiam. Secundo, inter sapientiam & intellectum, ibi. *Ofteosa differentia &c. Et notandum &c.* Hic remouet quædam dubia. Et primo, circa scientiam & intellectum: secundo, circa sapientiã, ibi. *Illud etiam sciendum &c.* Hic est duplex qõ. Primo, de vita actiua & contemplatiua. Secundo, de donis perficientibus in vtraque vita.

QVAESTIO PRIMA.

Circa primum quæruntur quatuor.

¶ Primo, De diuisione vitæ in actiuam & contemplatiuam.
¶ Secundo, De vita contemplatiua.
¶ Tertio, De actiua.
¶ Quarto, De comparatione vnius ad aliam.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrũ vita cõueniẽter diuidatur per actiuã et contẽplatiuã

22.q.179.1. T.com.37.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quòd vita inconuenienter diuidatur per actiuam & contemplatiuam. Viuere enim, vt dicit Philosophus in 2. de anima, viuentibus est esse: sed cõtemplatiuum & actiuum

Universidad de Deusto
Biblioteca

& actiuum non ostendunt differentiam in essendo, sed magis in operando. ergo non sunt differentiæ vitæ.

T.com.16. ¶ 2 Præt. Philosophus in 1. de anima dicit. Viuere secundum hoc principium, scilicet animam vegetabilem, inest viuentibus: sed anima vegetabilis nullo modo participat contemplationē, neque etiam agere ipsius est, sicut dicitur in 6. ethi. ergo vita inconuenienter diuiditur per actiuum & contēplatiuum.

Cap. 18. peruacuæ vanitatis, & noxiæ curiositatis est huic scientię tribuo, sed illud tantum, quo fides saluberrima, quæ ad ueram beatitudinem ducit, gignitur, nutritur, defenditur, roboratur: qua scientia non pollent fideles plurimi, quamuis polleant ipsa fide plurimum. Aliud est enim scire tantummodo quod homo credere debeat propter adipiscendam vitam beatam: aliud est G scire quomodo hoc ipsum & pijs opituletur, & contra impios defendatur, quæ proprio vocabulo appellatur scientia. De his quoque duabus uirtutibus idem Aug. differentiam inter eas assignans super psal. ait. Distat sapientia a scientia te stante sancto Iob, qui quodammodo singula diffiniens ait. Sapientia est pietas: scientia vero est abstinere a malis. Pietatem uero hoc loco posuit Dei cultum, quæ græce dicitur theosebia, quæ est in cognitione &

Lect. 18. ¶ 3 Præt. In lib. de causis dicit, quòd vita est continuus motus ab ente sempiterno: sed motus operationem importat. cum ergo omnis operatio sit actio quædam, videtur quòd omnis

T.com.18. vita sit actiua, & ita non erit differentia vitæ, actiuum.

¶ 4 Præt. Philosophus in 2. de anima. diuidit viuere in quatuor, s. nutriri, sentire, & moueri secundum locum, & intelligere. ergo insufficienter diuiditur per has duas differentias actiuum & contemplatiuum.

Lib.19.c.3. ¶ 5 Præt. Aug in lib. de ci. dei. apponit tertium membrum, s. compositum ex vtroque. ergo videtur quòd insufficienter diuidatur per actiuum & contemplatiuum.

SED in contrarium sunt multæ authoritates sanctorum, quæ dicunt per Martham & Mariam Luc. 10. signari duas vitas, actiuam & contemplatiuam.

¶ 2 Præt. Vita hominis est secūdum id, a quo homo est homo: hoc autem est intellectus. cum ergo intellectus diuidatur in actiuum & contemplatiuum, i. speculatiuum & practicum, videtur quòd humana vita in hæc duo diuidi debeat.

Cap. 4. ¶ 3 Præt. Secundum Philosophum in 9. ethi. illud dicitur esse vniuscuiusque vita, in quo maxime studet, sicut militis in pugnando, & ebriosi in potādo, vnde & in talibus ad amicos cōuiuere volunt: sed hoc, in quo maxime studet quis, est illud quod finem suæ vitæ ponit. cum igitur finis humanæ vitæ felicitas ponatur, quæ secundum philosophos in ciuilem & cō-

Cap. 8. & 9 templatiuam diuiditur, vt patet in 10. ethi. videtur etiam & humana vita in actiuam & contemplatiuam diuidi debeat.

RESPON. Dicendum, quòd nomen vitæ ex hoc sumptū videtur, & aliquid a seipso potest moueri: & ideo ex hoc dicta sunt primo aliqua viuere, quia visa sunt a seipsis moueri, sicut plantæ per motum augmenti, & animalia per motum insuper I localem. Ea vero quæ visa sunt nō moueri nisi ab alijs mota, dicta sunt mortua, vel vita carentia, sicut lapides, & ligna. Vnde etiam per quādam transumptionē ea, quorum principium motus in ipsis est, dicuntur viuentia, quamuis non seipsa moueant: sicut aquæ scaturientes impetu sui motus a terra dicuntur viuere. Aquæ autem immobiles congregatæ in la cunis, dicuntur aquæ mortuæ.

II VLTERIVS. Nomē vitæ attributum est omnibus operationibus, quas aliquis a seipso exercet non ab alio motus, etiam si motus non sint, sicut nomen motus ad operationem quamlibet soleat transferri. Sicut dicitur sentire & intelligere motus, & secundum hoc non solum quæ mouentur a seipsis vel per augmentum, vel localiter dicuntur viuere, sed omnia quæ ex seipsis appetunt, sentiunt, intelligunt: hæc enim dicuntur operationes vitæ. Quāmuis aūt plures dictarum operationum in aliquo sint, ex illa tamen dicitur vita eius, quæ prin- K cipalis in ipso est, sicut animalium vita dicitur in sentiendo, quamuis etiam nutriantur: & hominum in intelligendo, quāuis etiam sentiant: & hoc non solum est accipiendum secundum naturales potentias, sed etiam secundum habitus superadditos. Vnde vita vniuscuiusque hominis dicitur in hoc cōsistere, in quo summum studium impendit & curam, ut dicit Philosophus in 9. ethi. & sic accipiendo vitam, diuiditur in actiuam & contemplatiuam. Cum enim vita humana ordinata, quia de inordinata non intendimus, sicut est voluptuosa, quę nec humana est, sed bestialis, consistat in operatione intellect⁹ & rationis: habet autem intellectiua pars duas operationes, vnam quæ est ipsius secundum se, aliam quæ ipsius est secundū quod regit inferiores vires, erit duplex vita humana. Vna, quæ consistit in operatione, quæ est intellectus secundū seipsum, & hæc dicitur contemplatiua. Alia, quæ consistit in operatione intellectus & rationis, secundum quod ordinat, & regit, & imperat inferioribus paribus, & hæc dicitur actiua vi-

F ta, Vnde secundum Philosophum in 6. ethi. agere proprie dicitur operatio, quæ est a voluntate imperata in ipso operante consistens, non in materiam exteriorem transmutandam transiens: quia hoc esset facere, quod est operatio mechanicæ artis. Morales enim virtutes, quæ in vita actiua perficiunt, circa agibilia dicunt. Cap.5.& 6.

AD PRIMVM ergo dicendum, q̄ essentia rei ex operatione ipsius cognoscitur, & ideo ex operationibus, quibus per prius conuenit nomen vitæ, trāslatum est nomen ad ipsum esse, secundum qd alius est effectus talium operationū. Psal.135.& ench. c.1.

¶ Ad secūdum dicendum q̄ secundum animā vegetabilem dicitur esse viuere non quasi in operationibus eius tātum vita consistat, sed quia operationes eius sunt primæ operationes vitæ in nobis, per quem modum dicitur secundum tactum inesse sensus animalibus.

¶ Ad tertium dicendum, q̄ illa authoritas intelligenda est de vita, qua corpora cęlestia ponebantur a quibusdam viuere velut ex se mota, quam opinionem videtur sequi ille, qui librum illum condidit.

¶ Ad quartum dicendum, quòd Philosophus distinxit vitā secundum quod est communis omnibus viuentibus, sed nōn H loquimur de diuisione vitæ humanæ.

¶ Ad quintum dicendum, quòd illud tertium membrum apponitur ab Augu. non quantum ad diuersitatem vitæ, sed magis quantum ad diuersitatem viuentium. Quidam enim sunt qui exercitijs actiuæ insistunt principaliter, quamuis etiam quandoque contemplationis actus exequātur. Quidam vero sunt qui postpositis curis actiuæ, principaliter contemplationi student. Alij vero qui circa vtrumque insistunt. Sunt nihilominus & quædam operationes quæ vtrumque requirunt, sicut prædicatio, & doctrina, quæ a contemplatione incohatę in actionem terminant, sicut a causa in effectum procedentes, & hoc medium in extremis ineluditur.

ARTICVLVS II.

Vtrum vita contemplatiua consistat tantum in actu cognitiuæ.

Ad 2. c. 180. AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur quòd vita cōtemplatiua consistat tantum in actu cognitiuæ, quia cōtemplationis finis est veritas: sed veritas tantum ad cognitionem pertinet. ergo vita contemplatiua tantum in operatione cognitiuę consistit.

¶ 2 Præt. Vita contemplatiua a sanctis otium dicitur, & Philosophus etiam in 10. eth. dicit ipsam vacationem: sed voluntas est vis motiua. cū ergo motus otio & vacationi repugnet, videtur q̄ vita contemplatiua non consistat in actu affectiuæ, sed solum in actu cognitiuæ. Cap. 8. Bern. super Cantic. ser. 57. circa fin.

¶ 3 Præt. Proportionātur operationes habitibus: sed dona, quæ perficiunt in vita contemplatiua tātum, ad cognitionem pertinent. s. sapientia, & intellectus. ergo vita contemplatiua consistit tantum in cognitione. Capit. 8. Isidorus.

SED CONTRA. Isido. dicit in lib. differentiarum, quòd contemplatiua vita est, qua vacans ab omni negotio, in sola dei dilectione defigitur: sed dilectio ad affectiuam pertinet. ergo vita contemplatiua non consistit tantum in cognitione. Isidorus.

¶ 2 Præt. Gustare ad affectum pertinet, sicut videre ad intellectum: quia Greg. dicit quòd contemplatiua vita sapore intimo venturam iam requiem degustat. ergo contemplatiua vita non consistit tantum in cognitione. Lib. 2. super Ezech. homil. 2.

VLTERIVS. Videtur q̄ consistat in operatione rationis. Vita enim contemplatiua est vita humana: sed humana vita est secundum operationem humanam. cum ergo operatio humana sit secundum rationem, a qua dicitur homo, videtur quòd vita contemplatiua consistat in operatione rationis principaliter. II

¶ 2 Præt. Vita contemplatiua præcipue consistit in cognitione diuinorum: sed inuisibilia dei per ea quæ facta sunt, cognoscuntur, Ro. 1. cognoscere autem ex aliquibus alia, rationis

nis est. ergo vita contemplatiua præcipue consistit in operatione rationis. A Richard⁹.

¶ 3 Præt. Rich. de san. Vic. dicit in lib. de contemplatione, Contemplationis nostræ volatus multiformiter variatur, nūc de inferioribus ad summa ascendit, nunc de superioribus ad ima descendit, & nunc de parte ad totum, nunc de toto ad partem discurrit, nunc a maiori, nunc a minori argumentū trahit: sed iste discursus videtur ad rationem pertinere. ergo vita contemplatiua principaliter in actu rationis consistit.

SED CONTRA. Bernar. I lib. de cōsideratione dicit, q̄ contemplatio in hoc distat a consideratione, quia consideratio ad inquisitionē magis se habet, contemplatio autem est verus certusque animi intuitus: sed intueri est intellectus, inquirere autem rationis. ergo contemplatiua vita non consistit in actu rationis, sed intellectus. Cap. 10.

¶ 2 Præt. Secundum Philosophum in 10. ethi. secundum vitam contemplatiuam communicamus cum deo: non autem communicamus cum eo secundum inquisitionem rationis, sed magis secundum intellectus intuitum. ergo contemplatiua vita non consistit in actu rationis, sed intellectus tantum. III

VLTERIVS, Videtur q̄ omnis actus intellectus ad vitā contemplatiuam pertineat. Sicut enim se habet vita actiua ad agibilia, ita se habet contemplatiua ad contemplabilia: sed omnes actus circa agibilia ad vitam actiuam pertinent. ergo omnes actus intellectus circa intelligibilia ad contemplatiuam C Cap. 8. vitam pertinent.

¶ 2 Præt. Vita contemplatiua secundum Philosophum in 10. ethi. in philosophiæ consideratione consistit: sed philosophia est de omnibus entibus. ergo omnis operatio intellectus pertinet ad vitam contemplatiuam, cum intellectus non sit nouitium. Richard⁹.

¶ 3 Præt. Richar. de san. Vict. ponit sex species contemplationis. Prima est, quando sensibilia per imaginationem considerantes, in eis diuinam sapientiam admiramur. Secunda est, quando earum rationes inquirimus. Tertia, quando ex inuisibilibus in inuisibilia ascendimus. Quarta, quādo remota imaginatione, in solis intelligibilibus versamur. Quinta, quando ea consideramus quæ ex diuina reuelatione cognoscimus, nō humana ratione. Sexta, quando ea consideramus, quibus etiā humana ratio contradicere videtur: sed in his speciebus comprehenditur omnis operatio intellectus. ergo omnis operatio intellectus ad vitam contemplatiuam pertinet. Isidorus.

SED CONTRA. Isid. in lib. de sum. bo. Contēplatiua vita mundo renuncians, soli deo viuere delectatur: sed non viuit soli deo, nisi quando deum solum cogitat. ergo nō omnis operatio intellectus ad contemplatiuam vitam pertinet.

¶ 2 Præt. Circa idem videtur esse vita contemplatiua, & felicitas contemplatiua: sed felicitas contemplatiua est tantum in consideratione nobilissimi intelligibilis, quod constat deū esse, secundum Philosophum in 10. ethi. ergo vita contemplatiua in sola dei consideratione consistit. Capit. 8.

RESPON. Dicendum ad primam quæstionem, q̄ vita secundum quod nunc loquimur, consistit in operatione, cui aliquis principaliter manicipatur, cuius ratione omnia quæ impedire possunt, dimittit: quæ autem adiuuant, quærit & prosequitur: hoc autem non potest esse nisi per voluntatem, cuius est inter opera humana vnum præ alijs acceptare, quicquid sit illud. Voluntas autem cum sit motor omnium potentiarū animæ, oportet quòd ad obiecta & actus omnium potentiarū se habeat, prout habent rationē boni: quia vnusquisque act⁹ debitus cuiusque potentiæ est bonum eius, & ideo vita consistens in actu cognitiuæ virtutis præacceptæ per affectiuam. Sed cum operatio sit quodammodo media inter operantem & obiectum, vel vt perfectio ipsius operantis, & perfecta per obiectum a quo speciem recipit, ex duplici parte potest operatio cognitiuæ affectari. Vno modo, inquantum est perfectio cognoscentis, & talis affectatio operationis consistit perfectio cognoscentis, & talis affectatio operationis cognitiuæ procedit ex amore sui: & sic erat affectio in vita contemplatiua philosophorum. Aliomodo, inquantum terminatur ad obiectum, & sic contemplationis desiderium procedit ex amore obiecti, quia vbi amor, ibi oculus. & Matth. 6. Vbi est thesaurus tuus, ibi est & cor tuum: & sic habet affectionē vita contemplatiua sanctorum, de qua loquimur: sed tamen contemplatio essentialiter in actu cognitiuæ consistit præexigens charitatem ratione prædicta. Vnde Greg. dicit super Ezec. Lib. 2. homil. 14.

Nunc scio ex parte. Quam scientiam profecto cōtemplationis Dei vult intelligi. In hoc ergo differentia est, quia ad contemplationem sapientia, ad actionem uero scientia pertinet. Ecce aperte demonstratum est, in quo differat spiritus sapientiæ, & spiritus scientiæ. Cui sapientia diuinis, scientia humanis attributa sit rebus, ut docet Augustus. Vtrūque agnoscimus in Christo, scilicet & rem diuinam, & rem

Contemplatiua vita est charitatē dei & proximi tota mēte retinere, ab exteriori actione quiescere, ita vt nil iā agere libeat, sed cal catis curis omnib⁹ ad videndam facię sui creatoris animus inardescat.

AD PRIMVM igitur dicendum, quòd finis contemplationis, inquantum contemplatio est ueritas tantum: sed secundum quod contemplatio accipit rationē vitæ, sic induit rationem affectati & boni, vt dictum est. In cor.

¶ Ad secundum dicendum, q̄ voluntas non solum est motiua quantum ad exteriores motus qui vacationi repugnant, sed etiam motuum interiorum, etiam ipsius intellectus, qui quidem motus equiuoce dicunt, vt patet in 3. de anima. sunt enim actus perfecti, & ideo magis assimilantur quieti quam motui: & propter hoc qui operatur secundum intellectum, vacare dicitur ab exteriorum actione, vt patet in prædicta authoritate. T.com.18.

¶ Ad tertium dicendum, q̄ habitus contemplatiuæ, quāuis sint in parte cognitiua, tamen possunt eorum actus a voluntate imperari, vel acceptari: & sic in eis vita cōtēplatiua cōsistit.

AD SECVNDAM quæstionem dicendum, q̄ vita contēplatiua consistit in illa operatione, quam homo præ alijs accepta: vnde habet rationem finis respectu aliarum humanarum operationum, quia aliæ propter ipsam exercentur. Inquisitio autem rationis sicut a simplici intuitu intellectus progreditur, quia ex principijs quæ quis intellectu tenet, ad inquisitionem procedit: ita etiam ad intellectus certitudinem terminatur, dum conclusiones inuentæ in principia resoluunt, in quibus certitudinem habent. Et ideo vita contemplatiua principaliter in operatione intellectus consistit, & hoc ipsum nomen contemplationis importat, quod visionem signat. Vtitur tamen inquisitione rationis contemplatiuus, vt deueniat ad visionem contemplationis, quam principaliter intendit: & hæc inquisitio secundum Bernar. dicitur consideratio. 2. lib. de cōsid.

AD PRIMVM igitur dicendum, q̄ homo inquantum est contemplatiuus, est aliquid supra hominem: quia in intellectus simplici visione continuatur homo superioribus substātijs, quæ intelligentiæ, vel angeli dicuntur: sicut animalia continuantur hominibus in vi æstimatiua, quę est supremum in eis, secundum quam aliquid simile operibus rationis operantur. D

¶ Ad secundum dicendum, quòd quamuis creaturæ visibiles sint via deueniendi in contemplationem diuinorum, tamen in hac vita non consistit principaliter contemplatio, sed in termino viæ, vt dictum est. In corp.

¶ Ad tertium dicendum, quòd Ricard. non intendit q̄ in illis discursibus principaliter consistat vita contemplatiua, sed quia vitur eis ad suum finem, sicut dictum est.

AD TERTIAM quæstionem dicendum, quòd vita contemplatiua sanctorum præsupponit amorem ipsius contemplati, ex quo procedit. Vnde cum vita contemplatiua consistat in operatione, quam quis maxime intendit, oportet q̄ E sit circa cōtemplationem maxime amati: hoc autem deus est, unde principaliter cōsistit in operatione intellectus circa deū. Vnde Greg. super Ezech. dicit, q̄ contemplatiua vita ad solum uidendum principium anhelat. s. deum: nihilominus tamē & contemplatiuus considerat alia, inquantum ad dei contemplationem ordinantur sicut ad finem, puta, creaturas, in quibus admiratur diuinam maiestatem, & sapientiā: & beneficia dei, ex quibus inardescit in eius amorem: & peccata propria, ex quorum ablutione mundatur cor, ut deum uidere possit. Vnde & nomen contemplationis signat illum actum principalē, quo quis deum in seipso contemplatur. Sed speculatio magis nominat illum actum, quo quis diuina in rebus creatis quasi in speculo inspicit. Et similiter etiam, felicitas consistit in illa, de qua philosophi tractauerunt, in contemplatione dei cōsistit: quia secundum Philosophum consistit in actu altissimæ 10. eth. c. 8 & 9. potentiæ, quæ in nobis est. s. intellectus, & in habitu nobilissimo,

Universidad de Deusto
Biblioteca

mo, scilicet sapientia, & etiam obiecto dignissimo, quod deus est. Vnde etiam philosophi vltimum tempus vitæ suæ reseruabant, vt dicitur, ad cõtemplandum diuina, præcedens tempus in alijs scientijs expendentes, vt ex illis habiliores fierent ad considerandum diuina.

AD PRIMVM ergo dicendum, q̃ actus vitæ actiuæ nõ habent ex seipsis ordinem, sicut actus vitæ contemplatiuæ: vnde non potest dici, simpliciter loquendo, quòd consistat in aliquo illorum principaliter, sed quo ad aliquem cõsistit principaliter in hoc, in quo ille magis exercitatur: sicut quidam magis insistit operibus iustitiæ, quidam vero operibus temperantiæ, & sic de alijs.

¶ Ad secundum dicendum, q̃ Philosophus ibi accipit philosophiam stricte pro sapientia de diuinis, quæ speciali nomine philosophia prima dicitur.

¶ Ad tertium dicendum, q̃ quamuis illa consideret interdum contemplatiuus, non tamen in his principaliter consistit cõtemplatiua vita.

ARTICVLVS III.

Vtrum vita actiua consistat tantum in his quæ sunt ad alterum.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur q̃ actiua vita non consistat principaliter in his quæ ad alterum sunt. Vita enim actiua ordinatur ad contemplatiuam, inquantum disponit hominem ad contemplationis actum: sed per virtutes, quæ ordinant hominem in seipso, maxime disponitur homo ad contemplationem, sicut per castitatem, vt dicit Com. in 7. phys. T.com.20. ergo vita actiua præcipue consistit in his quę sunt hominis ad seipsum.

¶ 1 Præt. Vita contemplatiua principaliter consistit in contẽplatione eius, quod maxime diligitur, ergo &, vita actiua similiter: sed homo magis debet seipsum diligere, quàm alios in q. 1. art. 5. his quæ virtutis sunt, vt supra dist. 19. dictum est. ergo & vita actiua magis consistit in hoc, q̃ homo seipsum ordinet, quàm alijs intendat.

¶ 3 Præt. In his præcipue videtur consistere actiua vita, in quibus a contemplatiua diuiditur: sed in his quæ ad alium sunt etiam contemplatiua communicat, quia ad eandem vitã pertinere videtur contemplari, & contemplata docere. In passionibus autem proprijs moderandis nõ communicat actiua vita cum contemplatiua vita. ergo actiua vita præcipue consistit in his quæ sunt ad seipsum. Isidorus.

SED CONTRA. Isid. in li. differentiarũ. Actiua vita est quæ in operibus iustitiæ & proximi vtilitate versatur: sed vtrũq; istorum ad alterum pertinere videtur. ergo in his quæ ad alterum sunt, præcipue vita actiua consistit.

¶ 2 Præt. Vita actiua secunda dicitur, vnde per Liam significatur: sed fœcunditas ista non consistit nisi in operationibꝰ quæ fiunt ad alios. ergo vita actiua in his præcipue consistit.

VLTERIVS. Videtur q̃ cognitio nullo modo ad actiuã pertineat. Sicut enim se habet vita contemplatiua ad cognitionem, ita se habet vita actiua ad actionem. ergo proportionalitate transueria, sicut se habet vita contemplatiua ad actionem, ita se habet vita actiua ad cognitionem: sed nihil actionis ad contemplatiuam vitam pertinet, ergo nihil cognitionis pertinet ad actiuam.

¶ 2 Præt. Vita actiua consistit totaliter in operationibus virtutum moralium, ad quas scire parum, vel nihil confert, vt Philosophus dicit in 2. ethic. ergo videtur quòd ad actiuam vitam nihil cognitionis pertineat. Cap. 2.

¶ 3 Præt. Si aliqua cognitio ad actiuam vitam pertineret, præcipue videretur ad ipsam pertinere consideratio priorum actuum: sed considerare peccata quæ quis fecit, pertinet ad vitam contemplatiuã, vt dicit Ber. qui secundam speciem contemplationis ponit, quo quisque iudicia dei, & peccata sua recogitat. ergo nulla cognitio ad actiuam vitam pertinet. Lib. 5. de cõsider. circa finem.

SED CONTRA. Ad actiuam vitam pertinent consilij & scientiæ dona, quæ quidem cognitionem important. ergo aliqua cognitio est in vita actiua. Cap. 10.

¶ 2 Præt. Philosophus dicit in 10. ethic. q̃ prudentia est coniuncta morali virtuti: sed prudentia cognitionem importat. ergo cum in moralibus virtutibꝰ actiua vita consistat, videtur quòd in actiua vita sit aliquid cognitionis.

In quo differat sapientia ab intellectu.

VLTERIVS. Videtur quòd vita actiua non possit esse simul cum cõtemplatiua, quia vita de qua hic loquimur, consistit in hoc, in quo homo maxime studet: sed impossibile est q̃ homo duobꝰ summum studium apponat. ergo impossibile est q̃ in homine sit simul vita actiua & contemplatiua.

¶ 2 Præt. Vita actiua significatur per Martham, quæ turbatur circa plurima, Lu. 10. sed turbatio vacationi repugnat, quam contemplatio requirit. ergo vita actiua non est simul cum contemplatiua. In 1. Reg. cap. 14.

¶ 3 Præt. Vita actiua introducit ad contemplatiuam. vnde Greg. Qui ad arcem contemplationis ascẽdere desiderat, prius necesse est vt in campo actionis se exerceat: sed quod introducit ad aliquid non est necessarium illo adueniente, quia secundum Ber. quid necesse est scalis tenenti iam solium. ergo actiua vita non est simul cum contemplatiua. Li. 5. de cõsid. Lib. 19. de ciu. dei.

SED CONTRA est, quod Auguſt. dicit in lib. de ci. dei. q̃ quoddam genus hominum est compositum ex otioso & actuoso, & loquitur de otio contemplationis. Gre. etiam dicit super Eze. quòd plerumque a contemplatiua vita ad actiuam vitiliter animus reflectitur. ergo contemplatiua vita & actiua possunt esse simul. Homil. 19.

¶ 2 Præt. Beata Virgo fuit in vtraque vita, & ideo secundum Anſel. in assumptione eius legitur euangelium de Martha & Maria, quæ significant vitam actiuam & contemplatiuam: sed beata Virgo fuit tantum viatrix. ergo in aliquo viatore potest esse simul actiua & contemplatiua vita. Homil. 40. per totum.

RESPON. Dicendum ad primam quæstionem, q̃ actiua vita consistit in omnibus agibilibus siue sint ad seipsum, siue ad alium, sed principaliter consistit in his quæ ad alium sunt: quia bonum multorum secundum Philosophũ in principio eth. est diuinius q̃ bonũ vnius: vñ & iustitia quæ ad alterũ est, a Philosopho in 5. eth. dicit esse pulcherrima virtutũ. Sicut autem vita contemplatiua consistit principaliter in optimo cõtemplabili, ita vita actiua in optimo agibili. Cap. 2. Cap. 3.

AD PRIMVM igitur dicendum, q̃ per ea quæ ad seipsum sunt, homo disponit se tantum ad contemplatiuam: licet per ea quæ ad alium comparantur, homo & se, & alios disponit, quia diuinius est. Cap. 12.

¶ Ad secundum dicendum, q̃ in hoc ipso q̃ homo aliorum saluti & regimini studet, se plus diligit, & sibi meliorem partem reseruat: quia diuinius est & sibi, & alijs cautam bonæ operationis esse, quàm sibi tantũ, sicut dicit Philosophus in 10. ethi.

¶ Ad tertium dicendum, q̃ doctrina est duplex. Quædã, quæ ad cognitionem veritatis tantum ordinatur: & hoc quamuis ad alterum sit, limites tamen vitæ contemplatiuæ non exit. Est autem quædam doctrina, quæ ordinatur ad persuadendum bonos mores, quæ prædicatio dicitur: & hæc ad vitam actiuã pertinet. Vnde Greg. Qui ad laborem prædicationis se dirigit, minus videt, & amplius patit: & sic significatur per Liam, quæ erat fecunda, & lippis oculis. Lib. 6. moral. ca. 28.

¶ Vel dicendum q̃ doctrina potest dupliciter considerari. Vno modo, secundum qđ est ad exercitium cognitionis, & profectum ipsius docentis: & sic ad vitam contemplatiuam pertinet. Aliomodo, secundum quod intenditur bonum alterius. Sic autem ea quæ cognitionis sunt etiam speculatiuæ exercentur per modum dispositionis rerum temporalium, inter quæ proximus computatur, quod actiuæ vitæ est. Et ideo Grego. dicit super Eze. q̃ actiua vita est panem esurienti tribuere, verbum sapientiæ nescientem docere &c. Lib. 2. Homil. 14.

AD SECVNDAM quæstionem dicendum, q̃ duplex est cognitio. Vna, speculatiua, cuius finis est veritas, secundũ Philosophum in 2. metha. Alia, cuius finis est operatio, quæ est causa & regula eorum quæ per hominem fiunt. Quæ autem ab homine fiunt, quædam dicuntur factibilia, quæ fiunt per transmutationem aliquam exterioris materiæ, sicut contingit in operationibus artis mechanicæ: quædam vero non transeunt in transmutationem exterioris materiæ, sed in moderationem ꝓpriarum passionum & operationum. Ad vtrumque autem istorũ practica cognitio dirigit, vnde non omnis practica cognitio in vita actiua essentialiter inuenitur, sed illa tantum, quæ in agibilibus dirigit opera, quæ sunt virtutis moralis. Hæc enim cognitio ad electionem requiritur, in qua principaliter consistit moralis virtus. Contemplatiua autem cognitio essentialiter non ingreditur actiuam vitam, quia in operabilibus humanis, cum non habeant veritatem nisi contingentem, propter seipsa veritas nusquam quæreretur: vnde etiam in scientijs moralibus finis non est cognitio, sed opus, secundum Philosophum in 2. ethi. Sed tamen cognitio contemplatiuæ æternorum aliquando pertinet ad actiuam vitam non quòd sit de essentia eius, sed quia præexigitur ad ipsam sicut causa, dum rationes viuendi ex contemplatione æternorum sumuntur. Sicut enim intellectus est rationis & principium, & terminus, ita & vita contemplatiua respectu actiuæ. Et ideo Greg. dicit super Eze. quòd per hoc quòd contemplatiua mentem accendit, perfectius actiua tenetur. Cap. 1. Lib. 2. homil. 14.

AD PRIMVM ergo dicendum, q̃ actio non dirigit contemplationem, sicut cognitio actiua dirigit actionem: & ideo non est similis ratio.

¶ Ad secundum dicendum, quòd ad virtutem moralem scire speculatiue de his, quæ ab homine non fiunt, nihil prodest: de his autem quæ ab homine fiunt, parum confert: sed scientia practica multum confert, cum sit regula actionis.

¶ Ad tertium dicendum, q̃ præteritum iam transit in necessarium: vnde consideratio præteritorum peccatorum magis ad contemplationem, quàm ad practicam pertinet.

AD TERTIAM quæstionem dicendum, quòd in omnibus dispositionibus naturalibus contingit, quòd dispositio in suo perfecto esse attingit id, ad quod disponit, quod etiam erat per quandam inchoationem, dum dispositio ad perfectionem tendebat, sicut patet de calore & forma ignis: quia quando calor completus est in termino alterationis, forma ignis inducitur, & calor simul cum forma ignis manet: dum vero erat alteratio, non erat forma ignis, nisi secundum quandam inchoationem: vita autem actiua est dispositio ad contemplatiuam. Vnde Isid. in lib. de sum. bon. Qui prius in vita actiua proficit, bene ad contemplationem conscendit. Et ideo quandũ homo non peruenit ad perfectionem in vita actiua, non potest in eo esse contemplatiua vita, nisi secundum quandam inchoationem imperfecte, tunc enim difficultatem homo patitur in actibus virtutum moralium, & oportet quòd tota sollicitudine ad ipsos intendat, vnde retrahitur a studio contemplationis. Sed quando iam vita actiua perfecta est, tunc operationes virtutum moralium in promptu habet, vt eis non impeditus libere contemplationi vacet: tamen secundum quod homo est magis, vel minus perfectus in vita actiua, circa plura, vel pauciora occupari potest actiuæ vitæ simul cum contemplatiua. Et quia prælatorum est in vtraque vita perfectos esse, vtpote qui medij sunt inter deum & plebem a deo recipientes per contemplationem, & populo tradentes per actionem: ideo oportet eos in moralibus virtutibus perfectos esse, & similiter prædicatores, alias indigne quis prælationis, vel prædicationis officium assumit. In comp.

AD PRIMVM igitur dicendum, quòd ad diuersa potest homo principaliter intendere diuersis temporibus, quamuis non simul.

¶ Ad secundum dicendum, q̃ turbatio in vita actiua non cõtingit postquam ad perfectionem venit, quia tunc iam dele-stabiliter & facilitèr operatur non perturbatus.

¶ Ad tertium dicendum, quòd dispositiones, quæ essentialiter habent imperfectionem annexam non manent cum eo, ad quod disponunt, sicut fides non manet cum visione. Sed aliæ dispositiones possunt simul manere, sicut dictum est: & sic est de vita actiua.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum actiua vita sit nobilior quàm contemplatiua.

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur quòd actiua vita sit nobilior quàm contemplatiua. Tullius enim in li. de offi. probat præeminentiam iustitiæ ad alias virtutes, quia propter exercitium actus eius, actus aliarum interimuntur: sed similiter aliquis reuocatur ab otio contemplationis, vt fructum faciat per laborem actionis. ergo actiua vita est dignior quàm contemplatiua. 22. q. 182. 1. 1. lib. circa fin.

¶ 2 Præt. Bonum gentis diuinius est quàm bonum vnius: sed vita contemplatiua consistit in bono vnius hominis, vita actiua in bono multorum. ergo vita actiua est nobilior quàm contemplatiua.

¶ 1 Præt. In omnibus artibus & potentijs imperans est nobilius imperato: sed politica quę ad vitam actiuam pertinet, imperat omnibus disciplinis, & disponit de his quę ad contemplatiuam vitam pertinent secundum Philosophum in 1. eth. ergo vita actiua est dignior quàm contemplatiua. Cap. 2.

¶ 4 Præt. Secundum Dio. in 4. cap. eccle. hier. Nihil est diuinius, quàm dei cooperatorem fieri: hoc autem fit per exercitium actiuæ, qua homo aliorum reductioni in deum studet. ergo hoc videtur esse nobilissimum.

SED CONTRA est, quod dicit dñs Luc. 10. Maria optimam partem elegit, per Mariam autem vita contemplatiua significatur. ergo vita contemplatiua nobilior est quàm actiua.

¶ 2 Præt. Quanto vita alicuius est cœlesti vitæ similior, tanto est nobilior: sed vita contemplatiua est similior cœlesti quàm actiua, quia in cœlesti vita, vt dicit Aug. viii. lib. de ciui. dei, vacabimus & videbimus, videbimus & amabimus, amabimus & laudabimus, quod ad vitam contemplatiuam pertinet. ergo vita contemplatiua est nobilior quàm actiua. Lib. 22. ca. 30. cir. fin.

VLTERIVS. Videtur quòd etiam vita contemplatiua sit maioris meriti quàm actiua. Grego. enim dicit in moralibus. Contemplatiua maior est merito quàm actiua, quia actiua in vsu præsentis operis laborat: contemplatiua vero in sapore intimo venturam iam requiem degustat. II 22. q. 182. 4. Lib. 1. sup Ezech. homi. 3. dist.

¶ 2 Præt. Supra dictum est, quòd magis consistit meritum in dilectione dei quàm proximi: sed in contemplatiua vita homo magis insistit dilectioni dei, in actiua autem magis dilectioni proximi. ergo contemplatiua est maioris meriti quàm actiua. 30. q. vnica art. 4. Cap. 10.

¶ 3 Præt. Quanto magis aliquid beneficiatur a deo, tanto est maioris meriti: sed secundum Philosophum in 10. ethi. deus maxime beneficiat eos, qui contemplationi student, quasi sibi simillimos. ergo videtur quòd vita contemplatiua plus habeat de merito quàm actiua.

SED CONTRA. Totum meritum hominis consistit in acceptatione diuina: sed Greg. dicit super Eze. Nullum sacrificium est deo magis acceptum, quàm regimen animarum. ergo cum hoc pertineat ad laborem actiuæ, videtur quòd in actiua sit maius meritum. Hom. 12. lib. 1.

¶ 2 Præt. Meritum contra præmium diuiditur: sed contemplatiua vita plus habet de ratione præmij quàm actiua, quia pascitur a domino contemplantia, sed actiua pascit, vt dicit Grego. ergo actiua plus habet de merito. Lib. 1. sup Ezec. sanct. & lib. 2. ho. 14.

VLTERIVS. Videtur quòd contemplatiua vita non sit diuturnior quàm actiua. Vita enim actiua fuit in Christo perfecta, sed ipse fuit perfectus comprehensor. ergo vita actiua manebit in patria, & ita non est minus diuturna, quàm contemplatiua. III 22. q. 180. 8. & in. 1. Re. cap. 14. circa finem.

¶ 2 Præt. Homines erunt in patria æquales angelis: sed in angelis est vtraque vita, quia quidam sunt assistentes, quod ad contemplationem pertinet: quidam ministrantes, quod pertinet ad actionem. ergo vtraque vita etiam in hominibus in patria erit, & sic idem quod prius.

¶ 3 Præt. In patria manebunt virtutes cardinales, & habebunt aliquos actus, similiter etiam & dona omnia: sed virtutes cardinales perficiunt in actiua vita, & similiter quædam dona. ergo in patria manebit vita actiua, & sic idem quod prius.

SED CONTRA. Luc. 10. Maria optimam partem elegit. glosa. Contemplatiua hic incipit, & in cœlesti patria

Universidad de Deusto
Biblioteca

perficitur : actiua autem cum corpore deficit.
¶ 2 Præt. Philosophus in 10. ethi. dicit, quòd contemplatiua vita diuturnior est quàm actiua.
RESPON. Dicendum ad primamquæstionem, quòd duplex est ratio boni. Aliquid enim dicitur bonum, quod propter seipsum est desiderandum, & sic vita cõtemplatiua simpliciter melior est quàm actiua, inquantum magis assimilatur illi vitæ, ad quã per actiuam & contemplatiuam nitimur puenire: vnde & contẽplatiua ẽ finis actiuæ, & fini vltimo vicinior. Aliqd vero dr bonum quasi propter aliud eligẽdum, & in hac vita actiua præeminet contemplatiuæ. Vita enim contemplatiua non ordinatur ad aliquid aliud in ipso, in quo est, quia vita æterna non est nisi quædam cõsummatio contemplatiuæ vitæ, quæ per vitam contemplatiuã in præsenti quodammodo prælibatur: vnde non restat q̃ ordinetur ad aliud, nisi secundum quod bonum vnius hominis ordinatur ad bonum multorum, ad quod propinquius se habet vita actiua quàm contemplatiua. Vnde actiua quantum ad hanc partem, quæ saluti proximorum studet, est vilior quàm contemplatiua: sed contemplatiua est ꝑ dignior, quia dignitas significat bonitatem alicuius propter seipsum, vilitas vero propter aliud: sed vita actiua quæ nõ ad alium, sed ad seipsum tantum ordinatur, neque dignior, neque vilior est quàm contemplatiua, immo comparat ad contemplatiuam, sicut vtile ad id ad quod est vile.
AD PRIMVM igitur dicendum, q̃ vita contemplatiua propter actiuam intermittitur ad tempus non simpliciter, sed ratione vilitatis, non ratione dignitatis.
Ad secundum dicendum, quod sicut bonum vnius consistit in actione & contemplatione, ita & bonum multitudinis, secundum quod contingit multitudinem contemplationi vacare: sed ad bonum multitudinis peruenitur per regimen actiuæ vitæ, vnde ex hoc non probat, quòd actiua sit dignior, sed vilior.
Cap. 18. in fin. ¶ Ad tertium dicẽdum, q̃ politica, vt dicit Philosophus in 6. ethi. non præcipit sapientiæ & alijs, quæ ad vitam contemplatiuam pertinent, sed imperat quædam propter deum, cui præcipit sic, vel sic cultum exhiberi.
¶ Ad quartum dicendum, q̃ intelligendum est ratione vilitatis in alterum prouenientis.
AD SECVNDAM quæstionem dicendum, q̃ meritum pendet ex radice charitatis: vnde contingit quandoque q̃ in actiua quis plus mereatur quàm in cõtemplatiua, vel econuerso, secundum quod maiorem habet charitatem, vel minorem. Nihilominus tamen cum quæritur de duobus in genere, quid sit maioris meriti, intelligendum est quantum pertinet ad rationem ipsorum actuum, non quantum ad ipsos operantes. Est ergo duplex meritum. i. dimissionis culpæ, & consecutionis gloriæ: quantum ad præmium, maioris meriti dicitur actiua quàm contemplatiua, inquantum laboriosior: vnde habet plus de ratione satisfactionis. Quantum aũt ad meritum cõsecutionis gloriæ, sic contemplatiua vita est maioris meriti q̃ actiua, quantum ad puritatem, quia non admiscetur ei tantũ de puluere terrenorum, sicut fit in actiua vita. Sed quãtum ad intensionem meriti videtur cõtemplatiua iterum maioris meriti illa parte actiuæ, quæ circa iuſti moderationem studet: minoris autem quãtum ad illam partem, quæ profectui aliorum inuigilat, quia hoc ipsum videtur esse fortioris charitatis secundum genus, quod homo prætermissa consolatione, qua in dei cõtemplatione reficitur, gloriam dei in aliorum conuersione quærat: quia etiã in humana amicitia verus amicus quærit magis bonum amici, quàm de eius præsentia delectari.
AD PRIMVM ergo dicendum, quòd contemplatiua dicitur esse a Gregorio maior merito, quia minus habet de impuritate demeriti admixtum.
¶ Ad secundum dicendum, q̃ ex dilectione dei videtur procedere, quòd homo prætermissa propria consolatione voluntatẽ dei implere studeat in aliorum salute. vnde Greg. super Ezec. Hom. 15. Est amanti animæ non parua consolatio, si cum ipsa differtur, per eam multæ colligantur.

¶ Ad tertium dicendum, q̃ Philosophus loquitur de contemplatiua vita per comparationem ad actiuam, quæ in rebus humanis negotiatur, non autem respectu illius quæ proximorũ saluti insistit.
AD TERTIAM quæstionẽ dicendũ, q̃ sicut dictum est de donis & virtutibus perficientibus in vita actiua, q̃ manent in patria, sed non quantum ad eosdẽ actus: similiter etiam dicẽdũ est de vita actiua, vnde vita actiua quantum ad illos actus, quos modo habet, quibus turbatur de proximorum necessitatib⁹, & de ꝑprijs passionibus, nõ remanebit, quia tunc panẽ esurienti non porriget, vt in glo. inducta subiungitur. Manebit autem quantum ad alios actus, qui erunt virtutum, & donorum in patria. Vita autem contemplatiua nihilominus est diuturnior quàm actiua, quia manet etiam quo ad illos actus, quos in via habet, qui quidem in statu viæ sunt imperfecti, sed in patria perficientur. Vnde Greg. dicit super Eze. de contemplatiua vita. Etiam cum concedimus, vix aliquid, aut parum attingere valemus.
AD PRIMVM tamen dicendum, quòd non est simile de Christo, & de alijs, quia ipse erat verus viator, & comprehensor: vnde simul erat in actu perfecto quantum ad vtrãque vitam, etiam secundum actus viæ.
¶ Ad secundum dicendum, q̃ angeli ex ordine naturæ sunt medij inter deum & homines, & ideo eis competit ministerij custodiæ, & huiusmodi, non autem animabus sanctorum.
¶ Ad tertium patet solutio per id quod dictum est.
¶ Ad alia etiam patet solutio ex prædictis.

Quòd intellectus, & scientia, de quibus hic agit, non illa sunt quæ naturaliter habet homo.

NOTandũ q̃ intellect⁹, & scientia, q̃ dicunt dona Spiritussancti, alia sunt ab intellectu, & sciẽtia q̃ naturaliter sunt in hominis aia. Hę autem virtutes sunt, quæ per gratiam infunduntur animis fideliũ, vt p eas recte viuãt.

QVAESTIO II.

Deinde quæritur de donis perficientibus in utraque uita.

¶ Et primo, De dono sapientiæ.
¶ Secundo, De dono intellectus.
¶ Tertio, De dono scientiæ.
¶ Quarto, De dono consilij.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum sapientia sit donum.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur q̃ sapientia non sit donum. Sapientia enim in litera dicitur cognitio diuinorum: hoc autem videtur esse fidei, cuius obiectum est veritas prima. cum ergo fides non sit donum, sed virtus, videtur quòd nec sapientia.
¶ 2 Præt. In litera dicitur, quòd sapientia est cultus dei, & sumitur de Iob 28. secundum aliam translationem: sed latria, quæ cultus dicitur, est virtus, & non donum. ergo sapientia non est donum.
¶ 3 Præt. Nullum donum habetur per acquisitionem: sed sapientia habetur per acquisitionem, quia Philosophus philosophiam primam, sapientiam nominat, quæ per doctrinam habetur, ergo sapientia non est donum.
SED CONTRA. Isa. 11. computatur inter alia dona.
¶ 2 Præt. Dona ponuntur virtutibus altiora: sed inter omnes habitus videtur sapientia nobilissimum, maxime eorum quæ ad cognitionem pertinent, vt Philosophus dicit in 10. eth. ergo sapientia maxime debet dici donum. Vlterius, videtur quòd sapientia non sit tantum de diuinis. Quia, sicut dicit Philosophus in 1. meta. oportet sapientem certissimum esse de omnibus. ergo non est de diuinis tantum.
¶ 3 Præt. Ad sapientem pertinet determinare medium in virtutibus moralibus, vt patet per diffinitionem Philosophi in 2. ethi. de virtute. sed diuina non sunt operabilia a nobis. ergo cũ medium virtutis moralis sit de operabilibus a nobis, videtur quòd non sit sapientia tantum de diuinis.
¶ 4 Præt. Sapiẽtia videt cẽ circa illa, quorũ est ars mechanica,

22. q. 45. a. 1.

In cap. præced. art.

1. Cor. 3. Vt sapiens architectus fundamentum posui. ergo non est tantum de diuinis.
SED CONTRA est, q̃ sapientia est de causis altissimis, secundum Philosophum in principio meta. sed causæ altissimæ sunt diuina. ergo est tantum de diuinis.
Cap. 1. ¶ Præt. Philosophus in 6. ethi. dicit, q̃ sapientia est quasi caput scientiarum: sed omnis cognitionis caput est cognitio quæ est de diuinis. ergo sapientia est circa diuina.
II Ibidem 2. VLTERIVS. Videtur q̃ sapientia nõ sit in intellectu, sed in affectu magis, quia sapientia secundum nomen suum est, vt dicitur Eccles. 6. sed dicitur a sapore. cum ergo sapor ad gustum pertineat, qui ad affectum transfertur, sicut visus ad intellectum, videtur q̃ sapientia sit in affectu.
¶ 2 Præt. In litera dicitur, q̃ sapientia est in cognitione & dilectione eius quod sempet incõmutabiliter manet, quod est de⁹: sed dilectio ad affectionẽ ptinet, ergo sapientia est in affectione.
¶ 3 Præt. Septima beatitudo, qua dicitur, Beati pacifici, ad sapientiam reducitur: sed pax ad affectũ pertinet. ergo & sapia.
SED CONTRA est, q̃ in litera diffinitur p cognitionẽ.
¶ 2 Præt. Omnis virtus intellectualis est in partẽ cognitiua: sed sapientia ponitur a Philosopho virtus intellectualis. ergo tam ipsa, quàm sapientia donum, quod ei respondet, in parte cognitiua est.
RESPON. Dicendum ad primam quæstionem, q̃ sapientia secundum nominis sui vsum videtur importare eminentẽ quandam sufficientiam in cognoscendo, vt etiam in seipso certitudinem habeat de magnis & mirabilibus, quæ aliis ignota sunt, & possit de omnibus iudicare, quia vnusquisque bene iudicat quę cognoscit: possit etiam & alios ordinare per dictam eminentiam. Hæc autem sufficientia in quibusdam quidem est per studium & doctrinam adiuncta viuacitati intellectus: & talis sapientia a Philosopho ponitur virtus intellectualis in 6. eth. sed in quibusdã talis sufficientia accidit per quãdã affinitatẽ ad diuina, sicut dicit Dio. de Hierotheo in 2. c. de di. no. q̃ patiendo diuina, didicit diuina. Et de talibus dicit Apostolus 1. Cor. 2. Spiritualis iudicat omnia. & 1. Ioan. 2. Vnctio docebit vos de omnibus.
Cap. 8. AD PRIMVM ergo dicendum, q̃ sicut se habet sapientia, quæ est virtus intellectualis, ad intellectum principiorum, quia quodammodo comprehendit ipsum, vt dicitur in 6. ethi. secundum quod ex principijs negotiatur circa altissima & difficillima, & de his etiam quodammodo ordinat, inquãtum reducit omnia ad vnum principium, & eius est disputare contra negantes ipsa: ita se habet sapientia, quæ est donum, ad fidem quæ est cognitio simplex articulorũ, quæ sunt principia totius christianæ sapientiæ. Procedit enim sapientia donũ ad quadam deiformem contemplationem, & quodammodo explicitam articulorum, quæ fides sub quodam modo inuoluto tenet secundum humanum modum. Et ideo sapientia est donum, fides autem virtus.
¶ Ad 1cdm dicendum, q̃ sapientia nõ dr pietas, quæ est latria p essentia, sed quasi per eam, quia proxime ad latriã inclinat.
¶ Ad tertũ dicendũ, q̃ quinquecatio ẽ in sapientia, vt dictũ est.
AD SECVNDAM quæstionem dicendum, q̃ sicut dictũ est, ad sapientem pertinet iudicare & ordinare: iudicium autẽ de aliquibus fieri non potest, nisi per ea quæ sunt lex & regula eorum. Semper autem oportet q̃ superiora sint inferiorum regula, & ideo oportet de infimis per superiora iudicare: vnde quamuis intentio quandoque ab infimis incipiat, & ad suprema tendat, tamen iudicium nũquã perficitur nisi per superiora, in quibus inferiora resoluuntur: & ideo oportet sapientẽ de altissimis cognitorẽ esse. Altissimũ aũt dr dupliciter. Vno modo simpliciter, quod præeminet oĩbus, & hoc mõ diuina altissima sunt: vnde eum qui simplr sapiens dr, oportet circa diuina instructũ esse. Alio modo dr altissimũ in genere aliquo, & qui circa hoc instruct⁹ est, nõ simplr, sed in genere illo sapiẽs dr: sicut in artificialibus altissimũ est vsus illorũ p q̃ quòd hunt vñ qui habet artẽ vtualẽ, q̃ architectonica dr, in singulis artificijs sapiens illius artificij dr, & p modũ istũ prudẽ. in reb⁹ humanis quib⁹ petpit, sapiens dr. Et quia p delectationes, & alias passiones corrũpit altimatio prudẽtię, vt dr 6. eth. iõ apud Senecã, & alios morales philosophos traslatũ ẽ nomẽ sapientiæ ad tẽperantiã, & alias morales virtutes, inquãtũ passiones refrenãt, & hc prudentia cõseruanti: un dicunt q̃ sapiens nõ perturbatur, & hmõi. Patet ergo q̃ sapientia, q̃ simplr sapia dr hue sit virtus intellectualis, hue donũ, de diuinis est principaliter, & inq̃tũ p

Lib. 2. supra Ezech. Homil. 15.

Luc. 10. glo. ſũ Ber.

Lib. 2. ſuper Ezech. homil. 14.

1. meta. cap. 2.

Cap. 8.

Cap. 1. & alio 2.

Cap. 5.

Cap. 6.

1. Cor.

ea de ostis alijs iudicare põt, omniũ certissimus esse dicitur.
¶ Et per hoc patet solutio ad obiecta.
¶ AD TERTIAM quæstionem dicendũ, q̃ sicut dictũ est, sapientię donũ eminentiam cognitionis habet p quãdã vnionẽ ad diuina, quibus nõ vnimur nisi per amorem, vt qui adhæret deo, sit vnus spũs cum eo. 1. Cor. 6. Vñ & dñs Io. 15. Secreta p̃is se reuelasse discipulis dicit, inquantũ amici erant. Et ideo sapientiæ donum dilectionẽ quãdã principium præsupponit, & sic in affectione est: sed quãtum ad essentiam in cognitione est, vnde ipsius actus videtur esse & hic, & in futuro diuina amata contẽplati, & per ea de alijs iudicare non solum in speculatiuis, sed etiam in agendis, in quibus ex fine iudicium sumitur: & ideo Greg. sapientiam contra istã titiam ponit, quæ importat errorem circa finem intentum.
AD PRIMVM ergo dicendum, q̃ saporem sapientia importat quãtum ad dilectionem præcedentem, non quãtum ad cognitionem sequentem, nisi ratione delectationis, quæ ipsam cognitionem in actu exequitur.
¶ Vel dicendum, q̃ dictum Eccl. non intelligitur quantum ãd similitudinem nominis cum sapore, quia illa similitudo, etsi sit in lingua latina, non tamen est in alijs linguis: sed loquitur quãtum ad significatum, quod omnes concipiunt de nomine sapientię in quacumque lingua dicatur.
¶ Ad secundum patet solutio per id quod dictum est.
¶ Ad tertium dicendum, q̃ pacificatio illa pertinet ad esse⁹ũ ordinationis sapientiæ, quia omnis ordinans pacem intendit, non autem quantum ad essentialem ipsius actum.

Supra artic. præcedent. in corp.

In corp.

ARTICVLVS II.

Vtrum intellectus sit donum.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur q̃ intellectus non sit donum. Nullum enim donum, secundũ qd nunc de dono loquimur, est nobis a natura: sed intellectus est nobis naturaliter insitus. ergo intellectus non est donum.
¶ 2 Præt. Ea quæ sunt vnius diuisionis, videntur esse vnius rationis, sed intellectus quandoque diuiditur contra voluntatem, quandoque autem contra rationem: sed voluntas non est donum, neque ratio. ergo neque intellectus.
¶ 3 Præt. Greg. dicit in principio mor. q̃ intellectus in die sue pascit, dum de auditis mentem illustrat. ergo intellectus est ex auditu, sicut & fides: sed fides non est donum, sed virtus. ergo intellectus non est donum.
SED CONTRA est, quod dicitur Isa. 11. vbi spiritus intellectus computatur inter septem dona spiritus sancti.
¶ 2 Præt. Donorum propria est ratio, vt prius dictum est, vt per ea quis super humanum modum operetur: sed operatio intellectus præcipue est supra hominem, vt dicitur in ethi. ergo intellectus maxime debet dici donum.
VLTERIVS. Videtur q̃ donũ intellectus nõ habeat aliquem actũ in via. Intellectus enim importat quandam cognitionem sine obũbratione. Vnde Isaac dicit, q̃ vbi obumbratur intellect⁹, oritur ratio: sed impossibile est q̃ in statu viæ cognoscamus sine obumbratione phantasmatum, vt Philosophus ostendit in 3. de anima. ergo intellectus non habet aliquem actum in via.
¶ 2 Præt. Dio. dicit 1. c. cę. hier. q̃ impossibile est nobis aliter lucere diuinũ radium, nisi varietate sacrorum velaminum circumuelatum: sed ubicũque est cognoscere per aliqua velamina, oportet eã collationẽ, quæ nõ ad intellectũ, sed ad rõnẽ ptinet. ergo nõ est pone q̃ in statu viæ sit nobis intellectus actus.
¶ 3 Præt. Actus intellectus est videre deum, hoc enim ponit in sexta beatitudine, quæ ad intellectum refertur: sed deum nullus potest videre in hac mortali carne existens. ergo in statu viæ non habemus vsum intellectus.
¶ 4 Præt. Augustin. dicit in quodam ser. de timore, q̃uòd intellectus vocatur, quo ab omni infirmitate corda mundantur, vt pura intentio dirigatur in finem: sed impossibile est in statu viæ ab omni infirmitate corda mundari. ergo impossibile est in statu viæ actum intellectus esse.
SED CONTRA, Habitus ordinatur ad actum. si ergo actus intellectus a nobis in via haberi, non posset, frustra nobis donum intellectus daretur.
¶ 2 Præt. Sexta beatitudo ad intellectus donũ refertur: sed

Lib. 1. c. 12.

10. æth. c. 9.

II

T com. 39.

Universidad de Deusto
Biblioteca

in illa ponitur aliquid pertinens ad statum vię, & aliquid ad statum patriæ, ergo intellectus habet actum in nobis & quantum ad statum vię, & quantum ad statum patriæ.

III 22.q.8.6.

VLTERIVS. Videtur q̄ intellectus a sapientia non differat. Totum enim a parte essentialiter nō distinguitur: sed intellectus videt̄ esse totum respectu sapientiæ, quę est tantum de deo, cum intellect⁹ sit de deo & spūalibus creaturis. ergo intellectus essentialiter a sapiętia nō differt.

Quòd sapientia ista Dei est, nec est illa quæ Deus est.

¶ 2 Præt. Sapiętia, vt in lra magr dicit, delectationē circa diuina experitur: sed hoc idem videtur ad intellectum pertinere, in consideratione enim intellectus est maxima delectatio, sicut dicit Philosophus in 10. ethi. ergo intellectus a sapientia non differt. G

Cap. 9.

¶ 3 Præt. Ad eundem actū non oportet ordinari diuersos habitus, cum habitus distinguantur per actus: sed tā sapientia q̄ intellect⁹ ordinant̄ ad cōtēplationē. cum ergo contēplatio sit vnus actus, videtur q̄ sapiętia & intellectus sit vnus habitus.

SED CONTRA est, q̄ diuiduntur ex opposito Isa. 11.

¶ 2 Præt. Dona correspondent virtutibus: sed alia virtus est intellectus, & alia sapientia, vt patet in 6. ethi. ergo & aliud est vnum donum ab alio.

Cap. 7.

RESPON. Dicendum ad primam quæstionē, q̄ intellect⁹ ſm suum nomē importat cognitionē pertingentem ad intima rei. Vñ cū sensus & imaginatio circa accidentia occupentur, q̄ quasi circūstant essentiā rei, intellectus ad essentiā eius pertinget. Vnde sędm Philosophū in 3. de anima obiectū intellectus est quid, sed in apprehensione huius essentiæ est differentia. H Aliquando. n. apprehendit ipsa essentia per seipsam, non q̄ ad eam ingrediat̄ intellectus ex ipsis, quæ quasi circūuoluuntur ipsi essentiæ: & hic est modus apprehendēdi a substantijs sepatis, vnde intelligentiæ dicuntur. Aliquando vero ad intima non pertenitur, nisi per circūpositā, quasi per quædā ostia: & hic ē modus apprehendendi in hominibus, q̄ ex effectibus & proprietatibus procedunt ad cognitionem essentiæ rei. Et quia in hoc oportet esse quędam discursum, ideo hominis apprehēsio ratio dr, quāuis ad intellectū terminetur in hoc, q̄ inquisitio ad essentiā rei perducit: vñ si aliqua sunt quæ statim sine discursu rationis apprehendantur, horū non dr esse ratio, sed intellectus: sicut principia prima, quæ quisq; statim ꝓbat audita. Primo ergo modo intellectus potētia est, sed secundo mō accipiendo, habitus principiorū dicit. Sicut aūt mēs humana in essentiā rei nō ingreditur nisi per accidētia, ita etiā in spūalia nō ingreditur nisi per corporalia & sensibilium similitudines, vt Dionys. dicit. Vñ fides quæ spūalia in speculo, & ænigmate quasi inuoluta tenere facit, humano modo mentē perficit, & ideo virtus est. Sed si supernaturali lumine mēs intantū cleuetur, vt ad ipsa spūalia aspicienda introducatur, hoc supra humanū modū est. & hoc facit intellectus donū, quod de auditis mētē illustrat, vt ad modū primorū principiorum statim audita probentur, & ideo intellectus donum est.

1. capit. de cœl. hier. & 1. cap. de ec clesi. hierar.

I

¶ Et per hoc patet solutio ad obiecta.

AD SECVNDAM quæstionē dicendū, q̄ intellectus ad spūalia ingreditur dupl̄r. Vno modo, per viam remotionis, dū a spūalibus viam quæ in corporalibus inuenitur, remouet. Alio modo, ſm quod vltimus in ipsa spūalia virtutum defigit intuitum. In statu ergo viæ intellectus ingreditur ad spūalia primo modo, maxime ad diuina: quia in hoc perficitur cognitio humana ſm statū viæ, vt intelligamus deū ab omnibus separatum super ola esse, vt dicit Dio. in lib. de mystica theol. Et ad hoc pertinent Moyses, qui dicitur intrasse ad caliginē, in qua deus erat, Exo. 19. Et propter hoc etiā quantū ad statū vię mū ditia ponit̄ in sexta beatitudine, quæ pertinet ad depurationē intellectus ab omnibus corporalibus: sed ad sędm modū pertingere non possumus in statu viæ, maxime quantum ad desi, sed hoc erit in patria. Vñ Gre. super Ezech. Quādiu in hac carne mortali viuitur, nullus ita in dē cōtemplationis virtute proficit, vt in ipso iam incircūscripto luminis radio mentis oculos infigat: sed quicquid de illo modo cōspicitur, non est ipse, sed sub ipso est. Hoc in infirmę mētis desiderio satis facit, quia secundū quod philosophus dicit in 2°. de animalib. Amas in prima cōprehensione amati magis delectatur, quam in magna aliorū cōprehensione. Et ideo vt ipse dicit, illud parum quod de substantijs separatis cognoscere possumus, plus desideratur & delectat, quam quicquid de alijs rebus cognoscimus.

Cap. 4. 5.

Cap. 19.

2. lib. super Ezech. homil. 14. D. 482.

K

AD PRIMVM ergo dicēdū, q̄ vmbra, quæ in statu viæ in intellectu nostro est, nos impedit ut in diuinam essentiā mentis oculos defigere nequeamus.

¶ Ad secundū dicendū, q̄ Dio. loquitur quantum ad principiū reuelationis diuinorum, in qua quasi per sęmonē quendam nobis in signis & figuris proponuntur, sed vlterius de auditis, sic per donum intellectus mens illustratur.

¶ Ad tertiū dicendū, q̄ videre deū de figēdo intuitum in essentiā ei⁹ nō possumus in statu viæ, sed alio mō, ut dictum est. In cor.

¶ Ad ārtū dicēdū, q̄ Aug. nolat ſsirmitate humanā corporalia phātasmata, q̄ oportet remouer̄ p ītellectū rēdētes ī deū.

AD TERTIAM quæstionē dicendū, q̄ intellectus vr nominare simplicē apprehensionē, sed sapientia nominat quādam plenitudinē certitudinis ad iudicādū de apprehēsis: & ideo intellectus vr pertinere ad viā intensionis, sed sapientia ad viam iudicij. Sed quia iudicium non potest esse de apprehensis nisi per suprema, quibus sapiens mente vnitur vt quasi in superiori collocatus de oībus iudicet, quæ quidē vnio ad diuina p dilectionē est: ideo sapiętia circa diuina principaliter est, et hēt circa ea delectationē de dilectione cārā. Intellect⁹ aūt est indifferenter circa omnia apprehensa spiritualia, & delectationem ex amore ad apprehensa causatam, quantum est in se, non importat.

AD PRIMVM ergo dicendum, q̄ non eodem modo considerat de deo intellectus, & sapienna: & ideo sapientia non includitur in intellectu, sed alio modo, vt dictum est. In corp.

¶ Ad secundum dicendū, q̄ delectatio quæ est in actu intellectus, causat̄ ex congruentia operationis ad operantē, nō aūt ex dilectione ad ea, circa quæ est operatio, sicut est in sapientia.

¶ Ad tertium dicendum, q̄ in contemplatione est necessaria apprehensio quæ est per intellectum & iudicium, quod est per sapientiam, & ideo necessaria sunt dona.

ARTICVLVS III.

Vtrum donum scientiæ sit tantum de humanis.

22.q.9.2.

AD TERTIVM sic procedit. Videtur q̄ donū scientię non sit tm̄ de humanis, sed etiā de diuinis. Dicit. n. Aug. in lra q̄ scientia donū est, qua fides defenditur & roboratur: sed fides est de diuinis. ergo scientia est de diuinis.

¶ 2 Præt. Scia donū ē altior q̄ scīa virt⁹: sed scīa virt⁹ de dīnis ē sicut metaphisica, vł ēt theologia. ergo & scīa donū de dīnis ē.

¶ 3 Præt. Caput est cōforme mēbris: sed sapiętia q̄ est de diuinis, in metaphy. dr caput scientiarum. ergo scīa de diuinis est.

SED CONTRA. Per scīam scimus cōuersari ī medio prauę & puersæ nationis, vt in lra dr: sed hoc nō ptinet ad diuina, sed ad humana. ergo scientia non est diuinorū, sed humanorum.

¶ 2 Præt. Ad idem nō sunt necessarij duo habitus: sed ad diuina ordinatur sapientia. ergo scientia non est diuinorum. II

VLTERIVS. Videtur q̄ nō sit tm̄ practica, sed etiam speculativa, quia quanto aliqua cognitio est altior, tanto ad plura se extendit: sed scientia donum est altior quàm sciętia quæ ponitur virtus intellectualis. ergo cum scientia quæ est virtus intellectualis, se extendat ad operabilia & speculabilia, videtur quòd multo fortius scientia quæ est donum. 22.q.9.1.

¶ 2 Præt. Philosophus in principio meta. probat q̄ scīa speculativa est nobilior q̄ practica inquātū per se speculativę expetuntur, nō aūt practicæ: sed scientia quæ est donū, debet esse altissima scientia. ergo est magis speculativa, quàm practica. Cap. 1. alia hu.

¶ 3 Præt. Scientia perficit intellectum rōnem, vt Aug. dicit, inferior aūt ratio contra superiorē diuiditur. Superior autem est tam speculativa quàm practica: quia secūdū Aug. inhęret æternis cōspiciendis, quod speculationis est: & consulendis, quod actionis est. ergo similiter ratio inferior. ergo sapientia & scientia sunt speculativæ & practicæ. 3. de trini. 14. 15. 12. de ciuit. cap. 3. & 4

In corp. D. 205.

SED CONTRA est, qđ Aug. dicit, q̄ actio qua bñ vtimur rebus tpalibus, scīæ deputat: sed vsus rerū tpalium ad practicam pertinet. ergo scientia, de qua hic loquimur, est practica. 12. de ciuit. cap. 14.

¶ 2 Præt. Ab oībus dicitur q̄ scientia donū dirigit pietatē: sed pietas ad actiua vitā pertinet. ergo & scientia, ergo est practica. II

VLTERIVS. Videtur q̄ in scientia humanorū non sit aliquid noxiæ curiositatis. Maxime. n. cognoscere mala, malum esse videtur: sed scientia malorum bona est, alias in deo non esset. ergo in scientia nō potest esse aliquid noxiæ curiositatis.

¶ 2 Præt. Quanto aliquid magis accedit ad suam perfectionem, tanto magis laudabilis est: sed homo per scientiam cuiuslibet rei perficit, quia trahitur de potentia ad actum, cum intellectus noster sit potentia omnia intelligibilia, vt dicitur in 3.

T. com. 18. in 3 de anima. ergo in scientia non potest accidere peccatum.

¶ 3 Præt. In medio nō est accipere superfluū, sicut nullus pōt esse nimis castus: sed scientia in medio consistit: cum sit virtus intellectualis, vt in 3°. dicitur. ergo nō pōt esse superfluitas in sciendo: & ita non potest esse aliqua noxietas curiositatis.

9.1. arti. 3.

SED CONTRA. Nullus punit̄ nisi ꝓ peccato: sed Hiero. se punitū astruit pro eo q̄ in libris Ciceroīs studebat. ergo potest esse in scientia humanorum peccatum.

tom. 1. in epistola ad Pusachiū de virginitate seruanda.

¶ 2 Præt. Rapēdere tēpus in inutilibus vr nō esse sine peccato: sed quędā scientiæ videntur esse vel parum, vel nihil vtiles ad bene viuendum, cui homo debet totus insistere, sicut scientiæ mathematicæ. ergo videtur q̄ in eis studere sit peccatum. B

RESPON. Dicendum ad primam quæstionē, q̄ duorum dividentiū aliquod cōmune, illud quod aliquā excellentiā supōnem cōmunis addit, ppriū nomē ex illa differentia addita accipit. Quod aūt nullā differentiam dignitatis addit, nomen cōmune retinet, sicut patet in proprio & diffinitione: quia proprium essentiale dicitur diffinitio, propriū aūt nō essentiale non eat nomine cōi propriū. Similiter etiā est in ꝓposito. Omnis. n. certitudinalis cognitio alicuius, & præcipue si sit complexi, p rationis collationē habita, scientia dicit̄. Sed illa quæ est de altissimis quasi aliarū ordinatrix & index propriū nomen super ad dit, & sapientia dr. Aliæ vero scięt̄ quæ ei subduntur, simplr scientiæ nomē retinēt. Et hoc mō accipiēdo scientiā, est tantū de rebus creatis, sapientia vero de diuinis, siue loquamur in virtutibus intellectualibus, siue in donis.

AD PRIMVM ergo dicendū, q̄ etiam ex humanis cognitio diuinorum & nutrit̄, & defenditur: quia inuisibilia dei per ea quæ facta sunt, intellecta conspiciuntur. In corp. C

¶ Ad secundum & tertium patet solutio ex dictis.

AD SECVNDAM quæstionē dicendū, q̄ sicut est in sensibilib⁹ corporis, q̄ sensus qui est ad eē. tactus, est in omnib⁹ mēbris: qui aūt sunt ad bene esse, sunt in corde tm̄, per quod alia mēbra reguntur. Ita etiam est de donis gratuitis, quæ in ecclesia dātur, quædam. n. sunt de necessitate salutis, & hoc oportet q̄ omnibus mēbris Chri deuī: & hmōi sunt quæ pertinent ad grām gratū facientē, vt virtutes & dona: quędā aūt sunt, q̄ sunt ad bene esse, sicut grāe gratis datæ, vt operatio miraculorū, & hmōi: & hæc non in omnibus Chri mēbris dantur, sed in his tm̄, quibus expedit ad ædificationē fidei. Cum ergo sciētia sit donū, & sit circa res creatas, oportet q̄ de rōne scientiæ sit tantū illa cognitio, quę est ad necessitatē salutis: non est aūt de necessitate salutis cognitio rerū quārum ad naturas & quidditates suas, sed tolū cognitio eorū, quæ quis debet facere, vel vitare: & ipsa scientia cōtemplativa nō ptinet ad rōnem doni sciētiæ, sed solū sciētia practica, qua hō q̄dam certitudinē cōcipit de agendis ex pūtis spūs: & in hoc differt a prudētia, quæ nō certitudinaliter, sed magis æstimative de agendis iudicium habet, vñ & hoc donū a certitudine iudicij nomē habet. Sciētia vero, p quæ ad defensionē fidei ordinat̄, pertinet ad grām gratis datā, de qua dr. 1. Cor. 12. Alij dat̄ sermo sciētiæ ſm eum dē spīritū: & nō est de necessitate doni, sed de pfectione fidei. 1. Cor. 13. Vñ dicit Aug. I lra q̄ tali scīa multi q̄ fidē hñt, nō pollēt. D

AD PRIMVM igitur dicēdū, q̄ scientia altior nō oportet q̄ extēdat se ad plura, nisi in illis ad quæ ordinatur: & ita scientia donum ad plura se extendit, q̄ acquisita scientia de operib⁹ humanis, quia in multis illa dēficit, in quibus ista dirigit.

¶ Ad secundum dicendum, q̄ non oportet dona quantum ad oēs conditiones esse perfectiora virtutibus, sed quantum ad modum operandi, qui est supra hominem, vt dictum est.

¶ Ad tertium dicendum, q̄ non est inconueniēs d vnā potentiā diuersis habitibus pfici: vñ & inferior rō, quæ & speculativa, & practica pōt esse, perficitur dono scientiæ q̄um ad operabilia, scientijs vero speculativis inquantum est speculativa. Sapientia aūt rationē superiorē quātū ad vtrūque perficit: quia superiores rōnes quibus cōtemplādis sapientia inhiret, etiam operationū nostrarum regulæ sunt. Vnde secundum quod assumit eas vt regulas operabilium, sic in praxim extenditur. E

AD TERTIAM quęstionē dicendū, q̄ scire q̄dū in se est, nunq̄ malū ē, & per cōsequens nec addūcere, quia cuius generatio est mala, ipsum est malū. Sed p accidēs cōtingit esse pcūm in sciēdo, vel addiscendo, siue cōsiderando: hoc aūt accīs pōt accidere vel ex parte cognoscibilis, vel ex parte cognoscentis. Ex pte cognoscētis est duplex accidēs. Vnū est, qñ ppter occupationē in studio alicuius sciētiæ impedit̄ ab executione officij ad qđ tenet: sicut in iudex pp studiū geometriæ desisteret a cautis expediēdis, vel sacerdos a cōfessionibus audiēdis, qñ eas au-

A dire tenet̄. Aliud est qñ propter delectationē in aliqua scientia veniret in cōtemptū alicui⁹, quod reuereri oporter: sicut de Hieronymo accidit, quia tant̄ ſi delectabatur in ornatu verborum Tullij, q̄ despiebat ei inculti⁹ sermo prophetarū, vt ipse dicit. Sicut etiā accidit illis qui tm̄ adhærent rationibus humanis, q̄ a fide discedunt, & eam impugnāt. Ex parte vero cognoscibilis est triplex accēs. Vnū ē, qñ cognoscibile de facili ad malū inclinat, & præterea in se patuæ vtilitatis est: & propter hoc prohibitæ sunt scientiæ magicæ, ne homo in exercitium earum labatur. Aliud est, quando cognoscibile est supra potentiam cognoscentis, sicut dicitur Eccl. 3. Altiora te ne quæsieris. Tertiū est, qñ in se nullius vtilitatis est, sicut facta contingentia hominū: vñ & furiosi dūr, qui sunt scrutatores conscientiarū proximi. In oībus autem istis tribus contingit, q̄ illud quod est vni curiosum, non est curiosum alteri: quia aliquid est supra vnī⁹ intellectum, quod nō est supra intellectū alterius: aliquid etiā est utile vni, quod non est utile alteri: aliquid etiam facile in peccatum præcipitat vnum, quod non præcipitat alium.

Tom. 1. in epla ad Eustochiū de virgin. seruand.

¶ Et per hoc patet solutio ad obiecta.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum consilium sit donum.

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur q̄ consilium non sit donū. Donū enim a seipso quis habere non pōt̄ sed cōsilium cuilibet est a seipso, quia consilium q̄ est, vt dicit in 3. ethi. quilibet aūt quærere pōt. ergo cōsilium non ē donū. 22.q.52.1. Ca. 6.

¶ 2 Præt. Sicut in cognitione practica humana est inquisitio, ita & in cognitione speculativa: sed in donis pertinentibus ad vitā cōtemplativam nō ponitur aliquid quod inquisitionē importet. cum ergo consilium inquisitionem importet, videtur q̄ consilium non debeat poni donum dirigens in vita activa.

¶ 3 Præt. Dona se extendunt ad illa quę sunt de necessitate salutis, sicut dictū est: sed cōsilium, ſm quod communiter dicit, dirigit in his ad quæ nō oēs tenētur. ergo cōsiliū non est donū.

SED CONTRA est, quod Isa. 11. inter dona computatur.

¶ 2 Præt. Virtutibus respondent dona: sed quædam virtus est ordinata ad bene consiliandum. Eubulia, de qua Philosophus in 6. ethi. determinat. ergo videtur quòd debeat esse aliquod donum quod perficiat nos ad rectē consiliandum. Cap. 10.

VLTERIVS. Videtur q̄ cōsiliū donum differat a dono scientiæ. Scientia enim est qua bene cōuersamur in medio pravæ & peruersæ nationis: sed hoc non potest fieri sine consilio. ergo consilium non distinguitur a scientia. II

¶ 2 Præt. In donis quæ ad executionē pertinēt, idem donū respondet omnibus virtutibus quæ sunt circa materiam vnam, sicut pietas omnibus virtutibus quæ sunt circa communicationes: sed prudentia & eubulia sunt circa vnam materiam, quia circa actū rōnis in agibilibus. cum ergo prudētię rideat scia, eubulię aūt cōsiliū, videt̄ q̄ cōsilium & scīa sint vnū donū. Eubulia. Consiliatiua.

¶ 3 Præ. Sicut prudētię subsetuit eubulia, ita & synesis: sed pter donum scīæ quod respondet prudentiæ non inuenitur aliud donum quod respōdeat synesi ad iudicium ptinens. ergo nec oportet esse aliud donum a scientia quod respondeat eubuliæ.

SED CONTRA est, quod Isa. 11. vnum alteri connumeratur: quod non esset, si vnum donum foret.

¶ 2 Præt. Sicut in speculativis est via inuentionis & iudicij, ita & in practicis: sed in donis pertinētibus ad vitam contemplativā est aliud donū quod respondet inuentioni. s. intellectus, & aliud quod respōdet iudicio. s. sapiētia. ergo & in donis dirigētibus in vita activa præter scientiam quę respondet iudicio, erit aliud donum quod pertinet ad inuētionem, & hoc est cōsiliū. Sinesis. Iudicatiua.

VLTERIVS. Videtur q̄ actus cōsilii nō erit in pria. Consilium. n. ſm Greg. cōsurgit ꝓcipitationē mētē munit. & Dama. dicit. 2. lib. q̄ consilium dubitantis est: sed in patria non erit præcipitatio, neque dubitatio. ergo neque consilium. III 22. q. 52. 5. Lib. 2. moral c. 36.

¶ 2 Præt. Consilium inquisitionem & discursum importat, ut patet per Philosophum in 3. ethi. sed in patria, secūdum Aug. non erunt volubiles cogitationes, sed vtemur deiformi intellectu ad similitudinē angelorū. ergo in patria nō erit cōsilij actꝰ. Cap. 6. 15. de trini. cap. 16.

¶ 3 Præt. Eadem ratione esset ibi actus scientiæ, nec est dare in quo vnus actus ab alio ibi differat, quia ibi inuentio non erit. ergo nop erit ibi actus consilij.

SED CONTRA. Directiuum nobilius est executiuo: sed in patria erit aliquis actus timoris, fortitudinis, & pietatis, quę sunt exequentia in vita activa. ergo multo fortius erit ibi actꝰ scientię & consilij, quæ sunt dirigentia.

Universidad de Deusto
Biblioteca

¶ 2 Præt. Sancti in patria erunt deo similes : sed in deo est cõ- F
silium, Isa. 25. Consilium tuum verum fiat, secundum aliam
literam. ergo & in sanctis erit consilij actus.

Cap. 6. RESPON. Dicendum ad primam quæstionem, quòd se-
cundum Philosophum in 3. ethi. consilium est quæstio de ope-
rabilibus a nobis, non tamen de om nibus. Quę enim determinata sunt qualiter fieri debeant, sicut in literarũ figuræ in dubitationẽ non veniunt, neque in quæstionem: & ita de eis non est consilium. Similiter etiam cum finis sit principium moues agentem in omnibus operabilibus, non est consilium de fine, sicut nec in alijs scientijs est quæstio de principijs illius scientię, sed de his quæ sunt ad finem consilium est. In his aũtem recte consiliatur quis, si debitum finem præstituat, si media accommoda ad finem inueniat, ut non faciat mala propter bona, si tempus sit conueniens rebus agendis, nẽ per diuturnitatem consilij tempus agendi transeat, & ad hanc rectitudinem

Cap. 10. consilij perducit eubulia, ut dicit Philosophus in 6. ethi.
Sed quia operabilia humana contingentia sunt & possunt deficere ne ad finem intentum perducant: ideo certitudinem consilij attigere non est humanum, sed diuinum, cuius est per certitudinem euentus cõtingentium præuidere. Et ideo oportet q̃ ad hanc certitudinem mens exeuetur supra humanũ modum instinctu spiritus sancti. Qui enim spiritu dei aguntur, hi filij dei sunt. Ro. 8. & ideo consilium est donum.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd donum consilij nõ est ad quærendum consilium, sed ad inueniendum.

¶ Ad secundum dicendum, quòd dona dirigentia in vita acti ua sunt circa contingentia. Et ideo oportet quòd sit ibi magis inquisitio, quàm in contemplatiua vita, quæ circa æterna est.

Capit. 6. ¶ Ad tertium dicendum, q̃ secundum Philosophum in 3. ethi. consilium adhibetur in difficilibus, in quibus nobis non credimus: & propter hoc in arduis, ad quæ omnes non tenentur, præcipue est donum consilij, sed non tantum in illis.

AD SECVNDAM quæstionem dicendum, quòd habitus dirigentes in vita actiua diftinguuntur quantum ad tria. Primo quantum ad modum operandi, & sic a virtutibus prudentia & eubulia, quæ operantur humano modo, distinguuntur scientia & consilium, quæ operantur supra humanum modum, vt ex dictis patet. Alio modo, quantum ad actus, siue vias, quæ exiguntur ad directionem, quæ sunt inuenire & iudicare: & sic consilium quòd consiftit in inueniendo distinguitur a scientia, quæ consistit in iudicando de inuentis per consilium. Tertio modo quantum ad mediũ, & sic sapientia distinguitur a scientia, inquantũ sapiẽtia q̃nque dirigit in agẽdis per rationes æternas: scientia aũt per rationes inferiores.

AD PRIMVM ergo dicendum, q̃ ad bene cõsiliandũ, vt dictum est, duo requiruntur & ideo oportet esse duo dona.

¶ Ad secundum dicendum, quòd diuersę virtutes exequentes circa vnum genus materiæ distinguuntur penes diuersas partes materiæ, non penes actus agentis. Et ideo ab vnitate actus poterit inueniri vnus modus altior, qui competit vni dono: sed virtutes dirigentes pertinẽt ad diuersos actus ex parte agẽtis. & ideo requiruntur diuersi modi, & diuersa dona eleuantia ad modos digniores.

¶ Ad tertium dicẽdum, quòd iudicium quod est synesis, & præcipere applicanda ad opus quod est prudentiæ, totum pertinet ad vnam viam, scilicet iudicatiuam: & ideo eis non respõdet nisi vnum donum: sed eubuliæ quæ pertinet ad aliam viã, respondet aliud donum.

AD TERTIAM quæstionẽ dicendũ, q̃ sicut dictum est de donis exequentibus in vita actiua, q̃ remanebũt corũ actũ circa mẽsurã, ex qua erat modus supra hominẽ in corũ actibꝰ, nõ aũt circa propriã materiã: quia fortitudo nullã difficultatẽ sustinebit, ut dictũ est. Ita in scientia & cõsilio, quia in p̃ria nõ remanebunt corũ actus, nec cõtingẽtia operabilia dubia, in qbꝰ nũc iudicãt & inueniunt: ũ non oportet q̃ sit ibi dubitatio. Neque etiam discursus remanebunt in hoc, q̃ conuertent se ad illum, a quo erat certitudo in eorum iudicio, & inuentione supra humanũ modum: & erit actus scientiæ circa ipsum, secundum quod est regula ad iudicandum: actus vero consilij erit circa ipsum, ẽm quod est illuminans ad inueniendum.

¶ Et secundum hoc patet solutio ad obiecta.

Supra dist. 34. q. 1. ar. 3. q. 3. r. ad. & q. 3. ar. 1. q. 2. in cor. & ar. 2. q. 2. in corp. * In 6. ilia.

qui vnam habet, omnes habeat. De hoc Hiero. ait. Omnes uirtutes sibi hærent, ut qui una caruerit, omnibus careat. Qui ergo unam habet, omnes habet: quod quidem probabile est. Cum enim charitas mater sit omnium uirtutum, in quocumque mater ipsa G duntur. Vnde Augustꝰ. Vbi charitas est, quid est quod possit deesse? ubi autem non est, quid est quod possit prodesse? Cur enim non dicimus qui hanc uirtutem

In Ioa. tra. 83. & epist. 29.

EXPOSITIO TEXTVS.

Vna fides saluberrima gignitur. Hoc intelligendum est quantum ad distinctionẽ articulorũ, siue quantum ad exhortationẽ ad fidẽ, ẽm quod fides ex auditu est, non quantum ad habitũ fidei, qui est ex infusione. *Abstinere uero a malis &c.* Hoc est, timoris, secut exequẽtis, scientiæ, sicut dirigẽtis. *Quæ naturaliter sunt in natura hominis*, quãtum ad seminaria scientiæ, non autem quantum ad habitum cõpletum. Intellectus autem similiter a natura est.

DIVISIO TEXTVS.

H Postquam determinauit magister de virtutibus & donis, hic determinat de connexione eorum. Diuiditur aũt hæc pars in duas. In prima, determinat de connexione uirtutũ. In secunda, de connexione præceptorum, quibus actus virtutum imperantur, ibi. *Cum autem duo sint præcepta.* Prima diuiditur in duas. In prima, probat uirtutes esse connexas: in secunda, probat eas esse æquales, ibi. *Verum uero paruer &c.* Et circa hoc tria facit. Primo, mouet quæstionem. Secundo, ponit unam opinionem cum sua probatione, ibi. *Quibusdam enim uidetur &c.* Tertio, ponit aliam opinionem, quæ uera est, ibi. *Alij uerius dicunt.* Et circa hoc tria facit. Primo, ponit opinionem cum sua probatione. Secundo, soluit probationem primæ opinionis, ibi. *Cum ergo dicitur aliquis &c.* Tertio, confirmat per authoritatem, ibi. *Secundum hunc modum, s. secundum rationem &c.*

QVAESTIO PRIMA.

A

Hic quæruntur sex.

¶ Primo, Vtrum virtutes politicæ sint connexæ.
¶ Secundo, Vtrum virtutes gratuitæ.
¶ Tertio, Vtrum dona.
¶ Quarto, Vtrum virtutes sint æquales.
¶ Quinto, Vtrum vitia sint connexa & paria.
¶ Sexto, Vtrum præcepta connectantur in charitate, ita q̃ modus sit in præcepto.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum uirtutes politicæ sint connexæ.

22. q. 61. 2. de ueritate q. 1. 2. Cap. 1.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quòd virtutes politicæ non sint connexæ. Virtutes enim istę ex actibus acquiruntur, ut probat Philosophus in 2. ethi. sed actus non sunt connexi. ergo neque prædictæ virtutes.

¶ 2 Præt. Quæcũque connectuntur, oportet q̃ in aliquo vno cõnectant: sed non est dare aliquod vnum, in quo connectant virtutes, nisi prudentiam, in qua connecti non possunt, quia cum prudentia sit quasi ars quædam operabiliũ, non est inconueniens quòd habeat quis prudẽtiam quantum ad vnam materiam, & non quantum ad aliam. ergo non est necessarium quod virtutes sint connexæ.

¶ 3 Præt. Sicut prudẽtia oẽs virtutes morales ordinat, ita sapientia ordinat omnes scientias, quasi caput scientiarum, vt dicitur 6. ethi. sed propter hoc scientiæ non sunt connexæ, quia communiter ordinantur a sapientia. ergo nec propter hoc

A ne, quã de fine habet, abducitur per passiones: sicut dicitur q̃ delectatio corrumpit ẽstimationem prudentiæ. & hic error assimilatur in agẽdis errori qui est i speculatiuis circa diuersum principiorum ad conclusionẽ. Vtrũque autem errorem prohibet moralis virtus, quæ in finem rectum inclinationẽ facit, & passionẽ cõprimit, & ideo non potest esse prudentia sine morali uirtute, dico tẽperantia, fortitudine, & huiusmodi. Similiter etiã inclinatio naturalis ad ea quæ uirtutis sunt, quãto maior est, tanto est magis noxia, niſi ratio nis discretio adhibeatur: sicut cæcus quãto fortius currit, tanto magis offenditur. Et ideo ad hoc q̃ virtus moralis perficiat, oportet q̃ a prudẽtia dirigatur: vnde prudentia in diffinitiõe m oralis virtutis ponit, vt patet in 2. ethico. Et ideo oportet uirtutes politicas connexas esse. Alia ratio connexionis sumitur ex his quæ cõmuniter in omni uirtute eẽ oportet, quorum tamen vnumquodque alia uirtus principaliter sibi uendicat: sicut difficile, uendicat sibi fortitudo medium inter superfluum & diminutum: quod est moderatum, uẽ dicat sibi tẽperãtia: rectũ, uendicat sibi iustitia: scientiam autem sibi habet

Cap. 5.

prudentia. Et ideo ab his conditionibus unaquęque dictarum uirtutum nomen accipit. Quia autem illud quod est maximum in quolibet genere, est causa aliorum, ideo aliæ uirtutes participant quodammodo aliquam prædictarum conditionum ex uirtute, quæ illud principaliter sibi uendicat. Quia enim fortis est circa maxime difficilia perseuerans, facile etiam in alijs difficultatibus minoribus perseuerabit. Et hanc causam assignare uidetur Seneca, qui dicit, Omne quod bene fit iuste, prudenter, fortiter, temperate fieri. Tertia ratio potest sumi ex fine, quem intendit quælibet uirtus. Quælibet enim uirtus operatur propter bonum uirtutis, unde si bonum uirtutis quemadmodum uirtuosum decet, intendit, nullo modo ab ipso intentionem deflectit. Vnde Philosophus dicit in quarto ethico. quòd prodigus qui expendit non curans bonum, facile in quantumcumque malum declinat.

Lib. 9. epistarum epistola 68.

Cap. 3.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd quando aliquis exercetur in actu alicuius uirtutis, si simul exercetur in actu alicuius uitij, nunquam acquiret aliquam uirtutem, quia non acquirit prudentiam. Vnde oportet ad hoc quòd una uirtus habeatur, quòd bene se habeat quis circa omnia, quæ in usum uitæ ueniunt: & sic istis uirtutibus simul cum prudentia acquisitis ex hoc causabuntur aliæ uirtutes, quæ sunt circa ea quæ nõ ita frequenter in usum uitæ ueniũt ex hoc ipso, quòd ratio assuefacta est inferioribus uirtibus præesse, & inferiores eius nutum sequi, in quo consistit tota ratio moralis uirtutis.

¶ Ad secundum dicendum, quòd ex eodem principio procedit prudens circa omnes materias uirtutum, scilicet ex intentione boni rationis. Vnde non potest esse quòd prudentia acquiratur secundũ unã partẽ materiæ moralis uirtutis, &

Cap. 6. hoc virtutes morales sunt connexæ, quia communiter ordinantur a prudentia.

¶ 4 Præt. Secundum Philosophum in 4. ethi. Qui circa medios honores moderate se habet, non est magnanimus: constat autem quòd virtuosus est secundum aliam virtutem, quã ipse innominatã dicit. ergo vna virtus haberi potest alia non habita.

¶ 5 Præt. Ad vnãquamq; virtutem politicam pertinet medium in propria materia tenere: sed videmus ad sensum, quòd quidam se habent moderate circa materiam vnius virtutis, qui non habent se moderate circa materiam alterius. ergo vna politica habetur sine alia.

Epist. 29. de sentẽtia Iaco.

¶ 6 Præt. Augustꝰ dicit ad Hiero. q̃ non est diuina sententia qua dicitur, Qui habet vnã, habet omnes. ergo cũ omnis vera sententia sit diuina, quia secundum Ambr. Omne verum, a quocũque dicatur, est a spiritusancto, videtur q̃ non sit uera sententia.

Sup. epistam Conuth. 1.

Cap. 12. Cap. 18. SED CONTRA. Philosophus in 6. ethi. probat, quòd nullus potest habere prudentiam, niſi habeat virtutes morales: neque potest quis habere virtutes morales, niſi Prudentiam habeat. ergo oportet ad hoc quòd vna virtus habeatur, omnes simul haberi.

1. Cor. 12.

habet, habere omnes, cum plenitudo legis sit charitas, quæ quanto magis est in homine, tanto magis est uirtute prædirus? Quanto uero minus, tanto minus ineſt uirtus: & quanto minus ineſt uirtus, tanto magis ineſt uitium.

Si coniunctæ uirtutes pariter sint in quocumque sunt.

Lib. 11. Tuscul. q.

¶ 2 Præt. Tullius dicit. Si vnã de virtutibꝰ tuis amiseris, nullã te habituũ necesse e cõfitearis: & loquit de virtutibꝰ politicis, qa de gratuitis nihil ponit. ergo virtutes politicæ sunt cõnexę.

¶ 3 Præt. Qui habet castitatẽ, castus est: sed qui est castus, virtuosus est: qui aũt virtuosus est, nullũ vitiũ ei ineſt. ergo qui habet castitatem caret omni vitio, & ita vr habere omnẽ virtutẽ: & eadẽ rõ est de alijs virtutibꝰ. ergo q̃ habet vnã, habet oẽs.

RESPON. Dicendum, q̃ virtus dupliciter põt considerari. Vno modo, ẽm esse ipsius imperfectum, secundũ quod semina ria virtutũ insunt nobis a natura. & sic virtus dicitur quædam naturalis inclinatio ad virtutis actum: & hoc modo vna virtus potest haberi sine alia. Quidã enim sunt naturaliter apti ad liberalitatem, quidam sunt proni ad luxuriam ex natura suæ complexionis, & sic etiam contingit in alijs. Alio modo, consideratur virtus secundum esse perfectum, quod ex assuefactio ne recipit, & sic accipit nomen politicæ virtutis: & hoc modo oportet uirtutes oẽs esse simul: & põt triplex ratio ex dictis philosophorum accipi. Assignat aũt prima a Philosopho in 6. eth. quæ sumitur ab eo, quo perficitur quælibet virtus politica. In quæ sumitur ab eo, quo perficitur quælibet virtus politica. In est. n. homini inclinatio quædã naturalis ad actũ prudentiæ, q̃ virtus naturalis dicitur, & uocat a Philosopho dinotica, qua nos industriã dicere possumus, quæ quidem & ad bona, & ad mala se habere potest. Vnde nõ est virtus, quia virtus est q̃ opꝰ habẽtis semper bonũ reddit: unde si debeat ad hoc perduci q̃ habẽtis semper bonũ reddit: unde si debeat ad hoc perduci q̃ addatur aliquid p qđ semper eius iudiciũ sit rectũ, oportet q̃ addatur aliquid p qđ omnis error prohibeat. Est aũt duplex error in iudicio. Vnus qui est circa finẽ, sicut habẽs habitũ uitij, qui quidẽ inclinat ad iusũ actũ, sicut ad per se bonũ: & talis error in agẽdis assimilatur errori, qui est circa principia in speculãdis. Alius error est in prosecutione unis, qui contingit cum quis a recta cõceptio-

Cap. 17. Dinotica. Industria.

Si coniunctæ uirtutes pariter sint in quocumque sunt.

VTrum uero pariter quis omnes possideat uirtutes, an aliæ magis aliæ minus in aliquo fuerint, quæstio est. Quibusdam enim uidetur quòd aliq̃ magis, aliq̃ minus habeãtur ab aliquo, sicut in Iob patientia emicuit: in Dauid humilitas: in Moyse mansuetudo: qui etiam concedunt magis aliquem mereri per aliquam unam uirtutem, quàm per aliam, sicut eam plenius habet quàm aliã: non tamen magis per aliquam mereri dicunt quàm per charitatem, nec aliquam plenius a quoquam haberi quàm charitatem. Alias igitur magis, & alias minus in aliquo esse dicunt: sed nullam plenius charitate, quę ceteras gignit. Hasque dicunt esse multas facies, quas memorat Apostolus dicens. Ex per sonis multarum facierum &c. Alij uerius dicunt, uirtutes omnes & simul, & pares esse in quocumque

Universidad de Deusto
Biblioteca

non secundum aliam, sicut contingit in artibus quantum ad illas materias circa quas eodem modo operantur: sicut carpentarius de nuce & de quercu similiter facit arcam. Et per hoc etiam patet solutio ad tertium, quia scientiæ aliæ addunt principia specialia ad principia communia sapientiæ; & ideo vna illarum potest sciri altera ignorata. Sed morales virtutes non addunt alia principia super principia prudentiæ, immo principia prudentiæ secundum virtutes morales, quę quidem principia sunt fines moraliū virtutum, secundū Philosophū in 10. ethi. Cap. 9.

¶ Ad quartum dicendum, quòd qui moderate se habet circa mediocres honores, non habet semper actum magnanimitatis, quia eius materia non sibi competit: habet tamen habitū, quo etiam circa illas optime se habeat, si materia illa sibi competeret. Et similiter est de liberali & magnifico. non enim est inconueniens quod alicui habenti vnam virtutem desit exercitium alterius virtutis, quia nō habet materiam.

¶ Ad quintum dicendum, quòd ratio illa procedit de virtutibus naturalibus, vt ex dictis patet. In cor.

¶ Ad sextum dicendum, quòd negatur esse diuina sententia, quia nō est ex facta scriptura prolata, vt ei necesse sit consentire.

ARTICVLVS II.

Vtrum uirtutes gratuitæ sint connexæ.

Ibidem. AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur quòd virtutes gratuitæ nō sint connexæ. Beda enim dicit, quòd sancti magis humiliantur de virtutibus quas non habent, quàm de virtutibus quas habent glorientur. ergo habent aliquas virtutes, & aliquas non habent.

¶ 2 Præt. Constat q̄ multi habent fidem, qui non habent charitatem: vtraque autem est virtus gratuita. ergo &c. K

¶ 3 Præt. Christus habuit omnes virtutes alias, cui tamen defuit fides, & spes. ergo vna virtus potest haberi sine alia.

¶ 4 Præt. Perseuerantia est quædam virtus: sed multi habent virtutes aliquas, in quibus non perseuerant. ergo vna virtus potest haberi sine alia.

¶ 5 Præt. Coniugati, & innocentes possunt habere castitatem: sed coniugati non habent virginitatem, innocentes autem non habent pœnitentiam. ergo non est necessarium quòd qui habet vnam, habeat omnes.

¶ 6 Præt. Nihil est laudabile nisi actus virtutis, neque vituperabile nisi vitium: sed in sacra scriptura quidam laudantur de vno, & vituperantur de alio, vt pater Apoc. 2. ergo potest haberi vna virtus sine alia, cuius oppositum vitium habetur. Psal. 118.

SED CONTRA. Super illud, Feci iudicium & iustitiā, F glo. a parte totum, vt qui habet vnam, omnes habeat virtutes: & qui vna caret, omnibus careat.

¶ Idem potest haberi ex glo. Hieronymi super illud Isa. 16. Venter meus ad Moab quasi cithara sonabit. vbi dicit glo. Cithara sonum compositum non emittit, si vna chorda rupta fuerit: sic spiritus, vel vētes pro phetæ, si vna virtus defuerit. Cap. 16.

¶ 2 Præt. Qui habet charitatē oportet q̄ habeat alias virtutes: similiter qui habet alias virtutes, oportet q̄ charitatē habeat, quæ est forma virtutum. ergo qui habet vnam virtutē, omnes habet.

RESPON. Dicendum, quòd virtutes gratuitæ, quātum ad id quod essentialiter se habent ad virtutem, connexionem habent: quantum autē ad id quod accidit virtuti inquātum est virtus, quamuis forte non accidat ci inquantum est talis virtus, non oportet connexionem esse. Ratio autem cōnexionis ex tribus sumi potest. Primo ex charitate, quæ est forma virtutū, cum qua omnes virtutes simul infunduntur. Secūdo ex gratia, quæ est quasi totū potentiale ad virtutes, ex qua quodammodo fluunt virtutes, sicut ex essentia animæ potentiæ. Vnde sicut oēs potentiæ sunt simul inquantum cōnectuntur in essentia, ita omnes virtutes gratuitæ sunt simul, inquantum connectuntur in gratia. Tertio, ex ipsa iustitia generali, qua iustificatur impius, quæ nihil imperfectum relinquit: quia impium est a deo dimidiam sperare salutem, vt sancti dicunt. Vnde cum quis iustificatur omnes virtutes ei simul infunduntur. Aug. de ua ra & falsa pœn. c. 10.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd verbum Bedæ intelligendum est de virtutibus quantum ad vsus, & non quantum ad habitus. Diuersi enim sancti diuersimode excedunt se inuicem in vsibus diuersarum uirtutum, secundum qd de quolibet confessore dictum est. Non est inuentus similis illi, qui conseruaret legem excelsi. Eccl.c.44.

¶ Ad secundum dicendū, q̄ sicut uirtutes morales nō habēt perfectam rationē iurtutis nisi sint directæ per prudētiam, ita nec uirtutes gratuitæ nisi sint formatæ per charitatem. Vnde supra di. 24. dictum est, q̄ fides informis non est uirtus. q. 1. ar. 1. & 1. in cor.

¶ Ad tertium dicendum, q̄ in Christo fuit de fide, quicquid perfectionis est, suisio. Hoc enim per se ad uirtutem pertinet: non autem fuit in Christo imperfectio, quę quidem accidit uirtuti, quamuis per se conueniat fidei.

¶ Ad quartum dicendum, q̄ perseuerātia uno modo est species uirtus, secundū quod dicit propositum persistendi, ut non recedat quis a ratione recta propter tristitias, ut dicitur 7. ethi. & sic est simul de necessitate cum alijs uirtutibus. Alio modo, est quoddā accidēs uirtutibus, ēm qd dicit cōtinuationē uirtutū usq; in finē: & sic non est necessario simul cū alijs uirtutib⁹. Cap. 10.

¶ Ad

notionem, Virtus est charitas, qua id quod diligendum est, diligitur. Hæc & in alijs maior, in alijs minor, in alijs nulla est: plenissima uero, quæ iam non possit augeri, quādiu hic homo uiuit in nemine.

Hic insinuari uidetur, quòd aliquis ea ratione possit dici habere G unā uirtutem magis quàm aliam, quia per charitatem magis afficitur in actu unius uirtutis quàm alterius: & propter differentiā actuū ipsas uirtutes magis, uel minus habere dici potest, & aliquam non habere: cum tamen simul omnes & pariter habeat, quantum ad mentis habitum, uel essentiā cuiusque. In actu uero aliam magis & aliam minus habet, aliam etiam non habet: ut uir iustus utens coniugio non habet continentiam in actu, quam tamen habet in habitu. Cur H ergo non dicantur paria peccata, forte quia magis facit contra charitatem qui grauius peccat minus qui leuius. Nemo enim peccat nisi aduersus illam faciendo, quæ est plenitudo legis. Ideo recte dicitur. Qui offendit in uno, factus est omnium reus, ideſt, contra charitatē facit, in qua pendent omnia.

Repetit de charitate, ut addat quomodo tota lex in ea pendet.

I Vm duo sint præcepta charitatis, in quibus, ut prætactum est, tota lex pendet & prophetæ, aduertendum est, quo modo hoc fit, cū in lege & in prophetis multæ fuerint cæremonialia mandata, quę si ad charitatis sanctificationem pertinuissent, uiderentur nondum debere cessare. Quia uero non iustificationis gratia, quā facit charitas, instituta sunt, sed in figura futuri & in onus imposita: ideo clarescente ueritate cessauerūt B etiam ueniale, quod est simul cum uirtute.

ARTICVLVS III.

Vtrum dona sint connexa.

22. q. 68. 5. AD TERTIVM sic proceditur. Videtur quòd dona non sint connexa. 1. Corinth. 12. Alij datur sermo sapientiæ per spiritum, alij sermo scientiæ secundum eundem spiritum: sed sapientia & scientia sunt donum. ergo alij datur vnum donum, & alij aliud, & ita non sunt connexa.

Lib. 1. c. 32. ¶ 2 Præt. Gregor. dicit, in moral. quòd minor est sapientia, si intellectu careat. ergo sapientia sine intellectu haberi potest.

Lib. 1. ¶ 3 Præt. Augustinus dicit de sermone domini in monte, secundum Matth. quòd ab vno dono paulatim fit processus ad aliud: hoc autem non esset si necesse foret ea simul esse. ergo dona non sunt connexa. C

¶ 4 Præt. Plus distat a communi statu virtutum perfectio transcendens genus virtutis, quàm perfectio manens in genere virtutum: sed qui habet virtutes, non oportet quòd habeat eas in perfecto statu virtutum, quæ quidem perfectio in genere virtutis manet. ergo multo minus oportet quòd habeat perfectionem donorum, quæ genus virtutis transcendit: & ita dona non connectuntur sibi in gratia, charitate, vel iustificatione: nec est aliud dare, in quo sibi connectantur. ergo non sunt connexa.

¶ 5 Præt. Donorum quædam perficiunt in vita actiua, quędam in contemplatiua: sed multi sunt perfecti in vita actiua, qui gradum vitæ contemplatiuæ nondum attingunt. ergo dona non habentur omnia simul.

SED CONTRA. Quicquid est de necessitate salutis, oportet esse simul cum gratia: sed dona sunt de necessitate salutis, quod patet per glo. Matthæ. 6. quæ dicit, quòd in donis est, vt operemur mandata, in quibus est vt ad beatitudinem veniamus. ergo videtur quòd dona sint connexa in gratia sicut & virtutes. D

d. 35. la q. 2 arti. c. 1. q. 2. corp. ¶ 2 Præt. Sapientia donum ex charitate causatur, vt ex dictis patet. ergo quicumque habet charitatem, habet sapientiam: sed sapientia ponitur in vltimo gradu. ergo quicumque habet eam, habet omnia alia dona: & sic omnia dona sunt connexa in charitate.

Lib. 2. mor. cap. 56. ¶ 3 Præt. Iustitia generalis, defectus qui peccatum implicant, tollit: sed contra tales defectus dona dantur, sicut consilium contra præcipitantiam, vt dicit Gregor, & timor contra superbiæ tumorem. ergo simul cum iustificatur anima, omnia dona infunduntur.

d. 34. q. 3. ar. 1. in cor. & q. 2. ar. 1. q. 2. in c. RESPON. Dicendum, quòd sicut dictum est, donum in hoc transcendit virtutem, quòd supra modum humanum operatur: qui quidem modus ex mensura altiori quàm sit humana mensura causatur. Huic autem mensuræ, quæ deus est, mens humana per charitatem inuitur. Et ideo modum iltū habent ex ipsa charitate quantum ad esse absolutum, quod esse dicimus secundum quod perficiunt in his quæ sunt necessaria ad salutem. Sed quantum ad perfectum esse secundum quod dona ad altiora se extendunt, quod quidem est per gratiam gratis datam, non oportet quòd sint connexa. E

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd ibi non ponitur simpliciter donum sapientiæ & scientiæ, sed sermo sapientiæ & scientiæ: & hoc quidem ad perfectionem donorum pertinet, vt scilicet homo ita sapientia & scientia abundet, vt non solum sibi sufficiat, sed per sermonem in alios reuundet: vnde ponitur inter gratias gratis datas.

¶ Ad secundum dicendum, quòd dictum Greg. facit ad ostendendum connexionem donorum. Vult enim ostendere quòd perfectio vnius doni non est sine alio, vnde sapientia quæ sine intellectu est, & hebes est, & rationem doni non habet. A

¶ Ad tertium dicendum, quòd gradus ille, siue processus attenditur quantum ad vsus donorum: sicut etiam dicitur quòd fides præcedit & gignit alias virtutes, cum quibus tamen simul quandoq; infunditur.

¶ Ad quartū dicendum, quòd perfectio virtutum secūdū intensionem nō est de necessitate salutis, sicut perfectio quæ est ex donis, vt in omnibus, scilicet deum pro regula habeat.

¶ Ad quintum dicendum, quòd quamuis ad perfectum statum contemplationis non perueniat omnis qui in vita actiua est: tamen omnis christianus, qui in statu salutis est, oportet quòd aliquid de contemplatione participet, cum præceptum sit omnibus. Vacate & videte quoniā ego sum deus, ad quod etiam est tertium præceptum legis.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum uirtutes sint æquales.

12. q. 66. 1. 2. de ver. q. 5. 3. AD QVARTVM sic proceditur. Videtur quòd virtutes non sint æquales. 1. Corinth. 13. dicitur, quòd charitas est maior fide, & spe: sed quælibet harum est virtus. ergo vna virtus est minor quàm alia.

¶ 2 Præt. Quantitas virtutis obiecto mensuratur: sed vna virtus ad plura se extendit obiecta, quàm alia. ergo vna virtus est maior quàm alia.

¶ 3 Præt. Habitus est ad actum habilitare: sed homo quandoque est magis habilis ad actum vnius virtutis quàm ad actum alterius. ergo habet vnam virtutem magis intensam q̄ aliam.

In litera. ¶ 4 Præt. Supra dist. 25. dictum est, quòd fides, spes, & charitas, & operatio adæquantur: sed non omnes operationes virtutum sunt æquales. ergo nec omnes virtutes.

Eccl. c. 44. ¶ 5 Præt. De quolibet sancto legitur. Non est inuentus similis illi, qui conseruaret legem excelsi: hoc autem non posset esse, nisi quia vnus excedit alium secundum vnam, & alius secundum aliam. ergo in vno homine virtutes non sunt æquales, alias qui excederet in vna, excederet in omnibus.

SED CONTRA est, quod dicitur Apocal. 21. Latera ciuitatis sunt æqualia, in quo significatur secundum glo. quòd virtutes gratuitæ sunt æquales. D

Cap. 2. ¶ 2 Præt. Per idem, per quod habitus causantur, augentur, secundum Philosophum in 2. ethic. sed omnes habitus virtutum simul infunduntur cum gratia. ergo simul augentur cum augmento gratiæ: sed quæcumq; simul intenduntur & remittuntur sunt æqualia. ergo omnes virtutes sunt æquales.

¶ 3 Præt. Secundum quantitatem virtutis est quantitas meriti, & per consequens quantitas præmij. Si ergo vna virtus esset altera maior, eidem deberetur maius & minus præmium quàm alteri in quo esset, & conuerso: quòd est impossibile, cum non sit nisi vnum præmium.

RESPON. Dicendum, q̄ est æqualitas secundum quantitatem absolutam, & æqualitas secundum quantitatem comparatam, quæ dicitur proportionis æqualitas, sicut pater in digitis manus, qui non sunt æquales secundum quantitatem absolutam, cum vnus alteri superpositus excedat ipsum, sunt tamen æquales secundum proportiones: quia sicut quantitas vnius digiti sufficit ad suum officium, ita & quantitas alterius digiti, vnde & digiti proportionaliter augentur. Quantitas ergo absoluta virtutis potest attendi quantum ad tria. Primo, quantum ad dignitatem: secundo, quantum ad obiecta, ad quæ se extendit: tertio, quantum ad intensionem, quæ cognoscitur in efficacia & modo agendi. Et his tribus modis contingit quòd una uirtus excedatur ab alia absolute loquendo: quia una est diguior alia, sicut charitas fide, & prudentia temperantia. Item una est plurium obiectorum quàm alia, sicut prudentia quàm temperantia. Item una secundū speciem suam requirit maiorem intensionem quàm alia, quia quanto est difficilius obiectum, tanto oportet magis contra tendere, & intensius in ipsum moueri. Sed ēm quantitatem comparatam sunt æquales, quia proportionaliter in his tribus se habent respectu suorum obiectorum: & ideo proportionaliter excrescunt.

AD

Universidad de Deusto
Biblioteca

In corp.

AD PRIMVM ergo & secundum patet solutio ex dictis.

¶ Ad tertium dicendum, quòd hoc quod homo est magis habilis ad actum vnius virtutis, quàm ad actum alterius, non est ex diuersitate habituum semper, sed ex diuersa dispositione naturali, aut etiam ex exercitio.

¶ Ad quartum dicendum, quòd per operationem accipitur ibi exterior actus, qui per morales virtutes completur, quas oportet theologicis proportionabiliter æquari, vt dictum est. Vel aliter dicendum, q̃ intelligitur de operationibus, quæ essentialiter consequuntur ad virtutes, sicut sunt actus interiores, quos etiã oportet æqualiter secundum proportionem esse, non autem secundum actus exteriores, qui possunt esse vel expediriores, vel impediriores propter aliqua accidentia.

De laudib. charitatis.

1. Tim. 1.

¶ Ad quintum dicendum, quòd hoc dicitur quantum ad exercitium virtutum & vsum, & non quantum ad habitum.

ARTICVLVS V.

Vtrum uitia sint connexa.

AD QVINTVM sic proceditur. Videtur quòd vitia sint connexa. Iaco. 2. Qui offendit in vno, factus est omnium reus: sed non efficitur omnium reus mandatoru, nnisi per peccata. ergo qui facit vnum peccatum, habet omnia peccata.

¶ 2 Præt. Peccatum nihil videtur esse in anima, nisi priuatio virtutis: sed per vnum peccatũ mortale priuantur omnes virtutes. qui ergo habet vnum peccatum, habet omnia.

¶ 3 Præt. Sicut virtutes procedunt ex bono amore dei, ita peccata omnia procedunt ex inordinato amore sui, secundũ Aug. sed virtutes habent connexionem propter hoc, q̃ conueniunt in charitate. ergo etiam peccata habebunt connexionem propter inordinatum amorem, ex quo procedunt.

Lib. 14. de ciuita. dei. c. 14.

¶ 4 Præt. Virtus & vitium sunt opposita immediate, ad minus secundum theologos: sed nulla virtus inest habenti aliquod peccatum. ergo insunt omnia vitia opposita singulis virtutibus, & sic idem quod prius.

I

¶ 5 Præt. Pronior est homo ad peccatum, ad minus in statu naturæ corruptæ, quàm ad virtutem, virtus enim est circa difficile: sed qui habet vnam virtutem, habet omnes. ergo multo fortius qui habet vnum vitium, habet omnia.

2. eth. c. 5. De diui. nomi. c. 4. Cap. 12.

SED CONTRA. Peccatum contingit infinitis modis, secundum Dionysium, & Philosophum: sed impossibile est infinita inesse eidẽ. ergo non possunt omnia peccata cõnexa esse.

¶ 2 Præt. Philosophus dicit in 4. ethicor. quòd malum si sit integrum, importabile fieret, & seipsum corrumperet: sed si inessent omnia peccata vni, esset malitia moralis integra. ergo hoc non potest stare.

¶ 3 Præt. Contraria impossibile est inesse eidẽ: sed contrariũ est vnum vitium alij, sicut prodigalitas illiberalitati. ergo impossibile est esse peccata connexa.

K

RESPON. Dicendum, quòd in peccato duo sunt, scilicet auersio, & conuersio: ex parte auersionis peccata cõnexionem habent, inquantum auertuntur a bono incommutabili. Sed ex parte conuersionis nullo modo connexionem habere possunt, sicut habent virtutes. Virtutes enim habent esse ordinatum, quia in ipsa potentiarum ordinatione consistit ratio virtutis: sed peccata præter intentionem, & per accidens fiunt, & ideo non reducuntur ad rectum ordinem, nec in aliquo vno connecti possunt. Et præterea. Peccata ex operibus sunt, & contingunt omnifariam, nec sunt ab aliquo principio infundente sicut virtutes.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd hoc intelligitur quantum ad amissionem summi boni, a quo omne peccatum auertit, quo amisso quicquid virtutis debebatur, deperit, & omnia virtutum merita mortificantur.

¶ Ad secundum dicendum, quòd peccatum quandoque nomine Domini octo uirtutes præmittuntur, ad quas cætera referuntur. Et sicut ad decem mandata decalogi cætera referuntur, ita ipsa decem ad duo mandata charitatis pertinet, quia per charitatem implentur, & ad charitatem tamquàm ad finem referri debent. Vnde Augustꝰ. Totam magnitudinem & amplitudinem diuinorum eloquiorum possidet charitas, qua Deum proximumque diligimus, quæ radix est omnium bonorum: vnde ueritas ait. In his duobus mãdatis uniuersa lex pendet, & prophetæ. Si ergo non uacat omnes paginas sanctas perscrutari, omnia inuolucra sermonum euoluere, tene charitatem ubi pendent omnia: quia perfectio est & finis omnium. Tunc enim præcepta & consilia recte fiunt, cum referuntur ad diligendum Deum, & proximum propter Deum. Quod uero timore pœnæ, uel aliqua intentione carnali fit, ut non referatur ad charitatem, nondum fit sicut fieri oportet, quàmuis fieri uideatur. Inimicus enim iustitiæ est, qui pœnæ timore non peccat: amittat actum, quandoque autem nominat maculã quæ est priuatio gratiæ & virtutis per comparationem ad actum præcedentem: quandoque etiam nominat reatum, qui est obligatio ad pœnam propter actus inordinate commissos: & ideo secundum diuersos actus diuersæ maculæ sunt, & diuersi reatus, quàmuis sit eadem virtus, vel gratia qua priuantur.

F

G

August. ad Anastasiũ epist. 144.

¶ Ad tertium dicendum, quòd a charitate procedunt virtutes secundum ordinem rectum, & ideo consonantiam & connexionem habent: sed ex amore inordinato sequuntur vitia extra ordinẽ, & ideo congruitatem admiuice habent, & multifariam diuiduntur.

¶ Ad quartum dicendum, quòd immediata oppositio, secũdũ theologos, est virtutis & vitij intelligitur quantum ad actus, & non quantum ad habitus. Aliquis enim per vnum actum peccati mortalis perdit omnes habitus virtutum, nõ tamen per illum actũ aggeneratur in ipso aliquis habitus, vnde tunc caret vtroque habitu: non est autem conueniens vt in illo qui habet actum luxuriæ, & caret per hoc habitu mansuetudinis, inueniatur H actus eius non quidem ab ipsa procedens, sed ei similis, sicut actus virtutum dicuntur qui sunt ad uirtutem.

¶ Ad quintum dicendum, quòd ex hoc ipso quòd homo prior est ad peccandum, non requiruntur tot ad vnum peccatum, sicut ad vnam virtutem: & ideo non est necessarium, vt qui habet vnum peccatũ, habeat omnia, sicut qui habet vnam uirtutem, habeat omnes. Vtrum autem omnia peccata sint paria, quære in 2. lib. dist. 42. q. 1. art. 5.

ARTICVLVS VI.

Vtrum modus charitatis sit in præcepto.

AD SEXTVM sic proceditur. Videtur quòd modus charitatis sit in præcepto. Sicut enim uirtutes connectuntur sibiinuicem in charitate, ita & omnia mandata ad charitatem reducuntur: sed uirtutes ideo connectuntur sibi in charitate, quia per charitatẽ formantur. ergo & præcepta ad charitatem reducuntur, quia modus charitatis sub præcepto cadit.

12. q. 100. 10.

¶ 2 Præt. Deut. 6. dicitur. Diliges dominum deum tuum &c. constat quòd ibi præcipitur actus charitatis: sed ex actu charitatis modificantur opera quæ sunt in præcepto. ergo prædictus modus est in præcepto.

¶ 3 Præt. Matth. 19. dicitur. Si uis ad uitam ingredi, serua mandata: sed nullus potest ad uitã ingredi sine charitate. ergo modus charitatis est in præcepto.

¶ 4 Præt. Sicut deformationi opponitur formatio, ita prohibitioni opponitur præceptum: sed deformatio operum cadit sub prohibitione. ergo formatio quæ fit per modum charitatis, cadit sub præcepto.

¶ 5 Præt. Per charitatem actus præceptorum ordinantur in finem debitum: sed hoc cadit sub præcepto, ut patet per Apostolum. 1. Corinth. 10. Omnia in gloriam dei facite. ergo & modus charitatis.

SED CONTRA. Nihil cadit sub præcepto, nisi quod est in potestate nostra. unde Hiero. anathematizat eos, qui dicunt deum aliquid impossibile homini præcepisse: sed habere charitatem non est in potestate nostra. ergo modus charitatis nõ cadit sub præcepto.

In oppositione stat catholica.

¶ 2 Præt. Quicumque omittit hoc quod est de substantia præcepti, peccat: sed aliquis diligens deum dilectione naturali, uel opera pietatis faciens charitate carens, hoc ipso non peccat. ergo modus non cadit sub præcepto.

¶ 3 Præt. Homo in statu innocentiæ, etiam si gratiam non habuit, habebat unde poterat stare: quod non esset, si modus esset sub præcepto, quia caderet si fine modo præcepta seruaret. ergo modus non est in præcepto.

RESPON. Dicendum, q̃ circa hoc sunt quatuor opiniones. Prima opinio est, q̃ modus cadit sub præcepto, quia tamen illud præceptum est affirmatiuum, non obligat ad semper, quãuis obliget semper: & sic homo non tenetur ex charitate implere mandata, nisi pro tempore illo quo charitatem habet, & sic non obligatur ad impossibile. Sed hoc dictum non videtur sufficiens, quia si modus est de substantia præcepti, simul eurret obligatio ad actum, & ad modũ. Contingit autem q̃ erit tempus honorandi parẽtes, quando etiã charitatem non habent, unde videtur quòd tunc teneatur ex charitate implere. Et ideo alij dicunt q̃ æqualiter currit obligatio præcepti & modi, vt scilicet quandocumque tenetur homo impiere præceptum, teneatur implere illud ex charitate. Nec propter hoc deus aliquid impossibile præcipit, quia quàmuis homo per se charitatẽ habere non possit, tamen potest facere aliquid unde ipsam a deo accipiet, quia secundum Philosophum in 3. ethicor. quæ per amicos facimus, aliquo modo possibilia sunt. Sed hoc non potest stare, quia aliquis in peccato mortali existens, in quolibet actu de genere bonorum, quo præceptum impleret quo ad substantiam operis, peccaret peccato omissionis, inquantum omitteret modum: quod falsum est. Et ideo alij dicunt, quòd modus nullo modo cadit sub præcepto, & q̃ homo sine charitate præceptum legis implet. Sed hoc uidetur C uicinum Pelagianæ hæresi, quæ ponebat omnia præcepta sine gratia posse impleri. Ideo alij mediam viam tenent, & dicunt quòd modus quodammodo in præcepto cadit, & quodammodo non. Dicimur enim ad mandata tenẽti dupliciter. Vno modo ita q̃ nisi impleamus hoc, ad quod tenemur, sumus omissionis, uel transgressionis rei: & secundum hoc tenemur solum ab substantiam mandati, non ad modum. Alio modo ita quòd si non impleamus id ad quod tenemur, non percipimus mandati fructum, & sic tenemur ad substantiam operis, & ad modum, sine quo quantumcumq; homo substantiam operis exequatur, ad vitam non perueniet. & hæc opinio videtur rationabilior. Constat enim quòd præceptum potest dupliciter considerari. Vno modo, inquantum imponitur secundum necessitatem quandam implenti, & sic nihil debet imponi alicui, nisi quod statim est in ipso vt impleat, quod si nõ implet, punitur: quia sic lex habet vim coactiuam, secundum Philosophum in 10. ethi. Alio modo, quantum ad intentionem legislatoris, qui per legis præcepta intendit ad virtutem perducere, vt dicitur in 2. eth. & sic quantum ad intentionem legislatoris modus virtutis cadit sub præcepto, non quantum ad obligationem legis.

Cap. 11. D

Cap. 1.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd præcepta quodammodo connectuntur in charitate, sicut in fine, quia per ipsam fructum mandati obseruari quis percipit.

¶ Ad secundum dicendũ, quòd illo præcepto præcipitur actus charitatis non qui fit a charitate, sed qui est similis actui charitatis, sicut est actus naturalis dilectionis. Vel si præcipitur actus charitatis, præceptum illud magis est ad ostendendum quo tendere debeamus, quàm ad obligandum, sicut supra distinct. 27. dictum est.

In litera. E

¶ Ad tertium dicendum, quòd ratio illa procedit quantum ad intentionem legislatoris, magis quàm quantum ad obligationem legis.

¶ Ad quartum dicendum, quòd facere actum deformem, & abstinere ab ipso, est in potestate nostra, non autem facere actum formatum: & ideo non est similis ratio.

¶ Ad quintum dicendum, quòd modus charitatis plus importat, quàm relationem operis in finem debitũ, importat enim quòd actus ex habitu charitatis procedat, qua multi carentes, actus suos in deum referunt.

EXPOSITIO TEXTVS.

Si charitas est, quid est quod possit deesse? Ergo omnes aliæ virtutes superfluunt. Et dicendum, quòd hoc dicitur propter necessariam cõnexionem aliarum virtutum, quarum ipsa quodammodo est causa. *Sequitur vt eius fortitudo minus sit prudens.* Hoc dicitur secundum quod ab vna virtute aliquid in aliam reduudat, vt dictum est. *Quia non iustificauerit gratia &c.* De hoc dicendum in 1. dist. 4. libri. *Sicut in sermone Domini septem virtutes &c.* Loquitur de beatitudinibus, quæ virtutes dicuntur, inquantum sunt actus virtutis. *Quia per charitatem implentur &c.* Videtur q̃ dicat duo contraria, scilicet q̃ charitas sit principium, & finis mandatorum. Et dicendum q̃ hoc non est inconueniens, quia sicut in naturalibus forma & finis incidunt in idem, ita & in moralibus. Habitus. n. qui est principium actus, vt imperans actum, est etiam quodammodo finis, inquãtum ad finem proprium vtitur actu imperato. *Totam magnitudinem & amplitudinem &c.* secundum hoc videtur quòd prolixitas sacræ scripturæ sit superflua. Et dicendum quòd continentur omnia diuina eloquia in præcepto charitatis sicut in radice, sed oportuit per ramos distingui.

q. 2. art. 5.

Lib. de decem cordis ca. 5. & lib. quæst.

DIVISIO TEXTVS.

POSTQVAM determinauit magister de virtutibus & donis, quæ nos ad bene operandum inclinant: in parte ista determinat de præceptis legis, quibus ad opera virtutum & donorum dirigimur. Diuiditur autem in duas partes. In prima, determinat de octo primis mandatis, quæ aliquo modo opus respiciunt. In secũda, determinat de duobus mandatis vltimis, quę respiciunt tñ concupiscẽtiã cordis. 40. di. ibi. *Sextum præcipum &c.* Prima in duas. In prima, determinat de primis octo mandatis. In secũda, determinat de quibusdam, quę uno illorũ mandatorũ intelliguntur prohiberi, quæ specialẽ difficultatẽ habent. 38. di. ibi. *Sciendum tamen tria esse genera mendaciorũ &c.* Prima in duas. In prima, determinat de præceptis primæ tabulæ. In secunda, de præceptis secundæ tabulæ, ibi. *In secunda vero tabula.* Prima in tres. Primo tria mandata, de quibus determinat. Secunda incipit, ibi. *Secundum præceptum est &c.* Tertiũ, ibi. *Memento vt diem sabbathi &c.* Circa primũ tria facit. Primo, distinguit præcepta. Secundo, exponit primũ eorũ, ibi. *Primum in prima tabula &c.* Tertio, soluit quæstionem ex prædictis ortam, ibi. *Sed quæritur quo modo hoc dicatur &c. In secunda vero tabula &c.* Hic determinat de præceptis secundæ tabulæ. Et diuiditur in quinque partes secundum quinq; mandata, quæ satis patent in litera. Quartũ quarta pars diuiditur in duas. In prima, exponit quartũ mandatũ. In secunda, mouet quæstionẽ, ibi. *Si vero quæritur de filijs Israel &c.* Secunda incipit, ibi. *Hic opponitur, quod etiam boni &c.* Et similiter quinta pars diuiditur in expositionem præcepti, & quæstionem, quæ incipit, ibi. *Solet autem quæri &c.*

QVAESTIO PRIMA.

Hic quæruntur sex.

¶ Primo, De necessitate legis scriptæ.
¶ Secundo, De distinctione, ordine, & assignatione mãdatorũ.
¶ Tertio, Vtrũ omnia mandata legis ad hæc decẽ referantur.
¶ Quarto, Vtrum dispensationem in aliquo casu recipiant.
¶ Quinto, De obseruatione sabbathi.
¶ Sexto, De vsura.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum fuerit necessarium tradi legem scriptam.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quòd non fuit necessarium legem scriptam tradi, maxime de his decem præceptis. Ea enim quæ sunt naturaliter scripta in intellectu speculatiuo, nulla scientia in scri-

Universidad de Deusto
Biblioteca

in scripturam colligit, sed utitur eis quantū indiget unaquæque: sed hæc decem præcepta sunt naturaliter scripta in intellectu practico vniuscuiusque, ergo non fuit necesse ea in scripturam redigere. F

¶ 1 Præt. Scriptura videtur esse inuenta ad succurrendum labilitati memoriæ: sed alia præcepta legis, quæ non sunt ita scripta in corde hominis sicut iudicialia & cæremonialia, facilius poterant tradi oblitioni, ergo ea magis debuerunt in tabulis lapideis scribi.

Sup Exod. 9.7.

Hom.8. super Exod.

¶ 2 Præt. Ea quæ scripto traduntur, ad plebem per sapientes perueniunt: sed hæc decem mandata ipsa plebs immediate audiuit a deo, ut patet Exo.20. ergo non debuerunt in scripto redigi.

¶ 3 Præt. Legislator qui intendit sibi subiectos bonos facere, non debet aliquid pro lege ferre, ex quo uitia augeantur eo præuidente: sed ex hoc quòd ista mandata obligatoria populo sunt tradita, præuaricatio creuit, 1. Corinth. 15. Virtus peccati lex. glo. Lex prohibendo auget peccati cupiditatem, ergo non debuerunt huiusmodi præcepta legis a deo dari, qui omnia præuidet.

¶ 4 Præt. Seruitia coacta sunt minus deo accepta: sed per legem fit coactio quædam, inquantum obligat. ergo uidetur quòd huiusmodi obligatoriam legem edere non debuit.

SED CONTRA. Non minor cura est deo de rebus humanis, quàm de rebus naturalibus, quas propter hominem fecit: sed rebus naturalibus certas leges posuit. ergo etiam rebus humanis aliquas leges ponere debuit.

¶ 2 Præt. In quolibet regimine oportet quòd uoluntas rectoris rectis inniteſcat: sed dei uoluntas nobis per legis præcepta innotescit, inquantum est signum diuinæ uoluntatis. ergo oportuit quòd ab ipso qui orbem regit, præcepta mundo ederentur.

Cap. 7.

¶ 3 Præt. In 8. ethicor. dicit Philosophus, quòd rex per imperium suum mouet eos qui in regno suo sunt: sed deus omnia mouet. ergo oportuit quòd ad homines eius imperium deueniret, quo in deum mouerentur.

RESPON. Dicendum, q̄ necessarium fuit ea quæ naturalis ratio dictat, quæ dicuntur ad legē naturæ pertinere, populo in præceptum dari, & in scriptum redigi propter quatuor rationes. Primo, quia per contrariam consuetudinem, qua multi in peccato præcipitabātur, iam apud multos tō naturalis in qua scripta erant, obtenebrata erat. Secundo, quia etsi in aliquibus nigebat ratio, tamen amor boni in eis deficiebat, unde per quandam coactionem legis obligatoriæ ad bonum inducendi erant. Tertio, ut ad opera uirtutis non solum natura inclinaret, sed etiam reuerentia diuini imperii. Quarto, ut magis memoria tenerentur, & frequentius in cogitatione uersarentur. I

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd passiones animæ non corrumpunt existimationem speculatiuam, sicut corrumpunt existimationem practicam, & ideo magis oportuit præcepta legis naturæ in scriptis redigi, q̄ principia speculatiua.

¶ Ad secundum dicendum, quòd præcepta iudicialia & cæremonialia erant mutabilia secundum diuersos status & conditiones hominum, sed præcepta ista legis naturæ immobiliter permansura erant, in cuius signum in tabulis lapideis deus ea scribi uoluit.

¶ Ad tertium dicendum, quòd ista præcepta omnibus indita erant in naturali cognitione, & ideo in huius signum deus totī populo per se ea scidit, sed propter multos, qui secundum passiones uiuunt, in quibus iudicium rationis obtenebratur, uoluit ut per sapientiores, in quibus iudicium rationis uiget, in alijs cognitio horum præceptorum conseruaretur, & ideo scribi ea uoluit. K

¶ Ad quartum dicendum, quòd lex, quantum erat in se, nullo modo nec occasio, nec causa erat augendæ cupiditatis: sed propter corruptionem fomitis hoc contingebat occasione accepta ex lege ab ipsis peccantibus, non data ipsis a lege.

¶ Ad quintum dicendum, q̄ boni qui habent uoluntatem benefaciendi non operantur quasi coacti a lege, sed ipsi sibi sunt lex: unde non propter eos lex est posita, sed propter transgressores, ut dicitur Gal. 3. in quibus melius est ut coacti a malo desistant, quàm ut mala libere exequantur.

ARTICVLVS II.

Vtrum præcepta decalogi conuenienter assignentur.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur quòd præcepta decalogi non conuenienter assignentur. Præcepta legis ad merendum ordinantur: sed meritū in aliquo actu consistit, cum ergo in præceptis negatiuis non ponatur aliquis actus, sed solū negetur, uidetur q̄ præcepta decalogi non debuerunt per negationem assignari.

¶ 2 Præt. Illud, ex quo datur aliud intelligi, debet aliquo modo continere illud: sed prohibitio maioris mali non continet prohibitionem minoris mali, nec præceptum magis debiti continet præceptum minus debiti. cum ergo per prohibitionem mœchiæ detur intelligi omnis illicitus usus membrorum, ut in litera dicitur, cū mœchia sit grauius quàm simplex fornicatio, uidetur quòd non fuerit rectus modus assignandi præceptum per prohibitionem mœchiæ alia minora prohibere. Et similiter potest obijci de honoratione parentum, quod est magis debitū, quàm beneficia quæ alijs hominibus sunt exhibenda, quæ ad hoc præceptum reducuntur. Adulterij.

¶ 3 Præt. Omnia præcepta legis debent æqualiter in memoria contineri. ergo cum in tertio præcepto fiat mentio de memoria, uidetur q̄ eadem rōne debuerit in alijs præceptis poni. H

¶ 4 Præt. Præcepta decalogi ad legem naturalem pertinent: sed legis naturalis dictamen per rationem naturalem est. ergo non oportet in alio præcepto legis aliam rationem assignari, nisi quod naturalis ratio dictat.

¶ 4 Præt. Omnibus præceptis obseruatis præmium debetur: sed in quarto præcepto præmium ponitur, ut. f. longeuus sis super terram. ergo eadem ratione in alijs præceptis poni deberet.

VLTERIVS. Videtur quòd non debeant esse decem legis præcepta. Sicut enim dicitur in glo. Matth. 6. In præcibus est ut impetrentur dona, in donis ut impleantur mandata, in mandatis ut beatitudines consequamur: sed præces, & etiam dona, similiter & beatitudines quodammodo sunt septem. ergo & mandata legis debebant esse tantum septem. II

¶ 2 Præt. Roma. 13. Dilectio proximi legem impleuit: sed intentio legislatoris in omnibus præceptis est, ut lex impleatur. ergo sufficiens fuit unum præceptum tantum, scilicet, de dilectione proximi ponere.

¶ 3 Præt. Roma. 7. dicit glo. Bona est lex, quæ dum concupiscentiam prohibet, malum prohibet: sed præcepta ordinantur contra peccata, ut patet per Augu. in lib. de decem chord. ergo sufficisset unum præceptum ponere, in quo concupiscentia prohiberetur.

SED CONTRA. Videtur quòd debeant esse plus quàm decem. Vbicumque enim contingit esse peccatum in opere, contingit esse peccatum & in interiori concupiscentia, quia consensus in peccatum, peccatum est: sed furtum & mœchia prohibentur diuersis præceptis quantum ad actum, & quantum ad concupiscentiam. ergo eadem ratione & alia peccata debuerunt duplicibus præceptis prohiberi.

¶ 2 Præt. Vt in 2. lib. dist. 42. dicit magister, Tribus modis aliquis peccat, scilicet in deum, in proximum, in seipsum. cum ergo quædam præcepta ordinentur contra peccatum in deum, quædam uero contra peccatum in proximum, uidetur etiam q̄ quædam debuerunt ordinari contra peccatum in seipsum.

Cap. 1.

¶ 3 Præt. Secundum Philosophum in 2. ethicor. intentio legislatoris est ad uirtutem ciues inducere, unde & de singulis uirtutibus aliquid lex præcipit, sicut patet in 5. eiusdē: sed multo plures uirtutes sunt q̄ decem. ergo debent esse plura præcepta.

Cap. 5.

III 12. q. 100. c. Super ps. c. Iob.

VLTERIVS. Videtur quòd præcepta male ordinentur, quia sicut Greg. dicit, ex utilibus in amorem inutilium rapimur: sed præcepta secundæ tabulæ ordinant ad dilectionem proximi, quem uidemus: præcepta uero primæ tabulæ ad dilectionem dei, qui inutilibis est. ergo præcepta secundæ tabulæ prius poni debuerunt.

¶ 2 Præt. Prius est aliquid in corde, quàm fit in executione operis: sed præceptum tertium primæ tabulæ uidetur ad cor pertinere, præceptum uero secundum ad opus interius, primum autem ad opus exterius, quia ad actus latriæ pertinet. ergo inconuenienter ordinantur.

¶ 3 Præt.

3. lib. de cō solatione metrop.

¶ 3 Præt. Secundum Boetium prius extirpanda sunt uitia, quàm inserantur uirtutes: sed præcepta negatiua ordinantur ad extirpationem uitiorum, affirmatiua autem ad habendas uirtutes. ergo in secunda tabula præceptum affirmatiuum non debuit esse primum, sed ultimum. A

2. Cor. 8.

RESPON. Dicēdum ad primam quæstionem, quòd cum intentio legislatoris sit ad uirtutes homines inducere, quibus legem tradit, oportet q̄ illo mō in assignandis p̄ceptis legis utatur qui competat uiæ ad uirtutem, quæ quidem est ut ex his quę magis in promptu sunt, in difficiliora tendatur, sicut etiam in disciplinis ex magis notis i minus nota proceditur: & ideo legislator in istis decē p̄ceptis, q̄ sunt quasi prima legis initia, illa prohibuit, uel præcepit, quæ primo occurrūt facienda, uel dimittēda eunti ad uirtutem, & ex his alia intelligi uoluit, quæ in eis quasi in suis principijs includuntur: & propter hoc plura negatiua posuit quàm affirmatiua, quia magis in promptu est & facile ut mala dimittantur, quàm ut bona perficiantur. In malis etiam illa prohibuit, quæ statim in primo aspectu detestanda uidentur, & similiter in bonis illa præcepit, quæ cuilibet esse debita manifestum est.

Super Ioā. Tra. 1. post medium.

Ideo dicit Apostolus, quia idolum nihil est in mundo. Non enim aliqua ex rebus constantibus assumitur species, sed quod mens otiosa & curiosa reperit. Similitudo uerō est, dum aliquid ex his quæ sunt uel in cęlo, uel in terra, uel in aquis formatur. Augustinus uero ita exponit illud. Idolum nihil est in mundo, ideſt, inter creaturas mundi non est forma idoli. Materiam enim formauit Deus, sed stultitia hominum formam dedit. Quæcumque facta sunt naturaliter, facta sunt p̄ verbū: sed forma hominis in idolo non est facta per uerbum, sicut peccatum non est factum per uerbum, sed est nihil, & nihil fiunt homines cum peccant. Sed quæritur quomodo hic dicatur forma idoli non esse facta per uerbum, cū alibi legatur. Ois forma, omnis cōpago, omnis cōcordia partiū facta est per uerbum. Hoc autem a diuersis uarie soluitur. Quidam enim dicunt omnem formam, & quicquid est, a Deo esse inquantum est: & formam idoli inquantum est, uel inquantum est forma, a Deo esse, sed non inquantum est idoli, ideſt, posita ad adorandum. In hoc enim non est creatura, sed peruersio naturæ. Sicut illud quod peccatum est, inquantum peccatum est, nihil est: & homines cum peccant, nihil fiunt, quia ab illo qui uere est, separantur. Vnde Hiero. Quod ex Deo non est, qui solus uere est, non esse dicitur. Ideoque peccatum quod nos a uero esse abducit, nil esse, uel non esse dicitur. Alij uero dicunt omnem formam, scilicet quæ naturaliter est, & omne quod naturaliter est, esse a Deo: sed forma idoli non est natutaliter, quia naturæ iustitiæ non seruit. B C

¶ Ad secundum dicendum, quòd quāmuis prohibitio minoris mali in magis malo non includatur via syllogistica, ut argui possit. Si magis malum dimittendū est, quòd & minus malum, includitur tamen eo modo, quo ea quæ ex seminibus naturæ progrediuntur, in rationibus seminalibus continentur. Sicut enim natura ex parui seminibus in maximas arbores proficit, ita etiam & lex ex his quæ in principio & in promptu sunt, in alia procedit quæ sunt quandoque difficiliora & perfectiora. & ideo legislator per prohibitionem mœchiæ prohibuit fornicationē simplicem: & per falsum testimonium prohibuit omne mendacium: & per furtum prohibuit omnem turpem quæstum, & sic de alijs. D

¶ Ad tertium dicendum, quòd tertium præceptum primæ tabulæ non erat simpliciter inditum rationi, quia determinatio diei qua uacandum est diuinis obseq̄ijs, est cęremonialis non moralis, quāmuis substantia præcepti moralis sit: unde magis natum erat a mente excidere, quàm ea quæ totaliter naturalis ratio dictat, & ideo potius in hoc præcepto induxit memoriā, & rationem præcepti assignauit, quàm in alijs præceptis. E

Et ex hoc patet solutio ad quartum.

¶ Ad quintum dicendū, quòd quartū præceptū maxime uī habere de debito, & de naturali inclinatione, & priuato amore, & ideo minus uidebatur esse meritorium quàm alia. & ideo propter hoc oportuit ut ei adderetur præmium. Vel dicendum, quòd quartum præceptum est primum secundæ tabulæ, unde ipsi præmium additur: sicut & in primo præcepto primæ tabulæ præmium innuitur ex hoc, quòd dei misericordia commemoratur, ut ex his duobus mandatis ostendantur omnia sequentia præmiabilia esse.

AD SECVNDAM quæstionem dicendum, q̄ lex ciuilis suis præceptis dirigit hominem in communicationibus, quæ sunt ad alterum secundum uitam politicam, quę quidem non potest esse nisi hominis ad hominem. Derisibiles enim uidentur laudes politicæ uitæ in deo transferentes, ut dicitur in 10. ethic. sed lex diuina dirigit nos suis præceptis in spirituali uita, secundum quam, societatem habemus non solum ad hominem, sed ad deum. 1. Ioan. 1. & ideo oportuit præcepta legis diuinæ hoc modo distingui, quòd quædā dirigerent hominem in his quæ ad deum spectant, quæ dicuntur primæ tabulæ: quædam uero in his quæ spectant ad proximum, quæ dicuntur præcepta secundæ tabulæ. Ordinatur autem homo ad eum tripliciter. Vno modo, per meditationem cordis, ut dicitur in psalm. 45. Vacate & uidete, qa ego sum deus: & ad hoc dirigit tertium præceptum. s. sanctificatio sabbathi. ergo aliquod tēpus deputatur ad uacandum diuinis cessando ab omnibus, quę hoc otium perturbare possent. Alio modo, per reuerentiā oris, quod fit dum laudatur, & nomen eius cum reuerētia enūciatur. Et quia primo occurrit in reuerentia diuini nominis iurare, quàm laudes debitas deo reddere, ideo in secundo præcepto ponitur, Nō assumes nomen dei tui in uanum. Tertio, ut in opere seruitium debitum exhibeatur, quod latria dicitur, ad cuius actum primum præceptum ordinatur, similiter per prohibitionem contrarij, Non habebis deos alienos. Ad proximum autem homo dupliciter ordinatur. Vno modo, ut ei beneficium impendatur, quod maxime parentibus faciendum est: unde in primo præcepto secundæ tabulæ honoratio parentum præcipitur, in quo intelligitur esse beneficium proximo exhibendum. Alio modo, ut proximo nocumentum non inferatur, quod quidem contingit tripliciter. Primo, quantum ad cor, & sic sunt duo præcepta ultima, Non desiderabis uxorem proximi tui. &. Non concupisces domum proximi tui. Secundo, potest inferri nocumentum proximo ore: & hoc prohibetur quinto præcepto, Non loqueris contra proximum tuum falsum testimonium, in quo secundum regulam prius datam detractio, & obiurgatio, & omnia huiusmodi prohibentur. Tertio, infertur proximo nocumentum opere, quod quidem contingit dupliciter. Vno modo, inquantum subtrahuntur ea quæ sunt necessaria uite: & sic est quartum præceptum, Non furtum facies. Alio modo, inquantum ipsi uitæ impedimentum paratur, quod dupliciter contingit. Vno modo, circa uitam qua ipse in seipso idem numero uiuit: & contra hoc est secundum præceptum, Non occides: in quo etiam omne nocumentum in personā prohibetur. Alio modo, circa uitam qua aliquis uiuit in prole idem speciē: & contra hoc nocumentum est tertium præceptū. Non mœchaberis, quia adulterium contra certitudinem prolis est.

Eodem loco paulo ferius.

Sup Ezec.

AD PRIMVM ergo dicendum, q̄ uirtutes, dona, beatitudines, petitiones, & præcepta legis, sicut dictum est supra, correspondent sibi in generali: quia quælibet istorum se extendunt ad totam humanam uitam, non tamen oportet quòd particulariter singula singulis respondeant, nisi per adaptationem aliquam, eo quod non est eadem ratio distinguendi in omnibus prædictis.

¶ Ad secundum dicendum, quòd dilectio proximi est sicut prima radix obseruandi præcepta, prout in dilectione proximi etiam dilectio dei includitur: est enim finis præcepti, ut dicitur. 1. Thi. 1. unde tenet locum primi principij in disciplinis. Vnde sicut ibi post primum principium, ad quod omnia reducuntur, ut dicitur in 4. meta. scilicet quòd affirmatio & negatio non uerificatur de eodem, ponuntur alia principia magis propinqua particularibus conditionibus: ita etiam in lege propter dilectionem proximi, oportuit poni aliqua specialia præcepta, quæ dirigerent in particularibus actibus.

art. 11. usq; ad 20. exclusiue.

¶ Et similiter dicendum ad tertium de concupiscentia, quæ est sicut radix omnium malorum.

¶ Ad quartum dicendum, quòd nocumentum quod alicui in persona infertur, naturalem horrorem habet, nec terminatur ad

Cap. 10.

Latria. Cultus dei.

Universidad de Deusto
Biblioteca

ad aliquod reale bonum facientis, sed solum ad bonum æstimatum, quod est vindicta. Sed nocumentum quod infertur in subtractione rerum, vel in abusu vxoris, natũ est habere quandam delectationem, inquãtum terminatur ad aliquod bonum reale, ad minus sensibile, ipsius operãtis. Et ideo ista duo nocumenta distinguuntur præceptis pertinentibus ad cor, & ad actum non autẽ præceptum quod est de nocumento personę proximi, talẽ distinctionẽ respicit.

¶ Ad quintum dicẽdum, q̃ secundum Philosophum in 5. ethico. legislator intendit cõe bonum perfectionem legis: & ideo actus particulares vnius hominis non præcipit, nisi secundũ quod ad alium ordinantur. Et propter hoc etiã quantum ad modũ tradendi ista præcepta, hoc modo fuerunt assignanda, vt per ea ordinaretur homo tantum ad alterum, quãmuis in ordinatione ad alterum includatur ẽt ordinatio ad seipsum, sicut in dilectione proximi includitur dilectio sui.

¶ Ad sextum dicendum, quòd non oportuit in præceptis decalogi omnium virtuosorum actus præcipi, quia hoc ad perfectionem vitæ virtuosę pertinet sed oportuit tantum in illis hominem dirigi per præcepta decalogi, quæ primo facienda occurrunt tendentibus in virtutem, vt dictum est.

Supra ar. 2 in c.

AD TERTIAM quæstionem dicendum, quòd præcepta decalogi ordinantur secundum quod primo & principaliter facienda, vel vitanda occurrunt. Et quia in spirituali vita, ad cuius directionem decalogus datur, ratio agẽdi deus est quasi finis: ideo præcepta quæ ad deum ordinant, primo ponuntur, inter quæ talis ordo consideratur, vt prius illud præceptũ ponatur, cuius contrarium a deo magis elongat, quia gradatim deo approximamus a remotioribus discedentes. Et ideo præceptum, quo prohibetur contrarius cultus, per quem homo quasi totaliter a deo recedit, prius ponitur q̃ præceptum, quo prohibetur irreuerentia in vane assumendo diuinum nomen. Et vltimo ponitur præceptum de quiete cordis in deum, in quo homo deo maxime appropinquat. In præceptis autem secundæ tabulæ etiam similis ordo obseruatur, vt scilicet prius ponatur illud præceptum, quod primo in bona conuersatione occurrit. Et quia prius est ordinatio hominis ad domesticos, q̃ ad extraneos, ideo præceptum de honoratione patentum præmittitur aliis, quæ ad omnes cõmuniter pertinent, in quibus etiam præmittuntur prohibitiones illorum, quæ principaliter occurrunt cauenda. Tendentibus autem ad virtutem, prius occurrit vitandum nocumentum operis quàm oris, & oris quàm cordis, & inter nocumenta operis grauius nocumentũ prius vitandum occurrit: & ideo prohibitio homicidij præcedit prohibitionem mœchiæ, quæ præcedit prohibitionem furti, & hæc tres prohibitiones procedunt prohibitionem falsi testimonij. Et vltimo ponitur prohibitio concupiscentiæ, in qua iã perfectio virtutis consistit. Et p hoc patet soluto ad obiecta.

Cap. 2.

ARTICVLVS III.

Vtrum omnia legis præcepta ad hæc decem ordinentur.

22. q. 99. 5.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur q̃ nõ oĩa legis præcepta ad hæc decem reducantur. Cum enim hæc præcepta iuris naturalis conueniant, non poterunt ad ea reduci, nisi quæ ex iure naturali proficiscuntur: sed quædam prohibentur in lege, quæ non videntur modo aliquo ex lege naturali proficisci, quæ nihil differunt vtrum ita, vel sic fiant, antequam lege posita sint, vt quòd sacrificetur hirco, vel thaurus, sicut etiam Philosophus in 5. ethicor. dicit. ergo non omnia præcepta legis ad hæc decem reducuntur.

Cap. 11.

¶ 2 Præt. Ea quæ sunt diuersorum generum inuicem non reducuntur, sicut artificialia non reducuntur in principia naturalia, sed in principium quod est voluntas, vt in 7. metaph. dicitur: sed hæc præcepta naturalia sunt, cum sint de lege naturali. ergo præcepta cæremonialia, quæ sunt alterius generis, ad ipsa non reducuntur.

T. com. 25.

¶ 3 Præt. Manente cã manet effectus: sed quædã præcepta legis mutata sunt illis præceptis manentibus, ergo non reducuntur ad ista sicut ad causam.

¶ 4 Præt. Omnia ista præcepta naturalis rationis dictant: sed non omnium quæ in lege posita sunt, quærenda est ratio, vt. ff. de le. & se. ergo non omnia præcepta legis ad hæc reducuntur.

L. Non omnium.

¶ 5 Præt. Vbi est eadem causa, & idem effectus: hæc autem præcepta cadẽ sunt apud omnes. cum ergo multa præcepta legis diuinæ, & legis ciuilis apud diuersos diuersa sint, videtur quòd non omnia præcepta legalia ad hæc reducantur.

L. 1. ff. de iust. & iur.

SED CONTRA. Omnia præcepta legis ad dilectionem dei & proximi aliqualiter reducũtur, vt in præce. di. 3 6. dixit augister: sed dilectio dei & proximi sufficienter cõtinetur in istis præceptis. ergo omnia alia præcepta legis ad hæc reducuntur.

¶ 2 Præt. Sicut Celsus dixit, Ius est ars æqui & boni. sed quicquid continetur in aliqua arte, reducitur ad prima principia illius artis, sicut in scientijs demonstratiuis ad dignitates. cum ergo præcepta legis naturalis sint in agibilibus, sicut principia naturaliter cognita in demõstratiuis, videtur quòd omnia præcepta legalia ad hæc præcepta legis naturaliter reducantur.

¶ 3 Præt. Nullum præceptum legis iustum est, nisi rationabiliter positum sit: sed omnis recta ratiocinatio oportet quòd a naturali cognitione deducatur, quia principium rationis intellectus principiorũ est. ergo oportet quòd omnia legis præcepta, si iusta sunt, a præceptis legis naturæ deducantur, & sic omnia alia in hæc præcepta reducuntur.

I

RESPON. Dicendum, q̃ in rebus naturalibus inuenitur triplex cursus rerum. Quædam enim sunt semper, quæ nunquam deficiunt, ex natura hoc habentia vt sint, & impediri nõ possint: quædam vero sunt frequenter, quę in paucioribus impediuntur: quędam vero sunt raro, vel in minori parte. Ea autem quæ sunt semper, sunt causa & origo eorum quę sunt frequenter & raro, vnde etiam in ea quæ sunt semper reducuntur, vt in 6. metaph. probatur: sicut motus cælestes qui semper sunt, sunt causa & regula motus pluuiarum & imbrium, quæ vt frequenter currunt. Eodẽ mõ & virtutes sunt regula & causa actualium motuum, vt inuentionis thesauri, vel alicuius huiusmodi, secundum quod homo vel ex pluuia, vel ex aliquo huiusmodi, quod ad motum cęli reducitur, habet occasionem fodiendi in agrifinio, vbi thesaurum inuenit: ita etiam est de legibus, quibus humani motus diriguntur. Quædam enim sunt leges, quæ ipsi rationi sunt inditæ, quæ sunt prima mensura & regula omnium humanorum actuum, & hæc nullo modo deficiunt, sicut nec regimen rationis deficere potest, vt aliquando esse non debeat: & hę leges ius naturale dicuntur. Quędam vero leges sunt, quæ secundum id quod sunt, habẽt rationem vt obseruari debeant, quãmuis aliquibus concurrentibus earum obseruatio impediatur, sicut quòd depositum reddatur deponenti, impeditur quando gladius furioso deponenti reddendus esset: & hæ leges similantur his quæ frequenter in natura accidunt, & ideo directe & immediate ad ius naturale reducuntur. Et ideo Tul. in 1. rhetorica, nominat huiusmodi ius a naturali iure profectum. Quædam vero leges sunt, quæ secundum se cõsideratæ nullam rationem habere videntur suæ obseruationis, sed ratione huiusmodi nanciscuntur ex aliquibus

2. de Inuent.

bus concurrentibus, quæ faciunt decentiam obseruandi, & huiusmodi similantur his quæ raro accidunt in natura. Vnde sicut illa non reducuntur in causas naturales nisi obseruato cõcursu omnium, quibus aliquis ratus euentus accidebat, ita etiam huiusmodi legalia, quæ dicuntur positiua iura, reducuntur ad legem naturæ non secundum se absolute, sed consideratis omnibus circunstantijs partic ularibus, quæ faciebant decentiam suæ obseruationis. Vnde patet q̃ omnia præcepta legis diuinæ, vel ciuilis, ad hæc præcepta reducunt aliquo mõ.

A

AD PRIMVM ergo dicendũ, quòd illa lege poliuea, de quib⁹ Philosophus loquitur, ẽm se considerata, differentiã non habent vtrum sic, vel sic fieri debeant, sed hmõi differentiam sortiuntur ex diuersis concurrentibus, vt dictum est.

In corp.

¶ Ad secundum dicendum, quòd artificialia non reducuntur in naturalia, ita q̃ natura sit eorum principium & principale principium, sed inquantum ars vtitur naturalibus organis ad complementum artificij. Similiter ẽt præcepta cæremonialia, vel iuris positiui non reducuntur ad naturalia, quasi ex ipsa natura vim obligandi habeant, sed hoc habent ex voluntate instituẽtis, quæ in institutione naturali rõne vtif, si recte instituit.

C

¶ Ad tertium dicendum, quòd illa præcepta legis quæ mutata sunt, obseruantiæ suæ rationem habebãt non ex ipsa substantia facti, sed ex aliquibus circunstantibus causis, sicut q̃ oportebat nostræ redemptionis mysterium aliquibus signis præfigurari, vel aliquid huiusmodi: unde cessantibus his causis nõ manet reductio istorum præceptorum ad præcepta naturalia.

¶ Ad quartum dicendum, quòd hoc intelligendum est quantũ ad substantiã facti, quod lege præcipitur, quod aliquando non habet rationem quare fic, vel aliter fiat, vt dictum est.

D

¶ Ad quintum dicendum, quòd præcepta legis quæ apud diuersos diuersa sunt, dependent a præceptis naturalibus, quæ sunt eadem apud omnes mediantibus aliquibus circunstantijs, vt dictum est: & horum varietas varietatem in iure positiuo causat.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum præcepta decalogi sint dispensabilia.

22. q. 100. 8

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur quòd præcepta decalogi sint dispensabilia: quia secundum Philosophum in 5. ethic. in humanis actibus propter eorum varietatem non potest vna communis regula inueniri, quam non oporteat in aliquibus casibus deficere ad similitudinem Lesbiæ ædificationis: sed præcepta legis sunt mensura humanorum actuũ. cum igitur omne præceptum, qđ in aliquo casu intermittendũ est, dispensabile sit, vẽ q̃ omnia præcepta legis dispensabilia sint.

Cap. 15.

Cap. 11.

¶ 2 Præt. Philosophus dicit in 5. ethic. q̃ iustum naturale non est idem apud omnes, sicut nec alia quæ naturã hominis consequuntur, eadem in omnibus inueniuntur, vt q̃ dextera sit fortior sinistra, cum contingat aliquos ambidextros esse: sed omnia præcepta, quæ non ab omnibus sunt obseruanda, sunt dispensabilia. ergo præcepta decalogi, quæ sunt de iure naturali, sunt dispensabilia.

E

¶ 3 Præt. Præceptum diuinum non potest esse iniustum: sed deus aliquando præcepit fieri aliquod contrarium præceptis decalogi, sicut patet Exod. 11. de spoliatione Aegyptiorum. Et Osee. 1. de accessu ad fornicariam. ergo aliquando iustum est fieri contra præcepta decalogi. ergo præcepta decalogi sunt dispensabilia.

¶ 4 Præt. Inter decalogi præcepta continetur homicidij prohibitio: sed aliquibus casibus contingentibus iudex præcipit hominem occidi, & iuste. ergo & similiter alia præcepta aliquibus casibus emergentibus possunt non obseruanda esse.

¶ 3 Præt. Sicut prius dictum est, omnia præcepta legis aliquo modo ad præcepta decalogi reducuntur: sed prælatis ecclesiæ licet in aliquibus legis præceptis dispensare. ergo & similiter in præceptis decalogi.

In cor. præced. ar.

SED CONTRA. Secundum Ber. in lib. de præcepto & regula, nulli licet dispensare in præcepto, qđ a suo superiori est impositum: sed præcepta decalogi sũt imposita a deo, qui est superior omnibus, ergo nulli licet in præceptis huiusmodi dispensare.

Vel de præcepto, & dispẽsatione.

¶ 2 Præt. In quolibet genere ẽ vna prima mensura, quã oportet esse certissimam & infallibilem, vt patet in 10. meta. sed prima mensura omnium humanorum actuum est lex decalogi. ergo i nullo casu ab ea discedere liceat, & ita indispensabilis est.

Tex. 3. & 5 metaph. Tex. 12.

¶ 3 Præt. Illud quod est per se verum, semper & vbique est verum. ergo illud quod est per se iustum, semper & vbique obseruandum est: sed præcepta decalogi sunt huiusmodi. ergo &c.

RESPON. Dicendum, quòd in qualibet legislatione oportet duo considerare, s. substantiam legis quæ ponitur, & id ad quod legislator respicit. Et sicut lex lata est mensura subditorũ in suis actibus, ita hoc ad quod respicit legislator, quod est legis intentio & finis, est mẽsura legis positiuæ. Sicut ergo actus subditorum sunt distorti, si a lege positiua discordant: ita lex rectitudinem non haberet, si ab intentione legislatoris deficeret quæ est rectitudinem constituere, & conseruare. Si ergo sint aliqua præcepta quæ continent ipsam intentionem legislatoris, impossibile est q̃ in aliquo casu salua iustitia possit aliquis ab eis deflectere, sicut si esset hoc præceptum, Nulli faciendũ esse injuriam: & ideo cum omnia præcepta decalogi sint huiusmodi, impossibile est q̃ dispensationem recipiant. Præcepta autem quæ legislator edidit, ad mensuram prędictorũ metienda sunt. Vnde quandiu illa præcepta posita non possunt præteriri sine præiudicio primæ mensuræ, ad quam instituta sunt, nulli licet in eis dispensare. Si quando vero possunt salua intentione legis præteriri, tũc est licitum dispensare in illis præceptis ei, qui authoritatẽ habet. Si vero in aliquibus casib⁹ lex posita ab intentione legislatoris discedat, quia non potuit legislator ad omnes casus intendere legem statuens, sed ad ea quæ pluries accidunt, tunc etiam licitum est legem positam præterire, & intentionem legislatoris sequi, sicut patet in eo qui non reddit depositum impugnanti fidem, vel patriam: & ad hoc perficit quædã virtus quæ vocatur a Philosopho in 5. ethi. epicicia, per quã homo prætermissa lege, legislatoris intentionem sequitur.

Cap. 15.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd Philosophus loquitur de præceptis legis positiuæ, & non de illis quæ intentionẽ legislatoris includunt.

¶ Ad secundum dicendum, quòd iustum naturale est duplex, vt supra dictum est, quoddam qđ semper & vbique est iustum, sicut & hoc in quo consistit forma iustitiæ & virtutis in generali, sicut medium tenere, rectitudinem seruare & alia huiusmodi. Quoddam vero est ex hoc profectum, secundum Tul. & hoc in pluribus ita contingit, sed potest in paucioribus deficere, vt dictum est, quod contingit ex hoc q̃ iustum huiusmodi est applicatio quædã vniuersalis & primæ mensuræ ad materiã diformẽ & mutabilẽ, & de hmõi iusto loquitur Philosophus.

In cor. præced. artic.

In 2. rheth. de inuent. In cor. præced. art.

¶ Ad tertium dicendum, q̃ circa præcepta decalogi, ẽt qđ ad decalogum pertinent, numquam deus cõtrarium fieri præcepit. Prohibitio enim furti ad decalogum pertinet, inquantũ res furata aliena est ab accipiente. Retenta ergo hac cõditione, scilicet illa fiat ipsius accipientis, iam non erit contra decalogum. Hoc autem nõ solum deus, qui est omnium dominus, facere poterat, sed etiam quandoq; homines authoritatem habentes, rem quæ vnius fuerat, alteri cõferunt ex aliqua causa. Potest tamen deus in aliquibus factis conditiones contrarias decalogo auferre, qui & naturam mutare potest, qđ homo facere non potest: sicut ab ea quæ non est matrimonio iuncta potest

D. 967

Universidad de Deusto
Biblioteca

test auferre hanc conditionem non suam, sine hoc q̃ vxor plenaria fiat vt sic accedere ad eam non sit contra decalogum.
¶ Ad quartum dicendũ, quòd non prohibetur in decalogo occisio simpliciter, sed occisio eius qui mortem pati non debuit.
¶ Ad quintum dicendum, quòd non est eadem ratio de præceptis decalogi, & de
Aug. quæst. in Exod. 9. 71. alijs præceptis legis, vt ex dictis patet.

ARTICVLVS V.

Vtrum fuerit conueniens obseruationem sabbathi præcipere.

AD QVINTVM sic proceditur. Videtur q̃ inconueniẽs fuerit sabbathi obseruationẽ præcipere. Sabbathum. n. est septima pars tẽporis totius vitæ hominis: sed valde irrationabile vr̃, q̃ hõ septimã partem uitæ suę in otio amittat. Sicut Seneca dicit deridens cęremonias Iudæorũ, sicut Augu. narrat in lib. de ciu. dei. ergo irrationabile fuit sabbathi obseruãtiam præcipere.

In Epistol. quadam.

Lib. 6. c. 11. in prine.

¶ 2 Præt. Quanto exercitatio alicuius rei magis discontinuatur, tanto homo in illa re minus proficit: sed sabbathi obseruatio instituta fuit ad vacandum diuinis: multo autẽ continuatius esset exercitium diuinorum, si ei cuiuslibet diei vna hora saltem deputaretur. ergo uidetur quòd ad maiorem profectũ hoc fuisset, quàm diem septimam obseruare.

¶ 3 Præt. Ab operibus virtutis nullo tempore vacãdũ est: sed opera seruilia sunt materia virtutis. ergo non debuit præcipi, ut die sabbathi a seruilibus operibus abstineretur.

SED CONTRA. Ad legislatorem pertinet omnes humanos actus moderare: sed cum impossibile sit semper agere, ut Philosophus in lib. de som. & uigi. dicit, ad moderationem humanorum actuum pertinet ut aliquod tempus quieti deputetur. ergo conueniens fuit ut legislator hoc institueret.

Cap. 1.

¶ 2 Præt. Hominibus speciali uita uiuentibus maxima cura adhibenda est, ut dei omnipotentiam & prouidentiam cognoscant: sed lex Moysi data est ad instruendam vitam spiritualẽ. ergo præcipue hoc lege illa debuit præcipi, quod ad dei omnipotentiam & prouidentiam credendam homines assuefaceret: hoc autem est obseruatio sabbathi quæ in memoriam reducit, ut Rabbi Moyses dicit, principium mundi, cuius factura septima die consummata est, qua supposita cunctis etiam simplicibus euidens est deum omnipotentem esse, ex prouidentia non ex necessitate agere. ergo conueniens fuit ut obseruatio sabbathi lege statueretur.

In lib. qui Iscriptus ẽ. Dux hæsitantium.

II

VLTERIVS. Videtur quòd præceptum de sabbatho obseruando fuerit morale simpliciter. Ea enim quæ in vnam diuisionem ueniunt, unius rationis esse uidentur: sed præceptum de sabbatho obseruando condiuiditur alijs præceptis decalogi, quæ sunt præcepta moralia legis naturæ. ergo præceptum de sabbatho est morale.

¶ 2 Præt. Super illud Luc. 13. Sex dies sunt, in quibus operari licet, dicit glo. Lex in sabbatho non hominem curare, sed seruilia opera facere, ideſt, peccatis grauari prohibet: sed uacare a peccato est morale præceptum. ergo & præceptum de sabbatho obseruando.

De fide Ortho. lib. 4. c. 24. circ. medium.

¶ 3 Præt. Illud quod habet rationem moralem, uidetur esse morale præceptum: sed obseruatio sabbathi est huiusmodi, quod patet ex causa quam assignat Dam. li. 4. Vacationis inquit gratia quæ est ad deum, & ut particulam uitæ deo tribuant, & requiescant seruus & iumentum, sabbathi obseruantia excogitata est. ergo præceptum de sabbatho obseruando est morale.

SED CONTRA. Præcepta quæ sunt data in signum, non sunt moralia, sed cæremonialia: sed præceptum de sabbatho est huiusmodi, ut patet Exod. 31. Videte ut sabbathum meum F custodiatis, quia signum est inter me & uos. ergo præceptum de sabbatho est cæremoniale.
¶ 2 Præt. Leuit. 26. dicit glo. Mandatum sabbathi quàmuis in decem mandatis numerarum sit, non tamen ex eis est, uidetur ergo quòd sit cæremoniale, & non morale.

VLTERIVS. Videtur quòd non debuerit cessare tẽpore gratiæ. Turificatio enim, ut dicunt sancti & magistri, non cessauit: quia significat illud quod semper faciendum est. i. deuotionẽ orationis: sed obseruatio sabbathi significat requiem in deo, ut Augustꝰ. dicit super Exo. c. 31. quæ quidem semper facienda est. ergo non debuit tempore gratiæ cessare.

III Sup. expli. 32.

Sup. Exod. 4. q. 3. c. 5. quantum.

Si furtum fecerunt filij Israel, quando spoliauerunt Aegyptios.

SED uero quæritur de filijs Israel, qui Domino iubente ab Agyptijs mutauerunt uasa argentea & aurea, & uestes præciosas, & asportauerunt, utrum furtum commiserint. Dicimus eos qui, ut parerent Deo iubenti, illud fecerunt, non feciſſe furtum, nec omni modo peccasse. unde Augu. Israelitæ non fecerunt

In Exodo 39.

superabundantia in usura computatur. Est enim usura, ut ait Augu. cum quis plus exigit in iniuria, uel qualibet re quàm acceperit. Item Hiero. Putant aliqui usuram tantũ esse in pecunia, sed intelligant usuram uocari superabundantiam, s. quicquid est ii ab eo quod dederit, plus est, ut si in hyeme demus decem modios, & in messe quindecim recipiamus.

Aug. cõtra Faustũ mani. lib. 22. c. 71. tom. 6.

Circa fine.

scilicet dominica. Contra. Magis est in reuerentia habendum quod ad diuinitatem pertinet, q̃ qđ ad humanitatem: sed ratio obseruandi sabbathum fuit mysterium diuinæ quietis, ergo non fuit obseruatio sabbathi commutanda in obseruationem dominicæ propter mysterium resurrectionis, quod Christo secundum humanam naturam competit.

¶ 4 Præt. Tẽpore gratiæ tenemur perfectius deo uacare quàm tempore legis: sed tempore legis a multis abstinebatur, quæ nunc in die dominico licite fiunt. Non enim erat licitũ cibos coquere, uẽc itinerare. ergo obseruatio sabbathi non est mutata in dnicam, ergo adhuc debet obseruatio sabbathi remanere.

SED CONTRA. Exod. 31. Septima dies erit sabbathũ, ideſt requies. glo. Alia præcepta seruanda in nouo testamento ad literam non dubitamus: illud autem de sabbatho uelatum & in mysterio præceptum fuit, ut hodie a nobis non seruetur, sed solum signatum intueantur.

¶ 2 Præt. Dama. dicit, quòd sabbathi obseruatio excogitata fuit paruulis, & sub elementis mundi seruientibus: sed a tali seruitio liberati sumus per aduentum Christi. ergo & sabbathi obseruatio cessauit.

Lib. & cap. ut supra.

RESPON. Dicendum ad primam quæstionem, q̃ sicut præceptum de sacrificijs habuit aliquã causam moralem non simpliciter, sed secundum congruentiam illorum quibus lex dabatur, qui ad idolatriam proni erant ut deo offerrent, qđ alias idolis obtulisset: & aliam causam mysticam, scilicet ad significandum sacrificium passionis Christi: ita & præceptum de obseruatione sabbathi habuit aliquam causam moralem ex conditione eorum, quibus lex dabatur, qui propter quarũdam eis indirã, in tantũm se & sibi subditos operibus seruilibus occupassent, q̃ omnino mens eorum a diuinis subtraheretur. Et hanc causam tangit Dam. Similiter etiam quia ad errores gentium proni erant, indicta est eis obseruatio sabbathi, ut creationem mundi semper præ oculis haberent, & hic deum recognoscerent & timerent, quam causam tangit Rabbi Moyses. Habuit nihilominus & causam mysticam triplicem. Vnam allegoricam, ad significandũ quietem Christi in sepulchro. Aliã moralem, ad significandum requiem humanæ mentis a peccatis, & ab omnibus alijs rebus, in quibus requiem non inuenit nisi in deo, in quo solo est quies. Tertiam anagogicam, ad significandum æternam requiem qua sancti in gloria quiescent: & ideo conueniens fuit institutio sabbathi pro tempore illo.

Vbi supra.

In lib. de titulo. Dist. erratum.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd sabbathi tempus non amittitur si hoc in sabbatho fiat, ad quod deputatum est, scilicet diuinorum contemplatio: sed quia Iudæi omissis diuinis in sabbathis magis inutilibus rebus uacabant: ideo eos Seneca derisit, vt dicitur Tren. 1. Viderunt eam hostes, & deriserunt A sabbatha eius.
¶ Ad secundum dicendũ quòd labor non solum impedit contemplationis actum dum exercetur, sed etiam postquàm transitum remanent ex labore membra fessa, & mens distracta: vnde cõuenientius fuit ut unꝰ dies integer diuinis deputaretur, quàm in singulis diebus aliquæ horæ.
¶ Ad tertium dicendum, q̃ quandoque actus vnius virtutis intermittendus est propter actum excellentioris virtutis: sicut opera aliarum uirtutum aliquãdo propter opus iustitiæ intermittuntur, ut dicit Tullius in 1. de offic. Virtutes autem omnes contemplatiuæ sunt digniores virtutibus actiuis, quarum materia esse possunt seruilia opera: unde non est inconueniens, q̃ opus seruile intermittatur ad tẽpus, ut cõtemplationi uacetur.
AD SECVNDAM quæstionem dicendum, quòd præceptum de sabbatho obseruando, quantum ad aliquid morale est, & quantum ad aliquid cæremoniale, & quantum ad aliquid potest etiam dici iudiciale. Secundum enim illud eius quod naturalis ratio dictat, præceptum morale est, ut. s. aliquo tempore homo contemplationi uacet: sed taxatio temporis in qua uacandum sit, non est de dictamine naturalis legis: & ideo non est morale præceptũ. Sed secũdum qđ habet q̃ cã significationẽ, sic est cæremoniale: fm aũt qđ habet q̃ cã cõditionẽ illius populi, cui subueniendũ erat per hoc præceptũ, iudiciale est.
AD PRIMVM ergo dicendũ, q̃ connumerantur alijs præceptis decalogi quantũ ad id qđ habet de rõne moralis præcepti.
¶ Ad secundum dicendum, quòd opera seruilia mystice intelliguntur peccata: sed ad literã opera seruilia dicuntur, ad quorum exercitiũ seruos deputatos habemus, in quibus debent artes mechanicæ dirigere, quæ contra liberales diuiduntur.
¶ Ad tertium dicendũ, q̃ causa illæ nõ sunt morales, nisi considerata conditione illius populi, cui lex dabat: unde ex hoc magis potest conchdi, q̃ sit iudiciale præceptum, quàm morale.
AD TERTIAM quæstionem dicendum, q̃ sabbathi obseruatio quantũ ad illud qđ de lege naturali habebat, q̃ut morale præceptũ est, tẽpore gratiæ non cessauit, immo pfectius implendum est, sicut & alia moralia præcepta: & ideo Apostolus. 1. Cor. 7. dat consilium de uirginibus, ut extra solicitudinem existentes, semper quę dei sunt cogitent: sed taxatio diei, uel temporis quæ ad legem moralem non pertinebat, ueniente statu gratiæ cessauit, sicut & alia legalia.
AD PRIMVM ergo dicendũ, q̃ obseruatio sabbathi, inquantũ cæremonialis est, signat principaliter requiẽ Christi in sepulcro, & p consequens quietẽ quã habemus p ipsum cõsepulti cũ eo p baptismũ in mortẽ, Ro. 6. unde ueniente ueritate, figura cessauit. Et non est simile de turificatione, quæ principaliter non est signum futuri, sed eius quod semper esse debet.
¶ Ad secundum dicendum, quòd quia perfectius in noua lege debemus deo uacare: ideo non fuit taxandum tẽpus illis, quibus iniungitur, ut sine intermissione orent.
¶ Ad tertium dicendum, quòd obseruatio Dominicę non obligat ex præcepto decalogi, nisi quantum ad hoc, quod est de dictamine legis naturæ: taxatio enim illius diei est ex institutione Ecclesiæ nolentis resurrectionem Christi, cui nostrã uitam conformare debemus in iugi memoria esse. Quãmuis autem resurrectio Christi ei secundum humanitatem conueniat, tamen opus diuinitatis est quæ eum a mortuis suscitauit: unde non in minori reuerentia est habenda, quàm requies artificis, & consummatio conditoris factæ in die sabbathi, immo amplius scdm qđ opus conditoris operæ reparationis perficitur.
¶ Ad quartum dicendum, quòd in die dominico tenemur uacare ex constitutione ecclesiæ ab operibus, quæ nos impedire possent a cultu diuino, qui indicitur in tali die exercẽdus, nisi ex causa per eum qui habet authoritatẽ, in aliquo dispenseur. Neq; oportet q̃ ab omnibus in die dnica cessemus, a quibus in die sabbathi cessabant: quia antiquorũ cessatio ab oibus operibus seruilibus in significationẽ erat, non aũt nostra cessatio,

ARTICVLVS VI.

Vtrum usuras accipere sit peccatum.

AD SEXTVM sic proceditur. Videtur quòd usuras accipere nõ sit peccatum. Nihil. n. est peccatum, nisi quod est contra præceptum aliquod morale, cæremonialia autẽ & iudicialia legis mosayce non nos obligant: sed præceptũ de non accipiendo usuram, non est, morale, quia præcepta moralia obligant respectu omnium, & ad omnes: sed Deut. 23. Iudæis conceditur q̃ fenerentur non proximis, sed extraneis. ergo usuras accipere non est peccatum.

11. q. 78. 1. Et dimal. q. 13. 4.

¶ 2 Præt. Constat quòd ille qui alicui pecuniam mutuat, aliquod commodũ ei facit: sed secundum Philosophum in 5. ethi. in rectificatione communi emitur, ut scilicet quantum fecit, tantum ei fiat. ergo non est pctm, sci licitum & iustum, ut pro cõmodo quod mutuãdo fecit, aliquod lucrum reportet. Si dicas q̃ tenebatur ei gratis mutuare, unde in hoc peccat q̃ uendit alicui quod ei debebat. Contra, secundum hoc ergo non peccabit lucrum de mutuo quærens, nisi quando mutuare tenetur: sed non semper tenetur mutuare. ergo aliquando licet ei usuras accipere.

Matth. 7. Luc. 6.

Cap. 8.

¶ 3 Præt. Non minus possum accipere ab eo cui beneficiũ extiti, quàm ab eo cui nullum beneficium contuli: sed si aliquis cui non mutuassem, aliquid mihi daret de suo, etiam si speralem accipere, licite detinere possem. ergo & ab eo cui beneficus extiti, mutuum concedendo, licet mihi aliquid expectare, recipere, & detinere.

¶ 4 Præt. Plus efficitur mihi debitor ille, in quem transtuli dominium rei meæ, quàm ille cui solum usum rei meæ concessi: sed in rebus in quibus non transfertur dominiũ, si concedantur ad aliquem usum, licet inde aliquid accipere, sicut patet in locationibus domorum, equorum, & huiusmodi. ergo multo amplius licet mihi accipere ab eo, in quem per mutuum pr. cuniæ meæ dominium transtuli.

¶ 5 Præt. Quicunque communicat alicui in peccato mortali, peccat mortaliter: sed ille qui dat usuras accipiẽti mutuum, communicat ei qui accipit usuras dans mutuum. si ergo accipiẽs usuras semper peccat, videtur q̃ & dans, quod falsum est.

SED CONTRA. Luc. 6. Date mutuum, nihil inde sperantes: & contra hoc ueniunt fœneratores. ergo peccant.

¶ 2 Præt. Ea quæ ueniunt in eãdẽ diuisionẽ sunt unius rõnis: sed dare pecuniam ad usuram connumeratur alijs quæ sunt peccata mortalia, ut patet in psalm. 14. Domine quis habitabit &c. ergo est peccatum mortale.

¶ 3 Præt. Vbicũq; est turpe lucrũ, est pctm: sed Philosophus ponit in 4. ethic. fœneratores inter turpes lucratores. ergo &c.

Cap. 4.

RESPON. Dicendum, quòd ab omnibus dicitur communiter, q̃ dare ad usuram peccatum mortale est: sed diuersas rationes assignant. Quidã. n. dicunt, q̃ ideo pecuniam pro certo lucro concedere nõ licet sicut domum, uel equum, uel alia huiusmodi, quia pecunia non deterioratur ex usu, sed alijs rebus aliquid deperit ex usu. Sed ista ratio non est generalis, quia in aliquibus rebus, pro quarum concessione aliquid accipi potest licite, nihil ex usu deperit, sicut in concessione domus ad usum ad unũ diem: & præterea, pretium qđ accipitur, non commensuratur damno qđ accidit ex usu rei: non. n. usu deperit in mutuo, quantum datur. Et ideo alij alligant aliam rationem, quia uidelicet qñ pecunia mutuatur, transfertur dominiũ, qđ nõ fit in domo, & in alijs rebus, iustũ sẽ ut pro usu rei quę mea remanet. i. domus, aliquid accipere possim: sed pro rei usu. i. pecuniæ, quæ fit alterius ex hoc ipso q̃ mutuatur, aliquid accipere nihil aliud est, q̃ accipere aliquid ab aliquo pro usu rei propriæ: & ideo uidetur q̃ ei qđlibet exactio & pctm. Sed hæc ratio sane probabilis uidetur, & ideo simile accidit in oibus rebus, in quibus trãsit dnũ p mutuũ, ut. s. granum, uinũ, & hmõi, q̃ quorũ usu mihi accipere licet ultra quàm reddo eius qđ mutuatũ est. Pter ih & alia ratio assignari, quia oẽs alię res ex seipsis habent aliquam utilitatem, pecunia autem non, sed

Universidad de Deusto
Biblioteca

ex mensura vtilitatis aliarum rerum, vt patet per Philosophū in 1.ethic. Et ideo pecuniæ vsus non habet mensurā vtilitatis ex ipsa pecunia, sed ex rebus quæ per pecuniam mensurantur secundum differentiam eius qui pecuniam ad res transmutat. Vnde accipere maiorem pecuniam pro minori, nihil aliud esse videtur, quàm diuer

Cap. 6.

sificare mēsuram in accipiendo & dando, quod manifeste iniquitatē continet.

AD PRIMVM ergo dicendū, quòd lex Deuter. loquitur de Iudæis respectu aliarum, nationum quæ terram promissionis Iudæis diuinitus cōcessam detinebāt: & ideo permissum fuit eis vsuris, & quibuscumq; exactionibus extorquere ab iniuste possidētibus, quod eis iuste debebatur: sicut etiam dicitur de spoliatione Aegyptiorum, qui Iudæis mercedem laboris, quo eis seruierant, subtraxerant. Vel dicendum, quòd sicut libellus repudij permissus est eis ad duritiam cordis eorum, ne vxores interficerent, ad quod proni erant: ita etiam permissum fuit eis fœnerare extraneis, ne fratribus suis fœnerarent, ad quod eos innata auaritia incitabat.

¶ Ad secundum dicendum, quòd beneficium mutui non est amplius quàm pecunia mutuata, vnde si plus exigitur, exigitur plus quàm debitum est: & ideo est iniusta exactio.

¶ Ad tertium dicendum, quòd quàmuis homo non teneatur semper mutuum concedere, tenetur tamen ad hoc, vt quandocumque mutuum exigitur, non plus exigat quàm dederat.

¶ Ad quartum dicendum, quòd ab eo cui beneficium contuli, licet mihi tantum sperare & accipere, quantū feci, & nō plus. Quicquid autem de vtilitate cōtingit ei, cui mutuum dedi vltra mensuram mutui ex pecunia mutuata, hoc est ex industria eius qui sagaciter pecunia vsus est: industriā autem eius sibi vendere non debeo, sicut nec pro stultitia eius minus habere debeo.

¶ Ad quintum dicendum, quòd hoc ipso quòd dominium pecuniæ transfertur, est ratio quare pro vsu eius nihil accipere debeam, vel sperare, quàm mihi debitum.

¶ Ad sextum dicendum, quòd ille qui vsuras dat, & mutuum accipit in necessitate, non peccat, nec vsurario communicat in quantum huiusmodi: quia non voluntarius vsuram dat, sed quasi coactus necessitate.

Auguſt. in Exo. q. 71.

uobis homines &c. de bonis accipiendum est, quæ nobis inuicem exhibere debemus.

De quinto præcepto.

G

VINTVM præceptum est. Non loqueris contra proximum tuum falsum testimonium: ubi crimē mendacij, & periurij prohibetur. Solet autem quæri, utrum prohibitū sit omne mendacium. Quidam dicūt illud tantum prohiberi, quod obest, & nō prodest ei, cui dicitur.

EXPOSITIO TEXTVS.

Exo. hom. 8.

AEC *Origenes dicit esse duo mandata.* Sicut Origenes primum mandatum diuidit in duo, ita duo vltima mandata, quæ sunt de prohibitione concupiscentiæ, coniungit in vnum: & sic præcepta denarium nō transcendunt. *Idolum nihil est in mundo.* Hoc aūt multipliciter intelligi potest. Vno modo, inquantum idolum est similitudo, & sic exponit Orig. vt dicatur idolū nihil esse, quia nulla res est in mundo, cuius sit similitudo. Alio modo, potest intelligi de idolo secundū qd est res quædam. Et hoc dupliciter. Vno modo, quantū ad formam quæ æstimatur esse in idolo, & non est in eo. sicut forma deitatis. Alio modo, quantum ad effectū, quia. s. ad pctū inducit, qd nihil est. *Non assumes nomen Dei tui in vanum.* Assumere est ad aliquid sumere. Sumitur aūt nomen dei ad aliquius veritatis confirmationem per modū iuramenti. Si ergo sumatur ad confirmandum aliquod falsum, qd in se nullo modo confirmabile est, tunc in vanum assumitur, & pro nihilo iuratur: quia vanū est, qd est ad finē aliquem quē nō includit, vt dī in 2. phy. *Nomine igitur mœchiæ, omnis illicitus concubitus &c.* Cū pctm contra naturā sit grauius q̄ mœchia, vī q̄ illud potius prohiberi debuerit quasi primo tramite relinquendū. Et dicendū, q̄ quia legislator hoībus legē dabat, ideo in primis legis mandatis non debebat nisi pctā humana prohibere: pctm aūt contra naturā nō est humanū, sed bestiale, ſm Philosophū in 7. eth. *Vt si in hieme ereximus decem modios &c.* Hoc est intelligendū, si plus valeant in messe quindecim modij ſm cōe forū, q̄ in hieme decem: aliàs si fiat commutatio dati & accepti ad valorem pecuniæ, non erit vsura, sed æqualis commutatio.

T.com.62.

Cap. 8.

DIVISIO TEXTVS.

DISTINCTIS quinque præceptis secundæ tabulæ, & expositis, hic magister determinat de quibusdam, quæ præcepto quinto contrariantur, scilicet de mēdacio, & periurio. Diuiditur autem hæc pars in duas. In prima determinat de mendacio. In secunda, de periurio. 39. di. *Nūc de periurio videamus.* Prima pars in duas. Primo diffinguit diuersos modos mendacij. In secunda, diffinit mēdacium, ibi. *Hic videndum est quid sit mēdacium &c.* Prima in duas. In prima parte ponit quādā diuisionē mēdacij, per quam scitur quòd mendaciū sit mortale, & quòd veniale peccatum. In secunda, ponit quandam aliam, per quam scitur quòd mendaciū sit alio grauius. *Sciendum est octo esse genera mendacij &c.* Circa primum duo facit. Primo, distinguit tres mendacij modos. Secūdo, ex dictis manifestat quoddam, quod dubium esse poterat, ibi. *De mendacio autem obstetricum &c. Hic videndum est quid sit mendacium &c.* Hic diffinit mendaciū. Et circa hoc tria facit. Primo, ostendit quid sit mendacium. Secundo, ostendit quòd omne mendacium est peccatum, ibi. *Quod mendacium omne.* Tertio, soluit quoddam, quod videbatur contrarium, ibi. *Solet quæri de Iacob.* Circa primum tria facit. Primo, ostendit quid sit mendacium. Secundo, quid sit mentiri, ibi. *Mentiri vero est &c.* Tertio, soluit quandā quæstionem, ibi. *Hic solet quæri. Quod vero omne mendacium &c.* Circa hoc duo facit. Primo, ostendit in omni mendacio esse peccati periculum. Secundo, ostendit de errore qui est mendacij effectus, quod quādoque potest esse cum peccato, quandoque sine peccato, ibi. *Illud etiam sciendum.*

H

QVAESTIO PRIMA.

A

Hic quæruntur quinque.

I

¶ Primo, Quid sit mendacium.
¶ Secundo, De diuisione quam ponit.
¶ Tertio, Vtrum omne mendacium sit peccatum.
¶ Quarto, Vtrum omne mendacium sit peccatum mortale.
¶ Quinto, De ordine mendaciorum in grauitate peccati.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum diffinitio mendacij in litera sit conueniens.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quòd inconuenienter diffiniatur mendacium in litera. Qui. n. verum loquitur, quod falsum esse credit, mentitur, sicut dicit Auguſt. in lib. de mendacio: sed ibi non est falsa vocis significatio. ergo male mendacium diffinitur esse falsa vocis significatio. Cap. 4

K

¶ 2 Præt. Mendacium opponitur veritati: virtus aūt veritatis non solū in dictis, sed ēt in factis cōsistit, ſm Philosop. hum. in 4. ethic. ergo non omne mendacium est falsa vocis significatio. Cap. 12. 2. dist. 22. 3.

¶ 3 Præt. Sicut in 2. lib. dictum est, intentio respicit finem vltimum: sed a fine vltimo non recipit aliquid speciem, sed a proximo quod est obiectum, cuius est voluntas: cum aūt in diffinitione nō debeant poni nisi specificantia diffinitum, vī q̄ inconuenienter ponatur in diffinitione mēdacij, intēio fallēdi.

¶ 4 Præt. Id quod est commune bene & male factis, non debet poni in diffinitione alicuius mali, maxime quasi completiū diffinitionis: sed intentio malā potest communiter inuenīri & in his quæ sunt bona ex genere, & in his quæ sunt mala ex genere: sicut etiam in proposito patet de illo qui verum dicit, ne ei credatur, si æstimet quicquid dixerit, sibi non credi. ergo intentio fallendi non debet poni in diffinitione mendacij.

¶ 5 Præt. Ille qui ioco mentit, fallere non intendit, quia scit sibi non credi: sed tñ iocosum mendacium inter mendacia reputatur.

tat. ergo intētio fallendi nō debet poni in diffinitione mēdacij.

RESPON. Dicendum, q̄ duobus modis in actibus humanis contingit esse peccatum. Vno modo ex ipsa natura facti qd in se malū est, sicut I illis quæ sunt mala ex genere. Alio modo, ex abusu facientis, sicut cū quis ea quæ sunt bona ex genere, ex intentione praua facit. Mendaciū ergo vtrumque istorū complectitur, quia quantum est de se, inordinatum est. Et quia inordinatio in signando nō potest esse nisi ex falsitate significationis, ideo in mendacio falsa significatio includitur: falsa autē significatio ad rationem peccati in moralib⁹ nō sufficit, cum non sit in potestate hoīs verum significare, sicut nec verum scire. Vnde oportet q̄ sit talis falsa significatio in mendacio, qua quis volēs a recto deuiet: hoc autem non est, nisi quando sciens falsum loquitur, quia ignorans nō voluntarius est. Ex hoc autem ipso quòd aliquis scienter falsum loquitur, falsitatem intendit significare: & ideo completiuum in diffinitione mendacij ponit intentio fallendi, sed quasi male falla vocis significatio.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd mentiri & mendacium in hoc differūt, quia mendacium nominat aliquid quod secundum se est de genere malorum per abstractionem suam: mentiri aūt ratione iuæ concretionis importat obliquitatem, siue peccatum ex parte dicentis. Vnde aliquis dicendo illud quod secūdum se a vero non deuiat, si secundum suam opinionem deuiet, mentitur: non autem quod dicit est mendacium.

¶ Ad secundum dicendū, q̄ vox homini principaliter data est ad ſignificandum. Vnde omne signum quo quis aliquid significat, nomine vocis intelligitur, & eo mendacium perfici potest, sicut patet in signis & nutibus monachorum: sicut & oēs alij sensus fortiuntur nomen visus, qui est principalior inter eos.

¶ Ad tertium dicendū, q̄ finis est duplex. Vnus qui est, p̄ primus alicui virtuti, vel vitio, & commensuratur obiecto eius, & huiusmodi finis intentio ad speciem virtutis, vel vitij pertinet sicut & voluntas obiecti: æqualiter. n. est essentiale fortitudini velle sustinere difficilia, & intendere bonum, quod est secundū habitum. Alius est finis cōis, sicut felicitas respectu omnium virtutum, & intentio hmōi finis non specificat virtutē. Intentio aūt quę in diffinitione mendacij ponitur, est finis proprij & obiecto proportionati. Sicut enim verax vera loquitur ainore veri, ita mendax falsum loquitur falsitatem intendens.

¶ Ad quartum dicendum, q̄ ex hoc ipso q̄ factum quod est de genere bonorū, fit peruersa intentione alicui vitio appropriata, ad speciem illius vitij trahitur, sicut qui vadit ad ecclesiam vt furetur: vnde & vera d vocis significatio quando intentione fallendi fit, ad speciem mendacij trahitur.

¶ Ad ultimum dicendū, q̄ intentio fallendi potest intelligi dupliciter. Vno mō, respectu fallaciæ prout est in ipso fallente tñ: alio modo, prout est in fallente, & in eo qui fallitur. Quicumq; n. falsum loquit, quantū est in se, fallit, q̄uis non semp aliquis p eius verbū fallatur. Quicūq; ergo scies, falsum loquit, fallaciā intendit secundū qd est in fallente. Vnde ista intentio fallendi cōis est omni mendacio. Sed intentio qua aliquis intendit fallaciam non solum ut ipse fallat, sed vt alij fallantur, non est in mendacio iocoso: vnde minimum habet de ratione mendacij.

ARTICVLVS II.

Vtrum diuisio mendacij in litera sit conueniens.

22. q. 110. 2

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur q̄ inconueniēter mendacium diuidatur in litera, Pa. n. quæ secundum accidens sunt, cum infinita sint, diuidenda sunt: sed mendacio inquantū hmōi, accidit q̄ fiat ioco, vel commodo, vel damno alicuius. ergo ſm ista inconuenienter diuiditur mendaciū.

Cap. 15.

¶ 2 Præt. Secundum Philosophum in 4. eth. ludus cum sit quædam requies, vtilis est ad vitam etiam virtuosam: sed mendacium officiosum dicitur quod sit ad utilitatem alicuius, iocosum autem quod sit causa ioci. ergo mendacium iocosum in officioso includitur, nec deberet contra ipsum diuidi.

Cap. 14.

¶ 3 Præt. Philosophus in 4. eth. dicit, quòd aliquis fallax est, qui nullius gratia maiora existentibus fingit: sed mendacium iocosum, officiosum, & pernitiosum alicuiꝰ causa sit. ergo est aliquod mendacium præter ista tria.

¶ 4 Præt. Auguſt. ponit octo mendacij genera. ergo insufficienter per tria tantum diuiditur.

In libro de mendacio Cap. 14.

¶ 5 Præt. Videtur q̄ in illis octo sit ēt aliqua superfluitas. Mendacium. n. quod fit i doctrina religiōis, non distinguitur ab alijs, nisi secundum materiam: sed materialis multiplicatio relinquenda est, ergo nō debuit hoc mendacium contra alia distingui.

¶ 6 Præt. Philosoph⁹ in 4. eth. diuidit mēdaciū in iactantiam, & ironiam, cū ergo hæc mēbra hic prætermittantur, videtur diuisio insufficiens.

Cap. 14.

RESPON. Dicendum, q̄ mendacium hic diuiditur ut cognoscatur quomodo diuersimode contingit mendacio peccarei & ideo non assignantur hic modi mendacij facientes diuersitatem in ipso secundū quod est huiusmodi, sed magis secundum quod est peccatum. Et propter hoc assignantur tres modi mendacij secundum qd fallacia, quę est mendacij complementum, in tribus gradibus consistere potest. Primus gradus est, ut sit tantum in talente qui fallit, quāuis nullus ab ipso fallatur: & hoc contingit in mendacio iocoso. Secundus gradus est, ut fallacia tūc ad opinionem audientis perueniat, ut. s. verum æstimet qd fallum est sibi a dicente prolatum: & in hoc gradu consistit mendaciū officiosum, in quo non peruenitur ad plus malꝫ, nisi q̄ audiens falsam intentionem concipiat quantū ad intentionem dicentis. Tertius gradus est ut ex eius dem intentionem fallacia perducatur ulterius vsq; ad damnū in rebus, vel persona alicuius: & hoc est pernitiosum mendaciū. Et per hoc patet soluto ad primum, quia quāuis hmōi accidant mendacio, inquantum hmōi, nō tñ accidunt ei inquantum p̄cm.

¶ Ad secundum dicendū, q̄ quāmuis ludus aliquis sit utilis, non tamen ludus ille talis, qualis est ludus mentientis.

¶ Ad tertium dicendum, quòd ille qui nullius gratia mentitur, ad mendacium iocosum reducitur, maxime si mentiatur de indifferentibus, & quæ ad nullius damnum pertinere possunt: operationes enim ludicræ nullius grā fiūt, ut dī in 10. ethic.

Cap. 7.

¶ Ad quartum dicendum, q̄ illa octo genera mendacij sub tribus primis continentur: sed ideo magis particularia diuiduntur, quia in diuersis materiis cōtingit esse maius, vel min⁹ p̄cm: vnde tria membra secundæ diuisionis reduxerunt ad mendacium pernitiosum. Potest enim alicui inferri nocumentum vel in spirituali vita, & sic est principium, quod fit in doctrina religionis: vel in alijs, huc nocumentum alicui illatum in nullius profectum cadat, quod est secundus modus: siue cadat in profectum alterius, quod est tertius modus. Duo vero alij modi reducuntur ad mendacium iocosum, quia aliquando aliquis mentitur propter suam delectationem quam habet in mētiendo: & sic est quartus modus. Aliquando autem propter delectationem alterius, cui ex mēdacio placet: & sic est quintus modus. Tres vero vltimi modi reducuntur ad officiosum mendacium. Aliquando enim aliquis mentitur ad vitandum damnum alterius in pecunia: & sic est sextus modus. Aliquādo in persona quantum ad vitam corporalem: & sic est septimus modus. Aliquando vero quantum ad ea quæ virtutis sunt: & sic est octauus.

¶ Ad quintum dicendū, q̄ materialis multiplicatio debuit hic tangi, inquantum diuersa quantitas culpæ per eam inſinuat.

¶ Ad ultimum dicendum, quòd Philosophus assignat duas species mendacij secundum quod opponitur virtuti: & ideo diuisit mendaciū in superfluum, quod est iactantia: & diminutū, quod est ironia. Iactator. n. est, qui maiora de se fingit q̄ sint: ironia aūt quæ maiora. Hic aūt diuiditur mendacium ad cognoscendum quantitatem in ipso, & ideo oportuit aliter diuidere.

ARTICVLVS III.

Vtrum omne mendacium sit peccatum.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur quòd non omne mēdaciū sit peccatū. Nullū. n. pctm sit infunctu ſpūs ſcti: sed Iacob, vt in litera dī, pp familiare consilium ſp̄us ſancti, qui a matre acceperat, dixit se esse primogenitum, cū nō esset, & ita

22. q. 110. 3 Quol. 8. 14. Genes. 27.

Universidad de Deusto
Biblioteca

mentitus est. ergo aliquod mendacium non est peccatum.

¶ 2 Præt. Nullum peccatum remuneratur a deo: sed obstetrices Aegypti sunt remuneratæ a deo pro mendacio, quod Pharaoni dixerunt, vt dr Exo. 1. ergo aliqd mendaciū nō est pctm.

¶ 3 Præt. Nullus virtuosus, inquantum huiusmodi, peccat: sed secundum Philosophum in 4 eth. ad virtutem veritatis pertinet declinare ad minus, in quo aliquod mēdacium est, ergo non omne mendacium est peccatum.

Cap. 14.

Super ps. 5. post med.

¶ 4 Præt. Vt dicitur 2. Pet. 1. Spiritu sancto inspirati locuti sunt sancti dei homines, qui scripturas diuinas ediderunt: sed inueniuntur in scripturis aliquę locutiones, quę non sunt veræ secundum quod verba sonant: sicut q̄ ligna siluæ iuerunt ad ramnum vt eis imperaret, Iudic. 9. Cum ergo per inspirationē spiritus sancti non fiat aliquod peccatum, videtur quòd non omne mendacium sit peccatum.

Exo. 1. Iosue 2.

Iudicū 9. Aug. Ench. c. 22.

¶ 5 Præt. Vitium mendacij, quod virtuti veritatis opponitur nō solum est in dictis, sed etiam in factis: sed sine peccato potest aliquis aliquādo signare facto quod non est, sicut de Christo Legitur Luc. vlt. q̄ finxit se lōgius ire.

Luc. 24.

Iosue 8. De octo genib⁹ mēdacij ad cō sentum. c. 14. Tom. 4. 2. Reg. 21.

Similiter etiam Iosue, qui similauit se fugere ante habitatores Hay. & Dauid qui simulauit se stultū ante regē Achis, ergo & verbo potest aliquis sine peccato mentiri.

¶ 6 Præt. Mendaciū non videtur esse pctm nisi ex eo q̄ fallit: sed aliquando expedit hoi vt in aliquo fallatur, & erret, vt in litera dicitur, & in multis casibus patet. ergo aliqs hō aliquis sine peccato mentiri

¶ 7 Præt. Nullus actus congruus est peccatum: sed mendacium officiosum est huiusmodi, quia officium est congruus actus personæ secundum statum patriæ. igitur &c.

Cap. vlt.

SED CONTRA. Aug. in lib. de men. dicit. Quisquis aliquod genus mendacij quod peccatum non sit, esse putauerit, seipsum turpiter decipit: ergo omne mendacium peccatū est.

¶ 2 Præt. Omnis inordinatio in actibus humanis, si voluntaria sit, peccatum est: sed vbicumque est mendacium, est aliqua inordinatio, quia adhibetur vox ad significandū aliquid quod significabile non est. ergo omne mendacium est peccatum.

¶ 3 Præt. Nihil opponitur virtuti nisi peccatum: sed omne mendacium opponitur virtuti, quæ est veritas, vt in 4 ethic. patet. ergo omne mendacium est peccatum.

Cap. 14.

RESPON. Dicendum, quòd cum malum omnifariam contingat, cuiuslibet circunstantiæ peruersitas etiam aliis circunstantijs debitis existentibus, peccatum in moribus facit, vt si aliquis accipiat vnde non debet, quantumcumque bonum intendat, vel aliæ circunstantiæ ordinatæ videantur, peccatum non euitabitur. Cum autem locutio inuenta sit ad exprimendam conceptionem cordis, quandocumque aliquis loquitur quod in corde non habet, loquitur quod nō debet: hoc autem contingit in omni mendacio: vnde omne mendacium est peccatum, quantumcumque aliquis propter bonum mentiatur.

F

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd verba quæ Iacob protulit secundum aliquem intellectum necessitatē, vel veritatem habuerunt: sibi enim primogenitura dei electione debebatur; & ad illum intellectum spiritus sanctus verba ordinabat, cuius instinctu & intellectu loquebatur, siue ipse illū intellectum ex verbis acciperet explicite, siue implicite hoc significare intēdens, ad quod spiritus sanctus ordinabat, unde a mendacio excusatur: & eadem ratio est de omnibus verbis quæ mendacium sapere videntur ab illis vitis prolata, in quibus mendaciū concedere nephas videtur.

¶ Ad secundum dicendum, quòd obstetrices mētitæ sūt ad literam: nec pro mendacio remuneratæ sunt, sed pro pietate, quia pueros Hebræorū liberauerunt.

¶ Ad tertium dicendum, quòd in maiori includitur min⁹, & non econuerso. Et quādo virtuosus eligit minus dicere de se quàm possit, secundum rei veritatem nō mentitur, sed aliquod verum tacet.

¶ Ad quartum dicendum, quòd verba quę in sacra scriptura sunt scripta, aut sunt verba eius qui scripturam edidit, aut sunt verba alicuius qui in scriptura recitatus loquens. Si primo modo, sic non contingit in eis mendacium: quia in figuratiuis locutionibus non est sensus verborum, quē primo aspectu faciunt, sed quem proferens sub tali modo loquendi facere intendit: sicut qui dicit, quòd prætium ridet, sub quadam rei similitudine intendit significare prati flotitionem. Si autem sunt verba alicuius qui recitatur loquens, aut sunt alicuius cuius malitia in scriptura arguitur, & sic non est inconueniēs quòd sint ibi etiam mēdacia, sicut verba Iudæorum Christum blasphemantium: aut alicuius qui commendatur non de perfectione uirtutis, sed de profectu, sicut obstetrices commendātur quòd in hoc profecerunt, quòd non in damnum alicuius, sed in obsequium diuinam mentitæ sunt: aut sunt verba alicuius qui commendatur de perfectione uirtutis, & in exemplum proponitur, & tūc est eadem ratio sicut de uerbis scripturæ.

¶ Ad quintum dicendum, quòd facta non sunt ordinata de se ad significandum sicut voces. Et ideo non oportet q̄ si aliquid fiat per quod aliquod falsum detur intelligi, q̄ hoc ipso fiat, quod non debet fieri: sicut dicitur q̄ non debet dici, qn falsum uoce significatur. Vnde non oportet q̄ omne tale factum sit pctm, & precipue qñ factum in significatione alicuius exhibetur: tunc. n. eadem ratio est de illis factis, & de locutionibus figuratiuis. Sicut enim locutio figurativa veritatem habet nō a sensu quem verba habent in primo aspectu, sed ab eo quem loquens facere intendit: ita etiam q̄ dominus ostendit se uelle longius ire quasi per similitudinem elongationis in itinere, significabat elongationem sui a cogitatione discipulorum, & in hoc veritatem habebat.

¶ Ad sextum dicendum, quòd quāmuis alicui prosit in aliquo casu falli, non tñ propter hoc bonum, aliquod malum faciendū est, sicut nec est furādum vt eleemosynæ dentur: & ita cum mēdacium de se inordinationem habeat, non est mentiendum pro quocumque alterius cō modo.

¶ Ad vltimum dicēdum, quòd mendacium dicitur officiosum non ratione sui, sed ratione causæ quæ ad mentiendum inclinat.

Rucb. c. 18.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum omne mendacium sit peccatum mortale.

12. q. 100. 4.

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur q̄ oē mendacium sit peccatū mortale. Omne. n. peccatum quod in perditionē adducit, est peccatum mortale: sed in psal. 5. dicitur. Perdes omnes qui loquuntur mendacium. ergo omne mendacium est peccatum mortale.

¶ 2 Præt. Omne id ad in subuersionem fidei vergit, est pctm mortale: sed mendaciū est huiusmodi, vt Aug. probat in li. de menda. ergo omne mendacium est peccatum mortale. Minor patet ex hoc, quòd si in aliquo casu mentiri licet, tunc non semper oportet fidem bono hominī adhibere: & si in aliquo nō sibi creditur, nō erit necessitas vt in aliis sibi credatur.

Cap. 5.

¶ 3 Præt. Si aliquod mendacium exercetur a peccato mortali, præcipue mendacium officiosum tale esse videtur: sed mendacium officiosum est peccatum mortale, cum per ipsum æterna merces in temporalem commutetur. Gregor. enim dicit in glo. Exo. 1. de obstetricibus benignitatis earum merces, quæ in æterna vita remunerari poterat, per culpam mendacij in terrenam recompensationem commutata est. ergo omne mendacium est peccatum mortale.

Lib. 17. c. 2 de moralibus.

¶ 4 Præt. In litera dicitur, quòd perfectis viris damnabile est pro commodo alterius mentiri: sed nullum peccatum dicitur esse damnabile, nisi mortale. ergo mendacium officiosum perfectis est mortale: & eadem ratione omne aliud mendacium, cum mendacium officiosum minus videatur esse damnosum, & ita per consequens etiam in alijs omne mendacium peccatum mortale est, quia perfecti non sunt peiores condītionis quàm alij.

¶ 5 Præt. Nihil prohibetur diuino præcepto nisi peccatū mortale: sed in prohibitione falli testimonij prohibetur omne mendacium, sicut Aug. dicit in lib. de mendacio. ergo omne mendacium est peccatum mortale.

Cap. 3.

SED CONTRA. Propter peccatum mortale non ædificantur spirituales domus: sed obstetricibus ædificauit deus spirituales domus, secundum Hieron. ergo obstetrices mentiendo mortaliter non peccauerunt, & ita non omne mendacium est mortale peccatum.

To. 5. sup. Eia. cap. 65

¶ 2 Præt. Nullum peccatum mortale alicui conceditur: sed in glo. super primum Exo. dicitur quòd infirmis conceditur mentiri. ergo non omne mendacium est peccatum mortale.

Lib. 17. c. 2. moralium.

¶ 3 Præt. Greg. dicit, quòd mendacium officiosum facile credi-

A mus relaxari: sed peccatum ex hoc dicitur ueniale, quod facile remittitur. ergo mendacium officiosum est peccatum ueniale.

RESPON. Dicendum, quòd peccatum mortale dicitur, quod hominem uita spirituali priuat. Spiritualis autem uita per charitatē est, unde illa peccata ex sui genere mortalia sunt, quę contra dilectionem dei, uel proximi ueniunt. Et ideo duplex genus mendacij peccatū mortale ponendum est. Primum quod contra deum est, sicut cum quis in doctrina religionis mentitur. Secundum est, qd in detrimentum iustitiæ ad proximū uergit, siue sit tale mēdacium quod ad peruertionem iudicij ordinatur, sicut cum quis in loco iudicij fallum dicit: siue sit in nocumentum alicuius, quod sine mortali peccato esse non potest. Alia uero mēdacia, quia mor dinationē quandam habent, non tamen a dilectio ne dei & proximi auertunt, peccata sunt, sed sunt uenialia.

Eodem loco. & c. 22.

AD PRIMVM ergo dicendū, quòd authoritas illa non loquitur de oī mendacio, sed de pernitioso tantum.

¶ Ad secundum dicendum, quòd mendacium prolatum, si æstimetur esse licitū, ipsa æstimatio ī subuersionem fidei uergit, non tamen

B

uerū loquatur mendaciū. Non est mēdaciū qd dicit, quia licet aliter teneat animo, uerū tn est qd dicit, & ideo non est mendaciū, mentitur tn illud qd uerū est dicens. Qd uero oē mendaciū sit pctm, Aug. insinuat. Mihi inquit vr omne mēdaciū esse pctm: sed multū interest quo aio, & de quibus reb⁹ quisq; mētiatur. Nō. n. sic peccat qui consulendi, ut qui nocendi uoluntate mentitur: nec tm nocet qui viatorē mētiēdo in diuerso itinere mittit, quantū qui uiā vitæ mendacio depraūat. Porro oē mendaciū ideo dicēdū est esse pctm, quia hoc debet loqui hō qd aio gerit siue illud uerū sit, siue puterur, & nō sit. Verba n. iō instituta sunt, non vt per ea hoies inuicē fallāt, sed quæ p ea in alterius notitiā suas cogitationes ferant. Verbis ergo vti ad fallaciā, non ad qd sunt instituta, pctm est. Nec ēt ideo vllū mendaciū putandū non esse pctm, quia possumus alicui aliqñ prodesse mentiendo. Possumus. n. vt prædictū est & furando, & adulterando prodesse. Mendacium quoq; non tunc tm esse possumus dicere, quando aliquis lædit ur. Cum enim a scientē dicitur falsum, mendacium est siue quis, siue nemo lædatur. Ecce ex his constat omne mendacium

C

oportet quòd omne mendacium ad subuersionem fidei ordinetur, præcipue cum non sit de his quæ ad fidem spectant.

¶ Ad tertium dicendum, quòd de mendacio obstetricum diuersa est opinio. Quidam enim dicunt, quòd mendacium fuit ad obseruandam vitam puerorum, & sic fuit officiosum & ueniale peccatum: fuit etiam ad conseruandum uitam proprij, & sic fuit libidinosum & mortale peccatum. Sed hoc non uidetur rationabile, quia non minus debet homo suam uitam tueri quàm alterius. Et ideo alij dicunt, quòd in actibus obstetricum tria est considerare. Primo, ipsam pietatem, qua pueris parcere uoluerunt: & quantum ad hoc uci meruerunt, uel ad mercedē pertinuerunt, & sm hoc in retributionē eis deus domos spirituales. Fuit & ibi mendaciū, quod fuit pro liberatione puerorū, siue pro liberatione vitæ propriæ, quod magis uidetur subtiliter dicentibus sm Græcum, peccatum ueniale fuit: & sic habent laudem secundum Aug. in lib. de mendacio non perfectæ iustitiæ, sed profectus ad iustitiam. Fuit etiam ibi omissio confessionis diuinæ ueritatis & iustitiæ, si tamen coram Pharaone tunc confiteri tenebantur & quantum ad hoc potuit ibi esse peccatum mortale. Et secundum hoc potest intelligi quòd merces æterna eis in temporalem commutata est. Vel si ex hoc mortaliter non peccauerunt, dicitur merces æterna in temporalem commutata, quia eorū benignitas gratia non informata remunerationem temporalem habuit; quæ gratiæ adiuncta habuissent æternam.

Ibidem. Cap. 16.

¶ Ad quartum dicendum, quòd secundum quosdam omne mendacium uiris perfectis peccatum mortale est, cuius rationem dupliciter aliqui assignant. Quidam. n. sumunt rationem ex perfectione charitatis, per quam mens hominis summæ ueritati adhæret, adeo q̄ omne mendaciū corsi cū deliberatione & ex contemptu est: vnde non pōt esse ueniale, sicut nec homo in primo statu uenialiter peccare potuit. Sed hoc nihil est dictum, quia cadit ratione nullum aliud peccatū ueniale com-

D

Quòd mendacium obstetricum, & Raab fuit ueniale.

DE mendacio autem obstetricum, & Raab quòd fuerit ueniale Aug. tradit dicens. Forsitan sicut obstetrices non remuneratæ sunt, quia mentitæ sunt: sed quia infantes liberauerunt, & propter hanc misericordiam ueniale fuit peccatū, non tamen nullū: sic Raab liberata propter liberationem exploratorum, pro qua non fuit ueniale peccatū. Sed ne putet quisq; in cęteris peccatis, si propter liberationem hominum fiant, ita posse concedi ueniam: multa n. mala detestanda talem sequuntur errorem. Possumus enim & furando alicui prodesse, si pauper cui datur, sentit commodum, & diues cui tollitur, non sentit incommodum. Itaque & adulterando possumus prodesse, si aliqua nisi ad hoc ei consentiatur, appareat amando moritura: & si uixerit, pœnitendo purgāda, nec ideo peccatum graue negabitur tale adulterium.

E

Quòd octo sunt genera mendacij.

SCIENDVM est etiam octo esse genera mendacij, ut Augst. in lib. de mendacio tradit, quæ diligenter notanda sunt, ut appareat qd mendaciū sit uenia le, & qd damnabile. Primum, capitale est mendacium, longe fugiendum, qd fit in doctrina religionis, ad qd nulla causa quisquam debet

I

adduci. Secundū, q̄ tale est ut nulli prosit, & obsit alicui. Tertium, qd ita prodest alicui, ut obsit alteri. Quartū quod sit sola mentiendi fallendique libidine, quod mirū mēdacium est. Quintum, quod fit placēdi cupiditate de suauiloquio. His omnibus euitatis, sequitur sextū genus quod nulli obest, & prodest alicui, ut si quis nolens hominem quęsturū ad mortem prodere mentiatur. Octauum, quod nulli obest, & ad hoc prodest, ut ab immūditia corporali aliquē tueatur: in his autē tanto minus quisque peccat cum mentitur, quanto magis a primo recedit. Quisquis uero aliquod genus esse mendacij, quod peccatum non sit, putauerit, decipiet seipsum turpiter, cum honestum esse deceptorem aliorum arbitretur. Omne genus ergo mendacij summopere fuge, quia omne mendacium non est a Deo.

Quid sit mendacium.

HIc uidendum est quid sit mendacium, & quid sit mētiri: deinde, utrū omne mēdaciū sit pctm, & quare. Mēdaciū est, ut Aug ait, falsa significatio uocis cū intentione fallendi. Vt ergo mendacium sit, necesse est ut falsum proferatur, & cum intentione fallendi: hoc enim malum est proprium mentiētis, vnum ha

Lib. contra mēdacium ad consentium. c. 3. & Euchi. 18.

J

bere clausum in pectore, aliud prōprium in lingua. Mentiri uero est loqui contra hoc quod animo sentit quis siue illud uerum sit, siue non. Omnis ergo qui loquitur mēdacium, mentitur, quia loquitur cōtra hoc quod animo sētit, ideſt, uoluntate fallendi: sed non omnis qui mentitur, mendacium dicit, quia quòd uerum est loquitur aliquando mentiendo, sicut econuerso falsum dicendo, aliquando uerax est. vnde Aug. Nemo sane mentiens iudicandus est, qui dicit falsum quod putat uerū: quia quantum in ipso est, non fallit ipse, sed fallitur. Non igitur mendacij arguendus est, quia falsa incautius credit, ac pro ueris habet, potiusque econtrario ille mentitur, qui dicit uerum quod falsum putat. Quantum enim ad animū eius attinet, non uerum dicit: quia non quod sentit dicit, quāmuis uerū inueniatur esse quod dicit. Nec ille liber ē a mēdacio, qui ore nesciens loquitur uerum, sciens autem uoluntate mentitur.

B

C

Quæstio de Iudæo, qui dicit Christum esse Deum.

HIc quæri solet, si Iudæus dicat Christum esse Deū, cū non ita sentiat animo,

D

Universidad de Deusto
Biblioteca

mittere possent, quod falsissimum est quantumcumque perfectissimis viris, cum etiam in apostolis peccatum venale fuerit, 1.Io.1. Si dixerimus quòd peccatum non habemus &c. Alij vero sumunt rationem ex perfectione status, secundum quod aliqui perfectionem in publico prætendunt, vt religiosi & prælati, & istis adhibetur fides tamquàm conseruatoribus veritatis: vnde si i aliquo a veritate deuiarẽt, nec eis, nec alijs fides adhiberetur, & sic fieret magnum præiudicium veritati. Sed hoc iterum nihil est, quia non creditur eis tãquàm conseruatoribus veritatis in omnibus eorum factis, vel dictis: sed in illis tantũ quæ ad officium conseruandæ veritatis spectant, sicut doctrina & iudiciũ, in quibus si a veritate deuiarent, non est dubiũ quin peccarent mortaliter. Et ideo dicendum, quòd nec mendacium, nec aliud peccatum quod ex genere suo peccatum mortale nõ est, perfectis viris mortale peccatum fit, nisi sit cõtra eorum votũ: sed per accidens potest eis mortale fieri, sicut & alijs, vt si fiat contra conscientiam quàmuis errantem vel ratione scandali, vel alicuius huiusmodi. Quod vero dicitur in litera, quòd mendacij officiosum perfectis viris est damnabile, intelligendum est comparatiue: quia in eodẽ genere peccati magis peccat perfectus quàm imperfectus, quàmuis utrique venialiter, vel mortaliter: non tamen hæc circunstantia aggrauat aggrauat in infinitum, vt quod vni est veniale, alteri mortale fiat.

Pſalm.5. Sap. 1.

¶ Ad quintum dicendum, quòd diuino præcepto prohibetur aliquid dupliciter. Vno modo directe, quod contra præceptum dicitur, & sic prohibetur mendacium pernitiosum, quod ex ipsa forma præcepti patet. Nõ loquaris contra proximum tuum falsum testimonium. Alio modo indirecte, quod præter præceptum dicitur, & sic mendacium iocosum & officiosum, sicut & alia peccata venialia, præcepto diuino prohibetur.

ARTICVLVS V.

Vtrum gradus mendaciorum conuenienter assignentur in litera.

AD QVINTVM sic proceditur. Videtur quòd inconuenienter gradus mendaciorum in litera assignentur. Quandocumque enim aliquis falsum scienter loquitur, mentitur: sed aliquis disputando falsum scienter loquitur, etiam in his quæ ad fidem pertinent. ergo dicit mendacium in doctrina religionis, & hoc non est grauius mendacio pernitioso. ergo mendacium quod fit in doctrina, non est primum & grauissimum mendacium.

Aug. in Enchi. cap. 19. & 21.

¶ 2 Præt. Contingit quòd de his quæ ad fidei religionem pertinent, aliquis ioco mentiatur: nec tamen hoc grauius reputaretur, quàm mendacium vergens in graue damnum proximi. ergo idem quod prius.

¶ 3 Præt. Officiosum mendacium plus habet de ratione mendacij quàm iocosum, vt ex dictis patet. cum ergo iocosum mendacium proponatur officioso, videtur quòd inconuenienter ordinetur.

¶ 4 Præt. Cuicumque malitia propter seipsam placet, videtur in spiritum sanctum peccare: sed peccatum in spiritum sanctum est grauissimum, vt in 2. lib. dictum est. cum ergo ille qui mentitur sola mentiendi libidine, in ipsa malitia delectari videatur, videtur quòd hoc mendacium cæteris sit grauius, quod tamen quarto loco ponitur.

d. 43. q. 1. ar. 2.

¶ 5 Præt. Quanto maius nocumentum per mendacium euitatur, tanto est minus peccatum: sed maius damnum est corporis mors, quàm corporis immunditia. ergo septimum mendacium, quod fit ad tuendum vitam, deberet postponi octauo, quòd fit ad tuendum aliquem ab immunditia corporali.

IN CONTRARIVM est authoritas Augustini in lib. de mendacio. Cap. 4.

RESPON. Dicendũ, quòd quodlibet peccatum secundum suum genus habet aliquam quantitatem, cui addi, vel subtrahi potest ratione alicuius adiuncti: unde & quantitas mendacij secũdum tres gradus potest cõsiderari. Primus gradus est, quãdo quãtitas mendacij ex aliquo adiũcto augmentatur: hoc autem adiunctũ mendacium aggrauans est vel prophanatio diuinorum, quæ est conditio maxime aggrauans: & ideo mendacium, quod fit in doctrina religionis, ponitur primum. Vel est nocumentum proximorũ, quod quidem mitigatur, si nocumento aliqua vtilitas adiungatur: & ideo in secundo ordine ponitur mendacium, quod obest, & nulli prodest. In tertio vero mendacium quod alicui prodest, & nulli obest. Secundus vero gradus mendacij considerari potest sine additione, vel diminutione. Sed quia in quolibet genere peccati grauius est peccatum quod ex habitu procedit, inquantum ex libidine maiori fit, ideo in quarto loco ponitur mendacium, quod fit ex libidine mentiendi: quia vnicuique habenti habitum delectabilis est operatio secundum propriũ habitum. Quinto vero loco ponitur mendacium, quod non videtur ex habitu procedere, sed ex intentione alicuius finis extranei, quæ tamen mendacium non aggrauat, nec alleuiat, sicut quod fit ex intentione placendi, vel delectandi. Tertius gradus est, in quo considerari potest quantitas mendacij diminuta ex aliquo adiuncto, quod est intentio vtilitatis, quæ tanto magis alleuiat, quanto damnum est graue quod vitatur: & ideo in sexto loco ponitur mendacium, quod fit ad vitandum subtractionem pecuniæ. Septimum mendacium, quod fit ad vitandum occisionem. Octauum ad vitandũ detur pationem libidinis, quod propter propinquitatem consensus vix sine peccato esse potest.

Gen. 27.

Lib. contra mẽdacium ad Cõstantium. c. 18.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd ille qui disputando falsum loquitur, quàmuis sciens, non mentitur nisi asserendo dicat: quia non ex sua persona falsum illud enuntiat, sed gerens personam veritatem negantis.

¶ Ad secundum dicendum, quòd distinctio istorum graduum & ordo accipiuntur cæteris paribus: unde in aliquo casu illud quod est secundum, potest esse primum, & sic de alijs est.

¶ Ad tertium dicendum, quòd quàmuis mendacium officiosum habeat plus de ratione mendacij quàm iocosum, inquantum habet plus de assertione, tamen officiosum habet minus de malo ratione utilitatis adiunctæ, & ideo est minus peccatum.

d. 43 q. 1. ar. 2. q. 2. corp.

¶ Ad quartum dicendum, quòd sicut in lib. 2. distinctio. penulti. dictum est, Non omne peccatum quod fit ex electione habitus, est peccatum in spiritum sanctum, alias non esset speciale genus peccati: & ideo hoc mendacium quod fit ex mentiendi libidine, cum procedat ex inclinatione habitus, & non ex rebellione uoluntatis ad aliquod eorum quibus a peccato liberamur, quod est proprium peccati in spiritum sanctum, non erit peccatum in spiritum sanctum.

¶ Ad quintum dicendum, quòd immunditia corporalis hic intelligitur, quæ habet uicinitatem ad peccatum, ratione cuius maius damnum reputatur, quàm corporis mors.

Exo-

EXPOSITIO TEXTVS.

Cap. 13. NEC *pro corpore alterius animam suam occidant*. Quod sic uitari potest secundum Aug. in lib. de mẽdacio. Si.n. aliquis ad mortem quæratur, simpliciter nobis interrogatis de eo sine loci determinatione, Respõdendum est, quòd eum non prodemus, etiã si oporteat nos torméta sustinere, pro quo facto quendam episcopum laudat. Si autem interrogamur, utrum sit in illo loco determinato, respondendum est. Scio ubi est, sed non dicam. *Præcipue si iteretur*. Hoc dicitur inquantum multiplicatio uenialiũ disponit ad mortale. *Vt ab immunditia corporali aliquem tueatur*. Sed quid faciendũ est ipsi mulieri, si propter libidinem, uel immunditiam quæratur? Quidã dicunt quòd si sentit se perfectã, non debet mentiri: quia i ipsa violatione non consentiret, & sic immunis a peccato erit. Si autem sentit se imperfectã, debet ueniale peccatum cõmittere potius quàm incurrat peccati mortalis periculũ. Sed melius dicendum, quòd si propositum nõ consentiẽdi habet, spem suam in deo ponere debet, qui non patitur tentari supra posse, & non debet uenialiter peccare. Ex hoc.n. ipso quòd ponitur aliquid debitum, uel dignum fieri, aufertur omnis ratio peccati. Et ita omne mendaciũ non esset peccatum, quod est contra Auguſt. *Nec omne mendacium ipso præcepto prohiberi videtur*. Intelligendum est directe sicut contrarium præcepto. *Nec præmissa descriptione mendacium iocosum includi*. Verum est, si intelligatur intentio fallendi, secundum quod fallacia est non tantum in dicente, sed etiam in audiente qui fallitur, ut dictum est.

Super Hiere. cap. 4. in princ.

1. Cor. vlti.

DIVISIO TEXTVS.

POSTQVAM determinauit magister de mendacio, hic determinat de periurio. Et diuiditur in duas partes. In prima, determinat de periurio. In secunda, de iuramento, ibi. *Si autem quæritur, vtrum iurare sit malum &c.* Circa primum duo facit. Primo, diffinit periurium. Secundo, circa diffinitionem mouet quandam quæstionem, ibi. *Hic quæritur, vtrum sit periurium*. Circa quod tria facit. Primo, mouet quæstionem, & ponit opinionem ad alteram partẽ quæstionis. Secundo, ponit opinionem ad contrariam partem, ibi. *Quibusdam placet, quibusdam non placet*. Tertio, ueritatem determinat, ibi. *Sed melius creditur*. Circa quod duo facit. Primo, determinat ueritatem. Secundo, circa determinationem mouet duas quæstiones, quarum prima incipit, ibi. *Cum vero quis iurat &c.* Secunda, ibi. *Hic opponitur &c. Si autem quæratur &c.* Hic determinat de iuramento.

A Et primo, determinat de ipso ex parte iurantis, Secundo, ex parte iuramentum exigentis, ibi. *Quæritur etiã si peccat &c.* Circa primum tria facit. Primo, inquirit an iuramentum sit licitum. Secundo, determinat de forma iuramenti, ibi. *Quæritur etiam si liceat &c.* Tertio, determinat de obligatione ipsius, ibi. *Nunc superest videre &c.* Circa secundũ, duo facit. Primo, determinat, formã debitam iuramenti. Secundo, inquirit utrum liceat uti iuramento, quod habet indebitam formã, ibi. *Post hoc quæritur, vtrum fidei casus &c.* Circa primũ duo facit. Primo, tãgit formã iuramenti, quod fit per attestationem. Secũdo, illius quod fit per execrationem, ibi. *Est etiam quoddam genus &c.* Circa primum duo facit. Primo, ponit formam iuramenti. Secundo, exponit eã, ibi. *Hic quæritur quid sit dicere &c.* Circa primum duo facit. Primo, ponit formam iuramenti secundũ diuersa. Secundo, comparat iuramenta secundum diuersa facta, ibi. *Si autem quæritur &c. Nunc superest videre &c.* Hic determinat de obligatione iuramẽti. Et circa hoc tria facit. Primo, ostendit in quo casu iuramentum obliget. Secundo, vtrum incurratur periurium ex iuramento non obligatorio, ibi. *Qui vero immutat &c. Quæritur etiam si peccat &c.* Hic duo facit. Primo, inquirit utrum liceat iuramentum exigere. Secundo, quo tempore ad iuramenta conuenire debeant, ibi. *Sancta synodus decreuit &c.*

Auguſt. de ver. Apoſt. ſer. 28. circa princ.

DISTINCTIO XXXIX.

A

De periurio.

B

NVNC de periurio uideamus. Periurium est mendacium iuramento firmatum. Hic quæritur vtrum sit periurium, ubi non est mendaciũ: qd quibusdam uidet ex authoritate Hieronymi dicentis. Aduertendum est, quòd iusiurandum tres habet comites veritatem, iudiciũ, & iustitiam: si ista defuerint, non erit iuramentum, sed periurium. Vbi autem falsum iuratur, veritas deest. Si ergo falsum iuretur, & si non sit ibi intentio fallendi, videtur esse periurium, quia deest ueritas. Quibusdam placet non esse periurium ubi non est mendacium, & sic dicitur aliquando falsum sine mendacio, ita iuratur falsum sine periurio. Falsum forte dixit Apostolus, cum se venturum ad Corinthios promisit, nec tamẽ, sicut ei imponebatur, culpam mẽdacij contraxit, quia sic animo sentiebat: & si iuramento illud confirmasset, non periurium incurrisset, quia quantum in ipso fuit, verum dixit: & si iurationem addidisset, quantum in se foret, verum iurasset, & si aliter euenerit quàm dixit. Ideo sicut quis non est mendax nisi aliter sentiat animo quàm dicit siue ita sit, siue non: ita videtur quibusdam neminem periurum constitui, nisi aliter sentiat in animo quàm loquatur, siue ita sit, siue non.

De triplici modo periurij.

C

SED melius creditur & ille peierare, qui falsum uolũtate fallendi iurat, & qui falsum putans qd verũ est, iurat: & qui verum putans qd falsum est, iurat. Vnde Aug. homines falsum iurant, vel cum fallunt, vel cum falluntur. Aut putat homo uerũ esse qd falsum est, & temere iurat: aut scit vel putat falsum esse, & tñ pro vero iurat, & nihilominus cũ scelere iurat. Distant aũt ista duo periuria quæ cõmemorauí. Fac illũ iurare qui verũ esse putat pro quo iurat, verum putat esse, & tñ falsum est, non ex animo iste periurat, sed fallitur. hoc pro uero habet qd falsum est, non pro falsa re sciẽs iurationẽ interponit. Da alium qui scit falsum esse, & dicit verum esse, & iurat tamquàm verum sit quod scit falsum esse: videtis quàm ista detestanda sit belua? Fac alium qui putat falsum esse, & iurat tamquàm verum sit, & verum forte est. Verbi gratia, vt intelligatis. Pluit in illo loco, & interrogas hominem, & dicit pluisse, & tunc pluit ibi, sed putat non pluisse, periurus est. Interest quemadmodum verbũ procedat ex animo, ream linguam

D

QVAESTIO PRIMA.

A

Hic quæruntur quinque:

¶ Primo, Quid sit iuramentum.
¶ Secundo, An iuramentum sit licitum.
¶ Tertio, De obligatione iuramenti.
¶ Quarto, Quid sit periurium.
¶ Quinto, Vtrum omne periurium, siue iuramenti abusio sit peccatum mortale.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum iurare sit idem quod Deum in testem inuocare.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quòd iurare non sit idem quod deum in testem inuocare. Aliquando enim, ut in litera dicitur, licitum est per creaturas iurare: sed tunc non videtur inuocari diuinum testimonium, sed magis testimonium creaturæ. Tertius Sent. S. Tho. T 4

22. q. 89. 1.

Universidad de Deusto
Biblioteca

turæ ergo iurare non est deum in testem inuocare.

¶ 2 Præt. Apostolus ad Heb. dicit, ꝙ homines p maiorē se iurant, nec hoc solum de deo intelligitur, sed ēt de hominibus, qui supra nos sunt: quia Ioseph per salutem Pharaonis iurauit. ergo iurare non est idem quod deum in testem inuocare.

¶ 3 Præt. Non est idē esse iudicem & testē: sed in iuramento quod fit per execrationem, deus videtur inuocari vt iudex, vt est dicimus, Si hoc feci, ita mihi accidat: qui modus ponitur Iob. 31. ergo non omne iuramentum fit per inuocationem diuini testimonij.

¶ 4 Præt. Accipere testimonium a deo & ab homine non differt nisi materialiter: sed ille qui inuocat hominem in testem, non dicitur per hominem iurare. ergo & ille qui inuocat deum in testē, non dicitur per deum iurare.

¶ 5 Præt. In litera dicitur ex verbis Augustini. Iurare est ius veritatis deo reddere: sed quicumque verum dicit, etiam si nullum inuocet testimonium, ius veritati deo reddit. ergo ad iuramentū non exigitur inuocatio diuini testimonij.

De verbis Aposti. ser. 28.

SED CONTRA est, quod dicit Augustinus, & habetur in litera, quid est iurare per deum, nisi testis est deus? sed ista est communissima forma iurādi. ergo iuramentum est inuocatio diuini testimonij.

¶ 2 Præt. Omne illud quod ad confirmandum aliquid assumitur, quodammodo dat ei testimonium: sed in iuramento diuina veritas ad confirmationem nostri dicti inducitur. ergo iurare est deum testem inuocare.

¶ 3 Præt. Controuersiæ non solent nisi testibus terminari: sed finis omnis controuersiæ est iuramentum, vt dicit Apostolus ad Hebr. ergo iuramentum videtur esse aliqua inuocatio diuini testimonij.

RESPON. Dicendum, quòd iuramentum proprie fit ad confirmationem eorum quæ in dubium veniunt audienti, de quibus loquens vel certitudinem habet, vel dicit se habere: & de illis dubijs quæ ex sui natura dubitationem habent, sicut sunt facta contingentia, quæ per rationem confirmari non possunt. In alijs enim iudiciulum videtur iuramentum exhibere. Horum ergo dubiorum certitudo fieri non potest nisi per aliquem, cuius scientiæ nihil desit, & cuius veritas infallibilis sit: hoc autem in solo deo inuenitur, & ideo eius testimonium solum ad huiusmodi confirmationem efficax est. Sed testimonium eius aut assumitur ad huiusmodi confirmationem, quod iam exhibitum est, & hoc non uocatur iuramentum, sed magis probatio per authoritatem: vel inuocatur ad exhibendum, & hoc proprie iuramentum est: & ideo aliquod iuramentum fit, in quo simpliciter diuinum testimonium inuocatur, vt dicitur, Testis est mihi deus. Aliquod vero in quo ipsius testis inuocati reuerentia, qui testimonium credibile facit proponitur vel in seipso, vt cum dicitur per deum, vel viuit dominus: vel in aliquo eius effectu præcipue, vt cum iuratur per cælum, vel euangelia, vel per sanctos. Aliquando vero ipse modus testificationis specificatur, vt cum dicitur, si non est ita, hoc mihi accidat.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd cum quis per creaturam iurat, eius deum inuocat. Hoc enim potest dupliciter fieri. Vno modo, per aliquam creaturam, in qua diuina magnificentia ostenditur, quæ in testimonium inducitur. Alio modo, dicitur in illa creatura effectus diuinæ testificationis exquiri, vt cum dicitur, per caput meum, vel, per salutem meam.

De ser. dñi in mō. li. 2. circa med. In expos. 1. c. ad Gal. 1.

¶ Ad secundum dicendum, quòd Ioseph iurans per salutem Pharaonis, vtroque dictorū modorum iurare potuit, vel quasi oppignorans deo salutem Pharaonis, cui astrictus erat: vel in potestate Pharaonis diuinam magnificentiam veneratus, & in testimonium inducens.

Rom. 1.

¶ Ad tertium dicendum, quòd hoc ipso quòd deus iudex efficitur, mendacium indicans, testificatur veritatē, vel falsitatem dicentis.

Matth. 5.

¶ Ad quartum dicendum, quòd sicut veneratio quæ fit summæ maiestati, habet specialem modum & nomen præ alijs venerationibus exhibitis quibuscumque, dicitur enim latria: ita etiam inuocatio testimonij infallibilis veritatis habet specialem rationem & nomen testificandi præ alijs testimonijs: & ideo inuocare hominem in testem, & similiter seruire homini, non est ei latriam exhibere, sicut seruire deo. Ideo tamen licet per creaturam iurare, non autem creaturæ latriam exhibere, quia testificatio diuina in manifestatione consistit: diuina autem nobis per creaturas manifestantur. Sed latria exhibetur ipsi inquantum in se summus est, & ideo non exhibetur sibi in aliqua creatura.

¶ Ad ultimum dicendum, ꝙ tunc proprie dicitur aliquis ius ueritatis dictæ a se deo reddere, qñ in ipsum sicut in primū principium omnis ueritatis suum dictum reducit, qđ non fit in simplici

plici assertione. Et ideo sciendum, ꝙ iuramentum quod fit per creaturas, quodammodo est licitum, & quodammodo illicitum. Si enim aliquis per creaturam iuret quasi per primū principium veritatis, illicitum est iuramentum, & ad idolatriam pertinet. Si autem iuret quis per creaturam vt in qua prima veritas relucet, sic licitum est iuramē tum.

ARTIC. II.

Vtrum iuramentū sit de per se appetendis.

ADSECVNdum sic proceditur. Videtur ꝙ iuramentum sit de per se appetendis. Sicut enim in litera dicitur. Iurare est ius veritatis deo reddere: hoc autē est honestissimum, & appetendum. ergo & iuramētum.

Deut. 6. Matt. 5. Hiero. Cōmenta. 1. Matt. 5. circa fin.

¶ 2 Præt. In litera dicitur ex verbis Augu quicumque iurat per aliquid, venerat illud: sed veneratione deo exhibere est appetendum & frequentandum. ergo iuramentum est huiusmodi.

¶ 3 Præt. Omnis actus in quo deo conformamur, est per se bon⁹: sed iurare ē huiusmodi, quia in psal. dicit. Iurauit dominus, & nō pœnitebit eū. ergo iuramentum est per se bonum.

Gen. 42.

SED CONTRA. Nullius per se boni cupiditas, vel delectatio prohibet: sed ficut dicit Aug. prohibemur iurare cupiditate, vel delectatione iurandi. ergo iurare non est per se bonum.

In li. de me di. cap. 15.

¶ 2 Præt. Cuiuslibet per se boni frequentatio est vtilis: sed frequens iuratio prohibet in Eccl. 23. Iurationi non assuescat os tuum. ergo iurare non est bonum.

II 22. q. 89. 2. Matt. 5. Iacob. 5.

VLTERIVS. Videtur quòd etiam non sit licitum. Omne quod prohibetur est illicitum: sed iuramentum est prohibitū, Matt. 5. Ego autem dico, non iurare omnino &c. Et Iac. vlti. Ante omnia, fratres mei, nolite iurare &c. ergo iuramentum est illicitum.

¶ 2 Præt. Nullius rei voluntas prohibetur, nisi peccatis: sed voluntas iurandi prohibetur, cum dicitur, Nolite iurare, vt sancti & magistri dicunt. ergo iurare est illicitum.

¶ 3 Præt. In sortibus, & iudicijs quæ fiunt per ignem & aquā, vel per duellum expectatur diuinum testimonium, & propter hoc sunt prohibita, quia in his videtur esse quædam dei tentatio: sed iuramentum est inuocatio diuini testimonij, vt dictum est. ergo iuramentum est illicitum.

SED CONTRA est, quod Apostolus in multis locis iurauit, vt patet Rom. 1. Testis est mihi deus &c.

¶ 2 Præt. Nullus actus cadens supra debitam materiam est illicitus, si non fiat ob alterius circumstantiæ corruptio: sed iurare per deum, est actus cadens super debitam materiam. ergo cum non inporterur in hoc alicuius circumstantiæ corruptio, videtur quòd sit licitum.

II Ibidem 3.

VLTERIVS. Videtur quòd non requirantur ibi tres comites, qui in litera ponuntur ad hoc quòd iuramentum sit licitum. Veritas, iustitia, & iudicium. Vbi enim non est veritas, non est iustitia, quia veritas iustitiæ pars est: sed pars nō debet diuidi contra totum. ergo veritas non debet connumerari iustitiæ.

¶ 2 Præt. Iudiciū non videtur aliud esse quām executio iustitiæ. ergo posita iustitia superfluum est ponere iudicium.

¶ 3 Præt. Iuramentum quod fit sine istis comitibus est periurium, vt in litera dicitur. si ergo iudicium ē comes iuramēti, nunquā licebit iurare extra iudicium, quod falsum est.

¶ 4 Præt. Multa alia requiruntur ad iuramētū q̄ ista tria, sicut debita forma iurandi, debitū tēpus statutum, ut. s. ieiuni ad iuramētum accedant, & multa huiusmodi. ergo videtur quòd nō sint tantū tres comites iuramēti.

¶ 5 Præt. In omnib⁹ factis nostris requiruntur ista tria. ergo non magis de beni poni comites iuramenti, q̄ aliorū nostrorum operū.

Ro. 1.

RESPON. Dicendum ad primā quæstionem, quòd sicut in confirmatione quę fit per rationes, duo sunt. s. medium probans, & id quod probatur. ita etiam in confirmatione iuramenti est dictum humanum quasi probandum, & diuinum testimonium quasi medium probans. Medium autem secundum artem syllogisticam, debet esse ex eodem genere, vnde in necessarijs sumuntur necessaria, & in contingentibus contingentia. Veritas autem humanorum verborum est minimæ firmitatis, tūm ex hoc quòd error facile rationi accidit: tum ex hoc quòd lingua prona est ad defectum, & ideo diuinā veritatem quæ est omnino infallibilis, ad dicta nostra confirmanda assumere non multum conuenit, nisi necessitas incumbat. Et ideo iuramentū non est computandum inter ea quæ sunt per se appetenda, sed inter ea quę propter necessitatem fiunt, sicut sunt bona vtilia, vt sectio vulneris, vel aliquid hmōi.

De verbis Aposti. ser. 28.

AD PRIMVM ergo dicendum, ꝙ suppositō ꝙ iurandū sit, iustum est ꝙ per deum iuretur, quia in hoc vis originis omnis veritatis sibi recognoscitur, non tamen oportet ꝙ iurare simpliciter sit per se iustum & bonum.

¶ Ad secundum dicendum, ꝙ veneratio diuina consistit in ipso iuramēto quasi medio assumpto, sed applicatio eius ad materiam in qua de facili est defectus, nō est omnino conueniēs.

¶ Ad tertium dicendum, ꝙ in iuramento diuino medium assumitur ex eodem genere, quia sicut deus est immutabilis, ita etiam in dicto suo falsitas esse non potest: & propter hoc iuramentum eius est per se bonum, nec est simile de nostro iuramento.

De ver. apostoli ser. 28. pau. a prin.

AD SECVNDAM quæstionem dicendum, ꝙ aliquid potest habere indecentiam dupliciter vel per se, vel ex eo quod sequitur. Quod autem ex se indecentiam habet, nullo modo

potest

Universidad de Deusto
Biblioteca

potest licitum esse, quantumcũque necessitas incumbat, sicut patet in stupro, & in aliis quæ sunt mala ex genere. Quod autem habet indecentiam propter periculum sequens, duo requirit ad hoc quòd conuenienter fiat. Vnum est, cautela sufficienter cauens illud periculum: aliud est vtilitas consequês, sicut patet i sectione vulneris. Si.n. per eã sanitas redditur, & talis cautela adhibetur, q̃ membra cætera nõ lædãtur, conueniẽter fit. Iuramentũ autẽ inconueniẽtiam quandam videtur habere, vt dictum est, propter defectibilitatem humanorum verborum, ad quæ assumitur veritas immutabilis. Si autẽ humana verba essent hoc modo defectibilia, q̃ semper necesse esset ea deficere, omnino iuramentum de se indecẽtiam haberet, & nulla necessitate liceret iurare. Sed quia verba humana non semper deficiunt, sed aliquãdo veritatẽ habẽt, ideo diligenti cautela adhibita vt defectus euitetur, licet iurare propter aliquam necessitatem.

Ad primvm ergo dicendum, q̃ iuramentum omnino non est prohibitum neque per Christum, neque per Apostolum ei⁹: sed ẽ prohibita facilitas iurandi propter periculum, vt .s. quis non ex qua cũque causa iuret, nec iuramẽtum affectet tãquam per se bonum.

¶ Ad secũdum dicendum, q̃ voluntas absoluta est per se boni sed eius quod est bonum tantum propter imminentem necessitatem non est voluntas absoluta, sed ex suppositione. In his ergo quæ sunt per se mala, vtraque voluntas prohibetur. In his vero quæ sunt per se bona, neutra. In his vero quæ sunt per se bona propter necessitatem aliquam prohibetur prima voluntas, & non secũda: & hoc modo prohibetur voluntas iurandi.

¶ Ad tertium dicendum, q̃ in prædictis factis, vbi expectamus diuinum iudicium, vel testimonium præfigit homo quasi terminum & modum deo testimonium reddendi, & ideo est quædam dei tentatio: sed in iuramento non fit ita, & ideo non est simile.

Ad tertiam quæstionem dicendum, q̃ ad hoc q̃ iuramentum sit rectum, tria requiruntur. Vnum ex parte ipsius rei de qua iuratur, & si requiritur veritas per quam dictum rei adæquatur, alias dictum non esset confirmatione dignum. Aliud requiritur ex parte causæ pro qua iuratur, & sic requiritur iustitia, alias non esset debita necessitas. Tertium requiritur ex parte iurantis, & sic requirit⁹ vt cum discretione iuret, alias non adhiberetur debita cautela, & sic est iudicium.

Ad primvm ergo dicendum, q̃ veritas non accipitur hic secundum quod est pars iustitiæ, sed secundum quod est adæquatio vocis ad rem.

¶ Ad secundum dicendum, q̃ iudiciũ non accipitur hic quod est vnius in ordine ad alterum, quod est executio iustitiæ: sed quod est alicuius ad seipsum in hoc, q̃ discutit quid facere debeat, & quid accidere possit.

¶ Et per hoc patet solutio ad tertium.

¶ Ad quartum dicendum, quòd in iudicio, quod est discretio iurantis, includitur debita forma, & euentus, & tempus, & omnia quę ex parte iurantis consideranda occurrunt.

¶ Ad quintũ dicẽdum, q̃ propter periculum quod in iuramento immiscet, præ alijs actib⁹ præcipue iuramento isti comites adhibentur.

Artic. iii.

Vtrum iuramentum incautũ sit obligatorium.

Ad tertivm sic procedit. Videtur q̃ iuramẽtum incautum sit obligatorium. Iuramentum enim incautum dicitur, qđ vergit in exitũ mali, vel minus boni: sed tale fuit iuramẽtum quod Iosue Gabaonitis exhibuit, quod cõtra præceptum dei fuit, quo præceperat, ne cum Gentibus fœdus inirent, & tamen obseruauit illud iuramentum, reputans se obligatũ. ergo iuramẽtum incautum est obligatorium.

¶ 2 Præt. Esto q̃ aliquis iuret, nunquàm se, intraturũ religionẽ, illud iuramentum incautum reputatur, & tamẽ videtur q̃ sit obligatoriũ, quia sine peccato potest religionem nõ ingredi, si autem intret, periurium incurrit: quilibet autẽ obligatur ad hoc vt bonum illud dimittat, quod sine peccato fieri non potest. ergo iuramentũ incautum videtur obligatorium.

¶ 3 Præt. Si aliquis iuret, se nunquam prælationem recipere, hoc iuramentum similiter reputatur incautum, eo q̃ impeditur vtilitas communis: & tamen, vt videtur, obligat ad sui obseruationem, quia si etiam non iurasset, laudabile est vt prælationẽ quis fugiat. ergo iuramentum incautum est obligatoriũ.

Sed contra. Sicut Bern. dicit. Quod pro charitate institutum est, contra charitatem non militat: sed iuramentũ pro charitate institutum est. cum ergo per iuramentum incautum charitas impugnetur, quia est de aliquo malo faciendo, vel de aliquo bono omittendo, videtur q̃ tale iuramentum non sit obligatorium.

¶ 2 Præt. Nihil attingit propriam virtutem nisi quando perfectum est, ut dicitur 7. phy. sed virtus iuramenti est obligare. cum ergo iuramentum perficiatur tribus comitibus, videtur q̃ iuramentum, vbi tres comites non occurrunt, non sit obligatorium: sed in omni iuramento incauto deest iustitia, si illicitum sit quod iuratur, vel iudicium, si per hoc aliquod bonum impediatur. ergo iuramentum incautum, non est obligatorium.

Vlterivs. Videtur q̃ iuramentum coactum non sit obligatorium. Nullus enim potest ad aliquod speciale obligari, nisi seipsum obliget: sed nullus dicitur aliquid facere nisi qđ volens facit. cum ergo iuramentum coactum voluntatem iurantis excludat, videtur quòd tale iuramentum non sit obligatorium.

¶ 2 Præt. Maior est obligatio matrimonij quàm iuramenti, quia si aliquis iurauit se nunquam matrimonium initurum, & postea matrimonium consummauerit, tenetur in matrimonio perseuerare: sed coactio contractum impedit matrimonium. ergo etiã impedit obligationem iuramenti.

¶ 3 Præt. Iuramẽtum nõ obligat nisi in hac necessitate, vt peccatũ euitetur: sed coactio excludit reatũ peccati, vnde Lucia dixit. Si inuitam me violare feceris, castitas mihi duplicabitur ad coronam. ergo etiam obligationem iuramenti tollit.

Sed contra. Authoritas Aug. qui respõdit ex cõsilio B. Ambrosij cuidam, qui coactꝰ iurauerat quãdam ducere vxorem, q̃ matrimonium teneret. ergo videtur quod coactum iuramentum sit obligatorium.

¶ 2 Præt. Iuramentum, cui non deest aliquis suorum comitũ, est obligatorium: sed coactio nõ tollit aliquem comitem iuramenti. ergo non aufert obligationem a iuramento.

Vlterivs. Videtur q̃ iuramentum non obliget secũdum intentionem recipientis. Nullus enim debet ad iniurium obligari: sed intentio iuramenti recipientis est mihi iniqua. ergo iuramentum meum non obligat me secundum intentionem illius.

¶ 2 Præt. Iuramentum exhibetur ad confirmationẽ sermonis iurantis: sed intentio iurantis propinquior est sermoni suo quàm intentio alterius. ergo magis obligat secundum intentionem iurantis quàm recipientis.

¶ 3 Præt. Ad obligationem iuramenti voluntas iurantis requiritur, qui seipsum obligat: sed si defit ei intentio obligandi se secundum intentionẽ recipientis, non est ibi voluntas obligationis. ergo iuramentum illud non erit obligatorium secũdum intentionem recipientis.

Sed contra, Iuramentũ institutũ est, ut per ipsum fiat fides de sermonibus iurantis recipienti: sed hoc non esset, nisi secũdũ sũm intellectum iuramentũ accipiendũ esset. ergo iuramentum obligat secundum intentionẽ recipientis.

¶ 2 Præt. Fraus & dolus nemini debet patrocinari: hoc autẽ accideret si aliquis dolose iuraret, secundum suam intentionẽ tantum obligaretur. ergo obligatur secundum intentionem recipientis.

Respon. Dicendum ad primam quæstionẽ, q̃ duplex est iuramẽtũ. Vnum assertorium, & aliud promissorium. Promissorium iuramentum est de eo quod in futurum a iurante faciendum expectatur vel per se, vel per alium. Assertorium vero est quod fit ad confirmationem veritatis & præsentis, & præteritæ, si etiam causa non sit⁹. In iuramento ergo assertorio est vna tantum obligatio. s. qua quis obligatur ad peccatum, si veritas suo iuramento desit. In iuramento autem promissorio est duplex obligatio. Vna, qua quis obligatur ad faciendũ hoc quod iuramento promisit: alia, qua obligatur ad peccatum, si non fecerit. His ergo visis sciendum, quòd sicut non omnis assertio est digna vt iuramento firmetur, ita nec omnis promissio, sed illa tantum quæ vtilitatem aliquam continet. Vnde si promissio quæ est de aliquo quod saluti impediat, siue sit contrarium saluti, siue viæ perfectæ in salutem, iuramento firmetur, ex hoc ipso iuramentum efficitur indebitum quasi actus cadens super indebitam materiam: vnde obligat secunda obligatione quæ est ad peccatũ, nec remanet ei virtus obligandi prima obligatione ad faciendum. Prima enim obligatio est ad vtrandum secundam obligationem: vnde iuramentum quod de necessitate ad peccatum obligat, ipso facto ab alia obligatione vacuatur.

Ad primvm ergo dicendum, q̃ iuramẽtum Iosue non erat de eo qđ secundum se esset illicitum, sed de eo quod factum erat illicitum, quia prohibitum: vnde in hoc sufficiebat intentionem seruare prohibentis. Et ideo vt dicit Amb. in li. de offi. multauit eos meliori morte. sub specie mysterij diuini, vt esset clementior sententia: & sic quodammodo obtecti sunt seruilitate, quę est mors interpretatiua secundum leges.

¶ Ad secundũ dicendum, q̃ ipso facto quo quis iurat se religionem non intraturum, periurus ẽ. Quamuis.n. licèat sibi religionẽ non intrare, nõ tamen licet obicem spiritui sancto ponere: & ideo non oportet vt ad cauẽdum crimen periurij, quod iam vitari non potest, religionis ingressum omittat.

¶ Ad tertium dicendũ, q̃ quamuis prælationem fugere, possit quandoque ex bono procedere, tamen pertinaciter resistere, semper malum est, sicut patet in glo. Grego. Hiere. 1. qui hoc probat exemplo Hieremiæ & Moysi, qui cum primo recusassent prælationis officium, ad vltimum humiliter obedierunt. Vnde huiusmodi iuramentũ incautũ reputatur, quia quantũ in se est, prouidentiæ diuinæ præiudicat, & obedientiam ad superiores excludit, quibus in hoc obedire tenetur.

Ad secvndam quæstionem dicendum, q̃ coactio in iuramento assertorio non potest esse sufficiens, quia nihil potest sufficienter cogere ad hoc quòd homo mortaliter peccet, quod contingit si falsum cum iuramento asserat: vnde tale iuramentum quantumcumque coactum, est obligatorium ad peccatũ. In iuramento autem promissorio sciendũ, quòd coactio potest esse sufficienter cogens ad promittendum, quia vt maius periculum euitetur, potest aliquis aliquid promittere sibi damnosum, quod sine peccato contingere potest: & tunc talis coactio dicitur sufficiens, quæ in constantem virũ cadere posset, tollit obligationẽ iuramenti in foro contentioso, quia ei qui vim intulit, non cõpetit actio ex obligatione illius iuramẽti. Sed in foro conscientiæ est obligatorium, quia magis debet homo subire temporale damnum, quàm fidem frãgere: habẽt tamen remedium ut in iudicio ab eo repetat. Quòd si iurauerit se nõ repeturũ, potest iudici denuntiare, qui ex officio suo debet ratorem ad testificandum cogere: si autem iurauerit se non denuntiaturum, contra correptionem fraternam iurauit, & nõ tenetur obseruare.

Ad primvm ergo dicendum, quòd coactio non potest facere in tali casu violentum absolute, sed violentum mistum, quia oportet vt qui iurat, membra moueat ad loquendum, & sua voluntate: tale autem violentum, vt dicit Philosophus iii 3. eth. quamuis simpliciter sit inuoluntarium, tamẽ hic, & nũc est voluntarium, quia ad vitandum maius malum vult minus damnum subire.

¶ Ad secundum dicendum, q̃ coactio dicitur tollit obligationem matrimonij, quia non solum requirit consensum, sed etiam consensum liberum, quod non est in obligatione iuramenti.

¶ Ad tertiũ dicendũ, q̃ Lucia loquit de violentia simpliciter, in quo patiẽs nihil cõferat agẽti tale aũt violẽtũ nõ põt eẽ in tali casu

¶ Ad

Si est periturus qui non facit, quod incaute iurauit.

Si uero mutat, utrum periurus debeat dici, solet quæri. Beda supra, tale iuramentum uocauit periurium. Ioannes etiam Apocrysarius orientalium sedium dixit. Sermo patris nostri Sophronij significat, quòd melius est iurãtem periurare, quàm seruare sacramentum in fractione sanctarum imaginum. Sed periurium dicitur tale iuramentum non obseruatum: & peierare, qui non implet, quia falsum iurauit, non quia inde reus sit quòd non obseruat, sed quia iurauit iniustum, ex quo reus est, sicut ille qui peierat.

De eo qui uerborum calliditate iurat.

Hoc etiam sciendum est, q̃ quacumque arte uerborum quis iuret, Deus tamen qui conscientiæ testis est, ita hoc accipit, sicut ille cui iuratur in crimen periurij, quod iam vitari non potest, religionis ingressum omittat.

¶ Ad tertium dicendũ, q̃ quamuis prælationem fugere, possit quandoque ex bono procedere, tamen pertinaciter resistere, semper malum est, sicut patet in glo. Grego. Hiere. 1. qui hoc probat exemplo Hieremiæ & Moysi, qui cum primo recusassent prælationis officium, ad vltimum humiliter obedierunt. Vnde huiusmodi iuramentũ incautũ reputatur, quia quantũ in se est, prouidentiæ diuinæ præiudicat, & obedientiam ad superiores excludit, quibus in hoc obedire tenetur.

Ad secvndam quæstionem dicendum, q̃ coactio in iuramento assertorio non potest esse sufficiens, quia nihil potest sufficienter cogere ad hoc quòd homo mortaliter peccet, quod contingit si falsum cum iuramento asserat: vnde tale iuramentum quantumcumque coactum, est obligatorium ad peccatũ. In iuramento autem promissorio sciendũ, quòd coactio potest esse sufficienter cogens ad promittendum, quia vt maius periculum euitetur, potest aliquis aliquid promittere sibi damnosum, quod sine peccato contingere potest: & tunc talis coactio dicitur sufficiens, quæ in constantem virũ cadere posset, tollit obligationẽ iuramenti in foro contentioso, quia ei qui vim intulit, non cõpetit actio ex obligatione illius iuramẽti. Sed in foro conscientiæ est obligatorium, quia magis debet homo subire temporale damnum, quàm fidem frãgere: habẽt tamen remedium ut in iudicio ab eo repetat. Quòd si iurauerit se nõ repeturũ, potest iudici denuntiare, qui ex officio suo debet ratorem ad testificandum cogere: si autem iurauerit se non denuntiaturum, contra correptionem fraternam iurauit, & nõ tenetur obseruare.

Ad primvm ergo dicendum, quòd coactio non potest facere in tali casu violentum absolute, sed violentum mistum, quia oportet vt qui iurat, membra moueat ad loquendum, & sua voluntate: tale autem violentum, vt dicit Philosophus iii 3. eth. quamuis simpliciter sit inuoluntarium, tamẽ hic, & nũc est voluntarium, quia ad vitandum maius malum vult minus damnum subire.

¶ Ad secundum dicendum, q̃ coactio dicitur tollit obligationem matrimonij, quia non solum requirit consensum, sed etiam consensum liberum, quod non est in obligatione iuramenti.

¶ Ad tertiũ dicendũ, q̃ Lucia loquit de violentia simpliciter, in quo patiẽs nihil cõferat agẽti tale aũt violẽtũ nõ põt eẽ in tali casu

¶ Ad

Universidad de Deusto
Biblioteca

AD TERTIAM quæstionem dicendum, ꝙ iuramentum promissorium, vt dictum est, obligat hac necessitate vt culpa euitetur: vnde obligat ad omne illud faciendum, quo non facto, culpa incurritur. Distinguendum est ergo in eo qui iurat, aut enim simpliciter, aut dolose iurat. Si iurat dolose, ex duabus partib⁹ potest culpa sequi. ex fractione iuramenti, & ex dolo. Quãuis ergo ex ipsa ratione iuramenti, inquantum iuramẽtum, nõ obligetur ad seruandum ipsum nisi secũdum suam intẽtionem, tamen ex necessitate iuramẽti inquãtum fuit dolosum, obligatur ad obseruandum taliter, ꝙ ex dolo alius non lædatur: & hoc est quando secundum intentionem recipientis implet iuramentum. Si autem simpliciter iuret absque dolo, tunc in foro conscientiæ non obligatur nisi secundum suam intentionem: sed in foro contentioso, vbi intentio ignoratur, obligatur secundum quod verba communiter accipi solent.

¶ Et per hoc patet solutio ad obiecta.

De uer. Apost. serm. 28. nõ longe a fine. tom. 10.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum periurium sit mendacium iuramento firmatum.

22.q. 98.1. AD QVARTVM sic proceditur. Videtur ꝙ periurium non sit mendacium iuramento firmatum. Omne enim mendacium est falsa vocis significatio, vt in præcedẽti dist. dictum est: sed periurium potest esse sine falsa vocis significatione, quia sicut in litera dicitur, qui iurat verum, quod putat esse falsum, periurus est: ergo non omne periurium est mendaciũ iuramento confirmatum.

¶ 2 Præt. Periurio quandoque incurritur in iuramentis quæ de futuris contingentibus fiunt: sed in futuris contingentibus non est veritas vel falsitas determinata, vt probat Philosophus, & sic periurium potest esse sine falsa vocis significatione, & sine mendacio. In 1. periер. cap. 6.

¶ 3 Præt. In litera dicitur, ꝙ qui falsum iurat, quod credit esse verum, periurus est: sed talis non mentitur. ergo periurium potest esse sine mendacio.

¶ 4 Præt. Hieronymus dicit, ꝙ iuramentum quod tres comites non habet, est periurium: sed defectus iustitiæ, vel iudicij non facit mendacium, sed solum defectus veritatis. ergo non omne periurium est mendacium. To. 5. sup. Hiere. c. 4.

¶ 5 Præt. Periurio nihil aliud est, vt videtur, quàm peruersum iuramentum: sed iuramentum peruertitur non mendacio tãtum, sed etiam per falsam formam iurandi, sicut qui iurat per idola, ergo periurium potest esse sine mendacio.

¶ In contrarium est diffinitio quæ in litera ponitur.

¶ 2 Præt. Iuramentum est ad confirmationem veritatis: sed mẽdacium veritati opponitur. ergo periurium quod est peruersitas iuramenti, est mendacium.

¶ 3 Præt. Iurare est ius veritatis deo reddere: sed quicumque sine mendacio iurat, ius veritatis deo reddit. ergo sine mendacio est iuramentum, & non periurium.

RESPON. Dicendum, ꝙ quælibet res denominatur a suo complemento, & nomen quod sumitur a defectu alicuius rei proprie denominat defectum, qui accidit circa complementũ alicuius rei, Iuramentum autem in cõfirmatione veritatis cõpletur sicut syllogismus in confirmatione cõclusionis. Vnde sicut dicitur in syllogizatum esse, quando conclusio nõ sequitur ex præmissis, non autem quando aliqua præmissarum est falsa manente forma debita: ita etiam periurium, quod defectũ iuramenti nominat, significat defectum qui accidit in re quæ iuramento confirmanda etat. Defectus autem confirmationi veritatis contrarius, est mendacium: & ideo periurium proprie loquendo, nominat defectum mendacij in iuramento.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd quãuis assertio illius qui dicit verum, putans esse falsum, non sit mendacium absolute, est tamen mendacium in comparatione ad dicentẽ, vnde & ipse mentiri dicitur, vnde & in hoc periurio est aliquo modo mendacium.

¶ Ad secundum dicendum, ꝙ futurum non potest habere veritatem determinatam nisi in sua causa quæ determinatur ad affectum illum. Causa autem contingentiũ, quæ per nos fiũt, est nostra voluntas, quę quidem determinatur ad effectum per propositum fixum de aliquo faciendo, & tale propositum significat se habere qui iurat se aliquid facturum: unde ex hoc ipso ꝙ iurat illud, ad quod fixum ꝓpositum nõ habet, mendacium incurrit, & periurium.

¶ Ad tertium dicẽdum, ꝙ iuramẽtũ non est exhibendũ nisi de eo, de quo quis certitudinem habet: vnde quicumque iurat aliquid, significat se de hoc certũ esse. De falso aut certitudo esse non potest: vnde qui iurat falsum, quod putat esse verum, ex ipso modo affectionis quodammodo mendacium incurrit, quamuis assertum ipsum secundum se non sit mendacium.

¶ Ad quartum dicendum, ꝙ iuramentum promissorium, in quo deest iustitia, vel iudicium, aliquo modo continet mendacium quantum ad id quod fieri debet, quia vnusquisque tenetur abstinere ab eo quod est illicitum & bonis, & perfectionibus non contrariis: vnde ex hoc ꝙ iurat aliquid illicitum, obligatus remanet quodammodo ad mentiendum.

¶ Ad quintum dicendum, ꝙ non omnis peruersitas iuramenti facit periurium, sed illa tantum quæ est in eius complemento, vt dictum est.

ARTICVLVS V.

Vtrum omne periurium sit peccatum mortale.

22.q. 98.2. AD QVINTVM sic proceditur. Videtur ꝙ non omne periurium sit peccatum mortale. Sicut enim contingit mentiri iocose, ita & periurare: sed mendacium iocosum non est peccatum mortale. ergo nec periurium.

¶ 2 Præt. Contingit ꝙ propter consuetudinem iurãdi aliquis ex lapsu linguæ falsum iurat, & esset graue dicere, ꝙ talis mortaliter peccaret. ergo nõ omne periurium est mortale peccatũ.

¶ 3 Præt. Sicut iurare falsum, ita etiam iurare sine causa ꝓhibetur præcepto secundo decalogi. Non assumes nomen dei tui in vanum: sed iurare sine causa non semper est peccatum mortale. ergo nec iurare falsum, ergo vt prius.

SED CONTRA. Augustinus quodam sermone dicit, quòd falsa iuratio pnitiosa est: sed nihil dicitur esse pernitiosum nisi peccatum mortale. ergo periurium est peccatum mortale. Tom. 10. serm. Aposto. ser. 28.

¶ 2 Præt. Omne quod est contrarium præcepto legis, est peccatum mortale: sed periurium directe cõtrariatur huic præcepto, Non assumes nomen dei tui in vanum &c. II

VLTERIVS, Videtur ꝙ non liceat iuramentum recipere, vel exigere, super illud Ro. 1. Testis est mihi deus, dicit glo. Tu non facis malum qui bene vteris iuratione, vt alteri inducas quod vile est: sed a malo est, cuppe illius qui recipit iuramentũ. ergo recipiens iuramentum peccat. 22. q. 96. a

¶ 2 Præt. Ille qui exigit ab aliquo iuramentum, vel scit eum iurare verum, vel scit eum iurare falsum, vel nescit an falsum, an verũ iuret. Si scit eum iurare verum, videtur peccare, quia pro nihilo facit eum iurare. Si scit eum iuraturum falsum, homicida illius est, vt in litera dicitur. Si autem nesciat alterum, quia de hoc dicit Augustinus super illud Ro. 1. Testis est mihi deus, Non audeo dicere hoc non esse peccatum, sed humana tentatio est. ergo exigere iuramẽtum quoliber mõ pctũ est.

¶ 3 Præt. Rom. 1. dicitur, ꝙ qui consentiunt male facientibus, digni sunt morte: sed qui iurat per idola, peccat mortaliter, qui autem ab eo iuramentum recipit, videtur ei consentire. ergo ad minus recipiens tale iuramentum, peccat.

SED CONTRA est, quod legitur gen. 31. de Iacob qui recepit iuramentum Labam, qui. l. per deos suos iurauit, nec est dicendum ꝙ peccauerit.

¶ 2 Præt. Sine quo non potest ordo iudiciarius obseruari, nõ videtur esse peccatum: sed ordo iudiciarius in multis exhibetur sine receptione iuramenti: ergo recipere iuramentum non est peccatum.

RESPON. Dicendum ad primam quæstionem, quòd iuramentum est duplex. Quoddam in quo aliquis percipit se iurare, & tunc si falsum iurat, credo ꝙ semper peccet mortaliter siue

sit iuramentum solẽne, siue nõ solẽne, & præcipue quando percipit esse falsum quod iurat. Quoddam vero iuramentũ est, in quo homo non attendit ad iuramentum & quasi non percipit se iurare, sed ex lapsu linguæ in iramentum prolabitur: & quia tunc quasi nesciens iurat, & nesciens non reputatur voluntarius, ideo in tali casu videtur quis non voluntarie iurare. Vnde si sit falsum hoc de quo iurat siue percipiat esse falsum, siue nõ, dummodo non sit mẽdacium pernitiosum, non dico ꝙ sit peccatũ mortale, sed veniale: valde tamen ea uẽdũ propter vicinitatẽ ad mortale.

AD PRIMVM ergo dicendum, ꝙ nõ est simile de mẽdacio & periurio: quia iuramentum non est nisi cũ magna cautela adhibẽdum, vt dictum est, & propter vtilitatem aliquam: vnde si iocose aliquis periurat, non excusabitur.

¶ Ad secundum patet solutio ex dictis.

¶ Ad tertium dicendum, ꝙ iurare sine causa non directe opponitur illi præcepto, sed indirecte. Directe autem opponitur ei iurare falsum, quia hoc est quod confirmari non potest, vnde vana est iuratio: vnde non oportet ꝙ iurare sine causa semper sit mortale peccatum, sicut iurare falsum.

AD SECVNDAM quæstionem dicẽdum, ꝙ sicut iurare non semper malum est, sed quandoque est licitum, quando ꝙ necessitate aliqua, & cum cautela iuratur: ita etiam iuramentum recipere, vel exigere ex causa necessaria, & aliis debitis circunstantijs obseruatis, potest esse sine peccato.

AD PRIMVM ergo dicendum, ꝙ non intelligitur ibi malum culpæ, sed malum pœnę, quod est ex ignorantia illius qui iuramentum recipit: si enim sciret an esset verum hoc pro quo iuratur, iuramento opus non esset. Gen. 42.

¶ Ad secundum dicendum, ꝙ quando aliquis scit, vel probabiliter credit ꝙ aliquis deierabit, non licet ei iuramentum exigere, nisi forte sit in loco iudicij: quia iuramentum in iudicijs non tantum exhibetur propter iudicem, sed propter alios: vnde non est in potestate eius iuramentum remittere, quod secundum ordinem iuris exhibendum esset. Similiter si sciat eum iuraturum verum, potest licite iuramentum exigere non pro se, sed pro alijs qui hoc nesciunt. Si autem dubitet, dubitatio ex tanta suspitione procedere potest, ꝙ eum peccato erit. Et ideo Augustinus non audet dicere ꝙ sit sine peccato, non tamen dicit ꝙ semper sit peccatum.

¶ Ad tertium dicendum, ꝙ ille qui iurat per idola, peccat quidem quantum ad formam iuramenti, sed non quantum ad assertionem veri, vel promissionem alicuius quod redundat in bonum commune: & quantum ad hoc potest ei consentire sine peccato, sed non quantum ad primum: & ideo iuramento eius vti possumus quandoque sine peccato.

EXPOSITIO TEXTVS.

Vnc de periurio videamur &c. Videtur quòd tractatũ istum ponere debuerit in expositione secundi præcepti. Sed dicendum, ꝙ periurium ad sui cognitionem præsupponit mendacium, & ideo necessitate tractandi post mendacium, de periurio tractauit. *Infirmis ergo illud prohibuit.* Propter duo pericula. Primo, ne aliquod numen creaturis ineſſe crederent. Secundo, ne tali iuramento se obligari non credentes, fidem frangerent. *Qui vero per Euangelium maius quiddam &c.* Hoc ideo contingit, quia in solemni iuratione, vbi maior deliberatio adhibetur, tali forma in iurando vtimur. *Sanctæ synodus decreuit &c.* Ratio institutionis fuit, quia ad iuramentum requiritur summa cautela, quæ exigit sobrietatem. Excipiuntur tamen casus illi, in quibus mora protraheret periculum, sicut est pro pace facienda.

DIVISIO TEXTVS.

Postquàm determinauit magister de præceptis decalogi, quæ respiciunt opus exterius, & locutionem: hic ponit duo vltima præcepta, quæ respiciunt cõcupiscentiam cordis. Et circa hoc tria facit. Primo, enumerat ipsa præcepta. Secũdo, mouet quæstiones circa eã, ibi. *Sed videtur præceptum &c.* Aug. super Exo. q. 3. Tertio, recapitulat quod dixerat, & cõtinuat se ad sequentia, ibi. *Auditis decem chordis &c.* Circa secundam partẽ mouet duas quæstiones. Prima est de differentia horũ præceptorum ad alia præcepta decalogi. Sed ã de differentia totius veteris legis ad nouã, ꝙ ex solutione primę qstionis ortum habet, & hoc ponit ibi. *Sed cum hic prohibeatur concupiscentia &c.* Matt. 5. Ille circa hoc tria facit. Primo, mouet quæstionem, & eam tollit. Secundo, mouet quæstionẽ de effectu literæ veteris legis, ibi. *Si vero quæritur, quam notat Apostolus &c.* Tertio, breuiter colligit differentiam inter literam euangelij, & literam legis, ibi. *Differt autem euangelij littera.*

QVAESTIO PRIMA.

A

Hic quæruntur quatuor.

¶ Primo, De assignatione istorum præceptorum.

¶ Secundo, Vtrum verum sit quòd lex Moysi tãtum manum cohiberet.

¶ Tertio, Vtrum eadem lex iustificaret, vel occideret.

¶ Quarto, Vtrum æterna promitteret, vel terrena.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum duo præcepta de concupiscentia conuenienter assignentur.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quòd hæc duo præcepta inconuenienter assignentur. Præcepta enim negatiua ordinantur ad prohibitionem peccatorum: sed vnum est peccatum cordis & operis, sicut in 2. lib di. 42. dictum est. ergo non debuit alio præcepto prohiberi concupiscentia mechandi, vel furandi, quàm ipsa mechia, vel furtum. q. 1. ar. 1.

¶ 2 Præt. Sicut in furto & mechia contingit peccare corde & opere, ita & in homicidio, & alijs peccatis: sed alia præcepta nõ variantur per concupiscẽtiam, & opus, neque affirmatiua, neque negatiua. ergo neque præceptum de furto & de mechia debuit hoc modo variari.

¶ 1 Præt. Nihil debet lege prohiberi quod licite fieri potest: sed licite potest fieri ꝙ aliquis domum proximi sui possideat, vt si emat eam. ergo licite potest eam cõcupiscere. ergo talis concupiscentia non debuit lege prohiberi.

¶ 4 Præt. Sicut contingit peccare in concupiscentia rerum proximi, ita etiam in concupiscentia curiositatis, quam Aug. dicit esse cõcupiscentiam oculorum, in libro de vera religione. Et similiter in concupiscentia dignitatum, & huiusmodi, circa quas etiam concupiscentias sunt diuersæ virtutes & vitia: sed præcepta dantur ad inducendum homines ad virtutem, & a vitiorum prohibitione. ergo de omnibus illis concupiscentijs debuerunt diuersa præcepta dari. Cap. 38.

¶ 5 Præt. Omne quod est contrarium præcepto, est peccatum mortale: sed primi motus qui ex corrupta concupiscentia ꝓcedunt, non sunt peccata mortalia. ergo non debuit dari præceptum de non concupiscendo.

RESPON. Dicendum, ꝙ intentio legis est vt homines ad virtutem

Universidad de Deusto
Biblioteca

virtutem inducantur: ad virtutem autem non sufficit vt actus F virtutis qualitercunque fiat, sed oportet vt homo sciens & volens, & propter debitum finem perseueranter, & delectabiliter operetur. Similiter etiam non sufficit quòd actus contrarius qualitercunque prętermittatur, nisi etiam voluntas illud faciendi derelinquatur, & passiones inclinãtes ad actũ illicitum ordinentur: & ideo in præceptis decalogi nõ debuit solum prohiberi actus illicitꝰ, sed etiam concupiscentia illicitarũ rerum.

AD PRIMVM ergo dicendum, ꝙ peccatum cordis & operis, sicut ibidem dictum est, quando coniunguntur, sunt vnum peccatum: sed quia quandoque in corde peccatur non perueniendo ad actũ, tunc peccatum cordis a peccato exterioris operis distinguitur: & ideo etiam diuerso præcepto prohibetur.

¶ Ad secundum dicendum, ꝙ præcepta affirmatiua præcipiũt aliquem actum bonum: bonum autem consurgit ex diuersis coadunatis ad perfectionem suam, ꝙ quod est ex vna & tota causa, ut dicit Dio. & ideo hoc ipso ꝙ aliquis bonus actus præcipitur, omnes conditiones implicantur, quæ ad bonitatem requiruntur, & ideo præcepta affirmatiua non fuerunt distincta circa idẽ genus per peccatũ operis, & cordis. Peccatũ autẽ quod pcepto negatiuo prohibet, cõgit omnifariã ex singularibus defectibus, ut Dio. dicit: & ideo ad diuersa, q̃ possunt pctũ inducere, possunt diuersa præcepta ordinari. Ideo tñ potius peccatũ furti, & mœchiæ hoc modo variatur per diuersa præcepta, q̃ H homicidium, vel alia peccata, quia bonum, inquantum in se est mouet concupiscentiam, obiectum autem furti & mœchiæ est aliquod bonum temporale. Vnde etiam per se cõcupiscẽtia horum finẽ progressu ad actũ, habet quandam delectationem, quod non contingit in homicidio, cuius obiectũ est nocumentum illatum proximo, quod de se horrorem potius quàm delectationem facit.

¶ Ad tertium dicendum, ꝙ non potest licite possideri domus proximi, nisi dominio translato in alterum, & tunc definit esse proximi: & ideo non simpliciter prohibetur concupiscentia domus, sed concupiscentia domus proximi, cum ipsum cõcupiscentiq̃ nomen quia intensionẽ denderit dicit, in quandam superfluitatem sonare videtur, & ita in malum.

¶ Ad quartum dicendum ꝙ concupiscentia curiositatis, quæ fit per oculos, reducitur ad concupiscentiam delectationis carnis, ad quam etiam reducuntur delectationes aliorum sensuũ, sicut ad principalius. Concupiscentia autem honoris, dignitatis, uel huiusmodi, reducitur ad concupiscentiam temporaliũ bonorum, quorum dignitas nummismate mensuratur.

¶ Et sic patet, ꝙ omnis concupiscentia aliquo modo istis duobus mandatis prohibetur, secundum regulam superius de intellectu præceptorum datam.

¶ Ad quintũ dicẽdum, ꝙ lex non datur nisi rationem habenti: vnde illa concupiscentia tantum directe præcepto legis prohibetur, quæ ad rationis consensum pertingit, quæ peccatum mortale est. Cõcupiscentia autem, quæ est in primis motibus, non est contra legem, sed præter legem, & ideo peccatum veniale est.

ARTICVLVS II.

Vtrum lex mosayca cohibeat tantum manum, an etiam animum.

K AD secundum sic proceditur. Videtur ꝙ lex mosayca non solum manum, sed etiam animum cohibere debeat. Eiusdem. n. est animum ordinare ad virtutem, & cohibere a peccato: sed lex mosayca ordinat animum ad virtutẽ, ut patet Deu. 6. Diliges dominum deum tuum &c. ergo & ipsa etiã cohibet animum a peccato.

¶ 2 Præt. Concupiscentia in anima est: sed lex uetus cohibet a concupiscentia, vt patet in his duobus præceptis. ergo cohibet animum a peccato.

¶ Si dicatur, ꝙ non cohibeat ab omni concupiscentia.

Contra. Sub his duobus præceptis, ut dictum est, omnis cõcupiscẽtia prohibetur: sed hæc duo præcepta in ueteri lege edita sunt. ergo totaliter animum a peccato cohibebat.

¶ Si dicas, ꝙ hoc intelligitur quo ad cærimonialia.

Contra. Cærimonialia enim legis non præcipiebant ab aliquo peccato abstinere, sed potius quid in figuram esset faciendum. ergo non magis manum, quàm animum cohibebant.

¶ 2 Præt. Lex Moysi perfectior erat, quàm lex ciuilis: sed lex ciuilis non tantum cohibet manum, sed etiam animum, alias non inducebat ad uirtutem, quæ principaliter in animo consistit. ergo lex mosayca non tantum cohibet manum, sed animum.

SED CONTRA. Lex noua est perfectior, quàm lex uetus: sed nihil potest esse perfectius, q̃ cohibitio animi, & manus. ergo in lege ueteri non cohibebatur utrumque.

¶ 2 Præt. Mat. 5. dominus supra præcepta legis, quæ ad factũ exterius pertinẽt, sicut de homicidio, facit additionẽ de interiori actu peccati, sicut de ira, quod non esset si lex uetus animum cohiberet. ergo lex uetus animum non cohibebat.

¶ 3 Præt. Nihil cohibet animum nisi gratia: sed uetus lex gratiam non conferebat. ergo animum non cohibebat.

RESPON. Dicendum, ꝙ coactio legis, secundum Philosophum iu si. Eth. ad hoc necessaria est, vt illi qui persuasionibus ad bonũ nõ inclinantur, p pœnas cogantur: vnde cohibitio legis se extendit quantum pœna inflicta per legem. Sicut autem lex uetus infirmis animis non nisi terrena promittebat, ita etiam pro peccatis temporalem pœnam infligebat oculum pro oculo, dentem pro dente. Pœnæ autem temporales pro peccatis animi infligi non possunt, nisi quatenus in actu ex timore prorumpant, alias enim ab homine de eis iudicari non posset. Et ideo lex uetus manum, & non animum cohibere dicebatur: lex autem noua æterna promittit, & comminatur in præmiũ, & pœnam æternam autem pœna ab illo iudice infligitur, qui est cordis scrutator, & ideo non solum manum, sed etiam animũ cohibet, quod patet in hoc præcepto, Non occides: pro cuius transgressione lex uetus hominem occidebat: sed pro ira interiori lex noua pœnam æternam comminatur. Qui. n. irascitur fratri suo, reus erit concilio. Mat. 5.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd lex præceptis affirmatiuis & negatiuis animum ordinabat ad virtutem, & a vitio retrahebat, non tamen contra transgressores huiusmodi præceptorum pœnam aliquam ordinare poterat, secũdum quã cohibere, vel cogere dicitur: & ideo non sequitur quod animum cohiberet.

¶ Et per hoc patet solutio ad secundum.

¶ Ad tertium dicendum, ꝙ omnem concupiscentiam quantum ad genus suum lex prohibebat: non tamen ab omni cohibebat per pœnas, sed solum ab ea quæ prorumpebat in actũ.

¶ Ad quartum dicendum, quòd carnalia præcepta indicebant sacrificia pro certis peccatis, non autem ira pro peccatis cordis, sicut pro peccatis operis: & ita cærimonialia magis manum quàm animum cohibebant.

¶ Ad quintum dicendum, ꝙ lex ciuilis quamuis intendat per cohibitionem pœnarum ad uirtutes inducere, nõ tamen cogit per pœnas animum, sed solum manum.

ARTICVLVS III.

Vtrum lex uetus iustificabat.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur quod lex uetus iustificabat, & non occidebat, Mat. 19. Si vis ad vitã ingredi, serua mandata, & loquitur de mandatis decalogi, sicut ibidem patet: sed nullus ad vitam ingreditur nisi iustificatus. ergo lex uetus iustificabat. 12. q. 100. 12.

¶ 2 Præt. Lex est iustitiæ quædam doctrina, quia est ars æqui & boni. ergo non potest iustificare nisi docendo iustitiam: sed lex uetus iustitiã docebat. Nam concupiscentiam nesciebã esse peccatum, nisi lex diceret, Non concupisces, Rom. 7. ergo lex uetus iustificabat.

¶ 3 Præt. Omne quod remouet dispositiones & causas mortis non occidit, sed iustificat: lex uetus hoc faciebat peccatum prohibendo. ergo &c.

¶ 4 Præt. In naturis ita contingit, quòd vnumquodque vt fit frequenter, ita natum est fieri, vt dicitur in 2. phy. Si ergo lex uetus occidebat vt frequenter, tunc ad hoc nata erat sed omne quod naturam habet ordinatam ad occisionem, est malũ. ergo lex uetus fuisset mala, quod falsum est. Con. 78.

¶ 5 Præt.

¶ 5 Præt. Mors nõ sequebatur ex ueteri lege, nisi p occisionẽ: A sed etiam ex lege noua sequitur mors per occisionẽ. 2. Cor. 2. Alij sumus odor mortis in mortem: sed propter hoc lex noua non dicitur occidens. ergo nec lex uetus occidens, sed iustificans debet dici.

SED CONTRA. 2. Cor. 3. Litera occidit, spiritus autem viuificat: & loquitur de litera ueteris legis. ergo lex uetus non iustificabat.

¶ 2 Præt. Ro. 10. Iustitiam quæ est ex lege &c. glo. qui ex operibus legis iustificatur, temporalẽ habet mercedẽ, nõ apud deum: sed uetus iustitia est quæ habet mercedem apud deum. ergo lex uetus non iustificabat.

¶ 2 Præt. Qui iustificatur ex operibus, non iustificatur gratis: sed iustificatio legis nõ potest esse nisi per opera. cum ergo uera iustificatio sit gratis, vt patet Ro. 3. vt ꝙ lex non iustificaret.

RESPON. Dicendum, ꝙ lex quodammodo iustificabat, & quodammodo occidebat. Ad cuius intellectum sciendum est, quòd iustificare dupliciter hic potest accipi. Vno modo, iustitiam facere: alio modo, iustitiam docere. Iustitia autem est duplex, quædam acquisita: quædam infusa. Iustitia acquisita ex operibus causatur, & per hunc modum lex ciuilis homines iustos facit inquantum per exercitium operum, habitum iustitiæ in obseruatoribus causat: & per hunc modum etiam lex mosayca iustificare poterat, iustitiam acquisitã causando. Sed C de hac iustitia nihil ad præsens. Iustitia autẽ infusa a solo deo effectiue est, vnde & lex per opera eam inducere non potest: sed per legem nouam talis inducitur iustitia, quia per sacramenta eius gratia confertur, quæ iustificat formaliter. Sacramenta uero ueteris legis gratiam non conferebant, vt in 4. lib. dicetur: & ideo lex uetus nullo modo iustificabat quasi iustitia causans, sed quasi iustitiam docens, quia in obseruatione mandatorũ eius forma iustitiæ consistit. Occidere autem legis litera dicitur & quantum ad moralia, & quantum ad cæremonialia, sed differenter, quia quantum ad cæremonialia, per se loquendo, tempore. n. gratiæ reuelatæ cęperunt esse mortifera. Sed quãtum ad moralia non, nisi accidentaliter, inquantum ex ipsa lege peccatum prohibente, & auxilium gratiæ contra ipsum nõ ferente infirmus periculum mortis sumebat tripliciter. Primo, quia ex hoc, ipso ꝙ peccati cõmemorationẽ faciebat ei, in quo concupiscentia peccati extincta non erat, magis in ipsum erat D desecabat, sicut cum aqua ostenditur sitienti. Secundo, quia ex hoc ipso ꝙ prohibebatur, ponebatur quasi in quodam alto & difficili ad habendum. Et ideo mens humana peccato subiecta, vehementius in illud tendebat, sicut scriptũ est prouer. 9. Aquæ furtiuæ dulciores sunt. Tertio, quia lex prohibens, peccati specialem reatum addebat, inquantum non solum natura lẽ legẽ transgrediebatur, sed etiã legis scriptæ puanicator erat.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd obseruatio mandatorum legis necessaria est ad vitam æternam consequẽdam, quia sine ea ad vitam æternam intrare non potest qui tempus habet operandi: non tñ obseruatio mandatorum legis ad vitam consequendam sufficiebat, nisi modus charitatis adiungeretur, quàm lex nullo modo causare poterat: & ideo nõ perfecte iustificabat.

¶ Ad secundum dicendum, quòd docere iustitiam, non est iustitiam facere perfecte, sed solum dispositiue. Inuenitur autem E aliqua lex. s. lex noua quæ iustitiam facit effectiue per sacramẽta, quæ gratiam conferunt.

¶ Ad tertium dicendum, quòd ex hoc probatur ꝙ lex non occidebat per se loquendo, sed dispositiue iustificabat.

¶ Ad quartum dicendum, ꝙ ratio sequeretur, si causa mortis esset ex lege, nõ autem erat ex ea, immo potius ad contrarium ordinata erat, sed causa mortis erat ex peccato eorum, quibꝰ lex dabatur: sicut causa mortis non est ex Sole, si febricitantes ad Solem stantes moriuntur.

¶ Ad quintum dicendum, ꝙ in lege noua non est aliquis defectus quin iustificare possit, sicut erat in ueteri lege: & ideo magis poterat accipi occasio mortis ex ueteri lege, quàm noua. Ex noua enim lege non sequitur occasio mortis nisi contemnentibus ipsam, quia volentibus obseruare, auxilium præbet: sed lex uetus etiam volentibus obseruare, & deficientibus propter infirmitatem, occasio mortis erat.

Quid sit litera occidens.

SI uero quæritur, quam uocat Apostolus literam occidentem. Ea certe est decalogus, qui nõ dicitur litera occidens eo ꝙ mala sit lex: sed quia prohibens peccatum, auget concupiscentiam, & addit prævaricationem nisi liberet gratia, quæ gratia nõ sic abundabat in lege vt in Euã- B gelio. Lex ergo bona est, & tamen occidit sine gratia, cum sit virtus peccati quæ iubet quod sine gratia impleri non potest. Gratia autem deerat, & ideo litera occidens erat. Distat autem Euangelij litera a legis litera, quia diuersa sunt promissa: ibi terrena, hic cælestia promittit. Diuersa etiam sacramenta, quia illa tantum significabant: hæc conferunt gratiam. Præcepta

ARTICVLVS IIII.

Vtrum lex uetus promittebat tantum temporalia, uel etiam æterna.

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur ꝙ lex uetus non solũ temporalia, sed æterna promittebat. Illud enim in lege promittitur, quod merces legis ponitur: sed deus seipsum mercedem Abrahæ promisit, qui est bonum æternũ, vt patet Gen. 15. ergo non solum tẽporalia sed æterna promittebat. 12. q. 99. 6.

¶ 2 Præt. Quod promittitur in lege, est præmium virtutis: sed præmium virtutis debet esse melius virtute. cum igitur virtus sit melior omni mercede temporali, videtur ꝙ lex terrena promittere non debuerit.

¶ 3 Præt. Illud quod est contra rationem virtutis, in lege fieri non debet: sed virtuti contrarium est, & eius corruptinum, vt actus eius propter bonum terrenũ fiat. ergo promissio terrenorum in lege fieri non debuit.

SED CONTRA. Illis solis potest homo ad benefaciendũ inuitari, quæ in pretio habet: sed carnalis populus, cui lex uetus data fuit, sola bona temporalia in pretio habebat. ergo eorum sibi promissio fieri debuit.

¶ 2 Præt. 1. Cor. 15. Non prius quod spirituale, sed qđ animale: sed lex uetus primo danda erat. ergo non spiritualis promissio, sed temporalis in ea fieri debuit.

VLTERIVS. Videtur ꝙ lex uetus non differata noua per radicem timoris & amoris. Differentia enim legis non attenditur ex diuersitate obseruantium legem, sed potius ecouerso, cum lex sit regula & mensura obseruantium ipsam: sed facere aliquid ex timore, uel amore contingit ex diuersa dispositione obseruantium legem. ergo penes hoc duæ leges non distinguuntur.

¶ 2 Præt. Nullus fructuose legem custodit, nisi qui ex amore eam obseruat: sed in statu veteris legis multi fuerunt qui eam fructuose obseruabant, vitam æternam ex hoc promerentes. ergo lex uetus & noua nõ distinguuntur per timorẽ, & amorẽ.

¶ 3 Præt. Timor seruilis, qui contra amorem diuiditur, respicit pœnam: sed maiori pœnę cõminatio fit in noua lege quàm in veteri, vt patet Heb. 10. Quãto, inquit, putatis deteriora mereri supplicia &c. ergo lex noua magis in timore cõstitit q̃ uet⁹.

¶ In contrarium est quod Augustinus dicit, ꝙ breuis differentia legis & euangelij est timor, & amor. De verbis Apli serm. 13.

¶ 2 Præt. Rom. 8. Non accepistis spiritum seruitutis iterum in timore. dicit glo. præcepta in veteri lege timore seruabãtur.

VLTERIVS. Videtur ꝙ lex uetus non fit magis onerosa, quàm noua. Quod enim se habet ex additione ad aliud, plura continet: sed noua addit supra veterem, Mat. 5. ergo plura continet, & ita videtur difficilior. 12. q. 107. 4.

¶ 2 Præt. Quanto est perfectior status virtutis, tanto maiorem difficultatem habet, quia ars & virtus circa difficile & bonum sunt, vt dicitur in 2. ethi sed status nouæ legis est perfectior q̃ Cap. 3. status ueteris. ergo lex noua est difficilior.

¶ 3 Præt. Infirmis & paruulis leuia onera sunt imponenda: sed illi qui erant in veteri lege paruulis cõparantur, qui autẽ sunt in noua viris perfectis, vt patet Gal. 4. ergo lex noua est grauior quàm uetus.

SED CONTRA est, quod dicitur Mat. 11. Iugum meum suaue est, & onus meum leue.

¶ 2 Præt. Act. 15. dicit Petrus de veteri lege. Hoc est onus qđ nec nos, nec patres nostri potuerunt portare. ergo &c.

RESPON. Dicendum ad primam quæstionem, ꝙ secundum Diony. in 5. cap. eccles. hier. lex noua media est inter ecclesiã cęlestem, & statũ ueteris legis: & ideo æterna bona, quæ in cęlesti ecclesia palam & copiose exhibentur, in noua lege manifeste promittuntur. In veteri autem lege non promittebantur nisi sub quibusdam figuris. vnde, Heb. 10. dicitur Vmbrã habens lex futurorum bonorum. Et hoc propter tres causas præcipue. Primo, ut ex his quæ cognoscebant, alia fierent etiã a deo maiora sperare. Secundo, vt non solum cognito, sed affectus a temporalibus ad æterna manuduceretur. Tertio, quia

bona

bona æterna nondum statim eis poterant exhiberi, nondum soluto pretio: vnde dilatio promissorum inefficacem faceret apud infirmos promissionem.

AD PRIMVM ergo dicendum, q̃ ubicũque promittuntur æterna in veteri lege, hoc est sub quadam figura & similitudine temporalium.

Et secundum hoc etiam diuersa quantum ad cæremonialia, non quantum ad moralia sunt eadem, sed plenius in Euangelio continentur. Audistis enim deus se mercedem Abrahæ constituit ad literã, quasi remuneratore in multiplicatione seminis, & in terræ promissæ collatione.

¶ Vel dicendum, q̃ hoc intelligitur de promissione communiter omnibus facta in veteri lege, non autem de illa quæ fiebat specialiter ad aliquos perfectos viros, qui ad legem nouam pertinebant.

¶ Ad secundum dicendum, q̃ promissiones temporales non ponuntur in lege quasi præmia virtutum, sed quasi incitamenta quædam ad virtutem.

¶ Ad tertium dicẽdum, q̃ sicut facere aliquid timore pœnæ est contra rationem perfectæ virtutis, tamen ducit ad virtutem, ita etiam facere aliquid propter retributionem temporalem: & ideo sicut in lege fit comminatio pœnæ, ita etiam potest fieri promissio temporalis mercedis.

AD SECVNDAM quæstionem dicendum, q̃ ex ipso modo legislationis apparet, q̃ lex vetus est lex timoris, lex autem noua lex amoris. Lex enim noua ex effusione diuinæ charitatis initium sumpsit, quia in effusione sanguinis Iesu Christi, qui fuit perfectissimæ charitatis signum, nouum testamentum consummatum est. Lex autem vetus in ostensione diuinæ potestatis, quæ timorem incutit, initium sumpsit: vnde & in ipsa legislatione propter fulgura, voces, & tonitrua terror audientes inuasit, vt dicerent, Non loquatur nobis dominus, ne forte moriamur. Exo. 20. & ideo vetus lex homines præcipue inducebat per comminationem pœnarum. Noua vero lex per beneficia exhibita & speranda: & hoc satis competebat statui humani generis, vt prius quasi rudis populus per timorem pœnæ cogeretur, postmodum vero per amorem in bono perficeret. Sicut enim timor est via ad amorem, ita lex vetus ad nouam.

AD PRIMVM ergo dicendum, q̃ ista differentia non tãtum sumitur ex parte obseruantium legem, sed ex modo editionis legis, vt dictum est.

¶ Ad secundum dicendum, q̃ illi qui in veteri lege ex amore legem obseruabant, perfecti erãt: vnde ad legem nouam pertinebant, in qua est status perfectionis.

¶ Ad tertium dicendum, q̃ quamuis lex noua maiora supplicia comminetur, tamen comminatio suppliciorum nõ est principalis inductio in legem nouam, sicut erat in lege veteri: sed magis promissio præmiorum, & commemoratio beneficiorũ, quæ ad amorem incitant: & ideo lex noua non timorem, sed amorem principalem radicem habet.

AD TERTIAM quæstionem dicendum, q̃ difficile & onerosum mensuratur secundum virtutem sustinentis. Aliquid enim onerosum est debili, quod forti est leue: & ideo de onere legis, & euangelij possumus loqui dupliciter, aut quantum ad grauitatẽ præceptorum secundum se, aut per comparationem ad virtutem obseruantium. Si primo modo, sic quãtum ad numerum præcepta veteris legis erant magis onerosa, quia lex vetus arctabat ad cæremonialia multa, & iudicialia: lex autem noua ad moralia tantum, quæ etiam lex naturæ imperat, & in vno verbo abbreuiato dilectionis dei & proximi cõcludũtur. Sed quantũ ad explicationẽ istorum præceptorum, sic præcepta nouæ legis quodãmodo sunt difficiliora, quia magis explicat virtus præceptorum moralium in noua lege, quàm in veteri. Et super addit lex noua consilia, quamuis ad ea non cogat: & quædam etiam prohibet, quæ lex vetus permittebat infirmitati defectũ, sicut libellum repudij, & huiusmodi. Si autem secundo modo, sic absolute lex vetus onerosior erat, tum quia auxilium gratiæ non cõferebat ad mãdata implenda, sicut noua facit: tum quia vetus lex per modum timoris cogebat ad hoc, ad quod noua lex ex amore inducit, qui omnia leuia facit.

AD PRIMVM ergo dicendum, q̃ additio nouæ legis ad veterem vel est quantum ad consilia, ad quæ noua lex nõ obligat: vel etiam quantum ad explicationem eorum quæ in vetri lege implicite habebantur: vnde ex hoc non potest concludi, quod lex noua sit grauior.

¶ Ad secundum dicendum, q̃ virtuosus ea quæ ad virtutem pertinent, delectabiliter exequitur, vt dicitur in 1. ethi. & ideo Cap. 11.
virtus perfecta leuius quantumcũque difficilia exequet, quàm carens virtute facilia, cui hoc ipsum triste est, q̃ a delectationibus illicitis abstineat.

¶ Ad tertium dicendum, q̃ sicut qui tortuosa ligna dirigunt, ad partem contrariam magis deflectunt, vt sic ad rectitudinẽ veniatur: ita etiam, vt dicitur in 2. ethi. tendentibus ad virtutem faciendum est, vt qui a rectitudine virtutis distorti fuerũt, magis a contrarijs virtutis abstrahantur. Et propter hoc etiam Cap. 9.
pœnitentibus graviora onera imponuntur quàm innocentibus. Et ita etiam carnali populo & ceruicoso maiora onera imponenda fuerunt ad eius duritiam edomandam, cum tamen modum eius non excederet, sicut etiam infirmis dieta arctior, & pueris disciplina strictior imponitur.

EXPOSITIO TEXTVS.

NOn ancillam &c. Sciendum quòd ancilla dupliciter concupiscei potest. Vno modo ad concubitum, & sic pertinet ad sextum præceptum. Alio modo ad dominium, & sic pertinet ad septimũ. *Audistis decem chordas psalterij &c.* Per decem chordas psalterij decem præcepta legis intelliguntur. Sicut enim Dauid egregius psaltes sono citharæ & psalterij spiritum malum a Saul expellebat, vt dicitur 1 Reg. 16. & vrsum, & leonem interfecit, vt dicitur in eodem 17. ita Christus qui per Dauid significatur, corda nostra quasi psalterium his decem præceptis percutiens omnium mortalium peccatorum feras in nobis occidit, & virtutes perficit, quibus ad vitam peruenitur æternam, in qua cum Christo viuamus per omnia sæcula sæculorum. Amen.

FINIS.

Series Chartarum.

A B C D E F G H I K L M N O P Q R S T.

Omnes sunt Quaterniones.

ROMAE,
Apud Iulium Accoltum. M. D. LXX.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Universidad de Deusto
Biblioteca